PRINCIPIORVM FIDEI DOCTRINALIVM DEMONSTRATIO METHODICA,

Per Controuersias septem in Libris duodecim tradita.

IN QVIBVS AD OMNES DE RELIGIONE CONtrouersias diiudicandas sola & certisima Norma, & ad easdem semel finiendas sola & Suprema in terris Authoritas, Via & Ratio demonstrantur.

OPVS SALVBERRIMVM.

Authore THOMA STAPLETONO *Anglo, S. Theologiæ Doctore, & in Academia Duacena, Controuersiarum Professore Regio & Ordinario.*

Controuersiarum & Librorum Argumenta sequens pagina indicabit.

Huic operi triplex adiectus est Index.

PARISIIS,
Apud Michaëlem Sonnium, via Iacobæa, sub scuto Basiliensi.
M. D. LXXVIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

de cella Prioris

A CONTROVERSIARVM ET LIBRO-
rum Argumenta.

PRIMA Controuersia primum fidei Principium doctrinale, in quod cætera vltimò resoluuntur, demonstrat. Et de Ecclesia Christi vera in se; quæ & qualis & apud quos sit, disputat. Hæc propter varias Aduersariorum in hac parte fraudes & tergiuersationes, & ad irrefragabilem tanti principij demonstrationem, in libros 4. distribuitur.

Controuersia prima de vera Ecclesia in se. Primus.

Liber primus varias Protestantum sententias, fraudes & tergiuersationes circa Ecclesiæ definitionem atque naturam aperit, & confutat: simúlque notas quas Ecclesiæ affingunt, euertit.

Liber Secundus primam Ecclesiæ Christi militantis notam & characterem demonstrat: quòd sit videlicet visibilis semper & conspicua Societas, à prima sua propagatione crescens per orbem terrarum. Secūdus.

Liber Tertius alteram Ecclesiæ notam demonstrat, quæ est perpetuitas, seu interrupta fidelium successio. Tertius.

Liber Quartus ex prædictis notis Ecclesiæ Christi militantis omnes proprietates colligit, eámque Quartus.
B *plenissimè definit. Denique vbi illa sit, & quòd apud Protestantes nullo modo esse posit, luculentissimè demonstaat.*

Controu.2. de Potestatis Ecclesiasticæ Subiecto.

Secunda Controuersia seu Liber Quintus alterum fidei Principium doctrinale, quæ est Potestas iudicandi de fide Ecclesiæ data, demonstrat, quatenus sane ad Subiectum illius Potestatis penes quos videlicet illa sit, attinet. Quintus.

Liber Sextus de Primario Potestatis Ecclesiasticæ subiecto, qui est successor Petri & Rom. Pontifex, ex Scripturis accuratè disputat. Sextus.

Controu.3. de Mediis Iudicij Ecclesiastici.

Tertia Controuersia seu Liber Septimus de Mediis Iudicij Ecclesiastici, quibus Ecclesiastici Iudices in causa fidei vti possunt ac debent, inquirit. Et probationum Media ab hoc principij genere peti solita, vt à Conciliis, à SS. Patribus, à Regula fidei, aliísque similibus, corroborat. Septimus

Controu.4. de Potestate Ecclesiæ formaliter considerata.

Quarta Controuersia seu Liber Octauus de potestate Ecclesiæ formaliter in seipsa considerata pertractat. Sit ne videlicet probabilis tantum, indifferens & humana (vt aduersarij opinantur) an verò infallibilis prorsus necessaria & diuina: ideóque fidei Principium firmum ac stabile. Octauus.

Controu.5. de Canone Scripturarum Consignando.

Quinta Controuersia seu Liber Nonus de Ecclesiasticæ Potestatis obiecto materiali in specie tra- Nonus.
C *ctare incipit, vt quot exinde certa fidei principia doctrinalia (ab Aduersariis hodie negata) promanent, constet: Ac primum de Canone ipso Scripturarum per Ecclesiam consignando disputat; docétque Principium fidei esse, à voce determinantis & consignantis Ecclesiæ Scripturas ipsas accipere.*

Controu.6. de Scripturarum Interpretatione authentica.

Sexta Controuersia seu Liber Decimus, aliud fidei principium esse ostendit Scripturarum Interpretationem ab Ecclesia datam. Et primum quoad authoritatem interpretandi non nisi in Ecclesia eam residere demonstrat. Decimus.

Liber vndecimus de Mediis, via, & Ratione Interpretandi Scripturas, certis & authenticis pertractat. Ea quoque non nisi in Ecclesia residere ostendens. Vndecimus.

Controu.7. de Potestate Ecclesiæ circa dogmata non scripta.

Septima Controuersia & liber duodecimus, eam esse Ecclesiæ Authoritatem demonstrans, vt dogmata fidei etiam non scripta tradere valeat, neque solum SS. Scripturarum Canonem esse sufficientem fidei Regulam ac Normam ostendens, etiam non scriptam Ecclesiæ doctrinam ad fidei Orthodoxæ principia pertinere docet. Móxque appendicis loco S. Scripturæ & Ecclesiæ accurata comparatio instituitur. Duodecimus.

Adiecta est in calce libri

Oratio in harum Controuersiarum Auspicatione ad auditores habita; de hæresis in genere grauitate, & horum temporum hæresis multiplici enormitate.

SANCTAE MATRI CAtholicæ & Apostolicæ Ecclesię Dei & Christi eius, per vniuersum orbem terrarum diffusę, eiúsque in terris Supremo Capiti, Gregorio XIII. Pont. Opt. Max. amoris & obseruantię ergô, Dicatum.

Credo vnam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.

Ephes. 1. & Timoth. 3.

Quæ est Corpus Christi, & plenitudo eius, Columna & firmamentum veritatis.

Augustinus Tract. 33. in Ioannem.

Credamus fratres. Quantum quisque amat Ecclesiam, tantum habet & Spiritum Sanctum.

Augustinus ad Honoratum Manichæum, de vtilitate credendi, cap. 8.

Si iam satis tibi iactatus videris, finémque huiusmodi laboribus vis imponere, sequere viam Catholicæ Disciplinæ, *quæ ab ipso Christo per Apostolos ad nos vsque manauit, & ab hinc ad posteros manatura est.*

A

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO in Christo Patri Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ Pontifici Optimo Maximo, Gregorio XIII. ad humillima pedum oscula.

B

SI Christus Dominus ac Saluator noster (Gregori xiij. Pontifex Optime Maxime) Claues regni cælorum, quas Ecclesiæ datas grauißimorum Patrum Authoritas docet, & Ecclesiæ Claues recepto vocabulo nuncupat, ipsi tamen beatißimo Petro, prædecessori sanctitatis tuæ, daturum se dixit, quia Ecclesiæ sacramentum in Petro erat, & totius Ecclesiæ personam in figura gestauit: ídque propter Apostolatus sui primatum quem in discipulis habuit; (vt S. Pater Augustinus non vno in loco docet) profecto peccator ego & seruus Domini mei inutilis, doctrinæ modum & exemplum eius imitari iure optimo debui: vt qui labor noster in causa & pro causa Ecclesiæ Catholicæ nunc in lucem prodit, Beatitudini tuæ, qui Ecclesiæ Catholicæ personam in figura geris, qui sedem Petri tenes, fidem doces, pietatem & zelum egregiè imitaris, tãquam proprius nuncupetur. Rectissimè enim quicquid in corporis totius bonum immediatiùs confertur, Capiti eius corporis, qui propter primatum totum corpus repræsentat, ante alios omnes offertur, quasíque consecratur. Et in Ecclesiæ quidem honorem, vtilitatem ac bonum cedit, quicquid vel de rebus hodie in Religione controuersis, vel de quocunque tandem pietatis dogmate aut vsu, à Catholicis eius filiis, laboratur, docetur, scribitur. Quicquid etiam illud est, Apostolico capiti importunè nunquam, piè semper consecrari potest: siue vt eius benedictione accepta crescat in toto corpore, fructúmque vberrimum ferat, siue vt sub tanti Patris atque Pontificis auspiciis profectum atque protectum, vel confratribus Catholicis gratius, vel rebellibus spuriis terribilius fiat. Quæ autem nunc (propitio Deo) in lucem nos emittimus, & ipsam Ecclesiam in se veram atque Catholicam à tot hodie falsi nominis Ecclesiis, perditorum hominum conuenticulis, diligenter asserunt, tuentur, discernunt: & ipsius Ecclesiæ amplissimam & variam potestatem, tam in genere (siue eam in seipsa consideratam, siue penes quos ea sit, siue quibus Mediis in causa fidei tractanda procedat) quàm etiam in particulari, qua circa scripturas sacras consignandas, circa scripturas ipsas interpretãdi Authoritatem certam afferendam, circa eiusdem interpretationis Media firmißima adhibẽda, circa denique dogmata etiam non scripta fidelibus tradenda potestate valet, enucleatiùs explicant, & contra Aduersariorum rabidos morsus solidè defendunt. Ad quæ sane capita, omnia fidei orthodoxæ Principia doctrinalia, seu ad omnem fidem docendam ac comprobandam generalia referuntur. Hãc igitur tam proximam & immediatam ipsius Catholicæ Ecclesiæ, totiúsque Authoritatis Ecclesiasticæ, circa fidei iudicium, explica-

C

Enarrat. in Psal. 108. Tract. 134. in Ioan.

tionem methodicam, confirmationem orthodoxam, defensionē diligētem, nemini mortalium rectiùs appropriari, digniùs exhiberi, quasique religiosius consecrari posse existimaui, quàm beatitudini tuæ, totius Ecclesiæ Supremo Capiti, & totius Authoritatis Ecclesiasticæ primario subiecto, vt in hoc etiam Opere propter contradicentes hodie & ætatis huius allophylos, Idumæos & Philistæos nostros, comprobatū est. Rursum Generalis iste Authoritatis Ecclesiasticæ locus, totius religionis orthodoxæ basis & fundamentum, seu (vt certius cum Apostolo loquamur) columna & firmamentum, in hoc Opere tractatus & explicatus, sanctitati tuæ, Generali & [a] Oecumenico Patriarchæ nostro, & [b] Catholicæ Ecclesiæ Episcopo, imò (vt vetustissimorum patrum verbis adhuc magis vtamur) [c] Principi nostro, [d] omnium Ecclesiarum Capiti, cœtus Apostolici seu Ecclesiæ Apostolicæ [e] vertici & Coryphæo, vel (vt [f] Epiphanius loquitur) Coryphæotato, [g] totius orbis Magistro, [h] Rectori domus Dei, ac [i] alteri patrifamilias, & [k] primogenito denique, (vt ipsius Christi verbis loquamur) [l] Pastori gregis dominici, [m] Piscatori Maximo, [n] Confirmatori fratrum, [o] Petræ & fundamento Ecclesiæ, meritissimè & iure optimo debetur. Sanctitas enim tua (Gregori Pōtifex optime) non officio tantùm ac loco, sed multo magis, ardentissimo reædificandæ domus Iacob zelo, piētissimo studio, liberalitate seu munificentia potius longè maxima, Generalem domus Dei prouisorem atque Rectorē agit: & hos nobiles Petri honores, vt [p] Cyrillus loquitur (vel supereminentem gloriam) vt [q] B. Hilar. scribit, dignissimè te consecutum esse, illustribus argumentis ostēdisti: vt de facto non titulo tantum, [r] Vicarius amoris Christi, & alter [s] singulari feruore Petrus, nec [t] Dilector tantùm sed & amator Christi, idque [u] plus aliis omnibus verissimè extiteris. Nam vt alia multa prætermittam; amplissimi illi Collegio & Seminario Germanorum sub sapientissimo Patrum Societatis moderamine, à prædecess. S. T. constituto, redditus perpetui applicati; erectum de nouo Romanæ iuuentutis sub eisdē patribus Seminarium; exædificatum nuperrimè & dotatum Græcorum in vrbe collegium; additus quoque Hebraicis catechumenis erudiēdis locus, fundus, redditúsque necessarij; Sabbatina illa præsentibus Hebræis tam viris quàm fœminis, tuæ Sanctitatis iussu, honoratissima prædicatio & institutio celebērrima; conuersus non ita dudum, mandato quoque Sanctitatis tuæ, in Græcum Catechismus Tridentinus, ad reuocandos quantum fieri potest reliquos adhuc Græciæ schismaticos, in Ecclesiæ Catholicæ vnitatem; exornandorum in vrbe vetustissimorum templorum incredibile studium; sapientissima illa in anno Iubilæi nuper elapso Sanctitatis tuæ tam extra quàm intra vrbem & admirabilis prouidentia, vt nihil rerum omnium accessuris ad vrbem sanctam peregrinis (accesserunt autem maximo numero & cōcursu incredibili toto illo durante anno,) vel etiam in vrbe hærentibus deesset; principum totius orbis Catholici cōseruata hactenus pax & concordia; hac, illac in omnem partem versa, versánsque se semper sapientissimi iudicij tui instantia quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum; verè vt dixi, non officio tantum ac titulo, sed reipsa & opere, Generalem totius Christiani orbis patrem, pastorem, prouisorem esse sanctitatem tuam demonstrant. Quo in genere est tamen quod gens nostra, gēs Anglorum, (Gregori xiij. Pater & Pontifex optime) singulare aliquid in sanctitate tua recognoscere, singulariter se sanctitati tuæ obstrictam & æterno quodam beneficio arctissimè deuinctam, profiteri debet; ac profitetur sane quàm libentissimé. Miserta enim gentis nostræ afflictissimæ sanctitas tua, & eleuatis oculis benignissimæ miserationis tuæ; quasique flens super dilectam quōdam Ciuitatem tuam, super Hierusalem sanctam,

a Cōc. Chalc. Act. 3.
b Ciprianus lib. 3. epist. 11.
c Optatus lib. 2.
d Victor de persecut. vādal. lib. 2.
e Chrysostō. hom. 87. in Ioan.
f In anchoratu.
g Homil. 87. in Ioan.
h Ambros. in com. in 1. Tim. 3.
i Aug. quæst. ex nouo Testam. 4. 45.
k Chrysost. homil. 59. in Matt.
l Ioan. 21.
m Luc. 5.
n Luc. 22.
o Math. 16.
p Dialog. de Trinitate lib. 4.
q De Trinit. lib. 6.
r Ambr. lib. 10. cap. 24. in Lucam.
s Chrys. hom. 51. in Matth. cap 14. hom. 55. in Mat. 17.
t Ambr. lib. 10 cap. 24. in Lucam.
u Ioan. 21.

A *sanctā, à sanctitatis tuæ prædecessore Gre orio primo, Hierusalē factā, & ex barbaro paganismo, ad suaue Christi iugum cōuersam; postéaque per complures alios prædecessores tuos, beatissimum illum Gregorium & verè Magnum, gētis nostræ Apostolum, proximè subsecutos; Bonifacium III. Honorium I. Ioannem I. Vitalianum, Agathonem, & alios, mirabiliter excultam & in perfectissimam quandam Religionis Catholicæ formam redactam; nunc autem postremis his annis, à singulari fero depastam, vastatam, exterminatam, & vsque hodie pene solam in orbe Christiano, vi regia & legum Imperio ad hæresim amplexandam fidémque Catholicam abnegādam, seuerissimè compulsam, ad hāc, inquam, ita hodie deformatam meretricem, ita olim pulcherrimam sponsam respiciēs sanctitas tua, non solum Anglos exules omnes ad vrbem religionis ergô venientes, amantissimè & vere paterno sinu excipit, fouet, sustentat, vbi opus esse animaduertit, sed etiam iam ab aliquot annis, satis amplum gentis nostræ seminarium maxima liberalitate aluit, primò quidem in celeberrima Academia Duacensi in Belgio positum, nunc autem propter temporum turbas, Rhemos Campaniæ in Galliis vrbem amplissimam & etiam Academiam translatum. Vt videlicet non solùm reliquiæ gentis nostræ, patria carere cōtentæ, saluæ fierent, sed etiam vt ex his* B *reliquiis & semine, nouus & vberrimus fructus aliquando multiplicetur. Quod & iā egregiè fieri cœpisse, gaudent Angeli, exultat in Domino sanctitas tua, lætissimè vident & sentiunt apud nos boni quamplurimi, vtcunque stridat dentibus Sathan & in aduersum furat. Quid verò, quòd nec hoc tanto beneficio, benignitate tanta contenta sanctitas tua, etiam aliud nunc in vrbe gentis nostræ seminarium, bono iam numero collectum, sub patrum quoque societatis pio moderamine, suis porrò sumptibus & noua liberalitate fœliciter inchoauit? Hæc huiusmodi sunt, (beatissime pater) vt non solum propter argumēti genus, tanquam Generali Prouisori & Patri supremo, Generalis hæc principiorum fidei doctrina meritò dedicari; sed & prætereà propter Authoris personā, non nisi Gregorio xiij. hominis Angli & Professoris Duacensis qualiscunque labor, toto animi desiderio, votísque omnibus consecrari debeat. Nostra sane pro fide Catholica afflictissima gens, & à præcipua Nobilitate, vsque ad infimæ fere sortis mulierculas, iam his aliquot annis bonorum rapinā, carceris squalorem, exilium diuturnum, & in quibusdam fortissimis fratribus suis, gloriosissimam & acerbissimam mortem perpessa; hoc fere præcipuum in tantis malis post Deum & sanctos* C *eius, solatium habet, quòd alterum iam dudum Gregorium, & orthodoxæ fidei apud illos conseruandæ ac reparandæ Patrem amantissimum in persona sanctitatis tuæ, diuinitus illi datum, fœliciter experta fuerit, experiatur quotidie magis. Fremit hinc certè Sathan, & per ministros ac satellites suos, acrius solito insurgit, & bellum contra sanctos infestius mouet: nouis semper & explorandi & diuexandi Catholicos artibus excogitatis, eísque non solùm ab omni humanitate alienissimis, sed etiam cum summa & apertissima iniustitia coniunctis: ídque ipsorum maximè pseudoepiscoporum aliorúmque Ministrorum & improba nequitia, & fraudulenta astutia, quæ duo futuris hæreticis significanter Apostolus tribuit: eorum sane Ministrorum, quorum prius perpetua cantilena & doctrina fuit, fidem esse donum Dei, ideóque liberam illam & ab omni coactione immunem esse debere. Quam etiam doctrinam diligenter hodie in certis Belgij locis Caluinistæ renouant, vt libertatem quam vocant Religionis introducant: eandem paulo pòst Catholicis Bel-*

gis libertatem daturi (prævalere semel si possunt) quam hodie hísque iam aliquot annis dederunt Catholicis Anglis, Anglocaluinistæ. Nihil tamen hæc tanta & tam diuturna persecutio aliud effecit (Deo opt. max. suos nunquam deserente, & neminem tentante supra id quod potest, sed faciente etiam cum tentatione prouẽtum) quàm vt post totos iam viginti huius schismatis annos, plures tamen habeat Anglia domi forísque Catholicos, quàm vnius alicuius sectæ serios professores. Adeo sane vt in præcipuis totius Angliæ vrbibus atque oppidis, omnes fere carceres & custodiæ Catholicis Anglis, Sacerdotibus ac Nobilibus viris plenæ sint, nullus certè carcer vacuus sit: econtrà verò Protestantum templa in quàm plurimis pagis pene deserta ac desolata (nisi de nouo, quod subinde fit, violenta tempestas exoriatur) orationis tempore conspiciantur: in cœnis verò ipsorum (quæ & perrarò celebrantur) communicaturi inuiti plærique protrudantur. De qua sane re, vt in Domino gloriamur, ita post Dominũ, sanctitati tuæ felicitatis huius multo maximam partem, verè & meritò acceptam ferre debemus: quæ sua scilicet benedictione Apostolica, sollicitudine paterna, liberalitate maxima, quacunque in re his malis remedium afferre potest, affert plenissimé. D

Quod nunc ergo ad commune hoc malum restinguendum, ego filiorum Sanct. T. minimus, Apostolico Capiti, imò veritati ipsi & Euangelio collaborãs, proferre in lucem potui: quo vel grassantis hæresis rabies nonnihil reprimatur, & ad caulas reuocentur erraticæ oues: vel stantis adhuc orthodoxæ fidei robur & firmitas aliquantulũ stabiliatur, & constãtiùs intra ouilis dominici septa se contineãt, qui necdum egressi sunt: hoc totũ sub benedictione Apostolica, vt fructificet, prodire: ad sollicitudinis paternæ leuamen qualecũque in lucem emitti: ad liberalitatẽ illam maximam genti nostræ impensam, quadamtenus recognoscẽdam, gratíque animi testimonium exhibendum, sub beatitudinis tuæ nomine in orbis conspectũ exire, volui. Accipiat ergo (beatissime pater) sanctitas tua sereno vultu atque animo paterno, eo sane quo gentis nostræ Catholicis filiis benefacere solet, Opusculum hoc nostrum, amoris quidem & obseruãtiæ ergô, quo Matrem Catholicam à prima ætate semper prosecutus sum, ante aliquot annos subelaboratum: nunc autẽ ad pedes beatitudinis tuæ, quanta possum ac debeo animi submissione depositum: & sub tui Amplissimi nominis planéq; supremi in terris Numinis tutela atque auspiciis in lucem emissum. Quicquid in illo dictum aut disputatũ est, Apostolicæ sedis, id est, beatitudinis tuæ grauissimo & sapiẽtissimo iudicio vel probãdum vel improbandum depono. Nec mihi aliquando placebit, vtcũque rationibus firmissimis roboratũ videatur, quod sedes Apostolica, quæ principatũ in episcopatu fidei obtinet, vt optimi Imperatoris Marciani verbis vtar, vel (vt cum summo Theologo S. August. loquar) quæ in communi Episcoporum specula pastorali, celsiore præeminet fastigio, vlla unquam ratione improbabit: nec displicere aliquando poterit, vtcũque à fidei hostibus impetatur, quod illa sola sedes ratum & gratũ habuerit. Hoc igitur nostrum quicquid est, vt ratum gratúmque Beat. T. habere velit, suáq; nos ac labores nostros benedictione impartire, quàm possum humillimè, & ad oscula pedũ beatorum, supplex rogo. Beatitud. tuam Ecclesiæ suæ Catholicæ, nobis ac genti nostræ, multis annis incolumem Deus Opt. Max. conseruet. E F

In epist. ad Leonem Pap. Lib. 1. cap. 1. ad Bonifacium.

Lutetiæ Parisiorum, sexto Idus Octobris 1578.

Sanctitatis vestræ,

Deuotissimus seruus, & humillimus filius,

Thomas Stapletonus.

A

PRAEFATIO AVTHORIS AD LECTOREM.

GRAVITER & dolenter Apoſtolus Paulus de Hebræis ſuis, non quidem omnibus ſed permultis, & forte plæriſque eorum ad quos ſcribit, (licet more Scripturæ ad omnes loquatur quod non omnes tangit,) hunc in modum conqueritur. *Quum deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rur-* Hebr.5.
B *ſum indigetis vt vos doceamini quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei: & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.* Quibus ſane verbis vel tarditatem magnam vel ſupinam ſuorum contribulium negligentiam, vel vtramque circa doctrinæ ſacræ cognitionem hoc nomine repræhendit, quòd quum propter tempus ſiue acceptæ legis & Prophetarum, ſiue prædicationis Euangelicæ illis factæ, quibus omnium primo prædicatum eſt Act. 2.3.13. ídque iam à viginti totis annis & amplius, (hanc enim illis Epiſtolam Romæ expleto fere cuſtodiæ biennio ſcripſit,) magiſtri, & totius doctrinæ fidei ſcientiſſimi, atque adeo idonei qui & alios docerent, ſaltem myſteriorum omnium & quantuncunque reconditæ ſapientiæ capaces & intelligentes auditores eſſe debebant, tamen quæ eorum erat vel diſcendi tarditas vel certè puerilis pene imbecillitas (neque enim grauius aliquid dicere Spiritus Apoſtolicus voluit) huiuſmodi facti ſunt vt de nouo quaſi catechiſandi, & ipſa fidei elementa atque principia edocendi eſſe viderentur. Hęc enim eſſe *elementa illa exordii ſermonum Dei*, de quibus hic lo- Hebr.6.
C quitur, in proximo ſequenti capite oſtendit, dicens, *intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem ad perfectionem feramur, non rurſum iacientes fundamenta pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei ad Deum.* Hęc enim duo erant pręcipua capita, in quibus rudes & paruuli in fide cathechiſari ſolebant: Vitæ anteactę pœnitentia, & Articuli ſeu capita fidei maximè neceſſaria, quę poſtea in Symbolum ab omnibus fidelibus inconcuiſſè credendum Apoſtoli retulerunt, omnéſque hactenus Chriſtiani ſanctiſſimè retinuerunt. Qui ergo in altero horum capitum adhuc hęret, qui vel veteris vitæ turpitudine nondũ expoliata, nullos in pietate progreſſus facit, vel circa fidei doctrinã adhuc in principiis laborat, hic ſane à quantocunque tempore Chriſti nomẽ profeſſus fuerit, Neophytus adhuc & paruulus, lacte non ſolido cibo paſcendus, Apoſtoli iudicio cenſetur. Hodie autem, in hac calamitoſiſſima noſtri ſeculi tempeſtate, in hac deformatiſsima totius religionis Chriſtianę facie, quodlibet horum capitum reſpicias atque conſideres, omnia Neophytorũ & paruulorum plena animaduertes. Etenim vtcunque à mille iam & quin-

Augustinus de fide & operibus cap. 11.

gentis amplius annis Christi nomen ac fides propagata per orbem vniuersum fuerit, vtcunque & sanctissimorum virorum exempla infinita præcesserint, & vitæ bene agendæ pręcepta ac documenta tum innumera, tum clarissima passim ante oculos versentur, vtcunque de tota fidei Christianæ doctrina tam multa tam accuratè tam distinctè tam copiosè à maioribus nostris, hodiéque adeo, scripta & disputata fuerint, nihil vt addi posse videatur: denique vtcunque propter tempus, omnes & singuli Magistri esse debebamus, *omnes docibiles Dei*, omnes & in vitæ puritate, & in fidei integritate viri perfecti & consummati, tamen adeo plærique omnes paruuli adhuc sumus & neophyti, adeo ab omni perfectione & sanctitate quàm longissimè absumus, vt ne à letiferis illis & horrendis sceleribus (quale vnum olim post Baptisma perpetrasse, perinde videbatur ac fidem & Christum abiurasse) vix ac ne vix quidem tuti atque immunes diu persistamus. qui tamen præclari Christiani censeri volumus. Adeo verò à sincerissima illa sapientia, & recondita mysteriorum fidei nostræ intelligentia iam excidimus, vt vix ipsa fidei nostræ elementa, primáque principia rectè & scienter teneamus. Sed in vtroque genere ab importunis & versipellibus nostræ ætatis hæreticis fœdissimè nos ipsos deludi, & in quàm teterrima errorum ac dissolutæ vitæ præcipitia nos abduci passi sumus. Vt sane quas in pietatis & diuini cultus ratione strages dederunt, & deprædationes fecerunt, dum monasteria & omnia purioris pietatis domicilia penitus subuertere illis permissum est, dum pestilentissima illa solius fidei & imputatiuæ iustitiæ dogmata licenter introducere, dum bonorum operum merita negare, obseruationis mandatorum quæ apud Deum iustitiæ laudem consequatur, impossibilitatem statuere, ieiuniorum rigorem, orationum assiduitatem, pœnitentiæ saluberrimum vsum, Sacramentorum diuinissimos cultus è medio tollere potuerunt: ita sane non minores imò profectò nobiliores in fidei Orthodoxæ doctrina clades dederint, dum præter sublimiora illa sanę fidei dogmata negata atque conuulsa, de recta Sacramentorum vsu, effectu, numero, de Iustitiæ Christianę causis, modo, fine, ac fructibus, de peccatorum origine, discrimine, grauitate, de Dei optimi maximi violata omnipotentia, contaminata prouidentia, prędestinatione & reprobatione, de Naturę humanę libertate sublata, corruptione exaggerata, sanitate per Christum deprauata, de sacratissimo religionis nostrę Sacrificio prophanato, sanctorum cultu & veneratione abolita, defunctorum fratrum pijs subsidiis negatis, denique de Christi Mediatoris & noui Testamenti gratia prorsus euacuata, & ad nudum nomen redacta, pręter, inquam, hęc sublimiora & perfectiora fidei nostrę documenta, quæ perfectorum in fide solidus cibus & consummata disciplina est, illa quę totius disciplinæ ac doctrinæ Christianæ principia & fundamẽta sunt, etiã conuellere quantúmque in ipsis erat, penitus subuertere ausi sunt: Eáque apertè & perfricta fronte pernegare vniuersa non sunt veriti, quæ in tam multiplici variorum hæreticorum hydra, nullus vnquam hactenus vtcunque dementissimus & impudẽtissimus hæreticus apertè sane & propalã omnia negare ausus fuit, etsi latẽter quidẽ ex his principiis, aliud vna hęresis, aliud alia negauerit. Enimuerò quæ

Marginalia: D (beside line 1); Ioan. 6. (beside "omnes docibiles Dei"); E (beside "principia rectè & scienter teneamus"); *Religionis deprædatio hodie per hæreticos facta.* (beside "diuini cultus ratione strages"); F (beside "peccatorum origine")

A quæ prima ſunt fidei noſtræ elementa, ſed tamen totius fidei baſes & fun-
damenta, veram Dei Eccleſiam Catholicam & Apoſtolicam, quam in Sym-
bolo elementario nos credere profitemur, eiuſdem Eccleſiæ poteſtatem
neceſſariam & infallibilem docendi & iudicandi ea quæ ſunt fidei; perſo-
nas & ſubiecta illa in quibus hæc poteſtas reſidet, media iudicandi & docē- 1.
di quibus illæ perſonæ vti ſolent ac debent, præcipua etiā capita circa quæ 2.
hæc poteſtas verſatur, vt conſignare Scripturarum certum aliquem & au- 3.
thenticum canonem, earundem Scripturarum certam & authenticam in- 4.
terpretationem dare, denique præter Scripturæ Canonē dogmata non ſcri- 5. 6.
pta tradere & commendare; hæc inquam omnia quæ ſunt fidei vniuerſæ 7.
principia, eadémque doctrinalia, id eſt huiuſmodi quæ omnem fidē docent
confirmant, explicant, negarunt hodie, contaminarunt, & deprauarunt fœ-
diſsimè noſtræ tempeſtatis hæretici; Incredibili ſane & plus quàm Iudaica
perfidia & cæcitate. Quum enim apertius de Eccleſia Scripturæ quàm de
Chriſto loquutæ fuerint (vt ſuo loco in hoc opere oſtenditur) profecto

[*Principia & fundamenta fidei ab hæreticis negata, & in hoc opere defenſa.*]

[Lib. 1. cap. 25.]

B maior eſt hæreticorum hodie cæcitas qui Eccleſiam non vident, quàm Iudæorum qui Chriſtum non agnoſcunt. Porrò hac ſua ſingulari perfidia id effecerunt, vt ſane quotquot illos audiunt & ſequuntur, multi quoque qui etſi non ſequuntur, audientes tamē debiliores in fide facti ſunt, paruuli iterum atque neophyti fiant, & huiuſmodi qui indigeant, *vt doceantur quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei, & quibus opus ſit lacte, non ſolido cibo.* [Hebr. 5.]

Et Chriſtus quidem, *ne eſſemus paruuli fluctuantes, & ne circumferremur omni vento doctrinæ, dedit Eccleſiæ ſuæ Apoſtolos, Euangeliſtas, Prophetas, Paſtores, Doctores,* quorum videlicet miniſterio, doctrina, Authoritate, *ædificaremur in corpore eius, donec creſceremus in virum perfectum.* Et hos quidem ſic voluit audiri, vt *qui eos audiret, Chriſtum audiret*: ſic noluit ſperni, vt *qui eos ſperneret, Chriſtum ſperneret.* Nos verò dum ſinguli viri & perfecti eſſe voluimus, nec ea quæ ſunt fidei ab aliis in Authoritate docendi & paſcendi poſitis accipere, ſed per nos ipſos ſapere, factum eſt vt quantumcunque magni in oculis noſtris nobis ipſis videamur, verè ſimus paruuli, *languentes circa pu-*

[*Eccleſiaſtica Authoritas à Chriſto ſtabilita, ne eſſemus paruuli in fide.* Epheſ 4. Lucæ 10.]

C *gnas verborum, nihil ſcientes, & ſemper quidem diſcentes, ſed nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.* Olim Græcis exprobratum eſt, quòd *pueri ſemper eſſent, ſenex autem Græcorum nemo.* Quid ita verò, niſi quia nulla docentis Authoritate ſed ſuo quiſque ingenio veritatem inueſtigans, nullum inueſtigandi finem fecerunt? Ideóque vt homines nihil certi habentes, *ad nihil aliud vacabant niſi aut dicere aut audire aliquid noui*, vt Apoſtolus de præcipuis eius gentis ciuibus notauit: vt meritò Proſper dixerit, *neque Græcam ſcholam, neque Romanam eloquentiam, neque totius mundi inquiſitionem circa inueniendum ſummum bonum acerrimis ſtudiis & excellentiſſimis ingeniis laborando aliquid egiſſe, ſed euanuiſſe in cogitationibus ſuis; & ſtultos factos fuiſſe, quia ſemetipſis ducibus vtebantur.* Eandem etiam ob cauſam fatetur Porphyrius apud Theodoretum *perpetuam eſſe apud ſuos λογομαχίαν, ſeu verborum diſceptationem, vtpote qui in boni coniecturam humanis rationibus ducantur.* At verò Chriſtus Dominus verus humani generis medicus non ſolùm vt à peccatis redempti, voluntate in eum feramur, ſed etiam vt *fide corda pu-*

[1. Timo. 6. 2. Timo. 3. Plato in Timæo. Act. 17. Contra collatorem ca. 26. De curat. græc. affect. lib. 1. Act. 15.]

rificati, intellectu eum cognoscamus, constituit domum quandam & societatem vnius populi vtcunque ex omni gente collecti, in qua certos *dispensatores & patresfamilias* constituit, qui *scirent dare in tempore tritici mensuram*, & qui *rectè secarent verbum veritatis, partientes vnicuique iuxta mensuram fidei*. Quam etiam ob causam *vnicuique dedit Deus gratiam secundum mensurã donationis Christi*. Hanc domum ita bonis omnibus affluenter ditauit, ita *spiritu veritatis manente cum ea in æternum* instruxit, ita sua præsentia *omnibus diebus vsque ad consummationem seculi* roborauit, ita *omnia quæ audiuit à patre suo ei nota fecit* & manifestauit, ita *per omnem iuncturam subministrationis cõnexam & compactam* fecit, vt eam Apostolus eius, *columnam & firmamentum veritatis, eius quoque corpus & plenitudinem eius* esse, (*ex qua plenitudine omnes accepimus*, quotquot Christi sumus, & Corpori eius inserti) confidenter esse pronunciauerit. D

Matth. 13. 2. Timo. 2. Rom. 12. Ephes. 4. Ioan. 14. Matth. 28. Ioan. 15. Ephes. 4. 1. Timo. 3. Ephes. 1. Ioan. 1.

Causa errorum & hæresum hodie.

Hac tamen nihilominus domo, hac Ecclesia, hoc Corpore, hac plenitudine Christi reiecta: huius domus patribusfamilias, huius Ecclesiæ pastoribus, huius Corporis capitibus & præpositis, huius plenitudinis dispensatoribus prætermissis, neglectis, contemptis, non tanquam filijfamilias certa mensura suóque tempore alendi, non tanquam ouiculæ pabulo à pastoribus præscripto pascendi. nec tanquam membra vnius Corporis, singula suo loco posita, suam operationem & vocationem adepta, à Capite ad vnũquodque officium dirigenda, in causa Religionis & doctrina fidei versari hodie plærique omnes voluimus, sed arcam ipsam penuarium & Sanctuarium diuinarum Scripturarum confidenter ingressi, reclusis eius confractísque repagulis, violatis adytis & mysteriis, nobis ipsis pabula deligere, nos ipsos pascere, per nos ipsos sapere, quæ nostris affectibus & palato placebant, liberè vel licenter potius deuorare, rapere, aliísque obtrudere, & *verbum Dei adulterare*, mysteria prophanare, vnusquisque nostrum incredibili audacia, temeritate, sacrilegio ausus fuit. Hinc videlicet factum est vt *ægri multi sanorum escas appetendo, quæ male committuntur nisi valentibus, irruerint in venena fallentium. Sapere* videlicet *plusquam oportet volentes, & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*. Monstra denique & portenta falsorum dogmatum hac vna occasione temere concepta, audacter prolata, pertinaciter defensa, impiè & sceleratè simplicioribus obtrusa, infinitas animarum strages dederunt. Atque ita malitia sane & improbitate magni, sensibus autem & iudicio paruuli remansimus, quum contra diligenter Apostolus monuerit, ex professo superbos Spiritus taxans, *ne pueri efficiamur sensibus, sed malitia paruuli simus, sensibus autem perfecti*. Nempe volumus quidem esse omnes *ædificatio constructa in Christo*, volumus *Christum* solum in verbo eius *audire*, sed non aduertimus quòd oporteat nos ædificari per *sapientes architectos* ab eo constitutos, per *pastores & Doctores ab eo datos in ædificationem corporis sui*. Non aduertimus Ecclesiæ Magistros illos esse, quibus *data est gratia Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes*, & cæt. *Vt innotescat Principatibus & Potestatibus in cælestibus*, PER ECCLESIAM, E F

2. Cor. 4. Augustin. de vtil. cred. c. 9. Rom. 12. Rom. 1. 1. Cor. 14. Ephes. 2. Matth. 17. 1. Cor. 3. Ephes. 4. Ephes. 3.

A *clesiam, multiformis sapientia Dei.* Denique non aduertimus *nunciata quidem esse nobis ea quæ Prophetæ non sibi ipsis sed nobis ministrauerunt*, sed (vt ait Petrus) *per eos qui Euangelisauerant nobis, Spiritu Sancto Misso de cælo :* Ac postremo *verbum* quidem *Domini permanere in æternum*, sed *illud verbum quod Euangelisatum est in nobis :* haud dubie per eos qui ad Euangelisandum missi sunt. *Quomodo enim prædicabunt nisi mittantur?* Quæ sane incredibilis arrogantia, temeritas, & sacrilega hodie præsumptio eò nunc progressa est, vt nulla vnquam hæresis faciliorem, aut expeditiorem ad Antichristum quum venerit suscipiendum viam strauerit, quàm hodierna; quæ, omnem in doctrina religionis Authoritatem labefactare, extenuare, tollere contendit. Illa enim authoritate (*sine cuius graui quodam imperio*, ait sapiẽter Aug.) *intrà certè nullo pacto vera religio potest*) facile eam sibi (quod hodie videmus) impurissimus quisque, vt est paulo audacior & cæteris vel ad falliendum astutior, vel blandiendum loquacior, venditabit. A quibus postea leuissimis hominibus eísque inter se miserè dissentientibus atque rixantibus, magnus ille,
B cuius hij satellites, ministri ac præcursores fuerunt, omnem ad se solum Authoritatem nullo negotio deriuabit. Neque hoc obscurè Ioannes Apostolus significauit quum diceret. *Qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris.* Spiritus enim erroris, qui excellenter est Antichristi spiritus, hanc propriam notam & characterem habet, non audire Ecclesiam, contradicere Magistris Ecclesiæ, resistere Moysi & Cathedræ eius. Hij enim omnes in nomine suo veniunt, quod proprium esse Antichristo, Saluator apertè docuit dicens. *Alius veniet in nomine suo, illum accipietis*, disertè Antichristum designans. Et hanc ob causam Constantium illum Arrianum Imperatorem, verum Antichristum doctissimus Athanasius vocauit, eo quòd Episcopis ipsis præsidere atque præscribere, causarúmque Ecclesiasticarum supremum se iudicem & arbitrum constituere non est veritus. Sed de hac re tota in ipso opere latior disputandi locus dabitur. Grauis ergo sane & fœda calamitas, dura & tristis horum temporum conditio est, eo iam per hæreticas fraudes & impo-
C sturas religionem redactam esse, vt nudo penè eius nomine retento, tam in pietate morum quàm in doctrina fidei, ad elementa iterum redeundum sit, primísque Principiorum vestigiis denuo insistendum, si ad virtutis callem & veritatis viam perfectam & solidam aberrantes hœdos in ouile Christi recolligere volumus. Verecunda sane & ingrata, sed necessaria prorsus præsentibus hisce malis penéque vnica medicina hæc est. Iacienda firmiter & fortiter de nouo fundamenta sunt, si euersam penitus Ecclesiasticæ disciplinę atque doctrinæ arcem denuo restaurare, & ad pristinũ splendorẽ atque nitorem reuocare volumus. Sed de disciplinę quidẽ restauratione ac reformatione alij & suggesserunt multa, & suggerere adhuc poterunt plura. Ego fauente ac propitio Deo, doctrinæ Orthodoxæ fundamenta stabiliam, elementa explicabo, principia demonstrabo, ea sane, quæ iam à nobis circa vnum illum Symboli Apostolici articulum de credenda Ecclesia enumerata sunt. Video enim pene frustrà certè minore cum fructu in aliis explicandis & confirmandis fidei dogmatibus atque articulis laboratum, & su-

Margin notes:
Rom 10.
Præsentis hæresis [illegible] viam latissimam sternunt.
De vtilit. credendi ca. 9.
1. Ioan 4
1. Ioan. 5. 4.
Athanas. in epist. ad solitariam vitam agentes. Lib 5.
Vnica præsentibus malis medicina.

ẽ

Quare minus hactenus Catholicorum scripta apud hæreticos profecerũt.

datum hactenus à permultis viris fuisse, crescente nihilominus & grassante semper hæretica peste ac prauitate, eam sane ob causam quia principia ipsa, quibus omnis eorũ disputatio nititur, & vnde omnia probationum suarũ media petuntur, nondum satis ipsa lectori corrupto & horum temporum hæretica labe infecto, confirmata & eliquata videntur. Quo sane nondum præstito, quibuscunque argumentis, testimoniis, rationibus rem Controuersam explicueris, confirmaueris, illustraueris, nihil tamen apud lectorem vel simplicem vel corruptum, cui omnis, opinor, labor tuus aut certè potissimum desudat, effeceris: sed planè quod dicitur, laterem laueris, & aërem verberaueris. Etenim siue ex Scripturis sacris multa testimonia congesseris, earúmque interpretationem maximè Orthodoxam adhibueris; siue ex traditione aliqua non scripta, Conciliorum tamen, Sanctorum Patrum, totiúsque antiquitatis consensu & testimoniis roborata aliquid produxeris; siue denique ipsa Conciliorum decreta, Rom. Pontificum responsa, patrum consentientes sententias, consensum denique totius Christiani orbis & fidei regulã, ad aliquid probandum aut ad aduersarium refellendum protuleris vides tamen quàm hæc nihil moueant, nihil persuadeant, nisi primùm & ante omnia tum has esse certò canonicas Scripturas quas profers, tum interpretationem germanam esse & authenticam quam adfers; tum traditionem non scriptam, Conciliorum, Pontificum, & patrum decreta, responsa, testimonia, vim Authoritatis habere, consensum Ecclesiæ & regulam fidei probationes legitimas esse, lectori tuo vel auditori persuaseris. Nemo enim conclusioni assentit, nisi concessis & admissis Mediis. At, inquis, hæc omnia per se clara & indubitata sunt. Quis enim Scripturas negauerit, aut earum interpretationem legitima Authoritate confirmatam respuendam duxerit? Authoritatem autẽ legitimã vbi demũ nisi in Conciliis, in Pontificibus seu Ecclesiarũ magistris in Sanctis Patribus, in consensu Ecclesiæ quæ errare nõ potest, ponemus, aut ponẽdam esse arbitrabitur quispiam? Rectè sane ista, vt Orthodoxus & Catholicus profiteris. Et quidẽ si pax nunc Ecclesię esset, aut turbatio modica, nemo fortasse de istis omnibus dubitauerit. At, si nescis, non solum dubitant, sed pertinaciter & refractariè hæc singula tibi quæ tu tam certa & solida Orthodoxus arbitraris, pernegant horum temporum hæretici. Itaque cum illis nihil agitur, nihil promouetur, nisi istis ipsis Principiis solidissimè semel confirmatis & egregiè explicatis. Ita sanè vt non solum ipsa veritas in singulis clarè demonstretur, sed etiam vt aduersariorum cogitationes & persuasiones contrariæ, ipsorum animis altissimè impressę, diligenter refutentur, & eorum animis si fieri potest eximantur. Illorum enim salus & conuersio sedulò à nobis & sollicitè procuranda est: Non solùm quia fratres & proximi nostri sunt, sed etiam vt Ecclesiam deinceps perturbare & domesticos fidei ab vnitate Catholica auellere desinant. Pax enim & securitas Ecclesiæ, illorum salus est. Quare ego operæprecium me facturum putaui, rémque Ecclesiæ Dei salutarem, si ad Controuersiarum professionem publicam & ordinariã in Alma & celeberrima Duacẽsi Academia ante aliquot annos vocatus, primũ & ante omnia has de fidei Orthodoxæ Principiis doctrinalibus Cõtrouersias in manus sumerem

Quare non sufficiat prædicta principia ponere.

Principia iam necessariò sunt probanda.

Occasio præsentis operis.

D E F

A merẽ, diligẽterque & elaboratè pro ſcholaſticæ huius inſtitutionis more & cõſuetudine eas pertractarẽ: poſteáque re cõfecta, eaſdẽ adhuc maiori ſtudio domi limatas & expolitas (quãtũ ſane per quotidianã aliarũ controuerſiarũ profeſſionem licuit) in lucem tandẽ, vt quamplurimis hic labor noſter qualiſcunque prodeſſe poſſet, emitterẽ. Cuius ſane editionis non meũ tantũ iudiciũ, quod mihi merito in meo proprio fœtu ſuſpectũ eſſe debet, ſed alios grauiſſimos & præſtantiſſimos viros Authores habeo. Inter quos honoris cauſa duos Illuſtriſſimos paritérque longè eruditiſſimos Cardinales, Hoſiũ Vvarmienſem & Sirletũ nominare debeo: qui viſis huius Opuſculi librorũ argumentis, ſingulis capitibus, & fragmento quodã, quæ mecũ in poſtrema mea ſuperioris anni ad Vrbẽ peregrinatione detulerã, vehementer hortati ſunt, vt in lucẽ opus emitterẽ Reip. Chriſtianę (vt ipſi aſſerebãt) longè futurũ vtiliſſimũ. Et ſane ſiue pręſentes Cõtrouerſias, ſiue ea quę de Cõtrouerſiis iam tot ac tanta his totis ſexaginta annis ſcripta & diſputata ſunt, conſideremus, hoc genus ſcriptionis vel ſolum ad omnes cõponendas ſufficere, vel *Præſentis Operis neceſſitas, & vtilitas.*
B certè iam ſolũ deſiderari poſſe animaduertemus. Nã quod ad prius attinet, tales ſunt hodie & eius generis omnes ferè Controuerſiæ, vt quid Eccleſia de illis ſentiat, qualis ſit circa ipſas Eccleſiæ vox, conſuetudo, praxis: quas leges, quę decreta iam olim atq; hodie de rebus nũc cõtrouerſis Eccleſia tulerit, omnibus ſit in re Theologica imò in fide chriſtiana vel mediocriter inſtitutis notiſſimũ atq; clariſſimũ. Olim ſane ideo hęreſes variæ multis diu impoſuerunt, ideo Arriana etiã Epiſcopis doctiſsimis, quibuſdã ſtatim ab initio inhæſit: ideo Pelagiana multos aliquo tempore doctos ac pios decepit; ideo grauis illa de Baptiſmo hęreticorũ quæſtio à minus etiã piorum & doctiſſimorũ virorũ plurimũ turbauit, quia nondũ eccleſię de illis rebus iudicium vel definita ſentẽtia liquido innotuerat. In noſtris autẽ hodie Controuerſiis quia Eccleſiæ Catholicę praxis ipſamet & cõſuetudo, publicúſq; religionis vſus contra hæreticos diſertè proclamat, eóſq; violatæ religionis & innouatę doctrinæ dãnat, in aliis verò ſubtilioribus fidei dogmatibus, plenariũ iam; Generale & Oecumenicũ Conciliũ Tridentinũ de ſingulis quid
C tenendũ ſit, definiuit: & (vt de Pelagianis ſcribit Auguſt. quorũ tamẽ hæreſis niſi in Prouincialibus quarundã regionũ Synodis, in nulla autẽ generali dãnata fuit) *dedit Proteſtãtibus Eccleſia Catholica iudiciũ, quale debuit, vbi & cauſa eorũ finita eſt*, nihil profecto aliud ſupereſſe debuit, quã quod de eiſdẽ Pelagianis doctiſſimus ille paritérq; mitiſſimus pater S. Aug. ſcribit: vt videlicet *poſt factũ illus cõpetens ſufficiénſque iudiciũ, vbicunque iſti lupi appareãt, vigilãtia & diligentia paſtorali conterãtur; ſiue vt ſanentur atque mutẽtur, ſiue vt ab aliorum ſalute atque integritate vitentur.* Hoc ſane ſolũ & vnicũ in hominibus tam apertè ab Eccleſia dãnatis ſupereſſe debebat, vt anathema à fidelibus omnibus illis diceretur, nec amplius poſt cõpetens Eccleſiæ iudiciũ de ipſorum dogmatibus inquireretur, ne nullus tandem quærendi vel altercandi & rixandi potius finis eſſet. Sed profecto vt omnium qui vnquam extiterunt hæreticorum improbitatem, peruicaciam, & impudentiam noſtri temporis hæretici ſuperant, ita viciſsim à Catholicis ſcriptoribus, ipsíſque adeo ſummis Eccleſiæ Paſtoribus atque Iudicibus magis iſtorum infirmitati obtemperatum, vel malitiæ potius ceſſum & obſecundatum eſt, diligentius

Proteſtantum cauſa iã per Eccleſiæ iudicium finita.

Lib. 3. cap. 1. con. Iulianũ.

Contra 2. epiſto. Pelag. lib 4. cap. vltimo.

&accuratius vt in viam reducerentur, ſcribendo, docendo, Colloquia D
& Synodos varias celebrando laboratum eſt, quàm vt arbitror cum vllis vnquam veteribus hæreticis actum fuerit. Certè quod nunc hoc opere in eorum gratiam præſtare conamur, amplius & ſuperabundantius eſt quàm vllis vnquam hæreticis olim præſtitum fuiſſe memoriæ proditum legimus. Etenim poſt Eccleſiæ non competens tantum, ſed & plenarium ampliſsimúmque iudicium, poſt tam manifeſtas & luce Meridiana clariores ſingularum hodie hæreſum confutationes, poſt tam illuſtrem ipſius vniuerſæ Eccleſiæ praxin, & conſuetudinē, tam aduerſa fronte illorū pleriſque dogmatibus repugnantem, en tibi nunc ipſius Eccleſiæ & notas ac ſigna certiſsima, argumentáque firmiſsima quibus eam à falſis omnibus Eccleſiis diſcernas, & Authoritatē præterea multiplicem atque ampliſsimā diligenter aſſertam & ab omnibus aduerſariorum cauillationibus & impoſturis ſedulo vindicatam: vt ſane quia Eccleſiā nec agnoſcunt nec audiunt amplius hæretici, Eccleſiam & liquido agnoſcere & obedienter audire ex hoc opere diſcant: vel ſi diſcere illi erubeſcunt, intelligant magis alij (quod E
iam firmiter credunt,) Eccleſiam eſſe in omnibus de fide dubiis diligenter & humiliter audiendam; eóſque qui audire recuſant, veriſsimi nominis hæreticos eſſe, ideóque à fidelibus vt peſtem orbis terrarū, procul fugiēdos & deteſtandos eſſe. Poſtremò quum de præſentibus controuerſiis Eccleſia iudicauerit, vt dictum eſt, ſi Eccleſię iudicium longè eſſe certiſsimum & infallibile, ſolúmque ſatis per ſe ſufficere hoc opus oſtenderit, profecto præſentes omnes Controuerſias ex hoc ſolo opere componi & terminari poſſe cōſequenter apparet. Iam verò quod ad poſterius attinet, huius generis ſcriptionem, quaſi ad omnem nunc altercandi finem imponendum ſolam deſiderari, vel hinc eluceſcit, quòd hactenus quidem de ſingulis fere horum temporum Controuerſiis, ita grauiter, copioſè & eruditè diſputatum eſt à ſcriptoribus Catholicis, vt ad Orthodoxam ſententiam in ſingulis confirmandam, vel aduerſam opinionem refellendam, ſacrarum Scripturarum, SS. Patrum, & totius Antiquitatis teſtimonia maximo ſtudio collecta & annotata, apud omnes penè in numerato habeantur, víxque aliquid in hoc F
genere deſideretur. Id verò ſolum reſtat vt his teſtimoniis, huic Authoritati, acquieſcere & obtemperare aduerſarius velit; vt Eccleſiæ vocem Scripturas Sacras interpretantis, in SS. Patribus & tota antiquitate ſonātis, audire, reuereri & amplecti non grauetur. Nam hoc niſi fiat, fruſtra omnis alius labor conuertēdis hæreticis impenditur, quia qui errat circa principia, imperſuaſibilis eſt: & hoc ſemel facto, ad reliquam fidem facile inducetur qui errat. Qui enim errat ſaluatis principiis, per ipſa principia reuocari poteſt. Iſtud autem vt fiat, in hoc opere ſtudioſè contendimus. Sane tanta hodie & diligentia & eruditione & eloquentia, & omni contentione vtrinque ab Orthodoxis & hæreticis ſcriptoribus, diſputando, ſcribendo, conferendo, declamando concertatum eſt atque pugnatum in ſingulis fere Controuerſiis, vt qui ingenio & ſtudio, qui ratione & argumentis, non Authoritate legitima, litem hanc acerbiſſimam componere ſe poſſe arbitrati ſunt, pleroſque ex indoctioribus ita dubios & hinc indę ambigentes ac fluctuantes reddiderint, vt in duo præcipitia plane extrema ſibíque contraria inciderint

Ex hoc Opere amplius ad conuertendos hæreticos præſtatur, quàm vllis vnquam hæreticis hactenus præſtitum fuit.

Huius Operis fructus, ac finis.

Ex hoc Opere omnes Controuerſias terminari.

Ad omnes Controuerſias ſopiendas id ſolum deſiderari quod in hoc Opere demonſtratur.

Duo præcipitia indoctorū hodie dum ratione nō Authoritate Controuerſias componere volunt.

derint

A derint: dum quidam ſane ad deſperationem propemodum adducti, inueniri liquido veritatem non poſſe exiſtimant, penéque in Academicorũ ſententiam cogitationum ſuarum fluctibus & impetu ferũtur: Alij in vnaquáq; hodie ſecta & religione (quandoquidem ſingulæ & Chriſti nomen profitẽtur, & fidei fundamenta vt illis videtur, tenent) ſalutem homines certò cõſequi poſſe aſſeuerãt, contentiones autem hodie de religione factas ad fundamenta ipſa fidei Catholicæ non pertinere, ſed partim ſubtilium, partim inanium quæſtionum vel non neceſſarias diſputationes vel otioſas eſſe rixas arbitrantur. Sed vtroque hoc hominum genere nihil vanius, nihil peſtilentius. Itaque prioribus illis merito ſatisfacere debet, quod Auguſtinus ille ter maximus Eccleſiæ Doctor in eiſdem olim animi fluctibus conſtitutus, ſibi ſatisfeciſſe, & tumultuanti animo pacem ac ſerenitatem reddidiſſe ipſemet ſcribit. *Sæpe*, inquit, *ego intuens quantum poteram, mentem humanã tam viuacem, tam ſagacem, tam perſpicacem, non putabam latere veritatem: niſi quòd in ea quærenda modus lateret: eundémque ipſum modum ab aliqua diuina Authoritate eſſe ſumendum. Reſtabat quærere quænam illa eſſet Authoritas, quum in tantis diſſenſionibus ſe quiſque illam traditurum polliceretur.* Hæc ille. Hac autem Authoritas (qua profecto omnis fides nititur, vt ſciẽtia ratione) in veritate fidei tradenda atque explicanda, quæ tandem, qualis & quanta & penes quos ſit, & quomodo, hoc in Opere via & ratione demonſtrare contendimus.

Veritas fidei niſi Authoritate non inuenitur.
De vtilitate credendi c. 8.

B Et ſane non eſt illa alia quàm quæ ab ipſo Auguſtino eodem in loco paucis interiectis, amico ſuo honorato adhuc Manichæo, & omni vento doctrinæ pueriliter circumuecto, ſapienter his verbis ſuggeritur. *Si iam* (inquit) *ſatis tibi iactatus videris, finémque huiuſmodi laboribus vis imponere, ſequere viam Catholicæ diſciplinæ, quæ ab ipſo Chriſto per Apoſtolos ad nos vſque manauit, & ab hinc ad poſteros manatura eſt.* Hæc ille. Hanc viam Catholicæ diſciplinę, hãc rationem quam in docendo & iudicando de fide Catholica Eccleſia vtitur, vſa ſemper fuit, & vti debet, nos in hoc Opere ſtudioſè oſtendere digitóque demonſtrare, iuuante Deo, conati fuimus. Poſterioris autem generis opinatores, ídque in tanta & tam immenſa tot ac tantarum hæreſum colluuie

Vbi ſuprà.
Via catholicæ diſciplinæ.

C hodie graſſante, ſicuti ſupra ex parte recẽſuimus, neſcio an in numero Chriſtianorum haberi queant. Quis enim Chriſtianus neſcit aut non credit, *vnũ eſſe Dei & hominũ Mediatorem Ieſum Chriſtum*, de hoc Mediatore *vnã eſſe fidẽ, vnum Baptiſma*; huius vnius fidei vnam eſſe & *eandem Regulã in qua permanere* omnes, vtcunque in rebus præter fidei ſubſtantiam *vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet*, diligẽter præcipit Apoſtolus, vltra & citra quã nihil eſt de fide credẽdum? Hanc Regulã non in ſolo Symbolo Apoſtolico contineri, ſed alia quàm plurima ad fidem neceſſaria complecti? Hãc Regulam in vna Eccleſia Catholica doceri, tradi, conſeruari, extra quã non eſt ſalus, quia extra Corpus Chriſti quod illa eſt, Spiritus Chriſti eſſe non poteſt? Denique ſic cuſtodiri, tanta religione & obſeruãtia coli, ac retineri, vt ne latũ quidem vnguẽ ab ea diſcedere cuiquã liceat: ſed quẽadmodum in lege morum, *qui offenderit in vno, factus eſt omniũ reus*, ita in doctrina fidei qui vnũ articulum pertinaciter negauerit, nullã prorſus fidẽ habere cẽſendus ſit. Hęc, vt dixi, nemo chriſtianus ignorare poteſt, quia ad principia ipſa & fundamẽta fidei Chriſtianæ hæc omnia pertinent. Si quis tamen ita paruulus in Chriſto eſt

1. Timo. 2
Epheſ. 4.
Philipp. 3.
Non eſt Chriſtianus qui in vnaquaque hodie ſecta ſalutẽ acquiri poſſe indicat

Iacob. 2.

hæc vt ignoret, inueniet in hoc opere, vnde de ſingulis inſtructus in virum D
Lib.1.cap.18. perfectum euadat, maximè ſi quæ de Mediis Iudicij Eccleſiaſtici libro 7. & quæ de ipſius Eccleſiaſticæ vocis neceſſitate atq; infallibilitate lib. 8. denique quæ de erroris & peccati in Eccleſia tolerati magna diſcrepantia in libro tertio, obiter diſſeruimus; ac poſtremo quæ de fraudibus Proteſtantum circa Eccleſiæ notas deſcribendas diſputauimus, vbi huius dementiſſimæ opinionis ne dicam Atheiſmi fundamenta in Lutherana, Melanchthonica, ac Caluiniana doctrina manifeſtè iacta euertimus, diligenter aduertet.

Quare præſentibus hæreſibus refutandis hoc ſcripti genus eſt neceſſarium.

Inſtitut.libr. 4.ca.2. par.9.

Præterea circa veteres hæreſes refutandas Controuerſię de Eccleſia pertractatio & diſcuſsio non fuit fortaſſe perinde neceſſaria. Illæ enim fere omnes particulares erant, & in certo aliquo dogmate conſtitutæ, quæ propriis argumentis non adeo difficulter ſolui & conuinci poterant. Hæreſes autem hodiernæ vniuerſales quodammodo ſunt, & vniuerſam religionem Catholicā conuellunt. *vix vllum* (ait Caluinus de Catholicis) *cum ipſis conuentum poſſumus habere, in quo non aperta nos idololatria non polluamus.* Hoc eſt dicere, nihil eſt in Catholica Religione atque doctrina, E quod iſtorum hominum vniuerſa quædam hæreſis ſeu Apoſtaſia potius non contaminauit, & aliqua ex parte labefactare conata non eſt. Omnes Catholicæ doctrinæ vias (via enim Regia publica & trita eſt ipſa Catholica) velut infeſtiſsimus latro hæreſis hodierna obſeruauit, obſedit, occupauit: vt nuſquam fere in eius dogmatibus verſari liceat, vbi non aliquid hodie arrodat hæreticus, ex aliqua ſemper parte inſidietur, alicubi ſemper infeſtet, obganniat, aduerſetur. Denique ita nunc in nouiſsimis iſtis diebus creuerunt cum tritico zizania, vt vix per zizania locus ſit tritico, vix per hæreſes vlla fidei pars tuta & intacta relinquatur. Ita quaſi febris quædam Ethica vniuerſum Religionis Chriſtianę corpus hodiernæ hæreſes occuparunt. Debent ergo hodiernæ hæreſes, non propriis tantum argumentis ſingulæ confutari, vt olim pauciores quum eſſent ſed etiam communibus & generalibus armis quaſíque coniunctis totius eccleſiaſticæ armaturæ copiis, oppugnari, opprimi, proſterni. Communis ergo iſte & generalis Eccleſiaſticæ Authoritatis locus vel maximè erat hoc tempore explicandus, F roborandus, & ab aduerſariorum cauillis ac technis dexterè aſſerendus. Adde quòd plæręque hodie hæreſes directè contra Eccleſiam eiúſque Authoritatem pugnant.

Præſentes hæreſes, quaſi febris ethica vniuerſū Religionis corpus occuparunt. Generalis eccleſiaſticæ Authoritatis locus hoc tempore neceſſariò explicādus.

Veteres de Eccleſia Scriptores.

Itaque contra negantes principia & ipſa religionis fundamenta conuellentes; ipſa principia, vt ſaluti aduerſariorum ſociorúmque ſecuritati conſulatur, neceſſariò ſtabilienda fuerant, non ſolum vt expeditius & facilius, ſed etiam vt ſolidius planéque inuictè aduerſarij cōfutentur. Profecto cùm contra Eccleſiam in parte Nouatiani, in vniuerſum verò Donatiſtæ pugnarent, diligenter contra illos Sanctiſsimus Martyr Cyprianus tum in Epiſtolis ſuis ſæpe, tum etiam ex profeſſo in libro de vnitate Eccleſiæ, ſiue de ſimplicitate prælatorum, vt vetuſtior habet editio, ſcripſit. Contra hos verò Optatus, toto libro ſecundo contra Parmenianū, veram Eccleſiam deſcribit atque defendit; copioſiùs autem S. Auguſtinus etiam ex profeſſo, librum quoque de vnitate Eccleſiæ conſcripſit; ipſámque Eccleſiæ Authoritatem quàm plurimis in locis hæreticorum furori

oppoſuit

A opposuit; vt suis in locis hoc in opere commemorabimus. Scripsit quoque de Ecclesia librum Melito Sardensis Episcopus doctissimus, statim post Apostolorum tempora (vt cõmemorat Hieronymus) haud dubiè propter hæreticos etiam ea tum ætate Ecclesiæ contradicentes. Et quidem si tanta huius argumenti necessitas hodie non esset, quæ tamen est vel maxima, vtile tamen est extare in Ecclesia & in fidelium manibus versari, de ipsa vera Ecclesia eiúsque multiplici & varia circa Iudicium fidei Authoritate, disputationem aliquam & explicationem, quantũ fieri potest, accuratam & solidam: quæ quidẽ & contra omnes hęreses Antidoti, & ad sanę doctrinæ conseruationem Amuleti loco esse queat. Qualem sane etsi hanc nostram esse nullo modo existimamus, sed à tanti operis perfectione longè illam abesse ingenuè fatemur, & verè iudicamus, attamen vt talis esset, quantum sane in nobis erat, adlaborauimus: hoc saltem (vti speramus) assecuti, vt via & ratione nonnihil præmonstrata, occasionem doctioribus dederimus, quod nos conati sumus, aliquãdo perficiendi, & hęc initia nostra ad vmbilicum B tandem & perfectionem perducendi. Arbitramur enim ad sopiendas tandem omnes Controuersias nullam vtiliorem posse disputationem iniri, vtcunque paulo dilutior & minus subtilis, magnísque propterea ingenijs cõtemptibilior fortasse videatur. Lac enim certè est, non solidus cibus, paruulis tamen & his temporibus imprimis necessarius.

In Catalogo Scriptorum ecclesiasticorum.

Eccl. [illegible] Authoritate locus [illegible] tu dignissimus.

Quam sane ob causam, & multi hac ætate hoc Argumentum de Ecclesia eiúsque Potestate sibi tractandum & explicandum sumpserunt. Et primum quidem præter communium locorũ tractatores pene innumeros, qui omnes hunc locum de Ecclesia diligenter tractarũt, ex professo primus, vt opinor, Iacobus Noguera Decanus Viennensis anno 1560. eleganti sermone Ecclesiam veram eiúsque Authoritatẽ duobus libris asseruit: sed breuius & succinctius quàm res tanta tractari debuit, nec etiã quod proposuerat, perfecit, aliis (vt videtur) negotiis impeditus. Scripsit Melchior Canus vir doctissimus inter libros locorum Theologicorum, Opus variæ & excellentis eruditionis, de Ecclesia quoque librum vnum, atque item de SS. Patrũ Au-C thoritate librum alium, aliáque nonnulla huic nostro Argumento affinia. Idem præstitit Albertus Pighius vir magni zeli & acris iudicij, in libris de Ecclesiastica Hierarchia. Sed Ecclesiæ magis Authoritatem ídque in genere demonstrare, Ordinémque in ea à Christo positum, quem Babylonica horum temporum hæresis confundere penitúsque è medio tollere contendit, astruere & explicare, quàm vel Ecclesiam ipsam vbi & penes quos esset diligenti inquisitione inuestigare, vel eius multiplicem & excellentem Potestatem via & methodo (quod nos hîc conati sumus) exponere & confirmare, propositum vtrique fuit. Edidit quoque eodem fere tempore vir doctissimus & optimus, nunc autem Levvardensis in Phrisia vigilantissimus, longéque dignissimus Episcopus, Petrus Cuneri de proprietatibus Ecclesię libellum vnum, sed eleganti magis breuitate, argumentorum notas & semina commonstrando, quàm accurata disputatione rem tantam pertractãdo. Scripserunt quoque de hoc Argumenti genere varia, duo præclara huius ætatis lumina, Illustrissimus Cardinalis Hosius, tum contra Brentij prolego-

Scriptores recentiores de Ecclesia eiusque Authoritate.

Iacobus Noguera Decanus Viennẽsis.

Melchior Canus.

Albertus Pighius.

Cunerus Petri.

Cardinalis Hosius.

Petrus à Soto. mena, tum in Confeſsione Polonica, & venerabilis ac eruditiſsimus vir Pe- D
trus à Soto in defenſione Catholica contra eundem Brentium. Sed obiter magis, & ſtrictim quàm vel ex propoſito vel copioſe iſtud argumentũ tractarunt. Scripſit quoque ante paucos annos, opus egregium huic noſtro in
Nicolaus Sãderus. quibuſdam affine, vir doctiſsimus & optimus Nicolaus Sanderus, noſter à prima ætate amicus ſuauiſſimus, cui titulum dedit *de viſibili Monarchia Eccleſiæ*. In quo quidem Opere, quod nos in ſecundo, tertio, & ſexto huius diſputationis noſtræ libris, ex Scripturis ipſis de veræ Eccleſiæ forma, eiúſque Supremo Capite demonſtrauimus, rationibúſque firmauimus, (Proteſtantum vbique fere omnium, certè præcipuorum & fraudibus detectis, & argumentis confutatis) id ille de facto ita ſe habuiſſe, luculenter Lectori ad oculum demonſtrauit. Reliquas verò diſputationis huius noſtræ partes nõ attigit: ſatis habens Eccleſiæ viſibilem faciem, curſúmque perpetuum ſub vno Primario Capite demonſtraſſe, & à Magdeburgenſium cauillationibus aſſeruiſſe. Nuperrimè verò & quidem poſtquam hoc Opus iam totum in ſcholis dictaueramus, varij huius Argumenti tractatores prodierunt, quaſi E
hoc agente per inſtrumenta ſua diuino Spiritu, vt de hoc argumento pleniſſimè & locupletiſſimè fideles (quibus eius luculenta cognitio tam eſt neceſſaria, vt nihil magis,) tandem inſtruerentur. Nam anno quidem 76. Ge-
Gerardus Iãſenius. rardus Ianſenius Presbyter de vera Eccleſia eiúſque Authoritate tractatus decem in lucem emiſit. Cuius libri titulum cùm in Catalogo Nundinarum Franckofordienſium viderem, vehementer ſane gaudebam, exiſtimans illud iam diligenter præſtitum ab alio fuiſſe, in quo ego (finita iam dictatione noſtra ſcholaſtica) limando & excolendo, atque in formam quam nunc habet redigendo, laborare tùm cœperam. Sed poſtea librũ nactus, animaduerti virum optimum & eruditum declamatoriè magis & exhortatoriè quã vel methodicè vel iuſto argumentorum pondere hoc argumẽti genus tractaſſe: & quidem de ipſa Eccleſia in ſe copioſe, de eius verò Authoritate parcius diſputaſſe, denique in hęreticorum argumentis refellendis non ad-
Martinus Eiſengrinus. modum laboraſſe. Prodijt quoque anno ſequenti Martini Eiſengrini viri vndequaque doctiſsimi de Eccleſia liber vnus, in quo quidẽ ex Scripturis F
& ex patribus ingentem teſtimoniorum farraginem pro Eccleſia vera demonſtranda eiúſque Authoritate aſſerenda ſtudioſe collegit, aduerſariorũ quoque obiectiones maximo numero collectas ſuccinctè confutauit. Sed eſt ille liber argumentorum & locorum ad hoc argumenti genus tractandũ diues potius quoddam penuarium, vnde facilè expromi queant, quibus veritatem Catholicam ſolide aſtruas, & falſitatem hæreticam refellas, quã ipſius huius argumenti ſolida & artificioſa tractatio. Enumerantur enim, non tractantur, non explicantur, non accommodantur rei præſenti prædicta te-
Henricus Blyſſemius. ſtimonia & argumentorum ſolutiones. Prodijt denique eodem anno defenſio Aſſertionum Theologicarum de vera Eccleſia Authore Henrico Blyſſemio ex Societate Patrum Nominis Ieſu: in qua ſane multa pro veritate Catholica aſſerenda erudite & ſolide diſputantur. Quid verò in hoc pręſenti opere à nobis præſtitum fuerit, vel ſupra, vel præter alios qui hoc Argumenti genus ante nos tractarũt, malo lectoris ſit iudicium quàm vt à me

lector

Intentio Authoris in hoc Opere.

A lector audiat. Sane illud maxime spectauimus & studiose semper conati
fuimus, primum vt via aliqua & ratione cõmoda vniuersum hoc& amplis-
simũ argumentũ tractaremus: quod an assecuti fuerimus, ex principiorum 1.
fidei doctrinalium Analysi, quam in fronte totius operis, & in primi libri
principio collocauimus, iudicabit lector: deinde vt veritate Catholica so- 2.
lidè ac plenius confirmata, eadémque confirmatione à cauillationibus ad- 3.
uersarijs diligenter asserta & vndicata, postea hæreticorũ huius ætatis vel 4.
fraudes vel dolos aperirem, vel cogitationes vanissimas, illorũ tamen ani- 5.
mis altissimè impressas amouerem, vel denique argumentis ipsorum non 6.
quidem omnibus sed iis quæ præcipua videbantur, plene satisfacerem. Po-
stremo vt hoc totum breuiter & succinctè, quantum ipsa rerũ & argumen- 7.
torũ natura patiebatur, præstarẽ. Atque hinc sane factũ est, vt in hoc nostro
opere præter rerum & argumentorũ suppellectilem, nihil præterea orna-
mentorũ cõspiciatur. Nullæ hîc sunt vel declamationes, vel exhortationes,
vel amplificationes, vel denique ad affectus excitandos interrogationes il-

Modus scriptionis præsentis qualis.

B læ rhetoricæ, subiectiones, conuersiones, & his similia, quæ ad dicendi or-
natũ spectant, schemata. Itaque docetur hic lector: non admodũ vel mo-
uetur vel etiam delectatur. Nempe aliud est ex Cathedra scholastica doce-
re, aliud in Cathedra oratoria perorare. Et Auditoribus in schola non ver-
ba, sed res & argumenta fuerant dictanda. Ignoscet itaque prudens lector,
si in doctrinalibus fidei Principijs demonstrandis, nuda doctrina & demõ-
stratione simplici vsi fuerimus. Quanquã tamẽ in duobus postremis libris,
quos sane Auditoribus, vt hic habentur, non dictauimus, sed argumentorũ
tantũ notas & semina ad huius tum argumenti exitũ properantes illis exci-
pienda tradidimus, liberiore stilo rem prosecuti sumus, ideóque aliquid
interdum, etsi parcius, mouendis affectibus dedimus. Iam verò etsi quidem
permultas huius operis partes ab alijs (vt iam recensuimus) antea tractatas
legere licet, aliqua tamen hic sunt, eáque in hoc Argumẽti genere maxime
cognitu necessaria, quę à nemine (quod sciam) hactenus pertractata, hoc no-
stro primùm labore prodeunt: vt veræ Ecclesiæ plenissima definitio, quod-

Quid in hoc Opere singulare tractetur.

C que sola Romana illa sit, Protestantum verò multitudo illa esse non possit,
multiplex & luculenta demonstratio, toto libro 4. Multa etiam in lib. 7. de
Medijs Iudicij Ecclesiastici, totus quoque liber 8. de Potestate Ecclesiæ for-
maliter in seipsa considerata, totúsque itẽ liber 10. & 11. de Authentica san-
ctas Scripturas interpretãdi Authoritate, déque ipsius interpretationis vijs
& Mediis, aliáque nonnulla. Habes Christiane Lector & huius laboris
nostri suscepti causas, & Operis totius Argumentum, & in ipsa Argumenti
tractatione, quid à nobis expectare debeas, breuiter explicatum. Quòd si ex
eo aliquis ad te fructus perueniat (qui quidẽ qualis & quàm varius esse pos-
sit, si eo diligenter vti velis, sub finem totius Operis in ipsa peroratione enu-
meratum habes,) da quidem gloriam & laudem soli Deo, qui ista nobis de-
dit velle, dedítque perficere. Nobis autem si aliquid commeriti videmur,
vniuersæ mercedis loco, piarum Orationum tuarum subsidia aliquando
impartire. Vale.

CONTROVERSIARVM SINGVLARVM ET LIBRORVM CAPITA.

Controuersiæ Primæ Liber primus: de vera Ecclesia in se.

CAPITVM.

A ## Controuersiæ primæ Liber Secundus.

Controuersiæ primæ Liber Tertius.

Controuersiæ primæ Liber quartus.

Roma-

Secunda Controuersia & Liber Quintus: de Potestatis Ecclesiasticæ Subiecto.

Liber Sextus de Supremo Iudicio Ecclesiastico in causa fidei vbi consistat.

Liber Septimus & Controuersia tertia de Iudicij Ecclesiastici mediis.

Quum

Liber Octauus & Controuersia Quarta, de Ecclesiæ Potestate in seipsa formaliter considerata.

FINIS.

ΡΙΧΑΡΔΟΣ Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ὁ Αγγλὸς εἰς τὰς ιβ. Βίβλους τὰς ἐπομένας.

Ασμασι Πιερίοις πρὸς Ολυμπον ἄροιεν οἱ ἄλλοι,
Τοιάδε μουσοπρεπῶς οἷς φίλον ἐστὶ λέγειν,
Ρώμης ὀψιτέρης τε παλαιῆς τ' ἔργα στρατηγῶν,
Τῶν τε κλυτῶν ὁπόσους Ηλιε φῶτας ἴδες.
Αλλὰ πάρεστε ἅπαντες, ὅσους γλυκὺς ἵμερος αἱρεῖ
Ειδος Αληθείης ὄμμασι θεῖον ὁρᾶν.
Καὶ τὰ μάλιστα οἱ Αγγλοὶ, ἅπασι μάλιστα δ' ἐν Αγγλοῖς,
Ποιμένος Ουϊκάμου πῶϋος οἱὲς ὅλου.
Ποιμενος Ουϊκάμου, ὅς φροντιστήρια διττὰ
Ξήλῳ Επισκοπρεπεῖ, χερσί τε πῆξε σοφαῖς·
Ουχ ἵνα αἱρέσεως καὶ σχίσματος ἔργμα τεθάλπῃ
Αλλ' ἵνα τῆς καθ' ὅλου δόγματα δια τρέφῃ.
Πώεος οἱὲς ὅλου, ὑγραῖς τε παρ Ισιδος ὄχθαις,
Ουέντης τε ὅπου λήϊα καλὰ πέλει.
Εξοχον ἐξοχ[…] οὗτος ἔχεν ποτὲ ποιμένα ποιμήν,
Ηδὲ πατὴρ πατέρα, τόνδ' ἱερῆ ἱερεὺς.
Καλὸν, ἀναγκαῖον τ' ἀρετῆς παράδειγμα δέχεσθαι
Οικεῖον, μάλα γὰρ κλῆρος ὁ κεῖνος εὖς.
Ες μέσον αἱρετικῶν θρασὺς ὅτι προῆλθε φαλάγγων
Τῆς καθ' ὅλου Νύμφης λαμπρὸς Αλεξίκακος
Δευτέρου Ηρακλοῦς μόχθοι τρεῖς τετράκις οὗτοι,
Ους ἐξαντλήσας εὐμενῆ Ηραν ἔχοι.
Οις πσιν αἱρέσεως κεφαλαύξιμος ἔκταται Υδρα
Ηδ' ὅσον ἄλλο Διὸς παῖς ἔπεφνε τέρας.
Ειν ἑνὶ γὰρ Βιβλίῳ ζητήματα πάντα τελεῖται,
Αττα δὴ ὅστις ἀνὴρ ἄλλυδις ἄλλος ἔχει.
Οσσα γὰρ ἐν βίβλων σποράδην χύτο πλείοσι θήκαις,
Πάντ' ἐς ἓν ἐντέχνως δεξιὸς ἦγεν ἀνήρ.
Ουνεκ' ἀποσκεδάσας δολερῶν σκότος αἱρεσιάων,
Φωτὸς ἀποστολικοῦ φαιδρὸν ἀνῆψε σέλας.
Ταῦτα πρόμος Σοφίης, Αλάνου τὸ τρισεύγενες ἦτορ,
Γρηγορίοιο κλυτοῦ Σπερμαγαθῶντε Πατρὸς,
Ταῦτα καὶ Ουϊκάμου πρόφρων δέχεται Νόος ἁγνὸς,
Ποίμνιον Ουϊκαμου τ' αὐτὸ ποεῖν τε θέμις:
Οἷς τε ὅλως σπουδὴ, διὰ τὸν τετράζυγα κόσμον,
Ευσεβίης θείης δόγματα θεῖα μαθεῖν.

Εις τὸν λόγον τὸν παραινετικὸν, καὶ ἓξ ἄλλους παρὰ τῷ Δουάκῳ τυπωθέντας.

Ω̃ Λόγοι, ὦ Α'ρεταὶ, ὦ Ελλάδος Ελλὰς Αθῆναι,
Πάντα τε πανταδαῶν ὦ φίλα στέρνα σοφῶν,
Πάντες ὅσοις ὅσα καλὰ μέμηλε, δέχεσθε προθύμως
Εσφάος ἃ Σταπλετὼν ὁ κλυτὸς ἦγε κλυτά!
τρεῖς λόγοι εἰσὶ τριῶν ἐγκώμια κάλλιμα φώτων
Οιμοι, τίπτ' ἀγαθῶν ἤματα παῦρα πέλει;
Πρῶτος, Επίσκοπος ὢν ἔτυχεν· καὶ ὁ δεύτερος, Αββᾶς·
Πρωτοστάτης θείων ὁ τρίτος ἔσκε λόγων.
Πολλὰ Ριχάρδοτος ἦν ἀναγνοὺς, πραΐς τε, σοφός τε,
Εἴ τις ἐπισκοπέειν ἄξιος, οὗτος ἔην.
Δεύτερος Αιγύπτου μοναχῶν εὖς ἔσκε μιμητής·
Σεμνὸς ἀνήρ τε λόγον, σεμνὸς ἀνήρ τε βίον.
Ος τῇ ἐπωνυμίᾳ Σεμνεῖον πῆξας Ιησοῦ,
Αθάνατον ἀγαθοῦ λέ[ι]ψατο μνῆμα νόου.
Τοὔνομα δ' ὁ τρίτος, ἠδὲ τὰ πράγματα λαμπρὰ Γαληνὸς,
Ιητρὸς πέλεν, οὐ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς.
Αῤῥενες ὦ χάριτες, χαρίτεσσιν ἀριθμὸν ὁμοῖοι·
Τῶν χαρίτων δὲ χάριν πλείον ἕκαστος ἔχων·
Τρὶς μάκαρες, Βελγῶν, τρεῖς ὦ, τρία κλίματος ἄστρα·
Τρὶς μόνιμον ἄφενος τοῖς ταμίευσε Θεὸς·
ὦ Τριάδος χαρίεσσα τριὰς πολὺ, λάτρι θεουδοῦς
Σκηνὰς ἐς ὑμετέρας ἄμμι γένοιτο μολεῖν.
Ευσεβίης κοινός με γράφειν τάδε δεσμὸς ἄνωγε·
Νῦν δ' ἴδιος δεσμὸς τῆς φιλότητος ἄγαν.
Ποικίλας οὖν ὁ λόγος κατέλεξε τέταρτος ἀφορμὰς
Αιρέσεως, πάντων ἡ κορυφαῖα κακῶν.
Αυτὰρ ἐπεὶ πλείστους βάλεν ἐς πυρόεσσαν ἄβυσσον
Σχίσματα Ταρταρέων ἀλεσίθυμα φλογῶν,
Ανέρος οὐκ ἔφερεν ζῆλος ζηλωτὸς ἀγαυοῦ,
Αλλὰ λόγῳ πεμπτῷ τοῦτο δίωξε κακόν.
Τοὺς ἑξακοσίους μοῦνον λυκάβαντας ἄμωμον
(Φαντί τινες) Νύμφην κτήσατο χριστὸς ἄναξ·
Οἴμοι ἀληθείης μετὰ ταῦτ' ἄγνωστον ἅπασι,
Βλασφήμῳ γλωσσῶν ψευδόμενοι γε λόγῳ.
Τούτους στηλίτευε πόνημα Διδασκάλου ἕκτον·
Πάντα δὲ γράψ' ὑπέρευ, καὶ πραπίδεσσι σοφῆς
Σὺν θ' ἕπεται λόγος ἕβδομος ἐν τοῖς κλίμασι Βελγῶν
Εξ γὰρ ἐν ἔμπροσθεν σύῤῥα τέτευχε χρόνοις.
Πνεύματος Επτὰ Θεοῦ ὑπὸ τῶν χαρίτων γε βοηθεὶς,
Αιρέσεως ἀναιρεῖ Εκτικὸν ὠκὺ πάθος.
Ε'βδομος εἰ λόγος οὖν, καταπαύσιμος οὗτος ἀριθμὸς,
Δόγματος εἴθε κακοῦ, Σχίσματος εἴθε μακροῦ·
Ων τε παθοῦσα κλαίει πληγῶν Εκκλησία πασῶν,
Καλλιότης ἔσεται ἄσματος ὦ πάτερ ἐμῆς.

Authores in hoc Opere citati.

Veteres,

Ambrosius.
Athanasius.
Augustinus.
Hieronymus.
Basilius.
Beda.
Bernardus.
Chrysostomus.
Cyrillus Alex.
Cyrillus Hierosol.
Cyprianus.
Chrysostomus.
Theodoretus.
Gregorius Nazanzenus.
Gregorius Magnus.
Eusebius Pamphili.
Socrates.
Sozomenus.
Euagrius.
Iosephus.
Irenæus.
Marcellini Chronicon.
Iustus Orgelitanus.
Iustinus Martyr.
Hilarius.
Clemens Alexandrinus.
Clemens Romanus.
Origenes.
Prosper.
Tertullianus.
Leo Magnus.
Gelasius.
Innocentius 1.
Constitutiones Apost.
Concilium Nicænum 1.
Concilium Constantinopol.
Concilium Ephesinum.
Concilium Chalcedonense.
Concilium Nicænum 2.
Concilium Mileuitanum.
*Concilium Carthag.*3.*&* 4.
Concilium Lateranense sub Innocentio 3.
Concilium Constantiense.
Concilium Tridentinum.
Zonaras.
Vincentius Lyrinensis.
Pacianus Barcilonensis.
Dorotheus Tyri.
Ignatius.
Dionysius Areopagita.
Thomas Vvaldensis.
Algerus.
Thomas Aquinas.
Lactantius.
Epiphanius.
Damascenus.
Philaster.
Isychius.
Fulgentius.
Guido Carmelita.
Aneas Syluius.
Durandus.
Gabriel Biel.

Moderni.

Ioan. Driedo.
Dominicus Soto.
Petrus à Soto.
Pighius.
Eckius.
Melchior Canus.
Sixtus Senensis.
Roffensis.
Franciscus Turrianus
Iodocus Tiletanus.
Marsilius Ficinus.
Thomas Caietanus.
Erasmus Roterodamus.
Paulus Aemilius.
Gaguinus.
Coclæus.
F. Laurentius Surius.
Gulielmus Lindanus.
Stanislaus Hosius.
Nicolaus Sanderus.
Rouerus Pontanus.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIA PRIMA, ET LIBER PRIMVS.

De vera Ecclesia in se.

Principiorum fidei doctrinalium Analysis, & ad vniuersum Opus introductio.

CAPVT PRIMVM.

B

CONSIDERANTI mihi vastum illud & immensum Controuersiarum Chaos quod hodie Religionem Christianam ita perturbauit, vt pessundata penè videatur, ex illis omnibus quædam mihi Principales, quasíque cæterarum omnium Capita & fontes esse visæ sunt, in quæ tanquam in doctrinalia quædam Principia omnia probationum media resoluuntur: quibus semel accuratè pertractatis, & ordine explicatis, aliquis tandem Controuersiarum finis & exitus sperari posset. Qui enim in hoc perturbato seculo de aliqua fidei Controuersia Orthodoxè disputat, is ad probationem sententiæ suæ vel ex Scriptura Sacra, vel ex aliqua doctrina non scripta, quam traditionem Ecclesiasticam vocamus, vel certè ex Authoritate aut Patrum aut Conciliorum aut Decretorum Rom. Pont. testimonium adferet. Scripturam aut negabit Aduersarius, aut aliter interpretabitur. Reliquam Authoritatem & Traditionē vel contemnet prorsus, & ad solas Scripturas tanquam ad vnicam disputationis de fide Normam appellabit, vel certè non eo gradu ac loco habebit, quo habere Christianus omnis & Catholicus debet. Orthodoxus contrà tum C Scripturam ipsam, tum interpretationem eius vt pro certa & infallibili asseratur, non nisi ex Authoritate Ecclesiæ tueri ac defendere conabitur. Traditionem quoque & Authoritatem omnem prædictam, siue negetur, siue extenuetur, vel ab Ecclesiæ testimonio, vel etiam ex Scripturis asserere & propugnare contendet. Aduersarius ergo negabit necessariò vel in Scripturis exponendis Ecclesiæ Authoritatem prætensam, vel præter Scripturarum testimonium vllam iudicandi Potestatem in Ecclesia esse: siue illa ex Traditione, siue ex Patribus, Conciliis, Decretis Rom. Pont. desumatur. Est hic igitur ab Orthodoxo Ecclesiæ Authoritas ex omni eius parte necessariò defendenda. Et primùm quidem demonstrandum est eam Ecclesiæ Authoritatem esse, vt etiam non Scriptam doctrinam tradere queat: deinde Scripturas interpretandi illam habere Potestatem & maximam & infallibilem: Quin & Scripturas quoque ipsas taxandi & consignandi facultatem, certóque canonicas ab Apocryphis discernendi penes illam esse. His tribus demonstratis, reluctari adhuc potest aduersarius, vt Ecclesiæ Authoritatem in his omnibus probabilem quidem fortasse, sed non certam & infallibilem, liberam quoque non necessariam, humanam denique, non diuinam esse affirmet: itaque testimonium & iudicium eius vel repudiari posse vel non necessariò esse recipiendum, vel denique non nisi humanum ideóque fallax esse contendat. Et hîc ergo demonstrandum est ab Orthodoxo, Ecclesiæ vocem & testimoniū certum esse atque infallibile, necessarium, planéque suo modo diuinum. Quin & hoc

demonstrato, dubitabit adhuc aduersarius, penes quos sit hæc tanta quam Ecclesiæ esse dicimus, Potestas & Authoritas, eámq; vel ad quemuis fidelẽ, vel ad paucos Spiritu donatos, vel etiã ad pios Magistratus pertinere asseret: ideóque ab illis tum Scripturas, tum Scripturarũ sensum accipiet, & an aliquid extra Scripturas in fidẽ recipiendum sit, discet. Et istud ergo necessariò constituendum est penes quos sit Ecclesiastica illa Potestas de quæstione fidei iudicandi. Verùm & hoc constituto, quia non sine Mediis quibusdam hoc Ecclesiæ iudicium exercetur, & illa quoque media explicanda sunt, vt intelligat aduersarius rectè agere Ecclesiam quum in iudicio dogmatis præter Scripturas ipsas, alia multa adhibeat media: vt Regulam fidei seu cõsensum Ecclesiæ, Patrum item consentientes sententias, denique Conciliorum & Rom. Pont. Decreta & Responsa. Quibus sanè omnibus demonstratis, adhuc hæsitare aduersarius potest ac dicere, etsi illa omnia concedantur, tamen tutum se esse quia apud se & suos vera Ecclesia est, non apud alios: ideóque omnem istam Potestatem quam Ecclesiæ asserimus, nihil ad nos pertinere. Est igitur postremo loco demonstrandum, vbi & penes quos sit vera Christi Ecclesia, illa inquam cuius tanta & tam latè patens Potestas asseritur. Qua sanè demonstrata, & semel agnita, non habebit aduersarius fidei quod vltra replicet; nec Catholicus quod circa probationum principia vlterius inquirat. Atque hæc sane omnia ponenda erant non demonstranda, nec contra huiusmodi aduersarios ipsa iam Principia negantes, vel disputandum erat, si iure omnium disciplinarum vti liberet. Demonstrabit tamen ea non illibenter Orthodoxus: partim vt aduersariorũ incredibilis amentia, & causæ Catholicæ firmitas magis elucescant; partim vt sicut in toto genere disputandi, sic etiã in probandis ipsis Principiis aduersario cõdescendatur. His autem vt dixi demonstratis, non habebit vltra aduersarius quod replicet, nisi fortè ne esse quidem vllam in terris Ecclesiam perfricta fronte negaret, quod tamen hodie aduersariorum nemo facit; nec si faceret, audiendus magis esset, quàm si Christum venisse aut Deum esse vel res humanas curare negaret. Ad atheismũ enim ista potius quam ad hæresim propriè & proximè pertinent. Dico proximè, quia etiam Ecclesiæ Authoritatem negare, ad atheismum quoque valde prope accedere olim iudicatum est. Sic enim hoc nomine Aëtius apud Socratem in hist. Ecclesiastica, & Eunomius à D. Hieronymo, & Arius apud Athanasium ἄθεοι vocantur. Quemadmodum ergo in omnibus disciplinis fit, vt quæ artis perfectissima sunt, quasíque conclusiones vltimæ, ante omnia animo proponãtur, & ferè sola aut certè potissimùm spectentur; ipsa tamen elemẽta & prima Principia necessariò primo loco addiscantur (quod enim intentione primùm est, actione postremum est) sic sanè & in præsenti disputatione, vt quàm fieri potest ordine aptissimo procedatur, ab illa quæstione quæ in facta iam Analysi postrema est, in quam tota fere contentio de religione desinit, incipiemus: sic ordine ad alias inde pendentes procedendo.

Lib. 2. ca. 28 in Episto. ad Pammachiũ & Oceanum. Sermo. 2. cõt. Arianos.

Itaque vt omnium principiorum quæ in controuersiæ examine & doctrina fidei afferri solent & possunt, clara & perspicua fiat demonstratio, vt ita semel aliquis sit Cõtrouersiarum finis & exitus, primò & ante omnia Quæstionem de Ecclesia; quid sit (nam de quæstione an sit, nulla vt diximus est Controuersia) tractabimus. Videlicet vbi & penes quos sit vera Christi Ecclesia demonstrabimus: & erit illa prima longeq; amplissima Controuersia. Demonstrata semel vera Ecclesia, ad quæstionem quomodo sit descendentes, de eius Potestate & Authoritate non quidem omni, sed ea tantùm quæ in fidei dogmate iudicando versatur, agemus: & primò quidem de eius subiecto, penes quos scilicet est illa Potestas quã Ecclesiæ esse dicimus, penes omnes ne an paucos, & quos paucos. Vbi etiam de primario huius Potestatis subiecto Petri successore inquiretur. Et hæc erit secunda Controuersia. Vbi de Subiecto constiterit, de mediis disputabimus; quibus vti possunt ac debent illi penes quos Ecclesiastica Potestas & de fide iudicandi Authoritas est: & erit illa 3. Controuersia. Quia verò demonstrata Ecclesia, & ipsis in Ecclesia de fide iudicibus ac Magistris, Mediis quoque quibus vtuntur constitutis, tamen qualis sit illa Potestas quam exercent, formaliter in seipsa considerata, adhuc dubium manet, Quarta Cõtrouersia erit de illa Potestate in seipsa, sítne videlicet libera an necessaria, probabilísne tantum an etiam certa & infallibilis: denique humanáne an diuina. At verò quia & istis constitutis, tamen quanta sit hæc Potestas & quàm latè pateat, adhuc ambiguum esse potest, de huius potestatis Ecclesiasticæ obie-

Controu. 1. Controu. 2. Controu. 3. Controu. 4. Controu. 5.

A cæ obiecto materiali differemus; & in quinta Controuersia, an ad ipsas S. Scripturas taxandas& consignandas illa se extendat, disputabitur. In 6. Controuersia, an Scripturarum interpretatio certa & infallibilis ab Ecclesia peti possit ac debeat, quibus etiam mediis ea in re vtatur vel vti debeat, inuestigabitur. In septima postremò Cōtrouersia, an ad aliquod dogma fidei non scriptum, sua tamen Authoritate nobis tradendum, Ecclesiæ iudicium se porrigat, disputabitur. Quibus omnibus diligenter & accuratè explicatis atque ordine pertractatis, omnium Principiorum doctrinalium & probationum quæ in causa fidei docenda ac demonstranda afferri solent, possunt, ac debent, perfectissima Norma constituetur; vt tandem litigandi & controuertendi finis hac via & ratione reperiatur: reperto videlicet omnium de fide Controuersiarum certo & supremo iudice, ad cuius vocis arbitrium tota lis componenda est: constituta etiam certa & infallibili totius veritatis Norma, & Regula secundum quam omnes de fide disputationes diiudicandæ, examinandæ, & finiendæ sunt.

Controu. 5.

Controu. 6.

Controu. 7.

Sunt quidem alia fidei principia, inter quæ potissimùm enumerandi sunt Articuli fidei in Symbolo Apostolico compræhensi. Sed inter illos vnus est de credenda Ecclesia Catholica, qui tanquam transcendens quoddam & generale Principium, etiam ad ipsos primarios fidei Articulos credendos & firmiter retinendos prærequiritur, & quodammodo præcognitus esse debet: etiam si inter ipsos tanquam vnus ex reliquis enumeretur. Cuius rei causam suo loco in hoc opere explicabimus. Ex hoc autem vno B Articulo ista quæ hic tractamus, principia profluunt. Sunt etiam & alia fidei Principia, sed certorum tantum articulorum in se, non vniuersæ fidei in causis suis. Originale peccatum cum effectibus eius, Principium & fundamentum est omnium eorum articulorum & propositionum fidei, quæ totam hominis iustificationem complectuntur, & ex illius vel ignorantia vel errore, vel omnes vel multi in illa materia errores consequuntur. Filium Dei incarnatum esse pro genere humano, Principium fidei est, & omnium illorum articulorum fundamentum qui ad materiam de Incarnatione referuntur. Deum esse trinum & vnum, Principium est omnium illarum quæstionum quæ ad disputationes de Trinitate reducuntur. Deum esse omnipotentem, esse bonum, nunquam esse iniustum, & similia, sunt etiam multarum de fide propositionum & conclusionum certa Principia & seminaria. Particularium tamen & certarum propositionū certa Principia sunt, non vniuersalia & omnium earum quæ creduntur. Nam ab iis Principijs vel ab aliquo illorum qui discedit, ab illis & illis articulis inde dependentibus, non à tota fide discedit, & ex istis tenere vnum Principium potest, altero negato. Non sic in Principiis illis aliis quæ doctrinalia dixi & de quibus in hoc opere sumus disputaturi. Hæc enim huiusmodi sunt, vt ad vniuersam fidei doctrinam, demonstrationem, & defensionem necessariò requirantur. Ita sanè vt iis sublatis atque negatis, non vnus aut alter fidei articulus, sed vniuersa fides omnésque eius articuli & propositiones pariter collabantur, quasiq; euerso totius ædificij fundamento penitus corruāt. C Siquidem ista fidem in genere docent, demonstrant atque confirmāt, ideóque doctrinalia nuncupantur vt ex Analysi iam facta satis elucescit, résque ipsa loquitur.

In his Controuersiis agi de fidei Principiis doctrinalibus.

Et sane si quis diligenter aduertat, inueniet horum temporum hæreses, sicuti & omnes omnium ætatum, sed præsentes maximè, Principiis plane contrariis niti: nec asserere eos tantùm aut quoquo modo tueri ea quæ in prædictis 7. Controuersiis Catholicæ assertioni contraria sunt, sed ita illa asserere atque tueri, vt contrarias illas assertiones tanquam doctrinæ suæ Euangelicæ, quam vocant, Principia, Bases, & fundamenta diligentissimè inculcent, & omnibus modis asseuerent. Quis enim nescit hoc apud omnes hodie protestantes, tanquam Principium exploratissimum, non secus ac fidei Symbolum constantissimè teneri, solas scripturas esse sufficientissimam fidei regulam & Normam; & hoc tanquam caput & arcem totius de religione Controuersiæ illos vnanimiter tueri ac defendere? Rursum Scripturarum interpretationem nullo modo Ecclesiæ alligatam esse, aut ab eius voce pendere; sed liberam esse & donum piorum, nempe illus Spiritus, qui spirat, vbi vult, æquè illos constanter ac mordicùs ad vnum omnes tueri? Denique Scripturas ipsas non ex Ecclesiæ iudicio & determinatione nobis innotescere, sed per se, & sua quadam luce propria atque commendatione? Hæc tanquā certa & indubitata principia eos omnes firmissimè amplecti, strenuéque propugnare, nemo qui in eorum libris versatus est, ignorare potest. Iam verò pari constantia & cer-

Protestantum Principia esse his contraria.

1.

2.

3.

4. titudine omnes in vniuersum protestantes, Ecclesię Authoritatem, tam ratione Subie- D
5. cti & in quibus illa ponenda est, quàm ratione Mediorum quibus illa vtitur, siue S. Patrum consensum, siue antiquæ fidei regulam, siue Concilia ipsa proferas; penitus contemnere atque explodere vtinam certum & clarum non esset. Enimuerò quod ad primarium huius Authoritatis subiectum attinet, Petri videlicet successorem & supremũ Institut. lib. 4. cap. 2. Ecclesię Pastorem, *Nos*, ait Caluinus, *scelerati illius & abominandi sub Antichristo regni ducem & antesignanum apud nos facimus Romanum Pontif. Apud nos*, inquit, *facimus*. Quasi de re iam certa & liquidò clara, communíque omnium suorum consensu firmata & stabilita loquitur. Et reuera non tam hoc probant, quàm vt rem per se compertam, & Principiũ
6. quoddam per se notum ponunt protestantes. Idem quoque de ipsa Ecclesiæ Potestate in seipsa considerata formaliter statuunt; eam videlicet humanam prorsus esse, fallacẽ quoque & non necessariam. Nam hoc Principio confisi, ab eius decretis & iudicio re-
7. cedere nihil vnquam sunt veriti. Nec secus Ecclesiam ipsam sibi solis vendicant, tanquam ex comperto iam & indubitato ponentes, in suis solis conuentibus eam reperiri. Quanquam tamen serius, & vix tandem ad hanc audaciam ab illis peruentum est, quũ initiò, Ecclesiæ in omnibus detraherent, eámque potius contemnerent, quàm sibi asserere præsumerent. Sed iis illi omnibus principiis fortissimè innituntur, quúmque in aliis fidei articulis plurimùm inter se discrepent atque dissentiant protestantes, vt in doctrina Sacramentorum, iustificationis, cultus ac regiminis Ecclesiastici: hácque occasione, in sectas valde multas & factiones abierint, (quod & nos suo loco ostendemus,) E
tamen in iis quas iam commemoraui assertionibus defendendis, incredibili consensu conspirant omnes. Non alia sanè de causa quàm quòd euidenter perspiciunt, hæc demũ esse schismatis & hæresis propagandæ atque tuendæ manifesta Principia & fundamẽta validissima. Quemadmodum sanè contrà, veræ & orthodoxæ religionis asserendæ, explicandæ & propagandæ principia atque fundamenta, assertiones contrariæ sunt. Hæc ergo propterea & Principia & doctrinalia meritò nuncupanda censui; eáque hac Controuersiarum professionis nostræ publicæ & ordinariæ occasione subministrata, ante omnia explicanda & demonstranda suscepi.

Explicatio vocis Ecclesiæ, quia multiplex est.

CAPVT II.

AVSPICATVRVS ergo quæstionem hanc à multis sane hodie tractatam, sed nescio an pertractatam, maximè tamen cognitu necessariam; de vera Dei Ecclesia in se, vbi & penes quos, & qualis tandem congregatio illa sit; id explicatiùs aut certiùs demõstrari non posse arbitror, quàm si certam aliquam & luculentam, plenam & absolutam Eccle- *Ordo futuræ disputationis.* siæ definitionem, inquisitione & disputatione diligenti præmissa, tã- F
dem confecero: eáque confecta, cui tandem hodie christianorum societati illa competat, ostendero. Fieri autem hæc inquisitio clariùs & dilucidiùs non potest, quàm vt
1. falsis aduersariorum descriptionibus explosis, omnibúsque eius veris proprietatibus
2. collectis, ita demum ex illis, tanquam ex tota sua differentia, veram & germanam Ec-
3. clesiæ definitionem statuamus. Sed quia æquiuocum indistinctum difiniri non potest, *Variæ Ecclesiæ significationes.* iccirco ante omnia Ecclesiæ nomen, quia multiplex & æquiuocum est, distinguemus. Vocis quidem proprietas, vt à Græcis desumpta est, conuocationem seu concionem
1. quamcunque multorum hominum in vnum locum congregatam designat. Sic dicitur Paralip. 20. Salomon *benedixisse omni Ecclesiæ*. Aliquando etiam & in malam partem accipitur, vt il- Psalm. 25. lud; *Odiui Ecclesiam malignantium*. Nunc autem vt sacram quandam & fidelium tantùm
2. multitudinem significet, vsus Ecclesiasticus, obtinuit. Itaque, quod antelegem significabat Arca Noë & familia Abrahæ, quod post legẽ fuit domus Iacob, Cathedra Moysis & Synagoga hoc post Christi aduentum significat Ecclesia. Rationem adfert Sãctus Enarrat. in Psal. 81. Augustinus, *Vt distingueremur à Iudæorum Synagoga*. Verùm & nunc quoque multa significat Ecclesia. Interdum sane triumphantem illam in cælo multitudinem, quæ voca-
3. tur ab Apostolo *Ecclesia gloriosa, non habens maculam neque rugam*. Hoc autem modo, ni- Ephes. 5. Augustinus. si de illa triumphanti intelligi sæpe & constanter scribit Augustinus libr. 4. cap. 7. contra duas epistolas Pelagianorum, contra Donastitas post collationem, capite 8.
& (quod

A &(quod præcipuum eſt) libr.2. retract. capi.19. Sic & Diu. Hieron. in cap.31. Iere- Hieronymus
miæ,& hos ſecutus S. Thom.3.p.q.8.artic.3. Neque verò neceſſe eſt aut etiam commo-
dum contra tot patres (vt quidam faciunt) illa verba torquere. De hac etiam Eccleſia
illæ intelliguntur ſcripturæ quæ *de tollendis omnibus ſcandalis*, *de regno Dei*, *& de Ieruſalem* Matth.13.
ſancta in qua non erit amplius luctus & dolor, loquuntur. Item illud: *Tota pulchra es amica mea.* Apocal.21.
Sunt enim hæ voces, Ieruſalem ſancta, regnum Dei, regnum cælorum, Eccleſiæ ſyno- Cant.4.
nima. Sæpius autem ſignificat in ſcripturis Eccleſia, militantem hîc in terris ſub cul- 4.
tu veri Dei multitudinem. Id autem variis etiam modis. Nam primùm Eccleſiæ 5.
militantis nomine intelligere poſſumus, vniuerſam illam fidelium multitudinem ab
initio mundi ad finem Deum recta fide colentium. Hæc eſt illa Ciuitas Dei, quam de-
ſcribit Auguſtinus à principio lib.13. vſque ad finem operis de Ciuitate Dei: de qua re
vide etiam eundem in pſal. 128. Propter hanc vnam & perpetuam Eccleſiam Dei, dici-
tur Chriſtus eſſe *Saluator omnium hominum*: &, *non eſſe aliud nomen ſub cælo datum in quo opor-* 1.Timo.4.
teat homines ſaluos fieri. Denique, *Agnum occiſum fuiſſe ab origine mundi.* Idem nempe ſpiritus Act.4. Apocal.13.
omnem ab initio Eccleſiam animauit. *Habentes*, ait Apoſtolus, *eundem ſpiritum fidei. Quem* 2.Cor.4.
eundem? ait Auguſt. *niſi quem illi habebant per quos eloquia Dei Iudæis credita, miniſtrata ſunt?* hæc Lib.2.cap.8.
ille in opere contra aduerſarium legis & Prophetarum. Sic vocantur Gentiles *ſocij pin-* Rom.11.
guedinis & radicis: & hæc eſt vna & eadem Vinea, quam malè excultam à Iudæis, excolen- Matth.21.
dam dedit Gentibus. Qua verò ratione hæc vna Eccleſia in nouum & veterem popu-
B lum diuiditur, vide Augu. contra duas epiſtolas Pelagianorum lib.3.cap.4. & de Spi- 6.
ritu & litera cap.14. Eſt autem Eccleſia noua (quæ *regnum cælorum* nouo nomine nun-
cupatur, & quam ſuam propriam Chriſtus vocat Matth.16.) illa Eccleſia de cuius nũc
natura inquiritur, & authoritate diſputabitur. Sed & ipſa quoque in Scripturis mul-
tipliciter accipitur. Aliquando pro tota multitudine fidelium & ouium & paſto- 1.
rum, vt Matth.16. *ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et Actorum 5. *factus eſt timor*
magnus in vniuerſa Eccleſia. Interdum pro ſolis paſtoribus & prælatis, vt Matt.18. *ſi te non* 2.
audierint, dic Eccleſiæ. Sæpe etiam pro ſolis ouibus, vt Actorum 20. *Attendite vobis &* 3.
vniuerſo gregi, in quo poſuit vos ſpiritus Sanctus regere Eccleſiam Dei. Præterea quod de tota
multitudine diximus, vel vniuerſam Eccleſiam vbique gentium diſperſam notat, vt
illud ſupra Matthæi 16. & 1. ad Timo.3. *Eccleſia quæ eſt columna & firmamentum veritatis*, vel
priuatam & particularem aliquam vt *Eccleſiam Dei quæ eſt Corinthi*: Eccleſiam Theſſalo-
nicenſium & plurima huiuſmodi.

Enumeratio Errorum in deſcribenda Eccleſia.

CAPVT III.

C NVnc ad definitionem eius Eccleſiæ de qua hodie Controuerſia eſt, veniamus. Ac primò, hæreticorum falſas definitiones expendemus; quibus omnibus euerſis, veram & legitimam ſubſtituemus. Sanè hæretici in definienda hodie Eccleſia ſumma (vt cæteris in rebus omnibus) inconſtantia vſi ſunt. Cùm primùm Lutherus Eccleſiam deſereret, paucorum & occultam eam eſſe voluerunt omnes, more omniũ hæreticorum, vt notat eleganter D. Auguſt. lib.2. cap. 36. de Serm. domini in monte. & in Pſal.31. Propterea ſic eam definit Confeſſio Auguſtana, vt ſit *propriè congregatio membrorum Chriſti, hoc eſt, Sanctorum qui verè credunt & obediunt Chriſto.* Sic definit Muſculus in locis communibus, vt ſit *communio ac ſocietas tantùm verorum fidelium ſanctorum & electorum, conſtans fide, ſpe, & dilectione, & Spiritu Chriſti.* Huc illi etiam acceſſerunt, qui Eccleſiam definierunt; *prædeſtinatorum eſſe cœtum*: & illi poſtremò qui ſolos puros atque perfectos ad Eccleſiam pertinere docuerunt, quos phanaticos ſpiritus vocant, & ſunt maximè Anabaptiſtæ. Hi omnes hoc venenum ex Luthero ſuxerunt, qui paſſim docet obſcuram & occultam eſſe Eccleſiam Dei. Ideóque in Geneſ. cap. 28. *Eſſentialis*, inquit, *Eccleſiæ definitio hæc eſt. Eccleſia eſt locus vel populus vbi Deus habitat, ſic efficaciter, vt faciat nos intrare in regnum cælorum.* Qui autem ſic definiunt Eccleſiam, tres grauiſſimos errores inuexerunt. Vnum, ex ſolis electis ſiue bonis, ſiue malis: Alterum, ex ſolis actu bonis Eccleſiam conſtare. Tertium qui hodie Anabaptiſtarum eſt proprius, non niſi perfectorum eſſe Eccleſiam: ex quibus tribus alij

Lutheri definitio.

Quinque Proteſtantiũ errores circa Eccleſiæ definitionem.

duo consequuntur, esse vt plurimum & paucorũ & occultam Ecclesiam, Dei. De singulis his quinque erroribus nunc ordine agemus; vt illis depulsis, veras Ecclesiæ proprietates ac notas inuestigemus, & postea ex eisdem Ecclesiam definiamus. D

Fundamenta Erroris primi, quòd ex solis prædestinatis constet Ecclesia.

CAPVT IIII.

1. ad Timo. 2

PRIMVS Error maiorum nostrorum memoria in Ioan. Huss condemnatus est, in Concilio Constant. sess. 15. Cuius erroris fundamentum erat illud Pauli, male intellectum: *Fundamentum Dei firmum stat, nouit dominus qui sint eius.* Vnde collegit soli Deo esse cognitos, qui filij Dei essent, ideóque solos electos ad illum numerũ pertinere, siue actu boni essent, siue mali; neque enim ex præsenti aliqua iustitia, sed ex sola Dei electione membra Ecclesiæ censeri debere; ideóque nec Paulum aliquando diaboli membrum fuisse nec Iudam Christi. Ad horum insaniam accedunt plærique hodie Protestantes, licet aliud præ se ferant. Prodit se Caluinus docens, *Illam Ecclesiam quam in symbolo credere iubemur, soli Deo cognitam esse & fundamentum eius esse arcanam Dei electionem, nec alios in illam Ecclesiam recipi, nisi qui & adoptionis gratia filij Dei sunt, & spiritus sanctificatione vera Christi membra.* Hæc ille. In quibus verbis ipsissimam Hussi hæresim renouat. Cuius 4. articulus sess. 15. Conc. Constant. damnatus, est, *Conuocationem prædestinatorum esse illam Ecclesiam de qua est articulus fidei.* Sed plusculum addit Caluinus, receptionem videlicet per gratiam adoptionis quam Baptismum intelligit. Ideò ne videatur penitus Hussita, distinguit Ecclesiam quam credere in Symbolo iubemur, ab illa cuius communionem obseruare iubemur. Sic sane edoctus à Luthero, qui in cognoscenda Ecclesia duplicem Canonem ponit: fidei & charitatis. *Canone fidei non esse nobis, sed soli Deo cognitam Ecclesiam, ideóque nullum posse sanctum & membrum Ecclesiæ rectè dici, nisi diuino iudicio declaratum. Canone autem charitatis quæ optimè de omnibus iudicat, omnes Baptisatos fundamenta veræ doctrinæ tenentes Ecclesiam posse censeri.* Hæc ille. Qua fraudulenta distinctione vtitur quoq; Caluinus. Eadem etiã licet aliis verbis Melanchthon vtitur: scilicet, *Ecclesiam in membris suis esse incognitam, sed innotescere per sanam doctrinã.* Sic Musculus in locis communibus. *Loquimur* (inquit) *de Ecclesia Dei quæ non modo vocatur per verbum gratiæ* (Baptismum intelligit) *sed etiam ab æterno electa, prædestinata & iustificata fuit.* Hac etiam de causa duplicem ponunt Ecclesiam Magdeburgenses, Centur. 1. capi. 4. quam à Christo describi dicunt Matth. 7. dum docet *latam esse viam* reproborum & *angustam portam* electorum. Et horum scilicet electorum tantummodo esse dotes illas omnes quas Christus Ecclesiæ permittit, omnes isti prænominati docent. Ex quibus constat hos omnes cum Hussitis & Anabaptistis in solis electis, & prædestinatis ponere Ecclesiam Dei, de qua hîc controuertitur. Hanc ob causam, D. Augustinum nobis obiiciũt quasi ille docuerit ex solis prædestinatis esse Ecclesiam Dei, cùm in libris de baptismo contra Donatistas sic scribit; *Numerus iustorum de quibus Apostolus dicit, Nouit dominus qui sunt eius, ipse est hortus conclusus, fons signatus, &c.* & paulo post. *Ex illis omnibus qui* (*vt ita dicam*) *intrinsecus & in occulto intus sunt constat ille hortus conclusus, &c.* Rursus, vt obiicit Caluinus, sic scribit idem Augustinus: *Deus cum Christo omnia nobis donauit: sed quibus nobis? præscitis, prædestinatis, iustificatis, glorificatis: de quibus sequitur apud Apostolum. Quis accusabit aduersus dilectos Dei? Nouit dominus qui sunt eius. Ipsæ sunt Oues.* Et notatur ibi in margine, in editione Parisiensi, *hæc est vera Ecclesia.* Nempe tractat ibi August. qui sunt Oues Christi quæ audiunt vocem Pastoris, hoc est, qui sunt de Ouili quod est Ecclesia. Rursum (quod obiicit Musculus) sic contra Cresconium scribit. *Etiam nesciente Ecclesia propter malam pollutámque conscientiam damnati à Christo, iam in corpore Christi non sunt, quod est Ecclesia: quoniam non potest Christus habere membra damnata. Omnia quippe ista monstra, absit, vt intra membra Columbæ illius vnicæ computentur.*

Caluini sententia. — Instit. libr. 4. cap. 1. — E

Lutheri distinctio de duplici canone. — In lib. de Ser. Arbitrio. — *Melanchthonis sententia.* — *Musculi sententia.* — *Magdeburgensium duplex ecclesia.* — F

Obiect. ex Augusti. — Lib. 5. cap. 27 — Tracta. 45. in Ioan. — Ann. 1555. — Lib. 2. cap. 21.

Confutatio

A

Confutatio eorundem.

CAPVT V.

SED nunc huius erroris fundamenta conuellamus. Quod Apostolus
dicit, *Nouit dominus qui sunt eius*, de iis loquitur qui secundum Dei præ-
scientiam, sunt eius, non de iis qui secundum præsentem statum Eccle-
sięsunt eius: ideóque statim subiicit Apostolus; *In magna domo non solum
sunt vasa aurea & argentea, sed lignea & fictilia, &c.* quod de Ecclesia dictum
post Cyprianum Aug. exponit lib. 4. cap. 12. & lib. 7. cap. 51. de Baptis-
mo contra Donatistas. Quod ad Augustini verba attinet, in primo loco apertè loqui-
tur Augustin. de Ecclesia non pro statu præsentis vitæ, sed pro ratione prædestinatio-
nis Dei. Idcirco in eodem loco apertè dicit; *In illa ineffabili præscientia Dei multi qui foris vi-
dentur intus sunt, & multi qui intus videntur, sunt foris.* Sed cùm prædestinatio nihil ponat in Libro 5. capi.
ipso prædestinato, vt docet Sanctus Thomas 1. parte q. 23. art. 2. sed est tantum ratio 27. de Baptis.
quędam ordinans in mente diuina, non sequitur, quia secundum præscientiam Dei, in- contra Donatistas.
tus est & ouis est, idcirco & reuera & in seipso ouis est & intus est. Alioqui omnia etiā
in seipsis æterna erunt, quia vt essent ab æterno præordinata sunt. Sic in secundo loco
super Iohan. non de Ecclesia, vt actu ad Christum pertinet, sed vt à Christo præsci-
B tur, fore vt pertineat, apertè disputat. Nam post verba à Caluino citata statim subiicit. Tract. 45. in
Aliquando oues seipsas nesciunt, sed Pastor nouit eas: secundum prædestinationem, secundum istam Dei Ioan.
præscientiam, &c. Nam secundum illam, quàm multæ oues foris, quàm multi lupi intus? & contra.
Quid autem est hoc intus & foris, nisi de Ecclesia? Sic enim se statim exponit. *Quàm mul-
ti blasphemant in Christum credituri, & quam multi intus laudant blasphematuri?* Denique agit &
Christus & Augustinus de ouibus, & de alienis, non quæ formaliter sed finaliter, non
quæ secundum rei in se existentiam, sed secundum finis in Deo præsciētiam tales sunt:
nimirum qui sic oues sunt, vt oues esse finaliter perseuerent. Nam eodem loco docet Au-
gustinus vocem illam Pastoris quam veræ oues audiunt, & quam alienæ non audiunt,
esse vocem perseuerantiæ, qua dicit, Qui perseuerauerit vsque ad finem, &c. vt non dubites ex Augu- Matt. 10.
stini sententia oues illic dici quæ finaliter perseuerant, non quę pro tempore existunt.
At verò (in quo punctum huius partis controuersiæ est) non semper tales oues sunt in
Ecclesia, sed erunt suo tempore, vnde eodem loco Christus dixit. *Alias oues habeo, quæ non
sunt ex hoc ouili, & illas opportet me adducere.* Ecce oues vocat, quæ nondum in ouili erant, sed Ioan. 10.
adducendæ erant: hoc est, electæ ab æterno, sed nondum temporaliter vocatæ, nondum
in Ecclesię corpus adductæ. Contrà verò multi in Ecclesia sunt qui tales oues non sunt.
Multi enim vocati, sed pauci electi. Et rursum. *Seruus non manet in domo in æternum*. In quem lo- Matth. 20.
cum Diuus Augustinus, *Ecclesia* (inquit) *est domus, Seruus peccator est. Non enim dixit, Seruus non* Ioan. 8.
C *erat in domo, sed non manet in domo.* Hæc ille. Quæ quidem verba ostendunt ex Augustini Tract. 41. in Ioan.
sententia hominem reprobum esse, nihilominus in Ecclesia ad tempus: contrà etiam
hominem prædestinatum non esse semper membrum Christi. Idem alibi satis declarat. Contra Cresconium li. 2.
Si (inquit) *membra damnata cōfitentur, si conuertuntur, tunc intrant, tunc mundātur, tunc in membris* cap. 21.
vnicæ columbæ numerantur: quam Sententiam repetit lib. 6. cap. 29. de Baptismo, contra
Donatistas. Non fuerunt ergo membra Christi, & in Ecclesia ex Augustini Sententia,
ante conuersionem, licet futura aliquando essent. At ex Iohan. obiicit Musculus *si fuis-* 1. Ioan. 2.
sent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. i. si verè filij Ecclesiæ fuissent, vsque in finem perse-
uerassent. Itaque antea veri filij non erant. Respōdetur hos de quibus conqueritur Ioā-
nes, fuisse in Ecclesia. Alioqui non dixisset, *Exierunt ex nobis*: fuisse præterea non solum
vocatos, sed etiam *Iustificatos, & renouatos* vt asserit Augustinus, sed non fuisse ex electis:
sic enim perseuerassent. Vnde iterum sequitur, esse in Ecclesia non prædestinatos. Ter- De bonō perseuerantiæ.
tius ex Augustino locus citatus commodius in sequentis erroris confutatione expen- cap. 8.
detur. Apertissimè autē sacræ Scripturæ hunc errorem confutant: vt illud, *Eratis tenebræ,
nunc autem lux*: & iterum: *Iam vos non estis hospites, sed estis ciues*, &c. Similia habes in Petro, Ephes. 5.
de populo, & non populo Dei, & iterum in Paulo, *de membris Christi, & membris meretricis*, quæ Ephes. 2.
loca omnia ostendunt non semper esse membra Christi electos. Quod autem Aposto- 1. Petr. 2. 1. Cor. 5.
lus dicit. *Qui se existimat stare, videat ne cadat: & si permanseris in bonitate, alioqui & tu excideris,* 1. Cor. 10.
apertè docent reprobos non semper membra diaboli esse. Hunc autem errorem, hoc Rom. 11.

maximum inconueniens sequitur: Ecclesiam nullam esse militantem, sed solum triúmphantem. D Rom.9. Nam in Dei præscientia, non solum vocati, electi, & iustificati sunt, qui sunt eius, sed etiam glorificati. 1.Timo.6. Philip.3. At describit Apostolus homines huius Ecclesiæ esse *currentes in agone*. Postremò seipsum, vtiquè prædestinatum, *negat tamen adhuc comprehendisse.*

Secundi Erroris declaratio & confutatio, quòd nimirum ex solis bonis constet Ecclesia.

CAPVT VI.

SECVNDVS Error ex solis bonis Ecclesiam constare, Donatistarum olim fuit; plenissimè à S. Augustino refutatus, vt multis aliis argumentis, ita creberrimè parabolis illis Euangelicis, in quibus dicitur quod Matth.3. *in area dominica* (quæ est Ecclesia) *sint triticum & palea*: quòd in *sagena missa in mare, cui comparatur regnum cælorũ. sunt pisces boni & mali*, Matth.13. Matth.15. Matth.25. quòd in *agro dominico crescunt zizania vsque ad messem* tolleranda: quòd in *regno cælorum cum virginibus prudentibus sunt & fatuæ*: quæ loca tractat Augustin. copiosè libr.3. cap.2.9.12.28. contra Petilianum. de vnitate Ecclesiæ cap.13.15.16. contra Donatistas post collationem cap.4.& 6. E Cyprianus lib.4. epistola 2. contra Nouatianos circa finem. Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos circa finem. Sic *infructuosa ficus expectatur* in horto dominico, vt fructum ferat: Lucæ.13. 1.ad Cor. 2.Thessa.3. Corinthiorum Ecclesiam agnoscit Paulus, vbi erant *fornicarÿ, contentiosi, superbi*. Thessalonicensium agnoscit, vbi erant *ambulantes inordinatè*. Hac itaque tam perspicua veritate & odiosa Donatistarum memoria commoti Lutherani, cùm idem quod Donatistæ doceant, tamen id facere videri nolunt; ideo mira suffugia quærunt. *Protestãtes dãnant Donatistas, & tamen idem docent quod illi.* Primùm Donatistas nominatim damnant, séque ab illis abhorrere profitentur, quia & verbi Dei & Sacramentorum administrationes per malos & hypocritas fieri posse contra illos & cum Catholicis asserunt, atque affirmant. Rectè hoc quidem. Sed non sola hæc Donatistarum hæresis fuit. 1. In cõfes. August. art.8. Asseruerunt præterea Donatistæ peccatores & impios ad corpus Ecclesiæ non pertinere, ideóque se à toto orbe terrarum segregarunt, quasi diuinorum codicum traditoribus, & traditori Cæciliano impiè communicantibus. *Melanchthonis argumenta & Donatistarum eadem.* Hoc idem Lutherani sentiunt, *non esse corpus Christi qui impiè viuunt*. Quin & eisdem argumentis quibus vtebantur Donatistæ, vtitur Melanchthon 2. Matth.13. in Apologia confessionis Augustanę. *Conueniunt huc* (ait ille) *similitudines Christi qui clamat. Bonum semen, esse filios regni, & zizania esse filios diaboli: agrum dicit mundum esse, non Ecclesiam.* *Contra Donatistas post collationem* cap.6. Sic planè Donatistæ cùm eos vrgeret Augustinus verbis Cypriani docentis in Ecclesia esse zizania, *Diu contenderunt*, ait Augustinus, *quòd non in Ecclesia futura prædixit zizania*, F *sed in mundo. Dixit enim; Ager est hic mundus, non dixit; Ager est Ecclesia. Nos autem mundũ pro Ecclesia positum dicebamus, quia per totum mundum futura præfigurabatur Ecclesia: & commemorauimus illud Apostoli;* 2.Cor.5. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi: qui vtique sibi non reconciliat, nisi Ecclesiam.* Ioan.3. Hæc Augustinus, citans etiam paulò post illud Ioannis. *Non venit filius hominis vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* lib. eodem, cap.8. 3. Rursum cauillati sunt diutissimè Donatistæ contra parabolam Sagenæ, sed tandem *conuicti euidentia veritatis* (ait Augustinus) *malos in Ecclesia esse confessi sunt, sed occultos, quoniam sic à Sacerdotibus ignorantur, quemadmodum pisces inter retia, cum adhuc in mari sunt, à piscatoribus non videntur.* Eodem planè suffugio vtitur Melanchthon; *Christus* (inquit) *de specie Ecclesiæ dicit, Simile est sagenæ, &c.* Et docet Ecclesiam *tectam esse multitudine malorum, ne id scandalum, si mali innotescerent, pios offendat.* Idem docet Lutherus in libro de seruo arbitrio. Non est ergo dubitãdum magna ex parte eãdem esse Lutheranorũ & Donatistarum hæresim. Sed agnoscit Melanchthon *esse malos in Ecclesia, at non esse de Ecclesia.* At nulla est hæc euasio. Nam subinfert Musculus in locis communibus: *Non pertinet ad Ecclesiam, qui non est de Ecclesia*, sic eòdem res recidit, non pertinere malos ad Ecclesiam.

A *Argumenta aduersariorum quæ pro 2. Errore afferuntur.*

CAPVT VII.

HIS autem argumentis vtuntur. *Ecclesia* (ait Melanchthon) *est Christi corpus; sed in quibus nihil agit Christus, non sunt membra corporis Christi, sed diaboli:* Simile format Musculus; *Quæ tribuuntur veræ Ecclesiæ, quòd sit domus Dei, ouile, Sponsa, & corpus Christi, ista non possunt nisi sanctis conuenire.* Rursum (ait Melanchthon) *Iubemur credere quòd sit Sancta Dei Ecclesia. Impij verò non sunt sancta Ecclesia: imò additur communio Sanctorum, vt intelligatur Ecclesia sola congregatio Sanctorum.* Rursum, *si Ecclesiam ponimus externam politiam bonorum & malorum, non intelligent homines regnum Christi esse iustitiam cordis. At Paulus vocat Ecclesiam, Populum spiritualem.* Adhuc: *regnum Christi est distinctum à regno diaboli. Certum est autem impios in potestate diaboli esse.* Mox ex D. Hieronymo argumentatur dicente; *Qui peccator est, & aliqua sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari.* In commentar. ad Ephes. cap. 5. Hæc Melanchthon in Apologia confession. Augustanæ. Obiicit autem etiam Musculus Augustini verba contra Cresconium. libr. 2. capi. 21. quæ suprà habentur. Huc etiam facit illa distinctio duplicis Ecclesiæ apud Magdeburgēses, Cent. 1. lib. 1. cap. 4. Aiunt enim, *Duplicem esse Ecclesiam Christus docet, discernens iustitiam discipulo-*
B *rum, & Pharisæorum; item hypocritarū à veris piis.* Et Matth. 7. de *porta angusta & via lata*: Matt. 13. de *tritico & zizaniis.* Matth. 22. de *duplicibus conuiuiis.* Matth. 25. de *virginibus prudentibus & fatuis*: Ex quibus omnibus colligunt duplicem esse Ecclesiam, Dei. Itaque, quēadmodum olim Tatiani & Encratitæ, ex hypocrisi & superstitione: Cathari seu Nouatiani, atque Iouinianus, ex fastu & superbia: Luciferiani, ex zelo indiscreto: Pelagiani, propter liberi arbitrij vires quas impiè prædicabāt, solos sanctos ad Ecclesiam Dei pertinere docebant: sic hodie nostri vnà cum Donatistis, & ex eadem causa qua illi, scilicet, vt ab Ecclesia visibili bonorum & malorum se segregarent, idem doceant.

Argumenta Melanchthonis & Musculi.

Supra cap. 4. in fine.

Matt. 5. & 6.

Confutatio eorundem.

CAPVT VIII.

SED vt argumentis respondeatur, illud primùm intelligendum est, questionem hîc esse qui demum ad Ecclesiam Dei & ad populum Dei sic pertineant, vt illo coniunctionis modo Christo vniantur, quo vnitur Ecclesia. Vnitur autem hæc militans Ecclesia Christo, variis
C modis. Fide primum, quā in Baptismo, qui est propterea Sacramentum fidei, profitemur. Hanc vnionem expressit Apostolus dicens: *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma.* Vbi etiam idcirco datos esse Ecclesiæ Pastores, Doctores, &c. docet, *vt occurramus omnes in vnitatem fidei.* Hinc etiam dicit; *Omnes nos in vnum Baptisati sumus.* Est nempe fides informis, primus motus in actu gratiæ, & vnit nos Christo, licet imperfectè, vt docet Sanctus Thomas parte 3. quæst. 8. art. 3. ad 2. Vnitur quoque Ecclesia Christo per Charitatem, de qua Apostolus dicit; *In charitate crescamus in illo qui est caput, Christus.* Hanc vnitatem etiam in Sacramento dedit Christus, de quo Apostolus dicit; *Vnus panis, vnum corpus multi sumus, qui de vno pane participamus.* Vnde & Sacramentum vnitatis & charitatis dicitur: & hæc actualis est & perfecta vnio cum Christo. Sed alteruter vnionis modus sufficit, vt vniri Christo in Ecclesia dicamur. Et hæc est illa quam toties Augustinus notat, per Sacramentorum vnionem in Ecclesia permixtio & vnio. Nam hæretici sunt quidem nobiscum in Sacramentis, vel omnibus, vel pluribus, vel paucis, vt docet Augustinus, in Psal. 54. super illa verba: *In multis erant mecum.* Sed non sunt *in communione Sacramentorum*, vt idem docet Augustinus, lib. de vera Religione cap. 5. Membrum enim & pars corporis est, non solum sanum, sed etiam quod grauiter læsum, munere suo non fungitur: imò etiam quod penitùs mortuū est, quandiu à corpore non auellitur. *Omnem palmitem*, ait Christus, *in me non ferentem fructum, tollet Pater meus.* Ecce, dicit in se esse infrugiferum palmitem, nec ideo sublatū,

Quot modis vniuntur Ecclesia Christo.

Ephes. 4.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.
1. Cor. 10.

Augustinus. *Hæretici habēt Sacramenta nobiscum, sed non communicāt in illis nobiscum.*

Ioan. 15.

De qua Ecclesia hic quæratur.

quia infrugiferum, sed tollendum nisi tempestiuius fructum adferat. Rursum quæritur D hic quæ sit Ecclesia in Christi nomine congregata, cuius authoritatem in rebus fidei sequi oporteat, non qui, aut quales illi sunt, qui in hac Ecclesia salutem consequuntur.

Ad 1. argumentum.

His positis, facilè est ad argumenta respondere. Quæ Melanchthon & Musculus in primo argumento afferunt, probant quidem malos perfecta vnione non vniri corpori Christi: perfecta ratione non esse domum Dei, & sponsam Christi: denique, non esse viuos lapides & compræhensores, aut possessores: non esse tamen omnino mēbra, nec ad currentes & viatores huiusmodi pertinere minimè probant. At, ait Melāchthon, *nos de viuis tantùm membris loquimur, & de ea quæ propriè est Ecclesia.* Sic ille quidem vt euaderet Donatistarum hæresim, distinguit, & vocem illam (*propriè*) in 2. editione adiecit, sed frustrá. Nam perpetua est cæterorum omnium protestātum doctrina non nisi Sanctorum cœtum esse Ecclesiam, cùm de illa quæritur quam credere & reuereri iubemur. Idcirco aut illusit toti orbi Augustana Confessio, aut eam definiuit, de qua est quæstio.

Ad 2. argumentum.

Cant. 1.

De doctrina Christ. lib. 3. cap. 32.

De vnitate Ecclesiæ cap. 13.

Enarrat. in Psal. 47.

Ad 2. breuitèr dicimus Ecclesiam non quia omnes in ea sancti sunt, sanctā vocari, sed propter multos Sanctos qui in ea sunt, ex meliori parte nuncupari; quod in Canticis scriptura expressit. *Nigra sum sed formosa. Non dicit fui*, ait Augustinus, *sed sum. Vtrunque se esse dicit propter temporalem vnitatem, intra vna retia piscium bonorum & malorum.* Hæc ille. Rursum, *de sancta Ecclesia* (ait Augusti.) *dictum omnis agnoscit Christianus: Sicut liliū inter Spinas, sic amica mea inter filias. Vnde appellat Spinas? nisi propter malignitatem morū? Vnde filias? nisi propter communionem Sacramentorum?* Rursum alibi. *Non dixit in medio alienarū, sed in medio* E *filiarum. Itaque illi qui sacramenta habent & mores bonos non habent, & Dei dicuntur & non Dei. Et eius dicuntur, & alieni: eius propter formam pietatis, non eius propter amißionem virtutis.* Hæc ille.

Ad 3. argumentum.

Matth. 13.

Ad 3. dicimus, Regnum Christi est spirituale, & populus spiritualis eo sensu quo Ecclesia est sancta. Quod si illa commixtio malorum sit noxia, damnatur prouidentia Patrisfamilias, qui *permittit zizania crescere cum tritico vsque ad messem.* Nec obscuratur propterea doctrina de iustitia cordis, quia, vt ait Augustinus, *aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus.*

Ad 4. argumentum.

Contra Faustum, libr. 17. cap. 17.

Ad quartum, respondetur nihil esse absurdi vt idem homo respectu diuerso & ad Deum pertineat, & à Deo alienus sit, sicuti modo ex Augustino audiuimus in Psal. 47. Quomodo autem illa commixtio conueniat, vide egregiè explicantem Augustinum contra Donatistas post collationem capi. 6. Sed magis vrgent ipsa verba Augustini modo allegata, maximè quod sæpissime eam sententiam repetat, vt in libro de vnitate Ecclesiæ, capi. 12. libri 2. capi. vltimo contra Petilianum. lib. 3. capi. 32. de doctrina Christ. Itaque hæc fuit perpetua Augustini sententia. Malos non pertinere ad corpus Christi, ad vnicam columbam, ad hortum conclusum, ad Ecclesiam sine macula & ruga. Sed quomodo hoc senserit plenissimè explicat contra Donatistas, in hæc verba. *Puto me non temerè dicere alios esse in domo Dei, vt ipsi sint etiam eadem domus Dei, quæ vnica columba appellatur, &c. Alios autem dici constat esse in domo, vt non pertineant ad compagem domus, nec ad societatem frugiferæ pacificæque iustitiæ: nam & istos esse in domo negare non possumus.* F

Lib. 7. cap. 51. de Baptis.

Mali & boni non eodem modo in Ecclesia.

Itaque quamuis alibi, vt locis citatis, apertè dicat non esse in corpore Christi damnata membra, tamen hic se explicat, non omnino negare, sed eo sensu, quod cum fructu nō sint in corpore. Idcirco cùm in lib. de vnitate Ecclesiæ, cap. 12. negasset, *in Ecclesia malos deputari*, tamen proximo cap. ostendit *perpetuam esse in Ecclesia malorum cum bonis commixtionē*: & (quod caput quæstionis est) disputans contra Donatistas pro authoritate & veritate Catholicæ Ecclesiæ, eā vrget & demonstrat quæ bonos & malos habet: sed disputās contra eosdē pro veritate baptismi, vt ostēdat non minus verum esse hæreticorū baptismum, quàm improborum, docet improbos & impios esse quoque extra Ecclesiam, aliter tamen illos quàm istos: Illos enim magis ex domo esse dicit. lib. 7. cap. 51. & in Psal. contra partem Donati hæreticos vocat *sarmentum quod præcisum est de vite*, sed Enarrat. in Psalmum 14. de malis addit. *propinquat palea tritico quod de vno semine exit, quod in vno agro radicatur, quod vna pluuia nutritur.* Quæ omnia docent malos esse membra & partes Ecclesiæ, hæreticos aut schismaticos non esse: Ipsos autem malos non perinde esse Ecclesiæ membra aut ad eius vnitatem perinde pertinere, ac bonos. Quam sanè duplicem quoque vnitatem alibi disertè docuit. Ait enim; *Non omnes quōs generat Ecclesia ad eius pertinere vnitatem quæ vsque in finem perseuerātes saluat, sed ab illa excludi non solùm qui separationis apertæ sacrilegio manifesti sunt, sed etiam illos qui in eius vnitate corporaliter mixti per vitam peßimam separantur.* Hæc ille. Ad corporalem ergo & externam Ecclesiæ vnitatem

Nota diuersam Augustini doctrinam ex diuersa occasione.

De Baptism. contra Donat. li. 1. cap. 10.

pertinent

A pertinent mali; ad fructuosam, ad internam vnitatem non pertinent mali, sed soli boni. Ad neutram vnitatem pertinent schismatici & hæretici. Denique, ne propter vnitatem illam internam & fructuosam, quam toties commendat Augustinus, alteram illam externam vnitatem negasse videretur, aut externum hoc Ecclesiæ corpus, in externa ista societate, communione, gubernatione, & vniuersa politia fidelium, penes solos bonos constituisse putaretur, apertè & disertè lib.2. cap.18. Retract. monet lectorem, quòd *vbicunque in libris contra Donatistas commemorauit Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum esse quasi iam Ecclesia talis sit, sed quòd iam præparetur, vt sit*: factus videlicet cautior, propter Pelagianos qui post illa contra Donatistas scripta, Ecclesiam perfectorum tantùm esse statuerunt. Postremò vt certò scias Augustinum sensu longè alio hæc dixisse, quàm dicunt hodie hæretici, ille improbat illam Ticonij *Regulam de bipartito corpore domini*, & vult potius dici *de permixta Ecclesia*. Hæretici autem, vt Magdeburgenses, propter bonos & malos duplicem Ecclesiam statuunt, alteram quam in Symbolo profitemur: Alteram quæ in mundo externam habet societatem. Quod ad Hieronymi dictum attinet, breuiter dicitur cum ibi de Ecclesia non hic congregata, sed in conspectu Dei posita, loqui. Sic enim alibi ipsemet de Ecclesia distinguit. *Dupliciter*, inquit, *potest Ecclesia dici, & ea quæ non habet maculam & rugam, & verè corpus Christi est, scilicet* fructuosè & intrinsecus, *& ea quæ in Christi nomine absque plenis perfectísque virtutibus congregatur.* Hæc ille. Quem germanum esse Hieronymi sensum eiusdem aduersus

Retract. lib. 2.cap.18.

De doctri. Christi. lib.3. cap.32.

Commentũ protestãtum de duplici Ecclesia.

B Luciferianos disputatio apertè demonstrat. *Ausculta*, inquit, *quid de communi Ecclesia sentiendum sit. Arca Noë typus Ecclesiæ fuit. Vt ibi Pardus & hœdi, Lupus & Agni; ita & hic iusti & peccatores.* Iam verò quæ congerunt Magdeburgenses, vt duplicem Ecclesiam statuant, faciunt illi quidem ex sententia Ticonij illius Donatistæ, qui bipartitum posuit domini Corpus, vnum bonorum, alterum malorum: sed vt illam sententiam improbat Augustinus lib.3.cap.32. de doctrina Christiana, ita hanc diuisionem omnes quas ipsi Scripturas adferunt, confutant. Neque enim discernens Christus iustitiam credentium à fermento Pharisæorum, duas facit Ecclesias, sed in vna & eadem Ecclesia esse credentes, & esse hypocritas docet. Neque duas faciunt Ecclesias qui ambulant per viam latam, & intrant per angustam portam, sed in vna & eadem Ecclesia (vt in Thessalonicensium Ecclesia notauit Apostolus,) *alij ambulant inordinatè, alij secundum traditionem ab Apostolo acceptam.* Quod verò de agro, de conuiuis, & de decem virginibus, afferunt, nimis impudens est: vnus enim est ager, qui & triticum & zizania protulit: vna domus imo & mensa est, quæ duplices conuiuas habuit: vnum regnum cælorum, in quo virgines sunt fatuæ, & prudentes: *decem enim virgines* (ait Hieronymus) *non totius generis humani, sed sollicitorum & pigrorum in eadem domo sunt exempla.* Denique, quæcunque in Scripturis de bonis & malis dicuntur, aut permixtam Ecclesiá notant, aut ad duas ciuitates, Dei & diaboli, non ad duas Ecclesias pertinent. Vna enim est quam in symbolo

In commentar. ad Galat. cap.1.

In dial. aduersus Luciferianos.

Non esse duplicem Ecclesiam.

1.Thessal.3.

Lib.2.contra Iouinianum.

C profitemur, Ecclesia. Sed hoc commentum duplicis Ecclesiæ ab hæreticis hodie inuentum est, vt prætextu purioris huius Ecclesiæ, quam ipsi comminiscuntur, sese extra Ecclesiam non esse simplicibus persuaderent: simúlque Catholicam ad impium illum cœtum, ad fermentum Pharisæorum, ad latam & spaciosam viam (quam alteram Ecclesiam vocant,) pertinere docerent. Sed meritò hic quæri potest; qua demum ratione Ecclesiam Christi Sanctorum & iustorum congregationem, definiant protestantes, cùm ipsi pariter doceãt solam fidem absque operibus hominem iustificare. Si enim sola fides iustificat, vtique & membrum Ecclesiæ Christi faciat necesse est. At verò quòd hæc in speciem pugnantia docent, insigni fraude faciunt. Nempe (vt prudenter aduertit notauítque contra Lutherum Roffensis noster in lib. contra captiuitatem Babylonicam, cap.2.) *duplicem Lutherus excogitauit fidei rationem: alteram qua rudem populum sibi dolosè conciliaret: nempe quòd fides nihil est aliud quàm illud credere quod Deus promittit & dicit, quam fidem nemo Christianus non habet, & est facillima: Alteram, qua se tueatur à doctoribus; videlicet quòd fides esse nullo modo potest, nisi sit viua quædam & indubitata opinio, qua homo certus est super omnem certitudinem sese placere Deo. Neque enim fieri posse quin talis fides omnia bona opera faciat.* Hæc ille. Itaque iuxta hanc posteriorem fidem tantummodo Sanctorum congregatio est Ecclesia; iuxta priorem, sanctitas bonorum operum nihil ad iustitiam facit. Sic omnes Lutherani contra Catholicos sanctificationem spiritus docent impartientem remissionem peccatorum, partam per Christum. Contra Antinomos addunt, ex-

Causa commẽti de duplici Ecclesia.

Roffensis.

Duplex fides à Luthero excogitata.

purgantem quoque & mortificantem reliquias peccati. Hac deteſtanda fraude & populo fideli imponunt,& ſe à repugnantiis aliíſque abſurdis tuentur. D

Tertij Erroris declaratio & confutatio, quòd non ex ſolis perfectis conſtet.

CAPVT IX.

NVNC ad tertium Errorem veniamus, quem quidem pauciſſimis expediemus. Eiſdem enim planè argumẽtis adeóque multo fortiùs quibus 2. Error conuictus erat, exploditur. Si enim probatum eſt malos Eccleſiæ membra eſſe, quorum fides eſt vera, neceſſariò conſequitur & minus perfectos ad Eccleſiam pertinere. Itaque ſatis hoc loco ſit hoc vnum aduertere, quòd vetus eſt hæc hæreſis, & omnibus hodie ferè proteſtantibus communis. Primùm in Pelagianis apertè fuit damnata,de quibus ſic ſcribit Auguſtinus in libello de hæreſibus; *In illud etiam progrediuntur Pelagiani, vt dicant vitam iuſtorum in hoc ſæculo nullum omnino habere peccatum, & ex his Eccleſiam Chriſti in hac mortalitate perfici: quaſi non ſit Chriſti Eccleſia quæ in toto orbe terrarum clamat ad Deum; Dimitte nobis debita noſtra.* Hanc etiam hæreſim conuellit Sanctus Hieronymus, toto lib.2. contra Iouinianum,qui idem cum Pelagianis aſſerebat,ſed ex alio fonte. Nempe ex eo quòd *gratia in Baptiſmo accepta amitti non poterat. Quicunque enim illam amiſerat, eum aqua tantùm non etiam ſpiritu baptiſatum aſſerebat.* Eundem hodie Anabaptiſtæ apertè profitentur,& hoc nomine à Luthero, Caluino, cæteríſque Lutheranis fanatici ſemper cognominantur: ſed profectò eadem plærique proteſtantes tradunt. Nam ex illis quidam cum Iouiniano gratiam in Baptiſmo datam nunquam amitti docent, licet alio ſenſu. Nempe non vt non peccetur, ſed vt ſi peccetur, ſola Baptiſmi recordatione peccatum remittatur. Sic docuit Caluinus lib.4.cap.15. Inſtitutionum. Rurſum alij ſolam infidelitatem peccatum eſſe, vt Lutherus in captiuitate Babylonica, aut (quod omnes docent)ſolam fidem hominis plenam iuſtitiam eſſe dogmatiſant,quorum etiam plærique dicunt fidem ocioſam eſſe non poſſe, ſed ſemper agere & operari quæ Deo placent, nec in ſola appræhenſione meritorum Chriſti,ſed etiam in mortificatione veteris hominis conſiſtere. Quapropter hi omnes licet ex diuerſis cauſis, plenam quandam & impeccabilem iuſtitiam in Eccleſiæ membris ponunt. Pelagiani propter virtutum omnium perfectionem & plenitudinem ſtudio & labore comparatam. Iouinianus propter gratiæ renouantis in baptiſmo acceptæ vim quandam,quæ amitti non poterat. Hodie Lutherani cum Anabaptiſtis propter eiuſdem baptiſmi gratiam peccata abolentem, & propter ſolius fidei commendationem. F

[Margin: Hær. 88.]

[Margin: In principio libr. 2. contra Iouinianum.] E

[Margin: *Proteſtantum doctrina eadem cũ Pelagia. & Iouiniano.*]

Argumenta pro 3. Errore, & Confutatio eorundem.

CAPVT X.

SANE eiſdem fundamentis hodie vtuntur, & ſcripturis abutuntur Lutherani, quibus olim Iouinianus & Pelagiani. His videlicet. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit; quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* Rurſum: *non poteſt arbor bona malos fructus facere*: & ex Apoſtolo; *Charitas nunquam excidit*: Has enim omnes Scripturas ſicuti olim partim Pelagiani (vt videre eſt apud Auguſtinum de peccatorum meritis & remiſſione lib.2. cap.8. & de natura & gratia. cap. 14.) partim Iouinianus (vt apud Hieronymum lib.2. aduerſus eundem) vſurpabant, vt perfectam in Eccleſiæ membris iuſtitiam abſque vllo peccato ponerent, ſic hodie Lutherani vſurpant vt doceant hominem ex ſola fide iuſtum peccare non poſſe, ſed partim *totius legis impletionem ſolam fidem eſſe*, vt docet Luth. in libr. de libertate Chriſtiana, partim *nullam fidem eſſe niſi vbi ſit tota legis impletio, quia fides non eſt quæ ocioſa eſt.* Vt Lutherum poſtea Caluinus & alij correxerunt. Ex quibus conſtat perinde fanaticos eſſe Lutheranos atque Anabaptiſtas, qui (licet ex alio fonte) vnâ cum illis & veteribus Pelagianis,

[Margin: 1. Ioan. 3.]

[Margin: Matth. 7.]

[Margin: 1. Cor. 13.]

[Margin: *Pelagianorum & Iouiniani Argumentis Proteſtantes vtuntur.*]

A gianis, atque Iouiniano hæreticis vera Ecclesiæ membra absque peccato esse docent. Sed citatis Scripturis breuiter respondetur. Ad 1. locum respondet Augustinus locis iam proximè ex eo citatis, sed exactiùs contra duas epistolas Pelagianorum li.3.cap.3. & lib.de Perfectione iustitiæ prope finẽ. & hom.50. ex hom.50. quorũ omniũ summa est; Quatenus nati ex Deo sumus, & filij Dei renouamur de die in diẽ; ea sanè innouatione quę in baptismo cæpta est nõ perfecta, & quantũ ad hanc peccare nõ possumus, quandiu semen gratiæ in baptismo acceptæ manet. Quatenus autẽ vetere homine nõdũ abolito, propter reliquias vetustatis manẽtes filij carnis & filij seculi sumus, eatenus ex infirmitate & ignorantia peccamus: *& si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.* Ad 2. locum respondet Hieronymus loco superiùs citato ex Matt. *Tandiu arbor mala fructus bonos non facit, nec mala bonos; quãdiu vel in bonitate sua, vel in malitia perseuerat.* Quãquã sanè arbor bona, quę est bona volũtas (vt illud August. perpetuò exponit) habet interdũ fructus malos, non bonæ voluntatis, sed deprauatæ carnis. Sic deniq; charitas nõ excidit propter leuiora ista carnalis infirmitatis peccata. Nã vt per mortale peccatũ amittitur charitas, sic cũ veniali cõsistit. Quãquã Apostolus eo loco de charitate in altera vita permãsura & perficiẽda, fide, prophetiis, sciẽtiis euacuatis, loquitur.

1. Ioan.2.

Contra Adimantiũ, cap. 26. cõtra Petil. lib.3. cap. 44.

Quòd Ecclesia est Sancta propter fidem & sacramenta, non propter vitæ integritatem in singulis.

B

CAPVT XI.

Ex his ergo quæ hactenus disputata sunt, manifestũ est Ecclesiæ Sãctitatem, quã in Symbolo profitemur, non in singulorum mẽbrorũ sanctitate illa consistere, quæ vel prædestinationem certã adiunctam habet, vel morum pietatem aut perfectionem vitæ desiderat. Quòd si iam in qua ergo re illa Sanctitas consistit, scire desideras, quãquam illud ad præsens institutum non adeo spectet, breuiter & hoc quoque adiiciemus. Primùm itaque propter fidem Ecclesia sancta dicitur. Est enim non nisi fidelium congregatio. Et hoc sensu fideles olim quasi proprio vocabulo sancti sunt nuncupati, vt propter fidem à cæteris infidelibus hoc nomiue distinguerentur. Sic & in veteri Testamento bonus ille Tobias dixit filio suo; *Filij Sanctorum sumus*: & passim in literis Apostolicis legimus. *Quanta mala fecit Sanctis tuis?* Et; *quum vocasset sanctos & viduas. Multos Sanctorum in carceribus inclusi. Necessitatibus sanctorum communicantes. Salutate Sanctos. Sicut decet Sanctos.* Et similia quamplurima, vbi perpetuò sanctorũ nomine fideles intelliguntur: nempe Deo per baptismum dedicati & cõsecrati, vt veteres loquũtur. Deniq; nihil aliud in Symbolo profitemur, quũ Cõmunionẽ sanctorũ dicimus, quã cõmunionẽ fideliũ. Rursum sancta est Eccle-
C sia propter ipsa sacramenta, per quæ Christus eã sibi desponsauit, maximè per baptismũ, dicente Apostolo, *Christum tradidisse se pro Ecclesia, vt eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Nam quod sequitur, *vt exhiberet sibi gloriosam*, &c. alterius generis sanctificatio est, quæ hic quidẽ inchoatur, & in altera vita perficitur, vt suprà ex Augustino ostẽdimus. Deniq; si etiam sanctitatẽ vt vulgò ea accipitur, pro vitæ morúmq; puritate intelligimus; & sic etiã Ecclesia vtcunq; malis ac peccatoribus mixta sancta erit. Etenim vt ipsa Ecclesiæ mẽbra vtcunque sancta ac iusta sunt, veríq; mandatorum Dei obseruatores, culpis tamen & maculis corruptionis carnalis non carẽt, quũ & ipse Paulus de carnis macula adhuc inhærente conqueritur, & propter quam, *non quod vult bonũ hoc agit, sed quod odit malum hoc interdum facit:* verè tamen iusti ac sancti tales dicuntur & sunt; sic sanè totum Ecclesię corpus sanctũ dicitur, vtcunq; membra habeat, non tantum ægra ac morbida, sed pro tempore saltem planè emortua ac putrida. Postremò sancta est, quia Christus eam sua gratia perpetuò sanctificat, id est, vt sancta sit, suæ bonitatis dona ei incessanter subministrat.

Quare Ecclesia dicitur sancta.

1.

Tob. Act.9. Act.26. Rom.12.16. Ephes.5. August. de vnico baptis. cap. 9. & de bapt. contr. Donat. lib.4. cap.22. & Epist. 23. Ephes.5.

Rom.7.

Quartus & quintus Error ostenduntur, & tergiuersatio aduersaria circa illos in genere aperitur.

CAPVT XII.

NVNC ad duos postremos Errores, qui ex tribus præcedentibus cõsequuntur, venio. Prior est latentẽ & occultam esse Ecclesiã: Alter paucorum illam esse. Prædestinati enim perfecti & iusti pauciores semper numero sunt, & ab hominibus certò cognosci nõ possunt. In hac autẽ quæstione de visibili Ecclesia Dei, mirũ in modũ se torserunt & tergiuersati sunt hodie hæretici. Dum enim visibilis Ecclesiæ iudiciũ refugiunt, vbi aut in quo se sistant non inueniũt. Idcirco ante omnia mirabilem eorũ tergiuersationẽ describam, & fraudes aperiã. Nam ipsorũ hîc hæreticorũ sententias in lucẽ proferre, est confutare. Móxq; de notis Ecclesię copiosè disputabimus. Quod ad prius attinet, hæretici hac in parte nullo modo sibi cõstant. Etenim cum contra Catholicos disputant, Ecclesiã esse volunt paucorũ atq; occultã. At verò quũ contra suæ farinæ homines disputant, vt Lutherus contra Sacramẽtarios, Melãchthon contra Stancarũ & Illyricũ, Caluinus cõtra Seruetũ, Vvestphalus cõtra Caluinũ, Beza contra Brentiũ, & ij omnes cõtra Anabaptistas, tunc Ecclesia erit visibilis, idq; duas ob causas: Partim vt sanctorũ patrũ testimoniis & Ecclesiæ authoritate aduersarios obruant, vnde Lutheranos sæpissimè vocat Caluinus semipapistas, & ipsi Caluino ac Bezę exprobrãt Trinitarii quòd Deũ quẽdã Augustinianũ faciãt: Partim vt suis conuenticulis, quæ iã in aliquem numerũ & magnitudinẽ excreuerunt, authoritatẽ vindicent. Cuius quidẽ rei euidens argumentũ est, quòd in prioribus suis scriptis, quũ adhuc pauciores essent, apertè docẽt occultã esse Ecclesiam, vt in Augustana confessione, & in eiusdem Apologia, vbi Ecclesia *sanctorũ esse congregatio & vt plurimum tecta cruce* definitur, atq; defenditur. Sic ante illud tẽpus scribens Lutherus cõtra Erasmũ in lib. de Seruo Arbitrio, Ecclesiã vult esse *margaritum absconditum, ne impius videat gloriã Dei.* Cuius vestigiis insistens Musculus, *germanã Ecclesiæ cõmunionem statuit in electis tantũ ac verus fidelibus, qui soli Deo cogniti sunt.* At verò in posterioribus scriptis, cùm iam plures numero esse cœpissent, visibilem esse Ecclesiã volunt. Idcirco Melanchthon in repetitione Confessionis Augustanæ sic Ecclesiam definit: *Ecclesia est visibilis in hac vita cœtus amplectentiũ Euangelium Christi, & rectè vtentiũ sacramentis.* Itẽ in locis communibus; *Concedendum,* inquit, *est Ecclesiam cœtũ esse visibilem.* Idem deniq; constantissimè docet in lib. contra articulos Bauaricæ inquisitionis. Magdeburgenses quoque Ecclesiam visibilem esse iisdem verbis definiunt quibus Melãchthon. Similiter Caluinus Ecclesiã vniuersalem definit, *collectã ex quibuscunque gentibus multitudinẽ oculis conspicuã.* lib. 4. cap. 1. sectione 6. Institutionũ. Hunc ergo in modũ, modo aiunt, modo negant. Sed quã varia fraude & quibus euadẽdi artibus hîc vsi sint, quã fieri poterit breuissimè, ex eorũ verbis declarabitur. Nempe etsi omnes visibilem verbo dicant, re tamen ipsa visibilem negant. Imò eo rem deducunt, vt omnem Ecclesiam è medio tollant.

Insignis Protestantum tergiuersatio.

Protestantum Sententia de Ecclesia inuisibili.

Eorundem Sententia de Ecclesia visibili.

Omnes Protest. Eccles. visibilẽ negant.

D E

Lutheri inuisibilis Ecclesia, & Tergiuersatio circa illã describẽdã. F

CAPVT XIII.

ATQVE vt à Luthero incipiã, cũ ille *vltra decenniũ* vt ipsemet scribit lib. 1. de seruo arbitrio, *Authoritate Ecclesiæ sic motus esset, vt incredibile illi videretur illud vnum argumentũ superare posse,* tandẽ tamẽ sic illud sese superasse putabat, quum Ecclesiã non pro visibili illa & illustri multitudine omnium Christianorũ toto orbe, & per omnia tẽpora dispersorum, non pro tam numerosa serie sanctissimorũ Patrum, non ex tot seculorũ cõsensu, non pro Cõciliis, Episcopis, Theologis, totáq; plebe Catholica acciperet; sed in paucis quibusdam latẽtibus sanctis, & electis, mundo incognitis, soli Deo notis, illã poneret. Ecclesiæ enim authoritatẽ lectori cõmendante Erasmo, & asserẽte, *incredibile esse vt Deus Ecclesiæ suæ Errorẽ dissimularet tot seculis,* &c. Respondet Lutherus, *Errorem hũc non esse à Deo toleratũ in Ecclesia sua aut in vllo suo sancto. Hos autẽ quos ille vocat Ecclesiã Dei nõ esse Ecclesiã. Talẽ enim semper fuisse statũ Ecclesiæ Dei toto mũdi cursu ab origine sua, vt alij dicerẽtur populus Dei qui non essent, alij verò inter illos, vt reliquiæ essent, & non dicerẽtur populus Dei,* idcóq; sub patribus & Pontificibus cæteráq; multitudine Christianorũ quã Catholicã dicimus, *seruasse Deũ Ecclesiã suã, sed sic vt non diceretur Ecclesia, sed dicerẽtur & vocarẽtur hæretici.* Exẽplũ enim adfert de Ioane Huss condẽnato in Concilio Cõstantiẽsi, quẽ cum aliquot aliis piis sui similibus eius temporis

Lutheri sententia est, veram Ecclesiam totam hæreticam.

In tractatu de notis veræ Ecclesiæ tom 7.

Causa talis sententiæ.

A tẽporis Ecclesiã fuisse dicit. Itaq; Lutheri sentẽtia est, omniũ ætatũ hęreticos qui quidem eius dogmatibus aliqua ex parte suffragati sunt, veram Dei Ecclesiã fuisse. Idcirco etiam inter notas Ecclesiæ hanc septimã ponit, vt *vera Dei Ecclesia hæretici vocentur.* Quem in hac parte secuti Magdeburgẽses, aiunt; *Veram Ecclesiam ab hypocritis odio haberi, excommunicari, & miris modis vexari.* Huius incredibilis insaniæ hæc, ni fallor, causa est. Animaduerterant Lutherani post iam aliquot annorũ studia, hæreses quas ipsi defendebãt, à quamplurimis olim hæreticis defensas fuisse, & in eisdẽ ab Ecclesia Catholica condemnatas: videlicet in Ioanne Huss, in Vviclefo, in Petro Abailardo, in Almarico, in Vvaldensibus, in Albigensibus, in Berengario, in Iconoclastis, in Vigilãtio, in Iouiniano, in Pelagianis, in Manichæis, in Donatistis, in Aërio, in Eunomio, reliquísque complicibus. Quo sanè in loco cùm debuerint palinodiam cecinisse, Ecclesiæ gremio se reddere, olim damnatas hæreses execrari, contrà id egerunt; vt hinc fortiora insaniæ suæ argumenta peterent: nempe hos hæreticos veram fuisse Dei Ecclesiam, in his conseruatam fuisse semper, & per omnes ætates Ecclesiam. Quanquam nec hi hæretici per omnes ætates fuerunt, sed totis seculis interiectis; nec quisquam ex his nominatis cum Luthero in doctrina conueniat, sed quilibet eorum aut detestandas præterea hæreses à quibus ipse Lutherus abhorret, amplexus fuerit, aut in quamplurimis cum Catholicis senserit, in iis quæ Lutherus negat: de qua re tota postea plura. Sed nunc quo tandem hanc rem deducat Lutherus, videamus. *Si*

Protestantium Patres.

Infra libr. 3. cap. 7. & 8.

B *abscondita est Ecclesia* (vt ipsemet sibi opponit) *quid igitur faciemus? cui credimus? aut quid demum nos certos faciet?* Respondet; *Verbum Dei iudex est.* Sed quo interprete, cùm de verbo conuenit? aut quo iudice cùm de verbo controuertitur? *Spiritus*, inquit, *diiudicat omnia. Qui Spiritum Dei habet, is & veram Scripturam à falsa discernet, & ipsius scripturæ Germanum sensum assequetur.* At vnde explorabimus hunc spiritum? Siquidem probandi sunt spiritus, an ex Deo sint, & omnes sibi spiritum venditant. Hîc distinguit Lutherus, *duplici iudicio spiritus esse explorandos: vno interiori, quo per donum Dei singulare quilibet certißimè iudicat & discernit omniũ dogmata & sensus. Hoc necessarium est cuilibet etiam priuato Christiano.* Hoc etiam vocat *internam scripturæ claritatẽ*, singulis videlicet Spiritum Dei habẽtibus reuelatã. Sed hoc iudiciũ quia priuatũ esse videbat, & huiusmodi quod quiuis hæreticus vẽditare sibi possit, sicuti hodie fanaticos Anabaptistas fecisse ipsemet cõfitetur; & nos tam innumeras sectas hodie constanter facere scimus: ideóq; nihil ad explorationem illam & iudiciũ spiritus facere, quod ad dirimendas in Ecclesia Cõtrouersias valeat, pergit & dicit. *Alterum iudicium est externum, quo non modo pro nobis ipsis, sed etiam pro aliis certißimè iudicamus omnium dogmata & Spiritus. Hoc iudicium est publici ministerij in verbo, & hoc pertinet ad duces & præcones verbi, quo vtimur, dum infirmos in fide roboramus, vel aduersarios confutamus: & hanc vocamus externam Scripturæ claritatem.* Hæc Lutherus. In quibus verbis videtur sanè præter priuatã illam quoruncunque hominum spiritus venditationem,

Fraudulenta Lutheri distinctio.

C publicam in Ecclesia potestatem cõcedere: Episcoporum videlicet, Pastorũ, Doctorũ ac huiuscemodi, & per duces & præcones verbi hos intelligere: vt in diiudicandis spiritibus qui sibi verbi Dei scientiam venditant, Prælatorum Ecclesiæ iudicio standum sit. Sed ludit lectorem Lutherus, & nihil aliud dicit quàm quod superius dixit. Quod quidem ipsemet satis luculenter prodit, dum subiicit; *Sic dicimus scriptura iudice omnes spiritus in facie Ecclesiæ esse iudicandos.* Rationem ostendit. *Nam* (inquiens) *id oportet apud Christianos esse imprimis ratum atque firmißimũ; Scripturas sacras esse lucem spiritualem ipso sole longè clariorẽ:* idq; adeo de tota scriptura verũ esse vult, *vt nulla omnino eius pars obscura sit*, quod postea copiosè probare nititur. Huc ergo iterũ recidit Lutherus (nequicquã illa data distinctione) vt sola scriptura per se clarissima sit omnium dogmatum iudex, in prędicatione scilicet seu verbi ministerio prolata. Quanquã sanè si per se omnis scriptura clara est, nec ipso verbi ministerio indiget; sed lecta priuatim & inspecta, omnẽ veritatẽ apertissimè docebit. At verò quia satis animaduertit Lutherus, non deesse semper qui resisterẽt huic tam clarę luci quã in Scripturis ponit & cõtradicerent, ideóq; non posse ex scripturæ claritate probari spiritus, an ex Deo sint, alia rursum distinctione conatur euadere. *Poterunt*, inquit, *resistere vt non persuadeantur confiteri se victos, sed non sic poterunt resistere vt habeant quod contradicant; aut si contradicunt, cõmunis tamen sensus iudicio nihil dicunt.* Ecce per omnia circumactus huc tandẽ euadit, vt communẽ sensum faciat arbitrũ Controuersiarũ omnium. Communẽ autem sensum

Totum quod de Ecclesia dicitur est, in sola Scriptura desinit.

Vltima resolutio Lutheri.

1\. *Tota Lutheri Analysis de Iudicio Controuersiarum.*

vocat iudicium vulgi. Nam exēplum afferens de Pharisæis à Christo conuictis, *sic eos,* inquit, *confutant vt populus conuictos palam videret, & ipsimet sentirent.* Hæc ergo est tota Lutheri Analysis siue Resolutio. Ecclesia Dei est absconditum Margaritum & apud paucos: idcirco illa controuersiarum iudex esse non potest. Verbū Dei iudex erit, ipso spiritu interprete. Iudicium huius spiritus quæritur: sed eo non inuento ad verbum D
2\. Dei reditur. Illud clarum & perspicuum est: sed quia claritati eius resistitur, & con-
3\. tradicitur, supremum rei iudicium penes communem sensum erit & populi arbi-
4\. trium. Quem quidem communem sensum si alij sibi arrogent æque ac Luthe-
5\. rus, (quis enim tandem communi sensu se carere arbitrabitur?) non habet ille vltrà
6\. quod dicat: ideóque cum occulta sua & incognita Ecclesia, omnium in Religione Controuersiarum examen, iudicium, & exitum occultum planè facit, atque incognitum, ideóque nullum. Denique eò rem deducit, vt sicut ante monuimus, omnem planè Ecclesiam ē medio tollat, paritérque omnem Religionem quæ sine Ecclesia qua in Symbolo profitemur, nulla est.

Nullum est certum iudicium Cōtrouersiarum ex Lutheri doctrina.

Melanchthonis inuisibilis Ecclesia & fraudes eiusdem circa illam describendam.

CAPVT XIIII.

Apolog. prioris part. 3.

Duplex Erotestantum fraus in visibili Ecclesia constituēda.

SED ad alios veniamus, qui maiori fraude rem tractant. Nempe cū secreto consilio (vt refert Fridericus Staphylus) actum esset inter protestantes, Ecclesiam deinceps visibilem esse censendam, mox in omnibus eorum scriptis visibilis definita est. Sed id duplici fraude. Vult enim Melanchthon, vt ab illo incipiamus, Ecclesiam esse, *cœtum conspicuum fidelium, cui quidem cœtui te adiungere oporteat*, non sic ta- E
1\. men, vt ab illo cœtu veram doctrinam haurias, sed à paucis quibusdam illius cœtus hominibus, sanè ignotis atque occultis veritatem discas. Atque
2\. hæc est prima fraus. Altera fraus est, vt non Catholicam Christianorum multitudinem pro huiusmodi cœtu agnoscas, sed illam paucorum societatem, quæ notas seu signa habet ab ipsis constituta, de quibus suo loco agemus. Quod ad priorem fraudem attinet, sic illam prodit Melanchthon. *In cœtu,* inquit, *vocatorum, certò scias aliquos electos esse, & ad hunc cœtum te adiungito in doctrina & oratione.* Hæc ille in repetitione confessionis Augustanæ, Concilio Tridentino exhibenda anno 51. Nempe ab his electis in illo cœtu veritatem vt discas, vult. Id quod apertè in locis communibus posteriùs editis docet. *Vult* (inquit) *Deus Ecclesiam suam non prorsus abditam in latebris & ignotam, sed vult eam exaudiri, vult agnosci. Nam illi dedit Pastores & Doctores: & de visibili cœtu scriptum est; Dic Ecclesiæ.* Rectè hæc omnia. *Sed* (inquit) *videndum est hîc qui sint membra huius visibilis Ecclesiæ.* Nempe secundum illum soli sancti & electi. Hæc
1\. ergo prima fraus est, qua Episcopos & Ecclesiæ prælatos quoslibet excludere liceat. F
Deinde, inquit, *nec hoc recipiendum est maiorem partem suffragiorum anteferendam esse.* Hæc al-
2\. tera fraus est, qua Conciliorum & Synodorum omnium Decreta conuelluntur, vbi plurium Patrum suffragiis ambigua veritas definitur. Superest igitur vt veteri ratione conuulsa, nouam iste aliquam, eámque certiorem & solidiorem tradat. Vidit ipsemet hoc necessariò postulari. Proinde ait; *Quis igitur erit iudex, quando de Scripturæ sententia dissentio oritur, quum tunc opus sit viua voce dirimentis Controuersiam?* Hîc expecta-
3\. mus, vt dextrè rem expediat. *Respondeo* (inquit) *ipsum Verbum Dei est iudex.* Sed quia hoc mutū esse sciebat, addit; *Et accedit confeßio veræ Ecclesiæ.* Hoc amplius dicit quàm Luthe-
4\. rus. Sed quænam hæc vera est Ecclesia? Subiicit. *Semper enim sequuntur verbū tanquam iudicem aliqui pij, & confeßione firmiorum adiuuantur infirmi. Hoc modo dirimuntur Controuersiæ de doctrina.* Hæc ille. Vides ergo quò res redacta sit. Scilicet visibilis Ecclesia quam ponit, sunt aliqui pij & firmiores quos cæteri sequuntur. At vnde hoc ipsum nobis constat, qui tandem sint illi verè pij & firmiores? Ponamus, quod sæpissimè fit, maiorem partem, imo omnes his piis contradicere, non fidem habere, &c. Quis Controuersiæ finis? Vidit hoc inconueniens Melanchthon, & miserè respondet. *Hoc cùm sit, Deus,* inquit, *Ecclesiæ vindex dirimit tandem Controuersiam & delet blasphemos.* Finis ergo Controuersiarum iuxta Melanchthonem. i. iuxta omnes Saxonicas Ecclesias, est diuina

Melanchthonis fraudes in visibili quam ponit Ecclesia, aperiuntur.

Melanchthonis visibilis Ecclesia sunt aliqui pij & firmiores.

Vltima resolutio Melanchthonis.

A est diuina vindicta & iudicium Dei, sicuti iuxta Lutherum communis sensus & iudicium populi. At verò si Melanchthoni credimus, *Ecclesia vera plerumque fuit, est, & erit subiecta cruci*: & congeruntur à Magdeburgensibus multæ Scripturæ, vt ostendant Ecclesiam veram Dei, *esse perpetuò sub cruce*. Ergo secundum illos Deus non delet blasphemos sed Pios. Vides igitur futilem & vanam hanc esse euasionem; omniáque eò recidere, vt Ecclesiam seu cœtum illum Piorum qui dirimere Controuersias deberet, occultam & incognitam statuat. Idcirco mox eodem in loco hanc postremam conclusionem facit. *Non talia sunt*, inquit, *iudicia Ecclesiæ, qualia sunt iudicia politicorũ. Nam in politicis aut Monarcha solus Authoritate sua pronunciat, aut in senatu valet sentẽtia maioris partis* (quibus verbis Romani Põtificis & Conciliorũ iudicia taxat) *sed in Ecclesia valet sententia congruens cũ verbo Dei & confeßione Piorũ, siue sint plures, siue pauciores impiis*. Hæc ille. Sed qui sunt iuxta Melanchthonem pij, siue plures sint, siue pauciores, nec ipse, nec quisquam alius certò scire potest. Imò eius est constans doctrina, *Ecclesiam in suis membris occultam esse, innotescere autem per veram doctrinam*. Quare quòd semper adiicit verbo Dei, *confeßionem Piorum, confeßionem veræ Ecclesiæ, iudicium firmiorum*, mera est euasio; vt Ecclesiam videatur visibilem ponere, & aliquem tandem exitum in dirimendis Controuersiis inuenire. Sed conclusio ista & misera tergiuersatio Melanchthonis, in exemplo quod adfert clarius elucescet. *Ita* (inquit in locis communibus) *veteres damnarunt Paulum Samosatenum, & deinde Arrium. Iudex erat verbum* *Misera Melãchthonis tergiuersatio exemplo demonstratur.*

B *Dei, id est, testimonia ex Euangelio. Sed multum adiuuabantur infirmi in pronuncianda sententia confeßione firmiorum, scilicet eorum quos constabat fuisse fideles custodes doctrinæ*. Hæc ille. Sed si quis hic à Melanchthone quæreret, quomodo constabat fuisse illos fideles custodes doctrinæ, de quibus hîc dicit hoc constasse, plane quod respondeat non habet. Neque enim hoc de vno aut altero constare vnquam potest, nisi per reuelationes quas isti homines irrident. Sed de tota Ecclesia, vel de prelatis Ecclesiæ legitimè congregatis optimè constat. Et quidem tales fuerunt qui contra Samosatenum & Arrium pronunciarunt. Episcopi erant in Synodo congregati: contra hunc Niceæ trecenti octodecim Episcopi sub Constantino magno, contra illum Antiochiæ maximo etiam numero vt narrat Eusebius. Fuit hoc ergo aut fraudulenter, aut ignoranter à Melanchthone factum, vt quod ab Episcoporum iudicio decretum est, id paucis piis tribueret. Quam sane ob causam tacuit prorsus quòd Episcopi essent. Imo in actis Ratisponensibus, capite de Ecclesia, hoc exemplum adferens de damnatione Samosateni: *conuenerunt*, inquit, *vicini*. Quasi non Episcopi & Ecclesiæ prælati, sed nescio qui boni viri, vicini videlicet ipsius Samosateni, eum condemnassent. *Hist. Eccles. lib.7.cap.22. & seq.* *Dolus malus Melãchthonis.*

Caluini fraudes in describenda Ecclesia visibili aperiuntur.

C

CAPVT XV.

AD Caluinum nunc venio, qui pari scelere quo Melanchthon & Lutherus, sed maiori fraude rem tractat. Etenim profitetur apertè, acturus de Ecclesiæ regimine, ordinibus, potestate, *de Ecclesia visibili se agere* libr. 4. cap. 1. Institut. §. 1. & 2. fatetur quoque §. 3. *articulum Symboli ad externam Ecclesiam aliquatenus pertinere: idque eam ob causam, vt se quisque nostrum in fraterno consensu cum omnibus Dei filiis contineat, Ecclesiæq; deferat quã meretur authoritatem*. Deinde paragrapho 5. rationes multas ex Scriptura tum veteri tum noua adfert, quibus doceat *Deum perpetuò externo regimine & hominum ministerio populum suum in his quæ ad Deum pertinent instituisse*. Denique paragrapho 9. visibilem Ecclesiam quibus notis & signis conspicua reddatur demonstrat. Sed cùm de huius Ecclesiæ potestate & iudicio disputat cap. 8. paragrapho 2. eò rem deducit, *vt solum ac purum scriptum Dei verbum omnẽ doctrinam definiat & Controuersiam dirimat*. De confessione seu testimonio, seu interpretatione veræ Ecclesiæ verbum non dicit sicut Melanchthon fecit, nec de spiritu sicut Lutherus: sed ne suam inuisibilem prodat Ecclesiam, id totum tacet: & in solius scripti verbi ministerio *Caluinus agnoscit Ecclesiã visibilem.* *Caluinus controuersiæ iudicium in sola scriptura ponit.*

Ecclesiæ tamen totum tribuere videri vult.

totam doctrinæ administrationem ponit. Secus tamen facere videri vult. Ait enim §.12. ca.8. *quòd veritas in mundo non extinguitur, id fit, quòd fidelem habeat custodē Ecclesiam, cuius opera & ministerio sustinetur. Atqui hæc custodia in ministerio prophetico & Apostolico sita est, indéque tota pendet, si verbum Dei fideliter conseruetur, suámque puritatē retineat.* Quibus in verbis ministerium quidē Ecclesiæ tribuit, sed huiusmodi quod in solo verbo consistat. De iudicio autē ipsius Ecclesiæ in re dubia & controuersia prorsus tacet, ne in illas angustias cogeretur in quas ante se Lutherū & Melanchthonē deductos vidit. In proximo verò cap. de Conciliis agens, propius paulò ad rem accedere videtur. Primum enim §.5. *inter Pastores qui verbum Dei tractant & interpretantur delectum esse vult, ne qui dicuntur, esse quoque Pastores, continuò existimentur.* Hoc est quod Melanchthon dixit, *videndum esse qui sint membra veræ Ecclesiæ.* Quibus verbis Episcopos & Prælatos (sicut ille) eos admittit quos libet. Deinde monet paragr.8. *vt non numerentur, sed appendantur sententiæ:* quod aliis verbis dixit Melanchthon, *non esse plurium suffragiis rem discernendam.* Hucusque cùm rem deduxisset, vlteriùs non progreditur: sed rem totam vt prius concludit, ex solo Dei verbo iudicium pendere. Nam paragraph.12. indefinita propositione sic rem absoluit. *Nulla conciliorum, pastorum, Episcoporum nomina impedire, quo minus omnes omnium spiritus ad diuini verbi regulam exigamus.* Laudat quidem postea paragraph. 13. Episcoporum Synodos, & pastorum conuentus. *Sed meminerimus*, inquit, *non omnibus seculis vel locis haberi Athanasios, Basilios, Cyrillos, & similes veræ doctrinæ vindices.* Quibus verbis indicat deseri Episcopos posse priuato iudicio & spiritu. Hoc enim illud toties repetitum sonat. *Ad diuini verbi Regulam exigamus.* Et Rursum: *Verbo domini examinemus.* Denique (vt apertè dicit) *Chalcedonenses ac Ephesinos patres in iudicando sequimur, vt verbum Dei quod illis præluxit, nobis quoque præluceat:* id est, si propriè loqui velit, nobis placeat. Postremò paragraph. 14. proponit quidem quasi nobis obiicientibus, *ea quæ Ecclesiæ authoritate sancita sunt, pro scripturæ interpretatione habenda.* Huic quidem non respondet, sed ironicè addit: *neque id modò, sed si quid reclamante scriptura statuerit concilium, interpretationis habebit nomen.* Quod conuitium est, non responsum. Ad Controuersiæ punctum non venit, vt ostendat visibilis quam dicit Ecclesiæ visibiles dogmatum iudices & interpretes verbi Dei. Huc ergo tota Caluini visibilis Ecclesia recidit, vt quicquid Pastores, Episcopi, Concilia, & externi ministri Ecclesiæ statuant, liceat tamen priuato iudicio ab illis recedere, si verbum Dei aliter dicat, id est, si quis verbum Dei aliter intelligat. Nam Conciliis ipsis vide quantulum tribuat. *Concilij*, inquit, *Definitio sit instar præiudicij: ita tamen vt examen non impediat:* id est, vt liceat cuiuis qui sibi sciolus videbitur, Concilij decreta pro suo arbitrio examinare. Postremò vt certò scias quicquid de visibili Ecclesia Caluinus garrit, tamen ex eius sententia non nisi inuisibilem illam esse, aduertendum est quòd iis ipsis in locis, quibus visibilem asserit, admiscet, & interponit perpetuò, *de inuisibili & Arcana iustorū Ecclesia*, cui sanè hoc tribuit, *vt de illa potißimum articulus Symboli intelligatur, & vt illa sola sit quam credere nos profitemur.* Denique, *illam solam esse quæ perpetuò durat & nunquam errat. Deus enim* (ait) *mirabiliter Ecclesiam suam quasi in latebris seruat.* Postremò, *in illius vnitatem qui inserti non sunt, necessariò perire.* Hæc omnia inuisibili tribuit Ecclesiæ. Nam cùm hæc omnia enumerasset cap.1. paragrapho 3. subiicit; *Ad amplexandam eo modo Ecclesiæ vnitatem, nihil opus est Ecclesiam ipsam oculis cerni.* Quamobrem quòd aliam ponit visibilem quæ Ministros, Pastores, & Episcopos habeat, mera euasio est. Non enim in illis, vt iam ostendimus, veritatis doctrinam ponit, sed in priuato iudicio & examine vniuscuiusque iuxta verbum Dei. Summa ergo est non minus Caluinum quàm cæteros inuisibilem statuere Ecclesiam, & incertum (quia priuatum) de rebus Controuersis iudicium: maiori tamen fraude & astutia id facere quàm cæteros.

Caluinus nullos ostendit visibiles Cōtrouersiæ iudices.

Vvirtember-

A

Vvirtembergensium descriptio.

CAPVT XVI.

EANDEM planè tergiuersationem videre est in Confessione Vvirtembergensium Concilio Tridentino exhibita anno 52. Cùm enim Ecclesiam visibilem esse definiuissent, & eius iudicium in rebus omnibus copiosè probassent, postea cùm de Conciliis agunt, se produnt: *esse enim in Conciliis sæpenumero paucos electos, & meliorem partem vinci à maiori, ideóque ipsa sæpe errare & eorum sententias examinandas esse:* ex quibus omnibus necessariò sequitur nullam Ecclesiam esse visibilem, nec vllum relinqui certum de rebus iudicium, sed ex priuato arbitrio vniuscuiusque qui sibi spiritum venditabit, omnia pendere. Vbi obiter sed diligenter nota, quòd in hac tota Lutheri, Melanchthonis, Caluini, & Vvirtembergensium disputatione, exitus omnis Controuersiæ non est obedientia sed electio; id est, non fides sed hæresis. De qua quidẽ re postea plura. Rursum obserua, quòd quemadmodum de Cælestio Pelagiano scribit August. lib. 2. cap. 18. de peccato originali, *quòd per latebras ambiguitatis falsitati præpararet refugia, ita vt etiam nos* (ait Augustinus) *cùm primum ea legimus, certa vel correcta propemodũ gauderemus, sed per latiores disputationes eius in libris suis, vbi se aperire compellitur, sententiam suam prodidit;* sic de nominatis hæreticis dicere possumus, eos quidem latebras quærere falsitati, dum Ecclesiam verbo visibilem docent. Sed postea latius scribendo suam sententiam incautos prodere. Nõ dissimiliter ab Eunomio hæretico factum legimus. Scribit enim Basilius lib. 1. contra eundem, quòd *cùm Patrum fidem summis laudibus extulisset, candem post pauca turpissimis probris affecit.* Atque hæc hactenus de prima eorum fraude, qui Ecclesiam Christi visibilem esse verbo aiunt, reipsa negant, & in eisdem plane tenebris cum Luthero Ecclesiam constituunt.

Lib. 8. cap. 1? & 24.

B

De notis Ecclesiæ quas ponunt hæretici.

CAPVT XVII.

ALTERA fraus nunc aperienda est multò sane pernitiosior: nempe non ipsam Catholicam Christianorum multitudinem pro huiusmodi visibili cœtu qualis est Ecclesia, habẽdam esse: sed eam demum societatem quæ notas illas & signa habeat, quibus illi discerni Ecclesiam Dei ab hæreticorum conuenticulis docent. In his autem notis assignandis, nec inter se, nec sibi ipsis conueniunt. Lutherus Patriarcha cæterorum omnium, septem ponit Ecclesiæ notas tomo 7. in tractatu de notis veræ Ecclesiæ. Primam notam ponit in verbo Dei his verbis: *vbicunque verbum Dei prædicari, credi, lucere in confessione, vita, & moribus exprimi audis, vides, ibi certò statuas esse veram Ecclesiam sanctam & Catholicam, vtut sit exiguus cœtus.* Secundam ponit Baptismi sacramentum. Tertiam, Eucharistiæ sacramentum. Quartam, claues Ecclesiæ. Quintam, Ministerium verbi. Sextam, Orationes publicas, vt orationis Dominicæ & Psalmorum cantus publicos. Septimam, *persecutiones & afflictiones pati, excommunicari, vocari hæreticos.* Hoc enim totum vocat *mysterium sanctæ Crucis: Et hæc,* inquit, *sunt septem sacra; vellem dicere septem Sacramenta, nisi aliter iam vsus obtineret.* Sed has septem notas ad quatuor redigunt Magdeburgenses, vt ex prima Lutheri duas faciant, *verbũ Dei prædicatum, & verbum Dei lucens in confessione:* tres medias in vnam coarctant, legitimum scilicet sacramentorum vsum, siue illa tria, seu plura aut pauciora sint. Hoc enim tutius putarunt, quia de numero sacramentorum adhuc inter protestantes non conueniebat, ac ne nunc quidem conuenit. Quarto & vltimo loco ponunt ministerium verbi & obedientiam erga idem. Sextam & septimam Lutheri penitus reiiciũt. Iam enim cùm florere eorum hæreses cœpissent & habere patrocinia Principũ, aliorum autem sectæ persecutionem paterentur, vt Svvingliani, Anabaptistæ, & Suenckfeldiani, mysterium illud sanctæ Crucis, quod Lutherus ita deosculatur, amplius no-

C

Lutherus ponit 7. notas Ecclesiæ.

Magdeburgenses ponunt 4.

Melanchthon ponit 3. Notas.

ta esse non potuit. Sed nec iste numerus diu placuit aut omnibus. Itaque tria signa ponit Melanchthon, in responsione ad articulos Bauaricæ inquisitionis. Doctrinam Euangelij incorruptam, vsum sacramentorum legitimum, & obedientiam ministerio debitam. Lux illa confessionis quam post Lutherum retinent Magdeburgenses omittitur: eo sane consilio quòd obscurius iam esse cæpit Lutheri κακαγγελιόν, nouis subinde sectis exorientibus, & Lutheri nomen penitus obliterantibus. Sed nec hę tres notæ diu placuerunt. Illa enim obedientia ministerio debita, nimis politica visa est, magísque ad Catholicæ Ecclesiæ Normam & faciem accedere, à qua illi, quàm longissimè suam differre voluerunt. Idcirco & ipse Melanchthon passim alibi, vt in repetitione Confessionis Augustanæ & in locis communibus, & post illum Caluinus, Instit. lib. 4. cap. 1. paragraph. 9. atque VVirtembergenses in sua confessione, denique hodie omnes protestantes duas tãtum veras atque legitimas Ecclesiæ notas esse volunt: scilicet *puram Euangelij prædicationem*, & *rectum sacramẽtorum vsum*. Sic nihil isti homines certum aut constans hac in re tradere potuerunt. Obserua autem hîc diligenter quòd in tanta notarum varietate, nemo eorum, aut vnius, aut sanctæ, aut Catholicæ aut Apostolicæ meminerit; quum tamen Symbolum Constantinopolitanum hæc omnia apertè complectatur. Soli Interimistæ in comitiis Augustanis anno 48. duabus postremis notis addiderunt; *vnitatem quæ in Charitate & pace consistit, & Catholicũ consensum per omnia orbis loca & tempora.* Sed hoc in illis grauiter reprehendit Musculus in locis communibus, & est à cæteris omnibus Protestantibus explosum: nominatim à Meláchthone & Saxonicis omnibus Ecclesiis (vt se vocãt) in actis Ratisbonẽsibus. D E

Reliqui protestantes 2. notas tantum ponunt.

Detectio fraudum quibus circa has notas vsi sunt aduersarij.

CAPVT XVIII.

Prima fraus.

SED nunc qua fraude has solas duas notas omnes tandem retinuerint, explicandum est, paritérq; non esse has veras & perpetuas Ecclesiæ notas demonstrandum. Primùm cùm puram doctrinam, & rectum sacramentorum vsum dicunt, non omnem huiusmodi intelligere volunt; sed præcipuas puræ doctrinæ partes, & quæ ad fundamentum religionis pertinent. Idcirco quoties has duas notas Ecclesiæ ponunt, cautè & diligẽter addunt: Non omnem veræ doctrinæ corruptelam, aut sacramentorum abusum veræ Ecclesiæ rationem tollere. Sic Lutherus. *Nota Ecclesiæ*, inquit, *est verbum Dei, licet id aliàs magis, aliàs minùs purè doceatur*. Sic Melanchthon. *Ecclesia ad Euangelium Dei alligata est, vt sonet in ministerio rectè docentium, etiã si inter hos alij plus, alij minùs lucis habeant.* Hoc enim esse ait, Lutherum secutus, *ædificare fœnum & stipulam super fundamẽtum.* Sic denique Caluinus: *Poterit*, inquit, *vel in doctrinæ vel in sacramentorum administratione vitij quippiam obrepere, quod alienare nos ab Ecclesiæ communione non debeat.* Institutionum libro 4. capite 1. paragrapho 12. Quam illi omnes cautionem variis de causis adhibent. Primùm vt sectæ omnes pręter solam Catholicam, quæ nunc est, veræ Ecclesiæ nomine censerentur. Sic Brentius homo Lutheranus scribens contra Bullingerum. *Non damno*, inquit, *Ecclesias Svvinglianorum, sed damno perniciosum eorum dogma*. Quomodo autem dogma damnat, & Ecclesias tale dogma tenentes non damnat, nisi quòd Ecclesiam vult agnoscere, vbi tamen aliqua est doctrinæ corruptela? Recenset quoque diligenter Theodorus Besa homo maximè Caluinianus, scribens contra eundem Brentium, nunquam sic Lutheranorum præcipuos ab illis dissensisse, vt non eos pro fratribus agnoscerent. Nempe hic erat ille Syncretismus & mutua dissimulatio, quam foueri inter omnes sectas suasit Melanchthon in libello contra Staphylum, vt tanto fortiùs contra Catholicam Ecclesiam omnes vnanimiter conspirarent. Fuit hęc eorum prima fraus, quæ tamen diu nõ successit: acerbioribus nunc odiis ipsis inter se conflictantibus, quàm cum ipsa Catholica. Deinde alia fraudis huius causa erat, vt cùm Ecclesiæ veteris Authoritate vrgẽtur, patrum scilicet antiquissimorum; hac ratione euadant, vt dicant *eos quidem Ecclesiam Dei fuisse, quia fundamentum tenuerunt; tamen stipulas huic fundamento superædificasse, habuisse suos næuos, omnibus aliquid contagij aspersisse consuetudinem sui seculi*, quum (verbi gratia) de inuo- F

Tom. 7. in tract. de notis Ecclesiæ.
In locis communibus.
Causæ huius fraudis.
I.
In fine libelli de dispensatione corporis & sanguinis domini.
2. Fraus.

A de inuocatione sanctorum, de reliquiarum veneratione, de votis monasticis & similibus disputarent. Sic enim de S. Basilio, S. Ambrosio, Epiphanio, Augustino, Bernardo nominatim asserit Melanchthon, & de aliis multis quos non nominat. Hæc sceleratissima fraus est: vt scilicet ad eorum arbitrium Ecclesia Dei vel simus vel non simus, cùm pro eorum arbitrio ad fundamentum & capita & præcipuos articulos fidei ea pertinebunt, quæ ipsi pertinere iudicabunt, sicuti de cœna Domini iudicant Caluinistæ *rem tanti momenti non esse, quin dissentientes à Lutheranis, pro fratribus tamen eorum haberi debeant*: vt scripsit Theodorus Besa in libello contra Brentium: & Petrus Martyr in epistola ad Argentoratenses, & Apologia Ecclesiæ Anglicanæ. Contrà mordicùs tenent Lutherani, nec eos vnquam pro fratribus agnoscere voluerunt: sicuti probat contra Bullingerum Svvinglianum Io. Brentius Lutheranus, ex publicis testimoniis ipsius Lutheri, Melanchthonis, & ex historia Io. Lauatheri de re sacramentaria. Tertiò ideo hoc temperamentum suis duabus notis addunt, vt solam Catholicam Ecclesiam quæ nunc est, ab Ecclesiæ titulo repellant. Mox enim, vbi has notas posuerunt, inferunt. At manifestum est apud papistas & omnem veram doctrinam obliteratam esse, & sacramentorum vsum corruptum. Vbi insigni contumelia & fallacia, quam petitionem principij Dialectici vocant, ponunt pro manifesto quod in quæstionem vocatur, & in quo status totius Controuersiæ versatur. Quia etiam in re vide quàm sibi ipsis repugnanter agant. Quæ enim in nobis vocant & iudicant esse omnem veræ B doctrinæ & sacramentorum corruptelam, ipsitúsque fundamenti euersionem, eadem in patribus pro fœno & stipulis habent, & ferenda ac toleranda putant: ne videlicet veterem quoque & primitiuam Ecclesiam damnare viderentur. Ista enim omnia quę illi in nobis damnāt, nos ex patribus & illa prima Ecclesia locupletissimè probamus. Quartò, ideo in vera doctrina næuos & stipulas patiuntur, vt cùm contra sanam doctrinam docuisse à Catholicis conuincuntur, hâc euadant; vt dicant nihil se contra fundamentum Religionis docere, sed in re indifferenti & quæ ad salutem adeò non pertineat, dissentire. Quam fraudem in Pelagio & Cælestio hæreticis copiosè & diligenter notat D. Augustinus; *Volētes*, inquit, *hæreseos astutè inuidiam declinare, asserunt istam præter fidei periculum esse quæstionem: vt videlicet si in ea fuerint exorbitasse conuicti, non criminaliter, sed quasi ciuiliter errasse videantur*. Hæc ille.

Euasio protestātiū quo ad primæ Ecclesiæ Scriptores.
In locis commun. in titu. de Eccl.
Vbi supra.
3. Fraus.
Protestantes sibi ipsis cōtrarij.
4. fraus.
De peccato orig. lib. 2. cap. 22.

Neque verò fraus tantùm hæc est, sed etiam pernitiosus error, in Ecclesia Dei non semper puram ex omni parte esse doctrinam. Etenim vt concedamus, doctissimos in Ecclesia viros suis non carere interdum næuis, hallucinari in quibusdam, (sicuti in Rebaptisandis hæreticis doctissimum Cyprianum) & esse de illorum numero, de quibus Apostolus dicit: *Si quid aliter sapiunt, Deus illis reuelabit*; tamen ab vniuersa Ecclesia Dei, nunquam error aliquis contra sanam doctrinam aut approbatus, aut toleratus, & dissimulatus fuit. Quod adeò verum est, vt scripserit S. Hieronymus, *etiam propter* C *vnum verbum aut duo quæ contraria sunt fidei, multas hæreses eiectas fuisse ab Ecclesia*. Imò dicit Gregorius Nazianzenus, *nihil periculosius his hæreticis esse, qui cùm integrè per omnia decurrāt, vno tamen verbo quasi veneni gutta vnam ac simplicem fidem inficiunt*. Rursum, vt demus multa huiusmodi esse de quibus liberè in alterutram partem sentire liceat; & in quibus vnusquisque in sensu suo abundat; nec ad fidei quæstionem pertinet, sic an secus se res habeat; qualia multa recenset Augustinus loco iam citato contra Cælestium & Pelagium, tamen ab iis quæ semel ab Ecclesia Dei vnanimi consensu approbata & vsu recepta sunt, ne quidem in re minima recedendum est: vnde dixit tyranni Valentis præfecto S. Basilius; *Eos qui in sacris literis eruditi sunt, ne vnam quidem syllabam diuinorum dogmatum prodi sinere, sed pro illorum defensione, si opus sit, nullum non mortis genus oppetere paratos esse*. Et hoc nomine laudat Augustinus Ecclesiæ Catholicæ sapientiam; *quòd paria sacramenta celebrantes, tamen quia sententia dispares sunt, & errores suos animosiùs defendunt, à sua communione excludit*. Propterea quoque huiusmodi esse verè Orthodoxū idem describit Augustinus, *qui licet ex parte carnalis sit, & ad plenam rerum intelligentiam nondum venerit, tamen vt ab vnitate corporis Christi non recedat, regulam fidei pusillis magnísque communem in Ecclesia perseueranter tenet; & in quod peruenit, in eo ambulat, & cogitationes suas carnales non dogmatisat*. Hæc obiter admonenda fuerunt, tùm vt intelligas protestantes omnes, etsi verā Euangelij doctrinam sic extollant, vt eam certissimam Ecclesiæ notam esse velint, tamen eos in hoc ipso, & veræ doctrinæ, & ipsi Ecclesiæ plurimum derogare; hæresi-

In vera ecclesia semper est doctrinæ plena integritas.
Philip. 3.
In Apolog. 3. contra Ruffinum.
In tractatu de fide.
Theodoretus hist. Eccl. lib. 4. cap. 17.
De vera Religione ca. 5.
Epist. 57 ad Dardanum.

búſque omnibus feneſtram aperire, dum næuos, fœnum, & ſtipulas in ea patiuntur ab D
Eccleſia tolerandas: tùm etiam vt pernicioſum errorem ſub hac fraude contectum diligenter caueas.

Confutatio notarum in quibus tandem conueniunt aduerſarij.

CAPVT XIX.

ALIA principalis cauſa quòd has duas tantummodo notas Eccleſiæ retinet, eſt, vt & Lutherani & Caluiniani, & Anabaptiſtæ, & quæuis alia hæreticorum ſecta, ſe pro Eccleſia venditare apud rudem plebeculam poſsit: non quòd apud hos omnes hæ duæ notæ reperiantur (nam ab vtraque omnes quàm longiſsimè abſunt) ſed quia has duas notas & illi, & quiuis præterea hæreticus apud indoctos prætexere
1. Ratio. poſsit. Omnes enim hęretici ab ipſis Eccleſię incunabulis apud ſe eſſe veram Euangelij doctrinam, & rectum ſacramentorum vſum clamitarunt. At verò tales eſſe debent Eccleſiæ notæ, quas hæreticus ne prætexere quidem probabiliter poſsit. Alioqui nulla erit Eccleſiæ certitudo, quæ tamen (quia illam nos credere in Symbolo profitemur) omnibus certiſsima & perſpicua eſſe debet. Atque hæc prima eſt ratio, quare hæ
2. Ratio. notæ Eccleſiæ eſſe non poſſint. Rurſum hæc duo non demonſtrant vbi ſit Eccleſia: E
ſed ipſa Eccleſia demonſtrat vbi ſint hæc duo. Quæ enim ſit pura Euangelij prædicatio, & quis ſit rectus ſacramentorum vſus, Eccleſia Dei docet atque oſtendit. Vt hic
Epheſ. 4. ordo ſeruaretur, *dedit Deus paſtores & Doctores vt perueniant omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei.* In hunc etiã finẽ mittens Chriſtus Eccleſiæ magiſtros & teſtes veritatis,
Luc. 10. ait: *Qui vos audit, me audit.* Hac denique de cauſa vocat Apoſtolus *Eccleſiam Dei columnam*
1. Tim. 3. *& firmamentũ veritatis*, quia Eccleſię innititur, & ab Eccleſia firmatur atque ſtabilitur
Quomodo Eccleſia eſt columna veritatis. omnis veritas reuelata: non contrà veritati nititur Eccleſia, reuelatæ dico. Nam vt ipſa veritas reuelans, quæ Chriſtus eſt, docet Eccleſiam, dato Spiritu ſancto, *qui inducit Eccleſiam in omnem veritatem, & permanet cum Eccleſia in æternum*, ſic reuelatam à Chriſto
Ioan. 14. & Spiritu Sancto veritatem docet ipſa Eccleſia, *fungens* in hac parte *legatione pro Chriſto*,
2. Cor. 5. Matth. 28. *docens ſeruare omnia quæcunque mandauit ipſi Chriſtus*, & facta *lux mundi*, ſicut Chriſtus lux erat. Sed de hac re latiùs poſteà.

3. Ratio. Lib. 5. cap. 7. & 8. Iſtud verò hîc obſeruatione dignum eſt, quòd Melanchthon, Magdeburgenſes, & maximè atque copioſiſsimè Caluinus, Inſtit. lib. 4. cap. 1. paragr. 5. docent *fidelem veritatis cuſtodem eſſe Eccleſiam, & ab Eccleſiæ miniſterio petendam eſſe omnem veram doctrinam.* Veriſsimè id quidem: ſed quòd neceſſario conſequens eſt, non vident: nimirum magis & priùs notam, claram, atque perſpicuam eſſe debere Eccleſiam, quàm ſit vera doctrina. Siquidem notior eſſe is debet apud quẽ aliquid quęro, quàm idipſum quod quęro, F
niſi fruſtrà velim quęrere, aut nunquam quærendi finem facere. Prius etiam conſtare mihi de Doctore debet, quàm de doctrina quæ ex Doctore petenda eſt. Maximè vbi multi & contrarij ſunt qui ſe pro doctoribus venditant, vt in cauſa fidei ferè ſemper; nunc certè euidentiſsimè ſe res habet. Alioqui non ex doctore diſcam, ſed ex doctrina præcognita doctorem inueniam; nec ex Eccleſiæ miniſterio veritatem petam, ſed ex ipſa veritate miniſtros exquiram. Quæ omnia ſunt & rectæ diſciplinæ aduerſa, & Chriſti Saluatoris inſtituto Ordini repugnantia. Non ergo ad inueniendam Eccleſiam nota erit vera doctrina, ſed ad inueniendam veram doctrinam neceſſarium erit veræ Eccleſiæ iam præcognitæ & in confeſſo poſitæ miniſterium, vox, authoritas.

4. Ratio. Rurſum hæ duæ notæ, veræ doctrinæ prædicatio, & rectus ſacramentorum vſus, aut largiſsimè hîc ab hæreticis intelliguntur, aut ſtrictim & propriè. Si largiſsimè, certè in ipſorum ambitu ipſa quoque Eccleſiæ vnitas & debita illi obedientia intelligetur. Nam & extra Eccleſiæ vnitatem non valet ſacramentorum vſus, nec prodeſt quicquam ad ſalutem, ideóque aliquo modo rectus non eſt, & obedientiam Eccleſiæ
Ad quæſtionem de notis Eccleſiæ quàm præpoſterè reſpondent Proteſtantes. debitam vera doctrina complectitur, Euangelium docet: & ſic quidem ſi rem intelligunt, idem per ſeipſum demonſtrabitur. Cùm enim quęritur, quibus notis dignoſcitur Eccleſia, quæritur quibus modis illa multitudo dignoſcitur quæ veritatem doctrinæ Euangelicæ tenet & tradit, quæ rectum ſacramentorum vſum habet & docet, quæ

A quæ denique omnia huc aliquo modo vel ad sanam fidem spectantia obseruat, & ministrat. Respondet hodie hæreticus; Illa multitudo veritatem tenet & docet, apud quam est veritas. Illa multitudo rectum vsum sacramentorum habet & tradit, apud quam est rectus sacramentorum vsus. Illa Ecclesia purè prædicat Euangelium, apud quam est pura Euangelij prædicatio. Quod perindè est ac si rogatus quis viam quæ ducit Thebis Athenas; respondeat eam esse, quæ ducit Athenis Thebas, vel eam esse quæ rectà Athenas ducit, nec alicubi aberret. Hoc si est interrogantem deludere, & in eisdem ignorantiæ tenebris quibus prius laborabat relinquere, profecto sic hæretici hodie his suis notis veritatem eludunt, dum in Ecclesia dignoscenda & inueniēda rogati respondent, per veram doctrinam & rectum sacramentorum vsum dignosci. Quæ quidem Ecclesiæ nunquam deesse omnes sciunt, non magis quàm à recta via itineris certitudo abesse potest. Sed Ecclesiam illa nobis minimè demonstrant: non magis sane quàm idem per idem demonstrari potest. Sin verò propriè & strictim has duas notas accipiūt, & seorsim ab Ecclesiæ ministerio, vnitate, Authoritate, cæterísq; dotibus & proprijs & peculiaribus, tunc profecto hæ notæ non conuertuntur cum Ecclesia; nec vbicūque hæ duæ notæ sunt, statim est Ecclesia. Nam in omnibus schismaticis (vbi nullum asseritur hæreticum dogma) potest esse vera & sana doctrina, rectus quoque sacramentorum vsus; sicuti in Meletianis, in Luciferianis, in Donatistis, antequam in hæresim illorum schisma creuisset, atque etiam in Audianis seu Vadianis rem se habuisse historia Ecclesiæ demonstrat. Hi enim omnes seruata tota puritate doctrinæ, & eodem cum Catholicis sacramentorum ritu, vel ex odio & liuore, vt Meletiani in Ægypto propter Episcopum suum Meletium in persecutione lapsum ab episcopatu depositum, vt refert Socrates; vel ex indiscreto zelo vt Luciferani in Palæstina propter conuersos Arrianos hæreticos ad gratiam & honorem pristinum receptos (vt rē narrat prolixè Sanctus Hieronimus in dialogo aduersus Luciferianos) vel ex ambitione & superbia vt Donatistæ in Africa propter prælatum in episcopatu Carthaginensi, Cecilianum Maiorino, vt commemorat. D. Augustinus in libello ad Quodvultdeum, vel denique ex contemptu quodam superiorum & stulta arrogantia, vt de Audianis commemorat post Epiphanium Damascenus, ab Ecclesia se segregabant & schismatici facti de Ecclesia non erāt. Quod autem de Donatistis verbi gratia diximus, clarè ostendit disputatio quædam Sancti Augustini, super illa verba: *In medio Ecclesiæ laudabo te: qui timetis dominū laudate eum:* vbi ait; *vbicūque timetur Deus, & laudatur, ibi est Ecclesia christi.* Quum enim his verbis notam quandam certam Ecclesiæ dedisse visus esset, qualem hodie hæretici ponūt, statim de Donatistis prolixè disputat, probátque eos *etsi timent & laudant Deum, tamen non esse Ecclesiam, quia videlicet non laudant Deum in Ecclesia magna, quæ est Catholica.* Sequitur enim in eodem Psalmo; *Apud te laus mea in Ecclesia magna,* & iterum paulò post. *Reminiscentur & conuertentur vniuersi fines terræ, & adorabūt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.* Ex quibus omnibus probat Augustinus non in parte Donati, non in aliquo schismate, sed in sola illa fidelium multitudine quæ communicat omnibus gentibus Christianorum, sic timeri & laudari Deum vt sit Ecclesia Dei, etsi in ipso quoque schismate timeatur ac laudetur. Debent autem Ecclesiæ notæ huiusmodi assignari, quæ illam non solum à paganis & Iudæis, sed etiam (idq; potissimū) ab hæreticis & schismaticis omnibus clarè distinguant.

[Marginal notes: Lib. 1. cap. 3. — Versus finem dialogi. — Hæres. 69. Damascenus in lib. de hæresibus. — Enarrat. 2. in Psal. 21. — Psalm. 21. — *Quales debeant esse Notæ Ecclesiæ.*]

5 Iam verò, vt res hæc tota liquidissima fiat, vera Euangelij doctrina, & rectus sacramentorum vsus propriè ac seorsim accepta, sunt fructus & dotes Ecclesiæ, sunt bona & beneficia per ministerium Ecclesiæ nobis collata: non sunt notæ quibus discernatur Ecclesia. Non enim quęcunque sunt Ecclesię bona, statim illius notę sunt. Ecclesia est sancta, sed per suam sanctitatem non innotescit. Ecclesia est Christiana, sed per Christi nomen non innotescit. Ecclesia est vnius Dei cultrix, sed non per vnius Dei cultum innotescit. Sic Ecclesia est docta, nec tamen per doctrinam innotescit. Habet sacramenta, habet sacerdotes, habet templa, non tamen per hæc omnia innotescit, id est, ab hæreticis & schismaticis omnibus non distinguitur. Sic exempli causa in ciuitate aut Republica aliqua ciuili, prudentia, legum iustitia, ac morum virtus & similia non sunt certæ notæ & argumenta fidelis populi & legitimo suo principi subditi; vt qui illis valeant, mox se pro veris subditis venditare possint: sed sunt populi subiecti dotes quædam, virtutes, atque ornamenta, quibus illi quidem plurimum iuuantur &

[Marginal notes: *Non omnes Ecclesiæ dotes sunt Ecclesiæ Notæ.* — *Simile.*]

illustrantur,& quibus rectè carere non possunt,non tamē quibus à rebellibus & alienis discernuntur. Ipsi enim rebelles hæc omnia habere possunt. Sed legitimè subiecti populi argumentum,est fides seu obedientia suo legitimo & vero principi exhibita. Sic vt multitudo aliqua Christianorum Catholicæ Ecclesiæ,se membrum probet,nō satis est vt veram doctrinam teneat,verúmque sacramentorum vsum;sed vt hoc totū in vnitate & obedientia Catholicæ Ecclesiæ teneat:quæ non ex istis,sed ex aliis suis verè propriis,perpetuis & conspicuis notis dignoscitur;de quibus postea in definienda vera Ecclesia agetur. Istæ verò notæ sic hæreticos & rebelles Ecclesiæ filios iuuāt, vt easdem olim Donatistæ pro veris Ecclesiæ insignibus traderent. Dicebant enim (vt refert ex epistola Vincentij Rogatistæ Sanctus Augustinus) *Catholicæ Ecclesiæ nomen non ex totius orbis communione* (quam pro certissima Ecclesiæ nota Augustinus posuerat & ex scripturis probauerat) *sic dictum esse,sed ex obseruatione præceptorum omnium diuinorum atque sacramentorum*: quod aliis verbis hodie dicunt hæretici,ex vera Euangelij doctrina,& ex recto sacramentorum vsu. Hæc enim duo in recta obseruatione præceptorum Dei,quam vera doctrina tradit,& sacramentorum omnium consistere, quis non videt? D

Lib.4.cap.6. 6. Epist.48.

7. Iam verò adeo sunt hæ incertæ, & instabiles Ecclesiæ notæ, vt non solum extra veram Ecclesiam paria interdum sint sacramenta,par & eadem doctrina, vt iam dictum est;sed etiam præterea intra ipsam veram Ecclesiam non præluceat semper omnibus, nec illustris aut manifesta sit quibusuis ipsa vera doctrina,& rectus sacramentorum vsus:ideóque pro notis & signis Ecclesiam quærenti demonstrantibus haberi non possint. Hoc enim sanè adeò verum & clarum est, vt nec ipsi protestantes has omnino & simpliciter pro certis & perpetuis conspicuæ Ecclesiæ notis asserant tradantq́; : sed vt signa tantum & argumenta verisimilia ponant, latentis in illa Christianorum multitudine,& permixtæ alicuius Ecclesię, vbi hęc duo reperiuntur:quia videlicet non sine fructu aliquo,vel docetur Euangelium, vel administrantur sacramenta. Idcirco Caluinus non simpliciter dixit;vbicunque hæ duæ notæ reperiuntur, illic esse veram Ecclesiam,sed(hæc sunt eius verba) *illic aliquam esse Dei Ecclesiam*: & paulò post. *Non dico vbicunque prædicatur verbum,illic fructum mox exoriri,sed nullibi recipi & statam habere fidem,nisi vt suam efficaciam proferat.* Hæc ille lib.4.cap.1.parag.9.& 10. Nempe vult vt ibi aliqui sint semper pij & boni fideles,vbi hæc duo reperiuntur. Quæ etiam Melanchthonis sententia est,vt videlicet vbi nulla Euangelij vox sonat, sicuti inter philosophos & ethnicos,ibi nulla sit Ecclesia: *vbi autem sonat Euangelium & inuocatur Christus,ibi maneant*(ait ille)*aliquæ Ecclesiæ reliquiæ:& hæ reliquiæ sunt cœtus ille qui vera Dei Ecclesia dicitur.* Hæc ille in locis communibus. Qua sanè ratione & tota rei supputatione, in quauis multitudine Christianorum,vbicunque sonat Euangelium, etiā apud quosuis hęreticorum greges,esse & latere aliqua Ecclesia potest. Ex quibus omnibus, hæc summa colligitur,nec ipsorum Protestantum sententia proprias has,stabiles & perpetuas esse eminentis & conspicuæ Ecclesiæ notas,sed signa tantùm esse, *vbi aliqua sit Ecclesia*, vt loquitur Caluinus;licet illa *in reliquiis quibusdam lateat*, vt loquitur Melanchthon:& *vtut sit exiguus cœtus*, vt loquitur Lutherus. E F

Ipsorum Protestantum iudicio non sunt certæ Ecclesiæ Notæ.

Mens hæreticorum in ponendis illis duabus notis.

CAPVT XX.

NEQVE verò illud hoc loco prætereundum est, Protestantes omnes, cùm Ecclesiæ notas ponunt,veram doctrinam & rectum sacramentorum vsum,id tacitè intelligere, vt scriptum Dei verbum sit veræ Ecclesiæ nota:siquidem illorum iudicio illa demum & sola est vera doctrina,ille solus est rectus sacramentorum vsus, quem expressum Dei verbum tradit;quod quidem apertissimè Lutherus hoc loco docet. Primam enim notam facit Verbum Dei. *Propter hoc verbum*, inquit, *Ecclesia dicitur sancta.* Sic passim dicit Melanchthon; *Ecclesiam alligatam esse ad Euangelium*, in locis communibus. Sic Caluinus; *Nos*, inquit, *volumus Ecclesiam verbo annexam, nec ab eo separari patimur.* lib.4.cap.8.paragr.13. Instit. Non ergò per has notas describūt nobis

A nobis Ecclesiam visibilem, quæ Dei verbum interpretetur, & controuersias diiudicet; sed alligant Ecclesiam ad scriptum Dei verbum, vt ibi sit Ecclesia, vbi solũ scriptum Dei verbum sonat. Cuius sanè sententiæ multiplex est insania. Primùm, nullus est Controuersiarum in Religione exitus, si hoc obtineat. Nam vel de scripto Dei verbo non constat, dum varij hæretici varias sacræ scripturæ partes eradunt, vel de intelligentia scripti verbi disceptatur. *Neque enim*, ait Augustinus, *omnes hæretici Catholicas scripturas legunt: nec ob aliud sunt hæretici, nisi quòd scripturas non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem peruicaciter asserunt.* Hæc ille. Et; *Non de scriptura* (ait Hilarius) *sed de intelligentia hæresis oritur: sensus non sermo fit crimen.* Idem copiosè scribit Tertulianus, in libello de Præscriptionibus aduersus hæreticos. Hanc ergo vel de scripto verbo, vel de intelligentia scripti verbi, Controuersiam si non dirimit Ecclesia, quo tandem iudice dirimetur? Aut si dirimit Ecclesia, quare cum scripto verbo confunditur; aut ad illud, tanquam ad signum illustrius alligatur? Deinde, si scriptum verbum est nota visibilis Ecclesiæ, cùm scriptum verbum sit dubium, anceps, obscurum, Controuersum; quantò magis erit Ecclesia? Rursum scriptum verbum plerique & hodie & olim hæretici complectuntur, legunt, audiunt, venerantur: ergo tot erunt Ecclesiæ, quot schismata, & hæreses Christianorum. Præterea, nemo inter Christianos tam idiota est qui non cognoscat, videat, colátque Ecclesiam. Contrà, maximus eorum numerus est qui nec scriptum verbum vnquam legerunt, nec do-
B ctrinam ex verbo colligere norunt, nec sacramentorum naturas & rationes sciunt. Ergo si per verbum innotescit Ecclesia, ignotum per ignotius innotescit. Vnde iterum atque iterum sequitur; quantumcúnque de notis & signis Ecclesię disputant hodie nouatores, reuera tamen occultam Ecclesiam, & quæ nullis signis internosci queat, eos relinquere, iuxta illud quod Saluator dicit; *Qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem; vt non arguantur opera eius.*

Ecclesiam non alligari ad verbum scriptum. 1. — *De Genes. ad lit. lib. 7. ca. 9.* — *Lib. 1. de Trinitate.* — 2. — 3. — 4. — *Ioan. 3.*

Primi generis argumenta ex scripturis petita pro stabiliendis notis hæreticorum, & solutio eorundem.

CAPVT XXI.

ARGVMENTA hæreticorum ad has duas notas probandas ex scripturis & patribus detorta, etsi futilia admodum sunt, & quæ parum ad rem faciunt; tamen quia multa & varia ab illis afferuntur, silentio inuoluenda non sunt. Quæ ergo ex scripturis colligunt loca, in triplici differentia poni videntur. Primi generis loca probant Ecclesiam non posse absque vera doctrina Euangelij consistere, neque
C habendos illos esse pro Ecclesia Dei, qui contra Euangeliũ docent; qualia sunt ista: *Si quis aliud Euangelium doceat, Anathema sit.* Item illud: *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* Denique illud; *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo non recedent ab ore tuo,* &c. Quæ loca citat Melanchthon in repetitione Confessionis Augu. in locis communibus. Et post illum Magdeburg. centuria 1. lib. 1. cap. 4. Quibus etiam hæc addunt; *Docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis. Omnis qui est ex veritate audit vocem meam.* At verò nihil aliud probát hæc omnia (quod ad rem præsentem attinet) quàm non separari ab Ecclesia veram doctrinam. Quod quidem nos libentissimè concedimus, quia ab Euangelij doctrina nunquam dissentit Ecclesia, ac ne potest quidem. Sed quòd ex his locis etiam illud inferunt; veram Ecclesiam illam esse, quæ solo Dei verbo scripto nititur, & ineptissimè colligitur, éstque falsissimũ (cùm hæc loca omnia, nec de scripto verbo quicquam loquantur; & multò minus de eo solo amplectendo) & prætereà nihil ad rem præsentem faciunt, ideóque suo loco refutabitur. Rursum sic ex scripturis argumentantur Vvirtembergenses in sua confessione, Concilio Tridentino exhibita. *Illos dixit Deos ad quos factus est sermo; Ergo ibi est Ecclesia Dei, vbi est verbum Dei.* Et iterum; *Iam vos mundi estis propter sermonem quem loquutus sum vobis. Sermo igitur Christi, qui est Euangeliũ, demonstrat vbi sit Ecclesia quæ corã Deo sit munda.* Hæc illi ad verbũ, nihil autẽ potuit ineptius colligi. In priori loco disputat Saluator cõtra Iudæos. *Si illos dixit lex vestra deos,*

Galat. 1. — *Ephes. 2.* — *Isaiæ 59.* — *Matth. 28.* — *Ioan. 18.* — *Controu. 7. lib. 12. cap. 9.* — *Ineptissima Vvirtembergẽsium Protestantium argumenta.* — *Ioan. 10.* — *Ioan. 15.* — *Ioan. 10.*

ad quos sermo Dei factus est; dicente scilicet ipso Deo; *Ego dixi, dij estis*, Psal. 81. *nec solui potest scriptura, me quid blasphemare dicitis quòd filius Dei sum?* Tale ergo est horum argumentum: Deus in scriptura, sermone ad quosdam facto, vocat illos deos; ergo ad quoscũque Sermo Dei fit, illi sunt dij: & vbicunque verbum Dei scriptum habetur, illi sunt filij Dei & Ecclesia. Nempe à parte concludunt totum; & in æquiuoca voce pueriliter ludunt. Nam & Sermo Dei in illo Psalm. 81. per asseuerationem & reuelationem specialem ad quosdam factus, alius est à scripto toto Euangelio: & nuncupatio illa deorum, videlicet propter potestatem & regimen illis commissum, longè diuersa est à nuncupatione filiorum Dei in Ecclesia Christi, qui propter fidem sic nuncupantur. Posterior locus adhuc ineptiùs concludit: Nam primùm nihil aliud demonstrat D
1. ille sermo, propter quem mundi erant discipuli, quàm (vt ipsimet in argumento ponunt) illos coram Deo mundos fuisse. At hîc quæritur de nota Ecclesiæ quæ hominibus, non Deo demonstret qui sint vera Ecclesia. Præterea, rursum relabuntur ad
2. occultam Ecclesiã soli Deo cognitã. Deinde sermo de quo loquitur ibi Christus, non est verbum scriptum, sed est (vt Augustinus exponit) *verbum seu forma baptismi, de quo*
3. Ephes. 5. *Apostolus ait; Christum mundasse Ecclesiam suam Lauacro aquæ in verbo: Ideo enim*, ait Augustinus,
Tract. 8. in Ioan. *non dixit, Mundi estis propter baptismum, sed propter verbum, quia & in aqua verbum mundat.*

Secundi generis argumenta, & solutio eorundem. E

CAPVT XXII.

ALTERIVS generis scripturæ prædicationem verbi & Euangelij necessariam esse Ecclesiæ ostendunt, quales sunt istæ.
Rom. 1. *Euangelium est virtus ad salutem omni credenti.*
1. Tim. 4. *Omnia sanctificantur per verbum Dei, & orationem*: ergo verbum sanctificat Ecclesiam. Sic enim ex his locis disputat Lutherus in tractatu de notis Ecclesiæ. Similia addũt & Magdeburgenses:
Matth. 10. *euntes prædicate, &c. appropinquat Regnum cælorum, &c.*
Marc. 16. *prædicate Euangelium omni creaturæ.* Primus Lutheri locus, & duo postrema à Magdeburg. citata nihil aliud probant, quàm necessarium, & ordinarium medium ad fidem esse prædicationem Euãgelij, vt Apostolus dicat;
Rom. 10. *Fides ex auditu, & quomodo audient sine prædicante?* Hoc totum facilè conceditur, sed nihil ad rem præsentem conficitur. Adiumenta & ornamenta hæc sunt veræ Ecclesiæ, non ipsius notæ & insignia, vt suprà in re simili ostendimus. Deinde prædicationem Euangelij in legitimis ministris illustrem valdè & propriam esse Catholicæ Ecclesiæ notam concedimus, & in sequẽtibus probabimus.
Lib. 4. cap. 5. Hæc enim est ordinaria & perpetua illa Episcoporum, sacerdotum, atque pastorum successio, ab ipsis Apostolis continua serie ad nos vsque deducta, vnde & Apostolica in Symbolo vocatur Ecclesia: vnde etiam Apostolus F
Rom. 10. cùm dixisset *fidem esse ex auditu, & quomodo audient sine prædicante?* subiecit; *Quomodo autem prædicabunt nisi mittantur?* Sed isti homines prædicationem à legitimo ministerio separant, & cum scripto verbo confundunt. Vbi multipliciter errant, & in er-
1. rorem ducũt. Primò quia scriptum verbum absque prædicatione mutum est, & omnibus hæreticis commune. Deinde latius patet prædicatio, quàm verbum scriptum.
2. Illa enim præter verbum scriptum etiam traditiones Apostolicas nõ scriptas, & Ecclesiæ decreta ex scripto verbo (tanquam ex suis principiis conclusiones) deducta complectitur. Rursum verbum nisi à legitimo ministro prædicetur, si à lupo, si à la-
3. trone, si à ministro satanæ, (vt Saluator & Apostolus futurum præmonuerunt) profe-
Matth. 7. Ioan. 10. 2. Cor. 11. ratur, non salutem, sed perniciem adfert, nec ouile Christi, & Ecclesiam Dei; sed caulas hæreticorum, & Synagogam satanæ demonstrat. Non ergo verbum Dei quomodocunque prædicatum, denotat Ecclesiam. Posterior autem à Luthero citatus locus turpissimè deprauatur. Neque enim Apostolus dixit omnia sanctificari per verbum Dei, vt Lutherus loqui Apostolum facit; indéque colligit per verbum Dei sanctificari Ecclesiam, sed de cibo tantùm loquitur, sumendo cum gratiarum actione, quem *sanctificari dicit per verbum Dei & orationem*, id est, interprete Chrysostomo,
Homil. 12. in 1. ad Tim. *facta benedictione in nomine Dei per signum crucis impressum.* Neque ex eo quòd cibus sanctificatur per verbum

A verbum Dei sensu quo diximus colligi, nisi ineptissimè potest, per scriptum verbum sanctificari Ecclesiam, & multò minus per illud verbum innotescere & demonstrari Ecclesiam visibilem atque conspicuam, in quem finem eum locum citauit Lutherus.

Tertij generis argumenta, & solutio eorundem.
CAPVT XXIII.

POSTREMI generis loca huiusmodi sunt. *Oues meæ vocem meam au-* Ioan.10.
diunt. Sanctifica eos in sermone tuo. Quæ loca citat Melanchthon. Rur- Ioan.17.
sum; *Omnis qui audit verba mea & facit ea, aßimilabitur viro prudenti. Mater* Matth.7. Luc.11.
mea, & fratres mei sunt qui audiunt verbum & faciunt illud. Si vos manseritis Ioan.8.
in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Vos amici mei estis si feceritis ea quæ ego Ioan.15.
præcipio vobis. Quibus ex locis aliísque similibus, colligunt Magdeburgenses propriam ac Germanam Ecclesiæ notam esse verbum syncerum; sed nulla planè consequentia. Nihil enim aliud probant hæc loca, quàm in vera Ecclesia esse semper qui obediunt verbo Dei, non tamen ex hac obedientia verbi Dei, innotescit & conspicua redditur Ecclesia. Primùm quòd hæc obedientia 1.
in istis citatis scripturis commendata, in obseruatione mandatorum Dei consistit.
B At illa obedientia tantummodo piorum & sanctorum est, qui vt homines latent, & soli Deo sunt cogniti; sic Ecclesiam, occultam non visibilem faciunt. Rursum vt obedientia fidei est communis omnibus & singulis in Ecclesia, ita obedientia mandatorum Dei non est in singulis, etsi in tota Ecclesia. Nam iniquitas morum tametsi nunquam approbatur, tamen sæpe necessariò toleratur à tota Ecclesia: vt docet Augustinus de fide & operibus cap.5. & contra Faustum lib.20. cap.21. vt suo postea loco cita- Infra lib.3.
bitur. Nota autem Ecclesiæ esse non potest quæ licet in tota, tamen in singulis eísque cap 6.
multò pluribus non reperitur. Præterea hæc obedientia mandatorum vt est occulta, 3.
sic incerta & maximè mutabilis est, adeo vt *septies in die cadat iustus & resurgat.* Nota au- Prouerb. 24.
tem constans & perpetua esse debet. Deinde Donatistarum hæc nota est, vt suprà ex 4.
Augustini epistola 48. ostendimus, & Donatistarum ipsissima hæresis, vt in antecedétibus satis est demonstratum. Denique non in illis verbis vniuersalem suam Ecclesiã
Christus descripsit, sed præcipua tantum & viua membra Ecclesiæ suæ, nec conspi- 5.
cuam illam omnium fidelium societatem demonstrat, sed occultum paucorum piorum numerum insinuat, de quibus ipse dixit, *Multi vocati, pauci verò electi.* Postremò, Matth.20. 6.
quis nescit longe aliud esse verbum scriptum quàm sit obedientia mandatorum? tamen non eos pudet ex hac illud inferre; & ex obseruatione verborum Christi doctrinæ veritatem concludere: quum & hæc sine illa esse aliísque prodesse possit, & illa hãc vtilem quidem faciat & salutarem ipsi docenti, neutra tamen Ecclesiæ corpus perpe-
C tuò & certò demonstret: sed magis ab Ecclesia demonstretur. Sic illi alienissimum in sensum detortis scripturis notam esse Ecclesiæ Scripturas probant. Quod quia perspexit Caluinus, cùm has notas longa & speciosa oratione lectori commendaret, ne vnum tamen verbum ad illas confirmandas ex Scripturis produxit: cæteris quidem hac in re cautior infirma argumenta reticendo, sed multò impudentior nullis argumentis rem tantam asserendo.

Argumenta hæreticorum ex patribus, & solutio eorundem.
CAPVT XXIIII.

AD speciem solidiora & magis probabilia videntur esse, quæ ex patribus ad hanc sententiam confirmandam producuntur. Docent enim patres in Scripturis quærendam esse Ecclesiam, & ex Scripturis demonstrari quæ sit Ecclesia. Sic enim scribit Augustinus, vt citat Musculus in locis communibus; *In Scripturis didicimus Christum. In* Epist.166.
Scripturis didicimus Ecclesiam. Has Scripturas communiter habemus. Quare non in eis & Christum & Ecclesiam communiter retinemus? Rursum cõtra Donatistas in libro de vnitate Ecclesiæ (quem locum citant Vvirtembergenses in sua

confessione) *Inter nos* (inquit Augustinus) *& Donatistas quæstio est vbi sit Ecclesia. Quid ergo facturi sumus? In verbis nostris eam quæsituri sumus, an in verbis capitis sui domini nostri? Puto quòd in illius potius verbis quærere debemus qui veritas est; & optimè nouit corpus suum.* Rursum cap. 3. *Non audiamus, hæc dico, hæc dicis; sed audiamus, hæc dicit dominus. Sunt certè libri Dominici quorum Authoritati vtrique consentimus, vtrique credimus, vtrique seruimus. Ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram:* & paulò post. *Nolo humanis documentis, sed diuinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari.* Ecce apertissimè dicit Augustinus, & in Scripturis quærendam Ecclesiam, & ex ipsis Scripturis demonstrari Ecclesiam. Hoc sanè totum verissimum est. Sed non eo sensu hæc dixit Augustinus quem volunt hæretici. Non inquam, vt doctrina verbi esset nota Ecclesiæ, id est, illa multitudo Ecclesia censeretur quę in diiudicandis Controuersiis solis Scripturis niteretur. Nihil minus ibi docet Augustinus, sed hoc docet: Ecclesiæ lucem, splendorem, firmitatem, durationem, Auctoritatem, cæterásque dotes in Scripturis apertissimè, plenissimè, & copiosissimè describi, vt non in humanis documentis, id est, non in quorumcunque hominum innocentia, quam sibi solis venditabant Donatistæ, & hodie commendant protestantes, demonstretur Ecclesia, sed in Scripturis: id est, talis & sic dotata credatur Ecclesia, qualis & qualiter dotata in Scripturis describitur. Idcirco in locis ipsis ab hæreticis citatis, probat Augustinus copiosissimè ex Scripturis Ecclesiam Christi esse multitudinem illustrem toto orbe diffusam. Quibus locis & scripturarum & ipsius Augustini in sequenti disputatione vtemur. Dicimus ergo & libentissimè dicimus cum Augustino, in Scripturis quærendam esse Ecclesiam, id est, quæ sint notæ, dotes, proprietates Ecclesiæ, ex Sacræ Scripturæ oraculis, non ex coniecturis humanis inuestigandum esse. Hoc & nihil aliud dicit Augustinus: sed hoc in Augustino animaduertere noluerunt hæretici.

Sensus Augustini in locis prædictis.

D E

Quomodo per Scripturas innotescit Ecclesia, & tamen Scriptura non est nota Ecclesiæ, sed Ecclesia ipsa notior quàm Scriptura.

CAPVT XXV.

CÆTERVM manet adhuc scrupus nec leuis nec leuiter prætereundus. Etenim vt verum sit ex Augustino non colligi ipsas Scripturas sic esse notam Ecclesiæ, vt vbicunque scriptura doceatur, ibi sit Ecclesia, & per solius scripturæ doctrinam discernatur Ecclesia ab omni alio cœtu; tamen hoc colligitur, ex Scripturis demonstrari Ecclesiam, per Scripturas innotescere Ecclesiam, item quæ, qualis
1. & vbi sit Ecclesia, ex Scripturis esse petendum. Quæ si ita sunt, erit F
Scriptura magis clara & illustris quàm Ecclesia (frustra enim alioqui in Scripturis
2. quæreretur Ecclesia) erit Scriptura certum & firmum documentum ad inueniendum
3. Ecclesiam: denique erit certa & illustris nota veræ Ecclesię. Male ergo reprehendimus hodie hæreticos, qui pro nota Ecclesiæ Scripturas ponunt. Deinde si in Scripturis quærenda est Ecclesia, quare & cætera dogmata similiter quærenda non sunt? Neque enim propter solam Ecclesiam describendam & cognoscendam datæ sunt Scripturæ, neque alia dogmata minùs sunt cognitu necessaria quàm hoc de Ecclesia. Ergo consequi videtur, si Scripturæ demonstrant nobis Ecclesiam, demonstrare quoq; easdem & Christum & sacramenta & quęcunque quæ ad fidem pertinent, absque medio Authoritatis & iudicij vel definientis vel interpretantis Ecclesiæ. Huic scrupo seu dubitationi affinis illa quæstio est, qua quæritur certiúsne sit iudicium maiorq; Authoritas & latius patens, Ecclesiæ quàm Scripturæ, aut (quod adhuc subtilius quæritur) an formalis ratio fidei nostræ sit Ecclesię Authoritas, id est, an vltima & suprema resolutio fidei de omnibus Controuersiis sistat in testimonio & Authoritate Ecclesiæ potius quàm Scripturæ diuinitus reuelatæ. Quam vtramque quæstionem suo loco in hoc opere tractabimus. Sed nunc vt in re proposita maneamus, cùm certum & confessum sit ex Sacræ Scripturæ verbis, & testimonio innotescere nobis quæ & qualis sit Ecclesia, item quanta sit eius potestas & Authoritas, meritò quæritur an

Lib. 12. cap. 16. & seq. lib. 8. cap. 20. & seq.

propterea

A propterea ſtatuenda ſit Scriptura pro nota Eccleſiæ;& ſi Eccleſiæ nota, cur non etiã aliorum omnium dogmatum,quæ in Eccleſia controuertuntur,ſola & vnicaNorma?

Huic quęſtioni,vt plenius reſpondeatur,animaduertendum ante omnia,non ſimplicem eſſe huius propoſitionis ſenſum. Scriptura eſt nota Eccleſiæ. Primùm enim, hic eſſe ſenſus poteſt. Scriptura ſic nota ſeu ſignum eſt Eccleſiæ, vt vbicunque Scriptura rectè prędicatur,ibi ſit Eccleſia;& in hoc ſenſu falſam eſſe propoſitionem, ſiue eam generaliter,ſiue ſtrictim intelligas,in iis quæ ſuperiùs diſputauimus demonſtratum eſt. Alius ſenſus eſſe poteſt. Scriptura ſic nota eſt Eccleſiæ, vt per ſcripturã ſcias non ſolùm quæ, qualíſque ſit ipſa Eccleſia, ſeu vera credentium multitudo,ſed etiam quæ,& qualia ſint quæcunque dogmata in Controuerſiam vocata; vt Eccleſiæ nomine intelligantur, & tota fidelium multitudo,& vniuerſa fidei dogmata. Quo ſanè in ſenſu illi hanc propoſitionem intellexerunt, qui ex citatis Auguſtini locis, Scripturam eſſe notam Eccleſiæ voluerunt. Dicere enim Auguſtinum, vel putarunt, vel finxerunt; ſic in Scripturis quærendam Eccleſiam, vt quæcunque in Eccleſia controuerterentur,à ſolis Scripturis peterentur. In hunc finem citant Vvirtembergẽſes, vnà cum Auguſtino,Chryſoſtomum in hæc verba ſcribentem. *Ex quo obtinuit hæreſis Eccleſias,nulla probatio eſſe poteſt veræ Chriſtianitatis, neque refugium poteſt eſſe aliud Chriſtianorum volentium cognoſcere fidei veritatem, niſi ſcripturæ diuinæ.* Et paulò pòſt; *Qui ergo vult cognoſcere quæ ſit vera Eccleſia Chriſti, vnde cognoſcat, niſi tantũmodo per Scripturas?* Sed hunc ſenſum ab B Auguſtino nunquam intentum fuiſſe iam oſtenſum eſt, & eſſe à ratione alienũ poſteà oſtendetur, cùm de iudicio,& Authoritate Eccleſiæ diſputabitur. Quod ad citatum hîc Chryſoſtomum attinet, nõ ſunt veri Chryſoſtomi verba,ſed ex opere imperfecto in Matth. deſumpta; quod quidem opus ab Arriano aliquo totum conſcriptum eſt, aut poſteà ab Arrianis corruptum. Itaque nihil miramur nouos noſtros hæreticos veterum hæreticorum voces vſurpare. Alius ſenſus huius propoſitionis eſt; vt qualis ſit ipſa Eccleſia, qualiter dotata, quibus prærogatiuis ornata, quibus inſignibus nota,& illuſtris ſit,Scriptura demonſtret:ideóque notam eſſe EccleſiæScripturã, quia veras Eccleſiæ notas Scriptura tradit. Totus hic ſenſus verus eſt, & in hoc ſenſu Auguſtinus loquutus eſt: Sed non ſequitur ex hoc ſenſu(quod in facta dubitatione infertur) magis notas per omnia Scripturas eſſe,quàm ſit Eccleſia; aut quia per Scripturas innoteſcit Eccleſia,idcircò per eaſdem cætera omnia fidei dogmata innoteſcere: ídque variis modis oſtẽdere conabimur. Primùm, quia de Eccleſiæ Authoritate maximè litigaturi erãt omnes hæretici,proptereà in Eccleſia deſcribenda copioſior, & apertior voluit eſſe Scriptura,quàm in aliis dogmatibus,quę poſteà per Eccleſiæ magiſterium ſemel conſtitutum, & in confeſſo poſitum, declaranda, & definienda fuerant. Quod adeò verum eſt,vt de ipſo Chriſto,non tam apertè,quàm de Eccleſia loquãtur Scripturæ: non minus etiam crebrò,& copioſè de Eccleſia, quàm de Chriſto. C Totam hanc Spiritus ſancti prouidentiã notauit S.Auguſtinus his verbis; *Obſcurius dixerunt Prophetæ de Chriſto, quàm de Eccleſia: puto proptereà; quia videbant in ſpiritu contra Eccleſiam homines facturos eſſe particulas, & de Chriſto non tantam litem habituros: de Eccleſia magnas contentiones excitaturos. Ideò illud, vnde maiores lites futuræ erant,clariùs prædictum, & apertiùs Prophetatum eſt,vt ad iudicium illis valeat,qui viderunt & foras fugerunt à me.* Hæc ille. Et exemplo rem illuſtrat in hiſtoria Abrahę,& immolatione Iſaac.Quę enim ad Chriſtum pertinebant,ſub typis,& figuris ipſius Iſaac portantis ligna ad ſacrificium, qui Chriſtum baiulantem crucem figurabat; & ipſius arietis hærentis cornibus, qui crucifixionẽ denotabat;exprimere voluit Scriptura. *Sed cùm cœpit ſpiritus Dei*, ait Auguſtinus,*prædicare velle Eccleſiam,abſtulit figuras,dicens; Benedicens benedicam tibi, & implendo implebo ſemen tuũ,ſicut ſtellas cæli,& arenã maris, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Et pene vbique Chriſtus in aliquo inuoluto ſacramento prædicatus eſt à Prophetis,Eccleſia apertè.* Hęc ille. Ratio autem quare de Eccleſia magis, quàm de Chriſto litigaturi erant hæretici, ea eſt;quòd ad omnes hæreſes refutandas maximum, & certiſſimum compendium ſit Eccleſię Authoritas:*nec aliunde in Eccleſia hæreſes fiant*,vt ſcripſit B.Cyprianus,*quàm quod ſacerdotibus Dei non obtemperatur*: id eſt,Eccleſiæ vox in ſuis miniſtris, & prælatis non auditur. Quàm autem ſit in hac re crebra, & frequens ſcriptura, plurimis in locis demonſtrat Auguſtinus; ex propoſito quidem,in lib. de Vnitate Eccleſiæ,per multa capita: obiter verò libro de Paſtoribus, vbi ait; *Prope omnis pagina nihil aliud ſonat, quã Chri-*

In triplici ſenſu dici poteſt Scripturas eſſe notam Eccleſiæ.

1. Senſus.

2. Senſus.

Hom. 49. in Matth. oper. imperfect.

Lib. 12. per totum.

3. Senſus.

I. *Quare apertius de Eccleſia loquitur Scriptura quàm de aliis dogmatibus.*

Enarrat. in Pſal. 30. Concione 2.

Geneſ. 22.

Lib. 1. Epiſt. 3. & lib. 4. Epiſt. 9.

Cap. 14.

ſtum & Eccleſiam toto orbe diffuſum. Rurſum in Epiſt. 156. verſus finem vbi multa exēpla D
adfert ex Pſalmis & Prophetis, quoties de Chriſto Scriptura loquitur, toties de Ec-
cleſia ſtatim ſcripturā loqui. Ex quibus conficitur, hac ſanè vna in re, id eſt, in deſcri-
benda Eccleſia, magis claram eſſe Scripturam ſicuti oportebat; non autē ſequitur in
reliquis omnibus dogmatibus diſcernendis, maiorē in Scripturæ verbis quàm in Ec-
cleſiæ iudicio eſſe claritatem.

2. Ratio eiuſdē. Iam verò quàm ſit rationi conſentaneum, vt in Eccleſiæ & Authoritate deſcri-
benda & natura tradenda magis copioſa & aperta debeat eſſe Scriptura; in reliquis
autem dogmatibus ita aut dubia, aut parca, vt eorum omnium iudicium ab ipſa Ec-
Simile. cleſia non à ſe ſola peti voluerit, ex alio capite demonſtrari poteſt. Simile enim hoc
eſt, ac ſi hæredem quis teſtamento ſcribat, aut adminiſtratorem teſtamenti conſtituat
verbis apertiſſimis; cætera in teſtamento, aut magna ex parte taceat, iubeátque ab
hærede ſeu adminiſtratore inquiri, aut obſcurius ponat, iubeátque in illorum expli-
catione hæredis vel adminiſtratoris iudicio ſtare; quem quidem in hunc finem ple-
nius de rebus omnibus priuatim inſtruxerit. Neque enim in hoc exemplo ſequere-
tur: quis ſit hæres & adminiſtrator, teſtamentum mihi apertè dicit, ergo & cætera
quæ ad hæreditatem pertinent, non ab hærede vel adminiſtratore, ſed ab ipſo teſta-
mento petam. Planè ſic in re propoſita ſe res habet. Eccleſiam enim totam hæredem
eſſe teſtamento Dei ſcriptam nemo dubitat, vocante Apoſtolo fideles omnes, *hæredes* E
Rom. 8. *quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* Et rurſum; *Si vos Chriſti, ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundum*
Galat. 3. *promiſſionem hæredes.* Quòd verò apud ipſam Eccleſiam *omnem depoſuerit veritatem* (vt
Lib. 3. cap. 4. loquitur Irenæus) & omnia quæ ad hæreditatem pertinent conſequendam, præcipuis
quibuſdam de Eccleſia adminiſtranda reliquerit, partim teſtamento & literis man-
Lib. 8. 9. & data, partim non ſcripta; copioſè quidem poſtea commodius demonſtrabitur, breui-
12. ter autem & hîc oſtenditur. Nempe Chriſtus vt pleniorem Eccleſiæ & hæredis ſui
Authoritatem oſtenderet, primùm paucis annis, triennnio tantùm, & vnica tantùm
in regione, Iudæa ſcilicet, docuit; deinde teſtamentum ipſe non ſcripſit, ſed ab ipſa
Eccleſia teſtamentum ſuum ſcribi, & omnes gētes ex ore Eccleſiæ ſuæ vſque ad finem
ſeculi ad fidem conuerti, & in fide conſeruari voluit: ea quoque tam in ſcribendo te-
ſtamēto quàm in viuæ vocis prædicatione aut dici aut prætermitti, quæ Eccleſiæ ſuę
(quá de omnibus pleniſſimè inſtruxerat) aut ſcribēda, aut dicenda, aut pretermittenda
Matth. 13. viderentur. Eccleſiæ enim principibus dixit teſtator; *Vobis datum eſt noſſe myſteria regni*
Cælorum: cæteris autem in parabolis: & cùm alias parabolas adieciſſet, addit; *Intellexiſtis hæc*
omnia? Reſpondent. *Etiam domine.* Ait illis; *Ideo omnis ſcriba doctus in Regno Cælorum ſimi-*
lis eſt homini patrifamilias qui de theſauro ſuo profert vetera & noua. Rurſum; *Vos dixi amicos, quòd*
Ioan. 15. *omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis;* & in quē finē oſtendit, addens; *& poſui*
Matth. 28. *vos vt eatis & fructū afferatis, & fructus veſter maneat.* Poſtremò diſceſſurus ab ipſis, *Docete,*
inquit, *omnes gentes, docentes eos ſeruare quæcunque mandaui vobis.* His & aliis multis diſpē- F
ſatricem voluntatis ſuæ deſignauit Chriſtus Eccleſiam, hoc eſt, Eccleſiæ Primates.
Quòd autem non omnia teſtamento ſcribenda reliquerit, ſed pleraque tacuerit ab
Ioan. 16. ipſa poſtea diſpenſatrice Eccleſia inquirenda, aliis verbis oſtendit. *Adhuc multa ha-*
beo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. Cùm autem venerit ſpiritus ille veritatis, docebit vos
omnem veritatem. Nempe hoc eſt illud depoſitum quod à Chriſto acceptum, & per
manus traditum, adminiſtrator & diſpenſator ille fidelis Apoſtolus Paulus alteri
diſpenſatori commendauit, dicens; *O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum*
1. Tim. 6. *nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ quam quidam promittentes circa fidem exciderunt;*
apertiſſimè deſignans hæreſes contra ſanam doctrinam. Hanc ob cauſam in alia epi-
2. Tim. 1. ſtola idem depoſitum vrgens, ait; *Formam habe ſanorum verborum quæ audiſti à me in fide;*
bonum depoſitum cuſtodi. Et rurſum, oſtendens perpetuam eſſe debere hanc diſpenſatio-
2. Tim. 2. nem ſeu adminiſtrationem teſtamenti, ait. *Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commen-*
Lib. 3. cap 4. *da fidelibus qui idonei erunt & alios docere.* Sic Iræneus vocat Eccleſiam, *amplum quoddam*
& lib 5 *& diues depoſitoriū, in quod Apoſtoli omnia quæ ſunt veritatis pleniſſimè contulerint, vt omnis qui-*
cunque velit, ex ea potum vitæ ſumat. Sic Dionyſius ille Areopagita ait *primos illos, Hierar-*
Hierach. Eccleſ. cap. 1. *chiæ noſtræ duces ac principes,* id eſt Apoſtolos, vt primos huius teſtamenti adminiſtrato-
res, *tum à diuina bonitate plenè cumulatéque res ſacras accepiſſe, tum ab eadē Dei benignitate apud po-*
ſteros id propagandi cauſa miſſos fuiſſe. Illud verò duobus modis feciſſe, *partim accepta my-*
ſteria

A *steria in sanctis ac Theologicis libris,* id est scripturis, *commendasse, partim ex animo in animum medio intercurrente verbo, sine literis trãsfudisse,* id est viua voce tradidisse. Sic Tertullianus vetustissimus scriptor aduersus hæreticos præscribere docuit, quòd videlicet scripturæ ad solam Ecclesiam pertineant, & apud illam depositæ fuerint, ideóque in illa sola & quærendæ essent Scripturæ, & petendus Scripturarum sensus. *Dispici,* inquit, *debet cui competit possessio Scripturarum, ne is admittatur ad eandem cui nullo modo competit:* & paulò post. *Ordo,* inquit, *rerum desiderabat illud, prius proponi quibus competat fides ipsa cuius sint Scripturæ, à quo & per quos, & quando & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt homines Christiani.* Mox enarrans ex actibus Apostolicis primordia Ecclesiæ per Apostolos facta, *Primò,* inquit, *per Iudæã Ecclesiis constitutis, dehinc in orbẽ profecti eandẽ doctrinã eiusdem fidei nationibus promulgauerũt, & proinde Ecclesias apud vnã quamq; ciuitatẽ condiderũt, à quibus traducem fidei & semina doctrinæ cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuãtur vt Ecclesiæ fiãt, ac per hoc & ipsæ Ecclesiæ deputabuntur vt soboles Apostolicarum Ecclesiarũ.* Hæc ille in libro de præscriptionibus aduersus hæreticos. Hæc est videlicet dispensatio illa seu administratio testamenti Dei, & hic administrationis ordo. Ipsi dispensatores voluntate testatoris cognita, eam nobis perpetuó communicant: quod in sequentibus sic explicat Tertullianus. *Quid prædicauerint Apostoli à Christo missi, id est, quid illis Christus reuelauit, & hic præscribam non aliter hoc probari debere, nisi per easdem Ecclesias quas ipsi Apostoli condiderunt: ipsi videlicet eis prædicando tam viua voce, quàm per epistolas postea.* Hæc ille. Denique vt ab huius testamenti dispensatione, & eorum quę testamento comprehenduntur tractatione, hęreticos omnes quam longissimè repellat, solísque Apostolorum successoribus, id est, veræ Ecclesiæ id muneris vendicet, hæreditatem hanc, depositum, & testamenti fidẽ apertis verbis commemorat. Sic enim in eodem libro sui temporis hæreticos, Marcionem, Valentinum, Apellem, elegantissimè alloquitur. *Vos qui estis? quando & vnde venistis? quid in meo agitis non mei? quo iure Marcion Siluam meam cædis? qua licentia Valentine fontes meos transuertis? qua potestate Apelles limites meos commoues? quid hic cæteri ad voluntatem vestram seminatis & pascitis? Mea est possessio: olim possideo: habeo origines firmas, ab ipsis Authoribus quorum fuit res: ego sum hæres Apostolorum: sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certè exhæredauerunt semper & abdicauerunt, vt extraneos & inimicos. Vnde autem extranei & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ quam vnusquisque de suo arbitrio contra Apostolos, aut protulit, aut recepit?* Hæc ille ibidem. Quæ quidem totidem verbis Luthero, Caluino, Melanchthoni, cæterísque hodie archihæreticis dici possunt. Satis ergo demonstrant hæc omnia, etsi per scripturas innotescat Ecclesia, & quis sit testamenti hæres, administrator ac dispensator, satis ex testamento appareat (quod fuit in primis necessarium) tamen postquam testator omnem voluntatẽ suam hæredi exposuerit, ipsúmque adeò testamentum ab hærede conscribi voluerit, non esse absurdum, imò maximè esse rationi & religioni consentaneum; vt reliqua quę ad testamentum pertinent, vel in eo non scripta, vel obscurius posita, ab ipso hęrede, & dispensatore seu administratore testamenti petantur. Quam etiam ineundæ & conseruandæ religionis rationem, videlicet vt ab hęrede quæ est Ecclesia, petatur & testamentum & testamenti expositio, pulchrè docet S. Augustinus in libro de vtilitate credendi, qui locus aliàs aptius & commodius tractabitur.

Tertullianus in Præscriptionibus.

Propagationis fidei & dispensationis Testamentariæ Ordo.

B

C

Lib. 2. cap. 6. Lib. 5. cap. 5. & lib. 8. cap. 7.

3.

Mutuum testimoniũ Scripturæ & Ecclesiæ.

Rursus (vt res ista magis elucescat) perhibet Scriptura testimonium Ecclesiæ & vicissim Ecclesia Scripturæ. Sic venit præcursor Ioannes, *vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.* Ipsa quoque lux testimonium perhibuit Ioanni, asserens quòd esset *plusquàm propheta,* & ille ipse de quo scriptum esset. *Ecce ego mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante me.* Sic in Euãgelio; *Pater clarificat filium, voce de cælo missa.* Vicissim; *Filius clarificat patrem super terram, & manifestauit nomen eius hominibus.* Præterea (quod ad rem institutam propius accedit) Christus testimonium perhibuit Apostolis. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Et patrem alloquens; *Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.* Vicissim Apostoli *magna virtute testimonium reddebant resurrectionis Christi: cuius nos,* (ait Petrus) *testes sumus: & eritis mihi testes* (ait Christus) *in Iudæa & in Samaria, & vsque ad vltimum terræ.* In hac reciproca testificatione cognoscitur, reuelatur, manifestatur Christus per Ioannem, Ioannes per Christum: pater per filium, filius per patrem: Apostoli per Christum, Christus per Apostolos. Nec dissimili ratione Ecclesia per Scripturas, & Scripturæ per Ecclesiã innotescunt, demonstran-

Ioan. 1. Matth. 11. Matth. 13 & 17. Ioan. 17. Ioan. 20. Ioan. 17. Act. 2. & 4. Act. 1.

tur,mutuáque testificatione cognoscuntur. Scriptura est ipsa lux & veritas, est vox patris, verbum Dei,doctrina Christi.Ecclesia huic luci, & veritati, voci, verbo, doctrinæ,testimonium perhibet,vt omnes crederent per illam,scilicet Ecclesiam. Nec hæc mutua testificatio Ecclesiæ & Scripturę,Authoritati & prerogatiuæ alterutrius partis quicquam demit:sed altera alteram mirificè iuuat & illustrat: vt vtraque suam nihilominus vim & Authoritatem propriam retineat,id est: iudicet nihilominus Ecclesia quę sit Scriptura legitima atque canonica,item quis sit Scripturę sensus genuinus atque Orthodoxus: demonstret quoque Scriptura quę sit Ecclesia,& quanta eius Authoritas:sicuti digito demonstrauit Christum Ioannes,dicens; *Ecce agnus Dei.* vicissim Ioannis testimonium comprobauit Christus in verbis suprà citatis ex Matth. 11. Quemadmodum ergo in hoc exemplo nec Christo derogatur, quia ei Ioannes testimonium perhibet,sed habet nihilominus(vt ipsemet dixit) *testimonium maius Ioanne*, à patre videlicet qui eum misit: nec testimonium Ioannis infirmatur, aut quia illud vicissim à Christo comprobatur,aut quia eo maius testimonium Christus habet: sic in re præsenti nec Scripturæ Sacræ derogatur,quòd ea testimonium accipiat ab Ecclesia,quamuis habeat maius testimonium à Spiritu Dei, quo Authore scripta est:nec Ecclesiæ testimonium & Authoritas infirmatur;quòd,aut à Scriptura vicissim testimonium accipiat, aut quia præter Ecclesiæ ministerium Authorem habet Spiritum Sanctum;sed retinet vtraque vim suam,Scriptura lucis & veritatis demonstrantis & comprobantis Ecclesiam,Ecclesia testis & ministri testificantis & dispensantis Scripturam.Maius tamen quiddam & excellentius in re præsenti quàm in exemplo hoc Ioannis & Christi reperitur.Ioannes enim testis tantummodo fuit,non etiam minister & dispensator earum rerum quæ ad Christum pertinebant. Ecclesia non solum testis,sed & minister ac dispensator verbi Dei relicta est, siue id scripto mandatum fuerit(quod Scripturam vocamus)siue per manus traditum, de qua re postea copiosiùs. Hæc breuiter sufficere possunt,ad dubitationem illam tollendam, quam inde oriri diximus,quòd in Scripturis Ecclesia quærenda esset,& per eas demonstranda.

Ioan.1.

Ioan.5.

Controuersiæ primæ Libri primi finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIÆ PRIMÆ, LIBER SECVNDVS.

De vera Ecclesia in se.

PROOEMIVM.

ATQVE hæc hactenus de hæreticorum fraudibus, va- 1.
riísque tergiuersationibus circa Ecclesiæ descriptionẽ,
B quam illi quidem qui saniores videri volunt, verbo vi-
sibilem dicunt, re autem ipsa negant: & de notis quas
affingunt, quæ incertam, vagam, & obscuram; non ex- 2.
ploratam, stabilem, & illustrem reddant: denique de ar-
gumentis quibus has suas notas stabilire conantur, di- 3.
ximus. Nunc ad secundam factæ distributionis partem circa duos postre-
mos errores ex quinque initio disputationis prænotatis confutandos ve- *Præsentis libri Argumentum.*
niamus. Nempe vt firmissimis argumentis demonstremus veram Ecclesiã 1.
Christi & visibilem esse, & in multitudine non in paucitate positam. Dein-
de verò vt anteà præstitutum est, hæreticorum argumentis, quibus vel oc- 2.
cultam illam vel paucorum esse contendunt, respondebitur. Primùm itaq;,
vt Ecclesia Christi visibilis esse ostendatur, & in multitudine non in pauci-
tate posita, ex Scripturis disputabimus; eámque non ex humanis documen-
tis, sed ex diuinis oraculis demonstrabimus, id quòd perpetuò à nobis ho-
die hæretici & pertinacissimè flagitant: idque S. Augustini vt volunt exem-
C plo. Sane quia in describenda Ecclesia ad Scripturas ex Augustino appel-
larunt, ad Scripturas ex Augustino ibunt. Nempe describunt nobis Scriptu-
ræ Ecclesiam secundum statum noui Testamenti & temporis Euangelici,
non hîc aut illic apud paucos latitantem, quasique incertis semper sedibus
vagantem, vt eam imaginatur Melanchthon, scribens eam *vagari vt Scho-
lasticos exulantes*, sed vbique terrarum per omnes gentes vbi Christi nomen *In locis communibus.*
prædicatum est, in magna multitudine dispersam, illustrem, certam atque
cõspicuam. Si aliter eam nobis descripsissent, latibulis hæreticorum & par-
tibus horum & illorum locorum & temporum fides habenda fuisset. Et,
vt vtamur Augustini verbis, lib. de vnitate Eccl. cap. 3. *Si Sacræ Scripturæ* *Augustinus.*
*in Africa sola designassent Ecclesiam, & in paucis Romæ Montensibus, quicquid de
chartis alijs proferatur, non tenent Ecclesiam nisi Donatistæ: Si in paucis Mauris
prouinciæ Cæsareensis eam Sacra Scriptura determinat, ad Rogatistas transeundum
est. Si in paucis Tripolitanis & Byzacenis, Maximinianistæ ad eam peruenerunt.*
(Fuerunt autem hi omnes sectæ quædam Donatistarum, vt hodie Luthe-

ranorum ſectæ ſunt Anabaptiſtæ, Caluiniſtæ, Oſiãdrini, aliíque permulti:) D *ſi in ſolis Orientalibus, inter Arrianos, & Macedonianos & Eunomianos, & ſi qui illic alij ſunt, requirenda eſt. Quis autem poſſit ſingulas quaſi hæreſes enumerare ſingularum gentium? Si autem Chriſti Eccleſia Canonicarum Scripturarum diuinis & certiſſimis teſtimoniis in omnibus gentibus deſignata eſt, quicquid attulerint, & vndecûnque recitauerint, qui dicunt; Ecce hîc eſt Chriſtus, & ecce illic, audiamus, ſi oues ſumus, vocem paſtoris noſtri, Nolite credere: Illæ quippe ſingulæ in multis gentibus vbi Eccleſia eſt, non inueniuntur. Hæc autem quæ vbique eſt, etiam vbi illæ ſunt, inuenitur. Ergo in Scripturis Canonicis eam requiramus.* Hæc Auguſtinus. Accommodemus hæc ad pręſentes hæreſes, & dicamus; Si Scripturæ in ſola Geneua, in quibuſdã Helueticorum pagis, & in comitatu Palatino Rheni, & in Britannię inſula Eccleſiã fore deſcripſiſſent, ſoli Caluiniſtæ eam obtinerent. Si Vvirtembergę, Lipſiæ, Magdeburgi, ad ſolos Melãchthonicos ſeu molliores Lutheranos tranſeundum eſſet. Si in ſuperiori Saxonia, vt Lubecę & Hamburgi & in ducatu Vvirtembergenſi, ſoli eam tenent rigidi Lutherani. Si in Pruſſia, ſoli Oſiandrini. Si in Sileſia, ſoli Suenckfeldiani: E Si in Morauia & in quibuſdam huius inferioris Germaniæ pagis, ſoli Anabaptiſtæ Eccleſiam habent. Cæterùm ſi nec hîc nec illic, ſed vbique nulli certo loco aut incluſam aut alligatam fore Eccleſiam Scripturæ prędixerunt, ſoli illam habent Chriſtiani qui vbique ſunt; & qui propterea etiam ab ipſis hæreticis Catholici, quaſi ad vniuerſum corpus pertinentes, nuncupantur. Fides enim quæ Catholica dicitur, in omnibus locis prænominatis reperitur. Reliquæ hæreſes non in omnibus Chriſtianorum populis, ſed vnaquæque ſuis certis locis graſſatur. Ergo in Scripturis præſentem quoque Eccleſiam exquiramus. Vt autem in pertractandis Scripturis, quantum fieri à nobis poteſt, & ſolidè & dilucidè verſemur, de Chriſto pariter & de Eccleſia, de capite & de corpore coniunctè diſſeremus. Vtrumque enim eadem fere opera ſimul & coniunctim Sancta Scriptura nobis deſcribit atque commendat.

Diſperſio ſectarum huius temporis.

Quòd F

A ## *Quòd Ecclesia Christi sit credentium multitudo visibilis, & illustris, Demonstratio ex promissis ante legem.*

CAPVT PRIMVM.

ILLVD ante omnia obseruandum est, quòd quemadmodum non statim post hominis lapsum caput Ecclesiæ, qui Christus est, apparuit, sed propter varias & maximas causas (quas hoc loco recensere prolixum est, & nimis ab instituto remotum) primùm absque lege scripta vtcunque sperabatur, deinde sub lege certiùs expectabatur; sed ita vt lex illa venturum eum promitteret, non præsentem præstaret; obscuriùs quoque sub figuris & vmbris, ceremoniis & sacrificiis ad tempus; exerceret, & pædagogus magis esset prima elementa tanquam pueros docens, quàm magister eruditus, qui omnem veritatem apertè doceret, & tanquam viros solido cibo pasceret, sic nec ipsum Christi corpus quod est Ecclesia, statim illustre & conspicuum esse cœpit, sed quibusdam quasi gradibus atque vestigiis ad suam plenitudinem Ecclesia peruenit, sicuti paulatim multis præcedentibus vmbris, rerum figuris, prophetiis, oraculis ipsemet tandem Christus & tota veritas patefacta mundo est. Nempe sic magis ac magis semper innotuit Ecclesia, quò magis ac magis manifestari cœpit Christus. quod ex historia sacra liquidè cõstabit. Ante diluuiũ, vt perexigua erat de Christo mentio, & rara prædictio, scilicet in solis illis verbis; *Ipsa conteret caput tuum*; Et in Abelis Sacrificio, sic credentium maxima paucitas legitur. Seth & filius eius Enos cum paucissimis familiæ suæ posteris, Mathusala, Enoch & ipso Noë, in cuius sola familia octo hominum (toto reliquo orbe propter scelera demerso) veri Dei verus cultus remansit. Dixit enim ei dominus, *Ingredere tu & omnis domus tua in Arcam. Te enim vidi iustum coram me in generatione hac.* Neque tamen hîc plenioris futuræ Ecclesiæ typus defuit. *Ipsa enim Arca in eo quòd omnia animalium genera intra se contineret, omnes gentes significabat quas Ecclesia continet*: ait Augustinus libr. 12. cap. 15. contra Faustum Manichæum, & docet S. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos. Sed hæc adhuc obscuriora fuerunt.

Christus & Ecclesia eius paulatim innotuerũt eisdem semper gradibus & incrementis.

B

1. Gen. 3. Gen. 4. Gen. 7. Augustinus. Hieronym.

2\. Post diluuium totis trecentis annis, nempe vsque ad ætatem Abrahæ, nulla planè fit credentium, aut purè Deum colentium euidens mentio: *Non quia toto illo tempore defuerint* (ait Augustinus) *sed quia si omnes commemorarentur, esset hæc magis historica diligentia, quàm prophetica prouidentia.* Hæc ille de Ciuitate Dei lib. 16. cap. 2. Nempe quia non aliter procursum Ecclesiæ, seu Ciuitatis Dei describere voluit Spiritus Dei, quã de ipso Christo prophetias texere, quum toto hoc tempore de capite Christo nulla figura, aut prædictio intercesserit, de Ecclesia quoque eius corpore par silentium fuit. Extitit enim illa quidem, sed in vnica tantum familia. *Nam in diluuio multarum superstitionũ* (ait Augustinus libri præallegati cap. 12.) *per vniuersum mundum vna remanserat domus Thare, qui pater Abrahæ fuit, in qua custodita est plantatio Ciuitatis Dei.* Augustinus. C Augustinus.

3\. At verò, *in Abrahamo* (ait ibidem Augustinus) *sicuti clariora leguntur promissa diuina de Christo, sic euidentior incipit esse notitia Ciuitatis Dei.* Nunc enim promittitur apertè semen, in quo benedicentur omnes gentes, quod est Christus, & designatur familia ex qua nasciturus esset. Gen. 12. & 18. Designatur quoque futura Ecclesia his verbis; *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris.* Gen. 22. Hoc enim non ad Israëliticam tantùm gentem pertinet, sed ad illud etiam semen, quod futurum est secundum imitationem fidei toto orbe terrarum, vt docet Augustinus libro citato cap. 21. & 32. Rursum in Psal. 30. conc. 2. & in lib. de vnitate Ecclesiæ, cap. 6. vbi sic Donatistas alloquitur, tractans illa verba. *In semine tuo benedicentur omnes gentes. An Iudæorum nobiscum peruersitate contenditis, vt dicatis in solo populo nato ex carne Abrahæ intelligendum semen Abrahæ? Quid ergo dicat Apostolus, audite. Abrahæ dictæ sunt repromissiones, & semini eius, quod est Christus. Ecce in quo semine benedicentur omnes gentes. Ecce testamentum Dei. Aperite aures. Hominis testamentum nemo irritum facit aut superordinat. Et quare vos irritum facitis testamentum Dei dicendo, nec in omnibus gentibus esse completum, & periisse iam de gentibus, in quibus erat semen Abrahæ? Quare superordinatis dicendo: In nullis terris hæredem permanere Christum, nisi vbi potuerit cohæredem habere Donatum?* Hæc ille. Quæ totidem verbis Luthero,

Augustin. de vnit. Eccl. cap. 6. Gal. 3.

Caluino, aliisque hodie nouatoribus dici debent. Illi enim omnes testamentum Dei irritum faciunt, quotquot hodie non omnium gentium Ecclesiam ponunt: sed iam ex omnibus gentibus sub Papatu defecisse,& apud paucos remansisse, in locis videlicet prænominatis impudentissimè asserunt. Sed pergamus in historia sacra. D

4. Eadem promissio & Christi,& Ecclesiæ facta est Isaac filio Abrahæ, eisdem planè verbis Gen.26. & Rursum ad Iacob Gen.28. sed maiore paulò euidentia. *Erit*, inquit Scriptura, *semen tuum quasi pulnis terræ; dilataberis ad Orientem,& Occidentem, & Septentrionem & Meridiem. Date mihi* (ait Augustinus Donatistis) *hanc Ecclesiam si apud vos est; Ostēdite vos communicare omnibus gentibus, quas iam videmus in hoc semine benedici*, hoc Christi nomen profiteri. *Date hanc, aut furore deposito accipite.* Hæc ille de vnit. Ecclesiæ cap.6. Est etiam in benedictionibus Iacob aperta Prophetia de Christo his verbis; *Non deficiet Princeps de Tribu Iuda, donec veniat qui mittendus est:* & subiicitur statim de Ecclesia. *Et ipse erit expectatio gentium. Quod clarius est videndo, quàm exponendo*, ait August. de Ciuit. Dei lib.16.cap.41. quia videlicet per omnes gentes diffusa iam est Ecclesia.

Gen 49.

5. Iam verò data ipsa lege sicuti magis per varias ceremonias & figuras innotuit Christus (ipse enim Moyses, ait Augustinus de Ciuit. Dei, lib.18.cap.11. *Christum Prophetauit per figuras obseruationum carnalium in tabernaculo & sacerdotio & sacrificiis, aliisque mysticis plurimisque mandatis*) ita & ipsa fidelium magis creuit Ecclesia, sacerdotio Aaronico tunc instituto, & Tribu Leuitica Deo consecrata, vnde eius Ecclesiæ rectores perpetuò sumerentur, de futura quoque Christi omnium gentium Ecclesia, omniúmque oculis conspicua clariùs & crebrius prophetatum fuit. Iam enim terram promissionis impleuerant Israëlitæ:& sub Iudicibus, dein Regibus, postremò pontificibus suis in satis illustri & conspicua multitudine vixerunt. Ne tamen completum id totum putaretur quod Abrahamo, Isaac, & Iacob toties promissum fuit, de multiplicando semine eorum, non cessarunt de futura adhuc longè ampliori Ecclesia prędictiones. Itaque ante Psalmos & Prophetas, Anna mater Samuelis, *Qui transferendi Iudæorum sacerdotij typus erat, & in quo tempus prophetarum cœpit* (ait Augustinus) quemadmodum de Christo sic etiam de Ecclesia conspicua prædixit his verbis. *Repleti priùs pro panibus se locauerunt & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est. Repleti panibus* (ait Augustinus libro citato, cap.4.) *illi sunt Israëlitæ quibus credita sunt eloquia Dei: famelici autem sunt gentes totius orbis. Sterilis enim erat in omnibus gentibus Dei Ciuitas, antequam iste fœtus, per quem eam factam fœcundam cernimus, oriretur: id est, antequam Christus nasceretur. Dicat ergo Ecclesia Christi, ciuitas Regis magni, gratia plena, prole fœcunda; dicat quod de se tanto ante tempore prophetatum est. Exultauit cor meum, &c.* Hæc ibi Augustinus. E

De Ciuitat. Dei Lib.7. cap.1.

1.Reg.2.

Rom.3.

Demonstratio visibilis & latè diffusa Ecclesiæ, ex Psalmis.

CAPVT II. F

QVOD si psalmos hîc consulamus, infinita nobis occurrunt de hac re testimonia. Sed nos summatim præcipua perstringemus. In Psalmo 2. de Christo dicitur; *Filius meus es tu:* móxque de Ecclesia subiicitur; *Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam extremos fines terræ. Nemo Christianus hanc hæreditatem aliud esse quàm Ecclesiam vnquam intellexit*, ait Augustinus de vnitate Eccle. cap.8.

In Psal.18. de Ecclesia dicitur (interprete Apostolo, ad Rom.10.) *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Rursum; *In sole posuit tabernaculum suum*, id est; *In manifestatione posuit S. Ecclesiam suam* (ait Augustinus) *non in occulto, non quæ lateat, non velut operta, ne fortè fiat sicut operta super greges hæreticorum. Quid tu hæretice fugis in tenebras? quid latitare conaris?* Hæc ille in Enarrat. Ibidem; mox quoque de Christo subiicitur; *Ipse tanquam sponsus, &c.*

Enarrat. ibidem.

In Psal.21. quùm de passione Christi multa prædicta essent, vt illud; *Foderunt manus meas, &c.* de Ecclesia subiicitur; *Conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.* Notat hîc Augustinus enarratione in hunc locum; *Si dixisset propheta, fines terræ, nec adiecisset, vniuersi, dicerent Donatistæ; Ecce, habemus*

fines

A *fines terræ in Mauritania.* Nec minus hodie dicerent Caluinistæ Angli; Ecce habemus in Britannia: & sic de cæteris. *Sed dixit Propheta; Vniuersi fines terræ: O hæretice* (ait Augustinus) *vniuersi dixit: Qua exiturus es vt euadas quæstionem? Non habes quò exeas, sed habes quò intres.* Hæc ille.

Rursum in Psalm.44. quum obscuriùs de Christo dictum esset; *Eructauit cor meum verbum bonum,* &c. De Ecclesia apertè subiicitur; *Pro fratribus tuis nati sunt tibi filij: Constitues eos principes super omnem terram. Hæc est Catholica Ecclesia* (ait Augustinus in Enarrat.ibidem) *Agnoscant qui præcisi sunt; veniant ad vnitatem, adducantur in templum Regis. Templum suum Deus vbique collocauit, vbique firmauit, super omnem terram.* Hæc ille.

Sed apertissimus hac in re est Psal.47. *Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Hæc est Ciuitas* (ait Augustinus) *in monte posita, quæ abscondi non potest. Hæc est lucerna quæ sub modio non occultatur, omnibus nota, omnibus diffamata.* Sequitur enim; *Fundatur exaltatione vniuersæ terræ mons Sion. Latera Aquilonis, Ciuitas Regis magni, &c.* Nec minus apertè in Psal. 49. de Christo dicitur; *Deus deorum loquutus est.* Móxque de Ecclesia additur; *vocauit terram à solis ortu vsque ad occasum: Ex Sion species decoris eius. Quid hìc exurgunt pseudochristi & pseudoprophetæ* (ait Augustinus) *dicentes; Ecce hic est Christus, ecce illic? Non audio ostendentes partes: Deus deorum totum mihi ostendit.* Hæc ille. Simili & breuitate & claritate in Psal.56. legimus; *Exaltare super cælos Deus,* de Christo; *Et super omnem terram gloria tua,* de Ecclesia. *Cur dominum Christum exaltatum super cælos creditis, & eius gloriæ super omnem terram non communicatis?* ait Augustinus Donatistis. Neque verò dubitari potest de Christo & eius Ecclesia dici. Psal. 71. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum,* & quæ sequuntur. Vbi super id quod in fine illius Psal. dicitur, *Replebitur maiestate eius omnis terra, fiat fiat:* sic concludit Augustinus; *vicit vos verbum Dei dicens; Fiat. Ecce manifestata est in psalmis Ecclesia toto orbe diffusa, super quam requiescit gloria Regis eius.* Hæc ille, loco posterius allegato. Totidem verbis Lutheranis hodie, Catholicus tantundem dicito.

Enarrat. ibidem.

Enarrat. ibidem.

B

De vnitate Eccles. cap.8.

Demonstratio eiusdem ex prophetis.
CAPVT III.

VENIO nunc ad prophetas, qui pari diligentia illustrem nobis & amplissimam futurã Ecclesiã Christi describunt. Primus Esaias tam copiosus & luculentus hac in parte est, vt hoc nomine à S. Hieronymo in prologo commentariorum in Esaiam, & à S. Augustino lib.18.cap.19. de Ciuit. Dei, non tam propheta quàm Euangelista nuncupetur. Sic enim ipso statim initio de Christo & de Ecclesia pariter prophetiã suam texit. *Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium: & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes: & ibunt populi multi & dicent; Venite, & ascendamus ad montẽ Dei,* qui est Christus, *& ad domum Dei Iacob,* quæ est Ecclesia. His verbis non numerosam tantùm, sed & conspicuam fore Ecclesiam Christi prædixit. *Quid enim* (ait Augustinus) *tam manifestum quàm mons? Sed sunt & montes ignoti, quia in vna parte terrarum positi sunt. Iste autem mons non sic, sed erit mons in vertice omnium montium, & fluent ad eum omnes gentes. Quis errat in hoc monte? Quos odium excæcauit, qui fratres non diligunt. Isti se separarunt ab orbe terrarum,* Hæc ille. Rursum, quum de Christo dixisset; *Egredietur virga de radice Iesse,* & multa alia, subijcit de Ecclesia; *Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientis.* Sed vt omittamus plæraque ex cap.26.& 27. item cap. 40. & duobus sequentibus, quæ de Christo & de Ecclesia in hunc sensum habentur, vnum aut alterum adhuc locum subnotabimus.

Cap. 2.

C

Tract.1.in Epist.Ioan.

Cap.11.

Postquam de Christi gratia & amore erga populum suum multa dixisset, de futura Ecclesia sic scribit; *Ecce, & isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.* Et iterum; *Leua in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi:* quasi alludens ad promissionem Abrahæ factam Gen. 12. vbi iubetur *leuare oculos suos,* &c. Et paulò pòst; *Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ,* hoc est, filii gentium: *Angustus est mihi locus: fac spacium mihi vt habitem,* &c. Quibus sanè verbis Ecclesiam Christi in illustri multitudine, non in obscura paucitate positã describit; adeóque numerosam forè vaticinatur, vt vniuersus quasi orbis eam non capiat. Simile his est quod alibi dicit; *Parauit Dominus brachium sanctum suum,* id est Christum, *in oculis om-*

Cap.49.

nium gentium : & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Et iterum; *Lætare sterilis quæ* D
Cap.54. *non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia plures filij desertæ, quàm eius quæ habet virum:*
(quæ verba Apostolus de Ecclesia Christi exponit ad Gal. 4.) *Dilata locum tentorij tui,*
Cap.60. *& pelles tabernaculorum tuorum extende: ne parcas: longos fac funiculos tuos; ad dexteram enim &*
ad læuam penetrabis, &c. Præclara & dilucida hæc sunt, magis autẽ quæ sequuntur; *Surge,*
Illuminare Hierusalem, &c. *Super te orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur, & ambula-*
bunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos & vide: Om-
nes isti congregati sunt, venerunt tibi, filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc
Obiectionis remotio. *videbis & afflues, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo*
gentium venerit tibi. Hæc ille. Ne verò in variis quidem gentibus futura videretur Ec-
clesia, sed tamen apud huiusmodi homines qui soli Deo essent cogniti, & mundo in-
Cap.61. cogniti (quod hodie protestantes ferè omnes imaginantur) adhuc apertius dicit, cap.
seq. *Scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint*
illos, cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus. Planè ita illustrem & conspi-
cuam fore Christianorum Ecclesiam prædicit, vt etiam digito demonstrari illa pos-
sit, etiam ab iis qui non sunt eius.

Sed alias nunc prophetias texamus. Quæ enim Spiritus S. toties inculcare & repe-
tere voluit, non pigere nos debet etiam repetere. Maximè in hac quæstióne de Eccle-
sia, quæ sola copiosissimè ex Scripturis ostenditur, & in qua demonstranda ad Scri-
Tract. 2. in Epist. Ioan. pturas appellarunt hæretici. Huc accedit quod S. Augustinus diligenter monet, *eas* E
Scripturas maximè memoriæ commendandas esse, quæ contra hæreticos valent plurimum, quorum
insidiæ infirmiores, quosque & negligentiores circumuenire non cessant.
Cap.17. Proximè Esaiam sequitur Hieremias, qui de Ecclesia sic scribit; *Sedes gloriæ exaltata est*
sanctificatio nostra. His enim verbis *docet illam Ecclesiam prædictam esse, quæ omnibus eminet*
Contra Faustum lib.13. cap.13. *& apparet,* ait Augustinus, & ex eo postea copiosiùs suo loco ostẽdetur. Ezechiel quo-
que de Christo & eius futura gratia prædicens, eam gentibus conspicuam fore his
Cap.37. verbis docet. *Erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus. Et scient*
gentes quia ego Dominus sanctificator Israël, quum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpe-
tuum. Certè si vel apud paucos vel obscura hæc Christi sanctificatio, quæ in toto
Dan.2. Christianæ religionis vsu consistit, esset, sciri illa à gentibus non posset. Nec minus
perspicuè Daniel. Christus enim *lapis ille est excisus de monte sine manibus, qui factus est mons*
Tract.1 in Epist. Ioan. *magnus, & impleuit vniuersam terram.* Quod de Ecclesia prædictum & impletum esse do-
cet Augustinus. Sed & alibi idem de Christo & Ecclesia pariter prædicit in hæc ver-
Dan.7. ba; *Datus est ei principatus & honor & Regnum, & omnes populi & tribus & linguæ seruient ipsi.*
Præclarè quoque Aggæus propheta de Christo dicit; *Veniet desideratus cunctis gẽtibus.* De
Cap.1. De ciuit Dei lib.18.ca.45. Ecclesia subiungit; *Implebo domum istã gloria, & magna erit gloria domus istius nouissimæ plus-*
quàm primæ. Quod quidem non de reædificato Salomonis templo per Nehemiã, sed de
Cap.3. Ecclesia Christi prędictũ fuisse docet Augustinus accuratè. Micheas eãdem de Chri- F
sto & Ecclesia prophetiam ad verbum habet cap. 4. quam ex Esaiæ cap.2. supra cita-
uimus. Abacuch quum de Christo dixisset, *Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pha-*
Lib.16.cap.19. *ran,* vt exponit Augustinus contra Faustum Manichæũ, statim de Ecclesia subiungit;
De Ciuit. Dei lib.18.cap.32. *Operuit cælos gloria eius, laudis eius plena est terra: Splẽdor eius vt lux erit.* Quod totũ de Ecclesia
Cap.3. dici demonstrat Augustinus copiosè. Nec tacuit hoc Sophonias, cùm scriberet, *Tunc*
Cap.9. *reddam populis labium erectum, vt inuocent omnes nomen Domini, & seruiãt ei humero vno.* Aper-
tiùs autem Zacharias de Christo quũ dixisset, *Ecce venit Rex tuus tibi mansuetus,* addit de
Ecclesia; *Potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ.* Postremus
Cap.1. Malachias vno & eodem Spiritu cum cæteris describens Iudaici populi derelictio-
nem, ait de Ecclesia Christi; *Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gẽ-*
tibus: & in omni loco sacrificatur nomini meo oblatio munda.

Prætermittenda hoc loco non sunt, quæ sapientissimus Salomon diuino etiam
Augustinus. Spiritu afflatus tam de Christo quàm de Ecclesia Christi mysticè prophetauit. Ete-
nim quæ in Canticis Canticorum de sponso & sponsa scribuntur, *de Christo & de san-*
cta Ecclesia dicta esse, omnis Christianus agnoscit, ait Augustinus lib. de vnit. Eccle. cap.13. In
principio ergo illius diuinissimi colloquij, in quo & sponsi & sponsæ admirabiles
dotes & virtutes describendæ essent, ante omnia quæritur, vbi sponsus inueniri possit,
& quæ sit Ecclesia in qua Christus inuenitur. Dicit ergo sponsa, id est, Ecclesia. *Indi-*
ca mihi

A *ca mihi, quę diligit anima mea vbi paſcas, vbi cubes in meridie: Veniet enim dies medius* (ait Augu-
ſtinus hunc locum exponens) *quando ad vmbracula concurrent paſtores*: veniet lucida illa Lib. de Paſto ribus cap. 5.
prædicatio nominis tui, quando ad latibula ſe recipient ſegregati paſtores, relicto
vnico vero paſtore. *Et fortè latebit me vbi tu paſcis, vbi cubas. Volo vt mihi annuncies.* Et cau-
ſam ſubiicit huius ſui deſiderij. *Ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum*: vel vt legit
Auguſtinus, *Ne fortè fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorum. Ego enim* (ait in perſona
Eccleſiæ Auguſtinus huius loci interpretationem proſequens) *manifeſta ſum, ſed ne ſi-
cut occulta, & ſicut cælata incidam ſuper greges ſodalium tuorum. Omnes enim hæretici à Chriſto
exierunt, omnes qui facti ſunt paſtores mali habentes greges ſuos ſub nomine Chriſti, illius ſodales fue-
runt, illius conuiuium acceperunt: ſimul cum illo dulces capientes cibos* (vt legimus pſal. 54.) *An-
nuncia ergo mihi, ne fortè te præterito incidam in ſodales tuos, qui nominis conſortium portant, Chri-
ſtiani dicuntur, ſed ſeparati aberrant. Audio enim varias eſſe partes, ſed vnam eſſe vniuerſo tuo cohæ-
rentem. Tu ergo dic vbi cubas, ne fortè incurram in greges hæreticorum. Sodales enim Chriſti* (ait Iu- *In Annotationibus ſuper Canticum Canticorum.*
ſtus Orgelitanus epiſcopus) *quadam ex parte hæretici vocantur, quia natiuitatem, paſsionem &
Reſurrectionem eius profitentur, habentes formam pietatis, &c. Huic interrogationi, ſeueriſsimè* (ait
Auguſtinus loco citato) *non blandè reſpondens ſponſus, ſed pro magnitudine periculi: Niſi cogno-
ueris*, inquit, *temetipſam, ô pulchra inter mulieres, exi: & abi poſt veſtigia gregum tuorum, & paſce
hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorum.* In quibus verbis *vnumquemlibet ex Eccleſia tanquam
Eccleſiam Chriſtus alloquitur* (ait Auguſtinus) *& dicit; Niſi cognoueris temetipſam, exi: id eſt, aut*
B *cognoſce te aut exi. Quia ſi te non cognoueris, exitura es. Exire autem hæreticorum eſt.* Ideo ſubdit; *Paſcere hœdos hæreticorum eſt.*
*Et abi poſt veſtigia gregum tuorum, ſequendo malos greges; Et paſce hœdos tuos, iam non oues. Exie-
runt enim ab Eccleſia. Manenti Petro dicitur; Paſce oues meas. Exeunti hæretico dicitur; Paſce hœdos
tuos.* Hæc ibi Auguſtinus. Sic & alibi hunc locum, ſed paulò enucleatius tractat. *Niſi* Luc. 22.
cognoueris temetipſum, exi tu. Non ego te eiicio. Sed exi vt dicatur de te; Ex nobis exierunt: ſed non Epiſt. 48. ad Vincentium.
*erant ex nobis. Exi tu non in veſtigiis meis, ſed in veſtigiis gregum, nec vnius gregis ſed diuerſorum gre-
gum & errantium, & paſce hœdos tuos, non oues meas, & in tabernaculis paſtorum, non in taberna-
culo paſtoris, vbi eſt vnus grex & vnus paſtor. Cognoſcit enim ſemetipſam Eccleſia, ne hoc ei contin-
gat, vt abeat in deuia hæreticorum, quia eis contingit hoc qui ſe in Eccleſia non cognouerunt*: id eſt,
quibus Eccleſia incognitum & occultum quiddam videtur, vt hodie proteſtantibus.
Nec diſſimiliter hūc locum tractat Iuſtus Origelitanus epiſcopus ſcriptor eruditus, *Vide hunc Authorem in Bibliotheca Sacra tomo 6.*
elegans, & antiquus qui ante annos mille & amplius ſcripſit. *Si ignoras te, ô pulchra inter
mulieres, id eſt, O glorioſa inter hæreſes, ne aberres me alibi extra te quærendo vllo modo. In te quippe,
vbi me hactenus non quærebas tanquam in meridie requieſco. Chriſtus enim in Eccleſia Catholica tan-
quam in meridie cubans, mundum vniuerſum ſuo fulgore perfundit. In illis ergo te eſſe recognoſce,
quibus poſt Reſurrectionem meam veraciter repromiſit; Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſ-
que ad conſummationem ſeculi: Quòd ſi quadam promiſſorum meorum dubitatione aliquo modo flu-
ctuas, nec meam præſentiam nec tuam pulchritudinem cognoſcis, egredere, & abi poſt veſtigia gregum*
C *tuorum. Meritò enim poſt veſtigia gregum perget, qui paſtoris præſentiam dereliquit. Et paſce hœdos
tuos, iuxta tabernacula paſtorum, iniuſtos homines oblectans traditionibus vel conuenticulis hæreti-
corum. His etenim redargutionibus obiurgari merentur, qui Chriſtum in Catholica* Eccleſia, *vel ſeipſos
Catholicam* Eccleſiam *eſſe non cognoſcunt.* Hæc ille in annotationibus ſeu commentariis
ſuper Cantica Cant. Ex qua tota diſputatione illud colligitur; Chriſtum cubare &
paſcere in Eccleſia cognita, & inueniri ſponſum non niſi in manifeſta Eccleſia, de
qua manifeſta Eccleſia qui ſemel dubitat, exire incipit: ad hæreſim tendit. Idcirco
pergens ſponſus eam deſcribere dicit; *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te amica
mea*, vt eius videlicet illuſtrem ſplendorem oſtenderet.

Demonſtratio eiuſdem veritatis ex Euangelio.

CAPVT IIII.

ATQVE hęc quidē hacten⁹ ex veteri teſtamēto, ex lege, Pſal. & prophetis.
Quę omnia, ne in alienū ſenſum detorta cuiquā videātur, ipſum hic Sal-
uatorē interpretē adhibebimus: Et (vt loquitur Aug.) *ipſum caput audiemus* De vnit. Eccleſ. cap. 9.
veriſsimū demonſtratorē corporis ſui. Quū enim poſt glorioſam Reſurrectionē
apparēs diſcipulis ſuis, & aperiēs illis ſenſum, vt intelligerēt Script. dixiſ
ſet illis; *Neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis, & pſalmis de me, tan-*

d ij

De vnit. Ecclesiæ cap. 9. Gen. 2.

quam si quæreremus (ait Augustinus) *vtrũ in eo quod dixit de me, illic intelligenda esset Ecclesia, propter id quod scriptum est; Erunt duo in carne vna, vt non solum de capite, verumetiam de corpore, certa diuina oracula teneremus. Sequitur, & dicit eis; Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die. Hic ipsum caput ostenditur. Vide autem quemadmodum de corpore adiungat, quod est Ecclesia, vt nos nec in sponso nec in sponsa errare permittat. Et prædicari* (inquit) *in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum, per omnes gentes, incipiẽtibus à Ierusalem. Nihil hac voce veraciùs, nihil manifestiùs.* Quæ ergo Abrahæ, Isaac & Iacob ante legem promissa sunt, quæ futura psalmi & prophetæ creberrimè inculcabant, hoc nũc necessariò implendum esse, ipsa veritas dilucidè affirmat. Quin & frequentius hoc idem Saluator in Euangelij sui prædicatione præmonuerat. Primùm enim, Matth. 5. quum multa discipulos suos in monte seorsim à turbis docuisset, sic eos totius fideliũ Ecclesiæ personam gerentes alloquitur; *Vos estis lux mundi: Non potest ciuitas abscondi super montem posita.* Deinde, quia multitudo conspicua futura erat Ecclesia, Controuersias quæ priuatim terminari non poterant, ad illam referri iubet. *Si peccauerit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. Si te non audierit, adhibe adhuc tecum vnum vel duos:* vtrumque hoc priuatum est, & paucorum arbitrium. Nunc vt multitudinem designet conspicuam & certam ad quam referri causa possit, subiicit: *Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ.* Quo præcepto nihil vanius esset, si ipsa Ecclesia, quæ hic adiri à fidelibus iubetur, occulta prorsus & incognita fidelibus futura esset, posita vel in deserto paucorum, vel in multitudine incognita.

Matth. cap. 5. Matth. 18.

D E

Rursum de pseudochristis & pseudoprophetis, id est hæreticis apertissimè admonens, eos à paucitate & latebris imprimis cauendos docet. *Si quis*, inquit, *vobis dixerit; Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere.* Et iterum; *Si dixerint vobis, Ecce in deserto, quasi vbi nõ est frequentia multitudinis*, ait Augustinus, *nolite exire. Ecce in penetralibus, quasi in secretis traditionibus atque doctrinis, nolite credere.* Postremò in nouissimis verbis suis quæ habuit in terris (vt notauit diligenter Augustinus) manifestam & copiosam demonstrauit Ecclesiam, dicens iamiam ad patrem ascensurus; *Eritis mihi testes in Hierusalem, & in tota Iudæa, & in Samaria, & vsque ad vltimum terræ.*

Matth. 24. De vnit. Ecclesię cap. 20. Ibidẽ cap. 16. Act. 1.

Verba Christi cum verbis prophetarum cum Ecclesia comparantur. Esa. cap. 2. Matth. 5. Luc. 24.

Est autem obseruatione dignissimum, vt hæc Saluatoris verba verbis propheticis aptè respondeát. Quod enim dixit Esaias, *de monte domus domini futuro in vertice montiũ, & eleuando super omnes colles*, apertiùs dixit Christus Apostolis præsentibus, Ecclesiæ suæ primitijs; *Non potest ciuitas abscondi super montem posita.* Quod dixit Dauid; *Exaltare super cælos Deus*, dixit Christus; *Oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam:* Quod adiicit statim Dauid; *& super omnem terram gloria sua*, adiecit statim Christus; *& prædicari in nomine eius remissionem peccatorum per omnes gentes.* Quod dixit Dauid; *Ex Sion species decoris eius:* & Esaias; *De Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem:* dixit apertè Christus; *Incipientibus ab Hierusalem.* Et tunc hæc omnia dixit Christus, quum doceret discipulos, *aperiens illis sensum vt intelligerent Scripturas*, quomodo *necesse esset omnia impleri, quæ scripta sunt de illo in lege Moysi, in psalmis & prophetis.* F

Iam verò ne quod futurum dicit Saluator, diutiùs expectandum videatur, aut post mille tandem & quingentos annos implendum, describit diligenter historia sacra omnia per ordinem subsecuta fuisse, sicut Saluator prædixerat. Nam in Hierusalem primò cœpisse Ecclesiam, Actorum caput secundum demonstrat: *baptisatis ibi vno die 3000. hominum.* Rursum orta persecutione Hierosolymis, dispersos fuisse fideles in regionibus Iudæę & Samariæ, Actor. 8. qui *transeuntes per castella & ciuitates, Euangelisabant verbum Dei.* Quia ergo restabat, vt prædicato Euangelio in Iudæa & Samaria, prædicaretur ex ordine *per omnes gentes*, vt Saluator prædixerat, *vsque ad vltimum terræ*, vocatur Saulus de cælo, Actorum nono. Fit ex persecutore prædicator, & dicit de illo dominus ad Ananiam; *Vas electionis mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus & Regibus, & filiis Israel.* Rursum, quum ipsi Paulo Iudæi resisterent & contradicerent Antiochiæ, ipse & Barnabas dixerunt ad eos; *Vobis oportuit primùm loqui verbum Dei: sed quia repulistis illud, conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis dominus dicens; Posui te lumen gentibus, vt sis salus mea vsque ad vltimum terræ.* Quod quidem totum quemadmodum postea cõsecutum sit, & *in omnem terram exiuerit sonus eorum*, (vt Apostolus ipse adhuc de suo tempore scripserat) tum Acta & literæ Apostolicæ, tum tota reliqua historia Ecclesiastica demonstrat.

Act. 9. Act. 13. Rom. 3.

A Ex his omnibus vtriuſque inſtrumenti Scripturis, luce clariùs demonſtratur veram Chriſti Eccleſiã multitudinem eſſe fidelium, non paucitatem; eámque illuſtrẽ, non obſcuram; & vbique gentium diffuſam, non hîc aut illic concluſam. Nec cuiquam aut inutile, aut curioſum videri hoc debet, quòd tantam teſtimoniorum farraginem ad vnius rei veritatem demonſtrandam collegerim. Fecit hoc ante me Auguſtinus contra Donatiſtas, quorum multò hac in re minor erat inſania, & tolerabilior dementia, quàm noſtrorum hodie hæreticorum furor eſt. Illi enim ſui tantum temporis Eccleſiam toto orbe diffuſam damnarũt, aut ſaltem à Cæciliani tantũ tempore vix centum adhuc annis periiſſe de toto orbe Eccleſiam impudenter clamitabant. Noſtri verò hodie totis & amplius mille annis Eccleſiam totius orbis damnant. Rurſum illi poſſe quidem Eccleſiam toto orbe perire docere videbantur, ſed non illud Eccleſiæ proprium & neceſſarium eſſe docebant, vt vel incognita, vel paucorum eſſet. Noſtri hodie proprium & neceſſarium eſſe veræ Eccleſiæ volunt, vt mundo incognita ſit, vt penes paucos ſubſiſtat, vt ſemper cruci ſubiecta ſit. Denique notam & characterem veræ Eccleſiæ eſſe, vt pro hæreticis & excommunicatis habeantur, qui ad Eccleſiam pertinent. Præterea Donatiſtæ non re vera hoc quaſi dogma proprium docebant. Eccleſiam periiſſe, aut ex illa perſuaſione ab Eccleſia recedebant; ſed quum alia de cauſa iam ab Eccleſia exiiſſent, iſtud tanquam ex eorum doctrina & ſchiſmate conſequens, illis ſemper obiiciebat & imponebat, tum Optatus, tum Auguſtinus, tum alij Catholici. Quod quidem illis obiectum, ineptè ſanè illi & impudenter tuebantur, neceſſitate tamen quadam magis cœpti ſchiſmatis eò impulſi, quàm ſponte adducti. Noſtri verò hodie, hoc primùm fundamento iacto; Papam eſſe Antichriſtum, & Eccleſiam totius orbis ſcortum eius, ſic à nobis receſſerunt; & tanquam præcipuum Religionis ſuæ myſterium exoſculantur, paucorum electorum eſſe Eccleſiam, & veritatem in mundo ſubinde exulare, & ſimilia. Iuſtiſſimè ergo D. Auguſtini diligentiam hac in re imitari debui, & aduerſus hoſtes perſimiles, imo in hoc genere longè peſtilentiores, telis & armis ſimilibus dimicare. Quanquam ſanè non tantum ad hęreticorum hodie dementiſſimam hanc ſententiam prorſus euertendam; ſed & præterea, ídque multò magis, ad veræ Eccleſiæ Chriſti illuſtrem & certiſſimam quandam notam ac proprietatem demonſtrandam, indéque eius tandem definitionem plenam & abſolutam conficiendam, hæc è Scripturis ſtudioſè commemorauimus. De qua quidem veræ Eccleſiæ Nota ſeu proprietate, eiúſque vſu ad rem præſentem accommodatiſſimo, latius infrà diſputabitur.

Quare tot teſtimonia ad Eccleſiæ propagationem demonſtrãdam coaceruata hoc loco fuerint. Maior eſt hodie proteſtantum quàm olim donatiſtarũ furor.

Vide ſupra lib. 1. cap. 13. & 17.

Vide infra cap. 8. & 16.

Lib. 4. cap. 2. & 3.

Quo ſenſu ſit verum quòd Eccleſia Chriſti ſit multitudo illuſtris, iuxta allegata Scripturarum teſtimonia.

C

CAPVT V.

IAM verò, ne quis erret, quo ſenſu hoc totum verum ſit, quod de Eccleſia diximus, multitudinem illam eſſe illuſtrem, & toto orbe diffuſam, diligenter explicandum eſt. Non enim ſic Eccleſia Chriſti iuxta ſtatum Euangelij, omnium gentium & vbiq; eſſe, ex his Scripturis colligitur, vt vno & eodem momento per omnes orbis partes diffundatur. Neque enim nunc Eccleſia Chriſti vbique terrarum eſt, aut aliquando vbique terrarum fuit ſimul & ſemel; ne quidem ipſo Apoſtolorum tempore; præciſè loquendo, & ſingulas gentes aut nationes hominum complectendo. Nec propterea tamen, vel deſinet nunc eſſe vera Chriſti & Catholica Eccleſia, vel olim deſiit. Sed neque hæreticorum paucitati aut obſcuritati quicquam propterea patrocinabimur. Sed deſcribitur vera Chriſti Eccleſia in Scripturis, pro Eccleſia omnium gentium & populorum, pro Eccleſia longè latéq; diffuſa, illuſtri & conſpicua, variis de cauſis & reſpectu vario. Primùm, vt intelligamus illam ſocietatem Chriſtianorum, eſſe veram Eccleſiam, quæ in fide communicat illi hominum Chriſtianorum ſocietati quæ ſucceſſiuè & per partes, per omnes gẽtes diffuſa & propagata fuit; quod ex continua paſtorum & plebium ſucceſſione oſtenditur. Nam quemadmodum illæ Scripturæ citatæ impletæ ſunt, *non ſimul &*

Quare Eccleſia dicitur eſſe omnium gentium.

Circa finem cap.45. — *vno statim momēto, sed paulatim & per partes* (quod etiam disertè docet S. Hieronymus in commentariis ad Esaiæ cap.45.) sic illa est Ecclesia quæ non simul, sed per partes ætatum & temporum, habet totius orbis consensum, & omnium gentium societatem. Erit ergo illa Ecclesia Christi vera, quæ illam fidem tenet & vnitatem illam amplectitur, quam olim omnes gentes amplexæ fuerunt; quandoquidem omnium gentium est Ecclesia. Itaque etsi pauciores hodie gentes Ecclesia Catholica Romana complectatur, tamen quia illa communicat Christianis omnium gentium qui olim fuerunt, (Lib.4.cap.17.) erit illa vera Christi Ecclesia: de qua re plura pòst. Sic Algerus vir doctissimus, vt probet fidem suam esse Orthodoxam, ostendit eam cum fidelibus antecessoribus suis cōuenire. Ex eo autem quòd cum illis conueniat, ad Ecclesiam verè Catholicam se pertinere demonstrat; quia alioqui periisset Ecclesia in Scripturis descripta, quæ omnium gentium esse describitur. (De Sacramento lib.1. cap.13.) *Cùm*, inquit, *præteriti & præsentes fideles vbique terrarum hoc credant, si hæc vniuersalis fides Ecclesiæ vera ad salutem non extitit, aut nunquam Ecclesia Catholica fuit, aut periit. Neutrum Catholicus dixerit. Nam quum Ecclesia & prophetijs & Euangelijs instituta sit, vbi est quòd veritas Abrahæ repromisit? In semine tuo benedicentur omnes gentes.* (Gen.12.) *Et quod in Euangelio dicitur; Docete omnes gentes?* (Matth.28.) *Quum enim omnes gentes ita se credere glorientur, si salutis benedictione carent, vtrobique veritas Dei & in prophetia & in Euangelio periclitatur.* Hæc ille. Vides clarissimum harum Scripturarum vsum, & vnam causam, quare omnium gentiū Ecclesia in Scripturis describitur.

Alia causa est, vt discat fidelis Ecclesiam Christi eam agnoscere, quæ non respectu vnius regionis aut loci, vel etiam respectu paucarum regionum & locorum, sed quæ respectu totius orbis & omnium gentium diffusa multitudo est. (*Respectu totius orbis Ecclesia omnes hæreses propagatione superat.*) Fieri enim sanè potest, & quam sæpissimè factum est, vt respectu habito ad vnam aliquam regionem, vel aliquas, numero & multitudine, societate & communione hæretici Catholicos superent. Sed respectu totius orbis, diuina prouidentia factum est propter causas quas (Cap. seq.) mox dicemus, vt vna tantùm esset Catholica, quæ omnes hæreticas fama & nobilitate superaret. (De vtilitate credēdi ca. 7.) Animaduertit hoc sapienter S. Augustinus, & notauit sic scribens; *Proculdubiò à Catholica Ecclesia sumendum exordium. Christianorum enim quum sint hæreses plures, atque omnes se Catholicos velint videri; alióśque præter se hæreticos nominent; vna tamen est Ecclesia, vt omnes concedunt, si totum orbem consideres, refertior multitudine: vt autem qui nouerunt affirmant, etiam veritate syncerior.* Hæc ille. Vbi obserua diligenter quod dicit; *Si totum orbem consideres.* (*Consideranda Ecclesia secundum id quod se habet in omnibus gentibus.*) Ecclesia enim, quum omnium gentium esse in Scripturis describatur, certè secundum id quod se habet in omnibus gentibus consideranda est, non secundum id quod se habet in hac vel illa gente. Semper enim respectu omnium gentium numerosior, magísque illustris est Catholicorum multitudo, quàm quorumcunque hæreticorum segregata turba; maximè si hæreticos non simul omnes, sed vnamquámque sectam & speciem seorsim accipias; puta Donatistas, Arrianos, Lutheranos & similes: deinde non Donatistas omnes, sed singulas illorum sectas; vt Rogatistas, Maximinianistas, Circūcelliones; sicuti nec Lutheranos omnes, sed seorsim Confessionistas, Flaccianos, Caluinistas, Anabaptistas, Suenckfeldianos, Puritanos, & sic de cæteris. (In procemio huius 2. partis.) Et ad huius causæ demonstrationem faciunt quæ supra ex Augustini lib. de Vnitate Ecclesię, cap.3. prolixè cōmemorauimus. *Singulæ quippe hæreses in multis gentibus, vbi Ecclesia est, non inueniuntur: Ecclesia autem quæ vbique est, etiam vbi illæ sunt inuenitur.* Hæc ille. Et idcirco, non harum aut illarum; sed omnium gentium Ecclesia describitur. Respectus autem seu consideratio, propter quam Ecclesia Christi præcisè & simpliciter semper est longè, latéque diffusa per multas gentes Ecclesia, duplex est. Partim sanè respectu hæreticorum, partim respectu Iudæorum, non solùm pro statu in quo olim erant, sed etiam pro illo in quo nunc sunt, & vsque ad finem seculi erunt, quandiu extra Ecclesiam sunt. (*Ecclesia respectu hæreticorū est omnium gētium.*) Quod ad primum attinet; vera Ecclesia sic vbique est, vt vbicunque Christi nomen prædicatur, per omnia huiusmodi loca eius vera doctrina luceat & obtineat, non autem ita vlla hæresis: sed aliæ hæreses per hæc loca, alię per illa grassentur, nullæ verò in omnibus locis. Notauerunt diligenter hoc discrimen Sancti Patres, ídque propter prophetias & Scripturas talem Ecclesiam describentes. Theodoretus Cyri episcopus quū hęresum pręcedentiū longā seriem texuisset, eas omnes in paucitate sua euanuisse docens, solā Catholicā vbique eminere monuit. (Hæreticarū fabularum lib.3. in fine.) *Iis*, inquit, *qui colunt veritatem, plena quidem est terra, pleni quoque sunt ipsi orbis terræ fines. Vera est enim Dei prædictio,*

quam

A *quam fecit per linguas prophetarũ.* Vbi quibuſdam prophetiis enumeratis ex Eſaia & Pſalmis, quas & antea produximus; *Hæ* inquit, *omnes prædictiones per Eccleſiam finem accepere. Hæreticorum autem doctrina partim radicitùs euulſa eſt, partim à ſemiaridis arboribus nihil differẽs, in paucis vrbibus & vicis manet.* Hæc ille. Idem diſcrimen obſeruauit S. Auguſtinus his verbis; *Hæretici ſunt oues errantes ſuper omnem faciem terræ: Non quidem omnes hæretici ſuper omnem terram, ſed alij hic, alij ibi: Alia ſecta in Africa, alia hæreſis in Oriente, alia in Aegypto, alia in Meſopotamia: ſic diuerſis in locis ſunt diuerſæ. Sed vna mater Catholica omnes habet Chriſtianos toto orbe diffuſos: verbi gratia; Eſt in Africa pars Donati. Eunomiani nõ ſunt in Africa; ſed cum parte Donati eſt hic Catholica. Sunt in Oriente Eunomiani, ibi autem non eſt pars Donati, ſed cum Eunomianis ibi eſt Catholica. Illa eſt enim tanquam vitis creſcendo vbique diffuſa. Iſti tanquam ſarmenta inutilia, agricolæ falce præciſa. Et iſta quidem vbi præciſa ſunt, ibi remanſerunt: creſcere & ſe diffundere nequiuerunt. Illa verò tanquam vitis creſcens per omnia, & ſarmẽta ſua nouit quæ in illa adhuc mãſerunt, id eſt, malos; & iuxta ſe habet quæ de illa præciſa ſunt; id eſt hæreticos.* Hæc ibi Auguſtinus. Idem iterum docet in Epiſtolam Ioannis, vbi etiam aſſerit *impletum ſuo tempore eſſe, quod ante tot annos promiſſum eſt Abrahæ; in ſemine eius benedici omnes gentes.* Impletum autem, non quia illo ſuo tempore præciſè omnes gentes ad fidem conuerſæ eſſent (alibi enim diſertè agnoſcit nonnullas adhuc gentes ſuperaſſe, in quibus Euangelium non eſt prædicatum) ſed quia creuit Euangelij fides tanquam vitis per omnes illas gẽtes, vbi Chriſti nomen audiebatur: hæreſes autem non ita creſcebant, ac ne creſcere

B vnquam poſſunt, propter innatas ipſis diſſentiones mutuas; & quia tanquam ſarmenta ab vnitate Spiritus (quæ propagationis vitale principium eſt) præciſa ſunt. Sed ad patres redeamus. His ſanè verbis Theodoretus & Auguſtinus per omnes gentes Eccleſiá ſui temporis extitiſſe, & adimpletas prophetias illas veteres ac Chriſti promiſſiones affirmant: Sed id reſpectu tantùm hæreticorum qui per omnes gentes non eſſent, verùm aliæ hîc, aliæ illic. Alioqui multas gentes etiam tunc temporis fuiſſe, quę ad Eccleſiam Chriſti non pertinerent, euidentiſſimum eſt. Nam vt nouum, quem vocant, orbem noſtrorum patrum memoria inuentum, quíque varias & ampliſſimas gentes habet, taceam, vbi ante hæc tempora aut nulla vnquam fuit, aut quàm diutiſſimè ceſſauerat Chriſti prædicatio, produnt hiſtoriæ omnes fere has Septemtrionales partes, Bohemiam, Poloniam, Hungariam, Dalmatiam, Bulgariam, totámque Germaniam ſuperiorem, maximam quoque huius inferioris Germaniæ partem vt Brabantiam, Flandriam, Phriſiam, Hollandiam, quin & magnam quoque Hiſpaniarum partem aliquot ſeculis poſt Auguſtini & Theodoreti tempora ad Chriſti fidem conuerſa fuiſſe. Ab anno videlicet 600. & infrá. Quemadmodum ergo horum patrum tempore contra hæreticos, omnium gentium communio & Eccleſia vrgebatur, licet (vt obiicit Vincentius Rogatiſta & non abnuit Auguſtinus) *quantum ad totius mundi partes pertinet, modica pars eſſet in compenſatione totius mundi, in qua fides Chriſtiana tunc*

C *nominaretur*; ſic & hodie contra præſentes hæreſes Catholica omnium gentium manet Eccleſia, licet illa nunc modica eſſe videatur, in comparatione totius mundi. Nempe quia etiam hodie in multis gentibus, regnis & populis Catholica fides obtinet, vbi horum temporum hæreſes penitus exploduntur. Nulla verò hæreſis in omnibus Eccleſię Catholicæ locis reperitur, ſed alia illic, alia iſthîc: In quibuſdam Germaniæ partibus Lutherani, in aliis Cingliani, in aliis Anabaptiſtæ. Nulla autem ſecta vbique, id eſt per omnes illas gentes vbi Chriſti nomen prædicatur, reperitur; ſed in pleriſque gentibus ignoratur. Ex qua differentia & comparatione concludit Auguſtinus Donatiſtas ad Eccleſiam non poſſe pertinere, hoc argumento planè ſyllogiſtico. *Non eſtis in montibus Sion; quia non eſtis in ciuitate ſuper montem conſtituta, quæ certum ſignum hoc habet, quòd abſcondi non poteſt. Nota eſt ergo omnibus gentibus: Pars autem Donati ignota eſt pluribus gentibus: Non eſt ergo ipſa.* Hæc ille contra Petilianum Donatiſtam. Quæ totidem verbis ad noſtros hodie erraticos hœdos dici poſſunt. Hoc ergo, id eſt hæreticorum reſpectu, dicitur Eccleſia omnium gentium; id eſt, longè latéque diffuſa, quòd creſcit illa, & diffunditur, inſtar vitis per omnes gentes, in fieri (vt ſic intelligentius loquamur) etſi non in eſſe: hæreſes verò, ſicut ſarmenta, non creſcunt, non propagantur in vlla certa ſpecie aut natura; ſed vel prorſus extinguuntur, vel aliæ aliis ſpecie & natura diuerſæ ſuccedunt; & tanquam Hydræ capita, præciſis & extinctis iſtis, aliæ nouæ ſuboriuntur; ita tamen vt amplitudinem vitis veræ nunquã

Lib. de Paſtoribus cap. 8.

Nota diſcrimen hæreſis & Eccleſiæ.

Tract. 1. prope finem.

Contra Creſconiũ lib. 3. cap. 65. & de Natu. & gratia ca. 2. & de vnitate Eccl. cap. 14.

Apud Auguſtinum epiſt. 48.

Libr. 2. cap. 104. in fine.

occupent aut æquiparent. D

Respectu Iudæorum Ecclesia est omniũ gẽtium. Iam verò respectu synagogæ Iudæorũ, propter omnium gentium certam succes-
sionem & propagationem, plurium verò semper gentiũ existentiam ipsam, omnium
gentium est Ecclesia Christi, non vnius gentis aut populi, vt illa fuit. Quo quidem
respectu, facilè Catholica ab omnibus hæreticorum latibulis discernitur. Nam & ip-
sa Iudæorum multitudo, etiam hodie magis illustris & copiosa est, quàmquæcunque
hæreticorum secta. Sunt enim hodie & in Italiæ vrbibus quamplurimis, & in Ger-
maniæ nonnullis, & in frequẽtissimis totius orientis partibus Iudæorum Synagogæ,
vbi & sabbata seruantur, & fit Circuncisio, & leguntur Scripturæ, & ritus atque ce-
rimonię omnes (vno excepto sacrificio quod in solo templo Hierosolymitano, vnde
perpetuò exulant, celebrari potest) sedulò obseruantur. Quorũ quidem omniũ tantus
& tam conspicuus numerus est, vt facilè etiam hodie quamcunque hæreticorũ sectã,
quantũuis numerosam, sua amplitudine superẽt. Hoc discrimẽ apertè prędixit Esaias
Esai.54. dicens; *Multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habet virũ*: vnde sic Donatistas cõpellat Au-
Epist.48. gustinus. *Non timetis ne vobis dicãt Iudæi; Vbi est quòd Paulus vester Ecclesiã vestrã intelligit, vbi
dictũ est; Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis; quia multi filij desertæ, ma-
gis quàm eius quæ habet virum; præponens multitudinem Christianorum multitudini Iudæorum, si
Christi Ecclesia est paucitas vestra?* Hæc ille. Tantundem hodie & Lutheranis & Caluini-
stis, & Anabaptistis, & cuicunque alij sectæ, imò omnibus pariter sectis Iudæi dicere
possunt. Itaque monendi & conueniendi hodie sunt huius ætatis hæretici, quemad- E
Lib. de vnita. Eccles. cap.7. modum Donatistas monet Augustinus. *Comparent Donatistæ multitudinem suam in Africa
constitutam cum multitudine Iudæorum, qui per omnes terras quacunque dispersi sunt, & videant
quàm sint in illorum comparatione paucissimi. Rursus; comparent multitudinem Christianorum per
omnes gentes quibus non communicant, & videant quàm pauci sint in comparatione omnes Iudæi;
& tandem aliquando intelligant in sola Ecclesia Catholica toto orbe diffusa, istam prophetiã esse com-
pletam. Multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet virum.* Hæc ille. Idem rursus discrimen
Mala.1. prædixit Malachias, docens Iudæorũ sacrificia quæ in solis Hierosolymis celebrari
poterant, cessatura, & aliud successurũ, *quod in omni loco offerretur*, videlicet quia Eccle-
sia Christi futura esset omnium gentium atque locorum, non vnius gentis, vt illorum
Synagoga. Vrget hoc contra Iudæos Augustinus in oratione aduersus Iudæos, &
Chrysostomus quoque oratione secunda contra Iudæos, circa finem. Hoc ergo
Cap.9. duplici respectu, & Iudæorum scilicet, & sectarum omnium hæreticarum: non
autem respectu infidelium & Paganorum multitudo illustris per varias gentes dif-
fusa prædicatur fore Ecclesia Christi in lege, Psalmis, prophetis & Euangelio.
Pagani enim seu infideles, à prima prædicatione Euangelij vsque ad hodiernum
diem, vel plurimas totas gentes occuparunt (vt postremis his seculis pulsis Chri-
stianis, in Africa Mauri, in Ægypto & Syria Saraceni, in vtraque Asia & toto
Oriente, ab annis plus minus centum, Turcæ, quibus tamen successerunt in fidem no- F
minis Christi, amplissimè in Europa & in nouo orbe gentes superiùs nominatæ) vel
Christianis permixti per omnes gentes erant, vt totis ferè sexcẽtis primis annis post
Christum. Non sic vnquam vlla hæreticorum secta ac multò minus Iudæorum reli-
gio, quę extra vnum Hierosolymitanum templum integra constare non potest. Hoc
ergo duplici respectu, & his de causis, omniũ gentium & totius orbis describitur, pro-
mittitur, & creditur Ecclesia Christi. Qua in re illud maximè obserua, quòd non in
esse omnes occupat gentes Ecclesia simul & semel; sed in fieri & successione perpetua
Cap 8. crescit per omnes gentes; (vt docet Augustinus in lib. de pastoribus) donec implean-
Matth.24. tur tempora gentium, idque vsque ad finem; quia *prædicato Euangelio per vniuersum mun-*
Ecclesia est omnium gentium quia nota est omnibus gentibus. *dum, in testimonium omnibus gentibus* (ait Saluator) id est, vt per omnes gentes innotescat
Euangelium; *tunc veniet consummatio*. Vnde etiam & alio sensu dicitur Ecclesia Christi
esse omnium gentium, quia *nota est omnibus gentibus*, vt contra Donatistas docet Augu-
Lib. 2. cap. 104. cõtra Petilianũ & lib. 3. cap.5. cõtra Parmenianũ. stinus. Nota enim sanè omnibus gentibus est sola Catholica Romana; siue Christianę
illę sint, siue nõ: fuitque perpetuò ab illo primo Apostolico elogio, quo Romanis di-
Rom.1. xit, *Vestra fides annuntiatur in vniuerso mundo*: Non sic Lutheranæ aut cuiuscunque sectæ
nomen. Hoc autem, vt dixi, hoc loco breuiter obseruamus tantùm, ad planiorem de-
monstrationis iam factę sensum & intelligentiam assequendam, plenius de hac re to-
ta in sequentibus mox dicturi.

Tres

A

Tres causæ necessariæ visibilis semper & illustris Ecclesiæ.

CAPVT VI.

VT autē necessaria hæc veritas de Ecclesiæ illustri semper amplitudine magis elucescat, & citatæ Scripturæ ad rem præsentem applicentur, causas persequemur ob quas debeat semper necessariò illustris multitudo esse Ecclesia. Prima & maxima causa est; vt ipsi fideles Ecclesiæ fidem certò amplectantur, & eius præceptis securè obtemperent. Hanc causam expressit Saluator cùm diceret Apostolis, Ecclesiæ personam gerentibus; *Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio, sed super candelabro, vt luceat omnibus qui in domo sunt.* In domo autem sunt fideles boni & mali: illis lucere Ecclesia debet. Rursum cùm diceret; *Si illos non audierit, dic Ecclesiæ.* Esset enim plusquam ridiculum, iubere vt Ecclesiæ dicerent, si Ecclesia quæ esset, aut vbi esset à fidelibus nesciretur. Referenda est Controuersia ad Ecclesiam, iubente Saluatore, ergo necessariò cognita & explorata esse debet Ecclesia. Et hic vnus locus adegit Philippum Melanchthonem, vt à priori sententia, de occulta piorum Ecclesia recederet; & *portentosam* vocaret *eorum opinionem, qui occultam Ecclesiam ponerent.*

1. Ratio. Conspicuæ semper Ecclesiæ. — Matth. 5. — Matth. 18.

B In præfatione vltimæ editionis operum suorum, anno 1560. Propter hanc causam dicit Esaias de Ecclesia Christi; *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* De gentibus & regibus baptizatis loquitur; Non qui veniunt ad lumen, sed qui ambulant iam in lumine Ecclesiæ. Denique propter hanc causam voluit Deus in prædicatione verbi, in doctrina fidei hominū ministerio, Ecclesiæ medio vti; *Fides*, ait Apostolus, *est ex auditu, quomodo autem audient sine prædicante, & quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Et rursus; *Dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam verò prophetas, &c. Ad consummationem sanctorum in opus ministerij.* Iterum iubentur pastores, *attendere gregi in quo posuit eos Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei.* Vocat Apostolus Ecclesiam Dei *columnam & firmamentum veritatis.* Et vt omni Controuersiæ finem imponat. *Si quis*, inquit, *contentiosus esse videtur, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Ex quibus omnibus sic inuictè argumentari licet; Fides audienda est ex ore prædicatoris legitimè missi, consummatio & ædificatio nostra petenda est à pastoribus & doctoribus ad hoc institutis, veritas ab Ecclesia, cui vt columnæ innititur, exquirenda est. Consuetudo Ecclesiæ, omni sopita contentione, retinenda est. At nec fidem à prædicatore audire, nisi ipso legitimo prædicatore benè cognito, nec à pastore & doctore institui quem nescio, nec ab incognita Ecclesia veritatem exquirere, nec incognitæ Ecclesiæ consuetudinem vel retinere vel scire vllo modo possum. Debent ergo necessariò cogniti mihi esse legitimi prędicatores. Debent mihi explorati & certi esse pastores atque doctores, quos sequar. Debet mihi nota esse Ecclesia, à qua veritatem exquiram. Debeo postremò nullo modo Ecclesiam ignorare, vt eius consuetudines retineam atque obseruem.

Cap. 60. — Rom. 10. — Ephes. 4. — Act. 20. — 1. Tim. 3. — 1. Cor. 11.

C Coëgit hæc ratio fateri & dicere Caluinum, *nos per educationem Ecclesiæ adolescere in Christo debere, spiritualem animi cibum nobis per manus Ecclesiæ porrectum esse, Deum seruare nos per Ecclesiam, per homines & magistros nos docere, & huic ordinario docendi modo nos alligasse. Subeundum denique hoc iugum esse, vt ore & ministerio hominum doceri nos patiamur.* Hæc ille lib. 4. cap. 1. parag. 5. Institutionum. Cæterùm in eo fallit & fallitur, quod etsi visibilem Ecclesiam his verbis doceat, pariter tamen & aliam ponit inuisibilem Sanctorum Ecclesiam (quod eius commentum, iam antea exposuimus) & ipsam visibilem pastorum & doctorum multitudinem, partim ex notis incertis & fallacibus illam describit, vt est antea demonstratum. Ex quo sequitur; vt etsi visibilem verbo dicat perspicua & irrefragabili veritate ad id compulsus, tamen re ipsa neget, quia aliter schisma & Apostasia eius ab Ecclesiæ visibilis vnitate, defendi non potuit. Nos verò propter causam iam dictam vnicam, solam, visibilem, certam & stabilem Ecclesiam, & verbo ponimus & re ipsa ostendimus, eam scilicet quæ per omnes gētes Christianorum est, & Catholica nuncupatur. Alia causa necessariò visibilis & conspicuæ Ecclesiæ est, vt ab omnibus hæreticorum partibus Catholica siue vniuersa fidelium multitudo clarè & liquidò distinguatur. Id verò quia duobus modis fieri debet; tùm ne qui iam

Caluini confessio de Ecclesiæ docentis necessitate. — Lib. 1. cap. 7. — *Caluini doctrina sibi contraria.* — *2. Ratio. Conspicuæ semper Ecclesiæ.*

fidelis est, abducatur à fide; tum vt qui infidelis adhuc atque paganus est, ad fidem perducatur: duplex in hac parte causa ac necessitas est visibilis Ecclesiæ. Propter priorē causam, Sponsa in Canticis cupit certò scire *vbi cubet sponsus, ne fortè vagari incipiat post greges hæreticorum.* Propter eandem causam dixit propheta de Ecclesia. *Splendor eius sicut lux erit,* id est, ait Augustinus, *fama eius credentes illuminabit*; ne videlicet ad obscuri nominis sectam aliquam, relicta nominatissima Catholica, transeant. Propter eandem causam, quoties Spiritus Sanctus ab hęreticis cauere in scripturis iubet: toties de partibus & de latibulis cauendū monet. Idcirco prę̄muniēs nos Saluator contra hæreticos, disertissimis verbis monuit cauere ab his qui ad deserta, ad paucorum solitudinē quandam singularem, & ad penetralia, id est, occultas traditiones & opiniones inauditas nos vocant; *Nolite,* inquit, *credere, nolite exire,* quia relicto toto ad partes trahunt. Rursus cùm dixisset Saluator; *Attendite vobis à falsis prophetis,* subiunxit; *Ex fructibus eorū cognoscetis eos. Fructus sunt noua & inaudita dogmata,* ait Theodoretus. *Hæc enim per se sufficiūt ad suum patrem ostendendum.* Sic rursum apud Ioannem describens Saluator furem & latronem id est hæreticū & schismaticum; *Non, venit,* inquit, *nisi vt mactet & perdat,* quia videlicet segregat, spargit, auellit. Sic Paulus prædicens Ephesiis de subintrogressuris lupis rapacibus, *Abducet,* inquit, *discipulos post se.* Et Petrus similiter de huiusmodi; *Introducent,* inquit, *sectas perditionis.* Hæc omnia vt ostendunt hæreticorum proprium esse ad partes trahere, ita vicissim demonstrant, fidelium proprium esse toti adhęrere, id est, Catholicæ & vniuersæ Ecclesiæ constanter coniungi. Istud autem vt fieri possit, necessariò illustris, conspicua, certa, & indubitata hæc Catholica & vniuersa Ecclesia esse debet: Alioqui enim deuitari partes non possent, nec ab Orthodoxa communione discerni. Hanc denique ob causam sanctisimi patres, vt tutisimè & compendio ab omni hæresi ac schismate fideles præmuniant, ad notam & conspicuam Ecclesiam confugere docent. *Nulla,* inquit Augustinus, *securitas vnitatis* (qua ab hæresi & schismate conseruemur) *nisi ex promißis Dei Ecclesia declarata, quæ super montem constituta abscondi non potest.* Et ideo (scilicet ad conseruandam vnitatem) *necesse est vt omnibus terrarū partibus nota sit.* Hæc ille contra Parmenianum. Sic Hieronymus contra Luciferianos in dialogo; *Poteram,* inquit, *omnes propositionum tuarum riuulos vno Ecclesiæ sole siccare.* Sic Nazianzenus contra Arrianos. *Nobis,* inquit, *satisfacere debet, quòd abhorret hinc Ecclesiæ nostræ doctrina.* In quem modum & Athanasius Arrianos repellit. *Quæ,* inquit, *manifestò peruersa sunt & abducentia* (id est ab vniuersa omnium fide aliena) *tantummodo ad ea respondendum est, quòd ipsum per se sufficit, ea Orthodoxæ Ecclesiæ non esse, neque maiores nostros ita sensisse.* Nec aliunde B. Prosper hæreticum definit, quam quòd à generali Ecclesia deficit. *Generali,* inquit, *Ecclesiæ communicans Christianus est Catholicus: Ab hac segregatus est hæreticus & Antichristus.* De promisis & prædictionibus Dei cap. 5. Hinc profectò, *insolentißimæ insaniæ esse,* scripsit Sanctus Augustinus, *Contra ea disputare quæ vniuersa per orbem frequentat Ecclesia.* Quem modum secuti sanctiss. patres in primo Concilio generali Niceno dicto (quasi formam toti posteritati dantes) non aliter contra Arrium definierunt quā ex totius Ecclesiæ recepta sententia. Notauit hoc disertè Theodoretus his verbis. *Multis ibi benè & rectè, nonnullis etiam perperam sentientibus, obtinuit illa quæ tunc per vniuersum orbem vicerat ac diuulgata fuerat fidei confeßio.* Sic Irenæus vt Valentinianos hæresim docere conuincat, ad vniuersalem orbis Christiani fidem prouocat. *Traditionem,* inquit, *Apostolorum in toto mundo manifestatam in Ecclesia adest perspicere omnibus qui vera velint videre.* Postremò, (nam latiùs hæc pertractandi alius locus erit) Sanctus Augustinus cùm omnes aut fere omnes ante sua tempora hæreses, in libello ad Quoduultdeum enumerasset, hunc in modum concludit. *Quid contra ista sentiat Catholica Ecclesia superfluò quæritur, cùm propter hoc scire sufficiat, eam contra ista sentire, nec aliquid horum in fide debere suscipere quemquam.* Docent hæc omnia ad repellendas & cauendas omnes hæreses, præstantisimum compendium & tutisimum remedium esse, patrum iudicio & exemplo, ad Ecclesiam Dei vbique diffusam oculos coniicere, & ei mordicus adhærere. Frustrà autem à patribus hoc factum fuisset, nec à nobis fieri posset, si obscura ipsa esset Ecclesia, aut certo loco conclusa, non vbique diffusa. Nouus enim idémque maior labor in quærenda Ecclesia subeundus esset, quàm in cuiusque Controuersiæ veritate inuestiganda. Præterea nec omnibus pateret, sed iis tantùm qui illo certo loco agerent, aut ad quos eius fama perueniret; quæ si obscura & paucorum esset Ecclesia

Marginal notes: Cap. 1. — Lib. 18. ca 32. de Ciuit. Dei. — Matth. 24. — Matth. 7. — Fabularum hæret. lib. 3. — Act. 20. — 2. Petr. 2. — *Ecclesiæ conspicuæ Authoritas compēdiosa præscriptio.* — August. Contra Parmen. lib. 3. cap. 5. — Greg. Naziãzenus lib. 2. de Theologia. — Athanasius in epist. ad Epictetum. — Prosper. Augustinus epist. 118. — Theodoretus in Philotheco in vita B Iacobi Nisibēsis episc. — Irenæus li. 3. cap. 3. — Infra lib. 4. cap. 3. — Augustinus.

A clesia, aut rarò, aut nunquam ad hominum notitiam perferri posset. Debet ergo Ec-
clesia nota & illustris, vbique locorum vel esse, vel certè cognosci, postquam in eius *3. Ratio, siue 2. causæ pars 2.*
communione, sola & certa fidelium securitas consistit. Quod ad posteriorem cau-
sam attinet, vt apertus semper aditus pateat infideli & pagano ad fidem Christi ac-
cessuro, etiam hoc nomine necessariò illustris & passim cognita esse debet. Propter Esaiæ cap. 2.
hanc causam dixit Esaias, & post eum Michæas, cap. 4. futurũ, vt gẽtes olim dicerent;
Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas. Neque
verò dubitari debet, quin sic Ecclesiam suam instituerit Christus, vt perpetuò pateat
quibuscunque gentibus ad fidem eius accedere volentibus. Hoc insinuauit propheta Esa. 60.
cùm diceret de futura Christi Ecclesia; *Aperientur portæ tuæ iugiter die ac nocte, non clau-
dentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium. Gens enim & regnum quod non seruierit tibi, peribit.*
Et produnt nobis historiæ in omni ferè ætate ac seculo, aliquas gentes à paganismo
ad fidem Christi conuersas fuisse: sicut & nostra hac ætate plurimæ & amplissimæ *Quibus modis*
gentes, in nouo, quem vocant, orbe, conuersæ fuerunt, hodiéque adhuc conuertuntur. *conspicua sem-*
Vt autem ad fidem gentes adducantur, necessaria est illustris Ecclesia, nota atque cõ- *per fuerit Eccle-*
spicua. Atque initio quidem Ecclesiæ, illustris illa fuit per descensum Spiritus San- *sia propter gen-* *tes conuertẽdas.*
cti cum sonitu, & dono linguarum, quæ omnes ad admirationem excitarent. Deinde
etiam miraculis creberrimis & gloriosis martyriis celebris illa fuit, vt contra Paga-
nos disputat Augustinus, libr. 22. cap. 5. de Ciuit. Dei: & præterea omnes historiæ
B Ecclesiasticæ demonstrant. Postea verò cùm in montem magnum creuisset lapis il-
le angularis, & impleuisset orbem terrarum cessantibus donis externis, miraculis, at-
que martyriis, Catholica multitudo & sola fama nominis Christiani vbique floren-
tis, absque miraculis reliquas gentes ad fidem induxit. Quin & decrescente postea
Christianorum multitudine, ipsa nominis sui Antiquitate celebris erat Ecclesia,
totíque mundo notissima. Hoc totum sapienter notauit Sanctus Augustinus in Cap. 14.
aureo illo libello de vtilitate credendi. *Christus enim*, inquit, *afferens medicinam hu-
mano generi, primùm miraculis conciliauit authoritatem, dein Authoritate meruit fidem, fide
contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roborauit Religionem.* Hæc 1. Cor. 2.
ille. Quo autem ordine Christus, eodem postea Apostoli & Apostolici viri pro- Rom. 8.
gressi sunt. Cuius sanè ratio hæc est. Homines ante fidem in his rebus, quæ ad Ephes. 4.
Deum pertinent stulti sunt. *Animalis enim homo non percipit ea quæ Spiritus Dei sunt.
Stultitia est enim illi, & non potest intelligere. Et sapientia carnis inimica est Deo. Et ambulant gen-* *Necessaria est*
tes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum intellectum habentes, &c. Stultis autem summa & *ignorantibus*
vnica felicitas est, si à sapientibus se regi & duci patiantur. Sed magnum est hoc in *Deum Ecclesiæ*
stultis malum, quòd sapientes à quibus regantur, eligere ipsi & inuenire non possunt. *Authoritas.*
Sic enim stulti non essent. Nullum ergo hîc aliud remedium quàm sola authoritas.
Sola est Authoritas, inquit Augustinus, *quæ commouet stultos, vt ad sapientiam festinent.* Cu- Lib. citati
C ius rei exemplum natura nobis in morionibus dedit. Nullis enim isti præceptis, sed cap. 16.
sola Authoritate in officio & metu continetur. Hæc autem authoritas, præcipuè qui- Ioan. 6.
dem in Deo est, intus agente, veritatem inspirante, & ad Christum trahente. Sed quia Cap. 15.
inter sincerissimam Dei veritatem & stultitiam hominis, medium quiddam est homo sapiens, vt do- ibidem.
cet Augustinus; tale medium tùm Christus ipse fuit, vt homo factus homines doce-
ret, tùm vt idem medium semper nobis adesset, Deus voluit. *Homini enim stulto ad imi-*
tandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius: & Apostolus dicit; *Fides ex auditu.* De Rom. 10.
hoc itaque externo & ordinario authoritatis medio nunc loquimur. De hac dicit
Aug. *Desperandũ non est ab ipso Deo aliquã Authoritatem constitutã, qua velut certo gradu inni-
tentes, attollamur in Deũ. Hæc autẽ Authoritas dupliciter nos mouet, partim miraculis partim sequẽ-* De vtilitate
tiũ multitudine. Ac primũ quidem facta sunt miracula, cùm Deus ipse in vero homine huic mũdo ap- credendi.
parebat, vt his tandem multitudine credentium congregata atque propagata, in ipsos mores vtilis con- cap. 16.
uerteretur authoritas. Hæc ille. Quemadmodum ergo primùm miraculis creberrimis &
potentissimis tum Christus ipse, tum postea Apostoli atque Apostolici viri authori-
tatem sibi compararunt, vt gentes ad fidem conuerterent; ita postea propagata fide
in gentes ac populos multos, cessarunt quidem miracula, sed remansit multitudo
gẽtium Christianarum illustris & copiosa, quæ sua autoritate, tum omnes hæreses su-
peraret, tum infideles adhuc gentes vehemẽter commoueret. Huius autem rei exẽpla
quædam in medium proferamus. Diuus Augustinus paganis miracula petentibus, vt

De Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8.

credant Christo, Respondet; *Necessaria fuerunt miracula priusquam crederet mundus, ad hoc vt crederet mundus. Quisquis autem adhuc prodigia inquirit vt credat; magnum est ipse prodigiũ, qui, mundo credente non credit.* Hæc ille. Idem verò in libello de vtilitate credendi, ostendẽs ex proposito non in aliqua obscura paucitate hæreticorũ, sed in sola nominatissima multitudine Catholicorũ Authoritatem esse, quæ ad fidẽ pertrahere & inducere posset, sic scribit; *Túne*, inquit, *hæretice, me docturus es, Christo vt credam? Sine paululum mecum ipse considerem. Ego sanè Christum ipsum quomodo apparere hominibus voluit, non vidi. Quibus autem de illo crediderim animúmque induxerim, Christo credendum esse, nullis me video credidisse, nisi populorum atque gentium confirmatæ opinioni atque famæ admodum celeberrimæ. Hos autem populos Ecclesiæ Catholicæ mysteria vsquequaque occupasse.* Et paulò post. *O hæretice, ego Christum esse non putarem, si abs te mihi hoc commendaretur esse credendum. Sed hoc credidi, vt dixi, famæ celebritate, consensione, vetustate roborata. Vos autem & tam pauci, & tam turbulenti, & tam noui, nemini dubium est, quin nihil dignum Authoritate proferatis.* Hæc ille. Sic etiam alibi Donatistis improperat, obiicientibus quòd per leges Imperatorum, quibus ipsorum hæresis puniebatur, religio Christiana à Iudæis & paganis blasphemaretur. *Planè*, inquit, *Et Iudæi & Pagani si tam paucos putarent esse Christianos, quàm pauci vos estis, qui solos vos Christianos esse perhibetis, nec blasphemare vos dignarentur; sed & nunquam ridere cessarent.* Tantùm abest, vt hæretici aliqua Authoritate in tanta paucitate pollere possunt, qua ad Christianam religionem amplectendam vel Iudæos vel Paganos inuitarent. Hortatur præterea Augustinus; Honoratum amicum suum, sed Manichæũ, *vt præceptorem ad pietatem quærat, qui talis esse, multis consentientibus dicatur; cuius & præceptis melior & doctrina peritior fiat.* Atq; ne longis cum ambagibus ducat; *Proculdubio*, inquit, *à Catholica Ecclesia sumendum exordium.* Et rationem subiicit; *Christianorum enim cùm sint hæreses plures, atque omnes se Catholicos velint videri, alióſque præter se hæreticos nominent; vna tamen est Ecclesia, vt omnes concedunt, si totum orbem consideres, refertior multitudine: vt autem, qui nouerunt, affirmant, etiam veritate syncerior.* Hæc ille. Vide vt ad Ecclesiam amicum errantem reuocat, quæ refertior est multitudine, ídque non respectu vnius alicuius regionis, ciuitatis aut loci (fieri enim facilè potest, vt vno aliquo in loco, puta vbi hæresis diutiusculè grassatur, & numero, & multitudine, hæretici Catholicos superẽt) sed respectu totius orbis. Ideóque prouidentissimè adiecit; *Si totum orbem consideres.* Semper enim respectu totius orbis numerosior est Catholicorum vbique diffusa multitudo, quàm quorumcunque hæreticorum segregata turba. Non dico quàm omnium simul aut pro tempore existentium hæreticorum, sed quàm quorumcunque, id est, quàm alicuius certæ hæreticorum sectæ. Quin verò hanc ipsam rationem infideli esse tenendam, vt ad fidem Christi tutò atque securè veniat, ne si in hæreticos incidat, *sanatus vulnere idololatriæ siue infidelitatis, grauius feriatur vulnere schismatis* (vt de infidelibus quos baptisarant Donatistæ, scribit Augustinus in libris de Baptismo contra Donatistas) Spiritus Sanctus per Hieremiam Prophetam docuit: vt ex eo colligit Sanctus Augustinus. Ostendens enim & prolixiùs describens Sanctus Augustinus quasi formam quandam Catechizandi infideles, & ad fidem Catholicam inducendi: postquam ad Christo credendum ex quibusdam Hieremiæ & aliorum prophetarum verbis induxisset, & multa dubia, quæ à fide retrahere possent, dissoluisset; *Quòd si*, inquit, *in hoc gentilis moueretur, cur etiam ipsi, qui appellantur Christiani in multas hæreses variásque discedunt, hoc quoque futurum prophetæ prædixerunt. Et ipse Hieremias velut catechizandi ordinem nobis insinuans, continuò subiecit; Clamauit perdix, congregauit quæ non peperit, faciens diuitias non cum iudicio. In dimidio dierum suorum derelinquetur, &c.* Hic enim perdicis nomine hæreticos significari ait Augustinus, qui Christianos seducunt, & iam per Euãgelium natos ad suas partes trahunt. Hoc itaque à Propheta insinuato, futuras nempe hæreses; vt minus hoc scandalo moueretur catechumenus, quod tanto ante tempore prædictum videt, quia tum adhuc quærere cathecumenus posset & dicere; *Quo ergo signo manifesto ego adhuc paruulus & nondum valens liquidam discernere à tot erroribus veritatem, quo*, inquam, *iudicio manifesto tenebo Ecclesiam Christi? Propheta Hieremas, tanquam motus animi eius ordinatissimè excipiens, docet eum, Ecclesiam Christi illam esse prædictam, quæ omnibus eminet & apparet. Idémque subiicit; Sedes gloriæ exaltata est sanctificatio nostra. Propter hos enim motus paruulorum, qui possunt seduci ab hominibus à manifestatione claritatis Ecclesiæ* (id est, non manifestata claritate Ecclesiæ) *Dominus quoque prouidens ait; Non potest ciuitas abscondi*

Marginal notes: In lib. de vtilitate credendi cap. 14. — Epist. 48. — De vtilitate cred. cap. 7. — Lib. 2. cap. 6. — Contra Faustum Manichæum lib. 13. cap. 12. — Ierem. 17. — Cap. 13. ibidem. — Matth. 5.

A *abſcondi ſuper montē poſita, quia vtique ſedes gloriæ,* id eſt Eccleſia, in qua Chriſtus tanquā caput in corpore habitat & requieſcit, exaltata eſt, ſublimis & illuſtris eſt: *vt non audiantur illi qui ad ſciſſuras religionum, & partes traducunt dicentes; Ecce hîc, ecce illic.* Hæc ibi pene ad verbum omnia Auguſtinus. Ex quibus omnibus, hæc ratio colligitur. Stultus & à veritate rerum diuinarum aberrans, ſiue is infidelis ſit, & Spiritum Dei non habeat, ſiue fidelis quidem ſed animalis, & qui non ſapiat ea quæ ſunt Spiritus Dei, vt ad veram ſapientiam perueniat, authoritate ducendus eſt. Hæc authoritas ceſſantibus iam miraculis, in multitudine credentium poſita eſt. Ergo, vbi multitudo maxima credentium totius orbis reſpectu eſt, ibi debet eſſe Eccleſia. Rurſum, vt Catechumenus in hæreticos non incideret, in manifeſto ponitur Eccleſia, & illam adire iubetur quæ eminet & apparet. Debet ergo neceſſariò & in multitudine credentium conſiſtere Eccleſia, & eſſe manifeſta.

Recapitulatio præcedentium.

Alia cauſa nobiliſsima viſibilis ſemper & illuſtris Eccleſiæ, eſt ipſa Chriſti gloria, & Regnum eius in hoc mundo conſpicuum.

CAPVT VII.

B ALIA adhuc cauſa planè neceſſaria, manifeſtæ & illuſtris Eccleſiæ, eſt, gloria & commendatio ipſius Chriſti; quæ quidem multis argumentis demonſtrari poteſt. Nempe, quemadmodum totum ipſum vetus ac nouum Teſtamentum, filiíque veteris ac noui teſtamenti non ita dicuntur, quaſi vel ante Chriſtum natum nulli eſſent filij noui Teſtamenti, vel poſt Chriſtum natum, nullus ſit amplius veteris Teſtamenti filius, ſed in vtroque temporum ſtatu, vtriuſque generis homines fuerunt, & carnales ſcilicet & ſpirituales, & pueri & perfecti: tamen quia per Chriſtum reuelatum eſt Teſtamentum nouum, & magis manifeſtata eſt illa gratia, quæ homines renouaret; propterea à Chriſto incepiſſe nouum Teſtamentum dicitur, & ſoli Chriſtiani filij noui Teſtamenti nuncupantur (vnde *in his nominibus vetus, & nouum teſtamentum, reuelationes eorum conſiderantur, non inſtitutiones,* ait Auguſtinus) ſic, & ad eūdem planè modum, ipſa Eccleſia, ſeu filiorum noui Teſtamenti cōgregatio, manifeſtato iam in carne Chriſto, magis manifeſta & illuſtris eſſe cœpit. Facta, inquam, noui Teſtamenti reuelatione, fit etiam Eccleſię reuelatio, manifeſtatio & magis illuſtris quàm anteà propagatio. Quam ſanè filiorum Dei, id eſt Eccleſiæ, maiorem manifeſtationem & propagationem nouo Teſtamento propriam; cuius author & reuelator Chriſtus fuit, ſatis perſpicuè ſcripta prophetica pronūtiarunt. Neq; enim C aliud Propheta regius cecinit, cùm de Chriſto apertiſſimè prophetaret, dicens; *Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis; Donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum.* Hoc enim ad Regnum Chriſti in Eccleſia militante pertinere, ſatis quæ ſequuntur oſtendunt. *Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion* (quia *de Sion exibit lex,* ait Eſaias: *Incipientibus à Hieruſalem*: ait Saluator) *dominari in medio inimicorum tuorum*; id eſt florere ſemper & regnare in medio ſiue Paganorum, ſiue hæreticorum. Et, vt Auguſtinus loquitur, *fruſtrà circumlatrantibus hæreticis, culmen Authoritatis obtinere.* Qui etiam Auguſtinus in Enarrat. pſalmi & verſus præallegati; hoc totum de tranſitorio Chriſti regno, quod incipit à Chriſtianis, apertiſſimè dici copioſè oſtendit. Idem quoque de temporali Chriſti regno ſeu militante hac in terris Eccleſia dictum eſſe, optimus interpres Apoſtolus Paulus exponit. *In Chriſto,* inquit, *omnes viuificabuntur: vnuſquiſque autem in ſuo ordine. Primitiæ Chriſtus, deinde ij qui ſunt Chriſti, deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo patri. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus eius. Nouiſsima autem inimica deſtruetur mors.* Finem dicit extremum iudicij diem: vſque ad quod tēpus regnare oportere Chriſtum docet, vt omnia ſubiiciantur pedibus eius. Quæ quidem ſubiectio rerum Chriſto, vt non alia eſſe putetur quàm obedientia populorum, & gentium Chriſto credentium, Apoſtolus ad Epheſios apertè docet: *Omnia,* inquit, *ſubiecit ſub pedibus eius, & ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus eius & plenitudo eius.* Hæc eſt reuelatio noui Teſtamenti Chriſto propria. Hæc virga virtutis eſt.

4. Ratio conſpicuæ ſemper & illuſtris Eccleſiæ.

Lib. 3. cap. 4. cōtra 2. epiſt. pelag.

Ex reuelatione noui Teſtamenti ſequitur Eccleſiæ propagatio.

Pſal. 109.

Eſaiæ 2.
Lucæ 24.

De vtilitate credēdi ca. 17

1. Cor. 15.

Ad Epheſ. cap. 1.

Regnum Christi subiectio populorum credentium. Dan. 7. Esa. 60. & 61.

Hæc inimicorum eius subiectio, sedente ipso ad dexteram patris: videlicet Ecclesiæ plenitudo, manifestatio, propagatio, vt ipse sit caput non obscurum obscuri corporis, sed illustre, gloriosum, & huiusmodi quod regnet. Hinc Ecclesia regnum Christi vocatur, & in ea Christus regnare dicitur & glorificari. Quale illud est; *Regnum eius regnum sempiternum.* Et iterum; *Ponam te in superbiam seculorum.* Et rursum; *Fortitudinem gentium comedetis, & in gloria eorum superbietis.* Denique Angelus in ipso Incarnationis dominicæ puncto. *Dabit*, inquit, *illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Postremò Apostolus volens ex incarnato iam & orbi manifesto Christo Ecclesiæ quoque manifestationem inferre; cùm dixisset, *Ecclesiam Dei viui, esse columnam & firmamentum veritatis*, quasi rationem eius rei reddens, ostendénsque & qualis hæc Ecclesia esset, & quomodo sit nobiliter dotata, subiicit. *Et manifestè, magnum est pietatis sacramentum* (Incarnationis mysterium intelligit) *quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est in gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.* Quibus verbis ex manifestato iam in carne Christo, Ecclesiæ quoque manifestationem infert: Quia quod manifestatum est in carne, &c. iam prædicatum est in gentibus, & creditum est in mundo. Quemadmodum ergo reuelatus & manifestatus nunc Christus est, non amplius sub typis & figuris, vt in veteri lege: quemadmodum regnat ipse in domo Iacob, quæ est Ecclesia, & possidet omnes fines orbis, non solius Palestinæ fines: sic proculdubio manifestata est eius Ecclesia, illustre est ipsius regnum, amplum quoque & tanti regis gloria dignum. Propter hanc sanè causam prophetiæ illæ omnes, quas antè ex lege, psalmis, & prophetis recensuimus, vna & eadem opera de Christo & de Ecclesia, de capite & de corpore, de sponso & de sponsa locutæ sunt: & vtriusque gloriam, splendorem, manifestationem, amplitudinem & propagationem pariter prosequuntur. Qualia sunt illa; *Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri.* Et rursum; *Super omnem terram gloria tua.* Et iterum; *Laudis eius plena est terra. Et laus mea in Ecclesia magna.* Denique & illud; *Replebitur maiestate eius omnis terra.* Quæ quidem omnia diligentissimè perpendens Augustinus, sic scribit; *Quomodo confidimus ex diuinis literis accepisse nos Christum manifestum, si non inde accepimus & Ecclesiam manifestam? Quaslibet quisque ansas & vncos aduersus simplicitatem veritatis intexat, quaslibet nebulas callidæ falsitatis offundat, sicut Anathema erit; qui annunciauerit Christum neque passum esse, neque tertia die resurrexisse: Sic erit Anathema quisquis annunciauerit Ecclesiam præter communionem omnium gentium, quia eadem veritate vtrumque consequenter accepimus in illis verbis; Oportebat christum pati, &c.* Hæc ille. Vbi aduerte, quod de vno illo Lucæ loco, verbi gratia (quem locum suprà habes) scribit Augustinus, id de omnibus locis illis superiùs ex vtroque instrumento citatis, verum esse, vbi pariter de Christo & de Ecclesia prophetatur. Nempe qui Ecclesiam illustrem ac visibilem negat, non minus Anathema esse, quàm si Christum iam gloriosum & visibilem in mundo, olim apparuisse negaret. Quam rem etiam in tract. 2. in Epist. Ioannis disputat Augustinus, & ipsis Donatistis his verbis alibi improperat. *Si ipsum christum quem legitis, & non videtis, tamen propter Scripturarum veritatem, creditis; quare Ecclesiam negatis, quam & legitis & videtis?* Ergo propter Christi gloriam quæ in sola Ecclesia verè relucet, debet necessariò Ecclesia relucere. Et si creditur in Christum, toto orbe iam manifestatum, credenda est quoque Ecclesia, quæ per totum orbem celebratur & clarescit.

[Margin: Lucæ 2. — *Ex manifestato orbi Christo sequitur manifestatio Ecclesiæ.* 1. Tim. 3. — Psalm. 47. 56. 21. Abac. 3. Psal. 71. Epist. 48. — *Anathema illi qui negat Ecclesiam manifestam & omnium gentium.* Luc. 24. Supra cap. 4. — Epist. 166.]

5. Ratio conspicuæ semper Ecclesiæ. Quæst. 123. Lib. 2. cap. 3. Cap. 2. Act. 2. Cap. 3. Ioan. 7. Cap. 44.

Rursus, quemadmodum veteribus non defuit Spiritus Sanctus *tum propter dispensationem doni prophetici, tum ob vitæ sanctitatem & meritorum gratiam*, sicuti docet Sanctus Augustinus in quæstionibus veteris & noui Testamenti, & iterum contra aduersarium legis & prophetarum, tamen non eis adfuit in tanta copia, neque tam abunde quàm fidelibus post Christi gloriam, & Spiritus Sancti visibilem descensum: vnde tunc *effundi in nos Spiritum sanctum*, ex Ioële probat Petrus; Et *in lauacro regenerationis effusum in nos abunde Spiritum Sanctum*, Paulus ad Titum scribit. Docuit quoque Saluator idem futurum, dicens, quòd *flumina fluerent de ventre eius aquæ viuæ qui crederet in illum.* Quod de Spiritu Sancto fidelibus dando dictum, exponit Euangelista. Prædixit etiam fore Esaias in illis verbis. *Effundam aquas super sitientem.* Sic planè & ad eundem modum magis illustris, & copiosa ipsa Christi Ecclesia necessariò debebat esse: Neque enim ita multiplicari olim potuit gratiæ plenitudo, nisi pariter multiplicarentur

A rentur qui ipsius gratiæ participes forent. Causam enim efficacem efficaciter operātem infallibiliter consequitur effectus. Ab efficaci autem operatione, nō à causa ipsa, dicitur Spiritus S. per gratiam Noui Testamenti effundi abunde in corda fidelium. Nec aliunde in Christo est reuelatio noui Testamenti (non institutio) & per Christū copiosa effusio Spiritus Sancti (non prima communicatio) quàm quòd in Christo & per Christū magis illustris & manifesta, magis plena & copiosa futura erat Ecclesia. *Ex copiosa Spiritus Sancti effusione sequitur ampla & copiosa Ecclesia.* Hoc enim totum singulariter ad Christi gloriam pertinebat. Satis hoc docet Euangelista Ioannes: Referens enim verba illa Saluatoris; *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ*, exponens & interpretās addit. *Hoc autem dixit de Spiritu Sancto, quem accepturi essent credentes in eum. Nondum enim erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus*; *Hoc ipsum ad Christi gloriam specialiter pertinebat.* Nempe quia ad gloriam Christi propriam pertinebat, dari abundè Spiritum Sanctum credentibus in eum, non potuit illa dari priusquā Christus glorificaretur. Hoc illud est quod ipsemet Saluator discipulis dixit; *Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos; Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Ioan.16. Quasi dicat, nisi prius intrauero in gloriam patris *vt clarificer apud eum claritate quam habui antequam mundus fieret*, effundi in credentes Spiritus S. non potest: vbertas illa gratiæ & plenitudo spiritus in terras non descendet: Sin autem semel clarificatus fuero, mittam illam vbertatē spiritus in vos & in omnes credentes: Et causam subiicit. *Ille me clarificabit.* Ex illius vberrima per orbē effusione mea gloria accrescet. Nam de hoc claritatis gēere se loqui ostēdit, sic orans ad patrē:

B *Sanctifica eos in veritate, &c.* (quod est propriū Spiritus Sancti munus) *vt omnes vnum sint, & vt credat mundus, quia tu me misisti.* Ioan.17. Hic finis, hæc causa est, effusi Spiritus S. abunde, & sanctificationis factæ vt credat mūdus, quia Christus ipse est, quē misit pater; vt nota & manifesta sit mūdo christi gloria, potestas, autoritas. Sic olim Ezechiel futurū prędixit. Cap.36. *Scient gentes quia ego sum dominus, cùm sanctificatus fuero in vobis coram eis*, id est, effuso abundè Spiritu Sancto in Ecclesiā corā omnibus gentibus, *Scient gētes quia ego Dominus.*

Quin verò & illud diligenter aduertendū est, hanc Ecclesiæ gloriosam multitudinem, Christi humanitati & passioni retributam fuisse. Apertè hoc prophetæ prædixerunt. *6. Ratio conspicuæ semper Ecclesiæ.* Dauid his verbis. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, possessionē tuam terminos terræ.* Psal.2. Esaias quoque; *Ideo dispertiam ei plurimos*, vel vt August. legit. *Ideo hæreditate possidebit multos, & fortium diuidet spolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est.* Cap.53. Quod etiam Apostolus apertè confirmat ad Philippenses. *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, &c. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum.* Cap.2. Vt ad hāc Christi exaltationem etiam terrestris gloria pertineat non in rebus seculi & mundi delitiis, sed in omnium fidelium cōfessione; de qua mox addit Apostolus, *vt omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus christus in gloria est Dei patris.* Hæc est Catholicæ fidei confessio per omnes gentes, populos & linguas, iuxta illud

C Dan.7. *Omnis tribus, populus, & lingua ipsi seruient.* Et sanè Esaiæ prædicta verba his Apostoli verbis simillima, vrgens Augustinus ait; *Quid est, hæretici, quod de paucitate gloriamini, si propterea dominus Iesus Christus traditus est, vt hæreditate multos possideret?* Et qui sunt hj multi & quā late occupent terram, in sequēti capite quinquagesimoquarto, docet Esaias in illis verbis. De vnit. Ecclesiæ cap.7. *Lætare sterilis, &c. dilata locum tentorij tui, &c. Redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur.* Hic est Deus Catholicæ Ecclesiæ. *Christus Deus Catholicæ Ecclesiæ.* Quæ omnia cùm ad longum citasset August. cum aliis etiam eiusdem prophetæ verbis ex capite 62. & 63. sic concludit. *Ecce ex vno propheta, quàm multa, quàm clara, & tamen resistitur & contradicitur: & ab eis qui nomine Christiano gloriari volunt, ipsius Christi gloriæ inuidetur, ne ista quæ tanto ante de illo prænunciata sunt credantur impleri, cū iam non prænunciantur, sed ostenduntur, videntur, tenentur.* Hæc ille de vnitate Ecclesiæ cap.7. In hanc quoq; sententiā eleganter S. Hieronymus ad personam schismatici iam tandē ad religionem Catholicam conuersi, sic scribit. *Gratulor tibi quòd à falsitatis ardore, ad totius te orbis saporem cōtulisti, nec dicis more quorūdam, Saluum me fac domine quoniam defecit in me Spiritus: quorum vox impia crucē christi euacuat, Dei filium subiugat diabolo, &c.* *In Dialogo aduersus Luciferianos.* Sed absit, *vt frustra Deus mortuus sit. Alligatus est fortis & vasa eius direpta sunt. Allocutio Patris impleta est. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et paulò post aliis in eum sensum Scripturis citatis, *vbi quæso*, inquit, *sunt isti nimium religiosi, imò nimium profani qui plures Synagogas asserunt esse quàm Ecclesias? Si Ecclesiam non habet Christus, aut si in Sardinia non habet, nimium pauper factus est.* Hæc Sanctus

Hieronymus, apertè demonſtrans ad Christi gloriam eámque merito Crucis D comparatam pertinere, vt ampla & illuſtris eius eſſet Eccleſia. Diuus verò Chryſoſtomus ex eadem illuſtri & vbique diffuſa Christi Eccleſia, etiam Christi diuinitatem egregè confirmat: oſtendens videlicet non ſecus ex verbo illo Christi, *Aedificabo* Eccleſiam meam, creuiſſe ſemper & propagatam fuiſſe per vniuerſum orbem Eccleſiam eius, quàm ex verbo, *fiat cælum*, quicquid ad cæli ornatum pertinet, procreatum fuerat. Sic enim ſcribit citatis illis verbis ad Petrum, *Super hāc petram ædificabo* Eccleſiam *meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Examina *quid ſibi hoc verbum vult. Nam non ſolum hoc mirum eſt quòd ædificauit eam per totum mundum, ſed quia inuictam fecit, & inuictam licet tot bella inſurgant.* Et paulò poſt. *Nec quia paucis dicitur, Aedificabo Eccleſiam meam, tranſcurras breuiter. Sed conſidera & cogita tecum, quid ſit in tam exiguo tempore omnes ſub ſole terras tantis* Eccleſiis *impleri, tantas gentes ad fidem transferri, populos perſuaderi.* Qua ſanè re multis poſtea verbis amplificata, concludit tandem. *Sicut dixit, fiat cælum & monſtrauit opus, omniáque verbo operatus eſt; eodem modo idem & illas* Eccleſias *plantauit, & verbum hoc, Aedificabo* Eccleſiam *meam, hæc omnia operatum eſt.* Hæc Sanctus Chryſoſtomus, multáque ibi alia in eandem ſententiam. Vt ſanè Eccleſiæ Christi vel ruinam, vel defectionem ſtatuere, nihil ſit aliud quàm Christi veritatem & omnipotentiam negare, atque Christum ipſum, (ô blaſphemiam) vel fallacem, ea promittentem quæ non præſtitit; vel impotentem, ea in ſe recipientem quæ præſtare non potuit, conſtituere. Hæc enim Proteſtantum hodie doctrinam neceſſariò conſequuntur. E

Eccleſiæ perpetuæ propagatio probatur ex verbis illis. Aedificabo Eccleſiam meam.

In demonſtratione quòd Chriſtus eſt Deus.

Atque hæ generales quædam cauſæ ſunt neceſſariò viſibilis Eccleſiæ. Sunt & aliȩ magis ſpeciales. Nam & quæ ſcripturæ canonicæ ſunt & authoritatis diuinæ, & quis earum Germanus ſenſus & Orthodoxus; item traditiones quæ ſint verè Apoſtolicæ atque Catholicæ; patres etiam qui demum probandi & ſequendi ſint; quæ Concilia legitima habenda ſint, ipſa quoque miracula atque martyria, ipſa remiſſio peccatorum, ſacramentorum vſus, & vniuerſus Dei cultus, vbi & quando valeant; non niſi ex Eccleſiæ approbatione, conſenſu, authoritate, vnitate, cognoſcitur & iudicatur: vt omnium horum nomine atque reſpectu, neceſſariò debeat viſibilis & certò cognita eſſe Eccleſia. Sed aptiùs de his rebus magna ſanè ex parte alio loco agetur, cùm de ipſius Eccleſiæ poteſtate in ſequentibus diſputabitur. Satis autem copioſè atque inuictè hæc quæ diximus, demõſtrant Eccleſiæ Christi, viſibilem multitudinem eſſe oportere: eos verò qui contrà ſentiunt, & in paucitate quadam piorum, eáque latente & occulta, Eccleſiam ponunt; primùm quidem apertiſſimis & creberrimis ſcripturis in lege, in pſalmis, prophetis, & in ipſo Euangelio contradicere. Deinde totam Christi œconomiam in externa prædicatione verbi, & doctrina fidei inſtitutā euertere. Vnitatis etiam conſeruandæ, & ab hæreſi ac ſchiſmate cauendi, prȩcipuam maximéque propriam rationem penitus tollere. Infidelibus quoque, maximè efficacem ad Christi fidem aditum præcludere. Poſtremò, Christum ſua gloria nouo huic teſtamento F propria, & glorioſiſsimæ Paſsioni ipſius debita, repromiſſa, & retributa, ſceleratè & cum ingenti blaſphemia ſpoliare.

Recapitulatio præcedentium probationum viſibilis Eccleſiæ.

Sed non eſt hoc loco diſſimulanda vna atq; altera Proteſtantũ, quamuis vana & futilis cauillatio. Aiunt enim ad corporis Christi gloriam & ſplẽdorem ſatis eſſe, quòd ipſi Chriſto capiti, eiúſque membris inter ſe cognitum & exploratum ſit. Quòd ad alios verò attinet, qui huius corporis membra non ſunt, minimè neceſſarium eſſe vt illis ſemper ſit cognita Eccleſia, qui ad eam nunquam accedere, atque ſocietati eius ſe adiungere volunt. Regno quoque Christi non repugnare, vt ſeculo quidem huic & mundo contemptibile atque vile, aut etiam obſcurum appareat. Mundi enim eſſe proprium, vt Christum, & eos qui Christi ſunt, odio atque contemptui habeat, iuxta illud Saluatoris: *Odio eritis omnibus hominibus propter nomen meum.* Et illud Apoſtoli; *Non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; Sed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes; & quæ infirma ſunt mundi elegit Deus, vt confundat fortes.* Nihil ergo mirum, ſi viles & contemptibiles mundo habeantur, qui ad Christum & veram eius Eccleſiam, corpus & Regnum pertinent. Sed ad vtramque hanc cauillationem breuiter & ſolidè reſponderi poteſt; ad primam quidem, propterea non eſſe ſatis vt ſoli Chriſto, membríſque corporis eius innoteſcat Eccleſia, quia vt futurum prædixit Eſaias, *portæ eius non claudentur die nec nocte*, id eſt ſaluti gentium & populorum, qui ad

Cauillationes quædam Proteſtantum refutantur.

Matth. 10.

1. Cor. 1.

Eſai. 60.

A ad Christi corpus nondum pertinent, aperta, cognita, & explorata semper debet esse
Ecclesia, iuxta ea quæ modo in causa 3. disputauimus. Alioqui Christus, *qui vult om-* Ephes.4.
nes homines saluos fieri, & ad agnitionem nominis eius peruenire, atque in eum finem pastores,
doctores, &c. id est, Ecclesiæ magistros dedit, vtique semper voluit eosdem Ecclesiæ
magistros, etiam iis qui extra Ecclesiam sunt, viam salutis quærentibus cognitos, at-
que inuentu faciles esse. Quis autem dixerit non esse necesse, vt vniuersæ Prouinciæ,
Ciuitati, parochiæ pastor innotescat, & verbi prædicatio fiat; etiam si permulti il-
lic sint qui nullum inde fructum percipiant? Quamquàm sanè non solum propter au-
ditorum fructum & vtilitatem, sed multò magis propter ipsam Christi gloriam no-
minísque eius celebritatem (sicuti antea demonstratum est) oportuit Ecclesiam eius
semper illustrem & conspicuam esse, etiam illis *qui non audierunt de eo*, vt ait Esaias, id Esai.52.
est, qui non crediderunt in eum. *Omnis enim qui audiuit & didicit à patre, venit ad Christum.* Ioan.6.
Deinde vt concedamus non quidem singulis annorum momentis, & præcisè perpe-
tuo Christi Ecclesiam illustrem esse, sed aliquo fortasse tempore obscuriorem latere
(quod etiam non esse huic quam asserimus conspicuæ claritati Ecclesiæ Christi, con-
trarium postea ostendetur) quale tamen illud esset, totis his mille annis obscuram, la- Infra cap.18.
tentem & incognitam Christi Ecclesiam extitisse? Tot enim annis multóque pluri-
bus (vt postea dicetur) penitus defecisse veram Christi Ecclesiam aduersarij conten-
dunt. Iam verò quod de contemptu & odio suorum futuro Christus prædixit, mini-
B me ad vniuersum propagandæ Ecclesiæ suæ tempus pertinere potest, sed ad illud tan-
tum temporis referri debet, in quo vel ipsi Apostoli, vel alij postea Apostolici viri,
& noui veritatis Euangelicæ præcones, fidem Christi de nouo prædicare cœperunt.
In prima enim fidei prædicatione, aduersarios & contemptores vbique existere sa-
tis constat. Quin & ipsa quoque crescente atque florente Ecclesia, qui inter ipsas
Christianorum turbas, viam augustam ambulant, & gradu quodam perfectiore
in cælum nituntur, illi sanè quantò rariores & excellentiores, tantò profectò & odio
& inuidiæ & contemptui, etiam ab ipsis Christianis viam latam percurrentibus, ob-
noxij sunt: At verò si ipsum Christi corpus, & totam Ecclesiam respicimus, non in
paucitate perfectorum & electorum, sed in multitudine profitentium & vocatorum,
si regnum Christi consideremus, videbimus verum necessariò esse debere quod Apo-
stolus fieri oportere denunciauit; *vt omnis lingua confiteatur nomini eius*, quod Esaias fu-
turum prænunciauit, *Ponam te in superbiam sæculorum: fortitudinē gentium comedetis.* Quod Philip.2. Esai.60.
item Ezechiel atque ipsemet Saluator denunciauit; *Scient gentes quia ego sum Dominus, &* & 61.
vt sciat mundus (non solum membra electa aut vocata) *quia tu me misisti.* Quæ omnia Ezechi.36. Ioan.17.
aliáque plurima his affinia, quia superiùs commemorauimus, magísque adhuc aliò in Supra cap.3.
loco perstringenda sunt, hîc nihil repetendum, aut præterea addendum est. Satis for- & 4.
tasse erit, vt argumenta deinceps omnia, saltem præcipua, quibus hanc Ecclesiæ il-
C lustrem & conspicuam faciem hæretici hodie impugnandam censuerunt, pariter &
semel proponamus, ac eisdem postea singulis & ordine respondeamus. Istud nunc
ergo agamus.

Argumenta hæreticorum varia et præcipua contra visibilem Ecclesiæ multitudinem.

CAPVT VIII.

PRo paucitate Ecclesiæ argumenta hodie hæreticorum hæc sunt, *Arg.1.*
Primùm ex Scripturis Euangelicis multa cōgerunt hęretici, inter
quos sic disputant Magdeburgenses Centur. 1. lib. 1. cap. 4. *Iudicat*
(inquiūt) *Christus exiguum plerumque cœtum esse qui ad verā Ecclesiam per-*
tinent: Contra verò falsæ Ecclesiæ numerosissimum. Intrate per angustam por- Matth.7.
tam, lata enim & spatiosa est via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui
ambulant per eam: Angusta autem & arcta via est, quæ ducit ad vitam, &
pauci sunt qui inueniunt eam. Rursum, Quarta tantummodo pars seminis in bono agro

Matth.13. cõsistit ac fructificat, reliquæ depereunt. Item, *Nolite timere pusille grex, quia complacitum* D
Luc.12. *est patri meo dare vobis regnum.* Hæc ille. Ex quibus conficiunt paucorum esse regnum
Arg.2. Christi quod est Ecclesia. Abutitur autẽ & aliis noui testamẽti Scripturis ad paucitatem Ecclesiæ demonstrandam Musculus in loc. com. in cap. de Ecclesia par. 1. *Non moramur,* inquit, *multitudinem fidelium aut locorum, vbi cõgregantur congregationes. Neque enim Ecclesiam suam Seruator ipse, vel multitudine, vel locorum qualitate metitur, cùm dicit;*
Matth.18. *Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quis autem Ecclesiam Christi esse negabit, vbi inter duos vel tres in nomine Christi congregatos medius est ipse Christus?* Hæc ille.
Rom.16. Ad cuius rei probationem subiungit varias huiusmodi paucorũ Ecclesiæ ex Scripturis appellationes. *Sic,* inquit, *Apostolus vnius domus familiam Christo fidelem non dubitat vocare Ecclesiam, cùm salutare iubet Priscam & Aquilam, & quæ erat in domo illarum Ecclesiam.* Sic ad Coloss. Salutare iubet Nympham, *& quæ in domo eius est Ecclesiam.* Quin & Aug. alicubi domum Iulianæ vocat *paruam Ecclesiam.* Ex quibus omnibus confici vult, ad veram Dei Ecclesiam inueniendam, nec multitudinem fidelium, nec locorum varietates desiderari: Sed posse eam in quauis exigua familia & paucitate reperiri. Ad huius autem rei maiorem confirmationem, paulò post parag. 4. Quod Aug. Catholicam Ecclesiam inde sic nuncupari scribit, *quia per totum orbem terrarum diffunditur,* non aliter
Epist.170. verum esse vult, quàm quia omnium fidelium & electorum ab initio mundi vsque ad finem toto orbe corporaliter dispersa, sed spiritualiter vnita vera est Ecclesia. Quod hac ratione probare nititur. *Vniuersitatis,* inquit, *nota, si totum mundum complectitur, ad* E
Christianam fidem non pertinet. Illa enim totum mundum non complectitur, nec vbique, aut omnium est: Ideóque hoc sensu, nihil minus quàm Catholica est. Hæc ille. Multitudinem ergo vult esse Ecclesiam vniuersalem atque Catholicam, quæq; per totum orbem diffunditur, non quia vnquam in præsenti fidelium multitudine multas gentes occupet, sed quia omnes ab initio mundi fideles vsque ad præsens tempus complectitur; qui modò pauci, modò plures, sed sæpius pauci, hîc illícque dispersi, & vno spiritu coniuncti sunt. Hoc modo Catholicam seu vniuersalem Ecclesiam facit. Probare autem hoc
Isychius. commentũ suum vult authoritate Isychij, qui vniuersalem Ecclesiam definit esse *eam ciuitatem Dei quæ continet Ecclesiam primitiuorum cõscriptam in cælis.* In Leuitic. cap. 14. lib. 4. Et iterum authoritate Gelasij Papæ, cuius hæc citat verba, ad Anastasium Augustum; *Catholica Ecclesia illa veraciter est quæ ab omnibus perfidis, atque ab eorum successoribus atque con-*
Arg.3. *sortibus syncera, pura & immaculata communione diuisa est.* Hæc Musculus. Deinde exemplis agunt ex vtroque testamento; & primùm ex nouo sic disputant Magdeburgenses, vbi suprà; *Rarum,* inquiũt, *numerum membrorum Ecclesiæ, Christo viuo, fuisse, historia Euangelica testatur: videmus qualem penes se turbam habeat secúmque trahat Christus, nempe piscatorum, publicanorum, & vt vna voce dicamus, infimam turbam: Sed pontifices, scribæ, seniores, populi, Pilatus, alíique dignitate, eruditione, potentia & Authoritate præcellentes, tanquàm è sublimi, ingenti supercilio*
Matth.11. *fastidiunt Christum.* Hæc illi. Et istud ex illis verbis Christi colligunt. *Gratias tibi ago pater, quòd abscondisti hæc à sapiẽtibus,* (nempe Scribis & Pharisæis) *& reuelasti ea paruulis.* Eandem Ecclesiæ faciem describit Melanchthon, Christo nascente, fuisse. *Mariæ,* inquit, *tempore, erant Ecclesia, Zacharias, Simeon, Ioseph, Elizabeth, Maria, Anna, pastores, & alij multi, qui de pura doctrina consentiebant, & audiebant non Saducæos aut Pharisæos sed Zachariam, Simeonem, Annam, Mariam & similes.* Hæc ille in Repetit. Confess. August. & in loc. com. Et hoc argumentũ in ore est omniũ Protestantum: Nos scilicet & Catholicam hodiè Ecclesiã Pharisæos & Scribas reputare; se verò paucos illos esse Christi comites. Sic Caluinus quasi ab inuicto loco argumẽtatur Inst. lib. 4. cap 9. parag. 7. *Vnum,* inquit, *exemplũ quod est præ aliis memorabile pro omnibus sufficiat. In eo Concilio, quod collegerant põtifices & Pharisæi Hierosolymis aduersus Christum, quid desideres, quod quidem ad externam speciẽ attinet? Nisi tunc fuisset Hierosolymis Ecclesia, nunquàm sacrificiis aliísque ceremoniis cõmunicasset Christus: fit solennis conuocatio: præibat summus põtifex: totus ordo sacerdotis assidebat: dãnatur tamẽ illic Christus, & eius doctrina è medio profligatur. Hoc facinus documẽto est, Ecclesiã minimè fuisse in illo Concilio conclusam. Quare nullo modo concedendũ est Ecclesiam in pastorum cœtu consistere.* Hæc ille. Quòd si nõ in pastorũ cœtu, multò minus in tota fidelis populi multitudine, cuius pastores capita sunt. Hoc argumẽto vtitur Brentius in Prolegomenis cõtra Petrum à Soto. Et hoc vnũ quasi fortissimum Achillem, & Ecclesiæ visibili multitudini, & Conciliorum authoritati, & pastorum & episcoporum successioni, ordini, &

iurisdi-

A iurisdictioni omnes ad vnum protestantes opponunt. Ex veteri autem testamento plura congerunt, & primum statum veteris Ecclesiæ sub Elia propheta vehementer vrgent. *Eliæ tempore* (ait Melanch. in loc. com.) *erant Ecclesia Elias, Elizeus & eorum auditores. Neque erat Ecclesia sine ministerio. Erant enim ministri Euangelij prophetæ ipsi; & erant aliqui pij sacerdotes eis adiuncti: fuitque mediocris multitudo Sanctorum, dicente textu, Reliqui mihi 7. millia, qui non curuauerunt genua ante Baal.* Quo exemplo Eliæ vtitur Caluinus, & in præfat. Instit. & lib. 4. cap. 1. parag. 3. vt probet Deum *Ecclesiam suam in latebris conseruare.* Hoc autem exemplum ad præsens tempus Melanch. applicans, paulò post dicit. *Vagatur iam Ecclesia, vt scholastici exulantes. Et quanquam Deus alicubi præbet mediocria hospitia, tamen maior est potentia hostium Euangelij.* Hæc ille. Idem quoque in responsione ad articulos Bauaricæ inquisitionis, ad tertium articulum, sic visibilem esse Ecclesiam concedit; vt tamen in cœtu paucorum consistat, quod & his Scripturis confirmare nititur. *Nisi Dominus nobis reliquisset semen, velut Sodoma essemus facti & Gomorrha.* Et iterũ; *Etiam si erit populus vt arena maris, tamen reliquiæ saluæ erunt.* Sic de Ioanne Huss. & Hieronymo Pragensi, hęreticis in Concilio Constant. damnatis dicit, *Quòd cum suis auditoribus erant cœtus visibiles, licet non sic vt pompa pontificia, & licet disiuncti ab ordinaria potestate. Talis enim cœtus,* inquit, *est vera Ecclesia, qualem describit propheta; Reliqui mihi populum pauperem in terra conuocantem nomen Domini.* Hæc ille. Addunt etiam alij, vt probent visibilem Ecclesiam fornicari à Christo posse, illud Esaiæ 1. *Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis? &c.* Argum. 4. Argum. 5.

B quæ sequuntur. Caluinus, & si copiosissimè de Ecclesia disputat, Instit. lib. 4. per multa capita, tamen pro paucitate hac Ecclesiæ (quam tantopere alij omnes exosculantur & vrgent) non disputat. In pręfatione autem totius operis, quæ est Epistola nuncupatoria ad Franciscum regem Galliæ, in qua omnibus quibus potest argumentis, ab Ecclesia catholica, Christianissimum regem auertere contendit, pro hac veræ Ecclesiæ paucitate, & contra multitudinem plurima in medium adfert. Primùm à communi rerum vsu sic disputat; *Vix vnquam tam benè habuerunt res humanæ, vt pluribus placerent meliora. Sed ex priuatis multorum vitiis publicus error plerunque factus est, vel potius communis vitiorum consensus, quem nunc boni isti viri pro lege esse volunt.* Hunc autem cõmunis sensus vsum Scripturis probare nititur. *Sic,* inquit, *quondã electus Dei docebat Esaias in hæc verba. Ait Dominus ad me, ne ire in via populi huius. Omnia enim quæ loquitur populus iste, coniuratio est, & timore eius ne timeatis: Dominũ exercituũ sanctificate, ipse sit pauor vester.* cap. 8. *Nunc itaque vt volet* (infert Caluinus) *& præterita secula & præsentia exẽpla nobis obiectet, si Dominũ exercituũ sanctificauerimus, non valde terrebimur.* Hæc ille. Ex his prophetæ verbis satis se cumulatè probasse putat multitudinis cõsensum, ad veræ Ecclesiæ rationẽ nihil pertinere, sed contra suspectum esse debere. Subiicit autem varia exempla, quibus hanc rem magis confirmet. *Siue,* inquit, *in similem impietatem multa secula consenserint, fortis est Deus qui vltionem in tertiam & quartam generationem faciat, siue totus simul orbis in eandem nequitiam conspiret* Argum. 6. Esai. 8. Argum. 7.

C *experimento docuit quis sit eorum exitus, qui cum multitudine delinquunt, quando vniuersum hominum genus diluuio perdidit seruato Noë cum modica familia.* Et iterum paulò post. *Si repræsentat Ecclesiam multitudo pastorum & fidelium, Aaron,* inquit, *cæterique præfecti Israël, nonne pastores erant & filij eius iam sacerdotes designati? Errauerũt tamen cum vniuerso populo, quãdo vitulũ fabricauerunt & adorauerunt.* Exod. 32. *Rursum secundũ hanc rationẽ; Cur non Ecclesiã repræsentassent quadringẽti illi prophetæ qui deceperunt Achab? At Ecclesia stabat à partibus Micheæ solius quidem & contemptibilis, sed ex cuius ore verbum egrediebatur,* primi Reg. cap. 22. *Præterea, nonne & nomen & faciem Ecclesiæ præ se ferebant prophetæ cùm vno impetu aduersus Hieremiam insurgerent, clamantes; Lex non peribit à sacerdote,* capite decimo octauo. *Cúmque solus ille contra nationẽ totam prophetarum à Deo mitteretur,* capite quarto. His ferè argumentis Caluinus, Melanchthon, Musculus, Magdeburgenses, præcipui nostri temporis hæretici suam paucitatem defendere, & in paucitate credentium Ecclesiam ponere contendunt. Quæ enim Luth. in hanc rem adfert, asseuerationes potius sunt impudentissimæ (sicut solet) quàm probationes legitimæ: Breuiter tamen attingemus. Asserit ergo & prolixè narrat Lutherus diaboli hoc consilium esse, vt semper falsa Ecclesia numerosa esset, vera autẽ paucorũ. Sic enim scribit, *Cùm cerneret diabolus Deum Ecclesiam sibi sanctam constituere, non cessabat ille quidem, sed continuò sibi quoque sacellum longe maius & amplius ipsa Ecclesia Dei iuxtà condebat. Fuit enim ille suprà omnem modum ipso Deo semper instructior in sacramentis, prophetis, apostolis, euangelistis. Et eius sacellum multò semper amplius ipsa*

Ecclesia Dei. Habet idem longe maiorem hominum multitudinem in sua sanctitate quàm ipse Deus. D
Denique est ipse magnus ille Deus in mundo, princeps mundi huius, vt à Christo appellatur; Et Deus huius seculi, vt à Sancto Paulo vocatur. Hæc ille in tractatu de notis veræ Ecclesiæ, tom. 7. vt hunc in modum ratiocinari videatur. Diabolus est princeps huius mundi, & Deus huius seculi, magnúsque Dei & perpetuus æmulus: Ergo quæ in hoc mundo & seculo illustris est & conspicua in Christi nomine Ecclesia, diaboli sacellum est iuxta veram Dei Ecclesiam extructum. Alibi verò exhortaturus Senatum ac populum Pragensem in Bohemia, id est, paucos ibi clancularios hæreticos, vt sibiipsis prædicantes ac ministros instituant, Clerum autem Catholicum penitus auersentur; ne suorum paucitate deterreantur, sic ad eos scribit. *Iam si & hic vos scrupulus terret, vos non esse certò Ecclesiam Dei; Respondeo, Ecclesiam non numero sed verbo cognosci.* Quod vt probet subiungit. 1. ad Cor. 14. dicit Apostolus, *Infidelē si in Ecclesiam introirit, viderítque eos prophetare, & casurum in faciem, & confessurum quòd verè Deus in illis habitet. Hoc autē certum est, esse apud vos in multis rebus verbum Dei & cognitionem Christi. Quare nihil est quod dubitetis, apud vos esse Ecclesiam Christi, etiamsi tantum decem, vel sex essent qui verbum habent.* Hæc ille in libello de instituendis Ecclesiæ ministris, tomo secundo. Hoc vno argumento putauit Lutherus ab vniuersali Ecclesia Pragenses auellere, & ad suum schisma pertrahere. Atque hæc pro paucitate Ecclesiæ apud eos disputata inueniuntur: Quæ autem pro obscuritate Ecclesiæ disputant, & vt non necessariò semper visibilis sit, argumentantur, ferè eadem sunt cum locis & argumentis iam propositis: Quædam tamen ad hanc causam magis propria adferunt, quæ quia pro paucitate etiam facere videntur cæteris subiungam: Et, vt à Luthero incipiam, cùm Erasmus Roterodamus in diatriba sua de libero arbitrio, *expendere iubeat lectorē, vtrum plus tribuendum sit, tot eruditorum, tot orthodoxorum, tot sanctorum, tot martyrum, tot veterū, ac recentium, theologorum & summorum pontificū in orbe Christiano præiudiciis, quàm vnius aut alterius priuato iudicio: Addátque, incredibile esse, vt Deus tot seculis errorem Ecclesiæ totius dissimularit.* Lutherus qui hanc sibi diatribam confutandam suscepit; videns se hîc authoritate Ecclesiæ premi, & fideliū multitudine obrui, sic respondet, vt planè inuisibilē esse sempérq; fuisse Ecclesiā statuat. Itaq; primū constanter asserit, *Ecclesiam verā nec errasse vnquàm, nec errare potuisse. Sed hîc,* inquit, *Hic labor, hoc opus est certò constare, an illi quos tu Ecclesiam vocas, Ecclesia sint, vel potius an tota vita errantes, demū ante mortem resipuerint. Neque enim sequitur statim. Si Deus illos omnes, quos adducis, quantūuis longa serie seculorū eruditissimos viros passus sit errare; ergo Ecclesiam suam passus est errare. Nempe quia isti quos totus orbis pro Ecclesiæ membris veneratus est, fortaße Ecclesiæ membra non fuerunt.* Quod cùm exēplis ex veteri lege productis, quæ supra citata sunt, probare sibi visus esset, sic concludit. *Quis igitur & nunc negare audeat, Deum sub istis principibus viris (non enim nisi publicè ministerij & nominis viros recēses, vt episcopos, pastores, & doctores) in vulgo sibi seruasse Ecclesiā, & illos omnes exēplo Israëlitici regni perire permisisse.* Cuius absurditatis vel blasphemię potius has causas vel probationes subiicit. *Quandoquidem,* inquit, *peculiare est Deo electos Israël impedire & pingues eorum occidere.* Psal. 77. *fœces verò & reliquias Israël seruare, vt Esaias dicit. Nisi Dominus reliquisset nobis semen,* &c. *Rursum sub ipso Christo omnes Apostoli scandalizati sunt, & ipse ab vniuerso populo negatus & damnatus est, vix vno & altero Nicodemo & Iosepho cum latrone in cruce seruatis. At nunquid illi pauci tum populus Dei nuncupabatur? Erant quidē populus Dei reliquus, sed non nominabatur: & is qui nominabatur non erat.* Hæc ille. Et vt in vniuersum, rem sic se habere concludat, subiungit. *Quis scit, si toto mundi cursu ab origine sua semper talis fuerit status Ecclesiæ Dei, vt alij dicerentur populus & sancti Dei qui non eßent. Alij verò inter illos & reliquiæ eßent & non dicerentur populus aut sancti, sicut monstrat historia Cain & Abel, Ismael & Isaac. Esau & Iacob?* mox etiam exemplo Christianæ Ecclesiæ idem confirmat. *Vide* inquit, *Arrianum sæculum, vbi vix quinque in toto orbe episcopi Catholici seruati sunt, iíque à sedibus pulsi, regnantibus vbique Arrianis, publico nomine in officio Ecclesiæ. Nihilominus sub istis hæreticis suam Ecclesiam seruauit Christus: Sed sic vt minimè Ecclesia putaretur aut haberetur.* Hoc autem Arrianæ persecutionis exemplum fortius adhuc premit Caluinus, ídque ex verbis iisdem Sancti Hilarij, qui eo tempore vixit. Sic enim scribit Sanctus Hilarius tum in Phrygia exulans, in libello quem fecit contra Auxentium. *Vnum moneo, cauete, Antichristum. Malè enim vos parietum amor cæpit, malè Ecclesiam Dei in tectis ædificiisque veneramini, malè sub iis pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum est in his Antichristum eße sessurum? montes mihi*

Arg. 9.

Argumēta Protestātum pro inuisibili & obscura Ecclesia. E

Erasmi præscriptio.

Probationes Lutheri pro inuisibili sua Eccles.

Arg. 10. F

Hilarius.

A *mihi & syluæ, & lacus & carceres & voragines sunt tutiores. In his enim prophetæ aut manêtes aut demersi prophetabant.* Hæc Hilarius. Ex quo sic colligit Caluinus. *Quid aliud hodie in Episcopis suis veneratur mundus, nisi quia sanctos esse religionis præsules autumant, quos celebribus vrbibus & populis videt præsidere? Apagesis hanc tam stupidam æstimationem; quin potius permittamus domino vt quãdo ipse solus nouit qui sui sint, interdum etiam Ecclesiæ suæ exteriorem notitiam ab hominum aspectu auferat.* Hæc Caluinus in præfat. Huius autem rei aliud argumentũ adfert Lutherus. *Quid mirum,* inquit, *si Deus Ecclesiæ maiores sinat ire vias suas, qui sic omnes gentes permisit ire vias suas, vt Paulus in Actis dicit;* Vt videlicet, nõ magis mirum sit, multitudinem credentium ad veram Ecclesiam non pertinere, quàm olim multitudinem Philosophorum & gentium à vera religione excidisse. Postremò concludit, *Ecclesiam non esse rem tam vulgarem, quàm est hoc nomen Ecclesiæ Dei, sed esse absconditum illud Margaritum (cui Saluator in Euangelio regnum cælorum comparat) ne impius videat gloriam Dei.* Hæc Lutheri disputatio est, & his argumentis nititur. Caluinus verò præter ea omnia quæ hactenus ex eo citauimus, alio adhuc argumento visibilem Christi Ecclesiam euertere se penitus non dubitat. *Quòd si,* inquit, *ex animo loquũtur, qui omnino volunt Ecclesiæ formam semper apparere & spectabilem esse, respondeant mihi bona fide, vbinam gentium & locorum Ecclesiam residere existimant, ex quo Basiliensis Concilij Decreto deiectus & abdicatus est Pontifex Eugenius 4. subrogato in eius locum Amadæo. Negare nequeunt Concilium quantum ad externos ritus legitimum fuisse. Damnatus autem est illic Eugenius cum omnibus suis. Postea tamen principum fauo-*

Arg. 12.

Arg. 13.

B *re sustentatus saluum pontificatum recepit. Illa Amadæi electio in fumum abijt: & ex hoc Eugenio vniuersus postea prodiit orbis Christiani clerus. Hîc deprehensi hæreant necesse est. Vtram enim in partem Ecclesiæ nomen conferent? Negabunt ne Concilium generale fuisse, cui nihil ad exteriorem maiestatem deerat, à duobus Pontificibus Romanis indictum Martino 5. & Eugenio 4. præsidente Rom. sedis legato Iuliano Cardinale consecrato? Aut fatebuntur schismaticum esse Eugenium cum tota sua cohorte, à qua omnes sanctificati sunt? Aut igitur Ecclesiæ formam aliter definient quàm à visibili multitudine credentium & Prælatorum, aut quotquot sunt, habebuntur à nobis schismatici, qui à talibus ordinati sunt.* Hæc ille in præfatione Institut. Vnum est adhuc Brentij argumentum contra visibilem Ecclesiam in prolegomenis contra Petrum à Soto, & est omnibus Protestantibus commune. *Si visibilis est Ecclesia sensibus corporeis perspecta, delendus ergo erit articulus ille Symboli; Credo Ecclesiam sanctam Catholicam: & reponendus sic erit; Video & sentio Ecclesiam sanctam Catholicam.* Hæc ille. Quia videlicet *fides est argumentum rerum non apparentium,* vt Apostolus definit ad Hebræos 10. Neque quæ videmus, credimus, sed scimus potius. Hæc sunt hodie contra visibilem Ecclesiæ multitudinem hæreticorum argumenta, vel certè omnium argumentorum capita & fontes, ad quæ cætera omnia referri possunt: Quibus nunc singulis ordine respondebitur.

Arg. 14.

C

Ad argumentum primum respondetur, & qui pertineant ad angustam viam, ad quartam partem seminis, & ad pusillum gregem ostenditur.

CAPVT IX.

IN primo argumento citatæ Scripturæ non Ecclesiæ totius sed bonorum atque iustorum in Ecclesia paucitatem designant, nec ad fidei prædicationem, sed ad præceptorum obseruationem pertinent. Credentium enim est multitudo, piè viuentium paucitas, iuxta illud Saluatoris. *Multi vocati, pauci electi.* Multi in Ecclesia, pauci in cælo: multi sacramenta percipiunt, pauci salutem ex sacramentis capiũt. Denique multi currunt in agone, pauci compræhendunt. Infideles enim ne vocati quidem sunt, foris sunt, iam iudicati sunt. Et quod ad primum locũ attinet ex Matt. 7. *Lata & spatiosa est via* huius seculi, in qua etiam filij Ecclesiæ plerique ambulant; suntq; filij huius seculi propter carnis & seculi inordinatum amorem, nihilominus tamen filij Dei propter fidem. Sic sapienter distinguit Augustinus, inter filios seculi & filios diaboli. *Filios enim diaboli* (ait ille) *infidelitas facit, filij autem seculi sunt interdum fideles, quia mali sunt.* Vnde Saluator in Euangelio eodem Matth. cap. 7. *Si vos, cùm sitis mali, nostis bona*

Matth. 20.

Lib. 3. cap. 3. contr 2. epist. Pelagianorum.

data dare filijs vestris, quanto magis pater vester qui in cœlis est, dabit spiritum suum petentibus se? Vbi sic ratiocinatur Augustinus; *Si filij Dei non essent, non diceret, Pater vester qui in cælis est: & tamen eos malos dicit, quia videlicet filij adhuc huius seculi sunt, nec arctam viam ambulant.* Hæc ille. Rursum ex Luca clarissimè constat dixisse hæc verba Christum, non de vocatis in Ecclesiæ corpus; sed de electis & saluandis. Sic enim rem narrat Lucas. *Ait illi quidam, Domine si pauci sunt qui saluantur? Ipse autem dixit ad illos; contendite intrare per angustam portam.* Vbi apertissimè angustam portam vocat non Ecclesiæ amplissimos fines, sed saluandorum exiguum numerum. Cæterum (quod aduertendum imprimis est) produt se hîc insigniter Magdeburgenses aliíque Protestantes, qui his Matthæi verbis pro veræ Ecclesiæ paucitate ostendenda abutuntur. Produnt se, inquam, ad falsam Ecclesiam pertinere, & hæreticos esse. Saluator enim ipse, quia præuidebat hæc verba trahi posse ab hæreticis ad paucitatis commendationem, quæ solet hæreticis omnibus esse propria, quia partes & scissuræ sunt: mox in sequentibus verbis, cauendos hæreticos monet disertè. Vnde hæc verba tractans Augustinus, *Intrate per angustam portam, &c. Hîc,* inquit, *præcipuè cauendi sunt hæretici, qui se plerumque paucitate commendant: Et ideo cùm dixisset Saluator, paucos esse qui inueniunt viam angustam & portam angustam, ne illi se supponant nomine paucitatis,* (quod hodie Magdeburgenses in hoc argumento faciunt,) *statim subiecit. Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium.* Hæc Augustinus. Paucitatem ergo commendat Christus, non in toto Ecclesiæ corpore, sed in præcipuis & sanioribus huius corporis membris. Hunc etiam sensum habent aliæ Scripturæ pariter citatæ. De quarta parte seminis fructum afferentis, & de pusillo grege, videlicet præstantium in Ecclesia, fructum afferentium, & prędestinatorum ad regnum, pusillum esse gregem. Prædestinati enim illi sunt, quibus complacitum est patri dare regnum. Ex quibus solis Ecclesiam non constare, iam ante satis demonstratum est. Itaque licet illi pauci sunt, non tamen Ecclesia paucorum est: sed communio multorum tenēda in paucitate bonorum. Sic catechumenum recenter ad fidem conuersum docet Augustinus. *Sciet,* inquit, *cum paucis hæreditatem Dei, cum multis autem signacula eius participanda: cum paucis communicare sanctitatem vitæ, cum multis autem sanctitatem sacramenti.* Postremò notandum nec bonorum in Ecclesia paucitatem hæreticorum paucitati vlla ex parte suffragari. Neque enim boni omnino & simpliciter pauci esse dicūtur, sed in comparatione latę & spatiosæ viæ, in qua mali ambulant. Alioquin per se & ipsi maximam multitudinem constituunt. Vnde Augustinus; *Hæc est,* inquit, *ipsa Ecclesia de cuius paucitate dicitur in comparatione plurimorum malorum; quia angusta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui ambulant in ea. Et rursus; Hæc ipsa est de cuius multitudine dicitur; Sic erit semen tuum sicut stella cæli, & sicut arena maris. Idem quippe fideles sancti & boni, & in comparatione plurimorum malorum pauci sunt, & per semetipsos multi sunt.* Hæc ille. Pertinet ergo etiam ad rectè credentium Ecclesiam lata illa & spatiosa via, non pertinet ad falsam aliquam Ecclesiam aut hæreticorum aut schismaticorum, aut denique infideliū, sicut illa Saluatoris verba intelligunt hæretici. Idem iterum docet Augustinus, eisdē verbis lib. 13. cap. 16. contra Faustum. Est ergo Ecclesia & in paucis & in multis: Sanctitate vitæ, pietate, electione in paucis: communione fidei, societate sacramentorum, vocatione publica in multis.

Cap. 33. Vide hac de re Basilium in com. ad cap. 2. Esaiæ.

Protestantum argumenta ostēdunt eos hæreticos esse.

De serm. Domini in monte lib. 2. cap. 32.

Lib. 13. ca. 16. cont. Faustū.

Epist. 48. ad Vincentium.

Ecclesia in paucis & in multis.

Respondetur ad secundum argumentum, vbi quo sensu dicenda sit Ecclesia vbicunque Christus adest docetur, loco Matth. 18. ex Cypriano luculenter explicato.

CAPVT X.

NVNC ad secundū argumentū quod est Musculi. Quæ adfert ex Matth. 18. & ex verbis Paulinis, probāt esse quasdam priuatas familiarum, locorum, & regionum congregationes, quæ meritò Ecclesiæ vocentur, iuxta multiplicem Ecclesię acceptionem, vt initio docuimus. Non probant autem tales priuatas congregationes esse Catholicam Ecclesiam illam, & vniuersalem de qua hîc

A hîc quæritur;quæ vnica eſt,non plures. Rurſum; non hæ omnes aliter Eccleſia ſunt, quàm quia membra & partes ſunt vnius Catholicæ Eccleſiæ. Vnde Auguſtinus cùm varias Apoſtolicas Eccleſias enumeraſſet,Romanam,Corinthiacam & alias, *Ecce*,inquit,*ſunt in Eccleſia Eccleſiæ,& vniuerſali totius nomine,& nominatim diſignatæ & expreſſæ: Et ſunt hæ omnes membra vnius Eccleſiæ toto orbe diffuſæ*. Hæc ille in libro de vnitate Eccleſiæ.Iſtæ ergo nominatim deſignatæ paucorum eſſe poſſunt. Sed illa vna Catholica,non niſi multorum,in qua etiam omnes illę vna ſunt Eccleſia: Et ſic pauci faciunt quidem Eccleſiam, non autem Catholicam, niſi in Catholicæ vnitate & communione. Eſt enim *Eccleſia*(vt doctè notauit Thomas Vvaldenſis doctrinalis fidei libr.2. cap.15.)*corpus homogeneum;cuius ſingulæ partes denominationem ſeruant totius*, quod quidem propter admirabilem vnionem partium ſingularum cum toto fit, maiorem ſcilicet magíſque arctam,quàm quæ in corporum membris cernitur. Sed quod ad Matthæi locum attinet,à Muſculo citatum,eum ſanctiſſ.Cypriani verbis explicatum ſatius eſt accipere. Agens enim ex propoſito de vnitate Eccleſiæ,in tractatu quem ſic inſcripſit,vel vt vetuſtior editio habet,de ſimplicitate prælatorum, quia hoc ipſo Matthæi loco quidam etiam tunc hæretici abutebantur,vt hodie Muſculus & Caluinus Inſtit. lib.4.cap.1.parag.9.in hunc modum ſcribit. *Nec ſe quidam vana interpretatione decipiant, quòd dixerit dominus; Vbicunque fuerint duo aut tres, &c. Corruptores Euangelij atque interpretes falſi,extrema ponunt & ſuperiora prætereunt. Vt ipſi ab Eccleſia ſciſſi ſunt, ſic vnius capituli ſenten-*

B *tiam ſcindunt:* Nempè in proximis præcedentibus verbis dixerat dominus: *Dico vobis quoniam ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re,quācunque petierint,fiet illis: vbi enim duo aut tres,&c.* Non ergo ſimpliciter promiſit ſe in medio quorumcunque fore in nomine eius congregatorum: ſed *vnitatem*, ait Cyprianus, *prius poſuit,concordiam pacis ante præmiſit.* Hanc autem vnitatem & concordiam pacis, hæreticos non habere ſic probat Cyprianus.*Quomodo poteſt ei cum aliquo conuenire,cui cum corpore ipſius Eccleſiæ & cum vniuerſa fraternitate non conuenit?* Hæc ille.Ergo nullo modo ad hæreticos & ſchiſmaticos hæc verba pertinere poſſunt. At dicent illi; Nos in nomine Chriſti conuenimus, quia Chriſto & Euangelio eius coniungimur. At nec iſtud in hæreticis verum eſſe probat Cyprianus. Subiungit enim; *Quomodo duo aut tres poſſunt in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto & ab eius Euangelio ſeparari?* Hoc autem conſtare ſic probat. *Non enim*(ait) *Nos ab illis,ſed illi à nobis receſſerunt: Cùm hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſunt, dū conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt,veritatis caput atque originem reliquerunt*,id eſt quia ab Eccleſia receſſerunt,ideo ab Euangelio, à veritate & à Chriſto ſeparantur. Denique de legitimo & germano horū verborū ſenſu præclarè ſubiungit S.Cypr.*Dominus de Eccleſia ſua loquitur; Ad hos qui ſunt in Eccleſia loquitur: vt ſi ipſi concordes fuerint,& ſi,ſecundum quod mandauit & monuit,duo aut tres licet collecti vnanimiter,duo aut tres licet ſint, impetrare poſſunt quæ poſtulāt.* Hæc copioſè S.Cyp.Sic Chriſtus in medio eorū eſt qui etſi pauciſſimi ſint

C in nomine eius cōgregati, ſi in Eccleſia,in cōmunione totius corporis Eccleſiæ congregantur:& tunc ſunt Eccleſia, id eſt membra totius Eccleſiæ vbique diffuſæ, vt modo ex Auguſtino audiuimus. Quod ad confirmationem argumenti Muſculus adfert,dici ab Auguſtino Eccleſiam toto orbe diffuſam,nō quia multitudinem præſentem contineat,ſed quia omnes quotquot olim erant & futuri ſunt fideles complectatur,etſi nunc aliáſque pauciſſimi exiſtunt,luce clarius eſt,manifeſtum eſſe commentū contra apertiſſimam Auguſtini mentem, quam toties iam ex eo citauimus ex libr. de vnit.Eccle.cap.6.7.& 1.& ex Epiſto.48.& ex libello de vtilitate credēdi,cap.9.& 14. Ex enarratione eius in Pſal. 30. & 31. Et ex aliis eius ſcriptis quæ repetere ſuperuacaneum eſt. Veriſſimum tamen eſt,non ex ſola præſenti multitudine Eccleſiam Catholicam dici,ſed etiam ex ipſa multitudinis per omnes ætates ſucceſſione, vt ſuprà dictum eſt. Quæ ex Gelaſio adfert,nihil pro eo faciunt. Etenim rectiſſimè dicit Gelaſius; verè Catholicam illam eſſe, quæ ab omnibus perfidis pura communione diuiſa eſt; puram autem communionem intelligit fidei & Orthodoxæ doctrinæ, quæ puriſſimè & ſinceriſſimè in ſolius Catholicę vnitate retinenda eſt,planè diuiſa à perfidis hæreticis atque ſchiſmaticis. Non autē pura illa cōmunione ſolā electorū puriſſimā paucitatē intelligit,vt Muſculus imaginatur. Vrget enim Gelaſius contra Anaſtaſiū illum Imperatorem,qui hæreticis Entichianis propter pacē Eccleſiæ fauebat, licet eorum hæreſim damnaret, vnitatem ſolius Eccleſiæ Catholicæ. Et oſtendens

De vnitate Eccle. cap. 11.

Eccleſia corpus homo generem.

Proteſtantum argumenta ſunt veterum hæreticorum argumenta.

Cypriani locus inſignis.

Concordia in hæreticis eſſe non poteſt.

Supra cap. 1. 2.3.& 4.

Lib. 2. cap. 5.

quàm immane periculum immineat, si semel ab vnitate fidei recedatur; *Nulla*, inquit, *causa superest, si hoc in quolibet contagio voluerimus admittere, ne cunctis hæresibus aditum pandamus*. Hæc ille. Isychij verba multò adhuc minus sensum quem fingit Musculus iuuat. Fatemur quidem in tali sensu Ecclesiæ vocem accipi, sicuti iam in initio huius Controuersiæ distinximus. Sed non aliunde Catholicam dici vanissimum est, vt postea suo loco ostendemus.

Infrà lib. 4. cap. 1. & 2.

Respondetur ad 3. argumentum, vbi de exemplo Scribarum & Pharisæorum totiúsque Synagogæ à qua Christus & Apostoli sese separasse videntur, copiosè disseritur.

CAPVT XI.

IN tertio argumento plurimum sibi placent omnes hodie Protestātes. Accusati enim schismatis & apostasiæ quòd à Catholica omnium Christianorum Ecclesia defecerunt, hoc exemplo se perpetuò defendunt, quòd discipuli Christi paucissimi essent; maxima autem turba Pontifices & Scribas sequeretur. Quo tamen in exemplo multipliciter errant. Primùm enim qui Christo vel crediderunt, vel adhæserūt, non propterea Pharisæos & Scribas templúmque Hierosolymitanum abominabantur, aut sese ab eo separarunt, vt hodie hæretici Catholicam abominantur. Nam quod ad B. Virginem attinet, Zachariam, Annam, Iosephum, Simeonem & pastores, quorum exemplum toties citat Melanchthon, etsi Christi nati fidem susceperant, in reliquis tamen omnibus Synagogæ fidem amplexi sunt. Neque enim vel à sacrificio destitisse Zachariam sacerdotem, vel templum Hierosolymitanum aspernatos postea fuisse Simeonem, Annam, & Pastores vspiam legitur. Certè B. virgo & Ioseph filium Iesum, quem Dei filium crediderunt, circuncidi octauo die fecerunt: Et postea iterum; *Impletis diebus purgationis, iuxta legem Moysi, tulerunt eum in Hierusalem, vt sisterent eum domino, &c.* Iidem quoq; quotannis *ascendebant in Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi*, vt Lucas eodem cap. narrat. Itaque isti omnes ad obedientiam & vnitatem Synagogę adhuc pertinebant, etsi Christum Saluatorem mundo natum præter communem opinionem Synagogę credebant. Neque enim adhuc mundo manifestatus erat Christus. Sed quemadmodum resurrectionem suam non toti populo Iudaico Christus manifestauit, sed tantummodo *testibus præordinatis à Deo*, sic natiuitatem suam non toti populo, sed paucis manifestauit: primùm Mariæ matri & Ioseph, *tum propter necessariam proli conceptæ reuerentiam, tum propter conueniens proli nasciture obsequium*, ait Sanctus Thomas; Deinde dixit pastoribus tanquam Iudæo populo: Exinde magis tanquam Gentilibus: Postremò Simeoni & Annæ iustis, tanquam plenitudini Iudæorum postremò intraturæ. Iam verò cùm Christus ipse viua voce prædicaret Euangelium, & discipulorum turbam secum traheret, nec adhuc à veteri Synagoga discessum est. Christus enim ipse *semper erat docens in Synagogis & in templo, quò omnes conueniebant*. *Ascendit Hierosolymam ad diem festum cum discipulis suis*: Celebrat pascha legale cum discipulis suis. Mittit sanatos de lepra ad sacerdotes templi: Denique, vt omnis ambiguitas tollatur, etsi acerrimè & frequentissimè Pharisæorum & Scribarum impurissimos mores redarguat, iubens *ab eorum fermento cauere*, id est propriis traditionibus & consuetudinibus; tamen vt doctrinam Synagogæ publicam adhuc sanam esse ostenderet, disertè dixit; *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæ dicunt facite.* Ex quibus omnibus luce clariùs constat, non in solis paucis illis, seu Christum natum credentibus, seu postea in prædicatione Christi comitibus & discipulis eius, sed in tota illa Israëlitici populi multitudine, quæ Synagogam & templum venerabatur, quę pontificibus Scribis & Pharisæis in doctrina fidei, & morum obtemperabat (inter quos, comites Christi & eius discipuli erant) Ecclesiam Dei fuisse. Deinde non illa vel discipulorum vel comitum turba Ecclesiam Christi constituerunt, quæ propriè sic dicitur à veteri Synagoga distincta, sicut in hoc argumento imaginantur hæretici. Nempe Ecclesia Christi quę sic dicitur

Errores Protestātum circa discipulos Christi.

Lucæ 2.

Act. 10.

3. parte q. 36. art. 2. ad 2.
Ibidē art. 6.

Discipuli Christi non recesserūt à Synagoga.
Ioan. 19.
Ioān. 10.
Lucæ 22.
Lucæ 5. & 17.

Matth. 23.

Secundus error Protestantum.

A sic dicitur, non nisi Christo iam assumpto ac glorificato esse cœpit: eo sanè tempore quo peracta iam œconomia salutis humanæ descendit Spiritus sanctus in Apostolos reliquósque discipulos in die Pentecostes. Tunc enim *de Sion exiuit lex & verbum Domini de Hierusalem*, vt Esaias fore prædixit. Tunc *prædicari cœpit in nomine Christi remissio peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Hierusalem*, vt Christus ipse post resurrectionem futurum præmonuit. Tunc desiit synagogæ authoritas, *rupto iam templi velo*, quod Moyses posuit in pædagogia illa vmbrarum & figurarum, & *effuso iam abunde Spiritu sancto*, quem Christus misit in adoptionem filiorum Dei. In cuius rei argumentum Euangelium suum Christus non toti orbi prædicauit, sed solis Iudæis: Imò & apertè dixit, *se non missum esse, nisi ad oues quæ perierunt domus Israel*. Nec minus apertè interdixit discipulis quos ad euangelizandum *miserat, vt non irent in vias gentium*. Cuius rei causas varias adfert Sanctus Thomas 3. p. q.42. art. I. quarum hæc vna est huic loco propria, quia per Crucis victoriam meruit Dominium in omnes gentes, vt suprà inter causas visibilis Ecclesiæ explicuimus. Hinc nempe factum est, vt nondum sua prædicatione, Ecclesiam nouo Testamento propriam colligere Christus voluerit, sed ei colligendæ fundamenta ponere, & ad id muneris obeundum ministros atque Apostolos delegare. Idcirco discessurus ad patrem, tum demum iubet Apostolos *ire ad omnes gentes, & prædicare vniuersæ creaturæ*. Idcirco etiam ante passionem, cùm quidam gentiles cuperent Iesum videre, & hoc ei Apostoli renunciarent, respondit. *Nunc venit hora vt glorificetur filius hominis*. Annuncians videlicet intraturam mox plenitudinem gentium. Sed quia altitudinem glorificationis præcedere debuit humilitas passionis, subiunxit, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert*. Ioan.12. Hic fructus multus, est multiplicatio nominis Christi in fide populorum, qui *ante Christum passum & glorificatum fieri non debuit*, ait Augustinus. De hoc fructu dixit Christus Apostolis. *Posui vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat*. Hæc omnia satis ostendunt, nondum prædicante & præsente Christo, Christi Ecclesiam collectam fuisse, qualis futura prædicebatur, qualemq; hodie, & in Symbolo profitemur, & oculis cernimus; sed id actum fuisse, vt absoluta tota Christi in terris dispensatione, tunc demum colligeretur. Idcirco minitatur in Euangelio sub parabola agricolarum qui post occisos ministros & filium Domini sui occiderunt, præsentibus Scribis, & Pharisæis fore *vt vineam suam locaret alteri*, apertè subiiciens, vt narrat Matthæus, *quòd auferretur ab eis regnum Dei, daretúrque genti facienti fructum*: apertissimè ostendens nondum sublatum ab illis regnum Dei .i. fidem & religionem, sed primo quoque tempore auferendum; nec alijs adhuc locatam esse vineam suam, sed breui locandam. Fuit ergo adhuc, Christo nondum passo, ipsa Iudæorum Synagoga vera Dei Ecclesia.

Quando cœpit Ecclesia Christi propriè dicta.

Cap I.
Luc.24.
Ioan.19.
Matth.15.
Matth.10.
Suprà cap.7.
Quare Christi Ecclesia non cœperit nisi post Passionem eius.
Matth. vlt.
B
Ioan.12.
Tract.15. in Ioan. Euang.
Ioan.15.
Luc.20.
Cap.21.

C His ita positis & constitutis, impudentia Melanchthonis, Magdeburgensium, cęterorumq; omnium protestantum, qui hodie hoc vnum argumentum pertinacissimè vrgent, euidenter conuincitur. Non enim qui Christo nato crediderunt, aut in prædicatione eius discipuli postea fuerunt, pauci quidem numero & obscurioris famæ homines, Ecclesiam Christi, quam hîc describimus & quærimus sic propriè dictam, constituerunt; nec à templo Hierosolymitano & synagoga Iudaica sese separauerunt, vt hodie hæretici à Catholica apostatarunt. Nihil ergo hoc exemplum pro ipsorum vel paucitate vel schismate facit. Deinde, etsi in primordijs ipsis & incunabulis Ecclesiæ, etiam post Christi Ascensionem iam propagari cœptæ, paucorum fortasse hominum, & obscura ad aliquot annos fuit Christianorum societas seu Ecclesia, quum intereà per totum ferè orbem paganismus & græcismus obtineret, non tamen hoc totum contra Ecclesiæ visibilem multitudinem quam hîc asserimus, quicquam facit. Quæritur enim hîc & stabilitur à nobis Ecclesiæ, non propagari cœptæ, sed iam propagatæ; nec aliquo momento consideratæ, sed in perpetuo suo cursu continuandæ, visibilis & perspicua multitudo.

De Concilio Sacerdotum & Scribarum contra Christum, quòd nihil contra Ecclesiæ multitudinem, atque consensum faciat, vt iactabundè scribit Caluinus. D

CAPVT XII.

SED vt ista Melanchthonis & Magdeburgensium argumentum soluunt, ita quod ex Caluino adiectum est magis confirmare videntur. Nam si docente & in terris adhuc agente Christo, vera Dei Ecclesia erat synagoga cum Pontificibus, Sacerdotibus, totóque populo Iudaico, profecto cum illa tota, inito Concilio, Christum damnaret, & eius doctrinam reprobaret, paucis & fere nullis Christi doctriná tunc approbantibus, illo saltem tempore paucorum erat Ecclesia; nó autem multitudinis illius, quæ faciem Ecclesiæ & synagogæ præ se ferebat. De hoc
1. Respons. facto Pontificum & Sacerdotum sic hodie quidam doctissimi viri respondent, vt quamuis animo sceleratissimo Pontifices & Sacerdotes Christum damnarint, tamen quia & verissimam sententiam protulerunt (dicente ipso summo Pontifice cui om-
Ioan. 18. nes consenserunt, *Necesse est vt vnus homo moriatur pro populo*: quod ab eo dictum esse per E
modum prophetiæ, *quia Pontifex erat illius anni*, Euangelista confirmat) & etiam rem vtilissimam humano generi operati sunt; idcirco etiam tunc in cathedra Moysis veri-
2. Respons. tatem & iudicium non defuisse, nec penitus eam excidisse. Alij, quia legitima Pontificum successio circa tempus Christi nati per Herodem & Romanos dirupta est, non
Iosephus lib. 15. ca. 14. Antiquit. Euseb. Hist. Eccles. lib. 1. cap. 6. ex Aaronico genere, sed vilissimis quibusque ad illum gradum euectis, (sicuti narrat post Iosephum, Eusebius Pamphili) non fuisse legitimum sacerdotium hoc tempore respondent; Ideóque absque præiudicio sacerdotalis ordinis illos à veritate excidisse. Cæterum nec illa Caiphæ prophetia (quæ gratia erat gratis data non gratum faciens) reliquam impietatem excusare potuit, aut etiam ab errore reliquo liberare; nec qui tunc erant Pontifices & Sacerdotes, vtcúnque ignobiles essent, illegitimi fuisse putandi sunt; sed plena Authoritate cathedram Moysis occupasse propter causas superiùs ex Euangelio allatas. Itaque aptiùs responderi putamus Pontifices tunc & Sa-
3. Respons. cerdotes, maximámque populi turbam planè à veritate aberrasse; nec Dei Ecclesiam, sed Satanæ tunc Synagogam fuisse, ex mera inuidia atque malitia apertam veritaté cernere nolentes, Christúmque & promissum in lege Messiam perfidè, & obstinatè repellentes; paucissimos vero illos qui *verè tunc expectabant redemptionem Israel*, (sicut il-
Luc. 24. Ioan. 12. li duo discipuli euntes in Emaus de se, atque de aliis dicebant, *nos sperabamus, quia ipse erat redempturus Israel*: sicut etiam narrat Ioannes, *Multos credidisse in eum etiam ex principibus, qui propter Pharisæos non confitebantur, ne eiicerentur ex synagoga*:) hos, inquam, paucos nó F
Error quasi vniuersalis Synagogæ non præiudicat possibilitati similis erroris in Ecclesia. consentientes Concilio cæterorum, licet tenuem & imperfectam fidem adhuc haberent, ad Ecclesiam Dei pertinuisse. Neque tamen huius temporis exemplum pro simili paucitate quasíque Eclipsi fidelium, in hac iam propagata Christi fide, quicquam facit. Cuius sanè ratio hæc est. Iam olim per prophetas prædictus erat synagogæ principúmque eius in Christi aduentu à fide lapsus, *vt illorum delicto salus esset gentibus*, vt ait Apostolus. De tempore venturi Christi dixit Isaias; *Excæca cor populi huius*: & quæ se-
Rom. 11. Esai 6. Matth. 13. Ioan. 12. Hiere. ca. 4. Ezech. cap. 7. Mich. cap. 3. In comment. ad Esa. cap 3. 5 6. 7. 9 & 63. quũtur. Subiungit enim; *Multiplicabitur quæ derelicta fuit in medio terræ.* Quod de Ecclesia gentium intelligi clarum est. Non credentibus Christo Iudæis, adimpletam hanc de illis prophetiam Euangelistæ affirmãt; quibus subscribit Apostolus ad Rom. cap. 11. Sic Hieremias de aduentu Christi prædicens, *In illa*, inquit, *die peribit cor regis & cor principum, & obstupescent sacerdotes.* Ezechiel quoque apertiùs. *Lex peribit à sacerdote & consiliũ à senioribus.* Similiter & Michæas. *Nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione.* Quæ omnia vt ad totum prædicationis Christi triennium referuntur, ita potissimũ ad Dominicæ Passionis tempus referenda esse, docet copiosè & crebrò D. Hierony.
Matth. 21. & 22. Hoc præterea & eo potissimũ tẽpore futurũ esse, Saluator in Parabolis vineæ & nuptiarum Phariseis improperauit. Et postea factum fuisse iuxta veteres Prophetias Apo-
Act. 13. & 28. stoli ipsis Iudæis exprobrarunt, ne Iudæorũ duritia cæteris scandalo esset. Quæ cum

A ita sint, nihil mirandum est, si in Christi persona & doctrina damnanda totus ille populus Iudaicus vna cũ Pontificibus & Sacerdotibus, id est, maxima eorũ pars errauerit atque defecerit. Hoc enim totum ita fore prædictum est: & *vt gentium plenitudo intraret*, sic fieri diuina prouidentia voluit. Hoc enim mysteriũ est illud de quo Apostolus loquitur. *Nolo vos ignorare fratres mysterium hoc, quòd cæcitas ex parte in Israel contigit, vt plenitudo gentium intraret.* At verò de Christi Ecclesia similiter suo aliquando tempore ruitura & penitus defectura, nullas habemus in sacra Scriptura prophetias aut prædictiones. Sed contrà, eam perpetuò permansuram vsque ad finem seculi, clarissimas & creberrimas habemus promissiones, quas suo loco mox referemus. Rursus non expectatur nunc alius Messias post Christum Saluatorem, non aliud sacrificium & Sacerdotium, non alia sacramenta, non alia denique Ecclesia, quæ Christi sacrificio, sacerdotio, sacramentis, Ecclesiæ succedat, sicut Moysi Christus, legi Euangelium, Aaronico Sacerdotio & sacrificio, Melchisedecianum in Christo Sacerdotium & sacrificium, denique Synagogæ Ecclesia succedere debuerunt. Quare *memorabile hoc exẽplum* Caluini, *& quod vnum* ait *pro omnibus sufficere*, memorabilis est non solum inscitia historiæ sacræ, sed etiam impietas contra mysterium fidei, quæ vna pro omnibus sufficere possit ad illius hominis & crassam inscitiam & flagitiosam impietatem demõstrandam. Quemadmodum enim Synagogam iam labentem & cadentem Ecclesiæ Christi comparat, sic semetipsum alium Christum facit, & nouum quendam totius
B orbis Messiam. Quod etiam ex his quæ postea in libro quinto Controuersiæ secũdæ, ex ipso Caluino aliísque nostræ ætatis hæreticis disputabimus, multò adhuc manifestiùs apparebit. In hac enim sceleratissima cõparatione, omnibus hodie Protestantibus solenni & vsitatissima, ita confidenter progrediuntur, vt quemadmodum Ecclesiam totam Pharisaicæ turbę cum magno suorum applausu perpetuò conferũt, sic vel Lutherum suum Lutherani, vel Caluinum Caluiniani, vel cuiuscunq; sectæ Authorẽ quilibet sectarij, nouũ Christũ constituãt. Quod quidẽ si non vident, nec intelligũt, ignorantia est qua nulla crassior dari potest; si intelligũt, blasphemia est omni exceptione maior. Sed nunc ad alia confutanda argumenta pergamus.

Rom. 12.
Lib. seq. ca. 1. & 3.
Caluini inscitia & impietas.

Ad argumenta quartum & quintum respondetur, vbi de tempore Heliæ, totiúsque veteris Synagogæ accuratè disputatur.

CAPVT XIII.

AD quartum argumentum & exemplum veteris Ecclesiæ tempore Heliæ respondit olim S. Augustinus. Idem enim prorsus Donatistæ obiecerunt. Respondit autem primum quòd Helias & Elizęus ei succedens, cæteríque prophetę ipsis adhærentes, quos tanquam verbi ministros ponit Melanchthon ab ordinaria cathedra separatos,
C non se à reliqua multitudine, quæ in tribu Iuda & Hierosolymis remansit, religione & fide separarunt. *Deus enim* (inquit Augustinus) *illas tribus iußit separari, non vt religio, sed vt regnum diuideretur.* Quod vt intelligatur, breuiter historia sacra inspicienda est. Nempe cùm decem tribus, quæ postea Samariæ nomen acceperunt, à tribu Iuda & Beniamin reciderent, vt Ieroboam seruo Salomonis, non Roboam filio Salomonis seruirent; illa recessio & diuisio imperij tantùm fuit, non religionis: ídque ipso Deo iubente propter peccata Salomonis. Facta autem regni separatione, consecutum quidem est religionis schisma, faciente Ieroboam duos vitulos aureos, & priuata erigente altaria, ne ascendente populo vt facerent sacrificia in Hierusalem, conuerteretur cor eorum ad dominum suum Roboam regem. In hoc tamen schismate nõ omnes schismatici consenserunt; sed, sicut Scriptura narrat, *Sacerdotes & Leuitæ omnes transibant ad Iudam & Hierusalem.* Neque sola sacerdotalis tribus hoc fecit, quæ tota migrauit, sed & præterea, *ex his qui remanserunt in Samaria*, ait ibidem Scriptura, *de cunctis tribubus Israel quicunque dederat cor suum vt quæreret Dominum, venerunt in Hierusalem ad immolandum victimas Domino Deo patrum suorum*, id est, quos patres & maiores sui coluerant. Horum posteri erant in Samaria, Helias & Elizeus & quicunque illis adhærebant. Hi omnes verum Dei cultum obseruabant, sed ita vt cum templo Hierosolymitano & tribu sacerdotali fide & religione vnirentur, etsi locis & regno separati: nec alibi immolarent victimas quàm in Hierusalem quæ est figura

Augustin. de vnitate Eccles. cap. 12.
Protestãtum & veterũ hæreticorum eadẽ argumenta.
3. Reg. 12.
2. Paralip. cap. 11.
Hierusalem figura Catholicæ Ecclesiæ.

Catholicæ Ecclesiæ. Quare nihil hoc exemplum hæreticos iuuat, qui ab Ecclesia catholica se penitus separarunt, sed eos damnat magis. Præterea nec tanta paucitas erat, qualem fingit Caluinus, vt *huius temporis exemplo Deum dicat Ecclesiā in latebris conseruare.* Nam præter illa septem millia quæ sibi Deus reseruasse dicitur ignorante Elia (vbi certum numerum pro incerto ponit) etiā eodem tēpore, Abdias vir iustus in persecutione illa Iesabelis, *abscondit prophetas domini quinquagenos & quinquagenos in speluncis.* Postremò etsi tum hoc Eliç tēpore, maxima pars decē tribuum in Samaria, & sequēti tēpore, tum tota Samaria tum etiā ipsa tota tribus Iuda sub impiis regibus Dei cultū prorsus dereliquisset, nihil tamen illius temporis status Ecclesiæ Christi præiudicare potuisset. Primùm enim status Synagogæ vnius tantū populi fuit, status Ecclesiæ omnium gentium est. *Multi enim filij disertæ magis quàm eius quæ habet virum.* Et *magna est gloria domus istius nouissimæ plusquam primæ.* Vnde dominus in Euangelio (sicut notat Hilarius canone 4. in Matth. *Synagogam modio comparat, quæ susceptos fructus intra se tantum receptans certum modium dimensæ obseruantiæ continebat. Quæ etsi adueniente domino fructu se omni vacuarit, tamen quia occultare lumen non potuit lucerna Christi (non recondita sub modio, neque operimento occultanda Synagogeæ) in ligni paßione suspēsa, lumen æternum est in Ecclesia habitantibus præbitura.* Hæc ille. Deinde vt suo tempore desitura erat Synagoga, ita nec stabiles habet repromissiones, imo apertè prædictum est, fore, vt ad idola subinde conuerterentur, pariterque vt à Deo propterea subinde desererentur. Quod quidem sæpe factum fuisse, & liber Iudicum, & historia Regum demonstrat. Contrà verò Ecclesia Christi habet firmissimas repromissiones. *Quòd portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Quòd *Spiritus veritatis manebit cum ea in æternum.* Quòd Christus cum ea futurus est *omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Quam vtriusque testamenti, & fœderis differentiam tractat ex Hieremiæ capite 31. Apostolus, ostendens quòd *in melioribus repromißionibus sancitum est Testamentum nouum, cuius mediator Christus est*, quàm erat illud vetus, cuius minister Moyses fuit. *Ecce dies veniet, dicit Dominus, & consummabo super domum Iudæ Testamentum nouum, non secundum quod feci patribus eorum, &c. Quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit dominus*, id est, propter peccata populi violabitur fœdus, & cessabit sacrificium: At de nouo testamento subiungit. *Hæc dicit dominus; Si defecerint leges istæ coram me, tunc & semen Israël, vt non sit gens coram me cunctis diebus.* Quasi dicat. Si leges scriptæ in cordibus fidelium (quas suprà nominauerat) si fides populi Christiani deficiat, deficient gentes super terram. Propterea, paulò post in eodem cap. Hieremias concludit. *Sanctum domini non euelletur, & non destruetur vltrà in perpetuum.* Hanc etiam ob causam vocat Apostolus, statum veteris populi, statum caducum, *antiquandum & euacuandum*: statum autem præsentis Ecclesiæ stabilem, & qui perpetuò maneat. *Si*, inquit, *quod euacuatur in gloria est, multò magis quod manet in gloria est.* Idem etiam discrimen videre licet apud Ezechielem. cap. 34. circa finem capitis. Hæc est ergo latisśima vtriusque testamenti, populi & temporis differentia, vt planè ineptisśimè vel certè impudentisśimè veteris populi exempla nobis hac in parte obiiciant hæretici. Licet enim idem fundamentum & caput illa Synagoga haberet, Christum videlicet Mediatorem, sed futurum; & eandem formam specificam, eundem videlicet spiritum fidei, eundem quoque finem propter spem eandem vocationis suæ; tamen ita diuersus erat vtriusque status, conditio, & quasi ætas, vt non easdem dotes, non parem firmitatem haberet cum Ecclesia noua: propter singularem Christi iam manifestati gloriam, propter abundantiorem Sancti Spiritus effusionem, propter denique ipsius veritatis (cessantibus omnibus typis & vmbris) exhibitionem. Atque hinc ad quintum Argumentum patet responsio. Non enim quia in cæcitate hac Iudæorum prædicta, *reliquit sibi Dominus semen nec omnem plebem suam repulit, sed reliquiæ secundum electionem gratiæ Dei saluæ factæ sunt*; propterea quoque in plenitudine gentium talis expectanda est cæcitas, vt in reliquiis paucorum consistat Ecclesia & numerus vocatorum. Fieri quidem potest, imo futurum dixit Saluator, vt tanta olim in Ecclesia sua persecutio oriretur, *vt filius hominis quando venerit, vix inueniat fidem in terra.* Verùm hoc de fide dixit non publica & omnium vocatorum, sed de fide viua & electorum, vt contra Donatistas ostendit Augustinus his verbis. *Item dicunt* (scilicet Donatistæ) *de Apostasia orbis terrarum dictum quod ait dominus, filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra? Quod nos intelligimus dictum*

[Marginalia: 3. Reg. cap. 19 — *Discrimen status synagogæ.* — Esa. 54. — Aggæi. 2. — Hilarius. — Deuter. 31. & 32. — Iosuæ 2. 3. & 24. — Iud. cap. 23. 4. 6. 11. 13. — Reg. 6. ca. 17. — Paralip. 2. cap. 36. — Matth. 17. — Ioan 17. — Matth. 28. — Ad Hebr. 8. — Nota. — 2. Cor. cap. 3. — 5. Ad Argu. 2. — *Obiectionis remotio.* — De vnitate Eccl. cap. 13. — D — E — F]

A *ctum vel propter ipsam fidei perfectionem, quæ ita difficilis est in hominibus, vt in ipsis quoque admirabilibus Sanctis sicut in ipso Moyse inueniatur aliquid vbi trepidauerint vel trepidare potuerint, vel propter illam iniquorum abundantiam & paucitatem bonorum, de qua satis diximus.* Hæc ille. Idem quoque docet Sanctus Hieronymus his verbis. *Quòd si de illa quæ in Euangelio scripta est, sibi sententia blandiuntur; Putásne cùm venerit filius hominis inueniet fidem in terra? sciant illam fidem nominari, de qua ipse Dominus aiebat: fides tua te saluum fecit. Et alibi de Centurione: Non inueni tantam fidem in Israel. Et rursus ad apostolos: Quid timidi estis modicæ fidei? Necnon & in alio loco: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transmigra, & transmigrabit.* Hæc ille. Alioquin sanè nunquàm publica fidei prædicatio in Ecclesia deerit vsque ad finem seculi, etiam in illustri & conspicua Catholicorum multitudine, vt (quod ad durationem attinet) paulò post probabitur. Quare non potest vera Ecclesia Christianorum (quę ex omnibus gentibus vocatis & electis consistit) talis esse cœtus, qualem describit propheta. *Reliqui mihi populum pauperem in terra* (vt ait in argumento Mel.) licet talis aliquando fuisset Ecclesia Iudæorum, quod tamen ex iis quæ hactenus dixerunt hæretici, probatum non est. Non potest inquam propter differentias suprà dictas. Quod verò ex Esai. 1. additum fuit, non de Ecclesia Christi, sed de Synagoga loquitur; nec à fide, sed à legis & mandatorum obseruatione illa fornicatio fuit, quam eo in loco taxat Esaias.

In dialog. aduersus Lucif. Luc. 18. Matth. 9. Matth. 8. & Luc. 7. Matth. 10. Luc. 17.

B

Respondetur ad 6. argumentum, vbi declaratur quomodo paucorum sit veritas.

CAPVT XIIII.

NVNC ad Caluini argumenta, quæ sexto loco ponuntur, veniamus. *Raro*, inquit, *pluribus placent meliora.* Hoc idem est quod in persona Manichęi scribit August. Ait enim *Apud paucos quosdam veritas est.* Cui obiectioni respondet. *Pauci quidē sunt qui veritatem accuratè norunt, & secundū eam religiosè viuunt, sed iȷ pauci Authoritate sua multitudinem tenēt, vnde se in illa secreta expedire & quasi eliquare paucitas posset,* id est, Profitentiū veritatē multa est & magna turba, ex qua turba tanquā ex massa quadam & mole congesti metalli eliquatur & expurgatur ipsa excellentiū paucitas. Et quemadmodū in metallis scoria multa est, puri autem auri & argenti minus: sic laudant meliora multi, amplectuntur pauci. Item quemadmodum absque metalli ipsius magna mole modicum illud purioris substantiæ non eliquatur; sic absque credentium & profitentium multitudine ampla, bonorum illa & iustorum paucitas non expeditur. Etenim (vt subiungit postea Augustinus) *verißimus & sincerißimus Dei cultus quamuis sit apud paucos, tamen apud eos est quibus multitudo, quanquam cupiditatibus inuoluta & à puritate intelligentiæ remota, consentit.* Et rursus cap. 17. eiusdem lib. Cùm ostendisset imperitum vulgus Christianorum virorum & fœminarum in multis diuersísque gentibus & credere & extollere ieiuniorum, virginitatis & voluntariæ paupertatis supremos & intensissimos gradus, *pauci*, inquit, *hoc faciunt, pauciores benè prudentérque faciunt: sed populi probant, populi audiunt, populi fauent, populi denique suam imbecillitatem, quòd ista non possunt, nec sine prouectu mentis in Deum, nec sine quibusdam scintillis virtutis accusant.* Hæc ille. Sic ergo & veritas & pietas paucorum sunt, vel purè intelligentium vel perfectè amplectentium, multorum tamen sunt profitentium & approbantium ac consentientium: qui sanè multorum consensus, ipsa fama & opinione sui futuram excellentium paucitatem attrahit, attracta verò paucitas ipsam multitudinem in officio continet. Hæc est Ecclesiæ Catholicæ facies & forma. Exemplis rerum humanarum illustrat rem Augustinus. *Quàm pauci*, inquit, *summam eloquentiam consequuntur, cùm per totum orbem Rhetorū scholæ à recentium adolescentium gregibus perstrepunt, & in hoc studio appetunt omnes, quæ maiorū authoritate confirmata sunt, vt Tullianam facundiam non Ceciliȷ aut Erusiȷ obscurorum oratorū. Assequuntur tamen illam Tullianam perpauci, agunt & fiunt oratores pauciores, clarescunt paucißimi. Tale quiddam est Religio. Multitudo imperitorum & peccatorum frequentat Ecclesias, pauci eius religionis mysteriis perfecti fiunt. Nunquid ergo paucorum erit reli-*

De vtilitate cred. cap. 7.

C

Aug. de vtilit. credēdi. ca. 7. *Externa Religionis forma qualis aliarum scientiarum est.*

gio? Profectò si tam pauci studerent eloquentiæ quàm pauci sunt eloquentes, nunquàm nos parentes nostri magistris talibus commendandos putarent. Hæc ille. Similiter, si tam paucorum esset religio & Ecclesia, quàm pauci in religione excellunt & in Ecclesia perfecti sunt, profectò nunquam ad Ecclesiam tot gentes & populi confluxissent: Neque hodie tot parẽtes suos liberos baptizarent. Proinde cõcludit Augustinus in hæc verba. *Cùm igitur ad hæc studia rerum humanarum nos multitudo inuitauerit, quæ ex imperitorum parte copiosa est, vt id quod pauci adipisci possunt adamaremus, cur nobis esse similem in religione nolumus causam, vt eam sequamur, quam plures amplecti cernimus, & quæ toto orbe magis frequentatur? Certè si à studio liberalium artium, à comparanda & retinenda bona valetudine, ab ipsa beatæ vitæ appetitione & similibus multitudo nos non deterret,* (Hæc enim omnes aut certè plures appetunt, licet paucissimi assequũtur) *cur ab ineunda religione multitudo deterreret?* Hæc ille, vt ad Ecclesiæ Catholicæ fidem ineundam & amplectendam amicum inuitet. Multò hæc magis ad eandem conseruandam & retinendam valent. Non ergo paucitas religionem commendat, sed multitudo. At verò paucitas potiùs suspectam facit: est enim diuisioni & partibus, sectis, & schismatibus propria, de qua re posteà. Quod ad confirmationem huius commenti adfert Caluinus ex Esaia, prohibente Deo, *ne iret in viam populi huius, nec populi timorem timeret, sed sanctificaret Dominum,* vnde fortissimè infert, *Nec præterita sæcula, nec præsentia totius orbis exempla præiudicare ipsis posse modo Dominum sanctificarent;* Respondemus, Hæc prophetæ verba non fidem aut religionem illius tunc populi Israelitici reprobare, sed impurissimos mores, ídque non omnium sed quorundam, licet generaliter propheta loquatur more Scripturæ, vt sæpe docet Augustinus. Vitiosum est ergo pluribus modis argumentum. Primò, quod de plurimorum moribus dictum est, ad publicam fidem trahit; deinde ex vnius populi corruptela, omnem cuiuscunque populi & multitudinis consensum vult in perpetuum euertere, & à parte totum concludere. Postremò supponit vniuersum totius Ecclesiæ Christianæ in fide consensum, errorem, & conspirationem esse posse, quod accidere nullo modo posse posteà probabitur.

D

Lib. 4. ca. 17.

E

De vnit. Ecclesię cap. 12. & cont. Donat. post collat cap. 20. & Epist. 48.

Respondetur ad 7. argumentum, vbi demonstratur Ecclesiæ perpetuitatem propter peccata Christianorum non cessare.

CAPVT XV.

EXEMPLA è Scripturis quæ Caluinus subiicit, & ad septimum argumentum referuntur, nihil plus virium habent. Primùm enim, *fortis quidem est Deus, vt vltionem faciat in tertiã & quartam generationem iis qui oderunt eum:* Sed hæc vltio in Ecclesia Christi nunquàm talis futura erat, quantacunque esset populi Christiani impietas, vt proptereà fides Ecclesiæ in vniuersum periret. Hoc enim Donatistæ obiecerũt. *Cùm enim cœpissent* (inquiebant illi) *Ecclesiæ crescere per orbem terrarum, noluerunt homines perseuerare, & defecit ex omnibus gentibus Christiana religio, excepta parte Donati.* Respõdet Augustinus. *Quasi verò nesciret Spiritus Sanctus Dei futuras hominum voluntates, quas tamen præsciens prædixit, nihilominus perpetuò duraturã Ecclesiam Christi.* Alioqui sanè iuxta hoc Donatistarum & Caluini commentum quilibet esse propheta potuit. Verbi gratia, poterat aliquis prophetare Christum non in cruce passurum, sed gladio moriturum, vt cùm aliter factum esset, responderent: Homines noluerunt eum crucifigere, sed gladio percutere. Fuit etiam hæc opinio hæresis cuiusdam Gerardi Sagarelli de Parma, quòd tota potestas collata Ecclesiæ à Christo omnino euacuata est propter malitiã prelatorum. Inter capitula etiam Abbatis Ioachim damnata, sextum est quòd Ecclesia Romana destructa est in statu tertio sicut synagoga destruebatur in statu secundo, sicuti post Guidonem Carmelitam in libello de hæresibus commemorat Thomas Vualdensis. Docet autem apertè Scriptura, neque propter peccata hominum perituram aliquando Ecclesiam Christi, siue quia extra gratiam tota Ecclesia nunquam erit, siue quòd si esset (quod tamen probabile non est) non propterea

F

Augustinus de vnitate Eccl. cap. 12.

Protestãtiũ Argumẽta Donatistarum sunt argumenta.

Veterum hæreticorum sententia Protestantiũ doctrinæ conformis.

Doctrinalis fidei lib. 2. cap. 32.

A pterea periret prorſus Eccleſia propter peccata filiorum ſuorum. Huius enim rei illuſtre eſt vaticinium & irrefragabile teſtimonium pſal. 88. Cùm enim dixiſſet; *Diſpoſui teſtamentum electis meis : iuraui Dauid ſeruo meo vſque in æternum præparabo ſemen tuum.* (quod non niſi de populo Chriſtiano, quem verè ſemen Abrahæ vocat Apoſtolus, intelligi poſſe docet in Enarratione in illum locum Auguſtinus) ſubiungit : *Si dereliquerint filij eius legem meam, & cætera. Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum; Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, neque nocebo in veritate mea, neque prophanabo teſtamentum meum, quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel iuraui in ſancto meo ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternum manebit.* Idem alibi apertiſſimè Spiritus Sanctus prædixit. Quia enim certiſſima figura Chriſti erat Salomon (vnde vocatur in Scripturis Chriſtus, rex pacificus, rex manſuetus, & paſſim in Euangelio filius Dauidis) quia ipſum quoque templum Salomonis certiſſima figura erat Eccleſiæ Chriſti, ſic Dauidi loquitur in Scriptura Deus, *Suſcitabo ſemen tuum poſt te,* & cætera. *Ipſe ædificabit domum Nomini meo, & ſtabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternum : Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium, qui ſi iniquè aliquid geſſerit,* ſcilicet in membris ſuis, quorum ipſe caput eſt, *arguam eum in virga virorum & in plagis filiorum hominum, Miſericordiam autem meam non auferam ab eo.* Hoc enim totum quia in Salomone & ſtirpe Dauidica carnali impletum non eſt (neque enim templum Salomonis ampliùs eſt) in Chriſto & ſtirpe eius ſpirituali implendum neceſſariò eſt, ſicut docet copioſè

Pſalm. 88.
Ad Gal. 3.
2. Reg. 7.
Aug. in enar. pſal. 88.

B Auguſtinus exemplo illius prophetiæ : *Maior ſeruiet minori.* Huius autem rei figura erat ſtatus regni Iudaici. Quemadmodum enim prædictum erat, *Non deficiet ſceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt :* & quantumcunque poſteri Dauidis in ipſa tribu Iuda (non in ſolo Iſrael) peccarent & ſceleratè viuerent, adeò vt Hieremias diceret, *Iuſtificauit animam ſuam auerſatrix Iſrael comparatione præuaricationis Iudæ,* tamen vſque ad aduentum Chriſti in carne non erat translatum ſceptrum à tribu Iuda ad alienigenas (videlicet vt in ipſa Iudæa legitimo & pacato imperio regnaret aliquis alienigena) ſic vſque ad ſecundum Chriſti aduentum ad iudicium, quantacunque Chriſtianorum impietas ſit, non transferetur ſceptrum ſpirituale, quod eſt fides, de tribu Iuda, quæ eſt Eccleſia; de qua re Angelus prædixit virgini. *Sedebit in domo Iacob in æternum,* & cætera. Præterea niſi ſtatus ille populi Iſraelitici mera fuiſſet figura & vmbra ſpiritualis Iſrael, id eſt Chriſtiani populi, & præterea ſuo tempore neceſſariò tollenda ſuccedente ipſa imagine rerum : nec ſtatus ille propter peccata hominum defeciſſet. Quòd enim Iudæi defecerint, non ſolùm propter ipſorum peccata factum eſt, *ſed vt plenitudo gentium intraret,* dicente Apoſtolo; *Nunquid ſic offenderunt vt caderent? Abſit. Sed illorum delicto ſalus eſt gẽtibus, vt illos æmulentur.* Quod ſi ita eſt, multò minus exiſtimandum eſt propter peccata populi Chriſtiani perituram Eccleſiam. Non enim alius ſtatus ſupereſt in Scriptura reuelatus qui Eccleſiæ ſuccedat.

Status regni Iudaici figura Eccleſiæ non perituræ propter peccata hominum.
Hierem. 3.
Luc. 2.
Iudaiſmi ſtatus propter peccata Iudæorum non eſt ſublatus.
Rom. 11.

C At ſubiungit Caluinus exemplum vnius Noë cum ſua familia ſeruati, toto orbe diluuio pereunte, ſatis docere totius orbis exemplum, aut multitudinem peccantium nihil excuſare. Sed hoc exemplum maximè pro nobis facit. Apertiſſimè enim prædictum eſt in ſcripturis, non magis ampliùs vniuerſam Eccleſiam à fide defecturam, quàm vniuerſum orbem iterum diluuio periturum. Sic Eſaias in caput quinquageſimũ quartũ, quod incipit, *Lætare ſterilis* (quæ verba de vocatione gentiũ dici teſtis eſt Apoſtolus) *Sicut in diebus Noë iſtud mihi eſt cui iuraui ne inducerem vltra aquas ſupra terram, ſic iuraui vt non iraſcar tibi: Montes enim commouebuntur, & colles contremiſcent. Miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur :* hoc eſt fœdus noui teſtamenti cum vniuerſis gentibus initum. Non ergo (vt argumentatur Caluinus) ſicut in diebus Noë paucis ſeruatis, totus orbis periit, ſic nunc in Eccleſia Chriſti, paucis veram fidem amplectentibus, vniuerſa quæ vocatur Catholica multorum ſeculorum & gentium Eccleſia à fide aberrabit : ſed contrà (vt per Eſaiam Deus loquitur) ſicut promiſit Deus non ampliùs futurum totius orbis diluuium, ſic in vocatione gentium per Chriſtum promittitur non ampliùs futurum fidei diluuium, non ampliùs deſerendas eſſe gentes, aut fœdus noui teſtamenti violandum, & ad priorem paucitatem reducendum. Obiecerunt hoc idem exemplum de Noë ipſi Donatiſtæ, & reſpondet breuiter Auguſtinus. *Sicut hoc legunt nobis ex Scri-*

Illuſtris prophetia de Eccleſia non peritura.
Cap. 54.
Gal. 54.
Caluin. ſuo gladio iugulatur.
Calu. argum. Donatiſt. ſuit.
De vnit. Eccleſiæ cap. 12.

pturis de Noë, sic legant nobis ex scripturis de Ecclesia Christi, illam quoque apostatasse, & solam Donati partem tanquam Noë familiã remansisse. Si autẽ non ea de Scripturis Sanctis legunt, sed suis cõtentionibus persuadere conãtur, credo illa quæ in Script. Sanctis leguntur, non credo ista quæ ab hæreticis vanis dicuntur. Hæc ille. Sic Caluino & cæteris responderi potest. Quod de adorato vitulo addit Caluinus per Aaronẽ & vniuersum populum ex his quæ antea de differentia vtriusque Testamẽti & populi dicta sunt, facile soluitur. Non enim si ille populus aliquoties post idola abiit, propterea Ecclesia gentiũ, pariter etiam aliquando tota apostatabit. Quod de Michęa subiicit, planè sophisticũ est: Non enim quadringenti prophetę, qui vni Michęę restiterunt, Iudaicam Ecclesiam repræsentabant, aut ad illam pertinebant, vt in argumento supponit Caluinus, sed ex Samaria erant & sacerdotes Baal sub impio Achab rege Israel non rege Iuda, sicut constat ex tertio Regum capite vigesimosecundo. Cùm enim illos quadringentos congregasset Achab rex Israel vt euentum belli prædicerent, dixit Iosaphat rex Iuda, *Non est hic propheta Domini quisquam vt interrogemus eum?* Qua occasione vocatur Michæas verè propheta Domini, id est, Deum patrum suorum colens, & sub obedientia & vnitate Synagogæ, etsi in Samaria agens, sicut de Elia & Elizeo suprà diximus. Ad speciem probabilius est quod de Hieremiæ tempore producit. Qui enim Hieremiæ resistebant eúmque persequebantur, ipsius synagogæ pontifices & sacerdotes erant. Sic enim eorum conspirationem contra Hieremiam exponit Scriptura. *Dixerunt, venite & cogitemus contra Hieremiam cogitationes. Non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à senioribus, nec sermo à propheta: venite & percutiamus eum*, & cætera. Breuiter respondemus. Primùm hæc verba non tam de persona Hieremiæ quàm de Christo prædici: Sequitur enim, *Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ?* Quæ de Christi passione canit Ecclesia. Et in concilio inito contra Christum *periit lex à sacerdote*, & cætera, vt suprà ostensum est. Deinde vt de persona Hieremiæ hæc verba intelligantur, tamen nec de toto genere sacerdotum illa loquitur, nec ab illorum obedientia & vnitate propterea se subtraxit; nec denique illa sacerdotum iniquitas vlla erat à fide apostasia, sed morum impuritas. Quod ad primum attinet, loquitur propheta sæpè generaliter, quod tamen non ad omnes, sed ad plerosque pertineat, vt videre est in aliis verbis. De quo genere loquendi sic monet Augustinus, *Plerumque sermo diuinus impias turbas Ecclesiæ sic redarguit, tanquam omnes tales sint, & nullus omnino bonus remanserit.* (Cuius rei exẽmpla multa * adfert) *Hæretici ergo vel imperitè vel fallaciter colligunt de Scripturis talia quæ in malos, bonis vsque in finem permixtos, vel de vastatione prioris populi Iudæorum dicta reperiuntur, & volunt ea detorquere in Ecclesiam Dei, vt tanquàm defecisse ac periisse de toto orbe videatur.* Hæc ille, quasi digito Caluinum demonstrans. Rursum quãtumlibet siue hunc Hieremiã siue alios etiam prophetas, Esaiam, Oseam, & Amos sacerdotes & pontifices templi subinde persequebantur, non tamen propterea à Synagogæ obedientia & vnitate isti prophetæ vnquam discesserunt, & in sua paucitate partes & schismata constituerunt, sicut hodie protestantes. Quod quia plenissimè Augustinus demonstrat contra Donatistas, hæc eadem prophetarum exempla pro suo schismate & paucitate proferentes, non aliis quàm eius verbis explicabitur. Sic enim contra Parmenianum scribit. *Incredibilis est cæcitas hominum, & omnino nescio quemadmodum credi posset, esse in hominibus tantam peruersitatem, nisi experimento verborum suorum factorúmque patesceret, vsque adeo clausos oculos se habere cordis, vt commemorent Sanctæ Scripturæ testimonia, nec intueantur in factis prophetarum, quemadmodum intelligenda sunt verba prophetarum, Dixit Hieremias, quid paleis ad triticum? Sed an ipse recessit propterea à paleis populi sui? Dixit Esaias. Recedite, recedite, exite inde & immundum nolite tangere. Sed cur ipse in illo populo immunditiam quam grauiter arguebat in vna cum eis congregatione tangebat? dixit Dauid, Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo: Absque tamen vlla corporali separatione à malis. Nempe recedit à paleis, immundum non tangit, cum impiis non sedet qui ad peccatum nulli consentit: Qui autem corporaliter deserit, quasi manifestos malos, spiritualiter deserit latentes bonos, & exit de domo vnitatis*, & cætera. Hæc illic Augustinus. Quin & hæc verba, *Quid paleis ad triticum?* alio loco sic interpretatur. *Non*, inquit, *aiebat hæc propheta de Ecclesia, sed de diuinis Prophetarum visionibus & humanis somniis, ne vllo modo compararentur.*

Suprà cap. 13.
Cap. 12.
Ierem. 18.
Cap. 11.
De 1. Ierem. cap. 8. & 14.
De vnit. Ecclesiæ cap. 12.
* Epist. 48.
Caluini argumentatio veterum hæreticorum fuit.
Lib. 3. cap. 4.
Protestantũ & veterum hæreticorum eadem impudentia.
Cap. 23.
Cap. 52.
Psal. 25.
In breuiculo collationum cum Donatistis in Collat. 3 diei.

Rursum

A Rursum alibi de Hieremiæ verbis, quæ vrget sæpe Caluinus, adhuc apertiùs. *Quàm multa, & quàm vehementer Hieremias increpuit in peccatores & sceleratos populi sui? Inter eos tamē erat: vnum cum illis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat, in eadem impiorum congregatione viuebat: Sed clamando, id est, arguendo, non consentiendo, inde exibat.* Hæc ille. Postremò non fidei; sed morum corruptelam illam fuisse, quam Hieremias taxauit, ipsa historia sacra inspecta statim demonstrat. Sacrificia enim & ceremonias omnes Mosaicas, Sabbatum, Circuncisionem, & reliqua omnia in templo Domini obseruabāt. Nihil ergo simile habet hoc eius temporis exemplum cum præsenti Ecclesia Catholica, in qua sceleratissimè fingit Caluinus apostasiam à fide. Atque hæc ad obiecta Caluini in septimo argumento congesta.

Serm. 18. de verbis Domini.

Ad octauum & nonum argumentum respōdetur, vbi detegitur, & confutatur Mysterium magnum Protestantum.

CAPVT XVI.

NVNC ad Lutheri commenta veniamus. Octauum argumentum Lutheri commentum est. *Quum diabolus sit princeps huius mundi, & Deus huius seculi, semper habet iuxta Ecclesiam Dei sacellum suum ipsa Ecclesia maius & amplius.* Nempe omnibus hodie Protestātibus persuasum hoc est, & quasi mysterium quoddam amplectuntur, sic Deum res moderari, vt non solum Ethnicismus & paganismus in amplissima multitudine, diabolo seruiat, sed præterea falsa quædam Ecclesia, quæ vulgò putatur & creditur Ecclesia Christi, in maxima quoque hominum multitudine diaboli cultum teneat. Sic scripsit Apologia Protestantum in qua rationem reddūt Tridentino Concilio, quare à notissima Catholica multitudine recederent. *Prædixit,* inquiunt, *vox diuina non solùm multos extra Ecclesiam Dei, Euangelium oppugnaturos esse, quales sunt Ethnici, Mahometistæ & similes, sed etiam in hoc ipso cœtu, qui titulum habet Ecclesiæ Dei, magnam fore multitudinem fascinatam prauis opinionibus & à vera inuocatione aberrantem.* Hæc illi. Ista planè Satanica imaginatio quæ illorum omnium animis altissimè inhæsit, diligenter confutanda est. Primùm causæ illæ omnes, quas supra attulimus, cur necessariò in visibili semper multitudine Ecclesia consistere debeat, istud commentum penitus euertunt. Si enim ea esset rerum humanarum moderatio, vt illa hominum societas, quæ Ecclesiæ Dei titulum haberet, & in maiori multitudine & fama appareret, falsos & diabolicos cultus amplecteretur, ipsamq; veritatem oppugnaret, nunquam Ecclesia vera certò & securè cognosci, adiri & audiri; nunquam hæreticus & schismaticus certò internosci atque vitari poterit; nunquam infideli & pagano certus ad fidem aditus patebit; Christi quoque gloria, nouo Testamento propria penitus obliterabitur: nihil denique in fide, in religione, in patribus, in Concilijs, in sacramētis, in traditionibus, in ipsis denique Scripturis nihil certum & securum erit. Quæ quia partim superius demonstrauimus, partim infrà suo loco probaturi sumus, hic breuissimè insinuasse satis erit. Rursum ipsa Lutheri verba absurditatem rei satis conuincunt. Ait enim, *habere diabolum sacellum magnum iuxta Ecclesiam Dei.* Si sacellum, quomodo magnum? Si magnum, quomodo sacellum? Sed quia vera Ecclesia est Catholica, id est, vniuersalis, cogitur vocare magnum; quia illā tamen videri voluit hæresim & sectam esse sub forma pietatis, vocauit sacellum. Itaque rei quam fingit absurditatem, ipsa verborum prodit absurditas. Cæterum sacellum hoc quod fingit Lutherus, & omnes Protestantes imaginantur, est hæresis latibulū, quod ferè per omnes ætates aliquem semper angulum iuxta Ecclesiam occupauit. Non quidē vna hæresis semper aut vbique: sed modo hæc hæresis modo illa, & alibi hæc alibi illa. Sed omnes iuxta Ecclesiam, id est ipsi Ecclesiæ semper aduersantes, vt meritò & aptissimè comparet Augustinus hæreticos, *canibus circumlatrantibus Ecclesiam.* Qui etiam idcircò vocat Arrianam hæresim in Orat. de 5. hæresibus tomo 6. *Nouam fabricam ante murum. Si bonum,* inquit, *& iucundum est habitare fratres in vnum, quæ est ista noua fabrica ante murum?* Quasi diceret. Quod est hoc sacellum iuxta Ecclesiam? Tales sunt omnes hæreses, nouæ

B

C

Lutheri verba.

Mysteriū magnum Protestātum.

Apologiæ Protestātū verba.

Cōfutatio eiusdem.
Supra cap. 6.

Suprà cap. 6. & infra lib. 3. cap. 7. & seq.

Sacellum iuxta Ecclesiam est hæresis.

De vtilitate cred. cap. 17. & tract. 1. in Epist. Ioan. circa finem.

Hæreses sunt nouæ fabricæ. quædam fabricæ, non intra murum Ecclesiæ, sed ante murum; *non in domo Dei, sed ex domo Dei*, vt distinguit illos Augustinus à malis Ecclesiæ membris: denique non in vite palmites, sed sarmenta à vite præcisa, quæ licet interdum nonnihil excrescant, nunquam tamen ad vitis magnitudinem perueniunt. Sola Ecclesia vera vitis est, vbique se diffundens, & vsque ad finem crescens, vt docet Augustinus. Postremò commentum hoc Lutheri atque omnium hodie Protestantum, damnatissima est illa Vvicleffi blasphemia, qua dixit *oportere totam Ecclesiam militantem duci per regimen Antichristi*, sicut commemorat Thomas Vvaldensis. Ad ea quæ in nono argumento adfert Lutherus, vt paucis Pragensibus in Bohemia, persuadeat esse ipsos veram Dei Ecclesiam, etsi decem tantum essent, quia verbum Dei habent, & quia Apostolus dicit; Infidelem, si in Ecclesiam fidelium, prophetantium, & verbum Dei explicantium introiret, casurum in faciem, & confessurum, quòd verè Deus in illis habitet, id est, quòd ipsi sint vera Ecclesia, breuissimè respondetur. Non propter verbum, aut verbi interpretationem, quæ pro suggestu à paucis habetur, sed propter singulare prophetiæ donum quod in primitiua Ecclesia fidelibus datum est, inductos fuisse infideles, vt ad fidem conuerterentur, & propter miraculi magnitudinem (*videntes omnes prophetare, ab omnibus se conuinci & diiudicari*, id est, vt seipsum Apostolus explicat, *occulta cordis sui manifesta fieri*) passos sæpenumero fuisse, à paucissimis se persuaderi, & ad Christi nomen amplectendum induci. Sed cessantibus iam huiusmodi miraculis linguarum, & prophetiæ donis, non ampliùs à paucitate, sed à multitudine, à populorum & gentium confirmata opinione, inducendus ad fidem infidelis est, vt suprà ex Augustini libello de vtilitate credendi demonstrauimus. Rursum nec illi pauci, etsi prohetantes, & miracula facientes pro Ecclesia aliter censendi sunt, quàm suprà in responsione ad 2. argumentum diximus, quatenus pars sunt totius atque Catholicæ Ecclesiæ.

De bapt. cõt. Don. lib. 7. cap. 51.
Lib de Pastorib. cap. 8.
Doctrinalis fid. lib. 2. cap. 29.
Ad 9. arg.
Suprà cap. 6.
Suprà. ca. 10.

Responsio ad Argumenta Lutheri contra visibilem Ecclesiam.

CAPVT XVII.

ATQVE hæc argumentis quæ pro Ecclesiæ paucitate allata sunt, satisfacere possunt. Quæ sequuntur, contra lucem, & visibilem Ecclesiæ claritatem dimicant, quibus nunc pari ordine respondebitur. Vt Ecclesia Dei vera perpetuò aut certè plerumque aspectum hominum lateat, argumentatur Lutherus ab exemplis veteris legis; Maximè ab illo Eliæ, cui exẽplo iam antè responsum est. Ita quod in argumento infert Lutherus, *Quis ergo negare audeat Deum sub Episcopis, Doctoribus & Sacerdotibus vulgò dictæ Ecclesiæ, in ipso vulgo mundo incognito, seruasse sibi Ecclesiam, illos autem omnes exemplo Israelitici regni perire permisisse*; Et crassissima historiæ Sacræ ignorantia, & horrenda blasphemia est, sicut ex illis quæ in quarti argumenti solutione de statu illius temporis, & de vtriusque testamenti differentia iam disputata sunt, animaduertere licet. Sed probationes quas ad hãc blasphemiam suam confirmandam in hoc præsenti argumento subiicit, expendamus. *Peculiare*, inquit, *est Deo electos Israël impedire, & pingues eorum occidere: fœces verò & reliquias saluare. Nisi dominus nobis reliquisset semen, &c.* Respondetur peculiare quidem esse Deo, vt principes in Ecclesia viri, si delinquant, grauius puniantur, iuxta illud Sapientis; *Durißimum iudicium fiet his qui præsunt, & potentes potenter tormenta patientur*: Et illud Petri, *iudiciũ incipiet à domo Dei.* Sic enim rebelles illos in deserto pingues & principes interfecit Deus. Sed longè aliud est error & hæresis in principibus Ecclesiæ, eorumq; consentiente doctrina, quã omnino repellere, & in perpetua veritate Ecclesiam suam cõseruare, peculiare est Deo, & proprium Christianæ Ecclesiæ; vt ex his quæ in responsione ad 7. argum. dicta sunt, patet: patebítque adhuc magis in 4. Controuersia, lib. 8. Quod de Nicodemo & Iosepho, aliísque paucissimis in Christum credentibus, cùm tota Synagoga eum damnaret, subiungit, respõsum iam illi est superiùs cap. 10. Quòd adhuc addit Luther. *Semper talem fuisse statum Ecclesiæ Dei, vt alij dicerẽtur populus & sancti Dei qui nõ essent, alij verò inter illos, vt reliquiæ essent, & nõ dicerẽtur populus & sancti Dei*; intelligit sanctorũ nomine, aut vocatã multitudinẽ omniũ fidelium, aut electorũ veréq; sanctorum paucitatẽ.

Suprà cap. 13.
Psal. 77.
Esai. 1.
Sap. 6.
1. Petr. 4.
Suprà ca. 14.

Si hoc

A Si hoc posteriu^s, distinguendum est de iudicio & appellatione sanctorum priuata & *Iudicium de bo-*
publica. Nam quod ad priuatam existimationem cuiusque attinet, quanquam ipsi iu- *nis & sanctis*
sti & boni penitus nos non lateat: (cùm dicat Saluator; *Lucere debere opera bona coram* *multiplex.* Matth. 5.
hominibus: Et iubeat Apostolus *prouidere bona non solum coram Deo, sed etiam coram homini-* Rom. 12.
bus: Affirmétque Scriptura de pluribus, *quòd iusti essent coram Deo & hominibus*) tamen Lucæ 1.
quia in hoc priuato iudicio facilè erratur, vel dum temerè alios iudicamus (vnde
Apostolus: *Mihi pro minimo est ab hominibus iudicari vel ab humano die*:) vel quia licet dili- 1. Cor. 4.
genter obseruemus, tamen liquidò alios & certò cognoscere non possumus (vnde
idem Apostolus dixit; *Neminem scire quid sit in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est*:) pla- 1. Cor. 2.
nè Luthero concedimus, quod ad vulgi & quorundam priuatam sententiam attinet,
haberi plerumque pro sanctis, qui non sunt, & contrà: ipsa videlicet charitate *omnia* 1. Cor. 13.
credente, nihil perperam cogitante. Ex qua etiam distinctione duplex illud iudicium de Ec-
clesia, & quam inde consequi voluit duplex Ecclesia, quam fingit hoc loco Luthe- Inst lib. 4.
rus, & post eum Caluinus euertitur. In vna enim & eadem Ecclesia priuatum quo- ca. 1. parag. 8.
rumcunque iudicium non nisi charitatis est, publicum autem fidei est: quod etiam in
Symbolo profitemur, credentes Ecclesiam Catholicam, sanctam, &c. Hoc errare nō
potest, constans & certum est. Quos enim Ecclesia iudicat sanctos esse, & pro patri-
bus atque doctoribus audiēdos, quem populum pro fideli agnoscit, & in gremio vni-
tatis suæ recolligit, hos ex fide tales esse, credere debemus. Illud autem alterum iudi-
B cium incertum est, & ad Ecclesiæ rationē nihil pertinet. At verò quod ad publicum
iudicium Ecclesiæ attinet, quæ (vt suo loco ostendemus) errare non potest; nunquā
illa pro sanctis colit qui sancti non sunt: nunquam illa pro populo Dei agnoscit qui
populus Dei non est. Et hoc de primo sensu. Sed si nomine populi Dei & Sanctorum
Dei intelligat Lutherus vocatorum multitudinem & communionem fidelium, vt
intelligere debet disputando de Ecclesia, absurdum & impium est dicere, haberi pro Suprà cap. 6.
Ecclesia qui non sunt, aut cōtrà: Quod ex causis necessariis visibilis Ecclesię superiùs Infrà lib. 8.
demonstratis collige. Quod etiā magis patebit cùm de Ecclesiæ amplissima potesta- per totum.
te disputabitur. Illa enim tota superuacanea & nulla esset, si ipsa Ecclesia quænam
esset, minimè constaret.

Respondetur ad argumentum II. vbi de statu Ecclesiæ tempore Arrianorum prolixè disputatur, & Ecclesiæ societas semper conspicua, quo sensu sit vera magis aperitur, & per varias distinctiones exactiùs determinatur.

C

CAPVT XVIII.

SEQVITVR in argumento vndecimo aliud exemplum sanè maximum,
& ad hæreticorum sententiam confirmandam in specie potentissimum. Ad 11.
Arriana enim hęresis ita vniuersum orbē occupauerat, vt scriberet beatus
Hieronymus, *totum orbem ingemuisse & se Arrianum esse miratum esse*. Nec *In Dialogo ad-*
prorsus à veritate aberrat, quod ait in argumento Lutherus, *vix quinque* *uersus Lucif.*
toto orbe Catholicos Episcopos reliquos fuisse, eósque suis sedibus pulsos, regnantibus vbique Arrianis
publico nomine & officio Ecclesiæ: *paucos enim certè, eósque exulantes Episcopos strenuos, & apertos*
fidei Catholicæ assertores aliquanto tum tempore fuisse historia Ecclesiastica demonstrat, vt Liberium
Rom. Pont. Athanasium Alexandrinum, Hilarium Pictauensem, Eusebium Vercellensem, & pau-
cos alios. Et quæ ex Hilario in argumento citat Caluinus, vera sunt Hilarij verba, qui-
bus seriò monet Mediolanenses, ad quos scribit, ne publicam Ecclesiæ faciem respi- 2. Thess. 2.
ciant, aut Episcopos & Sacerdotes toto orbe constitutos venerentur. Nā in ipsis Ec-
clesiis sessurum esse Antichristum, Apostolum prædixisse. Quibus etiam adiici po-
test quod in lib. de Synodis aduersus Arrianos, idem Hilarius scribit; *Decem Asianas*
prouincias, inter quas exulabat, Deum plane nescire: *Et rarum fuisse apud Orientales Catholicæ fidei*
vel sacerdotes, vel populum inuenire; sed vbique scandala, vbique schismata, vbique perfidias esse.

Apud Augu. Epist. 48.

Quæ Hilarij verba olim Augustino, contra visibilem & vbique diffusam Ecclesiæ Catholicæ multitudinem obiecit Vincentius Rogatista. Nihilominus ad hæc singula ordine quo prolata sunt, quàm breuissimè fieri potest, respondebitur.

Responsio 1. ad 11. Argument.

Narratio breuis de Arrianæ hæresis propagatione.

Describendus hîc tamen antè omnia illorum temporum status, quibus Arriana hæresis & grassari cœpit, & maximos illos tandem progressus fecit, vt de quo tempore patres in argumento citati loquuntur, intelligatur. Post mortem Constantini Magni Catholici principis, sub quo Nicæna Synodus generalis Arrianorum hæresim profligauit, succedēte in Oriente Constantio, in aulam & gratiam principis occasione quadam Arriani nonnulli Episcopi, qui tamen Catholici videri volebant, irrepserunt. Horum Concilio ad Athanasium potentissimum in Oriente fidei Catholicæ propugnatorem exturbandum Imperator incitatus, miras in Oriente primùm, ac postea (mortuis duobus fratribus imperij consortibus,) in ipso Occidente ac toto Christiano orbe tragœdias excitauit. Primùm enim huius Imperatoris fauore subnixi Arriani, & Athanasium expulerunt, & frequentibus Synodis hæresim Arrianam verbis non apertis, sed fucatis atque ad decipiendum aptis introduxerunt & promulgarunt. Istud cùm primùm aggrederentur, totus Occidens, & bona quoque pars ipsius Orientis integra in fide Nicæna permansit, vt notauit Socrates. Quin & postea cùm de Synodo Antiochæna hæresis ista publicè se commendare cœpit (vt commemorat Socrates) non tamen publicè recepta est. Nam paulò post in ipso Oriente magna Synodus congregata fidem Nicęnam confirmauit, quā videre est apud Socratem, & apud Nicephorum. *Cuius quidem Synodi decretum quamuis ab Occidentalibus receptum non fuit, illud tamen propter prolixitatem & nouitatem decreti factum est, non quia doctrina displicebat:* non volentibus videlicet Occidentalibus semel definitam fidem aliis verbis, aut pluribus de nouo formare, vt notarunt Socrates & Nicephorus locis citatis, atque item Sozomenus lib. 3. cap. 10. Quin & proximis pòst annis magnum generale Sardicense Concilium ex totius orbis partibus congregatum, ex Occidente trecentorū, ex Oriente 97. Episcoporum & fidem Catholicam confirmauit, & Athanasium cum aliis restituit. Quanquam eodem tempore pauci Arriani Episcopi seorsim Philippopoli conuenientes Orthodoxam fidem damnarent. Ex quorum quidem paucorum secessu, schisma & diuisio cœpit ipsius Orientis ab Occidente, vt refert Socrates. Ita tamen vt totus Occidens in fide permanserit, sicuti pluribus verbis eodem loco narrat Nicephorus. Paucis autem pòst annis ex occasione Photini noui hæretici, qui Christum purum hominem esse docuit, Sirmiū in Illirico conuentū est tam ex Oriēte quàm ex Occidente communibus votis, vbi edita quidem Græcè vna fidei formula est Catholica, quam primo loco recenset Socrates, Nicephorus & Hilarius in libello de Synodis, illam per singula capita exponens ac defendens. Sed diutiùs ibi commorantes Orientales quidam Episcopi (vt narrat Nicephorus & Socrates locis proximè citatis) alias subinde formulas planè hæreticas composuerunt, reclamante toto Occidente, & multis etiam Orientalibus in fide persistentibus. Nam contra has blasphemias Sirmij editas, ipsimet Orientales denuò congregati Orthodoxas fidei definitiones promulgarunt, quas recenset & exponit diligenter Hilarius in lib. de Synodis, non longè à principio libri. Etsi huius posterioris Synodi Orientalis nullam in historia Ecclesiastica mentionem inueniam. Vt autem qui in Oriente licet pauciores, tamen potētiores Arriani Episcopi erant, tum reliquos Orientis Episcopos, tum Occidentem totum in suam hæresim pertraherent, frequentibus adhuc Synodis orbem perturbarunt. Iterum enim Mediolani conuentum est, vbi omnia per vim agentibus paucis Arrianis (ipsis autem Catholicis Episcopis numero 300. strenuè resistentibus) Concilium, re infecta, dissoluitur, & mox Hilarius cum quibusdam aliis liberius reclamantibus in exilium agitur, vt refert Socrates, & Sozimenus & Nicephorus. His frustrà tentatis, rursum Arimini in Italia ab Occidentalibus, & Seleuciæ in Isauria ab Orientalibus conuenitur, in quo quidem Concilio Ariminensi obtinuisse iam Arriana hæresis videbatur, licet re vera in eodem Concilio sicut in cæteris penitus exploderetur. Etenim in Concilio Ariminensi proposita à Valēte & Vrsatio Arrianis Episcopis, fidei quadam formula, antea in Sirmio edita planè Arriana à 300. & amplius Occidentalibus Episcopis condemnatur. Et ipsi Valens atque Vrsatius vnà cum quatuor aliis solis ex Occidente Arrianis Episcopis abdicati sunt

Lib. 2. cap. 2. hist. Eccles. lib. 2. cap. 5.

In Orientali magna Synodo fides Nicena cō firmata.

Lib. 2. cap. 15. Lib. 9. ca. 11.

Semel definita fidei forma non est innouanda.

Socra. lib. 2. cap. 16. Niceph. li. 9. ca. 12. Hil. in lib. de synod.

Initium diuisionis Orientis ab Occidēte propter hæresim Arrianam.

Lib. 2. ca. 28. Niceph. li. 9. cap. 13.

Sirmij Synodus orthodoxa.

Lib. 2. cap. 25. lib. 9. cap. 31.

Arrianorū Sirmij perfidia.

Sirmiensis perfidia ab Orientalibus ipsis dānata.

Mediolanensis Synodus Arriana.

Lib. 2. ca. 29. Lib. 4. cap. 8. Lib 9 cap 33.

Ariminēsis & Seleuciana Synodus.

Occidentalium constantia in Ariminēsi Concilio.

A ſunt. Fides quoque Nicæna & Orthodoxa denuò ſtabilita eſt, & ſolemnis viginti Epiſcoporum legatio ad Imperatorem omnium occidentalium nomine deſtinatur, *non eſſe à Nicæna fide recedendum, damnare ſe blaſphemias Arrij*: Quæ etiam legatio diu non audita, tandem contempta, conſtantiſſimè tamen, neglectis minis Imperatoriis fidem Orthodoxam tuebatur, ſicuti omnes hiſtorici referunt: [a] Socrates, [b] Theodoretus, & [c] Sozomenus. Et poſt illos Nicephorus. Cæterùm pauci illi Arriani Epiſcopi ad Imperatorem confugientes, & ſolemnem cæterorum Epiſcoporum legationem præuenientes, primùm ne cæteri Epiſcopi audirentur, impetrarunt; poſtea alio in Nicæna Thraciæ vocato Concilio, formulam illam Arimini reiectam tanquam in Concilio Ariminenſi editam promulgarunt, Epiſcopis illis legatis Ariminenſis Concilij partim dolo in ſuam ſententiam adductis, dum verbis fraudulentis hæreſim tegūt, (qua de re copioſè diſputat S. Hierony. in Dialogo aduerſus Lucif. & S. Hilarius in libro de Synodis verſus finem) partim (vt alij referunt) diuturna mora fatigatis, nec reſpondente, nec eos dimittēte Imperatore ad conſentiendū impulſis. Et hinc eſt illa Hieronymi querela. *Totus orbis ingemuit, &c.* Hoc illud tēpus erat, in quo penes paucos exulantes Epiſcopos Liberium Rom. Pont. Athanaſium Alexandrinum, Hilariū Pictauienſem, Euſebium Vercellēſem, Paulinū Treuerenſem, & alios nonnullos Orthodoxæ fidei profeſſio conſiſtere videbatur. De hac perturbatione ſcripſit Hilarius, cū apud decē Aſianas prouincias exulare fidem ſcriberet; Et cùm Mediolanenſes hortaretur ne parietum amore nimium caperentur, aut eorum qui Eccleſias tum poſsiderēt

Ariminī fidei Catholica defenſa.

a lib.2.ca.29. b lib.2.ca.18. & 19. c. lib.4. ca.16. d. lib.9. cap 39.

Ariminorū fraus inſignis.

Ceſsio Catholicorum Ariminēſium.

Patrum querelæ.

B Authoritate mouerētur. Non de toto illo tempore, quo Arriana hæreſis vigebat * ſub Iuliano, ſub Valente Imperatoribus, ſed de hoc temporis momento, quod Ariminenſem illum conuentum proximè ſecutum eſt loquuntur citati in Argumento patres. Cæterùm quanuis res ita ſe, vt diximus, haberet, non tamen talis aut tanta hæc perturbatio erat, vt propterea Orthodoxa fides, vel apud pauciores, quàm Arriana hæreſis obtineret, vel obſcurior eſſet mundóque incognita, vt in Argumento Lutherus & Caluinus probare nituntur. Etenim ſcribit apertè Theodoretus; *Hanc fidei formulam non in Ariminenſi Concilio, ſed poſt Ariminenſe Concilium ſub nomine Ariminēſis Concilij partim fraude, partim vi introductam, ab Occidentalibus omnibus Epiſcopis, damnatam eſſe*: Id quod oſtēdit partim ex ipſorum literis ad Illyrios Epiſcopos ſcriptis, partim ex Synodo 90. Epiſcoporum ex Italia & Gallia per Damaſum Rom. Pont. habita. Idem etiā in magnam Occidentalis Eccleſiæ commendationem commemorat Athanaſius in Epiſt. ad Afros apud Theodoretum. lib.2. cap.23. Quibus ſuffragatur Ambroſius. Nicænum enim dogma prædicans; *Hoc*, inquit, *& in Ariminenſi Concilio habuit prima confeſsio, & poſt Ariminenſe Concilium ſecunda correctio*: de fide lib.1. cap.9. ad Gratianum. Quid quòd ipſe Hilarius eodem loco, quo vbique eſſe ſchiſmata, vbique ſcandala dixit, in proximis fere ſubſequentibus verbis Germaniæ vtriuſque, Galliæ, & Britanniæ Epiſcopos

* ſub Conſtātio.

2. Reſpon. *Arriana hæreſis non fuit vniuerſalis.*

Occidentales ab Arriana hæreſi ſemper immunes.

Hiſt. ſuæ li.2. cap.22.

C ſic alloquitur. *Sed inter hæc vos beatos in domino, & glorioſos qui perfectam atque Apoſtolicam fidem conſcientia atque profeſsione* (nota vtrumque) *retinentes, conſcriptas fides huc vſque neſcitis*: apertè demonſtrans ſe, quòd vbique dixit, de ſolo Oriente intelligere. Sanè & repetit frequenter in eodem libro *ſecundum numerum Orientalium Eccleſiarū paucos Orientis Epiſcopos Orthodoxos fuiſſe.* At verò Occidentalium tam impertubatam & inconcuſſam fidē fuiſſe ſcribit in principio libri, vt eius rei fama quoſdam Orientalium Epiſcopos ad ſaniorem mentem reduxerit.

Rurſum nec illa fraus, quæ poſt Ariminenſe Concilium, ipſum ſiue Orientem, ſiue Occidentem inuaſit, talis erat vt Orthodoxæ fidei profeſsionem & Eccleſiæ faciē tolleret. Etenim Nicænam & Orthodoxam fidem animo amplectentes, non in nouā aliquam impietatem conſenſerunt, ſed pacis & concordiæ Eccleſiarum cauſa in id conſenſerunt, vt vox (*Subſtantia*) è ſymbolo tolleretur, nec *vel conſubſtantialis, vel ſubſtātia ſimilis filius patri diceretur, ſimilis tamen & æqualis per omnia.* Quam quidem fraudem ab illis admiſſam, nec in principio animaduerſam, vt poſtea intellectam deplorarūt, ita cùm in ea verſarentur non propterea hæretici habentur. Nam hac fraude impliciti erant illi ipſi Epiſcopi Occidentales, ad quos ſcripſit Hilarius librum de Synodis; & quorum fidem nihilominus ſic prædicauit, vt ſuprà retulimus: Ideóque in fine libri hanc fraudem aperit, & tāquam deceptos ſollicitè & deprecatoriè monet atque hortatur, vt dolum excutiant. Quod quidem paulò poſt factum fuiſſe his verbis comme-

3. Reſponſ. *Ariminenſis illa ceſsio, Multorum fuit deceptio non hæreſis.*

Erroris correctio.

morat Hieronymus. *Concurrebant Episcopi, qui Ariminensibus dolis irretiti, sine consciẽtia hæretici ferebantur, contestantes corpus Domini, & quicquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali in fide sua suspicatos.* Vide cætera in Dialogo aduersus Luciferianos versus finem. Et hæc fuit illa *post Ariminense Concilium secunda correctio*, cuius suprà meminit Ambrosius. De eadem etiam re scribit Augustinus. *Quis nescit illo tẽpore obscuris verbis multos parui sensus fuisse delusos, vt putarent hoc credi ab Arrianis, quod etiam ipsi credebant: Alios autem timore cessisse & simulatè consensisse, quibus posteà correctis ignotum est?* Hæc ille. Quibus accedit Ambro. dicens de Catholicis ab Arrianis hoc tempore deceptis. *Ibi perfidiæ laqueos inciderunt, vbi fidem esse credebant.* Fuit ergo hoc totum deceptio, quam citò correxerunt, non hæresis in qua perstiterunt.

Epist. 48.

Lib. 3. de fide ad Gratia. c. 7

4. Respons. Præterea distinguendum hîc est inter statum Ecclesiæ florentem, & afflictum; pacatum & perturbatum. Semper enim quidem Ecclesia apparet, eminet & illustris est, siue in mundo floreat & pace sua fruatur, vt multis iam retrò seculis, siue deprimatur interdũ, ac persecutionem patiatur, vt in primis illis tribus cẽtenariis ab Ethnicis Imperatoribus, atque consequenti tum tempore ab Arrianis principibus. Nam & tunc florere & eminere non desinit. Sic distinguit Augustinus de hac ipsa re tractans: *Ecclesia*, inquit, *aliquando obscuratur, & tanquam obumbratur multitudine scandalorum; sed etiam tunc in suis firmissimis apparet, qui sunt quasi stellæ cœli in semine Abrahæ, ac multitudo illa infirmorum atque carnalium fidelium (quæ quasi arena maris est) aliquando tranquillitate temporis libera & quieta apparet, aliquando autem tribulationum & tentationũ fluctibus operitur atque turbatur. Tale tunc tempus erat in quo scripsit Hilarius, vnde putasti insidiandum contra tot testimonia diuina tanquam perierit Ecclesia de toto orbe terrarum.* Hæc ille. Tantundem & Hieronymus. *Periclitatur*, inquit, *nauicula Apostolorum, vrgebant venti, fluctibus latera tundebantur, &c.* Itaque ille turbatus Ecclesiæ status erat, non sublatus; sub cruce militans, nihilominus tamẽ super montem positus. Nempe vt caput Ecclesiæ Christus cùm maximè affligebatur, tunc maximè eminuit, & in cruce *exaltatus omnia ad se traxit*; sic corpus ipsius Ecclesiæ vtcunque ventis & fluctibus agitetur, cuneis & arietibus impellatur, non desinit tamen *ciuitas esse super montem posita quæ abscondi non potest*; Et *domus suprà Petram ædificata, contra quam portæ inferi non præualebunt*. Nempe vt appositè scripsit Hilarius. *Proprium hoc Ecclesiæ est vt tum vincat cũ læditur; tũ intelligat cùm arguitur; tum obtineat cùm deseritur.* Ratio autem huius rei est quòd dum ab hæreticis Catholici oppugnantur, hæc ipsa pugna orbi manifesta est, *& esse vnam Catholicam quam varii hæretici impugnant, omnes intelligunt*, (vt docuit August. de vtilitate credendi) idque adeo, vt ex aduerso hostium certamine, sui nominis famam latius spargat; quæ in pace posita, quasi in domo solitaria conticesceret. Hanc rationem adfert Hilarius. *Eam Ecclesia*, inquit, *doctrinæ suæ lucem etiam imprudentiæ seculi inuehit, vt licet fidei sacramentum non suscipiat, tamen aduersus hæreticos, veritatem sacramenti à nobis intelligat prædicari. Magna enim vis veritatis, quæ cùm per se intelligi non possit, per ea tamen ipsa quæ illi ad[illegible]santur elucet.* Hæc ille. Idem docet Origenes contra Celsum: Quum enim ille Imperatoribus adhuc & legibus publicis, fidem Christianam persequentibus, *Christianorum dogma obscurum & ignobile esse* diceret, respondet Origenes *vniuerso terrarum orbi, quod prædicant Christiani longe esse notius, quàm philosophorum instituta.* Et tamen tunc temporis sub maxima & perpetua cruce erat Ecclesia. Idem de dispersis per totum orbem fidelibus etiam in maxima Imperatorum persecutione scribit & narrat copiosè Tertullianus in Apologetico. *Externi* (inquit) *sumus, & vestra omnia impleuimus, vrbes, insulas, castella, municipia, cõciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum. Sola vobis relinquimus templa.* Et paulò post. *Si tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset vtique damnationem vestram tot qualiũcunque amissio ciuium; imò etiam & ipsa destitutione punisset. Proculdubio expauissetis ad solitudinem nostram, ad silentium reorum, & stuporem quendam: quasi mortuæ vrbis reliquias quæsissetis, quibus in ea imperaretis. Plures hostes, quàm ciues vobis remãsissent. Nunc enim pauciores hostes habetis præ multitudine Christianorum penè omnium ciuium, penè omnes ciues Christianos habendo.* Hæc ille. Licet ergo Ecclesia siue in pace floreat, seu sub cruce gemat; siue parietes & tecta occupet, in templis sacris, & in aulis potentum versans; seu in tuguriis aut priuatis tantum ædibus atque conuentibus agat; notissima fuit tum Ethnicis Christianorum fama & religio, tum hæreticis omnibus Catholicorum successio & Ecclesia; quando eam maximè vel Imperatores Ethnici persequerẽtur, vel templa & parietes hæretici occupa-

Ecclesia semper illustris est, etiã in persecutione.

In Ecclesia sunt stellæ cœli & arena maris.

Ioan. 12.

Matth. 5. 11. & 16.

De Trinitate lib 7.

Cap. 7. in fine.

Causa, quare sub persecutione illustris est Ecclesia.

Lib. 7. de Trinitate.

Lib. 1.

Tertullianus Apologetic. Cap 37.

A occuparent, & sic quidem Hilarius rectisimè monuit Mediolanenses, *ne parietum amore caperentur.* Non quòd Catholici aut non essent, aut non apparerent, sed quòd episcopales sedes hæretici obtinerent. Simile est hodie de Germania, & maximè de Anglia, vbi parietes quidem occupant hæretici & in Ecclesiis sedent. Eminet sic tamen illa, & illustris est, tam Germanorum quàm Anglorum, tam domi quàm foris Catholica fides, vt non desit vtriusque populi, & in vtraque gente visibilis Ecclesia.

Distinguendum quoque inter ipsius Ecclesiæ siue turbatæ, siue pacatæ triticum plenum ac turgidum, & inane ac subaridum, inter firmos & infirmos. Hj enim vt in pace Ecclesiæ vna cum cæteris illustres apparent, ita exortâ tempestate, vento rapiuntur ac decipiuntur, vel decipi se, mentiuntur: Illi autem *suprà Petram ædificati, nullo vento mouentur.* De quo discrimine dixit Apostolus; *Oportet hæreses esse, vt qui probati sunt in vobis manifesti fiant.* Arrianorum tempore grana turgida, immota perstiterunt. Infirmi iactabantur quidem, non peribant tamen. Sic rem describit, quod ad firmos attinet, Augustinus. *Illi*, inquit, *qui tunc firmißimi fuerũt, & verba hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidem in comparatione cæterorum, sed tum etiam ipsi per se multi, partim pro fide fortiter exulabant, partim toto orbe latitabant. Et sic Ecclesia quæ per omnes gentes crescit, in frumentis dominicis conseruata est.* Hæc ille. Quod ad infirmiores attinet deceptos scilicet atque seductos dilucidè rem narrat Hieronymus. Cùm enim dixisset, *ingemuit totus orbis, & Arrianũ se esse miratus est:* vt non aliter hoc verum esse intelligas quàm sicuti suprà dictum est, subiungit. *Igitur alij intra suam communionem remanere, alij ad eos confessores qui sub nomine Athanasij exulabant cœperunt literas mittere:* (tales erant isti Episcopi ad quos scripsit Hilarius libellum de Synodis) *nonnulli initam societatem meliorum desperatione planxerunt. Pauci verò* (vt se natura hominum habet) *errorem pro consilio defensauere.* Hæc ille in dialogo aduersus Luciferianos. Vides vt diligenter Episcopos à schismate & hæresi defendat, ostendátque turbatam Ecclesiam non euersam, fluctibus agitatam, non in naufragio positam fuisse.

5. Respon. Distinguendũ inter firmos & infirmos. — Matth. 7. — 1. Cor 11. — Epist. 48. ad Vincentium. — B (left margin, beside "xisset, ingemuit totus orbis")

Iam verò hoc totum, quia momentaneum erat, perpetuo illi Ecclesiæ splendori & amplitudini nihil derogat. Diu quidem hæresis Arriana Ecclesiam afflixit, sed magna illa vastitas, qualem in argumento vrget Lutherus vix trium annorum fuit, à tépore videlicet Ariminensis Concilij, anno dom. 362. vsque ad Constantini mortem, anno domini 365. de qua re sic scribit Hieronymus. *Cùm nihil iam spei superesset, Dominus excitatur, imperat tempestati, bestia moritur, tranquillitas rediit, id est, omnes Episcopi atque presbyteri, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui principis ad Ecclesias redeunt.* Hæc ille in Dialogo, vt suprá. Non autem magis tollit perpetuum Ecclesiæ splendorem, aut amplitudinem, ipsius religionis pauco aliquo tempore, vel obscura vel rara professio, quàm diei rationem nubium subitanea densitas, solísve interdum plenior Eclypsis. Sed quemadmodum nulla vnquam dies tam nubilosa & obscura erat, quin satis distingueretur à nocte: ita nunquam post Christi gloriam manifestatam sic obscurata Ecclesia fuit, aut erit, vt à gentium cæcitate, & summa rerum diuinarum ignorantia (qualem in Catholica his multis retrò seculis extitisse blasphemant hæretici) liquidò non distingueretur, & pro vera Christi Ecclesia agnosceretur. Quod adeò verum est, vt in ipso tempore Antichristi illustrem & conspicuam fore Ecclesiam doceat diuus Augustinus.

6. Respon. — *Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos.* — C (left margin, beside "dum plenior Eclypsis") — *Simile.* — De ciuit. Dei libr. 20. ca. 8.

Postremò, non vna tunc hæresis orbē obtinuit, aut Orthodoxorum communionē vel magnitudine, vel splendore superauit. Etenim, vt narrat historia Ecclesiastica, hoc ipso tempore præter Arrij blasphemias, nouas & diuersas effutiuit Aëtius, nouas etiam post illum Eudoxius, diuersas ab vtroque Photinus; Et hi omnes contra personam filij Dei. Eodem etiam tempore contra Spiritum sanctum sua venena euomuit Macedonius. Habuerunt quoque Nouatiani Ecclesias suas: Quin & Sabellij hæresis adhuc in Galatia floruit, vt ostendit Hilarius: vt taceam quòd ipsi Arriani in varias sectas dissecti erant, vt videre est apud Nicephorum libro duodecimo, cap. 29. & sequen. Omnes ergo isti, regnante Constantio, & satagentibus per tot Synodos Arrianis, varias & distinctas suas hæreses promulgarunt, vt quamuis simul omnes magnam tunc Christiani orbis partem tenerent, singuli tamen atque seiuncti, in satis exigua paucitate consisterent. Proinde Arrianum hoc schisma, nec totum

7. Respons. — Lib. 7. de Trinitate.

orbem vnquam obtinuit, sed cùm erat potentissimum, in Occidente toto damnatum est; in Oriente fraude magis irrepsit, & vi obtinuit, quàm certo consilio admissum est: nec Ecclesiæ Catholicæ faciem sustulit, aut lucem extinxit, nec in vna certa forma Ecclesiarum numero Catholicã superauit, nec denique diu perdurauit. Quare nihil hæreticorum hodie ratiocinationem hoc exemplum iuuat, qui & multis cẽtenariis, & per vniuersum Christianum orbem, totam quanta quanta est Ecclesiam à veritate, religione, ac fide penitus excidisse blasphemant. D

Ad tria postrema argumenta Lutheri, Caluini, & Brentij breuiter respondetur.

CAPVT XIX.

DVODECIMVM Argumentum quod est Lutheri, blasphemiæ multum habet, rationis nihil. Itaque respondemus breuissimè, Deum quidem vsque ad aduentũ filij sui *dimisisse gentes ire vias suas*, sed *in præteritis generationibus* tãtùm hoc fecisse. Idem verò deinceps nunquam futurum esse omnes illæ scripturæ euidentissimè clamant, quæ Ecclesię durationem & sanctificationem perpetuam demonstrant, ma-
Cap. 54. ximè illud quod de exemplo diluuij tempore Noë ex Esaia in superioribus adduximus: neque etiam res rara est Ecclesia Dei, scilicet vocatorum multitudo veram religionem profitentium, licet qui quod profitentur sanctè exequãtur, rari sanè comparatione cæterorum sint & preciosa margarita. E

Ad 13. Sequitur in decimotertio argumento illud, quod Caluinus obiicit, exemplum, vt ipsi quidem videtur, maximum atque inuictum, sed reuera exigui aut nullius momenti. Breuissimè enim respondetur, conuentum illum Basiliensem, licet à duobus Romanis pontificibus, Martino quinto & Eugenio quarto indictus, multa piè atque legitimè initio sanxerit, tamen quia postea ab eodem Eugenio, Ferrariam primùm, deinde Florentiã translatus obtemperare noluit, sed seorsim colligere, primùm Basileæ manentes, deinde Lausanam commigrantes, non Concilium aut Synodum legitimam censeri debere, sed ex hac posteriori sua parte Conciliabulum esse censendum. Itaque quòd Eugenium ipsum cæterósque ei adhærentes tandem abdicare præsumpsit, & alium substituere, qui se tamẽ sua spõte mox abdicauit, schismaticè & sceleratè fecit. Huius etiam facti statim principes eorum pœnitentia ducti sunt, Iulianus Card. & Æneas Syluius. Quorum hic postea ad Pontificatum conscendit & Pius secundus dictus est, ille magna pars Concilij Florentini sub eodem Eugenio fuit; quin & reliqui omnes ad obedientiam Nicolai quinti, qui Eugenio successit, paulò pòst accesserunt: vt ex bulla Nicolai quinti apparet. Tomo 4. Concil. Vide etiam hac de re bullam retractationum Pij 2. tomo eodem. F

Ad. 14. Brentij argumentum quod vltimo loco ponitur, facile soluitur. Nempe si ideo visibilis esse Ecclesia non debet, quia eam credimus, profecto nec Christus Ecclesiæ caput visibiliter in terris agere debuit, quia Apostoli & Discipuli in eum credide-
Ioan. 20. runt, maximè Apostolo Thomæ dicere non debuit. *Quia vidisti me, Thoma, credidisti.* Quinetiam nec baptismus visibiliter administrari debet, quia baptismum in remissionem peccatorum, in Symbolo profitemur. Sed queadmodum de Beato Thoma ait
Tract. 79. in Ioan. August. *Aliud vidit, aliud credidit: hominem vidit, Deum credidit:* & in baptismo ablutionẽ corporis cernimus, ablutionem animæ credimus; sic Ecclesiam vbique diffusam in membris & partibus suis cernimus, illam autem quam cernimus, credimus verã Dei Ecclesiam, credimus veram de Deo fidem amplecti, conseruare, tradere: Ita quidem vt non sit fidei obiectum quod videtur vt tale, sed tamen circa obiectum visibile versari posit fides. Quanquam etiam alio sensu credere nos Ecclesiam Catholicam in Symbolo profitemur, eò quòd ea omnia credimus, quæ partim Ecclesia Catholica credit, & credenda tradit, partim de ea in Scripturis traduntur atque prædicantur. Et ex his quidem omnibus, hæreticorum argumentis satisfactum est. Nunc vt ad alia pergamus, paulò altius exordium sumemus.

Controuersiæ primæ libri Secundi finis.

DE PRIN-

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIÆ PRIMÆ, LIBER TERTIVS.

De vera Ecclesia in se.

PROOEMIVM.

B PRINCIPIO *Controuersiæ huius de Ecclesia, explicaturi primo loco quæ, & qualis esset vera Ecclesia: post nominis explicationem, definitionem eius dare voluimus. Illud verò priùs facere visum non est, quàm falsas hæreticorum descriptiones, & varios in Ecclesia definienda errores, fraudes & argumenta omnia, quibus vel errores suos defendunt, vel fraude tegunt, & aperuissemus & refutassemus. Quòd quidem dum fecimus maxima & expeditissima ad veram Dei Ecclesiam definiendā via aperta est. Iam enim tenemus Ecclesiam Dei multitudinem esse conspicuam per omnes gentes in Christi nomine congregatam, bonis & malis, electis & reprobis permixtam: Et vnam denique ac singularem Ecclesiæ notam esse, vt sit multitudo credētium visibilis. Qua vna nota ab omnibus & recentibus, & veteribus hæreticorum cœtibus vera Catholica Ecclesia nullo negotio discernitur. Etenim (quod diligentißimè hic obseruandum est) etsi non defuerunt ante hæc tempora nostra, qui per varias ætates, & variis in locis eadem magna ex parte dogmata asseruerunt, atque docuerūt, qualia hodie protestantes docent (quæ propria causa est cur latentem & paucorū Ecclesiam hæretici hodie docent) tamen hominum ita asserentium atque docentium nūquam fuit hactenus visibilis & illustris multitudo, talis inquam, quæ vlla ex parte* **Cur Paucorum & Latentem Ecclesiam Protestantes docet.**
C *Catholicā æquauerit. Hodiè etsi plurimū grassatæ hæreses sunt, tamen nec vbiq; sunt, nec eædē in locis quibus sunt, nec gētium & locorū multitudine Catholicæ pares sunt: Deo sic disponente vt decedentibus à fide Germanis, Gallis & Anglis ex parte, nouus multarum gentium orbis in vtraque India Catholicam fidem amplexus fuerit. Sed de* Lib.4.cap.3.
huius proprietatis & notæ vsu pleniùs in quarta parte differetur. Hac itaque re vtilißima, & in primis necessaria confectā, ad veræ Ecclesiæ definitionem & rationem tenendam aliæ eius notæ & proprietates inuestigandæ sunt, quibus ab omnibus falsi nominis Ecclesiis clarè & certò distingui poßit. Singulis enim priùs proprietatibus datis, posteà eam ex tota sua differentia (nā de genere iam dictū est, cum nominis Etymologia daretur) plenißimè definiemus. Est ergo vera Dei Ecclesia non solùm multitudo visibilis, sed etiam talis, quæ per omnes ætates ab eius prima propagatione vsque ad finem seculi duratura est, nec in facie tantùm & titulo Ecclesiæ, sed in vera ac pura religione, & in omni veritate. Quod vtrumque punctum, quia non facilè separari possunt, (& Scripturis & patribus de vtroque pariter loquentibus) simul coniungemus, etsi hoc posterius magis ad Ecclesiæ dotes pertinere videatur.

Probatur perpetuitas Ecclesiæ ex Scripturis.

CAPVT I.

Lib.2.cap.11. & cap.14.

PERPETVITATEM Ecclesiæ Christianæ vsque ad finem seculi, primùm variæ Scripturæ, ipsáque veteris ac noui Testamenti differentia apertissimè docent, quas suprà in respõsione ad quartum argumentum produximus: Item in responsione ad septimum, vbi nec propter peccata vlla populi Christiani, perituram aliquando Ecclesiam docuimus. Deinde illæ etiam rationes ex quibus visibilis Ecclesię necessitatem ostendimus, demonstrant. Neque enim fideles perpetuò & per omnes ætates ad fidem Christi perduci possent (quod tamen per omnes ætates futurum, adeóque in ipso Antichristi tempore docet Augustinus) Neque

Lib 20. ca.8. De ciuit. Dei

Christi gloria nouo Testamento propria, & passioni eius tanquàm merces tributa, sic manifestari potest vt oportet, nisi perpetuò & per omnes ætates Ecclesia Christi integra & sana persistat. Idcirco Ecclesiæ ruinam & defectum ponere, nihil aliud est, vt diuus Hieronymus ait, *quàm Dei filium subiugare diabolo, & crucẽ Christi euacuare.* Quod quia Caluinus ipse quodam in loco dissimulare non potuit, eius quoque cõfessionem hac de re subiiciam. Cùm enim dixisset Seruetus (propter creberrima antiquioris Ecclesiæ contra eum citata testimonia) *vim illam & efficacem operationem Spiritus Sancti quæ totum orbem repleret, non statim post eius descensum locum habuisse, sed dilatum illud esse ad aliquod certum tempus, quo Papæ regnum aboleretur:* Respondet Caluinus. *Hoc si ita est, ergo ab Apostolorum tempore Ecclesiam suam Christus non cæpit, nec Spiritus Sanctus in cordibus fideliũ resedit: Denique vis illa & potestas intrinseca Spiritus Sancti, qua quidem Christus caput se mysticum Ecclesiæ suæ esse demonstrat, penitus abolita est per* Seruetum, *vt ille scilicet pro nouo quodam Mahomete & restauratore orbis habeatur. Quid verò istud aliud est, quàm Christi gloriam prorsus exinanire, illam sanè quam accepit sedens ad dexteram Dei patris factus caput Ecclesiæ suæ?* &c. *Verißimè ergo Augustinus docet. Si Christus cum Ecclesia perpetuò coniunctus non esset, fore vt illa minus consequerentur, quæ ei Prophetæ tribuunt, Vt sit Redemptor Sion, & salutare illud quod viderunt omnes fines terræ. Prudenter etiam infert. Qui Ecclesiam abolitam docent, Ecclesiæ membra esse non posse.* Hæc Caluinus contra errores Michaelis Serueti. Quæ quidem vna ratio anteà breuiter delibata, quia sola inuicta est atque sufficiens, eam præcipuè in hac Ecclesiæ proprietate describenda afferimus & vrgemus. Dicimus ergo idem esse, Ecclesiæ casum statuere, & Christi Incarnationem irritam facere, vt plane illi *Christum soluant, & in carne venisse negent*, (quod Pseudoprophetis, hæreticis, & Antichristi ministris proprium esse Ioannes præmonuit) qui Christi Ecclesiam à prima sua propagatione aliquando desiisse asseuerãt. Quod quidem ex Propheticis & Apostolicis scriptis apertè demonstratur. Nempe quoties venturus de semine Dauid Christus prædicitur; toties eius pro humano genere Incarnatio prænunciatur; quoties noui testamenti ac fœderis gratia describitur, toties Christi regnum æternum & testaméti perpetuitas docetur, & inculcatur. Quæ Dauid hac de re in psal. 109. prædixit, & Apostolus posteà confirmauit dicens, *Oportere Christum regnare donec ponat pater omnes inimicos suos sub pedibus eius: & donec nouißima destruatur mors*, id est vsque ad finem seculi, anteà explicata sunt dum causas visibilis Ecclesiæ daremus. Idem verò & aliis in psalmis luculenter docet, cùm dixisset, *Descendit pluuia in vellus*, &c. addit: *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna.* Qui plura ex psalmis ad hanc rem accommodata desiderat, legat Sanct. Augustin. Enarrat. in psalm. 88. super illa verba. *Si dereliquerint filij eius*, &c. In psal. 90. super versum illum. *Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula.* In psalm. 104. supra illum versum. *Memor fui in seculum Testamenti eius, verbi quod mandauit in mille generationes.* In psal. 101. super illa verba. *In conueniendo populos in vnum*, &c. vbi copiosissimè & acerrimè contra Donatistas pro Ecclesiæ perpetuitate disputat. denique in psalm. 47. super illa verba. *Deus fundauit illam in æternum.* His Dauidicis prophetiis accedunt clarissima Esaiæ de Christi incarnatione, paritérque Ecclesię perpetuitate vaticinia. Cùm enim dixisset, *paruulus natus est nobis*, adiecit, *Multiplicabitur eius imperium & pacis non erit finis. Super solium Dauid & super regnum eius sedebit, Vt confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia amodò, & vsque in sempiternum*, id est, *ab Incarnationis tempore*

Margin notes: Dialogo aduer. Lucifer. — Serueti Arriani verba. — Confessio Calu. de perpetuitate Ecclesiæ. — Ad Philipp.1. — Lib. de vnit. Ecclesiæ. — Enarrat. in Psal. 101. — *Eccl casum statuere est Christi Incarnationem irritam facere.* — 1.Ioan.4. — 1.Cor.15. — Suprà lib.2. ca.7. psal. 71. — Augustinus — Esa.9.

A *pore vsque ad finem seculi*: ait ibidem Hieronymus in Commentariis. Rursum cùm dixis-
set, *Propè est iustus meus, egressus est Saluator meus*, &c. quæ de Christo nasciturо dici nemo Cap. 51.
Christianus ambigit, mox subiungit. *Cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum*
atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibunt: Salus autem mea in sempiternũ erit, & iustitia mea
non deficiet. Idem repetit adhibens exemplum Noë vt suprà tractauimus, & cap. 55. his Cap. 54.
verbis. *Erit Dominus nominatus in signũ æternũ quod non auferetur.* Similia Dauidi & Esaiæ Supra lib. 2
scripsit Daniel, qui describens futurã filij Dei incarnationẽ, *dedit*, inquit, *ei antiquus die-* cap. 15.
rum potestatem & honorẽ & regnum. Potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur, & regnũ eius Daniel 6.
quod non corrũpetur. Atque idem repetit cap. 7. Neq; de hoc regno incarnati filij Dei ta-
cuit Michæas, qui cùm dixisset; *In nouißimo dierũ erit mons domus Domini*, &c. *fluent ad eum*
populi, subiungit. *Et regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum.*
Quas omnes prophetias cõfirmauit Angelus Gabriel, quasíque interpretatus est, cùm Cap. 4.
virgini diceret. *Hîc erit magnus*, &c. *Et regnabit in domo Iacob in æternũ, & regni eius non erit* Luc. 10.
finis. Et ne de alio regno Christi hæc omnia dici videantur, quàm de ipsa Ecclesia, *Duplex Chri-*
puta de regno illo sempiterno, quo apud patrem regnat homo Deus, intelligendum *sti regnum.*
est Christum vt hominẽ non solùm in cælo, sed etiam in terris regnum suum habere.
Vnde ascensurus ad patrem, & vtrique regno quasi inaugurandus, (Tunc enim cœpit
sedere ad dexteram patris tanquam homo, & tunc cœpit incipiendo ab Hierusalem
prædicari Euangelium) *omnis*, inquit, *potestas mihi data est in cælo & in terra.* Sic vtrumque Matth. vlti-mo.
B regnum Apostolus designat. De cælesti enim regno cùm dixisset, *Constituit eum ad dex-* Ephes. cap. 1.
teram suam in cælestibus supra omnem principatum & potestatem & virtutem & dominationem
&c. de terrestri quoque regno subtexit. *Et Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit ca-*
put supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius & plenitudo eius. Quibus sanè Scripturis edo-
ctus Augustinus, distinguit disertè de hoc duplici regno Christi, super illa verba; *Vir-* Enarr. psal. 109.
gam virtutis tuæ, &c. Et alterum regnum sempiternum, alterum vsque ad finem seculi
perdurare docet. Temporale autem Christi regnum non aliud esse quàm Ecclesiæ fi-
dem, regimen, & ordinem docet Epiphanius. *Thronus* inquit, *Dauid & regia sedes est sacer-* Hæresi 29.
dotium in Ecclesia Sancta, quam dignitatem regiam, simúlque pontificiam coniunctim largitus est
Dominus Sanctæ Ecclesiæ suæ, translato in ipsam Throno Dauid non deficiẽte in æternum. Illic enim
per succeßionem durauit Thronus Dauid vsque ad Christum, non deficiẽtibus principibus ex Iuda, do-
nec veniret expectatio gentium. Deinceps verò alienigena Herodes & non amplius successores Da-
uid regnabant, translapsa iam regia sede in Christo ad Ecclesiam. Hæc ille.

Quo sensu Ecclesia Christi perpetua est.

CAPVT II.

C MERITO tamen adhuc quæritur cur hoc Christi regnum, si de Ec-
clesia intelligitur, æternum vocatur, & huiusmodi cuius non sit fi-
nis, cùm regnum hoc tẽporale saltem in cõsummatione seculi finẽ
habebit? Aut quare ex huiusmodi Scripturæ locutionibus Ecclesiæ
potius Christianæ, quàm ex similibus scripturæ vocibus veteris Sy-
nagogę regníque Iudaici perpetuitatem vsque ad finem seculi con-
cludimus? Nam de terra promissionis & regno Iudaico dicitur. *Me-* Psal. 104.
mor fuit Testamenti sui quod disposuit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac, & statuit illud Iacob
in præceptum, & Israel in testamentum æternum, dicens: Tibi dabo terram Chanaã. Sic Iosue 1. cap.
dicitur. *Non te deserã neque derelinquam.* Similiáq; multa & in Leuitico & in Deuter. vi-
dere licet de Sabbato, de Circuncisione, de sacrificiis, cæremoniisque veteribus, quòd
data sint omnia in fœdus, cultũ, & testamẽtum à generatione in generationẽ vsque in
sempiternũ. Sic apud Esaiã, dicente Siõ, *Dereliquit me Dominus & oblitus est mei.* respõdit;
Nunquid potest mater obliuisci infantẽ vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Cap. 49.
Aut ergo locutio hæc est & phrasis Scripturę, qua totũ pro parte ponitur, & tota hu-
ius seculi perpetuitas vocatur, quę nõ est, sed aliqua magni tẽporis mora (& sic Eccle-
sia licet diu perduret, perire tamen tandem poterit, ante finem seculi, sicuti illa ve-
tera) aut si in Grammatico sensu accipienda sunt verba & sicuti sonant; cur magis
ista quæ de Ecclesia dicuntur, vsque ad finem seculi, interpretemur, quàm illa alia?

Huic variæ quęstioni (quod ad Dei populum & vniuersam siue Synagogam, siue Ecclesiam pertinet) vno atque eodem modo respondetur. Videlicet ideò Christi regnū id est, Ecclesiam Christi militantem, æternum dici, etsi in fine seculi non ampliùs sit militaturum; ideò etiam promissiones illas veteres æternas vocari, etsi Christo veniente finem acceperint; quia horum omnium non tam sublatio est facta, quàm in melius ac perfectius transmutatio: atque ita continuo quodam successu æterna fuerint. Etenim populus Israeliticus nō interiit; quia carnalis domus Iacob in spiritualem transiit & creuit in gentem magnam. Qua de re dixit propheta Isaias, & repetit Apostolus; *Nisi reliquisset nobis Dominus semen, &c.* Hoc semen fuerunt Apostoli, & reliqui discipuli, quorum intuitu Paulus dixit; *Deus non repulit plebem suam quam præsciuit. Facta enim sunt vtraque vnum in vno angulari lapide Christo. Et insertæ sunt gentes oliuæ veteri, factíque socij pinguedinis & radicis.* Non penitus sublatus est vnus populus vt alter statueretur, aut eradicata vetus oliua, vt noua plantaretur. Ideo Saluator in Euangelio dicit, *se vineam suam aliis agricolis locaturum*, non dicit se aliam plantaturum. Sic olim futurum Propheta Dauid ostendit. Docet enim *vineam in Aegypto translatam & in terra Chanaan plantatam*, esse à Christo *perficiendam*, non extirpandam, qui vtique *non venit legem soluere sed adimplere.* Atque ita propter hanc perfectionem, & in melius transmutationem, non deseritur neque derelinquitur populus Israel: Nec magis interijt tota Synagoga, quam puer vir factus, aut virgultum tenerum in vitem amplam crescens interijsse dicendum est. Hoc quia Iudæi intelligere nolunt, æternitatem suæ Synagogæ etiam hodie vanissimè prædicāt. Similiter, spiritualis Israel quæ Christi est Ecclesia propriè dicta, etsi ad finē seculi tātùm duratura dicitur; tamē & ęterna vocatur, quia migratura ad Christum: tunc sanè *cum tradiderit regnum Deo patri*, vt Apostolus dicit. Non enim duæ sunt Ecclesiæ (vt contra Catholicos clamabāt Donatistæ) quia hîc maculas, & permixtos malos habet populo Dei, illic sine macula solos bonos habebit: sed vna & eadem est Ecclesia, hîc aliter, ibi aliter futura. Sicut vnus est Christus (non duo) prior mortalis, posteà non moriturus: & vnus homo (non duo) exterior atque interior, puer atque adultus, perfectus & imperfectus. De qua re lege Augustinum. Sic Apost. præsentem statum quo videmus per speciem in ænigmate, *paruuli statum* vocat: Alterum autem illum quo videbimus facie ad faciem *viri statum* nuncupat, *euacuantis ea quæ sunt paruuli.* Vnus tamen hic vir est non duo, æternus quoque; licet secundum diuersos status mutandus. Quod autē ad ritus & ceremonias veteres ipsamq́; terram Chanaan attinet, quarum rerum cultus & possessio æterna vocatur, cùm eas tamen omnes iam olim interiisse constet; respondetur eandem ob causam, illa æterna vocari, licet olim desitura, ob quam causam Christi Ecclesia & sacerdotium Christi æternum vocatur, licet post finem seculi non ampliùs, vel militantis Ecclesiæ, vel ipsius sacerdotij forma & ratio locum sit habitura. Nempe propter res ipsas, quarum illa quidem vetera vmbræ erant. Hæc nostra ipsæ sunt imagines rerum. Quemadmodum enim vmbræ illæ veteres æternæ dicebantur, quia illa præsignabant, quæ per omne seculum durarent; sic hæc ipsa per omne seculum hîc duratura, sed in fine seculi desitura; æterna tamen nuncupantur, quia ipsius æternitatis olim futuræ, imagines sunt & illustres quædam reprȩsentationes. Et quod ad priorem partem attinet, apertè hoc docet Augustinus. Mota enim quæstione, quare de domo Hely sacerdotis secundum ordinem Aaron dicitur. *Domus tua, & domus patris tui transibunt coram me in æternum*: Quæ tamen domus & sacerdotium iam olim sublatum est; Respondet Augustinus & dicit. *Hoc qui mouet, nondum intelligit sacerdotium secundum ordinem Aaron, tāquam vmbram æterni sacerdotij constitutum esse: Ac per hoc quando ei æternitas promissa est, non ipsi vmbræ ac figuræ, sed ei quod per ipsam adumbrabatur figurabatúrque promissum est.* Hæc ille. Sic etiā eodem in loco de regno Saulis quod æternum fore promissum erat disputat. Sic de terra Chanaan alibi docet; non alia de causa datam esse Israeli in Testamentum æternum, quàm vt æternum aliquid significet. Sic de aliis omnibus sacramentis & ceremoniis veteribus intelligit. Dicta enim sunt illa omnia æterna, quia vmbræ erant æternorum, id est, eorum quæ in Ecclesia noui Testamenti succederent perpetuò permansura. Iam verò quod ad alteram partem attinet, dicuntur hæc nostra æterna, quia ipsas habemus imagines rerum æternarum, dicente Apostolo. *Vmbram habens lex futurorum, non autem imaginem ipsam rerum.* Quam rem copiosè describit Ambrosius, docens

vmbram

Marginal notes: *Quomodo & Synagoga & Ecclesia sint æternæ.* — Cap. 1. — Rom. 11. — Ephes. 2. — Matth. 21. — Psal. 79. — Matth. 5. — *Ecclesia quomodo æterna.* — 1. Cor. 15. — *In breuiculo collat. cum Donatist. in coll. Diei tertiæ.* — 1. Cor. 13. — *Quo sensu veteres promissiones sunt æternæ.* — De Ciuita. Dei lib. 17. cap. 6. — Enarrat. in Psal. 104. — Hebr. 10. — In Psalm. 38.

Section letters in right margin: D, E, F

A *vmbram in lege, imaginem in Euangelio, veritatem in cælestibus esse*. Si ergo quæ vmbra tantũ erant æternorum, & promissiones futurorum, æternitatis tamen promissionem tum habebant, quanto magis ipsę nunc imagines rerum, id est, perfectiores magísque ad viuum expressæ rerum æternarum exhibitiones, æternæ vocabuntur & erunt? Vt videlicet quemadmodum vmbræ non cessarunt donec imagines ipsæ exhiberẽtur, sed perstitit lex vsque ad Euangelij propagationem; sic imagines ipsæ cessaturæ non sint, donec veritas in cælestibus appareat: id est, Euangelij propagatio & administratio non cessabit vsque ad finem & alterum aduentum Christi, *cùm traditurus est regnum Deo patri*. Rursum illud inter vmbram & imaginem, inter legem & Euangelium discrimẽ notandũ est, quòd vmbra licet æterna vocetur propter causam iam dictã, tamẽ cessatura prædicitur, ideóque cessabit, vnde Augustinus; *Ne putaretur ipsa vmbra esse mansura, ideo etiam mutatio eius debuit prophetari*. Imaginis autem & Euangelij, quia de eius mutatione aut ruina nihil prophetatum aut prædictum fuit, nefas est ruinã asserere, aut aliter æternam dici cogitare quàm quòd vere vsque ad finem seculi duratura sit: Imò neque vera imago esset futuræ veritatis Ecclesia, si ante exhibitam illam in cælestibus veritatem esse desisteret. Sicut sanè regnum Dauid regni Christi figura esse non potuit, si ante Christi aduentum esse desisteret. Vnde tanto ante tempore prædictum est; *Non deficiet sceptrum de Iuda, &c. donec veniat, qui mittendus est*. Quanquam tamen, quáto perfectior imago est quàm vmbra, tanto regnum Christi temporale, quod non est

1. Cor. 15. Discrimẽ [illegible] æterni [illegible] & Eu[illegible]. De ciu[illegible] lib. 17. cap. [illegible]

Ecclesia non esset Imago futuri, si vsque ad ipsam veritatẽ exhibitam non duraret. Gen. 49.

B quidem de hoc mundo, sed tamen in hoc mundo, perfectiùs durat quàm regnum Dauidis, quod huius vmbra erat. Vt licet in eo quędã interregna fuerint, quasique Eclipses graues in Babylonica illa captiuitate; tamen huiusmodi interualla & Eclipses Ecclesia nullo modo passura credatur. Hoc enim alterum est vtriusque testamenti discrimen, quod antea luculenter demonstrauimus.

Aliud discrimẽ vmbræ & imaginis.

Probatio perpetuitatis Ecclesiæ ex ratione noui fœderis.

CAPVT III.

SED ex alio nunc capite, ex ipsius videlicet noui fœderis ac testamẽti ratione, Ecclesiæ Christi perpetuitatem breuiter ostendemus. Sanè illud disertissimis verbis Prophetæ singuli diligenter expresserunt. Esaias primùm. *Cùm venerit*, inquit, *Sion redemptor, & is qui auertet impietatem à Iacob* (sic enim legit Apostolus iuxta septuaginta duos interpretes) *hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodo & vsque in æternum*. Clarissima est descriptio fœderis noui cum

Cap. 59. Rom. 11.

C Christiano populo, tale id futurum esse, vt Spiritus Christi datus Ecclesiæ & verba eius prædicata Ecclesiæ, lex scripta in cordibus fidelium, à semine in semen, à generatione in generationem, à prima eius propagatione per continuas successiones perpetuò sit permansura. De hoc eodem fœdere tantundem dixit Hieremias. Cùm enim dixisset, *dabo legem meam in visceribus eorum, &c.* subiunxit mox; *si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc & semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus*. Et paulò post. *Sanctum Domini non auelletur & non destruetur vltrà in perpetuum*. Idem confirmat Ezechiel. *Percutiam cum illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit cum eis, & fũdabo eos & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum; Et ego ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus; Et scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cùm fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum*. Operæpretium est autem aduertere propter & manifestiorem & pleniorem huius rei probationem quomodo hæc Prophetarum verba cõfirmat Prophetarum Dominus. Esaiæ verba confirmat cum dicit: *Euntes docete omnes gentes, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis: Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*. Hoc est enim, vt verba quæ posuit in ore discipulorum suorum Dominus, non recedant de ore ipsorum, nec de ore seminis ipsorum in sempiternum. *Neque enim hoc solis Apostolis dixit* (ait Augustinus) *qui vsque ad consummationem seculi non erant, sed illis loquebatur & nos significabat*, quia scilicet *ad omnes Christianos illa verba spectabãt, qui erant futuri & vsque in finem seculi peruenturi*: ait idem Aug. serm. 45.

Cap. 31. Cap. 37.

Collatio, propheticorum verborum cum Christi verbis. Matth. cap. vltimo. Enarrat. in psal. 47.

Sermo. 45. Lib.6.cap.8. de verbis Domini: Et iterum in libris de Genesi ad literam, Hieremiæ verba confirmat cùm dicit; *Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum Spiritus veritatis:* Hoc est enim quod Hieremias dixit: *Non deficiet leges istæ coram me.* Ioan.14. Istæ enim leges illæ sunt, propter quas scriptas in cordibus fidelium, vocat fideles Apostolus *Epistolam Christi scriptam non atramento, sed spiritu Dei viui in tabulis cordis carnalibus:*, Ezechielis verba confirmat cùm dicit. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam;* Hoc est enim quod dixit ille. *Fundabo eos & multiplicabo.* Rursum promittit Ezechiel *Sanctificationem Dei in medio populi sui in perpetuū.* Pro eadem orauit Christus. *Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est.* Sanctificationē petit in cognitione verbi Dei, & totius Orthodoxæ doctrinę. Ne verò pro solis Apostolis hæc orasse existimetur, subijcit; *Nec pro eis rogo tantùm, sed pro ijs qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Addit Ezechiel; *Vt sciant gentes quia ego Dominus sanctificator Israel.* Addit & Saluator verus sanctificator Ecclesiæ suæ, *vt credat mundus quia tu me misisti.* Et paulò post iterum. *Vt cognoscat mundus quia tu me misisti,* &c. Hunc sanè in modum prophetarum dictis respondet Euangelium, & seruorum verba confirmat Dominus, vt planè *incredibile sit* (quemadmodum scribit Augustinus in fine sui libri de vnitate Ecclesiæ) *vt Ecclesia tam citò ex tot gentibus peritura, tot testimonijs, tam sublimiter, & tam indubitanter prædicaretur.*

2.Cor.3.

Matth.16.

Ioan.17.

Hæreticorum hodie variæ sententiæ de defectione Ecclesiæ quam supponunt.

CAPVT IIII.

EXPENDAMVS nihilominus quæ contra hanc tam perspicuam veritatem disputant hodie hæretici. Et primùm eorum sententiam de errore Ecclesię explicemus. Qui ætate nostra ab Ecclesia discesserunt, eius errorem & lapsum præcessisse omnes docent, sed non eodem modo. Etenim Lutherus primò à tempore tantùm Constātiensis Concilij quod paulò ampliùs quàm centum annis eum præcessit, Ecclesiam defecisse in comitijs Vvormatiensibus anno 1522. confessus est. Sed postmodum anno 51. Authores repetitionis cōfess. August. à 300. annis errasse Ecclesiam volunt. Quamquam Lutherus ipse in posterioribus suis scriptis vt in lib. contra Papatum Tomo 7. totos ferè sexcentos annos huic defectioni tribuit: vt videlicet post annum salutis millesimum cœperit ista quam supponunt religionis Christianæ Eclypsis: & in hac quidem sententia initio huius schismatis aliquot annis perduratum est, maximè propter illam Apocalypsis Prophetiam *de satana per annos mille ligando, vt non seducat ampliùs gentes, posteáque soluendo.* Hunc enim locum de totius Ecclesiæ defectione post annum millesimū futura, & in Papatu iam facta omnes hodie hæretici interpretati aliquando sunt, sic ab Vvycleffo olim edocti, vt videre est apud Tho. Vvaldensem. Hoc ideo fecerunt, quia quæ in Ecclesia Catholica damnant, primùm à trecentis, deinde à quingentis tantum annis præualuisse principio existimabant, cùm circiter illa tempora scholastica doctrina florere cœperit, & infra hæc secula, Concilia plurima celebrata fuerint, in quibus suas hæreses apertissimè damnari probè scirent. Postea verò quum & superiora secula non minùs apertè pro Catholicis stare animaduerterent, defectionem Ecclesiæ multò antiquiorem statuunt. Itaque Lutherus ipse in captiuitate Babylonica, & in supputatione annorū mundi; Caluinus passim in Prophetas minores & in Epistola ad Sadoletum; Melancthon in locis communibus primis æditis: Andreas Smidelinus in Responsione ad Apologiam Frederici Staphyli, primos tantùm quingentos, aut ad summum sexcentos annos Ecclesiæ Christi concedunt. Sperabant videlicet illam saltem antiquitatem pro ipsis stare, nec corruptelas, quas fingunt, adhuc irrepsisse. Ideo vocat Melanchthon in oratione quadam de corrigendis studiis Sanctum Gregorium primum, qui anno pene 600. floruit, *pereuntis Theologiæ præsultorem;* eúmque scribit, *infœlicissimi seculi casum quoad potuit scribendo, docendóque sustinuisse.* Similiter Caluinus de hoc Gregorio, *quem* (inquit) *vltimum Romæ Episcopum iure dicere possis.* Idem quoque veteres patres *Irenæum, Tertullianum, Origenem, Augustinum, Optatum* meritò

1. Opinio de Eccles. defectione.

2. Opinio.

3. Opinio.

Apocalip.20.

Tom. 2. doctrin. fidei cap.18.

4. Opinio.

Defectio Eccles. tempore Gregorij magni asseritur à protestantibus.

Institut. lib. 4. cap.17. par.42. Lib. eodem cap. 2. paragr. 3.

A *meritò & optimo iure successionem doctrinæ ab Apostolis ad ipsos vsque perductæ, contra hæreticos obiecisse* scribit, *& verè sumpsisse quod omnibus nouis erroribus conficiendis sufficeret: quia extra Controuersiam erat, nihil à principio vsque ad illam ætatem mutatum fuisse in doctrina; ideóque ab hæreticis, tunc oppugnari doctrinam, ab ipsis vsque Apostolis constanter & vnanimi consensu retentam.* Hæc ille. Et hanc ob causam cæteri Protestantes primum Antichristum ponunt Bonifacium 3. qui huic Gregorio post sesquiannum intermedium, quo sedit Sabinianus, successit. Ideo etiam hunc Pontificem Bonifacium tertium vocat Pantaleon homo Lutheranus in sua Chronographia *primum Papam, & primum summum Pontificem*, sic videlicet à Phoca Imperatore ordinatum. Sic denique Ioannes Foxus in Actis & monumentis suis Ecclesiæ casum deducens, ab hoc Pontifice Bonifacio tertio, eum incœpisse demonstrat. Hac sanè de causa, & inuocationem Sanctorum, & Orationẽ pro defunctis, & ipsius Missæ vocabulum & vsum, sub hoc Gregorio primo exorta primum & introducta fuisse, Protestantum principes & magistri magna confidentia sed crassa ignorantia scribunt. Melanchthon in Apologia Confess. Augustanæ, & in lib. de Ecclesia; Chemnitius in examine Concilij Tridentini in Cap. de Sanctorum cultu; aliíque alibi. Sed neque hæc sententia diu placuit, propter celeberrimos & satis frequentes Patres, qui primis illis sexcentis annis scripserunt, & Catholica dogmata ab hæreticis hodie negata satis luculenter confirmarunt. Itaque rem magis coarctandam putarunt. Melanchthon qui cæteris apertiùs & synceriùs agere solebat, in locis

5. opinio quòd à 300 o.p. st Christum annis.

B communibus posteriùs æditis, solos trecentos annos puræ doctrinæ tribuit. Nam corruptam doctrinam tradidisse scribit Basilium, Ambrosium, Epiphanium, Augustinum, qui omnes circa annum Domini quadringentesimum scripserunt. Hunc alij secuti, Zosimum Papam Augustino contemporaneum primum Antichristum ponunt, quòd is contra Aphricanos Romanæ sedis primatum in causa Appellationum tueri memoretur. Cæterùm cùm & ij trecenti anni per ora & scripta vetustissimorũ Patrum, Dionysij Areopagitæ, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Clementis Alexandrini, Arnobij, & aliorum, præsentes hæreses damnarent, & Orthodoxæ fidei illustria testimonia perhiberent; non puduit tandem, vniuersam Ecclesiam & omnes ætates ab Apostolorum prædicatione, erroris, ignorantiæ, impietatis, & blasphemiæ arguere & condemnare. Ideo Lutherus in conflictu cum Erasmo de libero Arbitrio apertè scribit; *Patres tot seculorum planè omnes cæcutisse, imperitissimos fuisse sacrarum literarũ, & quæ de libero Arbitrio scripserunt, solùm stylo, animo verò peregrinante asseruisse. Denique tota vita errantes, nisi ante mortem reducti fuerint, neque Sanctos fuisse; neque ad Ecclesiam pertinere.* Hæc ille, libro de seruo Arbitrio circa medium. Similiter Melanchthon in Commentariis ad tertium caput 1. ad Corinth. ait. *Statim initio Ecclesiæ, scriptores veteres obscurauerunt doctrinam de iustitia fidei, & auxerunt cæremonias, & finxerunt esse peculiares cultus: fuerunt duriores quàm oportuit in præcipiendo cælibatu*, &c. Et has vocat stipulas super fundamentum structas. Tantumdem Caluinus in Tractatu de scandalis. De vetustissimis

6. opinio: quòd etiam ab Apostolorũ tempore defecerit Eccles.

Verba Lutheri impudẽtissima, contra Patres.

Melanchthonis sententia de errore primitiuæ Ecclesiæ.

C patribus Origene, Tertulliano, Basilio, Chrysostomo (hos enim nominat,) & alijs similibus scribit, *in causa liberi Arbitrij, frigidam & deformatam Theologiam eos nobis tradidisse: magísque ex Philosophorum placitis, quàm iuxta verbi diuini sensum de eo tractasse.* Similiter de libero arbitrio dicit, *omnes scriptores Ecclesiasticos excepto Augustino, ita ambiguè aut variè loquutos esse, vt certum quippiam ex eorum scriptis haberi nequeat.* Itidem in doctrina Satisfactionis, veteris Ecclesiæ doctrinam planè improbat. Ait enim *in describendis pœnitentiæ fructibus vetustos patres dupliciter modum excessisse.* Et iterum paulò post. *Parum me mouent quæ in veterum scriptis passim de satisfactione occurrunt.* Similiter in quæstione de oratione pro defunctis. *Cùm*, inquit, *mihi obijciunt aduersarij ante mille & trecentos annos vsu hoc receptum fuisse; Respondeo veteres illos hac in re, & mandato Dei, & legitimo exemplo destitutos fuisse, abreptos denique in errorem, dum nimium publico mori & vulgi imperitiæ dederunt.* Rursus in quæstione de sacrificio Missæ apertè dicit *vetustissimos patres imitatos esse propiùs Iudaicũ sacrificandi morem, quàm aut ordinauerat Christus aut Euangelij ratio ferebat.* Postremò in reseruatione venerabilis Sacramenti, *veteris Ecclesiæ vsum prorsus contemnit.* Huc ergo ventũ est tandem, vt non trecentis aut sexcẽtis aut denique mille annis, sed totis planè mille quingentis annis, ab ipsa Euangelij prima propagatione ad nostra vsque tempora, Ecclesiam Christi errasse, nostri hodie hæretici doceãt. Hinc enim certè factum est, quòd iudicet Beza, suis in hac parte ferè omnibus contrarius, Antichristum de quo

Caluini accusatio de eodem.
Inst. lib. 2. cap. 2. par. 9.
Inst. lib. 3. ca. 3. par. 16.
Lib. 3. cap. 4. par. 38.
Inst. lib. 3. c. 5. par 10
Inst lib. 4. ca. 18. par. 11.
Lib. 4. ca. 17. par. 39.

In explicat. method. in 2. Thessal. 2.

Magdeburgensium insigne facinus.

Paulus ad Thessal. scribit sub ipso D. Pauli tempore aduenisse. Atque hac ipsa profecto de causa Centuriastæ illi Magdeburgẽses quia non solum hæc certissimè sibi persuaserunt, sed & toti orbi persuadere voluerunt, habent hac de re in singulis Centurijs (sola prima quæ Apostolorum ætas fuit, excepta) in cap. 4. de doctrina, *Articulum vnum de inclinatione doctrinæ*, vt vocãt, *diuersum & distinctum ab articulo de hæresibus*, & falsis illis doctrinis quæ publico illius tum Ecclesiæ iudicio damnatæ sunt. In hoc autem articulo incipiendo à secunda Centuria, id est, *ab ætate Apostolis proxima*, notant errores quos putant illius seculi, quos næuos ac stipulas vocant ipsis patribus & Magistris Ecclesiarum inhærentes. Aiunt nempe in Cent. 2. cap. 4. de doctrina in articulo de Inclinatione doctrinæ. *Tametsi hæc ætas Apostolis admodum vicina fuit, tamen doctrina Christi & Apostolorum non parum offuscari cœpit. Multæ enim monstrosæ & incommodæ opiniones passim à doctoribus sparsæ reperiuntur.* Hæc illi. Móxque, *de libero Arbitrio, de iustificatione, de bonis operibus, de pœnitentia, de sacrificio, de inuocatione Sanctorum, de primatu Rom. Ecclesiæ, de merito Martyrij & virginitatis*, sententias doctorum illius seculi, *Iustini, Irenæi, Clementis Alexandrini, Ignatij*, & aliorum notant, quasi inclinationem & defectum à sana doctrina. Idem faciunt in 3. 4. & aliis Centuriis subsequentibus multò copiosius: vt videlicet perpetuam Ecclesiæ fidem, ex qua parte illis displicet & eorum dogmatibus aduersatur, Ecclesiæ errores fuisse, ídque ab ipso Ecclesiæ exordio lectori persuadeãt.

In præcipuis quæstionibus de fide errasse primitiuam Ecclesiam ponunt.

Puritanorũ secta in Anglia.

Idcirco propter hanc persuasissimam de vniuersæ Ecclesiæ casu sententiam, nobilis quædam hodie Puritanorum secta contra Caluinistas in Anglia nostra infœlici, postremis his annis exorta est, cæterorum dissimulationes ampliùs non ferens, & ab eorum communione seipsos segregans, hæc aperte & propalàm docens; *Nullos patres, nulla Concilia esse audienda, nullam seculorum antiquitatem, nullam veteris Ecclesiæ vocem expectandam esse, soli puro Dei verbo adhærendum. Etenim ab ipsis Apostolorum temporibus errores perpetuò in Ecclesia fuisse, ipsósque primos patres, & Apostolicos viros grauiter errasse.* Et huius sententiæ suæ Authores & socios esse asserunt omnes passim reformatas, vt vocant, Ecclesias in Germania, Gallia, Polonia; séque ex Caluini & Melanchthonis scriptis hanc doctrinam accepisse profitentur. Quod & verum est, vt ex eorum verbis iam declarauimus. Verùm hoc discrimen est, quòd hęc illi publicè & apertè, alij autẽ tacitè & dissimulanter docent. Illud verò hoc loco meminisse diligenter oportet, solere Protestãtes cùm de veteri Ecclesia loquuntur, etsi errores ipsius taxant, tamen, (ne videantur omnem prorsus Christi Ecclesiam abolere & condemnare) eam nihilominus pro Ecclesia Dei agnoscere; quia videlicet fundamentum religionis rectæ tenuerunt, licet errorum stipulas superextruxerunt. Idcirco Melanchthon cùm tales veteris Ecclesiæ stipulas (vt suprà habes) commemorasset, addit. *Tales stipulæ condonantur omnibus ætatibus retinentibus fundamentum.* Móxque definit, *Ecclesiam ibi esse vbi retinetur fundamentum: Et semper manere in Ecclesia aliquas incommodas opiniones.* Hæc ille in commẽtarijs. De qua eorum euasione, & quàm sit in se ipsa absurda & falsa, & qua fraude, quóque consilio sit ab eis inuenta, quia superius copiosè disseruimus, hîc nihil repetimus: tantùm monemus, vt ad illum locum recurratur. Et istud addimus, vt diligenter notetur, sectam illam quam diximus Puritanorum has stipulas & næuos in vera Ecclesia non admittere, sed illas omnes Ecclesias damnare, quæ vel minimam admixtam habent seu superstitionem, seu corruptelam. Hac itaque fraude & tergiuersatione in Ecclesiæ errore & lapsu vel prolixiore, vel breuiore seu fingendo seu asserendo versati sunt. Quã tamen nos errare & deficere nullo momento posse ex apertissimis Scripturis probauimus. Imitati verò hac in re sunt Vviclephi furorem, varium quoque & inconstantẽ. Is enim (vt scribit Vvaldensis) *in materia de dote Ecclesiæ per mille annos, in materia de pœnitentia per 500. annos, in materia de Eucharistia à toto Apostolorum tempore errasse vniuersam Ecclesiam*, affirmauit.

Dolus Protestãtum.

Ad 3. ca. 1. Cor.

Lib. 1. cap. 17.

Vvaldẽs. Doctrinalis fidei lib. 2. cap. 22.

Cõiecturæ Protestantũ de Defectione Eccles. ab Apostolorum temporibus.

Sed coniecturas huius defectionis à fide in Ecclesia etiam statim post Apostolos factæ quas adferunt, operæpretium est videre. Aiunt *primorum seculorum patres quia in refellendis grauissimis hæresibus quæ statim post Apostolorum decessum irrepserunt, toti occuparentur, leuiores quosdam abusus, errores & superstitiones pariter inualescentes vel non animaduertisse, aliis grauioribus studijs detentos, vel neglexisse maioribus curis incumbentes. Atque hoc quidem ex Iustini & Irenæi scriptus facilè apparere, qui extranèas quasdam opiniones de casu Angelorum, de regno Christi post seculi finem temporali, amplexi sunt & tradiderunt.* Sed huic leuissimæ atque vanissimæ

A nissimæ coniecturæ in causa omnium grauissima prolatæ, fœdissimæ quoque illorum S. Patrum accusationi breuiter respondetur. Primùm primorum seculorum patres quanto maiori studio & contentione in repellẽdas suorum temporum hæreses incubuerunt, tanto verisimiliùs ab omni errore, abusu, & superstitione tum liberos ipsos fuisse, tum etiam alios liberasse. *Quum enim dormirent homines* (ait Saluator) id est, ministri Domini, non quum vigilarent, sedulóque officio suo iucumberent, *venit inimicus homo, & superseminauit zizania in medio tritici.* Quare nihil est hac cõiectura Protestantum ineptius, nisi illi se fortasse prudentiores & in errorum causis perspiciendis acutiores existiment atque existimari velint, quàm Saluatorem ipsum, *in quo totius sapientiæ thesauri absconditi erant.* Errores autem quos isti curiosi Chamitæ in patribus suis reuelant, priuati ipsorum erant, non totius tunc Ecclesiæ; vt propterea defectionem Ecclesiæ ab illo tempore cœpisse dicere debeant: nec ab illis pertinaciter defensi, sed probabiliter suscepti erant: nec denique ad ipsam fidei substantiam (vt de quibus in contrarium nihil adhuc per Ecclesiam definitum fuerat) pertinebant. Quare iterum contra aduersarios repetimus & inculcamus. Si statim post ipsa Apostolorum tempora defecit Ecclesia, imò si altero aut tertio, quarto aut etiam quinto pòst seculo defecit, sequentur non ex coniecturis humanis sed ex documentis diuinis absurda hæc longè grauissima. Tunc enim secus quàm Christus futurum dixit, *bonum semen non crescet in agro dominico vsque ad messem.* Id est, sana doctrina non B propagabitur in Ecclesia Dei vsque ad finem seculi, vt illa verba ipsemet exposuit Christus. Tunc secus quàm Christus futurum dixit, *portæ inferi* etiam modico pòst tempore, *præualuerunt* contra Ecclesiam eius. Tunc secus quàm Christus futurum dixit, non fuit ipse cum suis *omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*, sed à multis iam seculis, non diebus & annis tantùm, à suis quàm diutissimè abfuit, suámque Ecclesiam deseruit, aut potiùs nullam in terris esse permisit. Tunc denique secus quàm Apostolus definiuit, non *veritatis columna & firmamentum* Ecclesia fuit, sed falsitatis, errorum & superstitionum sentina & receptaculum à prima sua propagatione extitit. Quæ si sunt omnia Christianis auribus plus quàm absurdissima, profectò & auribus & cordibus Christianorum omnium detestabilis & execranda, totóque pectore anathematisanda est hæc blasphemia non doctrina, & insania non coiectura, quam pro Ecclesiæ defectione Protestantes adferunt.

R...

Matth. 13.

Absurda quæ ex Protestãtium doctrina consequuntur.

Matth. 13.

Matth. 16.

Matth. 26.

1. Tim. 3.

Cauillationes, & fraudes hæreticorum circa allatas Scripturas aperiuntur, et confutantur.

CAPVT V.

C NVNC quid contra has probationes è Scripturis petitas afferunt, vel quibus etiam argumentis Ecclesiam errare & deficere posse probare nituntur, dispiciendum est. Primùm Caluinus ipse quanuis antiquissimæ Ecclesiæ vsum toties, vt iam ostendimus, reprobet atque reiiciat (quia aliter Catholicorum obiecta euadere non potuit) tamen cũ de Ecclesia ex professo disputat, cum præallegatas ex Esaia prophetias interpretatur, Ecclesię stabilitatem & perpetuitatem, vi veritatis impulsus, apertè asserit atque defendit. Etenim Inst. lib. 4. cap. 1. par. 10. ex eo quòd *Columna & firmamentum veritatis Ecclesia* vocatur, significare Paulum dicit, *ne intercidat veritas Dei in mundo, Ecclesiam esse fidam eius custodem.* Et paulò pòst parag. 17. *Statuendum*, inquit, *est, Nullũ fuisse ab orbe condito tẽpus, quo Ecclesiam suam Dominus non habuerit, nullũ etiam fore vsque ad consummationẽ seculi, quo non sit habiturus.* Similiter in Esaiæ cap. 9. in Cõmentariis suis verba præallegata exponẽs. *Sicut*, inquit, *perpetuũ est Christi regnum, quia non moritur, ita consequitur iustitiæ & iudicij perpetuitas, quæ nullo æuo poterit immutari.* Rursum in ca. 55. Esaiæ super illud. *Erit Dominus nominatus in signũ æternũ: Tametsi*, inquit, *Ecclesia fluctuet, atq; agitetur variis modis, tamen quia Dominus plenã sui nominis memoriã vult esse, eam tuebitur ac defendet:* Deniq; in illud Esaię 59. c. superiùs citatũ; *Promittit*, inquit, *inæstimabili hoc bono Ecclesiã nunquã priuatã iri, quin Spiritu S. regatur & fulciatur Cælesti doctrina.* Pa-

Caluin. sibi insigniter contrarius.

Eiusdem Confessio de firmitate Ecclesiæ.

h

rũ enim eſſet nobis ſemel offerri Euangeliũ,noſque ſpiritu donari niſi apud nos reſideret. Promiſſio ergo eiuſmodi eſt, Dominũ ſic affuturũ Eccl.ſuæ,ſicque eius curã habiturũ,vt eam priuari doctrina nunquã ſinat. Hæc Caluinus in Cõmentariis ſuis in Eſaiã. Sic etiam Melanchthon in locis cõmunibus,ex eiſdem citatis Scripturis probat; *Manſuram eſſe ſemper aliquam Eccleſiam,& regnare ſemper filium Dei.* Probant ergo Scripturæ allegatæ, etiam aduerſariorum iudicio,Eccleſiæ perpetuitatem. Veruntamen ne huiuſmodi Scripturæ pro Catholicæ Eccleſiæ paſſim notiſſimæ firmitate, & perpetuitate probanda, quicquam facere videantur; multa diſputant,& miris modis tergiuerſantur. Quorum hîc nihil diſſimulandum puto. Ad illas ergo Scripturas,in quibus dicitur Chriſtus ſponſam ſuam non deſerere,ſed ſpiritus ſancti magiſterio eam regere; Ipſam quoque Eccleſiam columnam eſſe & firmamentum veritatis, Reſpondet Muſculus in locis communibus. *Muſculi tergiuerſationes.* Primùm,*has Scripturas intelligi debere de illa vna Catholica & Orthodoxa Eccleſia,quæ eſt communio Sanctorum & Electorum in toto orbe cunctis ſeculis Chriſto credentium; non autem de hac Catholica hîc eſſe quæſtionem;ſed de Eccleſiis particularibus quæ mixtæ ſunt bonis & malis: has verò & errare poſſe, & ſæpiùs erraſſe.* In hac reſponſione, quæ & omnibus Proteſtantibus communis eſt,variæ latent fraudes & ſophiſmata, quibus veritatem eludere nituntur. *1. Fraus. Promiſſa ſtabilitas & perpetuitas pertinet ad Eccleſiã mixtã bonis & malis.* Primùm enim Catholicam Eccleſiam,quæ errare non poteſt,vocat Sanctorum & electorum; vt videlicet exiſtimemus illam Eccleſiam, cui ſtabilitatis repromiſſiones factæ ſunt,eſſe tantùm prædeſtinatorum numerum. At verò oſtenſum quidem ſuperiùs eſt,ad veram Eccleſiam in hac vita pertinere electos & reprobos; ad huiuſmodi autem electorum & reproborum Eccleſiam has promiſſiones pertinere nunc oſtendetur. Matth.16. Chriſtus Dominus cum dixiſſet, *Portæ inferi non præualebunt aduerſus Eccleſiam meam*,ſubiungit. *Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quod ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis,&c.* Manifeſtè oſtendens contra talem Eccleſiam portas inferi non præualituras,in qua eſſent,quibus & ſoluenda & liganda peccata eſſent. Tales autem ſunt mali & reprobi. Soluuntur enim malorum peccata,qui pœnitentiam de peccatis agunt: ligantur reproborum qui pœnitentiam agere nolunt. 1. Cor. 5. *De ijs enim qui foris ſunt, iudicat Eccleſia.* Rurſum cum dixiſſet Saluator, Ioan. 14. *Spiritum veritatis manſurum cum ſuis in æternum*, officium eius poſteà docens addit: *Ille vos docebit omnia.* Docet autem Spiritus ſanctus & bonos & malos,per miniſterium & bonorum & malorum adeóque reproborum,dicente Apoſtolo, 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, ne fortè cum alijs prædicauero,ipſe reprobus efficiar.* Et iterum. *Si inuitus Euangelizauero,diſpenſatio mihi credita eſt.* Quòd ſi nulli reprobi & inuiti,id eſt,hypocritæ & carnales docerent,fruſtrà hoc Apoſtolus timeret. Denique docet Auguſtinus contra Parmenianum, Lib. 2. cap. 15. Spiritum Sanctum Magiſtrum veritatis loqui veritatem, docere, Euangelizare, & aliorum ſalutem operari per ora reproborum. Prætereà cum dicit Apoſtolus, *Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis*; 1. Tim. 3. illam Eccleſiam dicit quæ eſt *domus Dei,& in qua oporteat conuerſari*,id eſt,in Sacramentorum & doctrinæ communione pariter verſari. *Hæc*,inquit,*tibi ſcribo,vt ſcias quomodò oporteat te in domo Dei conuerſari,quæ eſt Eccleſia Dei viui.* In hac domo ibidem docet, quales ipſi Diaconi & mulieres eſſe debeant: non dubitans fore quin in illa domo, mali bonis,impudici caſtis,litigioſi modeſtis miſcerentur. Rurſum in alia ad eundem Epiſtola dicit, *In magna hac domo non ſolùm eſſe vaſa aurea & argentea,ſed & lignea & fictilia,& quædam in honorem,quædam in contumeliam*, quoſdam electos, quoſdam reprobos: Et tamen hanc magnam domum Dei vocat *columnam veritatis.* Rurſum Saluator cùm dixiſſet, *Si Eccleſiam non audierit,ſit tibi tanquam Ethnicus,&c.* Manifeſtè talem Eccleſiam deſignat,in qua mali fratres eſſent peccaturi in bonos fratres, & corripiendi proptereà à bonis fratribus, vel priuatim,vel coram teſtibus, vel denique coram Eccleſia,id eſt,Eccleſiæ prælatis atque paſtoribus. Denique quia illa Eccleſia quæ errare non poteſt,neceſſariò debet eſſe viſibilis,vt anteà demonſtratum eſt; quia ſuos filios vt Catholicos docere;quia falſos fratres vt ſchiſmaticos cauere: quia aduerſarios & hæreticos expellere;quia alienos & Ethnicos ad ſe vocare debet; ſequitur neceſſariò vt Eccleſia,quæ errare non poteſt,aut deficere,non ſit Sanctorum tantùm aut electorum,qui nobis incogniti ſunt, ſoli autem Deo noti; ſed ſit bonorum & malorum in externa & publica fidelium ſocietate & vocatione vnitorum multitudo,in qua prædicta officia ac miniſteria exerceri poſſint. Et his quidem prima reſponſionis fraus, & in qua totum reſponſionis pondus ponitur,eluitur.

A Altera fraus est quòd addit cunctis seculis in Christum credentium. Etenim etsi fuerint quidē à iusto Abel ad Apostolorū tempora aliqui semper electi, qui verè Deū in orbe coluerint, tamen visibilis semper & externa huiusmodi credentiū multitudo semper in orbe non apparuit. Sed stabilitas Ecclesiæ visibilis Testamēto nouo (*quod in melioribus repromissionibus sancitum est*) propria est, & Christi gloriæ & humanitati reseruata, vt iam anteà sæpiùs est declaratum. Nam ad hanc noui Testamenti Ecclesiam prophetiæ illæ allegatæ respiciebant, & de hac sua, Saluator in Euangelio loquitur. Nec denique de alia quàm de hac Christi Ecclesia propriè dicta agitur, cum de Ecclesiæ firmitate disputatur.

2. Fraus.
Hebr. 9.
Lib. 2. cap. 7.
Mat. 16. Ædificabo Eccle. meam.

Tertia fraus est quòd ait de Catholica Ecclesia hîc contentionem non esse, & neminem dicere Catholicam Ecclesiam de fide Christi errare. Sanè quidem de Catholica eo modo accepta, quo fingit Musculus, vt solos Sanctos & electos complectatur, non est contentio; nec quęritur an possit errare. Ridiculum enim hoc esset, maximè loquendo de Ecclesiæ membris quatenus sancti & electi sunt, & de errore illorum finali & efficaci: Sed de Catholica, id est, visibili Christianorum Ecclesia ab Apostolorum prædicatione ad nos vsque deriuata, quæ bonos habet & malos, de ea sanè est quæstio inter nos & Protestantes. Hanc illi dum errare posse conātur ostendere, idq́; finaliter, & cùm certa animarum pernicie, vt inuidiam disputationis declinent, nec veræ Catholicæ Ecclesiæ, quam in Symbolo se credere profitentur, errorem asserere B videantur; aut tot & tam manifestis Scripturis refragari; aliter vocem Catholicam interpretantur, in quo sensu Controuersia non ponitur. Quod sophisma est ab æquiuocatione nominis.

3. fraus.
De qua Catholica Ecclesia sit hic quæstio.

Quarta in eo est quòd dicit, omnem nostram contentionem esse de Ecclesiis particularibus, quæ mixtæ sunt bonis, & malis, quas errare posse, & sæpenumerò errasse asseuerat. Non enim, cum dicimus Ecclesiam esse perpetuam, & errare non posse, particularem aut particulares, vnam vel plures intelligimus: Sed vnam Catholicam siue vniuersalem intelligimus ex multis particularibus conflatam, tāquam vnum corpus ex multis membris. Sed hic protestantum grauis error est, quòd visibilem hanc Catholicam, siue vniuersalem ex multis totius orbis Ecclesiis particularibus conflatam, pro Catholica agnoscere nolunt. Sed Catholicam eam dici volunt, quæ sit communio quædam personarum, ídque earum quæ mundo sint prorsus incognitæ, scilicet omnium Sanctorum & Electorum toto orbe dispersorum & per omnia secula in Dei cultu vnitorum, non autem gentium & populorum in publica sanæ fidei professione collectorum. Non multò sanè aliter, quàm olim Donatistæ, *non ex totius orbis cōmunione*, vt refert Augustinus, *sed ex omnium mandatorum & sacramentorum obseruatione*, *Catholicam dici* voluerunt. Rursum in eo grauiter errant, quòd particularem Ecclesiam vocent, non alicuius loci aut locorum seorsim acceptam vt Romanam, Corinthiacam & si-C miles, (in quo solo sensu, particularis aliqua Ecclesia dici debet) sed nouo quodam & inaudito sensu eam particularē vocant, quæ sit mixta bonis & malis. Quasi verò si ex ratione bonorum, & malorum censenda esset aliqua Ecclesia, vel vniuersalis vel particularis, & non ex ratione gentium ac locorum; non illa potiùs vniuersalis censeri debeat, quæ & bonos & malos habeat, quàm illa quæ solos bonos. Quis enim non videt magis generalem & vniuersalem, siue Catholicam, illam esse hominum multitudinem quæ ex bonis & malis, electis & reprobis consistat, quàm eam quæ solos vel bonos vel malos contineat? Vt taceam hac ratione totum in parte contineri, Catholicam videlicet Protestantum infra nostræ particularis Ecclesiæ ambitum compræhendi. Nostra enim Catholica & bonos & malos suo ambitu complectitur. Nos contrà, Catholicam, quam in Symbolo nos credere profitemur, multitudinem esse dicimus, & iam copiosè probauimus, tum Sanctorum, tum impiorum hîc intereà militantem; quǽque aspectabilis sit; &, sicuti omnium temporum à prima sua per Apostolos propagatione, sic etiam gentium omnium atque locorum; cuius pars sit eadéq; indiuidua, ea quæ nunc est in terris Ecclesia, ea quæ patrum nostrorum memoria fuit, & ea in qua posteri nostri acturi sunt. Ita vt hæc nostra iam præsens, patrúmque proximè præcedens, & posterorum nostrorum deinceps secutura Ecclesia eiusdem sit firmitatis, roboris, certitudinis, cuius est ipsa tota omnium temporum.

4. fraus.
Non particulares Ecclesias sed vnā Catholicā errare non posse docetur.
Error Protestātum circa Catholicæ Ecclesiæ sensum.
Epist. 48.
Alius error circa Eccles. particularium sensum.
Vera Catholicæ Ecclesiæ etymologia.

Cuius rei causa est ipsius totius perpetuitas, quam nunc docemus; vnitas quoque

perfectiſſima,& continuata ſucceſſio,quæ ex hac perpetuitate naſcitur, vt poſteà docebimus.Sanè Caluinus partim vi veritatis impulſus,partim vt lectori vel cordatiori ſatisfaceret,vel ſimpliciori imponeret,apertè confitetur,*Eccleſiam externam ad Symbolũ pertinere.Hanc externam & viſibilem matrem eſſe noſtram.*parag.4.*Ab hac nos doceri.* parag.5. *Hanc obſeruare,eiuſque communionem colere oportere.*parag. 7. Denique ſic hanc definit paragr.69.*Eſſe hanc viſibilem multitudinem ex omnibus gentibus collectam,quæ locis diſſita in vnius doctrinæ veritatem conſentit; & vnius religionis vinculo colligata eſt.*Hæc ille. De hac ergo viſibili loquimur. Hanc errare, deficere,aut funditus interire non poſſe aſſerimus propter Scripturas allegatas,quæ de tali multitudine loquuntur.Quamuis enim nulla ſit vna particularis Eccleſia quæ errare non poteſt,tamen vt tota erret Eccleſia, impoſſibile dicimus,ſtantibus Dei promiſſionibus iam allegatis: maximè illa,*Aedificabo Eccleſiam meam.*Non ſecus enim tenet hæc promiſſio in propaganda ſemper Eccleſia (vt ſuprà ex S. Chryſoſtomo oſtenſum eſt)quàm in ſpeciebus rerum creatarum conſeruandis illa Dei vox,*Creſcite & multiplicamini.*Quemadmodum ergo ſpecies rerum perire non poſſunt, licet cuiúſque ſpeciei vnumquódque indiuiduum poſſit interire,& intereat aliis ſuccedentibus;ſic multæ Eccleſiæ particulares interierunt, tota tamen Eccleſia interire non poteſt,aliis ſemper ſuccedentibus,& ad tempus ſtantibus. Hactenus,ergo,cauillatorem egit Muſculus.

Caluini Cõfeſſio de externa & viſibili Eccleſia. Inſtit.lib.4. cap.1.par.3. *Definitio eiuſdem.*

Suprà lib.2. cap.7.

Argumenta hæreticorum pro defectione poſſibili ipſius Eccleſiæ confutantur.

CAPVT VI.

TANDEM propiùs ad rem accedit dicens. *Status præſentis cauſæ eſt,An Romana illa Eccleſia cum reliquis ſibi ſubiectis Chriſti doctrinam ſyncere & conſtanter tenuerit?*Ita ſanè,in hoc controuerſia ponitur.An omnium gentium Eccleſiæ,quæ Romanæ,vt capiti & primariæ ſedi adhærent,eiúſque Epiſcopo ſubiiciuntur, à Chriſti doctrina aliquando defecerint?Quæ quidem Romana, cùm cæteris Eccleſiis in ſua cõmunione manentibus,vniuerſalis eſt non particularis aliqua.Siquidem quæcunque ſunt,cum Romana cohærent, *& ad eam propter potentiorem principalitatem*(vt ſcribit Irenæus)*omnem conuenire Eccleſiam neceſſe eſt:id eſt,eos qui ſunt vndique fideles.* Hæc ille.Qua quidem adiuncta omnium gentium communione,non iam particularis,ſed vniuerſalis Eccleſia eſt ipſa Romana. Vnde factum eſt vt Catholicam & Romanam pro eadem veteres Patres acceperint.Hieron.aduerſus Ruffinum Apol.1.circa initium.Ambroſius de obitu Satyri fratris: Et alij. De qua re plura poſteà. Hanc ergo nunquã erraſſe,aut à Chriſti doctrina defeciſſe dicimus.Aiũt hæretici.Sed quàm parum probare hoc poſſunt, ipſorum argumenta oſtendent. Cùm enim arguit Muſculus ex Apoſtoli verbis,*Si permanſeris in bonitate,alioquin & tu excideris.* Ex.2.ad Theſs.2. *Mittit illis Deus operationem erroris vt credant mendacio.* Ex.2.ad Tim.3. *Mali homines & ſeductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.*Deniq; ex 2.ad Cor.11. *Timeo ne excidatis à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto,*concludit ex his omnibus hunc in modum: *Quorſum hæc admonuit Apoſtolus,ſi cuilibet,hoc eſt,particulari,præſertim Romanæ dandum eſt Eccleſiæ, quòd errare nequeat?* Hæc ille. Hinc ergo liquet nihil eos aliud probare poſſe ex Apoſtolo, quàm particulares vel homines,vel Eccleſias errare,& excidere poſſe;id eſt,prædicere Apoſtolum futuras hæreſes,& ſchiſmata,& apoſtaſias à fide in variis tum hominibus,tum locis,Eccleſiis,& gentibus;ſicuti iam in toto Oriente & Africa, & in magna Europæ parte factum cernimus.At nec infert ex his Muſculus,nec inferre poteſt vniuerſalis,& totius Eccleſiæ errorẽ,id eſt, vt nulla penitus ſuperſit Eccleſia.Rurſum argumentatur Muſculus. *Si Romana Eccleſia cum ſuis Epiſcopis errare non poteſt,quid timebat Papa Hormiſda ſcribens ad Hiſpaniæ Epiſcopos, vt ſollicitè & diligenter orarent,ne aliquando Chriſtum relinquerent, & viciſſim ab illo iuſtè desererentur?* Reſpondetur, Etſi nec Papa nec Eccleſia errare in fide aliquando poterit, tamen orandum eſt pro Papa, & pro Eccleſia, ſicut Chriſtus orauit pro Petro *ne deficeret fides eius*: Et orauit pro Apoſtolis, dicens: *Pater Sancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi.* Et tamen Petrus & Apoſtoli ex eorum numero erant, de quibus anteà dixerat. *Oues meæ vocem meam audiunt*

Lib.3.cap.3.

Infrà lib.4. cap.18.

Rom.11.

Lucæ 22.

Ioan.17.

Ioan.10.

A *audiunt,& non peribunt in æternum,& non rapiet eas quisquam de manu mea*. Orauit quoque Saluator pro tota Ecclesia dicens. *Nec pro eis rogo tantùm, sed & pro iis qui per verbum eorũ credituri sunt in me.* Et tamen ex sententia Protestantum ex solis electis constat Ecclesia. Nempe nesciunt Protestantes ipsam prædestinationem iuuari precibus: Et quæ certò futura sunt, tamen vt fiant precibus impetrari, sicut in exemplo sterilis Rebeccæ docet Gregorius.

Prædestinatio iuuatur precibus.
Dialog. lib. 1. cap. 8.

Addit adhuc Musculus; *Sed ridentur ista à Pontificiis ob id securis, quòd sponsum fidelem habet Ecclesia, à quo deseri nequeat.* Respondemus cum Spiritu Sancto per os Dauidis. *Etiam si dereliquerint filij eius legem meam*, &c. *Visitabo in virga iniquitates eorum*, &c. *Misericordiam autem meam non auferam ab eo, neque prophanabo testamentum meum*, &c. vt nulla hominum iniquitas Dei fidem semel datam violare queat. *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.* Vnde *nec ipsi Iudæi sic peccauerunt vt caderent*. De qua re priùs. Porrò quis dubitat Protestantes quoque sponsum sæpe deserere & sceleribus diffluere? Sed aliud est misericordia noui Testamenti, aliud peccata hominum. Quo in loco aduertendum est Musculum cum cæteris Lutheranis longè esse Ticonio Donatista vel cæciores vel pertinaciores. Is enim (vt scribit Augustinus) *omnibus sanctarum Scripturarum vocibus circumtusus euigilabat & vidit Ecclesiam Dei toto orbe diffusam: quo percepto, suscepit aduersus ipsos suos demonstrare & asserere, nullius hominis quamuis sceleratam & improbam vitam præscribere promissis Dei*, &c.

Psalm. 88.
Rom. 11.
Suprà lib. 2, cap. 14.
Protestantum cæcitas vel pertinacitas.
Contra Parmen. lib. 1. cap. 1.

B Iam verò vt Ecclesiæ Christi possibilem errorem quocunque tandem modo persuadeat, non veretur, antiquissimas, imò Apostolicas ipsas Ecclesias taxare. Ait enim *Romanam atque Africanam temporè Diui Augustini in hoc errore fuisse, vt infantibus necessaria esset Eucharistia: Primùm quoque in Iudæa Ecclesiam errasse, quòd nimium diu hæserit in obseruatione legalium. Galatarum verò ita à veritate excidisse, vt contradicente Paulo, suos circuncideren*t: Ex quibus sic concludit. *Si tempore Apostolorum Ecclesia ab ipso Christo plantata & manifestissimis argumentis magisterio Spiritus sancti ducta in causa tam magni momenti errare potuit, dicãt qua ratione Ecclesia ex gentibus collecta, post Apostolorum tempora, humanis constitutionibus adobruta errare nequiuerit?* Hæc ille. Breuiter respondemus. Primùm in causa Eucharistiæ infantibus datæ, nec Romanam nec Africanam errasse Ecclesiam: fiebat enim illud tunc, & antegressis etiam seculis ex consuetudine non ex lege; vt religiosum, non vt necessarium: denique tanquam res indifferens quę vel obseruari potuit, vel omitti, sicuti videretur Ecclesiæ. Prima Ecclesia in Iudæa hæsit nonnihil in legalium non tam obseruatione quàm permissione, nec tam vsu quàm veneratione quadam propter infirmos Iudæos ad fidem conuersos: partim ne illa vmbratica diuinitus instituta tanquã idololatrica & gẽtilitia à Satana inuẽta, detestari viderentur; partim vt paulatim ad Christum Iudæi manuducerentur, & *honorificè sepeliretur Synagoga*. De qua re vide Aug. plenissimè disputantem. Galatarum de circuncisione error quidem erat; sed nec illi Galatæ Ecclesiam constituebant, nec in illo errore omnes Galatæ impliciti erant.

Antiquissimas Ecclesias errorũ incusat Musculus.
Epist. 19. ad Hieronymũ.

C Argumentatur adhuc Musculus. *Si Ecclesia, quia regnum Christi est, in quo regnat veritas, carere veritate non potest, pari ratione & iustitia carere non debet. De Christo enim scriptum est. Regnabit in iudicio & iustitia. Et* (vt prophetarum verba quæ citauimus, habent) *iustitiæ perpetuitas non minùs quàm doctrinæ veritas Ecclesiæ promittitur. Ergo si non erret Ecclesia, nec peccabit: Aut si ex maiori parte peccare possit, sic & maiori ex parte errare in fide possit. Et ita quidem Romanam Ecclesiam regnum Christi fatemur, propter paucos, quos habet electos.* Sic etiam ad illud Christi quòd *Spiritus sanctus docebit Ecclesiam*, Et ad illud Pauli, *quòd columna sit veritatis*, respondet. *Non enim*, inquit, *Ecclesiam Christi prorsus in omnibus ipsius membris à veritate doctrinæ aberrasse dicimus. Sunt electi & firmi qui nunquam errant; Et ex hac parte non errat Ecclesia: Sed quatenus Ecclesia mixta est bonis & malis, in malis plurimùm errat, labitur, & superatur. Totus enim mundus siue in Ecclesia, siue extra, in mendaciis & errore fluctuat.* Hæc Musculus. Censet ergo eam quæ vocatur & est vniuersalis Ecclesia sicuti peccare, sic etiam in fide errare ex maiori sua parte. Eandem tamen vniuersalem Ecclesiam non propriè errare propter paucos firmos & electos quos Deus ab errore conseruat: Quemadmodum eadem vniuersalis Ecclesia vocatur sancta, propter paucos in eadem bonos & sanctos, à meliori sui parte. Hæc est hodie doctiorum Protestantum rima qua euadere conantur euidentissimas has Scripturas, Ecclesiæ & puræ in eadem doctrinæ perpetuitatem asserentes. Necessitate autem quadam vt hoc dicerent coacti sunt.

Doctiorũ Protestantum rima, qua Scripturas de Ecclesia perpetuitate euadant.

Sententia Protestantiũ de duratione Eccles.

Si enim Ecclesia perpetua est, & in ea doctrinæ veritas perpetua, ipsorum autem doctrina ante paucos iam annos apostatante Luthero in Saxonia exorta est, & prioribus seculis mũdo incognita, facilè vident se Ecclesiæ membra esse non posse, nisi stabilitatem hanc & perpetuitatem doctrinæ in paucis electis ponant soli Deo cognitis, mundo autem incognitis. Idcirco in regno Papæ (sic enim loquuntur) aliquos electos, id est aliquos protestantes & suæ farinæ homines per omnes ætates extitisse supponunt. Hos autem occultos electos Ecclesiam fuisse. Sic Melanchthon in locis communibus. *Manent semper aliquæ Ecclesiæ reliquiæ, & hæ sunt cœtus ille retinens verbum incorruptum.* Sic etiam Caluinus. *Quum Ecclesiæ titulum non simpliciter concedere volumus Papistis, non ideo Ecclesias esse apud eos inficiamur.* Denique Apologia Protestantum Concilio Tridentino exhibita, sic loquitur. *Non dubium est, & esse & fuisse semper homines pios in Ecclesia, qui plerosque errores & deplorarunt, & reprehenderunt, alij magis, alij minus perspicuè. Interim tamen dominati sunt in Eccclesia pontifices, sacerdotes, &c. Horum iudicia non tribuantur Ecclesiæ Dei. Nam prædixit vox diuina, non solum extra Ecclesiam Dei multos Euangelium oppugnaturos esse quales sunt Ethnici, Mahometistæ, &c. sed etiam in hoc ipso cœtu, qui titulum habet Ecclesiæ Dei, magnam fore multitudinem fascinatam prauis opinionibus. Sic Petrus nos monet; Fuerunt*, inquit, *Pseudoprophetæ in populo: sic inter vos erunt.* Hæc illa Apologia. Vt autem hoc probaretur, contexuit Flaccus Illyricus catalogum illum suum testium veritatis, vt loquitur, ostendere volens per omnes ætates fuisse quibus Papæ regnum displiceret. Eadem quoque opera Magdeburgenses Centurias suas confecerunt, vt ostenderent videlicet per singulos centenarios ab Apostolorum temporibus, ad nostram vsque ætatem fuisse in Ecclesia, qui nouis hodiè ipsorum dogmatibus suffragarentur: tacitè saltem & clanculum, licet generalis & publicus Ecclesiarum vsus contrà sentiret. Huic ergo sententiæ pertinacissimè hodiè innituntur Protestantes omnes, & longè solidissimum atque validissimum istud ab Ecclesiæ certitudine argumentum, hac specie eludere se posse existimant. Certissimè enim sibi persuadent, aut certè aliis persuadere volunt, non defuisse per omnes ætates, qui eadem cum ipsis sentirent; pauciores licet, & à Papistarum (sic enim Catholicos vocant) multitudine obrutos, atque potentia oppressos.

(Margin: Melanchth. — Caluinus. Inst lib. 4. ca. 2. par. 2. — *Apologia Protestantium.* — *Flaccus Illyric.* — Magdeburg.)

Tria deinceps demonstranda.

Vt huic argumento quàm diligentissimè respondeamus, Primum non parem esse iustitiæ & doctrinæ rationem in Ecclesia ostendemus, vt quia plures in Ecclesia peccent, propterea quoq; & plures in Ecclesia errēt: Deinde electos, siue reliquias seu denique Ecclesias, quales aduersarij fingunt, per omnes ætates non fuisse. Postremò si qui tales fuerint eos Ecclesiæ membra nec fuisse nec esse potuisse.

An peccare non possit Ecclesia sicuti non errare. Lib. de vera religione cap. 6.

Quod ad primum attinet, sicuti dici non potest, errare Ecclesiam, ita nec commodè dicitur peccare Ecclesiam. Quamuis enim plurimi in Ecclesia peccent, & habeant interdum carnales opiniones, vt verè dixerit Augustinus, *Carnales suos, id est, viuentes aut sentientes carnaliter, tanquam paleas tolerat Ecclesia.* Tamen non sic peccat vel errat Ecclesia, vt peccatum aut errorem aliquando approbet. Nam vt Augustinus eodem in loco subiungit, *Tandiu sustinetur peccatum aut error cuiuslibet, donec aut accusatorem inueniat qui peccauit, aut prauam opinionem pertinaci animositate defendat, qui errat.* Et hoc quidem sensu non minus seruatur in regno Christi iustitia quàm veritas. Prohibetur enim iniustitia, & cognita punitur, sicuti exploditur error pertinax. Rursum etsi aliquo sensu dici potest Ecclesiam peccare, quia non solùm carnales, sed etiam ipsi spirituales in Ecclesia absque peccato non sunt; tamen non similiter errare Ecclesia dicitur. In iis enim quæ ad fidem pertinent, & ad doctrinam necessariam, ne ipsi quidem carnales in Ecclesia errant: etsi enim, *ad sincerissimæ sapientiæ cognitionem in Ecclesia Catholica pauci spirituales in hac vita perueniunt, Cæteram tamen turbam non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas tutam facit*, ait Augustinus. In hac ergo duplici consideratione non potest propriè aut commodè dici Ecclesiam errare. Hoc enim cùm dicitur, vel erroris approbationem, vel in rebus necessariis falsam opinionem sonat: Et sic volunt aduersarij errare Ecclesiam, quod tamen fieri non posse ex certis differentiis ostendemus. Primùm enim longè maiorem rationem veritatis, & doctrinæ sanæ, quàm morum integritatis habere semper Ecclesia coacta est. In hac enim graues defectus tolerauit, in illa nullos. Itaque de peccatis in Ecclesia sic scribit Augustinus. *Ad sanam doctrinam pertinet canes in Ecclesia propter pacem Ecclesiæ tolerare:*

(Margin: Cont. epist. fundamenti cap. 4. — *Non perinde error toleratur in Ecclesia ac peccatum.* — De fide & operibus ca. 5.)

A *tolerare : Et canibus sanctum, vbi pax Ecclesiæ tuta est, non dare.* Nam vt alibi monet, *seueritas exercenda est in peccata paucorum, docendum autem, monendum ex Scripturis, comminandum in multitudine peccantium.* Denique, *aliud est quod docemus, aliud est quod sustinemus: Alia est disciplina Christianorum, aliud luxuria vinolentorum*, ait idem Augustinus contra Faustum Manichæum. Sic circa peccatores se gerit Ecclesia. At verò in doctrinæ & fidei integritate ne minimum quidem errorem aut pertinaciter susceptum tolerat, aut publicè prolatum dissimulat. De qua Ecclesiæ Catholicæ diligentia superius disputatum est circa notas Ecclesiæ ab hæreticis confictas. Huius autem rei Argumentum euidens, sunt *innumerabiles hæreses ab Ecclesia eiectæ*, vt docet Augustinus, in libro de vera religione. Rursum peccator & sceleratus quicunque ad Ecclesiam pertinere potest, vt in principio ostensum est. Deuius autem à fide pertinaciter ad Ecclesiam pertinere non potest. Iam enim à fundamento excidit quod fides est, & seipsum sua pertinacia præscidit, *proprio suo iudicio condemnatus* (vt Apostolus loquitur.) De qua re sic Augustinus. *Tunc quisque infructuosus & nondum à radice præcisus est, cum mala cupiditate agit quidem opera illa, quibus dictum est. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Sed cùm pro ipsis operibus malis, etiam veritati apertissimæ qua redarguitur, resistere cœperit, tunc præciditur.* Hæc ille. Postremò, doctrinæ sanæ stabilitas promissa est Ecclesiæ. *Docebit vos omnem veritatem. Columna & firmamentum veritatis.* Oratur pro fide Petri, *vt non deficiat. Si Ecclesiam non audierit*, corripientem videlicet.
B *Qui vos audit*, scilicet docentes, *me audit.* At verò vitæ puritas adeò non promittitur, vt moneat disertè Saluator. *Quæ dicunt facite, quæ faciunt nolite facere*, aliáque multa in eam sententiam vt posteà suo loco ostendetur.

[Margin: Epist.64. — Lib.20.ca.21. — *Ne minimos quidem errores Ecclesia tolerat.* — Supra lib.1. cap.18. — Cap.5. — Tit.3. — De vnitate Ecclesiæ ca. vltimo. — Ioan.17. — 1.Tim.3. — Luc.22. — Matth 18. — Luc.10. — Lib.5. cap.9. & seq.]

Sententia Protestantum, quòd per omnes ætates fuerint aliqui fideles, eadem cum ipsis sentientes in orbe Christiano noti & visibiles, confutatur.

CAPVT VII.

NVNC ad secundam partem responsionis veniamus, & non extitisse per omnes ætates electos aut reliquias, quales protestantes fingunt, ostendamus. Qua in re historia priorum seculorum summatim percurrenda est.
C Constat ergo ante Lutheri in Saxonia apostasiam, quæ anno 1517. cœpit, nullum in religione dissidiũ extitisse, sed *credentium omnium cor vnum & animam vnam fuisse.* Ipsi autem Luthero tanquam nouatori vndique contradictum est. Romanus pontifex Leo decimus, Comitiis habitis primùm Augustæ Vindelicorum per Caietanum legatum suum, deinde Vvormatiæ de eo corrigendo, his frustrà tentatis, articulos eius quadraginta & vnum edita Bulla dãnauit. Imperatoris quoque edicto exulat. Academiæ non solùm Heidelbergensis, Moguntina & Coloniensis in Germania, sed etiam Parisiensis in Gallia, & Louaniensis in Belgio editis articulis hominis doctrinam damnarunt. Libelli eius passim in Germania publicè comburebantur, iubente imperatore. Omnium gentium, ad quas fama Lutheranæ hæresis peruenire potuit, docti viri scriptis libris nouam doctrinam confutarunt. In ipsa Germania Eckius, Pigghius, Coclæus, Gropperus, Erasmus, aliíque plurimi. In Belgio Latomus, Tapperus, Driedõ, & alij. In Gallia Ioannes Faber. In Hispania Soto & Alphonsus. In Italia Sadoletus & Contarenus. In Anglia Roffensis, Thomas Morus. Sic vndique à voce Ecclesiæ pro hæretico notatur & proclamatur. Non vnus inuentus est in orbe episcopus aut Apostolorum successor, qui Luthero applauderet. Manus omnium contra ipsum, & manus eius cõtra omnes, vt de eiecto Ismaele notat Scriptura. Nec Lutherus electos aliquos toto orbe dispersos, quales fingunt latuisse

[Margin: Luther. hæresis nouitas & initia. — Act.3. — *Lutheranæ hæresi ex omni parte orbis Christiani contradictum est.* — Sleidanus lib.3. — Cation lib.5. — Sleidanus lib.2. — Gen.12.]

Protestantes, quibus se adiungeret, habebat. Sed qui se illi iungebant, erant Apostatæ nostri, & qui exierunt ex nobis, non præexistentes aliqui Euangelici vel Protestátes. Ante Lutherum totis centum & ampliùs annis, Romanæ Ecclesiæ, id est Catholicæ, nulla omnino ex parte contradictum est. Sed anno millesimo quadringentesimo octauo, extitit in Bohæmia secta quædam Hussitarum à Vvicleffo, qui paulò antè, venenum illud sparserat, exorta, & aliqua ex parte Lutheranæ consensit. Cæterùm incendium hoc citò Ecclesia Catholica extinxit, & conuocato Concilio generali Constantiensi sublatis ducibus postquàm 40. annis plus minùs Bohęmiam illa pestis vastasset, penitus deletum est. Vide Æneam Syluium de origine Bohæmorum. Ante Vvicleffum totis ducentis annis nihil præsentibus hæresibus simile auditum est. Sed circa annum millesimum ducentesimum Albigenses in Gallia & Almaricus quidam similia quædam dogmata sparserunt. Cæterū Sancti Dominici & Ordinis prædicatorum hac occasione instituti singulari diligentia citò repressi sunt. De qua re vide Paulum Æmilium & Gaguinum. Præcesserunt Albigenses sexaginta plus minùs annis Vvaldenses siue pauperes de Lugduno. Et eodem ferè tempore Henriciani, & Petrus quidam Abailhardus, qui similia Protestantibus nostris docuerunt. Sed hi, omnes partim Romanorum Pontificum diligentia repressi, vocato contra Vvaldenses Concilio generali Lateranensi, per Alexandrum tertium; contra Albigenses per Innocentium secundum; altero quoque Concilio generali Lateranensi: partim diui Bernardi aliorúmque scriptis doctissimis confutati, citò quoque euanuerunt. Vide Bernardum in epistolis & in Cantica Canticorum sermone 66. Ante hunc Henricum & Abailhardum centum plus minus annis vnus Berengarius vnica tantùm in re circa Eucharistiæ veritatem litem mouit, quam hodie Lutherus ex parte, sed Zuinglius in toto refricauit. Atqui nec sectatores suæ dementiæ habuit, nec ipse in hac sententia mori voluit. Ante horum quos diximus tempora, nihil Lutheranismo simile in Occidentali Ecclesia per multa secula auditum est. In Orienti Iconomachi (quales hodiè omnes Protestantes sunt) annis sexaginta & ampliùs Ecclesiam Dei turbarunt. Nempe anno 715. Philippicus Imperator *primus Imaginum hostis legitur*, vt scribit Sabellicus Æneid. 8. lib. 5. Sed hunc Constantius Papa in Synodo Romæ habita damnauit, vt scribit Platina in vita Constantini. Leo Isauricus in Philippici insania pergens, plures Orientis Episcopos ad suam sententiam pertraxit, licet eam ob rem plurimi Martyrio afficeretur, vt notat Sigisbertus in Chronicis ad annum 727. Sed Occidentalis Ecclesia & sedes Apostolica hæresim vnanimiter dánauit, vocata ad hanc rem Synodo nongentorum & trium Episcoporum Romam à Gregorio secundo, vt notat Sigisbertus in Chronicis ad annum 733. Denique Constantinus sextus huius Leonis filius, ita repugnante Ecclesia hanc hæresim propagare contendit, vt quemadmodum notat Sigisbertus in Chronicis ad annum 770. *plures sub hoc Constantino Imperatore in Oriēte Martyrium passi fuerint, quàm sub Decio, aut alio quouis Ethnico persecutore.* Sed paucis pòst annis sub nepote huius, Constantino septimo, & Iræne matre, Nicæno secundo Concilio generali, septimo in Orienti habito sub Adriano Papa primo, penitus sopita & extincta hæc hæresis est. Non defuerunt etiam ante hæc tempora, modò hic, modò illic, modò in hac modò in illa ætate, qui similia Protestantibus dicerent: qualis erat circa annum Domini 400. in Gallia Vigilantius: In Italia Iouinianus: In Oriente Aërius, qui Martyrum & reliquiarum honorem, virginitatis votum & priuilegium, orationes pro defunctis cum nostris hodie Protestantibus negarunt. Sed hi omnes in Catalogo hæreticorum ab Augustino & Epiphanio ponuntur, & pro hæreticis ab Ecclesia reprobantur. Tales enim erant præcedentibus seculis Pelagiani, Manichæi, Donatistæ, Nouatiani, Eunomiani, Vadiani, Pepusiani, quorū varias sententias & pleraque damnata dogmata, nostri hodie Protestantes resuscitarunt & amplexi sunt. Nam cum Pelagianis, infantibus Christianorum parentum absque Baptismo promittunt vitam æternam: Cum Manichæis liberum arbitrium tollunt, & Deum authorem mali faciunt. Cū Eunomio solius fidei (quā docét) ad salutem sufficientiam astruunt. Cum Vadianis possessiones Ecclesiasticas regnum Satanæ nuncupant. Cum Pepusianis sacros ordines in Ecclesia confundunt. Cum Donatistis in solis bonis & electis Ecclesiam ponunt. Cum Nouatianis soluendi peccata veram & plenam potestatem ab Ecclesia tollunt. Hi sunt, si aliquando aliqui fuerūt,

Hussitarum secta Lutheranæ proxima.

Cap. 35. *Sectarum Lutheranæ similium enumeratio.*

Lib. 6. hist. Vvaldenses.

Epist. 187. & in seq.

Berengarius.

Iconomachi.

Protestantum maiores & electi.

D E F

A fuerunt electi illi & firmi, siue reliquiæ quas supponũt Protestãtes in Romana Ecclesia semper extitisse. Et hæc est Protestantum Ecclesia Catholica in paucis Sancta, in paucis fidelis, cum totus intereà mũdus tã intra Ecclesiam, quàm extra in mẽdaciis, & errore fluctuauerit. Sed isti quos putãt electi, per omnes ætates, in perpetua duratione non extiterunt, vt ex hac breui enumeratione constat. Multi annorum & seculorum saltus, magna interualla intercesserunt, multis centenariis non apparuerunt. At Christi Ecclesia Catholica perpetua est: ipsi inquam electi vt illi Ecclesiam vocant, nunquam desunt, nulla non ætate existunt. Quare vel hac sola ratione ad Ecclesiam Dei pertinere non possunt electi, quos fingunt extitisse semper Protestantes.

Quòd etiamsi per omnes ætates tales fuissent satis noti, & visibiles, tamen ad electos, & veram Ecclesiam pertinere non potuerint.

CAPVT VIII.

CÆTERVM siue per interualla tantùm, vt nos iam ostendimus, siue per omnes ætates, vt Protestantes fingunt, fuerint tales homines, quales commemorauimus, qui in doctrina & religione similia
B cum Protestantibus docuerint, & senserint: tamen nec sic eos Ecclesiæ membra esse potuisse, aut pro electis & reliquiis à Deo conseruatis censeri, nunc ostendemus: quod secundo loco facturos nos dixeramus. Primùm ergo si veri electi fuissent, nulla falsa Ecclesia, qualem illi Romanam & vniuersalem totius mundi fingunt, eos opprimere potuisset: Alioqui portæ inferi præualuissent contra Ecclesiam Christi: Nec omnibus diebus vsque ad consummationem seculi fuisset cum Ecclesia Christus: Denique tot alia testimonia Sacræ Scripturæ in Psalmis, Prophetis, & Euangelio, de Ecclesiæ Christi perpetuitate & firmitate iam allegata, mendacia & falsa deprehenderẽtur. Præterea (quod notandum valdè est) Spiritus Sanctus cùm hæreses cõtra Ecclesiam exorituras prædicit, prouidentissimè præmonuit diu has non duraturas. Cùm enim dixisset Apostolus, *Scito quòd in nouißimis diebus*, hoc est, hac postrema mundi ætate, quæ totum est Ecclesiæ tempus *instabunt tempora periculosa, &c. Et quemadmodum Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistent veritati, homines corrupti mẽte, reprobi circa fidem*: (In quibus verbis tales describit Apostolus, quales Protestantes nos omnes esse dicunt, quotquot Romanæ Ecclesiæ adhæremus) immediatè subiungit, *Sed vltrà non proficient: Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus*: Manifestè docens non diuturnum fore, quòd huiusmodi homines præualebunt; sicuti & notauit in hoc loco
C Theodoretus. At verò si Protestantibus credimus, iam totis mille quingentis annis tales in Romana Ecclesia præualuerunt. Rursum cùm Petrus dixisset, *fuerunt Pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducẽt sectas perditionis* (quem locum adfert Apologia Protestantum, vt in Ecclesia Romana errores præualuisse ostenderet) statim subiungit: *Quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.* At verò quantum dormitasset, si tot annorum Centenariis in Ecclesia Romana Mendaces magistri præualuissent? Sic Ioan. in Apocal. cum de ligando diabolo *donec mille anni consummarentur*, scripsisset, statim subiicit. *Posthæc oportet illum solui modico tempore*: Solutus autem hic fuit, si Protestantibus credimus, non modico, sed maximo tempore: nec tantùm post mille annos consummatos, totis iam ferè sexcentis annis, sed etiã in ipsis mille annis statim post Apostolorũ tempora. *Ligatus enim fuit Diabolus*, ait Ioannes, *vt non ampliùs seduceret Gentes*, quas tamen seductas fuisse aiunt Protestantes. Rursum Hieremias describens futuras hæreses, (vt pulchrè rem explicat Augustinus contra Faustum) & dicens: *Perdix fouit quæ non peperit*, addit prouidentisimè, *in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouißimo suo erit insipiens.* Hæc ille, ostendens hæreses non diu præualituras. Præualuit autem Ecclesia Rom. ídque quàm diutisimè, adeò vt cæteras sectas omnes aboleuerit. Nempe est hoc veræ Ecclesiæ proprium, vt variis modis impugnata semper præualeat, sicut Psalmista in persona Ecclesiæ canit.

2. Tim. 3. *Nullas hæreses durationem habere, quam habet Ecclesia.*

Lib. 1. hæreticarum fabularum

2. Petr. 2.

Apocal. cap. 20.

Lib. 13. cap. 12.

Hierem. 30.

Psal.128. *Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.* In quam sententiam multa & sæpè annotarunt patres: Qua de re breuitatis causa vide Gregorium magnum in Iob. Et Hilarium, de Trinitate lib.7. Ambrosium in Lucam lib.9. cap.10. Clementem Alexandrinum lib.6. Stromatũ in fine libri. Augustinũ in libro de vtilitate credendi cap.17. in fine capitis. Copiosissimè, & elegantissimè Chrysostomum Tom.3. in sermone de Pentechoste. Vnius Theodoreti verba attexam valdè ad rem pertinentia. *Sufficit,* inquit, *hæreticorum exitus ad eorum falsitatem conuincendã. Quod enim falsum est, facilè dissoluitur; firmæ autem & stabiles sunt veritatis vires. Quocirca euanuerunt quidem diabolicæ operationis fabulæ: valuerunt autem & germinarunt Euangeliorum dogmata. Et cum multi ea oppugnarint populi & populorum duces regésque ac Imperatores, permanserunt supra Petram collocata Ecclesiæ fundamenta. Infaustarum autem execrandarúmque hæreseon prædicatores fugerunt nullo persequente. Dei enim vox est in Esaia. Audite me qui timetis iustum populus meus, lex mea in cordibus eorum. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne timeatis. Sicut enim vestimẽtum, sic comedet eos vermis, & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: salus autem mea in æternum erit & iustitia mea non deficiet.* Hæc ille. Quæ quidem omnia dupliciter veritati seruiunt: Partim enim ostendunt Romanam Ecclesiam, quæ tot Centenariis contra reliquas omnes hominum sententias præualuit, ipsam esse veram Ecclesiam; partim probant electos & reliquias, quas fingunt Protestantes, non potuisse vlla ratione Ecclesiæ mẽbra esse; vt pote qui & rarissimè extiterint, & quandocunque extabant, vel obscuri vel oppressi fuerint, atque pro hæreticis damnati & extincti.

Moralium lib.9.cap.7. Hæreticarũ fabularum li.3.in principio.

Ecclesiæ propriũ est contra omnes hæreses præualere.

Esai.51.

Præterea ex istis electis vel per interualla emergentibus, vel (vt illi volunt) perpetuò existentibus, nulli erant Pastores, Doctores, Prophetæ, non Episcopi, non Presbyteri, non Diaconi, non cæteri ministri, qui publica, Ecclesiæ officia publicè administrarent, & sine quibus nulla est Ecclesia. *Neque enim Ecclesia est, quæ non habet sacerdotem* (ait Hieronymus in Dialogo aduersus Luciferianos) non magis quàm sine magistratu, iudicibus, & legum ministris,, ciuitas, respublica aut regnum. Hæc enim omnia officia in regno Papæ, vt horum hominum verbis vtamur, à pontificibus prophanis, indoctis sacerdotibus, & auaris Monachis administrabantur. Sed vocat hoc totum Melanchthon humanæ politiæ præposteram æmulationem, exigere videlicet Ecclesiæ formam ad humanarum politiarum normam. At Saluator hoc apertè nos docuit. Vocat enim Ecclesiam suam, *Ciuitatem supra montem positã:* describit in ea *patrẽfamilias qui sciat dare tritici mensurã in tẽpore.* Voluit *quosdã ligare & soluere, prædicare & docere, Nosse mysteria regni cœlorũ:* Matt.13. Alios verò *Audire* docẽtes, *& nõ spernere:* Luc.10. *Audire Ecclesiã* ne habeatur pro Ethnico: Matth.18. & *discere in parabolis.* Matth.16. Sic Apostolus vocat Ecclesiam *domũ Dei:* Et vult omnia *secundũ ordinẽ fieri.* 1.Cor.14. Dicit quoq; in ea à Christo *positos esse Pastores, Doctores, &c.* Hæc omnia politica sunt, nõ quidem ex humanis placitis, sed ex diuinis legibus per Spiritũ Sanctũ ministerio Ecclesiæ datis. Quâ tota formâ electi isti penitus caruerũt. Non erát ergo Ecclesia Dei. Rursum eadẽ Ecclesia hos omnes electos, id est, præallegatas hæreticorum sectas suo quasque tempore emergentes hæreticos esse pronunciauit, & eorum dogmata damnauit. Eadem, inquam, quæ olim Valentinianos, Marcionitas, Sabellianos, Tatianos, Arrianos, Macedonianos, Nestorianos, Eutichetas, Monothelitas, & alias omnes hæreticorũ factiones damnauerat: Romana scilicet Ecclesia cum reliquis sibi subiectis. Quòd si errauit Romana damnans Vigilantium, Iouinianum, Aërium, Berengarium, Iconomachos, Albigenses, Vvaldenses, Hussitas, Lutheranos, & Caluinistas & cæteros, certè errasse etiam poterat damnando Valentinianos, Marcionitas, & reliquas citatas hæreses. Quo enim iure Lutherani, Hussitæ, & alij dicunt se quidem iniquè à Romana Ecclesia damnatos fuisse, cæteros verò meritò, & optimo iure, eodem profectò iure dicent Valentiniani, cæteríque omnes citati hæretici se immeritò damnatos esse, cæteros verò merito & optimo iure. Sed vt vna est Ecclesia, quæ omnes hæreticos hactenus damnauit, Romana scilicet, cùm cæteris gentibus in sua communione manentibus; sic quotquot illa damnauit hæretici pro certò sunt. Datus est enim Ecclesiæ spiritus veritatis, qui *in æternum maneret & * omnem veritatem doceret:* Non qui per interualla adesset, & aliquam veritatem doceret; in aliis autem horrendè errare permitteret. Denique si iam enumerati hæretici electi illi sunt & firmi, penes quos constitisse hactenus Ecclesiam fingunt Protestantes; certè non solùm

Obiectionis remotio.

Ecclesia habet politiam externam. Matth.15. *Luc.12.* Ioan.20. Matth.vlt. 1.Tim.3. Ephes.4.

Protestantum electi sunt dãnati hæretici.

** Nota, Omnẽ veritatem.*

Protestantũ electi etiam ipsorũ iudicio sunt hæretici.

A nostro, sed & ipsorum Protestantum iudicio ex hæreticis constabit Ecclesia. Nam vt Manichæos, Pelagianos, Donatistas, Nouatianos & alios omittam; quorum etsi quædam dogmata approbent, vt ostendimus, tamen eos apertè exhorrent & damnant; vt propterea eorum iudicio electi esse non possint: etiam alij illi Iconomachi, Albigenses, Vualdenses, Hussitæ, Vigilantius, Iouinianus, Aërius quorum nomina isti homines cõplectuntur & venerantur, duas ob causas eásque grauissimas, etiam ipsorum Protestantum iudicio, necessariò pro hæreticis habendi sunt. Etenim pleriq; illorum præter illa dogmata cum Protestantibus hodie communia, alias graues hæreses ab ipsis Protestantibus damnatas tenuerunt & professi sunt.

1. Causa.

Aërius.

Aërius enim qui orationem pro defunctis negauit, pariter Arianam hæresim tenuit, vt describit Epiphanius.

Iouinianus.

Iouinianus, quem in veterum patrum contemptum libenter amplectitur & publicè laudat Lutherus in libello de votis Monasticis, fœdos præterea errores habuit, *peccata videlicet omnia esse paria: Et post baptismum peccare hominem non posse*, vt commemorat Augustinus ad QuodvultDeum. Quos errores non probant Lutherani.

Hæresi.82.

Abailardus.

Petrus Abailhardus, vt multa Protestantibus similia docuit, ita grauissimos præterea errores professus est, & editis libris euulgabat; de Sancta Trinitate, de genitura filij Dei, de processione Spiritus sancti, de anima & persona Christi, vt enumerat Diuus Bernardus: & plenius confutat Epistola.190. A quibus abhorrent etiam Protestátes.

Epist.188.

Vualdenses.

Vvaldenses etsi in multis cum Protestantibus nostris conuenirét, tamen certos errores habebant infandissimos, *vt omnem carnalem commixtionem esse licitam. Item nullum iudicem posse pœnam capitalem homini infligere.* Quæ omnia scribit de illis, Guido Carmelita in sua summa de hæresibus.

B

Albigenses.

Similiter Albigensium dogmata, etsi in variis cum Protestantibus conueniant, tamen in veritate Eucharistiæ nec Lutheri nec Caluini doctrinam, sed Brentij vbiquitatem referunt, docentes sic in pane esse corpus Christi, sicut in aliis rebus omnibus, vt commemorat Paulus Æmilius.

Histor.lib.6.

Vvicleff.

Huss.

Ioannem Huss, & Hieronymum Pragensem quamuis exosculantur hodie & mirificè extollunt Protestantes, vt eos Sanctos vocet Lutherus in libro de Seruo Arbitrio, & illos exempli causa adferat Melanchthon pro cœtu visibili veræ Ecclesiæ, in responsione ad quartum articulum Bauaricæ Inquisitionis; tamen damnata alia dogmata, hi homines præterea docuerunt: vt disertè notat Henricus Pantaleon homo Lutheranus in sua Chronographia dicens, *sectæ Hussitarum varios articulos esse partim recipiendos, partim diligenter reiiciendos à Piis.* Illos autem videre licet apud Æneam Syluium, libro de Origine Bohœmorum. cap.35. & tomo.3. Conciliorum in Concilio Constantiensi. sessione 12. & sequentibus. Item apud Thomam Vvaldensem Doctrinalis fidei libr.1. cap.34. 38. & 42. Hæc itaque prima causa est propter quam ipsorum Protestantum iudicio non possunt hi omnes electi esse, ex quibus hactenus Ecclesia constiterit, quia videlicet varias hæreses pariter asseruerunt, ipsorum Protestantum iudicio damnatas. Fides enim ita integra & incorrupta esse debet, vt propterea Ecclesiam definierit Melanthon, *Cœtum huiusmodi qui verbum teneat incorruptum.* Quin & notá veræ Ecclesiæ, doctrinæ puritaté omnes hodie Protestantes posuerũt.

C

Obiectionum Remotio.

Neque verò iuuat hic respondere (quod faciũt aliqui Protestantes) vel mundi tantũ iudicio hos pro hæreticis habitos, vel saltẽ in illis quę cũ Protestantibus tenuerũt hæreticos non fuisse. Nam non mũdi sed Ecclesiæ Christianæ atq; Catholicæ iudicio, in Conciliis dánati, à S. Patribus cõfutati, in doctorũ historiis pro hæreticis notati fuerũt. Et ob ea ipsa dogmata, quæ cũ Protestantibus tenuerunt, pro huiusmodi hæreticis habiti & dánati extiterunt.

2. Causa.

Alia causa est, quòd videlicet tá isti posterius cõmemorati, fœdis hisce erroribus impliciti, quá alij illi Iconomachi, Vadiani, Vigilantius, & si qui alij sunt Protestantũ hodie placita professi; etsi aliis hæresibus (quod quidem legitur) impliciti nõ fuerint, tamen idcirco Protestantum iudicio ad Ecclesiam pertinere non possunt, quia in plurimis aliis dogmatibus à Protestantum doctrina abhorrebant, & Catholicam fidem amplexi sunt. Iconomachi enim in solo imaginum & Sanctorum, Vigilantius in solo reliquiarum contemptu; Vadiani in solis Ecclesiæ possessionibus condemnandis, cum nostris hodie Protestantibus conueniebant: in cæteris omnibus dogmatibus, cũ Catholica conspirabant. Alioqui enim & cæteri eorum hac in parte errores notati atque taxati fuissent, sicuti illi alij fuerunt, si cæteros habuissent. Non possunt ergo ipsorum Protestantum iudicio, tales homines pro Ecclesiæ electis haberi, aut ad Ec-

clesiæ membra pertinere. Obserua autem hîc diligenter, quòd etsi in hac fortasse D
enumeratione nostra aliqui prætermissi fuerint, qui eadem quæ hodie Protestantes
docuerint & crediderint; Tamē non posse alios abipsis in hac parte nominari, quàm
qui olim pro hæreticis condemnati fuerint; Non alios etiam quàm huiusmodi in
quibus duplex illa, quam ostendimus, causa locum habeat. Obserua postremò, cùm
tot hodiè hæreses Lutheranorum, Caluinistarum, Anabaptistarum, & multorum
præterea nominum grassentur, fieri non posse, vt latentes illi electi, vel reliquiæ cum
Protestantum hodie Ecclesia conuenerint: Sed si ad vnam sectam, putà Lutherano-
rum pertinerent, necesse esse, vt ab aliis discreparint.

Alia sententia, quòd saltem in occultis electis Ecclesia perseuerauerit, euertitur.

CAPVT IX.

QVòD si verò ab hoc loco deiecti Protestantes ad id confugere ve-
lint (quod quidem & passim faciunt, sicuti eorum scripta declarant)
De occultis electis cōmenta Protestantum. vt dicant, *Nihilominus aliquos semper extitisse, qui idem cum illis senserint, li-
cet cum cæteris admixti communi ritu vixerint, etsi latuerint huiusmodi, nec per
maiorum nostrorum monumenta constet vbi tales vixerint, aut quales fuerint,* E
Commentum primum. vt semel omnis ansa tergiuersationis tollatur, etiam hoc euertemus.
Etenim latentes isti electi, aut publicè fidem suam professi sunt, &
receptam in orbe doctrinam apertè damnarunt viuendo & docendo, vt hodie Pro-
testantes; aut clancularij tantùm fideles erant, qui communi more atque ritu viue-
bant, etsi aliter sentientes. Si primum factum fuisset, alterum ex his consequi neces-
se esset. Nempe, aut publica illa tum ministrorum doctrina, tum cæterorum con-
fessio obtinuisset, & falsam Ecclesiam subiugasset, quod est veritatis vi proprium: aut
infœliciter succubuisset, idque inter Ecclesiæ illius externæ, & (vt illi fingunt) falsæ
res gestas, commemoratum fuisset, sicuti de Hussitis, Valdensibus, & aliis comme-
moratum fuit. Nunc verò cum totis his mille quingentis annis hæc electorum Ec-
clesia nec obtinuerit, vt se per omnes gentes propagare posset (quod futurum Salua-
tor & omnes Prophetæ copiosè prædixerunt) nec succubuisse commemorata fuerit,
profectò omnem impudentiam superat, talem aliquam latētem Ecclesiam confinge-
re. Si alterum factum fuisset, etiam hæc imaginatio impia est, quæque sibi constare
non potest. Neque enim pro electis habendi vllo modo sunt, qui aliud tacitè cre-
Rom. 10. dūt, aliud publicè faciunt. *Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confitemur ad salutem.*
Luc. 8. 2. Epist. Ioā. Et de suis electis dicit Saluator. *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum co-*
Matth. 7. *ram patre meo.* Denique de falsis magistris dicit Scriptura. *Nolite eis Aue dicere, Attendite* F
Ioan 10. *vobis à falsis prophetis. Et oues meæ* (ait Christus) *non solum alienū non sequūtur, sed & fugiunt ab*
2. Cor. 6. *eo.* Et de idolorū cōmercio ait Apostolus. *Qui cōsensus templi Dei cum idolis?* Non ergo ele-
cti esse poterant, qui cum idololatris, & Antichristi membris (Tales enim nos, & ma-
iores nostros, Protestantes esse volunt) modis omnibus externis communicabant, so-
lo animo alieni. Alioquin si fas olim illud erat aliarum ætatum electis, quidni, & ho-
die idem Protestantes faciunt, & seruata Ecclesiæ Romanæ communione absq; schis-
Commentum secundum. mate, absque tumultu, solo animo & conscientia teste, nos auersantur? *Reuelata,* in-
quiunt, *iam nobis veritas, & lux Euangelij restituta, hoc nos amplius facere non patitur. Illos inuin-
cibilis quædam ignorantia, & pia quædam credulitas excusatos coram Deo habuit.* At verò, vt hoc
ita esse ponamus, non sic tamen excusari maiores nostri potuerunt, quibus ista lux
Ezech. 3. reuelata non fuit: Quod illa apud Ezechielem Dei verba euidenter ostendunt. *Si di-
cente me ad impium morte morieris, non annunciaueris, &c. Ipse impius in impietate sua morietur,
sanguinem autem eius de manu tua requiram;* Hîc enim tam pastor, quàm populus periturus
dicitur, nisi reuelata & annunciata doctrina vera ad Dominum conuertantur. Sic
1. Cor. 14. Apostolus scripsit. *Qui ignorat ignorabitur.* Et de huiusmodi quales maiores nostros
Matth. 15. fuisse fingunt hodie Protestantes, Saluator dicit. *Cæcus cæcum ducit, & ambo in foueam
cadunt.* Non itaque ignorantia priora secula excusare potuit, quin ambo tam pastor,
quàm populus in foueam damnationis caderent. Inuincibilis enim ignorantia non
versatur

A versatur circa ea quę tenetur quis scire,sed eorũ est quorũ nec potest nec tenetur quis ignorantiã vincere.Quo quidem in genere non magis illi cõmentitij electi,quàm toto orbe Pagani,qui de Christo nunquã audierunt, excusari poterant. Omnẽ ergo impudentiam superat,latentes tales electos fingere, qui vbi aut quomodo extiterint nemini constet,vt meritò Aug.dixerit. *Si quis dixerit, fortè sunt aliquæ oues Dei,nescio vbi,quas curat Deus,& illas nõ noui,absurdus est nimis humano sensui qui talia cogitat.* Sed vnus Apostoli locus inuictè probat cõmentitios istos electos nullo modo extare potuisse, vbi videlicet dicit. *Oportet hæreses esse,vt qui probati sunt manifesti fiant.* Si enim Romana Ecclesia hæresis fuit,& isti cõmẽtitij electi probati illi sint,quos grassantibus hæresibus nõ defuturos Apost.dicit, oportet profectò illos manifestos fuisse orbi & Ecclesiæ cognitos. At verò isti latuerũt,nec vsquam apparent. Non ergo vlla ratione vel illi ex probatorũ numero esse, vel Romana Ecclesia ad hæresim pertinere potest. Lib.de ouibus.cap.16. 1.Cor.10.

At distinguit hic Musculus oportunè(vt sibi videtur)de duplici errore. *Duo*,inquit, *sunt genera errorũ,sicuti etiam errantium Christianorum;electorum videlicet & reproborum. Vnum genus est quando veritas Dei prorsus deseritur,sic vt illam ne audire quidem sustineat amplius, de quibus Apostolus: A veritate ad fabulas aures auertent,& mittet illis Deus operationem erroris & credẽt mendacio. Et erunt homines attendentes spiritibus erroris.* Sic Saluator. *Surgent Pseudochristi, & Pseudoprophetæ. Alterum genus est quando erratur ex ignorantia in re aliqua,sic vt non interim discedatur à vera fide in Christum,cuiusmodi error venialis est. Hoc genere potest Ecclesia errare in electis etiam, donec tempus perfectæ cognitionis adueniat.* Hæc ille. Hoc ergo tẽpus nunc adesse vult Musculus,vt ante reuelationes Luthero factas error obtinuerit totam Ecclesiã: reprobos quidem primi generis error,electos verò posterioris generis.Sed merę fraudes & imposturæ sunt quas adfert. Nam primũ, primi generis error non reproborum in Ecclesia, sed hæreticorũ extra Ecclesiam est. De hæreticis enim loquitur,& hæreticos describit Apostolus,& Saluator in locis à Musculo citatis; vt ipsa verba inspecta satis ostẽdunt.Deinde posterioris generis error est quidẽ in filiis Ecclesiæ,non tamẽ eo sensu quo fingit Musculus.Primũ enim talis error,seu potiùs ignorantia rei alicuius leuioris,nõ est in tota Ecclesia,sed tantũ in quibusdã Ecclesiæ mẽbris infirmioribus. Tali enim errore seu ignorantia laborabant Corinthij, cũ eis Apostolus diceret, *Lac vobis dedi potũ, non escã:nondum enim poteratis,&c.* Item Philippenses,cùm eis scriberet.*Si quid aliter sapitis,& hoc vobis Deus reuelabit.*Tamẽ quia perfecti aliqui non deerũt, & ibi dicit:*Quicunque perfecti sumus hoc sentiamus:* & alibi monet, vt *qui Spirituales sunt, instruant alios in spiritu lenitatis.* Denique huiusmodi leues errores seu ignorantiæ non dominantur in Ecclesia,donec tẽpus aliquod perfectæ cognitionis adueniat,vt Musculus dicit(quasi aliquo tẽpore tota erret Ecclesia) sed donec ipsis infirmioribus in Ecclesia,vel diuinitùs reueletur,quod nesciunt,vt Philippenses sperare iubet Apostolus; vel à spiritualibus in Ecclesia ostendatur ac manifestè doceatur, cuius anteà capaces non erant:quales Corinthios & Hæbræos suos idẽ Apostolus fuisse notat. Postremò (quod huic loco propriũ est,& maximè aduertẽdũ)Musculus cũ cęteris protestãtibus quando Ecclesiã Romanã errasse dicunt,non leuiter errasse, aut in huiusmodi ignorãtiis,quæ fundamentũ & veram in Christo fidẽ pariter retinerent,eam lapsam fuisse dogmatisant, sed planè ab ipso fundamento excidisse,& teterrimis erroribus atq; superstitionibus obrutam totã fuisse. Vocat enim illã Musculus *scortum Antichristi,mancipium malorũ spirituũ,officinam omnis generis mẽdaciorũ.* Sic Caluinus fatetur sub Romano Põtifice Ecclesias esse, & semper fuisse;*sed quas sacrilega impietate profanarit,quas immani dominatione afflixerit,quas malis & exitialibus doctrinis corruperit, & propemodum enecarit; in quibus semisepultus lateat Christus,obrutum Euangeliũ, profligata pietas,cultus Dei ferè abolitus:in quibus deniq; omnia sic sunt perturbata,vt Babylonis potiùs quã ciuitatis Dei sanctæ facies illic appareat.* Hæc ille Inst.lib.4.cap.2.par.12. Deniq; omnium Protestantum nomine edita Apologia recenset valdè multa, in quibus Romanã Ecclesiam penitus à fide excidisse affirmat.Quæ omnia si vera sunt(vt sunt falsissima)non leuiter sed grauissimè,nec ignorãter sed flagitiosè errauit tota Ecclesia. Vana ergo hoc loco distinctio illa de hæresi & errore. *At*, inquit Musculus,*quũ hæc dico, non de electis qui adhuc in Rom. Ecclesia errant, sed de omnibus qui in illa regnant & veritati aduersantur, loquor.* Scilicet imaginantur Protestantes,& nunc esse & semper olim fuisse in ipsa Rom. Ecclesia qui errent quidem & veritatem quã Protestantes se habere putant,ignorent;tamẽ non aduersantur ipsi ve-

Marginalia: Commentũ tertium. Musculi Euasio præciditur. 2.Tim.4. 2.Thess.2. 1.Tim.4. Matth.24. B. 1.Co.3. Philip.3. Gal.6. Philip.3.vt suprà. Hebr.5. C. Commentum quartum.

ritati quã Proteſtãtes docent, ſed vel gemunt Eccleſiæ corruptelã (Spiritu intus mouẽte) vel certè tãtiſper errãt donec (quia electi ſunt, nec perſeuerare in errore poſſunt) ad veritatem Proteſtantum cõuertantur. Sed mera eſt impoſtura & vanũ commentũ, ne dicam idolum hæc imaginatio. Poſito enim tales fuiſſe & adhuc eſſe, illorum error non pertinet ad electorum errorem, qui in rebus leuioribus hallucinantur retẽto fundamento. Nam tales adhuc per Muſculum aut ignorant prorſus veritatem, planéque conſentiunt cæteris Rom. Eccleſiæ membris in tota doctrina, fide, religione, (& ſic non in leui aliquo errore, ſed in grauiſſimis mendaciorum tenebris iuxta illum tenẽtur ſicut cæteri:) aut ſi ſciunt veritatem ac tenent, & ideò electi ſunt, iam nullo errore tenentur, ne leui quidem. Præterea nunc quum de Eccleſiæ errore agitur ex profeſſo, propter manifeſtiſſimas Scripturas Eccleſiæ ſtabilitatem euidẽtiſsimè demonſtrãtes, errare quidẽ illam poſſe, ſed in ſuis tantùm reprobis; aut ſi in electis, certè leuiter admodum, & abſque interitu veræ fidei, dicunt, vt ſic Scripturas allegatas vel euadãt, vel eludant. Contrà verò quando ad particulares Controuerſias deſcenditur, & ex veteris Eccleſiæ omniúmq; ætatum teſtimonio receptum, & approbatum fuiſſe oſtenditur quod Catholici aſſerunt, ibi non in re aliqua leuiore, ſed in rebus planè grauiſsimis omnem prorſus Eccleſiam à veritate excidiſſe, aſſerere non verentur. Sic enim ex ipſorum verbis ſuprà citatis copioſè audiuimus. Quibus accedere poteſt Ioan. Vvigãdus homo ſtoicè Lutheranus, vnus ex quatuor illis Centuriaſtis Magdeburgenſibus, in lib. quem inſcripſit. *De bonis & malis Germaniæ admonitio. Secundum Germaniæ bonum ſeu beneficium eſt*(inquit) *præcipuorum articulorum fidei illuſtratio, qualis ab Apoſtolorum temporibus huc vſque in hoc mundo non eſt cognita. Diſcrimen enim legis & Euangelij prorſus obliteratum fuit poſt Apoſtolorum tempora, ſed per Lutheri miniſterium dilucidè explicatum.* Et rurſum. *Totũ corpus doctrinæ cæleſtis tale eſt à Theologis Germaniæ traditum, quale in omnium patrum ſcriptis poſt Apoſtolos nullum inuenitur.* Hæc ille. Non ergo (vt hic Muſculus callidè ſubterfugere conatur) quum errare poſſe, & errare Eccleſiam ſiue veterem ſiue recentiorem docent hodie Proteſtantes, de leuioribus illud erroribus intelligunt, ſed de rebus grauiſſimis & huiuſmodi, in quibus, ſi vera dicunt, exulauit penitus Chriſtus, dominatus eſt Antichriſtus. Eſt ergo Muſculi, & cæterorum Proteſtantum præcipuis argumentis contra perpetuam Eccleſiæ ſtabilitatem ſatisfactum. Nec alia rima iam ſupereſt qua euadere Lutherani ſolent, dum vel Eccleſiæ ſuæ indicia & monimenta proferre, vel apertiſsimis Scripturis Eccleſiam perpetuã demonſtrantibus reſpondere cõpellũtur.

Proteſtantũ dolus malus. — *Suprà cap. 4.* — *Ioan Vvigandi accuſatio in veterem Eccleſiã.*

D — E

Caluini Sentẽtia de reliquiis fideliũ in ipſa Rom. Eccleſia euertitur.

CAPVT X.

VNvs tamen Caluinus qui poſt Muſculum ſcripſit, nec libenter à Lutheranis diſcere voluit, aliam euadendi rimam commẽtus eſt. Ait enim Eccleſiã quidẽ perpetuò extitiſſe, nec errare, aut deficere aliquando poſſe. Sed cùm aliam in orbe his multis ſeculis non apparuiſſe Eccleſiã videat, quàm Romanam cum cæteris illi ſubiectis Eccleſiis, nouo & mirabili commento, dicit nõ eſſe quidem hanc Romanam cũ cæteris Dei Eccleſiam, ſed eſſe tamen in hac Romana veras Eccleſias. Quam ſuã ſentẽtiam poſt multas ambages verborũ ſic explicat. *In ſumma, in Papatu Eccleſias eſſe dico, quatenus populi ſui reliquias vtcunque miſerè diſperſas, ac deſertas illic mirabiliter Dominus conſeruat. Et quatenus permanent aliquot Eccleſiæ Symbola, atq; ea præſertim quorum efficacio nec Diaboli aſtutia, nec humana proteruitas deſtruere poteſt Sed quòd è conuerſo deletæ ſunt illic notæ veræ Eccleſiæ*(intelligit puram doctrinam, & rectũ ſacramẽtorũ vſum) *dico vnumquẽque cœtum & totum corpus carere legitima Eccleſiæ forma.* Hæc ille. Dicit ergo eſſe Eccleſias in Papatu duabus de cauſis; partim quia reliquię ſeruãtur (de qua ineptia iam copioſè diſputatum eſt) partim quòd aliqua Eccleſiæ Symbola permanent, eáq; quæ aboleri non poterant. Intelligit autẽ per Eccleſiæ Symbola, vnicũ & ſolum Baptiſmum. Hunc enim ſolũ in priori diſputatione nominauit dicens. *Quum fœdus ſuum in Gallia, Italia, Germania, Hiſpania, Anglia Deus depoſuerit, vbi illæ prouinciæ Antichriſti tyrannide oppreſſæ ſunt, quò tamen fœdus ſuũ inuiolabile maneret, baptiſmum illic perpetuò conſeruauit, fœderis teſtimoniũ, qui eius ore conſecratus inuita humana impietate vim ſuam retinet. Deinde ſua prouidentia effecit, vt aliæ quoque reliquiæ extarent, ne Eccleſia prorſus interiret.* Hæc ille. Sed quæ aliæ reliquæ illę ſunt, nihil vulpes dicit. Nam ex Eccleſię Symbolis ſolum Baptiſmũ nominat

Commentum aliud Caluini. — Inſtit lib. 4. cap. 2. in fine.

F

A nominat. Hunc ergo solum intelligit, & hunc solũ Ecclesiæ relinquit. Hæc ergo prima fraus est, vt vnicum Baptismum relinquens, alia sacramenta concedere videatur. Alia fraus est, quòd hunc ipsum Baptismum (sibi planè contrarius) ab Ecclesia Romana auferat. Dixit enim deletas esse notas veræ Ecclesiæ in Romana Ecclesia. At verò altera ex notis est rectus sacramentorum vsus, quæ cum per Caluinum duo tantùm sunt, Baptismus & Cœna Domini; profectò deleri sacramẽta non potuerunt, si Baptismus integer permansisset. Rursum quale hoc commentum est, vt propter solum Baptismum fuerint in Papatu Ecclesiæ? *Quia*, inquit, *Baptismus est fœderis testimoniũ & ore Domini consecratus inuita humana impietate vim suam retinet.* Ad quod sophisma variis modis respondetur. Primùm enim, vt sint Ecclesię, siue electorum reliquiæ, nõ satis est illos per Baptismum renasci. Sed (vt ipsemet Caluinus præcedente capite, paragr. 4. & 5. copiosè docuit) *oportet* prætereà, *vt quemadmodum Ecclesia nos concepit in vtero ac peperit, sic etiam alat suis vberibus; porro etiam sub custodia & gubernatione sua nos tueatur, Neque enim patitur*, inquit, *nostra infirmitas à schola nos dimitti, donec toto vitæ cursu discipuli Ecclesiæ fuerimus.* Itaque docet *per educationem Ecclesiæ adolescere nos in virilem ætatem oportere; per manus Ecclesiæ cibum animæ nobis porrigendum esse. Denique sub Ecclesiæ Magisterio vniuersam Euangelij prædicationem excipiendam esse.* Hæc ille. Non ergo satis est vt solus baptismus integer superfuerit in Papatu, qui perpetuò peperit filios Dei; sed oportuit prætereà alia sacramenta integra similiter permanere, quibus alerentur iam natæ proles, B quale est Sacramentum Cœnæ Domini. Oportuit ordinem saluum esse in quo Doctores & Pastores essent perpetuò instituendi. Oportuit claues integras manere, per quas esset remissio peccatorũ. Deinde cur magis inuito mũdo mãsit Baptismus, quàm Cœna Domini, quàm ordo sacer, quàm claues in Ecclesia, & cætera sacramẽta? Certè cum hæc alia ore Domini etiã consecrata, & instituta fuerint, perinde ac baptismus, nec minus etiam ad salutem filiorum Dei necessaria, quàm Baptismus (Teste etiam Caluino) denique cùm eisdem personis tam cæterorũ Sacramentorũ, quàm baptismi administratio, atq; ipsa verbi prædicatio à Christo Domino cõcredita fuerit, debuerũt illa omnia inuito mundo, non minùs integra permanere quàm Baptismus. Profectò doctrina sana, salus, iustitia sempiterna, lex Dei scripta in cordibus, spiritus veritatis Ecclesiæ promittuntur, quæ non in solo Baptismo consistunt. Manserunt ergo & illa inuito mundo. Sed simili quodam conatur rem illustrare, ex forma videlicet veteris Synagogæ. Ait enim. *Vt manebant olim inter Iudæos peculiares quædam Ecclesiæ prærogatiuæ, ita nunc in Papatu manere.* Has autẽ prærogatiuas exprimit in sola Cicuncisione: docens *illam in veteri populo sic remansisse, vt propter illam solam fuerint inter Iudæos reliquiæ, licet totũ Synagogæ corpus formã Ecclesiæ non haberet*: sed (vt in præcedenti paragr. scribit) *profanum esset cõuenticulũ.* Cui cõmento breuiter respõdemus ex ipso Caluino; (nã de re ipsa latiùs anteà actum est) Quũ pessimè illa Synagoga haberet, scilicet veniente Christo, tamen C erat Hierosolymis verus sacrificiorũ, & cæremoniarum cæterarum præter circuncisionem cultus, & vera Ecclesia. *Nisi enim* (ait Caluinus ipse) *tunc fuisset Hierosolymis Ecclesia, nunquam sacrificiis aliisque cæremoniis communicasset Christus*; Hæc ille in Epist. nuncupatoria Instit. lib. præfixa. Rursum tẽpore illo quo Sancti Prophetæ Esaias, Hieremias, & alij maximè Synagogã reprehendebant, *non tamen propterea* (ait ipse Caluinus) *nouas sibi Ecclesias erigebant, aut noua altaria extruebant Prophetæ, in quibus separata sacrificia haberent, sed qualescunque essent homines, quia tamen reputabant Dominũ apud eos verbum suum deposuisse, & cæremonias instituisse quibus illic colebatur, in medio impiorũ cætu puras ad Deum manus extollebant.* Hæc ille. Ecce habuit Synagoga, tum cum esset corruptissima, præter circuncisionẽ sacrificia legitima, verbum Dei, & cæremonias à Deo institutas, ipso teste Caluino; adeóque Dei Ecclesia illa Synagoga fuit, vt se ab illa Sancti Prophetæ separare noluerint. Nihil ergo simile cum Romana Ecclesia habet ille Synagogæ status, quando hîc Caluinus solum Baptismũ relinquit, & Ecclesiæ nomen, ac rem penitus tollit: ibi autem fuerit vera Dei Ecclesia & re & nomine; nec sola Circũcisione, sed cęteris omnibus sacrificiis, & cæremoniis à Deo institutis ac fide vera celebris & integra, vtcũque moribus infamis & corrupta. Postremò, si Caluino credimus, nec ipse Baptismus in Papatu integer permansit. *Plurimis enim*, vt ille censet, *cæremoniis deformatus, & superstitionibus inquinatus est, multa etiam falsa doctrina deprauatus.*

Iam verò quale istud monstrum est, vt fuerint in Papatu Ecclesiæ, sed non fuerit

[Margin notes: *3. fraus. Putidum Caluini sophisma in re grauissima.* — Institut. lib. 4. c. 2. para. 11. — Lib. 2. ca. 10. & seq. — Institu. lib. 4 cap. 1. par. 18. — *Portentosum Caluini Commentum.*]

ipse papatus Ecclesia? Quid est esse Ecclesias, nisi esse cœtus & societates fidelium? Si ergo tales fuerint in Papatu, profectò in eius cõmunione fuerunt, ab illius matris vtero prodierunt, & in eius gremio vixerunt. Alioqui non in Papatu, sed extra Papatum aut iuxta Papatum erant tales fidelium cœtus. Sicuti nec in Ecclesia sunt vel schismatici, vel hæretici, sed extra & iuxta Ecclesiã; nec in ipsius schismatis aut hæresis societate sunt Ecclesiæ, aut cœtus fidelium, sed planè extra illam. Monstrum ergo est, & Caluini proprium idolum esse in Papatu Ecclesias, sed non esse ipsum Papatum Ecclesiam. Perinde enim est ac si diceret, esse prolem in parentis domo, puta Salomonem in Dauidis arce, non tamen ad parẽtem pertinere illam domũ, nec Dauidis esse illam arcem: Esse discipulos in Platonis schola, non tamen illius scholæ magistrum esse Platonem: Denique esse Ciues in Romana vrbe, non tamen illam vrbem esse Romam: Postremò, esse membra hominis in corpore, hominem tamen non habere corpus: Aut esse partes in tali toto, ipsum tamen, in quo sunt partes, non esse totum. Si voluit Caluinus Papatum nullo modo esse ipsam Ecclesiam, profectò non debuit in ea ponere Ecclesias. Neque enim Ecclesiæ vel Ecclesiarum reliquiæ alibi nascuntur, crescunt, adolescunt, perficiuntur, quàm in ipsa Ecclesia. Sola Ecclesia est domus, schola, Ciuitas, corpus, & totum, vbi Ecclesiæ vel Ecclesiarum reliquiæ habitant, docentur, reguntur, vniuntur, continentur. Vnde August. sic sapienter scribit. *Neque in communione Paganorum, neque in Purgamentis hæreticorum, neque in languore schismaticorum, neque in cæcitate Iudæorum quærenda religio est, sed apud eos solos qui Christiani Catholici nominantur.* Si ergo reliquiæ, quas fingit Caluinus, in Papatu semper extiterunt; eius sacris communicabant, ab eius ministris & Pastoribus verbum Dei audiebant. Neque enim aliter in Papatu esse poterant, nisi hæc omnia præstitissent. Sed contrà, extra Papatum cùm cæteris notissimis hæreticis eiecti fuissent. Hinc etiam sequitur, quòd ipse Papatus fuit vera Ecclesia, verum corpus Christi, vera Ciuitas & domus Dei, vera Christi schola. Quemadmodum enim, vbicunque est vera Ecclesia, in ea sunt fideles, sic vicissim vbicunque sunt fideles, illi sunt in Ecclesia. Neque enim alibi esse, aut extra illam esse possunt, vt ad Christum pertineant. Neque enim quemadmodum in Agro Dominico *superseminat inimicus homo zizania*, sic in agro zizaniorum seminat bonum semen paterfamilias, sed tantùm in agro Domini sui. Nec quemadmodum in Ouili grassantur lupi, ita inter lupos aluntur oues; sed tantùm in Ouili sub pastore suo aluntur, & *eius tantum vocem audiunt, alienos fugiunt*. Caluinus ergo cum cõcedit esse & fuisse semper in Papatu Ecclesias, necessariò concedere debet ipsum Papatum fuisse Ecclesiam. Præterea, si Caluino credimus, sic fuerunt in Papatu Ecclesiæ, vt illæ tamen sub Papæ tyrannide manserint, *& ita manserint, vt has sacrilega impietate prophanarit, immani dominatione afflixerit, malis & exitialibus doctrinis corruperit*: In his denique Ecclesiis *semisepultum iacere Christum, obrutum Euangelium, profligatam pietatem*. Hæc ille. Hæc si vera sunt, non poterant illæ in Papatu reliquiæ esse Ecclesiæ: non magis sanè, quàm si dicas; vniuersa hæc ciuitas rebellis est, tamen aliquos habet fideles, sed ita vt cum cæteris rebellent. Totus hic grex luporum est, aliquas tamen habet oues, sed tales, vt luporum rabie imbuantur. Totum corpus mortuum est, aliqua tamen pars viuit, sed ita vt nullo vitæ officio fungatur: Et infinita alia, quæ dici possent. Hæc autem omnia partim sunt contradictoria, quorum vtraque pars nunquam vera esse potest, partim sunt Paradoxa.

Similia.

In sola Ecclesia nascũtur & cõseruantur ecclesiarũ reliquiæ. Lib. de vera rel. cap. 5.

Extra veram Ecclesiam non possunt esse fideles.

Ioan. 10.

Lib. 4. Instit. cap. 2. par. 12.

Postremò, in hac tota controuersia, non quęritur de Ecclesiis, sed de Ecclesia; non de membris, sed de toto corpore. Credimus enim Ecclesiam non Ecclesias. Christus *ædificauit Ecclesiam super Petram* non Ecclesias. Iubet *audiri Ecclesiam* non Ecclesias. Paulus ait *Ecclesiam*, non Ecclesias *esse firmamentum, &c.* Et rursum. *Nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei*; non dicit, Ecclesiæ. Nisi ergo Ecclesiæ, quæ vna est, stabilitatem & perpetuitatem ostendat Caluinus, nihil facit, ne euanida Christi promissio non videatur. Cæterùm mira fraude à toto corpore ad quædam membra; ab vniuerso ad partes disputationẽ transfert. Atque ita in quæstione de Ecclesię perpetuitate, non Ecclesiæ sed Ecclesiarum, vel potiùs reliquiarum nescio quarum perpetuitatẽ concludit, vt sic euanida non fuisse Christi promissio videatur. Sed planè euanida est, nisi vnius Ecclesiæ Catholicæ per vniuersum orbem dispersæ perpetuitas ostendatur, cuius sanè partes omnes particulares Ecclesiæ vel Ecclesiarum reliquiæ sunt.

In Symbolo. Matth. 16. Matth. 18. 1. Tim. 3. 1. Cor. 11.

A

Euertuntur argumenta quibus hanc suam sententiam confirmare nititur Caluinus.

CAPVT XI.

SED videamus nunc qua ratione hoc monstrum suum tueatur: *Antichristum*, inquit, *in templo Dei sessurum, prædixerunt Daniel & Paulus. Ille capite 9. Hic 2. Thess. 2. quibus verbis innuitur tale fore eius regnum, quod nec Christi nec Ecclesiæ nomen aboleat. Hinc igitur patet nos minime negare quin sub eius quoque tyrannide Ecclesiæ maneant.* Hæc ille. Et hîc est omnium Protestantum Achilles, vnicum & præcipuum argumentum, quo probent Romanam Ecclesiam esse regnum Antichristi, tale tamen vt in ea potuerint reliquiæ semper seruari, electi aliqui & Sancti contineri. Contra quam incredibilem hominum insaniam his paucis, sed potentissimis rationibus, breuiter agam. Si Romana Ecclesia cum cæteris ei subiectis est regnum Antichristi, quum nulla alia Ecclesia in orbe appareat, imò cum ipsæmet reliquię quas fingunt aduersarij, non nisi in hac Ecclesia & sub huius vmbraculo conseruatæ fuerint; profectò præualuit contra Christum Antichristus, & contra veram Ecclesiam, regnum eius. Nam præualuisse Romanam Ecclesiam contra has reliquias adeò fatentur aduersarij; vt scribat Musculus, *Ecclesiam veram in hac Romana, reproborum multitudine abundare, nequitia seduci, potentia supprimi. Huic Romanæ Ecclesias omnes esse subiectas: vsum omnium sacrorum in eius esse manibus, omnes denique coniuratos esse Antichristo, & tales vt luporum rabie imbuantur.* Idem, vt suprà audiuimus, copiosè asserit Caluinus. Præualuit ergo per istos Antichristus. At verò istud est contra plurimas illas & euidentissimas Scripturas quas iamiam produximus, & manifestum fecimus fieri non posse, vt præualeat vnquam Satanas, seu mundus contra Ecclesiam, stantibus Dei promissionibus. Rursum si Romana Ecclesia cum cæteris ei subiectis est regnum Antichristi, nullam hactenus ab Apostolorum tempore habuit Christus Ecclesiam, saltem conspicuam & orbi cognitam. Quas enim ob causas nunc regnare Antichristum dicunt aduersarij, propter easdem statim post Apostolorum tempora regnauit. Idq; non solum quia nostra hodie doctrina cum veteri Ecclesia planè consentit, nobis sic asserentibus; sed etiam quia ipsimet aduersarij non minùs veterem illam Ecclesiam quàm præsentem damnant, sicuti ex eorum verbis copiosè iam ostendimus. Prętereà si Romana Ecclesia cum cęteris ei subiectis regnum est Antichristi, ipse Antichristus seipsum destruxit. Omnes enim hæreses, quotquot hactenus fuerunt, à Romana Ecclesia damnatæ & profligatæ fuerunt. Aut ergo illę omnes vt Arrij, Sabellij, Manichæi, Marcionis, & cæterorum non fuerunt hæreses, & male à Romana Ecclesia damnatæ sunt, aut si fuerunt, Antichristus Antichristum profligauit, & Satan Satanam expulit. Hoc verò si factum fuisset, præterquam quod absurdissimum est & incredibile, quomodo tam diu eius regnum stetisset? *Omne enim regnum in se diuisum desolabitur.* Denique si Romana Ecclesia cum cæteris ei subiectis est regnũ Antichristi, certè membra Antichristi fuerunt quotquot hodie pro Sanctis, pro Martyribus, pro patribus, doctoribus & Ecclesiæ luminibus, vnà nobiscum aduersarij venerantur, agnoscunt, & colunt. Hi enim omnes & Rom. Ecclesiæ membra fuerunt, & ipsius Rom. Ecclesiæ Authoritate & iudicio pro Sanctis & pro patribus coluntur & habentur. Postremò, si hoc ita sit; Omnia sacramenta, fidei Symbolum, sacras Scripturas, & Christum ipsum Antichristus nos docuit. Nam à Romana Ecclesia hæc omnia accepimus, didicimus, tenemus. Quæ omnia si blasphemiæ & impietatis plena sunt, erit blasphemum, imò omnem blasphemiam superabit hoc Caluini & cæterorum Protestantum commentum. Et est profectò diligenter hîc obseruanda incredibilis horum hominum blasphemia, in qua vna seipsos veros & ipsissimos esse Antichristos produnt, de quibus Ioan. dixit. *Iam Antichristi multi sunt*: ministri videlicet & præcursores vnius & magni illius Antichristi. Quum enim Christus Petro & soli Petro dixisset, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam*: isti homines contrà dicunt: Contra Cathedram Petri portas inferi præualuisse, idque mox post ipsius Petri obitum sic præualuisse, vt in ipsa cathedra Petri (pro cuius solius fide Christus

[Margin notes: Iustitut. li. 4. cap. 2. par. 12. — 1. Refutatio. — In loc. com. — B — 2. Refutatio. — 3. Refutatio. — C — Matt. 12. — 4. Refutatio. — 5. Refutatio. — 1. Ioan. 2. — Matth. 16. — Insignis Protestatũm blasphemia.]

Luc. 22. orauit vt non deficeret) ipsemet Antichristus sederit his multis seculis. Quo nihil po- D
test dici Christo Domino magis contrarium, & magis verè Antichristianum.

Respondetur ad locum Danielis & Apostoli. Sed quod ad Danielis & Apostoli locum attinet, patres omnes de illo vno Antichristo in fine seculi venturo illum locum exponunt, de quo apertè Saluator Iudæis dixit. *Ego veni in nomine patris mei & nō me recepistis, si alius venerit in nomine suo, illū accipietis.* (Ioan. 14.) De quo vno Antichristo non solum in hunc Pauli locum commentatores omnes loquūtur, Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Sedulius, Primasius, Haymo, Oecumenius, Sanctus Thomas; sed & prętereà quoties de Antichristo sermo incidit, vnum singularem hominem eum esse docent. De qua re vide copiosè disputantem Augustinum de Ciuitate Dei, (Lib. 20. c. 19.) & Hieronymum in Danielis cap. 7. & 11. Et ad Algasiam quæstion. 11. Vide etiam Irenæum, lib. 5. Theodoretum in Epitome diuinorum decretorum: Gregorium, Moraliū in Iob lib. 14. ca. 11. Hyppolitū Mart. in libel. de consummatione mundi. *Quomodo Antichristus in tēplo Dei sedet.* Quod autem in templo Dei sedere dicatur, nō hoc innuitur, vt vniuersum Ecclesiæ corpus Antichristus occupet; sed quòd multi de Ecclesia eum recipient, multi ad eum deficient, aliis etiam multis fortiter in fide persistētibus: Imò etiam *de nouo ad fidem accedentibus*, vt futurum non dubitat Augustinus (Lib. 20. c. 8. de Ciuit. Dei.). Quinetiā si sic in templo Dei sederet, vt totum Ecclesiæ corpus obtineret, ad breue tamen momentum futurum id erat: nempe (vt descripsit Daniel) *vsque ad tempus & tempora, & dimidium temporis*, id est, per tres annos & dimidium. Quod etiam tempus expressit Ioannes in Apocalypsi (Cap. 7.), dicens; *Datam esse potestatem bestiæ per menses* 42. E At per istos totis his mille quingentis annis in templo Dei sedit Antichristus. Quanquàm sanè, si aliorum Patrum sententiam sequimur (Cap. 17.), nō in templo Dei, quod est Ecclesia, sedebit Antichristus, sed in templo Hierosolymitano: quod quidem & tunc templum Dei erat, quum hæc Apostolus scriberet: & resuscitatum à Iudæis formā templi Dei & speciem habebit, licet verè templum Dei futurum ampliùs non sit cultu Iudaico. Hanc autem sententiam amplectitur Irenæus in fine libri 5. contra hęreses. Hyppolitus quoque in Oratione de consummatione mundi. Cyrillus verò Hierosolymitanus Episcopus, *In templo*, inquit, *sedebit quod reliquum est Iudæorum. Absit enim, vt in hoc id fiat, in quo sumus.* (Catech. mystagog. 15.) Eandem sententiam non obscurè sequitur Hilarius (Can. 25. in Matth.), & post eum in locis iam citatis Hieronymus, Chrysostomus, & Augustinus. Sensum verò à Protestantibus incredibili impudentia confictum, & impietate maxima defensum; vt videlicet in ipsa Ecclesia Catholica, adeóque in sede & Episcopatu eius Ecclesiæ maximo atque supremo, ídque tot annorum curriculis, Antichristus sederet, nemo vnquam Sanctorum Patrum scripsit, nemo doctus asseruit, nemo vir bonus vel seriò cogitare præsumpsit. Sed de Antichristo ipso, an in Ecclesia aut Sede Romana sedem suam aliquando habuerit, aut habere potuerit, lege plenissimè disputatum in visibili Ecclesiæ Monarchia, à Nicolao Sandero viro longè doctissimo (Lib. 8. per totum.) ante aliquot annos cōscripta & edita. Atque hæc de Caluini aliorumq; Protestantum contra vnius & veræ Ecclesiæ per- F
petuitatem cauillationibus hactenus.

Controuersiæ primæ libri tertij finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIÆ PRIMÆ, LIBER QVARTVS.

De vera Ecclesia in se.

PROOEMIVM.

EX his ergo quæ hactenus disputata sunt, tres veræ Ecclesiæ Christianæ proprietates, quibus à falsa omnium hæreticorum & schismaticorum Ecclesia discerni debeat, ex Sacris Scripturis demõstratæ sunt, videlicet, Multitudo, Visibilitas, Perpetuitas: Et quicquid pro hæreticorum paucitate, vel obscuritate: vel etiam raritate disputatum ab aduersariis est, in medium productum & confutatum est: illorum etiam notis interim refutatis atque conuulsis, quibus Ecclesiam veram à falsa ipsi internosci atque discerni volunt. Hæc si prolixior fuit disputatio, fecit illud aduersariorum ex parte argumentorum & fraudum ingens varietas, quæ omnis aut saltem præcipua eius momenta (nisi in hac Controuersiarum professione, præuaricatorem agere libuisset) dissimulari à me nullo modo potuerunt. Superest nunc vt ad veram aliquam veræ Ecclesiæ definitionem statuendam, an ex his proprietatibus tota eius & plena ratio inueniri queat, inuestigemus. Hoc autem sic fiet, si & epitheta Ecclesiæ Christi attribui solita, tanquam proprios quosdam eiusdem characteres cum his proprietatibus conuenire, aut potiùs ex his proprietatibus fluere, ortúmque cepisse ostendamus; Et prætereà per easdem proprietates ab omnibus falsò dictis Ecclesiis satis eam luculenter discerni & internosci posse, demonstremus. His enim duobus demonstratis, nihil impedire video, quominùs ex eisdem veram Ecclesiæ Christi notionem deprehẽdamus, veramq; & plenam definitionem inde colligamus. Id enim demũ cuiusque rei definitio est, per quod certis quasi finibus atque limitibus ab aliis eiusdem generis affinibus, vnumquodque certè, plenéque discernatur: illis etiam ad rem finiendam assumptis, quæ non illi exotica, sed eius naturæ intrinseca esse videri possunt.

Propter Proprietates prædictas vniuersalitatem videlicet, perpetuitatem, & Claritatem, Ecclesiam veram vocari Catholicam. D

CAPVT PRIMVM.

Catholicæ etymologia. Epist. 170. Enarrat. in psal. 65.

VT ergo veræ Ecclesiæ certam & propriam rationem ex iis proprietatibus quæ hactenus demonstratę sunt inuestigemus, primò statuimus propter hanc proprietatem qua per omnes gentes diffundi & crescere veram Christi Ecclesiam docuimus, eam Catholicam, ídque quasi proprio suo nomine ac charactere, nuncupatam esse. Probat sanè hoc quod primo loco diximus. S. Augustinus primùm ex vi nominis. *Catholica, enim,* inquit, *appellatur, eo quòd per totum terrarum orbem diffunditur.* Et iterum, *Catholica totum tenet.* Et Rursum. Καθ᾽ ὅλον *græcè secundum totum, latinè dicitur, vnde Catholica nomen accepit*: Hæc ille de vi nominis. Deinde ex Scripturæ verbis idem docet. *Dicente*, inquit, *ipso Domino, Eritis mihi testes in Hierusalem & Samaria & tota Iudæa & vsque ad vltimum terræ, planè indicauit vnde Catholica vocatur.* Libro & cap. citatis contra Petilianum. Idem ex eisdem Saluatoris verbis iam magna ex parte adimpletis colligit & notat venerabilis Beda. *Vnde Ecclesia Catholica sit nuncupata Lucas docet dicens. Ecclesiæ quidem omnes per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur ambulantes in timore Domini,* &c. *Quod enim vniuersale hoc loco latinè, hoc dicitur græcè Catholicon. Vnde liquidò patet quòd inde Catholica vocatur Ecclesia, quòd per totius mundi partes in vna pace, in vno timore Domini ædificetur, vna eadémque Sancti Spiritus consolatione repleatur.* Hæc ille. Rursum verò Augustinus, quum Gaudentius Donatista ausus esset dicere, *Ecclesiam Catholicam humanum esse figmentum*, respondet ex Scripturis. *Addis furori tuo verba blasphemiæ, & audes dicere Ecclesiam Catholicam humanum esse figmentum, Cui Deus dicit, dominabitur tui, qui fecit te Dominus exercituum nomen eius. Et vt sciamus ipsam eam, sequitur & adiūgit, Et redēptor tuus sanctus Israel, Deus vniuersæ terræ vocabitur. Tenētes ergo Ecclesiā, quæ dilatatur per omnes gentes, non figmentū sequimur humanū, sed promissum factúmque diuinū.* Hæc hactenus August. contra Gaudentiū. Cùm verò aliunde dictā Catholicā calumniarentur Donatistæ hæretici, scilicet, *ex plenitudine sacramentorum, non ex totius orbis cōmunione*, respōdet August. *Licet posset eum sensum vox Catholica habere, vt vniuersalitatem notet ipsius veritatis, quam sola Catholica totam & integram tenet,* non autem locorum aut temporum, *tamen ex ipsis Dei promissis, & multis manifestísque oraculis* (non ex sola vi Nominis) *Catholicam illam dici & demonstrari, quæ sit Ecclesia Omnium Gentium.* Hæc ille. Ideóque posteà in Collatione quadam publicè facta inter Donatistas & Catholicos, cùm de voce Catholica litigarent Donatistæ, séque pro Catholicis haberi vellent non ipsos orthodoxos, Responderunt orthodoxi, *quia Ecclesiæ toto orbe diffusæ ipsi communicarent, non autem Donatistæ, propterea se Catholicos meritò & esse & vocari.* Vide Augustinum in breuiculo Collationum cum Donatistis in Collatione diei tertiæ circa principium. Ex eo ergo quòd per totum orbem diffunditur ratione locorum & hominum, Catholica dicitur quæ vera est Dei Ecclesia. Sic autem dicta Catholica seipsam omnibus notam ac manifestam facit, vt eam ignorare nemini liceat. Probatur istud facile ex verbis Saluatoris. Cùm enim Ecclesia sit corpus eius lapidis, scilicet Christi, qui *factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram*, per propagationem, videlicet doctrinæ suæ; sit etiam mons domus Domini in vertice mōtium, ad quem fluent omnes gentes, ex hac ratione montis excelsi & amplissimi concludit Saluator, discipulósque suos securos facit, quòd abscondi aut ignorari sua Ecclesia nunquam posset. Ait enim. *Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi super mōtem posita,* quasi diceret. Non ignorabitur mea Ecclesia, quæ per vestram prædicationem per omnes gentes diffundetur. Sic etiam colligit Augustinus. Cùm enim verba illa citasset, quæ de Apostolorum prædicatione dicta sunt, *In omnem terram exiuit sonus eorum* ait, *Hinc fit vt Ecclesia vera neminem lateat. Vnde & in Euangelio Dominus dixit: Non potest Ciuitas abscondi,* &c. Hæc ille contra Petilianum. Sic etiam ex eisdem Saluatoris verbis alibi colligit. *Facile*, inquit, *ibi est attendere & videre Ciuitatem super montem constitutam, de qua Dominus ait in Euangelio*

Contra Petil. lib. 2. cap. 38. Beda in comment. super Cant. 6. — E

Lib. 2. cap. 25. Esai. 54. *Deus vniuersæ terræ.* Esai. 54. *Donatistarum cauillatio contra dictam etymologiam.* Epist. 48. ad Vincentium. — F

In quātum Catholica, intantū omnibus nota est. Daniel. 2. Esai. 2. Math. 5. Lib. 2. cap. 32. Epist. 170.

A *in Euangelio quòd abscondi non poßit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica sic appellata, quòd per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet. Ideò secundùm verbum domini nostri Iesu Christi abscondi non potest.* Hæc Augustinus. Rursum, quia Ecclesia perpetua est & omniũ temporũ, dicta etiam est Catholica. Sic rem explicat Augustinus. *Sequere,* inquit, *viam Catholicæ disciplinæ, quæ ab ipso Christo per Apostolos ad nos vsque manauit, & abhinc ad posteros manatura est.* Catholicam disciplinam vocat, quæ omnia tempora complexa est, & maiorum nostrorum & posteriorum. Sic enarrione in psalm. 90. Concione 2. & in psal. 65. circa initium. Corpus Christi describit tam secundum rationem temporum quàm locorum. Sic antiquissimus & doctissimus Scriptor, Vincentius Lyrenensis. *In Ecclesia,* inquit, *Catholica id teneamus quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc est enim verè propriéque Catholicum.* Hæc ille in libello de prophanis nouitatibus.

Ecclesia est Catholica quia perpetua.
De vtil. cred. cap. 18.

Ex eo quòd Catholica dicitur, discerni ab omnibus falsis Ecclesiis, vel illa sola nuncupatione.

CAPVT II.

B IAM verò (quod secundo loco diximus,) has proprietates ideò in Symbolo sub voce Catholica Apostoli posuerunt, vt certò semper atque perspicuè vera Dei Ecclesia à falsis hæreticorum Conuenticulis discerneretur. Docet id Augustinus, Symbolum ex professo explicans. *Idcirco,* inquit, *in Symbolo dicimus, Credo vnam Ecclesiam, id est, toto orbe diffusam, quia diuersorum hæreticorum Ecclesiæ ideò Catholicæ non dicuntur, eo quòd per loca, & per suas quæque prouincias continentur. Hæc verò ab ortu solis vsque ad occasum vnius fidei splendore diffunditur.* Hęc ille propter locorum vniuersitatem. Similiter etiam propter temporum durationem, & victoriam contra omnes hæreses, Catholicam in Symbolo dictam docet. *Eccclesia,* inquit, *Catholica illa est, quæ contra omnes hæreses pugnans, expugnari non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, ipsa autem manet in radice sua.* Hæc ille. Sic olim exurgente Arriana hæresi, in vrbe Alexandrina, Episcopus eius vrbis Alexander in Epistola ad cæteros Episcopos, ea de re conscripta, & fidei symbolum accuratè explicans, in fine ait. *Ecclesiam porrò vnam, solam, Catholicam & Apostolicam credimus, quæ sicut nunquam expugnari potest, etiamsi totus mundus eam expugnare contendat, sic omne hæreticorum Commentum euincit atque profligat.* Hæc ille, apud Theodoreti historiam Ecclesiasticam. Enimuerò, ex ipsa sola vocis Catholicæ nuncupatione veram Christi Ecclesiam à falsis hæreticorum conuenticulis, semper discretam ac dictinctam fuisse, perpetua ferè rerum praxis tam in præcedentibus, quàm

Ex eo quòd Catholica est, discernitur à falsis Ecclesiis.
De tempore ser. 131. & 181.
Aug. lib. 1. de Symbolo ad Cathechum.
Lib. 1. cap. 4.

C etiam in præsentibus hæresibus probat & demonstrat. Quum enim omnes hæreses, quia aut certos & nouos Authores habuerunt, non in recepta omnium consensu doctrina permanserunt; aut certis in locis tantùm non vbique viguerunt, aut circa certam doctrinæ partem versabantur non omnem; & ideò vel ab authoribus suis nomina propria singuli acceperunt, Vt Valẽtiniani, Marcionitæ, Manichæi, Arriani, & pleræque ferè aliæ sectæ; vel à locis in quibus grassabantur nuncupatæ sunt, vt Cataphryges quia in sola Phrygia, Pepuziani à ciuitate deserta eius nominis, Albigenses ex comitatu Albigensi prope Tolosam in Gallia, pauperes de Lugduno, Arabici quia in sola Arabia docuerunt, vt post Eusebium commemorat Augustinus in libello ad Quoduult Deum; vel à doctrina quam oppugnabant, nomen acceperunt, vt olim Anthropomorphitæ, Monothelitæ, Iconomachi, & hodie Sacramentarij, Anabaptistæ, Vbiquitarij & similes, hinc sanè factum est, vt omnes hæreses his propriis nominibus designatæ, etiam ex hac ipsa nuncupatione ostenderent, partes se esse ratione vel locorum, vel temporum, vel personarum, vel ipsius doctrinæ; sola autem orthodoxa, vera Ecclesia Catholica vocaretur: vt quæ sola nec noua vnquam esset sed perpetua; nec certis in locis sed vbique vigeret; nec ab aliquibus certi nominis authoribus, sed à tota successione Cathedræ Ecclesiasticæ penderet; nec denique partem aliquam veritatis, sed totam veritatem teneret. Ex hac porrò ratione factum est, vt quum alias Ecclesiæ notas & proprietates vendicare sibi variç, penèque omnes

Nota.
Hist. Eccles. lib. 6.
Hær. 83.
Catholicæ αἰτιολογία.

Alias Eccle. notas hæretici prætexunt interdũ, Catholicæ nunquàm.

hæreses non sint veritæ, séque & sanctam, & Apostolicam, & vnicam Dei Ecclesiam vocarent, atque assererent, (nam sanctitatem præ se tulerunt pleríque hæretici, vt Tatiani, Manichæi, Catharí seu Nouatiani, Meletiani, Luciferiani: Apostolorum vestigiis se inhærere omnes clamitant propter Apostolicas Scripturas, quas omnes in ore habent; Vnicam se esse omnes asseuerant propter ipsorum vnam & solam fidem, quam singulæ hæreses veram esse prædicant) tamen hanc Catholicæ notam in sensu prædicto præ se ferre nulla hæresis potuerit, nec eo se nomine venditare vlla hactenus ausa fuerit. Hoc enim ne facerent, partim ipsius rei euidentia non est passa, quum cuiuis clarum esset, nullam hæresim aut vbique diffundi & crescere, aut perpetuam fuisse; partim commune totius orbis iudicium à quo sola Orthodoxa, vulgò Catholica est nuncupata, necessariò impediuit. Adeò enim ab vniuersis sola Orthodoxa Catholica dicta est, & adeò semper hoc eius proprium cognomen fuit, vt qui aliter loqui & aliter appellare eam vellent, ne intelligi quidem possent. Quam rem his verbis notauit Augustinus. *Christiana*, inquit, *religio Catholica nominatur, non solùm à suis, verùm etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolíntve, ipsi quoque hæretici & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab vniuerso orbe nuncupatur.* Hæc ille, Nempe (vt notauit eruditè ante annos mille & ducentos, Pacianus Barcilonensis episcopus doctissimus) propter varias sectas & hæreses statim sub Apostolorum temporibus exortas, quemadmodùm fideles vt à Iudæis & paganis distinguerentur, vocabantur proprio nomine Christiani, sic vt ab hæreticis omnibus discernerentur, additum est cognomen Catholici. *Cùm post Apostolos* (inquit Author ille) *hæreses extitissent, diuersisque nominibus columbam Dei, atque Reginam lacerare, & per partes scindere niterentur, Cognomen suum plebs Apostolica postulabat, quo incorrupti populi distingueret vnitatem.* Et paulò pòst. *Ne æstues frater, Christianus mihi nomen est; Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat, istud ostendit. Hoc probor, inde significor.* Hæc ille. Nempe apud omnes scriptores tam veteres, quàm recentes, quoties de fide ac religione disputatur, quemadmodum, impio pium, falsò verum, ita hæretico Catholicum semper opponitur: & Christiana quidem, vel doctrina, vel professio, vel persona, Iudaismo ac ethnicismo: Catholica verò soli hæresi & hæreticæ doctrinæ, aut personæ perpetuò contraponitur. Quod certè obseruatione dignum est, vt intelligas hæreticum non Christianę (hanc enim nuncupationem æquè ac Orthodoxus prætendit & obtinet) sed Catholicæ doctrinæ, religioni, societati contradicere: ideóque satis ab hæretico illam societatem discerni, quę Catholica passim nuncupatur. Exempla huius rei passim occurrunt. Vt à Donatistis Orthodoxi certò distinguerentur, de Catholico nomine maxima contentio inita est, quam his verbis describit Optatus. *Retento Brixiæ Cæciliano, & Donato non permisso redire, missi sunt in Africam duo episcopi Eunomius, & Olympius, vt remotis duobus vnum ordinarent. Venerunt Carthaginem. Fuerunt per dies 40. vt pronunciarent vbi esset Catholica. De studio partium strepitus quotidiani sunt habiti. Nouissima sententia eorum episcoporum talis legitur, vt dicerent illam esse Catholicam quæ esset in toto orbe terrarum diffusa.* Hæc ille. Sed multò maior posteà de hac re contentio in illa celeberrima Carthaginensi Collatione facta est, quam describit accuratè Augustinus. *Prima enim cõtentio facta est de nomine Catholico, Orthodoxis probantibus se Catholicos meritò & esse, & vocari; quia Ecclesiæ toto orbe diffusæ ipsi non Donatistæ cõmunicarent.* Quod etiã posteà diligenter repetit in lib. contra Donatistas post collationem. Sic Imperatores Gratianus, Valentinianus & Theodosius Orthodoxã fidem qui tenebant, *Christianorum Catholicorum nomen iubent amplecti, reliquos hæretici dogmatis infamiã sustinere.* Sic apud Ambrosium cœtus ille fidelium quem Ambrosius episcopus cogebat, Catholici vocantur. Dicebant enim milites, *Imperatori se præstò futuros si viderent eum cum Catholicis conuenire; Alioqui se ad eum cœtum quem Ambrosius cogebat transituros.* Sic etiam apud Epiphanium qui Meletio ab Ecclesia eiecto adhærebant, vocabant se *Ecclesiam Martyrũ*, propter persecutionẽ. Qui verò Petro legitimo episcopo successerũt, *veteres habentes Ecclesias, vocabãtur Ecclesia Catholica.* Sic apud Sozomenum, quos Arrianus Imperator in Ciuitate Edessę persequebatur, *Ecclesiæ Catholicæ populus* vocantur. Sic contra Sympronianum Nouatianum epist. 2. affirmat D. Pacianus, *Cipriani populum nunquam aliud, quàm Catholicum nominatum fuisse.* Propter hoc proprium Orthodoxi populi cognomen, Hilarius disputans de domo digna super quam

Catholicæ Eccl. cognomen.

Lib. de vera Religione cap. 7.

In epist. 1. ad Sympronianum Nouatianum.

Nomen Christianus, Cognomen catholicus.

Catholicum hæretico opponitur, vt christianismus paganismo vel Iudaismo.

Lib. 1. versus finem.

Nota huius contentionis exitũ.

In breuiculo Collat. Collat. 3. diei.

cap. 27. & 28. Cod. de S. trinit. & fide Catho.

Epist. 33.

Hær. 68.

Lib. 6. cap. 18.

Can. 10. in Mat.

A quam salutatio pacis veniret, *quia*, inquit, *varij hæretici penes se esse veritatem Catholicam mentiuntur, & per verborum fallaciam incidere ignorantes in istiusmodi hospite possent, docent domo ipsa quæ digna sit dicta, id est, Ecclesia quæ Catholica dicitur, cautè & diligẽter vtendũ esse.* Hęc ille. Vbi veram Ecclesiam à falsa volens distinguere & exprimere, eam dicit quæ Catholica dicitur. Nec aliter Lactantius, variis enumeratis hęreticis, *Christiani* (inquit) *esse desierunt qui Christi nomine amisso, humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis. Hoc est domicilium fidei.* Hæc ille. Sanè propter hoc tam certum & proprium Orthodoxiæ cognomen, dixit Augustinus, *teneri se in Ecclesiæ gremio propter ipsum Catholicæ nomen.* Hoc etiam nomen argumentum esse accepti Spiritus Sancti alio in loco docet. *Accipimus*, inquit, *Spiritum Sanctum si amamus Ecclesiam, si charitate compaginamur, si Catholico nomine & fide gaudemus.* Hæc August. Adeò enim sanè solebat apud veteres patres vera Ecclesia non minùs Catholica, quã Christiana dici, vt quum de Ecclesia loquuntur, non alio eam nomine quàm Catholicam vocent: & hanc vocem sic vsurpent vt non pro adiectiua & quasi accidente qualitate, sed pro substantiuo & synonimo ipsius Ecclesiæ frequenter ponant. Vbi obseruatione dignum est, quòd quum Ecclesia varias habeat notas seu proprietates, quibus in Symbolo notatur, vt dicatur videlicet vna, sancta, Apostolica, Catholica; absolutè tamen & per se sumpto vocabulo non nisi Catholica nuncupetur. Quemadmodum ergo si quis Iesum Mariæ filium esse Christum negaret, & se esse Christum

De vera Religione lib 4. cap. vltimo.

Contra epist. fundamen. i. cap. 4.

Tract. 32. in Ioan.

Catholicæ Ecclesiæ Synonymon.

Aug de bapt. cont Donat. lib 1. & alibi passim.

Simile.

B blasphemaret (quod nostra ætate fecit quidam Dauid Georgius Hollandus Apostata cum non modica secta Basileæ congregata) tamen de Iesu Christo aliter loqui non posset, nisi Christum eum vocet, si quidem intelligi velit, de quo Iesu loquatur (non de Iesu filio Naue, non de Iesu filio Sirach, aut alio quoquam) quemadmodum ab omnibus inimicis Christi, Iudæis, & gentibus, & hæreticis omnibus, per vniuersum orbẽ Christus vocatur: sic etiam adeò veræ Ecclesiæ proprium est Catholicam dici, vt qui illo nomine eam non vocet, intelligi de qua loquatur non possit. Rursum quemadmodum hoc argumentum inuictum est solum Iesum Mariæ filium esse Christum, in quem creditur, & ex hoc nomine satis designari verum Saluatorem mundi, sic etiã non minùs inuictè sequitur, solam Catholicam esse Ecclesiam Dei, quæ ab omnibus creditur: & hoc Catholicæ nomine satis sciri, quæ sit vera Ecclesia. Illustrem huius rei praxim in suo tempore ostendit Augustinus. Cùm enim ipsius tempore varię grassarentur hæreses Arrianorum & Manichæorum nondum sopitæ, Pelagianorum, Donatistarum, Iouinianistarum recenter natæ; tamen nullæ harum sectarum, sed sola Orthodoxa Catholicæ nomen obtinuit. Quod his verbis commemorat. *Non sine causa*, inquit, *inter tam multas hæreses, sic sola Catholica Ecclesia obtinuit, vt cùm omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere.* Hæc ille contra Epistolam fundamenti. cap. 4. Idem docet contra Nouatianos disputans Pacianus. *Nonne*, inquit, *appellatione propria decuit caput principale signari? Ego forte ingressus populosam vrbem hodie quum Marcionitas, quum Apollinariacos, Cataphrygas, Nouatianos, & cæteros eiusmodi cõperissem, qui se Christianos vocarent, quo cognomine congregationẽ meæ plebis agnoscerem, nisi Catholica diceretur?* Hæc ille Epist. 1. ad Sympronianum Nouatianum. Ita & hodie communis rerum vsus docet. Neque enim vel hodie post sexaginta ferè annorum decursum, Lutherana aut Caluiniana hæresis se Catholicam vocare, scribere, aut nuncupare vel potuit, vel ausa fuit: Sed in Germania, Gallia, & Anglia, vbi mixtis hæreticis viuunt Catholici, se quidem Protestantes vel Euangelicos & scribunt, & vocant. Nos verò cæteró sque Orthodoxos, non quidem Catholicos semper vocant (sic enim se esse partes & sectas nimis apertè proderent) sed illos qui vulgò pro Catholicis habentur, vel qui seipsos Catholicos dicunt. Neque enim nisi sic loquãtur, aliter se intelligi posse probè sciũt. Quin & ipsum nomen, quod conuitij loco nobis obiiciunt, & quo propriè nos nuncupant, vt videlicet Papistas aut Pontificios aut Romanenses nos vocent, sicuti olim Donatistæ vocabant Orthodoxos Traditores, & Arriani Homousianos, (nam vt sapienter notauit Augustinus, *huic vni Ecclesiæ Catholicæ, variæ hæreses diuersa nomina imponunt, cùm ipsæ singulæ proprijs vocabulis ab omnibus nominẽtur*, de vtilitate credendi, cap. 7. & in libro contra sermonem Arrianorum. cap. 36.) nos non alios quàm Catholicos esse demonstrant. Non enim partem aut sectam notat, Papistam vocari, quia Papa

David Georgius.

Augustinus.

C

Pacianus ep. 1. ad Symp o. Nouatianũ.

Augustinus.

Nomen Papistæ, nomen Catholicum.

nec certus aliquis aut nouus author eſt, vt Arrius, Lutherus, Caluinus; nec vnius loci, D
ſed totius orbis Chriſtiani Patrem ac paſtorem dicit; nec huius temporis perſonam aliquam, ſed perpetuum Eccleſiæ Magiſtratum atque Epiſcopum notat. Ergo cum Papiſtas nos vocant, nihil aliud quàm oues aut ſubditos nos nuncupant illius, cui, in perſona Petri, Chriſtus oues ſuas commiſit, cui totus Chriſtianus orbis vt capiti vi-
Ioan. 21. cario ſubiicitur, aut (quia id iam Controuerſum eſt) in cuius Eccleſiæ (Romanæ ſcilicet) communione omnes gentes Chriſtianorum & hodie & ſemper vixerunt: Quod ipſi aduerſarij adeò nobiſcum fatentur, vt ob hanc cauſam Eccleſiam ſuam ab ipſis Apoſtolorum temporibus, in quibuſdam occultis electis latitantem ponant. Adeò
Infrà cap. 12. autem hoc verum eſt, Papiſtas quum nos vocant, Catholicos ſe intelligere, vt hoc ipſum Catholici nomen non vereantur tandem penitus contemnere, vt ſuo poſteà loco oſtendetur. Nunc ad alia pergamus.

Antiqui Patres ex his proprietatibus vniuerſalitatis, locorum & temporum, contra omnes hæreſes præſcripſerunt, ſibíque veram Eccleſiam vendicarunt.

CAPVT III.

E

ANTIQVI Patres ex his proprietatibus, locorum videlicet & temporum vniuerſitate, contra hæreſes omnes præſcripſerunt, ſibique Eccleſiam vendicarunt. Frequentiſſimè hoc facit Auguſtinus contra Donatiſtas, quorum proprius quidam hic error erat, vt generalitatem Eccleſiæ negarent, vt ait Proſper. Sed vt alia multa omittamus; illud obſeruatione digniſſimum eſt, quòd Sanctus Auguſtinus, cùm de hoc argumento libellum ſcripſiſſet, apud quos eſſet Eccleſia Dei, apud Donatiſtas ne an cæteros in Africa Chriſtianos, qui eos auerſabantur, non aliunde apud Orthodoxos eſſe Eccleſiam demonſtrauit, quàm quòd illam Eccleſiam tenerent, quæ omnium eſſet gentium & locorum. Quocirca diſputationem
Definitio eorũ qui non ſunt in Eccleſia. ingreſſurus, hanc propoſitionem præmittit. *Quicunque ab Eccleſia ita diſſentiunt, vt eorum communio non ſit cum toto, quantumcunque diffundatur, vel in aliqua parte ſeparata inueniatur,*
Cap. 4. *manifeſtum eſt eos non eſſe in Catholica Eccleſia.* Hæc ille in lib. de vnitate Eccleſiæ. Ad cuius propoſitionis probationem, cùm à cap. 6. vſque ad 9. varias coaceruaſſet Scripturas ex lege, pſalmis, & prophetis, Euangelio & literis Apoſtolicis, ſic concludit. *Ha-*
Cap. 10. *beo,* inquit, *manifeſtiſsimam vocem paſtoris mei, commendantis mihi, & ſine vllis ambagibus exprimentis Eccleſiam: Mihi imputabo ſi ab ea aberrare voluero.* Inde autem manifeſtam dicit, quia toto orbe diffuſa deſcribitur. Rurſus propter huius notæ & proprietatis certitudinẽ, F
ex hac ſola probat ſæpè Donatiſtas eſſe extra Eccleſiam. Sic enim alicubi diſputat contra Petilianum Donatiſtam. *Obiicio tibi ſchiſmatis crimen, quod tu negabis, ego autem ſta-*
Lib. 2. cap. 16. *tim probabo. Neque enim communicas omnibus gentibus & illis Eccleſiis Apoſtolico labore fundatis.*
Argumentatio Auguſtini. Item eodem libro, duplex facit Enthymema ſic. *Eccleſia eſt ciuitas ſupra montem poſita, quæ*
Ibidẽ ca. 104 *certum ſignum hoc habet, quod abſcondi non poteſt. Nota eſt ergo omnibus gentibus.* Deinde ſubſu-
Abſcondi non poſſe, certum ſignum Eccleſiæ. mit. *Pars autem Donati ignota eſt plurimis gentibus. Non eſt ergo ipſa vera Eccleſia.* Hęc ille, quaſi formaliter diſputando. Innumera alia in hanc ſententiam ex Auguſtino produci poſſunt. Optatus Mileuitanus Epiſcopus, cum cõtra eoſdem Donatiſtas, eaſdem Scripturas, Eccleſiam vniuerſalem deſcribentes produxiſſet, & varias gentes Chriſtiani
Lib. 2. contra Parmenianũ. orbis enumeraſſet, hunc in modum concludit: *Cum manifeſtum ſit, & ipſa luce clarius, nos*
Argumentatio Optati. *cum tot innumerabilibus populis eſſe, & tot prouincias nobiſcum eſſe, iam videtis vos in parte vnius aut alterius regionis poſitos, & ab Eccleſia veſtris erroribus ſeparatos, fruſtrà vobis ſolis hoc nomen Eccleſiæ cum ſuis dotibus vendicare.* Hæc ille. Ex hoc Argumento argumentatur contra ſui temporis hæreticos Marcionitas & Valentinianos, Tertullianus fortiſſimè & creberrimè in aureo illo libello de præſcriptionibus aduerſus hæreticos. Nempè quia in concertatione cum hæreticis in ipſarum Scripturarum examine, aut nullam aut in-
Argumentatio Tertulliani. certam eſſe victoriam ſtatuit, *Quærendum,* inquit, *ante omnia quibus competat fides ipſa, & cuius ſunt Scripturæ,* id eſt, qui & penes quos ſit Eccleſia. Hoc vt oſtendat, narrat de Apoſtolorum

A ſtolorum prima prædicatione. *Illi*, inquit, *Eccleſias apud vnamquamque ciuitatum condiderunt, à quibus traducem fidei, & ſemina doctrinæ, cæteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, & quotidie mutuantur, vt Eccleſiæ fiant. Ac per hoc ipſæ Eccleſiæ deputantur, vt ſoboles Apoſtolicarum Eccleſiarum.* Hæc ille. Ecce tibi propagationem, ſobolem, & traducem Eccleſiæ perpetuã, & per vnaquæque loca, tanquã veram Eccleſiæ formã. Addit paulò poſt, vt ſeipſum in Eccleſia eſſe oſtendat. *Nos*, inquit, *communicamus cum Eccleſiis Apoſtolicis, quod nulla doctrina aduerſa*, id eſt, hæreſis *facit: Et hoc eſt teſtimonium veritatis.* Hæc ille. Vnde tam validum & inuictũ Argumentum ſumi putat, vt addat. *Sed quoniã tam expedita probatio hæc eſt, vt ſi ſtatim proferatur, nihil iam ſit amplius retractandũ, locum interim demus aduerſæ parti, acſi probatum non eſſet.* Hæc ille, docens hoc vnico argumento ſatis quidẽ conuinci omnes hæreticos; tamen magis elucidandæ veritatis cauſa, ad particulares Cõtrouerſias deſcendere Catholicos. Sic cõtra Hermogenẽ ſui tẽporis hæreticũ, idem Tertullianus. *Solemus*, inquit, *compendij gratia hæreticis de poſteritate præſcribere. Veritatis enim regula prior.* Valet autẽ hæc præſcriptio, quia eſt omniũ temporum Catholica: noua autẽ, & certi tẽporis omnis hæreſis. Sed preſſius hanc vniuerſalitatẽ locorũ & temporũ in libello de præſcriptionibus vrget Tertullianus. *Quid*, inquit, *veriſimile eſt, vt tot & tantæ Eccleſiæ in vnam fidem errauerint? Scilicet aliquos Marcionitas, & Valentinianos* (dic hodie Lutheranos & Caluiniſtas) *liberanda veritas expectabat? Interea perperã Euangeliſabatur? tot millia milliũ perperam baptiſata? tot opera fidei perperam miniſtrata? tot virtutes, tot chariſmata perperã operata? tot ſacerdotia, tot miniſteria perperã functa? tot denique Martyria perperam & in vacuũ?*

Communio Eccleſiarum Apoſtolicarum teſtimonium veritatis.

Compendioſa exceptio, contra hæreticos.

In principio libri.

B Hæc ille, non ducentis poſt Chriſtum annis elapſis. Quanto nunc fortius hoc argumentũ eſt, mille & quingentis annis antegreſſis? Nec aliter Diuus Hieronymus cõtra nouos ſui tẽporis Origeniſtas diſputat. *Cur*, inquit, *poſt quadringentos annos docere nos niteris, quod ante neſciuimus? vſque ad hunc diẽ ſine iſta doctrina mũdus Chriſtianus fuit.* Hęc ille in Epiſt. ad Pãmachiũ & Oceanũ de error. Orig. Tomo 2. Similiter etiã contra Luciferianos diſputat. *Poterã*, inquit, *omnes propoſitionũ tuarũ riuulos vno Eccleſiæ ſole ſiccare: ſed breuẽ tibi apertamq́; animi mei ſententiã proferã: In illa eſſe Eccleſia permanendũ, quæ ab Apoſtolis fundata, vſque ad diẽ hanc durat. Sicubi audieris eos qui dicuntur Chriſtiani non à Chriſto, ſed ab alio quoquam nuncupari, puta Marcionitas, Valentinianos, Montenſes, &c. ſcito non eſſe Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti ſynagogã. Ex hoc enim ipſo quòd poſtea inſtituti ſunt, eos ſe eſſe iudicãt, quos Apoſtolus futuros eſſe prænunciauit.* Hæc ille. In fine dialogi aduerſus Luciferianos. Ad eundẽ modũ contra ſui temporis Arrianos, Greg. Nazianz. argumentatur. *Si ante hos 30. annos fides incœpit, cùm quadringenti fere ſunt anni ex quo manifeſtatus eſt Chriſtus, certè & Euangeliũ noſtrũ in tanto tẽpore fuit inane, inanis & fides noſtra, & hi qui Teſtimoniũ præbuerunt, fruſtrà ſunt teſtificati, fruſtrà præfuere populo præſules tales & tanti.* Hæc ille in Epiſtola ad Clidonium. Eiuſdẽ generis argumento vtitur Hilarius. *Cogitemus*, inquit, *tot ſacerdotes ſanctos & iã quieſcentes. Quid de nobis Dominus iudicabit, ſi nunc anathematizentur à nobis? Quid de nobis erit, qui rem eò deducimus,*

Argumentatio D. Hieronymi.

In qua Eccleſia ſit permanendũ.

Argumentatio Gregorij Nazianzeni.

Argumentatio Hilarij.

C *vt quia Epiſcopi illi non fuerunt, nec nos ſimus? Ordinati enim ab his ſumus, & eorũ ſumus ſacerdotes.* Hæc ille in libro de Synodis aduerſus Arrianos. Sic cõtra Luciferianos Hieronymus. *Epiſcopus iam in mũdo nullus eſt, niſi quos illa ſynodus Nicæna ordinauit.* Inualida hæc doctiſſimorũ horũ patrũ cõtra hęreticos argumenta fuiſſent, niſi perpetuitas iſta atque duratio, certiſſima fuiſſet Eccleſiæ nota. Imò maximã in hoc genere vim eſſe, demonſtrat Irenęi diſputatio contra Valentinianos. Primũ enim, in inquiſitione veritatis, iubet ab Eccleſia illã petere. *Etenim*, inquit, *ſi recõdita aliqua myſteria ſciuiſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim & latenter ab reliquis perfectos docebant* (ſic enim dixerũt hæretici) *his vel maximè traderent ea, quibus ipſas Eccleſias cõmittebant. Ab illis ergo petendã veritatẽ.* Illas autẽ Eccleſias vt inueniat, ad Epiſcoporũ ſucceſſionẽ iubet recurrere. *Hac enim*, inquit, *ordinatione & ſucceſſione Epiſcoporũ, ea quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia traditio, ad nos vſque peruenit, & eſt pleniſſima oſtenſio vnam & eandẽ fidem eſſe, quæ ab Apoſtolis vſque nunc ſit confirmata.* Hæc ille. Vbi veram doctrinã apud illam Eccleſiam eſſe docet, quæ ſucceſſionis perpetuitatẽ vſque nunc tenet. Contrà verò, à nouitate & ex abrupta iſta ſucceſſionis ſerie, hęreſim probat. Probaturus enim Valentinianos & Marcionitas ad Eccleſiã non pertinere; *Neque enim*, inquit, *congregatio fuit apud eos, neque doctrina aliqua inſtituta. Ante Valentinum enim, non erant qui ſunt à Valentino; neque ante Marcionem erant, qui ſunt à Marcione.* Móxque tempora ſingulorum quibus docere cœperant, oſtẽdens, idemq́; addẽs de Cerdone & Menãdro Gnoſticorũ patre, concludit. *Omnes hi multo poſterius, mediantibus iam Eccleſiæ temporibus,*

Quo rem deducunt Proteſtantes.

Argumentatio S. Irenæi.

Lib. 3. cap. 3. *Succeſſio Epiſcoporum oſtendit veritatem.*

Lib. eodem cap. 4.

insurrexerunt in suam Apostasiam. Hæc ille. Vides ergo vt inde hæresim probent tot pa- D
tres, quia posteriùs & nuper exorta est, quia successione caret. Eodem sanè Spiritus
sancti instinctu, diuus etiam Cyprianus à nouitate & posteritate probauit, ad Eccle-
Argumentatio S. Cypriani. siam non pertinere sui temporis hæreticos Nouatianos. *Constat,* inquit, *eos cum corpore*
Ecclesiæ non conuenire. Et vide, quomodo hoc probat. *Non enim,* inquit, *nos ab illis, sed illi à*
nobis recesserunt. Et cùm hæreses & schismata postmodum nata sint, dum conuenticula sibi aduersa
constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Hæc ille, in libro de simplicitate prę-
latorum, vel, de vnitate Ecclesiæ. Nempe quia vera Ecclesia perpetua est, nec interci-
dit vnquam; profectò quod nouum est, & posterius accessit; non ad Ecclesiam, sed ad
hæresim pertinere conuincitur. Hoc argumenti genere creberrimè vtitur Diuus Au-
gustinus. Nec aliũde magis hæreses describit, siue Cathecumenos & fideles doceat, si-
Argumẽtationes aliæ D. Augustini. ue Paganos ad fidem inuitet, seu denique hæreticos ab Ecclesiæ societate arceat. *Hæ-*
reses, inquit, *omnes de Ecclesia Catholica exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa, ipsa*
Lib. 1. cap. 5. *autem manet in radice sua.* De Symbolo ad Cathecumenos. Sic & alibi tam Ecclesiam
quàm hæresim breui quasi periphrasi describens, his verbis Paganos quosdam Afros
Epist. 42. alloquitur. *Videtis,* inquit, *multos præcisos à radice Christianæ societatis: quæ quidem societas, per se-*
Successiones Episcoporum. *des Apostolorum & successiones Episcoporum, certa per orbem propagatione diffunditur: hos autem*
præcisos de sola figura originis, sub Christiano nomine, quasi arescentia sarmenta gloriari, quas hæreses
& schismata nominamus. Hæc ille. Vbi nota, quòd veram Ecclesiam describit à perpetua
propagatione, & ab vniuersali per orbem diffusione; hæreses verò à præcisione & à E
1. Ioan. 2. separatione. Sic etiam Apostolus Ioannes hæreticos describit. *A nobis,* inquit, *exierunt,*
sed non erant ex nobis. Quem locum tractans Augustinus, & euidenter ostensurus, qui
erant suo tempore illi hæretici seu Antichristi, de quibus eodem in loco Ioannes lo-
quitur, ipsenè cum cæteris Orthodoxis, an potius Donatistæ cum suis, sic ratiocina-
tur. *An* (inquit) *ipsi à nobis exierunt, an nos potius ab ipsis? Sed absit, vt nos ab ipsis.* Quo etiam
Communio hæreditatis Christi. argumento hoc probat? *Tenemus,* inquit, *hæreditatem Christi, illi eam non tenent:* Et quare?
Subiicit. *Non communicant orbi terrarum, non communicant vniuersitati redemptæ sanguine Do-*
mini. Securi sumus de vnitate hæreditatis. Quisquis huic hæreditati non communicat, foras exiit. Hæc
Tract. 3. in Epist. Ioan. ille. Neque aliunde apud se & suos esse Ecclesiam probat Optatus Milleuitanus Epis-
copus contra Donatistas toto libro 2. contra Parmenianum, quàm ex hac omnium
Alia Optati Argumentatio. gentium communione, & locorum vniuersitate. *Si apud vos Donatistas,* inquit, *est Ecclesia*
in vno angulo Africæ, apud nos in alia parte Africæ non erit. In Hispaniis, in Italia, in Gallia, vbi
Catholici Nominis proprietas. *vos non estis, non erit.* Móxque aliis plurimis Regionibus enumeratis, cõcludit his ver-
bis; *Et per tot innumerabiles insulas, & cæteras prouincias, vbi vos non estis, non erit. Vbi ergo erit*
proprietas Catholici nominis, quòd sit rationabilis & vbique diffusa? Deinde enumeratis variis
Scripturis, quæ huiusmodi Ecclesiam describunt; *Ergo,* inquit, *probauimus eam esse Eccle-*
siam Catholicam, quæ sit toto terrarum orbe diffusa. Hæc ille. Ad eundem modum Basilius.
Epist. 72. *Argumentatio S. Basilij.* *State in fide: Ipsum orbem inspicite, & videte quàm modica sit ea portio, quæ hoc morbo laborat. Re-*
liqua verò vniuersa Ecclesia, quæ ab orbis finibus vsque ad fines Euangelium recepit, sanam hanc & F
rectam doctrinam sectetur, à cuius communione, vt ne excidatis, petimus: &c. Vides vt firmissimè
se argumentari sancti patres non dubitent; Tertullianus, Irenæus, Cyprianus, Hilari⁹,
Hieronymus, Gregorius Nazianzenus, Optatus, Basilius, & omnium maximè Augu-
stinus, dum vel apud se Ecclesiam esse, vel aduersarios in Ecclesia non esse demonstra-
re volunt. Illud enim partim ab vniuersitate & omnium gentium communione, par-
tim à perpetuitate demonstrant: Quos patres sequuti Vincentius Lyrinensis & Tho-
mas Vualdensis, docent ex hac duplici locorum & temporum vniuersitate, tum verá
Ecclesiam Catholicam inuenire, tum falsò dictas hæreticorum Ecclesias cognosce-
re, & deuitare. Hic in doctrinali fidei tomo 1. lib. 2. cap. 17. & 18. Ille in libello contra
prophanas omnium hęresum nouitates. Ex quibus omnibus satis liquida fit huius du-
plicis notæ ac proprietatis, in vera Ecclesia inuenienda, veritas compertissima, &
praxis manifestissima.

Propter easdem duas proprietates, locorum videlicet vniuersitatẽ, & temporum perpetuitatem, Ecclesia Christi vocatur vna.

CAPVT IIII.

Propter

A PROPTER has duas proprietates, seu duplicem vniuersalitatem locorum & temporum, dicitur in Symbolo Ecclesia Vna. Nempe quia illa est vera Ecclesia, quæ per vniuersum orbem diffusa est & Catholica; nec aliter tenetur ista omnium gentium communio, quam quia vna est per vniuersum orbem Christianum fides, & in vnitate fidei omnes communicant; profectò quia Catholica est, vna est, & propter vniuersitatem quam habet, tenet vnitatem. Quod quidem hac ratione ostenditur. In Scripturis Ecclesia Dei; *Regnum, Ciuitas, Domus, Familia, Ouile, Corpus*, vocatur. Hæc omnia si ampla esse debent, sine vnitate & concordia id esse non possunt. Nam quod de Regno, Ciuitate & domo dixit Christus; *Omne regnum in se diuisum desolabitur: & omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se non stabit*, idem quoque de Ouili, de Corpore, de Ecclesia verum est. Nisi ciuitas vni & eidem principi, familia seu domus vni & eidem Patrifamilias, Ouile totum vni Pastori, Corpus & eius membra singula vni capiti obediant, consistere nullum horum potest. Obedientia autem Ecclesiæ, est obsequium fidei. Idcirco Apostolus ostendens nos esse *vnum Corpus & vnum Spiritũ*, addit. *Sicut vocati sumus in vna spe vocationis nostræ: vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* Si ergo Ecclesia est corpus per vniuersum orbem diffusum, Ciuitas ampla, Domus magna, &c. esse autem hæc omnia absque vno Domino, & vna fide non potest, profectò quia vniuersa est, ideo vna est. Quod eleganter his verbis expressit Optatus. *Ecclesiæ*, inquit, *dotes*, id est, Ecclesias particulares, (nam *primam de dotibus* vocat *Cathedram Petri*, Ecclesiam Romanam:) *ita sibi connexas & indiuiduas esse constat, vt intelligatur vna ab altera separari non posse. Etenim numerantur in nomine, sub vno intellectu suo* (id est vna fide) *iunguntur in corpore, vt in manu digiti; quos interuallis singulis videmus esse distinctos. Vnde qui tenet vnũ, totos teneat necesse est, cùm vnusquisque à partibus separari nõ possit. Itaque non vnum solum, sed omnes propriè possidemus.* Hæc ille. Describit etiam hoc pulchrè Cyprianus, variis à rerum natura exemplis petitis. *Quomodo*, inquit, *solis multi radij, sed lumen vnum; & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice firmatum; Et cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen seruatur in origine: sic & Ecclesia, Domini luce perfusa, per orbem terrarum radios suos porrigit; vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur: Ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latiùs expandit; Vnum tamen caput est, & origo vna, & vna Mater fœcunditatis successibus copiosa.* Quibus verbis amplitudinem Ecclesiæ demonstrat vnitate colligatam; & sic colligatam, vt hæc vnitas si abesset, non vnum corpus, aut vna Ecclesia multarum gentium, sed variæ & distinctæ Ecclesiæ nominarentur; vóxque illa locũ haberet. *Ecce hîc est Christus, ecce illic.* Hac sanè de causa non à loco aliquo nomen accepit Ecclesia, vt vel Hierosolymitana, vel Corinthiaca diceretur. Sed etsi interdum à loco denominetur, additur tamen Dei aut Christi, vt ad Corinthios. *Ecclesia Dei quæ est Corinthi.* In quæ verba Chrysostomus; *Ecclesiam*, inquit, *Dei appellat, vt ostendat in vnum eã redigi oportere. Nam si Dei est, vna est; non Corinthi solùm, sed vniuersi orbis Ecclesia. Nomen enim Ecclesiæ non separationem, sed vnitatem & collectionem significat.* Hæc ille. Propterea quoque dixisse postea Apostolum dicit; *Cum omnibus qui inuocant nomẽ Domini, in omni loco ipsorũ & nostro; vt ostenderet, in vniuerso orbe, vnam oportere esse Ecclesiã, quanquã locis diuisam pluribus. Deus enim eam coniungit, qui omnibus est communis.* Hęc ille. Vides igitur, vt ex cõmunione & collectione omnium gentium in vnam fidem, vnitatem Ecclesiæ ostendat.

[Margin notes: Matt. 11. & 5. / 1. Timo. 3. / Matth. 24. / Ioan. 10. / Rom. 12. / 1. Cor. 12. / Matth. 12. / Ephes. 4. / B / Optatus li. 2. cont. Parme. / Cyp. in libel. de Simplicitate Prælatorum, siue de vnitate Eccl. / Matth. 24. / *Ecclesia non accipit nomen à certo aliquo loco.* / C / 1. & 2. Epist. cap. 1. / Homel. 1. in prim. ad Cor. / *Nomen Ecclesiæ collectionem in vnum signant.*]

Rursum propter perpetuitatẽ adeò vna est Ecclesia, vt maxima vnitatis ratio ex illa dependeat. Cùm enim dupliciter aliquid vnum esse possit; vel in esse & re permanente, vt corpus & omne totum continuum; vel in fieri & re successiua, vt dies, annus, flumen, ciuitas, quæ successione & continuatione vnũ sunt; Ecclesia sicuti propter suã vniuersitatẽ locorum & hominũ, id est, propter omniũ gẽtium fideliũ cõmunionem vna est, vt corpus, vt arbor, vt regnum, vt ouile, vt totum quiddam existens & permanens; ita propter suam perpetuitatem & continuationem vna est vt dies, vt annus, vt flumen, & similia. Hæc enim omnia vnum sunt, quia vnam originẽ habuerunt, vna & interrupta successione fluxerunt, & in ipso fluxu prioris cũ posteriore perpetuã similitudinem retinent. Neque enim (verbi gratia) flumen vnũ erit, quod diuersas origines habuit, posteaq; coaluit, sed duorũ fluminũ erit cõcursus. Nec eodẽ nomine cẽsebitur, si postea vel fluere desistat & in stagnũ desinere, vel aliis se aquis immisceat, vt cũ flu-

[Margin notes: *Ex Perpetuitate Ecclesiæ vnitatis ratio dependet.* / *Ecclesia vna est in esse & in fieri.*]

mina in mare decurrũt. Sic Ecclesia ideo cõtinuatione vna est, primùm quia vnica ei⁹ D
1. Ecclesia origine vna.
origo fuit illa Ecclesia Spiritu sancto perfusa in die Pentecostes: de qua origine Sal-
Luc 24.
uator dixit. *Incipientibus ab Hierusalem.* Deinde quia ab illa origine, sic per omnes gen-
2. Continuatione vna.
tes *vsque ad vltimum terræ* (vt Saluator prædixit) propagata est, vt ab eo tempore, nun-
Act. 1.
quam fluere & crescere desierit, iuxta Christi promissum. *Ego vobiscum sum omnibus*
Matth. 28.
diebus, vsque ad consummationem seculi. Postremò, quia in hoc toto fluxu & continua-
tione, sibi semper similis fuerit, videlicet; *eodem Dei Spiritu in æternum edocta,* eadem fide,
3. Fidei stabilitate vna.
& religione à maioribus accepta, ad posteros per manus tradita, & deinceps semper
Ioan. 14.
tradenda. Hæc est Ecclesiæ perpetuitas, & propterea vnitas. Hinc Cyprianus in ver-
Gal. 1.
bis modò allegatis apertissimè Ecclesiam, propter primi generis vnitatem, *lumini So-*
Hæreses decumani fluctus.
lari, & arbori comparauit, quæ in esse & re permanenti vna sunt. Propter huius poste-
rioris generis vnitatem, *flumini* comparauit, *cuius origo est vna, sed fœcunditatis successibus*
Athanasius in fine Sermonis contra omnes hæreses.
copiosa. Sic ex aduerso, hæreses vocat Athanasius *decumanos fluctus, qui subinde varijs do-
ctrinæ ventis agitati, in sese tandem reuoluti, despumantes euanescunt: Ipsa interim Ecclesia constan-
ter & solidè gubernaculum tenente rectæ & piæ fidei, in Cymba Apostolica.* Hæc ille. Ex hac sa-
nè perpetuitate eiusdem doctrinæ, vnitatem fidei probans Sanctus Basilius ait; *Si alias*
Basilius Epistol. 73.
*licet, atque alias fidei confessiones scribere & pro temporum varietate mutare, falsa est sententia eius
qui dixit. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* Hæc ille. Est ergo Ecclesia, quia perpe-
tua & semper sibi similis, ideo vna.

E

Vocatur Ecclesia propter easdem etiam duas proprietates, Apostolica.

CAPVT V.

Quare in Symbolo Ecclesia dicitur Apostolica.

Rom. 10.

ECCLESIA propter suam perpetuitatem & generalitatem, verè Apostolica est. Nempe non aliam magis ob causam in Symbolo dicitur Ecclesia Apostolica, quàm quia ab Apostolis per omnes terras propagata est: (Iuxta illud; *In omnem terram exiuit sonus eorum.*) & quia Apostolica prædicatio cæteris Ecclesiis communicata, perpetua successione in Ecclesia cõseruata est. Sic ex hoc loco antiquissimi patres contra sui temporis hæreticos præscripserunt.

Tertullianus in libello de præscriptionibus.

Tit. 1.

Apostoli, inquit Tertullianus, *apud vnamquanque ciuitatem, Ecclesias condiderunt;* vel per se scilicet, vel per alios: vt Apostolus Paulus Tito mandauit, *vt constitueret per ciuitates Præsbyteros. Ab his autem ciuitatibus, seu Ecclesiis ab Apostolis constitutis, traducem fidei & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur, vt Ecclesiæ fiant. Ac per hoc, & ipsæ Apostolicæ deputabuntur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne enim genus ad originem suam censeri debet. Erunt itaque tot & tantæ Ecclesiæ, vna illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum omnes vnam probant vnitatem.* Hæc ille. Propter hanc causam, prouocat ibidem sui temporis hæreticos, vt si ad Ecclesiam pertineant, perpetuitatem suam ab Apostolis vsque deductam ostendant. F

Origo & successio probat Ecclesiam Apostolicam.

Edant, inquit, *origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum, ita per successiones ab initio decurrentes, vt primus ille Episcopus, aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerint, Authorem habuerit & Antecessorem. Hoc enim modo, Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt.* Hæc ille. Móxque de Smyrnæorum & Romanorum Ecclesia, quarum illa ad Ioannem, hæc ad Petrum originem suam refert, exemplum subiiciens. *Confingant,* inquit, *tale aliquid hæretici. Sed etsi confinxerint, nihil promouebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolis comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronunciabit, neque Apostoli alicuius authoris esse, nec Apostolici viri.* Hæc ille. Pari ratione & Irenæus contra hæreticos disputat.

Irenæus li. 3. cap. 3. *Successionis ordo.*

Habemus, inquit, *enumerare eos qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum vsque ad nos, qui nihil tale docuerunt:* &c. *Sed quoniam valde longum esset omnium Ecclesiarum enumerare successiones; maximæ, & antiquissimæ, & ab omnibus cognitæ, Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ fidem, per successiones Episcoporum ad nos vsque peruenientem, indicamus:* Móxque omnes Romanos Episcopos, à Petro vsque ad Eleutherium tunc Romæ sedentẽ enumerat, & hãc vocat *Plenissimã veræ Ecclesiæ ostensionem,* seu demonstrationem. Similiter & alibi. *Agnitio,* inquit, *vera, est Apostolorum doctrina, & antiquus Ecclesiæ status in vniuerso mundo, & charactere corporis Christi, secundum successiones Episcoporũ, quibus illi eam,*

A *quæ in vnoquoque loco est, Ecclesiã tradiderunt, quæ peruenit vsque ad nos custodita, &c.* Eodẽ argumento vtitur contra Donatistas Optatus. *Vestræ*, inquit, *cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vendicare:* Enumerauerat enim eodem in loco Romanos Episcopos, à Petro vsque ad Siricium sui temporis Papam, *qui*, inquit, *noster est socius, & cum quo nobis totus orbis commercio formatarum* (id est, literarum testimonialium vt hodie vocantur) *in vna communionis societate concordat.* Hæc ille. Nec aliter post hunc Augustinus contra eosdem Donatistas disputat, vt eos in Ecclesiæ sinum recolligat. Sic enim scribit, in Psal. contra partem Donati principio Tom. 7. *Venite fratres, si vultis, vt inseramini in vite: dolor est, cùm vos videmus ita præcisos iacere.* Rationem autem qua inserantur volens ostendere, subiungit. *Numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri sede, & in illo patrum ordine quis cui successit videte.* Hæc ille. Et quod hic facere Donatistas suadet, facit ipse alibi contra Donatistas disputans: enumerans enim Romanos Episcopos à Sancto Petro vsque ad Anastasium, tunc Romanum Pontificem: *In hoc*, inquit, *ordine successionis, nullus Donatista Episcopus inuenitur.* Sic & Epiphanius contra Manichæos omnium Hierosolymitanorum Episcoporum seriem & successionem producit. Et contra Carpocratianos, Romanorum Pontificum successionem profert: móxque rationẽ subiicit. *Et nequis miretur quòd singula ita exactè recensemus: Per hos enim semper id quod manifestum est in fide, ostenditur.* Sic autem hi doctissimi Patres contra hæreticos disputarunt, vt suam Ecclesiam inde Apostolicam esse ostenderent, quia Ecclesiis ab Apostolis

Lib. 4. ca. 63. Optatus li. 2. contra Parm. *Augustinus successionis ordinẽ vrget.* Epist. 165. Hæresi 66. Hæres. 27.

B fundatis communicarent. Quam sane ob causam, cùm alibi Petilianum Donatistam schismaticum esse, inde probare vellet Augustinus, quòd non communicaret cum omnibus gentibus, addidit, *nec illis Ecclesiis Apostolico labore fundatis.* Hinc etiam in libro de vnitate Ecclesiæ. *Vos*, inquit, *Donatistæ, solas Apostoli Epistolas ad Romanos, ad Corinthios & Ephesios in lectione retinetis: Nos autem & Epistolas illas in lectione ac fide, & Ecclesias ipsas in communione retinemus.* Hæc ille. In eandem sententiam scribit Optatus. *Vt quid*, inquit, *audetis Epistolas ad Corinthios scriptas legere, qui Corinthiis communicare noluistis? Vt quid ad Galatas, ad Thessalonicenses scripta recitatis, in quorum communione non estis? Cùm hæc omnia ita esse constet, intelligite vos ab Ecclesia Sancta esse concisos & nos non esse pollutos.* Ergo inde Apostolica censetur Ecclesia, quia communicat Ecclesiis Apostolico labore per vniuersum orbem fundatis, & in fide Apostolica perpetua successione persistentibus. Idem vrget Augustinus contra Cresconium Donatistam lib. 3. cap. 35.

Lib. 2. cap. 16. cont. Petilia. De vnit. Eccl. cap. 10. Optat. lib. 6. *Apostolica Ecclesia quæ dicẽda.*

Veræ Ecclesiæ iuxta statum noui Testamenti definitio plenissima, & datæ definitionis defensio.

CAPVT VI.

C SATIS iam supérque in Ecclesiæ notis ac proprietatibus inuestigãdis, laboratum videri potest, vt quæ tandem & penes quos illa sit, certò & euidenter concludatur. Nam primùm quidem, aduersariorum errores & opiniones vanas circa veræ Ecclesiæ notionem ita confutauimus, vt nec ex solis bonis, aut perfectis, aut denique prædestinatis, eam consistere; nec societatem aliquam esse Christianorum hominum, vel obscuram & latentem; vel paucorum & raram; vel denique interruptam & subinde emergentem, quasíque semper cum tenebris reluctantem; sed contrà, societatem illam esse claram, & visibilem, per omnes gentes diffusam & crescentem; stabilem quoque & perpetuam ostenderimus. Notas quoque fallaces & vanas quibus veram Ecclesiam describere & demonstrare conati sunt, obiter euertimus. Postremò, vt euersis primis erroribus, quare Sancta Ecclesia diceretur, ostendimus; ita posterioribus his commentis sublatis, fraudibus aduersariorum vbique detectis, cauillationibus repressis, argumentis confutatis, veræque Ecclesiæ visibili claritate, illustri amplitudine, certa perpetuitate demonstrata; ex eisdem proprietatibus, vocari & esse veram Christi Ecclesiam, vnam, Catholicã, Apostolicam: denique quanti has notas certa ratio valere doceat, totáque Antiquitas semper fecerit, demonstrauimus. Quibus sanè omnibus ita explicatis, & confirmatis, vera & quidem ni fallor, plenissima veræ Ecclesiæ definitio, seu potius descriptio, hæc statui potest.

Recapitulatio præcedentis disputationis. 1. 2. 3. 4. 5. Lib 1. cap. 11. 6. 7.

Plenissima Ecclesiæ definitio, seu descriptio.

» Ecclesia Christi secundum statum noui Testamenti, est multitudo colle- D
» cta fidelium omnium Christi nomen profitentium, incipiens à Hierusalem,
» indéque per vniuersum mundum visibiliter dispersa; crescens per omnes
» gentes; successione & pastorum & populorum perpetua; semper illustris
» & manifesta; mixta bonis & malis, electis & reprobis; fide & sacramentis
» sancta; communione totius vna; origine & successione Apostolica; ampli-
» tudine & perpetuitate Catholica; fidei propagatione & conseruatione fir-
» ma; vsque ad finem seculi duratura.

Verbosior hæc paulò definitio videri fortasse cuiquam potest. Sed is expēdat oportet, primùm dialectico more strictam & formalem Ecclesiæ definitionem hîc à nobis non quæri, quæ ex solo genere & essentiali differētia constet, sed omnes eius proprietates & notas, hîc cōtineri propter Controuersiæ & aduersariæ litis quæstiones; vt potiùs quo modo certè nobis innotescat, quàm quid & quę eius natura sit definiatur: Deinde ipsam Ecclesiam huiusmodi quid non esse, vt paucis definiri queat, etsi sola eius natura quæreretur, absque remotione falsi nominis Ecclesiarum; quod hîc potissimum spectatur. Aliud enim est collectum aliquid & compositum definire, aliud simplex & absolutum. Sed quod ad rem ipsam attinet, singulas huius definitionis partes in vera Ecclesia desiderari, & ei proprias esse, vt nec in aliam aliquam collectam multitudinem quæ vera Christi Ecclesia non sit, illæ competere possint, nec quæ illis careat, pro Ecclesia censeri debeat, ex superiori tota disputatione probatū & demonstratum est. Vnum adhuc forte addi definitioni possit, de huius multitudinis vicario Capite, Petri successore, ne Corpus absque Capite definitum videatur. Sed quia ratione tantùm non re distinguitur à capite totum corpus, estq; ipsius corporis membrum, præcipuum quidem, membrum tamen, propterea definiendo corpus, de Capite nihil diximus. Veruntamen & huius Capitis in proxima Controuersia, validissima afferetur & lucidissima (fauente Deo) demonstratio. E

Lib. 6.

Vt autem definitionis datæ ratio & congruitas nonnihil elucescat, & de proprietatum quas collegimus necessitate magis constet, (nam de veritate rerum ipsarum quę in definitione ponuntur, satis disputatum est,) pauca ea de re subiiciemus. Itaque quod ad proprietates à nobis collectas, & tanto studio confirmatas attinet, vt inde Ecclesiam describeremus; Prima & potissima causa est, quia per tales proprietates eam nobis Sacra Scriptura describit, atque huiusmodi societatem ac Corpus, Christianam Ecclesiam fore creberrimis testimoniis affirmauit, vt non occulta sed conspicua & illustris, non paucitas sed multitudo & in omnium gentium communione posita, denique nō interrupta sed perpetua esset, ad finem vsque seculi fidelium & pastorum successio. Si aliter eam nobis Scripturæ descripsissent, & aliter de eius natura censeremus. Non enim quia hæ proprietates nobis sunt commodæ, nec simpliciter quia tale corpus hactenus Christianorum Ecclesia de facto fuit, sed quia spiritus sanctus eam taliter & in Scripturis fore promisit, & postea de facto huc vsque exhibuit, propterea taliter eam describimus, & tali Ecclesiæ humiliter adhæremus. Et hoc est quod sapienter Augustinus contra Donatistas scripsit. *Vtrum ipsi teneant Ecclesiam, non nisi diuinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant: quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere quod in Ecclesia Christi sumus, quia ipsam quam tenemus commendauit Mileuitanus Optatus, vel Mediolanensis Ambrosius, vel alij innumerabiles nostræ communionis Episcopi, aut quia nostrorum collegarum Concilijs ipsa prædicata est, aut quia per totum orbem nostra frequentatur communio*; (scilicet quia de facto hactenus talis extitit) *sed quia* (vt per totum illum librum copiosè demonstrat) *talem Ecclesiam commendant Scripturæ diuinæ, in lege, psalmis, prophetis, & Euangelio, quæ per orbem terrarum diffunderetur, & cresceret vsque ad messem, hoc est, vsque ad finem seculi.* Hæc ille. Eandem rationem eiusdem libri cap. 3. adfert, vt est à nobis antea commemoratum. F

1. Ratio.

Talis Ecclesia definitur, qualis in Scripturis futura describitur.

De vnit. Ecclesiæ, cap. 16

Li. 2. in procemio.

2. Ratio.

Deinde hoc ipsum Ecclesiæ naturæ & rationi maximè conueniebat. Etsi enim esse visibilem, esse huiusmodi quę crescet per omnes gentes, esse perpetuam Ecclesiam, non videntur quicquam ad religionem ipsam qua Deus ab Ecclesia colitur pertinere; sed conditiones & qualitates videantur politicæ potius quàm Sacræ, & humanæ magis

A magis quàm diuinæ; tamen ad Ecclesiæ veræ naturam inuestigandam, sunt profectò conuenientissimæ planéque necessariæ. Nam aliud est quærere, quid constituit religionem ipsam, cultum Dei; aut fidem, siue hominem fidelem in quo illa sunt; aliud, quid constituat totam fidelium societatem quæ Ecclesia dicitur. Religio enim certè, cultus Dei, fides, & similia, quum sint virtutes sacræ, ex ea actione, obiecto, fine cognoscuntur, & describuntur, quæ ad ipsarum virtutum naturam pertinent; puta credere in Deum vt oportet, & colere vt oportet. Sic etiam & fidelis ex iis describi debet, quæ propriè fidelem constituunt; qualia sunt, recta fides, sana doctrina, charitas, deuotio, pietas & his affinia. At verò Ecclesia, quum sit collecta fidelium multitudo, ex iis cognoscitur & definiri debet, quæ tali collectæ multitudini, quatenus tali, sunt propria. Itaque sicut fides à perfidia, & fidelis ab infideli, religio quoque à superstitione, rectissimè dignoscuntur per sanam doctrinam, per rectum Sacramētorũ vsum, per verbum Dei agnitũ, prædicatum, & obseruatum, (hæc enim illis intrinseca sunt) sic Ecclesia à falsis conuenticulis dignoscitur per ea, quæ fidelium multitudini legitimè congregatæ, atque eo quo oportet modo collectæ conueniunt, quæque illi vt tali multitudini sunt propria. Cuius sane distinctionis vel ignorantiæ, vel neglectio in causa fuit, vt Protestantes Notas suprà citatas veræ Ecclesiæ stultè admodum affingerent. Huiusmodi autem sunt Vniuersalitas locorum, siue propagatio per omnes gentes, perpetuitas & continua successio, vtraque etiã clara & illustris. Conuen- B ticula enim econtrà, sunt paucorum & hominum, & temporum, & locorum; sunt rara, sunt obscura, sunt scopæ dissolutæ; sunt hîc & illic, in deserto, in penetralibus, in partibus, in sarmentis præcisis; neque hoc fortuitò aut per accidens in illis reperitur; sed planè vt ita se haberent, diuina prouidentia propter grauissimas causas superius citatas disposuit, volens videlicet veram Ecclesiam, Corpus & sponsam filij sui redemptoris nostri huiusmodi claris, perspicuis, & illustribus notis ac signis, ab adultera & fornicaria, à schismatica & hæretica turba discerni, atque disterminari.

Ecclesia per ea quæ collectæ multitudini sunt propria definienda.

Falsæ Ecclesiæ Conuenticula qualia.

Lib. 2. cap. 6. & 7.

Rursum Ecclesia quum sit Corpus, non membrum; per ea cognoscitur quæ corpori, vt tali conueniunt, non quæ membris vt talibus competunt. Itaque alia debet esse descriptio Ecclesiæ omnium fidelium, alia ipsius fidelis. Ex quo fit, vt Ecclesia definita tanquam Corpus, per illa corporis propria definiatur, Visibilitatem, multitudinem, perpetuitatem; quia Ecclesia corpus est visibile, crescẽs per omnes gentes, & perpetua successione perdurans, quasíque his tribus dimensionibus constans. Longitudo enim & latitudo huius corporis in ipsa amplissima eius multitudine longè latéque diffusa conspicitur. Crassities & robur in ipsa eius firmitate & duratione apparet. Quòd si dicas, nihilominus Ecclesiam quoque, vt corpus est, & multitudo collecta, quia non nisi in fide & vera religione colligitur (nã alioqui & sectę Mahometanę magna est & ingens collecta multitudo, longa quoque & multorũ annorum succes- C sio) debuisse propterea per ipsam veræ fidei doctrinã, & veræ Religionis vsum describi, & à falsis Ecclesiis internosci, ad hoc dupliciter respondemus. Primùm, conceditur sanè internosci posse veram Ecclesiam à falsa per veram doctrinam in qua colligitur, & qua nunquam carere potest: sed non id cuiuis obuium & expeditum esse; paucorum hoc & non nisi perfectorum atque spiritualium, id est Ecclesię Magistrorum esse; litigandi semper & rixandi materiam ex tali discrimine relinqui. Quæritur autem hîc talis Ecclesiæ descriptio seu definitio, quæ eam omnibus nõ solùm sapientibus & eruditis, sed etiam rudibus ipsis & imperitis fidelibus, imò infideli quoque ipsi conspicuam reddat, cognitúque facilem. Idque ob hanc causam, quia omnibus est necessaria Ecclesiæ cognitio, rudibus ipsis & infidelibus: his, vt ad Ecclesiæ fidem accedere, illis vt in Ecclesiæ fide contineri possint. Quemadmodum ergo discernũt hominem à bruto, paruuli quidem & infantes per externa tantum lineamenta corporis, & figuram hominis; (quia iudicium eorum non excedit sensum,) adulti verò & rationis vsum habentes, indocti tamen & rudes, per operationes vitæ & functiones propriè humanas; vt loqui, more humano ambulare, & similia; sapientes autem & prudentes, quorum iudicium altius penetrat, per animi prudentiam aliásque dotes homini adhuc magis excellenter proprias; sic Ecclesia Christi à sapientibus quidem cognoscitur per sanam doctrinam, & rectum sacramentorum vsum: ab imperitis autem fidelibus, qui de doctrina ipsa in suis causis principiis & mediis considerata iu-

3. Ratio.

Obiectionis Remotio.

Ecclesia sic debet describi, vt ab omnibus cognoscatur.

Simile.

dicare non possunt, & ab ipsis quoque infidelibus, quæ parum aut nihil de Ecclesiæ doctrina norunt; per externam faciem & multitudinem populorum credentium & Pastorum. Debet autem Ecclesia cognosci, non solùm à peritis sed etiam ab imperitis, ideóque sic definiri, vt ab vtrisque cognosci queat. Deinde, colligitur sanè Ecclesia in vera fide ac religione, neque ea carere potest; sed Ecclesia vt Corpus non per ipsam religionem aut fidem subsistit proximè, aut conseruatur immediatè (licet in vnoquoque Ecclesiæ membro hoc verum sit) sed subsistit, conseruatur, & operatur per huius corporis capita Pastores, Doctores, & Magistros. Per quos sanè Pastores legitimè missos, tum à schismaticorum & hæreticorum factionibus, tum etiam multo magis à secta Mahometana, (cuius successionem, durationem & amplitudinem Protestantes hodie quasi quiddam Catholicæ simile obiiciunt) aut alia quacunque infidelium Multitudine, quantumcunque numerosa & annosa, facillimè discernitur. Nam vt in persona Capitis Christi nomen, sic in forma Corporis, Pastorum & Magistrorum à Christo datorum legitima & ordinaria successio, veram Christianorum Ecclesiam à quacunque infidelium, paganorum, aut quarumcunque sectarum societate & multitudine, longè latéque discernit. Quanquam sanè hoc in loco id solum discrimen & eas differentias quærimus, quibus à Christianorum hæreticis & schismaticis vera Christi Ecclesia dignosci queat. D

Ecclesia vt corpus subsistit immediatè per Pastores, non per ipsam fidem.

Ex hac quoque consideratione, elucescit ad alteram definitionis partem, quæ à successione Episcoporum & Pastorum desumpta est, elucidandam, & quòd conueniens ac idonea ad rem præsentem sit demonstrandam, euidens ratio. Nam per quæ subsistit aliquid, conseruatur, operatur; per ea commodissimè dignoscitur. Sic enim corpus quidem viuens per vitæ principium in eo agens, sensibile per sensus operationem, totus homo per rationis vsum dignoscitur & deprehenditur. Quia ergo subsistit Ecclesia per *Pastores, Magistros, & Præpositos* suos legitimè vocatos & ordinatos (hæc autem vocatio & Ordinatio legitima non fit nisi per legitimam successionem, vt suo postea loco demonstrabitur) fit vt per successionem veram atque legitimam Episcoporum atque pastorum, dignoscatur vera Ecclesia. Rursum quia conseruatur Ecclesia per vnitatem Spiritus & animorum consensum in religione stabilem (hinc enim fit vnum corpus, & in perpetuo fieri conseruatur) sanè per consensum totius orbis Christiani, seu communionem omnium gentium in vna fide collectam, vera Ecclesia dignoscitur. At verò quia consensus iste & vnitas fidei, quæ est vitale principiũ propagandæ & conseruandæ Ecclesiæ, & quicquid præterea per Ecclesiam Deus operatur ad salutem nostram, siue docendo & prædicando fidem, siue administrando sacramenta, siue formandis moribus leges imponendo, siue Scripturas Sacras exponendo, siue ipsas Scripturas Sacras nobis commendando, seu alia denique quacunque in re *ad ædificationem Ecclesiæ & consummationem Sanctorum* pertinente; quia inquam hoc totum nec per quemuis fidelẽ, nec per totum Ecclesiæ cœtum, sed per Pastores & Magistros Ecclesiæ facit (vt suo loco ostendetur) profectò per ipsos Ecclesiæ præpositos, & eorum certam successionem, intelligetur vbi & penes quos fuerit Ecclesia: quemadmodum sanè ibi est Senatus, vbi agit Princeps; vel Regnum, vbi Regum successio obtinet; vel omnis denique Multitudo, quæ quidem ordinata est, vbi Caput conspicitur. E F

4. Ratio. Ephes. 4. Hebr. 13. Lib. 5. cap. 7. Ephes. 4. Lib. 5. cap. 5. & seq.

5. Ratio.

Postremò, Ecclesia quum à nobis in Symbolo fidei credenda præscribitur non aliis epithetis, quasi notis ac characteribus propriis exprimitur, quàm vt Catholica, & Sancta; vt Apostoli eam vocarunt; posteáque Apostolica, & vna, vt in Conciliis Sacris Nicæno & Constantinopolitano primis nuncupata est, diceretur. Vocata est autem Sancta quia non nisi fidelium est societas, quasi nomine proprio: Sed addita est Catholica, vt cognomen, quo inter ipsos sanctos, hoc est, fideles seu Christianos dictos, discrimen certum haberetur. Huic etiam cognomini maioris lucis & distinctionis causa, adiectus porro est Apostolicæ & vnius titulus. Iam verò in superioribus ostensum est, has tres notas & characteres Ecclesiæ Christianæ, Catholicam, Apostolicam, vnam, non nisi propter tres illas proprietates ex Scripturis à nobis collectas, Multitudinem videlicet per omnes gentes diffusam, Perpetuitatem nũquam intermissam, vtramque etiam conspicuam, & illustrem, ipsi Ecclesiæ attributas & appropriatas fuisse. Rectissimè ergo ex illis proprietatibus, vera Ecclesiæ veræ definitio

Cap. 2. 3. 4. 5.

A definitio & natura,(qua ſcilicet à falſò dictis Eccleſiis omnibus clarè & liquido diſcerneretur) inueſtigari atque conſtitui debuit: ſicuti & antea obiter præſtituendo monuimus. Atque hæc quidem datæ definitionis rationes & cauſas breuiter,ſed efficaciter ſatis complecti videntur.

Demonstratio, quòd Proteſtantum multitudo ad veram Chriſti Eccleſiam nullo modo pertinere poteſt. Et primùm, quia non communicant omnibus gentibus.

CAPVT VII.

His ergo ita in genere hactenus de Eccleſia diſputatis, eáque ſemel definita, & in ſuis notis ac proprietatibus certiſſimè deſcripta, à theſi ad hypotheſim tranſeamus,& (quod totius diſputationis huius noſtræ finis ac ſcopus erat) id concludamus,aduerſarios ad Eccleſiam nullo modo poſſe pertinere; nos verò ſingulari Dei beneficio in illa ſocietate eſſe, quæ vera & ſola Chriſti Eccleſia eſt. Priùs autem de priori parte, de altera poſteriùs dicemus. Dico ergo, B multitudinem & cœtum Proteſtantum, qui ſe hodie Euangelicos dicunt, & qui ab Eccleſia Romana receſſerunt, veram Dei & Chriſti Eccleſiam eſſe non poſſe. Probatur autem hæc aſſertio noſtra variis modis & argumentis; ídque, ni fallor, luculentiſſimè & inuictè.

Prima probatio erit, quia non communicat omnibus gentibus, Chriſti nomen & fidem etiam hodie profitentibus. Aduerſatur enim & execratur non Romanæ tãtum vrbis aut diœceſis,ſed & omnes Italiæ, Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ,Galliæ,Hiſpaniarum, Germaniæ, vtriuſque ſuperioris & inferioris (quas duas cùm dico, multas & magnas gentes dico:) Heluetiæ, Poloniæ, Hungariæ, Illyrici ſeu Pannoniæ, Bohemiæ, Luſitaniæ,Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, vtriuſque Indiæ, Orientalis per Luſitanos, & Occidentalis ſeu potius Noui orbis per Hiſpanos, recenti patrum noſtrorum, & noſtra memoria à paganiſmo ad Chriſti fidem conuerſæ, Armeniæ, Æthiopiæ, cæterarúmque gentium (neque enim omnes à me recenſeri poſſunt) Eccleſias frequentiſſimas & populos ampliſſimos, vni Romanæ Eccleſiæ in fide ac religione vnitos. Itaque non habetur eorum communio, vbicunque Chriſti nomen prædicatur; ſed certis tantùm in locis, vt in quarundam quidem ex his gentibus certis ciuitatibus, Comitatibus, ducatibus; in plæriſque verò harum gentium non omninò, vt in tota Italia, in tota Hiſpania, tota Luſitania, tota Sabaudia, tota Sicilia, Sardinia, Corſica, Pannonia, in multis ipſius Germaniæ celeberrimis prouinciis, vt in tota Bauaria, C tota Carinthia & Tirolenſi Comitatu, aliíſque variis dominiis, denique in tota Græcia, tota Armenia & Æthiopia, tota India Oriẽtali, & toto nouo orbe, qui varia & ampliſſima Regna (quæ vniuerſam planè Europam magnitudine & amplitudine lõgè ſuperant) cõplectitur. Etſi enim in multis Germaniæ partibus, in Anglia & Scotia penè dominentur: in Gallia, Polonia, & Heluetia valdè graſſentur; tamen & in illis ipſis locis, frequens & ampla, illuſtris & conſpicua eſt Catholicorum communio Eccleſiæ Romanæ vnita. In plurimis verò locis eſt Catholica, vbi non ſunt Proteſtãtes: imò multę gentes ſunt, ad quas adhuc nec fama Proteſtantum peruenit. Hoc argumento, vt ſuprà vidimus, probat S. Auguſtinus, Petilianum eſſe ſchiſmaticum; & poſtea Donatiſtas vniuerſos non eſſe Eccleſiam. Imò omnes hæreticos hinc conuinci, quòd extra veram ſunt Eccleſiam, pluribus in locis demonſtrauit; vt ſupra oſtenſum à nobis eſt, ex lib. de vnitate Eccleſiæ & de Paſtoribus. Quibus adde, ſi placet, breuem ſed egregiam eiuſdem doctiſſimi Patris diſputationem epiſt. 161. Enumeratis enim variis totius orbis Eccleſiis (ſicuti iam à nobis factum eſt) *his omnibus*, inquit, *Eccleſiis nos communicare manifeſtum eſt, ſicut manifeſtum eſt vos illis Eccleſiis non communicare. Eccleſia enim Catholica eſt etiam in Africa: pars autem veſtra quæ Donati dicitur, non in omnibus illis locis.* Hæc ille. Vel hac ergo ſola ratione, (niſi fortè iam naturam & ſpeciem ſuam Eccleſia mutauerit, aut vanum hoc argumentandi genus toties ab Augu-

1. Probatio.

Communione Chriſtiani orbis carent Proteſtantes.

Lib. 2. cap. 16. cont. eũdem. Libr. eodem. cap. 104. Lib. de vnit. Eccleſ. cap 3. & 4. Lib. de Paſtoribus cap. 8. Augu. Epiſt. 161.

stino,& aliis patribus vsurpatum videatur,) euidenter probatum fuerit, Protestantum cœtum & multitudinem ad Ecclesiam Christi pertinere non posse. D

2. Probatio.

Sed altera quæ sequitur firmior probatio erit, non ex humanis coniecturis, sed ex diuinis documentis desumpta. Quanuis enim inuenirentur hodie Protestantes in omnibus Christiani orbis partibus; nec minus in vtriusque Indiæ amplissimis regionibus, Armenia, Æthiopia, Hispaniis, Italia, Lusitania, aliísque his adiacentibus Insulis & regnis nunc grassarentur, quàm in Germania, Gallia, Anglia, grassantur; nec sic tamen Ecclesiam Dei Catholicam & veram constituerent; ídque propterea, quia cum harum gentium Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Scotiæ, aut aliarum quarumcunque in quibus nunc sunt, Christianis fidelibus, quotquot ante hæc tempora fuerunt non communicant, sed locorum, ciuitatum, & regionum in quibus nũc agunt, (sicuti & aliarum gentium omnium) maiores omnes adeóque ipsos singularum gentium Apostolos, vt in Germania S. Bonifacium; in Phrisia, Vvillebrordum; in Hollandia Suibertum, in Anglia Augustinum, aliósque alibi, idololatriæ, ignorantiæ, superstitionum, & meri Antichristianismi nomine condemnant. Cuius rei argumentum euidentissimum est, quòd superiorum ætatum omnium, Pastores, Doctores, Episcopos, Synodos omnes seu Concilia primùm à trecentis, postea à mille annis, demum vsque ad ipsos Apostolorum proximos successores, damnant: atque repudiant pro testibus veritatis, sicuti ex eorum verbis antea audiuimus. Quibus etiam maioris adhuc lucis causa addemus vnius Ioannis Vvigandi verba, hominis Stoicè Lutherani, & Centuriastæ Magdeburgensis, qui in libro cui titulum fecit De bonis & malis Germaniæ Admonitio, anno 66. edito, *Secundum*, inquit, *Germaniæ beneficium est, præcipuorum articulorum fidei illustratio, qualis ab Apostolorum temporibus huc vsque in hoc mundo non est cognita. Discrimen enim legis & Euangelij, prorsus obliteratum fuit post Apostolorum tempora. Sed per Lutheri ministerium dilucidè explicatum. Totum denique corpus cælestis doctrinæ, tale est à Theologis Germaniæ traditum, quale in omnium patrum scriptis nullum inuenitur.* Atque hæc quidem Lutheranus ille pro se suáque secta. Vide ex altera parte an non tantundem sibi vendicet Caluinista. Theodorus Beza, in vita Caluini quam obiter descripsit, affirmat: *Vni Caluino post Christum & Apostolos, deberi veram & germanam de Cœna Domini intelligentiam.* Hæc ille. Tantundem de aliis suis Magistris, alij sectarij venditant. Quibus sanè omnibus cum D. Hieronymo respondeo. *Possem credere, si hoc vnus diceret. Nunc aut duo mentiuntur, aut omnes.* Interim tamen satis opinor apertè omnes aliarum nationum & temporum Ecclesias condemnat, atque in solis illis qui Germaniæ Theologos sequũtur, & in hoc solo tempore Ecclesiam ponit. Hinc sanè euidenter apparet, quòd Ecclesiis omnium gentium non communicant, ideóque membra illius Ecclesiæ non sunt, quæ iuxta promissiones propheticas & Christi Saluatoris, per omnes gentes crescere, omniúmque gentium communio & societas esse debebat, consequenter autem neque veræ Ecclesiæ. Illa enim talis esse debet, qualis in Scripturis, prædicta, promissa & descripta est. F

Protestantes nõ communicant cũ Ecclesia maiorum.

Vide com. Surij ad an. 1566 E

Idem demonstratur, quia, à parte nomen habent Protestantes omnes, & recenter exorti sunt.

CAPVT VIII.

3. Probatio.

PRAETEREA, Protestantum omnis multitudo à parte nomen habet, nec à Christo Christiani, aut à toto corpore Catholici, proprio vocabulo nũcupantur; sed vel ab Authoribus suis nomina acceperunt, vt Lutherani à Luthero, (sic enim seipsos disertè vocant in repetitione Confessionis Augustanæ, non longè ab initio: vbi & Lutherum ipsum sic extollunt, vt dicant; *Politicam potestatem magis ornatam & illustratam esse Lutheri scriptis, quàm vllis aliorum scriptis post Apostolos*) à Caluino Caluiniani, vel à noua & inaudita ac singulari doctrina, singulari titulo nuncupati sunt, vt à rebaptisatione Anabaptistæ, à venerabilis Sacramenti negata veritate Sacramentarij, à commentitia illa Christi corporis omnipræsentia, Vbiquitarij & his consimiles. Sunt ergo hæretici, nec ad Christi Ecclesiam, sed ad Antichristi Synagogam pertinent; vt suprà ex D. Hieronymo in dialogo aduersus Lucife-

Lutheranorum intẽperans arrogantia.

A Luciferianos, & ex D. Augustino in lib. de Vtilitate credendi cap. 7. & ex Lactantio lib. 4. ostendimus. *In parte enim litigant vt totum perdant*, vt de Donatistis dixit Augustinus. Quibus addam præclaram hac de re doctissimi patris Athanasij disputationem. *Nunquam*, inquit, *populus fidelis ab Episcopis suis, sed à domino cui creditum est, nomen acceperunt. Illi verò qui aliunde originem suæ fidei deducunt, meritò authorum suorum cognomenta, vt ad quos pertineant, præ se ferunt. Quapropter quum omnes à Christo Christiani diceremur, explosus est Marcion inuentor hæresis; reliqui autem qui cum explosore Marcionis remansere, Christiani titulum retinuerunt: qui verò sequuti sunt Marcionem, non iam inde Christiani, sed Marcionitæ appellati sunt.* Idem mox de Valentinianis, Basilidianis, Manichæis, Symonianis, Nouatianis, Meletianis, Arrianis factum fuisse ostendit. *At*, inquit, *qui manserunt cum Alexandro*, (qui Arrium excommunicauit) *eiusque successoribus, nec ab Alexandro, nec ab aliquo eius successore nomen acceperunt; sed consueto more Christiani, vt prius vocati sunt. Contrà, qui hæreticos sequuntur, tametsi mille mille successores habeant, omnes tamen nomen eius, qui prius hæresim adinuenit, referunt.* Hæc ibi, multáque in hanc sententiam alia Athanasius; vocans hoc *eximium & admirabile argumentum, ad sectam hæreticam explorandam.* Hæc autem omnia præsentibus hodie sectis applicare, facillimum est. Illis enim omnibus varias nomenclaturas adeptis, & quidem necessariò, vt ab aliis diuersæ sententiæ sectis distinguerentur; sola vera Ecclesia vetus nomen retinuit, vt Christiani Catholici, vel (quod idem valet, vt suprà ostensum est) Pontificij & Papistæ nuncuparentur. Neque

Suprà cap. 5. & 2.

Epist. 17.

Orat. 2. contra Arianos.

Suprà cap. 2.

B verò quicquam hoc loco vana illa quorundam Protestãtum excusatio, aut exceptio iuuat, qua dicunt eos demum hæreticos censendos esse, qui huiusmodi propria nomina sibi assumpserunt atque elegerunt, non autem semper pro hæreticis habendos, qui aliquo singulari nomine nuncupati sunt. Nam ab Arrianis veram Catholicorum Ecclesiam, Homousianos & Athanasianos quasi nouo & proprio nomine vocatam fuisse. Huic enim excusationi breuiter respondetur, primùm tam Lutheranorum (vt modo ostendimus) quàm Protestantum vocabula (hoc enim se nomine passim nũcupant) etiam assumpta, atque à seipsis sibi ipsis attributa fuisse. Deinde non ideo à propriis nominibus hæretici censentur, quia huiusmodi nomina sponte suscepta sunt (rara enim hæc vel impudentia, vel imprudentia est) sed quia res ipsa semper coegit, huiusmodi propriis nominibus hæreticos vocari, vt à reliquis Christianis hac ratione distinguerentur. Aegrè tulerunt Nouatiani se hoc nomine designari, & populum Cypriano adhærentem Catholicum vocari, vt videre est apud D. Pacianum Epist. 2. ad Sympronianum. Nec existimandum est Marcionitas, aut Arrianos, huiusmodi sibi nomina elegisse. Tamen ab ipsa huiusmodi noua & propria nomenclatura, meritò illos pro hæreticis & sectariis depræhendendos, docuerunt S. Patres Hieronymus, Augustinus & Athanasius, vt est in præcedentibus declaratum. Quod autem de vocabulo Homousianorum adiectum est, respondet Augustinus id quidem nomen à solis Arrianis, & à nulla alia secta Orthodoxis impositum fuisse. Nomina autem sectarum

Protestantum excusationi occurritur.

Suprà cap. 5.

C huiusmodi esse, vt ab omnibus tam Orthodoxis quàm aliarũ sectarum professoribus illis imponantur, & eodem modo ab omnibus vsurpentur. Sic enim scribit. *Ita sese habet Catholicæ veritatis antiquitas, vt ei omnes hæretici diuersa nomina imponant, cum ipsi sua singula sicut ab omnibus appellantur, obtineant. Arriani quippe & Eunomiani, non alij hæretici, nos vocitant Homousianos.* Hæc ille. Idem quoque obseruauit in libro de vtilitate credendi, vt superiùs commemorauimus. At sanè eodem modo, Ecclesiam Christianorum hodie quæ sola Catholica est, non omnes aliarum ætatum hæretici, sed harum tantum temporum sectarij, Papisticam aut Pontificiam vocant: quod tamen nomen non alicuius sectæ aut partis est, sed huiusmodi quod veris Catholicis probè conueniat, vt est superius demonstratum. Quæ etiam causa est, quòd omnes hodie hæreses, quãuis plurimùm inter se discrepantes, hoc vno nomine nos appellitent. Si enim à doctrinæ ipsius per nos defensæ significatione, nomen nobis imponerent (quale illud Homousianorum erat) profectò quot essent doctrinæ diuersæ hæreses, tot nobis nomina imposuissent, vt aliter nos Lutherani, aliter Anabaptistæ, Trinitarij & Osiãdrini aliter nũcupassent, sicuti Augustini tempore aliter Arriani qui Homousianos, aliter Pelagiani qui Manicheos, aliter Donatistæ qui traditores, aliter Montanistæ, qui Psychicos Orthodoxos appellabãt. Nunc verò quia Papistæ aut Pontificij vocabulũ hominẽ notat Ecclesiæ Præpositis aut summo Pastori adhærentẽ; hæretici moderni,

Serm. contra Arianos cap. 36. tom. 6.

Cap. 7.

Suprà cap. 2.

Suprà cap. 2.

Quare tam diuersæ hodie hæreses vnum nomen catholicis imponunt.

quibus hoc commune est, vt Ecclesiæ Præpositos, maximè Supremum eius Pastorem D
omnes æquè contemnant, communi etiam vocabulo Papistarum aut Pontificiorum singuli nos nuncupant. Lutheranos verò, Caluinistas, Anabaptistas, Vbiquitarios, aliásque sectas hodie grassantes, non nos tantum sed & ipsi se inuicem, aliæq; sectæ & gentes omnes, ad quas eorum fama peruenit, eo nomine ac vocabulo, nec alio, nuncupant; quia re vera sectarum & factionum propria vocabula sunt.

4. Probatio. Protestantes vnde dicti. Rursum hoc ipsum nomen Protestantum nouum est, nostra memoria ortum, & à Martino Luthero ante annos sexaginta plus minus natū, siue quia in Conuētu Vvor-
1. matiensi an. 1521. celebrato, contra Conciliū Constantiense, & Sanctorū Patrum (nō solùm scholasticorū, vt initio defectionis suæ, sed iam etiam Ecclesiasticorum Patrū) atque doctorū & Romanorū Pontificum decreta Protestatus est, dicens hunc in modum: *Nisi conuictus fuero testimoniis Scripturarum, aut ratione euidenti, reuocare eorum quæ scripsi*
2. *neque possum, neque volo quicquam*: siue quia in fœdere illo Smalcaldico, contra Tridentinum Concilium tanquam non liberam Synodum, maléque vsurpatum Iudicium,
3. Protestati sunt Lutheri sectatores; siue denique, quia contra decretum Cameræ Imperalis Spiræ anno 1529. habitum, quo cautum erat, vt nihil in religione innouarent vsque ad Concilium, tanquam libertati ipsorum aduersum, & iniquum, Protestati sunt: siue alia quacunque de causa hoc nomen sibi asciuerunt. Sed etsi nomen nouum non esset, at tota eorum religio & doctrina, seu (vt vocant) religionis atque doctrinæ reformatio, noua est & ante paucos annos cœpta. Ex historicis enim horum tempo- E
rum, non nostrorum tantùm & Catholicorum, sed eorum etiam qui parti Lutheranæ fauent, vt Sleidani, Carionis, Pantaleonis in Chronographiis suis, & aliorum, liquidò constat primùm omnium Vvittembergæ in Saxonia, à paucis hominibus Indulgentias contemptas atque damnatas, Missæ sacrum abolitum, Imagines demolitas
Lib. 3. fuisse; primum sacerdotem Carolostadium meretricem vxoris loco duxisse, totá denique innouationem quā cernimus, cœptam fuisse. *Cœperunt illi* (ait Sleidanus de Mo-
Suprà lib. 3. cap. 7. nachis Augustinianis Vvittembergensibus) *omnium primi intermittere ritum missarum.*
In Epist. ad Pāmachium & Oceanum de error. Orig. Sed hoc totum notius est, quàm vt commemoratione indigeat, & aliàs de hac re plura diximus. Dicimus ergo cum B. Hieronymo. *Docent quod nesciuit hactenus Ecclesia Dei. Vsque ad hanc ætatem nostram* (totis mille quingentis annis) *sine ista doctrina mundus Chri-*
Ioan. 17. *stianus fuit.* Non est ergo talis Ecclesia, *quam docuerit Spiritus S. omnem veritatem in æternū.*
Matt. 28. Non est talis Ecclesia, *cum qua Christus fuerit omnibus diebus vsque ad consummationem seculi:* & consequenter Christi Ecclesia non est. Sic Origenistas Hieron. in Epist. ad Pam-
In epist. ad Clidonium. machium & Oceanum, sic Arrianos Nazianzenus sic Donatistas Optatus, sic Valen-
lib. 1. tinū, Cerdonem & Marcionem Irenæus, sic Hermogenem Tertullianus, in libr. cōtra
lib 3. cap. 4. ipsum, sic Nouatum Cyprianus in Epist. ad Magnū, sic Manichæos & Carpocratia-
lib. 1. epist. 6. nos Epiphanius, sic alios hæreticos alij patres (neque enim omnia aut meminisse, aut
Hær. 66. & 27. vidisse potuimus,) hęreticos esse, & à vera Dei Ecclesia alienos, tanquam ex loco & argumento firmissimo demonstrarunt. Horum patrum verba suprà cap. 3. produximus. F

Idem demonstratur, quia non fuerunt conspicua multitudo, nisi ab annis paucissimis: & carent successione.

CAPVT IX.

5. Probatio. IAm verò, licet vanissimè contendant & dicant se quidem orbi parum cognitos, tamen per omnes ætates semper extitisse, (quod som-
Lib. 3. cap. 9. nium suprà confutauimus) non fuerunt tamen illustris multitudo, hoc est, passim omnibus gentibus Christianorum cognita, quod nobis ad rem præsentem satis est. Sic enim conuincuntur non fuisse
Matt. 5. talis Ecclesia, qualē Scripturæ nobis describunt. Illa enim est *Ciuitas super montem posita, quæ abscondi non potest.* Illa talis est, de qua dici
Esa. 61. & digito demonstrari potest, *Hoc est semen cui benedixit dominus.* Illa denique propter
lib. 2. cap. 6. & 7. multas & grauissimas causas superiùs enumeratas semper conspicua & illustris est. Isti talis multitudo non fuerunt: non erant ergo neque sunt Ecclesia Christi.

Neque

A Neque quicquam eos iuuare potest, quòd nunc demum aliquantulum illustres, & per varia loca propagatæ horum temporum sectæ sunt. Omnes enim alicuius nominis hæreses ad tempus, & alicubi terrarum, illustres fuerunt; sed nulla semper aut vbique. Arriani longo tempore floruerunt; penéque vniuersum orbem occuparunt: sed post annos 80. aut circiter obscuri esse cœperunt, Catholica præualente Ecclesia, Donatistæ in Africa quidem ita florebant, vt plusquam 200. Episcopatus haberent, passim ferè per omnes Africæ ciuitates, in Italia autem eodem tempore latitabant in speluncis, & montibus, vnde *montenses* dicti sunt, vt scribit Optatus. Diu quoque illa secta, vsque ad Gregorij magni tempora durabat, (vt ex Registro eius apparet) relliquiis eius nec dum in Africa sublatis. Manichæi in Oriente, maximè in Perside, notissimi erant; sed Romæ Augustini tempore latitabant, vt in confessionibus suis meminit. Nouatianorum à Cypriani tempore vsque ad Theodosium secundum, annis ducentis & amplius erant Ecclesiæ, sed obscuræ & paucis tantùm in locis cognitæ. In tota enim Occidentali Ecclesia, penitus exularunt. Iconomachi per totum Orientem latissimè propagati sunt, sed post vnum aut alterum seculum prorsus extincti sunt. Atque hæ sanè hæreses, maximè è cæteris omnibus, vel in loca & regiones dispersæ sunt, vel tempore perdurarunt. Reliquæ hæreses non item; sed vel citissimè euanuerunt, vel latè serpere non potuerunt. Aërius *fugatus ab omnibus Ecclesiis, vicis ac ciuitatibus* (vt scribit Epiphanius) *in siluis cum suis latitabat*. Vigilantius
B exiguam solam Galliæ partem seducere potuit, statim à Hieronymo profligatus. Iouiniani hæresis *cito* (ait Augustinus) *oppressa & extincta est, nec vsque ad deceptionem aliquorum sacerdotum potuit peruenire.* Idem de Berengario, Albigensibus, Vualdensibus, Abailhardo, ipsóque Vviclepho suprà notatum est. Tale quiddam, & prorsus eiusdem generis, est hodie Protestantum cœtus. A paucis annis cœptus, varia loca sed non omnia occupauit, suo tempore sicut cæteræ sectæ interiturus. Non ergo Ecclesiæ faciem, sed ipsissimam hæresis speciem gerunt Protestantes, etiam si (quod fingunt) ante hanc nostram ætatẽ extitissent, quia clarum id & illustre non est quòd sic extiterint. His omnibus accedit validissimi argumenti loco, quòd non possunt *edere origines Ecclesiarum suarum*, non possunt *euoluere ordines Episcoporum suorum*. Lutherus in Saxonia, Zuinglius Tiguri, Caluinus Geneuæ, Rotmanus in Vvestphalia, Osiander in Prussia, Zvuenckfeldius in Silesia, aliíque alibi sectarum authores, *Nemini succedentes à seipsis ordinati sunt*, vt de Nouato scribit Cyprianus: *de se nasci voluerunt*, vt scribit Optatus de Donatistis, & proinde ad Ecclesiam pertinere non possunt vt his verbis probat Cyprianus. *Habere*, inquit, *aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui in Ecclesia ordinatus non est.* Ecclesia enim vera non solum perpetua est, sed per certas Episcoporum successiones ab Apostolis deriuatas, perpetua est; vt suprà ostendimus, magísque adhuc suo loco ostendemus. Protestantes hanc successio-
C nem ostendere non possunt. Non sunt ergo Ecclesia. Sed vt omnia in Luthero veteribus hæreticis similia agnoscas, fuit Lutherus in Saxonia, qualis Victor Donatista Romæ in Italia. Nam vt Vvittembergæ in Saxonia, Ioachinus Vvestphalus, Georgio Maiori, Maior Melanchthoni, Melanchthon Luthero successit, sed ipse Lutherus nemini (monachus enim Apostata non Episcopus fuit; & si Episcopus fuisset, vt Constantinopoli Macedonius & Nestorius, tamen propter doctrinæ nouitatem à maioribus dissonantem nemini successisset, quia *illis præsbyteris* (ait Irenæus) *obaudiendum est, qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum, secundum placitum patris acceperunt*) sic olim Romæ apud Montenses Donatistas, (vt commemorat Optatus.) *Claudianus Luciano, Lucianus Macrobio, Macrobius Eucolpio, Eucolpius Bonifacio, Bonifacius Victori Garbensi successit; ipse autem Victor* (ait Optatus) *nec ante se aliquem illic sedisse monstrare potest, nec Cathedram aliquam nisi pestilentiæ ostendere. Erat itaque ibi Victor filius sine patre, tyro sine principe, discipulus sine magistro, sequens sine antecedente, inquilinus sine domo, hospes sine hospitio, Pastor sine grege, Episcopus sine populo.* Hæc ille. Sic etiam alibi de Maiorino primo Carthaginensi Donatistarum Episcopo, scribit. *Non Cæcilianus à Maiorino auo tuo* Parmenianum alloquitur) *exiuit, sed Maiorius à Cæciliano. Nec Cæcilianus recessit à Cathedra Petri, vel Cypriani; sed Maiorinus, cuius tu Cathedram sedes, quæ ante ipsum Maiorinum originem non habebat.* Hæc ille. Talis erat Vvittembergæ in Saxonia Lutherus, cum Melanchthone, Pomerano, Maiore, & aliis sibi succedentibus, Lutheranæ sectæ origo.

Causam protestantum nihil iuuat quòd hodie longè latéque propagantur.

lib. 2.

Lib. 1. Epist. 72. lib. 2. epistol. 34. lib. 3. epist. 32. & 35.

Conf. lib. 5. cap. 10.

Hær. 75.

Ad Quoduultdeum. Hær. 82.

Lib. 3. cap. 7.

6 Probatio.

Carent successione Protestantes.

Li. 1. Epist. 6.

lib. 1.

Vbi supra.

Ecclesia perpetua est, per certas Episcoporũ Successiones.

Supra cap. 5. Infra lib. 5. cap. 5. 6. 7.

Lutheranorum successio Donatistarum similis.

Lib. 4. ca. 43. & 44.

Lib. 2.

Lib. 1.

Talis erat Tiguri in Heluetia Zuinglius cum Bullingero, Gualtero, aliíſque ei ſucce- D
dentibus, Sacramentariorum patres à Lutherana ſecta diſiuncti. Talis erat Geneuæ Caluinus, & Beza ei ſuccedens, Caluiniſtarum primi Magiſtri. Talis erat in Sileſia Suenkfeldius ſuæ ſectæ primus Author, in Pruſſia Oſiander alterius factionis Dux, in Vveſtphalia Bernardus Rotmánus Anabaptiſtarum peſtilētiſſimus princeps. Omnes hi à ſeipſis orti & ordinati, nemini ſuccedentes, ſed à nobis exeuntes, non Dei Eccleſiam, quæ vna eſt in origine ſua, vt flumen; & vna in iunctura partium vt corpus; ſed veriſſimi nominis ſectas & hæreſes conſtituunt.

Noua quorundam Proteſtantum Argumenta, contra conſpicuam & perpetuam Eccleſiæ ſucceſſionem, refutantur.

CAPVT X.

Proteſtantum cauillationes cōtra Succeſſionē.

SED cùm contra viſibilis huius ſucceſſionis ratione perſonarum & locorum neceſſitatem, multa cauillentur hodie Proteſtātes, ea breuiter ſoluemus. Aiunt *ſucceſsionem continuam in fide quidem & Doctrina Eccleſiæ Chriſti promiſſam, non autem perſonarum & locorum fuiſſe, ideóque ad huiuſmodi ſucceſsionem demonſtrandam, eos à nobis cogi non poſſe nec debere.* E Deinde *nullo modo ſe ambigere* dicunt, *quin per omnes ætates multíſque in locis Deus fideles ſui verbi præcones excitauerit, vtcunque illi mundo ſemper conſpicui & cogniti nō fuerint.* Ad prius horum reſpōdemus. Fidei & puræ doctrinæ perpetuitas in Scripturis

Matth.16. promittitur tùm aliis multis, tùm his in locis. *Portæ inferi non præualebūt aduerſus Eccleſiā*

Matth.13. *meam. Bonum ſemen creſcit vſque ad meſſem. Meſsis autem eſt finis ſeculi. Ego vobiſcum ſum vſq; ad*

Matth.28. *conſummationē ſeculi.* At fides ſine perpetuis prædicatoribus verbi, eiſdémque legitimè

Rom.10. miſſis perpetuò ſubſiſtere & perdurare non potuit. *Quomodo enim credent ſine prædicāte, & quo modo prædicabunt niſi mittantur?* ait Apoſtolus. Et rurſum: *Nemo ſumit ſibi honorē, ſed qui*

Heb.5. *vocatus eſt à Deo tāquam Aaron.* Et iterum. *Chriſtus dedit Paſtores & Doctores, ad ædificationem corporis ſui, donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitionis filij Dei, &c.* Eſt ergo non ſecus

Epheſ.4. Paſtorum, prædicatorū & fidei magiſtrorum certa perpetuitas & perpetua ſucceſſio, quàm eſt ipſius fidei atque doctrinæ. Tales quoque Paſtores & Magiſtri ſunt certæ & diſtinctæ à reliquis fidelibus perſonæ, nec niſi in certis locis, certis ac definitis paræciis ac diœceſibus huiuſmodi perſonæ agunt. Non ſecus ergo Perſonarum & locorum certa ſucceſſio, quàm ipſius fidei & puræ doctrinæ perpetuitas promittitur. Deniq; non ſecus propterea illam demonſtrare proteſtantes debent, ſi ſibi Ec-
cleſiam Chriſti vendicare volunt, quàm fidei & puræ doctrinæ Euangelicæ perpe- F
tuam quandam integritatem, ſeſe demonſtrare poſſe iactitant, ſed vaniſſimè & falſiſſimè. Nam quod addunt, *non dubitare ſe quin per omnes ætates excitauerit Deus fideles, verbi ſui miniſtros,* in quibus videlicet iſta puræ doctrinæ perpetuitas conſeruata fuerit, licet vbi fuerint aut ſederint, neſciatur; id quàm futile perfugium ſit, alio iam in libro

Suprà lib.3. cap.7.8.& 9. oſtendimus. Sed & nunc preterea dicimus, hoc ipſum de quo ſe non dubitare affirmāt, niſi oſtendant tamen claréque demonſtrent, qui & vbi locorum illi miniſtri fuerint, non niſi ſumma cum leuitate, temeritate, & inſania illis credi à quoquam ſanæ mētis poſſe: maximè quum nihil ſit facilius, quàm hoc aſſerere: ſítque præterea cuiuis ſtultiſſimo hæretico non ſolùm qui nunc eſt, ſed etiam qui vnquam futurus eſt, perinde facile aſſerere & affirmare, ſuæ ſectæ homines iam olim quàm plurimos, ídque per omnes ætates extitiſſe, etſi eos demonſtrare non valeat: cui etiam ſic aſſerenti eadem facilitate & temeritate qua noſtris hodie hæreticis creditur, credi poſſet: vt ita nullus nouarum hæreſum & ſectarum finis ac modus reperiri queat, huiuſmodi ſtultiſſimæ coniecturæ & impudentes aſſertiones ſi ſemel audiantur aut præualeant. Poſtremò ſi mundo incogniti huiuſmodi miniſtri erant, profecto prorſus inutiles mundo erant. Nihil etiam ſimile cum illa Eccleſia quam Chriſtus in mundo plantaturus venit, illi belli miniſtri habebant. Chriſtus enim orauit pro ſuæ Eccleſiæ paſtoribus,

Ioan.17. *vt vnum eſſent, vt mundus,* (inquit Patri ſuo) *cognoſcat quia tu me miſiſti.* Ipſis quoque in

perſona

A persona dixit. *Vos estis lux mundi, Non potest Ciuitas abscondi super montem posita.* Quare nihil hac tergiuersatione & cauillatione, vel ineptius, veletiam impium magis. Matt. 5.

3. Cauillatio.

Addunt præterea, vt hanc successionis Personalis necessitatem declinent, *scriptum esse in Apocalypsi sub typo mulieris, fore vt Ecclesia fugeret in desertũ è conspectu & notitia hominũ fugata, ab Antichristo grandem & diuturnam persecutionem passura; ideóque si personarum & locorum successiones ipsi recensere & demonstrare possent, hoc ipsum argumento fore, ipsorum Ecclesiã veram Christi Ecclesiam minimè esse: Quin & propterea maximo argumento esse, adulterinam & Antichristianam esse nostram, quia huiusmodi successionem Episcoporũ & populorũ re vera producimus, & recensemus. I taque illos quidem pauciores suæ doctrinæ præcones, sed illos præcellentissimos & omni exceptione maiores proferre. Proferimus enim* (aiunt illi) *Petrũ, Paulum, Matthæum, Ioãnem, Marcum, Lucã, Timotheum, Epaphram, Iustinum, Irænẽũ, Cyprianum, Athanasium, Hilariũ, Ambrosium, Augustinũ: Gildam, Bertranum, Marsilium de Padua, Ioannem de Ganduno, Brunonem Andegauensem, V viclephum, Ioannem Huss, Hieronymum Pragensem. Et cum primis sanè illis, Apostolis & Euangelistis, omni ex parte; cũ cæteris sequentibus, in præcipuis & essentialibus Christianæ fidei articulis nostra doctrina cõsentit atque conspirat.* Hæc nuper Anglus quidã, Theologiæ se doctorẽ dictitans, edito libello vernacula lingua, constanter asseruit & seriò docuit, vt nostro huic de successione argumento quàm plenissimè responderet. Quæ quia ille ex communi (vt videtur) fratrum suorum sententia scribit, & his vanissimis fucis simpliciori populo imponit, imò maximo cum Protestantum Anglorũ applau-
B su (vt audio) tam stolidæ cauillationes exceptę sunt, & pro inuictis deprędicatæ, à me hoc loco breuiter confutari oportet.

Apocal. 12.

Vide incredibilem Protestantũ impudentiam.

Successio episcopalis Protestantum.

Primũ ergo, textus ille Apocalypseos ita obtorto collo in sententiã longè alienissimã pertrahitur & torquetur, vt nec olim Donatistæ (qui tamẽ ad perpetuã Ecclesiæ Christi durationem euertẽdam plurimis S. Scripturæ locis abusi sunt, vt videre licet apud Augustinũ in lib. de vnitate Ecclesiæ) nec hodie Lutherus, Melanchthon, Musculus, Caluinus, Centuriastæ Magdeburgenses, aut quispiã alius inter Protestantes doctior, hoc textu in huiusmodi sensum vsus vel abusus potius fuisse legatur. Et quidem loci ipsius circunstantia luculenter reclamat, sensúmque huiusmodi exhorret apertissimè. Sic enim se habent verba. *Et mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi pascat eam diebus* 1260. Et paulò post. *Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis, à facie serpentis.* Hæc ergo mulier, quæcunque tandem illa sit, trium tantùm annorum cũ dimidio persecutionem, à diabolo passura erat. Illa verò Protestantum conficta Ecclesia totis his mille ferè vt minimùm annis in deserto latuit, à Romano (vt aiunt) Antichristo à tempore saltem Bonifacij primi, perpetuò proculcata & oppressa. Itaque poterit fortasse hæc mulier Ecclesiam sub finem seculi regnante Antichristo futuram designare, illámque eius temporis grauissimam, sed breuem paucorum anno-
C rum persecutionem præfigurare: (quanquam si Augustino credimus, nec tunc quidẽ obscura erit Ecclesia, sed ita illustris, vt ad eius gremium etiam sub ipso Antichristo, aliquæ gentes se recepturæ & conuertendæ sunt) totum verò Ecclesiæ Christianæ, vel ab ipsis eius primordiis, vel à mille iam annis, progressum & cursum, hæc latitans in deserto mulier, nullo modo significare potest. Hoc enim ex diametro Christi Saluatoris apertissimis & lucul ẽtissimis verbis repugnaret, qui diligẽtissimè & manifestissimè nos præmonuit, ne in deserto Ecclesiã quæreremus. *Si dixerint vobis, ecce in deserto, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere.* Aduersus ergo luculentissima hæc, & manifestissima Saluatoris verba, ex obscura prophetia suspiciones quærere, & insignis demẽtia est & impietas maxima. Deinde quàm plurima S. Scripturæ loca, eadémq; Meridiana luce clariora, nullis tenebris inuoluta, nullis ambagibus circũfusa, nulla difficultate obscura, pro perpetuitate & propagatione illustri Ecclesiæ Christi, ex lege, ex Psalmis, ex Prophetis, ex Euangelio, in præcedentibus produximus. Et quenquã ne ita desipere, aut salutis suæ ita prodigum, aut negligentẽ esse existimabimus, vt aduersus tot ac tanta Scripturę, eadémq; *ita manifesta testimonia, vt nullo egeant interprete* (ait Augustinus,) illustrẽ nobis, cõspicuã, amplam, per omnes gentes diffusam, stabilẽ, permanentẽ, & nullis casibus perituram Ecclesiã demonstrantia; vnius prophetiæ obscuræ, quæque in multos probabiles sensus à multis trahi posset, ad obscuram aliquam in deserto quærendam Ecclesiã abduci se patiatur? Non est hoc aut prudentis, aut sobrii,

Cap. 13. & 14.

Apocal. 12.

De Ciuitate Dei lib. 20. cap. 8.

Matth. 24.

Protestantes in deserto quærunt Ecclesiam, contra manifestissimam christi doctrinam.

Lib. 2. & 3.

In lib. de vnitate Ecclesiæ cap. 16.

aut etiam pij cuiusquam Christiani: sed eorum tantùm qui abiecto semel omni pudore, & perfricta in omnem audaciam fronte, quam semel defendendam sententiam susceperunt, eam per fas nefásque, quóve iure quáve iniuria, tueri ac asserere pertinacissimè, apud sese statuerunt. Sed quod olim Donatistis Augustinus in eadem prorsus causa respondit, hoc Protestantibus hodie responsum velim. *Perscrutentur* (ait) *Scripturas, & contra tam multa testimonia, quibus ostenditur Ecclesia Christi toto orbe terrarum diffundi, vel vnum proferant tam certum, & tam manifestum, quàm illa sunt, quo demonstrent Ecclesiam Christi perisse de cæteris gentibus, & in sola Africa* (vel vt isti volunt, in deserto) *remansisse, tanquam ab alio initio, non ab Hierusalem, sed à Carthagine* (vel vt isti hodie volunt, ab Vvittemberga Saxoniæ) *vbi primò Episcopum contra Episcopum leuauerũt:* imò quod deterius est vbi Monachum Apostatam, & simplicem Sacerdotem, contra totius Christiani orbis Episcopos leuauerunt: id est, docentem audire, & nouas hæreses introducenti credere, & obsequi voluerunt. Vbi etiam non altare contra altare, aut Cathedram contra Cathedram erexerunt, vt de Nouatianis Cyprianus, de Donatistis Augustinus & Optatus olim conquesti sunt, sed altaria prorsus demoliti sunt, & Cathedras omnium subuerterunt, omnes totius orbis Episcopos, & Pastores, imò omnes omnium ætatum Patres & Doctores, (vt vno Luthero applauderent) non sine conuitiis & scommatibus explodentes. D

De vnitate Eccles. ca. 4.

Protestãtes hodie Donatistis & Nouatianis longè sceleratiores.

Deinde si fugiente in desertum Ecclesia, cessarunt illa Episcoporum, Pastorum, & Doctorum munera; quibus propagari, pasci, regi & gubernari Ecclesia solet ac debet; quomodo illa Christi verba vera esse poterunt quibus dixit, *oportere prædicare in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma,* quòd videlicet ex tali initio propagata Ecclesia, cresceret per omnes gentes, impleret omnes nationes terræ, & (vt alibi Christus dixit) *prædicaretur Euangelium in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniret consummatio?* Nam vel iam impleuit Euangelium omnes nationes incipiens ab Hierusalem, & sic consummatio iam venisse debuerat; vel deficiente illa ab Apostolis cœpta & propagata Ecclesia, atque in desertum his aliquot seculis fugiente, profecto quę supersunt adhuc gentes, quibus videlicet Euangelium prædicatum non est, audire iam de nouo Euangelium debent, ex altero quodam & secundo initio prædicationis, neque ab Hierusalem, vt Saluator dixit, sed aliunde sumpto; puta ab Vvittemberga, vt hodie Lutherani volunt; vel ex Bohemia vt Vviclephistæ volunt; vel denique ex Geneua, vt Caluinistæ plerique contempto Luthero desiderant: vt ita demum per Protestantes ad omnes gentes (quas hactenus sub Antichristo latuit) propagato & illustrato Euangelio, Christi verba vera comprobentur. Sed hanc Ecclesiæ reparationem, & hoc secundum exordiũ, legite nobis ô Protestantes in Scripturis, sicuti vobis legimus, *Incipientibus ab Hierusalem.* Sanè de hac dementissima olim Donatistarum, nunc vestra sententia, sic præclarè scriptum reliquit Augustinus. *Nisi fortè hoc restat hominum insaniæ, vt dicant, non ex illis Ecclesiis quæ fundatæ sunt per Apostolorum labores, adimpleri prædicationem Euangelij in omnibus gentibus; sed illis pereuntibus, earum reparationem futuram ex Africa per partem Donati & residuarum gentium acquisitionẽ. Puto quod ipsi etiam* * *rideant cùm hoc audiunt. Et tamen nisi hoc dicant, quod erubescant si dicant, non habent omnino quod dicant.* Et paulò post, citatis illis Apostoli verbis, *In verbo veritatis Euangelij, quod peruenit in vos, sicut in omni mundo est fructificans & crescens, sicut & in vobis, ex qua die audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate: Hæc* (inquit) *verba conueniunt cum Euangelio, vbi dictum est, Simile est regnum cœlorum homini seminanti bonum semen in agro suo. Postea exponitur, ager esse hic mundus. Sicut enim hîc ex quo seminatum est, crescere prædictum est vsque ad messem, ita & Apostolus dicit, In omni mundo fructificans & crescens, sicut & in vobis ex qua die audistis. Crescet autem vsque ad finem; quia vsque ad messem. Messis enim est finis seculi. Dicent ergo non solum Colossenses, ad quos data est, sed etiã cæteri omnes apud quos legitur hæc Epistola, vbi per Apostolicas literas constat bonum semen esse seminatum, et iam tunc crescere, & fructificare cœpisse;* * *Quid nobis adfertis noui? Nunquid iterum seminãdum est bonum semen, quando ex quo seminatum est, crescit vsque ad messem? Si dicitis perisse in illis locis, quod erat per Apostolos seminatum, & ideo esse rursus ex Africa seminandum; Respondetur: Legite nobis hoc ex diuinis oraculis. Quod profectò legere non potestis, nisi priùs ostenderitis falsum esse quod scriptum est, semen illic antè seminatum, crescere vsque ad messem. Et quia nullo pacto sibi diuina eloquia contradicunt, nullo modo in eis inuenietis, quod contra hoc tam manifestum recitare possitis. Restat* E F

Lucæ 24.

Matth. 24.

Vnicum est initium prædicationis Euangelicæ.

Legant Protestantes reparationem Ecclesiæ ab alio initio futuram.

De vnitate Eccles. ca. 15.

† *Non rident, sed grauiter hoc asserunt hodie Protestantes.*

Coloss. 1.

Matt. 13.

† *Hoc modo Protestantes hodie conueniendi sunt.*

A *ſtat ergo vt non ex diuinis libris,ſed ex vobis iſta dicatis. Proinde digniſſimè reſpondebitur, Anathema ſitis. Tenent enim Eccleſiæ Apoſtolico labore fundatæ, cum quanta cura ſibi prædictũ ſit. Si quis vobis Euangeliſauerit, præterquam quod accepiſtis, anathema ſit.* Hæc ille. Vobis ergo Proteſtãtum infœlix turba, meritò anathema dicit Catholica & vera Chriſti Eccleſia, qui in deſerto Eccleſiam quæritis; qui quaſi deperdita illa quam Apoſtoli incipientes à hieroſolyma cœperunt, & plantauerunt, ab alio ſecundo initio propagandam, & de nouo plantandam Eccleſiam venditatis; qui quod per Apoſtolos ſeminatum fuit periiſſe, ideóque rurſus ex Vvittemberga ſeminandum dicitis; vt propter vos mendax ipſa veritas inueniatur quæ dixerit, *ſemen Eccleſiæ creſcere vſque ad meſſem*, id eſt, vt ſeipſum expoſuit; *vſque ad finem ſeculi*. Sed quia vobis flagitioſè mentientibus (*mendaces enim Magiſtri* eſtis) ſemen veræ doctrinę creſcit vſque ad meſſem, nec creſcere poteſt, niſi per *operarios miſſos in meſſem*, iterum ſequitur Catholicam vulgò dictam Eccleſiam, ſolam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, ſolam eſſe verè agrum dominicum, quæ videlicet operarios ſuos, miniſtros verbi & Eccleſiarum paſtores, perpetua per omnes ætates ſucceſſione demonſtrare poteſt.

Auguſtinus Anathema Proteſtantibus dicit.

Anathema Proteſtantibus.

Matth. 13.

2. Petr. 2. Ioan. 5.

Sola catholica Eccleſia eſt ager Dominicus.

Iam verò ſucceſſio quam prętenditis, Apoſtolorum & Euangeliſtarum, merum eſt otioſi hominis nugamentum. Nunquid enim & nos, imò nonne omnes ſectæ Chriſtianorum, propheticam, Apoſtolicam, & Euangelicam doctrinam, id eſt Scripturas noui atque veteris teſtamenti ſeſe amplecti & venerari affirmant? Nonne omnes, Petrum, B Paulum, Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem legunt, & quæ ſcripſerunt, vt ipſum Dei verbum, omnes legunt? Sed Eccleſiam quærimus, quæ has Scripturas nobis commendauit atque commendet; quæ eaſdem & olim expoſuerit & hodie exponat; quæ omnem aliam doctrinam ſiue ex Scripturis collectam, ſiue extra eas traditam, ad nos per manus tradiderit. Hanc adhuc non oſtenditis. Nam quod ad reliquos enumeratos attinet, videte quàm nihil vos iuuant. Antiquos patres quos commemoraſtis, in multis doctrinæ articulis deſeritis: veteres hæreticos quos addidiſtis, in quibuſdam etiam (vt ipſimet agnoſcitis) non probatis. Nullos ergo habetis quos ſequamini. Alioqui & Iudæos & Mahometiſtas, in hac Succeſſione veſtra, eodem iure commemorare debuiſtis. Nam cum Iudæis vetus teſtamentum, cum Mahometiſtis magnam vtriuſque teſtamenti partem, vnius Dei cultum, multáque alia agnoſcitis & tenetis. Sed vt non propterea hos Patres veſtros eſſe aut Eccleſiæ veſtræ lumina (opinor) agnoſcitis, ſic nec Patres illos antiquos, nec etiam hæreticos commemoratos, Eccleſiæ veſtræ lumina ac Magiſtros fuiſſe vlla ratione agnoſcere poteſtis. Nam quod adieciſtis, *in præcipuis & eſſentialibus fidei articulis cum Antiquis Patribus commemoratis vos cõſentire & conſpirare*, etiam illud falſiſſimum eſt. Diſſentitis enim ab eis in tota Sacramentorum doctrina, in Eccleſiæ poteſtate, de Inuocatione & cultu diuino; in articulis de gratia, de libero arbitrio, de Iuſtitia Chriſtiana, de bonorum operum me-C rito, de peccato originali, eiúſque reliquiis & corruptione naturæ humanæ, tam ante gratiam reconciliationis ſuſceptam quàm pòſt, & de aliis quàm plurimis eiſdémque apprimè neceſſariis Orthodoxæ fidei articulis, quos vel recenſere prolixum eſſet. Cuius ſanè rei argumento luculento, veſtra ipſorum confeſſio eſt. Veſtri enim Centuriaſtæ Magdeburgenſes per omnes centurias & ætates, etiam à proximo pòſt Apoſtolorum ætatem ſeculo, in capite *de Inclinatione doctrinæ*, omnium illorum patrum quos ſuperius commemoraſtis, graues errores in dictis articulis, aliiſque permultis diligenter & ſtudioſè notarunt. Errores autem reputant, quoties cum Orthodoxa Catholicorum ſententia ſentiunt. Non ergo vobiſcum qui ab ea quàm latiſſimè aberratis, conſentientia ſcribunt.

Proteſtantes nullos habent quos ſequãtur.

In quantis Articulis ab Antiquis Patribus diſſentiunt.

Quæſtiones de forma & regimine occultæ Eccleſiæ, quam ſupponunt, Proteſtantibus propoſitæ: & Reſponſiones eorum ad ſingula, cum Replicis ad reſponſiones ſingulas.

CAPVT XI.

Quæstiones de forma Ecclesiæ Protestantum.

SED hæc absurdissima occultæ & latentis Ecclesiæ, cuius nulla Successio ostendi potest, opinio, multò luculẽtior apparebit, si tantisper hos homines interrogemus, quænã Sacramenta, quibus, & quando, hęc occulta Ecclesia administrauerit? Quam vnquã disciplinã exercuit? Quibus & vbi verbum prædicauit? Quas hæreses repressit? Quæ consistoria habuit? Vbi cõcilia coegit? Quomodo turbulenti fratres ab Ecclesia audiendi, & iudicandi ad eam perduci potuerint? Deniq; vbi Synaxes celebratæ, vbi matrimonia inita, vbi baptismus datus? Vbi postremò aut qualis tandem ad Christi fidẽ collectio, si qui fortè per aliquas ætates Christo nomẽ dare, & ab ethnicismo ad religionẽ Christianam transire voluissent? Quæ templa, quas fidei scholas erexistis? Cuius tandem religionis monimẽta vt Basilicas, monasteria, Academias nisi Romanæ, hoc est, nostræ & Catholicæ designare potestis? D

Responsio ad singula.

Ad singula respondet confidenter hic doctor Anglus. Ad primũ quidẽ de Sacramentis dicit, factũ id fuisse quoties per Antichristi Papæ tyrannidẽ id facere licuit. Idem quoque de Ecclesiasticæ disciplinæ conseruatione respondet. Quandocunque enim cessaret persecutio, excõmunicationibus & censuris locũ fuisse, vt de suo tẽpore quum pax Ecclesiis daretur, scribit Cyprianus. Verbũ autem fidei illis prędicatũ fuisse, qui ad illud audiendũ accedere voluerunt. Hæreses porro repressas ab illis esse, persecutionẽ nostram tolerando. Consistoria se & tribunalia habuisse, qualia habuerunt Apostoli, de quibus non legitur quòd vlla habuerint. Concilia ab illis coacta fuisse, E quoties per nos liberũ erat, vbi etiam ex solo Dei verbo, non ex suffragiorũ pluralitate Controuersias cõposuerunt. Ad Ecclesiæ verò Iudiciũ quod attinet, quo fratres turbulenti adducendi erant, in Ecclesia sub cruce posita & persecutionẽ assiduam patiente, expectari hoc non debere. Baptisari autem, ad Synaxim conuenire, matrimonium inire, aut alioqui huic Ecclesiæ, se de nouo adiungere qui voluisset, eam quanto studio ac diligentia potuisset quærere illũ & indagare debuisse; vt illa tandẽ iuuenta, voto potiretur suo. Neque enim multũ referre, manifesta ne sit Ecclesia, nec ne. Nam & in tot Romanorũ Pontificũ schismatibus, Ecclesię caput obscurũ & incertũ fuisse, vt cui adhærendũ esset, non satis sciri tum possit. Illa verò schismata etiã totis 40. annis interdũ perdurasse. Romanã tamen Ecclesiã nequaquam propterea penitus defecisse dici posse. Postremò occultã & incognitam mundóq; despicabilẽ suorum societatem, Christo nihilominus, eiúsq; viuis mẽbris conspicuã, & gloriosam extitisse. De templis erectis, de religionis suę monimẽtis designandis laborandũ adeo non censet. Neque enim templorũ exædificationẽ necessariò probare, pios esse qui ædificarunt; Quanquã etiã Constantinus (ait ille) multas nobis Basilicas extruxit: Neq; Apostoli, si hoc ipsum rogati ab Ethnicis fuissent, alia monimẽta quàm ethnicæ superstitionis designare potuissent. Nihil itaque hoc postulatũ valere. Hęc ille; satis, vt sibi videtur, aptè & acutè singulis respondenda locutus. Quanquã verò hæc misera suffugia, cordato & erudito lectori etiam nauseam penè mouere, certè magno fastidio esse non dubito, tamen ne simplicioribus aliquo fuco imponatur, & breuiter commemorãda, & succinctè refutanda existimaui. Quod vt statim aggrediar, ad primũ euasionis genus, quo in Romanæ Ecclesiæ persecutionẽ (vt vocat) omnẽ culpam prætermissi Sacramentorũ vsus, & neglectæ disciplinæ Ecclesiasticæ confert, breuiter respondeo; vel ex hac ipsa miseri hominis confessione, luculenter conuinci, confictã eorum Ecclesiã sectam & adulterã fuisse, nostrã verò Romanã veram & germanã Christi sponsam extitisse. Præualuit enim Romana Ecclesia, ex hac confessione, aduersus illã suam in deserto positam: ídque multis iam seculis. At disertè Saluator de sua Ecclesia dixit; non solum quòd nescio quis Papa Romanus, aut Paparũ successio, sed quòd nec ipsæ portæ inferi aduersus eam præualerent. Nec ergo illorũ commentitia Ecclesia vera Christi Ecclesia esse potuit, aduersus quã tot seculis & tam continua tot annorũ serie præualitũ est; nec Romana Ecclesia quæ vna sic præualuit, aut secta aliqua aut Antichristianismus esse potuit, sed ipsissima Christi Ecclesia: quæ sane huiusmodi est, vt non solũ contra eam nullo vnquam tempore præualeatur, sed etiam præualeat ipsa contra omnes falsi nominis scientias & sectas; tanquam ipsius *veritatis* (vt Apostolus loquitur) *columna* validissima *&* *firmamentum* solidissimum: Prætereà de sectis & hæresibus dixit Apostolus, quòd *vltrà non præualerẽt, sed insipientia eorũ manifesta omnibus* futura esset; Petrus quoq; de eisdem dixit. *Perditio eorũ non dormitat.* De bestia quoque in Apocalypsi

Replica ad singulas Respons. partes. F

Ad 1. de persecutione quæ Religionis vsum sustulisse dicitur.

Matth. 16.

1. Tim. 6.
2. Timo. 3.
2. Petr. 2.

A Apocalypsi(quam isti homines Romanũ Antichristũ esse volunt) disertè dicit Scriptura, *Oportet eum solui modico tẽpore.* Hęc sectarũ & hæresum nota est, vt à vera Ecclesia conculcẽtur omnes & obliuioni tradátur: vt copiosiùs est suprà disputatũ. Sic istorũ hominũ maioribus, quos fingunt in deserto, (neque enim ostendunt in mundo vllos) accidit sub Romanæ Ecclesiæ gubernaculis. Protriti semper sunt omnes gladio Spiritus & vi verbi Dei citò repressi, quoties emergere aut caput vspiam terrarũ attollere potuerunt. Nam quod ad persecutionẽ & crucẽ attinet, quam etiam subinde vera Ecclesia Christi sustinet, illa talis non est nec vnquã fuit, vt lucẽ prędicationis Euangelicæ extinguat, vel extinxerit aliquádo; vt Sacramentorũ vsum sustulerit: vt disciplinam Ecclesiasticã fregerit: vt externam Ecclesię politiam aut formã, in iis quæ ad salutem necessaria sunt, impediuerit. Hinc enim factũ est, vt etiam de tribus primis Centuriis Ecclesiæ christianæ, quæ sane grauissimas penéque perpetuas persecutiones (raris admodũ & breuibus induciis datis) passæ fuerunt, clarissima Religionis Orthodoxæ monimenta habeamus. Extant illorum temporũ de doctrina Religionis, nobilissima scripta: Habemus Episcoporũ & Pastorum illorũ temporum in Ecclesiis maximè illustribus, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, Ephesina, & aliis (in quibus tamen locis maximè feruebat persecutionum rabies) perpetuam seriẽ & successionem testatissimam, in historiis videlicet Ecclesiasticis Eusebij, Socratis, Sozomeni, Theodoreti, Euagrij, Ruffini. Notantur illorum temporũ hæreses. Scitur B quorum Patrum opera & studio repressæ fuerint. Multa de illorum temporum disciplina, de excõmunicationibus, degradationibus, aliísque pœnis & censuris Ecclesiasticis leguntur. Imò tum demũ maximè & seuerissimè Ecclesiæ disciplinam viguisse, quum multa alia, tum pœnitentiæ illæ publicæ, & solennes, & ad multos annos productę, de quibus tam multa apud Antiquissimos scriptores, Tertullianũ, Origenem & Clementẽ reperiuntur, testatũ faciunt. Quid, quòd etiam illis ipsis temporibus contra hæreses & hæreticos Concilia crebrò coacta fuerint? Sub victore Romæ, circa quęstionem paschatis, persequente Ecclesiam Seuero. Antiochiæ cõtra Paulũ Samosatenum semel atque iterum, etiam ipsius Valeriani Imperatoris ethnici ope implorata & impetrata. Carthagine & Romæ contra Nouatũ persequente Ecclesiã Decio. Deniq; ab Apostolis ipsis, præsbyteris, & senioribus, nequicquã persequente eos tota Hierosolymitanæ vrbis totiúsq; Iudeæ politica potestate, Hierosolymis in Synodo cõuentũ est, & de re grauissima definitũ: Plura huius generis postea ex alia occasione proferemus. Tale aliquid (vos Protestantes) in vestra cõmentitia Ecclesia dum in deserto latitaret, factum aliqua ex parte fuisse ostendite. Verũ quidem est, remissiorem aliquando & intensiorem Ecclesiæ disciplinam fuisse, propter Ecclesiæ vel persecutionem vel pacem, vt cõmemorat Cyprianus. Non tamẽ nulla fuit. Vos autem disciplinam vestræ Ecclesiæ nullam, nec intensam nec remissam ostendere potestis.

Apocal. 20. Suprà lib. 3. cap. 9.
Sectæ proprium est ab Ecclesia extingui.
Veræ Ecclesiæ persecutio externam eius formã & politiam nunquàm sustulit.
Eufeb. lib. 7. cap. 24.
Infrà lib. 7. cap. 8.
Serm. 5. de lapsis.

C Quàm verò ridiculum est, hæreses à vobis repressas fuisse, persecutionem illatam tolerando? Itáne verò olim hæreses represserũt Sanctissimi Episcopi primorum illorum seculorum, ac non etiam sententiis latis, scriptis libris, coitione Synodali, eas represserunt? An non legistis beatum Petrum Alexandrinum Episcopum, etiam in vinculis constitutum, Arium excommunicasse, suúmque successorem Achillam primò, deinde Alexandrum designasse? Cyprianum quoque exulem ad suos scripsisse, ne ad Nouatianorum Basilicas accederent? Sic alij Episcopi in carcere, in vinculis, in exilio, ad metalla damnati, officium tamen Episcopale exercuerunt. Cuius rei exempla historia Ecclesiastica permulta suppeditat.

V. Beda in martyrolog. Lib. 1. epist. 8.

Illud verò perbellũ est, prędicatũ illis fuisse qui audire voluerunt, & sacramentorũ vsum illos habuisse qui latentẽ Ecclesiã diligenter quęsitã inuenire potuerunt, aut deniq; in Ecclesia afflicta, Iudicij normã expectari non debere. Quæ nescio an ridiculè magis & ineptè quã sceleratè & impiè dicãtur. Hæc enim ne aliquãdo fieret, ne prædicationis defectus esset, ne sacramentorũ vsus (res ad salutẽ maxime necessaria) vllo vnquam tẽpore petentibus deesset, ne disciplina iaceret, ne ad fidẽ Christi aditus non pateret, his inquã aliisq; grauissimis de causis, Ecclesiã suam Christus, conspicuã, manifestam & illustrẽ, non sibi tantũ & membris sui corporis viuis, sed etiam toti mundo esse voluit, vt alio in loco accuratè satis, nisi fallor, demonstratum est.

Ad 1. de prædicatione et sacramentorum vsu.
Lib. 2. cap. 3. & 6.

Quod ad consistoria verò attinet, habuerunt illa Apostoli, vbi sedes fixerunt,

& Cathedras posuerũt,Romę Petrus, Hierosolymis Iacobus,Ephesi Ioannes, aliíque alibi. Nec si non habuissent, succedenti tamẽ tot seculis Ecclesiæ illa defuisse debere vlla ratione sequitur. Quod autem postremo loco, táquàm magnũ aliquid subiicitur, de Romanorum Pontificum schismatibus, nihil simile habet cum commentitia hac Protestantum in deserto Ecclesia. Aliud enim est, de supremo Ecclesiæ capite & Episcopo dubitare, quæ persona locum legitimè occupet; aliud nullum plane episcopum, nullum pastorem Ecclesiæ suæ, ídque per totos mille annos & amplius proferre posse. Etsi incertus tum Papa esset, certi tamen erant singularũ Ecclesiarum episcopi & Pastores. Deinde non tam difficile erat doctioribus, à quibus multitudo pẽdebat, intrusum à legitimo Pontifice dignoscere. Nec erat illud religionis, sed regiminis schisma. Nec à Pōtifice simpliciter, sed ab hac persona, tanquã non legitimè Pontificatum adepta, sese homines segregabãt. Deinde paucorum annorum hæc schismata erant, maiúsque pietati & morũ sanctitati propter scandalum, quàm fidei & purę doctrinæ detrimentum afferebant. Tota reliqua politia, & disciplina Ecclesiastica in singulis Christiani orbis prouinciis, hoc non obstãte schismate, vigebat. Quare nihil affine, nihil simile habet, cum hac deserta & fugitiua; quæ nec Sacramentorum vsum, nec disciplinæ vigorẽ, nec prædicationẽ verbi, nec vllũ denique Christianæ religionis vestigiũ aut monimentũ, per aliquot seculorũ seriem, nullos Pastores, nullos Episcopos, nullã Ecclesiæ formã continua serie decurrentẽ proferre, aut demõstrare potest. Quamobrẽ quod de templis aliísq; religionis Christianæ monumẽtis subiungit, primùm ex templorũ structuris, non probari sanam fidẽ eorum qui extruunt, deinde Constantinũ illis Basilicas extruxisse, ac postremò, idem ab Apostolis postulari sed iniquissimè potuisse, ad primũ respondetur; templorũ structurã certũ esse Religionis alicuius argumentũ, in cuius vsum & officia illa templa extruũtur; vt cunque ille qui structuræ author est, improbus & hypocrita esse queat. Itaque quæ religio nullũ sibi extructũ toto orbe templũ designare potest, illa quin sit vanissima mereq; cõmentitia dubitari non potest. Constantinus autem Basilicas suas Romæ potissimũ extruxit vt S. Petri, S. Pauli, S. Sebastiani, S. Crucis in Hierusalem, aliásque amplissimas quę vsque hodie visuntur, sed Romanæ Ecclesiæ & religionis Romanæ (quam execrãtur Protestantes) vsibus illas extruxit, non Protestantum Ecclesiæ quæ nondum vsquam extiterat. Ab Apostolis verò postulari talia Religionis monumenta nisi stultissimè non poterant, quia gentibus vniuersis noua prorsus, & toto orbe inaudita fuerat, quam afferebant, & prædicabant, Religio. Nunc verò post mille quingentos Christianæ religionis annos, idem à vobis Protestantibus postulare, qui vobis solis verum Christianę Religionis vsum & veram Ecclesiam vendicare vultis, non stulta tantum non est, sed planè æquissima & necessaria postulatio est. Cui profecto aliter satisfacere nõ potestis, nisi vos ipsos totius orbis Apostolos esse, nec alios illos à Christo missos legatione sua rectè functos fuisse, sed sine fructu laborasse (quẽ tamen Christum *allaturos ipsos, & mansurũ quoque fructum quem attulerant*, disertè promisit) ore impudentissimo dicatis. Quamobrem missa iam vanissima obstinatorum horum hominũ tergiuersatione, variáque contra Successionis tam necessarium punctum cauillatione, ad reliqua iam falsæ ipsorum Ecclesiæ illustria argumenta proferenda pergemus.

Ad 3. de Consistoriis, & De schismate Rom. Pont.

Ad 4. de templis aliísque Religionis monumentis.

Ioan. 15.

D E F

Quòd Protestantes, ad veram Ecclesiam non pertineant, inde demonstratur, quia non sunt Ecclesia aut Societas Apostolica.

CAPVT XII.

QVIN & hæc iusta & firma contra eos probatio erit, quòd non sit Protestantum multitudo, Ecclesia Apostolica. Non enim communicat Ecclesiis Apostolicis; Romanæ scilicet, quæ sola iam Apostolica remansit; & quæ sola, qùum cæteræ remanerent, tantæ tamen authoritatis fuit, vt non nisi ex illa sede certam episcoporum successionem peterent, Tertullianus; Irenæus, Epiphanius, Optatus, Augustinus, vt iam ex eorum verbis audiuimus. Sed etsi cæteræ Ecclesię apostolicę, Antiochena, Alexãdrina, Hierosolymitana, Corinthiaca, Ephesina

& aliæ

A & aliæ Christianæ iam esse desierint; manet tamen illarum Ecclesiarum fides & doctrina, illustris & vsque hodie notissima, per sacerdotum & Episcoporum monimenta qui in illis sedibus floruerunt. Quid enim olim crediderit Ephesus, quid Alexandria, quid Antiochia, quid Hierusalem, quid Corinthus, partim per Conciliorum decreta, quibus harum sedium Episcopi & Presbyteri interfuerunt; partim ex historiis veterum temporum; partim etiam per quorundam scriptos libros etiam hodie elucescit. Athanasij, Cyrilli, Theophili Alexandrinorum; Cyrilli Hierosolymitani, Ignatij Antiocheni, Maximi, Epiphanij, Theodoreti, Chrysostomi, Basilii, & aliorum scripti libri, harum rerum testimonia sunt. Nam & hac ratione cum Ecclesiis Apostolicis communicare nos posse docet Tertullianus. *Ipsa*, inquit, *doctrina hæreticorum cum Apostolica comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronunciabit, neque Apostoli alicuius Authoris esse, nec Apostolici viri. Ad hanc itaque formam prouocabuntur hæretici ab illis Ecclesiis, quæ licet nullum ex Apostolis vel Apostolicis viris Authorem suum proferant, tanquam multo posteriores, & quia quotidie nouæ instituuntur, tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ deputabuntur, pro consanguinitate doctrinæ.* Hæc ille. Protestantum ergo multitudo quæ omnium Apostolicarum Ecclesiarum fidem, doctrinam, communionem damnat, aspernatur, violat; (nam statim post Apostolorum tempora, erepsisse passim in Ecclesias errores docent) quæ Patres, Episcopos, Synodos omnium Ecclesiarum, quæ vel ipsæ Apostolicæ, vel Apostolicis consentientes erant, similiter auersatur & cõtemnit; certè Apostolica societas non erit: & proinde nec Ecclesia vera nec Apostolica esse potest; vtcunq; de Scripturis Apostolicis atque Propheticis (quod omnes hæretici semper fecerunt) gloriantur, séque eo nomine, quia solas illas legunt & amplectuntur, Apostolicam esse societatem mentiuntur & imperitis imponunt. Præterea sicuti olim Donatistis Augustinus dixit, *Vos ad Romanos Epistolam tenetis, sed Ecclesiæ Romanæ non communicatis*; (De vnit. Ecclesiæ cap. 10.) & ante eum Optatus, eisdem dixit, *Vt quid audetis Epistolam ad Romanos legere, in quorum communione non estis?* (lib. 6. contra Parmen.) sic hodie Protestantibus meritò Catholicus dixerit. Frustrà Epistolã ad Romanos legitis, qui Romanæ Ecclesiæ communicare non vultis. Quin & cum Optati verbis (loco citato) contra eos rectè concludimus. *Cùm hæc ita se habere constet, intelligite ab Ecclesia Sancta vos esse concisos.*

In lib. de præscription.

B

Idem demonstratur, quia nullam habent fidei, aut religionis vnitatem.

CAPVT XIII.

C AT superest adhuc vna ratio, sanè euidentissima & efficacissima, quæ planè ostendit ad veram Dei Ecclesiam Protestantes pertinere non posse. Ea est, quòd non solùm à nobis, & à totius orbis Christiani communione separati sunt atque diuulsi, sed & inter seipsos in varias sectas & factiones mirabiliter dissecti atque diuisi sunt. Hæc enim perpetua est hæresis nota, sicut vnitas Ecclesiæ. Nam de vera Ecclesia dicitur, quòd sicut *vnus est Dominus, ita vna est fides*: & pro vera ac tota Ecclesia quum oraret Christus, id prolixè rogauit, vt in vnitate conseruaretur, dicens. *Non pro eis rogo tantùm, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te; vt & ipsi in nobis vnum sint, vt credat mundus, quia tu me misisti.* In hunc etiam vnitatis conseruandæ finem, datos fuisse à Christo Apostolos, Prophetas, Pastores, Doctores, Paulus docet. *Vt occurramus*, inquit, *omnes in vnitatem fidei, nec circunferamur omni vento doctrinæ.* Contrà verò, *omne regnũ* (ait Christus) *in se diuisum desolabitur*: & exclamat Apostolus. *Nunquid diuisus est Christus?* quia nihil hoc absurdius, aut à vero Dei populo alienius esse iudicauit. Fuit ergo mutua hæc dissentio & diuisio perpetua hæresis nota, sicut vnitas est Ecclesiæ perspicuus & proprius character. Istud verò, si veteres omnes hæreses inspiciamus, erit adhuc multò illustrius. De Valentinianis & Marcionitis sic scribit Tertullianus. *Mentior si non à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Idem licuit Valentinianis quod Valẽtino; idem Marcionitis quod*

8. Probatio.

Diuisio perpetua hæresis Nota.

Ephes. 4.

Ioan. 17.

Ephes. 4.
Matth. 12.
1. Cor. 1.

Lib. de præscription.
Valentinianorũ & Marcionitarum Diuisio.

Marcioni;de arbitrio suo fidem innouare.Denique penitus inspectæ omnes hæreses, in multis cum authoribus suis dissentientes depræhenduntur. Hæc ille.Eandem Valentinianorũ mutuam dissentionem describit Irenæus;indéque colligit,ad Ecclesiam eos pertinere non posse. Quum enim varias eorum & pugnantes sententias enumerasset;*Semetipsos, inquit,quales sunt arguunt,de eisdem verbis non consentientes.Nos autem vnum & solum verum Deum Doctorem sequentes,& regulam veritatis,habentes eius sermones,de eisdem semper eadem dicimus.* Hæc ille. Arrianorum mirabilem diuisionem Ambrosius,Epiphanius, & Nicephorus copiosè describunt. Ab Arrianis enim reliquis secessit Aëtius, & eius sectator Eudoxius. Ab ipso Eudoxio segregatus Eunomius,suos quoque sibi seorsim conuentus fecit. Ab hoc quoque Eunomio Theophronius,quòd in magistri doctrina acquiescere nollet, reiectus est,& sub suo nomine hæresim instituit. Alius quoque Eutichius ab eodem Eunomio reiectus,suæ quoque hæresis author extitit, vt horum discipuli Eunomioeutychiani & Eunomiotheophroniani dicti fuerint.Arrianorũ autem duo præcipua capita fuerũt;Dorotheus,quẽ veteres Arriani sequuti sunt;&Marinus,cuius sectatores Gothiani seu Psathyriani vocati sunt.Plane sicut hodie & nostrę se hæreses prodiderunt.Discessit enim à Luthero Zvvinglius,vt ab Arrio Aëtius. Discessit ab vtroque Osiander vt alter Eunomius.Et ab ipso Osiandro sic discessum est,vt alij nunc Antosiandrini,alii Semiosiandrini nuncupentur, sicut olim Eunomioeutychiani, & Eunomiotheophroniani.Veteres Lutherani adhærent hodie Flacco Illyrico,vt veteres Arriani Dorotheo.Recentiores Melanchthonis vestigia sequuntur, vt illi alii Marinum sequuti sunt.Quanquam hoc hodie discrimen est,quòd multo numerosior sectarum diuisio facta est,quàm sub vlla vnquam hæresi factum legimus. Nam præter iam enumeratos,habemus Anabaptistas,Caluinistas,Vbiquitarios,Trinitarios,Adiaphoristas, Puritanos,& alias permultas sectas vsque ad numerum pene centenarium, sicuti in suo Dubitantio collegit Gulielmus Lindanus. Sed ad alias hæreses pergamus. In hæresi Macedonianorum,duo Capita erant. Macedonius ipse, & qui ab eo discessit Eutropius. Ex Nouatianis,alia Sabbatianorum secta exiuit. Donatistarum variæ erant partes. Rogatistæ,Maximinianistæ,& Circuncelliones. Nestoriana & Eutychiana hæresis circa personam Christi in duobus extremis errans,Conciliorum Ephesini & Chalcedonensis authoritate damnata, nihilominus propter hominum peruicaciam tantæ Authoritati parere nolentium, statim in plurimas sectas abiit. Mox enim post Chalcedonense Concilium longè amplissimum,plurimi à Catholica Ecclesia sese separantes,vno vocabulo διακρινομένους, quasi dicas ambigentes & dubitantes sese vocarunt,quasi quibus nondum satisfactum esset:quemadmodum sanè hodie,nequicquam celebrato celeberrimo Concilio Tridẽtino,vocant se hæretici moderni Protestantes,quia adhuc quasi contra sentẽtiam iniquè latam,aut vim à iudice iniquè illatam protestantur.Istorum autem ambigentium seu Protestantium,duodecim statim sectæ exortæ sunt,suis nominibus & Authoribus distinctæ. Qui enim Eutychetis hæresim amplexi sunt,& propterea Monophysitę dicti,eam non vno modo asserendam putarunt. Aliter enim Acephali duce Seuero,aliter Iacobitæ authore Iacobo,aliter Theodosiani & Iulianistæ à suis ducibus nuncupati Eutychetis hæresim defendebant.Nestorio quoque plurimi adhærebãt,sed incredibili discordia. Ex Nestorianis enim hæ sectæ prodierunt.Tritheitæ duce Ioanne Philopono,Agnoetę duce Themistio Philosopho,Theopaschitæ,Armenij,Seueritę,Aphthartodocitæ,& his aduersi Phãtasiastæ.Alia illustris erat Monothelitarum hæresis,propter quam 6. generale Concilium Constantinopoli congregatum fuit.Horum diuisionem commemorat Agatho Papa,in Epistola ad Imperatorem Constantinum, demonstrans eos planè ab Ecclesia alienos esse,cuius vna & eadem est semper in rebus fidei vox & doctrina.*Omnes,inquit,& alterutrum vnusquisque eorum condemnat,sicut variæ eorum & instabiles in scriptis definitiones asseuerant:modo vnam voluntatem & vnam operationem in Christo ponentes;modo nec vnam nec duas operationes;modo rursum vnam voluntatem & vnam operationem; modo duas voluntates & duas operationes;itémque vnam voluntatem & vnam operationem;& denuo nec vnam nec duas,& alius vnam & duas.* Hæc ille.Hæc de præcipuis & nominatissimis hæresibus breuiter attigisse sufficiat.Sanè qui Euthymij Panopliam, Theodoreti libellum hæreticarum fabularum,Epiphanij Panarium, Augustinum ad Quoduultdeum,Philastrium & Damascenum de hæresibus,& maximè historiam Ecclesiasticã Euse-

Lib.4.ca.69.

Ambrosi. de fide lib.1.c.4. Epiph.hær. 73.de Semiarrianis. Niceph.li.12. cap.29.

Arrianorum diuisio.

Diuisio hæreticorũ hodierna, veteribus hæreticis simillima.

Macedonianorum Diuisio.

Donatistarum Diuisio.

August. ad Quoduuldeũ hær.69.

Protestantes veteres.

Eutychetanorũ Diuisio.

Vide Nicephor.lib. 18. cap.45.

Nestorianorũ Diuisio.

Action.4.

Monothelitarũ Diuisio.

A Eusebij, Socratis, Sozomeni, Euagrii, ac post eos Zonaræ, diligenter inspiciat, facilè animaduertet nullam hactenus alicuius nominis hæresem extitisse, quæ non statim in varias sectas & partes, dissecta fuerit.

Videamus ergo quæ sit Protestantum vel vnitas vel diuisio: siquidem & illa veræ Ecclesiæ, & hæc hæresis nota est quam certissima. Sanè multis ad hanc rem demonstrandam verbis opus non est. Notissimæ enim sunt sectę Lutheranorum, Zvvinglianorum, Caluinistarum, Vbiquitariorum, Anabaptistarum, Osiandrinorum, Zvvenkfeldianorum, Trinitariorum, plurimorúmque aliorum, quorum singulas opiniones & sententias quas asserunt, loca in quibus habitant, authores quos sequuti sunt, commemorat diligenter vir celebris memoriæ Fridericus Staphylus, in Apologia sua priori, parte 3. & adhuc copiosiùs (quod ad opiniones & sectas attinet) Gulielmus Lindanus in suo Dubitantio.

Diuisionis Protestantum, argumenta.

1 *Nomina sectarum.*

Huius quoq; dissensionis mutuæ, planè acerbissimę & implacabilis, euidētissimo argumento esse possunt, mutua eorū & cruēta de religione certamina; quib9 alter alterū editis libris coarguit, maxima animorū contētione impugnat, cōuitiis, maledictis & opprobriis onerat, proscindit, lacerat. Enimuero statim post huius noui Euangelii exortū, anno sane 1528. Zvvinglius & Oecolāpadius cōtra Cōfessionē Lutheri de Cœna Domini publicè scripserunt. Qúmq; anno 30. cōtra pacta cōuentus Marpurgici (vbi vt de hac Controuersia neutra pars aliquid scriberet cōuentū vtrinq; fuerat,) Lutheri
B sententiā Melanchthon scripto propugnaret; cōtra eundē, stilū suū satis acerbè stringit Oecolampadius. Lutherus quoque ipse, vt omnem contra Zvvinglianos moueret lapidem, scribit ad Albertum Marchionem Brandeburgensem anno 32. eodemq; fere tempore Argentoratensibus; necnō & sequenti anno 33. Francofurtensibus; ne vllo modo Zvvinglianis communicent, néue apud se illos residere permittant. Quum verò hoc dissidium tantum & tam vehemēs, omnibus modis celare & occultare Zvvingliani contenderēt, scripsit Ioachimus Vadianus an. 36. sex libros Aphorismorum de consideratione Eucharistiæ, ostendens nullo modo Zvvinglianis cum Luthero conuenire. Deinde quum an. 38. scripsisset Caluinus libellum, cui titulum dedit. *Summa confessionis de Sacramentis*, ibíque asseruisset, *Augustanam confessionem eandem esse cum Tigurinorum doctrina*; Hanc eius impudentissimam vanitatem, eodem anno certatim oppugnant Lutheri. Nec id quidem immeritò, quum toti Germanię notissimum esset, paucis ante annis, (anno videlicet 30.) quum Augustæ Lutherani Confessionem suam Cæsari & Principibus exhibuissent, (quæ & inde Augustana dicta est,) eodem tempore à quatuor ciuitatibus, Argentorato, Constantia, Menminga & Landauia, aliam Confessionem porrectam fuisse, quę Zvvinglii dogma complecteretur. Quin nec ipsis inter se Lutheranis, in sua ipsorum Cōfessione satis conueniebat. Acriter enim Saxonicos ministros, Luneburgenses Lutherani & qui Lantgrauio Hessiæ subdebantur, re-
C prehenderunt; quòd in quæstione regiminis Ecclesiastici nimium Catholicis cessērant. Sed ob illam Caluini repræhensionem supradictam, graue & implacabile inter Lutheranos & Zvvinglianos bellum exarsit; quod multis colloquiis & conuētibus inter ipsos postea habitis (de quibus mox dicemus) causam dedit. Sed quum multis colloquiis frustrà tentatis, gliscerет magis ista cōtētio, & cresceret Zvvinglianismus, temperare sibi Lutherus nō potuit, quin an. 44. postremam suam (vt vocat) Confessionem de Cœna Domini ederet; multùm reluctante (vt quidam scribunt) & dehortātе Melanchthone, in qua sanè Zvvinglianos *apertè hæreticos & in æternum damnatos* pronunciat. Respondent verò proximo statim an. 45. Tigurini per Apologiam satis accuratè; de quibus mox per Theses publicè propositas, se vendicat Lutherus. Nam in Thesi 27. *Hæreticos*, inquit, *seriò censemus, & alienos ab Ecclesia Dei esse Zvvinglianos & omnes Sacramentarios, qui negant Corpus & sanguinem Christi, ore carnali sumi in venerabili Eucharistia.* Ex qua sanè acerbissima contentione, quum nonnulli Lutherani remitterent aliquid de Lutheranæ sententiæ rigore, facta est anno 48. & sequenti mollium & rigidorum Lutheranorum diuisio. Móxque an. 51. Osiandrina factio in Prussia emersit.

2 *Libri & mutua concertationes editæ.*

Lutherus persequitur Zuuinglianos.

Mendax Caluini vanitas.

Rouerus Pontanus lib. 5.

Lutherus pronūciat Zuuinglianos hæreticos.

At verò non longè post anno 53. succumbentis iam Lutheranæ partis cōmiseratus Ioachimus Vvestphalus Superintendens Hamburgensis, primum Scriptum in lucem emisit contra Sacramētarios. Móxque biennio fere post, an. 55. secundum scriptū cōtra eosdem in lucem dedit. Cui eodem anno respōdet Caluinus. Nec mora, eodem

Vvestphalus contra Sacramentarios.

quoque anno replicat Vvestphalus. Móxq; anno sequẽti 56. Sneppius & Erasmus Alberus Lutheranorum quoque partes strenuè tuentur. Sed & eodem anno, ne sibi in tali articulo deesse viderentur Zvvingliani, quasi coactis copiis, vno eodemq; tempore Henricus Bullingerus Tiguri, suã Apologiam, Bernardinus Ochinus defensionẽ primam, & secundam suam defensionem Caluinus contra Vvestphalum scribunt. Quibus etiam auctarii loco accessit Ioannes à Lasko, Zvvinglii partes contra Lutheranos acriter defendẽs. Anno verò sequẽti 57. nihil tot hostiũ telis deterritus Vvestphalus, respondet Ioanni à Lasko & Caluino: huius quidem (vt ait) conuiciis per Epistolam, illius verò scripto per breuem responsionem. Quo etiam tempore Confessiones Saxonicarum Ecclesiarum colligit Vvestphalus, & in libellum redactus contra Caluinum emittit. Cui mox Caluinus, vltimam (vt vocat) Admonitionem ad Ioachinum Vvestphalum scribendo, respondet. Quem tamen ne hac terribili Admonitione prostrauisse Caluinus videretur, eodem adhuc anno alium fœtum emittit Vvestphalus, cui titulum dedit. *Iusta defensio aduersus insignia mendacia Ioannis à Lasko.* Móxque anno sequenti, Apologetico in Caluinum replicat. Quum autem ad suam maiestatem non pertinere existimaret Caluinus, vnum hostem toties lacessere; huic succenturiatus Theodorus Beza Caluini discipulus proximo anno 59. in Vvestphalũ scribit. Sed & eodem anno ipsis inter se Lutheranis grauis tempestas exorta est, quum & Comites Mansfeldenses & Saxoniæ Principes publico edito scripto, vndecim Lutheranorum sectas notauerint, & vt execrabiles hæreses condemnauerint. Acerba quoque eodem anno inter Tilmannum Heshusium & Gulielmum Clebitium de Cœna Domini concertatio in Academia Heidebergensi facta est. Sequenti nihilominus anno 60. in Ducatu Vvirtembergensi contra Sacramentarios graue edictum promulgatur. Eodẽ tamen anno ad causam Sacramentariorum in Germania sustentandam prodiit contra Vvestphalum posthumum quoddam Ioannis à Lasko scriptum.

Zuuinglianorũ agmen contra Vvestphalum.

Lutheranorum inter se concertatio.

Sed nouus statim prodit contra Sacramentarios Antagonista, minimè contemnendus, Tilmannus Heshusius. Contra hunc anno sequenti 61. scribunt cateruatim Sacramentarii, Caluinus, Besa, Boquinus. Scribit quoque & Gulielmus Clebitius *Victoriam* (vt vocat) *veritatis & ruinam papatus Saxonici.* Eodem tamen anno, ne plane hastã abiecisse Lutherani viderentur, nouus exurgit idémque egregius Lutheranorũ Athletes, Martinus Kemnitius. Editis in lucem *Repetitionem sanæ doctrinæ de vera præsentia corp. & sang. in Cœna Domini.* Eodem quoque anno veteranus alter miles vel dux potius, ad pugnam in causa Lutheranorum procedit, Ioannes Brentius; & edito libro *de personali vnione duarum naturarum,* Lutheranam prẹsentiam stabilire nititur. Sed huic statim respondit Petrus Martyr, & causam Zvvinglianam tuetur. Nihilominus & eodem anno contra Henricum Bullingerum alium libellum emittit Brentius, quod quidem nouo & ingenti certamini causam dedit. Proximo enim anno 62. Bullingerus edito libello se tuetur contra Brentium; & ipse Brentius vicissim tam contra illum quàm contra Petrum Martyrem *Recognitionem* quam vocat scribit. Eodem quoque anno, nihil tot hostium concursu territus Heshusius cõtra Caluinũ, Boquinũ, Bezam & Clebitiũ, scribit *piam defensionem* (vt vocat) *præsentiæ corporis Christi.* Sequenti verò anno 63. respondet iterum Brentio Bullingerus (ipso Martyre oportunè iam vita functo) scribẽs *Repetitionem & dilucidiorem explicationem* (v tvocat) *veritatis.* Nec multo post anno 65. nouus Lutheranorũ defensor Ioannes Marbachius superintendẽtem Argentorinẽsis, surrexit qui contra Caluinistas & zvvinglianos scriptum bene lougum emisit. Sed & huic mox à quãplurimis Caluinistis certatim responsum est. Sequenti quoque an. 66 ingens scriptũ contra Bullingerũ zvvinglianũ, edidit Brentius Lutheranus; insigni & pene incredibili maledicentia refertũ, si Bullingero credimus. Huic verò Brentio eodẽ fere tempore respondet quoq; Theodorus Beza, vacillantẽ iam & delassatũ Bullingerũ vtcunque sustentans. Sed & eodẽ anno alter Lutheranus, Ioannes Vvigandus vnus ex quatuor Centuriastis Magdeburgensibus in libro quẽ edidit *de bonis & malis Germaniæ,* pro septimo beneficio recenset repressionem hæreticorũ; inter quos numerat secundo & proximo post Anabaptistas loco Sacramẽtarios, móxque *Cathurnifices seu concionatores Christi & Antichristi,* quorum nomine Melanchthonicos & molles Lutheranos (est enim iste ex Rigidis) intelligit. Mox verò inter mala Germaniæ primo loco recenset, *quòd duo Schismatum genera in ea excitata fuerint, vnum à Sacramentariis, alterum ab inter-*

Tilmannus Heshusius, contra Caluinistas.

Martinus Chẽnicius Lutheranorum defensor.

Cõgressus Brẽtij & Bullingeri.

Ioannes Marbachius contra Caluinistas.

Ioannes Vvigandus Sacramẽtarios pro hæreticis habet.

A *ab Interimistis*, per quos iterum molles Lutheranos intelligit. Eodē verò anno (hac ipsa Lutheranorum inter se altercatione magis adhuc gliscente) scribit Christophorus Vvaltherus Vvirtembergensis, contra Ioannem Aurifabrum Vinariensem, Lutheranus contra Lutheranum, de corrupta editione operum Lutheri. Lutherani enim quidem isti esse volunt; de scriptis tamen & libris & doctrina Lutheri nihil adhuc certū & constitutum habent. Denique & nuperrimè ante annos circiter decem, insignis inter Anglocaluinistas exorta Puritanorū secta, nō satis habens, ab eorū se tēplis, cultu & cōmunione separare; etiā scripto rē tētare est ausa. Itaq; dū publica regni comitia haberētur, porrigunt ad Regni Ordines Puritani Admonitionē quandam, in qua multarū rerum reformationē enixè petunt. Huic Admonitioni postea typis excusæ, aliisq; quibusdā sparsis in vulgus chartulis, excusis tamen; iusto volumine respondet Ioannes Vvhitgift Theologiæ doctor. Contra hunc replicat Puritanorum nomine Thomas Carterovitus; vnus è sedecim illis ministris, qui nō multo ante propter hoc religionis dissidiū, ex Anglia Geneuā profugerunt. Huic Replicæ diligenter respondet Vvhitgift, & prioris responsionis defensionē accuratā euulgat. Nec quicquā territus Carterovitus secundā etiā replicā iam anno superiore typis excusit. Sed hęc quidem omnia lingua nostra vernacula scripta, ad nostras quidem manus peruenerunt; aliarū verò gentiū doctis innotescere non possunt. Quæ sane horū Anglocaluinistarū acerbissima contentio, quo tandē exitura sit, non est difficile conijcere, nisi quod B quid detineat, scimus. Atq; hæc quidē hactenus de mutuis horū Protestantū concertationibꝰ breuiter perstrinximus. Nā omnia huius generis referre & difficile nobis est, ad quos horū hominū scripta rarò & pauca perueniunt, & nimis prætereà prolixum esset. Certè qui Catalogos librorum in Nundinis Franckofordianis recenter venaliū leget, inueniet in singulis propemodū Nundinis, mutuas huius generis cōcertationes varias. Nec enim dum extincta hæc flamma est, sed adhuc sub iudice lis est.

Puritanorū & Anglocaluinistarum certamina

Iam verò aliud acerbissimæ & notissimæ inter eos dissensionis argumētum idemq; luculentissimū, esse possunt varia illa peneq; innumera habita inter ipsos de hoc dissidio componendo, colloquia & cōuentus. Nā primùm quidē an. 29. Marpurgi inter Lutheranos & Zvvinglianos celeber conuentus habitus fuit, vbi enixè hoc saltē cōtendentibus Zvvinglianis, vt pro fratribus à Lutheranis haberentur, nec illud impetrare potuerunt. Itaque eodē adhuc anno, studio & opera Philippi Lantgrauij primū Suabachi, deinde Smalcaldiæ iterū eadem de re iidem Euangelici conuenerunt: nec tamen iniri vlla ratione concordia potuit. Desperata itaq; concordia, Zvvingliani ipsi an. 35. iam numerosiores facti, ideoq; audaciores, Tiguri contra Lutherū conueniunt, atque conspirant. Arouiæ tamen (quod oppidū Bernensiū est) de ineunda concordia eodē anno iterū conuenerūt: sed frustrà. Mouit hæc res ita Lutherum, vt anno sequenti 36. mensis Maij 14. omniū Euangelicorum Synodus generalis Vvittembergę C in domo Patriarchæ Lutheri haberetur. In qua tamen nihil confici potuit. Nam eodem anno frequentes Synodos (sic enim vocari eas volunt) habuere vicissim contra Lutheranos Zvvingliani: Basileæ quatuor; Tiguri vnam: Apud Bernates quoque vnā, quam vocarunt generalem; cui 300. fere ministri intererant. Denique & Arouiæ, vbi disertè decretum est, ne quis Zvvinglianorum ad Synodum à Luthero Vvittembergæ indictam veniret. Eodem sane iure quo & illi & alii Protestantes, ne ad Catholicā Synodum aliqui ex suis veniant, interdicunt. Fit tamen iterum anno 37. alius conuētus Smalcaldicus sed Lutheranorum tantùm, vbi ad sarciendam aliquam concordiam, omnes Confessionem Augustanam profitentur. Itaque anno sequente 38. iterū Tiguri conuenitur plurimùm satagente Bucero, vt inter Zvvinglianos & Lutherum concordia iniretur. Quod totum quum vanus & irritus labor esset, cœpit se tùm à Zvvinglianis abalienare Bucerus. Ab eo tempore de ineunda vnquam inter Lutheranos & Zvvinglianos concordia desperari cœptum est.

Colloquia Protestantiū frustrà tentata.

Zvvingliani pro fratribus à Lutheranis haberi nō possunt.

Zvvingliani suis interdicunt Synodo Lutheranæ interesse.

Multum iam erat vt ipsi saltem inter se Lutherani probè conuenirent. Sed nec illud diu impetrari potuit. Cùm enim anno 57. Colloquium Vvormatiæ inter 12. Catholicos doctores, & 12. Lutheranos Magistros institutū fuisset, adeo male ipsis inter se Lutheranis conuenit; vt ex illis duodecim, quinque à colloquio exclusi & eiecti à suis Symmystis fuerint: Nicolaus Gallus, Nicolaus Amsdorffius, aliique tres, Rigidi omnes & Stoici Lutherani. Quæ eiectio, maximæ postea & ardentissimæ inter ipsos

Lutheranorum inter se graues dissensiones.

Lutherani à suis è Colloquio eiecti.

Lutheranos contentionis & odij ſeminarium fuit, quod multis acerbiſſimis ſcriptis duo illi Nicolai poſtea fouerunt, vel etiam accenderunt magis. Biennio quoque pòſt (an. 59.) vndecim illæ Lutheranorum ſectæ notatæ, & publico multorum principum iudicio à cæteris reiectæ fuerunt, quas ſuprà meminimus. Anno verò 61. in Conuentu Lunæburgẽſi Lutheranorum, damnatur nominatim Albertus Hardẽburgius Zvvinglianus. Habitum eſt autem non diu pòſt (an. 64.) magno ſtudio maximáque animorũ contentione inter Lutheranos & Caluiniſtas Colloquium Mulbrunnenſe, præſentibus ibidem ex parte quidem Lutheranorum Duce Vvirtembergico, Caluiniſtarum verò Comite Palatino Electore. Vbi poſt longam inter vtriuſque factionis miniſtros diſputationem habitã, adeò nulla inter eos cõſtituta pax eſt, vt ſimultas & odiũ etiã acrius inter eos exarſerit. Soluto enim Colloquio, primùm Vvirtembergici miniſtri de Actis eius Colloquii ſcriptum ediderunt; in quo Palatinis Miniſtris inſignem impudentiam & vanitatem impingunt. Contrà verò Palatini aliud ſcriptum euulgant; in quo illud Vvirtembergicum & mendacij crebrò inſimulatur, & præterea prolixè confutatur. Sic iſti Cadmæi fratres egregiè inter ſe conſpirant, vt vetuli ſcilicet notique columbi. Sed magis adhuc inſigne eſt, quòd diffractis iam penitus omnis pacis & concordiæ inter Lutheranos & Caluiniſtas repagulis, & deſperata inter illas duas Nobiles ſectas vnione; nec inter ipſos Lutheranos ſarciri adhuc concordia potuit. Nuperrimè enim quum Altemburgæ an. 68. Colloquium celebre inter Lutheranos Electorales & Saxonicos inſtitutum fuiſſet, totíſque menſibus quinque continuatũ, nihil aliud effectum eſt, niſi vt maioribus odijs vtrinque diſcederetur, maiores animorum acerbitates & contentionum flammæ accenderentur. Quod ſane eius Colloquii Acta à Ienenſibus dogmatiſtis valdè prolixè etiam latinè edita, toti orbi teſtatiſſimum fecerunt. Maximè verò, quòd inter cauſas huius editi colloquii ſeptimo loco adferunt. Electorales illos & molles Lutheranos primùm ſuo priuato arbitrio, aliorum conſenſu (à quibus nempe quàm longiſſimè diſſentiebãt) non expectato, hoc Colloquium abrupiſſe: deinde etiam aliam Synodum ex ſuarum partium Theologis coegiſſe; necnon in eadem iſtos alios rigidiores abſentes, ſuo calculo & decreto damnaſſe; ac poſtremò hanc damnationem in Ciuitates & aulas Principum ac potentum ſparſiſſe. Quæ enim maior eſſe potuit auctæ acerbitatis, & accenſæ magis contentionis ſignificatio? Sed docuit hoc maximè Colloquium, aliter inter iſtos Proteſtantes nunquam ſe rem habituram; neque alium vllum has contentiones finem habituras. Cauſa enim huius erat (quæ & omnibus Proteſtantibus eſt communis) quòd de Norma diſputationis, de Principiis ipſis doctrinalibus, inter eos conuenire tunc non potuit. Dũ videlicet molliores illi & Electorales pro Norma diſputationis, (præter Sacra Biblia) etiam Lutheri ſcripta omnia, ac Melanchthonis Corpus doctrinæ in Authoritatem recipi poſtularent: Alii verò nec omnia Lutheri ſcripta admittere, niſi quæ certò ipſius eſſe, miniméque corrupta conſtaret; nec Melanchthonis vlla (niſi quatenus verbo Dei conſentiant) approbari voluerint. Vt plane quia de Norma conuenire inter eos non potuit; ſine vllo fructu, imò maiori cum animorum acerbitate, diſceſſum vtrinque fuerit. Sunt hæc ergo, mutuæ illorum & implacabilis diſſenſionis argumenta, luce meridiana clariora.

Colloquiũ Mulbrunnenſe.

1. 2. 3. 4. (margin numbers beside the four causes)

Cauſa perpetuæ litis inter ipſos Proteſtantes.

Iam verò Lutherus ipſe, tantam & tam grauem ſuorum à ſe diſſentionem eſſe iudicauit, vt *Zvvinglianos excommunicauerit* verbis acerbiſſimis. *Et obteſtatur Deum & totum mundum, quòd cum Sacramentarijs non ſentiat, neque vnquam ſenſerit, neq; in æternum ſenſurus ſit.* Et quia illi contentionem hanc de re leui eſſe dicerent, (quod & hodie dicere homines impudentiſſimi planéque effrontes non ceſſant) concordiamq; optarẽt, & pacem fraternam, etſi iudicio hîc diſſentirent, iterũ dicit Lutherus. *Ego Lutheranam hîc adiiciã exhortationem; & hoc ex animo dico. Maledicta ſit in omnem æternitatem iſta charitas & concordia.* Hæc omnia Lutherus in libro cui titulum dedit, *Defenſio verborum Cœnæ*. tom. 7. operũ ſuorum. Zvvingliani viciſſim Lutherũ condemnant, & illum *plenum Cacodæmone* pronunciant, vt eodem in libro Lutherus commemorat. Hæc autem animorum & ſententiarum tam grauis & acerba diſſenſio fuit, vt conqueratur Caluinus de Lutheranis, quòd Papiſtæ eſſe mallent quàm ad ſuam & ſuorum ſententiam accedere. Conqueritur contrà Spangembergius Lutheranus de Caluiniſtis, quòd Lutherum ſumma ingratitudine deſeruerint, in libro cui talem titulũ dedit: *Declaratio beneficiorũ Dei, per*

Excõmunicationes reciprocæ.

Lutherana exhortatio.

In defenſ. 2. cõtr. Vveſtphalũ.

A *per Martinum Lutherum in Germania acceptorum, & maximæ ingratitudinis erga beneficia accepta.*
Sed & ipsi quoque Lutherani inuicem conqueruntur. Conqueritur enim grauissimè Ann.1561.
Ioannes Vvigandus rigidus Lutheranus, & vnus è 4. Centuriastis Magdeburgensibus, 5. *Querelæ de iniurijs acceptis.*
quòd ipsorum libris typographorum præla in tota Saxonia, per molliores scilicet
Lutheranos, sub pœna excommunicationis negentur. Conqueruntur grauiter Magdeburgenses in præfatione Centuriæ 5. quòd in permultis articulis alij Lutherani Catholicis cesserint, & quód eos Luthero mordicus adhærentes, *Stoicos & seditiosos* nũcupent. Sed ne longè abeamus, domestica habemus & illustria huius manifestissimæ Vide Suriũ. Ann.1566.
dissentionis documenta, in hoc Belgio oculis nostris visa. Nuper enim Antuerpiæ, in 6. *Templa sectarũ diuersa.*
primis tumultibus Geusianis, extructa de nouo templa erant separata, Martinistarũ & Caluinistarum: conuentus quoque Anabaptistarum in priuatis ædibus non obscuri erant. Quæ omnia ita erant separata, vt nefas censeretur alterum ad alterius tẽpla cultus aut religionis causa accedere. Eodem quoque tempore Confessionem fidei ediderunt Martinistæ seu Lutherani, quam postea scripto defendit Flaccus Illyricus, in qua caput 17. est huius tituli. *Contra errorem Sacramentariorum.* Vbi etiam his verbis vtũtur. *Caluinistarum liturgia non vno sacrilegio vitiata contaminatáque est: eáque (proh dolor) innumeras animas æterno exitio inuoluit.* Hæc illi. Vide confutationem eiusdem Confessionis per Iudocum Tiletanum. Aliam & aduersam Confessionem eodem tempore in eadem vrbe ediderunt Caluinistæ; quam refutauit Franciscus Sonnius Episcopus Buscoducẽsis. *Censura Lutheranorũ de Liturgia Caluinistarum.*
B Non potest esse apertius notissimæ dissentionis argumẽtum. Separatim & seorsim
in eadem vrbe conueniunt. Distinctis sectarum nominibus sua templa insigniunt. 1.
Sacramentorum & verbi Dei communionem inire recusant. Inuicem erroris, etiam 2.
scriptis confessionibus, notant. Sunt autem hæc obseruatione digna, & vtile est harũ 3.
rerum memoriam in Ecclesia extare, ne vllo fuco hanc mutuam dissentionem tegãt, 4.
in quo magnopere plærique eorum, vt simplicioribus imponant, sed vanissimè contendunt. Sanè colligit Brentius post finem Recognitionis suæ contra Bullingerum, appendicem publicorum testimoniorum, videlicet ipsius Lutheri, Melanchthonis, Lauatheri, Petri Martyris, quibus ostendit sæpius à Cinglianis actum fuisse, vt à Lutheranis pro fratribus susciperentur, manente diuersa illa sententia de Cœna Domini, nec vnquam hoc impetrari ab illis potuisse. *Appendix publicorũ testimoniorũ de negata concordia inter Lutheranos & Sacramẽtarios.* Denique illustre illud est, quòd in Catalogo librorum qui in Nundinis Francofordianis quotannis venales prostant, ita in certas non solùm disciplinarum, sed & in re Theologica sectarum classes, ille Catalogus distribuitur, vt quemadmodum seorsim Catholicorum libri & opuscula enumerantur, sic etiam in distinctis classibus, Zvvinglianorum seu etiam Caluinistarum (sic enim loquuntur) in vna, Lutheranorum verò Protestantum libri in altera recenseantur. Est ergo eorũ dissensio, & in varias sectas diuisio manifestissima. Ecclesia igitur Christi, cuius vna fides est vt vnus Deus, nullo modo esse possunt.

C Prætereà, quia contradictoria simul vera esse non possunt, tota Protestantum multitudo nulla ratione ad veram Ecclesiam pertinere poterit. *9. Probatio.* Si enim Lutheranorum secta, verbi gratia, illa est; non est Caluinistarum: & sic de cæteris sectis omnibus collige; quum tamen vnaquæque secta sibi soli veram Ecclesiam venditet, aliis neget. Sicut enim olim Donatistarum sectæ singulæ (vt scribit Augustinus) *apud se tantummodo verum Baptismum remanere asserebant, nec omnino esse alibi, neque in toto orbe terrarum, qua Ecclesia Catholica expanditur, nec in ipsa grandiori parte Donati, nec in cæteris præter se vnam ex minutissimis partibus,* De Baptis. cõt. Donatistas lib. 1. c. 6. sic hodie minutissima Anabaptistarum, aut Vbiquitariorum, aut Puritanorum in Anglia secta, in se sola, non in grandiori Caluinistarum aut Lutheranorum parte, Ecclesiam esse asserunt. Quare si deserenda esset Romana, maior tamen superesset quæstio cui sectæ adhærendum esset. Nihil ergo in Protestantum cœtu, certum aut firmum est, de vera Ecclesia inuenienda.

Idem demonstratur ex variis argumentis, quibus seipsos produnt hæreticos esse Protestantes.

CAPVT XIIII.

16. Probatio sed multiplex. POSTREMA iam verò, ad hoc demonstrandum quod suscepimus, ab ipsa pene aduersariorum confessione, non quidem expressa nec spontanea, sed coacta & verissima, petetur ratio. Ratio quidem vna, sed quæ argumenta complectitur varia, eademq; validissima. Nempe ipsimet seipsos multis argumentis produnt, ad veram Dei Ecclesiam nulla ratione pertinere. Vt mihi planè, miraculi imò monstri potius instar sit, quenquam esse qui aliquid in religione sapiat aut intelligat, huic se sectæ, omnium quæ vnquam extiterunt vanissimæ, adiungere qui velit. Sed quia, non tam iudicio quàm affectibus in hanc sectam itum est, ideóque manifestissima licet eius vanitas, animaduerti ab omnibus non potuit; dabimus operam illa omnia breuiter, sed dilucidè aperire, quibus illi se verè hæreticos atq; schismaticos, quasi suo sorices indicio, prodiderunt. Primùm ergo eo se indicio manifestè produnt, ad veram Dei Ecclesiam non pertinere, quòd alias Ecclesiæ notas affingūt atque assignant, (quemadmodum suprà à nobis ostensum est) quàm quæ vel in Symbolo Apostolico, vbi suis titulis & notis Ecclesia Christi descripta & credenda proponitur, vel in Sacris Scripturis, in lege, Psalmis, Prophetis, & Euāgelio expressę sunt. Atque ita Ecclesiam sibi quærunt & extra Scripturas sanctas, & extra fidei Christianæ Symbolum. Neque enim veram Ecclesiam ex eo describunt aut designant, quòd sit vna, quòd sit Catholica, quòd sit Apostolica. De sanctitate quidem multa dixerūt, sed nimium præposterè, & variis modis impiè, sicuti in præcedentibus disputatū & declaratum est. De perpetuitate verò & continuatione, de amplitudine & visibili communione ac societate, de vniuersalitate locorum, & temporum, in certa pastorū & ouium successione, propter quas causas dicitur, & est vna, Catholica, Apostolica, ne verbum quidem.

1. Quia Protestantes quærunt Ecclesiam extra Scripturas & Symbolum fidei.

lib. 1. Cap. 3. & seq. vsque ad cap. 11.

D

E

2. Quòd Catholicæ titulū Protestātes aut negligunt, aut inuertunt, aut cōdemnant.

Prouer. 18.

Suprà lib. 3. cap. 7. & seq. & hoc lib. 4. cap. 10. & 11.

Sed illud inter cætera magis adhuc pręclarū est, quòd de Catholicæ nota ac titulo, quæ Christiani hominis cognomen & proprius character est (vt antea explicauimus) vel altum apud eos silentium est, vel in sensum longè alienum eius verbi vim trahunt, vel denique (*impius enim quum in profundum venerit, contemnit:*) derident tandem & contemnunt. Quod sanè nemini mirum videri debet. Nam & nemo repente fit turpissim⁹; & contentiosi proprium est, quum hâc non succedit, alia aggredi via; omnémque lapidem mouere, vt male cæpta peius tueatur ac defendat. Enimuerò (vt ad rem redeamus) hinc factum est, vt nec Caluinus in sua Institutione, nec Lutherani in sua confessione Augustana, Vvirtembergensi, Ratisponensi, & alijs Scriptis de hoc Catholicæ titulo quicquam laborent: imò in prioribus suis catechismis, vocem Catholicam è symbolo eraserint, & Christianam substituerint, vt dicerent *Credo Ecclesiam Christianā*, pro eo quod omnes Christiani dicunt, *Credo Ecclesiam Catholicam.* Istud verò quum nō succederet, quia & in Symbolo Apostolico euidenter expressa, & perpetuo Ecclesiæ vsu receptissima vox, dissimulari non potuit; vocem tandem admittunt, & de Catholicæ titulo disputant; sed alium illi sensum affingentes, quam hactenus vnquam habuisse intellectum est. Augustana confessio inde Ecclesiam Catholicam dici vult, *quia homines habet sparsos per totum orbem, qui Euangelio consentiunt, non in politia externa certarum gentium,* hoc est, non in societate visibili, communione & vnitate omnium gentium Christianarum, sed (vt explicat in Apologia Confessionis, & in Repetitione, & in locis communibus Melanchthon;) *societatem eorum, qui obscurata vera doctrina, subinde eam rursus accedūt, vt semper mansura sit aliqua Ecclesia Dei in reliquiis,* &c. Quem quidem sensum, & totā illam de reliquijs imaginationem, antea refutauimus, Docentes præterea Catholicum id esse, non solùm quod vbique, sed etiam quod semper est. Musculus verò adhuc parciùs multò agit, & Catholicum esse definit, qui Apostolorum & Athanasij Symbolum credit, maximè Athanasij: quia ibi dicitur in principio, *Fides autem Catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate,* &c. itémque in fine. *Hæc est ergo fides Catholica, quam nisi quisque integram inuiolatámque seruauerit, saluus esse non poterit. Ex his enim verbis infert. Ergo qui ad hunc modum credunt, fidem habent Catholicam. Consequitur igitur eos non esse hæreticos sed Catholicos, in vnitate Ecclesiæ Catholicæ constitutos.* Hæc ille. Agnoscit quidem eodem titulo par. 6. Catholicum omnia tempora complecti, sed ea tantum quæ ad fidem necessaria sunt, in Catholico consensu compræhendi vult. Non vult autem necessaria ad fidem censeri dogmata, extra Symbolum Apostolorum & Athanasii posita, vt in eodem loco, & alio superius citato docet. Qua in re, vt ad Pelagij sensum quàm

Vocis Catholicæ confictæ interpretationes.

F

In locis com. tit. de Eccl. par. 9.

A quàm proximè accedit, qui quæstiones extra Symboli ambitum positas, quæstiones esse præter fidem & ad fidei quæstionem non pertinere iudicauit, vt ex Augustino patet; Auguſt. de pec. orig. lib. 2. cap. 25. ita non sibi tantum, sed & suis omnibus contrarius est, qui de multis aliis rebus vt ad fidem necessariis controuertunt, & diuersa ab ipsis sentientes damnant, próque hostibus veræ doctrinæ habent, quæ tamen in neutro illorum Symbolorum continentur. Sed hæc coarctatio & restrictio Catholici consensus, euidenter ostendit, quàm longè latéque recesserit à sensu Catholico. Itaque nomen, isti quidem modestiores & molliores Lutherani retinent, à re tamen ipsa quæ nomini respondet quàm longissimè aberrant; non diuersum hoc in loco passi, quàm olim Donatistæ. Nam & illi voluerunt sane Catholici dici, nec veriti sunt in libello supplici *Donatiſtarum tergiuerſatio de voce Catholica.* Constantino Imperatori porrecto se Catholicam Ecclesiam vocare. Sic enim superscriptus erat libellus, vt meminit Augustinus. Epiſt. 48. ad vincentium. *Libellus Ecclesiæ Catholicæ Criminum Cæciliani, traditus à parte maiori*: Vel, vt in alia epistola (68) legitur, *à parte Maiorini*. Vt fortasse non se Ecclesiã Catholicã hoc loco vocaret, quæ se partẽ Maiorini scriberet, sed ipsi Ecclesiæ Catholicæ, libellum criminum pars ista Maiorini traderet. Vtcunq; autem huius libelli superscriptio habebat, certè in collatione facta inter Catholicos, & Donatistas Carthagini, quia cognitor seu Iudex Marcellinus Orthodoxos *Catholicos* vocabat, eos sane quorum communio erat cum Ecclesia per totum orbem terrarum diffusam, reliquos verò *partem Donati*; ægrè id tulerunt, & stomachabãtur multum, séque In Collat. 1. diei 3. circa initium.

B Catholicos dici voluerunt, vt videre est apud Augustinum: sed hoc totum eo sensu, vt Catholicos se ideo reputarent, quia *omnia sacramẽta integra haberent, & omnia Dei mandata seruarent*, vt ibidem commemorat Augustinus. Non autem eo sensu Catholicos se dicere ausi sunt, quòd toti orbi communicarent, quo sensu Augustinus ipse cum cæteris ibi Orthodoxis episcopis, se esse Catholicos asserebant. Quod quum facerent, *Petiuerunt sane Donatistæ* (ait August. in collatione cum ipsis facta) *vt probarent Catholici sibi cõmunicare omnes gentes. Quod Catholici quum gratissimè acciperent, & peterent à cognitore, vt hoc probare permitterẽtur, rursum Donatistæ de alia re tractari postulabant.* Hęc Aug. Certissimè enim sciebant, nec se hoc sensu Catholicos dici & esse potuisse, & ipsos Catholicos omnibus gentibus cõmunicare. Verum quidẽ est August. ipsum scribere *ex eo Catholicam dici Ecclesiã, quia vniuersaliter perfecta est & in nullo claudicat*, sed solerter addidit: *& per totum orbem diffusa est.* In libro de Gen. ad lit. imperf. ca. 1. Eandẽ Catholici tituli ambitionem, in Fortunio Donatistarum episcopo videre licet, alibi apud Augustinũ. Epiſt. 163. Ille enim *apud se & suos Ecclesiã esse, quia & ipsius communio vbique terrarũ esset, asserebat.* Sed quum huius rei probationẽ facillimam August. peteret, *ex cõmercio formatarum litterarũ*, (de quibus postea plura dicemus) *quia res apertè falsa erat* (ait August.) *permixtis verbis citò inde discessum est.* Hæc ille. Ariani quoque suam fidẽ Catholicam fidem in Concilio Ariminẽsi vocarunt, vt cõmemorat, fraudémq; accusat Athanasius in epist. de Synodis Arimini & Seleutiæ. Sic itaque molliores &

C modestiores Lutherani, saltem Catholicæ titulo gaudent, etsi verum huius tituli sensum nullo modo in sua cõmunione locum habere demõstrare possunt; ideóque vel eum prorsus mutãt, vt Melanchthon, vel coarctant fraudulẽter vt Musculus; qui etiã hac in re sectatores hodie habet plurimos. At verò, quia ista quasi inuita Minerua inuecta dissimulatio, stare non potuit; rigidiores Lutherani, seu extrauagantes, Apolog. par. 3. (quos proprio sectæ nomine Antadiaphoristas vocat Staphylus) qui istos molles & Adiaphoristas & Interimistas, cane peius & angue oderunt, & auersantur; maius aliquid audendum censuerunt. Itaq; Catholicæ titulũ, quia nisi turpiter ab ipsis retineri aut dissimulari potuit, perfricta fronte reijciunt, irrident, cõtẽnunt. Sic enim scribit nuperrimè Puritanus quidam, siue Antadiaphorista in Anglia, *maximã hodie contentionum causam esse, Catholicã nostram à Scriptura sacra defectionẽ*: Laurentius Hũphredus in vita Iuelli. & quotquot hodie pro Romanæ Ecclesiæ vnitate retinenda, vel exilium vel vincula vel mortem passi sunt, vocat *miseros Martyres, Confessores, & doctores Catholicos.* Narrat quoq; moriẽti Vviclepho bene pag. 212. consulentes quosdam monachos, vt Ecclesiæ Romanæ sese conciliaret, *eidem de Catho-* Pag. 176. *licismo Ecclesiæ Romanæ deblaterasse.* Pag. 263. Iste ergo apertè Catholicæ titulũ & notam deridet. Au. 1568. Præclarũ verò est, quòd hoc nomine Lutherani inuicẽ sese arguunt & reprehendunt. Pag. 353. Nuper enim in colloquio celebri Altẽburgæ in Germania habito, inter Electorales & Saxonicos ministros, quũ Electorales Lutheri quædã verba proferrent, in quibus *Catholicũ Scripturæ intellectũ* notat, respondent Saxonici. *Non est phrasis Lutheri, quòd aliquid*

Catholicè intelligi debeat. Sane eum ab hac voce abhorruisse prorsus ostendunt. Nimirum veterum hæreticorum morbo, nouus hic hæreticus laborabat. Sic enim Gaudentius Donatista non veritus est dicere. *Catholicam Ecclesiam toto orbe in cõmunione omnium gentium diffusam, esse humanum figmentum*, contra quem D. August. *mox ostendit, non figmentum humanum sed promissum esse factúmque diuinum.* Secundinus quoque Manichæus *superstitiosos & Catholicos* pro eodem habet, in epist. eius ad Augustinum tom. 6. Non aliter Nouatiani, Catholicum nomen quum retinere apud se non possent, ęgrè in Orthodoxis hoc nomen ferebãt; & modo quidem tanquàm humanũ & nullius momenti contemnebant, modo alia conficta nomina Orthodoxis Cypriano adhęrẽtibus tribuebant, modo denique tanquàm nouum & ab incerto Authore profectum explodebãt. Quibus omnibus respondet, & satisfacit diligenter, ante mille ducentos annos Pacianus Barcilonensis episcopus doctissimus in epistolis ad Sympronianum Nouatianum. Apertissimè ergo, sese ad Catholicam Ecclesiam nullo modo pertinere, isti homines demonstrant, dum ipsam Catholicæ notam ac titulum, aut prætermittunt & negligunt, aut in alienum sensum detorquent, aut denique prorsus reiiciunt; & gladio nodum quem soluere non possunt, dissecant.

D

Veteres hæretici Catholicæ titulum subsannabant.

Aug. cont. 2. epist. Gaudẽtij cap. 25.

Epist. 1. & 2.

Rursum ex paucitatis assertione & defensione insigniter se produnt.

E

CAPVT XV.

CÆTERVM & inde etiam se produnt egregiè isti, quòd paucitatis sint assertores diligentissimi. Nam & hoc veræ Ecclesiæ Christi iuxta statum noui testamenti indiuiduæ proprietati, ex diametro repugnat; (vt iam ostensum est) & omnium est hæreticorum consueta vox, vt iam ostendemus; si tamen prius, quàm paucitatem suam minimè dissimulauerint; imò quàm sedulò eius patrocinium susceperint, & gloriam aucupati fuerint, paucis ostenderimus. Sane quum Vvittembergæ in Saxonia prima fieret Missæ abolitio, anno 1521. idque Fridericus Saxoniæ princeps nonnihil dubitaret, an fieri à tam paucis admodum deberet, responderunt quatuor homines ab illa Academia selecti, quòd *numero superentur nihil esse noui, semper inde à condito mundo maiorem hominũ partem restitisse veræ doctrinæ.* Eandem prorsus cantilenam canit Caluinus in epistola Institutionibus suis pręfixa; Eandem Apologia Protestantum Tridentino Concilio exhibita; Apologia quoque Ecclesiæ Anglicanæ statim in initio; Musculus etiam in locis communibus; Magdeburgenses deniq; in doctrina sua de notis veræ Ecclesiæ, sequuti Lutherũ in suis quoque notis quas veræ Ecclesiæ affingit, & in lib. de seruo arbitrio contra Erasmum, vt suprà ex verbis ipsis in medium prolatis ostendimus. Neque hoc obscurum aut dubium cuipiam esse potest, qui in horum hominum scriptis, maximè vbi primùm sese suámque doctrinam, alicui vel homini seorsum vel genti publicè cõmendare, & insinuare conati sunt, aliquo modo versatus est. Nam vbi semel præualere, & in aliquem numerum crescere potuerunt, paucitatis illi quidem titulum non adeo ambire & aucupari pergunt; quòd in ipso tamen prædicationis suæ seu seductionis potius exordio id fecerunt, inde se sectam & partem à toto corpore præcisam, non ipsum totum corpus (quod Ecclesia est) fuisse, more veterum hæreticorum prodiderunt. Nam hoc veteribus illis horum maioribus, solenne & perpetuum fuisse, paucis nunc exemplis, quę instar omnium esse possunt, demonstrabo. Cresconius Donatista, vrgente Augustino ex Scripturis propheticis Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam, *In paucis frequenter,* inquit, *est veritas: errare multorum est.* Manichæorum, vt in persona Honorati obiicit Augustinus, vox erat. *Apud paucos quosdam est veritas.* Et ipse Manichæus in epistola quam vocabant fundamenti, de sua doctrina dicebat: *vt veritas istius rei se habet, ab vniuersis fere gentibus ignoratur, & ab omnibus etiam qui de hoc diu multúmque disputauerunt.* De Montanistis idem commemorat Augustinus. *Quum*, inquit, *eis dictum fuerit*, quòd *sint Ecclesiæ tanto ante promissæ, & toto orbe diffusæ authoritate damnati, respondent, hinc in se illud esse completum, quod de Paracleto dictum est; mundus eum accipere non potest.* Mox etiam, omnium hæreticorum necessariam quandam hanc vocem esse, demonstrat Augustinus, vt à

Lib. 2.

3 Quia paucitatẽ Ecclesiæ mẽbrorum diligenter defendunt.

Sleidanus lib. 3.

Centuriæ 1. lib. 1. cap. 4. Lib. 1. cap. 16.

F

Cõntr. Cresconium lib. 3. cap. 66. & lib. 4. cap. 53.

De vtilitate cred. cap. 7.

August. cõtr. epist. fundament. cap. 12. Cont. faustũ lib. 32. ca. 17.

A vt à publica ac recepta in Ecclesia fide redarguti, *& aliud annunciantes ab vniuerso orbe anathematisati, continuò dicant: hoc est quod scriptum est. Mundus eum accipere non potest*; quæ est ipsissima hodie Protestantum vox & exceptio, contra publicam Ecclesiæ fidem. (Montanistæ.) Eadem etiam exceptione vsus est Aduersarius ille legis & prophetarum, contra quem scripsit Augustinus. *In fine libri sui* (ait Augustinus de illo) *paucitatem hominum in suo errore commendat; quia videlicet paucorum est sapientia: quod omnibus hæreticis aduersarius Ecclesiæ Catholicæ quæ per omnes terras copiosa fertilitate diffunditur, in sua cuiusque propria vanitate commune est. Omnes enim de paucitate gloriantur; & seducere, si possint, multitudinem quærunt.* Hæc ille. (Lib. 1. cap. vltimo. Manichæi.) Nec dissimiliter Ariani quum à Catholicissimo Imperatore Theodosio Magno, egregiè exterminarentur, inde se consolati sunt, quia scriptum esset, *Multi vocati, pauci electi*: vt commemorat Socrates. (Ariani. Hist. Ecclesi. lib. 5. cap. 10.) Eunomius apud D. Basilium deprecatur diligenter multitudinis Authoritatem. *Peto* (inquit Eunomius) *ante omnia à vobis, qui aut his temporibus estis audituri aut postea lecturi, ne velitis maiori parti plus attribuere, ac multitudine verum à falso discernere, vel plus his qui præoccuparunt deferendo, posterioribus aures obserare.* Hæc ille. (Lib. 1. contra Eunomium. Eunomius.) Iuliani Pelagiani vox est, ad aliquid inueniendum nihil prodesse multitudinem cæcorum: asserítque maioris sibi gloriæ apud Deum esse destitutam veritatem tueri: apud Augustinum contra eundem. (Lib. 2. cont. Iulianũ fere in fine. Pelagiani.) Secundini Manichæi vox est ad eundem Augustinum, pro suæ quoque paucitatis defensione. *An emendatum in Euangelio est, quòd spatiosa via non deducit ad interitum?* Et paulo pòst. *Non est virtus ad quam turba perue-*

B *nit.* Et iterum. *Noli comes esse lati itineris, quia Amorrhæum expectat, sed ad arctam festina viam, in qua pauci ambulant.* Hæc ille in epistola eius ad Augustinum. (Secundinus Manichæus.) Quibus eius verbis quid respondeat Augustinus vide in libro contra eum, capite 26. tom. 6. Nec his dissimiliter Fulgẽtius Donatista quum diceret, *Docebo Ecclesiam meam esse certissimam*, rogatus ab Augustino quomodo id doceret, respondit; *dicam quòd in paucis constet; ostendam quòd hæc est* vera *Ecclesia quæ persecutionem patitur*: &c. (In libello August. cõt. Fulgentiũ Donatistam.) Arrianus quoque ille Author operis imperfecti in Mathæũ, Chrysostomo attributi, in comment. in cap. 1. *paucos suos hæreticos regno Iudæ comparat, Catholicos verò decem tribubus, Ieroboam secutis.* (*Vide quomodo hæreticus probet suam Ecclesiã.*) Quo etiam exemplo pro sua paucitate vsi sunt Donatistę, vt meminit Augustinus in libro de vnitate Ecclesiæ. (Cap. 12.) Luciferiani similiter de sua quoque paucitate gloriati sunt, apud Hieronymũ in Dialogo aduersus Luciferianos, dicẽtes; *Ecclesiã versam esse in lupanar*; (Luciferiani.) sicut Cresconius vocauit eam *Asylũ Romuli ad quod omnes confugerẽt.* (Cresconius Donatista. August. cõtra Cresco. lib. 2. cap. 13.) Deniq; vt sapienter scripsit Aug. *illi Ecclesiã periisse dicunt, qui in illa non sunt.* Hoc enim vt dicãt, consequẽs est. (Enarrat. in psal. 101.) Ideoq; hęretici omnes hoc dicẽdo, suo se indicio vt sorices prodũt. Sic se Aëtius ille, ἄθεος dictus, prodidit dicens, *ea sibi Deum reuelasse, quæ vsque ab Apostolorum temporibus hactenus occultauerat*: Vt meminit Theodoretus. (Aëtius. Hist. Eccles. lib. 2. cap. 28.) Tantundem ergo & nostri hodie dicentes, suámque paucitatem argumentis & exemplis quibus possunt diligenter tuentes, multitudinis verò Catholicæ Authoritatem deprecantes, & quibus artibus possunt

C traducentes, ac in odium atque inuidiam popularem vocantes, se quoque manifestissimè pro secta hæretica à toto corpore diuulsa, produnt.

Ex aliis indiciis adhuc se pro hæreticis prodere Protestantes, ostenditur.

CAPVT XVI.

PRAETEREA & eo argumẽto apertissimè se produnt Protestantes, ad Ecclesiam Catholicã, qualis in Scripturis describitur, non pertinere; quòd perpetuã illam veræ Ecclesiæ durationẽ, in sua societate ingenuè deesse agnoscunt; (4 *Qui durationẽ Ecclesiæ negant.*) docentes hoc in vera Ecclesia minimè necessarium esse: *Deum enim ita semper gubernasse Ecclesiam suam, vt cùm obscurata esset doctrina, rursus eam accenderet. Sic enim post Noë, longo satis interuallo, Interpretẽ promißionis fuisse Abraham; & post Moysen, missos fuisse demum Samuelem, Dauidem, aliosque prophetas & Reges pios.* (Melanchthõ in locis cõm.) Quæ docet Melanchthon in locis communibus. Rursum in repetitione Confessionis Augustanæ, *Deus*, inquit, *reliquias aliquas seruat, & subinde ministerium instaurat.* Talem ergo Ecclesiam quum describunt, quæ per interualla, & subinde instauratur, ad eam & huiusmodi societatem se

pertinere ostendunt; non ad illam Ecclesiam, quæ perpetua successione & duratione conseruatur, qualis in Scripturis promittitur. D

Quod Ecclesiæ Authoritati derogant.

Alio adhuc indicio se produnt, quòd Ecclesiæ authoritati, potestati, dignitati passim derogant atque detrectant, vel nullã illi vel minimã concedentes; nunquam sane hoc facturi, si vel apud se veram Ecclesiã esse, vel Romanã Ecclesiam veram Ecclesiam non esse, in principio sui schismatis existimassent. Ideo enim Ecclesiæ Anthoritatẽ modis omnibus vellicabant, & extenuare contendebant, quia quæ in Scripturis tam magnifica de Ecclesia dicuntur, ad suam ipsorũ societatem tam adhuc angustam, raram, atque recentem pertinere non posse, & ad multitudinẽ illam fidelium quæ Romanæ Ecclesiæ adhærebat, pertinere necessariò, oportere, manifestè videbãt. Ideo ingenuè scripsit Lutherus in lib. de seruo arbitrio, respõdere volens Erasmo Ecclesiæ authoritatẽ vrgenti, *se totis decem annis laborasse, vt hunc de audienda Ecclesia scrupum animo eximeret, excuteret, & superaret: & vix tandem hanc Troiam capi potuisse.* Quare autem tantopere laborat Lutherus, de eximendo hoc scrupo, nisi quia clarè videbat se suósque Ecclesiam non esse? Hac enim de causa Scripturas (quas se habere & intelligere iactitabat) non Ecclesiam (ad quam se non pertinere probè sciebat) audiendas esse perpetuò crepabat, & adhuc hodie sui omnes crepant, eodem indicio se quoque non obscurè prodentes.

Luther. post 10. annos scrupũ de Ecclesia eximere vix potuit.

Quod hæresis nomen expungunt, turpitudinem celãt, & suppliciũ damnant.

Est & aliud huius rei indicium, satis clarum & manifestũ, quòd hæresis nomen vehementer (sibi ipsis conscij) exhorrent, & reformidant. Nam ideo in *Scripturis apud* Paulum 1. Cor. 11. eius vocis loco, *sectam* substituunt, sibi sane conscii quòd vulgò, apud fideles scilicet & Christianos homines, (non solum apud Turcas & vulgus paganorum) pro hæreticis habeantur, non sanè minus quàm olim Ariani, Manichæi, & alij suo quisque tempore. Eadem etiam de causa vbi Paulus ait 1. Tim. 6. *Prophanas vocum nouitates deuita*: vertunt illi *Improbas vocum vanitates*, *suæ* videlicet nouitatis prophanæ sibi probè conscij. Nec dissimiliter pro eo quod Paulus iubet *Hæreticum hominem deuitari*, ad Titum 3. substituunt illi *Authorem sectarum*, ne illa Apostolica iussio ad alios quàm ipsos Archihæreticos, aut etiam seditiosos quosdam homines nõ hæreticos, se extendat; vulgus autem hæreticorum & mendacium Magistrorum minimè complectatur. Huc accedit quòd in scriptis Lutheri, Caluini, Melãchthonis & aliorum eiusdem farinæ, animaduertere licet, de ipsa hæresi eiúsque grauitate & turpitudine, de hæreticorũ cauendis malis artibus, fugiẽdis insidiis, vitando cõmercio, nihil aut parum vsquam eos scribere; aut certè valdè frigide id genus hominum ab ipsis taxari, nisi forte contra suorum dogmatum proprios hostes agant. Tunc demum enim, sicut in aliorum omnium, maximè ecclesiasticorum hominũ, vitiis reprehendendis, egregie sunt copiosi & facundi. Cur istud, nisi quia blande & molliter cum amicis & sociis agendum est, nec facile latro latronem accusabit, aut contra homicidium homicida quispiam grauiter & copiose vnquam disputabit. Hac etiam de causa, fidem liberã esse oportere, nullísque vinculis astringi, nulla violentia cogi, post Lutherum diligenter docuere; hæreticorum verò persecutiones, maximéq; supplicia Capitalia, inter Christianos homines exerceri non debere strenuè defendunt: & hæreticorum patrocinium, ipsimet indubiè hæretici, diligenter suscipiunt. E F

Quod in Conciliis edẽdis nullam operã nauant, sed eorum Authoritatem conuellunt.

Quin & eo nomine se facile produnt quòd Conciliorũ etiam generalium & œcumenicorum ídque antiquissimorum saluberrimam Authoritatem, non extenuant modò, & eneruatam omnibus modis capiunt, qua etiam de causa nunquam dederunt operam, vt ex primis illis & vetustissimis Conciliis ex illorum typographiis (quibus tamen abundant) vel vnum aliquod vnquam in lucem prodiret, homines alioqui in edendis libris negotiosissimi; sed etiam præterea, modo etiam ex illis prima 4. receperint (quæ vulgaris omnium Protestantum diu sententia fuit, adeóque apud Anglos in Comitiis regni publicis semel atque iterum decreto cõfirmata) modo tria tantum excluso Chalcedonensi admiserint, sicuti videre est in Confessione Ministrorum Augustanæ Cõfessionis Ecclesię Antuerpiensis anno 1567. editæ modò verò perfricta fronte grauissimorũ errorum eadem omnia accusare non vereãtur, vt alibi exemplis demonstrauimus. Adeo omnẽ prorsus è medio tolli Ecclesiæ Christi faciem, Authoritatem, splendorem oportet (vbi enim illa magis quàm in Generalibus Conciliis elucet?) vt hæc ipsorum falsò nominata Ecclesia subsistat.

Postremo

A *Postremo & manifestissimo indicio se produnt hæreticos esse Protestantes, quia de se ipsis tanquam de parte semper loquuntur.*

CAPVT XVII.

POSTREMÒ, euidentissimum & luce meridiana clarius huius rei argumentum est, quòd quum de se loquuntur, & de sua Ecclesia, tanquam de parte loquuntur: Qualis olim erit *pars Donati*, vt eam sectam vocat Augustinus quàm sæpissime, & *pars Nouatiani*, vt illam sectam vocat Cyprianus lib. 1. Epist. 3. *Affirmamus*, inquit Melanchthon, *nostros visibiles cœtus esse Ecclesiam Dei, in qua multos verè sanctos esse scimus.* Et rursus. *Extat*, inquit, *de toto corpore doctrinæ, confeßio Ecclesiarum nostrarum*: sed addit *consentiens cum doctrina Catholica*. Quod tamen ne putes eo sensu dictum, quo Catholicam intelligi iam ostendimus, semeipsum explicat: *videlicet*, inquit, *symbolis & veteribus probatis scriptoribus.* Nempe huiusmodi, quos ipse cum suis, & quantum videbitur, approbauerit. Iterum paulò post ait. *Ecclesias nostram confeßionem* (Augustanam scilicet) *amplectentes, verißimè esse membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, & hoc tempore*

Quòd de seipsis tanquã de parte semper loquuntur.

In respõs ad art. inquisiti Ioauar. quest. 3. Ibidẽ art. 5.

Art. 6.

B *veram Dei Ecclesiam, asserimus.* Hæc ille. Audis, *nostram Confeßionem*, & *hoc tempore.* Hac autem limitatione non Romana tantum veréque Catholica, sed & Caluiniana, Anabaptistica, & Tigurinæ Ecclesiæ excludũtur, aliæque omnes quæ ab Augustana confessione aut apertis verbis, aut re ipsa recesserunt. Idem quoque Melanchthon in refutatione erroris Serueti & Anabaptistarum, descripturus initiò Ecclesiam, *Certißimum*, inquit, *signum veræ Ecclesiæ est doctrina Euangelij incorrupta: quam quum sonet Confeßio Ecclesiarum nostrarum, affirmo nostras Ecclesias verè esse membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, & profiteor me earum ciuem esse, & ad earum societatem alios inuito.* Hæc ille. Vides vt apertè se particularis Ecclesiæ, non vniuersalis ciuem profiteatur; & ad partem, (Augustanæ scilicet Confessionis) omnes inuitet. Quod si cui adhuc obscurum est, verba horũ hominum clariora proferemus, in quibus se quàm apertissimè partes & scissuras esse à toto diuulsas, produnt. Protestantes enim omnes edituri Confessionis Augustanæ repetitionem, Concilio Tridentino exhibendam, (vt titulus loquitur) sic in præfatione loquũtur. *Nequaquam volumus dißidia in nostris Ecclesiis accendere, sed summam doctrinæ quæ sonat in Ecclesiis omnibus* (putares eos dicere Catholicam, quæ sonat per vniuersum orbem, vbi Christi nomen prædicatur: sed ne quis sic putaret, addunt) *quæ R. domini Lutheri Confeßionem amplectuntur, simpliciter recitare voluimus.* Ecce habemus confitẽtes reos. Doctrinam se tueri & scribere dicunt, quæ sonat in omnibus Ecclesiis, non

Ecclesiæ Lutherana.

C Catholicis sed Lutheranis: non totius orbis, sed Saxonicis. Denique videte ex eorum verbis, Ecclesiæ suæ descriptionem. Editum fuit Lipsiæ in Saxonia anno 1561. magnum volumen cui titulum dederunt, *Corpus doctrinæ Christianæ*. In quo volumine habetur Augustana Confessio, eiusdem Repetitio & Apologia, Melanchthonis loci communes, multáque alia eius farinæ. Huic volumini Admonitio ad lectorem præfigitur, vbi sic Lutherani discipuli suam Ecclesiam describunt. *Harum Ecclesiarum, quæ sunt in regionibus Principis Electoris Saxoniæ doctrina, neque dubia, neque varia aut mobilis est. Sed ab initio sincera, concors & constans, conseruata & vsurpata annis iam triginta, penitus consentanea Confeßioni Augustanæ, per omnes partes.* Hæc est definitio Ecclesiæ Protestantum. Audis iterum harum Ecclesiarum. Audis in Saxoniæ regionibus. Audis annis iam triginta. Audis denique Confessionem Augustanam. Non audis, Catholicæ Ecclesiæ toto orbe dispersæ. Non audis communionem omnium gentium. Non audis, ab ipso Christo ad nos vsque per Apostolos continua patrum successione deriuata. Planè Confessio Augustana est horum hominũ Hierosolyma. Inde suam fidem in publico orbis testimonio auspicati sunt. Inde volunt toti orbi innotescere, suámque Ecclesiã à falsa discerni. Hinc Ioannes Vvigandus vnus ex illis Centuriastis Magdeburgensibus conquerens & pro duodecimo Germaniæ malo recensens, quòd nullæ iam amplius Synodi legitimæ habeantur; *Non ago*, inquit, *de Romani Antichristi, sed de Ecclesiæ Synodis, quæ Confeßionem Augustæ exhibitam retinet.* Vides qua nota suam vult Ec-

Definitio Ecclesiæ Protestãtum.

Cõfeßio Augustana Protestantum Hierosolyma.

Vide Staphylũ in Apologia part. 3.

clesiam innotescere. Hac etiam de causa Nicolaus Amsdorffius, & alij Lutherani, in colloquio Vvormatiensi, à Zvuinglianis tanquam hæreticis recesserunt, quòd Confessioni Augustanæ non adhærerent, Zvuinglianis contrà clamantibus sese illi mordicus inhærere. Vides ergo hoc Protestantum genus pro Augustana Confessione, tanquam pro aris ac focis dimicare. D

Quod autem hîc exempli gratia, in Melanchthone & Saxonicis Ecclesiis ostendimus, qui Augustanæ Confessioni vel adhærent, vel adhærere videri volunt, idem animaduertere licet in Caluinistarum, Anabaptistarum, & Suenckfeldianorum conuenticulis; in Flaccianis quoque, Osiandrinis, Trinitariis, aliísque sectis omnibus; quæ omnes & singulæ, non minus sibi solis, suísque in quibus agunt regionibus, veram Ecclesiam seorsim venditant, ipsásque Saxonicas prorsus irrident atque contemnunt; quàm ipsæ Saxonicæ sibi solis suísque regionibus, in Augustana seu Lutheri Confessione persistentibus, idipsum venditant. Sed satis hæc quæ diximus demonstrant, seipsos egregiè Protestantes prodere, partes se & sectas esse, non Catholicos. Catholicum enim Catholicè loquentem audire si libet, audi Augustinum. Is commemorato Sabellianorum ex vna parte, & Arrianorum ex altera parte, circa Christi personam graui errore, subiicit. *Nos autem*, id est, *Catholica fides veniens de doctrina Apostolorum, plantata in nobis, per seriem successionis accepta, sana ad posteros transmittenda, inter vtrosque, id est, inter vtrunque errorem, tenuit veritatem.* Hæc ille. Sic loquitur Catholicus, & veræ Catholicæ Ecclesiæ membrum. Asseritur fides, non particularis harum Ecclesiarum, sed vniuersalis & Catholica; nec à triginta annis, sed ab Apostolis: nec sæpius extincta, & subinde instaurata; sed per seriem successionis continuo fluxu deriuata & accepta. Quibus ita positis & ostensis, sicut olim Donatistas Ecclesiã non habere cõclusit Augustinus, sic nostros hodie Protestantes ab ea alienissimos esse concludamus. Ait enim Petiliano Donatistæ. *Tu ostende mihi Ecclesiam. Iam vox illa mihi sonabit, quam in Pseudoprophetis vitandam Dominus monuit, ostendentibus partes, & ab vniuerso alienare conantibus. Ecce hîc est Christus, ecce illic. Sed vsque adeò putas veras oues Christi cor non habere, quibus dictum est, Nolite credere; vt lupum audiant dicentem; Hic est Christus; & pastorem non audiant dicentem, Per omnes gentes, incipientibus ab Hierusalem?* Hæc ille. Quùm ergo isti se partes esse manifestissimis verbis ostendant, alio dicente hîc in Saxonia est Ecclesia apud Augustanæ Confessionis socios, alio hîc Geneuæ apud Caluini discipulos, iterum cum Augustino concludentes dicamus. *Teneamus ergo Ecclesiam, ex ore Domini designatam, vnde cæptura & quousque peruentura esset; cæptura scilicet ab Hierusalem & peruentura in omnes gentes. Habemus manifestißimas voces pastoris nostri, commendantis nobis, & sine vllis ambagibus exprimentis Ecclesiam. Nobis ipsis imputabimus, si ab eius grege, quod est ipsa Ecclesia, per verba hominum seduci, atque aberrare voluerimus; quum nos præsertim admonuerit dicens. Quæ sunt oues meæ, vocem meam audiunt, & sequuntur me. Ecce vox eius clara & aperta ac audita. Qui eum non sequitur, quomodo se ouem eius dicere audebit? Nemo mihi dicat. O quid dixit Donatus, vel* Lutherus, *quid docuit Parmenianus & Pontius*, vel Caluinus, & Melanchthon, *aut quilibet illorum? Quia nec Catholicis Episcopis consentiendum est, sicubi forte falluntur, vt contra Canonicas Scripturas aliquid sentiant. Sed si custodito vnitatis & charitatis vinculo, in hoc incidunt, fiet in eis quod Apostolus ait: Et si quid aliter sapitis, hoc vobis Deus reuelabit. Iam verò istæ diuinæ voces de vniuersa Ecclesia, perpetua succeßione per omnes gentes peruentura, ita manifestæ sunt, vt cõtra & eas nisi hæretici, animosa peruersitate & cæco furore, latrare non poßint.* Hæc Augustinus contra Donatistas. Hæc totidem verbis, contra nostri temporis sectas omnes, dicta sunto.

Vera Catholici vox & cõfessio. Tract. 37. in Ioan. E

Lib. 2. cap. 6. cõtra literas Petiliani. Matth. 23. Luc. 24.

De vnitate Ecclesię c. 10.

Ioan. 10. F

Philip. 3.

Demonstratio multiplex, quòd Romana & vulgò dicta Catholica Ecclesia, sit sola in terris & vera Ecclesia Dei, & Christi eius.

CAPVT XVIII.

A Ltera nunc superest hypothesis, & postrema totius huius disputationis pars, vt à veræ Ecclesiæ Dei societate & ratione, Protestãtum tota multitudine nunc reiecta, atque certissimis argumentis exclusa; societatem illam Christianorum hominum, quæ Romana & Catholica vulgò vocatur Ecclesia, quæ videlicet Romanæ Ecclesię tanquam Capiti adhæret, veram esse Dei & Saluatoris nostri solámque in terris Ecclesiam demonstremus. Atque istud quidem variis eisdémque solidissimis argumentis demonstrare, non est difficile. Quod quidem breuiter dum facio, attentum lectorem desidero. Multa enim paucis complectar, & rem ad salutem maximè necessariam succinctis potius argumentis cõcludam, quam oratione longa persequar.

Primùm ergo in hac sola Ecclesia, veterum Prophetarum vaticinia, legis & Euãgelij promissiones, quas de futura Christi Ecclesia copiosè suprà lib. 2. & 3. allegauimus & tractauimus, completæ sunt. Nam hæc sola (quod futurum tot Scripturæ, tam euidenter prædixerant) creuit per totum orbem; & per omnes gentes, incipiens à Hierusalem, propagata est. Hæc etiam sola nunquam esse desiit, sed per omnes ætates extitit, in continua & personarum & doctrinæ successione. Denique hæc sola semper visibilis, & toti orbi illustris fuit, id est, ostendere potest Episcopos, & Præsbyteros, & populos Christianos, vbique gentium & omnium ætatum. Quæ quidem B tria adeo vera & manifesta sunt, vt propterea huius Ecclesiæ aduersarij, quærant sibi Ecclesiam in locorum paucitate, in temporum raritate, in personarum obscuritate, denique in deserto positam. Scripturæ verò (vt iam ostensum est Ecclesiam Christi secundum statum noui Testamenti huiusmodi futuram esse descripserunt, quæ propagationem, perpetuitatem, & claritatem illam habitura esset, quas iam diximus; eóque nomine Catholicæ titulo ab ipso initio insignita fuit.

1. *Quia in sola Roma. Ecclesia veteres prophetiæ impletæ sũt.*

2. *Quia sola perpetuò durauit.*

3. *Quia hæc sola perpetuò fuit visibilis.*

Præterea hæc sola Ecclesia, vna est, idque tribus de causis, eisdémque grauissimis. Primùm quia, etsi posteriora hæc secula à primis illis, puta quingentis aut sexcentis annis, degenerasse, aduersarij primò dixerunt, tandem tamen & vniuersam Ecclesiã, statim post Apostolorum tempora, corruptam fuisse, & tum falsis doctrinis deceptam, tum ritibus superstitiosis inquinatam, docuerunt; (vt suprà ex eorum verbis ostendimus) non alia sanè de causa, quàm quia eosdem cultus & ritus, eãdem fidem & religionem, quam in posterioribus istis damnarunt, in primis illis seculis obtinuisse tandem animaduerterunt. Secundò, quia exordium mutationis nullum ostendere possunt, quo scilicet anno, aut quo in loco, à prima illa puritate (quã fingunt) Apostolica, recessum sit, sed in eo demonstrando variè dissentiunt, vt suprà ostensum est. Tertiò, etiam ideò verè sola vna est, quia perpetua est hæc sola, vt dictum est, móxq; adhuc amplius ostendetur.

4. *Quia hæc est verè vna.*

Lib. 3. cap. 4.

C Aliud adhuc argumentum huius rei est, quòd hæc sola non solùm à suis, sed etiam ab omnibus, ipsísq; adeò aduersarijs, Catholica vocatur. Nam quum de ea loqui volunt Catholicam vocare coguntur, si intelligi volunt. Ideóque qui magis vel astuti, vel improbi sunt, eam nũcupare volentes, Romanã dicunt, nuper vulgò Catholicam dictam. Quod quidem ad rem ipsam satis est. Neque enim nomen ipsum vulgo vnquã obtinere potuisset, nisi re vera id ipsum esset. Quandoquidem doctrina sana, pietas, rectus vsus Sacramentorum, & similia, fingi & prætexi possunt ab iis, qui nihil minus habent; (quod omnes hæretici hactenus fecerunt) sed vniuersalitas locorum, & temporum, eadémque illustris & clara fingi nullo modo potest. Nam quemadmodum si extant, necessariò videntur; sic nisi extent, videri & apparere non possunt.

5. *Ratio, quia hæc sola Catholica vocatur etiam ab inimicis suis.*

Rursum hæc sola Ecclesia verissimè Apostolica est, tùm in Capite suo, quia à duobus gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo fundata est, eorúmque successoribus adhuc hodie paret; tùm in membris, quia huic capiti Apostolico, seu Ecclesiæ Apostolicæ Romanæ, cæteræ omnes gentes Christianæ semper communicarunt.

6. *Quia hæc sola est Apostolica.*

Postremò, etiam propterea hæc sola vera erit Ecclesia, quia etiam hodie (non solùm in seculis antegressis) hæc sola est vbique diffusa, & sola vniuersalis siue Catholica: Nam vbicunque terrarum Christi nomen hodie auditur & creditur, huius etiam Ecclesiæ fides agnoscitur, & est in omnibus locis vbi hæreses hodiernæ sunt; in multis quoque locis, regionibus ac populis, vbi hæreses istæ non sunt; sicuti etiam supe-

7. *Quia hæc sola est verè Catholica.*

riùs enumeratione facta ostensum est. Atque hæc quidem omnia vt breuiter dicta D
sunt, ita sanè magna ex parte ex iis quæ iam disputata sunt; satis per se euidentia & manifesta facta sunt. Tamen quia cum refractariis agitur, & de re maximè ad salutem cognitu necessaria, ad maiorem planéque inuictam huius rei demonstrationem, pauca adiiciam. Tria autem ostendemus, quæ nisi ostensa fuerint, vel ab hæretico pertinaci impudenter negari, vel ab imperito Catholico periculosè dubitari, aut etiam male ignorari possunt.

Tria adhuc demonstranda.

8\.

Quia in hac sola est cõmunio omniũ gentiũ.

Primùm est, Romanam Ecclesiam cum reliquo toto orbe Christiano, & semper per singulas ætates communicasse, & hodie communicare: vt omnium gentium cõmunio non nisi in hac sola haberi posse, demonstretur.

9\.

Quia in hac sola est perpetua episcoporum successio.

Secundum est, in hac sola Ecclesia perpetuam Episcoporum & Ecclesiarum successionem fuisse, vt in hac sola Christum regnasse, veritatem docuisse, peccata remisisse, aliáque munera ad quæ suos vicarios destinauit, exercuisse; manifestè intelligatur.

10\.

Quia in hac sola perpetuò fidei propagatio & conseruatio facta est.

Tertium est, fidei propagationem & conseruationem, in hac sola & per hanc solam Ecclesiam perpetuò factam fuisse; vt in hac sola, Corpus Christi eiúsque ædificationem, extitisse, euidenter perspiciamus. Quibus tribus demonstratis, finem huic toti disputationi de vera Ecclesia imponemus.

Quòd omnium gentium communio in sola Romana Ecclesia inueniatur, vbi de literarum formatarum celeberrimo vsu multa proferuntur. E

CAPVT XIX.

Rom. 1.

Celeberrimi Ecclesiarũ Episcopi & doctores cum Rom. Ecclesia in fide cõmunicabant.

QVOD ad primum ergo attinet, sanè quocunque oculos vertimus, omnium & ætatum & locorum Ecclesias cum Romana communicasse, & vicissim Romanam cum illis, comperimus. De Apostolorum tempore nihil attinet dicere. Vnicum illud Apostoli testimonium satis est, quo ad Romanos scribit, *Vestra fides annuntiatur in vniuerso mundo.* Statim post Apostolos, omnes omnium Ecclesiarum Pastores & Doctores Rom. Ecclesiæ religiosissimè adhæsisse, hoc vnum argumentum erit, quòd in omnibus seu de fide controuersiis, seu illatis iniuriis, seu quibuscunque aliis perturbatæ religionis difficultatibus, ad Rom. Ecclesiá consilij & auxilij causa confugerint. Quod pluribus iam illustribus exemplis ostendam. Polycarpus D. Ioan. discipulus circa quæstionem de Paschate ex Asia Romam proficiscens, cum Aniceto Rom. Pont. communicabat, vt commemorat Eusebius & Irenæus. Ipse Irenæus huic ætate proximus, Lugdunensis in Gallia Episcopus, eodem in loco, non nisi à Romana Ecclesia successionem veræ doctrinæ petit, contra Valentinianos sui temporis hæreticos. Tertullianus in Africa non multo his posterior, *à Romana*, inquit, *Ecclesia præsto est nobis Authoritas statuta*; móxque illius Ecclesiæ & sedis Episcoporum successionem, omnibus hæreticis opponendam docet, in lib. de præscriptionibus. Idem facit Optatus etiam Afer D. Augustino paulo antiquior contra Donatistas, & vocat Siricium Rom. Pont. *socium suum* propter fidei communionem, cum quo etiam ait, *totum orbem in vna communionis societate concordare.* Cyprianus Afer multo antiquior, à Nouatianis vexatus, in quãplurimis epistolis ad Corneliũ Rom. Pont. scriptis, eius & auxiliũ & consiliũ petit. Dicit quoque *ad Rom. Ecclesiam perfidiam accessum habere non posse.* Origenes adhuc illo paulo antiquior in Ægypto de hæresi accusatus, Fabiano Rom. Pontifici libellum pœnitentiæ mittens, apud eum se excusauit, vt meminit S. Hieronymus, in Epist. de erroribus Origenis. *In omnibus*, inquit Ambrosius Mediolanensis Episcopus, *Romanæ Ecclesiæ typum & formam sequimur.* Et Damasum tunc Rom. Pont. vocat *Rectorem domus Dei*, eius quam Apostolus vocat *columnam & firmamentum veritatis*, id est vniuersalis Ecclesiæ, si non propter primatum, saltem propter communionem vnius fidei cum tota Ecclesia. Ex Romana Ecclesia contra Pelagianos, petunt Carthaginẽsis & Mileuitani Concilij patres suorum

Polycarpus. Irenæus. Lib. 4. ca. 13. Lib. 3. cap. 3. Tertullian⁹. In li. de præscript. Optatus. Lib. 2. Cyprianus. Lib. 1. epist. 3. Origenes. Ambrosius. In epist. ad Pammachiũ & Oceanũ. De Sacramẽtis lib. 3. c. 1. In Cõmẽt. in 1. ad Tim. 3. Patres Cõc. Carthag. & Mileuit.

F

A probationem apud Augustinum. Et ex hac Romana sede veræ Ecclesiæ successionem petit Augustinus, ídque, (vt ait) *multo certius & verè salubriter.* Quin & omnia Africana Concilia à Sede Romana comprobata fuisse, testis est Cælestinus Papa. Narrat quoque Victor Vticæ Episcopus, de Eugenio Carthaginensi Episcopo, quòd iussus à Vandalorum rege de fide disputationem instituere, nō prius hoc facere voluit, quàm ad transmarinos Episcopos mitteret, *qui vnà* (inquit) *nobiscum fidem demonstrare valeant: & præcipuè Ecclesia Romana, quæ caput est omnium Ecclesiarum.* Ad Romanā Ecclesiam scribit S. Hieronymus, vt ab hæreticis in Oriente tutus sit, & dicit Damaso tunc Romano Pontifici. *Ego beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri communione consocior:* & post pauca. *Qui tecum non colligit, spargit.* Alibi verò disertis verbis dicit, *non aliam Romanos habuisse fidem, nisi hanc quam omnes Christi Ecclesiæ habent.* Sic quoque Basilius Cappadocum Episcopus, in magnis Ecclesiæ suæ turbis & calamitatibus, ad Rom. Pontificem scribi suadet: *vt ipse* (inquit) *sua Authoritate vsus, his malis remedium afferat.* Magnus ille Athanasius Patriarcha Alexandrinus, Paulus Constātinopolitanus, Lucianus Adrianopolis, Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyræ, plurimíque alij totius Orientis Episcopi ab Arrianis pulsi, ad Romanā Ecclesiam appellarūt, & apud Iulium tùm atque Liberium Rom. Pontifices, tanquam maximè Catholicos totius orbis Episcopos (nam de Primatu hîc nihil disputamus) querimonias suas deposuerunt, vt historiæ Ecclesiasticæ legentibus demonstrant. Idem fecit non longè post Chrysostomus Constātinopolitanus Episcopus, ab Ægyptiis Episcopis iniustè depositus, ad Innocentium Romanum Episcopum appellans, vt in epistolis suis ad eundem satis clarè ipsemet commemorat. Idem etiam fecit Theodoretus doctissimus Cyri Episcopus, à Patriarcha suo Antiocheno Maximo depositus, ad Leonem tunc Rom. Pōtificem appellans. Vide eius epistolam commentariis eius in Paulum præfixam. Idem quoq; S. Flauianus Martyr, Constantinopolitanus etiam Patriarcha, fecit; ad eundem Leonem ab iniuriis Dioscori Alexandrini appellās, vt ex epist. Valentiniani Imperatoris ad Theodosium iuniorem liquet. Denique propter totius orbis euidentissimam communionem, habuerunt Romani Pontifices & Constantinopoli, (vt ex Gregorij Registro patet) & Thessalonicæ totius minoris Asiæ Metropoli, (vt ex epistolis Leonis constat) & Arelati in Gallia (vt ex eodem Gregorij Registro patet, lib. 4. epist. 52.) & aliis in locis suos olim Responsales seu legatos, qui de causis fidei semper ad eos Romam referrent. Infinita alia huius communionis exempla afferri possent.

B (margin letter, beside "tinopolitanus Episcopus")

Augustinus. Epist. 90. & 92. — Epist. 165. — Epist. 1. ca. 3. ad Episcopos Galliæ. — Eugeni' Carthag. episcopus. — Lib. 2. de persecutione. Vandalica. — S. Hieronymus. — In episto. ad Damasum. — In procemio 2. in com in exist. ad Gal. — S. Basilius. Epist. 52. — Athanasius, Paulus & alij Orientales. — Vide hist. tripart. lib. 4. cap. 15. — Socratē. li. 2. cap. 15. — Sozomenū. lib. 3. cap. 8. — Chrysostomus. Epist. 1. & 2. ad Innocentium. — Theodoret'. — S. Flauianus Constantinop. Patriarcha. — Vide Leoñ. epist. 25. — Tom. 2. Cōcil. — Legati sedis Apostolicæ. Lib. 4. epist. 36. & 38.

Iam verò insigne illud est, & obseruatione dignissimum, quòd propter vnam, & eandem totius orbis communionem arctissimam, non solùm cognoscendam sed & retinendam, cautum illud diligentissimè fuit, nemo vt ignotus aut peregrinus pro Catholico haberetur, vel in communionis societatem reciperetur, nisi ab Episcopo suo formatas (vt vocabant) literas afferret, quæ videlicet communionis Orthodoxæ C atque Catholicæ publicum & certum testimonium redderent. Cuius rei exempla aliquot è summa Antiquitate petita in medium proferam. Est enim harum literarum celeberrima praxis, communionis Catholicæ per omnes Christianorum gentes quàm diligentissimè conseruari solitæ luculentissimum testimonium & documentum nobilissimum. Quum Fortunius quidam Donatistarum Episcopus diceret, *vbique terrarum esse suam communionem, ideóque Catholicum se esse,* quærit ab eo Augustinus, *an posset literas communicatorias, quas formatas dicimus, quocunque vellet dare & accipere: Hoc enim modo facillimè terminari quæstionem posse. Parabam enim* (inquit) *vt si consentiret, ad Ecclesias Apostolicas à nobis tales literæ mitterentur. Sed quia res apertè falsa erat, permixtis verbis cito inde discessum est.* Hæc ille, veteris Ecclesiæ consuetudinem hac in re, & egregiam illam Orthodoxiæ tesseram, diligenter suo tempore obseruatam commemorans. Sed idem quoque narrat Cæcilianum Carthaginensem Episcopum (quem tantopere Donatistæ insectabantur) inde se Catholicum probare potuisse, *atque conspirantes contra eum, inimicos contemnere, quia videret se & Rom. Ecclesiæ, & cæteris terris per communicatorias literas esse coniunctum.* Eodem quoque in loco distinguit *inter priuatas literas, quas etiam paganis dare licuit, & accipere, & communicatorias istas,* quas dicit, *Donatistas propter suam peruersitatem, ab vnitate Catholica quæ per orbem terrarum est, accipere iam amplius non posse;* Adeo erant, vt dixi, veræ Orthodoxiæ tessera & nota certissima, literarum istarum mutuus atque reciprocus vsus. S. Basilius probare volēs, aduersus quosdam qui ei suspicionem falsæ

Leo epist. 82. — Cōcil. Sardicense can. 20. — Gen. 6. — Act. 6. — *De literis formatis.* — Epist. 165. — Orthodoxiæ tessera. — Epist. 162. — Epist. 75.

Hist. Eccles. lib. 1. ca. 4. & Tripart. li. 1. cap. 14.

doctrinæ innuere volebant, se Orthodoxum esse, & in totius orbis communione versari; *Episcopi*, inquit, *totius orbis literas ad nos mittunt, & vicißim à nobis recipiunt, ex quibus cognoscere potestis, quòd vnanimes omnes eodémque sensu præditi sumus. Itaque si quisquam communionem nostram fugit, ne vos lateat, ab vniuersa illam Ecclesia sese diuulsisse* Hæc ille. Huiusmodi literas eiecti ab Alexandro Episcopo Alexandrino Arriani, priusquam innotuissent, subornarunt; & à quibusdam Episcopis fraude impetrarunt; vt populo imperito imponerent: vt in Epistola quadam sua Alexander scribit apud Theodoretum, quod tamen diu valere non potuit, cito detecta tam euidenti fraude. Simili etiam fraude, à Siricio Papa hæretici Origenistæ ab vrbe discessuri, propter detectas iam ex parte ipsorum hæreses, *Ecclesiasticas Epistolas* (ait Hieronymus) *petebant & impetrabant, vt communicantes Ecclesiæ discessisse viderentur.* De ipso verò Origene scribit Hieronymus quòd *propter Ecclesias Achaiæ quæ pluribus hæresibus vexabantur, sub testimonio Ecclesiasticæ epistolæ Athenas per Palæstinam pergebat.* Hæc ille. Gregorius quoque Nazanzenus probare volens Apollinaristas ab Ecclesia eiectos esse, & pro hæreticis habendos, ex harum literarum illustri vsu argumentum petit. *Ostendant* (inquit) *se susceptos esse, aut per communionem meam, aut per epistolas communicatorias. Sic enim lex exigit Synodalis.* Hæc ille. Certe harum literarum, tanta cura olim habita fuit, propter discernendos ab hæreticis seu schismaticis Catholicos, vt in Concilio Laodiceno longè antiquissimo cautum sit, *nullum clericum absque illis aliquò proficisci debere.* Vbi etiam vocantur *Canonicæ literæ* Hanc etiam *formatam Epistolam*, seu vt in Concilio Antiocheno vocantur, *literas pacificas*, à solo licebat Episcopo accipere; non ab alio quouis Sacerdote aut Pastore, vt in Concilio Mileuitano cautum fuit, & rursum in Africano Concilio, & ante vtrunq; in Antiocheno, tempore Iulij primi: vbi pastoribus parœciarum disertè hoc prohibetur, solísque Episcopis, aut saltem eorum vicariis, seu chorepiscopis conceditur. In eo ergò demonstrauit Optatus, Romanam Ecclesiam verè & indubitatè esse Catholicam, quòd *totus orbis cum illa, commercio formatarum, in vna cõmunionis societate concordaret.* Sic olim se Catholicam esse, & totius Christiani orbis communionem tenere, illa Ecclesia demonstrauit. Ex ipsa autem communione, verè Orthodoxam esse pariter perspicuum fuit. Hinc sanè nata est, etiam frequens illa apud veteres distinctio, de Catholica & de externa communione. *Nihil nobis commune* (ait Gelasius Papa) *cum hominibus communionis externæ.* Et, *maximis suppliciis* (aiunt Imperatores) *extraneas collectas puniendas censemus.* Sic Hieronymus vocat Augustinum *Episcopum suæ communionis.* Quorsum verò hic modus loquendi apud veteres, nisi quòd eiusdem fidei & religionis censebãtur, qui pacem & concordiam cum reliquo Christiano orbe tenerent, qui sacramentis & legibus eisdem vtebãtur, denique in tota religionis ratione pacificè cõmunicabãt? Vbi enim & fidei & religionis diuersitas, vel certa, vel suspecta fuit, ibi nulla in externo religionis vsu, cómunio intercessit. Laudat fratrem suum Satyrũ S. Ambrosius, quòd in quadam externa regione, volens Sacramentis cõmunicare, percontatus fuerit ab Episcopo eius loci, *an cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Rom. Ecclesia conueniret.* Ex quibus sanè Ambrosii verbis, & hanc externam communionem Orthodoxiæ tesserã fuisse, & præterea propter euidentissimã Romanæ Ecclesiæ cũ toto orbe cõmunionem, pro eodem tũc esse habitam Romanã Ecclesiam, & Catholicã Ecclesiã animaduertere licet; éstq; sane animaduersione dignissimũ. Nec tamẽ nouum aut insolens apud veteres loquendi genus hoc fuit. Sic enim S. Hieronymus contra Ruffinum loquitur. *Si Romanam fidem suam dicit, ergo Catholici sumus.* Et ad Damasum luculentius. *Qui tecum non colligit spargit.* Quod à beatissimo Cypriano multò vetustiore didicisse videtur, qui similiter etiã scripsit. *Vna est*, inquit, *Ecclesia & cathedra vna super Petram Domini voce fundata. Quisquis alibi collegerit, spargit.* Idem Cyprianus scribens ad Antonianum quendã Episcopum narrat *communicatorias literas ad se eum scripsisse*, paritérque rogasse, vt exemplum earundem ad Cornelium Rom. Pont. mitteret. *Scripsisti*, inquit, *vt exemplum earũdem literarum ad Cornelium collegam nostrũ transmitterem, vt deposita omni solicitudine, iam sciret te secum, id est, cum Catholica Ecclesia communicare.* Quin & alio in loco vocatur apud eũ à quibusdã ab hæresi ad Ecclesiã conuersis Cornelius tùm Papa, *Episcopus Catholicæ Ecclesiæ*, sane quia Romanæ, quæ nunquã nisi Catholica & Orthodoxa ab ipsis Orthodoxis est habita. Sic denique Augustinus Romanam Ecclesiã, & Romanũ Imperiũ pro totius orbis Ecclesia & Imperio accipit, dicẽs cõtra Pelagium, *non solum Episcopalia*

In epitaphio Marcellæ.

In catalogo scriptorũ ecclesiast.

Epistolæ Ecclesiasticæ.

Epist. 1. ad cl[illegible]donium.

Literæ canonicæ.

Literæ pacificæ.

Can. 41.

Can. 8.

Can. 20.

Can. 73.

Can. 8.

Lib. 2.

Commerciũ formatarum.

Externa cõmunio.

In epist. ad Orientales.

In epist. Martiani Imperat. ad monachos tom. 1. con.

Epist. 14.

In Sermo. de obitu fratris.

Apologia 1. aduers. Ruffinum.

Romana Ecclesia & Catholica pro eadẽ accepta.

Lib. 1. epist. 3 [illegible] epist. [illegible] epist. 11.

[illegible] peccato [illegible] lib. 2. cap. [illegible]

A *Episcopalia Concilia, & Apostolicā Sedem, sed etiam vniuersam Romanā Ecclesiam, Romanámque imperium rectißimè fuisse commotum.* Vbi apertè per vniuersam Romanam Ecclesiam, totius orbis & Catholicam Ecclesiam intelligit. Sed ne in re manifestissima prolixus sim, euidentissimum argumentum quòd Rom. Ecclesia cum toto orbe christiano superiorum ætatum communicauerit, & vnam eandémque fidem professa fuerit, illud est; quòd in omnibus Conciliis Generalibus, vt Nicæno primo, Constantinopolitano primo, Ephesino, Calcedonensi, cæterísque omnibus conciliis ad hunc vsque diem subsequentibus, Rom. Eccclesia per suos presbyteros & legatos si non præfuerit: (nam de eo nunc non quærimus) saltem interfuerit atque consenserit. Hoc enim luculentum esse Orthodoxæ fidei & communionis argumentum, vel inde manifestū est, quòd veteres omnes in omnibus fidei confessionibus, definitionibus, expositionibus, vt Catholicos se esse ostendant, diligenter & disertè profiteantur, se omnia Concilia Generalia venerari & amplecti; ideóque singula quæ præcesserunt nominatim percensere, eorúmque decretis & vestigiis insistere se apertè profiteri. Quod & hodie quoque imitati hæretici, vt aliquam religionem præ se ferrent, se quoque vetera patrum Symbola, & quatuor illa prima Concilia superiùs nominata venerari & amplecti, initio sanè sui schismatis grauiter asserebant, vt videre passim est in scriptis eorum. Sic enim Melanchthon in responsione ad articulos Inquisitionis Bauaricæ art. 5. sic Caluinus Institutionū suarum li. 4. cap. 9. sic alij aliis in locis scripserunt: sed

Rom Ecclesia in omnibus general. concil. pars magna fuit.

B illi hoc dicunt tantùm, vt inperitis imponant. Nam quòd re vera & hæc ipsa Concilia grauiter quoque interdum reprehendant, veterésque patres prorsus contemnant, quoties contra ipsos producuntur, & per se clarum est, & nos alibi ex ipsorum verbis ostendimus. Sanè Caluinus in loco præallegato sic scribit, *In ipsis quoque antiquis & purioribus Conciliis est quod iure desideres: vel quòd eruditi viri multa non prospiciebant, vel quòd grauioribus occupatos nonnulla subterfugiebant, vel quòd simpliciter, vt homines imperitia falli poterant, vel quod nimio affectu nonnunquam præcipites ferebantur.* Hæc ille. Sed de his aliàs. Vt ad propositum reuertamur, hæc sanè ex primis illis seculis summatim collegisse suffecerit. Nam postremis his mille annis, adeo vniuersum Christianū orbem Rom. Ecclesiæ communicasse & adhæsisse, aduersarij ipsimet fatentur atque agnoscunt, vt hoc nomine posteriora omnia Concilia, quatuor illis primis exceptis, (quod facit disertè Caluinus loco citato) patres quoque & scriptores, Episcopos & doctores posteriorum seculorum prorsus reiiciant, asserántque in Romana sede Antichristum his seculis dominatum obtinuisse, mundúmque vniuersum suæ tyrannidis imperio subiugasse. At verò, quia hodie sempérque per ætates omnes, etiam posteriores istas, Romana Ecclesia eosdem doctissimos & sanctissimos patres Irenæum, Tertullianum, Cyprianum, Athanasium, Basilium, Nazanzenum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum, Theodoretū, aliósque omnes quotquot in precio sunt, veneratur & amplectitur, quia etiam hodie Concilia vetera non secus quàm re-

Quatuor ob causas reiicit Caluinus vetustißima Concilia.

1.

2.

C centiora Rom. Ecclesia approbat, profecto fidem horum patrum & horum conciliorum adhuc hodie tenet, sempérque tenuit. Imò quia Scripturarum ipsarum volumina, & partes omnes; quia Sacramenta singula; quia ipsum fidei symbolum; quia denique vnius Dei & mediatoris Christi nomen ac fidem, sola Ecclesiæ Romanæ communio & societas per omnes hactenus ætates cōseruauit, & ad nos vsque integra perduxit, nósque non nisi ab illa ea omnia accepimus; profectò euidentissimum est solam Romanam Ecclesiam cum cæteris illi adiunctis, illam esse quæ totius Christiani orbis communionem & hodie teneat, & olim sempérque tenuerit. Vnde etiam sequitur omnium gentium communionem, quam veræ & Catholicæ Ecclesiæ notam certissimam esse demonstrauimus, in hac sola verè reperiri; ideóque illam verè & indubitanter esse Ecclesiam Christi Catholicam.

3. 4. 5. 6.

Quòd in sola Romana Ecclesia, perpetua fuerit Episcoporum & doctrinæ Christianæ succesio.

CAPVT XX.

De perpetua successione in Roma. Ecclesia, quoad personas.

IAM verò, quod ad secundum attinet, perpetuam videlicet fuisse in Romana Ecclesia, cæterísque ei adiunctis, Episcoporum & doctrinæ successionem, variis modis ostenditur. Primùm (quod ad personas attinet) ex enumeratione & catalogo Romanorum Episcoporum, ad hunc vsque diem, sicuti suo tempore fecerunt Tertullianus, Optatus, Irenæus, Augustinus, Epiphanius, vt suprà ostensum est. Inter hos verò Augustinus, tanti momenti ad veræ Ecclesiæ certissimam vnitatem cognoscendam & retinendam, hunc in Romana potissimùm sede Episcoporum successionem esse iudicauit, vt hunc in modum scribat. *Tenet me in Ecclesiæ gremio, ab ipsa Sede Petri, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, Successio Sacerdotum.* Hæc ille. Numerare enim possumus à S. Petro, vsque ad Gregorium 13. qui hodie Romæ sedet, Episcopos 230. & amplius, qui serie continua & interrupta successerunt. Hanc sanè ob causam omnes historiæ Ecclesiasticæ Scriptores, vt Eusebius Pamphili, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Euagrius, Nicephorus Callixti, Paulus Diaconus, & alii quicunque diligentissimè semper Episcoporum successionem posteris notarunt; non in quauis Ecclesia, sed in præcipuis illis & Apostolicis sedibus, vt in Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitata, Constantinopolitana, Ephesina, & similibus. Voluerunt nempe hanc personalem Episcoporum successionem, vt rem ad religionis conseruationem imprimis cognitu necessariam, esse quàm testatissimam & illustrem. Huius autem argumẽti & praxis præclarum exemplum in veteri popnlo præcessit. Quum enim Alexandriæ in Ægypto, inter Iudæos & Samaritanos magna oriretur Controuersia, vtrius populi templum, leges, & Sacra potiora essent, Iudæorum ne Hierosolymis, an Samaritanorum in monte Garizim, (vbi ad similitudinem templi Hierosolymitani sacra fiebant,) ostendentibus Iudæis per continuas Pontificum successiones, sacerdotii & templi sui vsque in sua tempora propagationem, pro Iudęis cõtra Samaritanos pronunciatum est. De qua re lege plura in Iosepho. Itaque pro personali hac Episcoporum successione, consulenda est historia Ecclesiæ.

Contra epistolã fundamenti cap. 4.

Quare historiæ Ecclesiasticæ episcoporũ successiones diligenter texunt.

Antiquitatũ lib. 13. cap. 6.

Successio doctrinæ nõ potuit esse diuulsa à successione personali.

Iam verò, quia doctrinæ quàm personarum certior esse successio aduersariis videtur (quanquam vna sine altera stabilis & perpetua, vniuersa & generalis esse non potest) in ea demonstranda paulo curiosiùs agemus. Quod ergo ad doctrinæ & religionis non solum personarum successionem attinet, par sanè & similis ratio qualem iam diximus, ineunda est. Neque enim dubitandũ est, eum qui aliis legitimè successit, & cui legitimè successum est, in eandẽ quoque fidem ac religionem successisse. Nam si à prædecessoris sui fide quispiã Episcopus recederet, non ille pro successore est habitus, sed & præcisus semper fuit, aut abstentus; & pro huiusmodi in historiis notatus. Sic in catalogo Pontificum Constantinopolitanorum nec Macedonius, nec Nestorius, nec Anthimus (nisi cum nota aduersæ & corruptæ doctrinæ) numerantur. Similiter è catalogo Alexandrinorum, Dioscorus, Georgius, Lucius, Petrus Moggus, & alij siue Arriani siue Eutichiani seu alterius cuiusuis sectæ hæretici expunguntur. Sic in discernendo hæretico ac schismatico, à Catholico & legitimo successore, videndum esse monet Optatus, *quis in radice cum toto orbe manserit, quis foras exierit, quis Cathedram sederit alteram, quæ ante non fuerit, & quis altare contra altare erexerit.* Quod sanè fecisse Nouatũ grauiter conqueritur Cyprianus. Sic de Cerdone abstento factum fuisse, notat diligenter Irenæus. Sic de Fortunato & Fœlicissimo schismaticis, commemorat quoque Cyprianus. Idem quoque de Paulo Samosateno, notat Eusebius Pamphili in historia. Idem denique de aliis hæreticis, alii historici & patres. Neque enim omnia commemorare attinet.

1. Ratio seu cautela Excõmunicatio eorũ qui a maiorũ fide recesserunt.

Lib. 1.

Lib. 1. epist. 3.
Lib. 3. cap. 4.

Lib. 1. epist. 3.
Lib. 7. ca. 24.

2. Cautela Dyptichorũ vsus.

Illud verò obseruatione dignum est, ad maiorem atq; certiorem successionis Episcopalis rationem retinẽdam, omnémque fraudem & fucum repellendum, morem saluberrimum apud veteres inoluisse, & quàm diligentissimè aliquot seculis custoditum fuisse, vt inter sacra Missarum solemnia Episcoporum omnium Catholicorum viuẽtium nomina in præcipuarum sedium Ecclesiis commemorarentur, quod vocabant in Dyptycho nomen habere, quasi dicas in Ecclesiæ matriculam & tabulas referri. Quod consentientis doctrinę & fidei argumentum fuisse inde liquet, *quòd consuetudo erat tùm Occidentalis tùm maximè Orientalis Ecclesiæ, vt in suis Dyptichis nullius Pontificis*

nomen

A *nomen deſcriberent, quouſque Synodicã ipſius ſuſcepiſſent*, vt meminit S. Gregorius. Quod quũ hæretici etiam affectarẽt, ſtatuit Papa Hormiſda Epiſcoporum Sedi Apoſtolicæ non conſentientium nomina, inter ſacra non eſſe recitãda myſteria. Hinc etiam maximæ contentiones ortæ ſunt de nomine Ioannis Chryſoſtomi tum exulis in Dypticha referendo, vt cõmemorat Theodoretus, & copioſiùs poſt eum Nicephorus.

Vide epiſt. epiſcoporum Aegypt. ad Anatoli inter epiſtolas illuſtriũ perſonarũ to. 2. Cõc. in epiſt. ad epiſcopos Hiſpan. Theod. lib. 5. cap. 35. Niceph. li. 14. cap. 25. & ſeq.

Rurſum vt certa ſemper & euidens eſſet legitima hæc Epiſcoporũ in doctrina maiorũ ſucceſſio néve lupus in paſtoris locum ſubrogaretur, iam ab initio ex Apoſtolica Inſtitutione, & ſingulari Spiritus Sancti prouidẽtia cautum fuit, vt non niſi cũ ſolẽni & euidenti manuum impoſitione, à pluribus etiã aliis Epiſcopis facta, futurus ſucceſſor conſecraretur. Sic enim & Apoſtolos ipſos obſeruaſſe, ex Apoſtoli verbis ad Timotheũ ſatis clarè colligitur, & ab Apoſtolis definitum legimus Can. 1. Apoſtolorum, quos pro Apoſtolicis antiquitas ſemper venerata eſt. Sic poſtea in Concilio Nicæno primo, & in Carthaginenſi quarto, aliiſque ſequentibus Synodis ſtatutũ, & ad hunc vſque diem obſeruatum eſt. Notauit autem hanc huius rei cauſam eſſe quam dixi, S. Anacletus Papa à B. Petro tertius. *Vt ordinatio Epiſcopi*, inquit, *à pluribus fiat, domino inſtituente iubetur: ne aliquid contra fidem Eccleſiæ, vnius tyrannica moliretur Authoritas, & regula vel fides confunderetur credentium.* Hæc ille. Hanc ſanè ob cauſam Cyprianus, quum à ſchiſmaticis quibuſdam pro non Epiſcopo contemneretur, ordinationem ſuam per coepiſcoporum conſenſum & populi ſuffragium vrget: & addit, *Eccleſiam in Epiſcopo*

B *eſſe, & qui cũ Epiſcopo non ſunt, in Eccleſia non eſſe; fruſtráque ſibi blandiri, qui latenter apud quoſdam communicare ſe credunt.* Definit quoque ibidem, *Epiſcopum eſſe, qui Apoſtolis vicaria ordinatione ſuccedit.* Quo etiam nomine, Sacerdotes vocat Hieronymus *Apoſtolorum ſucceſſores.* Contrà verò, probat Cyprianus Nouatianum *in Eccleſia non eſſe, quia nemini ſucceſſit.* Docet denique disertè idem Cyprianus, idcirco *ſolennem hanc ordinationem per plebem præſentem, & Epiſcopos eiuſdem prouincæ proximos, diuina prouidentia in Eccleſia inſtitutam fuiſſe, ne indignus aliquis aut ignotæ fidei ſedem occuparet.* Sic denique Cornelium tunc Romanum Pontificem ab hac ordinatione ſolenni, & ſucceſſione certa, verũ fuiſſe Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopum multis verbis oſtendit. Hac ergo etiam ratione, certa & euidens fuit ſemper Epiſcoporum ſucceſſio. Quam ſanè legitimæ ſucceſſionis notam, etiam in Rom. Eccleſia quanto ſtudio & quàm impudenter ambiuerit Nouatus ille Archihæreticus, lege in ſignem hiſtoriam apud Euſebium. Quàm verò diligenter & religioſè propter hanc legitimam ſucceſſionem, Cornelio Papæ omnes per orbem Catholici Epiſcopi adhæſerint, vide apud Cyprianum pluribus in locis.

Dypticha veteris Eccleſię in Regiſtro li. 6. epiſt. 64. *3. Cautela creatio epiſcoporum per manuũ impoſitionem.* 1. Timo. 4. & 5. 2. Tim. 1. Cant. 1. Cant. 2. Epiſt. 2. Lib. 1. epiſt. 3. & li. 4. epiſt. 9. In epiſt. ad Heliodorũ tom. 1. Li. 1. epiſt. 4. Li. 4. epiſt. 2. Lib. 6. cap. 35. Li. 3. epiſt. 13. lib. 4. epiſt. 2. & epiſt. 8.

Quin & alia quoque, procedente tempore, adhibita fuit ſaluberrima cautio, ad certam & legitimam Epiſcoporum ſucceſſionem retinendam pariter, atque certò cognoſcendam. Hac enim de cauſa mos olim erat, vt electo nouo Epiſcopo, literæ per omnes prouincias & maximè Romam mitterentur, quæ de tali electo, certiores omnes alios Epiſcopos facerent. Cuius rei exempla videre eſt apud Cyprianũ de ſeipſo, lib. 4. Epiſt. 9. & de Sabino Epiſcopo quodam Hiſpano, lib. 1. Epiſt. 4. Apud Ambroſium quoque de ſua electione. Epiſt. 82. & rurſum apud Cyprianum de Cornelio Rom. Pont. lib. 4. epiſt. 2. & 8. Quem morem ſuo tempore diligentiſſimè obſeruatum commemorat S. Gregorius his verbis. *Hinc eſt, vt quoties in 4. præcipuis ſedibus Antiſtites ordinantur, ſynodales ſibi epiſtolas viciſſim mittant, in quibus ſe 8. Chalcedonenſem Synodum cum aliis generalibus ſynodis cuſtodire fatentur.* Hæc ille. Idem quoque in eiiciendis poſtmodum Epiſcopis, & etiam præſbyteris factum eſt. Cuius rei exemplum vide apud Cyprianũ de Nouatianis quibuſdam Epiſcopis lib. 1. epiſt. 3. & 4. Apud Leonem quoque de Euthychete Archimandrita per Flauianum eiecto. epiſt. 9. Denique hunc morem planè Apoſtolicum eſſe, & ab ipſis Apoſtolis deriuatum, Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus in epiſtola Synodica ad Honorium Papam diſertè teſtatur. *Apoſtolica*, inquit, *& vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur* (Epiſcopatum dicit) *ad eos qui in Hierarchiis capeſſendis & adminiſtrandis maiores ſunt, omnino ſyncerè referant, quid ſentiant & qua fide ſunt, vt Paulus illis tradidit valde cautè, ne in vacuum currerent, ſi qua in parte fides manca eſſet.* Hæc ille.

C — *4. Cautela, de nouo electo epiſcopo literas per orbem aut prouincias proximas mittere.* In Regiſtro li. 7. epiſt. 53. Indict. 2.

Poſtremò, vt certa ſemper & ſana conſeruaretur hæc Epiſcoporum ſucceſſio, quam totius orthodoxiæ & ſignum certiſſimum & retinaculum fortiſſimum eſſe, omnes facile animaduertebant; adhibita tandem eſt Epiſcoporum omnium per Ro-

5. Cautela Epiſcoporũ per Romanum Pontificẽ cõfirmatio.

manum Pontificem necessaria confirmatio. Cuius rei exempla illustria videre est D apud Leonem Magnum, circa electionẽ Anatolij Patriarchæ Constantinopolitani

Lib.7. cap.8. lib.5.cap.9. Li.4.epist.34

epist.33.& 34.item epist. 40.54. & 55. Circa electionem Proterij Patriarchæ Alexandrini epist. 68. Apud Sozomenum quoque & Theodoretum, de Nectario etiam ab vniuerso concilio electo, à Damaso tamen confirmando. Apud Gregorium Magnũ de Salonitano Episcopo, qui ab Imperatoribus illo nescio confirmatus fuerat, quod *sub nullo vnquam christiano principe antea accidisse*, Gregorius asserit. Nempe hac de causa nouiter electi episcopi, ad Rom. Pontificẽ litteras quas vocabant Synodicas, mittere sunt soliti; in quibus fidem quã tenebant exprimerent, atque ita se cum Romana Ecclesia conuenire ostenderẽt. Exempla huius rei habes in Proterio Patriarcha Alexandrino prædicto, vt videre est in epist. Leonis ad Iulianum, in Sophronio Patriarcha Hierosolymitano, tẽpore Heraclij Imperatoris, vt videre est in* epist. eius Synodica ad Honoriũ Papã. In epist. quoq; Synodica Nicephori Cõstantinopolitani Patriarchę ad Leonẽ 3. ante annos 700. scripta. In epist. denique Petri Constantinopolitani Patriarchæ ad Leonẽ 9. ante annos 500. Quin & ipse quoque Rom. Pontifex nouiter constitutus suę fidei formam ad reliquas Ecclesias mittere hac eadem de causa solitus est, teste Gelasio in epist. ad Laurentium de Lignido.

Epist.68.

Huius epistolæ meminit Photius in sua Bibliotheca.

Vide Turrianũ pro epist. Pont. Lib.2.cap.4.

Quum ergo quæritur an Ecclesia aliqua particularis sit Catholica, verbi gratia, Atrebatẽsis Diœcesis in qua versamur, considerandum est qualis sit Pastor siue Episcopus. Nam oues pastorem sequuntur. Est enim Ecclesia (vt definit Cyprianus) *plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens.* E Episcopus autem sic Catholicus censebitur, si ab antecessorum suorũ fide non discesserit. *Illis enim in Ecclesia præsbyteris obaudire oportet* (ait Irenæus) *qui cum episcopatus successione, acceperunt charisma veritatis.* Antecessores autem ipsi tunc Catholici censebuntur, si originem suam conseruent. Numera ergo Episcopos Atrebatẽses, qui perpetua serie in eadẽ sede successerint, & vide à quo primus episcopus ordinatus fuerit. Etsi enim is Apostolus non fuit, originẽ tamen suam ad Apostolos referet, si à Romana sede quę Apostolica est, confirmatus, aut ab aliquo episcopo Romanæ sedis vnitatem tenente consecratus fuerit. Id an ita se habeat, historia illius Ecclesiæ te docebit. Primus enim Atrebatensium episcopus S. Vedastus, à D. Remigio Rhemorum in Gallia episcopo missus & ordinatus fuit. Remigius autem Romanæ sedis cum tota reliqua Francia vnitatẽ tenuit, & ad Dionysium Areopagitam primum Galliarum episcopum, à S. Clemente Petri successore missum, originem suam referet. Sic primus apud Germanos Archiepiscopus Moguntinus fuit S. Bonifacius Martyr, à Gregorio 3. ordinatus: Sic primus apud Anglos Cantuariensis Archiepiscopus fuit S. Augustinus Monachus, à D. Gregorio 1. missus, & eo iubẽte à vicinis Galliæ episcopis ordinatus. Primus Vltraiecti Phrisiorum metropolis Episcopus fuit S. Vvillebrordus ab Episcopis Anglis ordinatus, & ad illius gentis conuersionem missus. Sic per omnes totius orbis Ecclesias discurrere licet, à præsenti episcopo vsque ad F primùm; & ab eo ad Romanam Apostolicam sedem, in cuius saltem communione, si non Authoritate & obedientia ordinatus fuit. *Hæc est autem* (vt ait Irenæus) *plenissima ostensio, seu* demonstratio *vnius & eiusdem fidei, ab Apostolis vsque nunc conseruatæ*; ordinatio, inquam, & successio visibilis.

Li.4. epist.9. Lib.4.ca. 43.

Veræ Ecclesiæ inuestigãdæ modus & praxis.

Lib.3.cap.3.

Episcopalis successio quãti semper facta fuerit & quo studio conseruata.

Iam verò, ne hoc totum de successione episcopali argumenti genus, humanum aut politicum commentum esse videatur, (vt aduersarij obiiciunt,) consideremus paulisper ipsum Ecclesiæ Dei, secundum statum noui Testamenti, ortum atque progressum; quantúmque in ea propaganda & conseruanda, hæc successio valuerit aut locum habuerit, dispiciamus. Cœpit Ecclesia Christi in die Pentecostes, descendente Spiritu Sancto super 120. discipulos. Fuit illa multitudo visibilis. Spiritus Sanctus in sonitu vehementissimo descendit; in linguis igneis apparuit; ex omni natione quæ sub cælo est, affuerunt qui viderent & audirent hos 120. viros loqui variis linguis magnalia Dei. Ad hanc visibilem paucorum Ecclesiam, accesserunt per visibilem baptismum, nunc tria nunc quinque hominum millia: Prædicatur Euangelium visibiliter palã, non occultè, in ipsa Hierosolyma, crescẽte semper Ecclesia Dei. Inde itur in vniuersam Iudæam, posteáque in Samariam: Vtrobique suscipitur verbum Dei, per prædicationem manifestam non occultam, per Baptismi & Impositionis manuum sacramenta visibilia. Plantata fide in Iudæa & Samaria, itur ad reliquas gentes: Vnus Paulus

Act.2.& 4. Act.6.12. & 19. Act. 8.

lus

A lus *ab Hieroſolymis vſque ad Illyricum repleuit euangelium.* Cæteri Apoſtoli aliis in locis tantumdem fecerunt, & quidem ita, *vt in omnem terram exierit ſonus eorum* Sed videte, quomodo continuationi, propagationi, & conſeruationi fidei iam plantatæ proſpexerunt. *Conſtituerunt* per *Ciuitates præsbyteros,* Paulus Timotheum Epheſi & Titum Cretæ, Petrus Euodium Antiochiæ & Clementem Romæ, Ioannes Polycarpum Smyrnæ. Alij alios alibi. Hæc omnia viſibiliter facta ſunt, & perſpicua erat Apoſtolorum ſucceſſio, quoad perſonas. Rurſum quod ad doctrinam attinet, *circuibant Eccleſias* Apoſtoli, vel eorũ deputati; *monentes* ſubinde *vt cuſtodiret decreta ſeniorum & apoſtolorũ.* Diligentiſſimè & frequenter monet ſuos per litteras Paulus, *vt euangeliſantes præterquam quod accepiſſent, anathematiſarent: vt in forma doctrinæ tradita ſtabiles permanerent:* vt *deuitarent profanas vocum nouitates.* Denique monet Ioannes vt *aliam doctrinam afferenti ne Aue dicerent.* Nam aliter ſentientes & dogmatiſantes quàm acceperant, vt Simonem Magum, Cerinthum, Monandrum, & alios ſibi communicare aut ſuccedere Apoſtoli non ſunt paſſi. *Non eſt tibi pars neque ſors in ſermone iſto*, ait Simoni Petrus. *Fugiamus è balneo, vbi eſt Cerinthus*, ait Ioannes: Et Marcioni ſalutare volenti ait Polycarpus, *Agnoſco primogenitum Satanæ*, vt commemorat Irenæus & ex eo Euſebius. Alexandrum & Hymenæum *naufragantes à fide*, *tradit Satanæ* Paulus. Denique hoc adeo obſeruatum fuiſſe ab illa prima Eccleſia notat Auguſtinus, *vt ſi Paulus ipſe non inueniſſet in carne Apoſtolos, quibus communicando & cum quibus Euangelium conferendo, eiuſdem ſocie-*

B *tatis eſſe appareret, profecto Eccleſia illi* ſic extra ordinem miſſo *non crederet: ſed quum cognouiſſet eum hoc annunciantem, quod Apoſtoli annunciauerunt, in eorum vnitate ac communione viuentem, meruit Atuhoritatem,* & cætera Hæc ille. Idem etiam ante eum notauit Tertullianus, vt poſtea ſuo loco copioſiùs diſputabitur. His ergo maximè viis & modis, conſpicua, manifeſta & indubitata fuit vera Chriſti Eccleſia in vera Apoſtolorum ſucceſſione, & communione, eandem ſcilicet diligentiam proximis epiſcopis & Apoſtolorum ſucceſſoribus ſemper obſeruantibus. Videlicet vel Nouatores excommunicando (vt fecerunt Apoſtoli) vel ſi opus erat, collecta Synodo vicinorum epiſcoporum hæreſim cito damnando, vt contra Paulum Samoſatenum factum eſt Antiochiæ, contra Nouatum Carthagini, contra Euſtathium Gangræ, contra Montanum in Aſia, de paſchate celebrando Romæ, contra Pelagium in Paleſtina; vel in edendis doctiſſimis epiſcoporum & ſacerdotum ſcriptis contra huiuſmodi, vt Irenæi & Tertulliani contra Valentinianos & Marcionitas, Dionyſij Alexandrini contra Baſilidem, Archelai epiſcopi Meſopotamiæ contra Manichæos, Cypriani contra Nouatianos, & ſic deinceps, contra omnes omnium ætatum hæreſes per omnes chriſtiani orbis regiones & loca; vel denique ſi grauior eſſet hæreſis, Concilia Generalia indicendo, vt mox dicetur magis. Ex hac ergo perpetua & aſſidua epiſcoporum atque doctorum diligentia, ſemper manifeſta & euidens fuit vera & Germana Apoſtolorum cum doctrina ſucceſſio, & conſequenter vera & vnica

C Chriſti Eccleſia. Hæc autem epiſcoporum & doctrinæ ſucceſſio tam diligenter, tanto ſtudio, in Eccleſia Chriſti conſeruata, quum in ſola Romana Eccleſia cæteríſque ei adiunctis reperiatur, ſitque manifeſta & interrupta; neceſſariò erit illa vera Dei Eccleſia; qui autem ab illa ſeparantur non Eccleſia ſed ſchiſma. Non quia loco aut locis certis alligamus Eccleſiam, quum Romanam dicimus, vt proteſtantes nos facere fingunt, ſed quia eam agnoſcimus quæ omnia loca & tempora obtinuit, quæque per omnes gentes creuit, *incipiendo à Hieruſalem*, ſicuti Saluator fore præmonuit: Non autem talem quæ in penetrabilibus lateat, aut quæ dicat nobis, *Ecce hìc eſt Chriſtus, ecce illic.* Quibus vocibus ne crederemus, etiam atque etiam Saluator præmonuit.

Rom. 15. Act 15. Gal. 2. Coloſſ. 1. Rom. 6. Epiſt. Ioan. 2. Tim. 1. & 1. Tim. 6. Act. 8. Lib. 3. cap. 3. lib. 4. cap. 13. 1. Tim. 1. Contra fauſtum lib. 28. cap. 4. Lib. 4. cont. Marcionem. 1. 2. 3. 4. Luc. 24. Matth. 24.

Quòd in sola Ecclesia Romana, & per Episcoporum in ea successiones, facta fuerit per vniuersum orbem fidei propagatio. D

CAPVT XXI.

Propagatio fidei nota veræ Ecclesiæ.

IAM verò, quod ad tertium & postremum attinet, vnde adhuc luculentius apparebit, solam Romanam cum cæteris ei adhærentibus, esse Ecclesiam Christi verè vnam, Catholicam, & Apostolicam, attẽtè considerandum est, quòd per ministerium huius solius Ecclesiæ perpetua facta fuit Euangelij propagatio, & eiusdem conseruatio. Est autem vtraque veræ Ecclesiæ validissimum argumentum. Nam (quod ad priorem partem attinet) quum Ecclesia multitudinem significet in vnum collectam, Christus vt Ecclesiam suam fundaret, primùm ipse collegit discipulorum turbam, & *vocauit ad se quos ipse voluit*: deinde eosdẽ per vniuersum orbem emisit, qui ei Ecclesiã per omnes gentes colligerẽt, dicens, *Euntes prædicate, &c. vos eritis mihi testes, &c. Posui vos vt eatis, & fructum afferatis*, &c. Fecerunt autem id Apostoli quàm diligentissimè, vt Acta Apostolica demonstrant, & modo dictum est. Proprium ergo est veræ Ecclesiæ, hoc est veris Christi discipulis ac ministris, seu Apostolorum successoribus, colligere & ad fidem gentes vocare. Contrà, hæresis propriũ est *abducere discipulos post se*, vt Apostolus lupos venturos describit: *Mactare & perdere* (vt Saluator latrones facturos prædixit) iam factas oues, non autem ex hœdis oues facere. *Negotium est hæreticis* (ait Tertullianus) *non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi. Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur.* Atque adeò nulla vnquam hæresis Euangelium propagasse, aut gẽtes ad fidem Christi in qua quidem perseueratum sit, conuertisse legitur. Sed ministri illius fuerunt, qui post Dominicum semen in agro Domini satum, *sua zizania superseminauit*, & tanquam perdix *quæ non peperit congregauit, faciens diuitias non suas*, vt de hęreticis ex Hieremia docuerunt Hieronymus & Augustinus. Quo etiam nomine, veris Apostolis ex diametro contrarios illos esse, notat eleganter Tertullianus. *Illi enim*, inquit, *de mortuis viuos suscitabant, isti de viuis mortuos faciunt*. Hæc ille. Videndum ergo quæ Ecclesia ad fidem gentes conuerterit, & Euangelium propagarit. Longum sanè esset omnium gentium ad Christi fidem conuersionem, post Apostolorum migrationem factam, recensere. Sed vt euidenter constet, non ab aliis quàm à legitimis semper Apostolorum successoribus, ab Episcopis & Præsbyteris id factum fuisse; nec ab aliis Episcopis & Præsbyteris, quàm qui in Rom. Ecclesiæ communione vixerunt; vt ex hac demonstratione euidentissimè constet hanc solam esse veram & vnicam Christi Ecclesiam, breuiter id recensere conabor.

Marc.3. Mat. vlt. Act.1. Ioan.17.

E

Hæresis propriũ spargere, non colligere. Act.20. Ioan.10. In li. de præscript.

Ierem.17. In commẽt. ibidem. Contra Faustum lib.13. cap.12. Vbi suprà.

F

Sanè post Apostolorum discessum, non alia Ecclesia ethnicos ad Christum conuertit, quam quæ ipsis Apostolis successit. Episcopi scilicet & Præsbyteri in Apostolorũ locum succedentes, vel ab ipsis variis in locis adhuc viuentibus constituti. Apostolorũ enim discipuli Dionysius Areopagita, Trophimus, Nathanael, Maximus in Gallia, Ioseph ab Arimathia in Britannia, Maternus, Eucherius, & Valerius in Alsatia Germaniæ superioris parte, Euangelium primi plantauerunt. Vix ducentis post Christum annis, ab Eleutherio Rom. Pont. missi in Britanniam, Fugatius & Damianus magnam ibi Ecclesiam collegerunt. Circiter annum Domini 340. prædicatum est Euãgelium Indis per Frumentium, sed ab Athanasio Alexandrino Patriarcha ordinatũ, & Episcopum factum. Eodem fere tempore, Sarracenis fidem Christi appetentibus præficiendus Moyses Monachus, à Lucio Arriano Alexandrino pseudoepiscopo ad hoc prædicandi munus ordinari noluit, sed ab Episcopis Catholicis tunc exulantib' ordinatus Episcopus fuit. Nec longe post Maruthas Mesopotamiæ Episcopus, fidem apud Persas plantauit, & multum propagauit. Sub Theodosio iuniore, Burgundi sua etiam sponte propter famam nominis Christiani, Christi fidem amplecti cupientes, ab Episcopo ciuitatis cuiusdam Galliæ (historici nomen non produnt) catechisati & baptisati sunt. Eodem fere tẽpore, à Cælestino Rom. Pont. Palladius in Scotiã missus, primus

Beda histori. lib.1.cap.4.& Polidorus lib.2. Sozom.li.2. cap.23. Socrates lib.4.cap.29. Lib.7. cap 8. Socrat.lib.7. cap.30.Niceph.lib.14. cap.40.

A primus eorum Episcopus fit, vt commemorat Sigebertus in chronicis. Sic Patricius Hiberniam, S. Seruatius Orcades Insulas, Exuperius Tolosates in Gallia, omnes Episcopi in Rom. Ecclesia facti, ad fidem Christi conuerterunt, vt idem commemorat Sigebertus. Clodouæus primus, Francorum Rex à Sancto Remigio Rhemorum Archiepiscopo fidem Christi cum toto populo accepit. Multi reges propter famam Christiani nominis, & illustris Ecclesię, Christi nomen amplexuri, Constantinopolim ad Imperatores Christianos venire soliti, & ab ipsorum Episcopis fidem ediscere commemorantur. Sic zatus Lazorum Rex anno 520. à Iustino Imperatore, Gethes Herulorum, Gorda Hunnorum, Adad Azimitensium in Africa Reges, à Iustiniano Imperatore fidem acceperunt. Idem de Herulis Istrum incolentibus sub eodem Imperatore factum fuisse narrat post Procopium Euagrius. Idem quoque de Rege Persarũ Cõstantinopoli Baptisato, sub Constantino quarto, ab Episcopo eius loci narrat Paulus Diaconus; & Platina in Vitaliano Papa. Gregorius Põtifex eius nominis primus misso Augustino monacho, Anglis Britanniam tunc occupantibus, fidem Christi annuntiauit, & totum populum breui tempore conuertit: Ex ipsa Anglia multi postea aliarum nationum Apostoli prodiere. Hinc enim Germanorum Apostolus S. Bonifacius Martyr à Gregorio 2. missus. Hinc Vuillebrordus, Suibertus, & Marcellinus Angli prodiere, qui Frisiam, Hollandiam & Vvestphaliam ad Christi fidem conuerterunt ab Egberto Episcopo Eboracensi ad hoc munus missi. Horum discipuli Rupertus,
B Eligius, Burchardus Bauariam, Flandriam, & Franciam Orientalem Ecclesiæ adiecerunt. Bulgarorum ingens natio opera Nicolai primi Rom. Pontificis, Bohemia opera Stephani septimi Rom. Pont. Noruegia opera Adriani quarti Rom. Pont. hominis Angli, fidem Christi amplexi sunt, vt in eorum vitis narrat Platina. Frotho Rex Danorum vnâ cum tota gente ab Agapeto 2. Rom. Pont. fidem Christi accepit, vt refert Saxo Grammaticus. Hungaria opera Adelberti sanctissimi Pragẽsium Episcopi, de Christi nomine primùm instructa fuit, Stephano eorum Rege baptisato; vt commemorat Æneas Syluius. Denique variæ illæ nationes Septentrionales, vt Saxonia vtraque, Dalmatia, Morauia, Polonia, Pomerania, Liuonia, Prussia, Lituania, piorum Imperatorum studio vt Caroli Magni, Hẽrici primi, & Othonis magni seu primi, doctissimorum quoque & Sanctissimorum Episcoporum labore & diligentia, qui omnes in vnitate Romanæ Ecclesiæ vixerunt, ad Christi fidem posterioribus his seculis conuersæ sunt. Iam verò, etiam nostra ac patrum nostrorum memoria, quot & quàm amplissimæ gentes in vtraque India seu nouo orbe ad Christi fidem conuersæ fuerint, & adhuc in annos conuertantur, Monachorum videlicet Hispanorum & Lusitanorum opera, maximéque ipsius Societatis Iesu studio incredibili, labore infatigabili, pietate admirabili, planéque Apostolica, omnes docti & Catholici norunt & prædicant. Non autẽ in alia quàm in Romanę Ecclesiæ vnitate & communione, om-
C nes illæ amplissimæ & numerosissimæ gentes baptisatæ sunt. Hęc est ergo communio orbis terrarum. Hæc est vniuersitas illa, Christi sanguine redempta. Hæc hæreditas Christi, data illi à Patre suo Psal. 2. Hæc est dos sponsæ Christi, de qua sapienter ait Augustinus. *Ecclesia Christi sponsa est. Totum poßidet, quod à viro suo accepit in dote. Lego tibi tabulas matrimoniales. Oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam per omnes gentes.* Hæc ille. Ostendimus autem iam vbi facta fuit hæc prædicatio. Ostẽdimus dotem. Quis negabit sponsam? Neque enim sic dos hæc data est, vt auferri posset, dicente sponso; *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.*

[Marginal notes: Ad annum 430. Gagneius lib. 1. Sigibertus in chron. & Eutropius histor. lib. 15. & 16. — Lib. 4. ca. 19. Lib. 4. cap. 17 Beda lib. 1. & 2. histor. Anglicanæ. — Vide Surium in vita Suiberti 1. Martij & in vita Burchardi 14. Octobris. — *Platina in vitis Pontificum.* — Saxo grãmaticus lib. 9. — Aeneas Syl. hist. Bohem. cap. 16. — De Symbolo ad cathecumenos lib. 4. cap. vlt. — Matt. 16.]

Quòd in sola Romana Ecclesia facta fuerit perpetua fidei orthodoxæ conseruatio.

CAPVT XXII.

POSTREMÒ, vt veræ solius Ecclesiæ est congregare, ita & eiusdem est cõseruare. Ideóque vt per Apostolos, Euangelistas, Pastores, Doctores, vocatæ sunt gentes ad fidem, sic iidem dati sunt *ad consummationem Sanctorũ.* &c. *vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ.* Illa ergo vera erit Ecclesia, quæ plantatam & propagatam fidem, sanam semper cõseruauit.

[Marginal note: Ephes. 4.]

In sola Rom Ecclesia facta est fidei conservatio.
Nicepho. lib 4. cap.36.
Lib.1.epist,4.
Lib.1. Epist.166.
In epist ad Pāmach. & Oceanum.
Lib 6.ca.29.
Epist.47. & de peccato originali lib. 2.cap.21.
In epist. ad Gerontiam Tom.1.

Conseruatur autem sana fides,abigendo lupos & falsos Prophetas, qui sunt hæretici. D
Non alia autem Ecclesia omnes hæreses expugnauit,quam Romana cum cæteris ei adiunctis. Omnes enim & singulas hæreses,à Simone Mago vsque ad Martinum Lutherum,vna Romana Ecclesia in Petro eiusq; successoribus damnauit. Exempla breuiter subiiciam. Dissidentes de paschate Asianos,victor Rom. Pont.repressit. Montanistas Pontianus Papa damnauit,vt conqueritur in lib.contra Praxeam & in lib. de pudicitia Tertullianus,ipse tum Montanista. Nouatianos damnauit Cornēlius Papa, ídque cum omnibus omnino Episcopis in toto mundo constitutis, vt scribit Cypr. Contra Donatistas pronunciauit Melchiades Papa,& *sententia eius clausum iudicium est*, ait Optatus:& refert etiam Augustinus. Longo antè tempore Origenes de falsa doctrina suspectus,*ad Fabianum Rom.Pont.libellum pœnitentiæ misit*,vt commemorat Hieronymus. Paulum Samosatenum Romana Synodus deposuit,teste Nicephoro. Pelagiū & Cælestium damnauit Zosimus Papa,*etiam literis ad totius orbis Episcopos missis*,ait Augustinus. Denique vbicunque terrarum vel deponendi vel reconciliandi hæretici erant, non solùm in communione,sed etiam ex Authoritate Romani Episcopi id semper factum est. Nempe(vt cætera taceam)hac de causa Damaso Rom. Pontifici,olim B. Hieronymus hoc ipso in munere inseruiuit,sicut ipsemet alicubi scribit:*Cùm*,inquit, *in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum,& Orientis atque Occidentis Synodicis consultationibus responderem.* Hæc ille.Eodem etiam in munere B. Prosperum Leoni magno inseruiisse & ex vita eius apparet:& præterea cōmemorant Marcellinus, Honorius, & Trithe- E
mius,in hist.Ecclesiastica.

Breuiter in Conciliis omnibus generalibus,vt in Niceno primo cōtra Arrianos, in Constantinopolitano primo contra Macedonianos, in Ephesino contra Nestorium,in Chalcedonensi contra Eutychetas,in Constantinopolitano 2.contra Anthimum nouum Eutichetam,in Constantinopolitano 3.contra Monothelitas, in Niceno 2.contra Iconomachos,in Constantinopolitano 4. cōtra Phocam Patriarcham, in Lateranensibus sub Alexandro & Innocentio 3.contra Berengarium, in Lugdunensi contra Albigenses & Vvaldenses,in Constātiensi contra Vviclephistas,in Florentino contra errores Græcorum,ac postremò omnium in Tridentino contra Lutheranos & Caluinistas,vna & eadem Romana Ecclesia cum cæteris ei adiunctis, &
1. præsentibus etiam primúmque locum in singulis istis Conciliis tenentibus Roma-
2. norum Pontificum Legatis, imò ipsorum literis de re tota,tanquam maximi & gra-
3. uissimi præiudicii loco,ad Concilia præmissis,& ab ipsis Cōciliis in causa fidei sem-
4. per ad amussim obseruatis,(vt ex literis Cælestini ad Nestorium in Concilio Ephesino,Leonis contra Eutichetis hæresim in Concilio Chalcedonensi,Agathonis contra Monothelitarum errores in Concilio Constantinopolitano 2.Adriani primi cōtra Iconomachos in Conc.Nicæno 2.aliorúmque Rom.Pont. in aliis Conciliis manifestè patet,)pronunciauit,hasq; sectas omnes & quascunque alias profligauit.Quæ F
omnia ita se habere,in singulis Conciliis prænominatis,apud acta Conciliorum quæ vulgò extant,cuiuis videre,qui volet,in promptu est. Hæc igitur sola vera Dei Ecclesia est.Aut si hæc non est,cæteræ illæ omnes hæreses sunt Ecclesia, quas ipsa damnauit.

Romanam Ecclesiam veram esse Dei Ecclesiam ex quadam ipsorum Protestantum confessione conuincitur.

CAPVT XXIII.

POSTREMÒ, vt huic tandem demonstrationi vltimā manum imponam,etiam ex illa Christianæ fidei conseruatione, quam in sola Romana Ecclesia, ipsamet Protestantum doctrina & confessio, ad nos vsque deriuatam fuisse,& vel hodie esse,luculenter ostendit;hāc esse solam Dei in terris Ecclesiam demonstrabitur. Nempe agnoscunt Protestantes (præter Anabaptistas) ad vnum omnes, in Romana Ecclesia, Christi Baptismum integrum hactenus permansisse, (vt suprà ex Caluino ostendimus,)& quotquot in ea Baptisati sunt, rectè & olim baptisatos

A tiſatos fuiſſe & hodie baptiſari. Hac enim de cauſa, nec ſeipſos nec liberos ſuos in
Romana Eccleſia baptiſatos, denuo baptiſant, quum ab illa ad ſocietatem vel Calui-
niſtarum, vel Lutheranorum, vel cuiuſcunque alterius ſectæ tranſeunt. Anabaptiſtas
verò qui id faciunt, hoc ipſo nomine, nobiſcum damnant & execrantur. Iam verò,
eorundem quoque Proteſtantum doctrina conſtans eſt, tum extra Eccleſiam, nec ba-
ptiſmum, nec alia ſacramenta adminiſtrari poſſe, nec debere; tùm præterea nemini
ne in ipſa Eccleſia, niſi ad Miniſterium verbi legitimè vocato & ordinato, licere Ba-
ptiſmum ipſum aut alia Sacraměta adminiſtrare. Nam hac ex cauſa, Eccleſiæ Roma-
næ conſuetudinem grauiter reprehendůt, quòd obſtetricibus & laicis quibuſuis, ba-
ptiſandi facultatem neceſſitatis tempore concedit. Inter ſuos verò, tanta ſeueritate
hoc obſeruant, vt non ſolùm Diaconos ſuos, quòd interdum aliquos baptiſauerint,
grauiter repræhenderint, eoſdemq; ab officio depoſuerint, ſed etiam paruulos ab ipſis
baptiſatos denuo baptiſari fecerint. Ex hac ergo duplici Proteſtantum ſententia, &
prima illa confeſſione, euidenter ſequitur, Romanam Eccleſiam veram & Germanã
eſſe Chriſti Eccleſiam. Quum enim Baptiſmum Rom. Eccleſiæ probent, nec eum niſi
à vera Eccleſia adminiſtrari poſſe concedunt, profecto & ipſam quoque veram eſſe
Dei Eccleſiam re ipſa agnoſcunt.

At hîc reſpondere ſolent, ſicuti ſuprà Caluinum dicere oſtendimus, quod ad Ba- Suprà lib. 3.
ptiſmum quidem attinet, agnoſci illam pro Eccleſia, non autem in cætera illa admi- cap. 10.
B niſtratione ſeu Sacramentorum, ſeu verbi, pro Eccleſia habendam eſſe. Sed non aduer
tunt quàm ſit hoc vanum, & quanta cum abſurditate coniunctum. Quum enim Ec-
cleſia ſit vna; nec fieri poſſit, vt quæ ſocietas ex vna parte ſit Chriſti Eccleſia & ſpon-
ſa, ex altera parte ſit diaboli membrum & adultera; non magis ſane, quàm vna & eadẽ
anima, ex vna parte templum Spiritus Sancti, & ex altera parte membrum meretri-
cis eſſe poteſt; ſed vel tota Dei proles vera & legitima, vel tota meretricis filia eſt,
iuxta Salomonis iudicium, & Chriſti apud Ioannem elogium, qui id quod *nec calidũ* 3. Reg. 3. Apocal. 3.
nec frigidum eſt euomit; profecto ſi Rom. Eccleſia ratione adminiſtrati Baptiſmi, eſt ve-
ra Eccleſia, erit quoque & omni alio reſpectu, & in quocunque alio officio ac munẽ-
re, vera & legitima Eccleſia. Deinde poteſtatem illam ſpiritualem, prædicationis ver
bi & adminiſtrationis Sacramentorum, ſicuti ſoli Eccleſiæ ſuæ dedit Chriſtus; ita &
totam quanta quanta eſt, eadem opera eidem Eccleſiæ ſuę contulit. Quibus enim di-
xit, *baptiſantes eos in nomine Patris, &c.* eiſdem eodem in loco prius dixit, *euntes prædicate* Matth. 28.
Euangelium. Eiſdem prius dixerat, *quorum peccata remiſeritis, remittětur*: Eiſdem priùs dixe- Ioan. 20.
rat, *hoc facite in meam commemorationem*. Denique eiſdem omnem qualemcunque veræ Luc. 22.
Eccleſiæ functionem, poteſtatem, & adminiſtrationem commiſit. Quàm eſt ergo iſta
inaudita abſurditas, & abſurda nouitas, quæ aliquam huius Eccleſiaſticę functionis
partem eámque ſanè maximè neceſſariam alicui Eccleſiæ tribuat, reliquam verò po- 1.
C teſtatem eidem detrahat? Imò (quod eſt omni abſurditate abſurdius) illam eſſe Eccle- 2.
ſiam neget, quæ tot ſeculis illam functionis partem ſola in toto orbe terrarum obti-
nuit; & ita obtinuit, vt non ſignum tantùm externum, ſed & rem ipſam Sacramenti 3.
ex horum hominum confeſſione, (qui nihil aliud in Baptiſmo, quàm externum ado-
ptionis ſignum, & promiſſionis diuinæ arrham certiſſimam agnoſcũt, vt interna illa
adoptio & peccatorum remiſſio, vi verbi, non vi Sacramenti Baptiſatis detur) pari-
ter contulerit?

Solent Proteſtantes, vt hanc abſurditatem euadant dicere, in Eccleſia quidem *Proteſtantiũ eua-*
vera, Baptiſmum hactenus conſeruatum & legitimè adminiſtratum fuiſſe; ſed non per *ſio ſeu replica.*
Eccleſiã verã, quia per hoſtes veræ doctrinæ collatus fuerit. Nam in Romana Eccle-
ſia, fuiſſe ſemper aliquas veras Eccleſias, vt ſuprà ex Caluino oſtendimus; vel, vt nunc
alij cõminiſcuntur, in ipſa vera Eccleſia, & inter medios fideles, Romanam Eccleſiam
his aliquot ſeculis, tanquam ſciſſuram quandam & factionem, in media aliqua ciui-
tate extitiſſe. Itaque quum illi Baptiſmum adminiſtrauerint, alienum quidem officiũ
vſurpaſſe, quaſi ſi rebelles ciues Magiſtratus locum occuparent, tamen in ipſa Eccle-
ſia hoc factum fuiſſe, quemadmodum in Ciuitate legitima rebelles vſurpant: ideóque
quia eo in loco & in ea ſocietate adminiſtratus fuit, quo in loco & in qua ſocietate
vera Eccleſia extitit, propterea in vera Eccleſia, & cõſequěter legitimè adminiſtratũ
fuiſſe. Sed ad hæc hominum pertinacium, & ad apertiſſimam veritatẽ recalcitrantiũ *Reſponſio.*

vanissima commenta, breuiter respondemus. Primùm iuxta horum doctrinam non D
satis esse, vt in vera Ecclesia administretur Baptismus, sed etiam vt per veram Ecclesiam administretur: id est, per eos solos, qui in vera Ecclesia, ad hoc officium vocati sunt. Nam idcirco in suis Ecclesiis, nemini nisi ad ministerium vocato, hoc permittũt aut permitti posse iudicant. Itaque si Romana Ecclesia talis, vti fingunt, factio fuisset in medio veræ Ecclesiæ constituta, tamen nisi ipsamet quoque & vera Ecclesia fuisset, & vocationem ad ministerium legitimum habuisset, per eam conseruari & legitimè administrari Baptismus non potuit. Quanquam sanè & quod supponunt, vel in Romana Ecclesia fuisse semper aliquas veras Ecclesias, vel in ipsa vera Ecclesia, tanquam factionem quandam extitisse Romanam, non solùm est falsissimũ, sed etiam incredibiliter absurdum. Ac de priori commento quidem vel portento potius, suprà
Suprà lib. 3. cap. 10. alio in loco satis multa, contra Caluinum disputauimus. Posterius figmentum veræq;
1. opinionis monstrum quale sit, paucis nunc dicemus. Primùm enim, vt Romana Ecclesia factio esset contra Protestantum Ecclesiam, & in medio Protestantum excitata, oportuit ipsam Protestantum societatem & tempore Romanam præcessisse, & amplitudine maiorem esse. Neque enim vel insurgere illa potuit contra eos qui nusquam erant, vel scissura & factio esse, nisi contra totum aliquod corpus; quod & amplum respectu partis insurgentis, & vnitum respectu factionis sese inde separantis esset. At verò, ita clarum & constans est, Romanam Ecclesiam tùm antiquitate priorem esse hac hodie noua Protestantum societate, tum vniuersitate locorum & Ecclesiarum E
maiorem, vt hac ipsa de causa contra Antiquitatem & longi temporis pręscriptionẽ, item contra vniuersitatem Catholicæ Ecclesię, totis viribus obnitantur, quasi nihil
Lib. 2. & 3. illa ad veræ Ecclesiæ demonstrationem faciant. Contrà verò & paucitatem, & raritatem verè fidelium, quasi veræ Ecclesiæ notas & comites indiuiduas, prædicant atq;
2. commendant: sicuti in superiori disputatione ostendimus. Deinde quis non videt ex Ecclesia Romana, tanquam vno totius Christianitatis corpore, Protestãtes exiuisse, & ab huius totius corporis communione sese separasse, non autem à Protestantibus
3. Romanam desciuisse? Rursum Romanam Ecclesiam Catholicam esse, & totius orbis, atque adeo omnium gentium communionem tenere; Protestantes verò partes & scissuras, factiones & præcisa sarmenta, non solùm esse, sed etiam per huiusmodi multis sese argumentis prodere, atque adeo disertis verbis sese tales profiteri, in superioribus
Absurda quæ doctrinam protestantum consequuntur. ostensum est. Quale ergo monstrum hoc est, vt totum in medio partis alicuius consistat? Hoc est, vt contra naturæ ipsius principium, totum iam non sit maius sua parte, sed pars sit maior ipso toto? Quod enim in medio alterius consistit, vtique vt pars quædam eius in quo est, subsistit: atque ita Romana Ecclesia in medio Protestantum agens, quum tamen illa totum sit, isti pars; erit totum quoddam in medio partis. Ac si dicas, Ciuitatem aliquam factionem esse, in medio quorundam ciuium; aut in vasculo contineri dolium; aut intra certa cubicula latitare domum ipsam, cuius illa cubicula sunt; aut denique in sarmento præciso vitem crescere; nec in arbore palmitem, F
sed in palmite arborem efflorescere. Vt scilicet, quod Fulgentio Donatistæ respondet
In fine libelli contra Fulgentium Donatistam. Augustinus, *Video quod fieri non potest: pars Donati totum Christi corpus deuicit: Angulus Africanus orbem terrarum exclusit: Gens vna vniuersas gentes adduxit: Sarmentum vitem præcidit, & ramusculus arborem amputauit:* idem hodie factum esse dicere debeamus. Pars Lutheri totum corpus deuicit. Angulus Geneuensis totum orbem exclusit: Gens vna atque altera orbem terrarum abduxit: Sarmentum vitem præscidit, & ramusculus arborem amputauit. Quæ omnia si absurdissima sunt, nec minus absurdum erit, in vera Protestantum Ecclesia, (quæ paucorum hominum factio est, & recenter exorta,) Romanam illam, quæ omnium gentium societas est, tanquam sectam latitasse, aut quocunque tandem modo extitisse. Sed hæc absurdissima, planéque ex diametro sibi inuicem repugnantia, dicere coguntur; qui relicta nominatissima Christi Ecclesia, Catholica, Apostolica, Romana, aliam nudiustertius emersam sibi statuere, & aliis obtrudere nituntur. Itaque vt ad rem redeamus, vel potius rem totam absoluamus, postquam in Romana Ecclesia ex ipsorum Protestantum confessione, Baptismus hactenus conseruatus, & legitimè administratus fuerit, nec ille extra veram Ecclesiam, aut per alios quàm per veræ Ecclesiæ legitimos ministros, (vt ipsorum habet doctrina) legitimè administrari potuerit, erit Romana Ecclesia ex ipsorum Protestantum confessione,

vera

A vera Christi in terris,& consequenter vnica(quia vnam & nõ plures Christus habet) Ecclesia. Quòd si verò Baptismum, haud dubiè & cætera Sacramenta omnia, aliáque quæcunque ad salutem fidelium necessaria, sola Romana Ecclesia conseruauit. Tùm quia non est harum rerum administratio seiuncta, sed eisdem personis concredita, vt suprà dictum est; tum etiam, quia solus Baptismus, sine cæteris adiunctis subsidiis, sine prædicatione verbi, sine clauium potestate, sine reliqua doctrina & Religionis vsu, prorsus inaniter & sine fructu (solis exceptis paruulis) conseruatus fuisset. Non est ergo dubitandum, quin eadem integritate & religione, etiam alia omnia ad salutem & sanam doctrinam necessaria, (Deo fideles suos nullo vnquam tempore deserente, aut in necessariis deficiente) sola Ecclesia Romana conseruauerit. Quibus ita positis, necessariò dicendum & concludendum est, solam Romanam Ecclesiam cum cęteris totius Christiani orbis Ecclesiis ei adiunctis, eiúsque vnitatem & communionem tenẽtibus, vulgò Catholicam dictam, solam esse & vnicam Christi Saluatoris in terris Ecclesiam.

Quæ quidem disputatio, in hac vna & sola Controuersia, si paulò prolixior cuipiam videatur, consideret is oportet, diligentérque perpendat, rem hanc vnam & solam maximi momenti & ponderis esse, maximã vim habere ad omnes hæreses reuincendas, & ad omnes de religione Christiana Controuersias semel tandem sopiendas & componẽdas. Hoc vnum si hodie apud Aduersarios obtinueris, facilè profecto ex
B hæretico Catholicum effeceris. Hoc vnum nisi obtinueris, vanus profectò & irritus omnis alius labor erit. Neque verò hoc ipsum illi dissimulant, sed potiùs ingenuè (quod res est,) præ se ferunt. Audias enim seductos hodie sectarios frequenter hoc dicere. Probate tandem, veram vos esse Christi Saluatoris & vnicam in terris Ecclesiam, & cætera vobis omnia concedemus. Vel sanè quia hoc ipsum clarè & liquidò à nobis probari non posse existimant; vel quia hoc vno probato, facilè animaduertũt, quæ reliqua sunt in causa religionis ab ipsis controuersa, nullo negotio, componi inter nos & ipsos ac definiri posse: ídque propter luculentissima in Sacris Scripturis veræ Ecclesiæ elogia, Potestatem amplissimam, promissiones diuinissimas. Probauimus ergo, & quidem (nisi vehementer fallor) inuictis rationibus demonstratum dedimus, nec ad veram Christi Ecclesiam Protestantes aut quoscunque nostræ huius tempestatis hæreticos pertinere posse, nec aliud quàm ipsissimã Christi Saluatoris sponsam, Corpus, & Ecclesiam esse, Romanam quam vocant & Pontificiorum Ecclesiam. Neque verò in re tanta diligenter comprobanda tot verba fecisse, aut in tantam prolixitatem disputationem produxisse vel me piget, vel lectorem Orthodoxæ fidei studiosum pigebit aliquando. Nunc ergo, aliunde initio sumpto, ad alias Controuersias iuxta Analysim Principiorum fidei doctrinalium initio disputationis præstitutam, pergamus.

C

Controuersiæ primæ de vera Ecclesia in se, & libri quarti finis.

D

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIA SECVNDA, ET LIBER QVINTVS.

De Potestatis Ecclesiasticæ Subiecto.

PROOEMIVM.

POSTQVAM de vera Ecclesia, quid sit, id est quæ & qualis, & penes quos illa sit fidelium multitudo ac societas, quibúsque notis certò internosci possit ac debeat ab omni falsò dicta Ecclesia, quæ verè Ecclesia Christi iuxta statum noui Testamenti est, & dici debet; in superioribus libris satis disputatum & explicatum est: proximo iam loco, de ipsius Ecclesiæ Potestate & Authoritate; non quidem omni, vt antea pręscriptum est, sed illa quæ circa iudicium & cognitionem dogmatum fidei versatur, differendum est. E

Ecclesiæ potestas varius modis cõsideratur.

In hac autem explicanda & stabilienda Ecclesiæ Dei Potestate, quia illa va-
riis modis considerari potest; vel ratione subiecti sui in quibus est; vel ex
1. parte mediorum quibus in iudicio dogmatum vti solent ac debent illi, pe-
2. nes quos tanquam in subiecto hęc Potestas residet; vel ex parte sui ipsius,
3. formaliter & in sua natura considerate; vel denique ratione obiecti sui ma-
4. terialis, vt anteà notatum est: in hac proxima disputatione iuxta ordinem F
initio præstitutum, de ipso Ecclesiasticæ Potestatis Subiecto disputandum nobis est Aduersarij sanè hodie de his singulis, ac maximè de huius Potestatis Subiecto, non minùs acriter litigant, quàm de ipsius Ecclesię natura & notis hactenus litigarunt Nam vt aliquam Ecclesiæ Potestatem & Authoritatem tandem tribuant, etsi nec eius generis, nec tam latè patentem, quàm Orthodoxa fides tribuendam docet, tamen quid Ecclesiæ nomine intelligendum sit, quum de eius Potestate loquimur, magnas lites excitant & Cõtrouersias mouent. Et magnis clamoribus nos hoc nomine repræhendunt, quòd quum de Ecclesiæ Potestate, Authoritate, firmitate, multa magnificè prædicauerimus, statim omnia ad paucos Episcopos, vel ad vnum Romanum Pontificem reuocemus, reliquámque omnem Ecclesiá hac omni Potestate spoliemus. Dispiciendum ergo ante omnia erit, quid Ecclesię nomine intelligamus: an totam Ecclesiam, an aliquos in Ecclesia, & qui illi sint; quum Potestatem hanc aut illam circa dogma fidei explicandum, confirmandum

A firmandum,aut denique determinandum habere Ecclesiam dicimus,aut in futura disputatione docebimus. Aduersariorum autem hac in re sententia varia est,& instabilis. Alij enim penes totum cuiusque Ecclesię corpus, seu *Aduersariorum sententiæ variæ.*
vt loquuntur penes totam congregationem, omnem hanc Potestatem esse
volunt: vt scilicet sine plebis suffragio & consentiente iudicio, nihil in cau 1.
sa fidei iudicare aut determinare posit minister, nec sine ministro plebs.
Alij penes vnumquemque fidelem hoc iudicium de doctrina esse volunt, 2.
quę etiam magis recepta apud eos sententia est. Alij rursum penes solos mi-
nistros verbi, sed quos omnes hac in parte æquales esse docent, Potestatem 3.
istam consistere volunt. A qua sentētia, quia in ministris Saxonicis illa præ-
ualet, Papatus Saxonicus suum nomen accepit. Sunt denique nonnulli, sed 4.
qui cæteris hoc nomine vehementer displicent, qui penes principem & *Papatus Saxonicus.*
Magistratum secularem, vt cæterarum omnium causarum, ita & doctrinæ quoque cognitionem esse affirmant ac docent. Sed singulos errores atque sententias, vera & Orthodoxa doctrina quam illi omnes vnanimiter impugnant, à nobis fauente Deo, diligenter hîc explicanda profligabit.
B Quod vt fiat, quatuor Assertiones ordine ponemus, quibus positis & cōfirmatis, tum quatuor errores prędicti corruent, tum veritas Orthodoxa tota hac in parte demonstrabitur.

Quòd Ecclesia vt pro toto corpore accipitur, etsi habet aßistentiam Spiritus sancti, tamen de rebus controuersis non iudicat iuxta quælibet membra & partes suas. D

CAPVT I.

Assertio prima.

ILLVD ante omnia negari nec potest nec debet, Ecclesiam vt pro toto corpore accipitur, habere assistentiam Spiritus sancti & stabilitatem fidei. Ecclesia tamen sic accepta, de rebus controuersis non iudicat.

Esa. 59. Quod ad priorem Assertionis partem attinet, sic de Ecclesia loqui videntur hæ Scripturæ. *Spiritus meus qui est in te, non recedet de ore tuo, nec de ore seminis tui, nec seminis seminis tui, amodò & vsque in sempiternum. Si defecerint leges istæ, tunc & semen Israel deficiet:* &c. *Dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.* Sic in Euangelio, quod Saluator dicit de Ecclesia, *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam:* & rursum: *Sanctifica eos in veritate*, subiiciens, *non pro eis rogo tantum, sed & pro iis qui per verbum eorum credituri sunt in me*: denique, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*, de toto fidelium numero intelligi videntur; & multa alia quæ in superiori Controuersia allata sunt; vbi etiam argumentis quæ contra perpetuam hanc assistentiam Spiritus sancti ab aduersariis adferri solent, responsum est. At verò (quæ altera Assertionis pars est) Ecclesia sic accepta de rebus Controuersis non iudicat. Nec enim si quid controuertitur, totum corpus, id est omnes & singuli de corpore consuluntur, aut de fide pronunciant. Ratio est, quia nec omnes consuli & adiri possunt, nec omnium est de fide pronunciare. Primum per se euidens est. Posterius explicatione opus habet. Cōtrarium enim suadere videtur hoc ipsum quod modo dixim⁹; quòd videlicet ista stabilitas fidei Ecclesiæ promissa, toti corpori promittatur. Nam errare partes possunt, totum nūquam: & totum seu vniuersalis Ecclesia illa est, quam in Symbolo credimus, non totius huius partes aliquæ. Respondetur, aliud esse in fide errare non posse, aliud de rebus fidei iudicandi potestatem habere: aliud firmum esse, aliud à seipso firmitatem accipere; aut firmandi alios vi & authoritate pollere. Totum Ecclesiæ corpus firmum est, Christi corpus est, Spiritum Dei habet. Non tamen omnes, vel seipsos, vel alios confirmare possunt. Docet hoc clarè & copiosè Apostolus, dicens: esse quidem nos omnes *corpus Christi*, sed in hoc corpore *diuisiones gratiarum & diuisiones ministrationum esse, non omnes Apostolos, non omnes Prophetas, non omnes doctores esse.* Rursum cùm dixisset, *omnem Ecclesiam vnum esse corpus & vnum spiritum*, ne tamen omnes eadem aut sapientia aut Potestate præditos docere videretur, addit: *Vnicuique autē nostrûm data est gratia secundum mensuram donationis Christi*. Et ne de illa sola gratia loqui videretur, quæ singulis necessaria est ad bene viuendum aut credendum; nō autem de potestate ista iudicandi ac docendi, quæ etiam gratia est gratis data dicta; subiungit. *Propter quod dicit. Ascendens Christus in altum, dedit dona hominibus*: scilicet quæ sequuntur: *Et ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & Doctores*, &c. Cùm itaque data sit gratia toti corpori Ecclesiæ, non promiscuè & cōfusè, sed secundum mensuram certam; nec Christus omnes, sed quosdā dederit, Pastores, Doctores, &c. Manifestum est potestatē hanc iudicandi de rebus fidei, nō esse omnibus datam, aut toti corpori; sed quibusdā eius partibus. Neq; hoc à ratione alienum videri debet, vt tota Ecclesia in fide sit firma, nec tamen tota hanc firmandi Potestatem habeat. Sic enim in corpore naturali totus homo videt, audit, intelligit, vult: nō autem per omnes sui partes, sed per organa sensus, & animæ potentias, huiusmodi act⁹ exercet, & de huiusmodi actibus iudicat. Meritò nihilominus toti Ecclesiæ hæc firmitas promittitur, & tota Ecclesia credenda proponitur. Quemadmodum enim anima est actus & perfectio totius corporis organici, maximè & primò, secundariò tamen singulorum membrorum, (nam propter totum corpus singulis membris vires subministrat) sic Spiritus Sanctus est anima totius Ecclesiæ maximè & præcipuè, secundariò tamen singulis Ecclesiæ mēbris impartitur, propter bonū & connexionē totius

Marginal notes: Ierem. 31. Ezech. 37. Matt. 16. Ioan. 17. Matt. vlt. — Lib. 2. c. 14. & li. 3. c. 13. & 6. — *Ecclesia pro toto corpore accepta de fide non iudicat.* — 1. Cor. 12. — Ephes. 4. — *Obiectionis Remotio.* — *Simile à corpore naturali.* — E — F

A totius Ecclesię. Ideóq; sicuti ipsa anima non ex æquo in singulis membris suas vires
exercet, sed seruata proportione singulorum mẽbrorum, iuxta mẽsuram vniuscuiusq;
mẽbri operatur; & aliam in capite, aliam in pede operationem ostendit, vt pax in to-
to corpore & ordo seruetur: sic Spiritus sanctus non ex æquo singulis datur, sed vni- *Pax & ordo in*
cuique secundũ mẽsuram donationis: aliis ad docendum sapienter, aliis ad audiendũ *Ecclesia.*
humiliter, vt pax & ordo in tota Ecclesia seruetur. Sic in artificialib⁹, tota domus be-
ne extructa firma est, & cadere non potest. Firmitatẽ tamen hanc accipit, non à qua-
libet sui parte, sed à præcipuis tantùm, puta fundamentis aut columnis. Sic habet
Ecclesiæ domus sua fundamenta, & columnas, propter quæ tota: firma est, &
errare non potest. Ex hac autem disputatione (cui addere potes quæ Apostolus scri-
bit ad Romanos capite 12. de varia functione membrorum in vno corpore) & ista
veritas stabilitur, & primus error euertitur: cuius fundamentum præcipuum hoc est,
quòd toti Ecclesiæ corpori datus est Spiritus veritatis. Patet eum sic toti datum esse,
vt non tamen idem in singulis operetur: totum nihilominus dari, quia diuidi Spiri- *Spiritus verita-*
tus Dei non potest. Nam & anima est tota in toto, & in qualibet parte corporis, quia *tis quomodo da-*
ipsa indiuisibilis est; non quia totam virtutem in qualibet parte exercet. Patet secun- *tus sit toti corpori*
dò, Spiritum Dei adesse toti corpori Ecclesiæ, id est, singulis fidelibus per gratiam *Ecclesiæ.*
iustificantem, & pro eo vt vnicuique de corpore ad priuatam salutem necessarium est;
non autem adesse singulis per gratias illas Prophetiæ, sapientiæ, & potestatis alios
B docendi, & pro eo vt salutem totius corporis conseruet. Patet tertiò, dari Spiritum
singulis, vt docenti Pastori credant, & fidei reuelatæ obediant; non autem, vt de pa-
store docente, aut de ipsa fide iudicent. Aliud est docenti fidem habere, aliud de do-
cente iudicium ferre. Alia sunt fundamenta quibus iste error nititur; sed postea suo
loco euertentur. Est autem rigidorum Lutheranorum hic error: maximè Brentij in *Brentij error.*
Prolegomenis, qui liberam esse omnibus fidem voluit, quia omnes filij Dei sunt & spi-
ritum habent. Atque homines isti, Saxonicos siue molliores Lutheranos pro Papistis *Papatus Saxo-*
habent, eò quòd ministris verbi authoritatem tribuant iudicandi de fide, inconsul- *nicus.*
ta plebe; & ob hanc causam, illorum conuentus vocant Papatum Saxonicum.

Quòd laici & priuati homines nullam habent Potestatem iudicandi de fide.

CAPVT II.

INTER partes Ecclesiæ laici seu priuati homines nullam "
de rebus fidei iudicandi Potestatem habent. "

Sensus est, populum fidelem seorsim sumptum, & à clero seiun-
C ctum, aut aliquos è populo, nihil posse in religione controuersum
suo iudicio aut potestate definire, vel verum à falso sua Authoritate *Assertio Secun-*
discernere. Ratio huius Axiomatis, ex his quæ in superiori capite *da.*
iam dicta sunt, magna ex parte elucescit. Ordo enim Ecclesiæ talis est, vt non nisi ad
functionem Ecclesiasticam vocati, huiusmodi potestatem habeant. Cuius ordinis &
distinctionis formam quandam, in ipsa Saluatoris doctrina animaduertere licet. *Vo-* *Ordinis Eccle-*
bis (inquit Apostolis suis,) *Datum est nosse mysteria regni cælorum: sed ad turbas loquebatur in* *siastici forma in*
Parabolis, & sine parabolis non loquebatur eis. Sic de futura morte & resurrectione sua, de *doctrina Salua-*
futuro iudicio, & ante iudicium futuris hæreticis, de mittendo Paracleto, seorsim à *toris obseruata.* Matth.13. Matth.20.
turbis discipulos docet. Nec non & admirabilem transfigurationem illam suam qua Ioan.14.
Deum se esse manifestauit, solis futuris Ecclesiæ Principibus ac pastoribus immedia-
tè communicauit. Populum autem mysterium nullum docuit, nisi in parabolis; vt Matth.17.
ipsi à Pastoribus ea discerent, non suo iudicio inuestigarent. Denique eadem de causa,
quum resurrexisset à mortuis, *manifestũ se fecit non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.* Act.10.
Quo in loco, consideratione dignum est, quòd quum totis illis 40. diebus quibus
post Resurrectionẽ Christus in terris egit, multa tum erant in populo Iudaico millia,
in Christum & eius Resurrectionem creditura: quibus tamen non apparuit ipse vt sic
postea facile crederent in illum. Sed solis testibus pręordinatis à Deo, aut aliis pręter
eos quàm paucissimis apparuit. Quare verò istud? Sane eam ob causam, vt nos hoc

facto & exemplo suo doceret Christus, Dei prouidentiam & dispositionem non esse talem, vt velit totum populum fidelium ab ipso Deo immediatè doceri, & tota cognitionis luce perfundi; sed vt paucos quidem ipse immediatè per Spiritū suum omnem veritatem doceat: ab illis autem paucis, tanquam testibus ab eo constitutis & ordinatis, reliquus fidelium populus discat; & per eorum ministerium ac prædicationem in Christum credat. D

Ordo Ecclesiasticus in constituta iam Ecclesia Christi. Act. 20. Hebr. 13. 1. Cor. 5. Matth. 13. Luc. 10. Matth. 23. Rom. 10.

Constituta autem iam Ecclesia Christi, apertiùs hoc Discrimen apparet. Nam alij *attendere gregi vniuerso* iubentur, & *à Spiritu Sancto ponuntur regere Ecclesiam Dei.* Alij *obedire Præpositis suis, & subiacere illis.* Illis dicitur; *Auferte malum ex vobis ipsis.* His dicitur; *Sinite zizania crescere.* Illis dicitur. *Qui vos audit me audit.* His dicitur; *Quæ dicunt, facite.* Illis denique. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* & his: *Quomodo audient sine prædicante?* Ex quibus verbis, apertum fit populi & pastorum discrimen, in his quæ ad doctrinæ iudicium spectant. Nec enim dubitandum, apud illos esse iudicium de doctrina, quorum est officium docere: & (vt in Concilio Aquileiensi sapienter loquitur Imperator Gratianus, hoc nomine à D. Ambrosio laudatus) *à quibus proficiscuntur instituta doctrinæ, ab eisdem discordes eruditionis repugnantias solui?* Nisi forte in omni humana & ciuili Repub. quibus Potestas conceditur, illis & media dantur quibus Potestatem exerceant; quin & in omni rerum natura, qui ordinat finem, disponit etiam media ad finem; imò & formas rebus singulis indidit, per quas tanquam principium actionum debitè dirigātur in finem: in sola verò Ecclesia Christi, detur à Deo quibusdam (non omnibus) E docendi, Pascendi, prædicandi potestas, & non detur illud medium, ac forma illa spiritualis seu facultas, qua sola fit vt rectè doceant ac pascant; aut ita detur, vt quibusuis detur. Hoc autem medium, hæc forma, est iudicium de sana doctrina; seu (vt Scripturæ loquuntur) *discretio spirituum, interpretatio sermonum, prophetia,* & similia. Sed de his latiùs in sequentibus.

Eorum est iudicare de doctrina, quorum est docere.

1. Cor. 12.

Argumenta Protestantum quæ contra suadent, enumerantur.

CAPVT III.

1. Ab eo quod filiis gratiæ proprium est. Ioan. 10. 1. Cor. 2. 1. Cor 14. Ioan. 2. Ioan. 6. Esai. 54. Ierem. 31.

NVNC quæ contra hanc veritatem aduersarij disputant, expendamus. Sunt autem quæ afferunt argumenta, fere triplici in genere posita. Nam primo loco, hoc noui Testamenti fidelibus, & filiis gratię, proprium quodammodo esse volunt; vt absque magistro verum à falso in rebus fidei discernere valeant; idque propter has Scripturas. *Oues meæ vocem meam audiunt. Spiritualis homo dijudicat omnia. Prophetæ duo aut tres loquantur; cæteri dijudicent.* Denique illud. *Non necesse habetis, vt aliquis vos doceat; sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, verum est.* Postremò de fidelibus omnibus dictum est. *Erunt omnes docibiles à Deo, nec docebit amplius vnusquisque proximum suum.* F

2. A populi officio. Matth. 7. 1. Ioan. 4. Actor. 17. Deuter. 17.

Secundum argumenti genus est ab ipso Populi officio. Nam quia Populus cauere falsam doctrinam iubetur, istud ei plane necessarium iudicant, vt valeat falsum à vero discernere. Ait autem turbis Saluator. *Attendite vobis à falsis prophetis.* Item ait Ioannes. *Nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus an ex Deo sint.* Sic leguntur plerique illorum qui sermonem Apostolorū receperunt animo prompto, *scrutatos tamen esse Scripturas, an hæc ita se haberent.* Quidni ergo liceat cuiuis ad Scripturæ Normam decreta Ecclesiæ exigere? *Moyses sane, etiam armat manum vniuscuiusque, ad interficiendum eum qui falsos cultus inducit: quod si liceat, quanto magis de falso cultu iudicare, eúmque à vero discernere?* Hæc Brentius in prolegomenis. Imò ait, *nullo modo licitum esse in causa æternæ salutis, alienæ sententiæ ita inhærere, vt eam sine nostro ipsorum iudicio amplectamur.*

3. A libertate Spiritus. Ioan. 3. 2. Cor. 3. 1. Ioan. 5

Tertium argumenti genus, à libertate spiritus ducitur. Dicit enim Saluator. *Spiritus vbi vult spirat* Et addit Apostolus. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Et iterum. *Testimonium Dei habet in se, qui credit in filium Dei.* Ex quibus omnibus confici volunt, habere pios donum interpretandi in dogmatibus; vt statuit Melanchthon in Locis Communibus, & non esse alligatum hoc donum ad aliquam ordinariam successionem.

Eadem

A

Eadem Argumenta ordine refutantur.

CAPVT IIII.

SED vt his omnibus Scripturis ordine respondeatur, primum ad illud de Ouibus, Ioan. 10. breuissimè dicitur. Oues Christi tunc audiunt Christum, quando eius ministros audiunt; de quibus dixit. *Qui vos audit me audit.* Respon. ad 1. gen. argum. Luc. 10. Quæ Apostolus loquitur de iudicio Spiritualium, & Ioannes de vnctione; pertinent ad perfectos & spirituales viros, non ad quemuis de plebe. Nam & Paulus ibidem dixit; *se loqui sapientiam inter perfectos*; & Ioannes ibidem dixit: *Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam.* 1. Cor. 2. 1. Ioan. 2. Sunt autem apud Paulum spirituales, Ministri Ecclesiæ, vt illa eius verba ad Galatas, euidenter ostendunt: *Vos qui Spirituales estis, instruite seu* καταρτίζετε *confirmate huiusmodi in lenitate.* Gal. 6. Hoc enim eorum officiũ est, quos alibi dixerat, datos esse *ad* πρὸς τὸν καταρτισμὸν *confirmationẽ*, Vel vt nostra lectio habet, *ad consummationẽ sanctorum*: Ephes. 4. De qua re vide Clementem in Constit. Apost. Lib. 2. cap. 4. Non ergo per spirituales, intelligit quosuis de plebe qui sibi spiritum arrogant, vt vult Lutherus in lib. de seruo arbitrio, sed ipsos pastores Ecclesiæ, qui verè omnia dijudicant Sic apertè notauit Augustin. *Spirituales apud Apostolum sunt Pastores Ecclesiæ.*

B *Peritos doctores vocari in Scripturis Spirituales. Si*, inquit, *esset bonus intellector, & vt diuinitus dicitur, homo spiritualis*: In li. de duabus animabus cap. 7. Deinde vt vterque locus intelligatur de priuatis hominibus; tamen intelligi hoc debet, non aliter fieri, quàm per media à Deo instituta. Scilicet iam in Ecclesia satis instructi, & vnctione diuina seu Spiritu Sancto donati, vt in accepta doctrina permaneant, nulla noua institutione opus habent. Nam & sic omnes filij noui testamenti sunt docibiles à Deo, propter fidei doctrinam clarius acceptam, Spiritu Sancto abunde diffuso, *Quomodo sumus omnes docibiles à Deo.* Propter lucem Euangelij in cordibus quidem digito Dei scriptam, sed & manifestè per ministros Christi traditã; non quòd absque magistro & externo doctore, omnes à Deo docti sunt. *Fides enim ex auditu. Quomodo autem audient sine prædicante?* Rom. 10. Quam sane ob causam, acutiùs Augustinus per vnctionem intelligi docet, *charitatem & dilectionem Ecclesiæ quæ docet nos omnia.* *Vnctio est dilectio Ecclesiæ.* Tractat. 6. in epist. Ioan. Nam & hoc sensu alibi dicit, *instructum in Catholica fide decipi non posse, & quamuis hæreses nesciat, tamen hæreticis respondere posse*, in lib. de agone Christiano. Cap. 4. Nempe ex Regula fidei quam tenet, & cui nihil contrarium admittit. Scribit idem Augustinus, Manichæos nullo modo Matthęi, aut Lucæ euangelium indagare potuisse, *nisi aut ab aliquo Catholico id audirent, non quolibet, sed quodam diuinarum scripturarum studioso, & quantum posset perito*, hoc est, theologo; *aut ipsi ab errore correcti pietate Catholica peterent, vt acciperent, quærerent & inuenirent*, & cætera. Contra faustũ Manich. lib. 3. cap. 4. Nota autem quòd dicit petendum pietate Catholica, non arrogantia priuata. *Pietate Catholica petendus intellectus Scripturarum.*

C De hac enim dicitur, *Non plus sapere, quàm oportet sapere.* Ad Rom. 12. Et iterum. *An à vobis verbum Dei processit, aut in vos solos peruenit?* 1. Cor. 14. De illa altera dicit Apostolus. *Siue ego, siue illi sic prædicauimus, & sic credidistis.* 1. Cor. 15. Nihil priuatum, nihil diuersum, ex parte nostra: nihil proprium, nihil non auditum, & ab aliis acceptum, ex parte vestra.

Nec alia ratione ad secundi generis Scripturas respondere est opus. Respon. ad 2. gen. Script. Populo enim fideli attendendũ sane est à falsis prophetis, & probãdi spiritus sunt; nõ autẽ suo arbitrio atq; iudicio. Hoc enim tolleret obedientiã fidei; tã eam quę Deo debetur, de qua Apostolus dicit; *Captiuantes intellectum in obsequiũ Christi*, 2. Cor. 10. quã eam quæ Ecclesiæ præpositis deferenda est, de qua mox dicemus. Cap. 5. & seq. Nam si propter hæc verba, liberum est cuiuis iudicare de pastoris voce, erit etiam liberum iudicare de Spiritu Sancto. Sed quemadmodum non tollitur propter hæc verba, operatio intrinseca Spiritus Sancti, qua monemur à falsis spiritibus cauere, ita nec tollitur doctrina extrinseca Pastoris, qua idẽ docemur. Istas ergo Scripturas cõplemus duobus modis: *Populus attẽdit à falsis prophetis duobus modis.* vel sane fide pręcognita imbuti, & à veris doctoribus ad hoc edocti; scilicet, *permanẽtes in eadẽ Regula, & deuitantes Prophanas vocũ nouitates* Philipp. 3. 1. Ad Timo. 6. (quo nihil est facilius homini iam Catholico & fideli, de quo & cui istæ Scripturæ loquũtur:) vel sane quia hoc vnũ huiusmodi est, vt etiam sine noua & speciali doctrina, præstare id valeat populus. Nam vt veros Pastores à falsis, sanam etiã doctrinã ab adulterina, (loquendo de Regula fidei omnibus notissima,) ipse etiam

populus nullo negotio discernere possit, manifesta semper est Ecclesia in suis Pastoribus: hoc est, in legitima successione: ideóque ipsi Pastores vocantur *Lux mundi*, & *Ciuitas super montem posita, quæ abscondi non potest.* Manifesta quoque est (vt postea suo loco docebimus) Regula fidei seu vox Ecclesiæ. Non autem sequitur. Potest populus Pastorem à lupo, & notissimam fidem à Prophana nouitate discernere; ergo & de quolibet fidei dogmate seu Controuersia, in se & in suis principiis ac mediis, iudicare: tùm quia illud semper manifestum est, hoc obscurum sæpe, multáque subtilitate inuolutum; tùm quia illud necessarium plane erat, vt per se clarum esset, tanquam principium & aditus ad fidem; omnia particularia dogmata non item. Sed hoc aditu inuento, id est cognita Ecclesia, seu Ecclesiæ Præpositis, per illos omnia discenda fuerant: Cognita quoque fidei Regula, ad eius Normam cætera exigenda & applicanda; in qua applicatione docendus erat populus. Quamuis enim ex fide doctus sit populus in quæstione, an sit; tamen rudis est in quæstione, quid sit: & quia scire est per causas cognoscere, hoc sapientum est & paucorum, credere autem populi & fidelium omnium. Idcirco de illo genere dicitur. *Si quis aliud euangelizauerit vobis, præterquam quod accepistis, anathema sit.* De hoc genere dicitur; *Perfectorum est solidus cibus, qui exercitatos habent sensus*, & cætera. Vtrunque autem præclarè coniungit Augustinus cùm dicit, *in Ecclesia Dei sincerißimam esse sapientiam, ad cuius cognitionem pauci spirituales perueniunt; cæteram autem turbam, non intelligendi viuacitas sed credendi simplicitas tutißimam facit.* Denique hoc est, quod præclarè & multis exemplis docet Origenes; *Apostolos necessaria quidem ad fidem manifestè omnes docuisse, rationem tamen assertionis eorum relinquentes ab his inquirendam, qui Spiritus dona perceperunt: de aliis verò dixisse quidem, quia sint: quomodo autem aut vnde sint, siluisse.* Quod autem postremo loco Brentius vrget, de scrutinio Scripturarum, Act. 17. Non illud iudicij, sed studij scrutinium fuit; non vt de Apostolorum doctrina iudicarent, sed vt quod didicerant, & iam crediderant, inspectis Prophetarum libris, apertiùs cognoscerent. Nec armat Moyses manum populi, vt iudicet de quauis doctrina; sed vt fugiat, vel etiam abigat lupos: sicuti locus inspectus apertè docet. Illud autem quomodo populus præstare debet, iam dictum est.

Matth. 5. Lib. 7. cap. 1. Plura de hac re lege infra lib. 10. cap. 6. *Quatenus populus ex fide est doctus.* Gal. 1. Hebr 5. Contra epist. fundamenti cap. 4. Origenes in proœmio libri de principiis. Ad hunc locum plenius respondetur lib. 10. ca. 11. Deuter. 13.

Ad tertij generis Scripturas, quas maximi faciunt Aduersarij, semper crepantes de spiritu, breuiter responderi potest; Spiritum quidem Domini, vbi vult spirare; sic tamen, vt nunquam spiret, vel supra mensuram illam, de qua dixit Apostolus, *vnicuique sicut Deus diuisit mensurã fidei*; vel præter diuisioné illam, de qua idem Apostolus ait, *diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus*: (de qua re superius dictum est:) vel denique præter Ordinem illum in Ecclesia positum, de quo Apostolus, *ad seruandam vnitatem spiritus in vinculo pacis* cõtra istos singulares & schismaticos spiritus disputare cùm vellet, præmisit; *vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*; móxque illam donationem describens, ait; *dedisse Christum quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores atque doctores*, & cætera: vide locum à principio capitis vsque ad medium, & expende diligenter. Dabitur autem & in hoc opere alius illum expendendi locus. Libertas autem quam Apostolus ponit in his qui Spiritum Domini habent, non est talis, vt vel credere & in fidei dogmata admittere, vel facere & in vitæ leges assumere liceat, quicquid libet; quæ est *libertas carnis* non Spiritus; (de qua Apostolus Galathas diligenter monuit) sed illa libertas est, liberè *seruire iustitiæ*, nec amplius seruire peccato: qui proprius est effectus Gratiæ noui testamenti de qua ad Rom. 6. docuit Apostolus, & post Apostolum Augustinus tractat. 41. in Ioannem, & de Spiritu & littera capite decimo sexto. Quod ad testimonium Dei atttinet, quod habet in se omnis qui credit in filium Dei; non tale est, vt excludat testimonium Ecclesiæ docentis: quasi propterea à solo Deo doceri oporteret. Nam in omni credente duplex est ratio credendi: vox Ecclesiæ foris sonantis, de qua Apostolus, *fides ex auditu*; & vox Dei intus docentis, de qua idem. *Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum est.* Posterior hæc prima tanto potior est, quanto excellentior est fides infusa, quàm acquisita. Hęc vox Dei intus loquentis, est testimonium Dei in credentibus: quod Apostoli mentem esse, satis ipse explicat. *Si testimonium* (inquit) *hominum*, id est, Prophetarum de Christo, *accipimus; testimonium adhuc Dei maius est, quod pater testificatus est de filio suo. Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei*; scilicet patris, *in seipso. Qui non credit filio, mendacem facit eum*, id est, Patrem, *quia*

Ad 3. generis Scriptur. *Spiritus S. non spirat cõtra Ordinem à se positum, neque cõtra mensuram donationis.* 1. Cor. 12. Ad Ephes. 4. Infrà cap. 7. & lib. 10. cap. 8. & 14. *Libertas Spiritus quæ sit.* Cap. 5. 1. Ioan. 5. *Duplex est ratio credendi.* Ad Rom. 10. Ad Ephes. 2. 1. Ioan. 5.

D E F

A *quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de filio suo.* Hæc Ioannes. Hoc autem internum Dei testimonium, non magis excludit externum nũc Ecclesiæ, quàm olim prophetarum, aut quàm testimonium patris de Christo, exclusit testimonium Ioannis Baptistæ: licet illud isto maius esset, vt in superiori Controuersia à nobis est explicatum; dabitúrque adhuc postea declarandi locus, cùm de testimonio Ecclesiæ in seipso considerato disputabitur. Fit autem aliquando, vt eruditione laicus pastorem superet; nec desint è populo, qui de dogmate fidei aptius interdum iudicent, quã plerique præsbyteri (hoc enim obiectare aduersarij solent:) tamen nec illud vel extraordinarium Dei donum, vel rara aliqua & paucorum scientia, aut Ordini à Deo posito præiudicare debet; aut communem & statam legem violare. Et si quando Patres huiusmodi laicos à præsbyteris audiendos docent, id totum ex humilitate, non ex officio fieri intelligendum est: sicuti exemplum habes apud Augustinum, in libris de Anima & eius origine.

Ioan. 5. Lib. 1. ca. 25. *Obiectionis remotio.* 1. 2. 3. Lib. 2. cap. 1. tom. 7.

Quòd Episcopi & præsbyteri sunt legitimi iudices de rebus fidei, ex Christi mandato & commissione Apostolis data ostenditur.

B

CAPVT V.

EPISCOPI atque Præsbyteri in Ecclesia Catholica legitimè ordinati, & eiusdem vnitatem retinentes, Potestatem habent de rebus fidei iudicandi, verúmque à falso discernendi.

Assertio tertia.

Duplex autem hîc ponitur conditio; vna, vt sint legitimè ordinati, ne sint latrones non intrantes per ostium; quales sunt omnes, *qui nemini succedentes, à seipsis ordinati sunt*; vt de Nouatianis scribit Cyprianus. Altera conditio est, vt iam legitimè ordinati, vnitatem retineant: ne ex pastoribus fiant lupi, vel per hæresim diripientes ouile, vt Macedonius, Nestorius, Paulus Samosatenus & alii; vel per schisma segregantes ouile, vt Donatus, Meletius, Lucifer. De his ergo Præsbyteris & Episcopis hoc loco loquimur, qui (vt ait Irenæus,) *cum Episcopatus successione charisma acceperunt veritatis*, & acceptum suis posteris tradiderunt. Ista sententia vt pertinacissimè ab aduersariis hodie impugnatur; ita validissimè à nobis cõfirmanda est. Eius autem confirmationem, & S. Scriptura, & praxis perpetua & summa ratio suppeditant. Sed breuitatis causa, soli Scripturæ innitemur. Nam & ea sola

Duplex conditio veri pastoris. Li. 1. epist. 6. Li. 4. cap. 43.

C demonstratio huic rei sufficit, & copiosissimè ex illa demonstrari hæc sententia potest. Scriptura sane, etsi stabilitatem fidei toti corpori Ecclesiæ promittat, vt in primo capite ostensum est; tamen vim stabiliendi, docendi, confirmandi, in veritatem inducendi, solis Ecclesiæ Pastoribus assignat. Quemadmodum enim ante legẽ quidẽ absque hominũ ministerio, Deus ipse vel per se, vel per angelos homines docuit; (vt tota Genesis historia demonstrat) post legem verò, vbi illustrior esse cœpit Ecclesia, in 12. tribubus iam in magnam gentem multiplicatis; sacerdotiũ Aaronicum institutum est, & tribus Leuitica Deo consecrata, vnde Pastores perpetui, certi, & manifesti crearentur; dati insuper suo tempore Prophetæ, qui extra ordinem docerent, aliquo tamen euidenti signo semper commendati; sic, cùm Christi Ecclesia secundum noui Testamenti statum per vniuersum orbem propaganda esset, *vt homo fidentius* (ait Augustinus) *ambularet ad veritatem*, non solùm *ipse Dei filius assumpto homine fundauit fidem, vt iter homini ad Deum esset homo Deus*, sed præterea quam ipse fundauit, eam propagandi, docendi, explicandi Potestatem aliis dedit, certò & manifestè constitutis; vt in libro de vtilitate credendi, idem docet Augustinus; eo rem disputando deducens vt quia *in iis quæ ad Deum pertinent, natura stulti sumus, stulto autem nihil optabilius quàm sapiẽtum consilio regi; & quia inter sincerissimam sapientiam Dei, & stultitiam hominis, medium quiddam est hominis sapientia; ideóque homini stulto ad imitandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius*; (quemadmodum oculis ad commodè videndum aptiora sunt à sole illu-

Ordo doctrinæ ab initio mũdi. 1. 2. 3. 4. De Ciui. Dei lib. 11. cap. 2. 5. Cap. 14. 15. & 16. *Simile.*

strata, quàm ipsemet solis splendor,) *vt per hominem docerentur homines*, *primum Deus homo fit*, *authoritate miraculis conciliata*; Deinde certis hominibus in Ecclesia constitutis, & ad docendi ministerium assumptis, authoritatem docendi dedit; quia *sola est authoritas quæ commouet stultos, vt ad sapientiam festinent.* Hæc ex Augustino summatim collecta. Sed ista nunc ex Scripturis ostendamus. Christus Dominus vt dixit, *Ego lux in mundum veni*, sic Apostolis suis non omnibus turbis dixit. *Vos estis lux mundi.* Et ne hoc putetur de sola luce bonorum operum dixisse, propter verba sequentia, *sic luceat lux vestra, vt videant opera vestra bona*, *&c.* Addidit præterea. *Vos estis sal terræ*, Hoc est, vos estis sapientes, à summa illa sapientia ad condiendum populos gẽtium insipidos missi, vt exponit Augustinus; aliíque patres ad hunc locum. Rursum dixit Christus de seipso. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc in mundum veni, vt testimonium perhibeam veritati*; id est, vt mea authoritate, quæ sit veritas, innotescat. Tatundem Apostolis suis dixit, *Eritis mihi*, (Ego autem sum veritas) *testes in Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.* Iterum sicut vox è cælo de Christo dixit, *Ipsum audite*: sic Christus Apostolis suis dixit. *Qui vos audit, me audit.* Denique quasi vno verbo rem omnem complecti volens, ait. *Sicut misit me pater, ita ego mitto vos.* Quibus verbis nihil amplius dici potuit. Tamen quasi ex proposito, rem prolixè alibi explicuit. Iam enim transiturus per passionem ad patrem: *Ego*, inquit, *te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi vt faciam.* Et quale illud? *Manifestaui*, inquit, *nomen tuum hominibus.* Móxque orans pro Apostolis; *Sanctifica*, inquit, *eos in veritate. Sermo tuus veritas est.* Quid autem hoc est, nisi vt cõfirmarentur in veritate, nec ab ea vnquam exciderent? & quem ob finem istud? Subiungit immediatè. *Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mundum.* Hic finis, hæc causa est, quare Christus pro confirmandis Apostolis orauit. Nihil autem potuit efficacius, aut apertius dici. Postquam Christus Dominus à patre missus, docendi prouinciam adimplesset, & manifestasset Deum hominibus, confirmat discipulos in eadem quam docuerat veritate; & mittit eos in mundum, sicut ipse missus fuerat. His ergo verbis, Authoritas & potestas à Christo, non cuiuis sed Apostolis, viua voce tradita est, circa ea quæ ad fidem & doctrinam pertinent. Qualis autem, & quanta fuerit, postea docebitur, in aliis seorsim Controuersiis.

[Margin: *Authoritatis vsus.* Ioan. 8. Matt. 5. *Præpositorũ Ecclesiæ Authoritas ex Scripturis probatur.* Lib. 1. cap. 10. de Serm. domi. in mõte. Ioan. 18. Act. 1. Mat. 7. Luc. 10. Ioan. 20. Ioan. 17. Lib. 8. & 9. & sequent.] D E

Eandem Potestatem Apostoli sibi vendicarunt, & exercuerunt.

CAPVT VI.

NE verò in alium sensum quàm oportebat, hæc Christi verba detorta videantur, notandum est, ipsos Apostolos hanc docendi, & de fidei dogmate iudicandi authoritatem sibi vendicasse, quam in verbis citatis Christum illis dedisse diximus. Et primùm quidem, quemadmodum Christus Dominus, vt suam authoritatem ostenderet, illud Prophetæ, *Spiritus Domini super me, Euangelizare pauperibus misit me*, in se completum esse dixit; sic Petrus, vt caput omnium Pastorum, quasi suæ Authoritatis rationem afferre volens, in prima illa Christianorum Controuersia diiudicanda, intrepidè asserit; *Ab antiquis diebus elegisse Deum, per os eius audire gentes verbũ Euangelij, & credere.* Paulus verò & Barnabas, quod Esaias de solo Christo dixisse videtur, *posui te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad vltimum terræ*, de se dixisse Prophetam asserere non sunt veriti. Dicentes enim incredulis Iudæis, *quoniam repellitis verbum Dei, ecce conuertimur ad gentes*, pro ratione huius sui facti addunt. *Sic enim præcepit nobis Dominus, posui te in lucem gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ.* Hac de causa vocat se Paulus confidenter *ministrum & dispensatorem mysteriorum Dei*, nec ministrum tantum, sed & *legatum Christi* se esse probat, *Deus*, inquit, *erat in Christo mundum reconcilians sibi. Nunc autem posuit in nobis verbum reconciliationis*, quasi dicens; Quemadmodum prædicatione & doctrina Christi, verbũ reconciliationis manifestatum est mundo; sic idem nunc per nos manifestatur. Verbo autem reconciliationis intelligitur quicquid ad doctrinam salutis attinet. Hoc enim illud verbum est, de quo alio in loco ait, *Christum mundasse Ecclesiam suam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Nam vt docet

[Margin: Luc. 4. Act. 15. Esa. 49. Act. 13. 1. Cor. 4. 2. Cor. 5. Ephes. 4.] F

A cet August. *Hoc verbum vitæ est illud, quod alibi Apostolus vocat, verbum fidei quod prædicamus.* Tract. 8. in Ioan.
Et propterea Dei quidem ministrum, Christi autem legatum & vicarium se esse, Rom. 10.
Apostolus concludit dicens, *Pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante* 2 Cor. 5.
per nos. Quam etiam ob causam alibi dicit *datam sibi esse gratiam Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, &c.* Neque verò minus confidenter Apostolus Ephes. 3.
Ioannes loquitur. Quod enim Christus de se dixerat. *Qui ex Deo est, verba Dei audit; Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis;* tantundem & totidem verbis, de se & ipse dicit. Ioh. 8.
Qui nouit deum, audit nos. Qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris. Ex quibus omnibus perspicuum fit, authoritaté docendi Euágelium, illuminandi populos, reconciliandi mundum, eam denique qua sic audiantur tanquam Deo per eos loquente, ipsos Apostolos sibi vendicasse; ídque tum loco ipsius Christi, tum vt ab ipso Christo eis collatam & traditam. 1. Ioan. 4.

Quòd eadem Potestas ad successores Apostolorum perpetuò futuros deriuata sit.

CAPVT VII.

B IAM verò ne hæc omnia solis Apostolis dicta esse videantur; aut hæc potestas in ipsis Apostolis interiisse, nec ad ipsarum successores peruenisse putetur; diligenter expendendum & memoria retinendum est, quod Apostolus de perpetuo Ecclesiæ regimine scribit. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores: ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei; vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris.* Vel hic enim vnus locus euidétissimè quod diximus demonstrat. *Consummare* enim seu confirmare *sanctos*, id est, fideles; habere *ministerium verbi* atque doctrinæ; *ædificare*, & propagare *corpus Christi*, quod est populus 1.
fidelis; videre atque prospicere, *vt seruetur vnitas fidei*, id est sana doctrina; *ne tanquam* 2.
paruuli circunferamur omni vento doctrinæ, id est, ne cuilibet hæretico & mendaci ma- 3.
gistro quasi prædæ simus; hoc sane totum est habere Potestatem, Authoritatem, 4.
& iudicium in rebus fidei maximè controuersis, verúmque à falso discernere posse. Rursum, ne solis Apostolis hoc iudicium & Potestatem à Christo dare quisquam suspicetur, ipsimet Apostoli suis successoribus tantundem tribuunt. Paulus Epheso discessurus, vbi Pastores constituerat, sic eos alloquitur. *Attendite vobis, & vniuerso gregi,* Ad Ephes. 4.
C *in quo posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos, regere Ecclesiam Dei,* vsus sane eodem verbo quo Act. 20.
Christus ad Apostolos. *Posui vos vt eatis, &c.* Sic etiam ad Hebræos scribit; à quibus Ioan. 15.
Apostoli iam discesserant toto orbe Euangelium prædicaturi, solúsque Iacobus, si tamen ille, superfuerat. *Obedite præpositis vestris, & subiacete illis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Non ergo soli Apostoli tales vigiles aut speculatores constituti sunt, quibus obedire oues debent. Nempe quod de Paulo & Barnaba legimus, quòd Lystram, Iconium, & Antiochiam Pisidiæ pertranseuntes, *constituerunt illis per singulas Ecclesias Præsbyteros*, hoc alios alibi Apostolos fecisse dubitari non Ad Heb. 13.
potest. Propterea Petrus quoque Pastores Ponti, Galatiæ, & Bithiniæ, vtique à se Act. 14.
vel suo mandato constitutos, sic alloquitur. *Pascite qui in vobis est, gregem Dei.* Sic Titum 1. Petr. 5.
reliquit Paulus Cretæ, *vt constitueret per ciuitates præsbyteros sicut ipse disposuit ei.* Eandem Cap. 1.
quoque Timotheo à se Potestatem relictam ostendit his verbis. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Ostendunt ista reliquisse Apostolos suæ dispensationis & Potestatis successores. Iam verò quòd non 2. ad Tim. 2.
in aliis quàm in ipsis successoribus Apostolorum hæc potestas resideat, breuiter ostéditur. Et primum quidem Esaias illud præclarè prædixit, his verbis. *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, nec de ore seminis seminis tui, à modo & vsque in sempiternum.* Ostendit enim, verbum & spiritum, seu sensum verbi semper coniungi; idque à semine in semen, perpetua successionis se- *Quòd non in aliis quà in Successoribus Apostolorũ Potestas Ecclesiæ data resideat.* Esa. 59.

Collatio verborum Christi & Esaiæ circa Magistrorũ Ecclesiæ Successionem. Ioh.14.

rie. Et vt certò intelligas, quid seminis nomine dicat Propheta, vide quibus spiritum & verba sua Deus dedit. Christus Dominus Apostolis suis dixit. *Orabo patrem, & aliũ paracletum dabit vobis, spiritum veritatis.* Hoc est quod Esaias dixit. *Spiritus meus qui est in te.* Deinde addit postea Christus, Patrem alloquens. *Verba quæ dedisti mihi, eis dedi; & ipsi acceperunt.* Hoc est quod Esaias dixit, *verba mea quæ posui in ore tuo.* Subiicit adhuc postea Christus. *Pater sancte serua eos in nomine tuo*: & prius dixerat de spiritu veritatis, quòd *maneret cum eis in æternum.* Hoc est quod Esaias dixit. *Non recedent de ore tuo.* Addit postremò Christus. *Nec pro eis rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Hoc est quod Esaias adiecit, *& de ore seminis tui.* Semen enim Apostolorum sunt, qui in cathedra Apostolica doctrinam Apostolicam retinent, & aliis tradunt. Vnde illud Dauidis, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij*, id est, *pro Apostolis Episcopi*, ait Augustinus in enarratione ibidem. Sequitur enim. *Constitues eos principes super omnem terram.* Sic Cyprianus illa verba Christi, *Qui vos audit me audit*, non ad quosuis dixisse Christum scribit, sed *per Apostolos ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedũt.* Et hoc est quod Augustinus contra Donatistas scribit. *In cathedra vnitatis posuit doctrinam veritatis.* Hæc etiam est illa *principalis successio*, de qua Irenæus. *Eis*, inquit, *in Ecclesia præsbyteris obaudire oportet, qui successionem habent ab Apostolis; reliquos verò qui absistunt à principali successione*, id est Apostolica, *& quocunque loco colliguntur, suspectos habere: vel quasi hæreticos, vel quasi scindentes*: Hoc est, schismaticos. Et rursum libro eodem, cùm Apostoli verba citasset, *dedit quosdam Apostolos, &c.* infert. *Vbi igitur charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem; apud quos est ea, quæ est ab Apostolis, successio.* Hæc ille in principio cap. Deinde ad hanc successionem pertinet, quod Apostolus dicit. *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Et rursum. *Nemo sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Sed de hac successione, quemadmodum de facto perpetuò conseruata sit, in superiori Controuersia plura diximus.

Successio Episcopalis ex Scripturis deducta. Psal.44. Li. 4. epist..9 Epist.166. prope finem. Lib.4.c.43. Cap.45. Ephes.4. Ad Rom.10. Hebr.5. Lib.4.c.20.

D E

Scripturæ quæ Ecclesiæ potestatem vel stabilitatem promittunt, nõ nisi ad Apostolos diriguntur.

Cæterum istam Potestatem Apostolis datam, Perpetuò in futuris Ecclesiæ pastoribus mansuram, & non nisi certa successione ad Pastores deuenturam, illæ Scripturæ luculenter demonstrant, quæ ipsius Ecclesię stabilitatem perpetuam in Euangelio promittunt. Etenim, (quod diligenter animaduerti debet) vbicunque Christus Dominus Ecclesiæ suæ vel Potestatem, vel stabilitatem perpetuam in Euangelio promittit, non nisi Apostolis suis loquitur. Vnde hæc duo colligere licet: & potestatem ipsam Apostolicam siue Episcopalem perpetuam esse ac stabilem, & hanc perpetuam stabilitatem, non toti corpori immediatè, sed propriè ipsis Pastoribus Ecclesiæ, in Euangelio tributam esse. Vt propterea etsi tota Ecclesia sit stabilis & æterna, & Spiritu veritatis donata, hoc tamen ideo verum sit, quia pastores stabiles sunt, & à veritate non excidunt: id est, Ecclesia non errat in fide, Ecclesia rectè iudicat de fide, quia Pastores Ecclesiæ non errant, & rectè iudicant: Pastores autem, non hic aut ille, seorsim singuli, sed simul omnes vnitatem retinentes, vt iam antea diximus. Toti enim non partibus; vni Ecclesiæ vniuersali, siue Catholicæ, non certis parrœciis, locis, aut gentibus prospexit Deus; cùm Ecclesiam in sanguine filij sui consecraret, & Apostolis ac eorum successoribus, pascendam relinqueret. Sed nunc illas Scripturas quas dixi videamus. Dicit Christus in Euangelio. *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Sed de qua Ecclesia aut de quibus hoc dixit? Profectò de præpositis Ecclesiæ, vt Chrysostomus, Theophilactus, & alij patres exponunt, & prætereà loci circunstantia manifestè demonstrat. Sequitur enim immediatè. *Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c.* Hoc autem quis negabit, ad solos præpositos pertinere? *At non fit hîc doctrinæ mentio* (inquit Caluinus,) *sed tantùm censuris asseritur sua authoritas, vt corrigantur vitia.* Quasi verò qui corripientem Ecclesiæ Præpositum non audit, habebitur sicut Ethnicus, & qui docentem contemnit absque culpa erit: aut quasi non eadem, imò maior sanæ doctrinæ, quàm vitæ ac morum habẽda esset ratio: (vt in superiori Controuersia obiter ostendimus:) quasi denique, qui Potestatem habent ab Ecclesia per censuras eiiciendi, Potestate carerent in Ecclesiã per doctrinam fidei colligendi. Maximè cùm Potestas omnis Ecclesiæ *data sit ad ædificationem, & manifestatio spiritus ad vtilitatem.* Rursum asserit Christus, quòd *contrà Ecclesiam suam, portæ inferi non præualebunt.* Sed quam Ecclesiam ibi dicit, nisi Petri Principis Pastorum, cuius personæ illa verba loquitur, vt in sequentibus euidenter ostendemus

Ecclesia non errat in fide quia Pastores non errant. Mat.18. *Obiectio ex Caluino.* Institut.li. 4. cap. 8. par.15. Resp. 1. 2. 3. Lib. 3. cap 6. Ad Ephes. 4. 2. Cor. 10. & 13. 1. Cor.12. Mat.16. Infrà lib. 6. cap.1. & 2.

F

A ostendemus; tam illum vt supremum Ecclesiæ caput & Pastorem, quàm etiam in eius persona omnia Ecclesiæ capita & Pastores, stabilitate perpetua etsi non pari gradu firmans? Dicit iterum Christus. *Alium paracletum dabit vobis Pater, vt maneat* Ioan.14. *vobiscum in æternum, Spiritum veritatis.* Sed quibus hoc dixit? Certè nec turbis credentium, nec omnibus discipulis, sed solis Apostolis in horto post cœnam; qui soli cum eo cœnati sunt, & quibus solis postea dixit. *Posui vos vt eatis, & fructum afferatis, &c.* Et rursum: *sicut tu me misisti in mundum, & ego eos misi in mundum.* Addit tamen (*in æternum*) ne illis solis personaliter loquutus videatur, & non etiam aliis in Ioan.15. Ioan.17. eorum postea locum successuris. Postremò dixerat. *Et ego vobiscum sum omnibus diebus* Matth. vlt. *vsque ad consummationem sæculi.* Sed illis hoc dixit, quibus paulò ante dixerat, *euntes docete omnes gentes, &c.* Vt præsentiam suam Christus & Spiritum Sanctum toti quidem Ecclesiæ suæ promiserit, sed immediatè & proximè Apostolis, futurísque eorum successoribus; mediatè verò, & per Apostolorum atque Successorum ministerium, toti corpori Ecclesiæ. Hæc sunt loca, quæ maximè Ecclesiæ stabilitatem probant; & hæc eadem sunt loca, quæ maximè Potestatem Pastorum confirmant: vt intelligatur Ecclesia ideo esse stabilis, ideo Potestatem in causa fidei habere, quia eius Pastores vtroque donantur.

Ne verò coactum & inuidiosum videatur, quod Ecclesiæ nomine, solos in hac *Quare Ecclesiæ* quæstione Ecclesiæ principes intelligimus; notandum est, hanc loquendi formam, *nomine, soli præpositi sæpe intelliguntur.*
B nec à Scripturis, nec ab hominum vsu, alienam esse. Sanè in Exodo legitur. *Moyses conuocans omnes maiores natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauit Dominus, respondítque omnes populus simul, &c.* Exod.19. Vbi vocat scriptura *Omnem populum*, qui erant tantum *Maiores natu* ipsius populi. Vsus autem hominum hoc habet, vt quæ ciuitatum principes faciunt, possunt, ac sentiunt, ea Ciuitas posse, facere, ac sentire dicatur, vt docet Aristoteles. Imò verò si rectè rem perpendimus, non nisi propter Pastores Ethic.lib.9. & præpositos, Ecclesiæ nomine vocari debet aliqua multitudo. Vnde Cyprianus cap.9. *Ecclesiam esse in Episcopo*, & Sanctus Hieronymus *vbi non sunt Sacerdotes, Ecclesiam non esse*, Li. 4. epist. 9. In Dial. aduersus Luciferianos. sapienter & verè scripserunt. Quod vt nos doceret Spiritus Sanctus, factum est, vt Ecclesiæ vox in Scripturis non prius vsurpetur, quàm populo fideli Pastores essent præpositi. Nam ante tempora Moysis, Ecclesiæ vox in scripturis non legitur; nec etiam in ipso Moyse, nisi postquam Aaron summus Pontifex constitutus esset cum reliquis sacerdotibus, vt iam forma quædam Ecclesiæ, seu collectæ in vnum corpus multitudinis, appareret. *Ecclesiæ nomen quando in Scripturis primò legitur.* Tunc enim demum dictum est: *Conuoca populum ad me in Ecclesiam.* Hoc enim est secundum interpretes, quod in vulgata versione legimus. Deut.4. *Congrega ad me populum*, quemadmodum notauit, & notandum monuit Cyrillus Catechef. Hierosolymitanus Episcopus. Hanc etiam ob causam Numerorum 20. vocatur Mystagog. 18. multitudo populi Israelitici nomine Ecclesiæ, in historia illa murmurationis po-
C puli. Habet enim textus. *Cur eduxisti Ecclesiam Domini in solitudinem?* quum tamen ea- Num.20. dem historia in Exodo ad verbum descripta, vocem Ecclesiæ non habeat. Legimus Exod.17. enim ibi. *Cur fecisti nos exire de Aegypto?* Discriminis causa est, quòd cùm Exodus scriberetur, nondum institutum erat sacerdotium. At cùm Numerorum liber scriberetur, iam institutum erat sacerdotium, nempe in Leuitico qui præcesserat, ideóque formam Ecclesiæ populus tunc habebat. In qua sane discriminis obseruatione, do- *Nomen Ecclesiæ quid propriè in Scripturis significet.* cet nos Scriptura vocem Ecclesiæ propriè, quasíque antonomasticè multitudinem significare non vagam aut ἀκέφαλον; sed talem, cui iam Pastores & Præpositi à Deo constituti sunt: Sane vt ciuitas aut regnum dici non potest, cui Magistratus aut rex nullus est. Non ergo impropriè aut abusiuè, sed verè & propriè Ecclesiæ nomine pastores & præpositos Ecclesiæ intelligendos dicimus: maximè cū de eius Potestate, stabilitate & Authoritate agitur.

Postremò vt ad maiorem huius sententiæ de Pastorum in Ecclesia potestate confirmationem vnum addam, Regnum Christi quod in Ecclesia perpetuum est, vt in Lib.3.cap.1. superiori Controuersia ostendimus, propriè in Ecclesiæ Pastoribus perpetuum est.

Cùm enim *Christi regnum non sit de hoc mundo*, (vt ipse dixit) sed spirituale, huiusmo- *Regnum Christi propriè in ipsis Pastoribus perpetuum est.* di tamen quod ad domum & sceptrum Dauid pertineat: (nam dedit ei Deus *sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum*) profecto translato illo temporali re- Ioan.18.

Luc. 1. gno spirituale erigitur, quod est sacerdotium Ecclesiæ. Sacerdotium autem, non quale omnibus fidelibus commune est propter obedientiam fidei & vnctionem Spiritus D
1. Petr. 2. Sancti, vnde Petrus vocat nos *regale sacerdotium*; Et iterum Ioannes in Apocalypsi;
Apoc. 20. (vt hæretici hodie volunt) sed illud sacerdotium, *vnde propriè in Ecclesia sacerdotes dicuntur*, vt loquitur Augustinus de Ciuitate Dei. Nam in hoc sacerdotio Christus pro-
Sacerdotium duplex.
Lib. 10. c. 10. priè regnat; hoc est, potestatem exercet, docet, fert leges, soluit peccata & ligat, reconciliat mundum, denique omne illud per quod Christus inter homines regnat,
Contra Cresconium lib. 2. cap. 36. administrat. Et hoc est quòd Augustinus dicit, quòd *Christus per Ecclesiam dominatur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ*. Quod totum etiam ita se habere, pulchrè Epiphanius docet. *Thronus*, inquit, *Dauid & regale solium, est sacerdotium*
Hæresi 29. cont. Nazoræos. *quod in Ecclesia sancta est. Christus enim Dominus; rex, & sacerdos, (rex quia in stirpe Dauid, deíque vnigenitus; sacerdos, quia secundum ordinem Melchisedec sacrificium obtulit;) ipsum hoc suum regnum vnà cum summo sacerdotio, seruis suis summis Pontificibus Ecclesiæ Catholicæ largitus est.*
Act. 1. Hæc ille. Secundùm hoc regnum, *omnis Christi Potestas data est in cælo & in terra*. Sed &
Lib. 3. de Sacerdotio. *hanc totam contulit sacerdotibus*, ait Chrysost. Illis etiam dedit clauem Dauid, tanquam
Esa. 22. huius regni sceptrum. Nam vt de Christo prophetice dictum est, *dabo clauem domus*
Ecclesiæ Præpositi habent clauem Dauid sceptrum regni Christi. *Dauid super humeros eius; aperiet, & non erit qui claudet; claudet & non erit qui aperiet*; quod totidem verbis de Christi persona in Apocalypsi repetitur; ídque pro certissimo argumento, hunc illum esse, *qui regnaturus esset in domo Iacob in æternum*; sic Petro summo pa-
Apoc. 3. stori ab ipso Christo vicissim, *claues regni cælorum datæ sunt, quibus ligaret & solueret*; id est,
Luc. 2. claudere & aperiret; ea sane firmitate, vt ligaretur & solueretur in cælis; id est ab E
Mat. 16. eo clausum nemo aperiret; & ab eo apertum nemo clauderet. Quam sane ob causam,
Apoc. 20. D. August. quod de hoc Christi regno scriptum est, *vidi sedes & sedentes super eas, & iudicium datum est illis*, de hoc Præpositorum in Ecclesia regno interpretatur. Ait enim.
De ciuit. Dei lib. 20. cap. 9. *Non hoc putandum est de vltimo iudicio dici, sed Præpositorum sedes, & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur*. Postremò, cùm de hoc Pastorum regno dixisset
Psal. 44. Dauid, *pro patribus tuis nati sunt tibi filij*, adiecit. *Constitues eos principes super omnem terram*.
Ex quibus omnibus conficitur, Ecclesiam Christi non aliam ob causam propriè &
Esa. 59. proximè stabilem in fide, perpetuam in duratione, Regnum Christi in potestate
Mat. 2. esse, quàm quia de Pastoribus & Magistris, Ecclesiæ prospectum est: *à quorum ore ve-*
1. *ritas non recedet*: & *ex quorum ore legem, & ex labiis scientiam exquiras*: quia etiam horum
2. Pastorum successio, certa atque perpetua futura est: quia denique in huiusmodi Pa-
3. storibus, excellentiori quodam modo regnat Christus; eámque potestatem vsque ad finem mundi per illos exercet, quam à patre accepit; Pascendi, docendi, in veritatem inducendi, Deum hominibus manifestandi, mundum reconciliandi, peccata
Ephes. 4. soluendi, cæteráque omnia ad salutem necessaria dispensandi. Hos enim *Pastores &*
2. Cor. 4.
1. Cor. 4. *Doctores constituit*. In his *verbum reconciliationis posuit*. Hos *dispensatores mysteriorum Dei qui vice* & loco suo pro illo *legatione fungerentur*, fecit. Hos denique constituit *testes veritatis*
Act. 1. & 9. *vsque ad extremum terræ*, & vasa electionis *vt portarent nomen eius in gentibus*. Vt profecto F
quia per vniuersos fines terræ Regnum Christi propagandum fuit, propter ipsius Christi gloriam ipsi tanquam homini ex merito Passionis debitam (vt in alia Con-
Contro. 1. trouersia copiosè explicatum est) propterea quoque, Pastores populorum, & Magi-
Lib. 2. cap. 7. stri Ecclesiarum (per quos & in quorum ministerio propriè regnat) *per vniuersum*
Matth. 28.
Rom. 10. *mundum Euangelium prædicaturi* erant, & *per omnem terram eorum sonus exiturus*, idque vt
Matth. 23. Saluator dicit, in testimonium omnibus gentibus.

Argumenta primi generis, quæ Protestantes hodie contra Episcopalem hanc & Sacerdotalem authoritatem afferre solent, proponuntur.

CAPVT VIII.

A ETSI sint hæc quæ diximus manifestissima, tamen aduersus hanc sententiam multa disputant hodie Protestantes; quæ vt summatim omnia colligamus, ad tria fere capita reuocari possunt. Nam vt Ordinem Ecclesiasticum ab omni Authoritate deiiciant, vel contra malos mores & ignorantiam Episcoporum & Sacerdotum inuehuntur, vel circa electionis rationem cauillantur, vel certè statum quæstionis mutant & petunt principium. Nam Lutherus primus hac nostra ætate huius authoritatis contemptor (ait enim homo impudentissimus in lib. contra Regem Angliæ, non longè à principio; *Christus spiritum mihi suppeditauit, insignem contemptorem tam fraudis quam furoris Papistici*:) in libello flagitiosissimo, cui titulum dedit: *Aduersus falsò nominatum Ordinem Episcoporum*, non argumentis vtitur, sed conuitiis furiosè debacchatur; quibus tamen vt speciem probationis inducat, vrget vehementissimè descriptionem Episcopi, apud Apostolum, quòd debeat talis *irreprehensibilis esse, sobrius, prudens, doctor, hospitalis, &c.* Tales autem Rom. Ecclesiæ Episcopi cùm non sint, non esse eos pro Episcopis habendos. Idem fecit Caluinus, pro certò affirmans, *à centum annis vix centesimum quenque electum fuisse, qui sacræ doctrinæ aliquid teneret.* Idem quoque Musculus, & Melanchthon in loc. comm. garriunt. Brentius verò (vt optimè notauit Petrus à Soto in defensione Catholicæ Confessionis) cùm in suis Prolegomenis, minitabundus diceret, contra hanc successionem

B se multa dicturum, cùm ad rem ventum est, mores tantùm arguit Episcoporum: atque ex eis probare contendit, non esse illos legitimos Apostolorum successores. Idem faciunt omnes alij hodie Protestantes; nec vllo magis argumento simplici populo & indoctis imponunt. Afferunt enim ex scripturis. *Spiritus Sanctus effugiet fictum, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Et illud Euangelij. *Arbor mala non facit fructus bonos*: Et: *Nunquid ex spinis colligunt vuas, aut ex tribulis ficos?* Addunt præter Scripturas, & certa patrum loca, quæ idem suadere videntur. Ait enim Cyprianus. *Plebs obsequens præceptis Dominicis, à peccatore præposito separare se debet*: multáque ibi alia in eam sententiam, quæ magna confidentia citat Musculus in locis communibus. Scribit quoque Irenæus. *Adhærere his oportet qui & Apostolorum doctrinam custodiunt, & conuersationem sine offensa præstant, ad confirmationem & correctionem reliquorum.* Vbi sanæ doctrinæ, vitæ puritatem tanquam comitem necessariam adiungit. Bernardi vox est in Concilio Remensi. *Quid prodest si canonicè eligantur, & non canonicè viuant?* Hieronymi verba citantur. *Non sunt filij sanctorum, qui tenent loca sanctorum; sed qui exercent opera eorum.* Huc etiam adferunt illud Christi, *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Denique hunc in finem quencunque contra Romanorum Pontificum, quorum Successioni potissimum innititur Ecclesia, vel etiam aliorum Episcoporum vitam & mores, siue dicta, siue ficta, ab historicis sunt, inuidiosissimè congerunt: vt ex quorun-

C dam male acta vita, vel Episcopalem Authoritatem penitus euertant, vel populum Christianum ab illa successionis regula prorsus auertant. Quæ omnia quàm nihil virium habeant, nunc ordine ostendemus.

Margin: *Tria collectionis Capita.* — 1. — 2. — 3. — *Lutheri Spiritus.* — 1. ad Timo. 3 & ad Titum. — Inst. li. 4. c. 5. part 1. — *Mendacissima Caluini calumnia.* — Cap. 70. — Sap. 1. — Mat. 7. — Li. 1. epist. 4. — Cap. de Ecclesia cap. 10. — Lib. 4. c. 44. — d. 40. c. nō est. — Ioan. 8.

Demonstratio ex Scripturis, quòd iudicare de fide etiam improbi Pastores possunt, & quòd doctrina veritatis est in Cathedra vnitatis.

CAPVT IX.

EST hæc vna & singularis nostri temporis Controuersia, an mali præpositi esse propterea legitimi præpositi & Pastores desinant, quia mali sunt. Affirmantem partem tenuerunt olim Donatistæ; non in tota quidem Potestate Sacerdotali, sed in sacramentis tantùm administrandis. Nec in quacunque malitia ministrorum, sed publica tantum & cognita, vt ex Augustino liquet. Eam resuscitarunt Vualdenses, & qui se Apostolicos vocabant, vt habes apud Bernardum. Post his Vvicleff cum secta tota Hussitarum, qui in vniuersum

Margin: *An mali præpositi præpositura excidant.* — Donatistæ. — Con. Cresco. lib. 2. cap. 16. — Vvaldenses. — Vvicleff. — Serm. 66. in Cantic.

Seff. 8. art. 4. & 15. Item seſſi. 75. art. vlt. Lib. 2. ca. 72. *Lutherani.*

omnem tam Eccleſiaſticam quàm ſecularem poteſtatē, ab hominibus crimini mortali obnoxiis ſuſtulerunt: fuítque illa hæreſis in Concilio Conſtantienſi damnata: confutata quoque ex patribus à Tho. Vvaldenſi in doctrinali fidei. Lutherus hodie cum ſuis ſeculari quidem Poteſtati hac in parte pepercit, ſed quod ad Eccleſiaſticam attinet, Vvicleffi vomitum reſumpſit; addidítque de ſuo (quod huic loco eſt proprium,) flagitioſos Paſtores in doctrina fidei audiendos non eſſe: more ſane veterum omnium hæreticorum, *qui non niſi hominum crimina colligere affectant, & ea ipſa plura falſiſsimè iactant: vt quia ipſam diuinæ Scripturæ veritatem, qua vbique diffuſa Chriſti Eccleſia commendatur, criminari & obſcurare non poſſunt; homines per quos prædicatur, adducant in odium de quibus & fingere quicquid in mentem venerit poſſunt.* Hæc de ſui temporis hæreticis Donatiſtis Auguſtinus. Idem quoque alibi de Manichæis commemorat. Confutatur autem hæreſis hæc apertiſſimè, tùm ex verbo Dei, tum ratione firma. D

Auguſ. epiſt. 137. *Hæreticorū conſuetudo.* In li. de Moribus Eccleſ. Cath. cap. 34. & 35.

Quatuor genera magiſtrorum in religione. Ioan. 10.

Animaduertendum ergo eſt, notari in Scriptura Euangelica quatuor hominum genera, qui docendo vel ducunt, vel ſeducunt populos nomine Chriſtiano. Tales ſunt *Paſtores, Mercenarij, Latrones, Lupi.* Quos fere omnes, vno in loco pariter Chriſtus demonſtrauit. Nam apud Ioannem de latrone dicit. *Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.* De Paſtore dicit. *Qui intrat per oſtium, ille Paſtor eſt ouium.* Et paulò poſt. *Ego,* inquit, *ſum oſtium*: móxque ipſum paſtorem in ſua membra ſubdiuidens, alium bonum eſſe oſtendit, alium mercenarium. *Bonus,* inquit, *Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Mercenarius autem qui paſtor non eſt,* id eſt, *qui paſtoris nomen non meretur, quia plus terrenam ſubſtātiam quàm oues diligit:* (ait Gregorius Magnus) *videt lupum venientem & fugit.* Eſt ergo latro qui aſcendit aliunde; id eſt, (vt Cyprianus ſcribit) *qui nemini ſuccedens à ſeiſo ordinatus eſt*, non ab ipſis qui per Chriſtum intrarunt; hoc eſt, non à Chriſto. Paſtor eſt qui intrat per oſtium & diligit oues: id eſt, vt ſcribit Irenæus, qui & *ſucceſsionem habet ab Apoſtolis à Chriſto miſsis, & cum Epiſcopatus ſucceſsione chariſma veritatis certum cum beneplacito patris accepit.* Mercenarius paſcit oues, niſi lupus veniat. Nam (vt ait Gregorius loco citato) *vtrum paſtor quis ſit vel Mercenarius, cognoſci veraciter non poteſt, ſi occaſio neceſsitatis deſit; ſi perſecutio & tentatio abeſt.* Quartum genus lupus eſt, quo veniente Mercenarius fugit. Lupus enim eſt, qui intrauit quidem per oſtium, legitimè ordinatus eſt, ſed in loco paſtoris poſitus, poſtea lupus factus eſt. Quales deſcribit Apoſtolus. *Scio,* inquit, *quoniam intrabunt poſt diſceſsionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi*; id eſt, diſſipantes ouile; *& ex vobis ipſis*, hoc eſt, ex numero & ordine paſtorum, (nam tales alloquitur) *exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe.* Tales erant Arrius, Macedonius, Neſtorius, Marcion, Paulus Samoſatenus, Eutiches, & multi alij Archihæretici ex Epiſcopis & præſbyteris, id eſt, ex paſtoribus, lupi facti. Ex his ergo quatuor hominum generibus, *diligendus eſt Paſtor, tolerandus eſt Mercenarius, cauendus eſt latro,* ait Auguſtinus; Addiderim autem, abigendus eſt lupus. Maiori enim ſtudio & induſtria abarcendus lupus, qui ſub veſtimento ouis lupum agit, & paſtor factus ſeducit; quàm latro, qui aperta iniuria aſcendit aliunde. Hunc enim cauere ſatis fuerit propter legitimam ſucceſſionem, quæ nunquam ignoratur aut latet, non magis quàm ipſa Eccleſia.

Ho. 14. ſuper Euang. Li. 1. epiſt. 6. *Latro quis.* *Paſtor quis.* Lib. 4. c. 4. *Mercenarius.* *Lupus quis.* Act. 20. De Verbis Domini Ser. 49.

E

F

Mercenarius duplex. Ad Phil. 1. *Per occaſionem docere quid.* Serm. 49. de Verb. Domini.

Sed omiſſis illis tribus generibus, de Mercenario nunc agamus, & an is cum docendi poteſtate audiendus ſit videamus. Eſt autem Mercenarius duplex. Alter ex fine & occultus quia ſola ſpe lucri, aut honoris paſcit, ſed ſine ſcandalo viuit. Alter etiam apertè flagitioſus & impius. Deſcribit primi generis Mercenarios Apoſtolus. *Quidam,* ait, *per inuidiam & contentionem*, hoc eſt, honoris cauſa Chriſtum prædicant. *Quidam propter bonam voluntatem, & ex charitate.* Quid autem de talibus ſentiat, ſubiicit. *Quid enim? dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo ſed & gaudebo.* Docet autem per occaſionem, non caſtè, *qui propter ſua commoda ſiue pecuniæ, ſiue honorum & laudis humanæ id facit*: (vt exponit Auguſtinus) & de his gaudere ſe Apoſtolus dicit. Tantum abeſt, vt eos audiendos neget. Rurſum Apoſtolus oſtendens ſe Mercenarium non eſſe, ideóque *gratis Euangelium ponere, licet poſſet de Euangelio viuere*; Docet tamen etiamſi Mercenarius eſſet, diſpenſationem ſuam nihilominus integram & validam eſſe. *Væ,* inquit, *mihi ſi non Euangelizauero. Si enim volens hoc ago*, id eſt, abſque cupiditate, *mercedem habeo*: ſcilicet apud Deum: *Si autem inuitus,*

A *uitus*, id eſt, vt exponit Auguſtinus, *propter commoda gaudiáque carnalia, quæ ſi aliter habere poſſet, illud deſereret; diſpenſatio mihi credita eſt*, hoc eſt, *illis prodeſt quibus hoc diſpenſo, non mihi qui fictus ſum*, & Mercenarius. Hæc cum Apoſtolo Auguſtinus contra Parmenianum diſputans. Atque hæc de Mercenariis occultis & qui ex fine ſic vocantur. Lib. 2. cap. 11.

Nunc de Mercenariis etiam apertè flagitioſis & impiis quid ſcriptura docet, videte. Nulli magis flagitioſi quàm olim Scribæ & Phariſæi, quorum ſcelera paſſim taxat euangelium. De illis tamen dicit Saluator. *Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundū opera verò eorū nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Alligant enim onera grauia*, & cætera. Vbi multis verbis variam illorum hypocriſim, ſuperbiam, cæcitatem, redarguit Saluator. His autem verbis; *mercenarios noſtros demonſtrauit Chriſtus*; ait Auguſtinus. *Neque enim fideles ſuos ad Iudæorum ſcholam mittit*; ait idem Auguſtinus, *ſed Phariſæorum nomine malos præpoſitos in Eccleſia ſua intelligit*; ſicuti Sanctus Chryſoſtomus, & Origenes ſimiliter exponunt. Iubet ergo omnino audiri. *Omnia enim*, inquit, *quæcunque dixerint, ſeruate & facite.*

De Mercenariis apertè flagitioſis. Matth. 23. Tract. 46. in Ioan. ſer. 49. De verbis domini. Hom 85. in Ioan. hom. 7. in Ezech.

Ex his autem verbis, cauſam & rationem intrinſecam totius huius rei elicere licet. Illa enim eſt quia ſuper cathedram ſedent; quia locum Chriſti tenent, ſicut illi Moyſis tenuerunt. Sic enim quaſi ratiocinatur Saluator. *Super cathedram ſedent*: ideo ſeruandum eſt quod dicunt. Obſeruauit hoc & docuit præclarè tractans hæc verba Auguſtinus. *Cæleſtis*, inquit, *magiſter de malis præpoſitis plebem ſecuram fecit, ne propter illos*
B *doctrinæ ſalutaris cathedra dereretur: in qua coguntur etiam mali, bona dicere.* Et quare coguntur? *Neque enim*, inquit, *ſua ſunt quæ dicunt ſed Dei*; Et quomodo hoc? *Quia*, inquit, *in cathedra vnitatis, doctrinam poſuit veritatis.* Et quibus verbis poſuit, aut vbi? Subijcit. *Proinde de Præpoſitis ſua mala facientibus, & Dei bona dicentibus, ait in Euangelio. Quæ dicunt facite*: & cætera. Hæc ille. In eandem ſententiam hæc verba tractat, tùm ipſe iterum Auguſtinus, tùm Chryſoſtomus & Origenes: quorum verbis transſcribendis breuitatis cauſa ſuperſedemus. Eſt ergo, velint nolint hæretici, ipſi cathedræ Chriſti non minus quàm cathedræ Moyſis, ipſi ſucceſſioni Apoſtolicæ non minus quàm Aaronicæ, (imò multo verius, *quanto in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt teſtamentum nouum quàm vetus*,) adiuncta fidei & doctrinæ indubitata firmitas. Obſerua ergo quod dixit Chriſtus. *Seruate & facite.* Nam dogmata fidei ſeruamus. Præcepta morum facimus. Vtrobique parendum eſt etiam Phariſæis, hoc eſt impiis & hypocritis ſedentibus in cathedra; id eſt, ſuccedentibus in ſedem Apoſtolorum ſeu Chriſti. Nota etiam verbū *ſeruare*; hoc eſt, ea retinere quæ ſeruanda iubent; quia non alia docent quàm quæ ſeruanda ſunt. Veri enim Paſtores, & Mercenarij, iubent ſeruare traditam à maioribus fidem. *Bonum depoſitum cuſtodiunt. Permanent in his quæ didicerunt, & tradita ſunt illis; & in doctrina quam ab initio audierunt.* Et hæc eſt cauſa quare Apoſtolus non permittit tantùm, ſed & gaudet ſi prædicetur Chriſtus: *ſiue per occaſionem, ſiue*
C *ex charitate. Hos* (inquit Auguſtinus) *permittit Apoſtolus prædicare, quia non annunciabant præter Regulam fidei quam acceperant. Tales enim alibi excludit, dicens. Si quis vobis Euangelizauerit, præterquam quod accepiſtis, anathema ſit.* Hæc ille. Ergo idcirco permittit mercenarios, quia iubent ſeruare. Nam & ſic ipſi Phariſæi, licet impij & hypocritæ eſſent; tamen (vt notat Chryſoſtomus,) *non ſua, ſed quæ per Moyſen Deus imperauit, prædicabant. Ideóque, quia à moribus eos Chriſtus commendare non potuit, à ſede & eius doctrina id facit.* Latro autem non iubet ſeruare vetera; ſed mutari & aboleri; ideóque *venit vt mactet & perdat.* Lupus quoque *abducit poſt ſe diſcipulos*; ad ſchiſmata, ad partes trahit. Et hæc cauſa eſt quare mercenarij vox audienda eſt; Latronis autem & lupi vox audienda non eſt. Vterque enim quæ ſua ſunt dicit, non quæ Dei, quia in cathedra neuter eſt; ſed contra cathedram inſurgit vterque, & *altare contra altare inſtituit*: id eſt, non à maioribus acceptam, & diuinitus per manus traditam doctrinam docent, ſed ſuam à ſeipſis inuentam. Contrà qui in cathedra ſedent, & maioribus ſuccedunt, non ſuam aliquam à ſe inuentam, ſed maiorum fidem ab Apoſtolis continua ſucceſſione deriuatam docent. Hoc certiſſimum diſcrimen eſt paſtoris & mercenarij à latrone & lupo. Nec enim paſtor nec mercenarius quæ ſua ſunt loquitur, ſed quæ audiuit à prædeceſſoribus, *incedens in Regula* (ait Tertullianus) *quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo accepit.* Hic enim ordo cæleſtis doctrinæ eſt. A deo ſic promanat,

Cauſa quare mali Præpoſiti neceſſariò audiendi. Epiſt. 166. in fine. Epiſt. 137. de verbis Domini ſer. 99. In Ioann. tract. 46. li. de paſt. cap. 10. hom. 85. in Ioan. hom. 7. in Ezech. *Cathedræ vel ſucceſſioni Apoſtolicæ annexa eſt doctrina veritatis.* Ad hebr. 8. *Dogmata fidei ſeruanda.* 2. Tim. 1. 2. Tim. 3. 1. Ioan. 2. In præfat. enarrat in pſal. 115. Ad Gal. 1. Hom. 73 in Matth. Ioan. 10. Act. 20. *Certiſſimū diſcrimen Paſtoris Mercenarij & lupi ſeu latronis* In lib. de Præſcript. *Ordo cæleſtis doctrinæ.*

Ioan.14. Ioan.15. Ioan.8. Matth. vlt.

vt nec ipse Christus à Deo missus, suam doctrinam tradat, sed Patris sui: *Sermonem*, inquit, *quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me Patris.* Et rursum. *Quæcunque audiui à Deo, hæc loquor in mundo.* Apostoli quoque à Christo missi, non suam sed Christi doctrinam tradunt iuxta illud. *Docentes eos seruare quæcunque mandaui vobis.* Apostolorum denique successores vsque ad finem mundi, non suam nouam aliquam, sed Apostolicam doctrinam per manus traditam, posteris suis vicissim tradunt. Sic seruatur Cathedræ vnitas & fidei integritas. Nam *in cathedra vnitatis, posuit doctrinā veritatis*: ait Augustinus. *Et in vna Petri cathedra vnitas ab omnibus seruatur*, ait Optatus. *Et vna est cathedra super petram, Domini voce fundata*, ait Cyprianus. Qui ergo cathedram Apostolicam tenet, is non ex se, sed ex cathedra; id est, non sua sed Dei loquitur: ideóque audiendus est, siue pastor bonus sit, siue mercenarius. D

Epist.166. *In Cathedra Successionis est veritas.* Lib.2. circa principium. Li.1.epist.8.

Duæ causæ firmitatis fidei et doctrinæ sanæ in Cathedra malorum, sed legitimè succedentium explicantur.

CAPVT X.

Gratia Sacramentalis Cathedræ annexa. 1.Timo.4.

HVIVS autē firmitatis fidei & doctrinæ sanæ in cathedra seu successione Apostolica, etiam in qua mali sedent, duplex est causa. Primum gratia sacramentalis ipsi cathedræ seu Ordini sacerdotali annexa, quam sane satis clarè Apostolus insinuauit. Cùm enim Timotheo episcopo dixisset, *Attēde lectioni, exhortationi, doctrinæ*; addit: *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum præsbyterij.* Hæc enim verba explicans Ambrosius: *Si doctor*, inquit, *populi in docendo & exhortando dissimulat, negligit gratiam datam sibi. Nam gratiam dari ordinatis significat per prophetiam. Prophetia enim est, qua eligitur quasi doctor futurus idoneus.* Hęc ille. Sic & Chrysostomus, per prophetiam intelligi dicit *doctrinam*; *hoc est, docendi potestatem.* Nempe episcopi & sacerdotes, quemadmodum in sacramentis administrandis & conficiendis, non suam sed Dei potestatem exercent; ita in docendo, non sua nec ex se, sed quæ Dei sunt & à Deo impulsi loquuntur. Ideo enim scribitur. *Ex ore sacerdotis legem exquires. Verba mea non recedent de ore tuo. Dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Non enim estis vos qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Nam & ideo Christus dixit. *Qui vos audit, me audit.* Et de seipso Ioannes dixit. *Qui nos audit, ex Deo est.* Hæc enim omnia missis & legitimè ordinatis quatenus talibus, potestatem & vim docendi promittunt; qualescunque illi tandem quoad vitæ mores fuerint. Vnde Chrysostomus. *Quicquid*, inquit, *concreditum habet sacerdos, solius Dei donum est; & vbi humanam exercet sapientiam, minor illius gratia apparet. Deus omnia facit: Sacerdos linguam & manus præbet.* Satis hoc totum expressit Euangelista, cùm de sceleratissimo Caipha diceret, *prophetasse eum quia Pontifex erat anni illius.* Hoc enim (vt notat August.) *Euangelista tribuit diuino sacramento, quia Pontifex fuit.* Et iterum alibi. *Hoc in eo egit propheticum chrisma vt prophetaret. Hoc autem vita impia, vt nesciens prophetaret.* Sic Chrysostomus. *Vides quanta sit pontificalis potestatis virtus? Os tantùm gratia, non etiam scelestum cor attigit.* De qua etiam gratia Ambrosius. *Alia sunt verba delictorum, alia sacramenta salutis. Non præiudicant verba virtuti. Suis viribus substantia diuina fulcitur. Homo auditur, Deus in operibus agnoscitur.* Hæc ille. Hæc est ergo sacramentalis gratia Ordini ecclesiastico annexa, quæ facit, vt mali bona doceant: quam non ipsi comminiscimur aut fingimus, sed ex Scripturis & patribus deprompsimus. De qua re etiam plura postea, in 6. Controuersia. E F

In commentariis ibidē. Hom.13.in 1. ad Timo. *Sacerdos ex Deo loquitur.* Matth.2. Esa.59. Matt.10. Luc.10. 1.Ioan.4. Hom. 85. in Ioan. *Prophetia impij Caiphæ.* Ioan.11. Tract 49. in Ioannem. cont. Faust. lib. 16.ca. 23. Hom.64.in Ioannem. In psal.39. Li.10.ca.14.

2. Causa Dei prouidentia. Lib. de vtilit. cred.cap.16. *Prouidentiam Dei specialem circa Ecclesiæ magistros Fidelis nemo negare potest.* Lib.4.epist.9

Altera causa est diuina prouidentia, & Ecclesiæ in omnem veritatem dirigendæ specialis cura. *Si enim prouidentia Dei* (ait sapienter August.) *non præsidet rebus humanis, nihil est de religione satagendum. Sin verò species hæc rerum omnium, interiori nescio qua conscientia ad Deum quærendum, Deóque seruiendum vnumquemque hortatur; profectò desperādum non est, ab eodem ipso Deo authoritatem aliquam constitutam esse, qua velut gradu certo innitentes, attollamur in Deum.* Hæc ille. Hanc verò prouidentiam Dei, potissimum & maximè circa Ecclesiæ præpositos versari, non est dubium apud eum qui fidem habet. Vnde Cyprianus.

Credere

A *Credere quòd incerti sunt, qui ordinantur sacerdotes in Ecclesia Dei, quid est aliud quàm credere, quòd non à Deo, nec per Deum, sacerdotes eius in Ecclesia constituuntur? Hoc est autem in Deum non credere; hoc est rebellem aduersus Christum, & eius Euangelium existere.* Hæc ille. Et rursum alibi idem. *Hoc est fidem non habere qua viuimus; hoc est contra pacem Christi, & ordinationem Dei rebellare. Hoc est dispensationem diuinam violare. Hoc est arma contra Ecclesiam portare; & contra Dei dispositionem repugnare.* Hæc omnia Cyprianus. De hac diuina prouidētia Ezechiel Prophetizauit. *Ecce,* inquit, *Dominus. Ego ipse super Pastores qui pascunt semetipsos; faciam vt non vltrà pascant oues meas. Ego ipse requiram, & visitabo eas, ego pascam eas,* &c. *Quomodo,* ait Augustinus, *auertit Deus pastores malos, vt non pascant oues ipsius? Certè dum de talibus dicit: Quæ dicunt facite. Tanquam diceret: Mea dicunt, sua faciunt. Cùm ergo facitis quæ dicūt, ego vos pasco: Mea enim dicunt, & non faciunt. Et quomodo dicunt ea quæ sunt Dei? Quia velint nolint pastores, vt ad lac & lanam perueniant, verba Dei dicturi sunt.* Hæc ille. Eandem prouidentiam describit eleganter Chrysostomus, docens salutis nostræ causa, Deum per ipsos Præpositos nūc loqui, sicut olim per asinam Balaam, per eos qui in nomine eius dęmonia eiiciēt, denique per Iudam Apostolum loquutus est.

Lib. 1. epist. 3. Li. 3. epist. 9. In lib. de Simplic. prælatorū siue de vnitate Ecclesię. Cap. 34. Lib. de pastoribus. cap. 10. Hom. 2. in 2. in ad Tim. & hom. 85. in Ioan.

Refutantur argumenta prima generis quæ supra capite octauo commemorata sunt.

B

CAPVT XI.

SED nunc aduersariorum argumenta breuiter expediamus. Apostolus ad Titum 1. & 1. Tim. 3. Episcopum siue Præsbyterum describens, Pastorem bonum & omnibus suis numeris absolutū describit, & illa complectitur quæ ad integritatem & perfectionem boni Pastoris pertinent. De necessariis autem & his quæ ad essentiam spectant, nihil dicit; sed ea supponit, quia fidelibus loquitur. Nam de recta fide, de certa & legitima vocatione, de Ecclesiastica ordinatione, de cathedræ stabilitate & vnitate seruanda, quæ quatuor ad essentiam legitimi Pastoris pertinent, nihil eo loco dicit. Alibi enim illa dixerat, vt de recta fide & sana doctrina ad Rom. 16. ad Gal. 1. ad Philip. 3. aliísque in locis, sicuti suo loco dicemus cùm de Regula fidei tractabitur. De legitima vocatione, *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* & ad Hebr. 5. *Nemo sumit sibi honorem,* &c. De Ecclesiastica ordinatione ad eundem Tim. *Nemini cito manum imposueris,* &c. De cathedræ vnitate, notans futuros lupos, qui *abducerent discipulos post se.* Hæc quatuor necessaria sunt & essentialia Catholico & legitimo Pastori; & sine istis C quatuor, aut latro erit aut lupus. Cætera ab Apostolo in Epistolis ad Timotheum & Titum enumerata, ad integritatem & ad bene esse, non ad substantiam & ipsum esse Episcopi pertinent. Et erit sine illis, non quidem bonus Pastor, mercenarius tamen. Alioqui, nec omnia ibi enumerata semper necessaria sunt aut etiam conueniunt, (quis enim dicat necessarium esse vel etiam conuenire, vt semper Episcopus sit vnius vxoris vir, aut vt filios habeat?) nec cętera omnia vnquam, aut vix vnquam, in vno & eodem homine vniuersa concurrunt. Ergo ornamenta illa sunt boni Pastoris, non vel essentialia, vel necessaria cuiuis Pastori. Ad illud Sap. 1. *Spiritus sanctus effugiet fictum, & non habitabit in corpore subdito peccatis,* breuiter dicitur: non habitare Deum in peccatore secundum gratiam gratum facientem, ad suam vtilitatem; bene tamen secundum *gratiam gratis datam,* qua aliis prodesse posset. Docet hoc D. Augustinus contra Parmenianum: idémque probat ex Apostoli verbis; quæ omnia suprà tractauimus, cap. 9. Ad illud *Nunquid ex spinis colligit quis vuas?* Respondet eleganter Augustinus. *Non est vua spinarum mali Pastoris vox, sed increscens sarmentum implicat se in sepem, & pendet vua inter densa spinarum. Cautè mitte manum, ne lacereris à spinis; id est, ne imiteris facta malorum hærentium in vite, quæ est Ecclesia per orbem diffusa.* Hæc ille. Idem quoque alibi repetit. Ergo sana doctrina licet non colligatur de spinis, id est, non deriuetur à malis, quia ex radice spinarum non surgit; id est, non vt mali, sed vt Pastores à Deo constituti, nec sua sed quæ Dei sunt loquuntur & docent; tamen bene colligitur

Descriptio episcopi apud Apostolum qualis. *Quatuor legitimo pastori necessaria.* 1. Lib. 7. cap. 1. & 2. Rom. 10. 2. 3. 4. Epist. 1. cap. 4. & 5. Act. 20. *Quo sensu Spiritus S. non habitat in peccatore.* Lib. 2. c. 11. 1. Cor. 9. Mat. 7. Lib. de pasto. cap. 10. *Mali Pastoris vox nō est vua spinarum.* Tract. 49. in Ioan.

vua inter ſpinas,& per miniſterium malorum efficaciter ad nos peruenit ſana doctrina:ſicut lux per immunda loca tranſiens, nihilominus purè illuminat,& *aqua æquè per lapideos canales tranſit ad areolas, ac per aureos*; vt docet Auguſtinus: denique ſicut *annulus ceræ impreſſus, ſiue aureus ſiue ferreus, nullo diſcrimine imaginem exprimit*; vt ſcribit Gregorius Nazanzenus. D

Tract. 5. in Ioan.
In orat. de Baptiſmo.

Ad patrum ſententias vt ordine reſpondeatur, primùm in Cypriani verbis multum pro aduerſariis dici videtur. Nam plurima adfert, vt probet licere, imò oportere plebem, à nefariis ſacerdotibus ſeſe ſeparare: ſicuti inſpecta eius verba, copioſè docebunt. Sed illa omnia dixit, non de quibuſuis ſacerdotibus aut epiſcopis, ſed de huiuſmodi qui iam propter ſcelera accuſati, conuicti, & depoſiti ſunt. Agit enim de Baſilide & Marciano duobus hiſpanis epiſcopis, quos dicit *libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorũ facinorũ conſcientia vinctos fuiſſe*. Narrat de Baſilide, quòd *poſt crimina eius detecta, & cõſcientiã propria confeſſione nudatã, epiſcopatũ ſponte depoſuerit*. Nititur quoque decreto Cornelij Rom. Pontificis, *qui* (ait Cypr.) *decreuit huiuſmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam poſſe admitti, ab ordinatione autem cleri, atque ſacerdotali honore prohiberi*. Hæc ille, paulò poſt medium epiſtolæ. A malis ergo præpoſitis non quibuſuis, ſed decreto iam epiſcoporum depoſitis, recedendum eſſe Cyprianus docet. Nam etſi malum præpoſitum à plebe ſubdita audiendum docemus, tamen propter malos mores, à ſuo ſuperiori & deponendum; & iam depoſitum, non amplius audiendum dicimus. Hoc aduertere in Cypriano Muſculus & Caluinus noluerunt, qui incredibili confidentia hæc Cypriani verba vrgent. Aduertere præterea noluerunt, quòd tempore Cypriani multi ſcelerati & improbi in Africa epiſcopi eſſent, *auari, raptores, vſurarij, negotiatores*, ſicuti in ſermone quinto de lapſis copioſè deſcribit. *Inuidi quoque & contentioſi*, vt in tractatu de zelo & liuore oſtendit, repetítque Auguſtinus. Cũ quibus tamen omnibus ipſemet Cyprianus (vt ex iiſdem locis apparet, & notat ſepiſſimè Auguſt. in libris de Bapt. contra Donatiſt.) *in vnitate & pace catholica viuebat*. Denique aduertere noluerũt, procliuem ſemper fuiſſe Cyprianum ad illam poſtea Donatiſtarum hæreſim, malorum miniſterio nihil agi in Eccleſia. Nam illis argumentis Baptiſmum ab hæreticis datum reprobauit, quibus reprobari poſſet etiam à quibuſcunque ſceleratis vel nefariis perſonis datus baptiſmus: vt copioſè diſputat in prædictis libris Auguſtinus, maximè lib. 5. & 6. Irenæi, Bernardi, & Hieronymi verba (quæ tamen Gratiani ſunt non Hieronymi) non alium ſenſum habent, quàm quòd ſibi ipſis inutiles ſunt, & indigni locis ſanctorum quantum ad ſe, qui ſanctos non imitantur, aliis tamen vtiles. Rurſum in fide & doctrina vtiles, licet quod ad mores attinet, ſcandalo. Scandalo, inquam, quantum ad ipſos. Nam quãtum ad nos, ne ſic fieret, prę monuit Saluator. *Quæ faciunt, nolite facere*. Iterum aliud eſt, ſuccedere ſanctis, aliud filios eſſe ſanctorũ. *Habet ouile Domini præpoſitos* (ait Auguſtinus) *& filios & Mercenarios. Præpoſiti qui filij ſunt, Paſtores ſunt: cæteri Mercenarij*. Sic diſtinxiſſe Apoſtolum dicit Auguſtinus inter filios & Mercenarios, cùm diceret, *alios ex charitate, alios ex occaſione Chriſtum prædicare*. Sunt ergo Mercenarij, non filij ſanctorum, non filij Abrahę, ſed ſerui tamen, operarij, & Mercenarij, quos ſummus ille *Paterfamilias conduxit in vineam*. Denique etiam filij & ſemen Apoſtolorum ſunt, quo ad officium: de quo Eſaias dixit. *Non recedent verba mea de ore ſeminis tui*. Quantum autem ad vitam & mores *ex Patre diabolo ſunt* (vt Iudæis dixit Chriſtus) *quia deſideria diaboli faciebant*: quos tamen natura & dignitate filios Abrahę eſſe confeſſus eſt. *Scio*, inquit, *quia filij Abrahæ eſtis*. Sic Daniel fornicariis illis ſacerdotibus propter vitæ turpitudinem, *Semen*, inquit, *Chanãan & non Iuda*; officio tamen ſacerdotes & Iudices populi erant. Poſtremò, vt de Baptiſmo diſtinguit Auguſt. *Aliud eſt non habere aliquid, aliud non iure habere, vel illicitè vſurpare*: Et iterum; *Aliud eſt Baptiſmum tenere, aliud iuſtè & legitimè tenere* (*nam iuſtè tenet, qui iuſtè vtitur ad ſalutem ſuam*:) ſic de poteſtate docendi, aut alio quouis Dei dono gratis dato diſtinguendum eſt; aliud eſſe ea iuſtè & legitimè tenere, ſeu poſſidere; hoc eſt, tùm ad ſuam, tùm ad aliorum ſalutem; aliud omnino tenere. Illud filiorum, & propriè dictorum, ſiue Chriſtianorum, ſiue Paſtorum eſt. Hoc Mercenariorum & ſeruorum eſt. Tenent tamen vtrique, ſiue hi poteſtatem, ſiue illi fidem: aut alia quæuis dona gratis data.

Ad patrum ſententias reſpondetur.
Li. 1. epiſt. 4.
Li. 1. epiſt. 4.
Quæ in Cypriani verbis aduertenda. E
Lib. 4. c. 10. De Baptiſm. cõt. Donatiſt. Lib. 5. c. 10. & lib. 4. cap. 12.
Alijs patribus quo modo reſpondendum.
Tract. 46. in Ioan. F
Philip. 1.
Matt. 20.
Cap. 59.
Mali quoad officium ſunt filij ſanctorum.
Ioan. 8.
Cap. 13.
Lib. 3. c. 10. & lib. 5 ca. 7. de Baptiſmo cont. Donat.
Aliud tenere, aliud legitimè tenere.

Argumenta

A

Argumenta secundi generis enumerantur, quæ contra electionem Episcoporum & Sacerdotum in Romana Ecclesia sine plebis consensu factam, proferre solent Protestantes.

CAPVT XII.

ALTERAM nunc partem aduersariæ litis, contra Episcoporum & Pastorum Authoritatem expendamus. Ea circa electionis formam, quæ in Ecclesia Romana fit, versatur. Disputat enim prolixè Musculus ex Apostolorum exemplis, ex electione D. Mathię in Apostolatum, in medio fratrum habita, [Act. 1.] ex Diaconorũ electione per multitudinem discipulorum, [Act. 6.] non per ipsos Apostolos facta, ex χειροτονίᾳ [Act. 14.] quam eleuationem manuum totius populi interpretatur. Item ex [Lib. 1. epist. 4.] verbis Cypriani, qui affirmat, *ex diuina authoritate descendere, vt sacerdos plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur*. Imò affirmat, *maximè ipsam plebem Potestatem habere, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi*.

B Item ex Leonis Papæ verbis, qui *cum eligi in Episcopum vult, qui à clericis electus, à plebe expetitus fuerit*. [Epist. 87.] Item *expectanda esse* ait *vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium*. Ex verbis quoque decretorum quorundam Rom. Pontificum, vbi eadem de totius plebis electione dicuntur. [Epist. 90. c. 1. Dist. 23. c. Qui episcopus: & dist. 63. c. Sacrorũ canonum.] Quæ omnia Caluinus repetit, & addit pręterea ex formula electionis, quam in suo successore obseruauit Augustinus, vt videre est apud eũ. Vbi Augustino Eradium sibi futurum successorem nominante ac commendante, *acclamauit populus, & cõsensit ad hoc vocatus*. Item de Petro Athanasij successore apud Theodoretum, [Epist. 110.] qui totius magistratus & populi consensu electus est. [Lib. 4. c. 18.] Ex his ergo omnibus Apostolorum, & veteris Ecclesiæ exemplis, concludit Caluinus, [Inst. li. 4. c. 4. parag. 11. & seq.] *nullam hodie, neque diuinam neque Ecclesiastico iure Canonicam electionem, in toto Papatu superesse. Nam in eligendo totũ illud ius populi sublatum, vota, assensus, subscriptiones populi, & Magistratus euanuisse; ad solos Canonicos integram potestatem translatam esse*. [Lib. 4. cap. 5 parag. 2.] Hæc ille. Magdeburgenses verò illa Cypriani verba suprà citata tantopere extulerunt, *vt inter Canones Apostolorum retulerint*. [*Magdeburgensium insignis dolus malus. Centuria 1.*] Caluinus quoque sic illa vrget, vt diuersum hodie eligendi morem, *cum verbo Dei pugnare*, authore Cypriano affirmare non dubitet. Ita nunc, cum pro eis facere videntur, Patres & Canones crepant. Imò vnius Patris verba, (cuius alibi doctrinam de sanctificatione per Sacri Chrismatis vsum comparata, *blasphemiam* vocare non erubescunt) [Li. 1. epist. 12. & in opere de card. Christi operibus, serm. de vnctione Chrismatis.] nunc quũ ipsorum causæ fauere videntur, *& Verbum Dei, & Canonem Apostolicum* esse pronunciãt. Hoc sanè scribendi & disputandi genus Rhetorum leuitati, & versipellibus hæreti-

C cis, *in nequitia & astutia circunuentionem erroris operantibus*, prorsus conueniens & consentaneum est: [Ephes. 4.] sed à boni viri, multo magis ab Ecclesiastici tractatoris officio, longè est alienissimum.

Eadem refutantur, & qualis illa popularis electio olim fuerit, ostenditur.

CAPVT XIII.

SED nunc ad hæc omnia qualicunque fraude tractata, solidè & efficaciter respondebitur; si quæ & qualis illa olim popularis fuerit electio, quam tantopere isti nouatores vel potius nugatores vrgent, bene prius intelligatur. Nihil fuit aliud populorum, ciuium, aut laici magistratus, in eligendo olim vel Episcopo, vel Sacerdote votũ, [*Electio popularis qualis olim fuit.*] suffragium, aut electio; quàm consensus animorum, testimonium bonum, & petitionis cuiusdam forma. Dicitur Act. 6. de tota multitudine *elegerunt Stephanum*, &c. Sed qualis illa electio esset, verba præcedentia ostendunt. *Dixerunt enim duodecim multitudini. Considerate viros ex vobis boni testimonij septem, quos consti-* [Act. 6.]

tuamus super hoc opus. Hoc autem cùm fecissent, dicuntur elegisse; id est, quos bonum testimonium habere considerassent, præsentasse; & vt textus habet, *statuisse ante conspectũ Apostolorum.* Eligere ergo hoc loco nihil aliud fuit, quàm ordinandis ab Apostolis, testimonium bonum præbere. Quòd si vero tale testimonium præbere, authoritatem aliquam notat, & suffragij vim habet, vt aduersarij volũt; certè pari ratione & Ethnici eligendi, atque suffragium ferendi Potestatem habuerunt. Dicit enim Apostolus, *Oportere Episcopum bonum testimonium habere ab his qui foris sunt*; id est, ab Ethnicis. An verò quia horum testimonium desideratur, etiam & authoritas intercedere debet? Sed verba (inquies) & exempla citata præter hoc testimonium, etiam suffragium & iudicium populo tribuũt. Cyprianus *populi suffragium* vocat, & vult *publico iudicio ordinandum comprobari.* Leo etiam flagitat *honoratorum arbitrium*, *& vota ciuium.* Verum sanè hoc; sed hoc totum nihil aliud quàm testimonium & consensum popularem significat; quod ex causis huius popularis electionis elucescet. Nam Cyprianus ipse, quamuis in lib. 1. Epist. 4. scribat hoc *de diuina authoritate descendere, vt Sacerdos plebe præsente deligatur, imò maximè ipsam plebem potestatem habere vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi*; quæ verba multum pro aduersariis sonare videntur; tamen, ne ex sensu aduersariorum ea dixisse videretur, in eadem epistola paulo pòst, totius huius rei rationes afferens: *Coram omni*, inquit, *synagoga iubet Deus constitui sacerdotem: id est, instruit & ostendit ordinationes sacerdotales, non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, vt plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Hæc ille. Causa ergo quare populi suffragiũ, id est, consensus adhibetur, est testimonium ordinando præbendum; vt si flagitiosus sit, populo reclamante repudietur; si irrepræhensibilis, eodem acclamante ordinetur: sicuti in successore Augustini factum est. Satis enim verisimile est, quòd si alicuius criminis nomine reprehensibilis sit ordinandus, hoc in tota multitudine populari facile alicunde resciri posse. Nam & hanc ob causam conuocatam fuisse plebem idem Cyprianus eodem in loco ostendit. *Episcopus*, inquit, *deligatur plebe præsente, quæ singulorũ vitam plenissimè nouit, & vnius cuiusque actum de eius conuersatione perspexit.* Hæc ille. Sic & Concil. Carthag. Patres, vt in lib. Pontificali citatur, *non frustra*, inquiunt, *à patribus institutum est, vt de electione eorum qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur & populus: quia de vita & moribus præsentandi quod nonnunquam ignoratur à pluribus, scitur à paucis.* Hæc ille. Eadem causa affertur à Leone in Epist. 87. à Caluino citata. Nam post verba ab ipso citata, subiungit. *Hæc in Sacerdotum solent ordinationibus custodiri, vt & Apostolicæ Authoritatis norma seruaretur, qua præcipitur, vt sacerdos Ecclesiæ præfuturus, non solùm attestatione fideliũ, sed etiam eorum qui foris sunt testimonio muniatur; neque vllius scandali relinquatur occasio.* Hæc ille. Summa ergo est populi præsentiam desiderari, vt testimonium præbeat ordinando. Testimonium autem ideo præbere, quia singulorum vitam plenissimè nouit. Alia causa fuit propter maiorem pacem & cõcordiam, iuxta illud ex Leone, vulgò ab aduersarijs iactatum, *qui præfuturus est omnibus, ab omnibus eligatur.* Causam enim ibidem adiecit. *Per pacem & quietem Sacerdotes qui præfuturi sunt postulentur.* Et paulò ante in eadem Epist. *Propter pacem & Deo placitam concordiam, consonis omnium studijs, qui doctor pacis futurus est, ordinator.* Has ob causas electio siue consensus, & acclamatio popularis adhibita olim fuit. Quòd si verò, vel de ordinandi bona vita aliunde constare satis potest, vel absque populi votis & acclamationibus Ecclesiæ pax seruari, & ordinandi authoritas salua consistere, quis non videt popularem hunc consensum minimè necessarium esse; iuxta id quod dici solet, sublata causa tolli effectum? Quãquam sanè hic assensus, hoc testimonium publicum, non est hodie sublatum, nec vnquam in Ecclesia Catholica sublatum fuit; vt aduersarij inuidiosissimè clamitant. Nam in collationibus omnium sacrorum ordinum, petitur disertis verbis astantium testimonium; ídque eadem prorsus verborum forma, quam in Concilio Carthaginẽsi legimus, & de qua Cyprianus, ac Leo loquuti sunt. Nam in Diaconi ordinatione (vt videre est in Pontificali Romano, & omnes norunt qui his Sacris Ordinibus initiati sunt) postulante Archidiacono nomine Ecclesiæ, vt Episcopus præsentes subdiaconos, in Diaconos assumat; interrogat Episcopus. *Scis illos dignos esse?* Respondet Archidiaconus. *Quantum humana fragilitas nosse sciuit, & scio & testificor.* Subiungit Episcopus. *Si quis habet aliquid cõtra illos, pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat. Veruntamen memor sit conditionis humanæ.* Idem quoque, sed verbis paulo pluribus, in Præsbyteri ordinatione repetitur. Iubentur

[Margin notes: 1 ad Tim. 3. — Lib. 1. epist. 3. & 4. — Epist. 87. — *Suffragium & iudicium populi quale erat.* — *Prima causa popularis testimonij.* — Li. 1. epist. 4. — Epist. 110. — Concil. Carthag. — *Secunda causa testimonij popularis.* — *Non est hodie sublatus assensus publicus.*]

[Right margin letters: D, E, F]

A bentur ergo hîc astantes apertè dicere, si quid habeant contra ordinandum; ídque in publica Ecclesia certis & statis ordinationum temporib⁹: vt nemini ignorare liceat, vel locum, vel tempus ordinandi. Si nemo contradicat, habetur meritò pro consensu & testimonio.

Sed grauis ille Protestantum hodie error, aut potius fraus est, existimantium, aut certè imperitis persuadere volentium, in contemptũ totius successionis sacerdotalis; in Ecclesia Romana hunc populi consensum & testimonium, habuisse olim suffragij vim, eligendi ius, & ex sua authoritate nominãdi potestatem: vt propterea sacros ordines sine populi suffragiis propriis collatos, irritos esse existiment: qui error anathemate percutitur in Concil. Trident. ídque optima ratione. Non enim (vt cauillatur Chemnitius) antiquam illam & Apostolicam formã, vbi popularis electio sensu quo dictum est intercessit, damnat Concilium, nec eos anathemati subiicit, qui populi consensum nunc expeterent, sed qui hoc tanquam creationi Episcopali aut Sacerdotali prorsus necessarium expeterent, quasi sine tali consensu prorsus irrita esset Ordinatio, vt etiam clarè verba Canonis loquuntur. Nam electionem per suffragia, quæ vim haberent & ius nominandi, penes solos clericos fuisse, antiquissimi canones testantur, & perpetua praxis ostendit. Nam apertè in Concilio Laodicensi, tempore D. Hieronymi statutum erat; *Non esse populis concedendum, electionem facere eorum qui ad sacerdotium essent prouehendi.* Quod non ideo vetitum est, quia tumultuosè facere hoc po-
B pulus solebat, sicuti Caluinus rem exponit; sed reuera quia non potuit populus id facere, nec ad illos hoc pertinebat. Quem eius Concilij sensum esse, Martinus Braccharensis Episcopus in capitulis Græcarum Synodorum ab ipso collectis, apertè ostendit. Hunc enim Concilij Laodicensis Canonem repetit his verbis. *Non licet populo facere electionem eorum qui ad sacerdotium promouentur; sed in iudicio Episcoporum est, vt eum qui ordinandus est, probent; si in sermone, & fide, & vita spirituali edoctus sit.* Episcopalis probationis & examinis formam & exemplum habes in Concil. Cartag. 4. Idem etiam adhuc magis clarè docet Canon Apostolorum, quo cauetur, vt *si quis Episcopus delectus, aut præsbyter, aut Diaconus, non fuerit à populo illius loci admissus; ídque non sua culpa sed populi vitio; ipse quidem maneat Episcopus, &c. Clerici verò illius ciuitatis excommunicentur, qui non fuerunt correctores populi inobedientis.* Idem repetitur in Concil. Antiocheno 2. vbi etiam reluctante plebe ordinatus Episcopus, honorem Episcopalem retinere iubetur. Propterea hac de causa Leo Epistola iam citata satis clarè rem distinguit. Nam populo, ciuibus, & honoratis; *vota, testimonium, arbitrium,* tribuit; sed clericis *electionem & subscriptionem.* Et Epist. 90. Episcopos dicit, *à clericis eligendos, à plebe expetendos.* Et apertiùs Stephanus Papa in Epist. decretali ad Rauennatum Episcopum. *Sacerdotum,* inquit, *est electio, & fidelis populi consensus adhibendus est; quia docendus est populus, non sequendus.* Quod accuratè & multis verbis in Synodo generali octaua definitur: videlicet, *in electione, & ordinatione ministro-*
C *rum Ecclesiæ, nullam potestatem quenquam principum aut Laicorum cæterorum habere, sed anathema esse, quisquis aduersus canonicam electionem Ecclesiastici ordinis, aliquid agere tentauerit.* Vbi obserua canonicam vocari electionem, id est, iuxta canones factam, quæ ab Ordine Ecclesiastico, id est, à clericis fit. Talem quoque electionem Athanasius legitimam & canonicam agnoscit. *Oportuit,* inquit, *secundum Ecclesiasticos canones, prout Apostolus præcepit, congregatis populis vnà cum Spiritu sancto, qui Episcopum constituant publicæ & in præsentia clericorum Episcopum postulantium inquisitionem fieri, atque ita omnia canonice peragi.* Hæc ille. Móxque clericorum consensum qui Episcopum postulare debebant, necessariũ fuisse ostendit: populi verò voluntatẽ & conscientiam adhiberi solitam. Hæc canonica electio patet ex canone Apostolorum primo, & rursum canone 30. Vbi *deponitur Episcopus, qui principum & secularium potestatum fauore, episcopatum est consequutus.* Est quoque vetustissimus Nicenæ primæ Synodi Canon, *oportere ab Episcopis eiusdem prouinciæ Episcopum ordinari; aut si necessitas vrgeat à proximæ prouinciæ Episcopis.* Qui Canon in Epistola Synodica Concilij Constantinop. 1. repetitur, vt videre est apud Theodoretum. Iuxta quem canonem in illo ipso Concilio Nectarius Constantinopolitanus, Flauianus Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus, multíque alij illustrium Ecclesiarũ Episcopi ordinati fuerunt, assentiente quidem Imperatore & tota illa ciuitate (nam aliarum ciuitatum plebes non aderant) sed authoritate & Potestate comprouincialium Episcoporum. Quem etiam morem fuisse vniuersæ Ecclesiæ, etiam ante Concilium

Protestãtum error circa popularem electionẽ.

Sess. 23. can. 7

Defenditur Conc. Trident. contra Chemnitij calumniam.

Can. 13.

Inst. li. 4. c. 4. parag 12.
Caluini euasio occluditur.

Cap. 1.

Cap. 1.

Can. 36.

Inobedientia populi negligẽtiæ clericorum imputanda.

Can. 18.

Epist. 87.
Stephanus Papa.
Gener. Synodus 8.

Athanasius, in epist. ad vbiqueorthodoxos.

Nicæna Synodus 1.

Histor. Eccl. lib. 5. cap. 9.

Li. 1. epist. 4. Con. Carth. 2. cap. 12.

Nicenum expreſſe docet Cyprianus. Hinc etiam in Concil. Carthag. 2. contra illos Epiſcopos Canon ſcribitur, qui contempto Primatu prouinciæ ſuæ, ad deſideriũ populi, Epiſcopum ordinare vſurparunt. Sic in electione Mediolanenſis Epiſcopi, Valentinianus Imperator etiam rogatus ab Epiſcopis ſuum ſuffragium interponere, recuſat. *Maior*, inquit, *res eſt quàm quæ à me præſtari queat.* Cætera vide apud Theodoretum. D

Lib. 4. cap. 6. hiſt. Eccl.

Oſtendunt hæc omnia proprij generis electionem, id eſt, eam quæ cum poteſtate cõiuncta eſt, & ius habet; non in plebe fideli, ſed in clericis, maximè verò in Epiſcopis & Primatibus prouinciarum conſtitutam fuiſſe. Et propterea ſublata tandem fuit illa popularis electio, ſiue acclamatio, non quia populus ius ſuum clericis cedebat, (vt fingit Caluinus) ſed quia nullum reuera ius populus habebat diuinitus ſibi datũ, verũ ex humana quadam politia ab ipſa Eccleſia illi conceſſum. Quòd enim multitudo fidelium Act. 6. elegit Diaconos 7. (quæ prima fuit popularis electio) Apoſtolica Authoritate factum eſt, ipſis Apoſtolis eos conuocantibus & eligendi poteſtatem illis dantibus.

Quare popularis electio eſt tãdem ſublata.

Quamobrem, ſicuti quod à Deo inſtitutum eſt, tolli & mutari non poteſt; ita quod propter rationem humanæ politiæ, ab Eccleſiæ magiſtris iure poſitiuo introductum eſt, nempe pacis & concordiæ, item boni teſtimonij cauſa, (vt iã oſtenſum eſt) illud mutari poſſe & interdum debere, præclarè docet Aug.

Lib. 1. cap. 6. de libero arbitrio.

Sicut enim, inquit, *modeſtum & grauem populum poteſtatem habere creandi ſibi magiſtratus, eſt iuſtiſsimum; at verò ſi mutentur mores, & indiſciplinatus populus fiat, iuſtiſsimè hæc illi aufertur poteſtas*: ſic omnino in Eccleſia factum eſſe conſtat: ſcilicet ſublatam eſſe tandem popularem electionẽ, propter tumultus populares euitandos, maximè creſcente tandem in immenſum credentium populorum multitudine. E Nam & ex ſimili occaſione quum ad Epiſcopatũ non niſi Præsbyteri olim aſſumerentur, propter ipſorum Præsbyterorũ vel vitam, & mores, vel rerum ſacrarum cognitionem, à prima grauitate & perfectione plurimùm degenerantem, ab illo priuilegio cito ceciderunt. Sic enim ſcribit Ambroſius.

In commẽt. ad cap. 4. ad Epheſ.

Quia cœperunt ſequentes præsbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio, proſpiciente Cõcilio, vt non ordo, Præsbyteralis, *ſed meritum crearet Epiſcoporum, multorum ſacerdotum iudicio conſtitutum, ne indignus temere vſurparet, & eſſet multis ſcandalum.* Hæc ille.

Lib. 1. cap. 6.

Totius autem huius rei præclarum & luculentum documentum eſt, Iudicium Nicenæ Synodi 1. contra Meletium Alexandrinum Patriarcham ſchiſmaticum, & contra Præsbyteros ab ipſo ordinatos latum. Nam vt refert Socrates in hiſtor. Eccleſ. in Epiſtola ab ipſa Synodo ad Alexandrinam Eccleſiam ſcripta, *Meletius ipſe ab omni poteſtate imponendi manus & ordinandi ſuſpenditur, nomine tantum & titulo Epiſcopali honoris cauſa ei relicto. Præsbyteri ab ipſo ordinati, ſic ad communionem recipiũtur, vt teneant quidem gradum, & locum præsbyterorum, auferatur tamen illis poteſtas miniſtrorum Eccleſiæ deſignandi, & nominandi*, τοῦ προχειρίζεσθαι, ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα quod eſt *per ſuffragia & voces eligere*; cæteris autem Præsbyteris à ſchiſmate immunibus, relinquitur poteſtas illa vtraque; *& deſignandi, & ſuffragia ferendi.* Denique populo conceditur αἱρεῖν *eligere, ſi tamen*, ait Synodus, *Epiſcopus Alexandriæ ei ſuffragetur, atque adeo populi electionem confirmet.* F Ex qua tota antiquiſſimæ Synodi ſententia videmus, Epiſcoporum fuiſſe ordinare, & electionem factam confirmare; Presbyterorum fuiſſe deſignare & ſuffragia ferre, populi fuiſſe eligere, hoc eſt, expetere & conſentire Præsbyterorum ſeu clericorum iudicio. Hoc totum eſt quod populus olim fecit; cùm quidem faceret, quicquid ei vnquam facere conceſſum fuit.

Qualis fuerit olim χειροτονία *in ordinatione Sacerdotum & Epiſcoporum.*

CAPVT XIIII.

IAM verò poſtremò loco, quia in verbo χειροτονίας, magnos verborum fumos excitant, & ſimplicioribus imponunt Proteſtantes, de ea re breuiter aliquid monebimus. Aiunt χειροτονίαν, illam de qua act. 14. legimus Paulum & Barnabam *conſtituiſſe per ſingulas Eccleſias Præsbyteros*, fuiſſe eleuationem manuum ipſius populi, quum ſuffragia darẽt. Sed fœdus & grauis hic error eſt. Nam ſi Act. 14. illa vox χειροτονήσαντες popularem manuum eleuationẽ ſignificat, certè Paulus & Barnabas de populo erant:

Nam

Nam de illis solis dicitur illud χειροτονήσαντες, hoc est, quòd constituerint præsbyteros. Eodem verbo vtitur Paulus, loquẽs de Barnaba quòd *ordinatus est ab ecclesiis*, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, *comes peregrinationis suæ*. (2.Cor.8.) Hoc enim factum est Act.13. quũ *imponerẽt eis manus, & ad opus Domini segregarentur.* Ab eo enim tempore, per multas terras & ciuitates pariter eos prædicasse euangelium, Acta Apostolica demonstrant. cap.13.14.& 15. Sic Chrysostomus, sic Theodoretus, aliiq; Græci interpretes, hũc locum de Barnaba Act.13. ordinato intelligũt. Cæterum quicquid illa vox apud prophanos scriptores significauerit, omnino in vsu ecclesiastico vox illa propriè significat manuũ impositionẽ, nõ eleuationem; & χειροτονεῖν constituere, ordinare, consecrare, non eligere aut nominare. Notauit enim eruditè Zonaras interpres Canonũ Apostolicorũ, olim quidẽ (Zonaras.) vocẽ χειροτονεῖν hanc significationẽ habuisse, *nunc autem* (inquit) χειροτονία *vocatur, dum quis sacerdotio initiatur, absolutio precũ sanctique spiritus inuocatio.* Hæc ille, in scholijs super canonem primum Apostolorum. Qui etiam canon hoc in sensu hoc verbo vtitur: ἐπίσκοπος χειροτονείσθω, *manus imponantur episcopo per duos aut tres Episcopos*; hoc est, ordinetur siue constituatur episcopus per duos aut tres: quod Paulum & Barnabã fecisse locus ille Act. 14. refert. Sic apud Socratem legimus, post mortem Alexandri Constantinopolitani episcopi maximam contentionem fuisse περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου, de ordinando episcopo. (Lib.2.cap.4) Et paulo post, χειροτονεῖται παῦλος. Ordinatur Paulus, quem vocat τὸν ὑπ' Ἀλεξάνδρου χειροτονηθέντα πρεσβύτερον. Presbyterũ ab ipso Alexandro ordinatũ. Hinc etiam D.Hieronymus: χειροτονία (inquit) id est, *ordinatio clericorum, non solùm ad imprecationẽ vocis, sed etiam ad impositionem manus impletur.* (Hieronym' in cõment. in cap.58. Esaię.) Hæc ille. Sic & Theodoretus *a pontificibus ordinari*, χειροτονίαν δέχεσθαι nuncupat. (Quest. 48. in numeros.) Sic apud Socratem, ordinati à Meletio schismatico, præsbyterorũ honore carere iubentur, donec μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθῶσι, *sanctiore ordinatione confirmentur.* (Lib.1. cap. 6.) Sic in concilio Laodiceno canon 5. prohibétur χειροτονίαι, id est, *ordinationes in præsentia audientium fieri*: nempe catechumenorũ. Passim deniq; apud Græcos theologos in hoc sensu vox illa vsurpatur. Apud Basiliũ in moralibus, docens eum qui Ecclesiæ præest, οὐ δεῖν περὶ τὰς χειροτονίας εὐχερῆ εἶναι: *facilẽ esse non debere ad ordinandum.* (Regula 70. cap.2.) Itẽ apud Chrysostomũ. οὐ γὰρ δὴ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν. *Non enim præsbyteri episcopũ ordinabãt.* (Hom.11. in 1.ad Timot.) Et iterum alibi. τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς χειροτονήσειν ἐλθόντος χρόνου. *Quum tempus iam aduenisset quo debebamus Ordinari*; &c. (Lib. 1. de Sacerdotio. c. 3.) Causam verò quare χειροτονεῖν apud ecclesiasticos scriptores, nõ pro eleuatione, sed pro impositione manuũ vsurpatũ fuit, primũ ab Apostolis, deinde ab aliis Theologis, cõiicere licet; quia vox illa ad χειροθέσιαν quã ꝓximè accedit, quę sacrũ illũ ritũ impositionis manuũ significat, tũ in veteri testamento, tũ in nouo. (*Causa quare* χειροτονία *pro impositione manuum accipiatur.*) (Act.14. Nu.27. act. 6. & 1. Tim. 4. & 5. & 2. ad Timot. 1.) Quanquã tamẽ etiã apud prophanos scriptores, ipsũ χειροτονεῖν nõ solũ manꝰ eleuare, quod populi erat; sed etiã probare, cõstituere, iubere, quod ad principẽ pertinebat, interdũ significat. Vt est apud Demosthenem, illã legẽ promulgari siue pręualere quã χειροτονεῖσιν οἱ νομοθέται, id est Legislatores iubebũt aut cõfirmabũt: (In orat. cont. Timocratẽ.) Atq; hæc de voce χειροτονίας propter varias hæreticorum hodie hac in re fraudes & iactantiã, & si pauciora, quæ tamen sufficere posse videntur. Plura suggerent alii, qui de huius vocis vsu plura apud veteres Ecclesiasticos scriptores animaduertere potuerunt.

Cauillatio seu exceptio tertij generis lõgè teterrima, qua nostræ ætatis Apostolos se esse vel Euangelistas extra ordinẽ missos Protestãtes prædicant, ideóque Episcoporũ & pastorũ successionẽ atque authoritatẽ minimè esse amplius necessariã vẽditant, declaratur.

CAPVT XV.

TERTIVM & Postremũ cauillationis genus, quo cõtra hanc Successionẽ sacerdotalẽ horũ temporũ hæretici vtuntur, in eo versari diximus, quòd statũ quæstionis mutant & principiũ petunt. Id quale sit, nunc ostendemus. Vrgent Catholici legitimã potestatẽ docẽdi, non nisi penes eos esse, qui ad hoc munus vocati, missi, & ordinati sunt ab Episcopis, per manuũ impositionẽ seu sacri ordinis collationẽ: cęteros enim omnes *latrones esse & aliunde ascẽdere, nõ intrare per ostiũ*, vt iã antea copiosè ostẽsum est. Huic demõstrationi vt occurrãt & satisfaciãt, multa tentarunt hodie Protestantes. (*Protestantiũ conatus contra legitimæ Successionis argumentum.*) Ac primũ quidem vocationẽ seu missionẽ agnouerunt quidẽ, ita tamen vt pauci adhuc quum essent, ordinariã negligerẽt, satisq; esse

dicerent extraordinariã, quæ à solo Deo fit, qualis olim Eliæ, Elizæi, aliorúmq; prophetarũ vocatio fuit. Nam sic ad ministeriũ verbi vocatũ se fuisse Theodorus Beza respondit in Cõuentu Poyssiaco in Gallia an. 1562. Atque ad eius exemplũ postmodũ Galliç ministri. Postea verò quum iam in multitudinẽ aliquã creuissent, ciuitatésque & gentes occupassent, placuit illis vocatio ordinaria, & quæ per homines in Ecclesia fit. At verò ne ad sacerdotalẽ successionẽ & ordinationẽ quę in sola Catholica fit, hac ratione astringerentur, multa iterũ & varia tentarunt. Primũ ergo Sacramentũ Ordinis hac de causa abolere placuit: solo Meláchthone cum paucis suis sectatoribus ad ornandã Ministerij dignitatẽ, etiam Sacramenti titulũ & vim Ordini tribuente, vt in locis cõmunibus an. 37. & 50. cõstanter docuit. Illo enim sublato, vim illã totam Ordinationis seu Consecrationis, aut penitus euanescere oportere, aut minus viriũ habiturã esse sperabãt. Cęterũ siue Ordinatio illa ministrorũ in Ecclesia fieri solita, sacramentũ sit (quod molliores Lutherani non abnuũt, vt iam in Meláchthone diximus) siue non, tamẽ (quod ad rem pręsentẽ satis est) Ordinẽ ipsum Ecclesiæ huiusmodi esse, vt non nisi ab hominibus designati & cõstituti docendi munus exercere possent, ipsi aduersarij nobiscum agnoscunt. *Ne homines inquieti ac turbulenti* (ait Caluinus) *temere se ad docendũ vel regendũ ingererent, (quod aliàs futurũ erat) nominatim cautũ est, ne quis sine vocatione publica, in Ecclesia munus sibi sumat.* Hęc ille. Et paulò pòst, postquã de Apostolorũ extraordinaria vocatione disseruisset, quæ fuit (ait) *à cõmuni reliquorũ vocatione dissimilis*, de ordinaria vocatione subiungit. *Vt ab hominibus designentur episcopi, omnino ex ordine legitimæ vocationis esse, nemo sobrius inficiabitur; quando in hanc rem extant tot Scripturæ testimonia.* Hæc ille. Sed & ritũ Apostolicũ esse, vt non sine impositione manuũ crearentur, plærique omnes fatentur. Imo morem illum ordinandi, præcepti vim obtinere agnoscit Caluinus, his verbis. *Licet nullũ extet præceptũ de manuum impositione, quia tamen fuisse in perpetuo vsu Apostolis videmus, illa tam accurata eorum obseruatio, præcepti vice nobis esse debet.* Hæc ille. Rursum hanc Impositionẽ manuũ non à quibusuis factã, sed à solis episcopis agnoscit & fatetur ibidẽ Caluinus, *Hoc*, inquit, *postremò habendũ est, non vniuersam multitudinẽ manus imposuisse suis ministris, sed solos pastores.* Nam & illud Apostolorũ exempla vbiq; loquuntur. Et sane iuxta hanc Caluini doctrinã, in Conuéticulo quodã Caluinistarũ in suburbiis Lutetię habito an. 1559. decretũ est inter articulos 42. ibidẽ conscriptos, vt non sine impositione manuũ aliorũ Ministrorũ noui ministri ordinarẽtur. Ideóque Caluinus ipse respondens Cantori Lugdunensi an. 1561. paulo ante mortẽ fatetur se merè laicũ fuisse. Cõstat etiã in Comitiis Imperialibus seriò actũ fuisse per principes Protestantes, vt ipsorũ Ministris manus imponerẽtur ab Episcopis Misnensi & Numburgensi: Sed propter doctrinę & religionis diuersitatẽ concedi hoc nunquã potuisse. Ergo quum fateantur nobiscum aduersarij, saltẽ Caluinistæ & Lutherani molliores, pastorũ & doctorũ in Ecclesia ordinariã esse debere vocationẽ, & eam quæ ab hominibus fit institutionẽ; ídque ritu illo solẽni Impositionis manuũ; quæ etiam non à quibusuis, sed ab ipsis pastoribus & episcopis fieri, ídq; ex præcepto, debeat; iam quæritur, quare Episcoporũ & sacerdotũ in Romana Ecclesia sic Ordinatorum voces non audiunt; aut quomodo Lutherus, Zuinglius, Caluinus & alii, suum in Ecclesia Dei ministeriũ & docendi Potestatẽ quam sibi vsurparunt, probent; quũ non fuerint ab aliquo Episcopo ad hoc munus per Impositionẽ manuũ ordinati; ideóque non legitimè vocati aut missi, sed plane quemadmodũ schismaticos verè definit Cyprianus, *sine diuina dispositione sese vltrò apud temerarios conuenas seu sodales præfecerunt; se præpositos sine vlla ordinationis lege constituerunt; & nemine episcopatum dante, episcopi sibi nomen assumpserunt.* Huic quæstioni vt respondeãt, statũ quæstionis mutãt, & principiũ petũt. Aiunt enim nó superesse aliquã Ecclesiam, vnde ordinationem petãt; ideóque relicta ordinariæ Successionis causa, de Ecclesia iterũ controuertũt. Sic Brentius in Prolegomenis cõtra Petrũ à Soto. *In hac*, inquit, *successionis Cõtrouersia nõ id iã quæritur, nũ sine legitima & ordinaria vocatione liceat alicui inuadere in ministeria Ecclesiæ; sed hoc quæritur, nũ Rom. Ecclesiæ episcopi quũ sint hostes doctrinæ Apostolicæ, sint illa vera Ecclesia, à qua ministri ordinationẽ petere debeãt.* Hæc ille. Hîc ergo mutatur quæstionis status à successione ad Ecclesiã, & petitur quoque principiũ. Nam supponit Romanã Ecclesiam esse hostes veræ doctrinæ, quod totũ in Controuersia hodie est. Sed bene habet, quòd iam copiosè ostensum est, Romanam Ecclesiam cum cæteris ei adiunctis, esse solam & veram Dei Catholicam Ecclesiam; ideoq; hostes veræ doctrinæ eam esse nõ posse. Hoc ergo iam ostenso, quo modo illi se pro

Margin notes:
Instit. lib. 4. ca. 3. para. 10.
Ibidẽ par. 14.
Caluinus impositionẽ manuũ Episcopalẽ posuit in præcepto.
Ibidẽ par. 16. Act. 6. & 14. 1. Timoth. 4. 2. Tim. 1.
Decretũ Caluinistarũ de eadẽ.
Protestãtes Alemannici eandem desiderant.
In li. de vnit. Eccle. siue de Simplicitate Prælatorum.
Protestantiũ vocatio a Cypriano descripta.

A ſe pro miniſtris & magiſtris gerunt? Certè in hoc vnico fortiſſimè perſiſtunt, Eccleſiam iam in toto orbe defeciſſe; Epiſcopos & paſtores à quibus ordinarentur, nullos ampliùs extitiſſe; ideóq; fas illis fuiſſe, non expectata hac Ordinatione, quę per impoſitionem manuum præsbyterij fit, tanquam a Deo extra ordinem vocatos, officio ac poteſtate docendi fungi. Sed hoc factum tam audax, tam temerarium, tam inſolens, tam periculoſum, quo tandem putamus exemplo, aut quibus argumentis defendunt? Primùm quidem declinant ſępe omnem reſponſionem, quum ad punctum ſucceſſionis venitur. Exempla hic aliquot ſubiiciã. Caluinus de hac ſucceſſione ordinaria ſibimet obiicit his verbis: *Præsbyteros creandi ius ſibi ſolis competere dicunt*, moxq; reſpondet: *Sed in hoc peſſimè corrumpunt vetus inſtitutum, quòd non præsbyteros ſua ordinatione creant, qui populum paſcant, ſed ſacerdotes qui ſacrificent.* Quo dicto prolixè digreditur, & contra ſacrificium, contra titulos beneficiorum, contra negligẽtiam ordinatorum in examine ordinandorum inuehitur. Sed ad punctum de iure creandi & ordinandi ſolis epiſcopis proprio, ne verbum quidem. Sic Melancthon. *Scio*, inquit, *atrociter declamare pontificios, nõ fieri conſecrationem ab ijs qui ſunt ordinati ab epiſcopis.* Ad hoc nihil aliud reſpondet, niſi *eſſe epiſcopos hoſtes veræ doctrinæ.* Moxq;, *vt minus* (inquit) *angamur, quum obijciũtur nobis ſcandala diſſidiorum & ſchiſmatum, in conſpectu habeamus aliquot inſignes errores aduerſariorũ.* Hæc ille. Fugit ergo omnem reſponſionẽ ad hanc de ſucceſſione quæſtionẽ, & ad cõſcientiæ ſuæ carnificinã (qua ſe angi diſſimulare non potuit) placandam, ad Dogmatum

Declinãt proteſtantes reſpõſionẽ ad punctũ ſucceſſionis.

Inſt. lib. 4. c. 5. par. 4.

In reſpõſ ad art. 18. inquiſit. Bauaricæ.

Ad art. 19.

B controuerſias ſe conuertit: ponens tanquã certũ & indubitatum quod maximè controuertitur, & ordinem præterea diſciplinę inuertens. Nam quos ille inſignes errores vocat, ſunt dogmata Controuerſa: & prætereà ex doctrina vult homo priuatus Epiſcopum cognoſcere, quum contrà ab ipſis Epiſcopis omnem veram doctrinam accipere tales debeant, non de Epiſcopi doctrina iudicare: De qua re & ſuprà aliquid diximus, & aliàs dicemus plura. Prætereà ad punctum ordinationis non reſpondet, ſed aliunde querelã & litem inſtituit. Docuit autẽ Philoſophus, & docet ratio; *contrà opponere, non eſſe reſpondere.* Sic & Brẽtius tergiuerſatur. De ſucceſſione enim ordinaria, & ordinatione legitima interrogatus, aliò rem vertit & ait. *Quid ſi Romanus Pontifex fiat Caiphas? An non ſine eius Authoritate licebit officium paſtoris facere?* Vides his exemplis quemadmodũ quum ad punctum ſucceſſionis venit, declinant reſponſionẽ & aliò ſe conuertunt iſti Archiproteſtantes ipſi.

Vide ſupra c. 4. & infra li. 10. cap. 6.

In Prolegomenis.

Quid ergo? Nunquam huic puncto reſpondent? Reſpondent quidem tandem aliquando: ſed ita, vt incredibili audacia Chriſti & Apoſtolorum priuilegium, & prærogatiuam ſingularem ſibi venditent. Nam Brentius huic queſtioni de ſucceſſione & ordinatione legitima (qua illi euidenter carent) tandẽ reſponſurus; *Hoc*, inquit, *à nobis quæritu, vnum Apoſtoli non prius debuerint Hieroſolymis prædicare Euangelium, quàm ordinarẽtur ab Anna & Caipha, qui erat ordinarius ſucceſſor Aaronis. Quid ergo ſi Rom. pont. fiat Caiphas? An*

Reſponſio Proteſtantiũ ad punctum Succeſſionis.

In Prolegomenis.

Proteſtantes Apoſtolis ſe pares conſtituunt.

C *non ſine Authoritate & vnctione eius, licebit pio ac docto viro, in Eccleſia ad quam conſenſu magiſtratus & populi vocatus eſt, Euangelium annunciare & ſacramenta adminiſtrare?* Hæc ille. Vult ergo hoc ſibi licere, quod olim Apoſtolis licuit. Sed apertiùs adhuc alij hac de re ſcripſerunt. Sic enim ait Muſculus. *Propter temporum circunſtantias, vt non poteſt in omnibus ſtatim Apoſtolica electionis & ordinationis forma reſtitui, ita non eſt cur Miniſter Chriſti à pio magiſtratu vel principe vocatus, de vocatione ſua hæſitet & fluctuet. Sed cogitandum eſt, vbi corruptus eſt Eccleſiæ ac religionis ſtatus, alium quærendum eſſe modũ rebus conſulendi, quàm is qui vſitatus fuit in Eccleſiis, quum omnia eſſent ſalua & integra.* Hæc ille. Et iterum apertiùs, voces Catholicorum ſucceſſionem hanc ordinariam vrgentiũ, voces eſſe vult Phariſæorum contra Chriſtum, quibus eum in templo docentem interrogabant; *Qua Poteſtate hæc facis, aut quis tibi hãc Poteſtatẽ dedit.? Quaſi dicerent* (ait Muſculus) *templi huius poteſtas, ac ius docendi penes nos eſt. Quæ facis, nõ facis poteſtate legitima. Nõ de ipſo facto Chriſti quæſtionẽ mouebãt, quod culpare non poterant, ſed de poteſtate calumniã ſtruebant; dicentes, in qua poteſtate hæc facis? Cõſimili modo & iſti quoniã nec manifeſtos errores & abuſus authoritate verbi Dei tueri, nec doctrinã veritatis de mẽdacio redarguere poſſunt, confugiunt ad Poteſtatẽ & Authoritatẽ Epiſcopalẽ, perinde ac ſi hanc inculpatã ac legitimã poſſideat.* Hæc Muſculus; exiſtimans nõ magis nobis licere, epiſcopalis ſucceſſionis & poteſtatis præſcriptionẽ cõtra ipſos proferre, quàm Phariſæis contra Chriſtũ eã proferre licuit. Eiſdẽ veſtigiis inſiſtit Caluinus, & quidẽ impudẽtiùs multò. *Quòd nos*, inquit, *diris & anathematibus expulerũt, hoc vnũ ſatis ſuperq; nos abſoluit. Niſi fortè*

In locis cõmunibus ca. de Miniſtris Eccleſiæ.

Muſculus ſe Chriſti loco cõſtituit.

Inſtit. lib. 4. cap 2. par. 6.

Apostolos quoque schismatis damnare velint, quibuscum similem causam habemus. Prædixit enim D
Christus Apostolis suis, fore vt à synagogis propter nomē suū eijcerētur. Illæ porro Synagogæ de quibus loquitur, tunc habebantur legitimæ Ecclesiæ. Hæc ille. Ergo nō minus sibi licere vult, ab Ecclesiæ Catholicæ Romanæ successione nunc decedere, quàm olim licuit Apostolis,
Protestātes suā vocationē apertè Apostolicam faciunt. Synagogæ successionem & cathedram deserere. Postremò, eo tādem in hac sua cōparatione progrediuntur, vt non vereantur suam vocationem planè & apertè Apostolicam facere. Sic Caluinus se quodam in loco apertè prodidit, tametsi ex verbis Brētij & Musculi iam citatis, facile tantundem colligere possit, qui ea diligenter expen-
1. det. Postquam enim docuisset, *Apostolorum officium fuisse, vt orbem à defectione in verā Dei*
2. *obedientiam reducerent; Euangelistas quoque officio illis proximos esse, adeóque vices eorum gerere; hos*
3. *quoque non perpetuos in Ecclesia esse, sicut Pastores & doctores; sed ad id modo tempus institutos esse,*
Instit. lib. 4. cap. 3. par. 4. *quo erigendæ erant Ecclesiæ; vbi nullæ antea fuerant,* subiungit. *Quanquam non nego, quin Apostolos postea quoque, vel saltem eorum loco Euangelistas, interdum excitarit Deus: vt nostro tempore factum est. Talibus enim qui Ecclesiam ab Antichristi defectione reducerent, opus fuit. Munus tamen ipsum extraordinarium appello, quia in Ecclesiis rite constitutis locum non habet.* Hæc ille satis apertè. Alij verò Protestantes (vt in Anglia Puritani in replica quadam contra Caluinistas vernaculè scripta) etiam nominant hos Apostolos fuisse olim Vvicleffum in Anglia, Ioannem Hus in Boemia, nunc verò Lutherum & Zvvinglium in Germania. Sane Lutherus ipse in Epistola ad Argentinenses (in qua contra Carolostadium, qui eo contempto noua dogmata spargebat, vehementissimè inuehitur;) imitari volens E
Paulum in Epistola ad Galathas, apud quos ab Euangelio discedentes, suæ vocationis ordinariæ rationem diligenter & meritò reddit; in fronte Epistolę scribit se, non
Lutherus vocat se Euangelistā. Tom. 7. operum Lutheri. Tomo. 2. solùm *Ecclesiasten*, vt in aliis omnibus Epistolis solet, sed etiam præterea *Euangelistam Vvittembergensem*; & in ipsa Epistola dicit. *Si nostrum Euangelium verum est, de qua re nihil addubito,* &c. & in lib. contra regem Angliæ, dicit, *Certus sum me mea dogmata habere de cælo.* Summa ergo respōsionis, quam ad punctum successionis faciunt, est; nullam superesse amplius Ecclesiam à qua ordinentur, aut Episcoporum cathedram cui succedāt; & propterea, esse se nouos Apostolos totius orbis, vel saltē Euangelistas, quales olim contra Pontifices & Sacerdotes super cathedram Moysis sedētes, Christus misit: atq; ideò extraordinariè & immediatè ab ipso Deo esse missos, vt non sit hîc opus ordinatione ab antecessoribus petita.

Confutatio prætensi à Protestantibus Apostolatus copiosa.

CAPVT XVI.

HVIC autem aduersariorum cauillationi, vel potius imposturæ Satanicæ & fronti meretriciæ, non tam breuiter respondendum, quàm prolixè iusta aliqua declamatione satisfaciendum erat. Blasphemia F
enim potius est, & Antichristiani vox, à Christianis animis & auribus statim Anathematizanda, quàm responsio examine digna. Sed instituti nostri memores, quàm breuissimè possumus, solidis & inuictis argumentis eam confutabimus.

Prima respōsio. Primùm ergo diligenter hîc est memoria retinēdum, nullo modo fieri posse, vt Ecclesia Christi à sua prima propagatione, vsque ad finem mundi aliquando deficiat; maximè verò Apostolicę cathedræ successio. Quod totum quia copiosè antea proba-
Libro 3. per totum & lib. 2. cap. 15. Suprà ca. 11. & 12. tum est, partim in prima Controuersia, in describēda Ecclesiæ perpetuitate, & in responsione ad argumentum septimū contra visibilem semper Ecclesiæ multitudinem; partim etiam in hac præsenti Controuersia, de ea re nihil hoc loco repetimus. Est ergo falsissimum & abominationis plenum, quod supponunt.

Secunda. Secundo loco recolendum hîc est, perpetuas has esse hæreticorum omnium voces, vt suam nouitatem & paucitatem tueantur, sicuti in prima Controuersia ostensum
Lib. 4. ca. 14. est, tractatu postremo.

Tertia. Tertiò, si huius rei exempla in veteribus hæreticis non præcessissent, tamen hanc eorum responsionem huiusmodi esse, vt quilibet hæreticus ea munitus suum schisma tueri posset, statim aduertenti apparet. Nihil enim facilius cuiuis hæretico, Ecclesiæ

A vocem in ſuis Præpoſitis audire nolenti,& propterea ſe pro latrone ingerenti, vel lupum agenti, quàm dicere ſe ideo à nullo Epiſcopo ad docendi munus ordinari, quia nullus amplius Epiſcopus ſupereſt qui eum ordinare queat, omnibus videlicet orbis Chriſtiani Epiſcopis, veritati quam ipſe docet, hoſtiliter aduerſantibus; ideóque licere illi ſicut olim Apoſtolis, abſque veteris Sacerdotij Ordinatione docendi miniſterio fũgi. Sic Manichæus, ſic Marciõ, ſic Arrius, ſic omnes damnatiſſimi hæretici de ſua vocatione reſpondere, nec minori probabilitate quàm hodie noſtri potuerũt. Imò ſanè multo probabilius illi hoc facere potuiſſent, qui Apoſtolorũ tẽporib⁹ multò viciniores, Eccleſiæ defectionem multò breuiorẽ, ideóq; magis veriſimilẽ aſſeruiſſent.

Quartò, adeò hoc verum eſt, adeò hæc temporanea reſponſio eſt, & euaſio tantùm, vt ipſimet Proteſtátes in Anabaptiſtis, Svvenkfeldianis, aliíſque ſchiſmaticis à ſe deficientibus, nullo modo eandem ferant. Cuius rei exemplum vnum aut alterum ſubiiciam. Muncerus magnus ille Anabaptiſta, quum è Saxonia eiectus Mulhuſium pergeret, ſua ibi dogmata ſparſurus, *ſcripſit Lutherus ad Senatum Mulhuſij; rectè facturum Senatum, ſi roget ex illo quis docendi munus ipſi commiſerit: & ſi Deum nominet authorem, tùm iubeant hanc ſuam vocationem aliquo euidenti ſigno comprobare. Quòd ſi repræſentare non poſſit, vt repudietur. Hoc enim eſſe Deo proprium & familiare, vt quoties formulam conſuetam & rationem ordinariam velit immutari, vt tùm voluntatem ſuam aliquo ſigno declaret.* Hæc de Luthero, ad verbum Sleidanus. Sic & Caluinus. *Etſi,* inquit, *externis medijs alligata non eſt Dei virtus, non tamen*

B *ordinario docendi modo alligauit; quem dum recuſant tenere Phanatici homines,* Anabaptiſtas dicit, *multis ſe exitialibus laqueis inuoluunt.* Hæc ille. Sic Melanchthon. *Audiendus eſt Deus,* inquit, *in miniſterio Eccleſiæ ordinario, ne laxetur frenum audacibus ingenijs; quæ ſi non audiant Eccleſiam, fingunt opiniones abſque vllo teſtimonio Eccleſiæ; vt fecerũt noſtro tẽpore Seruetus, Cãpanus, Anabaptiſtæ.* Hæc ille. Deinde hac de cauſa, alij Ordinis Sacramẽtũ probarũt, alij impoſitionẽ manuũ retineri voluerunt, vt ſuprà eſt oſtenſum. Eſt ergo hęc eorum euaſio non ſolida & ſtabilis, ſed temporanea & ad hominẽ tantũ; cuiuſq; contrarium dicere & docere coguntur, quum cõtra alios hæreticos & ſchiſmaticos à ſe diuiſos agunt.

Quarta. — *Lutherus contra ſe ipſum.* — Hiſt. ſuæ li. 5. — *Caluinus & Melanchthon Succeſſione Ordinariã vrgent, quando ipſis eſt commodum.* — Inſt. lib. 4. cap. 1. par. 5. — In loc com. cap. de Eccl.

Imò (quod notandum valde eſt,) nunquam hæc reſponſio locum habet, niſi contra veram Eccleſiam, in qua ſola eſt ſemper ordinaria vocatio, & ſucceſſio doctrinę. Huius rei exemplum habes in Arriano illo, ſiue authore ſiue corruptore operis imperfecti in Matthæum ſub nomine Chryſoſtomi. At verò contra hæreticos & ſchiſmaticos omnes contraria vox vſurpanda eſt; ſiue contra hæreticos Catholici agunt, ſiue inuicem hæretici concertant; cuius rei præclarum exemplum eſt inter Caluinum & Vveſtphalum Lutheranum. Sic enim ſcribit Caluinus in defenſione ſecunda Gallicè ſcripta contra Vveſtphalum, cuius hîc verba Latinè reddidimus, quia latinum codicem videre non potuimus. *Satis,* inquit, *arroganter & ſuperbè nouitatis nos accuſat Vveſtphalus, & abſurdum eſſe clamitat doctrinæ tanto conſenſu traditæ aduerſari: quaſi verò in hac noſtra*

C *doctrina hoc magis abſurdum ſit, quàm in repudianda illa tranſſubſtantiatione, in abolenda miſſa, in poſtulatione calicis. Quòd ſi Vveſtphali cenſura hic locum habet, damnetur ergo Lutherus vt impoſtor nefarius, temerarius, & audax, qui illa omnia perturbare & euertere non eſt veritus, pleniſſimo tamen totius orbis conſenſu recepta & approbata.* Hæc Caluinus contra Vveſtphalum. Vides vt inuicem rixantur de inuecta nouitate; cogâtúrque vtrique, alter alterum diſceſſionis accuſare à recepta doctrina, & ab hac ordinaria Eccleſiæ voce.

Quinta. — Hom. 1. & 48. — Caluinus defenſ. 2. cont. Vueſtphalũ. — *Vide hæreticus hæreticorum accuſat.*

Præterea viſa ſemper eſt ſanctis patribus huius generis reſponſio abſurdiſſima, & longè indigniſſima; imò talis, vt illa poſita nulla vnquam amplius eſſe poſſet in terris Eccleſia. Sæpe hoc oſtendit Auguſtinus. Donatiſtæ cùm dicerent *communione malorũ contaminari Eccleſiam,* rogat Auguſtinus, an Cypriani tempore ita factum ſit. *Si contaminabatur,* inquit, *iam tunc perijt Eccleſia, non erat ergo vnde propagaremini.* Et iterũ. *Non poſſunt,* inquit, *dicere Cypriani tempore periſſe Eccleſiam. Alioqui enim nec originem ſuam poterunt aſſerere.* Et contra Parmenianum apertiùs. *Quid ſe ipſi iactant,* inquit, *quòd habeant Eccleſiam, ſi iam Cypriani temporibus eſſe deſtiterit? Dicant enim vnde natus eſt Maiorinus aut Donatus, vt per eos naſceretur Parmenianus atque Primianus?* Hæc ille, ſemper pro abſurdiſſimo ponens Eccleſiam iam olim periiſſe. Inde enim conſequi nullam amplius eſſe poſſe, quia non ſupereſt vnde quis poſſit naſci. Sic & cõtra Pelagianos, cũ anteceſſores ſuos in Eccleſia Dei Epiſcopos produxiſſet, Cyprianũ, Hilariũ, Ambroſium, Chryſoſtomum, Gregoriũ, Baſiliũ, & alios. *Ego,* inquit, *à tenebris Pelagianis, ad hæc tã clara Catholica lumina prouoco.*

Sexta. — De Bapt. cõt. Donatiſtas. Lib. 2. cap. 7. — Lib. 5. cap. 1. — Lib. 3. cap. 2. — Lib. 2. cõtra Iulianum fere in fine. — *Auguſtinus ab epiſcopis præcedentibus veritatem quærit.*

Tu reſponde quid facias, dic quò confugias? Ego à Pelagianis ad iſtos: Tu ab iſtis ad quos? Hæc ille. D
Sic & Hilarius contra eos qui Nicænorum patrũ decreta violarent & immutare nõ-
nihil voluerunt. *Cogitemus*, inquit, *ſacerdotes ſanctos & iam quieſcentes. Quid de nobis erit, qui eò rem deducimus, vt quia illi epiſcopi non fuerunt, nec nos ſimus? Ordinati enim ab his ſumus, & eorum ſumus ſucceſſores.* Hæc ille. Sic etiam eruditè diſputat Socrates contra eos, qui à Nicænis patribus ad alias poſteriores Synodos illis contrarias tranſire voluerunt. *Ab illis*, inquit, *patribus Nicænis poſteriores omnes epiſcopi ordinati ſunt. Quòd ſi illi Spiritum Sanctum non habebant, qui per ordinationem in vnumquemque deſcendit, nec iſti ſacerdotij functionem acceperunt. Quì enim accipere potuerunt, cùm daretur ab iis qui tum non habuerint?* Hæc ille. Sic denique Diuus Hieronymus, volens oſtendere Luciferianos, qui reſipiſcentes Arrianos recipere noluerunt, ea ratione totam Eccleſiam ad nihilum redigere debere, ait. *Cùm in Synodo Nicena octo Epiſcopos Arrianos ſuſceptos ſciamus, & Epiſcopus iam in mundo nullus ſit, niſi quos Synodus illa ordinauit, quomodo potuerunt aduerſus eam facere?* &c. Hæc ille. Ergo adeo ſemper viſa eſt doctiſſimis in Eccleſia patribus pluſquam abſurdiſſima Proteſtãtum ſuppoſitio, ideo eos ordinatos ab epiſcopis non eſſe, quia non ſuperſunt epiſcopi qui eos ordinẽt; vt hoc ſi verum eſſet, conſequeretur (quod tamen conſequi non abſurdiſſimum modo, ſed & blaſphemia ac impietate pleniſſimum illis videbatur:) nullam amplius in terris Eccleſiam non ſolùm non ſupereſſe, ſed nec ſupereſſe potuiſſe.

[Margin: Similiter Hilarius. In lib. de Synod. cont Arrianos prope finem. Eccleſ hiſt. lib. 2. cap. 32. In Dialog. aduerſus Lucifer.]

Rurſum notatur de quibuſdam hæreſibus, ideo eas breui tempore euanuiſſe, quia E
epiſcopos non haberent, per quos perpetua doctrinæ propagatio conſeruaretur. Tales erant Monophyſitæ, de quibus Nicephorus. *Acephali*, inquit, *dicti ſunt, quia ſub epiſcopis non fuerunt: Proinde Epiſcopis & ſacerdotibus apud eos defunctis, neque baptiſmus, neque ſacrificium, neque miniſterium Eccleſiaſticum amplius celebratum eſt. Hinc autem factum eſt, vt dum quilibet quod ſibi libitum eſſet ſaperet, magna ſectarum turba exorta ſit: quas ibi vſque ad 12. enumerat.* Idem de Luciferianis narrat Hieronymus. *Hilarius*, inquit, *cùm Diaconus de Eccleſia receſſerit, & iam mortuus ſit, cum homine pariter interiit & ſecta; quia poſt ſe nullum clericum potuit ordinare. Eccleſia autem non eſt quæ non habet ſacerdotem.* Hæc ille. Cæterùm Caluinus & his hæreticis audacior, & illis patribus (ſi Chriſto placet) doctior, rationẽ adinuenit, qua & nullos epiſcopos ſupereſſe oſtendat, & ipſe tamẽ epiſcopum agat: nempe quòd in corrupto Eccleſiæ ſtatu, & totius orbis defectione, excitet Deus Apoſtolos nouos, vel ſaltem Euangeliſtas qui abſque ordinatione vlla à ſolo Deo vocentur. Quod quale ſit commentum, iam expendamus.

[Margin: Reſp ſeptima. Euaneſcit Eccleſia deficiente Succeſſione. Lib. 15. c. 45. In Dialog. aduerſus Luciferianos.]

Dicimus igitur eſſe hanc ipſiſſimam Antichriſti vocem. Nam nouos Apoſtolos facere, eſt nouum Chriſtum, id eſt Antichriſtum prædicare. Oportuit enim Chriſtũ vetus ſacerdotium totámque eius ſucceſſionem abolere, quia (vt probat Apoſtolus ad Hebr. cap. 7. & ſequent. *in eo trãſlatum erat ſacerdotium ſimul cum lege*; nec tam nouũ introductum, quàm multo antiquius reſtauratum, nempe ſecundum Ordinem Melchiſedech, quod ex lege naturæ (quæ Moſaicam præceſſit) ſacerdotium fuit Dei altiſſimi. F
Sed vt vel huic ſacerdotio aliud ſuccederet, vel illud multis ſeculis interruptũ reſtauraretur, nec Scriptura, nec fidei Regula tradidit. Vtrumq; enim blaſphemũ eſſe, illud Dauidicum conuincit. *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinẽ Melchiſedech.* Quod enim æternum eſt, nec alteri cedit, nec eſſe ſuum intermittit. Chriſtus ergo miſit quidem & ordinauit Apoſtolos; veterẽ ſucceſſionem aboleuit, nouam inſtituit; *tanquã noui teſtamenti mediator quod ſub veteri occultabatur*; tanquã nouæ legis Magiſter cui *vetus lex pædagogus erat*; tãquam *gratiæ & veritatis author*, quã *vmbræ & typi legis præfigurabant.* Sed ſolius Chriſti hoc erat, & eſſe potuit. Omnis enim alius contẽptus, aut diſceſſio à ſucceſſione ſemel à Deo poſita, impia ſemper & nefaria fuit. Impiè diſceſſit Cain à fide Adæ patris, & Seth fratris ſui; vt alterius ciuitatis filiorum huius ſæculi caput, & author eſſet: vt docet Auguſtinus. Nefariè Nemrod ipſius Cham nepos, à ſocietate Noë qui Sethi religionem per manus ei traditam coluit, ſeſe ſeparauit & ad falſos cultus rebelles ſodales traxit. Sceleratè eiectus ille Iſmael, & exhæredatus Eſau, relicta fide Abrahæ & Iſaac patrum ſuorũ, quam à Noe continua ſucceſſione acceperant, Agarenorũ & Idumæorum infideles populos progenuerãt, vt notat Auguſtinus. Data quoque ſemel lege ſemini Abrahæ, & cõſtituto ſacerdotio Aaronico, improbè ſchiſma fecerũt Chore, Dathan, & Abiron reſiſtentes Moyſi & Aaroni. Grauiter peccauit Hieroboã, qui relicto

[Margin: Octaua. Proteſtantũ doctrina contra Succeſſionẽ, eſt ipſiſſima Antichriſti vox. 109. Pſal. Soli Chriſto proprium, veterem Succeſſionẽ abolere. Auguſt. cõt. 2. epiſt. Pelag lib 3. c. 4. ad Gal. 3. Ioan. 1. Hebr. 10. Schiſmata veteris Populi. Gen. 4. Lib. 15 ca. 10. de ciuit. Dei. Gen 10. Lib. 15. ca 8. de Ciui. Dei. Numer. 16.]

A relicto templo Hierosolymitano, erexit vitulos in Samaria, *& fecit peccare populum in* 3. Reg. 12.
excelsis. Nec minor impietas Manasse illius fuit, qui in Garizim monte Samariæ Antiq. lib. 11.
schismaticum templum erexit, æmulum Hierosolymitano: (de quo vide Iosephum) cap. 8.
aut etiam Oniæ, qui simile templum erexit in Aegypto, vt idem commemorat Iosephus de bello Iudaico lib. 7. cap. 30. Denique schismatici erant Samaritani omnes, qui relicta *salute quæ ex Iudæis*, id est, ex sacerdotio Aaronico, siue Cathedra Moysis Ioan. 4.
erat, *coluerant quod nesciebant* vt Saluator dicit. Omnes (inquã) isti, & si qui sunt alij, nefariè & sceleratè à Cathedra Moysis, & à societate populi Dei, quæ ab ipso Adam ad Christum perpetua successione perdurauit, sese segregauerũt. Solus Christus hanc successionem abrumpens, vel potius perficiẽs, nouam instituit ab illis omnibus expectatam, præfiguratam, & diu multúmque promissam. Post Christum autem quia alius mediator expectandus non est, nec aliud testamentum, nec alia lex, nec aliud sacerdotium; Profecto qui successionem & ordinationem semel à Christo in terris positam deserit, aut deseri posse docet, alium se Christũ facit, veréque Antichristum; quales futuros Christus prædixit. *Si quis vobis dixerit, ecce hìc est Christus, ecce illic, nolite credere.* Apostoli enim, id est, totius Christianitatis noui legati, noui missi, noui magistri & Pastores, non nisi à nouo Christo, nouo vncto, nouo Messia, noui Testamenti, nouo mediatore & Saluatore, & (vt Apostolus loquitur) *ab vno homine*, in quo & à quo *facta sunt omnia noua*, dari & constitui possunt. Est ergo ipsissima Antichristi vox, iterũ

Protestantum vox, est ipsamet Antichristi vox.

Matt. 23. Ephes. 2. 2. Cor. 5. Apocal. 21.

B totum orbem defecisse, ideóque iterum Apostolos siue Euangelistas nostro tẽpore datos esse. Sic & veteribus hæreticis interdum se pro Apostolis venditantibus, & vniuersam Ecclesiam contemnentibus, vt hodie nostri effrontes (vt ita dicam) hæretici faciunt, Patres responderunt. Sic Tertullianus de Marcione & Valentino. *Probent*, inquit, *se nouos Apostolos esse; dicant iterum Christum descendisse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterum mortuum, iterum resuscitatum. Sic enim solet Apostolos facere; dare illis præterea virtutem eadem signa edendi quæ & ipse. Volo igitur & virtutes seu miracula eorum proferri.* Hæc ille. Respondeant Tertulliano Protestantes. Blasphemus ille Manichæus *Apostolum se Iesu Christi scripsit*, vt videre est apud Augustinum. Augustinus autem ad tantam blasphemiam satis habet respondere, nullum talem in tota Euangelica & Apostolica scriptura apostolum nominari. Quare hoc verò? nisi quia post Euangelium semel promulgatum, nunquam amplius nouæ fidei Apostoli expectandi essent? Quid, quòd huiusmodi hæreticos qui tam perfrictæ frontis essent, vt aperta voce Ecclesiam præcedentem & maiorum iudicia contemnerent, sic exhorruit semper Christianus orbis, vt tales proprio vocabulo ἄθεοι vocarẽtur, homines *sine Deo in hoc mundo*, vt Apostolus loquitur, & *Ethnici iuxta Christi* præceptum. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Sic & ob hanc causam Arrius vocatur ἄθεος ab Athanasio. Eunomius vocatur ἄθεος à B. Hieron. in Epist. ad Pammachium & Oceanum contra errores Ioan-
C nis Hierosolymitani: Aëtius vocatur ἄθεος in Ecclesiastica historia. Talis etiam multo magis ἄθεος Caluinus cum suis est, qui vniuersa Ecclesia penitus conculcata, sese à nemine ordinatos, pro Apostolis venditant.

Tertullianus in Præscriptionibus.

Nouorum Apostolorum signa.

In lib. cont. epistolã fundamẽti ca. 5.

Ephes. 2. Matt. 18.

Hæretici aptè negãtes Ecclesiam athei à veteribus vocantur.

Serm. 2. contra Arrianos.

Postremò inter Pharisæorum voces, suam successionem & potestatem venditantium, & inter nostras voces, Ecclesiæ Catholicæ Successionem vrgentes, varium discrimen est. Primùm, illi contra Christum hoc prescripserunt; quem ipsorum lex venturum, & illud suum sacerdotium aboliturum manifestè prædixerat: Nos non contra Christum, sed contra Lutherum, Caluinum, & alios nefarios homines, contra latrones & lupos de Successione præscribimus: de quibus aut nominatim vẽturis, aut in genere ita venturis, vt totam Ecclesiam & Cathedram Petri Sedémque Apostolicam condemnaturi essent, aliámque instauraturi aut reformaturi Ecclesiam, nihil in Sacris literis prædictum, aut ab vlla Traditione Apostolica acceptum est. Secundò licuit Pharisæis de sua Successione contra quosuis alios præter Christum præscribere; vt contra Ieroboã & contra Samaritanos in monte Garizin fecerunt; vt legere est apud Iosephũ. Quod & contra Oniam, eiúsque Synagogã in Ægypto legitimè factum ab illis est. Nam & Christus ipse cõtra Samaritanos hoc ipsum fecit, quasi causam Iudæorũ agens contra mulierem Samaritanã. Dicente enim Samaritana illa, *Patres nostri in monte hoc adorauerunt. Et vos dicitis quia Hierosolymis est locus, vbi adorare oportet*, volens videlicet locum & Cathedram veri cultus monti illi Garizim asserere & venditare,

Noua resp.

Varium discrimen inter Pharisæorum voces & nostras de Successione.

Ioan. 10. Actor. 20.

Antiquitat. lib. 13. cap. 6.

Ioan. 4.

Christi successio fuit perpetua. Hierosolymitanā autem illam Sedem negligere & traducere, respondit Christus,po- D
tissimùm quidem de futura vbiq; Adoratione, & de Ecclesia omnium gentium iam-
iam propaganda, obiter tamen & ad rem præsentem dicit; *vos adoratis quod nescitis,*
Nos adoramus quod scimus. Salus enim ex Iudæis est: apertè defendens sedem Hierosolymi-
tanam contra montem Garizim. Sic licet nobis contra schismaticos quoscunque
præscribere. Tertiò Christus habuit successionem, eámque perpetuam, quàm Phari-
3 sæi ignorare non debuerant, ac neque penitus ignorauerunt: sed in thesi veritatem
tenentes, in Hypothesi errauerunt. Erat enim Christus ex semine Dauid oriundus,
ex regia tribu;& ita oriundus vt simul & rex & sacerdos futurus esset; ídque non pla-
nè nouus, sed etiam alij succedens, nempe secundum ordinationem Melchisedec; &
Psal.109. idcirco vno pariter in loco vtrunque prophetatur. *Dixit Dominus Domino meo, &c.*
quòd sit filius Dauid,rex,& *dominaturus inimicis suis*;móxque, *Iurauit Dominus. Tu es Sa-*
cerdos in æternum, &c. quòd videlicet habiturus esset nouum sacerdotium, idémque
æternum, in perpetua sacerdotum eiusdem ordinis successione. Hac etiam de causa
Matth.1. narratur diligenter successionis recta linea in qua Christus natus est, vsque ad Abra-
Luc.3. ham,& vsque ad Adam. Quartò cùm Apostoli à Cathedra Moysis discederent,præ-
4. teritam eius cathedræ gubernationem non condemnauerunt; imò vsque ad descen-
sionem Spiritus Sancti ipsi Synagogæ obedientes erant, vt in superiori Controuer-
sia ostendimus. Post cœptam verò Euangelij prædicationem,diu quoque honora-
Lib.2.cap.11. runt Synagogam; nec discessionem à Moyse statim docuerunt, vt Apostolo Paulo E
Actor.21. falsò quidam imposuerunt: imò quasdam eius ceremonias etiam in Concilio suo
Act 15. Hierosolymitano Christianis obseruandas præceperunt, ne quæ iam mortua erat,
etiam mortifera semper fuisse lex Mosayca videretur, vt ritus gentium. De quo ho-
nore Synagogæ vide Augustinum Epistola 19. Nostri autem sic recedūt ab Ecclesia
5. Romana, vt dicant eam his multis seculis ipsi Antichristo seruisse. Quintò animad-
1. uertendum est,quàm variis modis & rationibus Iudæis in hac parte prospectum erat,
Iudæi de abolenda veteri Successione multis modis præmoniti sunt. vt de veteri abolita successione non offenderentur. Primùm tota vetus lex ceremo-
niarum typis, sacrificiorum vmbris, frequentibus Prophetiis admonebat hac de re
populum. Vnde Christus, volens de sua extraordinaria hac prædicatione, vt videba-
Ioan.5. tur, satisfacere Iudæis; *Scrutamini*, inquit, *Scripturas, quia illæ testimonium perhibent de me.*
2. Et iterum, *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi; de me enim ille loquutus est.* Secundò, datus
Matt.3. est præcursor Ioannes, qui *pararet viam eius*. Tertiò, non prius prædicare cœpit,& le-
3. gatione accepta fungi, quàm publicè & Patris vocem de cœlo accepisset,& Spiritus
4 Sanctus in columbæ specie super eum descendisset. Quartò, *habeo*, inquit, *testimonium*
Ioan.5. *maius Ioanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimo-*
nium perhibent de me, quia Pater misit me. Quæ quidem opera sua multis in locis vrget,ne
Ioan.10. de sua missione dubitarent. Rogatus enim à Iudæis. *Quousque animam nostram tollis? dic*
nobis palam, si tu es Christus; respondit eis. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testi-* F
5. *monium perhibent de me.* Quintò, non ex se quicquam Christus ipse aut loquitur aut
Ioan.7. docet, aut facit; sed omnia ex mandato, & voluntate Patris. Hinc illæ voces. *Mea*
6 *doctrina nō est mea sed eius qui misit me Patris*, & alia similia quàm plurima.Sextò,sibi ipsi
testimonium perhibere non vult. *Si ego, inquit, testimonium perhibeo de meipso, testi-*
Ioan.5. *monium meum non est verum.* Rursum Apostoli à Christo expressè mittuntur, multis
7 Marc.vlt. & variis in locis, vt suprà est citatum. Addita sunt miracula, *Domino cooperante &*
8 *sermonem confirmante sequentibus signis.* Denique ipse Paulus,extra ordinem & immedia-
Pauli extraordinaria vocatio quot modis defensa. tè à Deo vocatus, vide quid fecerit. Primò hanc suam è cælo vocationem, Iu-
dæis Act.9. & 22. Gentibus ad Gal.1. diligenter inculcat. Secundò, quanuis sic vo-
catus, ab Ecclesia tamen ordinationem accipit. *Segregate mihi Paulum & Barnabam,*
Act. 13. *&c.* Nam antea *iuit in Arabiam*, vt scribit ad Galat.1. ídque *quia nondum doctor sed*
Hom. 21. in Acta Apost. *discipulus esset*, vt notauit Chrysostomus. Tertiò, confert Euangelium cum aliis co-
Ad Gal.2. apostolis suis, *ne forte in vanum curreret aut cucurrisset*, de qua re infrà plura dicemus.
Lib.7.ca.2. Quartò, virtutibus & signis vocatio ipsius commendatur. Nihil horum omnium
2.Cor.12.& 2.Thess.3. quæ vel in Christo, vel in Apostolis, vel in vno Paulo, facta conspicimus, ne minimū
quidem in abolenda tot seculorum successione fecerunt hodie isti pestilentissimi se-
ductores pro sua vocatione confirmanda, qui se tamen pro nouis Apostolis & Euan-
gelistis haberi volunt. Quare cum Saluatore concludimus. Isti homines testimoniū
perhibent

A perhibent de ſemetipſis, ergo teſtimonium eorum non eſt verum. Et rurſum, indubitatè ad eum hominem pertinent, de quo dixit Iudæis Chriſtus. *Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Hic Antichriſtus eſt; & ad hunc pertinent quicunque veniunt in nomine ſuo; id eſt à nemine miſſi aut ordinati. Sunt ergo omnes hodie noui prædicantes, à Luthero vel Caluino originem trahentes, aut alij quicunque à principali ſucceſſione diſcedentes, deteſtandi, & fugiendi, tanquam veriſſimi Antichriſti præcurſores. Quærendum autem de rebus fidei iudicium ab illis ſolis, qui in Paſtorali ſeu Epiſcopali officio ſuccedunt & permanent.

Proteſtantes cõuincuntur veri eſſe præcurſores Antichriſti. Ioan. 5.

De Principium ſecularium iudicio in cauſis fidei quid Catholici ſentiant, quid hodie Proteſtantes: vbi noua apud Anglos Laicocephalorum ſecta manifeſtatur.

CAPVT XVII.

PRINCEPS ſecularis Chriſtianus aut vlla alia ſecularis poteſtas, ſiue in vno, ſiue in pluribus poſita, de cauſis fidei nullum iudicium ferre poteſt, magis quàm vnus quiuis è plebe.

Aſſertio Quarta.

B Senſus eſt, Principem ſecularem, aut alium quemcunque magiſtratum vel etiam communitatem politicam quatenus talis princeps magiſtratus, aut communitas eſt, vtcunque Chriſtiana & fidelis, non poſſe ſua aliqua Authoritate, aut doctrinam fidei tradere, aut leges Eccleſiaſticas condere, aut de dogmate controuerſo iudicare, aut formam inuocationis & cultus diuini, vel adminiſtrandi Sacramenta præſcribere, aut aliis denique Authoritatem docendi dare. Non negatur Principi Magiſtratui vel cõmunitati poteſtas, peruerſa docentes corporali pœna puniendi, legéſque pro Eccleſiæ pace ferendi, dogmata promulgandi, defendendi, & contra violatores vindicandi. Hoc Chriſtianorum Principum & Magiſtratuum officium ſemper fuiſſe, Conſtantini magni, Theodoſij Magni, Marciani, Iuſtiniani, Conſtantini quarti, Caroli magni, ac poſtremò ſempiterna memoria digni Caroli Quinti, aliorúmque multorum Imperatorum latæ leges & res geſtæ, luculenter demonſtrant. Nam & hodie, propter hanc Eccleſiæ curam, honorificis titulis Hiſpanorum rex Catholicus, Gallorum Chriſtianiſſimus, Anglorum Defenſor fidei nuncupantur. At in rebus fidei iudicium exercuiſſe, ſententiam de dogmate tuliſſe, cultus religionis præſcripſiſſe, nemo Catholicus princeps legitur. Adiicitur autem hoc loco hæc diſputatio propter manifeſtos hodie *Laicocephalos*, ſectam Proteſtantum ab aliis pleriſque & Lutheranis, & Caluiniſtis, & Anabaptiſtis in hoc vno articulo diuerſam. Hæc ſecta initio quidem Lutheranis ferè omnibus communis fuit, qui ad officium docendi à nemine, vt oſtendimus, ordinati; Poteſtatem illam à ſeculari Magiſtratu acceperunt. Sic enim Lutherus ſe à duce Saxoniæ miſſum fuiſſe iactitat, & docet Muſculus, *in corrupto Eccleſiæ ſtatu, non eſſe cauſam, cur miniſter Chriſti à pio Magiſtratu, vel principe ad prædicandum Euangelium vocatus, de vocatione ſua hæſitet ac fluctuet.* Sic & Brentius in prolegomenis. *Licebit,* inquit, *pio ac docto viro in Eccleſia ad quam conſenſu populi & Magiſtratus vocatus eſt, Euangelium annunciare, & ſacramenta adminiſtrare.* Sic & Melanchthon pertinere vult emendationem Eccleſiarum ad Magiſtratus officium, præſertim ceſſantibus Epiſcopis & aduerſantibus Euangelio. Iſti ergo omnes Lutherani Authoritatem docendi quæ ad fidem pertinent, in corrupto quem fingunt Eccleſiæ ſtatu, à Magiſtratu & Principe deriuant. Cæterùm tamen non fuit horum hominum ſententia, Poteſtatem iſtam ad Principem pertinere tanquam Principem, ſed tanquam vnum de populo fideli, & tanquam Eccleſiæ membrum. Apertiſſimè hac in re mentem ſuam ac ſuorum explicuit Melanchthon loco citato: *Quòd aliqui* (inquit) *dicunt magiſtratum prophanum non eſſe iudicem Controuerſiarum de dogmatibus, vera & explicata reſponſio eſt; Eccleſiam eſſe iudicem, & ſequi normam Euangelij in iudicando. Cùm autem Magiſtratus pius verè ſit membrum Eccleſiæ, indicet & ipſe cum aliis piis & eruditis, iuxta normam quam dixi. Omnibus enim Eccleſiæ*

Laicocephali, Anglocaluiniſtarum ſecta.

C

In locis communibus de miniſtris Eccleſiæ.

In locis com. cap. de Magi. de ciuili.

Prima Proteſtantum ſententia.

membris dictum est. Attendite vobis à falsis prophetis. Et iterum. *Si quis aliud affert Euangelium, Anathema sit. Quare vt cæteri pij, ita & Magistratus considerent dogmata, & si quis falsa doceat, hunc iudicent esse anathema, aut compescant.* Brentius quoque hac de causa populum & Magistratum coniunxit in verbis suprà citatis. In suis quoque Prolegomenis, post longam hac de re disputationem concludit, quòd *sicut quilibet priuatus priuatam, ita princeps publicam habeat de doctrina religionis iudicandi potestatem.* Ex eisdem quoque fere fundamentis & scripturis, hanc Magistratui Authoritatem asserit, ex quibus ipsi populo & singulis fidelibus. Hanc verò etiam omnium Protestantum communem sententiam fuisse responsio illorum postrema ad Heldũ Cæsaris legatum vltimo Februarij anno 1537. in Conuentu Smalcaldico facta, manifestè ostendit. Dicunt *iudicandi de fide potestatem nõ ad solum Pontificem & Episcopos, verùm ad Ecclesiam pertinere: quo quidem in numero sint etiam Reges & cæteri ordines.* Hæc ibi illi. Longiùs tamen progressus est Brentius, quàm Melanchthon & cæteri Lutherani. Siquidem iste ex Scripturis & exemplis ostendere nititur, etiam iudicium & definitionem de doctrina, quæ sit vera quæ falsa, propriè ad Christianos Principes pertinere. At Melanchthon non aliud principi quàm singulis fidelibus iudicium tribuit: & apertum discrimen ponit inter Euangelii doctorem, & Magistratum. *Euangelij*, inquit, *doctor proponit verbum Dei; deinde coercet rebelles voce Euangelij, & excommunicatione, sine vi corporali: Magistratus vero custos est externæ disciplinæ & pacis, & armatus gladio punit contumaces*, móxque ostendit, *Magistratũ disciplinæ quidem custodem esse circa vtrámque decalogi tabulam*: sed addit, *quod ad externos mores attinet.* Et iterum, *prohibere & punire idolorum cultus*; Et rursum: *externa delicta prohibere propter gloriam Dei*: denique, *curare vt Ecclesiæ rectè doceantur.* Hæc ille loco iam citato. Quæ omnia nos antea principi Christiano concessimus. Denique in examine ordinandorum hanc suam sententiam apertiùs tradit. *Non condant*, inquit, *dogmata in Ecclesia, nec instituant cultus vt fert Nabuchodonosor. Et recens in scripto, cui titulus est, interim, Potestas politica extra metas egressa est.* Hæc ille. Melanchthoni hac in parte consentiunt & Magdeburgenses, & Caluinus, & alii plerique. Aiunt enim Magdeburgenses in præfatione Cent. 7. *Sint sane Magistratus membra Ecclesiæ, flagrent quoque zelo pietatis, sed non sint capita Ecclesiæ: quia ipsis non competit iste primatus.* Hæc illi. Lutherus verò in scripto contra articulos Louanienses tom. 2. adhuc apertiùs. *Non est* (inquit) *Regum aut Principum etiam veram doctrinam confirmare, sed ei subiici & seruire.* Hæc ille. Quam sententiam adhuc fusiùs & acrius persequitur in libro *de seculari potestate.* Omnium autem copiosissimè Caluinus in hæc verba. *Sed interim sunt homines inconsiderati qui faciunt illos nimis spirituales. Et hoc vitium passim regnat in Germania. In his etiam regionibus nimium grassatur. Et nunc sentimus quales fructus nascantur ex illa radice, quòd scilicet Principes, & quicunque potiuntur imperio, putent se ita spirituales esse, vt nullum sit amplius Ecclesiasticum regimẽ. Et hoc sacrilegium apud eos grassatur, quia non possunt metiri suum officium certis & legitimis finibus: sed non putant posse se regnare, nisi aboleant omnẽ Ecclesiæ Authoritatem, & sint summi Iudices, tam in doctrina quàm in toto spirituali regimine.* Hæc ille. in comment. in Amos cap. 7. Atque hæc quidem illustrium magis Protestantum concors sententia est. At verò isti Laicocephali, quorum facile Princeps Brentius videri potest, volunt principes Christianos etiam de ipsa doctrina cognoscere & iudicare, posséque ac debere non solum falsos Prophetas punire, sed etiam decernere ac promulgare, qui sint falsi Prophetæ, qui non; ideóque (nam inde hoc consequitur) habere eos Potestatem constituendi ministros, & deponendi; nec solùm in perturbato rerum statu, vt Musculus & Melanchthon cæteríque posuerunt, sed etiam semper in quocunque Ecclesiæ statu. Hoc enim ad ius Regale Principis Christiani, & Potestatem principaliter & necessariò, planéq; essentialiter pertinere. Hinc factum est, vt Caluinistæ Angli, etiam iuramentum hac de re ab omnibus exigant, quotquot vel in facultate aliqua scholastica promouentur, vel beneficium aliquod Ecclesiasticum suscipiunt, vel denique Magistratum aliquem in republica gerũt. Iurare enim conceptis verbis coguntur Principem in causis omnibus etiam Ecclesiasticis vnicum esse & supremum caput seu gubernatorem. Nec minus habetur læsæ Maiestatis reus hoc iuramentum qui detrectat, quàm qui etiam in temporalibus supremum caput Regem esse negaret. Quanquam tamen & in ipsa Anglia, Puritanorum secta cæteris Caluinistis Laicocephalis, vt in alis multis, ita hac in re apertè contradicit; nec vnquam se prædicto iuramento obstringere voluit,

Brentius plus tribuit principibus quã Melanthon.

Melanchthonis sententia mollior.

Magdeburgensium sententia.

Lutheri.

Caluini.

Plura de hac re Caluinus. Inst. li. 4. c. 11. par. 3. & seq.

Laicocephalorũ Sententia.

A luit. Imò iam dudum Cantuarienſis pſeudoantiſtes & falſi nominis Archiepiſcopus, ſuſpenſus ab officio & omni Iuriſdictione epiſcopali diu mãſit, quòd ſuorum ſeditioſas prophetias compeſcere, & in cauſa quadam matrimoniali, quum ſententiam à ſe latam Regina tanquam ſupremum Caput reuocaſſet, reuocationi illi acquieſcere noluit. Iſta ergo hæreſis, quia etiam ſub iuramento à Catholicis exigitur; quia magnis Scripturarum & exemplorum fundamentis niti videtur; quia quartus error eſt circa iudicium dogmatum, vt initiò notauimus; quia denique, vt in vicina Anglia penitus præualuit, ſic in omnibus monarchiis, vbi hæreſis hodierna obtinere poſthac poterit, veriſimiliter eſt præualitura; eius fundamenta præcipua conuellemus: Nempe ex Scripturis & Regum veteris Teſtamẽti exemplis petita. Nam omnia tractare, quæ ex Eccleſiæ hiſtoria mendaciſſimè ab illis hac de re etiam conſcriptis libris congeſta ſunt, nimis eſſet prolixũ, & parum lectori fructuoſum. Tamẽ quæ ex hiſtoria eccleſiaſtica & Regum Chriſtianorum geſtis, circa hanc quæſtionem cognoſcere vtile futurum eſſet, nos data poſtmodum occaſione, copioſè proferemus.

Catholica Sententia multis Argumentis confirmatur.

CAPVT XVIII.

B

ANTE omnia autem veritatem hac in re Catholicam paucis, ſed validiſſimis argumentis confirmabimus. Primùm itaque quum in Eccleſia Dei is Ordo ſit, vt alij ſint paſtores, alij oues, (vt iam demonſtratum eſt) Principes ſeculares numero ouium nõ paſtorum habendos eſſe, per ſe eſt euidentiſſimum. Siquidem paſtor nemo fit niſi legitima facta ad hoc Munus vocatione, electione, ordinatione, vt eſt iã à nobis prolixè diſputatum. Idcirco Gregorius Nazanzenus Conſtantinopolitanus tunc epiſcopus, *in Oratione ad ſubditos timore perculſos & Imperatorem iraſcentem*, his verbis Imperatorem alloquitur. *Num ſermonem ſuſcipitis liberum, & quòd lex Chriſti vos meæ poteſtati, meóque ſubiecit tribunali?* Et iterum paulo pòſt. Suſcipe adhuc vocem liberiorem. *Scio te ouem eſſe mei gregis ſacri ſacram.* Nõ altaris ſacerdotem, vt aut ſceleratè aut ignorãter vertit Muſculus. Eadem libertate Ambroſius etiam offenſo Imperatori ſcribit. *Quid honorificentius, quàm vt Imperator Eccleſiæ filius eſſe dicatur? Imperator enim bonus intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt.* Hæc ille. Eccleſię autẽ nomine Ambroſius hic paſtores Eccleſiæ intelligit. Alioqui vt Eccleſia pro toto myſtico corpore accipitur, cuius ſolum vitale caput Chriſtus ſit, etiam quicunque paſtor & Apoſtolus filius Eccleſiæ eſt, & intra Eccleſiam. Nam & ſic Caluinus ipſe hæc Ambroſij verba
C contra iſtos Laicocephalos tractauit. *Magiſtratus*, inquit, *ſi pius eſt, eximere ſe nolet à communi filiorum Dei ſubiectione, cuius non poſtrema pars eſt Eccleſiæ ex verbo Dei iudicãti ſe ſubiicere: tantum abeſt, vt iudicium illud ab Eccleſia tollere debeant. Quid enim honorificentius, ait Ambroſius*, &c. Hæc ille. Hoc diſcrimẽ apud veteres ſcriptores ſemper obſeruare licet, vt epiſcopi Eccleſiæ Dei, Magiſtratus & principes filios, alios autem epiſcopos & ſacerdotes fratres appellẽt. Sic Dulcitio & Marcellino Tribunis, Bonifacio Comiti, Apringio Iudici, aliíſque diuerſis ſcribens Auguſtinus ſemper eos filios vocat. Imò in Epiſtola ad Marcellinum, agens vt Donatiſtis parceretur in cauſa quadam criminali, quia hoc ſuæ Diœceſi neceſſarium iudicabat. *Si non audis* (inquit) *amicũ petentem, audi epiſcopum conſulentem: quamuis quoniam Chriſtiano loquor, maximè in tali cauſa, non arroganter dixerim, audire te epiſcopum conuenit iubentem, domine eximie & merito inſignis atque chariſſime fili.* Hæc ille. Sic cùm Conſtantinus Imperator longa oratione epiſcopos in Niceno Cõcilio exhortatus eſſet; *hæc*, inquit Theodoretus, *tanquam filius amantiſſimus epiſcopis & ſacerdotibus velut patribus propoſuit.* Infinita huiuſmodi exempla occurrunt. Sed his paucis breuitatis cauſa contenti erimus.

Reges ſunt oues non Paſtores.

Gregorij Nazãzeni libera profeſſio.

Epiſt. 32.

Imperator Eccleſiæ filius.

Inſt. lib. 4. ca. 11. parag. 4.

Reges & magiſtratus Epiſcoporum filij.

Epiſt. 16. 159. 169. 182.

Epiſt. 159.

Lib. 1. cap. 4. hiſto. Eccleſ.

Ne verò ſolos hac in re epiſcopos & ſacerdotes quaſi in ſua cauſa iudices adduxiſſe videamur, Imperatorum aliquot Chriſtianorum voces ſubiiciemus, quibus in cauſis fidei ſe ouium & diſcipulorum, non paſtorum & doctorum loco conſiſtere ipſimet fatebantur. Conſtantinus Magnus, cùm epiſcopi quidam libellos

Imperatorũ ipſorum voces ſe pro Ouibus Eccleſiæ agnoſcentium.

Constantini magni.
Ruff. lib. 1. cap. 2. hist. Eccles.
Lib. 4. ca. 14. de vita Constantini.
Valentiniani Seniorũ.
Lib. 6. cap. 7.
Lib. 7. cap. 12
Theodosij magni.
Imperatoriæ obedientiæ illustre exemplum.
Lib. 5. cap. 17.
Lib. 12. ca. 12.

delatorios ei porrigerent; respondit. *Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis iudicãdi.* D
Alibi verò Episcopis multis præsentibus dixisse cum scribit Eusebius. *Vos intra Ecclesiam, ego extra Ecclesiam à Deo Episcopus constitutus sum.* Agnoscit pius Imperator se externis rebus præesse, non Ecclesiasticis. Valentinianus quoque senior Catholicus Imperator rogatus ab Episcopis vt Synodus conuocaretur, respondit; *sibi qui vnus è laicorum numero erat, non licere se eiusmodi negotiis interponere. Et ideo sacerdotes & Episcopi, quibus hæc curæ sunt, seorsim per se conueniant.* Hæc ille, apud Sozomenum & in Tripartita historia, & apud Paulum Diaconum in additionibus ad Eutropium, & apud Ambrosium epi. 32. vtcunque Nicephorus multo illis posterior, & propterea minus fide dignus, paulo aliter hoc responsum referat. Cuius tamen vnius verba contra tot alios & Antiquitate & Authoritate præstantiores semper contentiosè vrgent Protestantes. Sic in electione futuri Episcopi Mediolanensis, monet idem Imperator Episcopos vt talem eligant, *cui & nos*, inquit, *qui gubernamus Imperium, syncerè capita nostra submittamus.* Paulus Diaconus ibidem. Theodosius primus Imperator, adeo se ouem gregis dominici non pastorem agnouit, vt non solùm à S. Ambrosio excommunicatus pareret, sed præterea, cùm ex more orientalium Ecclesiarũ, intra cancellos chori communicaturus consideret, ideóque ei ab Ambrosio Episcopo per Diaconum nunciaretur, ad loca illa interiora solis sacerdotibus aditum patere; & iubere propterea Episcopum vt exeat, & cum aliis Laicis consistat; iterum paruerit; atq; ita paruerit, vt in Orientem rediens, & rogatus à Nectario Constantinopolitano Pa- E
triarcha cancellos de more ingredi, recusauerit dicens; *Vix se tandem didicisse, quid inter Imperatorem intersit & Episcopum.* Vide Theodoretum & Nicephorum. Idem de aliis permultis Imperatoribus & regibus Christianis facile demonstrari posset. Sed hæc tria trium potentissimorum & antiquissimorum Imperatorum exempla, instar omnium esse debent; præsertim cùm isti non minus Ecclesiasticas res curarint, quàm alij quicunque Imperatores, quorum res gestas aduersarii producunt, vt doctrinæ Iudicium & supremam in causis Ecclesiasticis Potestatem penes Imperatores olim fuisse ostendant.

Secunda ratio.
Apud Athanasium in epist. ad solitariã vitã agentes.
Distincta sunt Imperatorum & episcoporũ officia.
Suidas in verbo Leontius.
Hilarius.
Athanasius vbi suprà.
Iudices Laici non debent cognoscere causas Laicorum.
Imperatorem præsidere episcopis, Antichristianum est.
Ambrosius epistol. 33. ad sororem.
Nullum est ius Imperiale in diuina.
Ambrosius recusat tradere templa hæreticis etiam iubẽte Imperatore.

Iam verò (quæ secunda ratio esse potest) distincta semper fuerunt pastorum & Imperatorum officia; & hanc distinctionem vrgere diligentissimè sancti Patres soliti sunt, cùm aliquando Imperatores ab hæreticis incitati, ita se rebus Ecclesiasticis immiscerent, vt de illis Iudicium ipsi sibi arrogarent. Quum Constantius Imperator Athanasium Episcopum communibus omnium suffragiis deponi vellet, & hac de causa ad Hosium Cordubensem Episcopum scriberet, respondit ei per literas Hosius; *Ne te misceas Imperator rebus Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit. Nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit.* Hæc ille. Móxque ad probationem adfert illud Saluatoris. *Date quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Sic eidem Constantio in simili causa respondit Leontius Tripolitanus Episcopus postea Martyr, F
vt est apud Suidam. *Miror*, inquit, *quomodo ad alia vocatus, aliis rebus te immisceas. Militaribus enim & Politicis rebus præfectus, in his quæ ad solos Episcopos pertinent, præesse vis.* Nec aliter eidem Constantio scripsit Hilarius. *Prouideat*, inquit, *clementia tua vt ad omnes vbiq; iudices prouinciarum ad quos sola cura publicorum negotiorum pertinere debet, scribatur; ne post hac præsumant atque vsurpent cognoscere causas clericorum, &c.* In libro imperfecto ad eundem. Athanasius verò hunc eundem Imperatorem quia de fide cognoscere voluit, Antichristum pronunciat. *Quid hic* (ait) *quod Antichristi sit omisit? Si quidem iam denuo in locum Ecclesiasticæ cognitionis, suum Palatium tribunal earum causarum constituit, séque earum litium summum Principem & Authorem facit,* Et paulò post. *Quis videns eum in decernendo principem se facere Episcoporum, & præsidere iudiciis Ecclesiasticis, non meritò dicat illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est?* Hæc ille & alia multa in Epistola ad solitariam vitam agentes, versus finem. Eandẽ distinctionem vtriusque functionis contra Valentinianum iuniorem vrget Ambrosius. Sic enim ei respondit. *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina sunt, Imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere. Scriptum est. Date quæ Dei sunt Deo, quæ Cæsaris sunt Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ.* Hæc ille ad Imperatorem præsens, vt refert ipsemet; nolens videlicet poscenti Imperatori Basilicas seu templa tradere, in quibus Arriani docerent. In ipsa autem fidei causa, tùm apertissimè docet Episcopos de Imperatoribus iudicare, non contrà;

A contrà; tùm etiam ne vlla de fide iudicandi vel species penes Imperatorem esse videretur, recusat in Palatio tractare de fide. Vocatus enim ab Imperatore vt cum Auxētio Hæretico coram se tractaret: *Si tractandum est*, inquit, *tractare in Ecclesia didici, quod maiores fecerunt mei. Si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino, qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus.* Intelligit autem in Niceno Concilio primo. Hæc ille. Apertiùs quoque in eadem Epistola distinctionem hanc docet. *Quando*, inquit, *audisti clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt sacerdotalis iuris simus immemores? & quod Deus donauit mihi, aliis putem esse credendum? At certè si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est qui abnuat in causa fidei, in causa inquam, fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare?* Hæc ille. Tantundem verò & ante eum Athanasius in simili causa scripsit. *Si iudicium est Episcoporum, quid commune cum eo habeat Imperator? Sin contrà ista minis Cæsaris conflantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis? Quando à condito æuo auditum est Iudicium Ecclesiæ ab Imperatore Authoritatem suam accepisse, aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ antehac Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt. Sed neque patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit. Paulus Apostolus habebat amicos in Cæsaris familia* (eos enim salutari iubet ad Philip. vltimo) *non tamen eos in iudicio socios assumpsit.* Hæc ille. Sub Valente quoque Imperatore Arriano, cùm is similem B tyrannidem exerceret, & per præfectos suos ad Arrianismum populum incitaret, cōstanter ab Episcopis & pastoribus restitum est. In Edessa vrbe, cùm præsente tota multitudine, hortaretur præfectus Eulogium præsbyterum, *vt cum Imperatore communicaret*, respondit ille, *Nunquid cum Imperio est etiam sacerdotij dignitatem Imperator consequutus? Nos verò pastorem habemus, cuius nutum sequamur.* Obserua autem quòd omnes hi patres non ideo hos Imperatores arguebant, eò quòd vel seclusis Episcopis soli de his rebus iudicare vellent; (nam & Episcoporum opera vsi sunt) vel minis & vi agerent; vel denique quòd hæretici cùm essent, aut hæreticis fauentes, tale de rebus fidei Iudicium sibi sumerent; (sicuti aduersarij fingunt, vt tam apertissimis testimoniis aliquid respondisse videantur) sed simpliciter hoc in eis damnant, quòd seculares principes quum essent, ad reipub. curam vocati, &c. de fide tamen & de Ecclesiæ negotiis, ad quæ tractanda vocati non essent, iudicium sibi & potestatem arrogarent. Hoc enim omnia eorum verba loquuntur, vt consideranti patet.

Recusat tractare de fide in palatio.

In causa fidei Episcopi de Imperatoribus iudicant.

Athanasius. In epist. ad solitariā vitā agentes.

Iudiciū Ecclesiæ Authoritatē ab Imperatore nunquā accepit.

Vide Theodor. lib. 4. ca. 16.

Obiectionis aduersariæ Remotio.

Quòd si verò quis Imperatorum ipsorum hac in re voces desideret, legat Augustinum Epist. 162. vbi Constantinus Magnus de causa Cæciliani Episcopi iudicauit quidem, sed ita, *vt à Sanctis antistitibus veniam postea petiturus esset*: Videat quoque legem Valentiniani senioris apud Ambrosium. Scilicet, *in causa fidei vel Ecclesiastici alicuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Hæc enim verba rescripti* C *sunt: hoc est sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare.* Certè in Concilio Chalcedonensi Imperatoris commissarij siue iudices dicunt. *Quod placuit Reuerendo Concilio de sancta fide, ipsum nos doceat.* Tantundem ipse Imperator Marcianus ibidem dicit: *Sacerdotes*, inquit, *quid obseruari in religione debeat, perspicua definitione docuerunt.* Idem quoque in Orat. ad Concilium habita, Act. 5. *Nos*, inquit, *non ad ostendendam potentiam, sed ad fidem confirmandam, ad præsentem Synodum venimus; exemplo religiosi Imperatoris Constantini*: de quo sane Ambrosius scripsit Epistola 32. quòd *nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit sacerdotibus iudicium.* Hoc etiam nomine laudat idem Ambrosius in Concilio Aquileiensi Imperatorem Gratianum, *quòd noluit iniuriam facere sacerdotibus, sed ipsos interpretes constituit Episcopos.* Nec aliter Theodosius 2. ad Concilium Ephesinum loquitur, vt est apud Cyrillum Tomo 4. inter Epistolas: & apud Gratianum distinc. 96. cap. *Satis euidenter.* Misit enim ad Concilium Candidianum Comitem; *Sed* (inquit Imperator) *in nullis quæ facienda sunt, de piis dogmatibus quæstiones communicare. Illicitum namque est, eum qui non sit ex ordine Sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis se immiscere tractatibus.* In eandem sententiam videre licet, Iustiniani quoque constitutionem 123. ex translatione Haloandri; ac postremò Basilii Imperatoris verba in Concilio generali 8. in orat. ad Concilium habita: Tomo 3. Concil. Omnes sane disertis verbis profitentur, Ecclesiastica negotia, & maximè ea quæ sunt fidei, ad solos Episcopos non ad se pertinere.

Principum ipsorum hac de re confessio. Augustin. epist. 162.

Constātini magni.

Valentiniani Senioris. Ambrosius epist. 32.

Martiani. Cōcil. Chalcedon. Act. 5. Action. 5.

Ambros. in Conc. Aquileiensi. Gratiani.

Epistol. 17.

Theodosii 2.

Iustiniani.

Basilij.

Tertia ratio erit, quod potestas docendi & discernendi ea quæ ad fidem spectant,

Tertia ratio.

est potestas spiritualis diuinitus data iis qui ad hoc munus vel legitimè ordinati sunt, vel extra ordinationem à Deo euidenti signo vocati. Hoc ex his quæ antea disputata sunt satis elucescit. Euidentissimè tamen vna illa Apostoli Pauli vox hoc confirmat, qua & Episcopos & Pastores alloquens: *Attendite*, ait, *gregi in quo vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei.* Quod etiam pleniùs docet in priore ad Corinthios ostendens, ideo non omnes esse Doctores nec omnes Prophetas, quia *diuisiones gratiarum, ministrationum, & operationum sunt*, sed ab vno Spiritu. Principes verò & Magistratus Laici hanc gratiam, seu charisma, à Deo non acceperunt: Nam illa datur per impositionem manuum Præsbyterii, vt ex Apostoli verbis, *Noli negligere gratiam, &c.* iam superius copiosè ostensum est: & idcirco vocat Petrus Potestatem secularem humanam creationem: *Subiecti*, inquit, *estote omni humanæ creaturæ*, siue* creationi, *propter Deum, siue Regi, &c.* quia videlicet per homines & ab hominibus confertur humano consensu, consuetudine, lege. Neque verò quicquam valet aduersariorum hìc tergiuersatio, quòd charisma hoc doctrinę intelligatur in ipso officio prædicandi, quod illi principibus non tribuunt; non autem in Potestate de rebus fidei iudicandi. Primùm enim quis nō videt eorum esse de fide iudicare, quorum est eam docere, & quos audiri Christus iubet? Iuxta id quod Apostolus dicit. *Loquimur vobis non ex doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus: spiritualia spiritualibus comparantes.* Hoc est, Non sic loquuti sumus vobis, quasi ad docendum vocati, doctrinam Spiritus siue à Spiritu Dei non haberemus: sed doctrinam spiritualem ex ipso S. Spiritus instinctu, vos docuimus. Deinde ipsa ratio ostendit, iudicium ipsum de doctrina, maius & excellentius esse, quàm officium docendi. Si quidem hoc quibusuis verbi ministris, illud autē Episcoporum aut Synodorum semper fuit, vel vt isti volunt, etiam Principū. Si ergo quod minus est, à solo Deo est per impositionem manuum, &c. multo magis quod in eodem genere maius & excellētius est, non nisi à Deo erit per ordinationem externā. Rursum vt de rebus fidei iudicetur, debet fieri (vt aduersarii ipsi fatentur) diligēs Scripturarū collatio; quæ & pręsentem industriam requirit, & præterea sensus habere debet olim ad hoc exercitatos. Nam *perfectorum*, id est in doctrina fidei peritorum, *est solidus cibus; eorum qui pro ipsa consuetudine, exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.* Ideóq; Ambrosius quum ab Imperatore in Palatium vocaretur de fide responsurus, *Si docendus*, inquit, *est Episcopus à Laico, Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat.* At Principes sic in cognitione scripturarum versatos esse oportere, vt hoc præstare valeant, & ipsos aduersarios pudet asserere. Quartò sic solis Episcopis & sacerdotibus hoc doctrinæ iudicium Christus commisit, vt nulla facta sit, aut in Euangelio, aut in literis Apostolicis, huiusmodi potestatis mentio principibus Christianis datæ, aut aliquādo tribuendæ: maximè, vbi Apostolus ex proposito de potestate docendi Ecclesiæ relicta disputat. Obediētiam tamē principibus debitam, quanuis adhuc Ethnicis, diligenter docent Apostoli. Nec excusationis loco esse potest quòd nec dum aliqui principes Christiani essent, (maximè apud tales aduersarios qui ex solo scripto Dei verbo omnia definiri volunt) quòd in veteri lege cùm nondum Rex in Israël esset, ac nec longo tempore futurus esset, tamen officium futuri regis diligenter describitur.

Postremò, ad multa & longè maxima inconueniētia, hæc aduersariorum positio ducit. Primùm enim hoc longè absurdissimū sequeretur, pro ratione cuiusque regionis & regni, fidem quoque fore diuersam: dum singuli reges quod ipsis melius videbitur, in religione statuent. Nam aut illorū hìc voluntas valebit, (& sic nunquā erit certa & constans fidei vnitas) aut nō valebit, & sic erūt perpetua bella: vel ciuilia in ipso populo, vel externa cū aliis regibus. Præterea nulla vna regio eandē fidē cōstanter tenebit, sed pro voluntate noui Principis in annos mutabitur. Cuius rei miserabile exēplū vicina est nostra Anglia, quę sub Hērico 8. schismatica facta, mox sub Edouardo puero, è Lutheranismo ad Caluinismū transiit. Deinde sub Maria Catholica, ad Ecclesię gremiū reuersa, mox sub Elizabetha ad Caluinismū est relapsa, futura iamdudū Puritanorum opera, adhuc Memnonitica penéq; Anabaptistica, nisi sola Authoritas Regia (eiectis illius sectæ Ministris) vi magna sese opposuisset, & fortiter restitisset. Vt nihil hìc dicā de domo charitatis, de superilluminatis, aliísq; sectis antea inauditis, eadē authoritate regia diligēter ibidē repressis. Causa autē horū est, quod Reges singuli in suo regno supremi sunt, nec vni summo Imperatori omnes parent, nec vel à suo populo,

Suprà cap. 7. & seq. Act. 20. 1. Cor. 10. 1. Tim. 4. 1. Petr 2. * κτίσει. Obiectionis remotio. 1. Luc. 10. 1. Cor. 2. 2. 3. Ad Hebr. 5. Epist. 32. 4. Scripturæ obedientiam principibus debitā docent, potestatē iudicandi de fide in illis nō docent. 1. Cor. 12. & ad Ephes. 4. Pauli ad Rō. 16. & Pet. epi. 1. cap. 2. Obiectionis Remotio. 1. Deutero. 17. Absurda quæ ex protestātium doctrina consequuntur. 2. Frequens Religionis innouatio in Anglia.

D E F

A populo, vel ab aliis regibus in ordinem cogi volunt, nisi vi adhibita. At in Episcopis nullũ horũ accidit. Nam & vni summo pastori Romano Pontifici omnes subdũtur, 3
& si aliquis Pastor à fide deuiet, à reliquis coëpiscopis vocata Synodo sine cæde & sanguine in ordinem cogitur, deponitur, expellitur. Rursum non fit vlla legitima 4.
Pastorum successio, absque doctrinæ quoque successione. Talis successio in regibus non requiritur, quatenus reges sunt. Deinde nullus censetur verus pastor, qui non 5
consentiat & communicet in fidei doctrina, cum omnibus omnium regionum Orthodoxis Episcopis. Reges cum regibus nullam talem fidei communionem profitentur, aut ad illam obligantur. Huc accedit quòd maximum erit periculum, ne vlla sit syncera & veri nominis fides in plebe tota. Siquidem quod ad synceritatem attinet; verisimile est ad regis voluntatem omnes se cõformaturos, ex metu magis & propter Imperium regis, quàm quòd sic ex animo sentiant. Possunt enim & solent reges, à sua religione alienos bonorum omnium iactura, exilio, & morte mulctare. Quæ omnia quia magis reformidant plerique homines, quàm pœnas Ecclesiasticas, certum est horum metu quamplurimos fore qui dissimulent. Quorum omnium exemplum nimis illustre, est eiusdem Angliæ per annos iam fere 20. status calamitosissimus. At in regimine ecclesiastico, nec ita metuuntur pastores, nec huiusmodi pœnis subiacet, qui eis non obediunt. Excommunicatio enim quæ summa pœna Ecclesiastica est, ad animum non ad corpus pertingit. Pœnas autem corporum magis quàm animorum

Sincera fides vix erit quæ Regum Authoritate nititur.

Ecclesiastica Authoritas nõ cogit.

B exhorrere homines solent. Seculare brachium etsi interdum accedat, non tamen id facit, vt ad nouam fidem impellat, sed vt à veteri non recedatur. Qua in re assensus non cogitur, sed continetur; & magis publicæ paci consulitur, quàm ipsi voluntati hominum ad fidem aliquam amplectendam vis infertur. Neque enim hoc fit nisi in apertè rebellibus, & archihæreticis seductoribus ipsis, aut ipsius hæresis vel schismatis fautoribus obduratis. Vera quoque fides non erit, quã ex voce regis populus accipit, etsi syncerè consensum præbeat, sed humana tantùm & acquisita, non diuina & infusa. Huius enim formalis ratio est, vt rebus diuinitus reuelatis animus assentiatur, non propter regum aut hominum politica edicta, sed propter Deum per vocem & testimonium Ecclesiæ tanquam infallibilis regulæ loquentem, vt postea suo loco magis explicabimus. His ergo fundamentis, satis stabilita videri potest positæ assertionis veritas; maximè si his adiungas, quæ suprà contra popularem potestatem, & deinde pro sacerdotali potestate, antea disputata sunt.

Vera fides esse non potest quæ Regum Authoritate nititur.

Lib. 8. ca. 20. & seq.

Cap. 2. & 7.

Argumenta pro hæreticorum sententia, ex scripturis veteris testamenti enumerantur, & breuiter confutantur.

CAPVT XIX.

C HIs itaque sic præmissis, aduersariorum nunc argumenta expendamus. Illa partim in Scripturis & exemplis regum veteris testamẽti, partim in historia Ecclesiæ, consistunt. Sed hoc posterius genus hîc planè prętermittimus, tùm prolixitatis vitandę causa, tum etiã quia quæ hactenus ex patribus & historia Ecclesiæ produximus, manifestissimè ostẽdunt, nec Episcopos vnquam catholicos Principibus Catholicis hoc iudicium detulisse; nec ipsos Catholicos Principes istud sibi iudicium aliquando arrogasse: vt in verbis Athanasij habes suprà ex epist. ad solitariam vitam agentes. Soli hæretici interdum Imperatores, ab hæreticis Episcopis inducti istud fecisse leguntur. Itaque ex scriptura veteri citant illud. *Postquam sederit Rex in solio regni sui, describet sibi volumen legis huius in volumine, & habebit secum; legétque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Deum, & custodire verba & cæremonias, &c.* vnde consequi volunt, vt & possit & debeat Princeps Christianus, de doctrina fidei ex ipso verbo Dei cognoscere, & iudicare. Item illud. *Nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.* Et rursum, dicit Rex Dauid. *Nónne qui oderunt te oderam, & super inimicos tuos tabescebam? At quomodo hæc facere poterit* (infert Brentius) *nisi ante cognouerit & iudicauerit quæ sit doctrina impia?* Rursum ex illis verbis. *Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ,* infert, *perspicuum esse quòd vt priuatus priuatam, sic princeps publicam habeat de doctrina religionis iudicandi & decidendi potestatem.* Hæc ille in Prolegomenis. His omnibus

Soli hæretici Principes Iudicium in causa fidei sibi vendicarunt.

Deuteron. 7.

Psal. 2.

Psal. 138.

Suprà cap.4. idem responderi breuiter posset, quod aliis Scripturis responsum est, quæ superiùs ab aduersariis allatæ sunt, vt populo hanc potestatem assererent. Nam vt ibi populus, sic hic reges ad cognitionem, studium, & cultum rerum diuinarum inuitantur; non tamen pro suo cuiusque arbitrio aut potestate, sed seruata Obedientia fidei, mensura donationis, & Ordine vocationis, in Ecclesia à Deo constitutis, de quibus superiùs egimus. D

S. Augustini sententia hac de re contra Donatistas explicatur, & nihil pro aduersariis facere ostenditur.

CAPVT XX.

SED si ita breuiter rem concludimus, Donatistarum crimen nobis odiosissimè impingent Aduersarij, qui hoc in Augustino & Catholicis reprehendebant, quòd regum iudicio & authoritate, in causis Ecclesiasticis vsi essent; Augustini quoque Authoritatem grauissimam opponent, qui sic eum reprehendentibus Donatistis, ex his eisdem scripturis contra illos, probat quiddam amplius circa causam fidei ad reges, quàm ad cæteros fideles pertinere. Obiicienti enim Petiliano Donatistæ ac dicenti; *quid vobis cum regibus seculi quos nunquam Christianitas nisi inuidos sensit?* E Respondet Augustinus; *Reges excepta generis humani societate, eo ipso quo reges sunt, habere vnde Domino seruiant, quomodo non possunt qui reges non sunt.* Illud autem quale sit alibi explicans, ait. *Postquam impleri cœptum est, & adorabunt eum omnes Reges terræ, quis mente sobrius Regibus dicat? Nolite curare in regno vestro à quo teneatur vel oppugnetur Ecclesia domini vestri. Non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse religiosus siue sacrilegus.* Hæc ille. Et adhuc alibi apertiùs. *An forte*, inquit, *de religione fas non est, vt dicat Imperator, vel quos miserit Imperator?* Ex quibus omnibus conficiunt aduersarii, & Donatistarum hæresim fuisse, causas, fidei ad principes non pertinere; & Augustini mentem fuisse, fas esse principibus de causis fidei cognoscere. Sed totus hic fucus facile abluetur. Donatistæ enim non de fidei aut doctrinæ alicuius iudicio per Imperatorem facto, hoc totum obiiciebant; sed contra leges Imperatorum circa ipsos coercendos, ista disputabant: nolebántque vel Imperatores propter causam religionis aliquem punire, legésve aut edicta promulgare; vel Episcopos ipsos talem ab Imperatoribus contra hæreticos opem implorare: quæ etiam hodie nostrorum hæreticorum est doctrina. Hoc Augustinus in illis repræhendit; & probat, debere reges curare etiam ea quæ ad religionem pertinent; ídque excellentiori quodam modo quàm cæteri fideles possunt: nempe leges ferendo pro veritate, & coercendo hostes veritatis. Hanc suam mentem apertissimè explicat variis in locis. Primùm ait. *Aliter seruit Rex quia homo est, aliter quia Rex est: quia homo est, seruit Deo fideliter viuendo; quia verò etiam Rex est, seruit ei leges iusta præcipientes & cōtraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo.* Item, alibi docet quidem *iussiones regum pertinere ad prædicandam religionem*, sed addit quomodo; *leges* (inquiens) *pro veritate ferendo. sicut fecit Nabuchodonosor.* Non ait, de veritate ipsa iudicium ferendo: quod & fusius docuit Episto. 48. Sic & contra Cresconium. *Reges in quantum reges sunt, seruiūt Deo iubendo bona & prohibendo mala; non solùm quæ pertinent ad humanam societatem, sed etiam quæ ad diuinam religionem.* Denique cum Gaudentius Donatista obiecisset, *Christum ad insinuandam fidem piscatores non milites misisse*, respondit Augustinus. *Reges qui Ecclesiam tenent, certißimè iudicant ad suam curam pertinere, ne vos aduersus eam rebelletis impune.* Et paulò post, propter illa verba, *Nunc reges intelligite, &c. Sentiunt*, inquit, *reges suam potestatem ita Domino seruire debere, vt ea potestate plectantur, qui nolunt eius voluntati seruire.* Hæc ille. Vides vt nihil aliud Regibus tribuat, inquantū Regibus, quā potestatē plectēdi rebelles veritati, & pro veritate leges ferendi, id est, Ecclesiæ decreta suis legibus promulgandi, defendendi, & executioni mādandi, vt suprà diximus. Quod autē contra Parmenianum dixit Augustinus, *fas esse de religione dicere Imperatorem vel ab eo missos*; Primùm hoc non ex sua sententia dicit, sed vt Donatistas obturet, qui hoc ipsimet fecerant. Nam propterea subiungit. *Cur ergo ad Imperatorem venere vestri legati? cur eum fecerunt causæ suæ Iudicem?* Sic & in alio loco. *Quid nobis obijcitis, quod vestra præsumptio primitus fecit?* In alia F

Obiectiones ex Augustino pro Authoritate Regum in causis ecclesiasticis. Lib. 2. ca. 92. cont. litteras Petiliani. Epist. 50. Lib. 1. ca. 7. contra Parmenianum. *Responsio ad easdem.* *Quo sensu Reges curare debent res ecclesiasticas.* Epist. 50. Epist. 166. Lib. 3. cap. 51. Lib. 2. ca. 26 contra Gaudentium. Psal 2. *Imperatorem de Religione posse dicere, quo sensu Augustinus dixit.* Lib 1. ca. 7. Epist. 48. Ad Vincētiū.

A alia verò epist. ostendit prolixè, eos ad Constantinum Imperatorē à iudicio episcoporum appellasse; Constantinum autem aliud iudicium episcoporum dedisse; *non quia* (ait Augustinus) *iam necesse erat; sed vt eorum peruersitatibus cæderet, omnimodo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim ausus est Christianus Imperator de iudicio episcoporum qui Romæ sederant, ipse iudicare; sed alios vt dixi, episcopos dedit. A quibus tamen illi, ad ipsum rursum Imperatorem prouocauerunt. Qua in re Imperator eis cessit, vt de illa causa post episcopos ipse iudicaret; à sanctis antistibus postea veniam petiturus.* Hæc ibi Augustinus. Hoc etiam Donatistarum factum, ipsi Imperatori vehementissimè displicuisse, illa Constantini vox apud Optatum satis testatur. *O rabida furoris audacia: sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Deinde non erat hoc totum, iudicium aliquod doctrinæ aut fidei, sed quæstio facti: scilicet de traditione diuinorum codicum tempore persecutionis; cuius criminis Donatistæ Cæcilianum Carthaginensem episcopum accusabant; & de eo crimine post varias obstinatissimorum hominum appellationes, Imperator iudicabat: quod Augustinus vocat, *De religione dicere* vel sentētiam ferre: religionis nomine, non doctrinam fidei intelligens, sed quærelarum & litium quæ de facto circa religionis vsum controuertuntur, cognitionem. Cognitionē quoque, non qua Imperator, vel deponere, vel creare episcopos queat; sed qua delinquentes exilio, mulctis, gladio punire possit: punire quoque non simpliciter, sed postquam ab aliis episcopis cōuicti, damnati, & gradu clericali despoliati fuerint. Huc enim rem disputando deducit August. dicto lib. 1. cap. 7. contra Parmen. & in epist. 48. apertissimè. Hoc
B enim adeo Donatistæ negabāt, vt illud Apostoli, *Non enim frustra gladium portat*, interpretati fuerint de ministris Ecclesię, & de gladio spirituali, quę est excommunicatio. vide ibidem Augustinum. Hæc paulo fusius ex Augustino disputata sunt, quia hunc per se omnino stare, putant nostri hodie Laicocephali.

Donatistarū incredibilis impudentia.

Constantini magni insignis pietas.

Lib. 1. contra Parmenian.

1

2.

3.

Rom. 13.

Argumenta Hæreticorum ab exemplis veteris Testamenti desumpta proponuntur.

CAPVT XXI.

EXEMPLIS veterum regum magis hanc rem vrgent Laicocephali. Moyses, inquiunt, non sacerdos, sed princeps & dux populi, aut certè non summus sacerdos, omnē sacræ doctrinę rationem Israelitis tradidit, imò & ipsum Aaronē cæterósque Leuitas de rebus omnibus instruxit, Iosue dux Israëlitarum, *præscribit sacerdotibus de portanda arca fœderis*: exponit mysterium & *significationem 12. Lapidum quos in transitu Iordanis erexit: circuncidit filios Israël, ædificauit altare Domino: concionatur populo*, monēs ne commercium ineant cum gentibus. Hęc omnia Iosue dux,
C non autem Eleazarus qui summus sacerdos fuit. Dauid Rex *arcam reducit: Benedicit populo in templo; cōstituit ministros altaris*, psalmos composuit, &c. *Salomon eiecit Abiathar vt non esset sacerdos*, cæteráque fecit vt Dauid. Iosaphat *constituit Leuitas & sacerdotes. Prædicauit ieiunium vniuerso Iuda*, & cohortatus est populum ad fidem. Ezechias instaurat templum Domino, tollit æneum serpentem, concionatur Sacerdotibus & Leuitis: iubet fieri phase extra tempus suum. Idem quoque de Iosia narratur.

Cap. 3. Cap. 4. Cap. 5. Cap. 8. Cap. 23. 1. Paralip. cap. 13. Cap. 16. 3. Regum 2. 2. Para. ca. 19. Cap 20. 2. Paralip. 29. Cap. 30. Cap. 34.

Responsio generalis, ex vario discrimine status illius Ecclesiæ & nostræ.

CAPVT XXII.

HIs omnibus veterum regum exemplis breuiter responderi potest, non rectè illa ad Principes Christianos transferri, vt quod in regimine rerum ecclesiasticarum, vel illi fecerint, vel illis licuit, Christianis quoque Principibus liceat. Cuius discriminis varię rationes afferri possunt. Primùm vt Iudæorū sacerdotiū imperfectius erat, quia vmbraticum tantùm ac melioris præfiguratiuū, suóque tempore in melius commutādum; sic ipsius sacerdotij regimen imperfectius fuit: vt illud videlicet etiam aliqua ex parte ad Reges pertinere non incōgruè

Prima causa discriminis, à sacerdotij imperfectione.

posset. Siquidem sacerdotij dignitatem consequitur sacerdotalis Potestas, vt ex nobilissima Apostolorum missione, Luc.10. Ioan.20. Matth. vltimo, & ex Apostoli disputatione 2.Cor.3. facile est colligere. D

Secunda causa à ceremoniarũ & sacrificiorum conditione.

Deut.4. & 12.

Rursum sacerdotium vetus habuit suas leges, sacrificia, ritus, & ceremonias omnes à Moyse præscriptas atque conscriptas; quibus nefas erat vel addere vel detrahere quicquam: vt hîc nulla fere alia re opus esset, quàm præscriptos cultus & leges executioni mandare: in quo genere reges concurrere commodissimè possent. Nam ardua & sublimiora fidei mysteria quæ sacerdotum iudicia maximè desiderarent, nondum erant necessariò explicitè ab omnibus credenda, sed tantùm à maioribus: à cæteris autem in fide maiorum vt ex sententia patrum docet S. Thom. 2.2. q. 2. art. 7. in corp. At in Ecclesia Christi & quàm plurima accesserunt mysteria explicitè credenda, etiam à minoribus & vulgo fidelium (nempe quæ in articulis fidei continentur; circa quæ male intellecta hæreses oriuntur:) & præterea cultus diuini externíque regiminis ratio, ritus, ac ceremoniæ, scriptæ omnino non fuerunt, sed (vt notauit Augustinus in ritu & ordine sumendæ cœnæ Domini) *Apostolis per quos Ecclesias dispositurus erat, seruauit Christus hunc locum.* Quod quemadmodum ab Apostolis præstitum sit, copiosè enarrat Dionysius Areopagita in toto libro ecclesiasticæ hierarchiæ.

Epist. 118.

Tertium discrimen à disciplinæ qualitate.

Deut.17.

Tertiò synagogæ disciplina erat gladius, & pœnæ temporales. *Qui superbierit, obedire nolens sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morte moriatur.* Et; vt totus ille status seruorum erat, non filiorum; sic terrore & externis pœnis, non amore & spiritualibus pœnis ducebantur. *Quod enim tunc fiebat gladio, lapidationibus, aliísque corporeis censuris, illud* (ait Augustinus) *degradationibus & excommunicationibus faciendum esse significatum est hoc tempore: cùm in Ecclesiæ disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus.* Hæc ille. E

De fide & operib. cap. 2.

Hinc ergo factum est, vt propter disciplinam illam corporalem, & visibilis gladij qui in manu regum erat, Reges ipsi causis ecclesiasticis non solùm piè, sed etiam necessariò sese nõnihil immiscuerint. Nunc verò, cùm visibilis gladius non pertineat amplius ad disciplinam Ecclesiæ, vt docuit Augustinus, datur intelligi non amplius ad Reges Ecclesiæ disciplinam & regimen pertinere; sed ad illos tantùm quorum est ligare & soluere: & cætera.

Quarta causa ab ipsius Synagogæ statu.

Cap.18.

Lib.17.ca.12. Cap. 12.

Quartò cùm Synagoga vetus in vno populo concluderetur; & in vno loco sub illa sacrificaretur; non erat incommodum, vt vni quoque Regi, Synagogæ cura magna ex parte committeretur. At in Ecclesia multarum gentium, vt idem fiat impossibile est; vt suprà ostensum est. Imò sic erat sacerdotium vni regno coniunctum, vt ex diuisione regni necessariò consecuta fuerit diuisio religionis, vt in exemplo illo Hieroboæ factum est. Quamuis enim directè & immediatè *non religionis sed regni fuerat facta diuisio* (vt docet Augustinus in libris de ciuitate Dei, & de vnitate Ecclesiæ,) tamen propter coniunctionem sacerdotij cum regno Dauidico, & cum templo Hierosolymitano, consequutum est schisma: ipso videlicet Hieroboam metuente, ne ex occasione vnius religionis in vno loco obseruandæ, regnum quoque ad vnum reuerteretur; quod vide in historia regum. F

3. Reg. 12.

At cum vnitate religionis Christianæ bene constat multitudo regnorum; quia non vni regno aut loco, sed vni summo Pastori & vni Regulæ fidei religio Christiana nititur & adhæret. Quin & hoc discrimen apertè scriptura insinuasse videtur, cùm Synagoga quidem dicta sit *regnum sacerdotale*, Ecclesia autem Christi, *regale sacerdotium. In his enim Petri verbis* (ait Sanctus Thomas in commentar. ad eum locum) *innuitur Prærogatiua noui testamenti respectu veteris. In nouo enim testamento sacerdotium præeminet regno, sicut spiritus corpori: in veteri verò regnum præeminebat sacerdotio. Ideo ibi regnum, hîc sacerdotium in substantiuo ponuntur; eo quòd ibi ex regno, hîc ex sacerdotio, quasi subsistat religio.* Hæc ille.

Exod.19. 1.Petr.2.

In nouo Testamento Sacerdotium præeminet regno.

Augustini sententia hac de re explicatur.

Epist.48.

Postremò, quia contra hoc discrimen Augustinum aduersarij producunt, sciendum est; non esse illam Augustini mentem quam fingunt, ac vehementer inculcant, tanquam rem certissimam; quòd veteres reges figuræ erant Christianorum principum, sed sub conditione tantùm id ponit his verbis. *Veruntamen*, inquit, *si facta præterita in Propheticis libris figuræ erant futurorum; in rege Nabuchodonosor vtrumque tempus præfiguratum est: & illud quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet Ecclesia.* Hæc ille.

Quo sensu facta veteris Testamenti figuræ sunt noui.

Vbi non rem asserit categoricè, sed proponit hypotheticè. Deinde si illa facta præterita essent figuræ futurorum, non propterea in omnibus respondere figuræ veritas debet, sed tantummodo quatenus noui huius temporis & Testamenti excellentia patitur. Itaque

quia

A quia excellentior hic ſtatus eſt, propterea veteris regiminis defectus, non imitari & exprimere, ſed corrigere & ſuperare debet. Eſt autem defectus in regimine Eccleſiæ, ſeculari poteſtati ſubijci; & propter imperfectionem veteris regiminis, ita in veteri populo fieri potuiſſe iam oſtendimus. Sic ſacrificia vetera figura ſunt noſtri ſacrificij, non in eo quod imperfectum habebant (vt quòd ſæpius repeterentur, & iuſtitias carnis non ſpiritus operarentur, ſicuti demonſtrat Apoſtolus) ſed in eo quòd rem perfectam præfigurabant: videlicet effuſionem ſanguinis, remiſſionem peccatorum, expiationes animæ, & ſimilia. Propter has ergo cauſas breui exceptione reſponderi poſſet; hæc veterum regum exempla, contra regimen eccleſiaſticum in Eccleſia Chriſti, à quo reges excluduntur, nihil facere.

Ad Hebr. 7.

Reſponſio particularis, ad ſingula exempla veteris Teſtamenti ſuperius producta, cum proteſtantum Anglorum nouis Replicis etiam confutatis.

CAPVT XXIII.

B SED ne magis euaſiſſe, quàm obiectis ſatisfeciſſe videamur; & vt facta veterum Regum melius intelligantur, ſingulis iam exemplis cominus reſpondebitur, vt omnis cauillandi anſa aduerſariis ſemel præcidatur. Moyſes ſine dubio ſacerdos fuit, nec ſine maxima impudentia negari poteſt, dicente ſcriptura: *Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius:* quod & ſancti patres vno ore docent. Auguſtinus enarratione in eundem locum. Hieronym. libro primo contra Iouinianum. Chryſoſt. Homilia tertia in acta Apoſtolorum. Gregorius Nazianzenus in Oratione de Moyſe & Aaron. Philo Iudæus de vita Moyſis libro tertio. Sed replicant aduerſarij, quòd non ipſe ſed Aaron ſummus ſacerdos fuit; ideóque quæ fecit, non vt ſacerdos, ſed vt Princeps populi faciebat. Plenius itaque reſpondetur ſacerdotalis Poteſtatis duplicem eſſe functionem. Alteram verbi & ſacramentorum, quæ poteſtas ordinis dicitur: Alteram regendi & leges ferendi quæ Poteſtas iuriſdictionis vocatur. In hac Moyſes, in illa Aaron Princeps fuit, dicente Deo. *Aaron loquetur pro te ad populum, & erit os tuum tu autem eris ei, in his quæ ad Deum pertinent.* Sic Auguſtinus rem exponit. *Si Moyſes,* inquit, *ſacerdos non fuit, quomodo per illum omnia gerebantur? Si fuit, quomodo ſummum ſacerdotium ab eius fratre incipit?* Et paulo pòſt reſpõdens, ait. *Ambo erant ſummi ſacerdotes. Aaron propter veſtem pontificalem;* id eſt, cultum ſacrificiorum: *Moyſes propter excellentius miniſterium:* iuriſdictionem ſcilicet. Denique

De Moyſe. Pſal 98. *Moyſes Sacerdos erat,*

Replicæ aduerſariorum nouellæ Solutio.

Sacerdotalis Poteſtatis duplex functio. Exod. 4. Quæſt. ſuper Leuit lib. 3. quæſt. 23. tom. 4.

C Moyſes Chriſti figura fuit, à ſolo Deo immediatè miſſus, & inſtitutus ſacerdos: Aaron vero Petri typus erat, ſub Moyſe vt hic ſub Chriſto, ſummus ſacerdos, aliorúmque omnium ſacerdotum princeps, ſed in vocatione ordinaria & miniſteriali. Neque enim biceps fuit illa Synagoga ſub Moyſe & Aaron, non magis quàm nunc Eccleſia ſub Chriſto, & Petri ſucceſſore. Ioſue Moyſi ſucceſſit, vt ex Num. vigeſimo ſeptimo, & Deuteronom. trigeſimo quarto patet. Dicitur enim quòd Moyſes ipſi Ioſue manus impoſuit, initiante quoque eum Eleazaro, & repleuit eum Spiritu ſapientiæ. Itaque magna ex parte eandem poteſtatem exercuit, ſed non ex omni. Nam Moyſes à Deo immediatè miſſus atque edoctus in omnibus, & dux fuit & ſacerdos. Ioſue verò dux tantùm populi creatur, vt explicat Theodoretus. Nam & ideo ad Moyſen ait Deus, *Dabis ei partem gloriæ tuæ.* (non ait omnem & eandem,) *vt audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſraël.* Addit quoque Deus. *Pro hoc ſi quid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulet Dominum. Ad verbum eius, egredietur & ingredietur ipſe & omnes filij Iſraël cum eo.* Vides iam non Ioſue ducem eſſe Eleazaro in his quæ ad Deum pertinent, ſicut Moyſes erat Aaroni: ſed contrà, Eleazarum ſacerdotem eſſe hoc ipſi Ioſue; eúmque omnia facere ex conſilio Eleazari. Conſilio quoque, non quod liberè aut acceptare aut repudiare poterat, ſicuti ſolet & poteſt

Moyſes Chriſti Aaron Petri typus erat.

De Ioſue.

In Numeros quæſtio. 48. Deuter. 34.

princeps consiliariorum suorum sententias, (vt ad hunc locum replicant aduersarij) sed cui obtemperari debebat, sicut antea ipsi Moysi obtemperare debuerat Aaron. Idem enim est hîc Eleazarus Iosue, quod Moyses fuit Aaroni. Rursum Iosue, non illa omnia quæ in obiectione fecisse dicitur, ipsemet fecit, sed per alios fieri mandauit; sicuti hæc ipsa facta nobiscum intelligunt aduersarij, ne suos etiam principes ad ministerium verbi & sacramentorum his exemplis compellerent. D

De Dauide. Eodem fere modo quæcunque Dauid fecisse dicitur, (exceptis psalmis quos ipse vt propheta, non vt Rex composuit) illa omnia nec ipse fecit, sed fieri curauit; nec ex suo iudicio fecit (vt dicitur in Paralipomenis) *iuxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini*, & cætera, *cuius etiam legis* (ne in ea vel accipienda vel exponenda sua Authoritate vti posse videretur) *iubetur futurus rex* (quod Dauidem fecisse dubitari non debet) *accipere exemplum à sacerdotibus leuiticæ tribus.* Rursum per Dauidem factæ sunt sacerdotum & leuitarum vices, secundum ministeria sua, *vt ingrediantur domum Domini & iuxta ritum suum* (non aliquem à rege præscriptum) sed *sub manu Aaron Patris eorum, sicut præceperat Dominus*, id est, sub spirituali regimine Aaronico non regio, nisi quatenus ad obseruationes rituum executioni mandandas attinet, quam potestatem Christianis regibus non negamus.

Cap.16.

Deut.cap.7.

10. Paral.24.

De Salom. *Responsʃ.1.* Salomon *abiecit Abiathar, ne esset sacerdos Domini*, id est, ne fungeretur officio sacerdotis Domini in templo. *Vade*, inquit, *in Anathoth ad agrum tuum*; vbi exulare à templo iussus est, & consequenter non fungi sacerdotio; quo extra illud templum fungi non potuit; sed sacerdotali gradu & ordine eum non spoliauit. Sic multi episcopi à Christianis Regibus in exilium acti sunt, vel propter priuatas quærelas & iniurias acceptas, sicuti hîc Salomon fecit, vel propter Reip. bonum & pacem, aut alias similes causas. Non tamen eos propterea episcopali dignitate spoliarunt, sed functione tantum per consequens exuerunt, quam extra suæ Diœceseos limites exercere non poterant. Deinde (quod maximè ad rem præsentem pertinet,) non ex aliqua fidei & religionis causa eiecit Salomon Abiathar, vt propterea in causa fidei iudicium exercuisse videri posset; sed propter læsam maiestatem & conspirationem factam contra Salomonem cum Adonia ad regnum aspirante, vt patet 3.Reg. cap.1. Sic multi Catholici principes, episcopos & sacerdotes propter offensas priuatas in exilium egerunt, qui tamen in doctrina fidei nullum propterea iudicium exercebant, aut exercere se posse existimabant. Neque verò (vt ad maiorem rei inuidiam clamitant hîc aduersarij) Abiathar summus sacerdos fuit, & figura Papæ, sed Sadoc. Nam ex Ithamar minore filio Aaron oriundus erat, non ex Eleazaro seniore fratre sicut Sadoc, ideóque semper ei Sadoc in scriptura præfertur. Iosaphat constituit ministros templi, prædicauit ieiunium, cohortatus est populum eo sensu & modo quo Dauid & Iosue. Nam quod de ipsa doctrina fidei nullum sibi iudicium arrogauit, ipsemet apertissimè testatur his verbis, alloquens ipsos sacerdotes & principes familiarum, scilicet sacerdotalium, vt descriptum habes 1. Paralip. cap. 24. *vbicunque*, inquit, *quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus, ostendite fratribus vestris vt non peccent in Domino. Amarias autem sacerdos & Pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent præsidebit. Porro Zabadias qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent.* Hæc ibi. Hîc apertè distinguuntur *ea quæ ad Deum pertinent*, & *ea quæ ad officium regis pertinent.* Vnde sequitur res diuinas, ad officium Regis non pertinere. Alioqui male & ineptè, tanquam opposita diuisionis membra vtraque starent. Replicant hîc aduersarij duo. Primùm, *in his quæ ad Deum pertinent*, intelligi tantùm ea quæ ad cultum sacrificiorũ paragendum, seu rem diuinã faciendã pertinent, quæ agnoscunt ad regis officiũ non pertinere, sic vt ipse illa administret; non autẽ intelligi omnem rerum diuinarum administrationem, nec doctrinæ & religionis iudicium. Deinde, etsi totum intelligatur, tamen quia Iosaphat Rex vtrumque præscribit, & in vtroq; genere Magistratum constituit; aut vtrumque ab eius potestate pendet, aut si cura rerum diuinarũ ab eo non pẽdet, nec ciuiliũ rerum pẽdebit. Ad prius cauillũ respondetur, illis verbis, *In his quæ ad Deum pertinent*, non solùm rei diuinæ cultum significari, sed etiam omnem planè rerum diuinarũ administrationem. Nam eisdem verbis vsus est Deus ad Moysen. *Aaron erit os tuum. Tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.* Quis autem

E

Aliud episcopũ in exilium mittere, aliud eum e piscopali gradu priuare.

Responʃ.2.

Abiathar non erat summus Sacerdos.

Vide 1. Paralip.cap.24.

De Iosaphat.

F

2.Para.ca.19.

Cauillatio 1.

Responʃ.ad 1. Exod.4.

A autem dicat Moysen tantùm in re diuina facienda præfectum à Deo fuisse, quũ hoc potius ad Aaronem spectaret, vt antea distinximus? Rursum eisdem verbis vtitur Ietro ad Moysen. *Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ à Deo dicuntur ad eum, ostendásque populo ceremonias, & ritum colendi,* &c. vbi apertè, *ea quæ ad Deum pertinent*, exponuntur ad doctrinam & regimen, non ad cultum referri. Ad posterius cauillum respondetur, Iosaphat hoc in loco neutrum constituere magistratum; sed de iam constitutis, sacerdotes & populum admonere; & vtriusque officium distinctim declarare. Nec quia vtrunque hoc facit, propterea vtrunque officium, aut vterq; magistratus ab ipsius potestate æqualiter pendet: tùm quia admonere, etiam in rebus Ecclesiasticis seculari principi non denegatur; sed de rebus ipsis discernere, quatenus talia sunt, hoc denegatur: tùm quia, ne sic quisquam putaret, apertè ipse Iosaphat vtrunque officium distinxit, vt suprà. Rursum Zabadiam quidem Rex Iosaphat sua sola authoritate Ducem sub se constituit, Amariam autem Sacerdotem non ille, sed lex ipsa sacerdotalis præscripsit, tanquam de filijs Aaron maiorem natu. Exod.18.

Neque verò aliter Ezechias circa Dei cultum operam dedit, quàm Dauid, & alii reges prædicti; apertè dicente de eo scriptura; *fecit quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Pater eius*, supple Dauid, & apertiùs 2. Paral. 29. *constituit leuitas, &c. secundum dispositionem Dauid, & Gad videntis, & Nathan Prophetæ, sicuti Domini præceptum fuit per manum Prophetarum eius*; vt videlicet quemadmodum Dauid, sic & ille ea B executioni mandaret, quę per ministerium Prophetarum, id est sacerdotum, quorum officium olim Prophetæ interdum (licet extra ordinem) gerebant, Deus præceperat. Quod autem vrgent adhuc aduersarij, Ezechiam etiam aliqua fecisse, de quibus mãdatum, vel in lege, vel in Prophetis non erat; vt quòd voluntariæ oblationes illo iubente à populo factæ sunt, quòd leuitæ adiuuarent sacerdotes in detrahendis pellibus holocaustorum, (quod Sacerdotum tantùm erat) denique quòd pascha celebraret tẽpore non suo; postremò quòd æneum serpentem contriuit; ex quibus omnibus conficere volunt regem hunc, etiam sua solius authoritate, tùm nouos quosdam ritus circa religionem instituisse, tum quoque de veteribus etiam in lege præscriptis dispensasse; Respondetur in his omnibus, nihil tale Ezechiam fecisse quale ipsi inferunt. Tantũmodo enim in ritibus nonnihil pro præsenti tempore immutauit, circa illud leuitarum ministerium & Paschæ celebritatem; non vt illa sic deinceps semper fierent decreuit. Sed prius quidem propter præsentem necessitatem fecit, *quia sacerdotes nondum sanctificati fuerant*, vt habes cap. 29. posterius ex zelo quodam, in ipsis auspiciis regni sui, primo quoque tẽpore fieri voluit, quod propter impios reges prædecessores suos, iam diu fieri cessatum fuerat. Fecit autem mense secundo, tùm quia (vt textus dicit) *sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, &c.* tùm quia, etiam conceditur in lege expressè, iis qui propter immunditiam impediuntur facere phase mense primo iuxta C præceptum Leuit. 12. vt facere id liceat mense secundo; sicuti hìc ab Ezechia ex grauiori causa factum est. Postremò hæc omnia, sicuti & serpentis demolitionem, non inuitis aut inconsultis sacerdotibus fecit, sicut isti Laicocephali inuito toto clero, principi Potestatem demoliendi & constituendi, quæ ad religionem pertinent tribuunt; sed de consilio sacerdotum, vt Lyra in Glosa Ordinaria ex sententia Hebræorum annotauit. Non potest autem in exemplum perpetuæ & ordinariæ Potestatis trahi, quod vel vrgente necessitate, vel ex zelo honoris Dei, vnus quispiam Rex fecisse semel legitur.

De Ezechia. 4. Reg. 18.

Replicæ aduersariorum respõdetur.

Leuit. 10. 2. Paralip. cap. 30. 4. Reg. 18.

2. Paral. c. 29. Num. 9.

Iosias postremo loco affertur, & quia *ad imperium & præceptum eius*, vt loquitur scriptura, subuersa sunt idola, instauratum est templum, lectus est publicè Deuteronomii liber, percussum est fœdus coram Domino, celebratum est phase, constituti sunt Sacerdotes & Leuitæ, & similia, colligunt aduersarii regem hunc tanquam Supremum Synagogæ caput, omnia sua potestate administrasse, ipsisq; sacerdotibus omnia, non ipsos illi quicquam præscripsisse. His omnibus respondetur, curasse diligenter & suo mandato publicè decreuisse hunc Regem, vt cultus Dei in lege præscripti seruarentur. Hanc autem legem sicuti non condidit, sic per Moysen olim traditam, hic *per manus Helciæ sacerdotis accepit*, vt narrat scriptura: & illud præstitit quod in ipso Deuteronomio Moyses iubet, scilicet, *accipere exemplar legis à sacerdotibus, deinde custodire verba & ceremonias eius*. Custodit autem rex verba legis, non solum ipse seruando, sed etiam cu-

2. Paral. 3[illegible]. Cap. 34 & 35.

4. Reg. 2[illegible]. & 2. Paral. 34 Cap. 17.

rando vt ab aliis seruentur, sicuti suprà ex Augustino explicatum est. Hoc & nihil D aliud fecit Iosias. Quod autem inferunt aduersarii, præscripsisse Iosiam sacerdotibus non illos ipsi, fraudulenta cauillatio est. Non enim Iosias præscripsit, quid aut quomodo facerent, (hoc enim lex præscripserat) sed vt facerent: nec Sacerdotes imperiũ regis, sed præceptum legis executi sunt; procurante tamen & iubente rege. Non dissimile fieret, si rex Catholicus iuberet in Belgio sacra fieri ritu Catholico, quæ à longo tempore facta non sunt propter hæreses grassantes. Hîc enim facerent hoc sacerdotes, non vt mandatum regium, sed vt rem diuinam, & functionẽ sacerdotalem à Deo per Ecclesiæ ministerium institutam, Rege tamen procurante, & oportuna media quibus illud fiat suppeditante. At verò, longè aliud est ponere Potestatẽ regiam Medium quoddam esse nobilissimum, ad diuinum cultum restaurandum & exequendũ, item ad sanam doctrinam conseruandam; aliud dicere, diuinum cultum & sanam doctrinam vt talia, nec in conseruatione tantum, sed & in esse ac natura, à regia potestate pendere: vt videlicet nisi illa accedat, irritum sit quicquid de religione decernũt, aut docent sacerdotes. Totis 300. annis vsque ad Constantini magni ætatem, Christiana fides absque regum auxilio, cura, industria floruit; multásque gentes occupauit. Posteà quoque, non semper Reges ad studium Orthodoxæ religionis propagandæ animum adiecerunt. Vbi id factum est, floruit tanto fœlicius religio Orthodoxa, vt temporibus Constantini magni, Theodosij magni, Iustiniani primi, & Caroli magni; vt de Imperatore quoque Emanuele scribit Nicephorus in præfatione suæ historiæ E Ecclesiasticæ, & de Imperatore Alexio scribit Euthymius in præfatione suæ Panoplię. Sed addit. *Non tamen Pontificum sibi munus arrogauit, sed exemplo suo Pontifices inuitauit, séque illis socium & adiutorem adiunxit.* Vbi id factum non est, erat tamen fides populorũ; erant leges Ecclesiasticæ; erant dogmata rata & stabilita; fuit disciplinæ cõseruatio; per excommunicationes & degradationes abacti sunt lupi, & eiecti latrones ex Ouili Domini. Authoritate sane, iudicio, ministerio, cura & regimine Sacerdotum atque pastorum, quibus hæc à Deo commissa sunt. Denique principum Potestas, arma, leges seruiunt Ecclesiæ Dei vt cętera omnia. Ipsi quoque rerum diuinarum cultus, propagationes, & conseruationes, quatenus humanæ actiones sunt hominũ opera & ministerio administratæ, eatenus Regum & humanarum Potestatum præsidijs atque subsidiis defenduntur, exercentur, & promouentur. Ipsi autem Reges, non pascunt, nõ docent, non decernũt de doctrina, aut cultu Religionis; non regunt aut dirigunt suis vllis mandatis atque legibus Ecclesiam vt sic, id est, vt patres spirituales, reliquo Corpori & Multitudini fidelium præpositi. Denique non sunt, nec vllo modo dicendi Capita Ecclesiæ, in eo genere regiminis quod est proprium obedientiæ fidei, & cui fideles quatenus fideles, in ipsa videlicet fide pascendi, fouendi, & cõseruandi subiiciuntur; quale propriè est regimen, siue Iudicium Ecclesiasticum. Sed soli (vt antea demonstratum est) Ecclesiarum Pastores atque Doctores, à Christo Saluatore in hoc fidelium regimine constituti sunt. Quibus ita explicatis, nouitia hæc & singularis Laicocephalorũ opinio, quàm non solum vana sed & impia sit, Ordini videlicet à Christo constituto prorsus contraria, veréque vt eam Athanasius vocauit, Antichristiana; satis opinor clarè elucescit. Hic ergo sit huius disputationis modus, vt nunc ad alia, aliunde exordio sumpto transeamus. F

Quomodo Iosias præscripsit Sacerdotibus.

Potestas Regia conseruat, non constituit res Ecclesiasticas.

Religio Christiana sine Regibus floruit.

Euthymius de Alexio Imperatore.

Potestas Regia seruit Ecclesiæ, non regit Ecclesiam.

Libri quinti finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS, CONTROVERSIA SECVNDA, ET LIBER SEXTVS.

De Primario Potestatis Ecclesiasticæ Subiecto.

PRÆFATIO.

ORDINEM in Ecclesia Dei ad ea quæ sunt fidei tractanda, iudicanda, & determinanda, à Christo Saluatore institutum, eiusmodi fuisse hactenus ostẽdimus;
B vt nec in toto Ecclesiæ corpore, nec in quibusuis huius corporis membris, non in priuatis & laicis, ac ne in Principibus quidem terræque Dominis, sed in solis Episcopis & Præsbyteris legitimè ad hoc munus vocatis, & vnitatem totius Corporis retinẽtibus, hãc potestatem residere ostẽderimus. Qua quidem ostẽsione facta, Cõtrouersiæ præsenti de Potestatis seu iudicij Ecclesiastici Subiecto satisfecisse videri poteramus, nisi quòd hunc ipsum Ordinem Christus Dominus ita disposuerit, vt eum non sanè Aristocraticum, & in plurimorum quasi optimatum arbitrio positum, sed Monarchicum, sanéque perfectißimum, & vnitati fidei cõseruandæ accommodatißimum, (in quo vnus aliquis inter ipsos quasi Optimates, inter Præsbyteros atque Episcopos, cæteris omnibus præsideret atque præesset) esse voluerit. Hac enim sanè de Causa de huius Authoritatis Ecclesiasticæ primario Subiecto, de huius
C totius Corporis Ecclesiastici Supremo Capite, aliquid nobis necessariò dicendum est; vt huic Controuersiæ quàm fieri potest plenißimè satisfiat. Quum autem de hoc Supremo Capite, dicendi campus pateat longè amplißimus, idémque à permultis hodie doctißimis viris accuratè pertractatus, nos hoc loco nec de huius Primarij Subiecti potestate omnia in quæstionem vocabimus, sed potestatem illam tantùm, quæ in causa fidei iudicandi penes illum est, asseremus; à qua sanè tanquam à Capite seu fonte, cęteræ omnes huius Primariæ potestatis particulæ dependent; vt Concilijs præsidendi, eadem confirmandi, Episcoporum quoque creationem ratificandi, ab omnibus terrarum partibus Appellationes factas decidendi, excommunicatos quosuis reconciliandi, itémque delinquentes quoscunque, etiam terrarum Dominos ac prouincias integras, vel excommunicãdi, vel suspendẽdi, aliáque his affinia: (quę ferè omnia duobus primis exceptis, de quibus idcirco in hoc opere alio loco agemus, ad disciplinam & politiam Ecclesiasticam, potius quàm ad causam fidei & dogmatum pertinent) nec

Ex iudicio fidei tota reliqua Potestas Ecclesiastica dependet.

Lib.7. cap.9.

etiam de hac primaria Potestate in Causa fidei iudicandi ac decernendi, omnia quæ dici possunt dicemus; aut omnia probationum Media sollicitiùs inquiremus. Sola ea quæ ex Scripturis sacris peti potest demonstratione contenti erimus, nisi quòd in ipsa Scripturarum tractatione Patrum & Maiorum nostrorum Iudicia adhibebimus; breuitérque in fine disputationis illustria quædam exempla, quibus eius quod demonstrauimus manifesta praxis ostendatur, in medium proferemus. Enimuerò quia non minori diligentia, imò profecto multò clarius & illustrius, Primarium hoc & Supremum Iudicij Ecclesiastici Caput, Literæ Euangelicæ atque Apostolicæ nobis describunt, quàm vel cæterorum Episcoporum atque Pastorum Authoritatem, vel etiam ipsius Christi Saluatoris Hierarchicam Potestatem, profecto ex solis Scripturis illud, si tamen diligenter & accuratè singula in illis quæ huc spectant expenderentur, explicarētúrque, satis plenè & cumulatè demonstrari posse existimaui. Et quidem omnium fere temporum ac locorum euidentissimam praxim, ad huius Supremi Capitis demōstrationem, magno labore ac studio à quàm multis doctissimis hodie viris perquisitam, penéque repertam totam esse animaduerti. Sacrarum verò Scripturarum exactam & methodicam in eodem genere tractationem, hactenus (vt quod dicam sentio) desideraui. Eam itaque hoc tēpore non quidem ex omniparte adimplere atque perficere me profitebor, (neque enim ita desipio:) sed quoad eius fieri à nobis poterit, eam aliqua ex parte supplere & explicare conabor. Rem itaque fauente Deo nunc auspicemur.

Demonstra-

A *Demonstratio ex verbis Christi in Euangelio, vni Petro fuisse promissum, vt esset cæterorum omnium architectorum in ædificatione Ecclesiæ, Caput: Iudiciíque Ecclesiastici Subiectum Primarium. Vbi & tractatur accuratè germanus sensus verborum Christi ad Petrum, Matth. 16.*

CAPVT PRIMVM.

IN doctrina fidei solus etiam Romanus Pontifex seu Petri successor, publicè aliquid decernere volens, certissimè & infallibiliter iudicat. Sensus huius propositionis est, successorem Petri, ita toti Ecclesiæ caput esse in Ratione pascendi, totiúsque huius iudicij Ecclesiastici Primarium Subiectum atque supremum, vt etsi tanquam priuata persona, errare & falsa de rebus fidei opinari possit; tamen Pastorali suo officio fungens, hoc est, de re aliqua dubia quæ ad fidem necessariò pertineat, publicè definire, & alijs credendum
B publicè tradere volens, errare non possit: sed tùm potestatem solus habeat supra cæteros omnes, seu pastores seu oues, de fide pronunciandi, & rem dubiam determinandi, tùm stabilitate quoque muniatur, ab ipsa veritate nunquam aberrandi. Talem sanè & tantam soli Petri Successori Romano Pontifici, supra cæteros omnes Episcopos, Pastores, & Doctores Ecclesiæ tum potestatem tùm firmitatem tribuimus. Probatur autem hæc veritas, ab aduersariis hodie pertinacissimè negata, quantum fieri potest, validissimè & efficacissimè ex ipsis Scripturis, quas hoc in loco solas vt dixi, aut penè solas tractabimus. Si enim Sacra Scriptura, hunc Supremum omnium Pastorum, atque Primarium potestatis Ecclesiasticæ Subiectum, non minus clarè commendauit, quàm cæteros particulares Episcopos, Pastores, & Doctores, dubitari non debet, quin eadem sit vnius Capitis, seu summi Pastoris necessitas & certitudo, quæ est cæterorũ per loca & regiones Episcoporũ & Pastorũ singulorum. Et quia exactissimè hoc Scriptura fecit, variis viis & gradibus illud nobis cõmonstrando, quasiq; etiã aduertere nolẽtibus pertinaciter inculcando, nos per eosdẽ gradus, in hac disputatione inquirendo procedemus.

Quo sensu vni Supremi Pastoris infallibilitas asseritur.

Primus gradus est, quòd eo ipso die ac momento, quo ad Christum veniret Simon, quem Caput Ecclesiæ suæ positurus erat, intuens eum Iesus dixit. *Tu es Simon filius Ioannis. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.*

Primus gradus nominis promissio.

C Obserua hîc noui Nominis promissionem. Paucissima enim & non nisi maximi momenti sunt, quæ Christus antequam faceret, promitteret. Sic de Cœna Corporis & Sanguinis sui, de futura morte & resurrectione sua, de mittendo Spiritu Sancto, discipulos suos longè ante præmonuerat: nempe vt illa omnia diligentius obseruarent. *Nunc*, inquit, *prædixi vobis priusquàm fiat, vt quum factum fuerit, credatis*. Sic & in veteri testamento, quia maximum erat mysterium, quòd in semine Abrahæ benedicerẽtur omnes gentes, multis verbis hoc Abrahæ promittitur. Primùm indefinitè: dicente illi Deo. *In te benedicentur vniuersæ cognationes terræ*. Deinde nominatim ex vxore Sara. *Benedicam vxori tuæ Saræ & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, erítque in nationes*. Postea etiam die definito. *Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore vita comite, & habebit Sara filium*. Idem de terra Chanaan animaduertere licet; quæ Genes. 12. 13. 14. & 17. multis & variis verbis bene quinquies promittitur. Eundem omnino in modum Christus Dominus, hunc Simonem nouo Nomine, nouáque in ipso primo congressu potestate donaturus, tantò ante promittit. Rursum in tanta potestate piscatorem illum collocaturus, Paulatim hoc ei insinuat, & solam noui Nominis dignitatem principiò promittit. *Animaduertendum* (ait Chrysostomus) *quòd non omnia quæ euentura erant, primo congressu prædixerat. Maiora illa nunc conticuit. Humiliùs à principio loquitur.* Et paulò post. *Multis à natiuitate Nomina Deus imposuit, vt Isaac, Samson, vt ijs quorum meminit Esaias & Osee. Quibusdam quam acceperunt à parentibus appellationem mutauit: vt Abrahæ, Saræ,*

Ioan. 1.
Rara & excellentia sunt quæ antequam fiunt promittũtur.
Ioan. 6.
Matth. 16.
Ioan. 14. & 16.
Ioan. 14.
Gen. 12. & 15.
Gen. 17.
Gen. 18.
Petro paulatim Suprema dignitas collata.
Homil. 18. in Ioan.

& Israel. Mos etiam antiquitus erat, à rebus nomina imponi, quod & Helias fecit. Hoc autem totum non temere fit; sed vt ea appellatio imponatur, quæ sit diuini beneficij perpetuum monimentum, & memoria per prædicta nomina Auditorum animis imprimatur. Hæc Chrysostomus. Vel hæc ergo sola Nominis noui primo statim congressu facta impositio, aliquid singulare animis nostris imprimere debet, de Petri persona ad nouam aliquam dignitatem, huic Nomini nouo respondentem, supra cæteros condiscipulos & coapostolos suos à Christo Domino extollenda. Tamen in hoc primo gradu, ad tantam futuram potestatem, satis habuit Christus Nominis mutationem promittere. D

„ Secundus gradus est, ipsius noui Nominis exhibitio, seu impositio.

Secundus gradus, nominis exhibitio. Marci. 3. Luc. 6.

Nam aliquanto tempore post, *ascendens in montem* (ait Marcus) *vocauit ad se quos ipse voluit, & fecit vt essent duodecim cum illo: & imposuit Simoni nomen Petrus*, quod alter Euangelista vocauit Cephas. Sed vtrumque idem valet, vt postea videbitur. Eandem noui Nominis impositionem diligenter quoque commemorat Lucas.

1. *Eodem momento de Supremo Pastore disposuit Christus quo de cæteris Pastoribus.*

Obserua autem, quòd eo tempore facta est hæc noui nominis impositio, quo duodecim designauit Christus Apostolos: vt videlicet eodem momento de Capite prospiceret, quo de Pastoribus: nec priùs, quia non est vsus Capitis sine corpore; nec posteriùs quia sine Capite non debet esse corpus. Non quòd tunc completa nouæ Ecclesiæ forma esset, sed quia tunc formari illa cœpit, quasique in vtero Christi parturiri, donec in die Pentecostes, adueniente Spiritu sancto, tanquàm anima Ecclesiæ, vltimam suam formam E

2. acciperet. Obserua quoque quòd etsi tres Euangelistæ Matthæus cap. 10. Marcus capite 3. Lucas cap. 6. cæteros Apostolos nullo certo seruato ordine in hac vocatione Christi enumerauerint, sed alius Andream, alius Iacobum secundo loco posuerit, & sic de aliis, omnes tamen vno consensu Petrum primo loco tanquam indubiè Caput

3. cæterorum posuerunt. Obserua quoque quod post hanc impositionem à Christo factam semper, nunquam antè, vocatur in Euangelio Simon Petrus, vt Matth. 10. Luc. 9.

4. & alibi. Obserua præterea ipsam impositionem noui huiusce Nominis, singulare aliquid, & excellens in eo homine notare debuisse. Sanè non aliter, quàm olim factum est, in mutatis nominibus Abrahæ, Saræ, Israel, & aliorum veteris testamenti: quemadmodum ex Chrysostomo modò produximus, ex Homil. 18. in Ioannē, quibus addi possunt quæ disputat in eandem sententiam Cyrillus Alexandrinus, libr. 2. cap. 12. in

5. Ioannem. Obserua postremò, in toto Euangelio ab ipso Christo nusquam eum compellari nomine Petri, sed tantum Simonis filii Iohannis. Nam ipsi Christo non erat Petrus, id est, Caput; sed Simon, id est, obediens & subditus. Cæteris autem omnibus Apostolis & Euangelistis erat Petrus, Cephas, Caput, &c. Narrat quidem Lucas dixisse semel Christum, *Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me*, sed nec hîc nomine suo eum compellat aliquid ei mandaturus vel ab eo interrogaturus, verū affatur tantùm, nec sine mysterio ipsius nominis hoc facit. Quasi dicēs, dico tibi Petre, qui à fortitudine sic nuncuparis, quòd & tu quoque non obstante hac fortitudine tua, de qua nunc temere & importune præsumis, me negabis. F

„ Tertius gradus est ipsius noui Nominis expositio, & futuræ potestatis quæ
„ illo nomine significata est, promissio.

Tertius gradus, nominis expositio. Matth. 16. Homil. 55. in Matth.

Hæc facta est Matth. 16. cùm cæteris omnibus Apostolis à Christo rogatis quem illum esse dicerent & tacentibus, solus Petrus, tanquam *omnium Apostolorum os, & vertex totius consortij* (ait Chrysostomus) responderet. *Tu es Christus filius Dei viui*; Tunc enim respondit ei Christus. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus.* Móxque explicans quare, addit. *Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* In his enim verbis declarat Christus, ideo eū priùs cognominatum fuisse à se Petrum, quia totius Ecclesiæ Petra futurus esset, & super eum tota ædificanda Ecclesia. Ædificatio enim Ecclesiæ super Petrum, hoc in loco in futuro promissa est, non in præsenti data; ait Hieronymus in commentarijs ad illa verba: *Vade post me Satana.* Ædificatur autem Ecclesia, dum vel collecta pascitur, docetur, regitur; vel docenda & pascenda colligitur, & societati corporis Christi de nouo aliquis adiungitur, aut forte reconciliatur. Vnde Apostolus dicit Christum *dedisse Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum, ad ædificationē corporis Christi.* In hoc autem toto genere ædificandi, id est, vel consummandi & confirmandi iam collectos, vel colligendi fideles in vnum ouile, cæteri Pastores operarij quidē sunt & architecti sapientes, sed præcipuus paterfamilias Petrus: cæteri

Petrus, totius Ecclesiæ Petra.

Hieron. in Matth. ca. 16.

Ephes. 4.

columnæ

A columnæ sunt, Petrus fundamentum fore promittitur, cui cæteri omnes innitantur. Quod quidem ex toto sermone Christi euidenter ostenditur. Ædificatur & construitur Ecclesia, seu fidelium multitudo, primò & principaliter ex fide credentium tanquàm formali causa ipsius Ecclesiæ iuxta illud Apostoli, *Non intendere fabulis & genealogijs interminatis; quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei quæ est in fide.* Huius autem fidei mouens & efficiens causa proxima & ordinaria, quæ quidem sit externa & ministerialis, est prædicatio Pastorum. Nam *fides est ex auditu*: Pastores autem ipsi sic inuicem subordinati sunt, vt ab vno tandem supremo Pastore omnes pendeant, qui ab ipso Deo sine medio ministerio veritatem accipit. Talis hîc Petrus est, qui futurus supremum fundamentum ministeriale ipsius fidei, Supremus Doctor & Pastor Ecclesiæ, *non à carne & sanguine*, non humano aliquo ministerio; sed immediatè *à patre reuelatam* fidem accepit. Quod idcirco disertè præmisit Christus, tanquam causam futuræ super eum ædificationis. *Beatus*, inquit, *es Simon Bar jona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Et ego dico tibi*, &c. Eadē quoque de causa Apostoli & Prophetæ vocantur fundaměta, ad Ephes. 2. & Apoc. 21. quia & illi immediatè à Deo edocti, & sine ministerio humano, ædificabant alios ad fidem. Rursum quum fides ipsa latissimè pateat; cæterorum tamen omnium credendorum fundamentum, sit explicata fides Mediatoris, seu Incarnati filij Dei; adeo sanè vt hinc initium sumat fides noui testamenti; singulare quiddam & futuræ Authori-
B tatis in ratione pascendi, aliósque ad fidem ædificandi, maximum argumentum fuit, quòd * hāc omnium mortalium primus, Petrus à patre accepit, & confessus est, dicēs: *Tu es Christus filius Dei viui*, id est naturalis. Nam viuere viuentibus est esse, & esse filium Dei quatenus viui aut viuentis, est esse filium Dei, quatenus Deus est. Sic solus Christus est. Est enim filius non quatenus vult per adoptionem, *quos voluntariè genuit*, sed quatenus est, id est, per naturam. Similiter & vocationem omnium gentium ad agnitionem huius incarnati filij Dei, quam Prophetæ prædixerant, primus Petrus visione de cælo accepta immediatè reuelatam sibi habuit, primus eam sua doctrina promulgauit, primus eam de facto exequutus est, baptisans Cornelij domum, vt ex Actis cap. 10. 11. & 15. constat: ideóque primus idémque præcipuus gentium Doctor ac Magister fuit. Hanc ergo fidem Petrus confessus omnium primus, eámque immediatè à Deo reuelatam primus accipiens, idoneus factus est, qui in tota Ecclesia Dei ædificanda, fundamenti primum locum obtineret; hoc est, alios ante omnes & supra omnes ministerialiter doceret, quod absque ministerio hominum ipse didicerat. Hic simplex est & literalis verborum Christi sensus, pro cuius confirmatione mox plura, dum aduersariorum obiecta repellimus, dicentur.

Quomodo ædificatur Ecclesia super Petrum.

1. ad Tim. 1.

Ad Rom. 10.

Petrus supremus doctor immediatè à Deo docetur.

* Vide Chrysost. hom. 55. in Matth. super illa verba: *Tu es Christus, & cæt.*

Petrus omnium primus totius fidei fundaměta didicit & docuit.

Iacob. 1.

Petrus primus Doctor gentiū.

Sequitur in verbis Christi, *Tibi dabo claues regni cælorum*. In his verbis plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ Petri personæ promisit. Nomine enim clauium regni
C cælorum, omnem omninò potestatem, qua regnum cælorum quomodocunque acceptum aperiri & claudi potest, Christus complexus est. Nam quod sequitur, *& quodcunque ligaueris*, &c. non est (vt quibusdam visum fuit) explicatio, aut limitatio ipsarum clauium. Sic enim Petri potestatem tantùm ad forum externum Ecclesiasticum Christus his verbis limitasset. Omnium enim Doctorum scholasticorum sententia, verbis illis, *Quæcunque alligaueritis*, &c. quæ sanè his verbis ad Petrum dictis similia sunt, idémque prorsus sonant, constituitur iudex Ecclesiasticus in foro exteriori: sicuti illis aliis verbis, *Quorum remiseritis*, &c. constituitur iudex Ecclesiasticus in foro interiori. Si ergo hoc loco, Illud *quodcunque ligaueris*, &c. esset vel explicatio vel limitatio clauium, promitteretur Petro nomine clauium, tantummodo iudiciaria potestas in foro externo, quæ est partialis Potestas, eadémque minor, potestatis clauium. Multo enim excellentior est remittendi peccata, quàm excommunicandi, aut ab officio vel honore suspendendi, facultas: ideóque illa penes solos Sacerdotes est, hanc etiam non Sacerdos exercere potest. Rursum quia Saluator illud, *Et quodcunque ligaueris*, coniunctiuè addit, debet differenter aliquam distinctam Potestatem notare, saltem in specie; sicuti profecto cætera omnia præcedentia, subiunctiuè prolata, differentia & distincta sunt; Ista videlicet. *Et ego tibi dico. Et super hanc petram. Et portæ inferi non præualebunt. Et tibi dabo claues.* Ac postremò. *Et quodcunque ligaueris super terram*, &c. Itaque in istis postremis verbis Petro promissa est, non solùm Potestas

Matth. 16.

Nomine clauiū omnimoda potestas intelligitur.

Matth. 18.

Ioan. 20.

Matth. 16.

ligandi & soluendi in foro, siue exteriori, siue interiori, quæ vtraque sunt partiales D
tantùm actus ipsarum clauium: sed quia claues ipsæ indefinitè promissę, nec ad vnum aliquod aperiendi vel claudendi genus determinatæ sunt, profectò promissa est illi tota Potestas, quantacunque tandem & qualiscunque illa sit, quæ clauibus continetur. Tota autem & adæquata Potestas ipsis clauibus, est aperire & claudere: quocunque tandem id modo fiat. Quod quidem manifestum est, tùm ex re ipsa propriè per claues significata, tùm ex vsu & modo loquendi Sacræ Scripturæ. Clauium enim officium est, aperire & claudere. Et in huius rei signum, ad summum magistratum claues vrbis deferuntur, vt eius imperio claudatur vrbs & aperiatur. Claues ergo regni cælorum accipere, est potestatem accipere claudendi & aperiendi regnum cælorum, siue vitam æternam, siue communionem Ecclesiæ militantis, regni cælorum nomine intelligas. Hoc autem diuersis & multis aliis modis fit, quàm ligando & soluendo in vtroque foro. Pastores enim in tota sua gubernatione spirituali, in doctrinæ prædicatione, in Sacramentorum dispensatione, in legum constitutione, in Sacræ Scripturæ interpretatione, in articulorum fidei declaratione, in dubii & controuersi dogmatis decisione, aperiunt & claudunt (exercendo & subtrahendo illam potestatem) regnum cælorum. Exercent enim ad ædificationem & salutem tam suam quàm aliorum. Subtrahunt & negant ad perniciem & destructionem vel suam, si culpa & negligentia propria id fiat; vel etiam aliorum, si reliqui corporis salus id requirat & postulet. Fit etiam id sæpe ad terrorem tantùm non ad destructionē. Hinc sanè ad E
Timotheum, Apostolus scripsit. *Hæc faciens, teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.* Rursum in Euangelio, ante iudicii Ecclesiastici censuram, de correptione fraterna dicitur. *Lucraberis animam fratris tui.* Multo magis prædicatione, exhortatione, & doctrina pastorali hoc fit. De quo genere dixit Sanctus Hieronymus *Apostolos soluere homines sermone Dei, & testimonijs Scripturarum, & exhortatione doctrinæ.* Tertullianus verò docet Petrum & in primo Baptismo, & in disceptatione illa de non seruanda lege veteri, Act.15. tum reserasse aditum ad regna cælorum, tum & soluisse quæ omissa sunt legis, & alligasse quæ seruata sunt. Denique claues Ecclesiæ diuidi possunt in clauem scientiæ & Potestatis. Quam diuisionem videre est apud Ambrosium, *vbi Clauem potentiæ Petro, scientiæ Paulo tribuit.* Non quòd hæc in Petro non fuerit, sed quòd in Paulo quoque extra ordinem excelluerit. Quo etiam sensu Doctor & Apostolus gentium dicitur. Extra ordinem sic factus est tanquam vas electionis, sed primus Magister gentium, singulari de cælo reuelatione accepta, Petrus fuit, vt suprà dictum est, idemq́; ordinarius & Supremus vt postea ostendetur. Vt autem ad rem redeamus, ad Clauem scientiæ pertinet, *aperire Scripturas,* quam Christus exercuit Luc.24. & de qua dixit legisperitis. *Tulistis clauem scientiæ, &c.* Potestas clauium est, vel ordinis, vel iurisdictionis. Ipsa iurisdictio est, vel in foro externo, excommunicando, suspendēdo ab officio, indulgentias concedendo, & leges ferendo; vel in interno, peccata remittendo. Tota F
hæc amplissima & adæquata potestas clauium, soli Petro hoc in loco à Christo Saluatore promissa est. Atque hæc ex vi & significatione verbi Clauium satis patet. Ex vsu & modo loquendi Sacræ Scripturæ, idem ostenditur. Nam quum apud Esaiam, summo sacerdoti Eliachim in figura Christi, dictum esset: *Dabo clauem domus Dauid super humerum eius;* statim Scriptura explicans huius clauis vsum, subiungit; *& aperiet & non erit qui claudet; & claudet, & non erit qui aperiat.* Quod iterum totidem verbis repetitur in Apocalypsi de persona Christi. Dicitur enim *Sãctus ille & verus, qui habet Clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit; claudit & nemo aperit.* Sicut ergo in figura Eliachim, in veritate Christ⁹, accipiens clauē domus Dauid, id est, Ecclesiæ aut regni cælorũ, accepit eadē opera Potestatē claudēdi & aperiendi, sic Petrus loco & vice Christi accepturus claues regni cælorum, haud dubie Potestatem quoque accepturus est claudendi & aperiendi; id est, non solùm ligandi & soluendi in iudicio vtriusque fori, qui sunt tãtummodo Partiales non totales, & minores non Præcipui actus clauium, qui etiam omnibus Apostolis Matth.18. & Ioan.20. commissi sunt, quum soli Petro Claues datæ fuerint; sed etiam præterea gubernandi, docendi, disponendi, atque omnia exercẽdi, quæ ad generale pastoris munus aliquo modo pertinere possunt, qui sunt adæquati actus ipsis clauibus: ideóque his verbis soli Petro principaliter, ante & supra alios omnes promissi.

Aperire & claudere est tota potestas clauiũ.

Claues Regni Cælorũ accipere quid.

1.Timo.4.

Matth.18.

Lib.6. ca.14. in Isaiam.

In lib. de Pudicitia.

Serm.66.

Petrus primus Magister gentium.

Luc.11.

Clauium significatio in scripturis.

Esai.22.

Apocal.3.

Deffensio

A *Defensio sensus prædicti, contra disputationes aduersariorum. Et primò de triplici expositione illorum verborum,* Super hanc Petram.

CAPVT II.

NVNC priusquàm ad alios gradus potestatis huiusce & primatus Petri accedamus, quid contra sensum hunc quem hactenus expressimus, & ex Saluatoris verbis hausimus, Aduersarij disputant; expendamus oportet. Velis enim & remis (quod dicitur) illi contendunt, vt positam à nobis interpretationem omnibus modis conuellant, & euertant. Contra sensum illorum verborum, *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c. dupliciter pugnant. Primùm circa verbũ illud, *ædificabo*: deinde circa illa, *Super hanc petram*. Nam quod ad primum attinet, docet *Caluini cauillatio stolidissima.* Caluinus sic ex his verbis pertinere Petrum ad ædificium Ecclesiæ, vt ipse præter cęteros in ea ædificetur, non autem eam præter cæteros ædificaturus promittatur. Iuxta illud (nihil enim hîc aliud dixisse Christum quàm quod Apostolus postea de omnibus fidelibus dixit) *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum*: vel Ephes. 2. 1. Petr. 2. Institut lib. 4. cap. 6. Paragr. 1.
B quod ipse Petrus dixit. *Tanquam lapides viui superædificamini domus spiritualis in sacerdotium sanctum*. In hoc ergo ædificationis genere, in feruore fidei, doctrina, animi magnitudine, Petrum primum locum habere, cæterósque excellere, quia excellentius à Christo ædificatus fuit. Hæc Caluini doctrina est. Sed totus hic cauillus funditus euerti- 1.
tur, si probetur loqui hîc Christum de ædificanda Ecclesia sua actiuè super ipsum Petrum, tanquam qui futurus sit principale instrumentum in ratione ædificandi alios, non autem de ædificatione passiua, qua Petrus ædificatus fuit in templum viuum ipsi Deo. Hoc autem probabitur mox, tractando illa verba, *Super hanc petram*. Rursum non 2.
est intelligibile, quomodo Christus dicens: *Aedificabo Ecclesiam meam super hanc petrã*, intellexerit ædificare Petrum in se supra cæteros, propter feruorem fidei, aut aliarum virtutum excellentiam. Hoc enim non est *ædificare Ecclesiam suam*, sed ædificare Petrũ: & consequenter, *non contra Ecclesiam suam*, sed contra Petrum, *Portæ inferi non præualerent*: quod tamen nec aduersarij vllo modo agnoscere volunt, nec simpliciter verum est. *Caluini interpretatio verba Christi confundit & peruertit.* Petrus enim vt priuata persona deficere à fide potest, & ex eius successoribus aliqui ad tempus defecerunt. Quòd si per hæc verba *super hanc petram*, intelligendum sit super fidem aut confessionem Petri, vt aduersarij contendunt, plusquam ridiculum est ædificari Petrum super seipsum aut aliquem actum suum. Præterea difficile est iudicare, in feruore fidei, in doctrina, cæterísque virtutibus ac donis Petrum vnum om- 3.
nes alios excelluisse. Certè negari non potest, Ioãnem, Paulum, & alios quatenus vir-
C gines erant, in excellentissima illa virtute, Petro coniugato præstantiores fuisse. Paulus verò disertè *ministrum* se *Christi* dicit *Plus alijs*. Et rursum. *Abundantius illis omnibus* (Apostolos dicit) *laboraui*. Ioannes & Iacobus, *filij tonitrui* vocabantur propter singularem feruorem, fidem, ac pietatem. De ipso quoque Iohanne Baptista, ratione meriti & sanctitatis dixit Saluator, *Non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista*. *An Petrus virtute cæteros omnes excelluerit.* 2. Cor. 11. 1. Cor. 15. Marc. 3. Matth. 11.
Sed aliud profecto est disputare de merito, aliud de ministerio; aliud de potestate, 4.
aliud de veritate. Nomen denique ipsum Simoni promissum ac datum videlicet *Cephas*, siue *Petra* (*quod enim Latinis Petra, idem Chaldæis & Syris, quorum lingua Christus vsus est Cephas significat*, vt tradit S. Hieronymus, non virtutis sed Potestatis est, *nec non etiam authoritatis*, vt loquitur Chrysostomus. Nam & ideo hoc vocabulo vtitur Paulus, cùm Petri potestatem vel ab ipso taxatam, vel ab aliis minus rectè vsurpatam meminit, dicens. *Dixi Cephæ coram omnibus, & restiti ei in faciem*. Et iterum. *Ego sum Pauli, ego Cephæ*; Postremò, fuit hæc Caluini cauillatio, damnatissima Vvicleffi glossa quam vide explosam & plenissimè confutatã apud Tho. Vvaldensem doctrinalis fidei lib. 2. cap. 5. *Petrus, nomen Potestatis non virtutis.* In commẽt. ad Gal. ca. 2. Hom. 18. in Ioancem. Gal. 3. 1. Co. 1. 5.

Maior est pugna circa alia verba. *Super hanc Petram*. Est enim apud patres triplex horum verborum expositio. Vna est vt nomine huius Petræ, intelligatur Christus ipse. Hanc sequitur D. August. tract. vlt. in euangelium Ioannis, & serm. 13. de verbis Domini. *Supra meipsum*, inquit, *filium Dei viui ædificabo eam. Super me ædificabo te, non me* *Triplex expositio verborum,* Super hanc petram. 1. Augustinus.

ſuper te. Hæc ille. Altera expoſitio eſt, vt per hanc Petram intelligatur confeſſio fidei, D
ſeu fides ipſa quam Petrus confeſſus eſt. Hanc videre licet apud Chryſoſtomum Hom.
Tomo 3. 55. in Matth. & in Hom. de Pentecoſte, & apud Cyrillum Dialog. de Trinit. lib. 4. &
apud Hilar. de Trinit. lib. 6. verſus finem, & apud quoſdam etiam Rom. Pontifices,
vt Leonem magnum, Agathonem, Nicolaum primum, Adrianũ primum, in epiſt. ſuis
3. decretalibus. Tertia expoſitio eſt, vt per hanc Petram intelligatur perſona Petri.
Conſenſus Patrũ, qui per Petram intelligũt perſonam Petri. Hanc vt pleniſſimam, maximéque propriam, ac literalem, omnium fere patrum conſenſus tradit. Plerique ſane ex propoſito hæc verba explicantes, hoc faciunt; vt Hieronymus in comment. ad hunc locum & Chryſoſtom. Hom. 55. in Matthæum: quorum vterque hunc locum exponens, *ſuper hanc Petram*, id eſt, *ſuper te Petrum* exponit.
Chryſoſt. Hieronym. Hilarius. Euthymius. Idem faciunt Hilarius Canon. 16. in Matth. & Euthymius in comment. ad hunc locum. Alij verò Petrum ipſum pro Eccleſię fundamento hîc à Chriſto conſtituto paſſim aſſerere non ſunt veriti, ipſimet ſane qui aliarum expoſitionum authores ſunt: vt
Auguſtinus. Chryſoſt. Cyrillus. Theodoret. Cyprianus. Auguſtinus in pſalmo contra partem Donati, Tom. 6. & in enarrat. in pſal. 69. Hilarius & Chryſoſtomus vbi ſuprà. Idem quoque Homilia 26. ex variis locis in Matth. Cyrillus denique Alexandrinus lib. 6. cap. 12. in Ioannem. Præter hos quoque Theodoretus in epiſt. ad monachos Conſtantinopolitanos, & ad Eulalium Cyprianus creberrimè. Lib. 1. epiſt. 3. lib. 4. epiſt. 9. in tract. de habitu virginum, in ſermone de patientia, & in epiſt. ad Quintum fratrem, copioſiſſimè verò in libello de vnitate Ec-
Athanaſius. Ambroſius. Tertullian. Origenes. Baſilius. Epiphanius. Hieronym. cleſiæ: Athanaſius & Synodus Alexandrina in epiſt. ad Felicem Rom. pont. Ambroſius ſerm. 68. & 47. & in verſibus eius ab Auguſtino citatis Retract. lib. 1. cap. 21. Tertullian. in præſcript. Origenes hom. 5. in Exodum: Baſilius ille magnus in comment. ad Eſaiæ cap. 2. Epiphanius in Anchoratu. D. Hier. in Eſaiæ cap. 2. in Hieremiæ cap. 16. & in Abdiam. Idem lib. 1. in Iouinianum, & lib. 1. contra Pelag. & in epiſt. ad Marcellam aduerſus Montanum. Verba horum Patrum partim breuitatis cauſa hîc prætermitto, partim quia plęraque eorum poſtea data occaſione proferemus. Nunc ergo has tres expoſitiones conferemus, & an verborum Chriſti ſenſum ſuperius datum vel infirment, vel confirment, diſcutiemus. E

De prima expoſitione, quòd nomine Petræ intelligatur Chriſtus.

CAPVT III.

PRIMA expoſitio quę Auguſtini propria eſt, habet quidem ſententiam veram, ſed nec proprius eſt huius loci ſenſus, nec plenus. Nam licet prima & principalis, & abſolutè loquendo, Petra Eccleſiæ Chriſtus eſt, nec primò & principaliter ſuper Petrum aut aliquem hominem, ſed ſuper Chriſtum fundatur & ædificatur Eccleſia; tamen Chriſtus non eſt, *Hæc Petra*: illo videlicet loco à Chriſto deſignata. Dixit autem Chriſtus. *Aedificabo Eccleſiam meam ſuper hanc petram.* Nam verba illa. *Super hanc petram*, reſpondēt prioribus: *Tu es petrus*: & rationē reddunt, quare vocatus ſit *petrus*. Sicuti ſane in Geneſi, quum dixiſſet Deus, *Tu vocaberis Abraham*, cauſam ſubiũgit; *quia patrem multarũ gentium conſtitui te.* Et propterea non dicit hîc Chriſtus; Tua fides, aut confeſſio, aut beatitudo à patre accepta, eſt Petra; ſed Perſonæ dicitur, *Tu es petrus*; ſicuti perſonæ dicitur, *Tu vocaberis Abraham*; móxque infertur: *Et ſuper hanc petram*, ſane quæ tu es (alioqui vana & falſa eſſet copulatiua cõiunctio) *ædificabo Eccleſiam meam.* Nam quòd Auguſtinus Retract. lib. 1. cap. 21. diſcrimen ponit in eo, quòd non dicit Chriſtus, *tu es petra*, ſed *tu es petrus*; poſteáq; infert de Petra non de Petro; lapſus humanus eſt, quem gręcę & latinæ linguę vel incognita vel non obſeruata varietas fecit. Nam in Hebraico aut Syriaco potius ſermone, quo Chriſtus vſus eſt, vtrobiq; *Cephas* eſt & tam *petram* quam *petrum* ſignificat vt notauit Hieron. in com. ad cap. 2. ad Gal. Sic enim ſe verba habent. אתה כיפה ועל הכיפה Præterea aptè dici non poteſt, homini alicui *tu es petra*, abſolutè loquendo (hoc enim ſolus Chriſtus eſt) ſed hæc *petra* commodè & verè Petrus dicitur. Videlicet, per participationē metaphoræ Petræ, quæ Chriſto ſimpliciter applicatur. Deniq; multo efficaciùs dicitur, *Super hanc petram*, quàm ſi dictum fuiſſet, *ſuper hunc petrum.* Hoc enim perſonam tantùm notaſſet, & hunc hominem; illud verò hunc vt ſic notat, id eſt, hunc vt fidei Petram factum

Chriſtus eſt Petra, ſed non hæc Petra. F
Matth. 16.
Gen. 17.
Perſonæ dicitur, Tu es petrus.
2.
Solus Chriſtus abſolute Petra. Efficacius dicitur, ſuper hãc Petrã, & c. *quã ſuper hunc Petrum.*

A ctum & in fide roboratū. Sic Euthymius in commentariis ad hunc locum. *Tu es petrus, vt qui fidei petra futurus es, & super hoc robur ædificabo, siue te ponā fundamentū credentium.* Hæc ille. Hanc etiam ob causam scribit Chrysost. *petræ cognomen sortitū eum fuisse, ob immutabilem & immobilem fidem.* In com. in 2. cap. ad Gal. Præterea certum est apud omnes interpretes Christū his verbis *confeßioni petri de se mercedē reddere*, vt apertè in hunc locum Chrysost. Euthymius, Theophilact. Hilar. & S. Hieron. exponūnt. Quòd si verò illud *Super hanc petram*, ad Christū ipsum, non ad Petri personam refertur, prorsus nihil est hîc Petro retributum. Nam quòd dicit, *Tu es petrus*, hoc ei nomen antea impositum erat. Nec magis ad eius dignitatē aut præeminentiam supra cæteros pertinet, vocari hoc loco Petrum, maximè propter aliquā animi virtutem, vt vult Caluinus, quàm ad Iacobi & Ioannis dignitatē aliquam pertinebat, vocari alibi *Boanerges*, id est filios tonitrui, si quod deinceps in cōtextu sequitur, ad solum Christū pertinebat. Nam quòd sic ad Petrū istud pertineat, vt propter confessum à se Christū, Petrus siue Petra vocetur, cōmune hoc est omnibus fidelibus Christū quotidie confitentibus. Sed singulare hîc aliquid Petri personę retributū fuit; Nempe (vt disputat in hunc locū Chrysost.) *est quoddam hîc filij donum proprium petro datum, sicut patris quoddam donū erat eidem concessum.* Pater enim reuelauit Petro, Christū filium Dei viui esse. Filius tribuit Petro, vt sit Ecclesiæ Petra. Imò vt nō dubites filij dignitatē esse patri coæqualē, *pater* (ait Chrysost.) *ad Hieremiā dicebat. Sicut columnā ferream, & sicut murū æneum posui te. Sed ipsum quidē genti vni pater, hunc autē vniuerso orbi Christus præposuit.* Vide adhuc plura in Chrysostomo. Rursum valde ad hunc locū impropria esset hæc locutio Christi; *Aedificabo Ecclesiam meā super me:* quia de re futura, Christus hîc loquitur dicēs, ędificabo. Super Christū autem nullo modo iam ædificanda fuerat, aut ædificari nūc cæperat, sed fuit iam olim ædificata Ecclesia. Nam vt *ab origine mundi occisus est agnus*, ita multo veriùs ab origine mundi *lapis iste quem reprobauerunt postea Iudæi, factus est in caput anguli*; & ædificata semper fuit Ecclesia *super fundamenta prophetarū* olim, vt Apostolorū nunc *ipso semper summo angulari lapide, Christo Iesu. Quia non est in alio aliquo salus*, nec fuit vnquā. *Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri:* dicebat Petrus illa Dauidis verba citata Iudæis exponens. Quid quòd secundum statum nouum, iam ædificata erat, aut saltem ædificari cæpta est Ecclesia discipulorum super Christum quos ad se vocauerat, & in vnum collegerat, & de qua collectione dixerat; *Ego sum vitis vera, vos palmites.* Præterea etsi reuera super Christum primò & principaliter ædificetur Ecclesia, quia ipse vt homo *est vitis vera*, vt exponit diligenter Augustin. & vt homo est *Caput corporis sui*, tamen non ipse super seipsum, vt homo super hominem, ædificat Ecclesiam; sed *Deus dedit ipsum caput super omnē Ecclesiam.* Et ideo cùm dixisset se vitem esse, adiecit; *pater meus agricola est* : vt ædificationem ipsam & agriculturam (de qua Apostolus dixit, *Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis* :) Deo non sibi vt homini, tribueret. Ob quam etiam C causam dixit Apostolus. *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi* : vt non tam Christus tanquam homo super se, quàm Deus super Christum ædificet Ecclesiam. Christus enim vt homo tanquam *pastor bonus, à patre missus*, est primum fundamentum & vitale caput Ecclesiæ; non à se homine sed à Deo propter meritum Passionis ita constitutus, iuxta illud : *propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi Nomen, quod est super omne Nomen*, & cætera. *Vt omnis lingua confiteatur*, & cætera. Atque idcirco ad ædifican dam Ecclesiam instrumentum quoque est, sed diuinitati coniunctum. Idem Christus mittit Petrum, & facit non vitale (quale ipsemet erat) sed ministeriale, non principale sed vicarium Caput : vt qui instrumentum sit non coniunctum sed separatum : & hoc est proprium Christi opus. Ita non est propria loquutio nisi forte propter communicationē idiomatum, quòd Christus super seipsum ædificet Ecclesiam suam. Postremò Augustinus ipse nullo modo hunc sensum tanquàm germanum vrget aut mordicus tenet, sed contrà in Retractationibus suis recolens se & hoc sensu, & illo alio communi omnium fere patrum sensu, in suis scriptis vsum fuisse, *Harum*, inquit, *duarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector.* Eligimus ergo illum alium, qui docet in Apostolo Petro tanquam in Petra fundatam esse Ecclesiam, ídque propter maximum aliorum Patrum consensum, & ipsius contextus euidentiam. Quòd vero Augustinus in alium illum sensum procliuior esset, variæ causæ sunt. Primùm quia mysticos sensus auidissimè perscrutari est solitus, 1.

3

In commēt. suis singuli.

Aliquid singulare mercedis loco, Petro hîc retribuitur.

Homil 55. in Matth.

Hierem. 1.

B

Super Christū semper fuit ædificata Ecclesia.

Apocal. 13.
Psal. 117.
ad Ephes. 2.
Actor 4.

Ioan. 15.

Christus vt homo non ædificauit Ecclesiam super se.

Tract. 80. in Ioan.
ad Ephes. 1.
1. Cor. 3.
2. Cor. 5.

Quomodo sit Christus fundamentū & caput Ecclesiæ.

Ioan. 10.
Ioan. 20.
Ephes. 2.

Proprium Christi opus ædificātis Ecclesiam super Petrum.

Lib. 1. cap. 21.

Quare Augustinus aliū sensum sequutus fuit.

quod in tractatu illo vltimo in Ioannem, vbi hunc allegatum sensum tradit, apertissimè fecit. D Deinde, quia propter Donatistarum tunc insaniam, in hominis sanctita-
2. te sacramentorum vim ponentium, subtimebat, ne si Petrus fundamentum Ecclesiæ haberetur, super hominem ædificarent homines. Quem scrupulum expressit Sermone 13. de verbis Domini. Quum enim dixisset, *Super me ædificabo te, non me super te*, adiecit *Nam volentes homines ædificari super homines dicebant. Ego sum Pauli, &c.* Et paulò pòst, ad Donatistarum errorem propius accedens, ostendit habere Ecclesiam Dei & firmos & infirmos, ipsúmque Petrum modò fidere, modò titubare, nunc immortalem Christum confiteri, nunc timere ne moriatur. Móxque concludit. *In illo ergo vno Apostolo, id est Petro, in ordine Apostolorum primo & præcipuo, in quo figurabatur Ecclesia, vtrumque genus significandum fuit; & firmi & infirmi.* Hæc ille. Vt non putaremus super Petrum vt hominem impeccabilem, aut per se & seorsim acceptum, ædificasse Christum Ec-
3. clesiam suam. Præterea quia horum verborum interpretem ex proposito non egit, nec commentariis aliquando hunc locum exposuit, minus mirandum est si literalem sensum interdum deseruit. Nam quòd eum aliquando etiam secutus sit, iam ante
4. ostendimus. Postremò negatur super Petrum, vt merum hominem, ædificari Ecclesia, quia reuera neque Petrus est petra Ecclesiæ totaliter, sicut Christus, sed per participationem; nec ita per participationem est petra, vt nihil in eo agat Christus. Sed Petrus in fide à Christo solidatus, est Petra Ecclesiæ. Atque ideo non dicit Christus, *ædificabitur* super hanc Petram Ecclesia, vel *ædificabis* Ecclesiam, sed dicit, *ædificabo super hanc Petram Ecclesiam.* E Id est, me ædificante, & te semper in fide solidante, me agente, ædificabitur Ecclesia mea, non tam à te, quàm à me super te: imò non super te simpliciter, sed *super hanc Petram* quod plus est; vt suprà satis exposuimus. In quo toto sensu non excluditur Christus agens, sed includitur maximè. Atque hoc respiciens Augustinus, libẽter ferè ad Christum hæc verba retulit, tanquàm ad principale agẽs, non tamen excludens instrumentale Petri ipsius ministerium. Vtrumque enim alibi his verbis agnoscit. *Nos, inquit, qui vocamur Christiani, non in Petrum credimus, sed in quem credidit Petrus, Petri de Christo ædificati sermonibus.* Hæc ille: Euidenter alludens ad hunc Matthæi locum.

Aedificabo, quãtum signifi.

De Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 54.

Quomodo Petrus sit fundamentum Ecclesiæ, quum solus Christus illud esse videatur.

CAPVT IIII.

EX hac autem tota Demonstratione, patet nobis perspicuus aditus ad alterum longè maximum specie tenus impedimentum è F medio tollendum. Clamant enim Aduersarij, & vrget vehementer Caluinus illud Apostoli. *Fundamentum aliud nemo potest ponere quàm quòd positum est, quod est Christus Iesus:* vt blasphemum sit Petrum ex hoc loco Ecclesiæ fundamentum vocare. Sed respondetur Petrum non esse *aliud fundamentum*, hoc est alterius generis, quia Christo subalternum est, & subordinatum; licet dignitate & perfectione multum differat. Dicit autem Apostolus *aliud*, non alterum ἄλλο, non ἕτερον, id est quod specie differat; non quod quum eiusdem generis sit, accidente differat. Tale autem Petrus est. Deinde non est *aliud*, hoc est, alienum à Christo, quia ab ipso Christo institutum & stabilitum sensu quo diximus. Aliud fundamentum se facit, & toto genere à Christo differt, vel qui non missus à Christo, ingerit se ministerio docendi loco Christi, & *intrat per ostium vt fur & latro*; vel qui *aliud Euangelizat præter quàm quod accepimus*, vt Lupus; & *abducit post se discipulos*: non ædificans super Christum, sed super se, id est, non colligens in Corpus & Ouile Christi, sed spargens; vel etiam qui ex contentione non ex officio aliis profertur, aut neglecto Christo solus à subditis colitur, (de quo genere apertè hoc loco Apostolus loquutus est, vt antecedentia ipsius textus ostendunt) vel denique qui in ratione fundamenti Christum excludit, vt infidelis. Hi enim omnes non ad Ecclesiæ ædificium & ad Christi corpus construendum pertinent; sed ad

1. Cor. 3.

Quomodo Petrus est fundamentum Ecclesiæ.

Petrus nõ aliud fundamentum.

Sathanæ

A Sathanæ regnum dilatandum, ad hæreses, schismata, Paganismos spectant. Habet nihilominus Christus in sui corporis ædificatione, sua quoque fundamenta, licet dignitate inferiora. *Christus enim* (ait Augustinus) *fundamentum est, & primum & maximum, quo vlterius nihil est. Sed quemadmodum Christus aperte dicitur sanctus sanctorum, sic figurate est fundamentum fundamentorum. Si sacramenta cogites, Christus sanctus sanctorum, Si gregem subditum cogites, Christus pastor pastorum. Si fabricam*, id est constructionem seu ædificationem Ecclesiæ, *cogites, Christus fundamentum fundamentorum.* Quemadmodum ergo principaliter *vnicus* est *bonus Pastor* & *vnicus Magister*, vnica *lux vera quæ illuminat omnem hominem*, sic vnicum fundamentum est Christus. Propter ministerium tamen *posuit Pastores & Magistros in Ecclesia*, vt ait Apostolus. *Vos estis lux mundi*, dicit Christus: & agnoscit Apostolus hoc ipso in loco, *fundamenta Apostolorum & Prophetarum.* Propheta quoque canit. *Fundamenta domus Dei in montibus sanctis.* Et dicente Esaia, *erit præparatus mons domus Domini in vertice montium*, non dubitat Sanctus Hieronymus dicere. *Super vnum montium Christus fundat Ecclesiam, & loquitur ad eum. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nec dissimiliter S. Basilius, *ædificata*, inquit, *est Ecclesia in Apostolis & Prophetis, quorum vnus erat Petrus, super quam petram pollicitus fuerat se ædificaturum Ecclesiam.* Hác autem rationem & similitudinem fundamenti, propter potestatis participationem ipsi Petro à Christo communicatam, notarunt expressè & diligenter varij Patres. Hieronymus in comment. ad Matth. ca.16. *Sicut ipse lumen Apostolis do-*
B *nauit, vt lumen mundi appellarentur, cæteráque ex Domino sortiti sunt vocabula, ita & Simoni qui credebat in Petram Christum, Petri largitus est nomen, & secundum metaphoram Petræ rectè dici tur ei: Aedificabo Ecclesiam meam super te.* Hæc ille. Idem repetit in comment. in Abdiá in fine. & in Hieremiæ cap.16. Sic & Basilius in Homilia de Pœnitentia. *Axiomata sua Iesus largitur aliis. Christus verè est immobilis petra. Petrus verò propter Petram.* Quod ex illo vt multa alia desumpsit Ambrosius lib.6. cap.2. in Lucam. Cuius rei etiam rationem quam diximus alibi adfert. *Ecce*, inquit, *consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis: & pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur.* vt videlicet ipse Ecclesias solidaret. Sic Leo magnus *Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, quod ipse erat voluit nominari, dicens. Tu es Petrus, &c.* Et iterum serm.2. in natali Petri & Pauli. *Tu petra es, qui mea virtute solidaris; vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* Sic Prosper de vocatione gentium, de Petro ait. *Hæc fortissima petra ab illa principali Petra, communionem & virtutis sumpsit & nominis.* Hæc illi Patres quasi præsentibus aduersariis ex proposito respondentes.

Notanda est etiam causa metaphoræ. Quemadmodum ergo in deserto *populus bibit de consequenti eos petra, Petra autem erat Cristus*, sic in deserto huius seculi haurimus fontem aquæ viuæ, id est, sanam doctrinam à Petra quæ Christus est. Sed quia id fit per ministerium aliorum pastorum, quorum princeps Petrus est, ideo propter Potesta-
C tem communicatam tanquam in eo genere Principi & Primario, Petræ nomen accepit. Vnde Arnobius vetustissimus scriptor dicit, *vniuersa flumina in deserto huius seculi benedici vsque hodie à Petro, & ipsum esse exitum aquarum in sitim: ita vt qui exierit foras ab Ecclesia Petri, siti pereat.* Hæc ille. Nec verò nouum hoc aut mirum esse debet, si Christianorum Dux Petra vocetur. Abraham pater credentium, hoc nomine à Propheta honoratur. *Attendite ad Petram vnde excisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum.* Sicuti ergo Abraham pater gentium erat propter fidem de futuro Messia, ideóque Petra erat tum veteri populo, vt ab eo genus duceret carnaliter, tum filiis omnibus noui Testamenti, vt *filij promissionis ex fide sint* tota fidelium propago; sic Petrus est Pater Christianorum propter fidem de præsenti Messia, quam primus mortalium confessus est, & immediatè à Deo reuelatam accepit: ideóque Petra constituitur nouo populo, vt ab eo deriuetur spiritualiter tota Christianorum Ecclesia. Atque hæc de prima expositione, quæ etsi sit aliquo modo vera, tamen nec totam veritatem explicat, (Nam præter Christum Primariam Petram, Petrus quoque quædam est petra) nec huic loco est propria, quia etsi Christus sit petra, tamen non est hæc Petra.

Enarrat. in psal. 86.
Christus habet sua fundamenta in Ecclesia sua ædificanda.
Ioan. 10. Matth. 23. Ioan. 1. 1 Cor. 3. Ephes. 4. Matth. 5. 1 Cor. 3. Psal. 86. Esa. 2.
In comment. ibidem.
In com. ad 2. cap. Esaiæ.
Ratio & similitudo fundamenti in Petro.
Hieronymus.
Basilius.
Ambrosius.
Consortium nominis propter consortium operis.
Sermo. 47. Epist. 89.
Lib. 2. ca. 28.
1. Cor. 10.
Causa Metaphoræ de ædificanda Ecclesia super hanc Petram.
Exire ab Ecclesia Petri.
In psal. 106.
Petrus pater Christianorū.
Isai. 51. Rom 9. Gal. 4. Matth 16.

De secunda expositione, quòd super fidem Petri, non super ipsum Petrum ædificetur Ecclesia. D

CAPVT V.

De secunda expositione.

SECVNDA horum verborum expositio (vt de ea nunc agamus) non differt nisi ratione à tertia. Nam reipsa idem est, super Petrum in fide firmatum ædificari Ecclesiam, & super fidem ipsam aut cõfessionem Petri ædificari Ecclesiam. Neque enim vel super Petrum absque fide in eo roborata, vel super fidem ipsam extra Petri per-

1. sonam ædificatur Ecclesia. Non primùm quia tùm Petrus quatenus fidei Petra, siue in fide roboratus, ponitur hîc pro fundamento: (vt satis iam explicatum est,) tùm propter fidem quam à patre immediatè reuelatam accepit, & ore confessus est, factus est fundamentum ædificandæ Ecclesiæ, seu dux & Antesignanus omnium Christi & Mediatoris fidem profitentium: Non aliter sane quàm Abraham propter fidem qua Deo semen & seminis multiplicationem,

Gen.17. atque inde sequuturam benedictionem, (quæ fuit Messias venturus) promittenti credidit, factus est *pater multarum gentium*, & exemplum omnium credentium. Non se-

2. cundum, quia tùm fides ipsa nullo modo ad ædificationem Ecclesiæ facit, nisi in E aliquo supposito seu subiecto credente vel fidem docẽte existens, (actiones enim sunt suppositorum) tum quia solius Petri fides, non cuiuscunque alterius suppositi, ad fundamentum ædificandæ Ecclesiæ pertinet. Nam ne fides vel confessio ipsa putetur hîc pro fundamento isto accipi posse, absolutè sumpta & in quocunque homine inuenta, satis Christus docuit dicens. *Super hanc petram* id est, hanc seu fidem seu personam à me hîc designatam, & propter futuram stabilitatem à me olim stabiliendam. Cùm

Fides absolutè sumpta & in quocunque subiecto, non potest hic pro fundamento accipi.

Luc.22. autem nulli personæ talis stabilitas quæ *ad confirmationem fratrum*, id est, ædificationẽ Ecclesiæ pertineat, sit à Christo promissa nisi soli Petro; Profecto de illius solius fide,

3 si de fide, loquutus fuisse necessariò intelligendus est. Præterea Ecclesiæ ædificandæ fundamentum, fides absolutè sumpta & in quocunque inuenta esse non potest, quia

Qualis fides est fundamentum.

1. & in laicis & in ignotis personis esse talis & æquè vel sana vel magna fides possit,

2. quos pro pastoribus tamen nec agnoscit, si eos tales esse certò sciret, nec interdum

3. omnino scire potest Ecclesia Dei. Est ergo fides fundamentum: non autem vaga sed

4. determinata ad aliquod certum subiectum in quo est; nec qualiscunque sed roborata; nec quomodolibet roborata, sed ad confirmationem aliorum; nec denique in quocunque sed in solo Petro eiúsque successoribus. Plena ergo & propria expositio illorum verborum, *Super hanc petram*, est: Super hunc Petrum in fide olim roborandum, ídque ad confirmationem fratrum, ædificaturum esse Christum Ecclesiam suam.

Plena & propria expositio, horum verborum, Super hãc Petram, &c.

Quod ad Patres attinet, qui super fidem aut confessionem Petri ædificari Ecclesiam dicunt, non illi personam Petri excludunt, sed omnino & apertè includunt. F

Verba Patrum expenduntur.

Homil. 55. in Matth. Chrysostomus enim, cùm dixisset interpretans hæc verba, *Super hanc petram, id est super fidem*, Paulò pòst dicit, *sublimiora Petrum sapere Chistus facit, & Ecclesiæ pastorem constituit.* Et iterum: *Christum hoc loco id agere, vt homo piscator quauis petra firmior reddatur, vniuerso terrarum orbe reluctante, & Hieremiam quidem vnigenti, hunc verò vniuerso terrarum orbi à Christo præponi. Denique tu*, inquit, *ex his omnibus quanta sit Petri potestas intellige; Et ego tibi dico quia tu es Petrus: & ego super te ædificabo Ecclesiam meam.* Hæc ibi, nec minus apertè idem Chrysostomus Homilia 27. ex variis in Matthæum locis. *Princeps*, inquit, *Apostolorum Petrus, super quem Christus fundauit Ecclesiam, verè immobilis Petra & firma confesio.* Hæc ille. Vbi vides ipsum Petrum vocari confessionem fimam, quia videlicet secundum hác & in hac firmus ille est. Cyrillus quoque cùm dixisset, Petram hoc loco *per agnominationem, nihil aliud quàm inconcussam & firmißimam discipuli fidem vocasse Christum*, tamen ne quia fidem Petri dixerat, ipsam Petri personam secludere videretur, paulò post subinfert. *Iam si B. Petrus tam nobiles honores consequutus est, &c.* Quanquàm tamen si ille hoc in loco, ipsi fidei hoc totum tribuisset quod Petro tribuendum erat, inter illa referendum esset, quæ à Patribus interdum contentiosè non dogmaticè scribuntur. De qua distinctione plura dicemus infrà suo loco. Scripsit enim illa verba, disputãs

Petri potestas Pastoralis maxima.

Petrus immobilis Petra.

Dialog. de Tri. lib. 4. *Petri nobiles honores.*

contra

A contra Arrianos: ideóque Confessionẽ illam Petri quæ Christum verum Dei filium esse (quam negabant Arriani) asserebat, quantum potuit extollit & prædicat. Nam & sic quoque alio in loco idem Hilarius & si dixisset, disputans contra Arrianos, & hanc confessionem naturalis filii Dei mirabiliter extollens, *Super hanc confeßionis Petram Ecclesiæ ædificatio est*; & paulò post, *Hæc fides Ecclesiæ fundamentum est*, tamen ne hoc totum ipsi fidei absolutè tribuisse putetur, addit quoque. *Hæc fides regni cælestis habet claues.* Sicut ergo fides nec per se, nec in quolibet inuenta, habet has claues, sed Petrus ipse hanc fidem habens Ecclesiæ claues habet; sic etiam super fidem Petri ædificatur Ecclesia, quia super ipsum Petrum in hac fide roboratũ ædificatur. Nam & ideo eodem in loco dicit Hilarius, *Petrum hic vltra humanæ infirmitatis modum, supereminentem beatæ fidei suæ confeßione gloriam promeruisse.* Et in eodem libro paulò antè *Beatus*, inquit, *Simon ædificationi Ecclesiæ subiacet, &c.* Alibi quoque de Petro ait. *O in nuncupatione noui nominis fœlix Ecclesiæ fundamentum: ô beatus cæli Ianitor.* Hæc ille, Idem hic personæ Petri tribuens, quod antea ipsi fidei tribuerat. Coincidit ergo ista altera expositio, cum ea quam pro propria & literali statuimus; ídque ex ipsorum Patrum sententia, qui hanc alteram sequuti videntur.

Lib. 7. ca. 15.
De Trinit. lib. 6.
Petri supereminens gloria.
Can. 16. in Matth.

Tertia verò expositio quam ex plurimorum Patrum communi sententia ostendimus, tùm ex hac tota disputatione, (aliis videlicet duabus meritò remotis) literalis & germana esse euidenter ostensa est; vt non sit id repetere necesse; tùm ex aliis illis B expositionibus confirmatur egregiè. Ad maiorem tamen elucidationem verborum Christi, rationem huius metaphoricæ loquutionis hîc à Christo obseruatæ, (qua dicit, *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*,) breuiter trademus. Quia Ecclesia ipsa in Scripturis, propter multitudinem in ea congregatam, & ordinem singularum partium, & diuinam Sancti Spiritus inhabitationem, (sumpta quoque ab Ecclesia materiali seu templo, metaphora) vocatur sępe *domus Dei*, vt primæ ad Timot. 3. secundæ ad Timoth. 2. ad Hebr. 3. & 8. idcirco huius Ecclesiæ perpetua propagatio, gubernatio, conseruatio, vocatur ad continuandam metaphoram *ædificatio*, vt: *Dei ædificatio estis.* Item. *Omnia ad ædificationem fiant.* Rursum. *Superædificati super fundamenta Apostolorum, &c. Dedit quosdam Apostolos in ædificationem corporis Christi.* Aliisque in locis similia. Christus ergo Ecclesiæ suæ futurum loco suo pastorem primarium designare volens, (illius enim hoc proprium opus erat, vt qui Caput esset Ecclesiæ,) eadem metaphora vtitur, dicens Petro. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nam Christum ædificare Ecclesiam suam super hanc petram, nihil aliud est quàm Christum ponere hâc Petram pro fundamento in ædificatione Ecclesiæ suæ; quemadmodum sane dicitur domus ædificari super Petram, cuius fundamentum est petra, non arena aut alia terra minus firma. Iam verò, quod in ædificatione aliqua fundamenti loco esse debet, illud (si rectè aduertimus) tres conditiones habere debet. Primùm vt sit fortissimum, 1.
C immobile, & pro ratione ipsius ędificij superędificandi magis aut minus profundum, tale videlicet cui tota ædificij moles tutò, & firmiter innitatur. Deinde primum locum in ipso ædificio habere debet. Nam à fundamento incipit domus. Fundamentum denique vt totius ædificij pars est, à nulla parte ædificii dependet; sed ipsummet est tota ratio sustentandi quicquid ædificium habet, quatenus ædificium est, aut ad ædificii partes pertinet. His autem omnibus modis quia Petrus fundamentum est, verè ille est *hæc petra*, super quam Christus ædificat Ecclesiam. Duas priores causas apertè tradidit Ambrosius. *Petrus*, inquit, *petra dicitur eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molémque cõtineat.* Vt prius illud fieret, dicitur illi soli ante omnes alios. *Pasce oues meas.* Et de facto primus ille Euangelii ostium aperuit, fidémque prædicauit, vt postea enucleatiùs ostendemus. Vt posterius fiat, *oratur pro fide eius ne deficiat*, ídque in eum finem, *vt alios confirmet.* Quia enim tam firma domus & stabile ædificium futura esset Ecclesia, vt nunquam à fide aberraret, Petrus huius ædificii futurus fundamentum, fidei quoque firmitate nunquam defectura à Christo donatur: confirmaturus videlicet & sustentaturus reliquas omnes Ecclesiastici ædificii partes, seu columnas ipsas & robora præcipua, seu minutiores partes, id est siue pastores ipsos seu oues. De qua re plura postea. Rursum quùm tota reliqua Ecclesia, vt totius cuiusdam ædificii partes, inuicem & mutuò pendeant, cohæreant, crescant; ex ministerio scilicet *Pastorum atque*

Tertia Expositio.
Ratio metaphoræ à Christo vsurpatæ.
Matth. 16.
Ecclesia est Domus.
Aedificatur perpetuò.
1. Cor. 3. & 14 & 2. Cor. 12. Ephes. 2. & 4.
Matth. 16.
Petrus in hac ædificatione ponitur fundamẽtum.
Tres fundamẽti conditiones.
2.
3.
Omnes fundamenti conditiones Petro conueniunt.
Serm. 47.
Ioan. 21.
Infrà cap. 13.
Luc. 22.

ad Ephes. 4. *Doctorum*, quos Christus *in Ecclesia posuit ad ædificationem corporis sui*, solus Petrus aliorum ministerio non ædificatur, sed (vt antè est ostensum) immediatè à patre fidem accepit. Ideóque vt expresè notat Epiphanius in Anchoratu circa initium, *Ioannes cùm à filio didicisset, reuelationem suam scripsit, Petrus verò * à patre instructus est, certitudinem fidei fundaturus.* Hæc ille iuxta Græcam veritatem. Petrus ergo propter fidei suæ sic reuelatæ, sic stabilitæ, sic in officio docendi primo loco constitutæ, rationem & excellentiam, omnibus modis est in ædificio Ecclesiæ fundamentum, siue hæc, id est, ministerialis Petra.

Epiphanius.

* παρὰ τοῦ πατρὸς ἀφέλειτο, τὴν ἀσφάλειαν τῆς πίστεως θεμελιῶν.

Defensio sensus verborum, Tibi dabo claues, &c. *Et primùm quomodo toti Ecclesiæ in persona Petri datæ sunt.*

CAPVT VI.

NVNC illa expendamus quæ contra alia illa verba, *Tibi dabo claues regni cælorũ*, disputari ab aduersariis solent. Duplex enim horũ verborũ expositio apud patres ab aduersariis obseruata, huic quã iam dedimus de persona Petri aduersari videtur. Altera, quæ toti Ecclesiæ in persona Petri, cuius ille figuram gerebat, datas esse claues asserit. Altera, quæ si non toti Ecclesiæ, saltem reliquis Apostolis easdem postea datas esse contendit. Hanc enim vtramque expositionem, sic cum illa alia, quòd personæ ipsius Petri principaliter promitterentur, aduersa fronte pugnare existimant Protestantes, vt cum illis nullo vero sensu consistere hæc nostra queat. Prior autem expositio ab Augustino sæpe vsurpatur. Ait enim. *Si in Petro non esset Ecclesiæ Sacramentum, non ei diceret Dominus. Tibi dabo claues, &c. Et, si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit Ecclesia. Sed si in Ecclesia hoc fit, Petrus quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit.* Rursum. *Quod ad Petrum propriè pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiore gratia vnus idémque primus Apostolus. Sed quando ei dictũ est, Tibi dabo claues, &c. Vniuersam significabat Ecclesiam.* Et adhuc apertius in Psal. 108. *Quædam*, inquit, *dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum propriè pertinere videantur, nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cùm referuntur ad Ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam, propter primatum quem in discipulis habuit; sicuti est, Tibi dabo claues.* Hæc ille. In quibus omnibus locis non Petri personæ, sed toti Ecclesiæ datas fuisse hoc loco à Christo claues constanter docet. Quam etiam ob causam *claues Ecclesiæ* ab illo semper vocantur, vt hom. 50. ex homiliis 50. lib. 1. cap. 18. de doctrina Christiana, lib. 7. cap. 51. de Baptismo contra Donatistas, & passim alibi. Claues autem Petri nunquam eas vocat Augustinus. Non ergo Petrus, sed Ecclesia in persona Petri, accepit claues. Quod si ita est, nullus ex hoc loco Petri Primatus probari posse videtur.

Duplex expositio.

Tract. 50. in Ioan.

Tract. 124. in Ioan.

Enarrat. in psal. 108.

Ad hanc primam Augustini expositionem dicitur, verissimam quidem illam esse: sed non propterea aliam veritatem (quam nos asserimus) per eam excludi; imò manifestè & necessariò includi. Verissimũ enim est Petrum hoc loco figuram fuisse Ecclesiæ, & nisi talis figura fuisset, ei claues promittendas non fuisse. Sed hæc ideo vera sunt, non quia Petri personæ peculiariter non sint etiam promissæ claues, vt aduersarij inferunt; sed partim, quia propter bonum & vsum totius Ecclesiæ, & non propter ipsum solum Petrum Claues istæ promissæ sunt: partim, quia propter Primatum quem gerebat Petrus, in figura totius Ecclesiæ claues accepit. Qua vtraque ex causa persona Petri non excluditur, sed maximè includitur. Nam (quod ad primum attinet,) iuxta illam naturæ regulam, *vnumquodque propter quid, & illud magis*: dantur claues Petro propter Ecclesiam, vel vt Ecclesiæ communicentur, habeátque ab illo Ecclesia reliqua, id est, Pastores Ecclesiæ reliqui, potestatem claudendi & aperiendi; vel vt eorum fructus ad totam Ecclesiam perueniat; ergo multo magis dantur ipsi Ecclesiæ claues. Magis autem ratione finis. Nam formaliter magis eas, id est veriùs & immediatiùs Petrus accepit. Non ergo Petri personam August. excludit, sed Ecclesiæ corpus cum Capite Petro includit. Quod ad secundum attinet, Petrus quidem nomine aliorum omnium Pastorum Claues accepit, non quia alij Pastores parem cum

Prior expositio expenditur.

Persona Petri verè accepit Claues.

A cum illo potestatem habeant, sed quia (vt in loco iam citato ex Enarrat. in Psal. 108. apertè August. dixit) *propter Primatum quem in discipulis habuit, personam cæterorum in figura gestauit.* Hanc etiam causam apertè etiam alio in loco adiecit. Petrus, inquit, *Apostolus propter Apostolus sui Primatum, totius Ecclesiæ gerebat figurata generalitate personam.* Notandum est ergo non solùm quòd in figura Ecclesiæ claues accepit, (quod solum videre Protestantes volunt) sed præterea quam ob causam talem figuram gessit. Non enim tanquam vnus ex cæteris, quasi fortuitò ad hoc à cæteris confratribus assumptus, Ecclesiam totam figurabat, quam similiter quiuis alius ex Apostolis vel etiam discipulis sic assumptus figurare potuisset; sicuti interdum gregarius aliquis ciuis à conciuibus suis deputatus, totius ciuitatis in comitiis aut conuentu aliquo publico personã gerit: sed propter ipsum Primatũ & Principatũ supra totã ecclesiam, quẽ suo iure habiturus esset, illi videlicet à Christo Domino conferendum, Claues illi hoc loco in persona & figura Ecclesiæ totius promittũtur, easdémq; postea sic accepit. Ex hac enim tali figuratione, quæ videlicet propter primatum quẽ habuit, in illo fuit, apertissimè sequitur, quòd maximè & potissimũ & principaliter Petrus ipse claues accepit; non autẽ quòd æqualiter cum illo tota Ecclesia, id est, omnes prælati Ecclesiæ claues acceperint. Quũ enim propter Primatum hãc Ecclesiæ figuram gerebat, certè & propter Primatũ in figura Ecclesiæ claues accepit. Quòd si propter Primatũ accepit, profectò potissimũ & principaliter ipse accepit; Ecclesia verò

Petrus in figura totius Ecclesiæ accepit Claues quia caput Ecclesiæ erat.

Augustinus. Enarrat. in Psal. 108. & Tract. 134. in Ioan.

B non nisi ab ipso & per ipsum tanquã à suo Capite & Primario Pastore. Nõ aliter quã, quod Rex in persona & figura regni à Deo accepit, gladiũ videlicet quẽ portat, & legũ ferendarum potestatẽ quam habet, totum id sane Rex ipse potissimum & principaliter & verissimè habet, tenet, & possidet. Cęteri verò in regno Magistratus, prętores, iudices, nõ nisi à Rege accepta potestate & Authoritate regia, vel gladio ferire, vel leges cõdere, vel aliquid aliud politici iuris exercere possunt. Sic omnino Petrus à christo, tãquã Primarius futurus Pastor, solus claues accepit, vt in figura & persona totius Ecclesiæ, id est, omniũ prælatorũ & Pastorum Ecclesiasticorũ: vt sane quicquid Ecclesiastici iuris à quocunq; Pastore exercetur, id totum per Petrum & Petri Supremi Capitis Authoritate exerceatur. Hæc ergo & talis figurata acceptio clauium, Petri Primatum in potestate clauium non excludit, sed (vt dixi) vel maximè includit.

Iam verò illustris quidem est intellectus (vt dixit supra Aug.) cùm hæc verba, *Tibi dabo claues regni cælorum*, referuntur ad Ecclesiam, id est, sublimis, mysticus & diuinus est; ipsúmq; finem & vsum amplissimum totius huius datæ potestatis cõplectitur. Verus tamẽ & proprius intellectus, historicus & literalis, (cui illustris & mysticus non derogat, sed superaddit) est quum ipsi personæ Petri datæ claues intelliguntur. Sicut illustris magis intellectus est, cùm Iudas gerit personam omnium inimicorum Christi. Ad literã tamen Iudas erat inimicus Christi. Nam ex hac occasione alia illa verba dixit August. Vide principium Enarrat. eius in Psal. 108. Sic in intellectu magis il-
C lustri Martha & Maria figuram gerebant vitæ actiuæ & cõtemplatiuę. Nihilominus veræ erant illæ personæ non parabolicæ. Christi mors in nobis peccati mortem, resurrectio vitæ nouitatem figurauit: verè tamen Christus & mortuus est & resurrexit. Figuratio ergo Ecclesiæ in datis clauibus Petro, non tollit alteram veritatem, quòd etiam datæ sint personæ Petri; sed necessariò præsupponit. Alioqui parabolicus hic erit Petrus, & tota illa historia Matth. 16. vertetur in parabolam. Atque hæc de priore expositione hactenus.

De altera expositione, quæ æquat omnes Apostolos Petro.
CAPVT VII.

ALTFRA expositio æquat saltem Apostolos Petro; quia omnibus discipulis dictum est. *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo.* Et iterũ omnibus Apostolis. *Quorum remiseritis peccata remittentur eis.* Vbi claues Ecclesiæ illis datæ fuisse videtur. Imò datas fuisse omnibus Apostolis claues, affirmat his verbis S. Hieron. *At dicis super Petrum fundatam Ecclesiam, &c.* Quod quasi vulgare reiiciens, addit. *Licet id ipsum alio loco* (hunc autẽ intelligit Ioan. 20.) *super omnes Apostolos fiat; & cuncti claues regni cælorũ accipiãt; & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur.* Hæc ille. Quibus & simillima habet Cyprianus: Christũ videlicet *Apostolis suis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuisse*, & dixisse

Illustris & mysticus intellectus non tollit literalẽ, sed superaddit.

t

Quorum remiseritis peccata, &c. Móxque infert. *Hoc erant vtique cæteri Apostoli quod erat Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis.* Hæc ille. Eandem sententiam sequitur Theophilactus, necnon & Euthymius in commentariis Matth. cap. 16. D

Theophilactus Euthymius.

His omnibus respondetur in illis locis Euãgelicis iam citatis Mat. 18. & Ioan. 20 quosdã tantũ actus ipsarum clauiũ, eósque partiales nõ totales (vt suprà declaratũ est) expressos fuisse. Quod autem isti patres dicant, Apostolis ipsis nihilominus parẽ potestatem tributã esse, de ipsis Apostolis verum hoc esse fatemur: (licet hoc illa verba ex Euangelio citata non expresserint,) cum triplici tamen discrimine. Primùm quia ipsius Apostolatus non erat successio, parem potestatẽ habebant quatenus Apostoli in propriis personis, non tamen ad alios deriuãdam. Apostoli enim quatenus Apostoli, erant legati seu missi (vt vocis ætymologia docet: *Hos duodecim misit Iesus.* Et iterum. *Non est Apostolus maior eo qui misit eum;*) cum plena potestate ad inchoandã Ecclesiam, singulari priuilegio, & extra ordinem. Quod & Saluator signãter expressit. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* In hoc autem erant Petro pares quatenus Apostolo. Sed alia præterea in illis fuit Episcopalis, & iurisdictionis specialis Potestas, quæ vnicuique ibi propria fuit, vbi sedẽ fixit; vt Hierosolymis Iacobus, Ephesi Ioannes, Romæ Petrus aliíque aliis in locis. *In quibus* (ait Irenæus) *successores relinquebant, suum ipsorum magisterij locum ipsis tradentes.* Et hoc in sensu, Episcopos & præsbyteros *Apostolorum successores* vocat Hieron. & *pro Apostolis constitutos esse in Ecclesia Episcopos* scribit August. Imò hoc in sensu omnes qui nunc vocãtur Episcopi, (ait Theodoretus) *olim vocabãtur Apostoli, & qui nunc præsbyteri vocãtur, olim Episcopi vocabantur.* Hoc autẽ respectu, Episcopalis videlicet seu Pastoralis & ordinariæ Potestatis, inferiores Petro erãt. Et ideo Andreã, Iacobum, Ioannem, vocat Gregorius Magnus *singularum plebium capita, & sub vno capite Petro omnes membra Ecclesiæ.* Habebãt quoq; cæteri Apostoli singulas quisq; cathedras: (vt scribit Optatus) Petrus *verò singularem, & vnicam cathedram, & principalem.* Nam & ideò, *ab ipso Petro tanquam totius orbis magistro* (ait Chrysost.) *Diuus Iacobus Hierosolymorum Episcopus creatus fuit.* In hac ergo ordinaria & Episcopali potestate in qua successio fuit, erat imparitas & cæterorũ Caput, id est summus Episcopus erat Petrus. Ideóq; Petri successor Rom. Pont. statim post Apostolorũ tempora, *Episcopus Episcoporũ & summus Pontifex* nuncupatus est, vt ex Tertul. in lib. de Pudicitia satis clarè colligi potest. In Apostolatu tamen omnes æquales erant. Sed ipsius Apostolatus nulla successio fuit. Finitur enim legatio cum legato, nec ad successores ipsius transit. Et hoc ita se habere, aduersarij ipsi nobiscũ fatentur, vt iam ante ex Caluini verbis ostensum est. Petrus verò accepit hanc plenã potestatẽ, non vt Apostolus, nõ vt missus extra ordinẽ, sed vt Pastor Ecclesię ordinarius, per suos successores perpetuo duraturã: quod postea suo loco demõstrabitur. Ergo, licet in rebus ipsis quas facere poterãnt Apostoli, par erat in singulis potestas; tamen in modo huius potestatis, (quia in Petro perpetua, in aliis extraordinaria fuit) magnũ discrimen ad rem præsentẽ est. Quæritur enim nunc de potestate Petri ipsi singulariter data, pastorali, & ordinaria. E F

Triplex discrimen inter potestatem Petri & Apostolorum.
Matth. 10.
Ioan. 13.

Episcopalis iurisdictio fuit distincta & inæqualis in Apostolis.
Lib. 3. cap. 3.
Epist. ad Euãgelium.
Enarrat. in Psalm. 44.
In commẽt. in 1. ad Tim. cap. 3.
Registr. li. 4. Epist. 38.
Lib. 2.
Homil. 87. in Ioan.
Suprà lib. 5. cap. 15.
Infrà ca. 15.
Potestas Petro singulariter data, fuit perpetua & ordinaria.

2. Discrimen.

Aliud discrimen est ratione extensionis. Omnes enim Apostoli habebãt parẽ potestatẽ quoad amplitudinẽ rerum gerẽdarũ; sed nõ quoad superioritatẽ in ordine gerendi: id est plenissimã singuli Apostoli habebãt, & supremã potestatẽ, respectu aliorũ omnium Christianorũ, nõ autem respectu ad se inuicẽ: quia videlicet Petrus sic caput erat omniũ Christianorũ, vt etiam ipsorum Apostolorũ caput esset. Quod totũ volũtariũ, & à nobis excogitatũ sophisma videretur, nisi ipsi Authores ab aduersariis citati hoc apertè assererẽt. Hieron. enim post verba prius citata, in quibus æqualitatẽ inter Apostolos statuit dicẽs, *ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudinẽ solidari,* subiũgit nihilominus. *Tamen inter duodecim vnus eligitur, vt Capite constituto schismatis tollatur occasio.* Similiter Cyprian. post verba citata subiungit. *Sed exordium ab vnitate proficiscitur. Petro Primatus datur, vt vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstretur.* Erãt ergo omnes duodecim Apostoli respectu totius Ecclesiæ reliquæ, hoc est respectu legationis, paris potestatis. Ipsorum tamen in respectu mutuo adinuicem, hoc est in respectu pastorali, Caput erat Petrus. Quam sane ob causam & in quo sensu, passim à veteribus, Princeps, Caput, & Corypheus Apostolorum, Petrus vocatur, vt partim suprà commemorauimus, partim infrà proferemus ex patribus plura. Sane Epiphanius in Anchoratu vocat Petrum τὸν κορυφαιότατον τῶν Ἀποστόλων: summum Apostolorum Coryphæum seu principem. Præterea in verbis Hieronymi: quæ paulò liberaliùs loquuntur, locum habet

Petri potestas Suprema in ordine administrandi Ecclesiam.

Petrus κορυφαιότατος τῶν Ἀποστόλων.

A habet illa distinctio, de his quæ à patribus dogmaticè & quę contentiosè scribuntur. Nam hîc disputans contra Iouinianum, qui contra honorem virginitatis, Petrum hominem cõiugatum, à Christo cæteris prælatum introduxit, extenuat Hieron. quãtum per veritatem licuit, Petri authoritatem, cæteros illi propter Apostolatum quidem coæquans: Cæterorum tamen caput illum fuisse apertè asserens. Sed alibi in commentariis ad hunc locum, aliísque multis in locis, *super vnum Petrum fundari Ecclesiam*, apertè docuit; vt antè est à nobis citatum. Verba autem Cypriani & Theophylacti nihil incommodum habent etiam simpliciter concessa. Nam dedit quidem Christus Apostolis post resurrectionem, parem potestatem quantum ad ligandum & soluendum (intellige ipsis subditos) Ioan. 20. quem locum Cyprianus & Theophilactus citant; sed non quantum ad accipiendas Claues, de quibus nec Ioan. 20. nec à Cypriano aut Theophylacto mentio fit. Hoc autem quàm illud longe latius patet, vt suprà est declaratum. Suprà cap. 2. *Quo sensu par Apostolis potestas data fuerit.* Suprà cap. 1.

Sed quia hæc Cypriani verba, de pari consortio honoris & potestatis inter Apostolos, maximè vrgent Protestantes omnes, & ad omnem Petri præ cæteris prærogatiuã tollendam inuictè valere iactitant, totum Cypriani locũ hîc transcribam: Vt eo inspecto, videat cordatus lector, tum pro Petri Suprema potestate quantum hic vnus locus facit, tum quanta impudentia obtruncatas patrũ sententias proferant Protestantes, hoc vno illustri exẽplo animaduertat. B. Cyprianus postquã diaboli fraudẽ, *Protestantũ singularis impudẽtia.*
B qua humanum genus per hæreses deprauat, quia per idolorum cultũ deprauare amplius non potest, pluribus verbis descripsisset, causam & remedium pariter huius calamitatis grauissimæ declaraturus, illã quidẽ in derelicto Supremo fidei Pastore, hoc verò in eodem retento ponit: his verbis. *Hoc eò fit fratres dilectißimi, dum ad veritatis originem nõ reditur, nec Caput quæritur, nec Magistri cælestis doctrina seruatur.* Quod enim Caput & quam Originem veritatis intelligat, statim in sequẽtibus apertè explanat. *Quæ*, inquit, *si quis consideret, & examinet*, Caput videlicet & originem veritatis, *tractatu longo atque argumentis opus non est. Probatio est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum. Ego tibi dico quia tu es Petrus, & super istam Petram ædificabo Ecclesiã meam: & portæ inferi non vincent eam. Et tibi dabo claues regni cælorum*, & quæ sequuntur Matth. 16. *Et iterũ* (ait Cyprianus) *eidem* (Petro) *post resurrectionem suam dicit: Pasce oues meas.* Quorum duorum locorum quasi summam cõplecti volens, addit. *Super illum vnum ædificat Ecclesiam suã, & illi pascendas mandat oues suas.* Móxque non vt Petri Authoritatem, quã tam clarè asseruerat, infirmaret; sed vt obiectionem remoueret, subiungit. *Et quanuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat, Sicut misit me pater, &c. tamen vt vnitatem manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientẽ sua Authoritate disposuit.* Quæ verba quãtum valeant, mox dicemus. Sed pergit Cyprianus, & semetipsum magis exponit. *Hoc*, inquit, *erant vtique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis.* Hoc fragmentũ rapiunt Protestantes, nec *In li. de vnit. Ecclesiæ, vel de simplicitate prælatorum.*
C sensum quo dicta sunt, vt iam explicare cæpimus, quicquam curantes; nec antecedentia, quæ Cypriani mentẽ satis explicant, expendẽtes, nec denique quod statim subsequitur, animaduertentes. Sequitur enim in Cypriano hæc aduersatiua particula, quæ verba præcedentia moderatur, & interpretatur. *Sed exordiũ ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur vt vna Christi Ecclesia, & vna Cathedra mõstretur. Et Pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur.* Móxq; quũ vnã esse Ecclesiã ex verbis Canticorum ostẽdisset, *Hanc*, inquit, *Ecclesiæ vnitatem qui non tenet tenere se fidem credit?* Sed iã, quæ & in quo hæc *Ecclesiæ vnitas tenẽda est*, quomodo & in quo *vna est Christi Ecclesia*, quæ & in quo est *vna Cathedra*, quomodo & in quo *grex vnus ostenditur*, quę deniq; sit *vnanimis consensio* (nã hæc singula prius dixerat) apertè declaraturus, subiungit. *Qui Ecclesiæ renititur & resistit, qui Cathedrã Petri super quã fundata est Ecclesia, deserit; in Ecclesia se esse confidit?* Hæc ille, manifestissimè docens quãuis aliquo sensu par sit honor & potestas Apostolorũ omniũ, tamen in respectu ipsorũ Apostolorũ mutuò, & inter se inuicẽ, in respectu vnitatis in toto Ecclesiæ corpore maximéq; in Præpositis & Pastoribus Ecclesiæ retinendæ, ab vno Apostolo exordium vnitatis proficisci, Primatũ Petro dari, & vnum Petrum cæterorum Caput, & principem esse: in cuius videlicet vna Cathedra, quã propterea alibi *Principalem Cathedram* vocat, *vnde vnitas sacerdotalis exorta est*, totius Ecclesiæ vnitas tũ esse mõstratur, tũ vt perpetuò sit, retinetur. Quẽadmodum sane in vno Capite corporis naturalis, in vno principe seu Capite corpo- Lib. 1. epist. 3.

ris politici, cæterorũ membrorum omnium,& Reip. partium vnitas tùm mõstratur tùm conseruatur. Vnũ enim est naturale corpus,quod vnũ Caput habet. Vna est Resp. vnum regnum,quod vni Magistratui aut Regi subiicitur. Salus quoque pax, & harmonia corporis naturalis à Capite;Reip.& regni à suo Magistratu & Rege dependet. Cui si minus obeditur,in vtroque corpore fit schisma. Sic ergo Ecclesiastici corporis vnitas,pax,& ordo,in vna Petri Cathedra,tanquam in *Ecclesiæ Catholicæ radice & matrice*, vt idem alibi de illa loquitur,esse monstratur,& in esse conseruatur. Atque hæc de illo Cypriani loco hactenus. Nunc ad aliud discrimen pergamus. D

Lib.4.epist. 8

Tertium discrimen.

Tertium discrimen est,ídq; maximum, quòd Petro data est potestas præceptiua seu regiminis, Apostolis autem tantùm executiua seu gubernationis; id est, & si cæteri Apostoli immediatè à Christo parem haberent potestatem& honorem cum Petro, scilicet omnia faciendi & exequendi quæ ad ædificandam Ecclesiam pertinebant, tamen soli Petro sic ista plena potestas à Christo data est, vt in ipsa gubernatione ecclesiastica, ipse præscriberet ea quæ agenda & executioni mandanda essent, ideóque omnis ab illo gubernãdi potestas ad alios descenderet. Hoc est enim Caput cæterorũ fuisse. Et hanc ob causam illa vna persona Petri vnitatem Ecclesiæ non solùm *significauit, aut figurauit*; sed & præterea verè inchoauit: id est,principium Ecclesiæ,seu primus in Ecclesia & Supremus Pastor existens, ad alios illam potestatẽ deriuauit. Nec solùm moriens ad successores (vt in primo discrimine dictum est) sed etiam viuus ad omnes alios in Ecclesia pastores. *Significationem huius vnitatis* in Petro agnoscunt aduersarij, quemadmodum & figurationem illam, secundum quam in figura Ecclesiæ claues accepit: sed eatenus tantùm, vt in persona Petri ostenderet quidem Christus Ecclesiam vnam esse debere,non quia vnitatis principium Petrus esset,vt iam ex Cypriano ostendimus,sed quia à se vno cælesti capite penderet. At longè amplius hîc à Christo factum fuisse, & Petrũ hoc in loco ad vnitatẽ Ecclesiæ *verè inchoandam* non solùm *significandam*,à Christo prælatum fuisse,tùm Sanctorum Authoritas,tum euidẽs ratio ostendit. Cyprianus apertissimè dicit. *Vt vnitatẽ Christus manifestaret, vnam cathedrã constituit,& vnitatis eiusdem originem ab vno incipientẽ sua Authoritate disposuit.* Hæc ille. Vbi obserua quòd dicit, *ab vno incipientem*, non à se. Loquitur enim de Christo disponente. Deinde quòd dicit *authoritate Christi* hoc factum esse. Nam ad significandam tantummodo simpliciter Ecclesiæ vnitatem, authoritate à Christo non erat opus. Etenim Christi incõsutilis tunica, vna domus Raab, vna domus in qua agnus paschalis totus comedendus erat,& vna Arca Noë Ecclesiæ vnitatem significabant; nulla tamen ad hoc intercedente authoritate diuina,sed sola assumentium & applicantium voluntate. At verò,vt Petrus significaret Ecclesiam vt sic,nempe vt Caput & propter Primatum, (vt ante ex Augustino est explicatum;) hoc est, vt vnitatem Ecclesiæ inchoaret sic, vt ab illo vno capite vicario Ecclesia actu inciperet (quod Actor. 2. factum legimus,vt notauit Ambrosius Serm. 47.& Euthymius in comment. ad Matth. ca.16.) & quòd tùm ille tum eius successor reliquę toti Ecclesię in ratione pastoralis regiminis authoritatem daret,ad hoc sane authoritate magna opus fuit: ideóq; hoc Christus *authoritate sua disposuit*; ait Cyprianus. Cui subscribens Optatus: *Omniũ*, inquit, *Apostolorum Caput Petrus Romæ sedit, vt in illa vna cathedra, vnitas ab omnibus seruaretur; ne cæteri Apostoli singulas cathedras sibi quisque defenderet.* Hæc ille. Petrus ergo sic vnus accepit claues, vt quemadmodum caput est principium corporis (est autem ratio Principij sufficiẽs ratio capitis in rebus eiusdem ordinis,)ita ille caput factus cæterorum, inciperet Ecclesiã: essétq; *origo vnitatis Ecclesiæ*, vt loquitur hîc Cyprianus, vel vt alibi apertiùs dixit, *vt à petri Cathedra vnitas sacerdotalis oriretur*. id est, omnes sacerdotes ab illo vno inciperent & potestatẽ acciperent. Sic enim (vt sapienter Leo magnus scribit) *firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis confertur.* Sic autem cæteri Apostoli claues non acceperunt. Neque enim poterat multitudo accipientium claues ídque æqualiter, vnitatem Ecclesię inchoare,aut vnitatis origo esse, nisi reducerẽtur ad aliquod vnum. Neq; verò satis est ad inchoandã hanc vnitatẽ, vt ad vnũ Christũ referantur qui claues acceperunt;sed debet hoc vnũ ad quod cæteri referuntur, etiã eiusdem generis caput esse: terrestre scilicet, vel tẽporale, sicuti corpus Ecclesiæ hic militantis tẽporale est. Ne sane Ecclesię corpus visibile vel ἀκεφαλον esset & sine capite vel caput corpori proportionatũ & conforme non haberet: Quorũ illud veram corporis rati-

Solus Petrus in gubernatione eccles. præscribit agenda.

Petrus non solũ significauit, sed etiam inchoauit vnitatẽ totius Ecclesiæ. E

Lib. de vnit. Ecclesiæ.

Ad significandũ aliquid, Authoritate nõ est opus.

Petrus principiũ Ecclesiæ dupliciter. F

Lib. 2. contra parmenianũ.

Petrus accepit claues vt principiũ & Caput totius Ecclesiæ.

Lib. 1. epist. 3.

Vnitatis origo non potuit nisi ab vno incipere.

In Anniuersario Assumptionis suæ.

A ris rationem tollit,hoc monſtri ſimile eſt. Iſtud autem hac ratione magis adhuc manifeſtū reddi poteſt. Vnitas Eccleſiæ opponitur non ſolū hæreſi ſed etiā & ſchiſmati: hoc eſt,ad vnitatem Eccleſiæ conſeruandam opus eſt non ſolū ſana fide in Deum,ſed etiam vera obediētia,communione & charitate in totam Eccleſiam & cum tota Eccleſia,maximè verò in Eccleſiæ principes & cum illis circa cultum religionis. Hinc fit vt ſchiſmatici habeantur, qui retenta vniuerſa fide, tamen ſegregant ſe à communione & ſocietate fidelium, & præſertim à ſuis paſtoribus, atque ſeorſim colligunt; maximè verò qui ab vnitate Apoſtolicæ ſedis ſeparantur. Hoc autem ſchiſma ideò committitur, quia immediatè deſeritur & contemnitur,vel totum Eccleſiæ corpus, vel certè caput terreſtre ſeu vicarium, & vt loquitur Cyprianus, *quia vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos & ad tempus Iudex vice Chriſti non cogitatur.* Non autem ideo fit ſchiſma, quia caput cæleſte quod eſt Chriſtus contemnitur; niſi indirectè, & per conſequens illud euangelicum: *Qui vos ſpernit, mē ſpernit.* Sicuti ergo diſſoluitur vnitas Eccleſiæ non ſolùm à recta fide recedendo, & Chriſtum caput cæleſte deſerendo: ſed etiam ab Eccleſiæ Paſtoribus ſeſe ſeparando; ſic ediuerſò conſeruatur vnitas Eccleſiæ non ſolùm adhærendo Chriſto capiti vitali,ſed etiam adhærendo capiti miniſteriali quod à Chriſto inſtitutum eſt, *vt vnitatis origo ab illo inciperet & vt vna Eccleſia monſtretur*, vt loquitur Cyprianus. Nam cùm tota ratio ſchiſmatis,ſit ſeparatio à corpore, quod eſt Eccleſia (vt docuit Auguſtinus lib.de vnitat. Eccl.cap.4.)illa non fit niſi ratione ca-

Vnitatis origo depēdet à capite temporali & ministeriali.

Schiſmatici qui.

Lib.1.epiſt.5. & li.4.epi.9.

Luc.10.

Lib. de vnit. Eccleſiæ.

Tota ratio ſchiſmatis.

B pitum, id eſt paſtorum illius corporis. Nam quemadmodum Eccleſiam bene definit Cyprianus, *plebem ſuo ſacerdoti adunatam, & ibi eſſe Eccleſiam vbi epiſcopus eſt*; ita ſchiſma eſt plebs à ſuo ſacerdote diuulſa,& vbi epiſcopus non eſt.Huius autē vnitatis eccleſiaſticæ ab vno capite potiſſimùm dependentis forma,in charitate fraterna quam naturaliter Deus nobis inſeuit,elegāter expreſſa eſt. Nam *ad vehementius cōmendandam* (ait Auguſt.) *Humanæ ſocietatis vnitatem, & vinculum concordiæ, vnum ac ſingulum hominem Deus creauit,vt ab illo vno homine omne diffunderetur genus humanū.*Hæc ille.Sic omnino,ad vnitatem fidei (in qua concorditer ſeruanda Eccleſiæ vnitas maximè conſiſtit) rectiùs retinendam & vehementiùs commendandam,vni Petro fides eſt primū reuelata,vnus Petrus cæterorum omnium Petra & pater ponitur,ſuper vnum Petrum fundatur Eccleſia, vnus Petrus claues regni cælorum accipit, pro vnius Petri fide vt non deficiat oratur,vni Petro oues ſuas paſcendas Chriſtus commiſit,vt vnitatis origo ab vno capite Petro tot modis & inciperet, & propagaretur, & denique in alios omnes fideles diffunderetur. Quia ergo (vt rem præſentem concludamus) Chriſtus dando vni Petro claues, vnitatem Eccleſiæ commendauit, eiúſque originem demonſtrauit, non à ſe ſolo,ſed (teſte Cypriano) *ab vno Petro incipientem*; profectò ſic vni Petro eas dedit, vt Supremo ac Vicario Capiti, & à quo omnis eccleſiaſtica vnitas verè inciperet perpetuóque deſcenderet: non autem à multis, niſi referendo omnes ad hunc vnum, &

Li.4.epiſt.9.

Lib 12.ca.21. de ciuit. Dei.

Simile in fraterna charitate.

Vnius Petri varia priuilegia.

C adhærendo huic vni. Ex quibus omnibus illud efficitur, non ſic cæteris Apoſtolis vt Petro collatas claues eſſe: ſed ſolum Petrum primùm pro ſe & ſuis ſucceſſoribus, 1. 2. deinde in ordine etiam ſupra alios Apoſtolos, tertiò denique vt ab illo in totam Eccleſiam deriuandas, illas accepiſſe. 3.

Promiſſæ poteſtatis ſoli Petro, ſtabilimentum à Chriſto illi ſoli factum.

CAPVT VIII.

" QVARTVS gradus eſt, ipſius fidei immediatè reuelatæ, (ex " qua noui nominis expoſitionem, & futuræ poteſtatis pro- " miſſionem accepit Petrus,) perpetua confirmatio, & inde- " fectibilis roboratio.

Nam quia dixerat Chriſtus *ædificaturum ſe eſſe Eccleſiam ſuam ſuper hanc Petram*, id eſt, ſuper Petrum in fide roborandum;nec tantùm ad tempus præſens,ſed in perpetuum;(ſiquidem & ipſam Eccleſiam ſuam perpetuam eſſe

Matth.16.

voluit,) debuit necessariò fides Petri stabiliri in perpetuum, tanquam necessarium D medium ad futurum tanti ædificij fundamentum: id est, ad tantam in ædificanda & propaganda Ecclesia Dei futuram docendi & pascendi certitudinem atque potestatem. Hoc diligenter fecit Christus, antequã hanc tantam potestatẽ illi de facto conferret. Nempe, ait Christus præsentibus cæteris Apostolis Simoni. *Simon; ecce Satanas* Lucæ 22. *expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.* Discutiamus autem nonnihil hæc verba, vt quanti ponderis, ac momenti sint ad rem præsentem, intelligatur.

1. *circumstantia verborum.* Primùm ergo animaduertẽdum est, quæ fuerit horum verborum occasio. Nempe Cœna facta, turbati Apostoli propter Christi verba dicẽtis, fore vt vnus ex ipsis eum traditurus esset, cœperunt quærere inter se quis esset ex eis qui hoc facturus esset: móxque vt fit in perturbatis animis, ex illa lite in aliam inciderunt, *factáque est* (ait Lucas) *contẽtio inter eos, quis eorum videretur esse maior.* Hanc eorum intempestiuã contentionem cùm placasset Christus, dicens; *Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic*, &c. docens videlicet, omnem dominandi appetitum ac libidinẽ à suis ministris quàm longissimè abesse debere, ne tamen omnem dominandi potestatem pariter prohibuisse, aut abstulisse videretur, subijcit verba illa soli Petro dicta: apertè demonstrans illum fore *Maiorem eorum* de quo contendebant.

2. *Verba christi in se.* Deinde verba Christi in se sunt diligẽter expendenda. Nam in illis, duo Christus facit. Primùm in cõmuni omniũ periculo solum Petrũ confirmat. *Satanas expetiuit vos,* E
1. ad Hebr. 10. &c. *Ego autẽ rogaui pro te:* &c. Deinde ne illa confirmatio solius Petri causa facta fuisse,
2. aut ad fidem Petri personalẽ pertinere videretur, addit. *Tu autem conuersus confirma fratres tuos:* Ostendens ideo illum confirmari in fide, vt aliorum omniũ fidem ipse postea futurus pastor omniũ confirmaret, veréque esset firma Petra, super quam ædificaretur Ecclesia. Hoc enim illa verba euidenter affirmant. Cùm enim fides sit basis & fundamentum in confirmanda Ecclesia, vnde Apostolus eam definit, *Substantiã siue basim rerum sperandarũ*, Christus Petrum ad ędificandã Ecclesiã fundamẽti loco positurus, eum ante omnia in fide confirmat. Nam cùm fidẽ solus quidem Deus infundat, & præueniente gratia cor hominis moueat, excitet atque illuminet (*Dei enim donum est, non ex nobis:*) eadem tamen quoad nos ministerio prędicatorũ ædificatur (*fides enim ex auditu. Quomodo autem audient sine prædicãte?*) huius autem prædicationis duæ sint partes pręcipuæ, docere & confirmare, vel vt Apostolus loquitur, *plantare & rigare*, Christus Dominus in quo excellenter erat omnis potestas ædificandi & confirmandi Ecclesiam, hanc potestatẽ vni Petro eminenter, & per eum aliis cõmunicaturus, ne illa Ecclesiæ suæ vnquã deesset, de prima illa & initiali prædicatione ac plantatione dixit soli Petro. *Super hanc Petrã ædificabo*, vt iam explicatũ est: de altera quoque parte, nempe cõfirmatione ipsorũ iam fidelium, quia ministeriale quoque hoc opus est sicut ipsum prædicare, dicit hîc soli Petro. *Tu conuersus confirma fratres tuos;* Hoc est, eos qui iam fideles F sunt. Hoc enim est alterum, idémque præcipuum circa ministeriũ fidei, officium. De quo genere Apostolus ait, *Sitis perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia*, id est, confirmati in vnitate fidei. Vtrunque Apostolus alibi coniunxit; distribuens opus ministerij in *consummationem seu* καταρτισμὸν *confirmationẽ sanctorũ*, id est, iam fidelium, & *in ædificationem* id est, collectionem *corporis Christi.* Quod enim ibi Apostolus verbo *consummãdi* vel perficiendi expressit, hîc Saluator verbo *confirmandi* exprimit. Vtrunque verò quia idem fere significant, Petrus coniunxit. *Ipse*, inquit, *modicũ passos perficiet, confirmabit, solidabítque.* Quod totum vt hîc Deo tribuitur, & alibi sępe; ita Christus Petro tribuit, & Apostolus suo Tim. tribuere non est veritus. *Misi* (inquit) *Timotheum ad confirmandũ vos*, &c. Sic legimus Paulum & Barnabã perambulasse, *confirmantes Ecclesias, & præcipientes custodire præcepta seniorum & Apostolorum*, id est, sedulò monentes vt in Regula fidei accepta manerent. Vt videlicet hac ratione quæ duo præcipua sunt in ratione propagandæ fidei officia, ædificare & confirmare, plantare & rigare, inchoare & perficere, sic Deo sint principaliter propria, vt tamen sint primum & eminenter Petro, & post eum, vel potius per eum, aliis ministerialiter communia.

Quomodo Petrus confirmat fratres. ad Heb. 10. Ephes. 2. Rom. 10. 1. Cor. 3. Matt. vltim. *Prædicationis fidei duæ partes Petro eminenter commissæ.* 1. Cor. 1. Ephes. 4. Epist. 1. ca. 5. ad Rom. 16. Thess. 2. & 3. Actor. 15.

3. *Patrum sensus de his verbis.* Leo. Tertiò in eum sensum quem diximus, iam olim sancti patres hæc verba exposuerunt. Leo magnus, *commune quidem*, inquit, *erat omnibus Apostolis periculum; specialis tamen à Domino Petri cura suscipitur. Tanquam si aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa*

A *victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur; & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, vt firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.* Hæc ille in Anniuersario Assumptionis suæ. Sic & Augustin. in libro de quæstion. noui & veteris Testamenti. *Pro Petro,* inquit, *rogabat Saluator. Pro Iacobo autem & Ioanne non rogabat? Manifestum est in Petro omnes contineri. Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Semper enim in Præposito populus aut corripitur aut laudatur.* Hæc ibi. Et iterum alio in loco, *Totius,* inquit, *corporis morbum in ipso Capite curat Ecclesiæ, & in ipso componit omnium membrorum sanitatem.* Quibus & suffragatur Ambrosius. Exponens enim hæc verba: *Vide,* inquit, *quid dicat Dominus, & intellige. Ventilatur Petrus, incidit in tentationes, sed Ecclesiæ præponitur postquam tentatus à diabolo est: ideóque antè significat Dominus, quid sit illud quod postea eum elegit dominici gregis pastorē. Nam huic dixit. Tu autem conuersus confirma fratres tuos.* Hæc ille. Vbi vides verba illa, *Confirma fratres tuos*, significare Ambrosij iudicio, fore Petrum dominici gregis pastorem. Sic dilucidè rem explicat Theophylactus. *Manifestus,* inquit, *verborum sensus est, quòd cùm te discipulorum principem fecerim, tu cùm post negationem fleueris, & resipueris, confirma reliquos. Hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ Petra & firmamentū es.* Hæc ille. Obserua autem hęc verba ita singulariter Petri Primatum ostendere, vt Caluinus, cùm omnia alia loca & argumenta quæ pro Petri primatu afferri solent, diligenter expenderit, atque vt potuit refutauerit; huius loci & horum verborum nullam prorsus mentionem fecerit; vt qui probè sciret, nullo hîc cauillationis
B fuco, tam manifesta verba eludi potuisse.

Quæst. 79.
In Petro omnes continentur.
Serm 124. de tempore.
Ambrosius in psal. 43.
In comment. ibidem.
Petrus post Christum Ecclesiæ Petra & firmamentum.

Realis exhibitio supremæ potestatis soli Petro à Christo facta.

CAPVT IX.

QVINTVS gradus est, Potestatis ipsius quam in noui nomi- «
nis promissione, & impositione, significauerat; quam in ex- «
positione nominis promiserat, quā in fidei confirmatione «
futuram insinuauerat, realis tandem & vera exhibitio. «

Factū hoc legimus luculenter & plenissimè apud Ioan. Nam in præsentia trium Apostolorum, Iacobi, Ioannis, & Thomę, ac trium discipulorum; quasi in præsentia episcoporum & sacerdotum, summum pontificem creaturus; eo etiam momento quo ad patrem iam ascensurus esset, ideóque aut tunc aut nunquam vicariū constituturus, imò quia necessariò absentiæ iam suæ vicarium certum constitui oportebat, dixit Christus Simoni Petro. *Simon Ioannis, diligis me plus his?* Quod cùm ter rogasset, & ad singulas interrogationes Petrus affirmatiuè respon-
C disset; ad primam quidem & ad secundam Petri respōsionem, subintulit Christus. *Pasce agnos meos*: iuxta vulgatam versionem. Ad tertiam verò dicit ei: *Pasce oues meas.*

Ioan. 21.
Loci & temporis Circunstantia.

Ex his verbis collegerunt patres, plenissimam regiminis potestatem Petro à Christo tributam esse, quam antea promiserat. Sic apertè Origenes. *Petro,* inquit, *cùm summa rerum de pascendis ouibus traderetur, & super ipsum velut terram fundaretur Ecclesia, nullius confessio virtutis alterius ab eo nisi charitatis exigitur.* Vbi obserua dicere Origenem, quòd hîc demum super Petrum fundetur Ecclesia. Quem sane imitatus pene ad verbum Chrysostomus tùm *propter magnitudinem dilectionis, Præfecturam Petro commissam* tribuit, *eúmque cæteris Apostolis prælatum* asserit; tùm etiam alio in loco ex his ipsis verbis, *Ecclesiæ Primatum gubernationémque per vniuersum mundum ei à Christo concreditum esse*, scribit. Quod etiam repetit hom. 87. in Ioannem, itidémque homil. 55. in Matth. Quem sequutus Theophylactus hunc locum exponens: *Petro non alij* (inquit) *Præfecturam ouium per vniuersum mundum tribuit.* Sic Arnobius in his verbis ait, *Christum negatori suo hanc quam solus habuit, potestatem tribuisse.* Gregorius Magnus, propter hæc verba, *totius Ecclesiæ curam Petro dominica voce commissam esse, cunctis scientibus euangelium liquere*, asserit. Cui ergo S. patrum dilucida & consentiens interpretatio satisfacere potest, ei hæc pauca ad huius loci sensum assequendum satis esse poterunt.

Sensus Patrū.
Matt. 16. Origenes in cap. 6. epist. ad Rom.
Lib. 2. de Sacerdotio.
Hom. 1. de pœnitentia.
Arnobius in psal. 138.
Registri lib. 4. epist. 2.

Probatur literalis illorum verborum sensus, Pasce oues meas. D

CAPVT X.

1. Obseruatio.

Trinæ interrogationis causa & finis quis.

AT verò vt hæc expositio firmissima quoque ratione niti, & germana ac literalis esse ostendatur, quædam obseruabimus vnde illud euidenter colligi possit. Obserua ergo primùm, quòd non alia de causa, dilectionis apertam confessionem Christus hîc à Petro exigit, quàm vt propterea *Pastor* fieret, & curam gregis susciperet. Hoc autem inde manifestissimum est, quòd ad singulas dilectionis confessiones subijcit Christus, *Pasce*; apertè ostendens, quare & in quem finem ter repetita interrogatione, dilectionem ab eo exegerit. Ex quo etiam patet, non esse literalem illam quorūdam Patrum expositionē, qui trinam hic Christi interrogationē, & trinam hanc Petri confessionem, ideo factam esse exponunt, vt trinæ negationi ante passionem factæ, Petrus æquali confessionis numero satisfaceret. Est enim hæc expositio mystica planè tantum & tropologica: quam quidem etiam respicere potuit Christus. Ille verò tantùm literalis & præcipuus verborum Christi sensus esse necessariò debet, quem ipsemet Christus euidenter expressit; singulis confessionibus Petri subijciens, *Pasce*. Propterea Cyrillus, cùm hanc expositionem mysticam iam dictam tradere vellet, præmisit. *Altius quiddam hæc oratio certè parturit*: apertè ostendens se altum aliquid quærere, non literam ipsam simpliciter exponere. Chrysostomus autem ad literam more suo rem exponens; *Ter* inquit, *interrogat, & semper idem præcipit, dicens, Pasce: vt demonstret quanti Ouium suarum curam faciat.* Augustinus verò cùm vtrunque sensum tradidisset, infert. *Sit amoris officium pascere dominicum gregem, si fuit timoris indicium negare pastorem.* Vt videlicet negationi factæ, non solùm trina confessio, sed & ipsum pascendi officium responderit. E

Alia horū verborum expositio mystica sed non literalis.

Lib. 12. in Io. cap. 64.

Hom. 87. in Ioh.

Tract 123. in Ioannem.

2. Obseruatio

Obserua 2. quòd non solùm dilectionē ab eo exegit sed etiā dilectionē *plus cæteris*: vt videlicet, *diligenti plus cæteris*, detur potestas *pascendi plusquā cæteris. Christus enim eleuandus in cælum,* (ait Aug.) *amoris sui vicarium Petrū reliquit: & ideo quia solus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur*: id est, pro rata dilectionis potestate donatur. Alioqui pastorē illum vulgarem, aut cæteris ibi præsentibus parem ordinaturus si esset, dilectionem ab eo absque comparatione aliorum exegisset. Hoc enim ad parem & communem potestatem suffecisset. Imò sane ex omnibus illis ibi præsentibus, aut etiam Apostolis, parem & æqualem dilectionem exegisset Christus, si pascendi potestatem omnibus æqualem daturus fuisset. Ex qua etiam obseruatione concidit ille sensus, quo docetur Petro in his verbis Apostolatus dignitatē renouatam esse. Nam id factum est communiter omnibus Apostolis, iam antè dicente Christo omnibus simul præsentibus, solo excepto Thoma; *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* F

Ambros. lib. 10. cap. 24. in Lucam.

Maiori dilectioni maior Potestas confertur.

Alius sensus reiectus.

Ioan. 20.

3. Obseruatio.

Amor plusquā dilectio.

Obserua tertiò, quòd cùm bis dixisset Christus diligis me, ἀγαπᾷς με tertiò dixit φιλεῖς με *amas me*? Quo etiam verbo semper responderat ei Petrus. Nam (vt notauit Ambrosius loco iam citato in Lucam) *dilectio habet animi charitatem, amor quendam æstum conceptum corporis, & mentis ardorem.* Hæc ille. Vt videlicet iuxta amorem singularem, non tantùm dilectionem communem, docendi potestate etiam singulari quæ amori tanto responderet, à Christo donaretur. In ipsa quoque dilectione communi, non dilexit communiter, sed plus cæteris: amauit autem solus & non cum cæteris: id est solus Zelo & feruore ardebat, vt quàm plurimis in locis euangelium de Petro enarrat, & diligenter notauit Chrysostomus. Petrus ergo quanto & in ipsa dilectione Christi, cæteros Apostolos & discipulos superauit, & solus inter cæteros feruenter amauit, tanto & præ cæteris pascendi illi officium commissum est; solúsque inter cæteros supremam regiminis potestatem accepit. Et propterea denique verbo amandi, reddidit Christus *Pasce oues meas*: id est, pastores ipsos: vt mox dicemus.

Li 10. cap. 24. in Lucam.

Solus Petrus (diligentibus aliis) amauit Christus.

Hom. 51. in Matth. cap. 14. hom. 55. in Matth. ca. 16. hom. 57. in Matth. ca. 17. hom. 84. in Ioan. cap. 20. & hom. 86. in cap. 21. Ioan.

4. Obseruatio.

Et agni et Oues Petro cōmittūtur.

Obserua quartò, quòd ter dicat, *Pasce*; & primò quidem agnos, postea Oues. Notauit hoc Ambrosius his verbis. *Tertiò Dominus interrogauit, non iam agnos vt primò, quodam lacte pascendos, nec ouiculas vt secundò, sed oues pascere iubetur, perfectiores vt perfectior gubernaret.*

Lib 10. c. 24. in Lucam.

Hæc

A Hæc ille. Sic Euthymius in commentariis ad hunc locum, *per agnos, imperfectiores; per oues, perfectiores designari* docet. Vt videlicet Petro hîc paſcendum committatur vniuerſum ouile, tam paruulorum quàm grandium; tam laicorum qui vt agni paſcuntur ipſi, nec alios paſcunt, quàm ipſorum ſacerdotum & cleri; qui vt oues paſcunt quidem agnos, ſed paſcuntur à Paſtore. Obſerua quintò quòd in verbo etiam paſcendi, diſcrimen eſt apud Ioannẽ Græcè ſcribentẽ. Nam in prima reſponſione Chriſti dicitur βόσκε τὰ ἄρνια: paſce agnos. In ſecunda dicitur, ποίμαινε τὰ πρόβατα: rege oues. In tertia dicitur, βόσκε τὰ πρόβατα: paſce oues. Oſtendit enim hæc diſtincta Chriſti ad Petrum reſponſio, quòd agni quidem ab ipſo ſolùm paſcendi ſiue cibandi ſint, propter communem doctrinæ cibum ab hoc ſupremo patrefamilias, & ab eius Cathedra, quæ eſt Cathedra vnitatis, ideóque & veritatis (vt Cyprianus & Auguſtinus docent) expectandum: regendi ſint verò à ſuis proximis & propriis paſtoribus, quibus immediatè ſubiiciuntur: Oues autem, id eſt, grandiores & perfectiores, Epiſcopi & Paſtores ipſi, tùm paſcendi ſint doctrina communi, tùm etiam ab illo tanquam ſupremo Paſtorum Paſtore, immediatiùs regendi committantur. Neque enim temere aut fruſtrà, hanc verborum tam claram diſtinctionem obſeruaſſe Chriſtum exiſtimare debem⁹.

Euthymius. *5. Obſeruatio.* *Agni paſcũtur tantum a ſupremo paſtore, oues paſcũtur & reguntur.* Cypr. in li. de vnit. Eccleſ. Auguſt. epiſt. 166.

Obſerua ſextò, miraculum quod Chriſtus fecit, antequàm Petro paſcendi ſingularem poteſtatem conferret. Nam piſcante cum cæteris Petro, accedit Saluator ad littus, & eo iubente *vt mitterent in dextram nauigij rete, miſerunt, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.* Deinde, Petrus audito quòd Dominus in littore eſſet, *mittit ſe in mare, quum alij diſcipuli nauigio venirent trahentes rete piſcium.* Tertiò, *illis trahere non valentibus, aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piſcibus, 153. & cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.* Hæc illi. Hîc ergo ſolus Petrus, quia feruentior & vehementior cæteris, natando ad Ieſum venit; vt notauit Chryſoſtomus. Rurſus rete plenum piſcibus notat Eccleſiam in plenitudine gentium. Deinde quòd ſolus Petrus dicitur aſcendiſſe, & traxiſſe; ſignificat poteſtatem ampliſſimam in colligendo Eccleſiam ſoli Petro datam. Poſtremò, quòd non eſt ſciſſum rete, ſignificat Petri cathedram, nullam vnquam in fide ſciſſuram ſeu apoſtaſiam paſſuram, ſed perpetuam & ſolidiſſimam fore illius ſedis vnitatem. Ideo totũ hoc per miraculum prius inſinuatum, ſtatim apertis verbis docetur. Non aliter ſanè quàm in Euangelio, doctrinæ de futuro Euchariſtiæ myſterio, præmittitur à Saluatore miraculum de quinque hominum millibus ex quinque panibus ſatiatis, vt notauit Chryſoſtomus: & ad oſtendendam cæcitatem Phariſæorum, præmittitur miraculum de cæco à natiuitate ſanato.

6. Obſeruatio. 1. Ioan. 21. B 2. 3. Hom. 86 in Ioan. *Petri prærogatiuæ variæ.* *Chriſtus prius docuit miraculis, poſtea verbis.* Ioan. 6. Hom. 45. in Ioan. Ioan. 9.

Obſerua ſeptimò, quòd in præſentia aliorum Apoſtolorum, ſolus Petrus paſcere iubetur. Nam ideo (ait Chryſoſtomus) *omiſſis alijs ſolum Petrum affatur, quia os erat Apoſtolorum, & princeps, & vertex ipſius cœtus.* Inde etiam ſequitur cæteros qui paſcunt, à Petro hanc poteſtatem neceſſariò debere accipere. Alioqui ſine diuino mandato paſcunt. C Et hoc eſt quod Auguſtinus dixit. *In ipſo Petro vnitatem commendauit. Multi erant Apoſtoli; & vni dicitur. Paſce oues meas.* Hæc ille. In eo videlicet commendabatur vnitas, quia ab illo vno tota ratio paſcendi, tanquam à capite vicario deriuanda erat: idq; ad vnitatem conſeruandam, vt ſuperiùs eſt declaratum.

7. Obſeruatio. Etiam præſentibus alijs Apoſtolis ſolus Petrus iubetur paſcere. Hom. 87. in Ioan. Lib. de paſtoribus cap. 13. Supra cap. 7.

Obſerua octauò, quòd dicit, *Oues meas;* indefinitè & generaliter. Cùm enim Chriſti ouile vnum ſit, dicente ipſo in Euangelio; *fiet vnum ouile & vnus Paſtor:* & in hoc vno ouili omnes contineantur, neceſſe eſt vt conſtituto hîc vno Paſtore ouilis Chriſti, omnium ouium paſtor conſtituatur. Neque verò obſtat quòd alibi dicens Chriſtus; *animam meam pono pro ouibus meis:* & rurſum, *Oues meæ vocem meam audiunt*, ſolos electos per oues ſuas Chriſtus intelligat; quaſi propterea ad ſolos electos Petri præfectura pertingat, & per conſequens vel ſoli electi ouilis Dominici oues, & Eccleſiæ membra ſint, vel non totius Eccleſiæ Paſtor hîc Petrus conſtituatur. Quemadmodum enim vniuerſus cæli motus, ſeu tempus huius ſeculi, propter implendum numerum electorum protenditur; & tamen idem ad propagandos etiam non electos ſe extendit; & quemadmodum Chriſtus *pro ouibus ſuis* id eſt, pro electis *animam ſuam poſuit*, & tamen eadem mors *pro totius mundi peccatis* fuit; ſic Petro ſoli electi efficaciter committuntur; omnes tamen eius curæ & regimini ſufficienter commiſſi eſſe intelliguntur. Sic Apoſtolus *omnia ſe ſuſtinere dicit propter electos.* Eius tamen curæ & labores, etiam circa plurimos non electos verſabantur. De quo genere dixit. *Inſtantia mea quotidiana: ſollicitudo om.*

8. Obſeruatio. Ioan. 10. *Obiectionis Remotio.* Ioan. 10. *Chriſtus per oues ſuas, omnes oues intelligit.* Apoc. 6. & ad Rom. 8. 1. Ioan. 2. 2. Timoth. 2.

2.Cor.11. *nium Ecclesiarũ.* Itaque in illis verbis, *Oues meas*, Pręcipuus ex omnibus pascendi actibus, videlicet finale & efficax pascendi opus Petro committitur: quod tamen generalem pascendi functionem non excludit, sed necessariò includit; sicuti vniuersum quoddã suas omnes partes, & finis omnia media, vel vt principale aliquid cætera minus principalia. Rursum dicit hîc Christus, *Oues meas*, sicuti Matth. 16. dixerat, *Ecclesiam meam*: id est, Catholicam, vt totum. Nam contra illam portæ inferi non præualebunt, licet contra partes præualuerint. Alioqui si partem, vel ibi Ecclesiæ, vel hîc Ouium suarũ Christus diceret, profectò illa pars alias partes excluderet, vt alias oues non pasceret Petrus, & contra alias partes pręualerent portæ inferi. Deinde esset maxima quæstio quænam illa pars esset vel Ecclesiæ contra quam non præualerent portæ inferi, vel Ouium Christi quæ Petro essent commissæ. Ergo dicendo *Oues meas*, omnes ouilis sui oues sine exceptione intelligit.

Oues meas, Ecclesiam meam.

9. *Obseruatio.* Obserua nonò, vim verbi *Pasce*, in quo plenissima potestas designatur. Nam omnes alios actus Ecclesiastici regiminis, sua vi complectitur. Omnia enim alia ad pastum animarum diriguntur. Et quia pascere Dominicum gregem, totius Ecclesiasticæ fũctionis finis est; tùm ex parte rei susceptæ, quia committitur talis functio vt grex pascatur; tùm ex parte suscipientium, quia non dominium sed officium appetẽdum est; iuxta illud, *vos autem non sic.* & iterum: Qui *Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*; ideo sub voce pascendi omnia Christus complexus est, quæ ad supremam in Ecclesia functionem spectare possunt. Hinc Euthymius in verbo *pasce*, tùm *pascendi curam*, tum etiã *gubernationem*, Petro hoc loco commissam esse scribit in commentariis ad hæc verba. Augustinus quoque *oues pascendas*, id est, *docendas regendásque committi*, exponit. Huc etiã facit Scripturæ vsus, in qua Pascere & Regere pro eodem frequentissimè ponuntur, vt illud: *Tu pasces populum meum, & eris princeps super eum.* Rursum. *Suscitabo Pastorem vnum, seruum meum Dauid.* Et mox. *Et seruus meus Dauid princeps in medio eorum.* Quin & ipsum verbum ποιμαίνειν, quo hîc Christus vsus est, creberrimè in scripturis *Regere* significat. vt Psal. 2. *Reges eos in virga ferrea*; Psal. 23. *Dominus regit me, &c.* Psal. 47. *Ipse reget nos in secula.* Psal. 79. *Qui regis Israel intende.* Act. 20. *Posuit vos spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei.* Denique quod Michæas de futuro Christi principatu dixerat, Matthæus repetens, verbo ποιμαίνειν explicat, dicens: *Qui regit populum meum Israel.* In quibus omnibus locis semper est verbum ποιμαίνειν. Sicut ergo Dauidi in figura 2. reg. 5. Christo in promissione Ezech. 34. & Micheæ 5. re autem ipsa Matth. 2. sic Petro præsenti tanquam vicario hoc loco dicitur, *pasce oues meas*: id est, *rege & princeps esto super populum meum.* Vbi semper memineris agere nos de principatu fidei, & regimine spirituali siue Ecclesiastico, non terreno, atque pompatico.

Sub verbo Pascendi, omnis ecclesiastica potestas continetur. Luc. 22. 1. Timo. 3. Tract. 123. in Ioan. *Pascere pro Regere.* 2. Reg. 5. Ezech. 34. Mich. 5. Matth. 2.

10. *Obseruatio.* Obserua decimò, ex præcedentibus Christi promissionibus, necessariò plenissimam & supremam hîc Petri potestatem designari oportere. Nam cùm antea Petro dictum sit, fore vt super ipsum ædificaretur Ecclesia, ídque Catholica vt totum, (quia contra Catholicam, vt totum portæ inferi non præualebunt, si per *portas inferi*, hæreses & sectas intelligimus cum Epiphanio in Anchoratu, cum Hieronymo, Chrysostomo, Euthymio, Theophylacto in commentariis ad hunc locum,) ædificari autem super ipsum nihil aliud esse docuimus, quàm in ratione ædificandi, hoc est colligendi, pascendi, & regendi Ecclesiam, illum primum atque supremum locum habere, necessariò sequitur vt officium pascendi iam ei commissum tale sit, quale antea fuerat promissum: plenissimum videlicet & supremum. Rursum cùm antea dictum sit à Christo, fore, vt ille *conuersus confirmaret fratres suos*, in fide videlicet, cuius indefectibilitas ibi soli Petro promissa est; confirmare autem in fide nihil sit aliud, quàm docẽdi & rem dubiam definiendi potestate nutantia corda stabilire, *ne circunferamur omni vento doctrinæ*: quum fratres denique, de quibus ibi loquitur Christus, erant ipsi Apostoli, primariíque pastores eorum successores; profectò hoc in loco cùm pascere solus Petrus iubetur, non oues vulgariter sed ipsos Pastores; nec tantum communiter pascere sed singulariter & excellenter regere, quod est fluctuantes confirmare, & in vnitate fidei continere, hæresésque exurgentes compescere iubetur. Hæc illi à Christo Saluatore potestas, his verbis concreditur.

1. Matth. 16. Epiphanius. Hieronym⁹. Chrysostomus. Euthymius. Theophylactus. 2. *Portæ inferi sũt hæreses.* *Colligitur amplissimã potestatẽ Petro esse collatam.* 3. Luc. 22. Ephes. 4. 4.

A *Cauillationes Caluini contra istum locum* Pasce oues meas, &c. *refutantur*.

CAPVT XI.

CONTRA hunc locum tam illustrem, tam euidentem, Caluinus duplex argumentum; sed vtrumque leuissimum facit. Primùm, non consequi habere illum potestatem in omnes Ecclesias, qui pascere Christi gregem iubetur. Deinde quòd ipse Petrus ad alios Præsbyteros scribat; *pascite qui in vobis est gregẽ*. Hinc colligitur, aut nihil præ aliis datũ esse Petro, aut Petrũ ius quod acceperat cũ aliis ex æquo cõmunicasse. Hæc ille. Duo cũ dicat, ad priùs respõdetur, etsi nõ sequitur in quolibet, hic pascit oues Christi, ergo hic habet potestatem in omnes Ecclesias; tamen in Petro ex his verbis hoc in loco firmissimè hoc sequi: ídque propter varias causas. Primùm propter multiplices illas & illustres circunstantias, quas modo collegimus, & diligenter obseruauimus, his solis verbis proprias. Deinde propter egregium Sanctorum Patrum consensum, qui ex his verbis idem collegerunt & obseruarunt, vt habes suprà. Tertiò, propter praxim ipsam manifestissimam, tùm Petri tum successorum eius, qui in genere pascendi, supremam B hactenus in Ecclesia potestatem exercuerunt: Quod sanè ex parte Petri copiosè, ex parte successorum breuiter in sequentibus declarabitur. Postremò, etiam illustria facta præcedentia in persona Petri, de quibus in seq. cap. disseremus, idẽ confirmãt. Ista enim omnia, cùm singularẽ Petro potestatẽ conferendam euidenter doceãt, nec alio loco in vniuerso Euangelio, Christus hoc fecit; hoc sanè loco illud fecisse indubitatè censendus est. Ad secundam Caluini ratiunculam dicitur, Petrum non aliis ex æquo potestatem pascendi communicasse, cùm iuberet alios pascere, sed quod ei totũ incumbebat, in aliorum humeros dispertiisse. Esset autem planè ridiculum sic colligere quem in modum colligit Caluinus. Rex hunc magistratum constituit iubens eũ gladio sontes ferire, leges ciuibus dicere, & similia: ergo huic rex totam suam potestatem ex ęquo communicauit. Atque hoc totum est quod contra hunc locum, tam singularem & illustrem disputat Caluinus, qui tamen hac de re, vt de cæteris, omnium fere hodie protestantum accuratissimè scripsit. Vbi animaduertat Catholicus & cordatus lector, quàm frigidè & perfunctoriè, grauissima ex verbo Dei Catholicorum argumenta dissoluunt; & quàm leuiter, planéque sicco pede maximè illustria Scripturarum loca, quæ contra ipsos in quæstionibus grauissimis proferuntur, pertranseunt protestantes.

1. Petr. 5. Inst. li. 4. c. 6. parag. 3.

Cap. 9.

Infra cap. 13. & cap. 17.

Caluini ridicula collectio.

C *Factis quoque illustribus hanc solius Petri futuram Potestatem singularem Christus ostendit.*

CAPVT XII.

SEXTVS gradus est, quòd non solùm verbis amplissimis, sed etiam factis illustribus hanc futuri capitis in Ecclesia sua potestatem Christus ostendit.

Quæ nunc ex Euangelio breuiter commemorabimus. Rogatus Christus, vt tanquam paterfamilias didrachma solueret, iubet Petrũ capto pisce aperirẽ os eius, & staterem quem ibi reperiret, tollere. *Illum*, ait, *sumens, da eis pro me & te*. A solo patrefamilias & magistro domus solui debebat didrachma. Cùm ergo Christus solui iubet etiam pro Petro, profectò Petrum etiam magistrum domus suæ, quę est Ecclesia, censeri vult. Sic rem explicat Chrysostomus. *Pro me*, inquit, *& te. Vidisti honoris excellentiam, quoniam & Petrus primogenitus erat?* Hæc ille. Soluit autem Staterem, id est, *duplex didrachma*, vt exponit Augustinus, pro se & pro Petro: quasi in vna familia duo essent capita, subordinata videlicet & subalterna: si-

Matth. 17.

Petrus Magister domus Christi, id est, Ecclesiæ.

Hom. 59. in Matth.

Serm. 6. de verb. Apostoli.

cut in vna ciuitate aut dominio, est Gubernator & est Locumtenens. Præterea solués pro se & pro Petro, pro omnibus qui in familia eius essent soluisse censendus est; docens nos videlicet, quòd post Christum in Petro omnes qui Christi sunt, continentur. Sic Augustinus. *Saluator cùm pro se & Petro dari iubet pro omnibus exoluisse videtur. Quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij, sic & post Saluatorem in Petro omnes continerentur. Ipsum enim constituit esse caput eorum, vt pastor esset gregis Dominici.* Hæc ille in quæstionibus ex nouo Testamento. Notat autem præclarè Chrysostomus hom. 59. in Matthæũ, *quia ingens hic honor magistro deferebatur, ipso forsan Petro deprecante ne de eo magnifica diceret, Marcus Petri discipulus hoc factum in suo Euangelio prætermisit: negationem tamen Petri non siluit.* Hęc ille. Et sanè tacet quoque Marcus quæ Matth. 16. de dignitate Petri dicuntur, præcedentia tamen & consequentia vbi Petrus Sathan à Christo vocatur, diligenter commemorat. Sic etiam verba illa Luc. 22. & Ioan. 21. quæ de Petri fide & potestate loquuntur, penitus prætermisit Marcus. Notat denique Hieronymus, ex hoc Christi facto præcellentiam Petri suspicatos esse Apostolos. Nam & apud Matthæum statim post verba citata in fine cap. 17. sequitur in principio capitis 18. *In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Quis putas maior est in regno cælorum? Quia,* (inquit Hieronym') *viderent pro Petro & Domino idem tributum redditum, ex æqualitate precij arbitrati sunt omnibus Apostolis Petrum esse prælatum, qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus: Ideo interrogabant,* (in illa ipsa hora) *Quis maior est in regno cælorum?* Hæc ille in comment. in hunc locum. Neque verò obstat, quòd statim subiicit Hieronymus. *Videns autem Iesus cogitationes eorum, & causas erroris intelligens, &c.* Error enim discipulorum, non in materia prælationis Petri, (vnde Chrysostomus homil. 66. in Matth. *Zebedæi filios præponi quidẽ se cæteris præterquam Petro sciebant: Petrum verò sibi præferri formidantes, petierunt; vt vnus eorum sederet à dexteris Christi, alter à sinistris,* Matth. 20.) sed in desiderio gloriæ fuit: vt ipse Hieronymus ibidem satis explicuit. Nam cùm dixisset, *causas erroris intelligens,* addit: *voluit desiderium gloriæ, humilitatis contentione sanare; & propterea aduocans paruulum, statuit eum in medio eorum, &c.* Ex hoc ergo Christi facto duo præclara Petri priuilegia animaduertere debemus. Vnum, quòd vicarium Ecclesiæ caput Petrus est & locumtenens Christi: Alterum, quòd in Petro totum Ecclesiæ corpus, tota familia, domus, ouile Christi continetur. Vt propterea sit verè figura totius Ecclesiæ, verè gerat personam totius Ecclesiæ, veréque ab illo, siue per illum, hoc est, illius principali ministerio, ad reliquam omnem Ecclesiam, potestas docendi, doctrináque ipsa deriuetur: vt qui in Petro non sit, nec in Christo esse conuincatur.

Quæst. ex nouo Testamẽto. q. 75.

Marcus Petri discipulus tacet ea quæ ad Petri dignitatem faciunt.

Chrysost. Homil. 59. in Matth.

Hieronym' in Commẽt. in cap. 18. Matth.

Petrus omnibus prælatus.

Matth. 20.

D E

Huc etiam pertinet, quòd solus Petrus videns Christum super mare ambulantẽ, *Domine,* inquit, *si tu es, iube me venire ad te super aquam:* & annuente Christo, *descendens de nauicula, ambulauit super aquas, vt veniret ad Christum.* Hoc totum Marcus cap. 6. prætermittit propter causam quam suprà diximus, cùm tamen totam reliquam historiam narret, cuius occasione Petrus ambulauit super aquas. Quòd enim aquas calcauit solus Petrus, pariter cum Christo, planè significat, quòd omnes hæresum fluctus sola Petri sedes calcabit & superabit, sicuti ipsum Christi nomen idola omnia conteret. Idolis enim succedunt hæreses, vt passim sancti Patres notarunt. Idola autem contriuit prima Christi prædicatio. Hæreses profligat Ecclesia. Designat hoc pręterea vniuersam Ecclesiam Petri potestati subiectam fore, qui non in certa & particulari nauicula, sed super ipsas aquas ad Christum venit, vt docet egregiè D. Bernardus. *Gradiens,* inquit, *super aquas, vnicum se Christi vicarium designauit, qui non vni populo, sed cunctis præesse deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi.* Demonstrat denique quandam Petri prærogatiuam nulli veterum sanctorum concessam, vt notat Ambrosius. Nam Moysi quidem Exod. 14. Eliæ & Heliseo 4. Reg. 2. cesserunt quidem aquæ: non autem ipsas aquas illi calcabant: vt ipsis quidem mundus cesserit, non reluctatus fuerit; Petrus autem mundum etiam reluctantem superauerit. Quod tot, & tantæ paganorum principum persecutiones Sedi Romanæ vel maximè incubantes, tot etiam & tantæ hæreses Rom. Ecclesiæ reluctantes, omnes tamen deuictæ & debellatæ, euidenter docent.

Aliud factum. Matth. 14.

1. *Sola Petri sedes omnes hæreses profligabit.*

Augu. de Ciuit. Dei li. 18. cap. 51.

Homil. 48. oper. imperfecti in Matt.

Ciprian. in lib. de vnit. Eccl.

Lib. 2. de consider. ad Eugenium.

Serm. 47. Matth. 4. & Marci 1.

F

2. Rursum etsi Petro cum aliis discipulis dixerat Christus, *faciam vos fieri piscatores hominum,* tamen iterum postea facta ingenti illa captura piscium, quæ tanta erat, vt rumperentur retia, sociisque annuerent qui erant in alia naui, vt venirẽt & adiuuarẽt eos, primùm soli Petro dixit Christus; *duc in altum,* hoc est, *in profundum disputationum,* ait Ambro-

A Ambrosius: Deinde solus Petrus dixit, *In verbo tuo laxabo rete*. Tertiò solus Petrus viso illa maxima captura, etsi omnes mirarentur, *procidit ad genua Iesu, dicens. Exi à me Domine quia homo peccator ego sum.* Quartò, soli Petro propter tantam humilitatem & feruorem dixit Christus (etsi cæteri discipuli Ioannes & Iacobus non minus attoniti essent) *noli timere: ex hoc iam homines eris capiens.* Quia videlicet singularis ille piscator & maximus pastor futurus esset. Non quòd ille vnus plures ad fidem conuerteret quàm cæteri, (nã in hoc genere non veretur Paulus dicere: *Abundantius illis omnibus laboraui*) sed quia ille vnus, omnibus ad fidem conuersis, supremus Pastor ac magister futurus, & per plurimas gẽtes alios piscatores Episcopos atque Presbyteros ordinaturus esset; vt in Cõmentario de peregrinatione & rebus gestis Apostolorũ Petri & Pauli, copiosè, sigillatim, & nominatim commemorat Simeon Metaphrastes. Quem cõmentarium vide apud Surium in vitis Patrum; ad diem Apostolorum Petri & Pauli. Eandem denique piscandi seu pascendi plenitudinem, alio illustri facto demonstrauit Christus, eo ipso tempore quo hanc illi potestatem de facto contulit, vt suprà est declaratum.

Lucæ 5.
Lib. 4. cap. 5. in Luc. 2.
3.
Petrus Maximus Piscator seu Pastor.
4.
1. Cor. 15.
Simeon Metaphrastes.
Petrus per plurimas gentes Episcopos constituit.
Ioan. 21.
Suprà ca. 10.

Quòd Petrus hanc Supremam Potestatem exercuit.

CAPVT XIII.

B SEPTIMVS gradus est, quòd hunc Primatũ Petrus exercuit. Id quidem multis argumentis ex Actis Apostolicis ostendi posset. Sed quàm breuissimè præcipua notabimus. Petrus proponit faciendam surrogationem noui Apostoli in locum Iudæ Iscariotis. Quod factum exponens Chrysostomus, *vide*, inquit, *feruorem. Quàm agnoscit sibi creditum à Christo gregem? Quàm in hoc choro princeps est, & vbique primus omnium incipit loqui?* Postea laudat Petrum quòd agat omnia ex communi discipulorũ sententia, nihil authoritate sua: potuisse eum tamen vel solum, Apostolorum surrogare apertè asserit. *Quid*, inquit, *An non licebat ipsi Petro eligere? Licebat & quidem maximè. Verùm id non facit, ne cui videretur gratificari.* Deinde laudat aliorũ discipulorum modestiã. *Considera*, inquit, *quo pacto concedunt ei Solium* (id est primatum) *nec amplius ambigunt disceptantes inter sese*: scilicet vt olim conuersante cum illis Christo faciebant, quærẽtes *quis futurus esset eorum maior.* Nec dissimiliter idem Chrysostomus in commẽtariis in Matthæum. *Discipuli*, inquit, *cùm nondum spiritus gratia corroborati essent, facile commoti sunt circa prælationem condiscipulorum,* (vt Matth. 17. & 20. item Luc. 22.) *gratia verò accepta tales non fuerunt, sed vbique Primatũ Petro præbent.* Hæc ille. Nihil potuit apertiùs dici. Rursum Petrus primus omnium concionatur pœnitentiam Iudæis, & *Ecclesiam Christi actu incipit*, vt notauit Ambrosius & post eũ Euthymius in Matth. cap. 16. Quo etiã pertinet quòd Antiochiæ, vbi primũ Christiani nominati sunt, *fundatore Petro*, vt in Episto. ad Magnesianos scribit Ignatius, vbi etiam Cathedram Episcopalem tenuit Petrus, vt omnes passim historiæ testantur. Hoc est autem insigne ipsius primatus seu primarii fundamẽti in ędificãda Ecclesia argumentũ. *Aliud enim est* (vt doctè notat Chrysostom⁹) *ostiũ clausum recludere, & negotio principium dare,* (quod Petrus fecit) *aliud post deinceps confidenter agere*: vt cæteri Apostoli atque Apostolorum successores fecerunt. Et suprà ostẽdimus

Act. 1.
Homil. 3. in Acta Apostolorum.
Nota iudicium Chrysostomi.
Luc. 22.
Hom. 51. in Matth.
Illustre Chrysostomi testimoniũ de primatu Petri.
Act. 2.
Petrus Ecclesiã inchoauit.
Serm. 47.
Act. 3.

C ad fundamenti rationem pertinere, vt in ædificio sit primum. Sed ad alia. Petrus primum miraculum facit, sanando claudũ pedibus, quod & notauit Ambrosius, nec sine mysterio esse docuit. *Si Petrus*, inquit, *Petra est super quam ædificatur Ecclesia, rectè primus pedes sanat; vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamẽta confirmet.* Hæc ille. Solus Petrus respondet principibus & sacerdotibus, & suam sociorúmque prædicationem defendit, tanquam Caput & princeps cæterorum. Nam in facultate dicendi cæteris omnibus rudior erat, vt notauit Chrysostomus Homilia 51. in Matthæum. Solus Petrus (quod de nemine vnquam Apostolorum legimus) in Anania & Sapphira, & cogitationes ipsas penetrauit, & morti verbo adiudicauit. Vtrumque plane diuinæ potestatis fuit, maximúmque argumentum (ait Gregorius magnus) quanta potentia supra cæteros excreuisset. Hinc etiam ad solam vmbram Petri sanati sunt ægri. Quæ omnia pariter connectens Chrysostomus, inde certissimum Petri Primatum colligit his verbis. *Vide vbique Petrum circuncursare, & primum inueniri. Quando eligendus Apostolus, hic primus. Quando loquendum Iudæis,*

In comm. ad cap. 2. ad Gal.
Act. 4.
Petrus respõdet pro cæteris.
Act 5.
Serm. 68.
Petrus primum miraculũ fecit.
Petrus penetrat cogitationes & morti adiudicat.
Li. 1. epi. 24.
Act. 5.
Homil. 21. in Acta Apostolorum.

Chrysostomus primatum Petri demonstrat.

non esse Apostolos ebrios, quando curandus claudus, quando concionandum, hic præ alijs est. Quando agendum contra principes, quando contra Ananiam, quando ab vmbra sanationes fiebant, hic erat. Et vbi quidem erat periculum hic, & vbi moderatio: id est, vbi authoritate opus erat. *Vbi autē tranquillitate res erant plenæ, communiter omnes. Sic non exigit honorem maiorem.* Hæc hactenus Chrysostomus, Petri principatum diligenter contra modernos hæreticos describēs, vtcunque homo græcus esset, & Constantinopolitanæ vrbis, quæ noua Roma dicebatur, erátque veteris Romæ æmula, Patriarcha. D

Petrus primum Archihæreticū excōmunicauit & publicè deuicit. Act. 8.

Sed ad hanc præterea singularem Petri potestatem declarandam pertinet, quòd is primum archihæreticum Simonem Magū excōmunicauit, & eundē publicè Romæ deuicit, vt refert Ambrosius serm. 66. S. Maximus hom. 5. in nat. Apost. Petri & Pauli, Egesippus lib. 3. cap. 2. de Excidio Hierosolymitano, Hieronymus in catalogo de viris illustribus, Simeon Metaphrastes in commentar. præallegato, & ex opinione plurimorum August. Epist. 86. Item, quòd is primus diuinitus per visionem reuelatum accepit, gentibus esse prædicandum Euāgelium.

Act. 10. Act. 15.

Nam & ideo primus ille gentes baptisauit, primúsque gentium magister & doctor fuit. Denique, quòd in Concilio Apostolorum primus loquitur, & disertè profitetur, quòd iam *à diebus antiquis elegit in ipsis Deus, vt per os eius audirent gentes verbum Euangelij.* Quin & illo sententiam definitiuā dicente, *tacuit omnis multitudo.* Propter hoc enim factum, scribit Theodoretus *Paulum ad magnum Petrum cucurrisse, vt ijs qui Antiochiæ circa legalia contendebant, ab ipso afferret solutionem,* in Epist. ad Leonem Papam, commentariis eius in Epist. ad Rom. præfixa. E

Petrus tria præcipua supremi Pastoris officia exercuit. 1. 2. 3.

Obserua autem in his tribus iam postremò notatis, tria præcipua supremi pastoris officia Petrum exercuisse. Archihæreticū solus condemnauit. Dubium dogma & totius Euangelicę prædicationis exordiū, solus & primus Ecclesiæ publicauit, à Deo immediatè doctus. In Concilio, primus ex omnibus loquitur, concludit, & præsidet, vt postea plenius declarabitur.

Quare ascendit Paulus videre Petrum. Ad Gal. 1. Hieronym⁹. Chrysostomus. Hom. 87. in Ioan. Ambrosius. Tertullian⁹. Theodoret⁹. Hom. 18. in Ezechielē. Paulus minor frater & Petro posterior. De Bapt. contra Donat. li. 2. cap. 1.

Postremò, huc pertinet, quòd Paulus Apostolus *post annos tres prædicationis suæ venit Hierosolymam videre Petrum.* Hoc enim fecit *honoris deferendi causa,* ait Hieronymus in comment. ibidem, & Epist. 11. ad August. *Tantæ,* inquit, *Authoritatis Petrus fuit, vt Paulus scripserit; Deinde post annos tres, &c.* Chrysostomus verò, *quia os,* inquit, *Apostolorū Petrus erat, princeps & vertex ipsius cœtus, propterea Paulus ascendit eum videre præ alijs. Quia dignum erat* (ait Ambrosius in commentariis ad hunc locum) *vt cuperet videre Petrum, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.* Quod etiā *ex officio & iure eū fecisse,* scribit Tertul. in Pręscript. Nec aliter Theodoretus. *Principi,* inquit, *Apostolorum quem par erat, honorem tribuit.* Hinc videlicet non dubitat D. Gregorius Apostolum Paulum *minorem fratrem* appellare. D. quoque Augustinus *Petro posteriorem:* & dicere, *primatum Apostolorum in ipso Petro excellenti gratia præeminere.*

Petri apud gentes Paganorum celebritas. Lib. 18. ca. 53. de consensu euang. lib. 1. cap. 10.

Postremò, tanta fuit Petri præter cæteros omnes per orbem celebritas, vt finxerint pagani versus quosdam quasi idoli cuiusdam oraculum in quibus diceretur, *innocentē quidem fuisse Christum, Petrum autem Magum & maleficum orbi imposuisse, & per maleficia fecisse vt coleretur Christi nomen,* sicut commemorat Augustinus, in opere de Ciuitate Dei. Ipsū F quoque Christum ad Petrum & Paulum nescio quæ Epistolari titulo scripsisse, vt idē Augustinus cōmemorat. Sanè quū vterq; & Petrus & Paulus Romæ eodē die, pro fide & prædicatione Euangelij martyriū paterētur, sub Nerone persecutore crudelissimo, Paulū quidē & extra vrbem via Ostiensi, & vulgari supplicio, gladio videlicet, è medio tolli Nero iussit. Quo sanè mortis genere tū vulgus malefactorū tū maximè Christianorū, affici solebat, vt exēpla innumera demonstrant. Sic eodē tēpore Processus & Martinianus custodes carceris in quo Apostoli illi asseruabantur, extra vrbē via Aurelia securi feriuntur. At verò Petrus tanquā maximus & pręcipuus seductor, Neronis iudicio, tùm in loco celeberrimo, monte Vaticano, vbi tunc circus Neronis fuerat, tū supplicio maximè ignominioso & aspero, crucis videlicet, martyrium subiit. Adeò sanè inter Christianos receptū & notissimū erat, Petrū Christianorū Caput fuisse, vt nec hoc infideles ipsi ignorarent, ideóque in vnum illum maximè sæuirēt: Imperator supplicijs, populus maledictis, & calumnijs, vt iam ex Augustino cōmemorauimus.

Argumenta Caluini contra Petri prærogatiuam ex rebus gestis, confutantur.

CAPVT XIIII.

CON-

A CONTRA has tantas & tam manifestas Petri Prærogatiuas, coniecturas leues colligunt aduersarij, vt eum vnum de multis fuisse ostendant: quas omnes congerit Caluinus. Primùm enim, illud vrget, quòd in Concilio illo Apostolorum Iacobus videatur sententiam ferre. Ait enim Iacobus, repetito Petri sermone: *propter quod ego iudico non inquietari eos, &c.* & pro hac sententia facit Chrysostomus, qui homil. 33. in Acta, hæc verba sic exponit. *Ego iudico*, id est, *cum potestate dico esse scribendum, &c.* Alij volunt illud, *iudico*, non plus sonare quàm, hoc est iudicium meum; ego sic sentio; sententiam verò hîc latam, nec à Petro nec à Iacobo fuisse, sed à toto Concilio, illis verbis. *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Sed firma responsio est, Petrum solum & primum sententiam tulisse, vt iam dictum est. Illam verò sententiam, (cæteris eam sequentibus) totius Concilii, & capitis & corporis, nomine conclusam & promulgatam fuisse. Hoc apertè post Tertullianum in libro de pudicitia docet Hieronymus. *Audito*, inquit, *Petro tacuit omnis multitudo; id est, in sententiam Petri Iacobus & omnes simul Presbyteri transierunt*. Hæc ille. Quòd ergo postea Iacobus iudicat, ídque cum potestate, vt vult Chrysostomus, id propterea facit, (ait ibidem Chrysostomus) *quia illius loci Episcopus erat, & vt in ore duorum aut trium testium staret omne verbum*: id est, vt omnium consensu promulgaretur sententia. Quod etiam propterea fieri à Iacobo debuit, quia in ipsa Ecclesia Hierosolymitana, cui ille præerat, hæc dubitatio exorta fuit, vt eo loco Scriptura indicat manifestè.

Inst li. 4. c. 6. parag. 7.

1. Argumentũ. Act. 15.

Quis tulit sententiã in Concilio Hierosolymitano & Apostolico.

Epi. 11. inter epist. August.

B Vtile proinde erat, vt scirent fideles Hierosolymitani idem Episcopo suo placere, quod Capiti & toti Concilio placuerat. Præterea Iacobus non simpliciter iudicat, sed Petri sententiam repetens, eidemq; innixus, suum consensum exponit, vel (vt ait Hieronymus) *in eius sententiam sicut cæteri transiuit.* Et sanè (vt bene notat Vualdensis doctrinalis fidei libr. 2. capite 4.) *nisi Petrus hîc præsidens & primus fuisset, procax esset quòd in absolutione dissidij, & in definitione sententiæ, singulos præueniret.* Hæc ille. Nam & propterea *huius decreti principem, & primum Authorem, Petrum* vocat Hieronymus loco iam citato.

Vualdensis.

Sequitur in Caluino. *Cùm ad pastores scribit, non mandat ex imperio, quasi superior; sed collegas suos facit, & comiter hortatur, vt inter æquales fieri solet.* Respondetur, hoc ad Petri modestiam pertinere, nihil contra eius Authoritatem facere; nisi forte etiam Christus, quia Apostolos & discipulos *fratres* vocat, etiam post gloriosam resurrectionem, dicens primum mulieribus, *Ite, nuntiate fratribus meis*, & postea Magdalenæ, *vade ad fratres meos & dic eis, &c.* eorum propterea Caput & Magister Caluini iudicio censendus non sit. Tam puerilia & putida argumenta hic Archihæreticus orbi obtrudit: ídque vt Supremam in terris Authoritatem conuellat. Notauit autem & Laudauit hanc semper in Petro modestiam S. Chrysostomus varijs in locis, vt antea recensuimus. Denique hîc locum habet illa Gregorij Papæ sapientissima vox. *Si qua culpa in Episcopis reperitur,* C *nescio quis Episcopus sedi Apostolicæ subiectus non sit. Cùm vero culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sumus.* Hæc ille. Sed hanc humilitatem & modestiam superbus ignorat hæreticus.

2. Argumentũ. 1. Petr. 5.

Petri modestia non præiudicat Authoritati.

Matth. 28. & Ioan 20.

Chrysost. Hom. 3. & Hom. 21. in Act. Apost.

Li. 7. epist. 64

Addit Caluinus. *Cum accusatur quòd ad gentes ingressus fuerit, etiamsi id fit immeritò, respondet tamen & sese purgat.* Respondetur. Est hoc officium boni Pastoris, *paratum semper esse ad satisfactionem omni poscenti eum rationem de ea quæ in ipso est spe & fide cum modestia*, vt ipsemet Petrus docuit. Si hoc Petri primatum lædit, quòd sic modestè ageret, nec vllus erit cæteris prælatus Pastor: siquidem omnium Pastorum hoc officium est. Sed ad hoc Petri factum respondit olim Grego. Magnus. *Petrus ille*, inquit, *Apostolorum primus, &c. querelæ fidelium non ex potestate sed ex ratione respondit. Si enim cùm à fidelibus culparetur, authoritatem quam in sanctam Ecclesiam acceperat, attendisset; respondere sic poterat, vt pastorem suum oues quæ ei commissæ fuerant reprehendere non auderent. Sed si in querela fidelium aliquid de sua potestate diceret, profecto Doctor mansuetudinis non fuisset.* Hæc ille. Vides vt ex eodem Petri facto mel Gregorius, venenum suxerit Caluinus. Videntur isti protestantes eo animo esse, præesse in Ecclesia neminem posse, nisi qui ingenti cum fastu & ambitione præsit. Quod sanè in nostræ Angliæ pseudoepiscopis verissimum esse, tum viginti iam fere annorum experientia docuit, tũ eorum hac in re æmuli Puritani acerbissimè cóqueruntur; nec aliam magis ob causam ab illis sese segregarunt.

3. Argumentũ. Act. 11.

Epist. 1. ca 3.

Lib. 9. epist. 39.

Petri Authoritas si attẽdatur reprehendi a nemine potest.

Sequitur adhuc in Caluino. *Iussus à collegis ire in Samariam, non detrectat.*

4. Argumentũ.

Quòd eum mittunt Apostoli, eò declarant se eum minimè habere pro superiore: quòd obsequitur & legationem sibi mandatam suscipit, eò fatetur sibi cum illis esse societatem, non aduersus illos imperium. Hæc ille. Respondetur mitti sæpenumero & decanos à suis collegiis, & principem Senatus à toto Senatu, nec tamen propterea consequi, vt non sit collegio suo decanus aut Senatu princeps superior, nisi forte etiam propter hoc factum Apostoli quoque esse desierint. Neque enim plus potest par parem ex authoritate mittere, quàm inferior superiorem. Docet quoque vera Theologia non esse semper missum mittente inferiorem. Nam filius mittitur non solum à patre, à quo quidem est, licet illo minor non sit, sed etiam à Spiritu Sancto, à quo non est: vt docent concorditer scholastici ad primùm sentent. distinct. 15. & demonstrat Sanct. Thomas prima parte quęst. 43. artic. 8. ex Augustini doctrina lib. 2. capite 5. de Trinitate. Nec tamen bene colligunt Arriani filium propterea esse minorem patre. Quia mitti ab alio, minorem non facit, nisi qui mittit vel ex imperio vt maior, vel consilio, vt sapientior mittat, sicuti solerter docet S. Thomas dicta quæst. Art. 1. ad primum. Quo in genere Petrus hic ab Apostolis missus fuisse non dicitur. Neque nos imperium aduersus Ecclesiam (vt cauillator Caluinus loquitur,) in Petro defendimus; sed authoritatem in & super Ecclesiam, ídque propter summum bonum Ecclesiæ, pacem videlicet & vnitatem conseruandam. Nisi forte putent Caluinistæ, imperium omnes aduersum Ecclesiam habere, quotquot Ecclesiæ præsunt.

De missione Petri in Samariã.

Missus non est semper mittente inferior.

5. Argumentũ. Addit Caluinus. *Quòd si nihil horum extaret, vna tamen Epistola ad Galatas omnium dubitationem eximere facile potest, vbi duobus fere capitibus nihil aliud contendit Paulus, quàm se honore Apostolatus Petro esse parem.* Respondetur hoc nos libenter concedere, quòd in honore Apostolatus non solùm Paulus, sed & omnes Apostoli Petro fuerint pares; sed ita vt suprà explicatum est.

Suprà cap. 7.

6. Argum. Ad Gal. 1. Cæterum probationes Caluini ex dicta Epistola expendamus. *Hinc*, inquit, *commemorat se ad Petrum venisse, non vt subiectionem profiteretur, sed tantùm vt testatam faceret omnibus doctrinæ consensionem.* Respõdetur. Iam antè ostensum est ex Tertulliano, Hieronymo, Ambrosio, Chrysostomo, Theodoreto, eum ad Petrum non hac solùm ex causa, sed etiam *honoris causa tanquam ad principem cæterorum venisse*. Hos sanctissimos patres & antiquissimos, vni nouitio & temerario Caluino præponimus.

Suprà ca. pręced.

7. Argum. Addit præterea Caluinus. *Affirmat Paulus ad Gal. 2. sibi non minorem gratiam collatam esse inter gentes quàm Petro inter Iudeos.* Quod ad Apostolicum prædicãdi munùs attinet, concedimus. Hoc tamen illustre inter Petrum & Paulum discrimen est, quòd Paulus quidem gentium Apostolus & Doctor fuit, Petrus verò, tùm gentium tum etiam Iudæorum Apostolus, vtrorumq; etiam primus Apostolus & magister, vt suprà de gentibus ostensum est: de Iudæis in confesso est. Denique hoc ipsum quòd se Petro Paulus comparat, ad Petri dignitatem pertinet. Docet hoc Ambrosius in commentariis ad hunc locum. *Petrum*, inquit, *solum nominat & sibi comparat, quia primatum ipse accepit ad fundandam Ecclesiam* (nota quòd indefinitè loquitur & vniuersam intelligit: deinde addit) *se quoque pari modo electum, vt primatum habeat in fundandis gentium Ecclesiis* (hîc Paulo primatum etiam dat, sed determinatum in gentium Ecclesiis, non ad totam tum ex Iudæis tum ex gentibus Ecclesiam extensum: verùm ne Petrum inde excludere videretur, addit) *ita tamen vt & Petrus gentibus prædicaret.* Hæc ille. Petrum enim *elegit Deus, vt per os eius audirent gentes verbum Euangelij & crederet*, quum Paulus adhuc Saulus esset. Sic & Chrysostomus. *Iam se cæteris honore parem ostendit: nec se reliquis illis, sed ipsi Summo ac Supremo omnium Petro comparat: declarans quòd horum vnusquisque parem sortitus sit dignitatem.* Hæc ille in comment. ibidem. Intellige autem in officio Apostolatus parem: vt antè explicatum est.

Soli Petro tanquàm omnium maximo confert se Paulus.

Ambros. in commentar.

Act. 15. Chrysostomus. *Supremus omniũ Petrus.*

8. Argum. Sequitur in Caluino. *Denique cùm minus fideliter ageret Petrus, fuisse à Paulo correctum & reprehensum paruisse. Hæc omnia palam faciunt aut fuisse æqualitatem inter Paulum & Petrum, aut certe nihil plus potestatus fuisse Petro in reliquos, quàm ipsi in illum habuerint.* Hæc ibi Caluinus. Respondemus repræhensionem hanc Petri nihil eius vel authoritati vel stabilitati fidei præiudicasse, sed modestiam pastoralem plurimùm commendasse. Stabilitati fidei nihil detraxit, quia vt optimè distinxit Tertullianus in lib. de præscriptio. *si verè repræhensus est Petrus, vtique conuersationis fuit vitium, non prædicationiss.* Hæc ille. Et Apostolus ipse non errorem Petri sed *simulationem* arguit: nec non credidisse secundum

De repræhẽsione Petri. Stabilitati fidei nihil derogat.

Tertullian. ad Gal. 2.

A dum veritatem *sed non ambulasse*, id est, non conuersatum fuisse *secundum veritatem euangelij* scribit. Denique Augustinus, qui verè reprehensum Petrum mordicus tenet, fatetur tamen disertè, *in eadem sententia fuisse tùm Petrum, in qua & Paulus fuit, sed non idem publicè & apertè tùm profiteri voluisse*. Quod ad authoritatem attinet, obseruauit hîc Petrus, quod Saluator eum disertè præmonuit, eo tempore quo illi dixerat, *Tu conuersus confirma fratres tuos*. Scilicet. *Qui maior est in vobis, fiat sicut minor*. Maior enim cùm esset, reprehendi tamen se passus est, sicut minor. Notauerunt hoc in eo sancti patres. Cyprianus in epistola ad Quintum fratrem. *Nec*, inquit, *Petrus quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, cùm Paulus de circuncisione postmodum disceptaret, se vindicauit, seu aliquid insolenter aut arroganter assumpsit; vt diceret se Primatum tenere, & obtemperari à nouellis & posteris sibi potius oportere. Nec despexit Paulum, quòd persecutor Ecclesiæ fuisset*, & cætera. Duo hîc notat modestiæ argumenta in Petro Cyprianus. Alterum quòd Primatum sibi insolenter non vindicauit; Alterum quòd Paulum & persecutorem non despexit. Sicut ergo verum est Paulum persecutorem fuisse, ideóque si eum hoc nomine despexisset Petrus, iniusta quidem, vera tamen ex causa fecisset; sic verum est Petrum Primatum habuisse, licet eo iniustè aut superbè abuti hoc loco noluit. Cypriani sententiam confirmat Augustinus. Seipsum enim excusare volens, quòd à sancti martyris Cypriani sententia recedat; eámque confutare conetur, exemplum hoc Paulinæ reprehensionis inducit. *Apostolus*, inquit, *Petrus in* B *quo Primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet, à posteriori Apostolo Paulo correctus est*. Item in epistola decimanona ad Hieronym. *Est laus*, inquit, *iustæ libertatis in Paulo, & sanctæ humilitatis in Petro*. Rursum in expositione epistolæ ad Galatas. *Objurgationem posterioris pastoris pro salute gregis libentißimè sustinebat*. Idem humilitatis exemplum in Petro, hoc loco commendans Gregorius Magnus factum hoc esse ideo dicit, *quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus & in humilitate*. Et paulò post. *Ecce à minore suo reprehenditur & reprehendi non dedignatur; nec ad memoriam reuocat, quòd primus ad Apostolatum vocatus sit*. Hæc ille. Ambrosius verò tam longè abest vt æqualitatem cæterorum cum Petro hinc colligat, vt notet solum Paulum hoc audere potuisse, neminem autem cæterorum. *Quis*, inquit, *cæterorum auderet Petro primo Apostolo, cui claues regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis vt Paulus?* Hæc ille in commentariis ibidem. Vt altera responsio sit, solum Paulum qui & Apostolus fuit, & à Christo immediatè vocatus, Petrum redarguere potuisse. Quare ex horum Patrum sententia, nihil hîc Petri authoritati derogatur, sed eius modestia plurimùm commendatur. Atque isti etiam Patres ex illis sunt qui vero vultu & meritò reprehensum hîc à Paulo Petrum existimant. Nam alij patres, vt Hieronymus, Chrysostomus, Origenes, qui per dispensationem non verè reprehensum hic Petrum scribunt, multo maiorem in Petro humilitatem hoc C loco admirantur. *Paulus* (ait Chrysostomus) *obiurgat & Petrus sustinet, vt dum magister obiurgatus obticescit, facillimè discipuli mutarent sententiam*. Hæc ille in commentariis ibidem. Similiter Hieronymus. *Non ausus fuisset Paulus Apostolorum maximum, in publico, tam procaciter, tam constanter arguere, nisi & Petro sic placuisset argui*. Hæc ille in commentariis ibidem. Nemo verò cum nostris hodie hæreticis, aliquid propter hæc verba, Petri potestati aut authoritati primariæ decedere docet. Nihil ergo leues istæ coniecturę à Caluino congestę, Primatui Petri præiudicant; quem tot, & tantis, támque manifestis argumentis, antea comprobauimus.

Epist.19. ad Hieron.
Luc.22.
Authoritati Petri nihil derogat quod reprahensus fuerit.
Cyprianus.
Augustinus.
Laudatur modestia Petri reprehensi.
De Baptism. cont. Donatist. lib. 2. c. 1.
Gregorius Magnus Homil. 18. in Ezechielem.
Ambrosius.
Solus Paulus potuit Petrum reprehendere.
Chrysostomus.
Hieronym.

Quòd hic Primatus Petri transiit ad suos successores, multis rationibus luculenter ostenditur.

CAPVT XV.

" OCTAVVS gradus est, quòd hic Primatus in Petri persona D
" non desiit, sicut in cæteris Apostolis Apostolatus digni-
" tas, sed per Petrum transiit ad ipsius successores, eósque
" Rom. pontifices.

Huius autem rei probationes multæ, æedemque efficacissimæ afferri possunt. Primùm Petrus à Christo pastor ouium suarum institutus est. Pastor verò significat ordinarium rectorem ouium, & sine quo ouile non est. Alia enim officiorum nomina, vt Apostolorum, prophetarum, euangelistarum, doctorum, extraordinariam quandam regendi potestatem notant, certis temporibus aut personis, necessariam vel congruam, non semper. Nam in ipsa prima promulgatione euangelij, Apostolis opus erat immediatè à Deo missis: tùm quia ordinaria missio nondum instituta fuerat, tùm quia vbique terrarum cum plena potestate mittendi erant. Euangelistis opus erat, partim vt scriberetur historia euangelica, partim vt ad augẽdas initio Ecclesias, passim & nullo certo loco astricti verbum Dei prædicarent, quales diu in Ecclesia fuisse notat Eusebius: & de quo genere Apostolus ait. *Opus fac euangelistæ.* Prophetis siue reuelantibus futura, siue *interpretantibus mystica* & obscura quæ per donum linguarũ in Ecclesia dicebãtur, aliisq; donis, seu miraculis, ad commendationem verbi in exordio opus erat. Doctores ad certa munera, & circa aliquas difficultates aut causas, certis temporibus ac locis, maximè grassante E hæresi, sunt necessarij. Solus pastor, quia Ecclesia ouile est, perpetui officij nomen est, quo carere Ecclesia nunquam & nusquam potest. Hinc Christus seipsum *Pastorem* vocat, & describit diligenter officium boni pastoris, distinguens eum à mercenario & latrone. Denique futurum dicit, *vt sit vnum ouile atque vnus pastor*, vna scilicet Ecclesia, & vnum Caput. Quæ autem sunt ordinaria, illa per successionem perpetua sunt, manente huiusmodi potestatis obiecto. Cùm ergo solus Petrus, omnium ouium Christi pastor supremus fuerit à Christo institutus, nec vnquam desinant esse oues Christi, debet necessariò aliquis semper illarum ouium pastor esse, Petri successor. Sicut enim alij pastores, quia certa est in scripturis eorum vocatio, & potestas, habent propterea certos semper successores, ita & summus pastor Petrus sic in scripturis vocatus, imò magis singulariter, expressè, & euidenter vocatus & constitutus, necessariò habere debet successorem summum pastorem. Quam sane ob causam disertis verbis Chrysostomus ait, *Christum ouium suarum curam, tùm Petro, tùm Petri successoribus commisisse.*

Ioan.21. Prima ratio ab officio pastorali. Apostoli. Euangelistæ. Lib.5.ca.10. Hist.Eccl. 2.Timoth.4. Prophetæ. Doctores. Pastores. Ioan.10.

Secundò, Petro nominatim tota pascendi cura semel commissa est, cæteris Apostolis aut discipulis non nominatim, sed in genere: nec tota pascendi ratio, sed certæ regiminis partes: nec simul & semel, sed variis temporibus ac locis commissæ sunt, verbi gratia. Potestas ligandi & soluendi Ioan.20. Potestas prædicandi & baptizandi Matthæi vltimo. Potestas faciendi Corpus Domini Lucæ 22. aliáque aliis F in locis, per partes & indeterminatè quoad personas. Hæc itaq; officia omnia quoad res ipsas, in Ecclesia quidem manent, sed nec locis nec personis determinata. Successio autem omnis vel locorum est, vel certè personarum. Quia ergo Petro nominatim & in persona, tùm promissa, tùm confirmata, tùm variis & illustribus Christi factis designata & significata, tùm denique reuera collata hæc tota & vniuersa potestas est; non solùm potestatis, sed & personæ successio & continuatio necessaria est. Sic in Synagoga quia cum tribu Leui nominatim pactũ inierat Deus, in posteris quoque Leuiticæ tribus, sacerdotalis successio perpetuò seruata est.

Lib.2.de Sacerdotio. Secunda ratio, quia nominatim vni tota potestas pariter cõmissa est. Num.18.& Malach.2.

Tertiò, quia Petri fides in persona non priuata sed publica, quatenus videlicet fratres suos confirmandi vim haberet, stabilita est à Christo vt non deficiat, debet profectò semper talis publica persona esse, cuius fides in confirmanda Ecclesia non deficiat. Siquidem semper hac Cõfirmatione Ecclesia indiget: nec certò & infallibiliter confirmari, nisi ab eo cui Christus confirmandi potestatem dedit, potest. Debet quoque illa persona necessariò Petro succedere, quia aliter de legitimæ personæ potestate non constabit, cessante iam omni vocatione extraordinaria.

Tertia ratio, quia Petro vt publicæ personæ stabilitas fidei data est.

Quartò quia semper est Ecclesia ædificanda (nam *portæ inferi non præualebunt aduersus eam*) & illa super Petri personam in fide roboratam (Christo sic ordinante, & suam

Quarta ratio, quia semper ædificãda est Ecclesia. Matth.16.

Ecclesiam

A Ecclesiam perpetuò ædificante) ædificanda est, debet semper aliquis talis Petrus esse, super quem ædificetur, id est, cuius authoritate propagetur & regatur Ecclesia. Sed is non est nisi qui Petri loco sedet, hac propagatione & successione spirituali, factus Petri filius & hæres legitimus.

Quintò quia eadem ratio propter quam factus est Petrus Caput Apostolorum, etiam multo magis vrget, vt semper in Ecclesia per successionem tale Caput existat. Nempe causa tunc vnius capitis fuit conseruatio vnitatis. *Propterea* (ait Hieronymus) *inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vna est* (ait Optatus libro secundo) *singularis cathedra in qua prior sedit Petrus, vt in illa vnitas ab omnibus seruaretur.* Tantundem & Cyprianus. *Hoc fuerunt cæteri Apostoli, quod & Petrus, sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt vna Ecclesia monstretur.* Quòd si ergo vt vnitas in Apostolis seruaretur, Capite opus fuit, qui tamen *primitias spiritus* & gratię habentes ab ea facile non exciderunt, multo magis in reliqua tota Ecclesia per vniuersum orbem diffusa, ad seruandam vnitatem opus est vno Capite. Imò dubitari non debet Apostolos sic confirmatos in fide & gratia fuisse, vt tali capite opus ipsi pro suis personis non haberent, nec periculo schismatis obnoxij essent. Tamen vt forma & exemplum essent futuræ Ecclesiæ, singulari Dei prouidentia in ipsis Apostolis hoc factum est. Simile est in tota ratione fidei Christianæ addiscendæ. Etsi enim multi sic ingenio valeant, vt absque magistris & catechistis, *diuina secreta certa ratione capere valeant* (qualem suum
B Honoratum fuisse Augustinus supponit) *tamen*, inquit, August. *fide quoque & illi ducendi sunt: quia & si facto sibi nihil noceant, nocebunt tamen exemplo cæteris. Sicuti etiam si qui volare possent, tamen ne cui esset periculo exemplum, paulisper cogantur incedere, qua etiam cæteris tutum est. Hæc est prouidentia veræ religionis.* Hæc ille. Sic Apostoli etiam si capite carere potuerunt, tamen vt exemplo essent cæteris, sub vno capite fuerunt. Et hoc est quod notauit Cyprianus; *etsi pari consortio præditi essent omnes honoris & potestatis*, Apostolicæ videlicet in qua omnes pariter confirmati erant, *tamen vt vna Ecclesia monstretur, id est*, vt vnitas conseruaretur, quæ sine vno capite non conseruatur, *exordium ab vnitate proficiscitur*, id est, principium honoris & potestatis ad alios omnes, ab vno Petro deriuatur. Quod aliis verbis dixit idem Cyprianus, quum Petri Cathedram, *Cathedram principalem* vocaret, *vnde vnitas sacerdotalis exorta est.* Necnon & Magnus ille Leo. *Petro singulariter potestas datur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma proponitur.* Et iterum ibidem. *Ita diuinæ gratiæ ordinatur auxilium, vt firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.* Ex hac ergo ordinata non confusa, & ab vno non à multis incipiente, ac promanante diuina gratia, vnum Caput in Ecclesia perpetuò continuatur.

Sextò, euidens ratio ostendit necessarium esse Ecclesiæ Christi vnum caput ministeriale, si quidem ordo in rebus aliis omnibus obseruatus, in Ecclesiæ corpore locum habere necessariò debeat. De quo nemo ambigere potest, qui Ecclesiæ dignitatem atque decorem ante oculos ponat, siue illud Salomonis, *Pulchra es amica mea*, &c.
C *terribilis vt castrorum acies ordinata*: siue illam Apostoli comparationem Capitis & membrorum cum Ecclesia quæ Christi corpus est, siue denique Dei prouidentiam & Christi in Ecclesiam suam amorem & curam diligenter perpendat. Sicut ergo in omni rerum natura, omnis multitudo recipit influxum à primo agente, sed mediante aliquo vno; vt orbes cælestes mouentur à prima causa, mediante primo mobili; lucida omnia mediante sole, illuminantur ab eadem prima causa; calida item omnia mediante igne, ab eadem causa calefiunt; sensus denique & potentiæ omnes mediante vna anima, ab eadem prima causa operationes suas accipiunt; (vnde etiam *ipsa anima* dicitur *caput hominis* apud Augustinum de Trinitate) sic multitudo fidelium à Christo mediante vno Pastore Supremo influxum accipit. Chirstus enim sic caput est Ecclesiæ, vt Deus omnium rerum est principium & causa, quod tamen immediatas & proximas causas non excludit, sed quia *omnia disponit suauiter*, & causalitatis dignitatem creaturis communicat, planè includit. Cùm enim Deo soli hoc proprium esset, esse Ecclesiæ caput, quod ad primum illum & generalem influxum pertinet; tamen Christo homini hoc datum est, propter meritum passionis suæ, vt ipse esset quoq; Caput Ecclesię, non ministeriale sed primariũ & vitale, quod ad Colossenses secundo & ad Ephesios primo & quarto capite Apostolus demonstrat, di-

Quinta ratio, ex fine constituti à Christo Capitis.

Lib. 1. contra Iouinianũ.

Causa vnius Capitis est conseruatio vnitatis.

Optatus.

Cyprianus.

In li. de vnit. Eccl.

Rom. 8.

Petrus Caput Apostolorum propter formam Ecclesiæ futuræ.

De vtil. credendi ca. 10.

In li. de vnit. Eccles.

Vna Ecclesia in vno Capitę.

Lib. 1. epist. 3.

Serm. 20. in Natali Apostolo.

Ordo diuinæ gratiæ.

Sexta ratio.

Debet esse in Ecclesia vnum Caput ministeriale.

Cantic 6.

1. Cor. 12. & ad Rom. 12.

Omnis rerũ natura ab vno & principio & medio depẽdet.

Lib. 6. cap. 9. & lib. 12. c. 7.

Christus caput Ecclesiæ vitale, Petrus ministeriale.

cens. *Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius*, quia videlicet *in ipso repleti sumus*, vt ad Coloss. 2. dicitur. Denique hoc ad Christi regnum pertinet, de quo iam alias disputauimus non semel. Sicut ergo singulis populis singula capita non ideo excluduntur, quia Christus caput est; sic nec toti corpori vnum suum caput propterea negatur. Sed contrà, vt seruetur ordo hoc corpore & multitudine dignus, nec minus in Ecclesia quàm in alia quacunque multitudine, aut rerum specie, recipiatur influxus à primo agente, mediante aliquo vno; necessariò vnum Caput includitur. D

Lib. 2. cap. 6. Lib. 3. ca. 1. & Lib. 5. cap. 7.

Septima ratio.

Septimò quia habuit Synagoga vnum perpetuò summum pontificem, non tam ratione figuræ, quàm vi argumenti à minore ad maius, debuit Ecclesia Christi eiusmodi Caput perpetuò habere. Lege hac de re Melchiorem Canum in loc. Theolog. & Albertum Pighiũ in Hierachia Ecclesiastica. Caluinus duplici cauillo hanc rationem eludere conatur. Primò quia in vna gente commodum & conueniens id quidem fuit, sed in toto orbe locum habere non potest. Cui cauillationi paulò pòst respondebitur. Sed ad probationem hîc subiungit Caluinus. *Perinde enim hoc est ac si quis contendat totum mundum à præfecto vno debere regi quia ager vnus vni Domino paret.* Cui breuissimè respondetur, totum mundum à præfecto vno propterea non regi; quia nec necessaria, nec conueniens, nec fere possibilis est, vniuerso orbi eadem politia ciuilis. Non necessaria, quia nec regiminis nec legum vniformitas est omnibus gentibus necessaria. Non regiminis, quia siue sub Aristocratia, siue Democratia, siue sub Oligarchia, siue denique sub Monarchia; gubernari ciuiliter, iustè, & pacificè, vna quælibet regio potest. Non legum, quia pax & societas humana variis & diuersis legibus institui & conseruari commodè, honestè, ac vtiliter potest. Nec conueniens nec possibilis est; quia varij & diuersissimi hominum mores & ingenia variam regiminis & legum formam necessariò requirunt, pro locorum, affectionum, & consuetudinum humanarum varietate. At in Ecclesia Christi, vnitas fidei, sacramentorum & doctrinæ vniformitas, non solum possibilis ac conueniens, sed & summè necessaria est; quod nec ipsi aduersarij (opinor) negant. De qua tamen re lege Augustinum in Libro de vera religione. E

Lib. 6. cap. 3. Propos. 3. Lib. 2. cap. 3. *Caluini cauillationes diluuntur.* Cap. seq. Instit. lib. 4. cap. 6. *Totum mundũ vni Domino tẽporali subiici nec necessariũ, nec conueniens, & vix possibile est.* Cap. 5. & 25.

Altera cauillatio est, *quia ille summus pontifex in veteri lege solius Christi figura erat. Non enim in doctrina modo, sed in propitiatione Dei quæ per mortem Christi facta est, consistit hoc sacerdotium.* Hæc Caluinus. Respondetur, vicarium Christi in vtroque à Christo potestatem accepisse, & docendi & propitiandi Deum, commemorando mortem Christi, & faciendo quod Christus in cœna fecit: quia *hæc est illa sola commemoratio, quæ propitium facit Deum*, ait Origenes. Sed quia pernegant hoc aduersarij, & alterius controuersiæ est, iterum respondetur hac ratione etiam singularum parœciarum pastores ac Diœcesum Episcopos excludi. Neque enim illi (per Caluinum & suos) hanc propitiandi Deum potestatem acceperunt; ideóque nec docendi. Vtrunque enim coniungi Caluinus vult. Sed non videt cæcus hæreticus, vt vno per ipsum absurdo dato infinita sequantur. F

1. Homil. 13. in Leuit. 2. *Caluinianæ argumentationis absurditas.*

Octaua ratio. Romani Pont. Petri Successores.

Octauò & vltimo, hunc, Primatum Petro datum ad successores eius in Romana Ecclesia peruenisse, antiqui patres ex eisdem Scripturis citatis demonstrarunt. Illud Matthæi decimo sexto. *Super hanc petram*, & cætera, in Romana sede locum habere, his verbis Augustinus docet. *Numerate*, inquit, *vel ab ipsa Petri sede: & in illo patrum ordine, quis cui successit videte. Ipsa est Petra quam superbæ non vincunt inferorum portæ.* In psalmo contra partem Donati tomo septimo. Et apertiùs Hieronymus in epistola ad Damasum Papam. *Beatitudini tuæ*, id est, *Cathedræ Petri communione consocior. Super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio.* Arnobius vetustissimus scriptor ita Ecclesiam Petri, pro hac Petra agnoscit, de qua Matth. 16. Christus loquitur, vt alludens ad veram illam Petram in deserto, vnde metaphoricè tam Christus ipse quàm Petrus Petræ nomen accepit, dicat, *vniuersa flumina in deserto huius seculi benedici vsque hodie à Petro; & ipsum esse exitum aquarũ in sitim, ita vt qui exierit foras ab Ecclesia Petri, siti pereat.* Hæc ille. Greg. magnus ex hoc eodem loco probat Romanã Ecclesiã *esse caput omnium Ecclesiarum, quia hanc B. Petro Apostolo specialiter cõmisit dicens, tibi dabo Ecclesiam meam.* Hæc ille in psal. 5. pœnitentialẽ super versum illũ. *Tota die exprobrabant mihi*, &c. Ex his etiam verbis

Augustinus. Sedes Romana est Petra fidei. Hieronym. Arnobius in psal. 106. *Exire foras ab Ecclesia Petri, perire est.* Gregorius Magnus.

A verbis Cyprianus contra Nouatianos disputans ad Petri cathedram eos vocat, vt in vnitatem Ecclesiæ se recipiant. *Qui Ecclesiæ*, inquit, *renititur & resistit; qui Cathedram Petri super quam fundata est Ecclesia, deserit; in Ecclesia se esse confidit?* In libro de vnitate Ecclesiæ, iuxta emendatam editionem. Idem lib.1.epist.3. vocat Cornelij tum Romani Pontificis sedem, *Petri Cathedram & Ecclesiam principalem vnde vnitas sacerdotalis exorta est.* Optatus contra Parmenianum lib. 2. *Negare* (inquit) *non potes, scire te in vrbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederet omnium Apostolorum Caput Petrus.* Et aliquanto pòst. *Cōtra inferi portas claues salutares accepisse legimus Petrum Principem nostrū. Vnde est ergo quod claues regni vobis vsurpare contenditis, qui contra Cathedram Petri vestris præsumptionibus & audaciis sacrilegio militatis?* Hæc ille. Et agit apertè de Cathedra Roman. Pontificum, quorum successionem paulò ante contexuerat. Ex eadem quoque Scriptura (Matth.16.) Primi Romani Pontifices & sanctissimi Martyres, Ecclesiæ Romanæ Primatum perpetuò & constanter collegerunt: Anacletus epist.1. Alexander primus in epist. ad omnes Orthodoxos. Pius primus in epistola ad omnes Ecclesias. Victor in epist ad Theophilum. Zepherinus in epist.ad Siciliæ Episcopos. Marcellus in Epist. ad Episcopos Antiochenæ prouinciæ. Eusebius ad Episcopos Campaniç & Tusciæ. Melchiades in epist.ad Hispaniarum Episcopos. Iulius in epist.ad Orientales Episcopos. Damasus in epist. ad Trium Conciliorum Aphricanorum Episcopos. Quorum omnium testimonia, ne suspecta habeas, cum nostris hodie hæreticis, &

B vt authentica esse non dubites, lege Franciscum Turrianum lib. 2. & 3. pro epistolis decretalibus Romanorum Pontificum contra Magdeburgenses. Illud Lucæ 22. *Ne deficiat fides tua*, ad Romanum Pontificem vt Petri successorem pertinere, Marcus Papa in epistola ad Athanasium, Lucius Papa in epist.ad cōsulta Episcoporum Gallorum & Hispanorum, Fœlix Papa in epist. ad Benignum, disertè docuerunt. Propter hanc firmitatem, non solum Petri sed & successorum eius in Rom. Ecclesia, scripsit Cyprianus; *Ad Romanam fidem, perfidiam accessum habere non posse*: & post eum Hieronymus. *Scito*, inquit, *Romanam fidem Apostolico ore laudatam, huiusmodi præstigias non admittere.* Similia scribit in epistola ad Pammachium & Oceanum. Sic Episcopi Tarraconenses in epist.ad Hilarium Papam. *Ad fidem recurrimus Apostolico ore laudatam; inde responsa quærentes, vnde nihil præsumptione, sed pontificali totum deliberatione præcipitur.* Vide Tomum 2.Concil. inter decreta Hilarij Papæ.

Non est in Ecclesia qui Cathedram Petri deserit.

Optatus.

Petrus Princeps noster.

Primi Rom. Pontifices & SS. Martyres;

Franc. Turrianus.

Lib.1.Epist.3.
Romana fides non deficit.
Apologia 3. contra Ruffinum.

Illud Ioan.21. *Pasce oues meas*, sic ad Romanam Ecclesiam pertinere Augustinus iudicauit vt scriberet. *In Ecclesia me tenet, ab ipsa sede Apostoli Petri* (non Iacobi Hierosolymitani, non Marci Alexandrini, aut aliorum Apostolorum quorumcunque: & rationem subiicit: videlicet) *cui pascendas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, sacerdotum successio.* Hæc ille contra epist. fundamenti. Chrysostomus quoque disertè scribit, *Christum oues pascendas commisisse, tùm Petro tùm Petri successoribus.* lib.

C 2.de sacerdotio. Denique hanc Romanorum Pontificum authoritatem supremam ex ipsis scripturis euidenter demonstratam fuisse, disertis verbis patres Cōcilij Mileuitani agnouerunt. Scribentes enim ad Innocentium Papam, vt quāuis Pelagiani tùm à Conciliis Carthaginensibus damnati, tùm à S.Hieronymo plenissimè confutati essent, tamen ipse eos lata sententia etiam condemnare vellet; hanc rationem subiiciunt. *Arbitramur enim authoritate Sanctitatis tuæ de Sanctarū Scripturarum authoritate deprōptæ, faciliùs eos qui tam peruersa & pernitiosa sentiunt, esse cessuros.* Hæc illi apud Augustin. epist.92. In quibus verbis & authoritatem singularem ad comprimendos hæreticos in Rom. Pontifice, eámque & Conciliis, & doctissimorum virorum scriptis maiorē, agnoscunt; & præterea illam authoritatem ex sacris Scripturis petitam esse, id est diuini iuris esse, affirmant. Sic & Gregorius Magnus citatis tribus prædictis scripturæ locis; *Ergo*, inquit, *cùm multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in authoritate conualuit.* Hæc ille. Cyprianus quoque concludit eisdem locis citatis; quòd *Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia & Cathedra vna monstretur.* Quæ verba quantum valeant, iam in superioribus explicuimus.

Augustinus.

Cap.4.
Christus Petri Successoribus cōmisit oues suas.
Chrysostomus.

Patres Mileuitani Concilij.

Rom.Pont. Authoritas Iuris diuini est.

Gregorius Magnus.li.6. Epist.37.

Cyprianus.

Argumentis aduersariorum, quæ contra Successionem perpetuam talis Capitis afferre solent, respondetur.

CAPVT XVI.

Prima ratio aduersariorum, de impoßibilitate vnius Capitis.
1. Responſ.

QVAE contra hanc vnius capitis ſucceſſionem diſputare ſolent hodie hæretici, fere ad tria capita reduci poſſunt. Primùm eſt ipſa impoſſibilitas; Alterum iniuria Chriſto allata; Tertium, quòd nuſquam hoc Scriptura euidenter explicat. De primo dicit Caluinus. *Ad regendum orbem terrarum nemo vnus ſufficit.* Reſpondetur non hîc quæri ad quid vnus homo ſufficiat, ſed quid vel Deo viſum fuerit inſtituere, vel Eccleſiæ & hominum neceſſitas poſtulet: quæ cum in vnitate abſque vno Capite non conſeruetur (vt antea eſt oſtenſum) licet nemo vnus ad hanc vbique vnitatem ſeruandam ex ſe valeat, Deus tamen Eccleſiæ ſuæ adminiſtrator, tanta gratia & fortitudine vnum hominem donare poteſt, vt illi muneri ſufficiat. Idcirco de facto Petrum præfecit, & *pro eius fide orauit, vt ille conuerſus confirmaret fratres ſuos.* Rurſus vnus homo (ſi hominis induſtriam & vires ſpectes) vni diœceſi, imò vni parœciæ interdum non ſufficit. Attamen & ſingulis diœceſibus vnum Epiſcopum, & ſingulis parœciis vnum Paſtorem ipſimet aduerſarij concedunt. Poſtremò, ſic arguit Caluinus, & cum eo omnes alij Proteſtantes, quaſi vnus Rom. Pontifex vniuerſum orbem per ſe & immediatè regere à nobis ponatur; cum tamen non ignorent per Paſtores, Epiſcopos, Archiepiſcopos, Metropolitas, & Patriarchas id fieri; imò cum nulla diœceſis ab vno ſolo Epiſcopo, ac ne quidem vna parœcia ſi paulo numeroſior ſit, ab vno Paſtore hoc in ſenſu regatur aut paſcatur, vt abſque aliorum miniſterio, ſolus & vnus Epiſcopus vel Paſtor, diœceſim aut parœciam regat vel paſcat. Quare impoſſibilitas quam fingunt, non magis vnius Capitis per vniuerſum orbem, quàm vnius Epiſcopi & Paſtoris per diœceſes & parœcias Primatum tollit.

Cap. præced. — *Luc. 22.* — *2. Reſponſ.* — *3. Reſponſio.*

Secunda ratio aduerſariorum. ad Epheſ. 4.

De ſecundo dicit Caluinus. *Inſignem tamen iniuriam Chriſto faciunt, cùm eo prætextu volunt hominem vnum præeſſe Eccleſiæ vniuerſæ, quia hæc Capite carere non poteſt. Chriſtus enim Caput eſt, ex quo totum corpus, &c.* Non ignorauit hîc Caluinus quid reſponderi à Catholicis ſoleat. Agnoſcit nos hîc diſtinguere inter Caput vnicum proprium, principale, vitale; & caput miniſteriale. Duo enim eſſe capitis officia. Alterum, vt ſit principium vitalis influxus reliquo corpori: Alterum, vt dirigat ſuo imperio externas functiones corporis: & prius quidem ſoli Deo & Chriſto competere, alteram rationem etiam miniſterio hominum conuenire. *Verùm hoc,* inquit, *cauillo nihil proficiunt, niſi prius oſtenderint hoc miniſterium à Chriſto eſſe ordinatum. Nam cùm ſcriptura teſtetur Chriſtum eſſe Caput, non debet hic honor in alium transferri, niſi quem Chriſtus ipſe vicarium ſuum fecerit.* At verò iam copioſè oſtendimus Petrum & ſucceſſores eius, hoc Caput miniſteriale & vicarium à Chriſto eſſe inſtitutum. Neque hoc Scriptura negat, cum Chriſtum Caput vocat, propter diſtinctionem datam. Contra quam diſtinctionem nullo argumento inſiſtit Caluinus, ſed puerorum vel potius ruſticorum more, negans concluſionem ex aliis mediis antea probatam, vrget ſemper Caput vocari Chriſtum: id eſt, principium petit, & idem ſemper argumentum ſtolidè reſumit, contra ſolutionem datam non diſputat.

Caput vitale & miniſteriale. — *Caluini proteruia.*

Epheſ. 4. *Caput miniſteriale ex Apoſtolo probatur.*

Quanquam ſane ex ipſo Apoſtoli loco à Caluino citato, miniſteriale hoc caput non difficulter probari poteſt. Ait enim Apoſtolus. *Creſcamus in illo per omnia qui Caput eſt Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum, per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.* Hîc Apoſtolus vt Chriſtum vocat Caput, vitale ſcilicet & principale, ſic ſub hoc Capite conſtituit, *Totum Corpus.* At totum corpus non eſt, quod ſine ſuo proprio Capite eſt. Habet ergo Eccleſia (quæ præter Caput Chriſtum eſt non ſolum corpus, ſed & totum corpus, videlicet militans & peregrinãs interim à Domino) etiam præter Caput Chriſtũ, ſuum quoddam & ſui generis caput: militãtis videlicet & peregrinãtis huius Eccleſiæ proprium. Præterea ſubminiſtratio ſpiritus fit per Chriſtum in totum corpus. At illa ſubminiſtratio per Chriſtum non fit in ipſum

A in ipſum Chriſtum: ergo illius totius corporis Chriſtus pars non eſt. Rurſum dicit
Apoſtolus hoc totum corpus, *augmentum corporis facere in ædificationem ſui*: ergo ad hoc
totum corpus quatenus ædificandum & conſtruendum paſſiuè, Chriſtus non perti-
net; ſiquidem nulla fit ædificatio ipſius Chriſti, quod ad perſonam Chriſti attinet,
per augmentum Eccleſiæ. Quin & eandem loquendi formulam alibi obſeruat Apo-
ſtolus. *Non tenens*, inquit, *caput ex quo totum corpus per nexus, &c.* Apertiſſimè quoque 1. Coloſſ. 2.
Cor. 12. *Non poteſt caput pedibus dicere non eſtis mihi neceſſarij.* Chriſtus ſane hoc poteſt di-
cere: ſed caput miniſteriale hoc non poteſt dicere. Habet ergo Eccleſia, vt cætera
membra viſibilia, oculos, manus, & pedes, propter diuerſas functiones & gradus fi- *Eccleſia habet*
delium in Eccleſiæ corpore; ſic etiam & Caput viſibile proportionatum ad cætera *Caput cæteris*
membra: & hoc eſt totum corpus Chriſto capiti ſed differenter ſubiectum. De ter- *mēbris propor-tionatum.*
tio ſic diſputat Caluinus. *Viuam nobis Eccleſiæ imaginem depingit Apoſtolus.* Ait enim. *De-*
dit Chriſtus quoſdam quidem Apoſtolos, alios verò Euangeliſtas & Prophetas, alios Paſtores & Do- *Tertia ratio ad-uerſariorum.*
ctores. Cur hic non dicit Chriſtum vnum omnibus præfeciſſe qui vices ſuas gereret? Id enim locus Epheſ. 4.
maximè poſtulabat, nec vllo modo debuit omitti, ſi verum eſt. Et paulò pòſt. *Cur in illa commen-*
datione vnitatis, poſtquam dixerat vnum corpus, vnum ſpiritum, vnā ſpem vocationis, vnum Deum, *Caluini ficul-*
vnam fidem, vnum Baptiſma, non etiam continuò addidit, vnum ſummum Pontificem qui Eccle- *neum argumen-tum.*
ſiam in vnitate contineat? Nihil enim aptius dici poterat, ſi quidem ita res haberet. Hoc eſt ergo
Caluini totum argumentum. Potuit ibi commodè dici: ergo quia dictum non eſt,
B nihil tale eſt. Quàm hæc ſit inualida collectio, ex ſimili facile apparebit. Nihil hoc *1. Reſponſ.*
loco Apoſtolus de Epiſcopis, nihil de præſbyteris, nihil de diaconis loquutus eſt: iſti
tamen ad Eccleſiæ regimen, & ad vnitatem conſeruandam, etiam aduerſariorum
confeſſione pertinent. Ad hoc reſpondent quidem communiter Proteſtantes Paſto-
rum & Doctorum nomine Epiſcopos & ſeniores comprehendi. At verò quum Pu- *Puritanorum ſecta in Anglia*
ritanorum hodie ſecta in Anglia, vt Metropolitanos Archiepiſcopos, & Archidia- *nobiiis.*
conos ſuos ab Eccleſiæ regimine excludāt, ex hoc loco etiam editis libris eodē modo
argumentantur, quia tales hîc à Paulo nominati non ſunt; reſpondent illius ſcripto
cæteri Caluiniſtæ Angli, qui prædicta illa munera agnoſcunt & officia exercent,
idem prorſus quod nos iam diximus: eadem ratione ſeniores & Diaconos à miniſte-
rio excludi; imò & paſtorum nomine tùm Epiſcopos, tum Archiepiſcopos intelligi,
vt quam in nobis reſponſionem non ferunt, eandem illi, quum ipſis commodum eſt,
contra ſuos Symmiſtas, in vniuerſo tamen regimine Eccleſiaſtico ab illis diſſidentes,
audacter adhibeant. Replicant hîc nihilominus iterum ſcripto Puritani (obiter etiā
conquerentes, quòd hic locus qui ſemper apud ſuos contra Papam hactenus valebat,
nunc contra ipſos Archiepiſcopos perinde valere non ſinant;) ideo præteriri hîc ab
Apoſtolo Diaconos & Seniores, quia de iis tantùm miniſtris Apoſtolus loquitur, *Ex Puritanorū*
qui laborant in verbo. Reſpondent iterum Caluiniſtæ hoc pro ipſis facere, & Puri- *& Caluiniſta-*
C tanos ſibipſis reſpondiſſe, quia Archiepiſcoporum munus non in verbi & ſacramē- *rum confeſſione*
torum adminiſtratione, ſed in regimine & iuriſdictione conſiſtit. Reſpondemus er- *orthodoxa reſ-ponſio.*
go & nos de Summo Pontifice & dicimus eius officium, quatenus Summus Pontifex
eſt, iuriſdictionem & regimen potius eſſe, quàm prædicationis verbi, aut adminiſtra-
tionis Sacramentorum curam, quæ aliis Paſtoribus communis eſt: ideóque quia de
iis tantùm Apoſtolus loquitur, qui laborant in verbo, hoc loco præteriri. Sed præ- *2. Reſponſio.*
terea dicimus nullo modo conſequi quia dictum hoc loco non ſit, cùm commode di-
ci poſſet, ideo nihil huiuſmodi eſſe. Nam & alibi ſatis in Euangelio hoc explicatum
eſt in perſona Petri Primi ſummi Pontificis; & vt illud explicatum non eſſet, reſpō-
deri tamen poſſet iuxta illam Auguſtini Regulam veriſſimam, quam & ibi exemplis *Regula Augu-*
probat; *Solere ſcripturam breuitatis cauſa multa tacere, quæ ex ſerie traditionis ſunt intelligenda.* *ſtini.*
Dicimus præterea, quòd quemadmodum lectorum, exorciſtarum, & aliorum ibi mi- Lib. de fide &
norum ordinum non fit mentio, quia tunc eorum vſus frequens aut euidens non fuit operibus c. 9.
in Eccleſia (vt notauit Ambroſius in comment. ad hunc locum) ita & vnius in Eccle- *3. Reſponſio.*
ſia Capitis nulla propterea hic mentio facta eſt, quia in illis Primitiis Spiritus & ma- *Quare vnius ca*
xima fidelium vnanimitate & obedientia, non adeo frequens aut magnus fuit illius *pitis non ſit mē-*
Supremi Capitis vſus. Sed ea munera Apoſtolus nominatim recenſuit, non quæ com- *tio ad Epheſ. 4.*
pletam & perpetuam Eccleſiaſtici miniſterij formam continerent (vt opinantur ad- *Proteſtantium*
uerſarij) ſed quorum maximus tunc & euidens vſus fuit: vt Apoſtolorum, Propheta- *error.*

4. Responsio.

rum, & euangelistarum, quorum nunc officia in Ecclesia esse desierunt. Postremò, etsi D
Paulus vnitatem commendans, nihil de hoc vno capite ministeriali meminit, meminerunt tamen Patres vt alibi explicatum est; inter quos egregiè Cyprianus illud explicat, etiam cùm hanc vnitatem ab Apostolo commendatam explicaret. Is enim cùm dixisset, *Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia*, addit, *& Cathedra vna super Petram Domini voce fundata.* Rursum, refert quorundam schismaticorum abiuratione in hanc formam. *Nec ignoramus vnum Deum esse, & vnum Christum Dominum, & vnum Spiritum Sanctum, & vnum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere.* Hunc autem vnum paulo ante professi erant Cornelium esse Romanum Pontificem, vocantes eum *Episcopum sanctissimæ Catholicæ Ecclesiæ.* Multo autem copiosius in libro de vnitate Ecclesiæ. Cùm enim dixisset: *Qui Cathedram Petri super quam fundatur Ecclesia deserit, in Ecclesia se esse confidit?* huius cathedræ vnitatem probaturus, subiungit: *quando & Apostolus hoc doceat, & Sacramentum vnitatis ostendat, dicens: Vnum corpus, & vnus Spiritus, vna spes vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides.* Móxque ostendit, *Ecclesiæ corpus, esse vnum, in Episcopatu vno, cuius à singulis in solidum pars tenetur, & vnitatem seruari in origine, quia vnum est caput & origo vna.* Quam originem & quod caput, paulo superiùs in Petri persona & cathedra apertissimè posuerat, dicens: *Primatus Petro datur, & vna Christi Ecclesia & cathedra vna monstretur.* Vbi notandum quòd ex Primatu Capitis vnitatem Ecclesiæ & Cathedræ colligit. Vnde datur intelligi Apostolum, quum dixisset *vnum esse corpus*, quod est Ecclesia, hoc ipso huius Corporis vnum Caput intelligere, & docere (ministeriale scilicet,) voluisse; ídque huiusmodi Caput quale eum ex hoc eodem ad Ephes. 4. cap. agnouisse, suprà ostendimus. E

Li. 1. Epist. 8.

Li. 3. Epist. 11

Vnus Episcopus in Catholica Ecclesia.

Vnum corpus in episcopatu vno.

Ex vnitate capitis mõstratur Ecclesia vna. Ephes. 4.

Antiquissimi Ecclesiarum magistri & Patres, supremum Iudicium in Causa fidei, Rom. Pontifici Petri successori detulerunt.

CAPVT XVII.

VT huic tandem disputationi finis imponatur, paucis sed euidentissimis exemplis ostendam, Antiquissimos Ecclesiarum magistros, Episcopos & Patres, in dubiis fidei decernendis, Petri successores, tanquam certissimum & supremum in causa fidei Iudicem consuluisse & agnouisse. Est res ista ab aliis quàm multis, eruditè & copiosè tractata. Nos breui compendio quæ præcipua putamus, & paucis perstringemus: sola Scripturarum hac de re tractatione prolixa & accurata, quam iam vt potuimus absolutam dedimus, contenti. Occurrit autem primo loco antiquissimus Irenæus Polycarpi auditor, qui Ioanni Apostolo discipulus fuerat. Is contra Valentinianos disputans, & Apostolicam traditionem atque Episcoporum successionem à qua doctrina fidei petenda esset, ostendere volens, *Quia*, inquit, *omnes Ecclesiarum successiones enumerare longum est, Romanæ Ecclesiæ fidem indicantes, confundimus eos qui seorsim colligunt.* Audis vt ex Rom. Ecclesiæ fide, ipsos fidei hostes, hæreticos scilicet omnes, confundere se posse non dubitat. Vide autem quam ob caussam id ita confidenter enunciet. *Ad hanc enim*, inquit, *Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, id est, eos qui sunt vndique fideles.* Hæc ille. Nihil autem potuit apertius dici. Per eos enim *qui sunt vndique*, omnes per orbẽ Christianum fideles intelligit. *Potentiorem* verò illius Sedis *principalitatem* non terrenam aliquam (Sedes enim illa, Irenæi tempore perpetuam ab Imperatoribus Ethnicis persecutionem passa est) sed spiritualem dicere, necessariò intelligendus est. Qualem videlicet à Christo, ipsi Petro collatam fuisse iam ex Scripturis ostendimus. Sanctus ille & doctissimus Cyprianus contra Nouatianos à Cornelio Papa instructiones accepit lib. 2. epist. 8. Nomina Episcoporum qui in Africa Catholici essent, qui non, ad eundem diligenter mittit. lib. 1. epist. 3. Rogat Stephanum Papam vt Martianum Episcopum Arelatẽsem in Gallia, sed Nouatianum deponat. li. 3. epi. 13. Quod ab eiusdem F

Irenæus li. 3. cap. 3.

Potentior Principalitas Romanæ Sedis.

Cyprianus.

Romani Pont. in Africa Authoritas tempore S. Cypriani.

A dem autem Papæ iudicio in quæſtione de Baptiſmo hæreticorum idem Cyprianus receſſit, ſuo exemplo & errore graui nos docuit, quàm id infeliciter & temere factũ fuerit. [In lib. de bap. cõtra Donat.] Quanquam non ſic receſſit, vt ab vnitate illius Sedis propterea recederet, vt multis in locis docet Auguſtinus. Baſilius ille Magnus tumultuantibus grauiter in Oriente hæreticis, monet per literas Athanaſium, *vt ad Romanum Epiſcopum ſcribatur:* [*Baſilius Epiſt.* 52.] *qui*, inquit, *ſua Authoritate in iſta cauſa vſus, viros eligat idoneos qui ſeditioſos reprimant.* Cauſam porro in alia epiſtola ad ipſum Rom. Pont. per Sabinum Diaconum data exprimit. [*Sedis Romanæ donum.*] *Quia*, inquit, *pietati tuæ datum à Domino eſt, quod adulterinum eſt à legitimo & puro diſcernere, ac fidem patrum ſine vlla ſubtractione prædicare.* Hæc ille. Iulius Papa multis orientalibus Epiſcopis propter fidei quæſtionem ab hæreticis eiectis, ſuam ſingulis Eccleſiam reſtituit: ídque (ait Sozomenus) *quia propter ſedis dignitatem cura omnium ad eum pertinebat.* [*Romani Epiſcopi in Oriente Authoritas.* Lib. 3. cap. 7.] Epiphanius contra Carpocratianos ſeriem Rom. Pont. producens, addit ſe propterea id facere, *eò quòd per hos ſemper quod in fide manifeſtum & certum eſt, oſtenditur ac declaratur.* [Hæreſ. 27.] In quibus verbis Sedi Romanæ certum & indubitatum de fide iudicium tribuit, ſicuti ſuprà Baſilius ille Magnus. Iouiniano cum aliis hæreticis à Siricio Papa damnato, ſcribit ad eundem S. Ambroſius cum aliis Epiſcopis, eiúſque diligentiam paſtoralem commendat; [Epiſt. 80. & 81.] quia ſane ad eius officium atque Authoritatem iſta maximè pertinere probè ſciebat. S. Hieron. in illa difficili Controuerſia de hypoſtaſis vocabulo, vbi inter Sabellianam & Arrianam hæreſim, tanquam inter Scyllam &

B Charybdim periclitabatur, neglecto Vitali, Meletio, Paulino, orientalium Eccleſiarum & quidem maximarum Antiochiæ ſcilicet & Laodiceę Epiſcopis, ad Damaſum Papam ex Syria ſcribit: [*In Epiſt. ad Damaſum Tom.* 2.] &, *Ego*, inquit, *beatitudini tuæ*, id eſt, *Cathedræ Petri communione conſocior. Super illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, prophanus eſt.* Et paulò poſt. *Quamobrem obteſtor beatitudinem tuam, vt mihi epiſtolis tuis, ſiue tacendarum ſiue dicendarum Hypoſtaſeon detur Authoritas.* Hæc ille. Non defuit ſane doctiſſimo Hieronymo vel ingenium vel eruditio, ad huius rei veritatem ex Scripturis rimandam, vel aliunde exquirendam: ſed optimè nouerat certum & infallibile de fide Iudicium, in Cathedra Petri reſidere; ideóque ad illam Cathedram refugiendum ſibi eſſe meritò iudicauit. [*Agnoſcit Hieronymus infallibile de fide iudicium in Cathedra Petri.*] Idem clarè Optatus docet, dicens *propterea omnium Apoſtolorũ Caput Petrum Romæ ſediſſe, vt in illa vna Cathedra vnitas ab omnibus ſeruaretur.* [Lib. 2. cont. Parmenia.] Sed Auguſtinum nunc audiamus, quo nihil doctius, nihil ſanctius habuit Latina Eccleſia. Ille ſane contra Donatiſtas ex Epiſcopali Authoritate & ſucceſſione præſcribere volens, Romanam vrget. [Epiſt. 166. *Ordo Epiſcoporum a Petro ſaluberrimus.*] *Si ordo*, inquit, *Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quanto certius & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus?* Et cauſam mox addit. *Cui ſane Petro totius Eccleſiæ figuram gerenti* (nempe propter Primatum eius, vt ſuprà ex eodem Auguſtino oſtendimus) [*Cap.* 6.] *Dominus ait. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ergo propter Primatum Petri, potius à Petro quàm ab aliis Apoſtolis vel Apoſtolicis

C viris ſucceſſionem iſtam Epiſcopalem, qua hæreticis præſcribat, Auguſtinus ducit. Hoc nimirum eſt, quod alibi aberrantem amicum ad Eccleſiæ gremium reuocans ſcribit: *Non eſſe dubitandum in illius Eccleſiæ nos condere gremio, quæ ab Apoſtolica Sede* (vtique Romana) *per ſucceſſiones Epiſcoporum culmen Authoritatis obtinuit.* Vbi in ſucceſſione Rom. Pont. culmen Authoritatis ponit, addẽs: *cui nolle primitias dare, vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantiæ.* [*De vtilitate cred. cap.* 17.] Hæc ille. Idem alibi, & eandem ob cauſam, Donatiſtas vt faciant monet. [*In pſalmo cont. partem Donati.*] *Numerate*, inquit, *ab ipſa Petri ſede: & in illo patrum ordine, quis cui ſucceſſit, videte.* Móxque cauſam ſubiungit. *Ipſa eſt petra quam ſuperbæ non vincunt inferorum portæ.* Denique ab hac ſucceſſione, propter paſcendi munus illi à Chriſto ſpecialiter commiſſum, ſe in Eccleſiæ teneri idem celeberrimus doctor ſcribit. *Tenet me*, inquit, *in Eccleſiæ gremio ab ipſa Sede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum, Sacerdotum ſucceſſio.* [*Contra Epiſtolam fundamenti cap.* 4.] Hæc ille. Hanc ſane ob cauſam, idem doctiſſimus Pater contra Iulianum Pelagianum diſputans, ſufficere ei debere docet ſolam Romanæ Eccleſiæ ſententiam. *Cui*, inquit, *Eccleſiæ præſidentem B. Innocentium ſi audire voluiſſes, iam tunc periculoſam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes.* [*Lib.* 1. *contra Iulianum.*] *Quid enim potuit vir ille ſanctus Africanis reſpondere Conciliis, niſi quod Antiquitus Apoſtolica ſedes, & Romana cum cæteris tenet perſeueranter Eccleſia?* [*Sedes Apoſtolica.*] Móxque cum cum aliis Patribus citaturus; *cum his*, inquit, *etiam ipſe conſideat Innocentius, etſi poſterior tempore, prior loco.* Hæc ille. Quo etiam in ſenſu alibi dicit. [Serm. 2. de verbis Apoſt.] *Ad Carthaginis Epiſcopum Romano prætermiſſo, nunquam Orientalis*

Catholica ſcriberet. Contra Creſconium lib.3. cap.34. Tantum verò Romani Pontificis D
Iudicio,in illa eius ad prædicta Concilia reſponſione, Augu. tribuit, vt alibi ſcribat; *Iam de hac cauſa, duo Concilia miſſa ſunt ad Sedem Apoſtolicam. Inde etiam reſcripta venerunt. Cauſa finita eſt. Vtinam aliquando finiatur & error.* Hæc ille, de Cauſa Pelagianorum; non ſecus ſane quàm in cauſa Donatiſtarum ante eum ſcripſerat Optatus. *Miltiadis Papæ ſententia Iudicium clauſum eſt.* Idem denique Auguſtinus etſi Epiſcopus, íſque ſuo tempore longè omnium Doctiſſimus, diſputaturus contra Pelagianos, ad Bonifacium Papam ſuos libros mittit & dicit. *Communis eſt omnibus nobis, qui fungimur Epiſcopatus officio, (quamuis ipſe in eo præmineas celſiore faſtigio) ſpecula paſtoralis.* Hæc ille, diſertis verbis aſſerens in officio, cura, & ſpecula paſtorali Primatum tenere Rom. Pontificem. Hac enim ſane perſuaſione ductus, reſcriptis ſedis Romanæ tantum tribuit, quantum in verbis iam citatis expreſſit. Hac etiam de cauſa alibi dixit. *Quis neſcit illum Apoſtolatus Principatum,* (de Petro loquitur) *cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat Cathedrarum gratia, vna eſt tamen Martyrum gloria.* Hæc ille. Vbi bene obſeruandum eſt quòd dicit diſtare Cathedrarum gratiam. Sane in cauſa fidei, Iudicandi principatum tenere Roman. Pontificem, id eſt, Cathedræ Romanæ præeminentem eſſe gratiam, pariter cum doctiſſimo Auguſtino Catholici Imperatores ingenuè ſubinde faſſi ſunt. Valentinianus tertius in Epiſtola ad Theodoſium Iuniorem, *Romanæ,* inquit, *ciuitatis Epiſcopo, Principatum ſacerdotij ſuper omnes, Antiquitas contulit.* Martianus Imperator in Epiſtola ad Leonem Papam ait. *Tuam ſanctitatem principatum in Epiſcopatu fidei obtinentem, inuitamus atque rogamus ad celebrandam Synodum te Authore.* Nec longe poſt hunc, Iuſtinianus Imperator. *Summi,* inquit, *Pontificatus apicem apud Rom. Pont. eſſe, nemo eſt qui dubitet.* Denique in Concilio Chalcedonenſi omnium Epiſcoporum vox eſt, *Omnem Primatum & honorem præcipuum Romano Epiſcopo deberi.* E

Romanæ ſedis Iudiciũ cauſam Pelagianorum finiuit.
Lib. 1. cont. Parmen.
Lib. 1. cap. 1.
In ſpecula paſtorali Primatum tenet Rom. Pon.
Lib. 2. cap. 1. de Baptiſmo con. Donatiſtas.
Cathedræ Rom. præminẽs gratia.
In præambulis Conc. Chalced. tom. 2. Con.
Conſtitut. Nouella 131.
Actione 16.

Quod ſane etiam Orthodoxæ fidei corruptores ipſi, vt tanto facilius venena ſua occultarent, populóque eadem inſtillarent, præ ſe ferre libenter ſunt ſoliti. Cuius rei exempla tum de Fortunato Nouatiano vide apud Cyprianum, tum maximè de Paulino Arriano, & Appollinari illo Laodiceno ſuæ cuiuſdam hæreſis primo Authore. Quum enim Antiochiam Gratiani Imperatoris edictum afferretur, de fide ſeruanda quam Romæ Damaſus Papa tenuit, tùm Paulinus, tùm Apollinaris iſte *à partibus Damaſi ſe ſtare conſtanter affirmabant:* (ait Theodoretus) quamuis id falsò & ſimulanter ab eis dictũ fuiſſe, Flauianus vir doctiſſimus ex contrariis quæ tenebant dogmatibus, ſtatim comprobauit; vt ibidem narrat Theodoretus. Idem de Meletio, Vitali, & eodem Paulino ſcribit Hieronymus in 2. epiſt. ad Damaſum. *Meletius,* inquit, *Vitalis atque Paulinus tibi hærere ſe dicunt. Poſſem credere ſi hoc vnus aſſereret. Nunc aut duo mentiuntur aut omnes. Ego interim clamito. Si quis Cathedræ Petri iungitur, meus eſt.* Hæc ille. Idem quoque de Cæleſtio Pelagiano commemorat Auguſtinus. *Beati,* inquit, *Papæ Innocentij literis non eſt auſus obſiſtere, imò omnia quæ ſedes illa damnaret, damnaturum ſe eſſe promiſit.* Ibidem quoque de ipſo Pelagio ait, *quòd Romanam Eccleſiam fallere* (ſuam videlicet hæreſim occultando) conatus fuerit, *etſi minimè id efficere valuerit.* Denique tantum vnius Rom. Epiſcopi Authoritati circa fidei Iudicium, in hac ipſa recenti tum Pelagianorum hæreſi, tribuit ſanctiſſimus pariter & Doctiſſimus hic pater, vt quamuis in variis diuerſarum prouinciarum Conciliis, illa hæreſis damnata fuiſſet, non tamen Auguſtini Iudicio euidenter ab Eccleſia ſeparata & conuicta eſſet, donec à ſede Apoſtolica, id eſt Romani Epiſcopi ſententia apertè damnaretur. Scribit enim ad Hilarium Epiſcopum. *Noua quædam hæreſis inimica gratiæ Chriſti, contra Eccleſiam Chriſti conatur exurgere: ſed nondum euidenter ab Eccleſia ſeparata eſt.* Scribit tamen in eadem epiſtola. *Iam enim cùm iſta ſcriberem, cognoueramus in Eccleſia Carthaginenſi aduerſus eos Epiſcopalis Concilij conditum fuiſſe decretum, per Epiſtolam ſancto & venerabili Papæ Innocentio dirigendam,* (nondum ſcilicet directam) *& nos de Concilio Numidiæ ad eandem Apoſtolicam ſedem iam ſimiliter ſcripſeramus.* Hæc ille. Liquet etiam, ante hæc Africana Concilia, in Synodo quadam Palæſtina eandem hæreſim reprobatam fuiſſe. Sed quia nondum Romani Pontificis, & Sedis Apoſtolicæ acceſſerat calculus, nondum fuit illa hæreſis (vt loquitur Auguſtinus) *Euidenter ab Eccleſia ſeparata.* Quo etiam ſenſu de quibuſdam correctis Pelagianis, ſic alibi ſcribit. *Nonnulli,* inquit, *eorum antequam iſta peſtilentia Manifeſtiſſimo etiam Sedis Apoſtolicæ Iudicio damnaretur, vobis innoteſcere potuerunt, quos nunc repente reticuiſſe perſpicitis. Nec vtrum ſanati*

Lib. 1. Epiſt. 3.
Hæretici veteres Rom. Eccl. communionem auidè præ ſe tulerunt.
Hiſtor. Eccl. lib. 5. cap. 3.
De peccato origin. lib. 2. cap. 7.
Alia Auguſtini teſtimonia de Supremo Rom. Pont. Iudicio in cauſa fidei. F
Epiſt. 94.
Solius Sedis Rom. Authoritate euidenter damnatur hæreſis.
Epiſt. 104. ad Sixtum.
Manifeſtiſſimũ Sedis Apoſtolicæ iudicium.

A *ſanati ſint, ſciri poteſt, &c. Satis tamen territos ipſa taciturnitas monſtrat.* Vides vt Sedis Apoſtolicæ Iudicium Pelagianorum ora compeſcuit, & ſaltem ita hac tanta Authoritate eos perterritos fuiſſe, vt hæreſes ſuas amplius palàm defendere non auderent. Nempe hoc illud eſt, quod alibi de eadem hac hæreſi ſcribit Auguſtinus, *literis B. Innocentij totam de ea re dubitationem ſublatam eſſe.* Ac denique quod alio loco, de ſemetipſo vir tantæ eruditionis ſcribit, *ſe ſenſum & fidem ſuam contra Pelagianos, ex Apoſtolicæ Sedis Authoritate defendere.* Poſtremò, hac etiam de cauſa quum poſt Innocentij literas & mortem, Pelagiani adhuc Romani cleri conſenſum falsò & mendaciter ſuis dogmatibus vendicarent, rogat Auguſtinus, *quæ tandem Epiſtola venerandæ memoriæ Papæ Zoſymi* (qui huic Innocentio proximè ſucceſſit) *quæ interlocutio reperitur, vbi præceperit credi oportere, ſine vllo vicio peccati originalis hominem naſci?* quod erat dogma Pelagianum. Vbi apertè oſtendit in illa grauiſſima Controuerſia de fide, Iudicem ſupremum (ſententiæ enim interlocutoriæ Iudicum ſunt propriæ) Rom. Pontificem fuiſſe. Ex quo ſane, aliíſque iam citatis locis, vni Roman. Pontifici ſupremum & abſolutiſſimum fidei Iudicium, tantum & tam excellentem, támque Antiquum Doctorem, & vt aſſerit Caluinus, *fideliſsimum vetuſtatis interpretem*, euidenter tribuiſſe, luce meridiana clarius eluceſſit.

Lib. 2. cap. 5. cont. 2. Epiſt. Pelag.

In libello contra articulos falsò ſibi impoſitos.

Lib. 2. cap. 3. cont. 2. Epiſt. Pelagian.

Atque hæc hactenus, pro inſtituta hoc loco in hac materia breuitate, de Primario & Supremo poteſtatis Eccleſiaſticæ Subiecto, ex ſolis fere Sacrarũ Scripturarum documentis, & paruo aliquo praxis Eccleſiaſticæ indicio, diſſeruimus. Ea enim omnia
B adferre quæ ad Supremi huius Capitis confirmationem, circa ipſam iudicij & Regiminis Eccleſiaſtici * praxim faciunt, & immenſus foret & non neceſſarius labor; quũ hac vna de re, & copioſiſſimè & accuratè ſatis multi hodie Catholici tractatores ſcripſerint, quibus nec dum à proteſtantibus reſponſum eſt. Inter quos præcipuè legi poſſunt, Albertus Pighius de Eccleſiaſtica Hierarchia, Melchior Canus locorum Theologic. lib. 6. Roffenſis quóque noſter, Martyr ſanctiſſimus & Pontifex Doctiſſimus, in refutatione articulorum Lutheri art. 26. ac denique Reuerendiſſ. & Illuſtriſſimi Card. Hoſij Confeſſio Polonica. Contenti ergo ex Scripturis fere ſolis, huius vnius Capitis Supremi Authoritatem, quam potuimus accuratè comprobaſſe, ad alia pergemus.

* Vide tamen etiam hac de re ſuprà lib. 4. cap. 17. & 18.

Controuerſiæ Secundæ & Libri Sexti finis.

 D

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS, CONTROVERSIA TERTIA, ET LIBER SEPTIMVS.

De Mediis Iudicij Ecclesiastici.

PRÆFATIO.

PENES quos maneat, & in quibus resideat Ecclesiastica de fide iudicandi potestas, in præcedente Controuersia duobus in libris explicatum est. Sed quia ad doctrinalia fidei principia cognoscenda, siue ad plenam decidendarũ Controuersiarum Normam retinẽdam, quoad potestatis Ecclesiasticę subiectum proprium, non satis est cognitum & exploratum habere, quæ illæ personæ sunt, in quibus tanquam in Subiecto proprio, hæc potestas sita est; sed præterea de Mediis & viis illis, quæ in iudicio, & causa fidei expendenda, personæ illæ adhibere solent ac debent, constare oportet; (vt in prima illa Principiorum fidei doctrinalium Analysi, quam toti operi præmisimus, ostensum est:) propterea illa nunc Media qualia demũ sint, à nobis inuestigandum & demonstrandum est: de quibus quoque Controuersia hodie est, diligenter defendenda, & contra aduersariorum exceptiones & calumnias propugnanda sunt. Neque enim sic in Ecclesiæ Catholicæ Episcopis & Pastoribus, aut in ipso Supremo Pastore, Petri successore, hæc iudicandi de fide potestas à Christo Saluatore collocata est, vt in iudicio & examine fidei, immediatè à Deo in omnibus & semper docerentur, nullísque adhibitis circa veritatem indagandam Mediis, F sed solis vel Enthusiasmis & afflatibus à Deo expectandis, vel (quod deterius est) priuatis animorum sententiis ac iudiciis ea in re versaretur. Enimuerò, & varia & illustria admodum sunt Media, quibus hac in re Ecclesiæ Pastores quàm diligentissimè sunt vsi. Quorum quædam sane, vel potiùs vnum quoddam aduersarij nobiscum agnoscunt, Sacrarum videlicet Scripturarum testimonia irrefragabilia. Itaque de istis quatenus sane Medium & testimonia sunt ad aliquid fidei probandum, nihil hoc loco differemus, quia Controuersia de illis in eo sensu non est. Omnes enim tam Catholici quàm hæretici illo Medio nituntur & vtuntur. Quatenus verò, & quomodo in Medium probationis afferri debeant, id est, quatenus verum earum & germanum sensum eruendo applicari in vsum posit, in distincta & separata Controuersia agemus, & quidem, quoad eius fieri à nobis potest, accuratissimè. Præclarum quoque & illustre Medium sunt Traditiones non scriptæ. Sed quia tum Scripturæ Sacræ, tum Traditiones non scriptę, respectu

Ecclesia non iudicat de fide nisi certis mediis.

Scriptura Sacra maximum & potissimum Medium.

Controuers. 6. lib. 10. & 11.

Traditio non scripta aliud medium.

A pectu Ecclesiæ, dupliciter considerari possunt; vel quatenus illis Ecclesia vtitur & vti potest, vel quatenus illę ab Ecclesia traduntur & consignantur; eóque respectu, sane quoad nos, ab Ecclesia proficiscuntur, (sicuti calamus scriptorius tum à scriptore conficitur, tum ab eo in vsum assumitur) in hoc posteriori respectu maior, imò sola & hodie Controuersia circa vtrasque; (non enim de Scripturarum Authoritate, sed vnde hæc illarum Authoritas ad nos promanauit; non de earum veritate, sed de vero & genuino earũ sensu controuertitur; nec de vsu Traditionum non scriptarum, sed an vllæ tales sint aut agnosci debeant, inter nos & illos disputatur:) proprerea de illis quatenus obiecta materialia sunt Ecclesiasticæ potestatis, & quatenus circa illas vel tradendas, vel exponendas versatur Ecclesia; in distinctis Controuersiis & libris diligenter & acuratè, non de illis quatenus ab Ecclesia in vsum assumantur, obiter & perfunctoriè, tractare & differere institui: plurimum exinde ad Lectores vtilitatis, & ad præsentium Controuersiarũ tempestates sedandas, momenti & compendij peruenturum ratus. His ergo *De hoc vtroque medio quare hoc libro nõ agatur.*

B duobus nobilissimis Mediis hac consideratione pretermissis, vel potius in alium locum reiectis, alia nunc Media quæ sint, aperiemus; eadémque vbi opus fuerit, & quantum opus fuerit (neque enim ab aliis diligentissimè tractata, hoc in loco retractare, & actum agere volumus) ab aduersariorũ calumniis & cauillationibus defendemus. Iudicium ergo & examen fidei in proposita aliqua Controuersia, quum alium finem & scopum non habeat, quàm vt lite sopita ac dissensione omni propulsata, Vnitas fidei & consensus animorum restauretur, sartúsque tectus conseruetur, nec dubiũ sit quin certis Mediis & firmis ab exordio Ecclesiæ, Vnitas & integritas fidei hactenus contra omnes hęreses conseruata fuerit: profecto quæ à Christo Saluatore, ad vnitatem fidei retinendam, fideliúmque perpetuum consensum arctissimo pacis vinculo colligandum data & Ecclesię suæ relicta sunt; quibúsque viis & Mediis Spiritu Dei edocta semper Ecclesia hactenus diligenter vsa fuit; eadem quoque & non alia ad Iudicium fidei in exorta Controuersia exercendum adhiberi posse ac debere, nemini dubium esse potest. *Media Iudicij Ecclesiastici vnde exploranda.*

C Ea ergo qualia sint, quibúsque viis ac Mediis Maiores nostri, Ecclesiarum per omnes ætates Antistites, ad sopiendas de fide Controuersias institerint, diligenter inuestigemus.

Quòd sit vna regula fidei in religione Catholica fidelibus omnibus notissima, quæ etiam multò latiùs patet quàm Symbolum Apostolicum. D

CAPVT PRIMVM.

Vnitatis in Ecclesiæ conseruandæ Media.

1. *Spiritus S. gratia.* Tit. 3. Rom. 5. Ephes. 4.

2. *Ecclesiarum episcopi & pastores.* Tit. 1. Lib. 1. episto. 3. & lib. 4. epist. 9. In epistola ad Euagrium Tom. 2. Ad Ephes. 4.

3. *Vnus supremus Pastor.* Lucæ. 22. Secunda secundæ q. 1. art. 10. in cor.

QVEMADMODVM igitur, nulla vnquam de re magis sollicita fuit Ecclesia Dei, quã vt vnitas fidei sarta tecta cõseruaretur, ideóq; nihil magis execrabile habuit, quã hæresis aut hæretici nomen, sic vt hęc vnitas per omnẽ orbem terrarũ salua consisteret, multa media diuinitus Ecclesiæ data sunt. Primò datus est Ecclesiæ *Spiritus San. abundè effusus* in corda fidelium, non sic veteri populo datus, qui *diffusa charitate in cordibus nostris*, efficeret, *vt seruetur vnitas spiritus in vinculo pacis.* Deinde in singulis per orbem Ecclesiis *constituti sunt per ciuitates præsbyteri*, & Episcopi, vt vno aliquo ad tempus vice Christi constituto, huic vniuersa fraternitas obediret. *Neque enim aliunde nata sunt schismata & ortæ hæreses* (ait Cyprianus) *quàm quòd vni sacerdoti Dei non obtemperatur*; & de hoc vno summo sacerdote in singulis videlicet parœciis ait Hieronymus, *nisi exors quædam & eminens tribuatur ei potestas, tot erunt in Ecclesia schismata, quot sunt sacerdotes.* Et Apostolus ipse dicit, ideo datos esse pastores, &c. *vt omnes occurramus in vnitate fidei.* Rursum vt adhuc magis huic vnitati prospiceretur, etiam vniuersis Apostolis ac toti Ecclesiæ vnus Petrus præficitur, Capútque omnium constituitur, *vt vnitatis origo ostendatur & vna Ecclesia monstretur:* ait Cyprianus in lib. de vnitate Ecclesiæ: & *vt schismatis tollatur occasio*, ait Hieronym. lib. 1. contra Iouinianum: & vt ait ipsemet Saluator, *vt ille conuersus confirmaret fratres suos.* Quæ verba idcirco dicta esse, quia vna deberet esse fides totius Ecclesiæ, sapiẽter notauit S. Thomas. Hæ sunt variæ vnitatis conseruandæ causæ sed efficientes; partim intrinseca vt Spiritus Sanctus, partim extrinseca vt pontificum & Ecclesiæ magistrorum authoritas de qua hactenus in superiori cõtrouersia disputatũ & actum est. At verò, data sunt præterea ad vnitatẽ hanc conseruandã media quædã, quibus ipsos Ecclesię magistros vti, & in repellẽda hęresi fideq; orthodoxa stabiliẽda, vel solis vel potissimũ niti, Spiritus S. voluit. Inter hæc maximè propriũ & formale medium conseruandę vnitatis est, ad ipsius fidei notissimam Regulã, quæ statim ab initio per Apostolos promulgata, & diligentissimè commendata est, respicere; eámque in omnibus sequi.

Ad regulam fidei quid pertineat.

In Enchirid. cap. 56. & in lib. de velandis virginibus.

Regula fidei quã late patet.

Rom. 12.

Iuxta Regulã fidei crescit fides. 2. Cor. 10.

Ad Gal. 6.

Ad hanc Regulam id potissimum pertinet, quod fidei Symbolum vocamus, *ab ipsis Apostolis in vnum collectis* (ait Ambrosius sermone 38.) *non in charta & atramẽto scriptum, sed in cordibus fidelium inscriptum*, (ait Hieronymus in epistola ad Pammachium, aduersus errores Ioannis Hierosolymitani versus finem;) & ita inscriptum, *vt Dominus noster* (quemadmodum dicit Leo Papa epist. 13. ad Augustam) *neminem vtriusque sexus in Ecclesia id voluerit ignorare.* Et idcirco Symbolum istud vocat Augus. & ante eum Tertull. *Regulam fidei.* Sed latius adhuc patet Regula fidei, quàm Apostolorum Symbolum; & eam omnem doctrinam significat, quam Apostoli Ecclesiæ tradiderunt, & quæ in Ecclesia publicè ab omnibus recipitur: éstque (vt scribit Augustinus epist. 57.) *pusillus magnísque communis, perseueranter in Ecclesia tenenda, si ab vnitate corporis Christi recedere nolumus.* Huius in Apostolicis literis sæpe fit mentio. Neque enim aliud est quod Apostolus ad Romanos docet, haberi in toto corpore Ecclesiæ, *Donationes siue prophetiam*, id est, interpretationem difficultatum, *secundum rationem fidei*, id est proportionem siue Regulam fidei. Nam verbo ἀναλογίας vtitur. Hæc est enim Regula siue proportio illa, vltra & citra quam nihil in Ecclesia docendum aut disputandum est. Hanc se Corinthiis tradidisse, & secundum eam illorum fidem crescere scribit dicens. *Spem habentes crescente fide vestra secundum Regulam nostram, in vobis abundãter magnificari.* Regulam enim seu Canonem fidei dicit, quã ipsemet eis tradiderat. De qua etiam ad Galatas euidenter loquitur. Cùm enim in magna illa Controuersia de obseruatione legalium, & gratia Christi, totam quæstionem terminasset his verbis, *In Christo enim Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium; sed noua creatura;* addit; *& quicunque hanc Regulam sequuti fuerint, pax super illos.* Hunc controuersiæ finem esse vult, sequi Regulam fidei; vel permanere potius in semel tradita & accepta Regula fidei. Nam eodem hic verbo

ςοιχεῖν

A ϛοιχεῖν vtitur, quo postea ad Philip. 3. vbi etiam iterum in varietate sententiarum & opinionum Regulam fidei vrget. *Si quid, inquit, aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelabit. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus Regula*; quasi diceret, vtcunque in subtilioribus & his quæ ad publicam omnium fidem non pertinent, varia varij sentiunt; tamen *vt idem sapiamus*, vt vnitas fidei seruetur, *in eadem permaneamus regula*, fidei profectò & dogmatum. Statim enim subijcit. *Obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram.* Hanc formam Apostolicam seu fidei Regulam vocat Irenæus ordinem traditionis. *Si, inquit, Apostoli non reliquissent nobis Scripturas, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committebant Ecclesias?* Hanc etiam vocat Origenes ecclesiasticam Traditionem. *Cùm, inquit, multi sint qui se putent sentire quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa à prioribus sentiant, seruetur verò ecclesiastica prædicatio, per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & vsque ad præsens in Ecclesiis permanens, illa sola credenda est veritas quæ in nullo ab ecclesiastica discordat Traditione.* Hæc ille. Ostendunt hæc quæ diximus, tradidisse Apostolos quandam fidei Regulam certis limitibus compræhensam intra quam omnes fideles cõsistere oportebat. De hac multi patres mentionem fecerunt. B. Ignatius in epist. ad Magnesianos; Iustinus in Apologia 2. Origenes loco iam citato diligenter. Irenæus lib. 1. cap. 2. & Tertull. in lib. de velandis virginibus. Hanc postea occasione contradicentium hæreticorũ, & aliquam huius Regulæ partem conuellentium Concilia in Symbolis explicarũt, Nicenum, Constanti-

B nopolitanum, Ephesinum, & Clacedonense aliáque pòst sequuta. Denique extat in Concilio Carthag. 4. cap. 1. formula quædam, Regulam fidei magna ex parte complectens, de qua ordinãdus Episcopus prius examinari debet. Hanc etiam fidei Regulam docẽdi studio, scripto posteris patres quidã magna ex parte tradiderũt; Augustinus in Euchiridio ad Laurentium. Epiphanius in Anchoratu. Theodoretus in libello de Diuinorum decretorum epitome. Ignatius in libro de traditionibus Apostolicis, vt commemorat Eusebius. Sed is liber nunc intercidit. D. autem Augustinus breuiter quoque hanc fidei Regulam complexus est in principio libri in Genesin imperfecti; multo tamen plura cõprehendens quã quę in Symbolo Apostolorũ habentur (quemadmodũ & fecit Orig.) & dicit illa omnia, *esse Catholicã fidem, extra cuius metas nulla quærendi dubitatio debet excedere.* Hæc ille. Latius autẽ & copiosius in lib. de fide ad Petrum Diaconũ hanc Regulã fidei per 40. Capitula idem describit Aug. quã per singula Capita docet *firmissimè tenendam esse, nec de ea vllatenus dubitandum.* Denique hanc Regulam fidei cathecumenos & in fide nouellos, olim accuratè docebant Ecclesiarum pastores, vt satis apparet ex Augustino in libro de catechizandis rudibus tomo quarto, & in lib. de fide & operibus. Neque enim aliud olim erat Catechistarum officium.

Philip. 3. *In varietate opinionum tenenda Regula fidei.*

Lib. 3. cap. 4. *Ordo traditionis est Regula fidei.*

Origenes in Proœmio librorum de Principÿs.

Patres qui de Regula fidei scripserunt.

Hist. Eccles. lib. 3. cap. 30.

Quòd Apostoli Regulam fidei diligenter commendarint, & ad eius normam vacillantes in fide fideles reuocarint.

C

CAPVT II.

VIDEAMVS iam paucis, quãtopere Apostoli hanc Regulã fidei cõmendarint, & ad eius Normã fideles semper reuocarint; vt quã validũ sit hoc Iudicij ecclesiastici Mediũ fideles omnes intelligant. Sane cùm quidã resilirẽt, diligenter Rom. monet Apostolus, *vt obseruarent eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinã quam ipsi didicerũt, facerent.* Sic Coloss. grauissimè contestatur, *vt permaneant in fide tradita, fundati & stabiles: quæ*, inquit, *per vniuersum mundũ prædicata est.* Timot. seuerissimè monet, *vt depositũ custodiat, deuitans prophanas vocũ nouitates.* Et rursus, *vt formã habeat sanorum verborũ quæ ab illo audiuit.* Deniq; *vt permaneat in his quæ didicerat, & credita sunt illi.* Similiter & Ioan. Apostolus. *Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinã non adfert, ne aue ei dixeritis.* Sic epi. 1. c. 2. *vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat.* Sed seuerissimè Paulus, idq; repetendo Gal. increpans, dicit. *Si quis vobis euangelizauerit, præter id quod accepistis, anathema sit.* Sic aberrãtes corrigit, vt ad acceptã fidei Regulã reuocet. Et hoc est quod scribit Tertull. *Gal. ad Regulã fidei recorrectos fuisse.* Sic statim post Apostolos factũ fuisse, præclarè notat Irenæus. *Sub Clemẽte, inquit, Rom. pontifice dissensione nõ modica inter Cor. facta, scripsit quæ est Romæ Ecclesia potentissimas literas Cor. eos ad pacẽ cõgregãs, & reparans fidem eorũ, & annuncians quã in recenti ab Apostolis acceperãt traditionẽ.* Hæc ille. Neque certe aliud erat quod Paulus & *Barnabas faciebant, cùm perambularent Syriam*

Rom. 16.
Coloss. 1.
1. Timoth. 6.
2. Epi. cap. 1.
2. Epi. cap. 3.
Epist. 2.
Ad Gal. 1.
Lib. 4. contr. Marcionem.
Lib. 3. cap. 3.
Act. 15.

& Ciliciam, confirmantes Ecclesias & præcipientes custodire præcepta seniorum, & Apostolorum. D
Act. 15. Nam ad regulam fidei illis Ecclesiis recenter traditam hæc præcepta pertinebant. Nempe Regula fidei & Traditio Apostolica erat, absque Circũcisione aut legis Mosaycæ obseruatione, gentes ad fidem admittere. Hanc regulam ex suo cerebro & capite quidam Nouatores, ex hæresi videlicet Pharisæorum Christani facti, violare; & nouam doctrinam sine Authoritate maiorum, introducere volebant. Quos his verbis taxant Apostoli. *Quoniam audiuimus quòd quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, dicentes circuncidi oportere, &c. quibus non mãdauimus, placuit nobis, &c.* Hæc fuit ergo causa erroris, quòd absque mandato Apostolico, absque authoritate maiorum, absque traditione & doctrina Ecclesiæ præpositorum, ausi sunt quidam sui capitis commenta fidelibus obtrudere. Ad erroris autem remedium, diligenter per omnes Ecclesias docẽt Paulus & Barnabas, *custodire præcepta Seniorum & Apostolorum.* Denique hæc Regula fidei est illud *verbum Domini, quod permanet in æternum.* Hoc enim scribens Petrus, addit explicationis causa. *Hoc est autem verbum quod Euangelisatum est in vobis.* Ideóque ad hoc verbum Dei, id est ad fidem illis annunciatam & traditam, iterum in secunda Epistola diligenter suos reuocat. *Hanc,* inquit, *vobis secundam scribo Epistolam, in quibus vestrã excito in commonitione synceram mentem, vt memores sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis prophetis & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Saluatoris.* His ergo omnibus in locis ad receptã & semel traditam fidem, siue ad Normam & Regulam fidei acceptæ, Apostoli vel fideles & stabiles vt in ea permaneant hortantur, vel aberrãtes vt ad eam E recurrant, diligenter reuocant.

Causa erroris primorũ Christianorum.

1. Petr. 1.

2. Petr. 3.

Pauli Apostoli doctrina ad Regulam fidei examinata.

Est verò in hoc genere res obseruatione dignissima, quòd ipse Apostolus Paulus, etsi (quemadmodum scribit ad Galath. 1.) *Euangelium suum neque ab homine accepit, neque didicit; sed per reuelationem Iesu Christi,* neque illa accepta reuelatione *veniret Hierosolymam ad antecessores suos Apostolos, sed rectà iret in Arabiam*, officio ibi docendi ac prædicandi fungens; tamen idem post annos 14. suæ prædicationis, (vt ad Galath. 2. scribit,) *ascendit Hierosolymam, ídque secundum reuelationem: & contulit cum Apostolis Christi Euangeliũ quod prædicabat in gentibus; seorsim autem cum illis qui videbantur esse aliquid:* id est cum præcipuis, & in existimatione fidelium, non sua (ineptum enim atque impium fuerit hoc cogitare) primariis Magistris. Contulit autem, *ne forte in vanum curreret aut cucurrisset.* Et quare in vanum? Quia sanè nisi iuxta communem & receptam fidei Regulam docuisset Paulus, in vanum laborasset. Ideóque etsi illo tempore, *qui videbantur esse aliquid nihil illi contulerunt,* id est, nihil Paulum quod antea nesciret, de nouo docuerunt, nec prædicandi Authoritatem (quasi ea priùs caruisset) tunc primùm ei contulerunt; tamen non prius eius doctrinam publicè comprobarũt, quàm eum in communi regula ambulare intellexissent: quod ipsemet his verbis exprimit. *Cùm cognouissent gratiam quæ data est mihi Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras mihi & Barnabæ dederunt societatis:* id est, ait Tertullianus: *Vt cum authoribus contulit, & conuenit de regula fidei, dextras miscuere, &c.* Alioqui (vt scribit Augustinus,) si *non inuenisset in carne Apostolos, quibus communicando, & cum quibus conferendo Euangelium, eiusdem societatis esse appareret, Ecclesia illi omnino non crederet. Sed cùm cognouissent eum hoc annunciantem, quod illi annunciauerunt, & in eorum vnitate atque communione viuentem, meruit authoritatem*: scilicet publicam & in acceptione omnium fidelium. In quam etiam sententiam Diuus Hieronymus: *Exposuit,* inquit, *Paulus Apostolis Euangelium quod prædicabat inter gentes, ostendens se non habuisse securitatem Euangelij prædicandi, nisi Petri & qui cum eo erant fuisset sententia roboratum.* Hæc ille. Securitatem dicit, qua à fidelibus ei & sine scrupulo crederetur. Propter hanc ergo Regulam fidei, siue vnicam totius Ecclesiasticæ doctrinæ formam, à qua nec Apostolo Paulo exorbitare licuit, fit vt validissimum inde ad quæuis dubia componenda argumẽtum peti possit. Quod enim ab illa publica fide aberrare comperitur, illud certissimè falsum; quod ei conuenire ostenditur, indubitata veritas iudicabitur. Hoc ergo illustre & certissimum medium est, quo in iudicio fidei Ecclesiarum magistri vti possunt ac debent. Hoc argumenti genere vsus est Apostolus, cùm de velandis mulieribus disputaret. Postquam enim variis argumentis à natura, à lege, & à doctrina Euangelica petitis id probasset, concludit tandem. *Si quis autem vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Ad hanc quasi anchoram & extremum tollendæ omnis contentionis perfugium recurrit. Contentiosus

Quare Paulus contulit euangelium suum cum Apostolis.

Lib. 4. contra Marcionem. F

Contra Faustum lib. 28. cap. 4.

Propter communem Regulam fidei Paulus meruit authoritatem.

Epist. 11. inter epist. Augustini.

1. Cor. 11.

A t.osus enim qui nec à natura, nec à lege vetere, nec ab Euangelio petitis argumentis acquiescere vult (his enim omnibus, naturæ quoque exẽplis & Scripturæ verbis probabiliter pro se allatis, contradicet) sola Authoritate, eáque Ecclesiastica reprimendum esse & reprimi posse, Apostolus hoc illustri exemplo demonstrat, & documento præscribit.

Quòd ex eadem Regula fidei tanquam ex medio certissimo veteres hæreses refutari semper à Patribus solitæ sint, copiosa ostensio.

CAPVT III.

IAM verò, eodem medio frequentissimè Patres vsi sunt Apostolorum morem sequuti, cùm aut compendiò controuersiam expedire vellent, aut fortissimè aduersarium deiicere. Sic contra Pelagianos probat Augustinus peccatum originale ex Baptismo paruulorum. *Quia*, inquit, *cùm baptisandus paruulis festinatur & curritur*: *idque ex Ecclesiæ* (Epist. 28. & Epist. 105.)
B *fundatissimo more*, vt ibidem loquitur. Sic de peccatorum meritis & remiss. lib. 3. cap. 5. Cùm ad hanc rem Cyprianum citasset, illum asserit *ex indubitata & antiqua fidei regula loquutum esse*. & alibi contra Iulianum cùm Gregorium citasset, *ex regula notissimæ veritatis*, eum talia scripsisse dicit: (Lib. 1. cap. 2.) Sic contra Donatistas, quòd post hæreticos non rebaptiset, ex hac publica fide se defendit. *Facimus enim*, inquit, *quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ: quam Scripturarum commendat Authoritas. Vt quoniam Sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit in hac obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate Sancta Scriptura demonstrat*. (Contra Cresconium lib. 1. cap. 33.) Hæc ille. Nec aliter, cùm primùm illa quæstio moueretur, respondit Stephanus Papa B. Cypriano. *Nihil*, inquit, *innouetur, sed quod traditum est, seruetur*. (*Seruata Regulæ fidei Cõtrouersiam tollit.*) Quam eius responsionem receptę Ecclesiæ fidei & consuetudini innitentem, etsi valde asperè & grauiter exagitet S. Cyprianus in Epist. ad Pompeium, ídque *cum periculo perniciosæ dissensionis*, vt grauiter notat Augustinus, multáque cõtra consuetudinem disputet, quibus hodie hæretici abutuntur, tamen quàm infeliciter & temerè id fecerit, error manifestus tam Sancti viri ostendit. (De bapt cõtra Donat. lib. 5. cap. 25.) Itaque quod Augustinus Donatistis, hoc nostris hodie hæreticis respondemus. *Si authoritas Cypriani sequenda est, magis eam sequendam esse in vnitate seruanda, quàm in Ecclesiæ consuetudine mutanda*. Hæc ille lib. 2. cap. 9. de Bapt. contra Donatist. Quanquam sanè & Cyprianus ipsemet de vniuersali consuetudine & totius Ecclesiæ antiqua fide in eadem Epistola ad Pompeium circa finem sic scribit. *In compendio est apud religiosas*
C *mentes errorem deponere, & inuenire veritatem. Nam si ad diuinæ traditionis Caput, & originem reuertamur, cessat error humanus*. Hæc ille. Laudat hæc verba Augustin⁹, quòd *ad traditionẽ Apostolicam recurrere monet, indéque in nostra tempora canalem deducere. Hoc enim*, ait, *optimum est & sine dubitatione faciendum*. (*Traditio Apostolica seruanda.*) Nam & idcirco alibi dicit, *de eo quod tota per orbem frequẽtat Ecclesia, disputare an ita faciendum sit, insolentissimæ insaniæ est*. (Lib. 5. cap. 26. contra Donatist.) Rationem addit Tertullianus in lib. de Corona militis. *Consuetudo*, inquit, *sine dubio de traditione Apostolica manauit. Quomodo enim vsurpari potest quod traditum prius non est?* Vniuersaliter scilicet. (Epist. 118. *Tertullianus.*) Sic enim & Augustinus docet lib. 2. cap. 7. de Baptismo contra Donatistas. *Multa*, inquit, *non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in Concilijs posterorum, & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur*. (*Cõsuetudo vniuersalis est Traditio Apostolica. Augustinus.*) Hæc ille. Quam sententiam repetit. Epist. 118. & lib 5. cap. 23. operis prædicti. Sic contra Luciferianos Hieronymus. *Poteram*, inquit, *vniuersos propositionum tuarum riuulos vno Ecclesiæ sole siccare*. In dialogo aduersus illos. Sic Greg. Nazanzenus. *Vt alia*, inquit, *præsidia omittamus, nobis sufficere debet, quòd abhorret hinc Ecclesiæ nostræ doctrina*. (*Nazanzenus.*) lib. 2. de Theologia. Sic Athanasius (*Athanasius.*) Epictetum Episcopum Corinthiorum contra Arrianos instituit. *Tantũmodo*, inquit, *respondendum est ea Orthodoxæ Ecclesiæ non esse, neque maiores nostros ita sensisse*. Hæc ille in Epist. ad Epictetum. Quam etiam totã inseruit Epiphanius Hæres. 77. contra Dimœritas. Idem quoque in oratione quam vocat *Compẽdium pro Spiritus sancti diuinitate*, versus

finem, ex hac publica fide, quam vocat *stylum Christianismi & phrasim Apostolorum à patribus receptam*, hæreticos refellit. Sic etiam in libro ad Serapionem de Spiritu Sancto versus finem. *Videamus*, inquit, *illam ab initio traditionem & fidem Catholicæ Ecclesiæ. In hac enim Ecclesia fundamur.* Et paulò post. *Hæc est prædicatio in omnem sub cælo Ecclesiam.* Hæc ille. His autem omnibus in locis, Ecclesiæ nomine publicam Ecclesiæ fidem patres intelligunt. Nec aliter contra omnes hæreticos præscribendum docet Irenæus. *Traditionem*, inquit, *Apostolorum*, id est, traditam ab Apostolis doctrinam, *in toto mundo manifestatam, in Ecclesia adest perspicere omnibus qui vera volunt videre.* Sic suprà Origenes inter variè de Christo opinantium sententias, *illam solam credendam esse veritatem* docet, *quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat Traditione.* Nec aliter contra omnes hæreses concludẽdum docet Augustinus in libro de hæresibus ad Quodvultdeum. Eas enim omnes cùm enumerasset, sic concludit. *Quid contra ista sentiat Catholica Ecclesia, superfluò quæritur; cùm propter hoc scire sufficiat eam contra ista sentire, nec aliquid horum in fide quenquam recipere, debere.* Hæc ille. Vna ergo Ecclesiæ fides publicè recepta & notissima, satis argumenti & virium habet ad omnes hæreses refutandas. Sic sanè Epiphanius contra Melchisedecianos, vbi *traditiones Apostolorum & successiones doctrinæ*, vocat, *terminos nobis positos.* Item contra Millenarios circa finem hæresis 77. *Qui volunt*, inquit, *transgredi terminos sanctæ Dei Ecclesiæ, & spem traditionis propheticæ & Apostolicæ tum fidei tum doctrinæ, ab vno argumento exigui ac breuis sermonis, ad multa vaniloquia & periculosas opiniones & interminatas genealogias breui momento conuertentur.* Hæc ille, qui & alibi, *speciem seu formam Ecclesiæ dicit bituminis vim habere fugantem horrenda & perniciosa dogmata serpentinam formam, & speciem viperarum gerentia.* Et in huius rei figuram, *Arcam olim forinsecus atque intrinsecus oblitam fuisse.* Hæres. 51. Ab eadem Traditione Aerium hæreticum idem doctissimus pater cõfutat. D. quoque Basilius contra Eunomianos disputans, ex Traditione non scripta, id est, ex publica Ecclesiæ fide, eos refellit. Postremò, hoc totum adeò verum est, vt nõ alio magis fundamento omnes aduersus hæreses Synodi vsæ fuerint. De Niceno primo sic meminit Theodoretus. *Multis*, inquit, *ibi bene & rectè, nonnullis perperam sentiẽtibus, obtinuit illa quæ tunc per vniuersum orbem vicerat ac diuulgata fuerat fidei confessio.* Hæc ille in *Philotheo* suo, in vita B. Iacobi Nisibensis Episcopi. Hoc & S. Hilarius de seipso fatetur in lib. de Synodis aduersus Arrianos in fine. ὁμοούσιον se credidisse, antequam Concilij Niceni decreta vidisset. Sic & Athanasius in Epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ non longè à principio ait hæresim Arrij, *etiam ante Conciliũ Nicenũ omnibus abominabilẽ fuisse à quo tempore Artemas, eius fundamenta iaciebat*: de quo homine vide Euseb. lib. 5. cap. 27. hist. Eccl. Idem sanè in omnibus aliis Cõciliis factum fuisse animaduertere licet: nihil scilicet aliud decretũ fuisse, quàm quod antiquæ, & publicè receptæ totius Ecclesiæ fidei conueniret; quod & à nobis postea ostendetur, cùm de Patrum in fide iudicio disputabitur.

Fides Ecclesiæ est Traditio Apostolorum. Irenæus. Lib. 3. cap. 3. Origenes in procœmio lib. de principiis.

Hæreticos sola fides tradita seu Traditio maiorum refellit. Epiphanius. Hæres. 55. Hæres. 75.

D. Basilius in lib. de Spiritu sancto cap. 27.

In Nicena Synodo prima, ex Regula fidei cõuictæ hæreses.

Infrà cap. 11.

D E F

Quòd veteres hæretici inde deprahensi sunt, quia noua & præter Regulam fidei omnibus notissimam docerent.

CAPVT IIII.

TANTVM autem præiudicium communis Ecclesiæ fides semper fuit, vt non aliunde olim magis, aut alia certiore nota hæretici depræhensi fuerint, quam quòd noua & ab illa publica ac recepta fide aliena assererent. Scribit Irenæus de Marcione, Valentino, Cerintho, Basilide, quòd *vnusquisque eorum Regulam veritatis deprauans, semetipsum* (id est à se inuentam doctrinam) *prædicare non erubesceret.* Notatur de Paulo Samosateno quòd *relicto Ecclesiæ Canone, ad peregrinam & adulterinã doctrinã trãsierit*, apud Euseb. lib. 7. ca. 24. Notatur de Montano quòd *peregrinas quasdam voces funderet contra quàm Ecclesiæ consuetudo cùm traditione, tùm successione antiquitus ab Apostolorum temporibus eo vsque deriuata postulabat, prophetando.* Apud Eusebium lib. 5. capite 15. Idem de Nestorio notat Socrates lib. 7. cap. 32. Denique omnes hæreses notat Augustinus, *à regula Christianitatis auersas, sic demum eiectas fuisse.* Vnde sane merito Tertullianus

Lib. 3. cap. 3.

Hæreticorũ omnium nota certissima.

Lib. de vera relig. cap. 5.

A lianus *illis veritatem adiudicat, quicunque in ea Regula incedunt, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo acceptam tradiderunt.* In libello de præscriptionibus. Postremò, tantum præiudicium fuit hæc sola vox Ecclesiæ, id est, publica omnium fides, vt omnes fere hæretici, cùm primùm sua venena propinarunt, ea omnibus modis occultare contenderint, & vt nihil ab hac publica fide alienum docere viderentur, omni studio egerint. Sic de Arrianis scribit Hilarius, quòd *cùm prædicare ipsi publicè sua dogmata non auderent; Imperatorem tamen seorsim fallerent ad audiendum;* in lib. de Synodis. Sic de eisdem Arrianis Athanasius, eos propterea *lucifugas* vocans; quòd *Arrianè sapientes sese tamen occultarēt.* in Epist. ad Epictetum Corinthiorum Episcopum in principio. Nempe ne suam opinionis diuersitatem proderent *sub vocabulo ingeniti, animi prauitatem occultabant,* ait idem Athanas. in libro de decretis Nicenæ Synodi. Sic in libro ad Serapionem in fine de aliis notat, *quòd Spiritum sanctum negantes, simularent se Arrianis contradicere, sicut ipse Arrius simulabat se Sabellium impugnare.* Ideóque, vt in serm. 3. contra Arrianos scribit, quum diuinitatem filij negantes, *abominabile hoc eorum dogma apud omnes esse viderent, statim veluti fulcrum quoddam ruinosæ hæresi excellentiam humanitatis Christi subijciebant,* multis verbis eam prædicantes, & hoc fuco suam alteram hæresim decolorantes. Sic de Iohanne Hierosolymitano notauit S. Hieronymus in Episto. ad Pammachium contra errores eius. *Non eras tam stultus,* inquit, *vt apertè defenderes hæresim, quam sciebas Ecclesiæ displicere. Sic sententiam temperasti, vt nec simplicibus displiceres, nec tuos offenderes.* Hæc ille non longè ab initio.

Hæreticorum proprium sua dogmata initio occultare.

Vide disputationem habitam cum Arrio apud Athanas.

B Notauit idem de Pelagio ac Pelagianis Augustinus multis in locis. De ipso Pelagio in libris de peccatorum meritis & remiss. his verbis. *Vidésne obsecro quemadmodum hoc totum Pelagius, non ex sua, sed ex aliorum persona indiderit scriptis suis? Vsque adeo sciens, hanc nescio quam esse nouitatem, quæ contra antiquam Ecclesiæ insitam opinionem sonare nunc cœperit, vt eam ipse confiteri aut verecundatus aut veritus fuerit?* Hæc ille. Rursum eiusdē libri cap. 13. *Id agit,* inquit, *Pelagij disputatio, vt infantes omninò superfluè baptisari videantur: sed apertè hoc nō dicitur, ne tam firmata salubriter Ecclesiæ consuetudo suos violatores ferre non possit.* Hæc ille. Et in lib. de peccato Originali cap. 15. & 16. *Pelagius,* inquit, *in Synodo Palestina anathematisans eos, qui dicūt Adæ peccatum ipsi soli obfuisse, non generi humano, Episcopos Catholicos decepit, existimantes eum illis verbis nihil aliud sapere, quàm quod Catholica Ecclesia prædicare consueuit.* Intellexit ille tamen obfuisse alijs Adæ peccatum, non in propagine nascentium, sed in exemplo imitantium: vt commemorat ibi Augustinus. Vide iterum de eodem Pelagio eundem Augustinum libr. 1. cap. 9. de gratia Christi: De ipsis quoque Pelagianis, vide eundem contra duas Epistolas Pelagianorum lib. 2. cap. 5. & lib. 4. cap. 2. & 3. vbi postquam varias latebras Pelagianorum enumerasset, quibus doctrinam suam occultant, grauiter insectando Manicheos (qui in altero extremo fuerunt) præclarè docet facile vtrosq; damnari, & deuitari: *si regula,* inquit, *Catholicæ fidei teneatur, nec hoc cum Pelagio, illud cum Manichæo doceatur.* Sic de Paulo Samosateno meminit Eusebius hist. Eccl.

Lib. 3. cap. 3. Pelagij fraus in occultanda suæ heresis nouitate.

Regula Catholicæ fidei omnem hæresim euertit.

C lib. 7. cap. 22. *quòd in Synodo Episcoporum contra eum collecta, diu multúmque peregrinam suam & alienam ab Ecclesia doctrinam adhuc occultare & obtegere moliebatur.* Sic de Messalianis narrat Theodoretus, hæreticarum fabularum lib. 4. quòd eorum Princeps Adelphius non aliter ad hæresim suam manifestandam induci potuerit, quàm simulante Episcopo Flauiano se illi fauere, eúmque in admiratione habere. Simili dolo ab Imperatore Alexio delinitus Basilius, Bogomilorum princeps, ad suam hæresim manifestandam inductus est, vt scribit Euthymius Panopliæ Par. 2. tit. 23. in principio. Idem rursus de Pelagianis vide apud August. Epist. 105. prope finem. Quū enim Ecclesiæ vsum de exorcismis infantûm produxisset; *Non audent,* inquit, *dicere hæc in Ecclesia mendaciter geri.* Móxque eos inde breuiter confutandos esse docet. Sic Arrius quum filij diuinitatem negaret, tamen Baptismi formam qua baptisantur fideles in Nomine patris & filij, & Spiritus Sancti, *propter nimis apertam transgressionē mutare non est ausus,* ait Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum. Non aliam verò ob causam sic veteres hæretici agebant, quàm ne publicæ Ecclesiæ fidei contradicere viderentur: vnde statim se deprehendendos & pro hæreticis condemnandos facile animaduertebant.

Studium hæreticorum in occultandis suis dogmatibus, ne Regulæ fidei aduersari videantur.

Euasio veterum hæreticorum contra hanc reprehensionem ex violata aut relicta Regula fidei.

CAPVT V.

IAM verò, vt quæ contra hoc medium & argumenti genus inde deductum vel olim vel hodie disputata sunt, breuiter soluamus; obseruandum est duplici ratione veteres hæreticos, & altera illarum hodie nostros, illud declinare & excutere voluisse. Veteres enim hæretici partim ex occultis Apostolorum traditionibus, partim ex communi populorum errore ab Apostolica traditione recedentium, noua sua dogmata contra Publicam hanc Ecclesiæ Catholicæ fidem asserere & stabilire voluerunt: quam hodie nostri secuti sunt. De prima illa hæreticorum euasione scri-
Tertullianus. bit Tertullianus in libro de præscriptionibus paulò post medium, *quòd dicerent Apostolos non omnia omnibus reuelasse, sed quædam palam & vniuersis, quædam secretè & paucis demã-*
Traditiones Ecclesiæ non sunt occultæ, sed fides notissima. *dasse, quia & hoc verbo vsus est Paulus. O Timothee depositum custodi.* Contra hanc euasionẽ, disputat prolixè Tertullianus. Primùm ex ipso Paulo qui eundem Timotheum iubet, *ea commendare fidelibus quæ ex ipso audierat per multos testes*, id est, in facie Ecclesiæ. Cui etiã
1\. addi potest, quòd idem Apostolus 1. Cor. 14. contestatur, se non nisi notissimam fidem
2\. Timoth. 2. docere. *Sicut*, inquit, *in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo*: nihil etiam priuatum, sed *siue ego*,
1\. Cor. 14. inquit, *siue illi, sic prædicauimus & sic credidistis.* Deinde huc pertinet, quòd Saluator aper-
1\. Cor. 15.
2\. tè in Euangelio Apostolis dixit, *vt quæ in aure audiuerant, prædicarent in tecto*: Necnon &
Math. 10. illud, quòd vocat eos *lucernam non sub modio abscondendam, sed super candelabrum ponendam*,
Math. 5. *vt luceat omnibus qui in domo sunt*: id est, in Ecclesia. Denique cùm nec Iudæos, nec Ethni-
3\. cos Apostoli timerent, quin illos liberè omnem veritatem docerent, (qua de re vide Petri verba Act. 4. ad Iudæorum principes facta, & Orationem Pauli Act. 20. ad Episcopos & Presbyteros Ephesi relictos habitam:) multo magis iam credentibus Eccle-
4\. siis nihil subtraxerant, quod aliis paucis seorsim demandarent. Postremò, etsi quædã inter domesticos disserebant, quasi magis ardua & supra captum vulgarem, (vt re vera factum fuisse commemorat Eusebius demonstrationis Euangelicæ libr. 1. cap. 6. & Origenes in procemio librorum de principiis) *non tamen ea fuisse credendum est*, ait Tertullianus, *quæ aliam fidei regulam superinducerent, diuersam & contrariam illi quam Catholicè medium proferebant: vt alium Dominum in Ecclesia dicerent, alium in hospitio.* Hæc ille. Eandem
Irenæus. veterum hæreticorum euasionem commemorat Irenæus lib. 3. cap. 2. qui propter illud Apostoli, *Sapientiam loquimur inter perfectos, &c. eam quam à semetipso adinuenit vnusquisque*
Hæreticorũ doctrina est propria, singularis, & secreta. *fictionem, illam esse sapientiam dicebant. Nempe se indubitatè & incontaminatè & syncerè absconditum scire mysterium.* Hæc ille. Respondet autem in sequenti capite dicens: *Si ita esset, vt recondita mysteria sciuissent Apostoli, quæ seorsim & latenter à reliquis perfectos docebant, certè iis vel maximè ea traderent, quibus ipsas Ecclesias committebant, quos & successores relinquebant.* Hæc ille: Quæ totidem verbis nostris hodie hæreticis responde: vt singularem quam venditant eruditionẽ & fidem, non nisi ab Apostolorũ successoribus, Ecclesiæ Magistris accipere discant. Postremò, eandẽ euasionem cõmemorat D. Augustinus ex illis Do-
Tract. 97. in Ioannem. mini verbis sumptam: *Adhuc habeo multa vobis dicere, quæ non potestis portare modo: Quum autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Omnes*, inquit, *insipientissimi*
Secretæ Traditiones hæreticorum propriæ. *hæretici audacias figmẽtorum suorũ, hac occasione Euangelicæ sententiæ colorare conantur.* Sed hoc pertinere docet ad illam meretricis vocem Prouerb. 9. *Aquæ furtiuæ dulciores sunt: & pa-*
Tract. 98. in Ioannem. *nis absconditus suauior.* Item ad fabulas illas, de quibus Apost. 2. Timoth. 4. dicit *Ad fabulas conuertentur, &c.* Móxque in Tract. sequenti respondens illi alteri loco: *Sapientiam loquimur inter perfectos; Christus*, inquit, *carnalibus paruulis est lacteus potus; spiritualibus & perfectioribus seu capacioribus est solidus cibus: Non quia hoc illi aliter in populis, isti aliter in cubiculis cognouerunt, sed quia quod eodem modo vtrique cùm diceretur audiebãt, pro suo modo quique capiebãt.* Et paulò post. *Propter paruulorum lac & spiritualium solidum cibum, nulla necessitas est, vt aliqua*
Mysteria omnibus prædicantur credenda, & si non aperiantur intelligenda. *secreta doctrinæ taceantur & abscondantur fidelibus paruulis, seorsim dicenda maioribus*, id est intelligentioribus, quod longa ibi disputatione ex Apostoli verbis probat, & tandem concludit. *Ex quo fit vt spirituales ista carnalibus, non omnino taceant propter Catholicam fidem*

quæ

A *quæ omnibus prædicanda est; nec tamen sic disserant, vt volentes ea perducere ad intelligentiam non capacem, faciliùs fastidiri faciant in veritate sermonem, quàm in sermone percipi veritatē.* Hæc ille.

Iam verò quia eodem in loco saluberrimam & magnis & paruis exhortationem subdit, quæ ad hanc Regulæ seu Normæ Ecclesiasticæ diligentissimè retinendæ doctrinam egregiè pertinet, eam hoc loco breuiter subiiciam. Magno & spirituali dicit; *In eo ad quod peruenimus, ambulemus. Si quid ergo intellexeris, quod non sit contra regulam Catholicæ fidei, ad quam veluti viam quæ te ducat ad patriam peruenisti, & sic intellexeris vt inde dubitare omnino non debeas; adde ædificium, noli relinquere fundamentum.* Quod se fecisse egregiè describit Basilius. *Quam à puero,* inquit, *sententiam de Deo accepi, illam iustis incremētis auctam & adultam in meipso conseruaui, non alias post alias maturescente ratione assumpsi; sed tradita principia absolui, & ad perfectionem deduxi: sicuti semen dum crescit, maius quidem è modico redditur, idem tamen est quod antea; non immutatum genere, sed perfectum ex incremento.* Hæc ille. De hoc etiam semine lege Augustinum de vnitate Ecclesiæ cap. 15. Doctrina enim Catholica est *bonum semen in agro Dominico* (Matth. 13.) quod *crescit & fructificat in vniuerso mundo, per opera quidem bona fructificans, sed in scientia Dei crescens*: vt ad Coloss. cap. 1. docet Apostolus. Nō autem immutatur, non variatur aliquando.

Regula catholicæ fidei est via quæ ducit ad patriam.

Epist. 79.

Regula fidei est semen quod crescit quidem sed nō mutatur.

Tract. 98. in Ioann.

Paruulis autem dicit Augustinus. *Vaniloquos fabulosa & falsa garrientes, & aliam scientiam promittentes contra regulam fidei, quam Catholicam suscepistis, omnino cauere & fugere debetis.* Et paulò post. *Qui enim prætergreditur regulam fidei, non accedit in via, sed recedit de via. Quod*

B *ergo dixit Dominus. Adhuc multa habeo vobis dicere, &c. adiicienda illis postea fuerant quæ adhuc nesciebant, non quæ iam didicerant euertenda.* Hæc ibi ille. Paruulorum quoque siue carnaliū hac in re officium idem alibi docet his verbis. *Regulam fidei diligenter inquisitam tenent, & si quid ab ea deuiant, cito authoritate Catholica corriguntur, quamuis in eius verbis pro sensu carnali varijs adhuc phantasmatum concursibus fluctuent.* Hæc ille de bapt. contra Donatistas lib. 5. cap. 27. Atque hæc contra primam veterum hæreticorum euasionem.

Paruulorum in fide officium.

Altera euasio veteribus & hodie nostris hæreticis communis.

CAPVT VI.

ALTERA euasio fuit, & veteribus olim & nostris hodie hæreticis communis; nempe ab hac notissima fidei regula ab Apostolis tradita, per posteriores Ecclesias recessum esse; & apud paucos illam purā & illibatam remansisse. Hanc veterum euasionem, apud Tertullianū videre licet in præscriptionibus. *Videamus,* inquit, *ne Apostoli quidem simpliciter & plenè omnem Regulæ ordinem omnibus ediderint, Ecclesiæ autem suo vitio aliter acceperint, quàm Apostoli præferebant. Omnia enim ista scrupulositatis inuitamenta inuenias prætendi ab hæreticis.* Hæc ille. Móxque respondet. *Hoc si ita est, neglexit officium Dei villicus Christi, vicarius Spiritus Sanctus, sinens Ecclesias aliter interim intelli-*

C *gere, aliter credere, quod ipse per Apostolos prædicabat.* Quod tanquam blasphemum & absurdissimum reiiciens; *Quomodo,* inquit, *verisimile est, vt tot ac tantæ Ecclesiæ in vnam fidem errauerint?* Et paulò post. *Tot millia millium perperam baptisata; tot opera fidei perperam ministrata; tot virtutes, tot charismata perperam operata; tot sacerdotia, tot ministeria perperam functa; tot denique Martyria perperam & in vacuum.* Quæ eius disputatio si tunc vix 200. post Christum annis valuit, quanto fortius & plenius post annos iam 1500. & amplius valebit? Sed hūc in modum argumentari Tertullianum & fideles omnes docuit Apostolus, qui ad probandam Resurrectionem Christi sic disputat. *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis & fides vestra. Inuenimur autem & falsi testes Dei.* Vbi tria vrget Apostolus.
Primùm prędicationem suam; id est, publicam fidem ab eo traditam sicut acceperat: de qua prius eodem cap. dixerat. *Tradidi vobis quod & accepi.* Secundò, fidem ab ipsis acceptam & eorum consensione approbatam; de qua etiam prius ibidem dixerat. *Quod & accepistis, in quo & statis.* Tertiò, Authoritatem suam Apostolicam siue Episcopalem, dicens. *Inuenimur falsi testes.* Hæc enim tria (argumentando apud fideles, sicuti in totis istis Controuersiis nos argumentamur) putat esse firmissima argumentandi genera. Nostri verò hodie hæretici eandem euasionem vsurpant, *dum paucorum esse veritatem, in multitudine autem errorem; dum semper à condito mundo maiorem hominum partem veritati restitisse; neque solum extra Ecclesiam Dei, vt Ethnicos, Mahometistas & cæteros, sed etiam in ipso cœtu qui titulum habet Ecclesiæ Dei, magnam semper esse multitudinem à veritate aberrantem* asserunt.

Ecclesia non potest deficere à prima Regula fidei accepta.

Argumentatio Apostolica. 1. Cor. 15.

1.

2.

3.

Quam quidem eorum assertionem ex ipsorum verbis in prima Controuersia produximus, eidemq; respondimus, quum ipsorum argumenta contra visibilem semper Ecclesiæ multitudinem eiusdémque perpetuitatem soluimus. Neque enim alia sunt quæ contra hoc iudicii Ecclesiastici Medium à Regula fidei sumptum disputant, quā quæ contra illas duas veræ Ecclesię proprietates disputare solent. Idcirco enim publicam Ecclesiæ fidem & consuetudinem in iudicio Controuersiarū præscribere nolūt, quia ex illorum sententia Ecclesia potest errare, *& totus mundus* (vt ait Musculus) *siue in Ecclesia siue extrà in mendacijs fluctuat*. Quæ omnia partim sunt antea refutata, partim mox in quarta Controuersia refutabuntur magis: & idcirco contra omnes eorum fraudes hoc Medium à nobis hîc positum satis stabilitum videri potest. Maximè si huc referas, quæ sub finem primæ Controuersiæ, de paucitate quam veteres hæretici semper commendabant, multis exemplis ostendimus. Ex illis enim manifestum euasit, Catholicis semper proprium fuisse, ab hac publica Ecclesiæ fide contra omnes hæreses argumentari: hæreticis autem proprium eandem declinare, & contra eam, suā paucitatem defendendo, (vt nostri hodie faciunt) omnibus modis præscribere. Atque hæc de hoc Medio in iudicio fidei, à Regula fidei, siue à tradita ac notissima totius Ecclesiæ doctrina ac consentiente sententia (quam Ecclesiæ consuetudinem vel Traditionem alij vocant) petito, longè vtilissimo maximéque necessario, hactenus dicta sunto. Nūc ad alia Media demonstranda pergamus.

Suprà lib. 2. cap. 8. & lib. 3. cap. 6.

Quare Protestantes Medium hoc à Regula fidei seu Ecclesiæ cōsuetudine aut traditione petitum respuunt.

Suprà lib. 4. cap. 14.

Infrà li. 8. ca. 12. & seq.

Quum Regula fidei proposita non persuaderet, mutuæ & consentientes Episcoporum literæ, Iudicij Ecclesiastici ad reprimendos errores in fide, Medium non incelebre fuit.

CAPVT VII.

ATQVE hoc quidē Medium à Regula fidei notissima, & consentiente fideliū omniū iudicio ac sententia petitū, tale erat, vt aliquo vel emergēte dubio, vel exoriente contradictione pertinaci seu hæretica, intra priuatos parietes vel intra saltem cuiusuis parœciæ limites ab Episcopis aliísque pastoribus adhiberi potuerit; indéque vel dubiū dissolui, vel cōtradictio non nimiū pertinax & obstinata consopiri. At verò, quū nec sic sopiri cōtradictio potuit, sed magis in publicum serpere, foràsque ad pluriū notitiam prodire partiū contradictio cœpit, erratica videlicet oue sui proprij pastoris monita spernente; animaduerto apud veteres solenne hoc & celebre fuisse, vt ad absentes vel totius prouinciæ, vel etiā aliarū prouinciarū, adeóq; totius orbis coepiscopos, literę publicę ab Episcopo loci in quo emergere hæresis cœpit scriberentur, vt cōmuni multorum patrum iudicio noua dogmatisans, qui proprii Patris iudiciū contēpserat, damnaretur. Huius rei exēpla quæ mihi occurrerunt, cōmemorabo. Alexander Alexādrinus Patriarcha, quū Arriū Præsbyterum suæ Ecclesiæ, aliósq; cū eo nonnullos, detestandam illā hæresim postea Arrianā dictā tunc primò seminantes & in vulgus spargentes, nec monendo, nec contrà disserendo, nec excōmunicando compescere potuit; primùm quidē habita 100. Episcoporum suæ prouinciæ Synodo, eos publicè damnauit. Quum autem illi nihilo meliores facti, ad alios quosdā Episcopos se conferrent, eorū quasi sub tutela venena sua semper spargentes, scripsit sollicitus & egregius pastor, ad omnes coepiscopos suos vbique gentiū positos, prolixā & eruditissimā Epistolam de hæretica sententia, & de depositione Arrij & sociorū eius, quā videre licet apud Socratē. Sic Pelagii & Cælestij doctrina in Palæstina & Milleuitana Synodis damnata, quū adhuc grassari non desineret, datis ad toti⁹ orbis Episcopos literis à Zosymo Papa, (quarū mētionē facit August. epist. 47. & li. 2. de pec. orig. cap. 21.) *magis adhuc euidēter dānata est*, vt scribit Aug. ad Hilariū. Et de hac ipsa diligētia adhibita, qua ab Episcopis Catholicis in suis locis sedentibus, subscriptiones cōtra hæresim Pelagianā petebantur, ęgerrimè ipsi Pelagiani cōquesti sunt; *illas subscriptiones simplicibus episcopis sine cōgregatione Synodi in locis suis sedentibus extortas esse* clamitantes, vt commemorat Augustin. Quibus etiam postea de hac praxi & Medio conquerentibus, eodem libro respondit. *An verò congregatione Synodi opus erat, vt aperta pernicies damnaretur? Quasi verò nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit; quum potius rarissimæ inueniantur, propter quas damnandas*

Boni Episcopi officium circa nouorum dogmatum magistros.

Hist. Ecclesi. lib. 1. cap. 3.

Epist. 94.

Lib. 4. cap. 8. cont. 2. epist. Pelag.

Cap. 12. ibidem.

A *damnandis necessitas talis extiterit, multóq; sint atque incomparabiliter plures, quæ vbi extiterunt, illic improbari damnaríque meruerunt, atque inde per cæteras terras deuitandæ innotescere potuerunt.* Hęc ille; ostendens quòd per literas ad reliquos Christiani orbis Episcopos scriptas, satis innotuerunt nouorum dogmatum seminatores vel zizaniorum potius superseminatores. Sic de Fortunato, & Fœlicissimo, aliísque Nouatianis pseudoepiscopis, factum fuisse meminit Cyprianus. Ait enim scribens ad Cornelium Papã, non solum sua, sed & plurimorum coepiscoporũ sententia condemnatos eos fuisse, cáque de re literas ad eum, aliósque fratres coepiscopos suos, missas fuisse. Hoc etiam Medio seu potius remedio, cõtra Sabellij & Anomæi sectatores, vsus est Magnus ille Basilius. *Si in istis*, inquit, *perseuerauerint, cogemur & ad alias Ecclesias acceptum damnũ proclamare, efficeréque vt à pluribus ad vos Episcopis mittantur literæ, quibus impij huius figmenti magnitudo destruatur.* Hæc ille. Sic contra Apollinarium, Eustathium & Paulinum hæreticos scripsit ad Occidentales Episcopos idem Basilius, & ait. *Quòd si plures quoque vnanimes ea decreueritis, manifestum est quòd multitudo eadem decernentium, indubitatam omnibus efficiet dogmatis susceptionem.* Hæc ille. Rationẽ quoque huius remedij quę quidem frequenter vsu venire solet, paulò ante eodem in loco præmiserat. *Quæ nos enim loquimur* (ait) *multis suspecta sunt, quasi propter priuatas quasdam contentiones, metum ac pusillanimitatem illis incutere velimus. Vos verò quãto ab illis habitatione remotiores estis, tanto plus apud plebem habetis fidei.* Ita enim sanè interdum accidit; vt controuersia de fide oborta, proprio Episcopo quasi suam causam agenti,

Non propter quascunque hæreses congregandæ Synodi.

Lib. 1. epist. 3.

Epist. 64.

Epist. 74.

Quare absentiũ Episcoporum literis commodius hæretici reprimuntur.

B aut suo vel honori consulenti vel stomacho indulgenti; non solum ab impiorũ dogmatum authoribus, sed etiam ab ipsa plebe Catholica, rudi tamen & nouis Magistris nimium plerumque credula, minus credatur. Quo quidem in casu, exterorum Episcoporum longéque absentium iudicia per literas petita & accepta, ad sopiendam controuersiam plurimùm momenti afferre possunt, & solent. Nam & sic quoque idem S. Basilius quum Arrianos resipiscentes ad pœnitentiam reciperet, faciléque sine vlla hæsitatione admitteret, hoc factũ suum quia quibusdam displicuit (vnde postea schisma Luciferianum exortum est) inde tuetur, quòd hac de re B. Athanasij Alexandrini Episcopi literas accepisset, in quibus etiam omnes tum Macedoniæ tum Achaię Episcopos eadem sentientes allegauerat Athanasius: *necessarium* videlicet (vt ait) *arbitratus, vt tanto viro, & propter fide dignam authoritatem eorum qui id decreuerant, obsequeretur*. Plena est his exẽplis historia Ecclesiastica; plena quoque SS. Patrum volumina. Nam & in hunc quoque finem literæ etiam illæ formatæ siue communicatoriæ, de quibus in prima Controuersia mentionem fecimus, multáque earum exempla protulimus, in Ecclesia Catholica diligenter in vsum receptæ sunt. Ostendit autem diligentissima hæc Maiorum nostrorum praxis, ad controuersias de fide terminandas Ecclesiæ iudicio, Episcoporum etiam absentium consulta responsa, & consentientes sententias plurimum valuisse, Mediúmque solenne & non incelebre fuisse.

Epist. 75.

Lib. 4. cap. 18.

C

Alterum Medium est, Concilia in rebus arduis celebrare: in quibus plenius & certius exercetur hæc Ecclesiæ Potestas iudicandi de fide.

CAPVT VIII.

ALIVD Medium erat, idémque longè celeberrimum; vt vel quum absentium Episcoporum consultæ sententiæ non sufficerẽt, vel etiã antequam illæ consulerentur, collecti pariter in Synodis Episcopi de re dubia deliberarent, atque communi sententia finem controuersiæ imponerent. Quamuis enim in doctrina fidei vnusquisque pastor oues docere possit & debeat, vicissimq; pastorem oues audire; tamen si vel pastor ipse aut Episcopus, nouum aliquid & à collegarũ iudicio alienum doceat, vel ouis aliqua refractariam se gerens pastori suo non obediat, vel denique aliquid arduum in dubium venit, de cuius veritate liquidò explorãda non suppetit consilium domi, in his & similibus commune Episcoporum pariter

Quare & quãdo Concilia cõtra hæreses celebranda.

collectorum iudicium, Medium est, quo ab exordio Ecclesiæ per omnes ætates & cõtra omnes hæreses, quum res ita postularet, vsa semper Ecclesia fuit tanquam tutissimo quodam adeóque in causa fidei infallibili Medio. Neque est quòd hac de re multa verba faciamus, quum res sit & per se notissima, & præterea à quàm multis hodie scriptoribus copiosè pertractata, contráque aduersariorum calumnias & insidias strenuè defensa, abundéque explicata. Pauca hoc loco breuiter & sũmatim, notabimus potius quàm ostendemus. Apostolorum tempore, quum iis qui Antiochiæ essent, Paulus & Barnabas circa obseruationem legalium satisfacere non possent, *conuenerunt Apostoli & Seniores*, id est Episcopi & Præsbyteri, *videre de verbo hoc. Non quòd de re ipsa aliquid dubitarent*, (ait venerabilis Beda) *sed vt mentes dubitantium Apostolicæ Synodi authoritate firmarentur.* Et sanè emisso super hac re Synodi decreto, finem Controuersiæ posuerunt; paritérque perpetuum & firmum posteris suis Christianis omnibus, finiendi cõtrouersias exemplum reliquerunt. Hinc sanè statim post Apostolos, contra cæteros quosuis hæreticos, eadem via (quũ alia Media non sufficerent) processum est. Circa obseruationem Paschatis, variæ habitæ sunt Synodi; Romæ sub Victore Papa, Hierosolymis sub Narcisso, in Gallia sub Irenęo Lugdunensi Episcopo, in Ponto sub Palma, Corinthi sub Bachylo: & sub aliis Episcopis alibi. Contra Montanistas diuersæ in Asia Synodi & conuentus habiti sunt. Contra Paulum Samosatenũ Antiochiæ bis coitũ est. Contra Nouatianorum sectam, Carthagini in Africa, Arelati in Gallia, & Romæ celebratę sunt Synodi. Contra Donatistas in causa Cæciliani, eisdem in locis ac pręcipuis ciuitatibus Episcopi conuenerunt. Contra Eustathium Gangræ in Armenia, cõtra Priscillianum Toleti in Hispania, contra Pelagium eiúsque sectatores in Palæstina, Carthagine, Mileto, atque etiam Constantinopoli conuentum est: *vbi* (ait Augustinus) *per competens iudicium communium Episcoporum, causa vestra finita est*, Iulianum Pelagianum alloquens. De qua etiam secta alibi dicit: *Contra Pelagianam hæresim quum fuisset diutius disputatum, etiam ad Concilia episcopalia nouißima neceßitate peruentum est.* Sic denique contra Manichæos Ancyræ, contra Archonticos Neocæsareæ, aliósque alibi in primis illis 300. aut 400. annis Episcopi conuenerunt; finémque non quidem semper ipsis hæresibus, controuersiæ tamen & scrupulo omni apud animos fidelium imposuerunt. Postremò verò, quum prouincialia hæc Concilia ad tollendam prorsus controuersiam non sufficerent, ad Concilia generalia ex toto orbe congregata itum est; de quibus hoc loco nihil attinet dicere, aut superuacaneã commemorationem texere, quum res ipsa sit passim doctis omnibus notissima, nec alia demonstratione sit opus, quàm tomis Conciliorum inspectis. Rariores tamen illæ hæreses fuerunt (vt suprà ex Augustino audiuimus) quæ ad hanc necessitatem Ecclesiam compellerēt. Quod enim de Arrianis sui temporis, Auxentio & Palladio dixit Ambrosius, *graue admodum fore, si propter duos in fide cariosos, toto in orbe essent Ecclesiæ sacerdotibus destitutæ*, sic indignum esset in quacunque hæresi reprimenda generales synodos conuocare. Affectare hoc quidē hæretici studiosè solent ad nominis sui famam propagandam, cuius rei incredibili libidine laborant, (vt rectè notauit Augustinus in libello de vtilitate credendi) non tamen hoc illis nisi ipsa cogente necessitate dandum esse Ecclesia censuit. *Iactitabant Pelagiani* (ait Augustinus) *ideò se esse victores, quia non illis datum est quale desiderabant examen. Nam hanc gloriam captabant*, (ait alibi idem Augustinus) *vt propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregaretur.* Sed respondet vtroque loco doctissimus pater *factũ esse illis cõpetens sufficiénsque iudicium*: (nimirum per prouincialia Concilia superius enumerata) *ideóque vigilantia & diligentia pastorali vbicunque illi lupi apparuerint, conterendos esse.* Et iterũ. *Dedit vobis Ecclesia Catholica iudicium quale debuit: vbi causa vestra finita est.* Tantundem hodie nostris protestantibus & cuiuscunque sectæ hæreticis responderi potest ac debet. Dedit illis Ecclesia Catholica iudicium quale debuit; non solùm in prouincialibus Synodis frequenter, vt in Moguntino, Treuerensi & Coloniensi, in ipsa Germania superiori; Mechliniensi quoque & Cameracensi in Germania inferiori; sed etiam in generali & Oecumenico Concilio Tridentino, eodémque longè doctissimo & sanctissimo.

Marginal notes: Actor. 15. — In libro. Retractat. in Actus Apost. — Niceph. lib. 4. cap. 22. Euseb. lib. 5. cap. 23. lib. 6. cap 43. lib. 7. capit. 28. Socrates lib. 2. cap. 43. Tomo 1. Concil. — *Synodus prouincialis competẽs iudicium est ad hæresim finiendam.* — Lib. 3. capi. 1. contra Iulianum. De gratia & lib. arb. ca. 4. *Concilia Generalia.* — In concilio Aquileiensi tom. 1. conc. — Cap. 14. Contra Iulianum lib. 3. cap. 1. Lib. 4. cap. 12. ad Bonifacium. — *Protestantibus hodie datum est iudicium quale debuit.*

Section letters (right margin): D, E, F

Protestan-

A *Protestantum Cauillationes & exceptiones variæ contra Concilium Oecumenicum Tridentinum, breuiter confutantur.*

CAPVT IX.

FRIVOLAS autem penéque pueriles adferunt hodie aduersarij contra grauissimum illud Concilium exceptiones. Displicere aiunt, quòd fuerit ibi Papa Pont. Rom. Concilij Caput, & præses. At in omnibus generalibus Conciliis id hactenus factum fuisse proximo capite ostẽdemus. Displicet illum esse Iudicem cum aliis episcopis, qui in hac Controuersia sint partes. Illos enim, personas esse in hac Controuersia reas. Sed hæc exceptio non solum stulta, verùm & impia est. Omniũ enim hæreticorũ est eadẽ exceptio. Nolunt præsentẽ Ecclesiam Iudicem esse, à cuius doctrina sese seiungi apertè vident. Sed hoc ipsum & solum hæreticum conuincit, quòd Ecclesiam præsentẽ Iudicem ferre non vult; quam solam in terris omnium controuersiarũ pręsentem vnaquaq; ætate & tempore Iudicem, Christus constituit; solam dico non in toto corpore suo aut quibusuis eius partibus, sed in B solis episcopis; maximéque Petri successore omnium episcoporũ principe, vt in 5. & 6. libris à nobis est demõstratum. Dispicet tertiò, quòd maiori numero suffragiorum res decernatur. Quid volunt ergo? vt paucitate aut æqualitate suffragiorum feratur sententia? Nihil enim est tertium præter id quod antea repudiarunt. At verò paucitatem stipulari, est omnium hæreticorum propriũ; vt in prima Controuersia ostendimus. Et si non sic esset, quęro quare maior in paucitate quàm in multitudine suffragiorum certitudo est? In æqualitate similiter sentientium, decerni nihil potest. Vana ergo est exceptio. Quanquam sane nec ipsa pluralitas, sed (vt ita loquar) totalitas suffragiorum concludit. Deliberatiua enim Sententia certè plurium est: definitiua autem Sententia omnium est. Nam in sententiã plurium omnes transeunt: & cõmuni omniũ cõsensu res fidei semper definitur. Deinde volũt vt ex Scriptura res decernatur. Audiò: & id nostros facere asserimus: negant illi. Quis erit arbiter, nisi quibus & nos & illi *obedire & subiacere* Apostolus iubet, *Ecclesiæ præpositi?* nisi quam *audire iubet* Saluator, *Ecclesia?* nisi de quibus dicit, *qui vos audit me audit*; Apostolorum successores? Deinde Scriptura sit Iudex. Sed illam vtraque pars prætendit, nec minus catholicus quàm hæreticus profert: illa mihi non loquitur; illa seipsam non semper exponit. Viuæ vocis interpres & Iudex desideratur. Illa, si Christiani sumus, non alia quàm ipsa Ecclesia esse potest.

[Margin: 1 — 2. — *Hoc ipsum hæreticum conuincit, quòd Ecclesiam iudicem recusat.* — 3. *De numero suffragiorum in Conciliis.* — lib. 4. cap. 14. — Hebr. 13. Matth. 18. Luc. 10. — 4.]

C Displicet adhuc magis, quod in Concilio, non ex iudicio, sed ex præiudicio & affectu contra eorum dogmata conclusum fuerit. Nam ante ipsum Conciliũ cœptum, solum Papam eos pro hęreticis damnasse, & Leonem 10. edita bulla Lutheri articulos anathemate percussisse, quin & quotãnis in bulla Cœnæ Domini idem repetere. Hoc autem Romani Pontificis iudiciũ, quasi præiudicatam sententiã sine inquisitione & examine alios Episcopos sequutos fuisse: ex consuetudine scilicet iam recepta & Traditione maiorũ magis quàm ex verbo Dei rem cõtrouersam definiẽtes. Aliis quoque maximis præiudiciis causam ipsorum à cæteris episcopis & sacerdotibus iamdudum damnatã extitisse, quia pro hæreticis ab illis iam ante Conciliũ habebantur. Æquior fortasse & iustior hęc querela aduersariorũ multis videri poterit. Sed nihil ea vanius aut etiam iniquius. Nam quum doctrina ecclesiastica, orthodoxa, christiana, nulla sit iam noua, ac ne post primam euangelij propagationẽ noua vnquam fuerit, inde consequens fit vt ad hęresim aliquam pro huiusmodi declarandam & damnandam, nulla opus sit noua definitione, sed tantùm veteris & orthodoxæ fidei (quę illa sit,) declaratione & explicatione. Quod certè nihil aliud est quàm consuetudini receptę & Traditioni Maiorum mordicus adhærere, & paribus semper vestigiis incedere. Quod & modo in Regula fidei obseruanda ostendimus, & mox in Authoritate patrum explicanda magis ostendemus. Sic in omnibus Conciliis hactenus contra hęreses collectis, nihil nouum definitũ est, sed antiqua fides stabilita de nouo, & confirmata illustriùs

[Margin: 5.]

fuit. Similiter ante Concilia collecta, contra omnes hæreses, Episcopi qui conuenerunt præiudicatam sententiam (quam ex Regula fidei & Maiorum traditione hauserant) secum attulerunt. In Concilio Niceno primo contra Arium definierunt episcopi, qui ipsum Arium ante Concilium excommunicauerant; vt Alexander Patriarcha Alexandrinus cum aliis permultis suæ prouinciæ, totius videlicet Ægypti, Episcopis in Synodo quadã Alexandrina prius collectis. Definierũt quoq; contra illum in ipso Concilio patres, quia veteres episcopos prædecessores suos ita semper sensisse animaduerterãt, vt disertè Eusebius Cęsareensis in epist. ad suos, & Athanasius quoque attestãtur. Ideóq; (vt idẽ notat Athanasius in epist. de Synodis Arimini & Seleucæ) in definitione fidei, *non scripserũt patres Niceni, visum est nobis, vt in quæstione de paschate, sed scripserũt. Sic credit Catholica Ecclesia.* Cõmemorat quoq; Theod. in suo Philotheo, *illam sententiã in Concilio Niceno obtinuisse, quæ tũc per vniuersum orbẽ vicerat, ac diuulgata fuerat fidei confessio.* Sic de seipso scribit Hilarius, se antequã de fide Nicena audiuisset, homoousion tamen & consubstantialẽ patri filium credidisse, & ex Scripturis didicisse. Quid ergo? Num propterea Ariani Niceni Concilij Iudicio ac Sententię stare non debuerunt, quia tanto cum præiudicio illi Episcopi conuenerunt? Aut quia veteri Traditioni Maiorum suorum adhæserunt? Sed amplius est; quòd in aliis omnibus Generalibus Conciliis postea cõsecutis, tanto cum præiudicio episcopi accesserunt; vt semper ante cœptũ Conciliũ Generale, Apostolica Sedes, in Rom. Pont. omnes illas hæreses, Ecclesiæ pacẽ tunc perturbantes, prius dãnauerit; idque vel Synodo Rom. priùs ea de re habita, vel Epist. ipsius Rom. Pont. ad Conciliũ de re tota conscripta, cuius doctrinã ad amussim semper reliqui patres & episcopi sequuti sunt. Sic ante Conciliũ Constãtinopolitanũ secundum, Damasus Papa collecta Romæ Synodo, Macedoniũ, Apollinarẽ, Photinũ, Sabellium & Eunomiũ condemnauit, vt patet ex epist. eius ad Paulinum Thessalonicẽsem episcopũ. Athanasius quoque Alexandrinus Patriarcha cum Eusebio Vercellensi, collecta Alexandriæ Synodo Macedonij hæresim lõge ante Conciliũ illud Generale contra illum damnauit. Sic Nestoriũ ante Conciliũ Generale Ephesinũ cœptum, damnauit Cælestinus Papa, & literis ad Cyrillum scriptis decẽ dies ad deliberãdũ Nestorio præscripsit, infra quos nisi sententiã mutaret, excõmunicationi & degradationi subiaceret. Quam sententiã sequutus Cyrillus, necessariò se cõpulsum illa Rom. Pont. epist. scribit. Cõtra Eutychetasante cœptũ Conciliũ Chalcedonense, iam pronũciauerat Leo Papa scripta longè eruditissima Epist. cõtra dogma illud hæreticũ, atq; ad Conciliũ missa, quã ita sequuti sunt illius Concilij patres, vt ne latum vnguẽ ab illa discederent. Similiter Petrum Antiochenũ prius Simplicius Papa dãnauerat, & Acacium Felix Papa, quàm Synodus Constãtinopolitana 2. Generalis quinta contra eum colligeretur. Imò hanc sententiã Rom. Pont. vniuersum Conciliũ sequutũ est. In eodem Concilio dãnati sunt Seuerus Antiochenus, Petrus Apamæarũ episcopus, Cyrus Edessæ, quos omnes etiam ante illud Conciliũ Papa Hormisda dãnauerat: vt ex epist. eius ad præsbyteros & Monachos secũdæ Syriæ patet: & etiã ex sententia Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani contra eosdem. Sic etiam Anthemiũ in eodem Concilio damnatũ, priùs dãnauerat Agapetus Papa, tum Constãtinopoli existens, quod diligenter cõmemorans Imperator Iustinianus, reuerẽter Rom. Pont. sententiã sequitur. Sic hęreticos Monothelitas, Cyrũ Alexandrinũ, Sergiũ, Pyrrhum & Paulũ Constantinopolitanos episcopos, Theodorus & Martinus Rom. Pont. collecta Synodo prouinciali ante celebratã aut celebrari cœptã Synodũ sextam Generalẽ (in qua hæc hæresis totius Ecclesiæ Iudicio dãnata fuit) publico decreto dãnauerunt. Ad ipsam quoq; Synodũ literas scripsit Agatho Papa, quibus hanc hæresim suo iudicio & præiudicio iugulauit. Sic ante Nicenã secundam Generalẽ septimam contra Iconomachos collectã, literas pręmisit Adrianus Pontifex, ad Tarasium Constantinop. Patriarchã quibus illam hæresim suo præiudicio penitus dãnauit. Sic postremo Photiũ Nicolaus primus priùs dãnauerat, quã in Cõcilio Generali octauo Constantinop. 4. condẽnaretur sub Imperatore Basilio. Deniq; contra nullos hæreticos vnquã in Concilio maximè Generali (quod postremũ est remediũ seu potius Mediũ ad hæreses reprimendas) coitum fuit, quin prius multis & maximis præiudiciis Episcopi orbis Christiani, maximè sedes Apostolica Rom. illos pro damnatis habuerint. Coierunt tamen nihilominus, vt pleniùs, vt manifestiùs, vt ad populi Christiani

Margin notes: Socrat. lib. 1. cap. 3. — Socrat. lib. 1. cap. 5. — In epistol. ad Africanos. — *In vita Iacobi Nisibensis episcopi.* — In fine libri de Synodis. — Vide Theodoretum hist. Eccles. lib. 5. cap. 10. & 11. Epist. 1. — Socrates lib. 3. cap. 5. — Vide Euagriũ lib. 1. cap. 4. — Epist. 10. ad Flauianum. — In Epist. Felicis ad Acacium Tom. 2. Conc. — Conc. Const. Gener. 5. Act. 1. — *Vide Constitut. Iustin. contra Anthimum & cæter. ibidem.* — *In vita Theodori & Martini PP.* — Con. Gen. 6. Act. 4. — Conc. Nic. 2. Act. 2. — In epistol. ad Michaelẽ Imperat. tom. 3. Concil.

Section letters (right margin): D — E — F

A Christiani ipsorúmque principũ maiorem & euidentiorẽ instructionẽ damnarẽtur;
atque vt vltimus tandẽ illi Controuersiæ finis imponeretur; audita iam & intellecta
clarissimè in Concilij decreto, vniuersæ Ecclesiæ voce; quá qui audire recusaret, non
iam pro Cristiaño amplius, sed pro *Ethnico & publicano* iuxta vocẽ Saluatoris habẽdus Matth. 18.
esset. Quo iure ergo Protestãtes hodie propter Rom. Pont. cæterorúmq; episcoporũ *Protestantium*
præiudicia contra se facta, Concilij Tridentini sententiæ ac iudicio acquiescere no- *exceptio omni-*
lunt, eodem iure prænominati omnes hæretici absoluẽtur, & Conciliis prænomina- *bus veteribus*
tis acquiescere non debuisse probabuntur. Imò, si rectè aduertimus, etiã in primo illo *hæreticis pa-*
Concilio Hierosol. ab Apostolis ipsis celebrato, nonne contra Iudaisantes christia- *trocinatur.*
nos, & legaliũ obseruationẽ baptisatis gẽtibus imponere volẽtes, iam diu ante mani-
festa praxis in contrariũ ipsorũ Apostolorũ, maximè Petri & Pauli, apertè præiudi-
cabat? Nam & antea Petrus Corneliũ cum tota domo sua baptisauerat, nullo tali iugo Act. 10.
imposito; & Paulus per multas gẽtes transiẽs & prædicans, similiter fecerat; & denique Act. 14.
disertè Apostoli in epist. Synodali ad gẽtes missa, profitẽtur sine vllo suo mãdato, no-
uos illos prædicantes & perturbatores pacis Ecclesiæ, suum nouum dogma sparsisse.
Audiuimus, inquiũt, *quia quidã à nobis exeũtes, turbauerũt vos verbis, quibus non mãdauimus*. Po- Act. 15.
stremò Petrus, quũ iam fieret magna cõquisitio, & antequã ad aliquid cõcludendum
veniretur, suam sententiã prçmittẽs tantũ causæ prçiudiciũ attulit, vt *tacẽte omni mul-* Act. 15.
titudine, Apostolorũ videlicet & Seniorũ reliquorũ (nam illi soli conuenerant) *in sen-* Epist. 11. in
B *tentiã Petri* (ait Hier.) *Iacobus primũ, móxque alij omnes præsbyteri transirent*. Quod exemplum ter epistolas
secuta posteritas, in Sedis Apostolicæ Rom. (in qua Petri Successor sedet) prçiudicatã Augustini.
sententiã contra omnes hæreses, in omnibus Conciliis, vnanimi cõsensu transiuit, vt
modo in singulis ostendimus, solo primo Niceno excepto, cuius acta ad nostras ma-
nus non venerũt. Non debuerũt ergo ex Protestantũ sentẽtia, Iudaisantes illi christia-
ni, Apostolorũ decreto acquiescere, vel propter prçiudicatã antea illorũ opinionẽ &
sententiã, vel quia Papa ille Petrus suo præiudicio cæteros traxit. Vides ergo quã sit
hæc Protestantũ exceptio non solũ vana sed etiã iniquissima, vt quæ omnibus qui ha-
ctenus extiterunt hçreticis, egregiè patrocinatur, ipsam verò fidẽ orthodoxã (si semel
admittatur) penitus pessundat & euertit. Nulla enim hæresis hactenus legitimè dam-
nata fuerit, ac ne quidem vnquã rectè ac legitimè dãnari poterit, hæc istorũ hominũ
exceptio semel si admittatur. Sed audiamus, si Papã cum suis, id est, si Eccl. catholicæ 6
episcopos de Cõtrouersiis hodie iudicare nolũt, quos demũ Iudices, quos arbitros ad-
mittent? Qui tãdem illi erũt qui in Cõcilio collecti sententiã ferant? Conciliũ enim
diu multumq; flagitarunt, Christianũ scilicet & liberũ in quo hæc dissensio tandem
cõponatur. Aiunt Conciliũ se expetere, *in quo instituatur examinatio doctrinæ iuxta verbũ* *Quale Conciliũ*
Dei per homines idoneos, non partiales. Cui illorũ voto sic breuiter respõdetur. Iam facta est *postulent Pro-*
in Cõcilio Oecumenico Tridẽtino, prolixa valdè, accurata, & diligẽtissima examina- *testantes.*
C tio doctrinæ, doctissimis viris & Theologis scientissimis vndequaq; collectis, idque
iuxta verbũ Dei, tam scriptũ in vtroq; Instrumẽto Sacrç paginæ, quã etiam non scri-
ptum. Quod quidẽ vel ipsa decreta eius Concilij Canonibus prçfixa, luculẽter osten-
dunt. Vbi liquidissimis Sacræ Scripturæ *testimoniis vniuersa* fere doctrina solidè cõfir-
matur. Imò, aiunt illi; Sacræ Scripturæ testimonia iniquissimè in alienũ sensum tor-
quentur, & causæ prçsenti nihil subseruiunt. Rogo ergo hoc loco, quã possum studio-
sissimè Protestantes omnes & singulos, quis huius rei arbiter erit, recténe illi patres,
Episcopi & doctores in Ecclesia cõstituti, Scripturã tractauerint, an non? Vos ne illi *Protestantes de*
Iudices esse vultis? At ad hoc munus vocati nõ estis. Authoritatis enim hæc res est, nõ *Concilij æqui-*
rationis aut argumenti; vt in sequentibus luce meridiana clariùs ostẽdetur. At & vos *tate iudicare nõ*
ipsi partiales estis, & cum præiudicio ad hoc examen venitis. An tertij generis Iudi- *possunt.*
cem proferre potestis? An græcos schismaticos, an Turcas an Moros inter nos & vos
hanc litẽ cõponere vultis? Verbũ Dei, dicitis, Iudex erit. Sed verbũ Dei scriptũ (quale
solũ vos intelligitis) iam vtriq; protulimus. De interpretatione, tractatione, & appli-
catione huius verbi quæritur. Accusatis Conciliũ homines superbissimi, & veteribus
omnibus hæreticis simillimi, quòd male tractauerit verbum Dei. Condemnauit vos
vicissim ipsum Cõcilium, & anathema vobis dixit, more sane omniũ hactenus Con- *Resolutio neces-*
ciliorum quòd scelerate & perniciosè animas fidelium ab auita fide abduxistis, & ita *saria circa Iudi-*
pestilenter seduxistis: nec alia magis ratione quàm verbi Dei fraudulenta corruptela. *cij Normam.*
Debetis, debetis, ô Protestantes, aut Concilio acquiescere, *Ecclesiam* in suis pastoribus

audire, Præpoſitis veſtris obedire, Epiſcopis qui regunt Eccleſiam parere, per *paſtores & doctores* D
Matt.18. Hebr.13. Act.20. Epheſ.4. 1.Tim.3. *quos Chriſtus Eccleſiæ ſuæ dedit, ædificari & conſummari*, id eſt inſtrui & doceri; *Eccleſiam pro columna & firmamento veritatis* agnoſcere; aut certè euidenter oſtendere, vos eſſe illos paſtores, illos præpoſitos, illos doctores, illos Epiſcopos Eccleſiarum, illam denique Eccleſiam, quam ſolam agnoſcere, audire, reuereri, & cui ſoli parere & acquieſcere
2. omnes oportet: aut profectò quod res eſt confiteri, vos *Ethnicos* non chriſtianos eſſe qui Eccleſiam non auditis; vos Chriſtum ſpernere, qui eos ſpernitis quos ipſe miſit,
3 Matt.18. Luc.10. vos de numero Ouiũ gregis dominici non eſſe, vos denique ad Eccleſiã Chriſtianorũ non pertinere: aut denique quartò & poſtremò, dicere vos oportet, nullam eſſe ad
4. res controuerſas in religione chriſtiana finiendas, viam & rationem: nullam eſſe diſciplinam, nullam certam authoritatem, nullos paſtores, doctores, præpoſitos, vel Epiſcopos, nullam denique Eccleſiæ ſtabilitatem aut firmitatem: ſed vt in
De Ciuitate Dei lib.18. cap.41. babylonica pholoſophorum & gentium ſapientum ciuitate factum eſt (vt egregiè oſtendit Auguſtinus) imò vt in regno ranarum fit, licere vnicuique æquè vociferari, ſentire & iudicare vt libet, ſeorſim ſapere, licenter docere, aſtruere, deſtruere, prout libet. Eligite ex his quatuor quicquid vultis. Primùm ſane faciendum Scriptura ma-
Lib.4.cap 7. & ſeq. & lib. 5.cap.16. nifeſtiſſimis verbis docet. Secundum nullo modo verum eſſe poſſe, in hoc opere demonſtrauimus. De tertio & quarto eligite quod vultis. Certè quod quarto loco diximus, etiam vobis Iudicibus erit falſiſſimum, & præterea ex primo puncto liquidò euertitur. Reſtat ergo vt tertium eligatis, quod & eſt veriſſimum. E

Sed adhuc reſpondetis, *idoneos & non partiales ad examen doctrinæ iuxta verbum Dei admitti oportere*. Sed ô inſenſati. Quis vos faſcinauit, planéque etiam communi vos ſenſu priuauit; vt non videatis vel certe (quod magis exiſtimo) vos non videre diſſimuletis, aliam hoc loco quæſtionem eſſe longè maximam, qui tandem illi idonei
Proteſtantum cæca poſtulatio. ſunt & non partiales: & quorum iudicio conſtabit, qui tandem idonei ſint. Certè ſi non partiales vultis hoc examen facere, chriſtianum orbem exire debetis. Omnes enim Chriſtiani in his Controuerſiis partiales ſunt, aut certè Chriſtiani non ſunt. Omnes inquam vel Catholicas partes tuentur, vel ad aliquam ſectam veſtram ſerio pertinent: niſi forte nec frigidi ſint nec calidi, ſed tales quos euomat Chriſtus, id eſt, è numero ſuorum longè proiiciat. Sed quis non videt hoc
Apocal.3. vos agere, homines ſcilicet minimè malos, & in quibus non eſt dolus, vt vos ipſi aut ſectarum veſtrarum primi magiſtri, pro idoneis examinatoribus habea-
Proteſtantes eſſe quoque partiales & minus idoneos. tur, & pro non partialibus? At quis vos cenſebit idoneos? Veſtri opinor principes & Magiſtratus, quos nequitia & aſtutia veſtra circunueniſtis. Quid ergò alij principes chriſtiani iudicabunt; qui veſtras hæreſes cane peius & angue meritò exhorreſcunt? Imò inter tot ſectas veſtras qui tandem idonei communi conſenſu (de communi enim & Generali Concilio agitur) omnium veſtrum erunt? An vos Lutherani Bezam pro iudice admittetis? An ex Heluetiorum pagis, comitatu *Pa-* F
latino Rheni, ex Anglia & Scotia quempiam aſciſcendum pro idoneo & non partiali putabitis? Imò vos molliores, Flaccum ne Illyricum cum ſuis Magdeburgenſibus ſociis, admittere pro idoneis voletis? vel qui rigidiores inter vos ſunt, ipſos molliores audient? Deſinite, deſinite iſtis nugis & præſtigiis orbi terrarum illudere & imponere. Id potius omni ſtudio agite & contendite, vt vbi ſit vera Eccle-
Vnicum remedium ad contẽtiones omnes ſopiendas. Vide infrà lib 8.cap.7. vſque ad 12. ſia, vbi legitimi Eccleſiarum magiſtri, præpoſiti, & Epiſcopi ſint, certò tandem & liquidò inueniatis; ac demum illorum ſententiæ & iudicio (quibus videlicet Spiritus Sanctus certò & infallibiliter promiſſus eſt, & quibus obediendum eſſe tot Scripturæ tam manifeſtè docent) ſimpliciter & fideliter acquieſcatis. Id niſi fiat, rixãdi & altercandi finis nunquã erit, vtcunq; docendo, prædicando, ſcriptitando dies noctéſque fruſtra & inaniter laboretis. Hac ſane de cauſa hoc Opus qualecunq; elaborauimus, periculum facturi, ecquid hoc vobis prodeſſe poterit: quod certè quàm maximè optamus. Certiſſimè enim niſi vera Eccleſia audiatur, quæ eſt columna & firmamentum veritatis, veritas illa quam quæritis & quam ex ſe ſola inuictam putatis, nunquam inuenietur. Veritas enim certè inuicta eſt, & neſcit cedere falſitati. Sed & non minus impia pertinacia inuicta eſt, & neſcit cedere veritati. Exemplo ſunt omnes hæretici & ipſi dæmones, qui omnes conuincuntur ſed non perſuadentur. Sed nunc ad alia.

Poſtremò

A Postremò, cauillantur Protestantes, cuiuscunque etiam generalis Concilij sententiam ac Iudicium, non esse totius Ecclesiæ Iudicium; quia nec in Concilio omnes adsunt, nec omnes qui adsunt semper consentiunt. Sed respondetur, in Concilio totam illã Ecclesiam adesse, quæ de dogmate fidei iudicandi potestatem à Christo accepit; vt in superiori Controuersia ostensum est; tam quo ad corpus Concilij lib. 5. quàm quo ad Caput lib. 6. Atque illi omnes consentiunt: licet non semper in deliberando, tamen in definiẽdo, vt antea est explicatum. Atque hinc fit vt Cõcilij Generalis sententia, sit totius Ecclesiæ sentẽtia, atque Authoritatem totius Ecclesiæ obtineat. Vnde Augustinus tum alibi, tum contra Donatistas sæpe, plenarij Concilij sententiam, totius Ecclesiæ consensionem vocat. *Antequam* (inquit) *plenarij Concilij sententia quid in hac re sentiendum esset, totius Ecclesiæ consensio confirmasset.* Et paulò post in eodem opere, Concilij Generalis decretum vocat *vniuersæ Ecclesiæ statutum.* Plenaria autem *Concilia vocat quæ ex vniuerso orbe Christiano fiunt.* Non quòd præcisè ex vniuersis prouinciis Christianis, & omnes episcopi necessariò adesse debeant, sed quia vel ex vniuersis prouinciis aliqui Episcopi, vel ex plerisque prouinciis, & multo maiori ac celebriori orbis Christiani parte, plures Episcopi in huiusmodi Conciliis conuenire soleant. Sed de Conciliorum Authoritate, & aduersariorum in contrarium cauillationibus, copiosè hodie multi scripserunt; inter quos primas fere tenet Melchior Canus Locor. Theologic. lib. 5. Nos quoque de eadem re plura postea, hoc eodem in opere, alio B loco disputabimus.

Concilij Generalis Sententia est totius Ecclesiæ Iudicium.

De baptis. cont. Donat. lib. 1. cap. 18.
Lib. 2. cap. 1. & 9.
Lib. 2. cap. 3.

Infrà lib. 11. cap. 6. & 7.

Illorum Conciliorum Iudicium est certissimum, quibus accessit Confirmatio Capitis.

CAPVT X.

CERTIVS adhuc magísque infallibile hoc Synodorum Medium est, in Iudicio fidei, siue prouinciales sint, siue etiam generales Synodi; quum à Rom. Pontifice S. Petri successore confirmatæ illæ fuerint. Ratio huius certitudinis est, quia vbi confirmatio Capitis nondum accessit, deest illa certitudo, & indefectibilitas fidei soli Petro & eius successoribus à Christo promissa, vt suprà ostensum est. Sed vt rẽ hoc loco exẽplis cõfirmemus (nam de huius capitis Authoritate diuinitus data antea satis diximus) notandum est, multas Synodos prouinciales, quę contẽpto aut neglecto hoc Capite coierũt, irritas propter eà fuisse, vt Carthaginense Conciliũ sub Cypriano neglecta Authoritate Stephani Rom. Pontificis, contrariũ decernentis. De quo Cõcilio vide Augustinũ lib. 1. C cap. 18. de baptismo contra Donatistas, & alibi sæpe. Antiochena quoque Synodus 90. Episcoporum tempore Iulij Papæ eadem de causa fuit irrita, vt refert Socrates. Mediolanensis item Synodus tempore Hilarij apud eundem Socratem lib. 2. cap. 29. Seleuciana apud eundem Socr. lib. 2. cap. 31. Nonnulla etiam generalia Concilia similiter irrita fuerunt: partim quia non sunt à Romano Pontifice conuocata, vt Ariminense, & Constantinopolitanum illud sub Leone Imperatore, quod Ephesinum tertium & Chalcedonẽse intercessit 300. Episcoporum; itẽ Synodus in Trullo habita sub Iustiniano Imperatore, falsò Synodus 6. dicta; partim quia etsi à Romano Pontifice conuocata, eiusque Legatione præsenti munita, tamen ab eo confirmata non fuerunt: vt Concilium Ephesinum 2. vulgò prædatorium dictum, vbi repugnãtibus legatis Leonis Papæ, omnes fere Episcopi Dioscoro Alexandrino hæretico subscripserunt. Causam autem quare irrita hæc Concilia fuerint, eam fuisse quam diximus, in vno aut altero exemplo ostenditur. Primùm itaque, in Antiocheno illo Concilio allegato, defectum huius confirmationis Pontificiæ disertè notat Socrates his verbis. *Sed neque Iulius Romanus Episcopus aderat, neque quenquam qui eius locum suppleret eò misit: idque cùm Canon Ecclesiasticus iubeat, non oportere absque sententia Romani Pontificis* decreta Ecclesiis sanciri,* vel vt in tripartita historia vertit hæc verba Socratis Epiphanius Scholasticus, *non oportere præter sententiam Rom. Pontificis concilia celebrari.* Hunc etiam defectum illius Synodi, Orientalibus Episcopis apertè Iulius Papa per literas expro-

Suprà lib. 6.
Multa Concilia irrita facta, quia non approbata à Rom. Pont.

Ecclesiast. histor. lib. 2. ca. 5. & 13.

* τὰς ἐκκλησίας κανονίζειν.
Lib. 2. cap. 5. & 13.
Lib. 4. cap. 9.

Lib. 2 cap. 13. brauit dicens eos (vt refert idem Socrates, atque Sozomenus) *contra leges Ecclesiæ egisse quòd illum ad Concilium non vocassent. Nam legem esse ad sacerdotij dignitatem spectantem, quæ pronunciat Acta illa irrita, esse quæ præter sententiam Episcopi Romani constituuntur.* Legem autem intelligit Iulius Canonem illum, cuius duobus in locis Socrates mentionem fecit. Idem legitur in Hist. Tripart. lib. 4. cap. 19. Hunc autem Canonem, seu legem hanc Ecclesiasticam Iulius Papa in Epist. sua prima ad Orientales (vt habetur tomo 1. Conciliorum) vocat *Niceni Concilij Canonem. Canonibus*, inquit, *in Nicæna Synodo iubentibus non debere præter sententiam Romani Pontificis vllo modo Concilia celebrari.* Quod tamen adhuc antiquius fuisse Rom. Ecclesiæ priuilegium, epistola B. Marcelli Papæ & Martyris ad Episcopos Antiochenæ prouinciæ in qua idem asseritur, manifestè ostendit. Ait enim *Apostolos constituisse, vt nulla Synodus fieret præter Romanæ Sedis Authoritatē.* Quin & idem Iulius Papa in alia sua epistola ad Orientales, quam totã in Apologia 2. Athanasius complexus est, de hoc eodem illicito Concilio Antiocheno absque eius notitia congregato conquerens: *An ignari*, inquit, *estis hanc consuetudinem esse, vt primùm nobis scribatur, vt hinc quod definiri iustũ est, definiri posset?* aliáque ibi in eam sententiã multa. Rursum Ariminense Concilium longè maximũ, tamen ea de causa nullas vires habuisse, quia à Romano Pontifice cõfirmatum non fuit, apertè in epistola Synodica Romani Cõcilij habetur, vbi sic scribitur. *Numerus Episcoporum qui erãt Arimini in vnum congregati, præiudicij vim habere non debet, cùm formula fidei ibi composita sit, non consentiente Rom. Episcopo cuius sententia præ cæteris omnibus expectanda erat.* Apud Theodoretum libr. 2. cap. 22. & apud Sozomenum lib. 6. cap. 23. Hac etiam de causa accusatur apertè Dioscorus Alexãdrinus Patriarcha in Concilio Chalcedonensi. Act. 1. non longè à Principio, *quòd Synodum ausus est facere sine Authoritate Sedis Apostolicæ: quod nunquam ritè factum est, nec ritè facere licuit.* Hæc ibi. Rursum in eodem Concilio Act. 10. apertè dicitur, *quòd missi siue legati Apostolici semper in Synodis prius loqui, & confirmare soliti sint.* Hanc etiã exceptionem, Sanctissimus Martyr Stephanus iunior dictus, contra Pseudosynodum ab Iconomachis sub Constantino Copronymo habitam, constanter protulit. *Quomodo*, inquit, *Oecumenicum istud Concilium vocari queat, quod nec Romanus Antistes (citra cuius Authoritatem nullo modo fieri potest vt res Ecclesiasticæ ad Normam dirigãtur) gratum habuit, nec Alexandrinus comprobauit, nec Antiochenus, nec denique Hierosolymitanus.* Hæc ille sanctissimus pariter vir atque doctissimus in disputatione quadam cum Iconomachis Episcopis facta. Cætera verò quæ hodie pro Conciliis habentur, à Romano Pontifice confirmata fuisse, ex paucis antiquioribus ostendemus. Nam in posteriorum ætatu Conciliis id factum fuisse, vnâ nobiscum agnoscunt aduersarij. In prima Nicæna Synodo scribunt Episcopi ad Syluestrum Papam in hæc verba. *Quicquid constituimus in Niceno Concilio, precamur vestri oris consortio confirmetur.* Tom. 1. Concil. Patres Synodi Constantinopol. generalis secundæ ad Damasum Papam in hæc verba scribunt. *His rebus omnibus tanquam legitimè secundum Ecclesiæ canones constitutis, obsecramus vestram sanctitatem, vt consentiat:* apud Theodoretum lib. 5. cap. 9. De Synodo Ephesina generali tertia, scribit Cyrillus Alexandrinus Patriarcha, illius Concilij Præses, & Romani Pontificis locum tenens, quod Cælestinus Papa *scripserit consona sanctæ Synodo, & omnia illius gesta confirmauerit.* Hæc ille. De Synodo Chalcedonẽsi generali 4. apparet in pluribus Epistolis Leonis Papæ fuisse eam (quod ad dogmata fidei attinet) ab ipso confirmatam: *Quod*, inquit, *Imperator ad omnes Episcopos Chalced. Concilij me scripta dirigere voluit, quibus quæ illic de fidei sunt regula definita firmarem, libenter impleui: ne fallax cuiusquam simulatio, sententiã meam habere vellet incertam.* Et ipsi Patres Chalcedonenses Action. 3. in Epist. ad Leonem Papam missa, hoc ab eo reuerenter petunt. *Rogamus*, inquiunt, *& tuis decretis nostrum honora iudicium, & firmitas tua filiis, quod decet, adimpleat:* Aliáque ibi in eam sententiam. Maximi autem roboris, planéque necessariam fuisse hanc Romani Pontificis confirmationem, illud euidenter ostendit; quòd cùm primùm quidem in Constantinopolitano Cõcilio generali 2. deinde huius eiusdem Concilij Chalcedonensis decreto, præferretur cæteris Patriarchis, proximo post Romanum Pontificem loco, Constantinopolitanus Antistes; tamen cùm & anteà Damasus, & pòst Leo Papa penitus hoc decretum repudiassent, vt videre est apud eundem Leonem Epist. 62. & apud Gelasium in tomo de Anathematis vinculo; tantam vim illa Romanorum Pontificum repudiatio habuit, vt quamuis priuilegium illud prædictum Constantinopolitani

Margin notes:

Lib. 3. cap. 9. *Canon Ecclesiasticus vetat decerni posse præter Rom. Pont sententiam.*

Sine authoritate sedis Apostolicæ Synodũ facere nunquam licuit.

Vide vitã Stephani Iunioris inter opera Damasceni an. 1577. edita.

Prima Generalia Concilia à Rom. Pont. confirmata sunt omnia.

Epist. 29. to. 4. operum Cyrill.

Patres Chalcedonẽses filios Rom. Pont. se profitentur.

Illustre exemplũ Confirmationis Põtificiæ quàm fuerit necessaria

nopolitani

A nopolitani Episcopi in Synodo Chalcedonensi firmatum, *Imperatoris patrocinio perma-*
neret quodammodo, (vt scribit Liberatus Archidiaconus Carthaginensis in suo Breuia- Cap.13.
rio) tamen ducentis post annis, in Concilio Constantinopolitano in Trullo, gene-
rali sexto falsò dicto, huius priuilegij noua facta fuerit petitio, vt videre est apud
Gratianum dist. 22. cap. *Renouantes:* aut saltem nouum decretum, vt in ipso concilio
habetur can. 36. tom. 2. conciliorum. Quod totum vt minimè necesse fuisset facere, si
reluctante Romano Pontifice concilium illud Constantinopolitanum primum, vel
Chalcedonense, hac in parte præualuisset; sic quia contra Romani Pontificis vo- Apud Aug. epist. 92.
luntatem præualere non potuit, ita factum est: denuóque de nouo petitum. Propter
hanc quoque confirmationis Pontificiæ authoritatem. Patres concilij Carthaginen. *Concilia Carthaginensia à Rom. Pont. confirmata.*
ad Innocentium Papam, Acta Concilij sui referunt: *vt statutis*, inquiunt, *nostræ medio-*
critatis, etiam Apostolicæ sedis adhibeatur authoritas. Quibus omnibus conciliis respondens
Innocentius Papa, cùm diceret; *Patres olim non humana sed diuina decreuisse sententia, vt*
quicquid de disiunctis remotisque prouinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, quàm ad illius se-
dis notitiam perueniret, vbi tota eius authoritate, iusta quæ fuerit pronunciatio firmaretur: & iterum Apud Aug. epist. 91. & 93.
fere tantundem in alia ad eosdem epistola repeteret; adeo visa est S. Augustino hæc
tota responsio æquissima, & nihil habere præter iustam atque legitimam illius sedis
authoritatem, vt in epist. 106. narrans ad sedem Romanam ab his conciliis gestorum
relationes factas fuisse, dicat. *Ad omnia nobis ille rescripsit, eodem modo quo fas erat, atque opor-*
B *tebat Apostolicæ sedis Antistitem.* Hæc ille. Atque hæc de Conciliorum siue generalium,
siue particularium confirmatione, à Rom. Pontifice facta, breuiter admonuisse sa-
tis erit.

Quòd in Conciliis soli Episcopi iudicent, & sententiam ferant.

CAPVT XI.

IN hoc pastorum Ecclesiæ iudicio quod in Synodis exercetur, soli
Episcopi iudicant, subscribunt, & sententias ferunt; non simpli-
ces præsbyteri, siue parœciarum Pastores siue Theologi Doctores
existant: ne quis putet ex aliis quàm Episcopis constare Synodos
posse, aut per alios Iudicij Ecclesiastici certitudinem exerceri quā
per Episcopos. Ostēdit autē quod dicimus perpetua Ecclesiæ Pra-
xis in omnibus Synodis, quæ semper (quantū ad definitionem fidei
spectat) Episcoporum tantùm fuit. Hanc sanè ob causam, in Concilio Chalcedo-
nensi cùm clerici inferiores se immiscerent, à Patribus clamatum est, *Synodus Episco-*
C *porum est, non Clericorum: superfluos foras mitte.* Act. 1. Et rursum. Act. 5. eiusdem concilij
refertur, quòd in Constantinop. illo Concilio sub Leone Imperatore, præsidente
Flauiano rogatus quidam præsbyter à Dioscoro hæretico vt subscriberet, respondit:
non est meum subscribere: Episcoporum tantùm est. Probatur præterea quod diximus ex of-
ficio & iurisdictione Episcopali, quod proprium est docere & Euangelium prædica- *Episcoporum est propriū docere.*
re: non ita sacerdotis, quatenus sacerdos est: vt in ordinatione vtriusque patet. Sacer-
dos autem si docet, non nisi authoritate ab Episcopo accepta id facit; vt videre est
in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. cap. 3. vbi prohibentur sacerdotes omnes,
vel publicè, vel priuatim prædicare, sine authoritate ab Episcopo habita. Hanc sa-
nè ob causam sic distinguit Dionysius Areopagita inter Episcopum & sacerdotem, Ecclesiastic. hierarch. cap. 5. par. 1.
vt vocet sacerdotes *illuminantes*, quia sacramenta administrant, Episcopos *perficientes*,
quia docent. Interfuerunt tamen & interesse possunt conciliis Præsbyteri, & Do- *Quomodo Doctores intersunt Conciliis.*
ctores: sed vt id quod fidei est, per scientiæ Theologicæ disciplinam illustrent,
explicent, & contra aduersarios defendant; non vt fidem ipsam quæ sit definiant:
id est, vt consultores non vt iudices; & vocem habentes deliberatiuam, non defi-
nitiuam. Laici quoque Primarij viri intersunt, sed non aliter quàm vt testes, exe- *Quare Laici vocantur Iudices in Conciliis.*
cutores, ac defensores concilij. Nam etsi in quibusdam Conciliis iudices vocan-
tur, vt passim in Concilio Chalcedonensi, tamen non in fide definienda, sed in tu
multibus compescendis, & pace conseruanda, conciliique sententia promulganda

& executioni mandanda, hoc iudicium exercuerunt, vt clarè patet ex Actis ipsius D Cócilii Chalcedonensis. Exemplum vnú aut alterum subiiciá. *Quum legeretur* (quod in alio concilio factum fuerat:) *Magnificentißimus & gloriosiß. Patricius Florentius dixerat Qui non dicit ex duabus Naturis, & duas naturas non dicit rectè* (quæ erat propositio quasi fidei definitiua) *Magnif. Patricius dixit. Hanc interlocutionem non dixi. Neque enim eram idoneus dicere.*

Action.3.

Nempe quia homo laicus erat, licet vnus ex iudicibus. Rursum in eadem Synodo cótra Dioscorum hæreticum, qui in sua causa examinanda, Laicos illos Iudices interesse postulauit dicitur. *Quando quædam regularia examinantur, neque Iudices, neque aliquos laicos interesse oportet.* Idem videre licet de Palladio hæretico Aquileiensi, quem laicorum præsentiam postulantem, statim damnauit Ambrosius. Denique ex verbis Theodosij iunioris de Candidiano Comite ad Concilium Ephesinum 3. misso, (quę suprà produximus) idem de horum Iudicum in conciliis officio ac munere, euidenter constat.

Vide Concil. Aquileiense tom. 1. Conciliorum.
Suprà lib. 5. cap. 18.

Sanctorum Patrum Judicium, quantùm & quo modo valeat iu iudicio fidei. Vbi & prima causa ostenditur, eo quòd Ecclesiarum Magistri & Pastores ipsimet, dum viuerent, erant.

E

CAPVT XII.

ECCLESIAE potestas & iudicium circa fidei dogmata, in sanctorum patrum qui ab Ecclesia recepti sunt, testimoniis, plurimum versatur, certóque & salubriter exercetur. Intelligimus autem, pro Medio Ecclesiastici Iudicij Sanctorum Patrum authoritatem tunc valere, quando vel omnes idem loquuntur, vel magna pars (reliquis aut non repugnantibus, aut de re controuersa nihil, vt sæpe fit, scribentibus;) quæsitæ veritati testimonium perhibet: si tamen eius generis veritas est, quæ ad communem fidem spectet, vel sit alioqui ad credendum necessaria. Nam de his quæ absque iactura fidei ignorari possunt, vel subtiliora quædam sunt, & à doctis viris ratione & arte inuestiganda, alia ratio est. In his enim, vt *salua fidei compage doctißimi & optimi regulæ Catholicæ defensores interdum dissentiunt*, quemadmodum dicit Augustinus, lib. 1. contra Iulianum, sic etiam aliqui patres aliquid interdum veritati repugnans docere possunt. Cuius rei exempla non desunt. Sed illa euentilare, magis ad impium semen Chanaan, quàm ad pios Ecclesiæ filios pertinet. Quæstiones autem huiusmodi præter fidem multas enumerat Augustinus, vt *vbi sit paradisus, vbi nunc Elias & Enoch, quot sint cæli, cur antiqui homines tam diu* F *vixerint*, & similia contra Cælestium & Pelagium, sic concludens. *Quis non sentiat, in his atque huiusmodi variis quæstionibus, siue ad obscurißima opera Dei, siue ad scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile est, & multa ignorari salua Christiana fide, & alicubi errari sine aliquo hæretici dogmatis crimine?* Hæc ille. Demonstrari autem hæc Sanctorum Patrum Authoritas variis potest rationibus, eísq; sane validissimis. Tribus autem tantùm ex causis id à nobis demonstrabitur. Primú quia Sancti Patres, Episcopi aut sacerdotes in Ecclesia fuerunt, ideóque quod de rebus fidei dogmaticè, & ex docendi proposito atque instituto scribunt, etiam ex Episcopali Charismate & sacerdotali authoritate scribunt, tanquàm Ecclesiæ Magistri & pastores: vt si illi à publica fide aberrauerint, sequatur tot Ecclesias & greges dominicos quot illi olim rexerunt, à fide quoque aberrasse. Hanc causam diligentissimè disputatores Orthodoxi semper annotarunt. *His in Ecclesia Præsbyteris*, ait Irenæus, *obaudire oportet, qui cùm Episcopatus successione acceperunt charisma veritatis certum.* Itaque ille Polycarpi, Papiæ, aliorúmque testimoniis diligentissimè vtitur. Notat Ruffinus in historia sua Ecclesiastica de S. Basilio & Gregorio Nazianzeno, quòd *adolescentes quũ essent, & sacris studiis operam dare cæpissent; earum*, inquit, *intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & authoritate hauriebant: eorum sane quos ex Apostolica successione, intelligendi regulam suscepisse constabat.* Hæc ille. Quæ postrema verba de *intelligendi regula ex Apo-*

Quando Patrũ Authoritas valet.

In qua materia Patrum Authoritas firma censetur.

De peccato Origin. lib. 2. cap. 23.

Prima ratio Authoritatis S. Patrum quia Episcopi aut Sacerdotes fuerunt.

Irenæus li. 4. cap. 43.

Lib. 1. cap. 3.
Ruffinus lib. 2. cap. 9.
Intelligẽdi Regula ex Apostolica successione.

A *ex Apostolica successione accepta*, multum sunt annotanda. Hoc est enim dicere, quòd
quatenus Ecclesiarum Magistri, ea quæ sunt fidei intelligendi Regulam & Normam
assequuti fuerant. D. August. cùm contra Iulianum multos patres citasset, hoc vrget
plurimùm quòd Episcopi essent. Hilarium enim cùm citasset, *Catholicus*, inquit, *loqui-* Augustinus.
tur insignis Ecclesiarum doctor loquitur: Hilarius loquitur. Hæc ille. Idem cùm multos Epis- Lib. 2. cont. Iul.
copos lib. 1. citasset, tandémque etiam S. Hieronymi testimonium citare vellet, inquit.
Nec S. Hieronymum quia præsbyter fuit, contemnendum arbitreris. Sed de Episcopis postea
dicit sub finem: lib. 2. *Isti Episcopi sunt docti, graues, sancti in quibus inuenire non potes quod
spernas*. Denique addit. *Talibus Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pasto-
ribus, nutritoribus creuit*. Sic cum Eunomius præcedentium Episcoporum sententias
sibi præiudicare nollet, respondet Basilius. *Nullam ergo rationem dignitatis eorum facie-* Basilius lib. 1.
mus, qui omni spirituali gratia claruerunt? Sic Gregorius Nazianzenus. *Nobis*, inquit, cōtr. Eunom.
satis est quòd nemo ex his qui diuino numine afflati fuere, ex patribus illis & Magistris nostris, hanc Nazāzenus. Lib. 2. de
sententiam hactenus vel pronunciauit, vel pronunciatam approbauit. Hæc ille. Sic deni- Theolog.
que Eusebius Cæsariensis rationem suis reddens, quare Niceno Concilio contra Ar-
rium consensisset: *Nos*, inquit, *Concilio consensimus, quoniam & priscorum Episcopos aliquos* Eusebius hist. tripart.
conscriptores eloquentes & nobiles, nomine consubstantialis olim vsos fuisse agnouimus. Hæc ille. lib. 2. cap. 11.
Nec dissimiliter Athanasius in libello pro decretis Nicenæ Synodi: Cùm enim vete- Athanasius.
res Episcopos produxisset, Concilium Nicenum antegressos, concludit his verbis.
B *Ecce nos demonstrauimus, istiusmodi sententiam à patribus ad patres, quasi per manus traditam* *Qui Patrum testimonio carent*
esse. Vos autem noui Iudæi & discipuli Caiphæ, quos verborum vestrorum patres ac maiores demon- *sunt noui Iudæi*
strabitis? Hæc ille versus finem libri. *& discipuli Caiphæ.*

Concilia quoque seu generalia seu particularia in id semper diligentissimè incu- *Conciliorū praxis.*
buerunt, vt præsentem controuersiam ex patribus qui Episcopi in Ecclesia extitis-
sent, definirent. Sic in Concilio Niceno primo factum esse ex Eusebio iam audi-
uimus. Idem quoque meminit Athanasius in Epist. ad Afros apud Hist. Tripart. & Lib. 2. cap. 7.
apud Theodoretum. *Episcopi*, (inquit Athanasius) *non suopte ingenio verba excogitantes*, Lib. cap. 8.
sed à patribus petentes testimonia, sic scripserunt. Móxque Episcoporum Romani & Alexan-
drini sententias ante annos 130. profert. Sic in Concilio Ephesino contra Nesto-
rium in Epistola ipsius Synodi, cùm ad fidei definitionem veniunt, sic loquuntur.
*Sequentes itaque omnium sanctorum Patrum confessiones, quas loquente in eis Spiritu Sancto pro-
tulerunt, & intentioni eorum æquis vestigiis inhærentes, profitemur, &c.* Eadem prorsus for-
ma verborum vtuntur Patres Chalcedonenses Action. 5. & 6. Idem in Concilio Ge-
nerali 6. Act. 10. & in Generali 7. Act. 2. copiosissimè factum est. Quis ergo
Christianus deinceps ambigat in Controuersia de fide eos iudices sequi, quos tot Sa-
crosancta Concilia sequuta fuisse videmus? Quòd si quis de ipsorum Patrum diligen-
tia in citandis semper præcedentibus Episcopis, contra sui temporis hæreticos, plu-
C ra cupit testimonia, percurrat Augustinum libro primo, & secundo contra Iulia-
num, qui fere totus ex Episcoporum præcedentium testimoniis conflatur. Theodo- *Patrum ipsorū*
reti Dialogus primus magna ex parte, secundus verò totus, & media pars tertij ex so- *praxis.*
lis Episcoporum præcedentium testimoniis contra Apollinaristas consistit: & hoc
nomine eos subinde commendat, *quòd magna orbis terrarum lumina fideíque Principes es-
sent*. Item *Ecclesiarum doctores*, principio libri tertii. Basilius quoque in libro de Spiri- Lib. 1. fere in
tu Sancto capite vigesimo nono, contra Eunomianos idem studiosissimè facit. Item fine.
Hieronymus in fine Apologiæ contra Iouinianum, Cyrillus Alexandrinus in Apo-
logetico contra Orientales, post Anathematismum 8. Leo Magnus contra Nestorij Epist. 98. cap. 5.
& Eutichetis hæreses. Obserua autem quòd non alios Patres, vel Concilia prædi-
cta vel citati patres isti omnes citarunt, quàm quos hodie veneramur, & citare sole-
mus, exceptis his quorum libri postea interciderunt.

Secunda ratio Authoritatis patrum, quia testes sunt fidei illius Ecclesiæ in qua scripserunt.

CAPVT XIII. D

ALTERA ratio cur Patrum iudicium sit Ecclesiæ iudicium, vel Iudicij Ecclesiastici certum medium hæc est, quod quæ illi in quæstione fidei tradunt, & loquuntur, ex fide Ecclesiæ cuius membra erant, loquuntur: ideóque testes sunt illius fidei, quæ illo tum loco ac tempore per Ecclesiam recepta erat. Et hæc ratio etiam ad alios quosuis in Ecclesia Dei scriptores Catholicos, non Episcopos se extendit; ipsorúmque authoritatem confirmat, quatenus testimonium adferunt publicæ fidei: *vt in ore duorum aut trium testium stet omne verbum.* Hoc etiam diligenter & frequenter dum Patres ipse citat, notat, atque vrget S. Augustinus. Cùm enim Gregorium Nazianzenum citasset, sic Iulianum alloquitur. *An tibi parua in vno Gregorio Episcoporum Orientalium videtur authoritas? Est quidem tanta persona, vt neque ille hoc nisi ex fide Christiana omnibus notissima diceret, nec illi eum tam clarum haberent atque venerandum, nisi hæc ab illo dicta ex regula notissimæ veritatis agnoscerent.* Hæc ille libro primo, contra Iulianum. Quæ verba plurimum expendenda sunt: & quod de vno illo Patre dixit, de omnibus sanctis Patribus intelligendum. Rursum lib. 2. contra eundem, cùm plurimos Patres allegasset, hoc nomine eorum iudicium commendat. *Hoc*, inquit, *probauimus Catholicorum authoritate Sanctorum. Tales quippe ac tanti viri, secundum Catholicam fidem, quæ vbique toto orbe diffunditur; hæc vera esse confirmant.* Et E iterum paulò pòst. *Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt.* Rursum lib. 1. contra Iulianum cùm Hieronymum citasset, non vt vnius hominis verba vrget, sed, *hic vir* (ait) *omnes vel penè omnes, qui ante illum ex vtraque parte orbis de doctrina Ecclesiastica scripserant, legit: nec aliam de hac re tenuit prompsítque sententiam.* Hæc ille. Iterum quoque de peccatorum meritis & remissione. lib. 3. cap. 6. cùm eundem Patrem citasset: *hunc*, inquit, *doctissimum virum si facile interrogare possemus, quàm multos vtriusque linguæ diuinarum scripturarum tractatores, & Christianarum disputationum scriptores commemoraret; qui non aliud ex quo Christi Ecclesia est constituta senserunt; non aliud à maioribus acceperunt; non aliud posteris tradiderunt?* Et iterum cap. 7. *Hæc ideo ex illo commemoraui, non quòd disputatorum quorumlibet sententiis tanquam Canonica authoritate nitamur, sed vt appareat ab initio vsque ad tempus præsens, quo ista nouitas exorta est, hoc de Originali Peccato apud Ecclesiæ fidem summa constantia custoditum esse.* Rursum eodem libro capite quinto, cùm Cyprianum citasset; *vides*, inquit, *quanta fiducia ex antiqua & indubitata fidei regula vir tantus ista loquatur?* Sic alio in loco pugnans pro gratia contra eosdem Pelagianos; *De sanctorum* (inquit) *literis qui scripturas annos fama celeberrima & ingenti gloria tractauerunt, aliqua documenta proferam: non quo canonicis libris à nobis vllius disputatoris æquetur authoritas, &c. sed vt sciant omnes, à nobis rectam & antiquitus fundatam Catholicam fidem, aduersus recentem Pelagianorum præsumptionem, defendi.* F Hæc ille libro quarto, capite octauo ad Bonifacium. Sic apud Basilium in libro de Spiritu Sancto cap. 29. citatur Dionysius Alexandrinus, non ex mente sua loquens, sed, *forma*, inquit Basilius, *reguláque à senioribus, qui ante nos vixerunt, accepta; illis congruenter loquimur.* Nec aliter Theodoretus Ioannem Chrysostomum producturus: *An non*, inquit hæretico, *hunc putas Apostolicam fidei seruasse regulam?* non aliter videlicet eius testimonio vsurus. Sic denique (vt finem commemorandi faciamus) notat Socrates quum in Concilio Alexandrino & de Spiritus Sancti. diuinitate, & de Christi anima cum homine assumpta disputatum esset, non aliter hoc factum fuisse, quàm (inquit) *sicut antiquis viris Ecclesiasticis visum fuit. Non enim nouam aliquam religionem excogitare, ínque Ecclesiam introducere, sed quæ ab initio traditio Ecclesiastica præscripserat, & sapientes Christiani certis rationibus inquisiuerant, stabilire voluerunt. Atque ad hunc modum veteres omnes de hac re disputarunt scriptísque prodiderunt ad posteritatem: Irenæus, Clemens, Apollinaris, Serapion, Origenes quoque, non quasi primus eius sententiæ Author, sed mysticam de ea Ecclesiæ traditionem interpretatus.* Hæc Socrates. Ex hac itaque consideratione, quòd non suam sed Ecclesiæ fidem Patres referunt, meritò apud fideles Authoritatem habent.

Math. 18.

Patres de fide non loquuntur, nisi iuxta Regulam fidei notissimam.

S. Hieronymi laus ex ore S. Augustini.

Quare Catholici antiquos Patres auidè citant.

Dialogo 1.
Hist. eccles. lib. 1. ca. 5.

A

Tertia ratio, quia patres & lumina Ecclesiæ fuerunt, ab ipsa Ecclesia pro talibus approbati & recepti.

CAPVT XIIII.

TERTIA causa quæ patrum authoritatem necessariam facit, & Iudicij Ecclesiastici firmum Medium constituit, ea est; quòd eos pro patribus, & magistris, & luminibus Ecclesiæ, vniuersa Christi Ecclesia semper suscepit & venerata est. Sic enim fit vt eorum iudicium, totius Ecclesiæ sit iudicium. Nam quemadmodum veterum hæreticorum scripta ideo omnia perierunt, nec illi pro patribus haberi potuerunt; quia Ecclesia Dei & ipsos & ipsorum scripta damnauit, atque aboleuit; sic contrà Sanctorum patrum scripta ideo ad nos vsque peruenerunt, & ideo ipsi pro patribus hodie habentur, quia Ecclesia & ipsos, & ipsorum scripta conseruauit, & approbauit. Ex cuius causæ consideratione Gregorius Magnus: *Liquet*, inquit, *quòd Arrius, Photinus, Macedonius, multique his similes, docendo atque suadendo conati sunt patres videri: sed errores eorum sancta vniuersalis Ecclesia districta seueritate diiudicans, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos eiusdem gregis vnitatem dissipantes damnat.* Hæc ille. *Quare veterũ hæreticorũ scripta non extant.*

B Sic etiam de multis Hæresiarchis notat eleganter Vicentius Lyrenensis, & inter cætera de Apollinari dicit. *Longum est vniuersa commemorare, quibus profectò summis ædificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset, nisi prophana illa hæreticæ curiositatis libidine nouum nescio quid inuenisset, &c.* Tantundem de Origene cap. 23. & de Tertulliano cap. 24. docet. Scilicet hos viros propter ingenij magnitudinem, scriptorum eruditionem, eloquentiæ celebritatem, *pro patribus Ecclesiæ haberi potuisse, nisi à veritatis regula excidentes, ab ipsa Ecclesia reprobati fuissent.* Hæc ille. Idem de Origene obseruauit Theophilus Alexandrinus in lib. 2. Paschali. *In tantum*, inquit, *seipso magistro intumescens, vt non imitaretur humilitatem Pauli, qui cum prioribus Apostolis contulit Euangelium, ne in vacuum curreret.* Idem de Tertulliano notat quoque Hilarius. *Consequens*, inquit, *error hominis, detraxit scriptis probabilibus Authoritatem.* Denique hac de causa Gelasius primus Pontifex doctissimus in Synodo 70. Episcoporum, nominatim qui scriptores pro Patribus Ecclesiæ habendi & legendi essent, qui pro Apocryphis respuendi, (facta diligenti authorum enumeratione) definit. Vide eius hac de re decretum tomo 2. Concil. Et hoc sane in sensu hácque de causa D. Augustinus, quum Cyprianum, & Ambrosium contra Pelagianos citasset, *Ecce*, inquit, *sancti & docti viri, fama totius Ecclesiæ constante Catholici.* Est ergo SS. Patrum authoritas validissima, quia non temere aut pro cuiusque arbitrio, sed ex ipsius Ecclesiæ maturo iudicio, perpetua & generali consensione, pro Patribus habiti sunt, quos hoc nomine hodie veneramur.

Moraliu m lib. 20. cap. 7. In libello contra prophanas Nouitates cap. 6.

Can. 5. in Matth.

Lib. 4. cap. 11. cõtra 2. epist. Pelag.

C

Cauillationibus Protestantum contra SS. Patrum Authoritatem, respondetur.

CAPVT XV.

HÆRETICI hodie seu Protestantes (synonyma enim hæc sunt) leuissimas ob causas grauissimam hanc authoritatem respuunt. Nam interdum homines eos fuisse, proindéque & falli & fallere potuisse disputant: aliquando etiam in certos errores, præcipuos eorum lapsos fuisse; multáque tum aliis, tum sibi ipsis repugnantia scripsisse, criminantur. Alij non plus eis tribuendum esse arguunt, quàm ipsimet Patres sibi tribui postulant. Et hoc in loco varias Augustini sententias producunt, quibus ille suis scriptis non aliter fidem haberi postulat, quàm quatenus vel ex Scriptura Sacra, vel ex euidenti ratione sententiam suam confirmauerit. Postremò solas scripturas audiendas esse in causa fidei, non patres, non homines clamitant. Ad hæc quatuor Capita, omnia quæ contra patrum authorita-

Respons. ad 1. tem disputant, referri possunt. Nos verò singulis breuiter respondendo, dicimus ad D
primum : non asseri hîc patrum authoritatem, vt homines erant, sed vt Episcopi &
Pastores erant à Christo in Ecclesia sua constituti : sicuti prima ratio docuit. Quo
in genere si errare potuerunt, omnes quoque Ecclesiæ quas illi variis tempori-
bus ac locis rexerunt, errauisse quoque probabuntur, Christúsque suæ Ecclesiæ de-
fuisse, & curæ ac prouidentiæ disertè repromissæ, non satis fecisse videbitur. Rur-
sum vt homines in arduis quibusdam rebus errare potuisse, & interdum cespitasse
non diffitemur, sed vt Catholicos perfectos, & spirituales homines in fide publica
non errauisse asserimus : Quam distinctionem ex Apostoli verbis colligere licet. Ait
Philipp. 3. enim. *Qui ergo perfecti sumus*, id est, Spirituales & Magistri Ecclesiarum, vt alibi expli-
cuimus, *hoc sentiamus* : *Et si quid aliter sapitis*: hoc est, si vos qui perfecti estis, interdum
Patres in fide publica non errant. à vero aberratis, *& hoc vobis Deus reuelabit.* Nam ne per illa verba, *aliter sapere*, à fide pu-
blica recedere, intellexisse videretur; & præterea vt ostenderet quibus tandem Deus
reuelare vellet aliter sapientibus, addit *veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus,
in eadem permaneamus regula*; Hoc est. Qui iam peruenimus in regulam fidei, & in regu-
la fidei idem sapimus, quicquid sit de arduis illis & ambiguis, in quibus interdum
De baptismo lib. 2. cap. 5. aliter sapimus, quàm oportet, aut quam veritas habet, saltem in hac regula fidei per-
maneamus. Sic enim fiet, vt & illa alia nobis diuinitus reuelentur; atque ita plenissi-
Patrum error est tantum humana tentatio. mè idem sapiamus. Explicat hoc totum Augustinus contra Donatistas. *Plerunque*, in-
quit, *doctioribus minùs aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis charitas comprobetur*: & E
paulò post. *Homines sumus. Vnde aliquid aliter sapere quàm se res habet humana tentatio est. Ni-
mis amando sententiam suam, ad schismatis vel hæresis sacrilegium peruenire, diabolica præsumptio
est. In nullo aliter sapere quàm res se habet, Angelica perfectio est.* Hæc ille. Sic ergo patres ho-
mines sunt, non vt in ipsa notissima regula fidei, sed vt in aliquibus rebus arduis, vel
etiam dubiis, quarum nondum est explorata & eliquata veritas, aliter interdum sa-
pere possint, quàm se res habet. Talem seipsum esse Augustinus agnoscit Epist. 48. &
Suprà cap. 11. contra Faustum lib. 11. cap. 5. & in talibus diuersa diuersos sentire posse, libro primo
contra Iulianum docuit: vt suprà citauimus. Ideóque prudenter monuit Vincentius
Lyrinensis, *antiquam SS. Patrum sententiam non in omnibus diuinæ legis quæstiunculis, sed solùm,
aut certè præcipuè, in fidei regula inuestigandā esse*: in lib. contra prophanas hæresum noui-
Respōs. ad 2. tates cap. 39. Quod etiam propterea, signanter suprà in huius Medij demonstratione,
expressimus. Ad secundum dicimus, etsi quidam ex patribus in aliquos errores lapsi
fuerint, tamen hinc eorum authoritati à nobis hîc positæ, nihil propterea detrahi.
Non enim omnibus eorum dictis hæc authoritas datur, sed quatenus vel Ecclesiæ pu-
blicam fidem referunt, vt in secunda ratione ostensum est; vel ab Ecclesia Dei rece-
pta & approbata sunt, vt in tertia ratione ostensum est. Sic exempli gratia B. Cypria-
ni scripta in his quæ circa Baptismum hæreticorum iterandum scripsit, authorita-
tem non habent, sed in cæteris omnibus in quibus & Catholicæ fidei consentanea F
scripsit, & à Catholica Ecclesia approbatur. Idem de Tertulliano, & Origene, & aliis
dixeris. Idem quoque de SS. Patrum, quas dicunt, repugnantiis iudica. Nam aut sin-
De repugnātiis SS. Patrū. gulariter aliquid loquuntur, cæteris contrarij, & sic eorum dicta Authoritatem non
habent, vt suprà est explicatum; aut apparentes tantùm, & in specie, non veræ repu-
gnantiæ sunt. Tales autem repugnantiæ etiam in ipsis S. Scripturis, & earum Autho-
ribus, satis multæ apparent : vt propterea de consensu Euangelistarum libros scri-
pserit S. Augustinus, & de concordia locorum in specie repugnantium, quàm pluri-
mi plurima scripserint. Nec tamen propterea vel cum paganis omnes, vel cum hæ-
reticis certas Scripturas reiicimus; vel denique cum Protestantibus patres in vniuer-
sum conculcamus. Debebant autem certè Protestantes, si pietate Catholica patres
legerent; non si quid incommodè aut durius dictum animaduerterent, eos propterea
vel omnes, vel aliquos statim penitus reiicere; tanquam homines scilicet, nihil
videlicet Diuinum, nihil diuini Spiritus aut authoritatis diuinæ in se habentes; sed
quum per tot ætates in vniuersa Ecclesia, apud omnes fideles, tanquam lumina, Ma-
gistri, Doctores, & (vt proprio quasi vocabulo nuncupantur) Patres habiti fuerint,
eorum dicta omni studio & industria, in optimam partem interpretari. Quemadmo-
dū profectò in prophanæ disciplinæ studio, vniuscuiusque artis Authores celebres, si
quem forte nodum scripto reliquerint, non propterea vt imperiti reiiciuntur, sed
magno

A magno conatu magnáque interpretum laude, ab illius artis sectatoribus exponuntur. Hoc ideo fit quia in precio, & veneratione habentur, quia diliguntur & coluntur à suis Authores huiusmodi. Hæretici autem omnes quia Ecclesiam non diligunt, inde fit vt Ecclesiæ magistros quauis data occasione, lacerent potius & repræhendant, quàm in eorum dictis dexterè & commodè exponendis laborent. Sed ostendunt hoc ipso, filios se & membra Ecclesiæ non esse, nec ad eam societatẽ pertinere, cuius illi celeberrimi viri, Patres & doctores habentur. Exemplo rem totam illustrabimus, ex Augustino desumpto, qui sic scribit. *Si Virgilium*, inquit, *odissemus, imò si non eum priusquàm intellectus esset, maiorum nostrorum cõmendatione diligeremus, nunquam nobis satisfieret de illis eius innumerabilibus quæstionibus, quibus Grãmatici agitari & perturbari solent. Nec audiremus libenter, qui cum eius laude illas expediret, sed illi faueremus, qui per eas illum errasse ac delirasse conaretur ostendere. Nunc verò quum eas multi ac variè pro suo quisque captu aperire conentur, his potißimũ plauditur, per quorum expositionẽ melior inuenitur poëta.* Et paulò post *Quantum erat vt similẽ beneuolentiã præberemus eis, per quos locutũ esse Spiritum Sanctũ, tam diuturna vetustate firmatũ est?* Hæc ille. Quæ etsi de Scripturæ Authoribus loquatur, tamen quia & in Ecclesiarũ episcopis ac magistris (quales hi patres fuerunt) Spiritus S. etiam loquitur, ídq; plane infallibiliter, licet diuerso gradu, vt in proxima Cõtrouersia explicabitur, de SS. quoq; patribus verissimè intelligẽda sunt. Quo autẽ res adhuc dilucidior fiat, vt documenti huius exemplũ ex Augustino deprompsimus, ita etiam & praxis seu rei B gestæ in hoc genere exemplũ ex eodem proferetur. Etenim lib. 6. de Trinit. sic scribit. *Quidam quum vellet breuißimè singularũ in Trinit. personarũ insinuare propria; æternitas*, inquit, *in patre, species in imagine, vsus in munere.* Quæ verba quum paulò durius & incõmodè dicta illi viderentur, sicuti verè se res habet (nam, vt cętera taceam, æternitas patri propria non est, propriè loquẽdo, sed tribus personis æqualiter cõmunis,) tamẽ quia celeberrimi in Ecclesia doctoris, S. Hilarij videlicet verba erant, omni studio conatur ea cõmodè exponere. Subiũgit enim. *Et quia nõ mediocris Authoritatis in tractatione Scripturarũ, & assertione fidei vir extitit, (Hilarius enim hoc in libris suis posuit) horum verborum, id est, patris & imaginis & muneris, æternitatis & speciei & vsus, abditã scrutatus intelligentiã quantũ valeo, non eum secutũ arbitror in æternitatis vocabulo, nisi quòd pater non habet patrem de quo sit*, &c. vbi sic diligenter tantum doctorẽ exponit, vt eius verba ad sensum aliquẽ commodũ trahat, non vt eius ignorantiã aliquam vel errorem traducat. Idq; (vt dicit) eam sane ob causam, *quia magnæ Authoritatis vir erat*, &c. Hîc omniũ lectorum ęquitatẽ appello, satiúsne sit & Christianæ modestiæ atque etiã prudentiæ cõuenientius, in dictis aliquorũ Patrum incõmodis seu (vt videtur) erroribus, tanti Patris exemplo, eorũ intelligentiam abditam scrutari, & cõmodè exponere; quàm cùm protestantibus hodie, vel ea temerè ventilare, taxare, virguláq; censoria notare; vel etiã propterea Patres ipsos, vt homines & humana tantũ (quæ fallax est) prudẽtia valentes, ab omni penitus Authoritate deijcere, fide ac testimonio spoliare. Ad 3. dicimus, primũ ipsorum Patrũ modestiã & C humilitatẽ, qua suis scriptis authoritatẽ demunt, nihil præiudicij afferre; sed contrà magnã vim habere ad eorũ authoritatẽ comprobandã. Nam si aliter fecissent, & sibi credi postulassent (quod impudẽtissimè fecit Lutherus faciúntq; alij protestãtes) vtique vel pro vanis, vel pro suspectis eorũ scripta meritò haberẽtur. Deinde etiam dicimus iam iudicasse Ecclesiã Dei, vtrũ eorum scripta sint scripturis & rationi cõsentanea an non: vt 3. ratio docuit. Hoc autẽ iudiciũ non esse penes vnumqueq;, vt pro suo priuato iudicio vnusquisq; Patres vel probet, vel respuat, sicut aduersarij faciunt, & ab aliis fieri vellent: hoc enim schismata, hæreses, & priuata dogmata fouet; vnam autem, catholicã, & publicã fidẽ prorsus euertit. Ad 4. respõdebitur plenissimè, in Controuersia 6. & 7. quum de Scripturæ Interpretatione & Sufficientia disputabitur.

De vtilitate cred. cap. 6.

De Trinit. li. 6. cap. 10.

Patrum modestia Authoritatem ipsorum commendat.

Ecclesia iam iudicauit an Patres rectè scripserint.

Aliis argumentis ex Augustino contra hanc Authoritatem patrum petitis, respondetur.

CAPVT XVI.

SED sunt quædam Augustini sententiæ quæ non modestiæ causa de seipso, & suis scriptis, sed planè absolutè, & in genere de omnium scriptis, extra Sacras ipsas Scripturas, pronunciant, liberum in illis debere esse lectoris iudicium. Ait enim in epist. 19. ad Hieronymum. D

Augustini Sententiæ quas cōtra Patrum Authoritatē Protestates proferūt.

Alios præter scripturarum libros ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrináque præpolleant, non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos authores canonicos, vel probabili ratione, quòd à veritate non abhorreant, persuadere potuerunt. Hæc ille. Alibi verò contra Faustum multo apertiùs. *Distincta est*, inquit, *à posteriorum libris excellentia Canonicæ Authoritatis, veteris & noui testamenti*; Et paulò post. *Itaque in eis, si qua forte propterea dissonare videntur à vero, quia non vt dicta sunt intelliguntur; tamen ibi liberum habet lector iudicium, quo vel approbet quod placuerit, vel improbet quod offenderit: & ideo cuncta huiusmodi, nisi vel certa ratione, vel ex illa Canonica authoritate defendantur, si cui displicuerit aut credere noluerit, non reprehenditur.* Hæc ille. lib. 11. cap. 5. contra Faustum. Eandem quoque distinctionem notat in epist. 48. ad Vincentium.

1. Responsio.

In quæst. ad fidei substantiam non pertinentibus, liberum est Lectoris iudiciū. Lib. 2. cap. 13.

Sed de his & similibus Augustini verbis diligēter aduertendū est, hoc eum dicere, non circa huiusmodi quęstiones quæ ad fidei substātiam proximè pertinent, sed circa huiusmodi quæ extra fidei necessitatē sunt, variéque à variis intelligi possunt absque iactura fidei; qualia multa enumerat in libro contra Cælestium & Pelagium de peccato originali. Quo etiam in loco hanc distinctionem diligenter tradit. Nam quod ad primum locum attinet ex epist. 19. citatum, illa dixit disputans de reprehensione Petri à Paulo facta. Ad fidem autem non pertinet siue verè reprehensus fuerit Petrus, siue simulatè. In verbis illis contra Faustū de quibus mirificè exultant aduersarij, apertissimè quoq; non nisi in causa huiusmodi quęstionū quę extra fidei Regulam essent, se illa loquutū esse ostendit. Ait enim de libris Authorū extra Canonicas Scripturas, aliquid eos habere *non consonū fortasse occultiori & ad dignoscendū difficiliori veritati*: non dixit, dissonū à regula fidei. Móxq; iterū. *Ne*, inquit, *adimeretur posteris, ad quæstiones difficiles tractandas atque versandas, linguæ ac styli saluberrimus labor, distincta est*, &c. vt in ipso loco iam citato habes. Est ergo in difficilium quæstionū explicatione & tractatione, ab ecclesiasticis scriptoribus facta, liberū aliquando lectoris iudicium; non in ipsius publicę fidei testimonio, aut in eorum quæ ad eam pertinent doctissimorū hominum consensione. Hanc enim in causa fidei, ipsemet copiosè contra hæreticos producit & vrget, vt in 2. ratione ostensum est. E

In quæstionibus disputationibus à veritate interdum aberrant Patres.

2. Responsio.

In doctrina Patrum ab Ecclesia approbata non est liberum lectoris iudiciū.

3. Responsio.

4. Responsio.

5. Responsio.

Deinde, si forte in tractanda quęstione aliqua, etiam ad fidem pertinente, liberum alicubi August. vel alius quispiā Pater permittat lectori iudiciū; illud intellige locum habere, donec Ecclesia ipsa vel generali sua consensione, vel per Conciliorū aut Pontificum decreta illas Patrū disputationes approbauerit. Nam postquā sic approbatæ fuerint, non est iam amplius liberum lectori catholico iudicium. Intellige quoque circa explicationem eorum quæ ad fidem pertinent, ipsíque fidei antecedentia aut consequentia sunt, in quibus & obscuriùs, & imperfectiùs Patres loqui possunt, non autem circa ea quæ ex ipsa fide credenda sunt. Intellige denique (vt sapienter monet Vvaldensis doctrinalis fidei lib. 2. cap. 21.) *de dictis doctorum in se*: quando scilicet aut soli, aut aliis contrarij, aut minus famati, id est ab Ecclesia in honorem non recepti sunt, quorum dicta proferuntur. Postremò, in disputatione & tractatione ipsa, etiam eorum quæ directè ad fidē pertinent, hallucinantur interdū & male colligunt etiam approbati ab Ecclesia patres; scribentes videlicet non dogmaticè & assertiuè, sed ex contentione & in certamine: vt de Gregorio Neocæsariensi notauit Basilius epist. 64. Reprehenderant enim quidam Magnum illum Gregorium *quòd in expositione fidei dixerit patrem & filium iuxta mentis quidem considerationem, duos esse, hypostasi verò vnum. Hoc autem* (ait Basilius) *non dogmaticè sed contensiosè in disputatione contra Aelianum dictum esse intelligere noluerunt.* Et paulò post. *Sane qui Gentilem ad credendum persuadere nititur, is non putat sibi circa verba exactiùs disputandum esse; sed alicubi consuetudini eius quem ad fidem inducit nonnihil condonat, dummodo principalibus ac necessariis non reluctetur. Quare & multas illic inuenias voces, quæ iam hæreticis plurimum addant roboris*: &c. Eodem planè modo & Origenem in quibusdam defendit Athanasius in libello de decretis Nicenę Synodi. *Quæ*, inquit, *disputandi certandíque gratia scripsit, ea non quasi ipsius sint verba, aut quasi ipse ita sentiat, sed eorū qui cum eo contentiosius disputarunt accipienda sunt. Post illa ergo quæ certandi gratia, quasi in palestra* F

Distinguenda sunt quæ scribuntur à patrib°, ἀγωνιστικῶς & quæ δογματικῶς.

aduersus

A *aduersus hæreticos adduxerat, statim ista, quæ propria ipsius sunt subintulit.* Hæc ibi Athanasius. Ex his ergo duobus exẽplis edocti, animaduertere diligenter & distinguere debemus, in lectione Patrum quæ ab illis contentiosè, id est, occasione præsentis certaminis, in quo eorum disputatio versatur, & ad aliam longè diuersam materiã pertinẽtia proferuntur; quæ autem dogmaticè, id est, cum studio & proposito docẽdi ab illis asseruntur. Nam in priori illo genere liberum est lectori cordato & perito iudicium; non autem in posteriori isto. Nam in conclusione doctrinæ quæ ad fidem pertinet, ab ipsis ex proposito ea de re disserentibus, & communi consensu traditę, approbati ab Ecclesia patres non errãt: nec in illo genere liberũ est lectori iudiciũ, sed *Eccesiæ iudicium sequi debet lector christianus sub pœna perfidiæ, si ad fidẽ res pertineat, sub pœna cõtumaciæ, si non pertineat.* vt docet eruditè Tho. Vualdẽsis doctrinalis fidei lib. 2. cap. 21. & 23. Atq; hæc de pręcedentiũ Sanctorũ Patrũ testimonio & consentiente sentẽtia, quo tanquã illustri & nobilissimo Medio, omnes Catholici tractatores, adeóq; ipsa episcopalia Concilia in iudicio fidei, & Cõtrouersia aliqua dogmatica decernẽda, vsa semper fuerũt, hæresésque omnes validè confutarũt. Alia adhuc de huius Medij celeberrimo & saluberrimo vsu, in aliis mox Controuersiis, magísque particulariter & expresè in medium proferemus; quibus hoc Medium hîc à nobis constitutũ, magis adhuc magísque confirmabitur. Quanquam etiam tanto breuiores in hoc loco fuimus, quanto plenius & diligẽtius à multis hodie Catholicis tractatoribus, hoc iudicij ecclesiastici Medium, Lib. 10. ca. 15. & lib. 11. ca. 5.
B Sanctorúmque Patrum Authoritas confirmata & corroborata extitit. Qua de re lege inter cæteros Melchiorem Canum locorum theologicorum lib. 7.

Ipsiusmet populi fidelis commune testimonium & consentiens Iudicium, ad ferendam de re cotrouersa sententiam, Medium aliquando esse potest.

CAPVT XVII.

DICTVM & declaratũ est superius, nec totam ecclesiã, (loquendo de partibus & membris eius vniuersis,) de fide ipsa Iudicandi potestatẽ habere; nec inter ipsa membra Ecclesię, laicos & priuatos homines, quos populi nomine cõplecti solemus, hac ipsa potestate fungi. Nihilominus tum fides ipsa totius Ecclesiæ certissimè de rebus cõtrouersis iudicat, vt de regula fidei suprà demõstrauimus, tùm pręterea ipsius populi fidelis commune testimonium & consentiẽs Iudicium, vt Medium aliquod adhiberi interdum potest, ad sententiam in causa fidei ferendã. Medium autem non quidẽ semper certissimum, & demonstratiuum, probabile tamen & suo loco ac tempore sufficiens & validũ. Nempe quum omniũ quidem non sit credenda proponere & præscribere, omnium tamen sit
C rebus ad credendũ propositis consentire & fidẽ habere, (*Multitudinis enim credentiũ cor vnum & anima vna* esse debet, & hic est proprius Ecclesiæ character, vt sit *vna Catholica*, hoc est, *omnes vnum sint*, vt Christus orauit) certè ex cõsensu vnanimi fidelis populi, cõtra hæreticũ & noua spargentẽ dogmata rectè pręscribi potest. Sed vt in cuiusmodi tandẽ re controuersa hoc Mediũ adhibere tutò possis, intelligas; aduertendũ est, ex iis quæ ad fidẽ spectant, quædã huiusmodi esse, vt omnes ea explicitè credere teneantur, & ad regulã fidei omnibus notam pertineant, (*Regula enim fidei*, ait Tertull. *vna omnino est sola immobilis & irreformabilis*) quędã verò huiusmodi, vt Maiores & perfectiores tantùm ea explicitè credere teneantur, populus verò in fide Maiorũ & implicitè; id est, non aliquo repugnandi aut cõtendendi animo circa incognita, sed parati ea credere si docerẽtur, & interim in maiorũ fide simpliciter acquiescẽdo, qualia sunt circa regulã fidei consequentia & antecedentia; certè in priori genere credendorũ, vox & consensus populi fidelis, testimonij & argumenti locum habere potest. Illa enim quum huiusmodi sint, vt apertè & expresè cuiuis fideli credenda sint, & in communi populorũ fideliũ ore, vsu, consuetudine, consensu versentur, nihil absurdi erit etiã populi testimonio vti. Vtitur sane eo testimonij & argumẽti genere non rarò S. August. cui tamen nec ad inueniẽda argumenta ingeniũ, nec ad tractãda ars defuit. Ait enim. *In his rebus vbi nihil certi statuit Scriptura diuina, mos populi Dei & instituta maiorum pro lege tenenda sunt.* Sic de futuro Heliæ aduentu disputans, non aliam probationẽ adfert. *Cele-*

Act. 4. *Vna Catholica.* Ioan. 17.

Non omnia quæ ad fidẽ spectant similiter ad credendũ obligãt.

In lib. de velandis virginibus.

Implicitè credere quid.

In quibus, populi fidelis testimonium valet.

Epist. 86 ad Casulanum.

berrimũ, inquit,*hoc est in sermonibus cordibúsque fidelium.* Hoc autem argumentandi genus quum ægrè Iulianus Pelagianus tulisset, Iudicium illud tanquã *populi murmur* (sic enim dicebat) contēnens, respondet Aug. *Nec tibi, vt calumniaris, solum populi murmur opponimus. Quanquã & ipse populus aduersum vos propterea murmurat, quia non est talis quæstio, quæ possit cognitionē etiam fugere popularē. Diuites & pauperes, excelsi atque infimi, docti atque indocti, mares & fœminæ nouerũt, quid cuiq; ætati in baptismate remittatur.* Et paulò pòst. *Quasi parua sit eius assertio, quòd in hoc fidei firmissimo & antiquissimo fundamento, ipsa toto orbe diffusa non à se discrepat multitudo.* Hæc ille. In quibus Augustini verbis, obserua & sensum & rationē huiusce Medij, à nobis antea præscriptã. Idem verò doctissimus pater contra Pelagianos, probaturus baptismũ ad salutem & remissionē peccatorũ dari, (quod illi negabãt) ex populi voce & iudicio argumētatur. *Optimè*, inquit, *Punici Christiani ipsum baptismũ nihil aliud quàm vitã vocant. Vnde nisi ex antiqua, vt existimo, & Apostolica traditione, qua Ecclesiæ Christi insitum tenent, præter baptismũ & participationem mensæ dominicæ, ad salutem non posse perueniri?* Hæc August. nihil veritus etiã populi fidelis suffragio ac testimonio in re grauissima niti, ídque contra aduersarios acutos satis ac dentatos. Sed & D. quoq; Basilius contra Eunomiũ disputãs, emunctæ naris hominē, & in re longè diuinissima, nempe pro æqualitate Spiritus Sancti cum Patre & filio decertans, profert probationis loco, populi quandã Orationem, vulgò dici solitã, quum primum lucernę vesperi accēderentur: qui etiam orandi mos adhuc apud nostros Anglos orthodoxos obtinet. *Visum est*, inquit, *patribus nostris, vespertini luminis gratiã haud quaquã silentio arripere; sed mox vt apparuit, agere gratias. Quis autē fuerit Author illorũ verborũ, quæ dicuntur in gratiarũ actione apud lucernas, dicere non possumus. Populus tamen antiquã profert vocem, neque cuiquam visi sunt impietatē committere, qui dicunt. Laudamus Patrem & filium & Spiritũ Sanctum Dei.* Hæc ille. Horum ergo patrum exemplo, imò ex ipsius Apostoli documento, qui iubet *si quis contentiosus sit*, ei respondere, *Nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei*; in huiusmodi dogmatibus quorũ vel fides est notissima, vel vsus & religio vulgò recepta & nota sunt, qualia hodie pleraque ab Aduersariis & nouatoribus istis in Cõtrouersiam vocantur, vt de Inuocatione Sanctorum, de orando pro defunctis, & id genus aliis permultis, vel ex populi Iudicio, testimonio, & consensu contra illos argumētari, fidémque orthodoxam asserere licet. Et hoc sane est quod confidenter dixit vir doctissimus Thomas Vvaldensis. *Certus sum quòd fides Ecclesiæ, testimoniũ laicorum non excludit, imò includit.* Fidem Ecclesiæ dixit laicos includere, quia & ipsi ad cõmunem fidem pertinent. Non dicit Authoritatem & Iudicium Ecclesię, eorum testimonium includere aut expectare, vt ineptissimè hodie & populariter protestãtes docent. Qua sane de causa, nos vt in Controuersia de Iudicij & potestatis ecclesiasticæ subiecto, laicos & populũ exclusimus, ita in præsenti controuersia de Mediis huius Iudicij, eos cum Thoma Vvaldensi includimus. Includimus autem, non quòd inde fides robur accipiat vel in se vel in acceptatione credentiũ, sed quòd aduersarios fidei hoc testimoniũ satis refellat. Testimoniũ enim hîc dicimus cum Vvaldensi, quale vnitatis & cõfessionis cõmunis testimoniũ est, nõ quod authoritatis vim aliquã habeat. Nam & propterea subiũgit mox Vvaldensis *Sed quia fidem quã verissimè conceperunt, non valuerunt sub cõgruis terminis, liberis ab omni intricatione hæretica, successorũ suorum propinare memoriæ, ideo ad fontē sanctorũ Antistitum recurrimus.* Hæc ille. Vt immeritò propterea, hanc doctissimi Vvaldēsis sententiã falsi arguerit Melchior Canus, quasi laicis Iudicium fidei tribuere voluerit. Longè enim res alia est, testimonium rei dubiæ adferre; alia, de ipsa re dubia & testimonio allato cæterísque Mediis & probationibus omnibus, iudicare & sententiam ferre. Hoc Ecclesia in suis Magistris & principibus facit. Illud, vt multis aliis modis, ita interdum & populi fidelis suffragiò, ac testimonio, nec absurdè fit & commodè præstatur. Atque hæc de Mediis hactenus Iudicij Ecclesiastici, si non omnibus, saltem præcipuis; magísque tùm certis, tùm vsitatis, dicta à nobis sunto. Nunc aliunde initio sumpto, ad alias Controuersias transeamus.

De Ciuit. Dei lib. 20. ca. 29. Lib. 1. cap. 2. in Iulianum.

De peccatorum meritis & remiss. lib. 1. cap. 24.

In lib. de Spiritus S. ca. 29.

Oratio ad Lucernas accensas.

I. Cor. 11.

Doctrinal. fidei li. 2. ca. 19.

Populi fidelis testimoniũ quatenus valeat, & quale sit.

Loc. theol. lib. 2. cap. 7.

Vvaldensis à Melchiore Cano immeritò reprehensus.

Controuersiæ 3. & Libri Septimi finis.

DE

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS, CONTROVERSIA QVARTA, ET LIBER OCTAVVS,

De Iudicio, Potestate, seu etiam testimonio Ecclesiæ, formaliter & in se considerato.

B

PRÆFATIO

ABsolvtis nunc circa principia fidei doctrinalia demonstranda, Controuersiis tribus: de vera Christi & Dei Ecclesia in se, qualis & penes quos illa sit; 1. de eiusdem Ecclesiæ Potestate circa Iudicium fidei, in quo Subiecto illa resideat; 2. ac demum de Medijs & probationum viis, quibus illi iudices in causa fidei vtuntur ac vti debent; 3. sequitur nunc de eadem adhuc Ecclesiæ Dei Potestate disputatio, longè vtilissima, nec minus necessaria, (quia non minus hodie de hac re quàm de aliis illis omnibus controuertitur:) in qua de hac Potestate, formaliter & in seipsa considerata, quærendum est; qualis demum & cuius generis illa sit. Sítne videlicet Ecclesiæ aliquid vel attestantis, vel docentis, vel etiã decernentis vox, Iudiciũ, & Authoritas; libera quædã & indifferens *Argumentum libri sequentis.*
C sentẽtia, quã vel acceptare vel repudiare liceat, an necessaria & huiusmodi quam recusare non possimus; 1. item probabilísne tantum & incerta, an certa & infallibilis; 2. denique humanáne tantùm, an etiam quodam modo diuina. 3. Nam dum alterum horum, Protestantes hodie pertinaciter affirmant, *Argumẽti vtilitas.* & tuentur; alterum verò, Catholici omnes religiosè & constanter profitentur & docent; factum est vt illi quidem, tum in quamplurimis ab Ecclesiastica veritate recesserint, tum Orthodoxos multarum superstitionum & errorum, quasi ab vno Ecclesiasticæ Authoritatis falso principio deductorum, grauiter & superbè incusauerint: hi verò contrà, ipsos Protestantes, vel hoc potissimum nomine, pro hæreticis habeant, detestentur & fugiant; quòd à Sacrosanctæ Matris suæ Ecclesiæ placitis ac decretis, tanquam adulteri & degeneres filij, in tam multis & magnis de fide dogmatibus, longè latéque recedere non sunt veriti. Quæ quidem causa est, quòd hoc argumenti genus via & ratione pertractare, pene solus (quod sciam) & primus, in Domino meo confidens, instituerim; paulóque quàm hactenus accura-

tiùs,preſſiùs,& ſolidiùs,huic vni argumento inſiſtere decreuerim. Video D
enim ex ſola Eccleſiæ Sanctæ Authoritate ſacroſancta, neglecta & conculcata, plurimos & grauiſſimos errores,per ſuperba quædam ingenia, cum maximo animarum detrimento, in orbem Chriſtianam inuectos fuiſſe. Arbitror autem & confido,eadem Authoritate ſemel rectè ſtabilita & ſolidè confirmata,fore vt eiſdem tandem perniciosiſſimis erroribus,vel finis imponatur,vel progreſſus vlterior præcidatur. Itaque vt hanc rem paulo altiùs ordiamur, de Cauſis fidei,ſeu inducentibus ad fidem,primo loco pauca diſſeremus: vt ad hoc fidei principium planè nobiliſsimum, cauſámque certiſsimam,(quantum quidem à nobis fieri poteſt, & inſtituta hæc docendi ac dictandi breuitas patietur,) abſolutiſsimè demonſtrandam ita demum accedamus.

Sententiæ

A *Sententiæ variæ de causis fidei, siue de Medijs ad credendum, circa Ecclesiæ docentis vocem ac testimonium, enumerantur: vt quale tandem id Medium sit, inuestigetur.*

CAPVT PRIMVM.

CIRCA Ecclesiæ docentis vocem, vt fidei doctrinale principium, id est, vt causam seu medium ad credendum, variæ hominum sententiæ fuerunt. Alij enim, ad assensum seu actum fidei in nobis eliciendum, solam Dei immediatam reuelationem requirunt: Ecclesię autem docentis vocem, & alia omnia externa adiumenta, tanquam superuacanea reiiciũt. Suenckfeldianorum hæc hodie hæresis erat. Alij vocem & instructionem externam desiderãt quidem; sed ex his alij, solam Sacram Scripturam, tanquam solam Dei loquentis vocem admittũt; apertè reiecto omni Ecclesiæ testimonio, iudicio, & Authoritate: quales sunt Lutherani illi antiquiores à Friderico Staphylo rigidi seu Antadiaphoristæ nuncupati. In Anglia hodie *Puritani* vocantur. Alij Ecclesiæ quidem vocem admittunt, & ministeriũ verbi mirificè commendant; sed ita tamen, vt non aliter authoritatẽ habeat vox Ecclesiæ, quàm quatenus expresso scripto Dei verbo nititur: & sic cum priori sententia pene coincidũt. Differunt tamen, quia saltem vt veritatis testimonium, & *confessionem qua infirmus consulatur*, Ecclesiæ vocem agnoscunt. Quæ postrema pars, Melancthonis molliúmque Lutheranorum sentẽtia est; prior pars aliis omnibus Protestantibus nõ nimium rigidis communis. Alij contrà ad assensum fidei in nobis eliciendum, Deum quidem per doctrinam legis reuelantem admittunt, & Ecclesiam docentem; tamen specialem aliquam gratiam, quæ ad assentiendum moueat, minimè necessariã putant: sufficere autem ad hoc, liberum hominis arbitrium quæ Pelagianorum hæresis fuit. Alii postremò, tantùm Ecclesiæ docenti tribuunt, miraculis, aliísque mediis externis; vt asserant, absque illis sufficere non posse habitum fidei infusum, vt quis actu credat. Imò posse hominem ex sola fide acquisita omnes articulos fidei credere; Denique Ecclesiæ vocem esse formalem rationem fidei, adeóque vltimam resolutionem, in qua tanquam suprema causa credendi, sistat fidelis animus: quæ scholasticorum quorundam opinio fuit. Sed hæ omnes sententiæ in extremo sunt. Nam vel Ecclesiæ vocem prorsus excludunt, aut minus quàm oportet expendunt vt priores; vel eandem nimium extollunt vt posteriores. Vna est media & sana sententia, quam nunc paulatim & certis quasi gradibus atque vestigiis per varia Axiomata seu Assertiones inuestigabimus.

1. 2. In Apologia Par. 3. B 3. 4. 5. C

Impossibile esse, sine speciali gratia ac dono fidei diuinitus infuso, actum veræ fidei producere, aut ex veri nominis fide credere, ostenditur.

CAPVT II.

Assertio prima. IMPOSSIBILE est sine habitu fidei infuso, actu fidei iustificantis, & quæ renatorum propria est, credere.

Probatio huius Axiomatis est euidens, quia actus talis fidei est actus supernaturalis: nempe firmiter assentire iis quæ ex natura rerũ supra fidem sunt; quod dum fit, eleuatur homo supra naturam suam, ideóque principio aliquo etiam supernaturali indiget, quo eleuetur. *Habitus fidei principium credendi.* Hoc principium, est habitus seu donum fidei, solo Dei opere infusum, quo illuminatur intellectus, & incitatur voluntas, ad huiusmodi actum credendi. Durandus vt ra- *Durandi argumenta in contrarium.*

In 2. sent. dist. 28. quæst.1. Responsio.

tionem hanc eludat(quæ est D.Thomæ 2. 2.quæst.6. art.1.)distinguit, quòd quamuis D
superet naturalem facultatem intellectus, clarè intelligere ea quæ sunt fidei,tamen
non superat eam,assentiri huiusmodi ex authoritate alterius. Nam vt naturaliter cre-
1. do pluuiam futuram,quia sic dicit Astrologus,ex hoc principio naturali, *vnicuique in sua arte credendum est*,ita naturaliter possum credere Deum incarnatum, quia sic dicit Ecclesia,ex eodem principio.Item hæreticus assentit multis articulis fidei,& dæmones credunt;non habent tamen habitum infusum,ergo,&c.Hæc ille.At errat hîc ve-
2. hementer Durãdus. Nam credo Deum incarnatum propter authoritatem & vocem docentis Ecclesiæ, non vt vocis humanæ, aut humana vel authoritate vel eruditio-
3. ne mihi commẽdatæ, sed vt vocis diuinę,ac diuinitus ad hoc institutæ:vt postea docebitur.Deinde,quòd Ecclesię voci credimus,non ex naturali aliquo principio habemus,vt in Astrologo credendo; sed ex obedientia fidei virtute supernaturali; qua credo docenti Ecclesiæ propter Deum iubentem vt ei credatur. Denique, assentiri ipsi fidei,ex authoritate vel Dei vel Ecclesiæ,non superat naturam quo ad modũ agẽdi, qui est liberè assentiri præsupposita adiuuante gratia; sed superat naturam quo ad ipsum credendi lumen vel habitum producendũ,quod est purè Dei solius donũ. Hæretici autem,dæmones,multíque alii non verè Catholici Christiani, assentiunt illi quidem articulis fidei,quantum ad substantiam operis;quæ est *cum assensione cogitare*:(vt ipsum credere iuxta substantiam definit August.)sed non assentiunt quantum ad debitum modum assentiendi, id est non ex fide aut obedientia fidei: sed,hæretici E quidem quia hoc elegerunt sibi credendum,dæmones autem quia conuictus est eorũ intellectus euidenti rerum cognitione,assentiunt & credere dicuntur.De quo genere dixit Christus Pharisæis. *Si mihi nõ vultis credere,operibus credite*;ostendens per signa ipsa potuisse intellectum eorum conuinci,vt crederent & actu saltẽ assentirent,licet Christo ex fide assentiri noluerint.Non autem ex illis verbis *habetur* (vt dicit Durandus) *motiuum probabile posse hominem sine quocunque habitu infuso assentiri veritati supernaturali*,si sane accipias assensum pro assensu fidei iustificantis.Iam verò, cùm passim Sacra Scriptura hanc Assertionem probet,vt illud ad Ephes.2. *Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis:Dei enim donum est*: & ad Philip.1.*Vobis donatum est pro Christo, vt credatis in eũ.* Et denique 1.Cor.4. *Quid habes quod non accepisti?*&c. (quo præcipuè testimonio conuictum se fuisse Augustinus scribit,cùm similiter errauerat,)Durandus vt suam sententiam tueatur,respondet; *probare quidem has scripturas,fidei donum non esse superfluum: quia tametsi non sit necessaria fides infusa propter assensum absolutè acceptum,est tamen necessaria ad hoc vt intellectus veritati articulorum assentiat faciliter,contra intellectus duritiam; & firmiter ac discretè, contra intellectus errorem.* Hæc ille loco iam citato.Sed profectò qui non plus tribuunt fidei dono,ad Pelagianos quàm proximè accedunt.Pelagiani enim *diuina hæc testimonia*(ait Augustinus)*ad hoc dicunt valere,vt nouerimus ex nobis quidem nos habere ipsam fidem, sed incrementum eius ex Deo,vt ab ipso augeatur in nobis.* Quam sententiam statim confutat F copiosè,vrgẽs inter cętera illud Apostoli, *Donatũ est vobis vt credatis in eũ.Nõ ait* (infert Augustinus)*vt plenius & perfectius credatis in eum,sed vt credatis in eum.Nec seipsum misericordiam consecutum dixit Apostolus vt fidelior,sed vt fidelis esset.*1.Cor.7.Hæc ille. Sic Durando respondetur;docere Apostolum in scripturis citatis, ex Dei dono esse non ex nobis, (donum autem non solùm speciale auxilium,sed etiam habitum permanentem apud Apostolum significat) non solum vt faciliter, firmiter,ac discretè credamus, sed vt omnino credamus:ex fide sane iustificante & Christianorum propria.

Infra cap. 16. & sequent. item cap. 20. & seq.

Credere secundum substantiã actus quid.
Lib.1.cap.2. de prædest. sanct.
Hæretici & dæmones quo sensu credunt.
Ioan.10.

Aliis Durandi argumẽtis obiter respondetur.

Lib.1.de prędest.sanct. cap.3.

Pelagianorum euasio circa Scripturas de gratia.

Lib.1. cap. 2. de prædest. sanct.
Donum fidei est habitus permanens.

Ex hac autem demonstratione quæ euertit Pelagianos,& eorum similes;euertitur & ille alius error,asserentium posse aliquem per solam fidem acquisitam omnes articulos fidei credere. His autem argumentis nititur Gabriel Biel.in 3.dist.23. quæst.2. art.2.*Puer*,inquit,*aliquis non baptisatus, & inter Christianos viuens,ac ab eisdem instructus, posset omnia credere quæ credit Christianus;quia crederet suos instructores esse veraces: tamen non haberet fidem infusam,quia non esset baptisatus.*Respondetur,dupliciter deficere Argumentum. Primùm quia etiam non baptisatus potest nihilominus habere fidem infusam, vt catechumeni habent,(*quorum aliquos etiam baptisatis fideliores esse,* Augustinus non dubitat) aliíque omnes qui voto Baptismum desiderant.Deinde sine habitu infuso, ex sola attestatione instructorum suorum qui credit,non est dicendus habere fidem iustificantem, ac ne quidem sufficienter ad illam disponi. Illud enim quod fidei est, tenet quidem;

Gabrielis Biel argumentis respondetur.

De bapt. cõtra donat. lib.4.cap. 21.
Qui sine habitu infuso credit, non habet fidẽ.

A quidem; sed non ex fide: vt qui conclusionem aliquam tenet nesciens medium, tenet quidem illam, sed non ex scientia. Scire enim est per causas cognoscere. Credere quoque, vt oportet, est propter Deum & ex Deo credere. Vt talis videlicet actus & principium sit ex diuina præueniente & adiuuante gratia, & finis quoque non nisi ad Deũ referatur. Quæ quidem distinctio & cæteris omnibus argumentis satisfacit. Arguit enim. *Possum credere vnum aliquem articulum, non credendo alios, quod dum fit, fides infusa non habetur. Illa enim omnes credit.* Quod etiam est Durandi argumentum in 2. dist. 28. quæst. 1. 1.
Item *possum sola fide acquisita credere, quicquid Ecclesia approbat, quia video illam collectam esse ex viris grauissimis & doctissimus: illa autem omnes articulos approbat, ergo, &c. Præterea hæretici sine fide infusa, vni alicui errori sic firmiter adhærent, vt pro eo moriantur. Ergo multo magis veritati adhærere quis posset, sine fide infusa.* His enim omnibus respondetur; hos omnes assentire quidem certis articulis fidei, quantum ad substantiam operis; sed non quantum ad modũ illum, qui ex fide est: id est non propter Deum sic, siue immediatè siue per Ecclesiam mediatè, reuelantem. Nam primus contemnit vocẽ docentis Ecclesiæ; Alioqui enim omnes crederet sicut credit Ecclesia. Secundus male accipit vocem Ecclesiæ, vt humanam scilicet non vt testem diuinam: cuius discriminis rationem infrà explicabimus. Tertius credit, quia vult hoc credere, non quia debet sic credere. Quanquam etiã non tam facile quis credet veritati sine gratia, quàm adhæret errori. Error enim in rebus fidei est consentaneus naturæ, veritas autem fidei quia supra naturam est, ingrata est naturæ & absurda; ideóque gratia indiget, quæ naturam caligantem illuminet, torpentem excitet, iacentem eleuet. 2. 3.

Infrà lib. 9. cap. 4.

Errori facilius quàm veritati creditur.

B

Donum fidei infusum, tam certa & efficax est fidei causa: vt per id solum, veram fidem consequi liceat, absque voce, testimonio, doctrina & magisterio Ecclesiæ.

CAPVT III.

IAM verò, adeo est ad credendum causa efficax, solum hoc fidei donum infusum, vt possibile sit actu credere omnia credenda, per solam fidem infusam, absque testimonio, doctrina, & magisterio Ecclesiæ.

Assertio secunda.

Probatur hæc Assertio euidenter, quia & ante legem sic Patriarchæ immediatè à Deo docebantur, & post legem multa Prophetæ, multa Apostoli immediatè à Deo acceperunt ad fidem pertinentia: vt docet S. Hieronymus in Epist. ad Paulinum tom. 3. Tale est illud Matthæi. *Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est.* Simile etiam refert Augustinus de S. Antonio Eremita in Prologo libri de doctrina Christiana præfixo. Præterea, sicut in conferenda gratia remissionis peccatorum, Deus non alligatur sacramentis, sed *inuisibilis gratia sine visibili sanctificatione quibusdam affuit, & profuit,* (vt docet Augustinus in quæstionibus in Leuiticũ quæst. 84) sic ad fidem generandam Deus non alligatur externis mediis. Rursum si impossibile esset, per solum habitum infusum actu credere, sed esset præterea absolutè necessaria fides acquisita, (vt voluit Gabriel & Durandus) sequeretur imperfectio in Deo, quòd per solam gratiam hominem ad credendum inducere non posset. Quod tamen vt suadeatur, ponit exemplum Gabriel de infante baptisato qui per Baptismum accepit fidem infusam. *Hic enim,* inquit, *nisi postea catechisetur & instruatur in fide, nihil actu credet.* Sed addit Gabriel. *Cessante miraculo diuinæ illuminationis,* vbi suum ipsius argumentũ quodammodo soluit, & possibilitatem concedit: nisi quòd miraculo illam, non dono necessario tribuit; sicuti tribuere debebat. Non enim miraculosè sed necessariò ad fidem generandam concurrit diuinæ illuminationis donum. Sequeretur præterea fidem infusam dependere à fide acquisita, tanquam à principio operationis suæ, quia nisi illa præuia actum credendi elicere non possit: quæ planè Pelagiana sentẽtia est, principiũ bonæ actionis nobis ipsis, progressum verò & incrementũ Deo tribuens. Respondet ad hoc Gabriel, quòd non prorsus pendet à fide acquisita: sed vltra firmitatẽ quã hæc

1.

S. Hieronymus. Matth. 16.

C

2.

Inuisibilis gratia sine Sacramentis interdũ operatur.

3.

Donum illuminantis gratiæ necessarium.

4.

adfert,aliquid aliud ſuperaddit fides infuſa,vt intenſiorem actũ eliciat habens vtrãq;, D
quàm qui alterutrã.Sed & hæc reſponſio nulla eſt,quando agitur de poſſe habitus in-
fuſi.Omnis enim habitus,planè fruſtra ponitur,niſi ſufficienter inclinet ad actũ cir-
Habitus fidei ſufficienter inclinat ad credendum.
ca propriũ obiectũ.Nec hoc ſolùm facit habitus acquiſitus,vt diſtinguit Durandus,
ſed etiam infuſus.Hoc enim intrinſecũ eſt ipſi naturæ habituum;nec alia ratione vir-
tutes theologicæ vocantur habitus,quàm quia aptitudinem illam & facilitatem in-
clinandi ad actus ſecum afferunt,quæ eſt in habitibus acquiſitis.Eſt autem omnis ve-
ritas reuelata,proprium obiectũ fidei infuſæ.Poteſt ergo fides infuſa ſufficienter,(nõ
Non minus intenſa eſt fides ex reuelatione immediata credentis, quàm eius quæ ab Eccleſia didicit.
dico ſemper efficaciter)inclinare animũ ad quamlibet veritatem reuelatam actu cre-
dendam.Fides autem acquiſita addito fidei infuſæ dono(loquendo de poſſe & vi fidei
infuſæ;nam aliud eſt loquendo de natura aut naturali infirmitate)nec intenſiorẽ actũ
neceſſariò facit(non minus enim intenſè & firmiter credidit Petrus, Chriſtũ eſſe filiũ
Dei,ex ſola fide infuſa,quàm cæteri poſtea prædicante Petro,& miracula faciente:)
Quo ſenſu fides acquiſita eſt partialis cauſa credendi.
nec eſt,vt iſti volunt,abſolutè,neceſſariò,& ſemper partialis cauſa credendi actu, (ſi-
cut in Petro non fuit,multíſque aliis veteris teſtamenti Patriarchis & Prophetis,qui-
bus immediatè Deus fidem reuelauit)ſed ex hypotheſi,id eſt, ſuppoſita nunc ordina-
ria credendi via à Deo inſtituta,fides acquiſita eſt cauſa partialis cum infuſa concur-
5. rens.Prætereà,hac ratione fides infuſa eſſet imperfectior acquiſita. Siquidem hæc ſo-
la,ſecundum iſtos,actum credendi elicere poteſt:illa autem ſola non poteſt. Reſpon-
det Durandus,*in cauſa eſſe non imperfectionem gratiæ,ſed quia gratia ſupponit naturam; & non* E
econuerſo:ideóque cognitio ſecundum habitum gratiæ infuſum,non poteſt eſſe ſine aliqua notitia natu-
In 3.ſent.diſt. 25.q.3.
rali modo acquiſita.Contrà verò,cognitio per habitum ex naturalibus acquiſitum,poteſt eſſe ſine ha-
bitu infuſo.Hæc ille.Sed peccat rurſum hæc reſponſio. Nam in actu ſupernaturali(qua-
lis eſt ex fide credere)eliciendo,gratia in communione cauſalitatis cum libero arbi-
Ioan.1.
trio concurrens,(de qua Scriptura dicit,*dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*,vt luculẽter ex-
Cap.31. & ſequent.
ponit Auguſtinus in libro de Spiritu & lit.)non ſupponit ſemper naturalia argumen-
Quomodo gratia ſupponit naturam.
ta extrinſecus aduenientia,vt prædicationem,miracula,& ſimilia; ſed quemadmodũ
intrinſecam naturę operationẽ,quæ eſt liberi artitrij,ſupponit quidem ſemper;*credere*
De prædeſt. ſanctor.lib.1. cap.5.
enim vel nõ credere(ait Auguſt.)*eſt in arbitrio volũtatis humanæ*,ideóq; in paruulis non ope-
ratur gratia aliquẽ fidei actũ,ſed *cõplet in illis quod per naturã facere nõ poſſunt*, vt idẽ docet
De baptiſ. cõtra Donat. lib.4.cap.24.
Auguſtinus,eámq; perficit,nõ tollit;ita extrinſecus aduenïẽtia adiumenta naturalia,
aliquãdo prorſus pręuenit,nec omnino expectat;vt eſt ſuperiùs oſtenſũ.Deinde quod
In actibus gratiæ natura ſemper ſupponit gratiam.
addit,*Nõ ecõuerſò*,id eſt,natura nõ ſupponit gratiã,vix à Pelagianiſmo excuſari poteſt,
loquẽdo de actibus gratiæ ſupernaturalibus;qualis eſt fides theologica & iuſtificans,
de qua hoc loco diſputat Durãdus.Natura enim adeò gratiã ſupponit in huiuſmodi,
Ioan.15.
vt de hoc genere actionum dixerit Saluator, *Sine me nihil poteſtis facere*.In quibus verbis
Lib.2. cap.8. cont.2.epiſt. Pelagian.
(vt ſapiẽter notauit S.Aug.)*non dixit Chriſtus,ſine me difficile poteſtis aliquid facere:ſed ait. Sine*
me nihil poteſtis facere.Nec ait:Nihil perficere,ſed nihil facere: hoc vno verbo initiũ finẽq; cõpræhẽ- F
dens.Hæc Auguſt. Affert autẽ cõtra hãc ſententiã Durãdus duo argumẽ.Primũ quòd
Iudęi qui Chriſto docẽte habuerũt fidẽ infuſã,iuxta legis doctrinã;tamẽ ideo.Chriſto
nõ oẽs crediderũt,quia nõ fuit in omnib⁹ cõcurrẽs cũ fide infuſa,noticia acquiſita ex
vita & miraculis Chriſti.Hęc ille,vbi ſuprà.Quæ probatio dupliciter eſt falſa.Primũ
Ioan.12.
enim,plurimi qui nõ crediderũt,habuerũt noticiã acquiſitã ex vita & miraculis Chri
Ioan.15.
ſti; vt apertè legimus.*Cũ tãta ſigna feciſſet corã eis,nõ credebã in eũ,&c.* Et iterũ. *Nũc autẽ &*
Matth.12.
*viderũt ſigna,& oderũt me,& Patrẽ meũ.*Itẽ in Mat.Phariſæi blaſphemabãt,*quòd in nomine*
Belzebub eijceret dæmonia; multiſq; aliis in locis.Deinde qui crediderãt,nõ ex ſola noti-
Ioan.6. Ioan.8.& 10.
tia vitæ & miraculorũ Chriſti,ſed multo magis ex gr͠a diuina crediderãt:iuxta illud:
*Nemo poteſt venire ad me niſi pater meus traxerit illũ.*Et iterũ.*Propterea vos nõ auditis,quia ex deo*
nõ eſtis:vel etiã quia tracti,noluerũt credere:iuxta illud.*Lux venit in mundũ,& dilexerunt*
Ioan.3. Ioan.15.
*homines magis tenebras quã lucẽ.*Rurſũ argumẽtatur Durãdus.Iudęi habuiſſent excuſatio-
nẽ incredulitatis,niſi Chriſtus feciſſet miracula,docuiſſet,&c.dicit enim. *Si nõ veniſſẽ*
& loquutus eis non fuiſſem,peccatum non haberent,ergo ſine illis externis mediis, per ſolam
Cõtra 2. epiſtol.pelag. lib.3.cap.3. In epiſt. Ioã. tract. 6. de verbis domini. ſerm.11.
infuſam fidem,non potuiſſent credere. Hæc ille. Sed male intelligitur dictum Chri-
ſti. Senſus enim eſt,quòd tantum & tam graue, nouum & ſpeciale peccatum non ha-
buiſſent; ſcilicet diffidentiæ & contemptus docentis Chriſti, niſi Chriſtus veniſ-
ſet, &c.vt multis in locis docet Auguſtinus. Non eſt autem ſenſus,quòd abſque eo eſ-
ſent prorſus excuſandi,vel à reliquis peccatis,vel ab ipſa infidelitate,vt priuationem
fidei

A fidei significat:(quanquam ab infidelitate vt actum significat non credēdi positiuè, id est resistendi veritati, excusati essent, vt docet August. tract. 89. in Ioan.) alioqui infideles omnes, qui nunquam audierunt de Christo, excusarentur; quod falsum esse Apostolus docet, dicens. *Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt*. Et hæc hac de re hactenus, vt intelligant aduersarii, nos hodie Ecclesiæ vocem externam nullo modo sic extollere, vt sine ea nullam fidei rationem posse absolutè consistere, doceamus: (quod tamē nobis falsissimè impingit Caluinus Instit. lib. 3. cap. 2. par. 33. dicens apud nos, *Paradoxotaton esse, neminem nisi cui donatum sit, posse in Christum credere*) aut Deum ordini iam à se posito alligare velimus: vtcunque hac de re minus consideratè aliqui scholastici doctores scripserint. Plerique enim iidémque probatiores, contrà, & nobiscum sentiūt.

Non excusantur qui de Christo nihil audierunt.

Ad Rom. 2.

Caluini calumnia mendacissima.

Alia nihilominus sunt media à Deo ordinata, ad fidem animis humanis ingenerandam, quæ contemnere non licet.

CAPVT IIII.

NIHILOMINVS iuxta ordinem à Deo institutum, externa B adiumenta ad fidem ingenerandam sunt necessaria, vt ea contemnere nemini liceat.

Assertio tertia.

Demonstratur euidenter hæc Assertio ex vniuersa Dei prouidentia, circa fœderis seu Testamenti cum humano genere ineundi rationem; postquam in populum aliquem ac multitudinem, seu Ecclesiæ faciem coalescere cœpit. Primùm in veteri populo; 1. ipsa lege, ceremoniis, & mandatis eius, statim scripto traditis; Sacerdotali tribu constituta, vnde essent qui populo legem semper explicarent; 2. datis quoque extra ordinem Prophetis, qui vel futura ostenderent, vel Sacerdotum negligentiam supplerent: deinde in nouo populo, 3. præter cælestem Christi ipsius prædicationem, quæ quidem paruo in tempore, & in vnica regione facta est; missis per totum orbē (4.) Apostolis, datis Pastoribus & doctoribus qui perpetuò docerent; 5. factis item & dictis Christi in Euangelica historia conscriptis; 6. literis quoque & factis Apostolicis posteritati, scripto relictis; 7. denique in vtroque testamento miraculis & signis subinde datis. Hæc enim omnia externa adiumenta erant, quibus humana mens ad fidem induceretur: non quòd sola interna & immediata Dei inspiratio, ad hoc simpliciter sufficere nō posset; sed quòd nobis ac nostræ infirmitati salubriùs & suauiùs prospectum Deus voluit. In cuius rei argumentum obseruare licet, quòd quanto maior humana infirmitas erat, tanto maC iora semper data fuerint adiumenta externa; quanto autem minor, tanto minora & pauciora. Sic in veteri populo cùm Moyses (eò quòd populus ad quem mittebatur, duræ ceruicis erat;) diceret Deo, *Non credent mihi*, dedit ei Dominus Potestatem signa faciendi. Christus quoque, & docuit viua voce diligentissimè, & doctrinam suam plurimis miraculis confirmauit; vt ad fidem incredulos Iudęos induceret. Apostoli quoque in ipso initio doctrinæ Euangelicæ, propter difficultatem credendi tam nouam doctrinā, *prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Postea verò, iam collectis & fundatis Ecclesiis, vbi difficultas credendi cessauit; cessarunt quoque miracula, Prophetiæ, dona linguarū & alia extraordinaria. Hæc enim omnia (vt de linguis Apostolus scribit) *in signum erant non fidelibus, sed infidelibus*. Non autem cessauit prædicatio verbi: constitutus est ordo Ecclesiæ: dati sunt pastores & doctores: scripta sunt Euangelia: scriptæ literæ Apostolicæ: omnia perpetuò duratura, ad perpetuā & ordinariam viā inter homines statuendam, qua ad fidē vocarentur, & in fide conseruarentur omnes futuri filij Dei. De his mediis Augustinus. *Christus*, inquit, *afferens medicinā, quæ corruptissimos hominum mores sanatura esset, miraculis conciliauit authoritatem: authoritate meruit fidem: fide contraxit multitudinem: multitudine obtinuit vetustatem: vetustate roborauit religionem.* Hæc ille. His ergo mediis semel à Deo constitutis non iam amplius considerandum est qua via Deus possit, sed qua velit nos ad fidem induci. Sicuti sanè in peccatorum remissione, ac in ipsius omnis fere generis gratiæ

Fœderis cū humano genere à Deo initi Ratio & progressus.

Externa adiumenta tanto maiora, quanto infirmitas hominum maior.

1. Exod. 4.

2.

3. Matth. vlt.

4. 1. Cor. 14.

5.

Lib. de vtil. credendi. cap. 14.

Externa Ecclesiæ vox in doctrina non secus necessaria, quã in Sacramentorum administratione. In Leuiticum quæst. 84. *Cõtemptor docentis Ecclesiæ habere fidem nõ potest,* De bapt. cõt. donat. lib. 4. cap. 22. *Interna sola Reuelatio quãdo ad fidem inducit.* Contra Faustum lib. 19. cap. 11. Lib. de vtil. cred. cap. 10. *Perturbare ordinariam ad Religionẽ viã Sacrilegium est.* Lib. 5. cap. 5. & cap. 16.

collatione, datis semel sacramentis per quæ tanquam instrumenta illa conferatur, non est expectanda gratuita per Dei misericordiam aut Christi mortem remissio, vel immediata gratia, sine vllo sacramentorum vsu. Sed sicuti ab Ecclesia per claues Ecclesiæ dimitti peccata credimus, sic ab Ecclesia per doctores Ecclesiæ doceri fidem non dubitemus. Itaque quemadmodum *inuisibilis sanctificatio* (vt scripsit Augustinus) *quibusdam affuit atque profuit sine visibilibus sacramentis, & tamen sacramentum visibile contemnendum non est, quia contemptor eius sanctificari inuisibiliter nullo modo potest*; sic licet ea quæ sunt fidei, credere quis posset, sola interna Dei inspiratione instinctus; tamen externa media illi contemnenda non sunt. Contemptor enim eorum veram fidem nullo modo habere potest. Rursum sicut sanctificatio impletur aliquando inuisibiliter, *cùm mysterium Baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit* (vt scribit idem Augustinus) sic interna sola reuelatio ad fidem aliquando inducit, cùm externa illa media non contemptus docentis Ecclesiæ, sed articulus aliquis necessitatis excludit; vt videlicet quia vel in eremo, vel inter paganos, hæreticos, aut schismaticos viuitur, vbi nulla externa media ad fidem adsunt. Hîc enim electis omnibus immediatè consulit Deus, & tangit eorum corda, quos elegit, sicuti de S. Antonio Eremita narrat Augustinus in prologo libris de doctrina Christiana præfixo. Præthereà, sicut *ipsorum sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimùm, ideóque contempta sacrilegos facit* (vt docet idẽ Augustinus) sic ipsius Ecclesiæ docentis vox & Authoritas inenarrabiliter valet plurimùm, ideóque contempta sacrilegos facit. Vnde alibi Augustinus cùm de hac externa Ecclesiæ doctrina ageret, *Hanc*, inquit, *perturbare velle atque peruertere, nihil est aliud, quàm ad veram religionem sacrilegam viam quærere.* Hæc ille. Quod & ex proposito prolixè disputat in prologo lib. de doctrina Christiana præfixo. Sed de hac re tota satis disputatum est in alia Controuersia, maximè vbi aduersariorum argumentis contra authoritatem Episcoporum responsum est. Nam & in illis Suenckfeldianorum iam explosa hæresis, & ipsorum fundamenta refutata sunt.

Media ista externa non consistunt in sola scripta doctrina.

CAPVT V.

Assertio quarta.

HÆC adiumenta & media externa à Deo instituta, ad fidem mortalium animis ingenerandam, retinendámque, non cõsistunt in sola scripta doctrina, seu veteris seu noui testamenti: sed prætereà interdum in miraculis, aliàs in consensu orbis seu totius Ecclesiæ, semper verò in audiendo vocẽ viuam Pastorum, in Ecclesia pro tempore docentium.

Lib. 2. cap. 6. & 7. Lib. 5. cap. 5. & seq. *Scripta litera non potest esse sufficiens Medium ad fidem.* Lib. 10. & 11.

Hanc Assertionem hoc loco, ordinis & maioris lucis causa, tantummodo ponere, satis fuerit. Nam priorem partem in prima Controuersia, vbi causæ visibilis Ecclesiæ datæ sunt, satis demonstrauimus. Pastores verò ipsos esse necessariò semper audiẽdos, in secunda Controuersia prolixè probatum est: quatenus autem audiendi sint, videlicet an etiam aliquid extra & præter expressam Scripturam docentes, partim in Controuersia postrema copiosè & accuratè disputabitur, partim quoque quali & quanta obedientia audiendi sunt, in proxima iam disputatione ostendetur. Ratio autem huius Assertionis potissimùm triplex est. 1. Primùm, quia non omnia ad fidei nostræ integritatem necessaria, sunt in scripturis comprehensa, vt in dicta postrema cõtrouersia declarabitur. 2. Secundò, quia licet omnia in Scriptura compræhenderentur, tamen scripta litera non posset esse medium sufficiens ad fidem, vel adipiscendam vel conseruandam; sed prætereà, viua voce docentis Ecclesię, opus foret; quod in proxima iam disputatione demonstrabitur. 3. Tertiò, si scripta litera posset ex se sufficere, tamen hæc Scriptura non posset, propter multiplicem eius obscuritatem & difficultatem, vt in penultima Controuersia initiò proposita elucescet. Quibus ita præmissis, & constitutis, ad ipsum nunc præsentis Controuersiæ punctum explicandum veniamus.

A

Vox Ecclesiæ est præterea Medium ad credendum à Deo ordinatum. Et aduersariorum ea de re sententia explicatur.

CAPVT VI.

VOx Ecclesiæ docentis, vel attestantis, sic inducit ad fidem, & con-
seruat in fide, vt sit medium ad credendum planè necessarium, in-
fallibile & diuinum; non probabile tantùm, incertum, aut merè hu-
manum; vel denique indifferens aliquod medium, quod liberè vel
acceptare vel repudiare possis. Hæc sanè Assertio vt est cognitu di-
gnissima, & ab Aduersariis hodie tum pertinacissimè negata, tum
summa fraude tractata, ita à nobis & euidenter explicanda & dili-
genter probanda est. Sunt autem positæ Assertionis tres partes. Prima ponit vocem 1.
Ecclesiæ esse medium necessarium, non indifferens aut liberum. Secunda esse infalli-
bile, non probabile tantùm. Tertia esse diuinum non merè humanum. Omnes hæ par-
tes ab aduersariis hodie negantur. Nam Lutherani illi molliores magísque commo-
di, qui ad veritatem Catholicam propius accedunt quàm cæteri, Ecclesiæ vocem li-
B benter se audire affirmant, ideóque & Patrum & Conciliorum, & totius antiquitatis
testimoniis creberrimè vtuntur. Sed illi tamen nihil aliud huic voci tribuunt, quàm
vt sit confessio quædam amica huius veritatis, qua infirmiores nonnihil iuuentur.
Sic Melanchthon horum facile princeps, sæpissimè docet in locis cõmunibus: tit. de
Ecclesia. *Ipsum*, inquit, *verbum Dei est iudex, & accedit confeßio veræ Ecclesiæ. Semper enim se-
quuntur verbum tanquam iudicem aliqui pij & firmi, & horum firmorum confeßione adiuuantur
infirmi. Hoc modo dirimuntur controuersiæ.* Et paulò post. *Ita veteres damnauerunt Samosatenũ
& Arrium. Iudex erat verbum Dei, id est, testimonia ex Euangelio. Sed tamen adiuuabantur tunc
quoque infirmi in pronunciando veritatem, confeßione firmiorum; scilicet eorum qui Apostolos aut
eorum discipulos audierant.* Hæc ille. Et rursum in responsione ad articulum 5. Bauaricæ
inquisitionis. *Fides*, inquit, *qua amplectimur Symbola, nititur non authoritate aut mandatis Ec-
clesiæ, sed perspicuo verbo Dei, tametsi Ecclesiam Catholicam docentem piè audimus, & synceræ ve-
tustatis testimonijs confirmamur, sicut Paulus vult infirmos à firmioribus confirmari.* Hæc ille.

Melanchthon de voce Ecclesiæ.

Hæc ergo doctrina nullum necessarium medium in Ecclesię voce ponit, sed probabi-
le tantùm & commodum: quo adiuuari & confirmari, non omnes sed infirmiores &
vulgus fideliũ posint. Ipsi enim eruditi, spirituales, & firmi (quales omnes Protestã-
tes se esse supponunt) ex sola Scriptura *per internam eius claritatem* (vt distinguit Luthe-
rus in libro de Seruo Arbitrio) veritatem inquirere & inuenire possunt: nec iudicium
C Ecclesiæ expectare, aut externam illam claritatem desiderare (quia infirmi non sunt)
necesse habent. Hæc illi Ecclesiæ voci & iudicio tribuunt, qui maximè hodie inter
Protestantes aliquid ei tribuere videntur. Iam verò alii Protestantes, vt Musculus in
loc. com. titulo de ministris verbi: & Caluinus Institutionum lib. 4. cap. 1. Parag. 5. &
6. Item cap. 3. parag. 1. 2. & 3. de Ecclesiastici ministerii dignitate, splendidè & copiosè
quidem scribunt, multísque scripturis ostendunt *ministerio hominum Deum nobis loqui*,
ideóque *obediendum illis esse qui ministri verbi sunt, non secus quàm si Deus è cælo nobis loquere-
tur:* Denique docentis Ecclesiæ vocem, *vt medium plane necessarium* agnoscunt. Attamẽ
iidem scriptores paulò post in reliqua disputatione, sic hanc vocem Ecclesiæ certis
limitibus constringunt, vt eam & merè humanam constituant & incertam. Nam nõ
secus quàm alii Lutherani, eam soli scripto Dei verbo alligant atque includunt. Etsi
enim Caluinus locis iam citatis, diligentissimè & copiosissimè docentis Ecclesię vo-
cem extulisset & commendasset, tamen postea eiusdem libri cap. 8. parag. 2. *Quicquid*,
inquit, *in scriptura, siue prophetis, siue Apostolis, siue Sacerdotibus, siue eorum successoribus defertur,
id totum non propriè hominibus ipsis, sed ministerio cui præfecti sunt datur: vel vt expeditius loqua-
mur, verbo, cuius ministerium illis est commissum.* Ecce iudicium de rebus fidei non iam in
ministris verbi, vt prius, nec in ministerio vt postea, sed in ipso verbo ponit. Hac vi-
delicet fraude lectori fucum facit, vt primum Ecclesiæ Authoritatem magnifacere
videatur, eáque ratione lectorẽ Christianũ ad suam doctrinã quasi verè Ecclesiasticã

Melancthonici vocem Ecclesiæ medium tãtùm probabile & commodum esse ponunt.

Caluinus de voce Ecclesiæ.

Caluinus medium in se necessarium ponere videri vult.

Caluini fucus ac ludus.

pellicere possit, postea verò iam pellectum vno verbo egregiè ludat, ac fallat; à ministris ad ministerium, à ministerio ad verbum scriptũ omnia reducens; vt dum in solo scripto verbo omnia concludit, docentem, explicantem & decernentem Ecclesiam callidè excludat. Nam ad hoc ipsum probãdum, post multas scripturas citatas, vt illud Deuter. 17. *facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius*: Item Ezech. 3. *Audies ex ore meo verbum & annũciabis illis ex me*: & Hierem. 23. *Qui habet sermonẽ meum, loquatur sermonẽ meum verè. Quid paleis cum tritico?* & illud Esaiæ toties repetitum, cap. 1. 40. & 58. *Os Domini loquutum est*; concludit tandem parag. 4. Ecclesiæ potestatem *subiectam esse verbo Domini, & in eo quasi inclusam*, quia videlicet in his omnibus, non aliter iubetur vel populus parere, vel sacerdotes & prophetæ docere, quàm ipso verbo Domini annunciato: vt sane hac cõditione cessante, cesset quoque sacerdotum & prophetarũ authoritas. Ac ne in veteri populo tantũ hanc restrictionem valere putemus, adfert Caluinus etiam ex nouo testamẽto multa, quibus non Ecclesiæ tantùm Apostolis successuræ, sed & ipsorum Apostolorũ plane limitata similiter authoritas seu docendi potestas fuerit. *Si Apostoli sunt* (ait Caluinus) *id est, missi à Christo, ne garriant quicquid collibitum fuerit, sed mandata eius à quo missi sunt, bona fide perferant. Et satis clara sunt Christi verba in quibus eorum legationem terminauit dicens Matthæi vltimo. Docete omnes gentes, quæcunque præcepi vobis.* Hæc ille. Móxque parag. 7. ex illis verbis ad Hebręos 1. *Multifariè multísque modis,* &c. *nouissimè autem loquutus est nobis in filio*, probare vult Caluinus Deum *omnes docendi partes in filio compleuisse, nec posthac vt antea, subinde per alios atque alios loquuturũ, ideóque omnium hominum ora clausa esse nunc debere, postquã semel loquutus est ille, in quo omnes thesauri sapiẽtiæ & scientiæ absconditi essent*, ad Coloss. 2. maximè Deo de cęlo clamãte *Ipsum audite*: Matth. 17. & ipso Christo dicẽte, *vnus est magister vester*. Matth. 23. Denique hoc adeo valere vult Caluinus, vt neq; ipse Spiritus Sanctus alia docere Apostolos & Ecclesiam potuerit, quã quæ Christus antea ore eos docuerat: propter illa Christi verba de Spiritu Sancto dicta. *Ille suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Ista enim restrictio* (ait Caluinus) *attentè notanda est, vbi partes Spiritui Sancto assignat suggerere quæcunque ante ore docuit.* Hęc ille paragr. 8. Quam suam sententiã vt adhuc magis confirmet, adducit ipsam doctrinã Apostolorũ non aliam fuisse. Hinc enim Petrus epist. 1. cap. 4. *Qui loquitur, loquatur tanquã sermones Dei. Et Paulus negat se dominari fidei discipulorum.* 2. Cor. 1. *Itaque non solùm singulis pastoribus* (ait Caluinus) *negatur illa potestas, vt certam sibi fidem haberi iure postulent, quia promittitur vt loquẽtibus prophetis duobus aut tribus cæteri dijudicent; verumetiam toti Ecclesiæ hoc negatur, quia ad Rom. 10. dicitur, fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei: ergo à solo Dei verbo pendet fides.* Hæc ille. Vbi vides quo tandẽ deduxerit id totũ quod antea tam magnificè de Ecclesia prædicauerat. Sed est hoc hominis, qui multa quidẽ in vtramq; partẽ videt, sed quid cõcludat aut resoluat, nõ videt. Idẽ verò docet Musculus in loc. com. tit. de ministris verbi, ca. de potestate ministrorũ; omnésq; protestãtes, vno ore asserẽtes *Ecclesiã esse alligatã ad vocẽ euangelij*. Quæ omnia cùm dicũt, Ecclesiæ vocẽ & Iudiciũ, quatenus est Ecclesiæ planè incertũ, conditionatũ, meréq; humanum faciunt: nẽpe huiusmodi eam fingunt, quæ à verbo & à veritate aberrare possit. Alioqui hanc conditionẽ, hos limites illi non apponerẽt, sed simpliciter Ecclesiæ vocem tanquã Dei ministrã & Spiritus Sancti organũ audirent. Deinde si à solo verbo pendet fides, non Ecclesiæ quicquam, sed soli verbo omninò creditur. Denique verbo Dei & veritati ipsi à quocunque proferatur (vt illi volunt) credendum est. Nihil ergo hîc singulare Eccclesiæ magistris ex illorum sententia tribuitur: nec quicquam amplius quàm aliis quibusuis fidelibus: secus quã antea isti homines docuerunt. Postremò hac limitatione euidenter ostendunt, nihil se prorsus Ecclesiæ credere. Quemadmodum enim si quis diceret Scripturas esse alligatas ad ipsam Dei voluntatem, & ad nouas subinde reuelationes, quas illi hominibus inspirare placeret; ideóque si volũtati diuinę aut alicui nouæ reuelationi aduersari Scripturę animaduerterẽtur, non esse illis credendum; hoc dicendo ipsas Scripturas plane negare, & hoc honesto fuco suam impietatem obtegere, merito iudicaretur: ita plane in re proposita Ecclesiæ authoritatem honesto fuco ac prætextu prorsus tollere iudicandi sunt, qui non nisi sub conditionibus prædictis eam amplecti volunt. Posita ergo & ostensa hactenus aduersariorum sententia, nunc id quod proposuimus de Ecclesiæ iudicio probare conabimur: esse illud videlicet necessarium, infallibile, diuinum: vt veritate prius solidissimè

Huic disputationi Caluinianæ vide quid respondeatur infra. Cap. 13. & li. 12. ca. 9.

Petulantissima Caluini vox in SS. Apostolos.

Blasphema Caluini doctrina in Spiritũ Sanctũ.

1. Cor. 14.

Parag. 9.

Protestantes omnes Ecclesiæ Iudiciũ incertum faciunt meréq; humanum.

A solidissimè confirmata, aduersariorum sententiæ iam enumeratæ partim sua sponte corruant, partim (quod alio loco fiet) postea diluantur.

Vox docentis & attestantis Ecclesiæ, est medium ad credendum necessarium, propter infirmitatem & corruptam naturam humanam.

CAPVT VII.

Assertio quinta.

PRIMVM ergo dicimus, vocem Ecclesiæ vel docentis per magistros & pastores suos, vel attestantis communi cõsensu suo, medium esse ad credendum necessarium: non commodum tantùm quasique indifferens.

Necessariũ multiplex.

Cùm enim necessarium multis modis dicatur, etsi absolutè necessariũ non sit, & sine quo mens humana credere nullo modo posset (vt suprà ostensum est,) tamẽ ideo necessarium est, tùm quia sine eo difficulter credit humana infirmitas, tum quia ex hypothesi necessarium est, posita videlicet diuina ordinatione. Vtramq; hanc necessitatis causam in re proposita nunc ostendemus. (1. Cap. 2. 2. 3.)
B

Prima necessitas ab excellentia ipsa rerum diuinarum.

Omnes homines ea quæ rectæ fidei sunt idcirco percipere non valent, vel quia adhuc in paganismo constituti, fidei mysteria aut nunquam didicerunt, aut audientes non capiunt; vel quia fideles facti, tamen nequiter viuentes, ea quæ ex doctrina fidei consequuntur, capere non possunt. De primo genere ait Apostolus. *Ambulant gentes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in ipsis, propter cæcitatem cordis ipsorum.* (Ephes. 4.) De altero genere dicit. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere.* (1. Cor. 2.) Itaque omnes mortales vel Deum nescientes, vel secundum Deum non viuentes, pro stultis habet Scriptura, vocans eos sapientes huius mundi. (*Qui sunt stulti apud Deum.* 1. Cor. 3.) *Sapientia autem huius mundi stultitia est apud Deum*, ait Apostolus. Iam verò *stultis vnica salus est, iudicio ac præceptis sapientum duci; vt in aliis rebus omnibus, ita multo magis* (ait Augustinus) *in religione. Nam & res humanæ promptiores ad dignoscendum sunt quàm diuinæ, & in istis quo maius eis obsequium debetur, eo periculosiùs peccatur*: Hæc ille. (De vtil. cred. cap. 12.) Hîc dices. Huic malo Deus vel per internam gratiam immediatè reuelando, vel extrinsecus per scriptum verbum suum nos docendo, mederi potest. Potest quidem hoc fieri absolutè loquendo. Multo tamen & nobis facilius, & ex Dei dispositione suauius id fit, si per hominem sapientem medium & viua voce docentem id fiat. (*Quare hominũ ministerio doceri nos expedit.*) *Negare enim non possumus* (ait Augustinus) *inter stultitiam hominis & Dei sincerißimam veritatem, medium quiddam interpositam esse hominis sapientiam: Itaque homini stulto ad imitandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius. Hac sane de causa ipsa æterna Dei sapientia, cui nos hærere oportet, suscipere hominem dignata est.* Hæc ille capite quinto libri citati. Et (vt rursum alibi idem docet) *vt homo confidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas homine assumpto constituit atque fundauit fidem, vt ad Deum iter homini esset per hominem Deum.* (De Ciuit. Dei lib. 11. cap. 2.) Hæc ille. Quod sane humanæ infirmitatis remedium, olim in veteri lege prædictum est. (*Humanæ infirmitatis remediũ, viuæ vocis magister.*) Cùm enim vetus ille populus clamaret Moysi: *loquere tu nobis & audiemus; non loquatur nobis Dominus. Non enim portabant quod dicebatur* (ait Apostolus) id est, à Deo immediatè doceri non sustinebant; (Exod. 20. Hebr. 12.) Dominus postea eorum infirmitati condescendens, Christum illis promisit: *Vt petisti*, inquit, Moyses, *à Domino Deo tuo in Horeb atque dixisti, vltrà non audiam vocem Domini*, & cætera; *& ait Dominus mihi. Bene omnia sunt loquuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius*; & cætera quæ sequuntur, apertissimè Christum hominem promittentia, qui viua voce homines docturus esset. (Deuter. 18.)
C

Sicut ergo Christus homo homines docuit, sic aliis hominibus potestatem docendi dedit, dicens: *Qui vos audit me audit*; aliáque permulta de quibus postea. Est igitur sicut Christus homo, ita eius loco ab eo missus, & institutus Ecclesiæ pastor & doctor, tanquam homo sapiens, à stulto audiendus, vt sapiens fiat. (Luc. 10. Ephes. 4.)

[*Augustinus.*] Hîc verò rursus, (ait Augustinus cap. 13. de vtilit. credendi) *oritur difficillima quæstio, quonam modo stulti sapientem inuenire poterint. Neque enim vt aurum & argentum cætera que id genus quæ extra nos sunt, & cognoscere cùm videas, & non habere concessum est, sic sapientiam mentis, eius oculo qui ea careat, videri fas est. Eam enim videre, est habere.* Hæc ille. Non potest ergo quandiu stultus est quispiam, certissima cognitione inuenire sapiẽtem, cui obtemperando à tanto stultitiæ malo liberetur. Quòd si enim ipsi hîc quærimus nobis sapientes, cùm tot semper veritatis hostes sapientum nomen præ se ferant, vix fieri potest quin aberremus: vt sic *cæcus cæcum ducat, & ambo in foueam cadant. Huic ergo immani difficultati* (ait ibidem August.) *quoniam de religione quærimus, solus Deus mederi potest: quem nisi & esse & humanis mentibus opitulari credimus, nec quærere quidem ipsam veram religionem debemus.* Hæc ille. Non est ergo dubitandum, quin tale aliquod remedium dederit Deus, quale est huic malo proprium & maximè propitium. Nempe *sola est authoritas* (ait August. cap.16. libri citati) *quæ commouet stultos, vt ad sapientiam festinent.* Quod & experientia euidenter docet. Solent enim Moriones sola authoritate compesci. *Itaque desperandum non est* (ait ibidem August.) *ab ipso Deo authoritatem aliquam constitutam esse, qua velut gradu certo annitentes, attollamur in Deum.* Hæc autem authoritas, hic gradus (vt paulò pòst docet Augustinus,) *partim in miraculis, partim in sequentium multitudine* posita fuit. Sed potissimùm in voce docentis Ecclesiæ hæc authoritas collocatur, de qua paulò superiùs Augustinus dixit; *Facile ab errore liberaberis, si præceptis Dei quæ tanta Ecclesiæ authoritate firmata esse voluit, libens obtemperes.* & postea concludit, *vt non dubitemus Ecclesiæ nos condere gremio: illi autem quæ ab Apostolica sede, per successiones Episcoporum, culmen authoritatis obtinuit. Cui* inquit, *nolle primitias dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ.* Hæc ille. Hæc est ergo authoritas, ad infirmitatis humanæ remedium nobis salubriter concessa, à Deo suauiter disposita. Ecclesiæ persona est ille homo sapiens, quo mediante, stulti ad Dei sapientiam perueniant.

[*Difficile stulto inuenire Sapiẽtem à quo doceatur.*] [Cap.13.] [*Authoritas sapientum mouet stultos ad sapiẽtiam.*] [Cap.16.] [Cap 15.] [*Illa Authoritas est in Ecclesia.*] [Cap.17.] D E

[*Secunda necessitas propter naturalem mentis infirmitatem.*] Præterea quia stultitia hæc de qua iam diximus, cæcitas quædam mentis est, & vulnerati per peccatum (seu originaliter contractum seu postea admissum) intellectus infirmitas, quæ ad Deum & diuina contuenda, non secus atque oculus noctuæ ad lumen solis caligat; propterea media quæ nobis data sunt ad credendum, lucernæ nomen & vim acceperunt. Sic de Scriptura ipsa cecinit propheta; *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Sic de Prophetarum prædicatione Petrus. *Habemus,* inquit, *firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernæ in caliginoso loco* (hoc est in nocte huius seculi) *donec dies illucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris,* id est, (vt exponit Augustinus) *donec ipse Christus veniat, qui illuminet occulta tenebrarum. Tunc enim præsenti tali die, lucernæ non erunt necessariæ. Non legetur nobis Propheta, non aperietur codex Apostoli, non requiretur testimonium Ioannis, non ipso indigebimus Euangelio.* Hæc ille. Lucerna enim nobis ipse agnus erit. Hîc tamen intereà attendimus lucernæ verbi Dei. Talis quoque lucerna nobis est Ecclesiæ vox & testimonium. Quemadmodum enim *Ioannes fuit missus à Deo, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum,* sic alij præcones & Pastores mittuntur à Deo, vt omnes credant per illos. *Ioannes erat lucerna ardens & lucens;* ardens in spiritus feruore, lucens in doctrinæ prædicatione. Et Apostolis dicitur. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, &c.* Lucernæ autem nobis erant, quia lucem ipsam oculi nostri ferre non poterant. *Neque enim* (ait Augustinus) *opus erat vt lucerna perhiberet testimoniũ diei, si dies ipse ab infirmitate nostra posset videri.* Et paulò post rationem subiiciens, inquit. *Ecce lucernæ perhibent testimonium diei propter infirmitatem nostram, quia diei claritatem tolerare & videre non possumus. Nam & nos ipsi qui Christiani sumus, in comparatione quidem infidelium lux iam sumus & filij lucis, tamen in comparatione illius lucis ad quam venturi sumus, adhuc nox est etiam dies in quo sumus.* Hæc ille vbi suprà. Huius lucernæ Ecclesiæ Typus, erat columna illa nubis quæ præcessit filios Israel in deserto, & viam illis in terram promissionis commonstrauit. Ecclesiæ vox, est *nubes illa testium* (qualem produxit in Epistola ad Hebræos Paulus) quasi medium quoddam inter rutilantem solem immediatè reuelantis Dei, & infirmitatem nostram posita. Denique vt in visione ista corporali, oculi nostri etiam sani ad intuẽdum ipsum solem parum firmi sunt; ea tamen quæ à sole passim illustrantur, libenter & commodè intuentur; sic in visione veritatis diuinæ, mentis oculi etiam per fidem iam sanati, veritatem tamen ipsam immediatè reuelantem & rutilantem cominus contueri & apprehen-

[Psal.118.] [*Scriptura est lucerna contra naturæ cæcitatem.*] [2 Petr 1.] [Tract 35. in Ioan.] [*Ecclesia quoque est lucerna.*] F [*Exemplum in Euangelio.*] [Ioan.1.] [Ioan.5.] [Matth 5.] [Exod 13.] [*Typus in lege.*] [Heb. 12.] [*Simile in natura.*]

A apprehendere nequeunt: Ecclesiam verò veritate illa iam illustratam, suauiter, salubriter, & commodè contueri, audire, & capere possunt. Nam ex hac naturæ infirmitate profectum est, quòd vitia veritati ipsi repugnantia (vt acutè docuit Augustinus in libro contra mendacium) vt mendacium, dissimulationes, adulationes, non perinde exhorrescimus & damnamus quàm adulteria, homicidia, furta, quæ castitati & iustitiæ aduersantur. Hæ enim virtutes, quia non ipsa sunt veritas, sed ex veritatis luce habent, vt pro virtutibus habeantur; ideo clarius à nobis cognoscuntur, & per consequens amantur, quàm veritas ipsa, quæ Deus est; aut certe lumen planè diuinũ, nostrámque mentis aciem longissimè superans. Præterea propter hanc infirmitatem naturalem, non ratione sed Authoritate ad fidem ducimur. Quade re lege Augustinum de Moribus Ecclesiæ Catholicæ lib.1.cap.2. Cap.20.

Hanc infirmitatem naturalem auget superbia, hæreticis omnibus & Ecclesiæ cõtemptoribus ingenitum quoddam & connaturale malum. Existimantes enim se absque Ecclesiæ luce & magisterio, satis clarè, (vel in verbo vt dicunt, vel in suo cerebro vt se res habet,) omnia videre, nihil vident: sicut *gentium sapientes dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*. Vt enim Philosophi naturales in inquirendo summo bono, qui Deus est, ideo toto cælo errabant; quia ad hoc inueniendum, nullo duce aut authoritate à Deo posita nisi sunt, sed suis ingenij & industriæ viribus confisi, *semetipsis ducibus vtebantur*; (vt pulchrè demonstrat Prosper contra collatorem, & D. August. in opere B de Ciuitate Dei.) Sic hæretici aliíque omnes superbi, quia Ecclesiæ magisterium cõtemnunt, & semetipsis ducibus vtuntur, à veritate fidei aberrant. *Cùm enim veritas* (ait Augustinus) *sit omnium nostrum, quos ad eius communionem publicè vocat Deus*, id est cùm sit Catholicæ Ecclesiæ, *isti eam volentes habere priuatam, priuantur ea: & dum suum volunt esse, quod omnium est, à communi propelluntur ad sua*, hoc est, *à veritate ad mendacium. Qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur*. Hæc ille. Huiusmodi enim homines non decreta per Ecclesiam tradita, sed, vt alibi scribit Augustinus, *sua phantasmata colunt; & quicquid animo errante, cum superbia & tumore, cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obseruant*. Hæc ille. Hæc enim vera & potissima causa est, quòd hæreses vocantur & sunt idola: vt multis in locis docet Hieronymus: in commentariis super prophetas, maximè in cap.5. Danielis, in Esaiæ cap.2. in Micheæ cap.1. & in Oseæ cap.11. De hoc hominum genere disseruit in Euangelio Christus. *Ego in iudicium in hunc mundum veni, vt qui non vident*; (id est qui cæcitatem suam agnoscunt séque duci patiuntur,) *videant: & qui vident*, (id est, existimant se videre,) *cæci fiant*. Móxque dicentibus ei Phariseis, *nunquid & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus. Si cæci essetis*, id est, *si vos cæcos esse aduerteretis*, vt exponit Augustinus tract.44. in Ioannem, si ignorantiam vestram agnosceretis,) *non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis quia videmus, peccatum vestrum manet*, id est corrigi non potest. Et hoc est quod Apostolus dixit. *Scientia inflat, charitas ædificat. Si quis autem se existimat* C *aliquid scire*, scilicet in rebus fidei tanquam ex seipso, sine magistra & duce Ecclesia, *nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire*. Charitas enim quæ ædificat, id est quæ facit hominem pertinere ad ædificium totius domus Dei, & ædificari in corpore Christi vnâ cum aliis membris, est charitas Ecclesiæ & dilectio vnitatis fraternæ. Adeò sane vt D. Augustinus charitatem Ecclesiæ vocauerit *vnctionem illam quæ docet nos omnia*. Est ergo necessaria Ecclesiæ docentis vox: vel propter excellentiam ipsarum rerum diuinarum, vel ad succurrendum infirmitati nostræ naturali, vel denique ad reprimendam & edomandam superbiam voluntariam.

3. Necessitas propter adiunctam infirmitati superbiam. *Hæreticorum omnium cæcitatis causa.* Rom.1. Cap.26 lib.8.cap.8. Confess. lib. 12.cap.25. De vera Religione cap. 38. *Quare hæreses vocantur idola & sunt.* Ioan.9. Ioan.9. 1. Cor.8. *Quomodo Charitas ædificat.* Tract. 6. in epist.Ioan. 1. 2. 3.

Vocem docentis & attestantis Ecclesiæ, esse Medium necessarium ex hypothesi quia à Deo ordinatum: vt propterea non nisi in Ecclesia & per Ecclesiam Deus audiatur, rationibus Theologicis explicatur.

CAPVT VIII.

IAM quod ad alteram necessitatis partem attinet, quæ est ex sup- D
posito, quia videlicet tale medium Deus de facto ordinauit, probabitur quidem & postea, cùm diuinum esse hoc Ecclesiæ testimonium, atque iudicium ostendetur. Nunc tamen propriis argumētis demonstrabitur, Ecclesiæ vocem sic esse fidelibus ad credēdum Medium necessarium, vt non aliter credi Deo aut verbo eius rite possit; nisi credatur Ecclesiæ, Deum ipsis & verbum eius prædicāti.

Duo ad fidem necessaria.

Nempe qui accuratissimè de causis fidei disputarunt, animaduerterunt ad actum fidei duo necessaria requiri: vnum vt proponantur homini ea quæ sunt credenda; alterum vt rebus propositis assensum præbeat: sicuti docet S. Thom. 2.2. q.6.art.1. Neque enim sane credi possunt, nisi ea quę proponuntur credenda; neque actus fidei est, nisi assentiat propositis; sicuti visus non fit, nisi & præsente obiecto, & oculo contemplante.

Duplex causa fidei.

Circa vtrumque autem duplex est causa fidei. Nam proponuntur ea quæ sunt credenda, vel immediatè à Deo; vt quæ Patriarchis, Prophetis, & Apostolis reuelata erant; vel mediante aut Angelorum, aut hominum ministerio. Rursum præbetur assensus, vel solo Deo interius mouente per lumen gratię, vt in Prophetis & Apostolis; vel aliqua etiam externa causa ad hoc inducente, vt miraculis, vt hominū docentium vel authoritate, vel persuasione.

Multa inducunt ad credendum quæ non sunt causæ fidei.

Imò interdum etiam, vel ex terrore potestatis humanæ, vel per blanditias huius seculi inducitur homo ad assentiendum his quæ sunt fidei. Sed terrores atque blanditiæ, vt ne moralem quidem virtutem generant (vera enim virtus non est, in qua passio electionem præcessit) ita multo minus ingenerandæ fidei causæ esse possunt. E

De nat. & gratia. ca. 20.

Rationes humanæ, etsi iam credentes iuuant (vnde Augustinus dicit, *disputare de rebus fidei non obesse, imò prodesse; Si tamen firmißima præcedat fides:*) vt vel intelligant quod semel crediderunt, vel delectabiliùs credant, tamen veræ fidei causa non sunt: nec huiusmodi mediis tanquam propriis, ad fidem generandam Deus vti suos voluit, vt bene docet S. Thomas prima parte quæst. 1. art. 8. in responsione ad 2. & 2.2. quæst. 2. art. 10.

Miracula & docētis Authoritas sunt propria credendi media.

1. Cor. 2.

Reliqua verò duo, miracula & hominum ex legitima potestate docentium authoritas, veræ fidei media sunt, quatenus à Deo procedunt, propria. Vnde Apostolus causas ipsas commemorans, quare Corinthij prædicationi eius de Christo crediderant; *Ego*, inquit, *cum venissem ad vos fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Christi: & sermo meus non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum sed in virtute Dei.* Hæc ille, vbi per *Ostensionem spiritus*, intelligit miracula, per *Virtutem Dei*, consilium Dei siue doctrinam Spiritus, quam attulit: de qua paulò post. *Nos*, inquit, *non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: quæ & loquimur; non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualia spiritualibus comparantes.*

Doctrina Spiritus quæ.

Doctrinam autem spiritus vocat, eam doctrinam quam à Spiritu Sancto vt *homo spiritualis*, id est, vt doctor Ecclesiæ constitutus accepit. F
Propterea enim statim dicit. *Spiritualis omnia diiudicat.* Et iterum. *Nos autem sensum Christi habemus.* Hæc omnia eodem cap. Paulus, vt ostendat prædicationem suam ideo iustum & necessarium fuisse medium, quo Corinthios ad credendum induceret, quia nec terrore nec blanditiis, nec ratione aut sapientia humana, aut etiam eloquentia ageret, sed partim in ostensione spiritus per miracula, partim in doctrina spiritus per docendi sensum, & potestatem à Christo acceptam, apud eos docuisset. Hæc itaque duo media; miracula, & prædicatio eorum qui legitimè missi sunt, generant fidem, & inducunt ad credendum; non minus necessariò & efficaciter; quàm si immediatè Deus reuelaret aut moueret.

Demonstratio quomodo Ecclesiæ vox sit medium fidei necessarium.

Deus vt testificans est obiectū formale fidei.

Quod vt intelligatur, aduertendum est Deum esse obiectum fidei nostræ formale, siue medium formale, per quod credimus; non vt Deum, simpliciter, propriè, & explicatè loquendo; sed vt Deum reuelantem, & dicentem, & testificantem nobis, ea quæ sunt fidei: sicuti propriè & explicatè loquendo, appropriata causa Ordinis in rerum omnium dispositione, est sapientia Dei; gubernationis vniuersi, est prouidentia Dei; creationis rerum omnium, est potentia Dei; remissionis peccatorum, est charitas Dei; multáque huiusmodi opera Dei ad extra: quæ etsi toti Trinitati & Deo communia sint, tamen vni personæ vel attributo in diuinis, explicationis causa appropriantur. Hæc enim causa est quare, disputando de scientia Theologica, ponunt schola-

A scholastici Deum sub ratione deitatis esse obiectum Theologiæ; ídque propterea quia articulorum fidei (qui sunt principia sciẽtiæ Theologicæ) Deus ipse obiectũ est, & ea quæ ordinem habent ad Deum: sicuti facit S. Thom. 1. parte, q. 1. art. 7. At verò, disputando de fide Theologica (vt idem S. Thom. facit 2.2. quæst. 1. art. 1.) obiectum fidei ponitur Deus, non sub ratione Deitatis per reuelationẽ cognoscibilis, vt antea; sed *vt est prima veritas reuelans*. Licet enim non sit aliud Deus, quàm prima veritas, tamen esse verum, ipsam deitatem alio modo nobis significat. Significat enim *Deum dicentem*, id est, quatenus dicit, non quatenus est. Veritas enim ad dicta refertur. Itaque scientia Theologica considerat de Deo vt est; fides vt verax est. Hinc ergo sequitur, vt ratione fidei, obiectum formale sit veritas prima reuelans, & ea quæ ordinem habent ad primam veritatem reuelantem: id est, quę à prima veritate verificandi potestatem participarunt, quia ab ea processerunt. Indiget autem necessariò fides tali obiecto & sub tali ratione. Fides enim seu credere secundum se, & proprium suum actum, non significat actum indefectibilem à vero: credi enim & vana possunt. Sciẽtia autem, sapientia, & intelligentia secundum se seu suos actus virtutem important. Scientia enim non est nisi verorum. Sapientia excludit errorem, & intelligentia ignorantiam, ex seipsis & quatenus talia. Credere ergo, cùm per se vel per actum suum non sit infallibiliter virtus, necessariò fides seu credere Theologicum per obiectum suum debuit explicari, quòd sit virtus & indefectibilis à vero. Hanc ob causam ponitur obiectum fidei, esse ipsa prima veritas reuelans: Deus videlicet non simpliciter & quatenus est, (Nam opinio quoque & fides acquisita, habent Deum pro obiecto quatenus est; sed ita, vt possint opinari, vel credere ex relatione historica aliquid de Deo, vel erroneè, vel non firmiter iuxta firmitatem fidei) sed quatenus est verax, proponens seu reuelans verissima; itémque mouens & inclinans ad talia. Sic enim fides nostra erit actus indefectibilis à vero, & fides Theologica seu Christiana. Innitetur enim testimonio firmissimo, quæ sola est causa firmitatis in fide. Quemadmodum enim scibile aliquid est ex se, sic credibile est aliquid ex testimonio. Vnde Augustinus. *Quod intelligimus aliquid, rationi debemus; quod credimus, authoritati.*

Alia ratione obiectum Theologiæ, & alia fidei est Deus.

Deus est veritas reuelans testificando illam.

Obiectum formale fidei, necessariò debet esse Testimoniũ infallibile.

B

Causa firmitatis in fide est firmitas Testimonij.

De vtilitat. credẽdi. cap. 11.

His ita positis, iterum aduertendum est, Deum vt veritatem primam reuelantem, esse fidei nostræ obiectum formale; siue reuelantem simpliciter & immediatè, siue reuelantem vt sic & per certum aliquod medium: & perinde vtrumque valere. Neque enim vel in Deo hoc discrimen ponit, vel in nobis, quo ad certitudinem docendi aut reuelandi; sed tantùm quoad modum discendi: sicut sane vnam & eandem habent naturam, quæ quotidie per medias causas producuntur, quàm ea quæ, vel initio à Deo ex nihilo creata fuerunt, vel postea sæpiùs miraculosè creata sunt de repente, & absque mediis causis: quorum varia exempla vide apud Augustinum. Sed in modo tantum producendi, discrimen est. Loquitur enim idem Deus, & eadem certitudine siue immediatè reuelando, siue per alios docendo. Hac enim de causa, non minus certa & firma est fides Christiani nunc populi; & olim Iudaici; quàm ipsorum vel Patriarcharum, vel Prophetarum, vel Apostolorum. Quemadmodum enim Deus immediatè reuelans, est medium cui innititur fides; sic & Deus reuelans per alios est medium cui innititur fides: & illi alij per quos Deus reuelat, loquitur, docet; æquè concurrunt, id est pari infallibilitate, & (quoad nos necessitate:) ad causam fidei: non tamen seorsim considerati, sed cum Deo reuelante, sicut instrumenta cum primo agente, coniuncti. Et propterea, *fidei Doctores habent se per modum agentis in manifestatione fidei*, vt sapienter docet S. Thom. secunda secundæ quæst. 1. art. 7. ad tertiũ. Siue enim per Angelos, siue per Prophetas, siue per sacerdotes legis interpretes, siue per filium suum hominem factum, siue denique per Apostolos & eorum successores, Deus mortales docuit; erant illi omnes talia media ad credendum, vt illis necessariò, & sub pœna perfidiæ, homines assentiri debuerint: non secus quàm si absque illis, Deus immediatè hominibus loquutus fuisset. Idcirco in Scripturis tanquam Dei ipsius contemptores puniuntur, qui Prophetas spreuerunt; vt mox suo loco docebitur. Huius autem rei hæc ratio est. Non solùm audiendus est Deus, rex, aut Princeps quispiam; sed sic audiendus est, vt ipse vult & præscribit. Vox autem seu Prophetarum, seu Apostolorum & Ecclesiæ, seu etiam Christi incarnati, est conditio & modus loquentis Dei. Vnde sequitur non solùm ipsam *veritatem primam, esse obiectum fidei*

Deus est veritas reuelans vel per se, vel per alios.

De Trinit. lib. 3. cap. 5. & 6.

C

Doctores fidei necessariò credendi.

Plena ratio formalis obiecti fidei noſtræ. *formale*, vt S.Thomas docuit ſecunda ſecundæ quæſt.1.art.1. neque etiam *fidem noſtram inniti reuelationi, ſolùm Apoſtolis & Prophetis factæ, qui canonicos libros ſcripſerunt*; ſicut de illa ſola hoc docet S.Tho.1.part.quæſt.1.art.8.ad ſecundum:ſed prętereà, vt idem poſtea pleniùs docuit.2.2.q.5.art.3.quòd *formale obiectum fidei noſtræ, eſt veritas prima, ſecundum quod manifeſtatur in ſcripturis ſacris & doctrina Eccleſiæ, quæ procedit ex veritate prima*: vbi totam & plenam rationem formalis obiecti expoſuit. Adeo ſane vt ibidem in reſponſione ad ſecundum doceat, *omnibus articulis fidei inhærere fidem noſtrã propter vnum medium: ſcilicet propter primam veritatem propoſitam nobis in ſcripturis, ſecùndum doctrinam Eccleſiæ intelligentis ſanè.* Et propterea recedit ab ipſo obiecto formali, ſcilicet à Deo, qui recedit à conditione ipſius obiecti formalis; id eſt, vel à Prophetarum & Apoſtolorum Scripturis, vel ab Eccleſiæ commendantis teſtimonio, & docentis viua voce, per quam Deus reuelat. Totum enim hoc, vnum eſt medium; ſicut quoddam aggregatum ex multis partialibus cauſis. Per hæc enim omnia Deus loquitur, & audiri à nobis vult, non aliter: ordinariè ſcilicet, & citra miraculum aut priuilegium: ſicuti ſane generat, ordinat, gubernat, diſponit omnia per medias cauſas; loquendo de ordinaria rerum generatione & ordine, citra miraculum. D

Deus per Eccleſiam reuelans eſt vnum medium fidei.

Idem ex Scripturis copioſè oſtenditur, & propterea Eccleſiæ loquenti neminem fidelem refragari debere, demonſtratur. E

CAPVT IX.

ISTA autem quæ ratione hactenus illuſtrauimus, nunc ex Scripturis euidenter comprobabimus. Diximus ergo Deum, vt veritatem primam reuelantem, ideo eſſe obiectum formale fidei noſtræ, quia Deus omnem fidei veritatem intellectui noſtro dicit ac teſtificatur; nóſque Deo tanquam teſti veraci innitimur; & teſtimonio Spiritus quod intra nos eſt, certiſſimè incumbimus, tanquam infallibili regulæ. De hoc genere dixit Ioannes. *Spiritus eſt qui teſtificatur, quòd Chriſtus eſt veritas:* & pòſt apertiùs. *Qui credit in filium Dei, habet teſtimoniũ Dei in ſe:* nempe quia intus in animo, Deus vt eſt prima veritas, teſtificatione & aſſertione ſua interna, certiſſimos nos reddit de hoc articulo, quòd Chriſtus eſt filius Dei. Iam verò, quod Deus internè per inſtinctum gratiæ facit, hoc etiam externè per teſtimonium hominum præſtat. Sic enim Chriſtus quatenus homo. *Ego*, inquit, *in hoc natus ſum, & ad hoc in mundum veni, vt teſtimonium perhiberem veritati. Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam:* quia videlicet à Deo miſſus erat vt doceret mundũ, hoc docẽdi officiũ teſtificandi opus vocat. De quo etiam ad Nicodemum apertiſſimè dixit; *qui acceperit eius teſtimoniũ*, (ſcilicet qui de ſurſum venit) *ſignauit, quia Deus verax eſt.* Quòd ſi officium hoc teſtificandi veritatẽ, ſicut Chriſto, ita & Eccleſiæ datũ fuerit; erit quoq; Eccleſiæ vox, tanquam neceſſaria veritatis regula, audienda. Inſpiciamus ergo officium Eccleſiæ commiſſum. Chriſtus Dominus Apoſtolos in mundum miſſurus vt docerent veritatem, *Eritis*, inquit, *mihi teſtes in Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ.* Petrus in prima ſua concione reſurrectionem Chriſti annuncians, *huius*, inquit, *rei omnes nos teſtes ſumus.* Additque Lucas in fine concionis: *Aliis etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, &c.* Idem repetit Petrus act.3.& 5.& 10. Vbi etiam ad Cornelium dicit. *Præcepit nobis prædicare populo & teſtificari, quia ipſe eſt conſtitutus à Deo iudex viuorũ & mortuorũ.* Et porro addit. *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent.* In his omnibus, ſuam teſtificandi poteſtatem diligenter allegat Petrus, tãquam neceſſarium & firmiſſimũ mediũ, quo ad fidem amplexandam inducantur auditores. Paulus quoque futurus prædicator gentium, mittitur ad teſtimonium veritati ferendum. Ait enim illi Ananias. *Deus Patrum noſtrorum præordinauit te, &c. quia eris teſtis illius ad omnes homines, eorum quæ vidiſti & audiſti.* Sed & Chriſtus cùm eum de cælo vocaret, huius generis munus ei mandauit. *Ad hoc apparui tibi, vt conſtituam te miniſtrum & teſtem eorum quæ vidiſti, &c.* Hoc etiam ſuum teſtimonium vrget. *Si non eſt*, inquit, *reſurrectio mortuorum, inuenimur falſi teſtes, &c.* Ioannes quoque

Teſtimonium Spiritus.
1.Ioan.cap.5.
Chriſtus teſtis veritatis.
Ioan.18. F
Ioan.3.
Act.1.
Eccleſia Teſtis eſt veritatis.
Act.2.
Actor.10.
Act.12.
Act 26.
1.Cor.15.

A quoque Apostolus testimonium hoc suum pariter vrget; *Hic est*, inquit, *discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus quia verum est testimonium eius*. Item in principio Epistolæ primæ: *vita manifestata est, & vidimus, & testamur; & annunciamus vobis*. Et iterum cap. 4. *Nos vidimus & testificamur, quia pater misit filium suum*. Denique passim prædicatio Euangelij *Testimonium* vocatur vt 2. Thessal. 1. & 1. Timot. 2. & 2. ad Timoth. 2. Act. 20. Ioan. 15. Postremò, euidenter de hoc testimonij genere & vsu prædixit Esaias. *Vos testes mei dicit Dominus & seruus meus quem elegi; vt sciatis & credatis mihi, &c.* quod apertè de Christo & Apostolis eius prædixit. Non aliam verò ob caussam *Testes* vocantur Apostoli & eorum prædicatio *testificatio* nuncupatur, quàm quòd ex parte Dei immediatè & proximè, reuelant & confirmant nobis omnem illam veritatem quæ est ad fidem necessaria. vt propterea vox Ecclesiæ, sit legitimum & necessarium veritatis testimonium, per quod innotescere mundo vult Deus: & quod idcirco repudiare nemini liceat.

Ioan. vlt.

1. Ioan. 1.

Cap. 43.

Quare Apostoli testes vocantur.

Quod vt intelligatur, quæ testimonij vis sit, considerandum est. Quemadmodum ergo, quacunque in causa testis nemo est idoneus & legitimus, nisi qui vocatur & rogatur, vt testimonium ferat; ita constitutis semel testibus, eorum testimonia repudiari non possunt. Sed quia hîc discrimen aliquod est, inter humanos testes, & testes in doctrina religionis; quòd videlicet humani testes ex arbitrio partium assumuntur, & à parte litigante reiici possunt, iusta exceptione interueniente, veritatis B autem diuinæ testes, non hominum quasi partium arbitrio, sed à Deo ipso tanquam Iudice huius causæ constituuntur; idcirco discrimen quoque est in obligatione testimonij. Hinc enim fit vt testes diuinæ veritatis non solùm repudiari non possint, vt falsi vel suspecti; sed prætereà necessariò audiendi sint, vt certi & determinati: vt pote qui non solùm vocati & assumpti, sed etiam ex mandato Dei delegati sunt, ad perhibendum testimonium veritati. Quas ob causas sapienter scripsit Vvaldensis, *Testimonium Ecclesiæ Catholicæ esse obiectum fidei Christianæ*. Doctrinalis fidei libro 2. cap. 21. Hac etiam de causa *Martyres*, siue *Testes fidei* Christianæ, celeberrimo titulo vocati illi sunt; qui & si non ex officio viua voce, tamen morte & sanguine suo, fidem prædicarunt & contestati sunt. Confirmatio enim seu assertio fidei, pro qua mortem passi sunt, vt in nobilissimo actionum genere erat, sic nobilissimo vocabulo, & ad Dei loquentis vocem proximo, nuncupata est; vt Martyrium siue testimonium vocaretur. Non est enim in terris, alia probatio fidei aut veritatis supernaturalis maior, quàm ipsius testem esse, vel testimonium illi adferre. Ratione enim probari nõ potest (quum omnem rationem superet:) sed attestatione commendatur, & confirmatur quoad nos. Idcirco omnia quæ vel ex Scripturis ipsis, vel ex Conciliis, vel ex patribus, vel ex totius Ecclesiæ consensu argumenta afferuntur ad aliquid fidei ostendendum, *Testimonia* trito & aptissimo vocabulo nuncupantur. Attestantur enim illa C omnia id quod in fide quæritur, & attestando probant. Diligentissimè ergo aduertendum est, quòd vox Ecclesiæ *Testimonium* est veritatis, & ipsa Ecclesia *Testis*. Longè enim plus est testari aliquam veritatem, quàm dicere aut docere. Quod obiter declarans Augustinus, & ipsam testimonij vim describens; *Non sumus*, inquit, *apud quoscunque loquimur, eorum quæ loquimur, testes; sed apud eos quibus expedit, & debetur, per nos cognoscere aut credere veritati*. Móxque vtriusque exemplum ponit. *Sicuti*, inquit, *est iudex ne in iudicando erret* (huic enim expedit per testes veritatem explorare:) *aut qui docetur doctrina religionis: ne videlicet erret in fide, aut in ipsa doctoris authoritate dubius fluctuet*. Hæc ille in lib. de mendacio cap. 17. In quibus postremis verbis, duplicem testis necessitatem in doctrina religionis docet: vnam, *ne in ipsa doctrina erretur*. Si enim simplex narrator eorum sit quæ docet, quasi referens tantùm mandatum Domini sui, (sicuti hæretici hodie de Ecclesiæ ministerio considerant) nulla est certitudo doctrinæ quam adfert: sed auditori liberum est, credere vel non credere. Si autẽ vt testis veritatis docet, docenti vt fideli testi necessariò credendum erit. Alteram, *ne de ipsa doctoris authoritate dubitemus*. Nisi enim authoritatem habeat testificandi nobis, & pro certis affirmandi quæ docet, iterum erit liberum, velimus ei credere an non. Ecclesia ergo testis est, quia non solum docet sapienter aut refert commodè ea quæ tradit nobis, sed etiam quia testificatur ea quæ docet, fide certissima & authoritate legitima. Hac sane de causa non quomodo probet, sed quid dicat Ecclesia aduertendum nobis est. Nam

Testimonij vis quanta sit.

Testimonium Ecclesiæ quantum.

Thomas Vualdensis.

Martyrij titulus vndè.

Omnes fidei probationes sunt tantum Testimonia.

Plus est testari quã dicere aut docere.

Augustinus.

1. Duplex testis necessitas in doctrina Religionis.

2. Quomodo & qualis Testis Ecclesia est.

Vvaldensis. (vt notat ſapienter Thomas Vvaldenſis lib. 2. cap. 20. doctrinalis fidei) *Propheta omnis* D
vel Apoſtolus, omníſque Eccleſiæ Magiſter, dupliciter conſiderari poteſt: vel vt præco legis, vt annũ-
cians Euangelium, vel vt ipſius legis ſeu ſcriptæ ſeu annunciatæ teſtis. Ioannes enim (verbi gra-
tia) non ſolùm ſcripſit Euangelium, ſed etiam vt teſtis, eius veritatem confirmauit;
vtrumque his verbis explicans. *Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcri-*
Act. 10. *pſit hæc*: cap. vltimo. Sic Petrus ad Cornelium. *Præcepit*, inquit, *nobis Deus prædicare, &*
Act. 26. *teſtificari.* Sic Paulus poſitus eſt Miniſter, & teſtis. Vtrumque etiam Eſaias expreſſit; *liga*
Eſaiæ 8. *Duplex officium magiſtrorum Eccleſiæ.* *teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis.* Nam vt Magiſtri & legis præcones ſunt, legem
Dei tradunt ac docent ſapienter, ſignati lumine ſpiritus ſancti: vt teſtes ſunt, eandem
doctrinam quaſi Syngrapha obligatoria confirmant. Diſcretum hoc plane atque di-
Nō omnis Doctor eſt Teſtis doctrinæ quam adfert. ſtinctum ab illo eſt. Nam extrinſecum & per accidens eſt doctori, aut paſtori, vt ſic
doceat aut paſcat, tanquã Deo per illum docente aut paſcente, aut tanquam teſtis do-
ctrinæ quam adfert. Poteſt enim docere iuxta formã aliquã præſcriptam, puta iuxta
Scripturam aut maiorum traditionem ſicuti ludimagiſtri aut parentes ſuos interdũ
catechiſant, aut etiam iuxta ſcientiæ ſuæ artem (vt profeſſores Academici docent) aut
denique ex aliena fide, aut alia aliqua ratione, ſiue Deus per illum loquatur vt teſtem
veritatis, ſiue non. Nam ad naturam Paſtoris, prædicatoris, Apoſtoli, Epiſcopi qua-
tenus talis eſt, hoc ſolùm intrinſecum eſt, vt rite vocatus legitimè mittatur, & à com-
muni doctrina non recedat: id eſt, vt ſit nec latro nec lupus, ſed verè Paſtor: vt alibi
Lib. 5. cap. 9. & 11. explicatum eſt in ſecũda Controuerſia. Eccleſia ergo, non ſolum miniſtra & doctrix, E
ſed etiam Teſtis veritatis à Deo conſtituta; plane in ſumma authoritate, Deóque pro-
xima poſita, cenſeri debet: eiúſque vox à veris fidelibus neceſſariò, abſolutè, & ſimpli-
citer audienda erit: vt etiam in ſequentibus latiùs explicabitur.

Quòd obedientia fidei non ſit alia, quàm obedientia Eccleſiæ præſtita.

CAPVT X.

Aſſertio Sexta. QVIA vox Eccleſiæ, eſt medium ad fidem neceſſarium, ipſa
„ obedientia fidei, quæ verè Chriſtianum Catholicum for-
„ maliter conſtituit, eſt obedientia Eccleſię.
„ Nempe obedientia fidei illa eſt, qua non ſolùm ſibi Deus, ſed & te-
ſtibus ab illo miſſis; Prophetis, Apoſtolis, Paſtoribus, non ſecus ac
ſibi ipſi credi & obtemperari voluit. Nec ſolùm vt viris cæleſti ſa-
pientia inſtructis, ſed etiam vt ab eo teſtibus aſſumptis, & in teſtificandi authoritate,
Ioan. 17. conſtitutis. Nam vt propter primum, Spiritum Sanctum illis promiſit ac dedit, *qui* F
Quantum ſuis miniſtris Deus obediri voluit. *illos doceret omnem veritatem*; ſic propter ſecundum, videlicet propter hanc illorum au-
thoritatem, non ſecus ac propter ſe, Miracula fieri voluit. Deinde illorum contem-
1. ptores non ſecus ac ſui, ſemper reprehendit, puniuit, damnauit. Poſtremò ſuis mini-
2. ſtris, non ſecus ac ſibi credi fidémque adhiberi voluit. Sic de veteri populo liberato
3. iam ex Ægypto in manu forti, & viſa Aegyptiorum internecione poſt trãſitum ma-
Exod. 14. ris rubri, ſcriptum legimus. *Timuit populus Dominum, & crediderunt Domino & Moyſi ſer-*
uo eius. Non ſolùm Domino ſed & Moyſi, quia per verbum Moyſi ipſi Domino cre-
debant. Sic in primo eius regreſſu in Aegyptum, vt eius voci populus crederet, multis
Exod. 4. eum ſignis Deus illuſtrauit. *Si non crediderint tibi*, (ait Dominus ad Moyſem) *neque au-*
Exod. 19. *dierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequentis.* Rurſum iam in deſerto, cùm le-
gem per Moyſen populo daturus Deus eſſet, *Iam nunc* (inquit) *veniam ad te in caligine*
nubis, vt audiat me Populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Vides vt ipſi Moyſi
Numer. 14. credere populum Deus vult; & illos Deo credere, qui Moyſi credunt. Vides quoque
illos Deo non credere, qui Moyſi non credunt. Idcirco enim murmurantibus filiis
Numer. 14. Iſraël contra Moyſen & Aaron, & volentibus alium ſibi ducem conſtituere, di-
Deo non creditur, quando Eccleſiæ non creditur. xit Dominus. *Vſque quo detrahet mihi Populus iſte? quouſque non credet mihi?* Deo enim non
creditur, id eſt, primæ veritati teſtificanti fides non habetur, quando teſtibus eius
ab ipſo conſtitutis non creditur. Similiter, cùm ſacerdotale regimen excutere
voluit

A voluit populus Iſraeliticus, & ſub Regum Imperio viuere, dixit Dominus ad Samuelem, Prophetam tunc & ſacerdotem populi: *Non te abiecerunt ſed me, ne regnem ſuper eos.* 1. Reg. cap. 8.
Sic & aliis Prophetis creditum erat ab iis, qui Deo credebant. Vnde ad Agrippam in Actis Paulus. *Credis Rex Agrippa Prophetis? Scio quia credis.* Act. 26. Innititur ergo fides, vt olim Moyſi & Prophetis, ſic nunc Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus.

Hanc obedientiam fidei ſatis clarè Euangelicæ & Apoſtolicæ literæ demonſtrãt. *Fidem hominis Christiani obedientiam Eccleſiæ eſſe, ex Euangelio probatur.* Chriſtus Dominus cùm ad docendum omnes gentes Apoſtolos mitteret; *qui*, inquit, *non crediderit, condemnabitur*: vobis ſcilicet prædicantibus. Hoc enim cùm aliquando incredulis Iudæis accideret, *indignos eos iudicabant* (*Apoſtoli Paulus & Barnabas*) *æterna vita.* Matth. vlt. Act. 13. Hac etiam de cauſa Apoſtolus cùm dixiſſet, *Non omnes obediunt Euangelio,* cauſam ſubiungit. *Eſaias enim dicit. Domine quis credidit auditui noſtro?* Rom. 10. vt ſane non obedire Euangelio, ſit non obedire prædicantibus Euangelium; & contrà. Rom. 6. Hac quoque de cauſa, volens Romanorum fidem laudare Apoſtolus; *Gratias*, inquit, *ago Deo*, quòd *obediſtis ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi eſtis.* Cap. 6. Et rurſum in eadem Epiſtola, cùm dixiſſet cap. 1. *fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo*; in fine Epiſtolæ idem repetens: *veſtra*, inquit, *obedientia in omni loco diuulgata eſt*, Cap. 16. vt nihil ſit aliud Paulo, fides veritati adhibita, quàm obedientia prædicatoribus præſtita. *Fides veritati adhibita eſt obedientia Prædicatoribus præſtita.* Nec diſſimiliter in literis ad Corinthios, oſtendens Apoſtolus fidem ipſam in obedientia prædicationis factæ conſiſtere. *Notum*, inquit, *vobis facio fratres Euangelium quod prædicaui vobis, quod &*
B *accepiſtis, in quo & ſtatis, per quod & ſaluamini; qua ratione prædicauerim vobis, ſi tenetis, niſi fruſtra crediditis.* 1. Cor. 15. Et paulò poſt. *Siue ego, ſiue illi, ſic prædicauimus & ſic crediditis.* Et iterum. *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra; inuenimur autem & falſi teſtes.* 1. Cor. 15. Hæc Apoſtolus: vbi vides ex prædicatione Apoſtolica ſic fidem ipſam dependere tanquam medio maxime neceſſariò, vt ex firmitate prædicationis ſequatur firmitas fidei, item ex inanitate prædicationis, ſequatur quoque fides inanis. *Ex firmitate prædicationis ſequitur firmitas fidei.* Quæ deductio Apoſtoli parum firma eſſet; niſi ipſa prædicatio, quæ eſt vox Eccleſiæ docentis, medium eſſet ad fidem inducendam & conſeruandam plane neceſſarium, & cui obedire neceſſariò oporteret.

Huius etiam rei argumentum inde peti poteſt, quòd Chriſtus oraturus pro omnibus futuris fidelibus, rogat patrem pro his, *qui per verbum Apoſtolorum credituri ſunt in eum.* Ioan. 17. *Non ſunt fideles, niſi qui per verbum Eccleſiæ credunt.* Hinc enim ſequitur, non alios in numero fidelium à Saluatore haberi, niſi qui per verbum Apoſtolorum, id eſt, Eccleſiæ magiſtrorum qui ipſis ſucceſſerunt, crediderint. Quod adeo verum eſſe Auguſtinus prolixè docet, Auguſtinus Tract. 109. in Ioan. vt propterea ipſius Pauli prædicatio, non ab homine ſed per reuelationem accepta, debuerit tamen cum Apoſtolis conferri, vt & verbum eorum eſſe appareret. De qua re alibi plura diximus. Lib. 7. cap. 2. Nam & ideo ipſe Apoſtolus ſuprà dixit. *Siue ego, ſiue illi ſic prædicauimus, &c.* Vnde concludit Auguſtinus, *verbum fidei & verbum Apoſtolorum idem eſſe*, *Verbum fidei eſt verbum Apoſtolorum.* nec aliter per Chriſti orationem in vnitate conſeruari fideles, niſi per verbum Apoſtolorum,
C id eſt, Eccleſiæ crediderint in Chriſtum. Hac etiam de cauſa Apoſtolus Petrus quum dixiſſet, *verbum Domini permanet in æternum*, ſubiungit: *Hoc autem eſt verbum quod Euangelizatum eſt in vobis.* 1. Pet. 1. *Verbum Domini eſt verbum Eccleſiæ.* Manifeſtè docens verbum Domini, de quo tantopere hæretici gloriantur, non eſſe aliud quàm verbum prædicantis Eccleſiæ, primò videlicet ab Apoſtolis, poſtea ab eorum ſucceſſoribus perpetuo annunciatum, ideóque in æternum permanens. Vehementius autem adhuc Apoſtolus in altera ad Corinth. epiſtola, Neceſſariũ hoc fidei medium vrget. Agens enim contra Pſeudoapoſtolos, & miniſterij ſui dignitatem commendare coactus, *Arma*, inquit, *militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum,* (*faſtum Græcorum ſophiſmatum & Syllogiſmorum robur dicit*, ait Chryſoſtomus) *conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti: & in promptu habentes omnem vlciſci inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.* 2. Cor. 10. Chryſoſtomus. homil. 21. in 2. ad Cor. Hæc ille. Obedientiam vocat ipſam fidem, qua prædicationi Apoſtolicæ credebant Corinthij; & inobedientiam infidelitatem, qua credere recuſabant alij. *Obedientia Eccleſiæ data eſt fides & inobedientia & infidelitas.* Galathas quoque à fide reſilientes, ad hanc obedientiam reuocat. *Licet*, inquit, *nos aut Angelus de cælo Euangelizat vobis, præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Gal. 1. Obſerua eum dicere, *quod Euangelizauimus*, nos ſcilicet Apoſtoli & Magiſtri Eccleſiarum. Non autem dicit, *quod Euangelizatum eſt*, quaſi perinde ſit vnde Euangelium

acceperint. Ideo iterum ſubiungit repetens: *præter id quod accepiſtis*, ſcilicet à nobis prædicantibus: non dicit *præter id quod credidiſtis*; quomodocunque ſcilicet aut vndecunque fidem nacti eſtis, ſed præter id quod ab Eccleſia accepiſtis. Vnde & Auguſtinus, per Apoſtrophem Catholicam Eccleſiam alloquens, *Appello*, inquit, *paruulos tuos, teneros fœtus tuos, ne garrula curioſitate ſeducantur abs te, ſed potius anathement, ſi quis eis Euangelizauerit, præterquã id quod acceperunt in te.* Hæc ille. Obſerua quod dicit, *in te*, vt obedientia fidei ſit, obedire doctrinæ acceptæ in & ab Eccleſia. Hoc ſenſu vocat Apoſtolus doctrinam quam prædicauerat, Euangelium ſuum. *Memor eſto Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, ſecundum Euangelium meum in quo laboro.* Nunquam autem diceret baptiſma meum, vt notat S. Thomas in commentariis ad hunc locum. Hîc enim nihil ſuum miniſter facit, vt contra Donatiſtas ſæpiſſimè docet Auguſtinus. Attamen doctrina fidei, eſt doctrina Eccleſiæ; ſicut Euangelium Chriſti fuit Euangelium Pauli, quia non nudus miniſter, ſed legitimus teſtis, & doctor neceſſarius fuit doctrinæ quam attulit. Ideo autem & legitimus teſtis & doctor neceſſarius, quia illius quaſi fidei concredita & commiſſa erat doctrinæ veritas. D

Contra Fauſtum lib. 15. cap. 3.
Obedientia fidei quæ.
2. Timoth. 2.

Probati, inquit, *ſumus à Deo vt crederetur nobis Euangelium.* Et iterum. *Secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt mihi.* Ex hoc enim ſequebatur, vt confidenter Apoſtolus Theſſalonicenſibus dixerit. *Creditum eſt teſtimonium noſtrum ſuper vos in die illo.* Quam etiam ob cauſam hanc obedientiam ab eiſdem Theſſalonicenſibus ita flagitat, vt ſcribat ad eos. *Quòd ſi quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam hunc notate: & ne commiſceamini cum illo.* Poſtremò, ne ſibi ſoli tanquam Apoſtolo, hanc obedientiam poſtulaſſe videatur, ad Hebræos in vniuerſum de omnibus Eccleſiæ magiſtris dicit. *Obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete illis.* In quam ſententiam, multa alia habes in ſecunda Controuerſia: vbi etiam ad Apoſtolorum ſucceſſores poteſtatem illis datam perueniſſe, oſtendimus. Ex hac autem obedientia fidei ipſi Eccleſiæ præſtita, ex hactenus teſtificatis Eccleſiæ Authoritate & Neceſſitate ſuperius oſtenſa, fraudulenta illa & peſtilens Caluini doctrina funditus euertitur, qua docet & dicit, *omnem hanc poteſtatem non propriè hominibus ipſis dediſſe, ſed verbo ſuo, cuius homines miniſtros fecit.* Verbum enim & quiuis hæreticus & ipſe diabolus in ore habet. Nec verbum dicit ſed dicitur; nec ſcripturam loquentem, ſed ab aliquo fideli eius cuſtode prolatam vel interprete explicatam audimus. E

1. Theſſ. 3.
1. Timo. 1.
2. Theſſal. 1.
Eccleſia cuſtos fidei, ideóque Teſtis.
2. Theſſal. 3.
Hebr. 13.
Lib. 5. cap. 7.

Quòd ſapientia fidei non ſit alia, quàm ſapientia Eccleſiæ.

CAPVT XI.

Aſſertio ſeptima.

SICVTI propter vocis Eccleſiæ neceſſitatem ex ſuppoſita Dei ordinatione, obedientia fidei non eſt alia quàm obe- F
» dientia Eccleſiæ; ita propter eiuſdem vocis neceſſitatem ex
» infirmitate & ignorantia humana profectam, ſapientia fi-
» dei non eſt alia quàm ſapientia Eccleſiæ: vt videlicet ſapere
» apud Deum non ſit aliud, quàm omni propria abiecta prudentia, iuxta vo-
» cem docentis Eccleſiæ, vt diſcipulum & paruulum ſapere.

Hoc enim eſt myſterium fidei Chriſtianæ, abſconditum à ſapientibus & reuelatum paruulis. Hoc futurum prædixit Eſaias. *Perdam ſapientiam ſapientum & prudentiam prudentium reprobabo.* De hoc exultat in Euangelio Saluator. *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis.* Hoc diſertè explicauit Paulus. *Stultam fecit Deus ſapientiam huius mundi: & quia in Dei ſapientia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes.* Quæ omnia manifeſtè docent viam ad fidem eſſe, vt audiamus Eccleſiæ Magiſtros & Paſtores tanquam paruuli, diſcere & obedire parati; non tanquam ſapientes de doctrina fidei aut Doctoribus ipſis vel ingenio, vel ratione, vel præiudicio noſtro iudicaturi. Talis erat Nicodemus, qui etſi ſummo deſiderio cognoſcendi veritatem flagraret, ideóque de nocte ad Ieſum veniret; & ſi Magiſter in Iſraël, doctus in lege eſſet; etſi viſis miraculis admirator

Sapere apud Deum, eſt iuxta Eccleſiæ vocem ſapere.
Eſai 29.
Matth. 11.
1. Cor. 1.
Via ad fidem eſt audire Magiſtros Eccleſiæ vt paruulum.
Ioan. 3.

A admirator Christi factus esset, tamen adhuc docilis discipulus fidei non erat, quia non credere & obedire docenti vt paruulus volebat, sed rationes & modos quibus illa fieri possent quæ Christus docuit, tanquam sapiens scrutari & cognoscere cupiebat. Talem quoque Augustinus in prima ætate fuisse se describit. *Tumor*, inquit, *mens refugiebat modum eius* (de S. Scriptura loquitur) *& acies mea non penetrabat modum eius. Nam illa erat quæ cresceret cum paruulis, sed ego dedignabar esse paruulus, & turgidus fastu mihi grandis videbar.* Hæc ille. Sed & D. Ambrosius propterea cum Augustino adhuc tali colloqui, eúmque de fide instruere recusabat. Respondit enim *adhuc eum indocilem esse, eò quòd inflatus esset nouitate hæresis quam tenebat*: sicuti ipsemet narrat Augustinus. Hac etiam de causa quos Paulus superbię notat, eosdem inscitiæ damnat. *Si quis enim aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum.* Iterum quoque. *Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati*, &c. *semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Nempe ideo reprobi, quia superbi; ideo semper discentes, quia apud semetipsos sapientes. De via autem ad veram sapientiam dicit propheta. *Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.* Hoc est. Sacra veritas quam Deus nobis fideliter & firmiter testatur, sapientes facit non quosuis, sed paruulos: id est obedientes voci Dei, quę vox est Ecclesię, tanquam lucerna in nocte, qua
B firmi mentis oculi contenti esse debent: iuxta illud Augustini. *Animalis homo tanquam paruulus in Christo, lactísque potator, donec roboretur ad solidum cibum, & aciem firmet ad solis aspectum, non habeat desertam noctem suam, sed luce lunæ stellarúmque contentus sit.* Hæc ille.

Exemplum in Nicodemo. Cōfess. lib. 3. cap. 3.
Aliud exemplū in Augustino.
Confess. lib. 3. cap. 12.
1. Timo. 6.
2. Timo. 3.
Superbi semper indociles in fide.
Psal. 18.
Via ad veram Sapientiam.
Confess. lib. 13. cap. 18.

Nempe hæc est illa sobrietas quam docet Apostolus. *Dico*, inquit, *per gratiā quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, nō plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē.* Quod quale sit, statim ostendit; subiungens. *Et vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei*: quæ diuisio non æqualis, sed secundum mensuram, cuiusmodi sit; statim quoque ostendit. *Sicut enim in corpore multa membra habemus, omnia autem membra eundem actum non habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo; singuli autem alter alterius membra: habentes donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, differentes; siue prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina; qui exhortatur in exhortando*: &c. Ille ergo sapit ad sobrietatem, qui vocatus ad docendum, docet; & non vocatus, discit. Idem iterum demonstrat 1. Cor. 12. & ad Ephes. 4. vt in secunda controuersia ostensum est. Maximè autem (quod ad rem præsentem attinet) in illis verbis, vbi Ecclesiam describit esse, sub capite Christo, *totum quoddam corpus; compactum & connexū per omnem iuncturam subministrationis*, (id est subministrati spiritus Dei) *secundum operationē in mensuram vniuscuiusque mēbri.* Videlicet non omnibus æqualiter sed pro capacitate cuiusq;) *augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.* Quia videlicet *nisi charitate quæ non inflatur, colligati fuerimus* (ait Chrysostomus:) *spiritus subministrationē non capiemus.* Obseruandum au-
C tem maximè corpus Ecclesiæ compactum esse *per omnem iuncturam.* Nam idcirco (ait Chrysostomus:) *non satis est esse vnitum corpori, sed oportet præterea & proprium locum obtinere; vtpote qui nec vnitus esse queas, nec spiritum accipere, si loco cesseris.* Hæc ille. Hoc autem in corporis naturalis partibus, & in elementis natura docuit. Omnia enim illa si locū suum egressa fuerint, vitam & operationem amittunt. Idem docet August. diligenter in libro de vtilitate credendi. Primùm enim docet, ordinem hunc sic à Deo institutum esse, vt sacrilegum sit aliter in fide sapere, quàm per Ecclesiæ vocem. Deinde vt quis maximè hoc vellet, tamen quòd illud efficere non possit. Quod ad primum attinet, etiam si de eorum genere sit quispiam, *qui absque magistro facillimè diuina secreta & certa ratione capere posset*, qualem supponit Augustinus Honoratum fuisse, ad quem hæc scribit, *tamen* (ait August.) *ea via ad fidem venire debet, qua cæteri qui primitus credunt. Quemadmodum si aliqui volare possent, tamen ne cui sit periculo incitamentum, paulisper cogantur incedere qua cæteris tutum est. Hæc est prouidentia veræ religionis: hoc iussum diuinitus: hoc à beatis maioribus traditum: hoc ad nos vsque seruatum: hoc perturbare velle atque peruertere; nihil est aliud quàm ad veram religionem, sacrilegam viam quærere.* Hæc ille propter ipsum ordinē à Deo sic institutum, vt (quod omnes prophanæ sapientiæ sectatores fecerunt) non nobis ipsis ducibus vteremur, sed Ecclesię magisterio. Quod ad alterum attinet, statim subiungit. *Quod qui faciunt* (vt multa hodie superba ingenia faciunt, quæ absque magisterio Ecclesię & solis

Ad Rom. 12.
Sapere ad sobrietatem quid.
Lib. 5. cap. 1. & 2.
1. Cor. 15. Hom. 11. ad cap. 4. ad Ephes.
Vnicuique fideli proprius locus in corpore Ecclesiæ seruādus est.
Cap. 10.
Sacrilegum est aliter in fide sapere quam per vocem Ecclesiæ.
Vna & eadem via ad fidē est omnibus ambulandum.
Qui deserunt magisteriū Ecclesiæ nihil proficiunt.

Scripturis, vel etiam absque Scripturis, omnem fidem ediscere se posse existimāt, sibíque plane persuadét) *nec si eis concedatur quod volunt, possunt quo intendunt peruenire. Cuiusmodi enim libet excellant ingenio, nisi Deus adsit, humi repunt. Tunc autem adest Deus, si societatis humanæ in eum tendentibus cura sit* (id est, si nihil singulare, nihil præter communis societatis ordinem faciunt) *quo gradu nihil firmius in cælum reperiri potest. Ego quidem huic rationi non possum resistere.* Hæc Augustinus. Quæ tanti patris disputatio plurimùm est expendenda. Indubitanter enim illis solis in causa fidei adest Deus qui *non alta sapiunt, sed humilibus consentiunt*; qui didicerunt quòd *accedentes ad Deum debeant credere*, id est, doctrinæ fidei se submittere, cognituri & intellecturi postea, denique qui proprium suum locum in corpore seruāt, *iuxta iuncturam subministrationis*, vt Apostolus docuit. Nam ideo hæc tria coniungit Apostolus. *Id ipsum in inuicem sentientes, non alta sapientes, nolite esse prudentes apud vosmetipsos*, vt videlicet hæc duo posteriora ad illud primum media & viæ sint; hoc est, vt in Ecclesia vnitatem fidei seruemus, id ipsum inuicem sentientes; non apud nosmetipsos prudentes, sed humiles Ecclesiæ discipuli & paruuli, esse debemus. Sed nunc ad alia pergamus, ne prolixitate fortasse offendamus. D

Quibus adest Deus in quæstione fidei.

Rom. 12. Hebr. 11. Ephes. 4. Rom. 12.

Vox docentis seu attestantis Ecclesiæ, est medium non solùm necessarium, sed etiam certum, & infallibilis Regula ipsius fidei. E

CAPVT XII.

Assertio octaua.

VOx docentis vel attestantis Ecclesiæ est Medium certum & infallibilis Regula ipsius fidei.

„ Ista veritas ex communibus, euidēter & breuiter probari sic potest. Infirmitati & ignorātiæ humanę in iis quæ ad fidem necessariò pertinent, non succurritur; nisi per sapientiam Ecclesiæ docentis. Debet ergo Ecclesia sic esse sapiens in iis quæ fidei sunt, vt nec falli nec fallere possit. Alioqui enim, ignorantiæ non succurritur, sed imponitur. Rursum voluit Deus per Ecclesię vocem nos docere; voluit nos huic voci obedire; voluit nos iuxta hanc vocem sapere; voluit denique hanc vocē extrinsecus testificari, & manifestare nobis omnem veritatem; sicut ipse intrinsecus testificatur & reuelat. Debet ergo Ecclesiæ vox non secus esse infallibilis & certa, non ex se sed quo ad nos & ad doctrinam nostram, quàm est ipsius Dei vox. Alioqui enim vel falleret nos Deus, (iubens nos testibus & magistris parere, aut ignaris quia falluntur vel falli possunt in iudicio veritatis, aut mendacibus quia prudentes & scientes fallere possunt, forte etiam fallunt;) vel certè falleretur in seipso Deus, non valens id per Ecclesiam efficere (homines scilicet ad fidem quo ad Ecclesię sufficientiam efficaciter inducere, & in fide continere:) quod tamē per Ecclesiā efficere decreuit, & in tot Scripturis reuelauit. Est ergo propter has duas causas, Ecclesię docentis vox necessariò certa; &, quantū in se est, infallibilis. Rursum, quæ cōspicuæ semper & aspectabilis necessariò Ecclesiæ Christi causæ, in prima Controuersia allatæ sunt; quæcūque etiam vel Scripturarū testimonia, vel rationum argumenta, perpetuā Ecclesiæ Christi durationem in eadem Controuersia probauerūt; denique quæ contra hæreticorū vel contra visibilē semper Ecclesiam argumentum septimum & decimum,)vel contra Ecclesiæ perpetuam sanctificationē, varias cauillationes in eadem Controuersia disputata sunt; hanc etiam propositionem seu assertionē de Ecclesię docentis infallibili veritate euidenter probant. Maximè cùm illa omnia, quæ de perpetua Ecclesię sanctificatione, in propheticis & Apostolicis literis dicta sunt, pręcipuè & propriè ad Ecclesiarum magistros referantur, & ad docentium in Ecclesia stabilitatē pertineant, vt in toto lib. 5. per multa quidem capita, maximè verò capite quinto & sequentibus copiosè probatum est, tùm in ipsa veritate confirmanda, tùm etiam vbi ad argumenta primi generis ab aduersariis afferri solita, in eadem Controuersia responsum est. Itaque generaliter quidem, & ex communibus causis, satis supérque hæc propositio seu Assertio cōprobata iam hactenus fuisse, videri potest. F

„

Infallibilitatis Ecclesiæ causæ communes.

1.

2.

Ecclesiæ vox quoad nos non secus infallibilis quàm ipsius Dei vox.

3.

Lib. 2. cap. 6. & 7.
Lib. 3. cap. 1. & 3.
Lib. 2. cap. 14. & 16.
Lib 3. cap. 5. & sequent.

Lib. 5. cap. 7. potissimum.

Cap 9. & 10.

Sed

A Sed ex propriis argumentis & cauſis, idem euidentiſſimè oſtenditur. Et primum quidem ex principio ſeu medio, ex quo docet Eccleſia; deinde ex fine propter quem docet. Quemadmodum enim actionem ex ſe efficacem facit principium monens efficax; ſic concluſionem faciunt vel neceſſariam vel probabilem, media neceſſaria vel probabilia. Eccleſia ergo ſi docet ex principio infallibili, erit eius doctrina infallibilis. Quia autem non docet niſi ea quæ ſunt fidei; eius doctrina nec erit dialectica, quæ ex probabilibus procedit; (fidei enim falſum non ſolùm non ſubeſt, ſed nec ſubeſſe poteſt:) nec erit demonſtratiua, quæ ex certis & notiſſimis naturæ principiis procedit; (naturam enim & rationem omnem ſuperant, & ſolo reuelantis Dei teſtimonio nituntur:) ſed vt infallibiliter doceat, ipſo Deo, ſeu eius verbo ac reuelatione, pro Medio & magiſtro vti debet. Quòd ſi ergo Eccleſia, nihil ex ſe aut humana aliqua vi, ſed totum ex Deo & ex Spiritu veritatis loquatur, erit neceſſariò eius doctrina infallibilis. Hoc verò ita ſe habere; & Eccleſiam ipſam, id eſt, eius magiſtros & principes non ſolùm in teſtes à Deo aſſumptos fuiſſe; ſed præterea, vt poſſent teſtificari non ſolùm veraciter, ſed etiam infallibiliter, Spiritum Sanctum de cælo accepiſſe, ex illis ipſis locis euidenter colligi poteſt, in quibus Chriſtus Eccleſiæ ſuæ magiſtros teſtes & prædicatores veritatis deſignauit. In eiſdem enim locis, de Spiritu veritatis, déque ſua perpetua præſentia ex propoſito, & ſubinde inculcat. *Ego*, inquit, *rogabo patrem & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternũ; ſpiritum veritatis: quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum nec ſcit eum: vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit.* Manifeſtiſſimè docet, fore vt apud Eccleſiæ magiſtros maneat Spiritus veritatis, & in illis ſit, *non in mundo*; hoc eſt, non in illis qui iuxta ſapientiam huius mundi, ex ſeipſis & ſuo ingenio ſapere volunt, ſicut omnes philoſophi & hæretici, qui *ſemetipſis ducibus vtuntur* vt dixit Proſper. Móxque paulò poſt, officium Spiritus Sancti quale futurum ſit, declarat. *Ille*, inquit, *vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Quòd ſi omnia Spiritus Sanctus doceat; & præterea ſuggerat; hoc eſt, vel de nouo inſpiret (hoc enim eſt docere) vel oblita in memoriã reuocet (hoc enim eſt ſuggerere quæ antea mandata fuerant) dubitari non debet, quin Eccleſiæ vox ſic à Spiritu Sancto inſtructa, infallibilis ſit in doctrina fidei. Rurſum docens Saluator fore, vt per teſtimonium Apoſtolorum mundus crederet, præmiſit huius teſtimonij firmitatem à Spiritu Sancto profecturam. *Cùm venerit*, inquit, *Paracletus*, &c. *ille teſtimonium perhibebit de me* (ſcilicet in cordibus veſtris) *& vos* (ſcilicet per prædicationem veſtram) *teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.* Ecce in cordibus Apoſtolorum Spiritus S. teſtimonium perhibebit de Chriſto, vt ipſi poſtea Apoſtoli toti mũdo teſtimonium perhibeant de eodem. Chriſti autem nomine, intellige omnem doctrinam quæ ad fidem Chriſti pertinet: vt docet Auguſtinus in libro de fide & operibus. *Euangeliſare*, inquit, *Chriſtũ eſt cuncta dicere, quæ ſunt credenda de Chriſto.*

Infallibilitas Eccleſiæ ex propriis cauſis probatur.

1. Ex principio per quod docet.

Deus ipſe eſt Magiſter Eccleſiæ.

Spiritus S. ibi promittitur vbi Eccleſiæ Magiſtri deſignãtur. Ioan. 14.

B

Contra collatorem cap. 26.

Docere & ſuggerere Spiritum ſanctũ quid ſit.

Ioan. 15.

Cap. 9.

C Similiter declarans Chriſtus miſſionem Apoſtolorum ſuorum quam fecerat, præmittit de futura eorum ſanctificatione, orationem ad Patrem. *De mundo*, inquit, *non ſunt; ſicut & ego non ſum de mundo*: id eſt, Poteſtatem iuxta mundi ſapientiam non habẽt ſed diuinitus inſtructam. Sequitur. *Sanctifica eos in veritate tua. Sermo tuus veritas eſt.* Ecce orat expreſsè vt ſanctificentur, id eſt, confirmentur & infallibiliter cõſeruentur (ſanctum enim eſt, quod firmum & inuiolabile eſt) in veritate: doctrinæ ſcilicet & verbi Dei. Rationem autem huius petitionis ſubiungit. *Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum.* Manifeſtiſſimè docet, quia miſſi erant Apoſtoli in mundum, ſicut Chriſtus ipſe *venit in mundum: vt teſtimonium* ſcilicet *perhiberent veritati*: ideo velle ſe, vt ſanctificentur in veritate ſicuti ipſe ſanctificatus erat. *Per hanc enim ſanctificationem* (ait Cyrillus Alexãdrinus) *id eſt per participationem Spiritus Sancti ad mandatũ illud ſupernaturale roborati, ad intelligendas rectè ſcripturas & Eccleſiæ dogmata perducti ſunt.* Hæc ille. Et paulò poſt in fine capitis. *Ad imitationẽ ſuã ordinatos miſſóſq; à ſe diſcipulos, Euangelicã & cæleſtẽ doctrinã mũdo prædicaturos, indigere ait Chriſtus neceſſariò, vt in veritate ſanctificentur, vt poſſint ſui miniſterij curſum abſoluere.* Hæc ille. Cuius etiã rei neceſſitatẽ in ſubſequentibus Chriſtus ſubiũgit. *Et pro eis ego ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate*: Hoc eſt; ego vt homo, in verbo ipſo, ab initio natiuitatis meę ſanctificatꝰ ſũ, vt omnẽ veritatẽ infallibiliter ſcirem. Sed quia iſti ſunt mẽbra corporis mei, cuius ego ſum caput; & ad idem

Ioan. 17.

Sanctificatio Eccleſiæ in veritate.

Ioan. 18.

Lib. 11. cap. 25. in Ioan.

Sanctificatio eſt participatio Spiritus ſancti.

Quomodo Chriſtus ſanctificat ſeipſum.

officium destinati, *missi scilicet in mundum, sicut tu me misisti*; propterea volo vt illi quoque sanctificentur in veritate, in verbo, in me filio Dei, sicuti ego tanquam filius Dei, sanctificaui meipsum vt hominem, pro eis. Christus enim (ait Augustinus) *Spiritum Sanctum non solùm dedit vt Deus, sed etiam accepit vt homo: propterea dictus est plenus gratia, & natus de Spiritu Sancto. Tunc enim inuisibili vnctione vnctus est, quando verbum Caro factum est.* Hæc ex Augustino. Orat autem hoc loco disertè, tãtùm pro magistris Ecclesiæ mittendis in mundum. Postea quidem subiungit seorsim pro reliqua fidelium multitudine, *qui per verbum Apostolorum credituri erant*, orationem distinctam, scilicet *vt in vnitate conseruentur*; per charitatem nimirum & obedientiam: non autem vt in ipsa veritate sanctificētur, sicuti pro Apostolis & eorum successoribus orauerat. Est enim hæc sanctificatio solis Ecclesiæ magistris propria, spiritualis illa potestas tam docendi & pascendi, quàm alia sacra munera obeundi, Ecclesiæ pastoribus data; de qua in Secunda Controuersia multa disputauimus ex scripturis.

De Trinit. lib. 15. cap. 26.

Nota duplicem Christi orationem.

Lib. 5. cap. 7. & 10. & 18.

Hanc verò rursus euidenter expressit Christus, quũ Apostolis suis diceret. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat Dominus eius. Vos dixi amicos, quia omnia quæcũque audiui à patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: & posui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Hîc enim volens ostẽdere, positos esse Apostolos, vt irent & fructum facerent; præmisit ad hoc esse illos plenissimè instructos, vt errare non possint. Similiter quum iam de facto eos in mũdum destinaret, Matth. vltimo dicens. *Euntes ergo docete omnes gentes, &c. docentes eos seruare omnia quæcunq; mandaui vobis*; addit. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationẽ seculi*: manifestè docens in ipsa prędicatione & doctrina Ecclesiæ perpetuò Christũ per gratiam & influxum internum præsentẽ fore. Deinde dixit Christus Apostolis & discipulis præsentibus. *Accipietis virtutem Spiritus Sancti superuenientis in vos, & eritis mihi testes, &c.* Hic enim iterum virtutem Spiritus Sancti signanter præmisit, vt intelligerent illa accepta, sic demũm fore vt testes essent infallibiles extrinsecus docendo, sicut ipse Spiritus Sanctus est infallibilis intrinsecus inspirando. Quibus ergo in locis, vel promisit, vel delarauit Christus, Apostolos & eorum successores veritatis ipsius testes, doctores, & magistros esse, vel fore; in eisdem prorsus locis suam & Spiritus Sancti præsentiã atque assistentiam promisit, & declarauit: vt indubitanter profecto credamus Ecclesiam non solùm testem esse & magistram; sed esse & infallibilem testem, & certissimam magistram totius veritatis, propter principium & medium infallibile cui nititur.

Ioan. 15.

Legationi Apostolicæ præsentia Christi & virtus Spiritus S. annectuntur.

Act. 1.

Iam verò, ex fine ecclesiasticę potestatis hæc infallibilitas veritatis inuictè colligitur. Finis nempe dati in Ecclesia ministerij est sic pascere & docere ouile Christi, vt ab omni errore conseruetur. Apostolus luculẽter hunc finem expressit, quum diceret, *datos esse in Ecclesia pastores & doctores ad consummationem sanctorum, ad ædificationem corporis Christi; vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circunuentionem erroris.* Hunc quoque finem expressit Saluator, cùm diceret: *vos estis sal terræ*, &c. Rursum. *Posui vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Item; *Posuit vos Spiritus Sanctus regere Ecclesiam dei.* Item *Præpositi peruigilant quasi rationẽ pro animabus reddituri.* Cùm ergo nihil horum omniũ perfici possit sine certitudine fidei, quæ est totius salutis fundamentum, sequitur necessariò potestatem docendi & pascendi Ecclesiæ datam, adiunctam habere veritatis infallibilitatem, ipsámque docentem Ecclesiam infallibilem esse veritatis Regulam. Alioqui cùm natura nihil faciat frustra, sed omne agens agat propter finem, hanc tam necessariam & excellentem in terris potestatem, agente eam & per eam Spiritu Sancto, Christus in Ecclesia posuisset & Deus fecisset frustra; nec tantum frustra sed & perniciosè. *Cæcus enim cæcum duceret, & ambo in foueam caderent.* Ex hoc fine emergit illa Dei prouidentia, quæ facit vt pastores Ecclesiarũ in pascendo non errent, de qua in secunda Controuersia disputatum à nobis est. Denique quia & tali principio, & propter talem finem vox Ecclesiæ infallibilis veritatis Regula est, propterea ipsa Ecclesia passim in scripturis huiusmodi elogiis ornatur, quæ hanc eius præstantissimam dotem significant. Hac enim de causa vocatur ab Esaia propheta: *Voluntas Dei in ea.* Dicitur *desponsata Deo in fide, nec in æternum ab eo derelinquenda.* Dicitur à Saluatore, *quòd portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Vocatur ab Apostolo *corpus Christi, plenitudo Christi, Sponsa Christi*, veritatis denique *Columna & firmamentum.*

Ex fine ob quẽ Ecclesia docet.

Ad Ephes. 4.

Matth. 5.
Ioan. 15.

Act. 20.
Ad Hebr. 13.

Ecclesiæ doctrina infallibilis necessariò.

Matth. 15.

Lib. 5. ca. 10.

Elogia Ecclesiæ, & quare data.
Esai. 26.
Oseæ 2.
Matth. 16.
Ad Ephes. 1. 4 & 5.
1. Timo. 3.

Quæ

A Quæ verba multum expendi debent. Eſt enim illuſtre & magnificum Apoſtoli Pauli
vel potius Spiritus ſancti de Eccleſiæ Authoritate & iudicio teſtimonium. Nempe
eſt Eccleſia veritatis omnis reuelatæ (de ordinaria reuelatione & Spiritus Sancti do- *Quo ſenſu Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis.*
ctrina loquendo) quoad fideles ſanè ipſos cui reuelatur, *Columna*, quoad ipſam autem
fidem, *Firmamentum*. Fideles enim omnes Eccleſiæ magiſterio, tanquam immobili &
fortiſſimæ columnæ ſecurè inniti, ſimpliciter obedire, obedienter acquieſcere debēt,
vt iam ſatis explicatum & probatum eſt. Ipſa autem fides, quoad acceptationem ſanè
noſtram, ab Eccleſia firmatur, ſtabilitur, & ſolidatur. Itaque de magiſtris Eccleſię di-
cit Apoſtolus, quòd dati ſint *in confirmationem Sanctorū, ne ſicut paruuli circunferamur om-* Epheſ. 4.
ni vento doctrinæ, & Supremo Paſtori ac Magiſtro ſpecialius dicitur, *Tu conuerſus confir-* Luc. 22.
ma fratres tuos. Ipſa itaque Eccleſia in ſuis Magiſtris & Paſtoribus firmamentum dici-
tur, & quidem longè robuſtiſſimum atque (vt Auguſtinus ſæpe loquitur) fundatiſſi- Epiſt. 28. & 89.
mum. *Contra Eccleſiæ*, inquit, *fundatiſſimum morem nemo ſentiat*. Et de Pelagianis dicit. *Iam
occultè muſſitant, timentes Eccleſiæ fundatiſſimam fidem*. Quod & vox ab Apoſtolo hoc loco
vſurpata (quæ in toto nouo Teſtamento præterea non inuenitur) ἑδραίωμα videlicet
ſatis luculenter docet. Significat enim robur quoddá longè validiſſimum, nullóque
caſu aut impetu è loco deturbandum. Itaque huius coniugato idem vtitur Apoſtolus
quando firmitatem aliqua in re tenaciſſimam exprimere vult. vt vbi dicit. *Itaque fra-* 1. Cor. 15.
tres mei dilecti ſtabiles eſtote & immobiles. ἑδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι. Et rurſum. *Si tamen per-* Coloſſ. 1.
B *manetis in fide fundati & ſtabiles, & immobiles*. τεθεμελιωμένοι, καὶ ἑδραῖοι, καὶ ἀμετακίνητοι.
Denique & de firmiſſimo virginitatis propoſito quum loquitur. *Qui ſtatuit in corde ſuo* 1. Cor. 7.
firmus, &c. ὃς δ' ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ. Talis eſt ergo Eccleſiæ firmitas, ita fundata &
ſtabilita eſt in omni veritate quæ ad Deum cognoſcendum vel amandum pertinet,
vt ipſius fidei atque veritatis meritò firmamentum vocetur: ipſo ſcilicet Spiritu ſan-
cto in ea reſidente in æternum, per eam loquēte infallibiliter, ei data inſeparabiliter.
Hæc ergo omnia euidenter oſtendunt non magis poſſe Eccleſiæ Dei veritatis docen-
dæ certiſſimam claritatem deeſſe, quàm à ſole lumen aut ab aqua humorem abeſſe. Vt
enim lux mundi corporalis Sol eſt; ſic lux mundi ſpiritualis Eccleſia eſt. Sed de hac *Lux mundi Eccleſia.*
re inferiùs plura.

Cauillationes aduerſariorum contra probationes è Scripturis ſuperius allatas ſoluuntur.

CAPVT XIII.

HAS Scripturas tam euidenter Eccleſiæ in docendo infallibilitatē
C demonſtrantes, partim diſſimulant hodie hæretici, partim variis
cauillationibus eludere conantur, quibus breuiter reſpondebitur.
Primùm adeſſe quidem Eccleſiæ Spiritum Sanctum agnoſcunt, 1. Cauillatio.
quatenus & quandiu verbo Dei ſcripto nitatur. *Neque enim aliud fa-* Ioan. 14.
cere Spiritum Sanctum, quàm ſuggerere Eccleſiæ, quæ viua voce Chriſtus do- Inſt. lib. 4.
cuerat; propter illa verba. Suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Hoc cap. 8. Par. 13.
Caluini commentum eſt, quod & vehementiſſimè vrget. Sed reſpondetur, primùm
nō hoc ſolum Chriſtum dixiſſe; *Suggeret vobis, &c.* ſed prætereà præmiſiſſe, *Ille vos doce-*
bit omnia; quæ verba ſceleratè Caluinus ex hoc loco detruncauit, & prorſus diſſimula- *Caluini ſcelus.*
uit. Duo enim ſunt officia, docere & ſuggerere, vt antea explicatum eſt. Deinde diſer- Cap. præced.
tiſſimè dicit Chriſtus. *Multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo. Spiritus autem* Ioan. 16.
ille veritatis cùm venerit, ille vos docebit omnem veritatem: nempe quam explicatè Chriſtus
adhuc non docuerat: quia eius doctrinæ niſi in ſemine capaces adhuc Apoſtoli non
erant. At infert hîc Caluinus, *ſaltem poſtea Apoſtolos omnem illam veritatem quam Chriſtus
viua voce non docuerat, & propterea in Euangelicam hiſtoriam relata non fuerat, ſed à Spiritu San-* Parag. 14.
*cto docendam prætermiſerat, ab ipſo Spiritu Sancto plenè & explicatè didiciſſe, & in ſua ſcripta retu-
liſſe*. Affirmat hoc totum fortiter Caluinus, ſed nulla prorſus ratione probat. Nos au-
tem ſuo loco probabimus, & multa ſcripſiſſe Apoſtolos, quæ Chriſtum viua voce do- Lib. 12. cap. 5. 6. & 9.
cuiſſe ex Euangelio non conſtat; & præterea multa, etiam ad fidem neceſſaria in Apo

ſtolorum ſcriptis non compræhenſa, ſola illorum traditione ad nos perueniſſe. Interea tamen euertitur euidenter illa prior Caluini blaſphemia, quòd Spiritus Sanctus illa tantum Apoſtolis ſuggeſſerit, & ſuggerere potuerit, quæ Chriſtus viua voce docuit, & in Euangelia relata fuerant. Deinde non dicit Chriſtus, *Suggeret vobis* quæcunque iam dixi vobis, ſed *quæcunque dixero vobis*, in futurum ſcilicet. Nam & nunc Chriſtus per Spiritum ſanctum loquitur Eccleſiæ ſuæ, dicendo & teſtificando intus in cordibus per Spiritum ſuum, qui Spiritus ſanctus eſt, quicquid Spirit⁹ ſanctus ſuggerit. *Non enim à ſemetipſo loquetur, ſed quæcunque audiet loquetur*, ait Chriſtus. Audit autem Spiritus ſanctus ſicut procedit à perſona Patris & Filij, non tanquam inferior diſcẽdo, ſed tanquam diſtincta perſona eadem & æquali ſapientia omnia intelligendo poſteáque nos docendo. Rurſum etſi verum eſſet Spiritum ſanctum non alia Apoſtolos docuiſſe, quàm quæ Chriſtus antea mandauerat, probari tamen non poteſt illa omnia quæ Chriſtus ante mandauerat, ab Euangeliſtis eſſe in ſcriptum relata. Cùm enim non minus Chriſti facta quàm verba nos doceant, Iohannes autem Euangeliſta diſertiſſimè dicat, *multa alia feciſſe Iohannem quæ ſcripta non ſunt, &c.* cap. vltimo, dubitari non debet, quin & multa quoque Chriſti verba ſcripta non fuerint. Sed de hac re aliàs copioſius. D

Secunda Cauillatio.

Secundò cauillantur, quòd tota Eccleſia quidem non errat aliquãdo, ſed nec Epiſcopi nec Concilia nec Papa eſt tota Eccleſia: verùm præter illos, in multis electis & ſanctis fidelibus conſiſtere poteſt Eccleſia, & promiſſiones iſtæ in illis locum habere, etſi cæteri iſti omnes errant. Reſpondemus in ſecunda Controuerſia demonſtratum eſſe, quomodo nec tota Eccleſia erret, nec tamen ad totam Eccleſiam iſtæ promiſſiones propriè ſpectent; ſed ad partes quaſdam, quarum eſt ab errore reliquos conſeruare: & tales partes eſſe, partim ſingulos Epiſcopos, partim Concilia Epiſcoporum, partim & maximè totius Eccleſiæ caput Petri ſucceſſorem. E

Lib. 5. cap. 7. Lib. 6. cap. 8. Lib. 7. cap. 8.

Tertia Cauillatio. Caluinus vbi ſupra. Quomodo Spiritus S. adeſt ſingulis. Ioan. 17. Lib. 5. cap. 4.

Tertiò cauillantur, non ſic toti aut præcipuis partibus has promiſſiones conuenire, quin & ſingulis quoque conueniant: *alioqui ſpoliari ſingulos Spiritus ſancti magiſterio, dũ certis partibus attribuitur.* Reſpondemus etiam & ſingulis fidelibus Spiritum Sanctum adeſſe; ſed iuxta cuiuſque menſuram, & ſeruato totius ordine: aliis ad credendum & conſentiendum, *vt vnum ſint*; aliis ad docendum, qui propterea *ſanctificantur in veritate*: aliis in corde ad iuſtitiam priuatam, aliis in ore ad ſalutem publicam: vt in alia Controuerſia oſtenſum eſt: maximè in reſponſione ad tertij generis argumenta.

4. *Cauillatio.* Lib. 2. cap. 14 & 16. Lib. 5. cap. 9.

Quartò cauillantur, Spiritum ſanctum reſidere in Eccleſia, quandiu peccata ipſa non diuidunt inter Deum & Eccleſiam; alioqui Spiritum ſanctum effugere fictum, & Dei promiſſiones propter ſcelera hominum euacuari. Huic ſufficienter reſpõſum eſt, in Controuerſia prima, in reſponſione ad argumentum ſeptimum, & decimum contra viſibilem Eccleſiam; & in ſecunda Controuerſia, in reſponſione ad primi generis argumenta. F

5. *Cauillatio.* Ioan. 15. Rom. 8.

Quintò cauillantur, hanc Spiritus ſancti aſſiſtentiam & per conſequens in docẽdo infallibilitatem ſolis Apoſtolis à Chriſto promiſſam, poſteáque in die Pentecoſtes illis ſolis datam fuiſſe; ideóque illis ſolis dixiſſe Chriſtum. *Omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis*, & illos ſolos *primitias Spiritus accepiſſe*, eorum verò ſucceſſores non ita in omni veritate inſtructos eſſe, quin errare poſſint. Ad hoc reſpondetur, non ſecus ſucceſſores Apoſtolorum in iis quæ ad fidem neceſſaria ſunt, ſemper à Spiritu ſancto inſtrui, quàm ipſi inſtruebantur Apoſtoli. Id probatur primùm ex fine miniſterii in Eccleſia relicti, qui cùm idem perpetuò ſit, eadem perpetuò Spiritus ſancti aſſiſtentia neceſſariò requiritur. Deinde, quia Chriſti promiſſiones diſertè ad perpetuitatem deſtinantur. *Manebit vobiſcum in æternum: omnibus diebus vſque ad conſummationẽ ſeculi.* Rurſum in Eccleſiam *tanquam in amplum & diues depoſitorium, omnia quæ ſunt veritatis, Apoſtoli pleniſſimè contulerunt*, ait Irenæus. Ipſe quoque Apoſtolus Paulus diſertè teſtatur, *annunciaſſe ſe omne conſilium Dei Paſtoribus Epheſi relictis.* Sic Timotheum ſuum *in omnibus inſtruxiſſe* oſtendit 2. Epiſt. cap. 1. & 2. Denique in ſecunda controuerſia oſtenſum eſt, non ſolis Apoſtolis, ſed & eorum legitimis ſucceſſoribus, hanc docendi perpetuam poteſtatem, & proinde aſſiſtẽtiam Spiritus ſancti, datam à Chriſto fuiſſe. Quo autem diſcrimine, Apoſtolis & eorum poſtea ſucceſſoribus hæc infallibilitas in docendo data ſit, paulò poſt docebitur.

1. *Succeſſores Apoſtolorum in omnibus ad fidem neceſſariis non ſecus à Spiritu S. inſtructi quã Apoſtoli.* Ioan. 16.
2. Matth. vlt. *Chriſti promiſſiones ad perpetuitatem deſtinantur.* Lib. 5. cap. 4. Act. 20. Lib. 5. cap. 7. Infrà cap. 15.

Sextò

A Sextò cauillantur,quòd hoc totum de immediata Spiritus sancti reuelatione , seu 6.Cauillatio.
potius consolatione,intelligẽdum est:quia videlicet vel Apostolos, vel alios quosuis
electos,per omnes ætates partim in fide instruxit, partim in gratia confirmauit : vt
nimirum,& sine errore vel docerent vel crederent ; & constantissimè vel doctrinam
vel fidem suam profiterentur. Nam & disertè Saluator noster, *ne turbaretur cor corũ cum* Ioan.14.&15
odio eos haberet mundus, Spiritum hunc tanquàm *Paracletum*, id est, consolatorem illis
promisit. Hunc autem dat electis suis omnibus,quos perseuerare vult in finem. Nihil
ergo ad Apostolos tãquam Ecclesiarum Magistros,& multo minus ad eorum ex hac
parte successores hæc pertinent. Respondetur,inde cauillationem hanc vanissimam
esse depræhendi,quòd disertè & expressè Spiritum veritatis tunc Apostolis promit- 1.
tat,quũ eos in mundum mittendos,tanquam Ecclesiæ magistros docet: vt suprà est Suprà cap.12
ostensum. Spiritum sanctum verò,nõ solùm esse magistrum, vt rectè doceamur, sed & 2.
consolatorem vt sanam doctrinam profiteamur; & hanc fidei professionem , non ad
solos Ecclesiarum magistros pertinere sed ad omnes; libenter concedimus. Verùm
nec ad omnes æquè hæc fidei professio,pertinet; id est,non perinde & ex æquo inter-
est saluti Ecclesiæ , vt omnes fidem publicè profiteantur, quàm vt Ecclesiarum præ- 3.
positi hoc faciant,qui propterea vocantur *Lux & sol mundi*, vt aliis exemplo prælu- Matth.5.
ceant;nec propter solam in aduersis consolationem,& in professione fidei corrobo- 4.
rationem,vocatur Spiritus Sanctus *Paracletus*; sed etiam propter veritatem ipsam quã *Quare Spiritus S. vocatur Paracletus.*
B in arduis quæstionibus & difficultatibus,Spiritus sanctus docet & suggerit. Sic enim
cùm inter Apostolos circa obseruationem legalium,*magna conquisitio fieret*, vt narrat Act.15.
Lucas,surgens Petrus sententiam dicit, quam statim reliqui omnes à Spiritu sancto
edocti in hæc verba sequuntur,& concludunt : *Visum est Spiritui sancto & nobis*. Sic in
omnibus postea Conciliis & Synodis factum est. Et hæc est maxima consolatio,in
summis difficultatibus laborantem Ecclesiam à docente & suggerente Spiritu sancto,omnem veritatem doceri.

In quo sensu asseratur hæc infallibilitas Ecclesiæ in docendo,ex Scripturis collecta.

CAPVT XIIII.

SED meritò hîc quæritur,quænam sit hæc veritatis infallibilitas Ecclesiæ data,suggerente Spiritu sancto. Nempe an Ecclesia ipsa nihil agente in quæstione proposita,sed vel solis precibus Deo rem commendante,vel etiam ne orante quidem,sed eo ipso quòd laborat & doceri cupit, Deo statim suggerente, hanc veritatis infallibilitatem
C consequatur;an potius studio & industria ipsius Ecclesiæ,diligenter *An Ecclesiæ infallibilitas nitatur studio & industria humana.*
& scripturas ipsas & alia media consulentis, id fiat : Denique quo & quanto studio,
quibus mediis & subsidiis,hanc tantam infallibilitatem Ecclesia cõsequatur. Etenim
sine vlla inquisitione & labore,veritatem omnem cognoscere,ad immediatam illam
reuelationem spectat,solis prophetis & Apostolis propriam; quibus dictum est: *Nolite* Matth.10.
cogitare quomodo aut quid loquamini. Non autem ad eorum successores,& Ecclesiæ magistros,qui eos sequuti sunt. Alioqui frustra & Synodi conuocarentur, & rerum sacrarum studia atque exercitia susciperentur,pastores quoque in Ecclesia non vigilantes, sed in vtramque aurem dormientes statuerentur,multáque alia absurda consequerentur. Rursum,si labore & industria hæc veritas exquiratur, alia quæstio est, quomodo constabit de hoc labore ab Ecclesia suscepto,aut de legitimis Mediis adhibitis; dabitúrque aduersariis excipiendi locus,quòd temere Ecclesia definierit, non adhibito illo maturo iudicio,studio,& consilio quibus opus erat; mediis quoque non adhibitis quibus oportebat. Ad hanc quæstionem respondetur, Ecclesiam quæ Apostolos
sequuta est,eíque successit,in dubiis circa fidem discutiendis, immediata & sola reue- *Responsio.*
latione Spiritus sancti non vti;sed facta inquisitione, & causæ meritis expensis,adhi- *Ecclesia Apostolis succedens, sola reuelatione non nititur.*
bitis quoque mediis & subsidiis ad rem propositam idoneis,vt ante omnia Scripturis
ipsis,deinde summorum Pontificum & Conciliorum decretis,Patrum sententiis,re-

Lib.7. gula fidei consulta,& similibus,(vt in 3. Controuersia disputauimus) ad veritatis certitudinem peruenire. Docetur enim Ecclesia nunc, & statim post Apostolos edocta semper fuit,per veros Pastores & doctores,non per Angelos vt ante legem, non per Prophetas vt in veteri lege,nec per Apostolos aut Euangelistas vt statim post Christum. His enim,vt talibus,proprium est & peculiare,ex proxima Dei reuelatione docere.Proprium autem,solis quidem & omnibus,sed non semper. Nam & illi ipsi interdum humanis documentis & mediis vtuntur: sicuti Matthæus & Iohannes ex his quæ viderant oculis suis, Lucas & Marcus ex iis quæ audiuerant ab aliis, Euangelia sua conscripserunt.Sed tamen etiam in huiusmodi quasi humanis mediis, infallibili & peculiari Spiritus sancti directione vtuntur; quam Ecclesiæ pastores semper & in singulis mediis non habent: vtpote qui mediis & documentis vtuntur interdum diuinis,interdum humanis; modo tamen,studio,& industria humana. Pastores enim &

Quibus sit proprium ex reuelatione docere.

Peculiaris Spiritus S. directio Apostolis propria.

1. doctores Ecclesiæ,nec vt Prophetæ vel Apostoli ex immediata reuelatione loquuntur;
2. nec vt Philosophi naturales sola ratione aut experientia humana pro regula vtũtur;
3. denique nec prophetica est omnino,nec discursiua omnino,eorum doctrina: sed ratiocinantur quidem vt homines sapientes quo ad Media, aliud ex alio inferendo & colligendo; in ipsa autem conclusione diuinitus adiuuantur, ideóque eorum doctrina in Mediis est discursiua,in conclusione prophetica. Et propterea excipiendi locus non datur aut dubitandi,rectè ne an secus collegerint,studiúmque & industriá quam oportebat impenderint. Deus enim qui gubernat omnia fortiter, & disponit omnia suauiter, dans ipsum finem,dat etiam omnia media ad finem necessaria;cõseruátque à Mediis,per quæ à fine possent excidere. Quemadmodum enim prædestinationis effectus sunt,in ipsis prædestinatis,non solùm ipsa vita ęterna,sed etiam vocatio ad fidem,gratia,perseuerantia, aliáque omnia ad vitam æternam consequendá necessaria;(*quos enim prædestinauit,hos & vocauit & iustificauit,&c.*) sic promissionis Ecclesiæ à Christo factæ,& prouidentiæ eius effectus est, non solùm *vt in veritatem omnem inducantur* eius Pastores,sed etiam vt ea media illis conferantur, quibus hanc veritatem consequantur;& ab illis medijs arceantur, per quæ à veritate aberrare & excidere possent.Cùm ergo Christus Ecclesiæ suæ infallibilem Spiritus Sancti assistentiam promiserit,qui eam doceat omnem veritatem;nec ea sine debitis & certis medijs doceatur;dubitandum non est,quin idem Spiritus ea omnia quoque media suggerat, & circa ipsa media sic infallibiliter eam dirigat, vt finem promissum infallibiliter consequatur.De hoc enim genere dixit Apostolus. *Sufficientia nostra ex Deo est,qui idoneos nos fecit ministros noui Testamenti.* Nec obstat huic Ecclesiæ in docendo firmitati, (vt multum obstare & contradicere arbitrãtur hæretici;) quòd etiam in Concilijs, orant diligenter Patres,tùm ante deliberationes cœptas,tùm post easdem finitas, ne in iudicio veritatis Orthodoxæ errent vel errauerint. Sic enim Isaac cui semen à Deo promissum fuerat,pro semine tamen consequendo diu multúmque orauit. Gen. 21.& 25.Ipsæ quippe preces,ex mediis illis sunt,quæ ad effectus prædestinationis non secus pertinent quàm finis ipse. Quæ quum ita sint, bonus Ecclesiæ filius, docentem Ecclesiam securus & tutò audiet;fretus promissione Christi & diuina prouidẽtia: nec sollicitè laborãs, (quia de hoc iudicare suum non est)an idonea media ad doctrinam suam tradendam Ecclesia adhibuerit,nec curiosè inquirens (quia hoc explorare sui muneris non est)an in ipsis mediis debitam diligentiam impenderit:non magis sanè, quàm cui de sua vel alteriùs aut æterna salute, aut aliquo alio beneficio conferendo, diuinitus reuelatum esset; non aliter reuelanti Deo credendum hoc sibi putaret,nisi etiam media omnia sigillatim explorata haberet,quibus salutem hanc æternam, aut beneficium promissum,infallibiliter vel ipse vel alius consequeretur.Exempla autem huius fidei & obedientiæ multa,in scripturis habes: vt in Abrahamo, Isaac,Dauide, aliísque Prophetis.

Doctrina Ecclesiæ in Mediis est discursiua in cõclusione est Prophetica.

Ad Rom.8.

Ecclesia non potest carere certis mediis quibus inducatur in veritatem.

2. Cor. 3.

Boni Christiani circa Ecclesiam audiendam officium.

Gen.18.21.25
1.Reg.30.

Circa

A *Circa quæ (in genere) versatur hæc infallibilitas docendi, Ecclesiæ attributa.*

CAPVT XV.

EX hac tamen responsione, alia quæstio oritur. Si Spiritus Sanctus adest Ecclesiæ, tùm in fine tum in mediis; an sicuti Ecclesiæ Doctrina in fine, id est conclusione veritatis, est infallibilis; ita quoque in ipsis mediis ita sit infallibilis, vt neque in colligendo aut ratiocinando errare valeat; neque vel falsam propositionem ad aliquid probandum assumere; vel ex veris malè & impropriè colligere. Neque enim exempla desunt, tùm in responsis Romanorũ Pontificum, tùm in actis & decretis Conciliorum, tùm in disputationibus sanctorum Patrum, vbi præter veritatem ratiocinati fuisse depræhenduntur, & ex argumentis parum firmis, veritatem tamen Catholicam conclusisse. Quæ sanè SS. Patrum in Conciliis argumentationes, ab hæreticis hodie ad Conciliorum saluberrimam Authoritatem vellicandam, nonnunquam proferuntur. Huius ergo dubitationis causa, quæ & alia secum trahit multa, alia adhuc Assertio ponitur; vt intelligatur circa quæ saltem B in genere (nam de præcipuis speciebus & partibus postea in tribus postremis Controuersijs disputabitur:) hæc docentis Ecclesiæ infallibilitas versatur. Dicimus ergo. *Assertio nona.*

„ Docendi infallibilitas in causa fidei Ecclesiæ data, (intelligendo per Ecclesiam Apostolorum successores; id est, vel totam seriem succedentium Episcoporum, vel consensum Patrum, vel ipsa Concilia, vel Summos Pontifices:) tantummodo in illis fidei dogmatibus infallibiliter definiendis, & fideli populo certa veritate tradendis, locum habet; quæ vel in Controuersiam vocantur, vel alioqui ad publicam Ecclesiæ fidem necessariò pertinẽt.

Sensus huius Assertionis est, quando de iis quęstionibus quæ vel non necessariò ad fidem pertinent, sed salua fidei compage, variè à variis intelligi possunt; (de quo genere alibi ex Augustino disseruimus) vel non ad publicum aliquod & cõmune dogma explicandum, (quod vel omnes fideles explicitè credere debent, vel in publico Religionis vsu versatur, vel saltem maiores explicitè credere tenentur, populus autem implicitè in maiorum fide) sed ad priuatam alicuius vel infirmi fidem instruendam, vel superbi curiositatem explendam, vel denique ad ea explicanda spectant, quæ potius appendices fidei sunt quàm ad eius substantiam pertinentia; quando de huiusmodi (inquam) quęstionibus vel consulitur, vel obiter disputat Ecclesia, aberrare aliquando poterit, vel asserendo vel etiam concludẽdo, absque eo quòd hæc promissa à Christo Ecclesiæ infallibilitas violata propterea fuerit. In disputationibus autẽ, quæ circa C quæstiones ad dogma fidei publicum (vt modo explicuimus) necessariò pertinentes versantur, vel alioqui in Controuersiam apertè vocantur, cõsulta Ecclesia concludẽdo quidem & asserendo (vt iam dictum est) nunquam errat. In mediis autem ipsis & argumentis, hallucinari & aberrare poterit, salua tamen promissa Ecclesiæ ea quam diximus docendi infallibilitate.

Quo sensu infallibiliter docet Ecclesia. Lib. 1. cap. 17 & lib. 7. ca. 11.

Ecclesia in Cõclusione fidei nõ errat: In mediis errare potest.

Ratio Assertionis huius est, primùm finis ipse datæ infallibilitatis. Illa enim propter publicã salutẽ fideliũ data est, non propter aut inutiles curiositates explẽdas, aut subtilitates non necessarias inuestigandas. Deus enim sicuti natura, vt non deficit in necessariis, ita non superabũdat in superfluis. Itaque diuinæ promissioni & prouidentiæ satisfit, si in his quæ ad publicam salutem necessaria sunt, impleatur. Neque enim vel extendendæ Dei promissiones sunt, vel ad quæuis particularia specialis Dei gratia seu prouidentia deducẽda est, qui quum sit vniuersalis prouisor, multos in particulari defectus patitur, vt ipsius vniuersi vel conseruationi, vel decori consolatur. Neque enim ex particulari aliquo vel errore vel defectu, vniuersa maculatur Ecclesia; sed tam Ecclesia quàm totus hic mundus, vt bonis malos, ita firmis & sicut oportet sapientibus, infirmos & minùs sapientes mixtos habet; quibus etiam quemadmodum Antithetis Oratio, ornatur sæpe & illustratur magis. *Nam*

1. Ratio.

Dei promissiones ad quæuis particularia extendendæ non sunt.

De Ciui. Dei. lib. 11. cap. 18

(ait ſapienter Auguſtinus) *ordinem ſeculorum, tanquam pulcherrimum carmen etiam ex quibuſdam Antithetis Deus honeſtauit.* D

2. Ratio.

Deinde alia Ratio huius Aſſertionis eſt, quia diſcrimen varium eſt inter ipſos Apoſtolos & eorum ſucceſſores: vnum in datæ poteſtatis plenitudine, alterum in acceptæ plenitudinis modo. Quod ad primum attinet, ſinguli Apoſtoli de omnibus pleniſſimè à Deo inſtructi erant, ita vt eorũ quilibet de quocunque dogmate ad fidem, ſiue neceſſariò, ſiue non neceſſariò pertinente, pronunciare potuiſſet: ídque tanta certitudine, vt non ſolum Paſtores eſſent fideliſſimi, ſed etiam Magiſtri peritiſſimi, omniáque etiam ſubtiliſſima circa fidei myſteria penetrarent; omnes ſcripturas veteres & nouas intelligerent; nihil eos in materia fidei lateret. Quod cùm receptum ſit à Theologis, nec ab aduerſariis negatum, hoc loco probare opus non eſt. Pertinet enim hoc ad extraordinariam Apoſtolicæ Poteſtatis plenitudinem, vt vbique terrarum, cum plena iuriſdictione ſinguli, quacunque data occaſione & ex tempore docerent. Pertinet quoque ad confirmationem in gratia; vt ſicut ab omni crimine, ſic & ab errore omni immunes fuerint poſt acceptum Spiritum Sanctum, de qua re lege Tertullianum de præſcriptionibus hæreticorum circa medium. At Apoſtolorum ſucceſſores, nec ſinguli ſed in Synodum legitimè collecti, vel ex communi aliorum collegarum fide docentes, hanc docendi infallibilitatem habent; (vt in Secunda Controuerſia docuimus) nec denique quantumcunque docti, omnia fidei myſteria intelligunt: ſed iuxta illud doctiſſimi Patris Auguſtini dictum, *in ipſis Sanctis Scripturis plura neſciunt quàm ſciunt.* Quod etiam Irenæus, præclarè contra ſuperbos ſui temporis hæreticos docet. Quod ad ſecundum diſcrimen attinet, Apoſtoli quemadmodum à Deo in omnibus immediatè edocti erant, ſic non ſolùm in ipſa concluſione, ſed etiam in mediis omnibus & dictis ſuis, infallibiliter veritatem docebant: ſicuti Sacri Scriptores non ſolùm rerum geſtarum ſubſtantiam, ſed & circunſtantias omnes infallibili veritate ſcripſerunt; ita vt nec memoria lapſi fuerint, nec vel in minimis errauerint. Cuius rei cauſas ad Scripturas quod attinet (ne actum agamus) vide apud Melchiorem Canum locorum theologic. lib. 2. Quod autem de Doctrina Apoſtolorum diximus, ex eo verum eſſe oſtenditur, quòd non ſolum doctrina ipſorum, ſed & forma docendi atque argumentandi qua vſi ſunt, firmiſſima cenſetur. Hinc enim ab exemplo Pauli, qui per Saram & Agar duo teſtamenta ſignificari docuit; Eccleſia, reliqua quoque veteris teſtamenti facta, ſimiliter per allegoriam interpretanda eſſe, didicit. Vnde Auguſtinus. *Hæc,* inquit, *forma intelligendi de Apoſtolicâ Authoritate deſcendens, locum nobis aperit, quemadmodum Scripturas duorum Teſtamentorum accipere debemus.* Non ſic forma docendi in Eccleſiæ doctrina ſemper in exemplum trahenda eſt. Hoc enim ſi aliquando fit, vt ad exemplum Patrum vel Conciliorum, argumentari de rebus fidei viros doctos videamus, aduertendum eſt id fieri, quatenus doctores etiam ſunt, non quatenus Paſtores tantùm; & quatenus ex ſcientia theologica docent, non tantùm ex Paſtorali Poteſtate decernunt illi, quorum hac in re exempla imitantur. De quo diſcrimine Paſtorum & doctorum, plura alio loco. In qua tamen imitatione, non fidei ſed ſcientiæ tantum certitudo, cui ſubeſſe falſum poteſt, comparatur.

Duplex diſcrimen inter Apoſtolos & eorum ſucceſſores.
I. *Apoſtoli ab omni etiam leuiſſimo in fide errore immunes.*
Lib. 5. cap. 7. 9. & 11.
Epiſt. 119. ca. 11.
Lib. 2. ca. 49. E
Lib. 2. cap. 3. & 17.
Ipſa forma docendi Apoſtolorum infallibilis erat.
Ad Gal. 5.
De Ciui. Dei. Lib. 15. cap. 2.
Lib. 10. cap. 12. & 14. F

Quare ſolis Apoſtolis peculiare hoc fuit.

Quod autem de Apoſtolis modo diximus, vt non ſolùm in doctrina, ſed etiam in forma docendi infallibili veritate niterentur; peculiare hoc eſſe Deus voluit, primis Eccleſiæ magiſtris, ipſíſque Spiritus Sancti Amanuenſibus; 1. tùm ad commendationem & propagationem neceſſariam nouæ tum temporis doctrinæ Euangelicæ, vbi omnia de nouo & abſque duce præcedentis Eccleſiæ doceri oportebat: 2. tùm ídque præcipuè, vt magiſtri poſteriores non tam nouas à Spiritu Sancto reuelationes expectarent, quàm maiorum ſuorum maximéque Apoſtolorum veſtigiis & ſemitis inhærerent. Nam & ideo primis illis magiſtris ſolis conceſſum à Deo eſt, *Tria Apoſtolis propria.* 1. Articulos fidei de nouo condere & Eccleſiæ tradere; 2. ſacramenta promulgare; 3. Scripturam Canonicam ſcribere. Succeſſoribus Apoſtolorum hoc conceſſum non eſt: ſed *Succedentis Eccleſiæ duo præcipua officia.* 1. hæc omnia partim ſua authoritate (reſpectu credentium) confirmare, & Eccleſiæ pro tempore exiſtenti perpetuò tradere & conſignare; 2. partim ſi quid circa illa omnia dubium aut difficile emergat, aperire & explicare. Hæc duo ſunt ſuccedẽtis Eccleſiæ præcipua officia. Itaque *Apoſtolorum Authoritas fontana fuit, ſucceſſorum tranſlata aut deriuata eſt,* vt rectè docuit Thomas Vvaldenſis. Natura nihilominus ac ſubſtantia poteſtatis

Doctrinal. fidei lib. 2. cap. 24.

A ſtatis ac certitudinis,eadem eſt Eccleſiæ nunc,& illius Apoſtolorum:ſicuti fontis ac riuuli inde fluētis,eadem eſt in ſpecie & bonitate naturali aqua,niſi ab aliquo extrinſeco immutetur: quod hîc fieri non poteſt, quia ſemper eundem Spiritum Sanctum magiſtrum,(tanquam formalem rationem puritatis & ſynceritatis tam fontis quàm riuuli,) ſucceſſores habent, quem Apoſtoli ipſi habebant: licet in alio & diuerſo gradu.

Propter hoc autem diſcrimen,quia ſucceſſorum Eccleſia in ſe & per ſe non cudit, ſed tradit ea quæ ſunt credenda,agítque potius teſtem quàm authorem (niſi quatenus per Epiſcoporum ſucceſſionem perennem vna eſt & eadem hæc noſtra cum Apoſtolica propriè dicta; vnde & Apoſtolica in Symbolo Patrum hæc noſtra nuncupata eſt;& ſic in ipſis Apoſtolis hanc ſuam Poteſtatem exercuit; cámque adhuc habet, ſed non vt exerceat;ſicuti in ſenibus vegetatiua vis animę adeſt quidem,(eſt enim animæ potētia qua ſenes nō carent) ſed nutrimento ſoli non omnino amplius augmento intendit:& ſicuti in Deo eſt poteſtas nouas naturas creandi,licet nunc non creet:) quia inquam hac conſideratione excepta, Eccleſia ſucceſſorum teſtis tantùm eſt credendorū non etiam Author,vt erant Apoſtoli;hinc fit quòd pro ipſius in docendo infallibilitate,ſatis ſit quoad ipſam quidem fidem commendandá & conſeruandam,quòd eam infallibiliter tradat fidelibus, tanquá veritatem à ſuis propriis maioribus acceptam; aut tanquam guſtum quem à fonte ſuo hauſit, præter quem impoſſibile eſt vt B ſapiat,cùm ſit eadem aqua nec immutata:quoad dubia verò emergentia diſſoluenda, & latentem veritatem aperiendam; quòd concluſiones certas & infallibiles faciat, etſi ex argumentis & mediis per ſe minimè interdum validis ad inducendum, tamen ad declarandum idoneis,id faciat. Apoſtoli enim ſicuti reſpectu Iudæorum, *meſſuerunt quod non ſeminauerunt* (ſeminauerunt enim Patriarchæ & prophetæ,vbi de vētura Meſſia factis ac dictis prænunciarunt;)ita reſpectu gentium & totius orbis, plantauerunt.Vnde diſertè Apoſtolus *Ego plantaui,Apollo rigauit*. Apoſtoli fundamenta fidei poſuerunt: Eccleſia ſuccedens ſuperædificauit. Vnde ibidem Apoſtolus: *vt ſapiens architectus fundamentum poſui, alius autem ſuperædificat*. Denique Apoſtolorum doctrina erat, *bonum illud ſemen quod ſeminatum eſt in agro dominico*,quæ eſt Eccleſia, *& creſcit vſque ad meſſem*: & illud *verbum Euangelij, quod in omni mundo fructificat & creſcit*: vt ait Apoſtolus. Creſcit autem & fructificat hoc ſemen locupletius factum & auctius, non in ſe ſed in acceptatione credentium, nec aliqua nouitate mutatum, ſed maiori luce & explicatione adhibita illuſtratum. Hoc fidei proprium eſſe docent elegāter S.Baſilius, & Auguſt. in libro de vnitate Eccleſiæ, & Tertullianus in libro de præſcriptionibus. Iam verò, quia in ſeminando, plantando, fundamenta iaciendo, labore, ſapientia,& omnimoda certitudine opus eſt,(vnde de primis illis ſeminatoribus prædictis, Patriarchis & prophetis, ait Chriſtus Apoſtolis. *Alij laborauerunt, & vos introïſtis in labores eorum*) Apoſtoli hanc certitudinem omnimodam & ſapientiam habue-C runt, tam in mediis quàm in fine. Conſeruare autem prius tradita; rigare quod plantatum eſt; fouere quod iam in lucem editum eſt; ſuperædificare fundamento iacto; metere quæ alij ſeminauerunt;quia non tam præclara & exacta ſapientia indiget;ſed ſatis habet, ſi diligenter acceptis & ſemel traditis inſiſtat; inde fit quòd Eccleſia ſuccedens tanta certitudine in ipſis mediis non dirigitur. Neque enim tanta argumentorum certitudine opus eſt, aperire & explicare quod virtute in ſemine fidei latet, aliúdque ex alio deducere, quàm de nouo rem penitus ignoratam explorare & docere.Sic enim & philoſophi,poſitis prius maxima induſtria principiis quibuſdam & axiomatibus, tanquam ſeminibus & fundamentis iactis, reliquam ſuam doctrinam multò facilius ſuperextruunt.Atque hæc vna cauſa eſt, quare tantam infallibilitatem in ipſa forma & ratione docendi, ſucceſſorum Eccleſia non deſideret, quantam ipſi Apoſtoli.

Huius autem rei & alia cauſa eſt.Eccleſia non docet ex arte,ſed ex authoritate, nec de Deo & rebus diuinis,tanquam ex ſcientia theologica concludit, ſed tanquam ex Paſtorali poteſtate diuinitus accepta decernit.Neque enim ſciētiæ,ſed fidei ſcholam Chriſtus aperuit;nec ad probandū,ſed ad prędicandū Euágeliū diſcipulos ſuos miſit. Et *docere* quidem iuſſit, ſed ita vt teſtificando ac prædicando id facerent, non pro-

Prima cauſa prædicti diſcriminis.

Quare præſens Eccleſia eſt Apoſtolica.

Simile.

1.

Eccleſiæ infallibilitas eſt acceptam à maioribus doctrinam infallibiliter tradere.

2.

Cōparatio Apoſtolorum & Eccleſiæ ſuccedentis.

Ioan.4.

1.Cor.3.

1.

2.

3.

Matth.13.

Coloſſ.1.

Doctrina fidei eſt ſemen, creſcens & fructificans.

Epiſt.79.

Cap.15.

Ioan.4.

Quare Eccleſia ſuccedēs infallibili omnino in ipſis Mediis certitudine nō indiget.

Altera cauſa.

Eccleſia eſt fidei ſchola non Sciētiæ.

Marc. vlt.

Matth. vlt.

bando aut disputando. Quemadmodum ergo in naturalibus & moralibus, Philosophus quidem tunc persuadet, cùm firma ac probabili ratione probat quod asserit; princeps verò aut legislator secularis non quidem contra aut prętér rationem, tamen sine rationum & causarum explicatione, iubet & præscribit quod iubendum censet; eíque obeditur iubenti, non auscultatur probanti; sic in supernaturalibus, theologus quidem tunc docet aut persuadet, quum ex arte & principiis disciplinæ theologicæ, id demonstrat quod quæritur: Ecclesiæ verò Pastoribus & Magistris decernentibus creditur: non quia legitimè probarunt quod decernunt, sed quia apertè decernunt & tradunt sic esse credendum, siue decretum suum ex legitimis mediis probasse nobis constet, siue non. Hæc est enim obedientia fidei de qua suprà disseruimus. Et hæc est causa quòd in Conciliis fere omnibus, conclusiones & decreta videmus: probationes & argumenta non videmus. Non quia sine argumentis conclusum ab illis erat, sed quia non ex firmitate argumentorum, at ex suggestione Spiritus Sancti concluserũt. Quemadmodum enim factæ alicuius à Superioribus & iis qui in Authoritate sunt *dispensationis causam, ignorare debent, quibus illa vtilis futura est*, vt exemplis Petri & Pauli docet Chrysostomus, sic causas doctrinæ Ecclesiasticæ, à Magistris Ecclesiarum traditæ, expedit fidelibus ad maius & fidei & obedientiæ meritum, maiorémque etiam securitatem, ignorare. Quotus enim quisque est fidelium & maximè laicorum atque imperitorum hominum, (quorum est maxima turba) quibus causæ etiam optimæ satisfacient, si semel ipsa doctrina displiceat? Neque enim illi de causis & argumentis iudicare possunt. Itaque maxima cum fidelium vtilitate factum est, vt decreta Ecclesiæ essent certissima omnibúsque compertissima, media & probationes non item. In comparatione tamen prædicta, legislatoris iubentis & Ecclesiæ decernentis, discrimen est magnum inter ipsum principem seu legislatorem secularem, & inter potestatem spiritualem. Ille enim vel contempta ratione tyrannicè iubere, vel etiam consulta ratione, (quæ est anima legum omnium humanarum) ex ignorantia cæcutire, vel denique contra fidem & diuinam religionem, rationis regulam sequutus, leges ferre potest. Quo in loco locum habet illa exceptio, quòd *plus obedire oportet Deo, quàm hominibus*. Ecclesia verò, quia non ratione, sed Authoritate, assistentia, & prouidentia diuina nititur; eámque infallibiliter promissam habet; nec præter veritatem, nec erroneè, nec contra Deum vllo modo decernere potest. Quæ causa est quòd prædicta illa exceptio (quam hodie tamen aduersarij frequenter vsurpant) contra Ecclesiæ dogmata perinde valere non potest, sicut contra principum secularium leges & mandata valuit. Hæc etiam causa est, cur in ratione credendi securi esse debemus; quàm dexterè aut solidè suis mediis Ecclesia vsa fuerit, ad aliquod fidei dogma concludendum. Etsi enim non aptè semper & propriè illis vtatur, tamen falsis nunquam aut erroneis mediis nitetur; sed huiusmodi & eo modo adhibebit, vt à recta conclusione non excidat vnquã; quod nobis satis esse debet. Hîc enim semper meminisse debemus, agi de fide: quæ non demonstratione ad videndum, sed reuelatione ad credẽdum profertur; non ratione sed Authoritate nititur; nec argumentis, sed testimonio comprobatur. Et idcirco, si alicui cõclusioni in materia fidei, propter Media tantùm & argumenta quibus probatur, assentirem; assensus ille meus, non fidei assensus sed scientiæ habitus esset. Aliud verò est de scientia ipsa rerum diuinarũ, quæ Theologia dicitur. Illa enim fide præsupposita, etiam de mediis & argumentis inquirit; vel quibus ipsius Ecclesiæ sententia nitatur, vt quod credimus intelligamus, quãtum in hac vita intelligere datur; (quod tantùm ex parte fit, & in ænigmate per speculum) vel quibus ipsa fides ab aduersariorum argumentis defendatur, & non esse improbabilis ostendatur. Quod quidem propriè ad disputationem & scientiam theologicam pertinere docet S. Thomas in prooemio lib. 1. & 4. contra gentes, & aliàs. Hoc ergo sensu, infallibilis est veritatis Regula Ecclesiæ docentis vox; & hæ sunt huius sensus causæ.

Discrimẽ Theologi docentis & Ecclesiæ decernentis.

Cap. 10. *Quare Conciliorum extant decreta non argumenta.* In epist. ad Gal. cap. 2.

Discrimen in decreto Ecclesiæ & Principis secularis.

Act. 5.

Impia Protestantum exceptio contra Ecclesiam.

Quare securi esse debemus de Ecclesiæ Doctrina.

Vide suprà. cap. 9.

1. Cor. 13.

Demonstratio quòd vox docentis Ecclesiæ non sit merè humana, sed suo modo diuina, ex discrimine legum & scientiarum omnium.

CA-

A

CAPVT XVI.

TERTIA pars Axiomatis siue propositionis illius in qua de Ecclesiæ docentis voce, qualis in seipsa sit* supra inuestigare cœpimus, hæc erat. *Cap 6.*

Assertio decima.

" Iudicium siue testimonium docentis Ecclesiæ, medium
" est ad credendum non merè humanum, sed diuinum.

Hoc necessaria & accurata demonstratione indiget; quia hæretici protestantes hodie, opponunt semper Scripturas Ecclesiæ; verbum scriptum interpretationibus probatorum Patrum, & decretis Conciliorum, ac Romanorum Pontificum; tanquam vnicum Dei verbum, mandatis & doctrinis hominum. *Hæreticorum hodie ingens error.* Sic enim in Confessione Augustana vrgentibus Catholicis illud Christi: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Item illud. *Quæ dicunt facite, &c.* aliáque similia, opponunt statim & respondent. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Item illud. *Sine causa me colunt, docentes doctrinas & mandata hominum*: & alia his similia. *Matth. 18. Matt. 23. Act. 5. Matt. 15.* Quasi nimirum Catholicæ Ecclesiæ vox, siue in consensu totius orbis Christiani; siue in Regula fidei omnibus notissima; siue in doctrina legitimi Pastoris vnitatem retinentis, & ex communi
B fide docentis; siue in decretis Conciliorum; siue in probatorum Patrum consentiente sententia; siue denique in iudicio Sedis Apostolicæ (tot enim modis Ecclesia Catholica loquitur; vt in superioribus controuersijs ostensum est:) merè humana sit, & *de mundo hoc*: (vt Saluator & Apostolus de humana sapientia loquuntur) Dei videlicet Spiritu destituta; & humanis tantùm vel legibus instituta, vel consiliis instructa; sicuti sunt Philosophorum placita, doctorum hominum priuata iudicia, principũ huius seculi instituta, leges denique & consuetudines humanæ, siue gentium omnium siue ciuiles. *Lib 5. cap 6. & 7. Ioan. 14. & 17. 1. Cor. 2.* Enimuerò, nihil isti diuinum agnoscunt, nisi quod in Propheticis & Euãgelicis literis expressum continetur. Videndùm est ergo, an quod Ecclesia docet, & quod per vocem Ecclesiæ fidelibus innotescit, tanquam doctrina merè humana censenda sit.

Dicimus ergo vocem docentis & attestantis Ecclesiæ nõ merè humanam esse, sed potius suo modo diuinam: vt videlicet quod Ecclesia iudicat, determinat, & definit in causa fidei; illud non pro humano, sed pro diuino decreto & iudicio, à cunctis fidelibus accipiendum sit. *Propositio.* Vt hæc propositio solidè demonstretur, paulo altiùs eius demonstrationem inuestigabimus. Est enim cognitu maximè necessaria, & totius religionis nostræ (non quidem in se, sed quo ad nos) basis & fundamentum: vel, vt cum Apostolo certiùs loquamur, *columna & firmamentum.* *1. Timo. 3.* Vt ergo Ecclesiæ vel docentis *Probatio.*
C & prædicantis vox, vel tradentis & asserentis testimonium, vel in dubiis determinãtis iudicium, vel qualiscunque tandem potestas & authoritas in iis quæ ad fidem pertinent, humanum aliquid vel diuinum censeatur; considerandum est qua ratione & quibus ex causis, vox, testimonium, iudicium aut sententia aliqua, vel humana sit vel diuina. Iudicium autem vel sententia, verbum vel testimonium prolatum; quum sit legis aut luminis alicuius effectus, tanquam regulatum à sua regula; verbum aut vox erit humana vel diuina, quæ vel à lege vel lumine, humano vel diuino proficiscitur. *Vnde Sententia aliqua censenda sit diuina vel humana.* Quod enim est in practicis lex; hoc est in speculatiuis seu scientiis lumen. Videndum ergo quæ sit vera & intrinseca ratio, siue legis siue scientiæ diuinæ & humanæ.

Verum itaque discrimen & formale legum ac scientiarum omnium diuinarum & humanarum, nec à principijs nec ab vltimis finibus earum sumitur; sed potiùs à modo & conditione cuiusque. Principium enim vt in praxi legum omnium, lex æterna; sic in speculatione scientiarum omnium, lumen æternum in mente diuina est. Nam vt à lege æterna, quæ est summa ratio in mente diuina, *qua iustum est omnia esse ordinatissima* (vt definit Augustinus in libris de libero arbitrio) deriuatur tanquam à fonte perenni, ad naturalem cuiusque rei finem consequendum, in rebus quidem inanimatis (vel etiam animatis, sed viuentibus tantùm vita vegetatiua) inclinatio naturæ; in animatis sensitiuis instinctus naturæ; in rationali verò creatura, *Lex* naturæ *scripta in cordibus* humanis, de qua ad Rom. 1. agitur; quæ sine vlla disciplina & lege externa, sine vllo *Lex æterna quid. Lib. 1. cap. 6. Lex Naturæ.*

etiam discursu, videlicet simplici intuitu principia bene agendi, & principiis proxima; vt decalogū, aliáq; similia; sic à lumine æterno & totius veritatis lucidissimo fonte, deriuatur similiter in rationali creatura tantùm (nam cætera animátia motus non item luminis participia sunt) lumen naturæ; quæ est vis rationis, ad intelligendum simplici intuitu & sine discursu, principia scientiæ naturalia; & quædam etiam principiis proxima, quæ Axiomata, Pronunciata, Maximas, & dignitates scholæ philosophorum vocant. De hoc naturæ lumine, quia ab æterno illo deriuatur, dixit propheta: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

Lumē Naturæ. *Psal. 4.*

Rursum vt leges humanæ nihil aliud sunt, quàm præcepta discurrendo deducta ex lege naturæ, & principiis proximis; sic humanæ omnes scientiæ, quæ naturales vocantur aut morales, nihil aliud sunt quàm conclusiones discurrendo deductæ, ex principiis illis & axiomatibus naturæ.

Leges, præcepta, Scientiæ, conclusiones naturæ sunt.

Præterea quemadmodum ex lege naturæ, per modum quidem naturalis illationis, ortum est ius gentium (quod omnes mortales sine vlla legislatione amplexi sunt, & ex principiis naturalibus per modum conclusionis ratiocinati sunt:) per modum autem arbitrariæ cuiusdam determinationis, (videlicet determinando in specie & particulariter his locis, & his hominibus, & huic tempori, quod generaliter tantùm lex naturæ & gentium dictabat,) ortum est Ius ciuile; aut municipale, aut prætorium, aut aliud quiduis positiuum ius humanum, vt Senatusconsulta, plebiscita, & huiusmodi: sic ex lumine naturæ ortæ sunt omnes scientiæ quæ ad meram speculationem pertinent: sed per modum naturalis illationis tantùm non etiam arbitrariæ determinationis, vt in legibus agendorum. Cuius discriminis causa est, quòd omne verum est necessarium & immutabile, ideóque sola demonstratione & ratiocinatione inuenitur: bonum verò humanum (nam de eo adhuc tantùm agitur) est mutabile; nec ex se sed ex obiecto suo, fine, circunstantiis, æstimatur; ideóque arbitrio opus habet, & variationem subit.

Ex lege Naturæ Ius gentium. *Ius ciuile aut positiuum.* *Ex lumine naturæ Scientiæ Speculatiuæ.*

Ex his itaque apparet, ratione originis, radicis, & principij à quo promanant, non differre legem aut scientiam diuinam & humanam; sed vtramque ex Deo esse, vtramque à lege & lumine æterno deriuari. At verò, in modo & conditione explicationis, seu positionis qua vnaquæque lex fertur, aut scientia addiscitur, discrimen magnum est. Nam vt in legibus, alia per modum naturæ sine discursu, ex solo simplici intuitu rationis, procedit; alia per modum discursus, vi ratiocinandi atque actione & agitatione quadam ipsius naturæ; alia demùm ex arbitrio & consensu humano vt ostensum est; sic scibilium, alia simplici intuitu intelligentiæ, alia per discursum cognoscuntur. Hoc sanè respectu, leges humanæ vel quatenus ex lege naturæ (quæ legis æternæ participatio est) deducuntur, vel quatenus ex authoritate legitima aut populorum aut regum, (quæ *potestas à Deo est*,) feruntur, quodammodo diuinæ sunt, vt & *qui his resistit, Dei ordinationi resistat*; & qui illas violat, in Deum peccet. Veritas quoque scientiarum omnium, vt certa & euidenti ratione nititur, à lumine æterno profluenti, diuina quodammodo est: vt propterea verum omne (non quidem semper ignorare, defectus aliquando enim ille inuoluntarius est, sed) agnitum seriò negare, etiam in re minima semper peccatum sit, vt accuratè docet Augustinus. Humanæ nihilominus (simpliciter loquendo) vtræque censentur & sunt; quia per modum & media humana, leges prolatæ & scientiæ acquisitæ sunt: quia ratione explicationis & positionis, vel ex ratione & discursu humano, vel ex arbitrio & consensu hominum, extiterunt.

Ratione originis omnia ex Deo. *Leges humanæ aliquo respectu diuinæ.* Ad Rom. 13. *In lib. contra mendacium.*

Iam verò, proximo quidem fine differunt diuinæ & humanæ leges, quia humanæ pro proximo suo fine commune tantum reipublicæ bonum & humanum bonum habent, diuinæ verò seu leges seu scientiæ proximè & immediatè Deum ipsum, & cætera vt referuntur ad Deum spectant: vltimo tamen fine, vt multi volunt, conueniunt: quia etiam humanæ leges, etsi non ex intentione legislatoris, aut vi ipsarum legum, ad Dei honorem, aut ad animæ salutem quicquam conferunt, tamen quatenus à lege naturæ & proinde æterna profluxerunt, faciunt actus particulares bonos, & propterea quantum in se est ad principale bonum (quod Deus est) ordinabiles quum sint, eatenus virtualiter, vt loquuntur, ad ipsum Deum referuntur

Discrimen Legum ex parte finis.

A feruntur. Hinc enim fit quòd opera purè moralia ſint interdum bona, & veræ virtutes; vt docent probabiliores ſcholaſtici. Similis eſt ſcientiarum ratio in genere. *S Thom. 2. 2. quæſt. 23. art. 7.* Vt ergo verbum, lex, aut ſententia aliqua diuina cenſeatur vel humana, nec ex ipſa prima origine, nec ab vltimo eius fine ſumenda diſtinctio eſt. Sed diſcrimen & diſtinctio vel alicuius iudicij & ſententiæ in ſpeculatiuis, vel alicuius actus in practicis, à modo & conditione cuiuſque ſumitur.

Qod nunc exemplis demonſtrabitur. Eadem nempe lex, idem verbum, idem præceptum, propter diuerſum eius modum & conditionem, eſt & dicitur vel naturæ, vel gentium, vel ciuile, vel etiam diuinum. *Idem Præceptũ propter diuerſũ modum, eſt naturale, Ius gẽtium, ciuile, & diuinum.* Verbi gratia in practicis. *Non furtum facies*, quando ſimplici intuitu abſque diſcurſu cognoſcitur, (vt in natura vel integra vel non nimium corrupta) naturæ lex & præceptum dicitur: 1. Quando per modum illationis ex altero principio colligitur, vt ex eo, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, Ius gentium eſt. 2. Quando lege lata cauetur, Ius ciuile eſt. 3. Quando in Decalogo à Deo tradito præcipitur, Ius diuinum eſt & verbum Dei. 4. Sic etiam actus huius præcepti, qui eſt ſuum cuique reddere, quando abſque vlla humana diſciplina obſeruatur, actus eſt naturalis, hoc eſt ſola natura duce & magiſtra elicitus: 1. de quo genere Apoſtolus dixit. *Naturaliter ea quæ ſunt legis faciunt.* Ad Rom. 1. Quando ex conſuetudine & more hominum obſeruatur, actus eſt moralis ex iure gentium. 2. Quando propter iubentem legem obſeruatur, actus eſt ciuilis. 3. Quando propter Deum iubentem obſeruatur, actus eſt diuinus & æternæ vitæ meritorius. 4.

B Similiter in ſpeculatiuis, propoſitio illa, *vnus eſt Deus*, vt naturæ lumine ſine diſciplina cognoſcitur, principium eſt ſcientiæ potius quàm ſcientia. *Eadem Propoſitio diuerſo reſpectu principium ſcientiæ, Scientia humana & Theologica eſt.* Vt per hæc viſibilia cognoſcitur, ex quibus ortum capit ſcientia humana, pertinet ad naturalem ſcientiam. Vt per lumen gratiæ reuelata, pertinet ad fidem, & eſt ſupernaturalis ſiue theologicæ ſcientiæ obiectum. Nam & ipſa ſupernaturalia aliquando à ſapientibus naturali ſcientia cognoſcuntur, 1. & à fide præſupponuntur (vt docet Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione prima articulo quinto) 2. & quæ naturaliter cognoſci poſſunt, aliquando propter infirmos per gratiam miraculoſè reuelantur (vt idem Sanctus Thomas docet) 3. & tunc ex fide creduntur, non ſciuntur. Ex quibus omnibus patet, illa ad virtutes morales & ſcientias naturales pertinere, quæ per modum naturæ aut diſciplinæ humanæ, vel aguntur vel ſciuntur. 1. Secundæ quæſt. 190. art. 1. Illa vero diuina eſſe tam in ſcientia quàm in moribus, quæ per modum diuinæ reuelationis, id eſt, quæ à Deo proximè & per ſe procedunt. Sic enim licet omnis poteſtas ſecularis magiſtratus à Deo ſit, vnde Sapiens, *per me Reges regnant*, Prou. 8. quod & Apoſtolus docet, ad Romanos decimo tertio, tamen quia non immediatè per diuinam inſtitutionem, ſed per legem naturæ deſcendit; quæ homines in ſocietate aliqua victuros, alicui certæ poteſtati ſubiici, ad ſocietatem illam conſeruandam docuit; diuina illa poteſtas

C non eſt ſed humana: vt propterea Petrus talem poteſtatem *humanam creaturam* vocauerit: 1. Pet. 2. hominum videlicet conſenſu, arbitrio, conſilio proximè inſtitutam. Si qua ergo poteſtas eſt immediatè à Deo collata, ſi quis virtutis actus, ſi qua ſcientiæ propoſitio eſt à Deo, id eſt, per modum à Deo ſiue extra ordinem, ſiue ſpecialiter inſtitutũ *Eccleſiæ vox quare diuina.* procedens; erit illa poteſtas, virtus, ſententia diuina non humana: ſiue hominum miniſterio tradatur, vt decalogus ipſe populo per Moyſem, ſiue Angelorum, vt ipſi Moyſi à Deo datus fuit, ſiue denique immediatè, vt pleráque Prophetis & Apoſtolis reuelata ſunt. Sic enim Eccleſiæ vox, iudicium, Doctrina, etſi per homines adminiſtretur, tamen quia Deo ipſo hos homines mittente, & hanc illis poteſtatem (non per media humana, non per diſcurſim aut arbitrium hominum, ſed) per ſeipſum & per Sacramentum à ſe inſtitutum conferente, talis poteſtas exercetur; profecto illa omnis poteſtas, & quę ab illa poteſtate tanquam huiuſmodi promanant, diuina erunt non merè humana. Regum enim poteſtas aut alia quæcunque humana, non ideo humana cẽſetur & eſt, *Regum poteſtas quare humana.* quia humanum commentum aut inuentum eſt habere reges in mundo, (eſt enim ſanctiſſima Dei ordinatio & voluntas) ſed quia poteſtas illa mediante lege naturæ, ſiue ex dictamine rationis hominibus à Deo inſitæ, per homines inſtituta eſt, & à Republica facta eſt. Eccleſiæ autem poteſtas non ex lumine naturæ, per Rempublicam aut hominum conſenſum facta eſt, (vt quidam ſcholaſtici opinati ſunt Gerſon & qui eũ ſequũtur, de quo vide Dom. Soto in 4. ſent. diſt. 20. quæſt. 1. art. 4. & diſt.

Quare potestas Ecclesiæ ab hominum consensu non pendet.
Lib. 5. cap. 1. & 5.

18.quæst. 1. art.1.) sed immediatè per Deum ipsum & Christum eius, suprà & præter D naturam instituta est. Non enim toti corpori aut cõmunitati fidelium, sed certis personis, certo sacramento initiãdis, & specialiter vnctis, Christus in Euangelio omnem Ecclesiasticam potestatem commisit, vt in secunda Controuersia docuimus. Ambæ igitur à Deo procedunt, & neutra ipsarum humanum commentum est (vt de Ecclesiæ doctrina & legibus, non solum impiè sed etiam stultissimè loquuntur hodie hæretici) sed aliis atque aliis modis. Vna mediante lege naturæ & hominum consensu: altera immediatè à Deo, & per ipsam Dei proximam ordinationem. Atque ideò, hæc eatenus diuina est non humana; illa verò merè humana.

Quòd doctrina Ecclesiæ est diuina, licet leges Ecclesiasticæ eo modo diuinæ non sint.

CAPVT XVII.

Quæstio grauis.

QVAERITVR tamen adhuc, quum doctrina Ecclesiæ per Dei quidem ordinationem immediatam tradatur, non tamen ab ipso Deo vel per ipsum Deum aut Christum eius, (qui est instrumentum diuinitati coniunctum vt brachium corpori, ideóque quod Christus E tradidit, meritò Deus tradidisse censeatur; sed per ministerium vel Angelorum, vel hominum; quare humana non dicatur ac censeatur, æquè ac in aliis rebus, illud naturale aut ciuile censetur, quod per naturæ lumen, aut per ciuium consensum, à Dei tamen æterna lege deriuatum, institutum est? Vtrobique enim Dei ordinatio apparet, & vtrobique medium non diuinum conspicitur. Quare ergo Angelicum aut humanũ, in causa religionis æquè non vocatur, quod Angelorum & hominum ministerio affertur; sicuti naturale aut ciuile habetur, quod per naturæ aut ciuium operationem est allatum? Aut si propter potestatem à Deo immediatè acceptam, diuina sunt omnia quæ ab illa procedunt, erunt ergo diuinæ etiam leges Ecclesiæ, quæ ad mores formandos & ritus pertinent. Hę autem leges à iure diuino tam purè diuino quàm positiuè diuino distinguũtur, & ius merè positiuum seu humanum esse censentur; quia non à Deo sed ab hominibus, potestate humana licet diuinitus accepta, latæ sunt. Hæc enim omnium scholasticorum sententia est, etiam eorùm qui Ecclesiasticæ potestati in hoc genere plurimum tribuunt, eámque non solùm in declarando ius diuinum (vt Gerson & qui eum sequuntur, tradiderunt) sed etiam in condendo de nouo ius ac leges quæ antea nullo iure fideles obligabant, & in determinando in particulari generalia Dei præcepta, eadémq; interpretando, valere volunt. Quare ergo sicut leges Ecclesiæ circa mores & F ritus, leges positiuæ seu humanæ, idest non diuinæ, sed cõtra diuinas ex opposito cõdiuisę censentur; sic etiã decreta Ecclesiæ circa doctrinã fidei, humana quoq; non censentur, sed vt nos dicimus diuina? Satis ardua & difficilis hæc quæstio multis visa est.

Ecclesiæ leges à præceptis diuinis aut dogmatibus fidei distinguuntur vt ius positiuũ à diuino.

Responsio.

Sed aliorum sententiis prætermissis, breuiter respondemus. Ratio discriminis est, primùm quoad vtrasque, tùm merè humanas seu ciuiles tùm ecclesiasticas leges; quòd in vtrisque legislatores ipsi sunt causæ mediæ per se agentes, & vi quadam propria ac sua leges instituunt, licet aliunde deriuata hæc vis sit: sicuti riuuli aqua ex fonte scaturiens riuuli tamen propria est; & virtus generandi in animalibus & germinandi in arboribus à Deo quidem recepta est, ipsis tamen propria est. Nam in iure gentium & ciuili per discursum rationis, per arbitrium, & consensum prorsus humanum (quæ sunt facultates hominis propriæ) fiunt leges. In legibus quoque ecclesiasticis ferendis, humanum arbitrium & consensus, determinantia his locis, hominibus, ac temporibus, certas leges interueniunt. Valent enim & obligant leges ciuiles & ecclesiasticæ, non quia immutabili sapientia feruntur, sed quia vtræque leges, per potestatem condendi leges à Deo acceptam, latæ sunt. Itaque hac in re agit Ecclesia non vt testis veritatis infallibilis, sed vt *Pastor & prudens paterfamilias, dans cibum in tempore*, iuxta prudentiam pastoralem; tempori, loco, & personis conuenientem. Denique ad clauem iurisdictionis, quę scientiam discernendi adiunctam necessariò habet, hoc officium

Quare leges Ecclesiasticæ & ciuiles obligãt.

Luc. 12.

Aliter de fide iudicat, aliter leges fert Ecclesia.

A officium pertinet. Huius autem generis præcepta adeo humana ſunt, vt ſint etiam idcirco diſpenſabilia; non autem perpetua & æterna ſunt, ſicuti quæ à Deo & Chriſto, tanquam propria nouæ legis præcepta lata ſunt. Hæc enim quia diuina, ideo immutabilia; ideóque ſic ſe habent ad Eccleſiæ præcepta, ſicut lex naturæ aut gentium ad leges ciuiles. Hac etiam de cauſa in alio genere ſunt præcepta illa morum, quæ Apoſtoli ipſi & Euangeliſtæ vt teſtes atque prædicatores verbi Dei vel ſcripſerunt vel tradiderunt, & alia illa quæ vt Paſtores & gubernatores Eccleſiarum, ipſimet tulerunt. Quale illud erat *de ſuffocato & ſanguine non comedendo, de diſpari coniugio fidelis & infidelis tolerando*, aliáque nonnulla. Cum his enim, quia humana erant, diſpenſatum eſt à ſequentibus Eccleſiæ Paſtoribus. Cum illis aliis diſpenſari nunquam poterit.

Apoſtoli diuerſo reſpectu decreta tulerunt.

Act. 15.
1. Cor. 7.

Quanquam tamen inter ciuiles & Eccleſiaſticas leges (ne pari prorſus ratione humanæ ambæ eſſe putentur) duplex diſcrimen eſt; Primum, quòd leges Eccleſiaſticæ, etſi humanæ ſunt; tamen non ſunt tales ratione principij quaſi in ferendis legibus, errore aut ignorantia laborare poſſit Eccleſia; (Spiritus enim Sancti certa & perpetua directione etiam in hac re nititur) ſed tantùm ratione obiecti, vel ſcilicet materiæ circa quam verſantur, quæ indifferens ex ſe eſt ad ſalutem, non abſolutè neceſſaria; vel ipſorum hominum quibus feruntur; quibus propter varias locorum, temporum & perſonarum circunſtantias non idem ſemper vtile, aut neceſſarium eſt: B ideóque leges morum illis latæ mutabiles & temporariæ, non æternæ & indiſpenſabiles ſint neceſſe eſt. Leges autem ciuiles quia non ſolùm mutabiles ex parte obiecti vtraque ratione ſunt, ſed etiam erroneę & noxiæ ex parte principij & legiſlatoris eſſe poſſunt, ideo duplici nomine humanæ ſunt. Aliud diſcrimen eſt quòd leges Eccleſiaſticæ, propter curam & ſalutem animarum, ad quas proximè diriguntur, & poteſtatem ſuper illos immediatè à Deo acceptam, definire poſſunt, quid ſub venialis quid ſub mortalis peccati pœna ſeruandum ſit. Ciuiles autem tantummodo in certa ſpecie virtutis, vt obedientiæ, fortitudinis, & ſimilium conſtituere opus poſſunt. An autem eius operis & præcepti transgreſſio ſit venialis aut mortalis; ex natura rei, non ex voluntate principis iudicandum eſt: quod ſecus fit in Eccleſiæ legibus. Hæc obiter, ne breuiùs aliqua, ideóque obſcurius dicta, erroris cauſam minus perito lectori darent. Sed quod ad rem præſentem attinet, quia Eccleſia in ferendis ſuis legibus quæ ad mores & externum Dei cultum pertinent, prudẽtia & arbitrio humano vtitur, (non tamen ſine directione Spiritus Sancti.) ideóque vi quadam ſua & humana agit, fit vt illæ leges humanæ cenſeantur, & ſint. At verò Angelorum vel hominum miniſteria, reuelantia aut teſtificantia nobis ea quæ ex Deo procedunt, in ratione fidei, non ſunt media aut cauſæ per ſe agentes; aut quæ aliqua vi ſua, puta per ingeniũ, diſcurſum, aut arbitrium humanum ea quæ ſunt fidei inueniant; aut de nouo verum C faciant quod antea verum non erat (quod enim fidei eſt, æterna eſt & immobilis veritas in ſeipſa, licet quoad nos tunc fidei eſſe incipit cùm traditur & promulgatur; Ideóque in moribus condit Eccleſia de nouo leges, * fidem de nouo non condit; ſed veterem promulgat, vt à nobis acceptetur:) ſed per modum puri inſtrumenti ſe habent, quoad promulgationem ſuam & acceptationem noſtram. Inſtrumenti autem liberi quidem & non bruti (ideóque per modũ agentis ſe habent, non tantùm materialiter vt cæteri qui diſcunt; ſicuti docet S. Thomas) tamen quantum ad illud totum quod miniſtrant, veritatem ſcilicet reuelatam; non per aliquam formam propriam vt dictum eſt, ſed prorſus atque omnino per virtutem principalis agentis agunt; qui ad hoc eos aſſumpſit vt teſtes & nuncij eſſent voluntatis ſuæ, qualeſcunque illi tandem in ſeipſis ſint, boni vel mali, ſapientes vel inſipientes, facundi vel rudes. Hinc enim fit quòd etiam impius qui non aſſimilatur principali agenti Deo, niſi in communi imagine naturaliter indita, nihilominus tùm docendi & prædicandi omnem veritatem, tum ſacramenta omnia adminiſtrandi idoneus miniſter eſſe poſſit, vt in ſecunda Controuerſia probatum eſt. Quanquam etiam magis eſt purum, & quodammodo paſſiuum inſtrumentum, minúſque adhuc ſua vi aliquid agit, miniſter verbi quàm ſacramentorum. Nam miniſter ſacramentorum ita agens eſt miniſter, vt ſaltem intentio miniſtri, vt minimùm virtualis & præſuppoſita, ſit ad ſacramenti conficiendi eſſentiam planè neceſſaria. At in miniſterio verbi & doctrinæ, non ſolùm

Leges Eccleſiaſticæ & ciuiles non ſunt ſimiliter humanæ.

Clarum diſcrimen inter decreta fidei & leges de moribus.

* Vide huius diſcriminis illuſtre exẽplũ ex Athanaſio, infrà lib. 11. cap. 6. verſus finem.

2. 2. quæſt. 1. art. 7. ad 3.

Cauſa intrinſeca quare mali Miniſtri miniſterio fungi poſſunt.

Lib. 5. cap. 10.

Miniſter verbi magis paſſiuum inſtrumentum quàm miniſter Sacramentorũ.

absente tali intentione, sed etiam contraria intentione præsente, tamen fit legitimum ministerium & audientibus salutare. D [Philip. 1.] Hoc enim est quod Apostolus dicit, *gaudere se dum omnimodo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus prædicetur*, [Lib. 5. cap. 10.] vt alibi explicuimus. Et facit hoc totum vt tanto magis sit diuina, Ecclesiæ docentis vox. Quanto enim minus per se & ex se Ecclesia agit, tanto magis Deus per illam agit. [*Ecclesiæ vox est ipsius Dei vox, ideóque diuina.*] Et quémadmodum in ministerio sacramentorum ideo intentio ministri est necessaria, quia ex parte Ministri humanus actus est, sic in ministerio verbi, ideo intẽtio ministri nõ est necessaria, quia ex parte docẽtis Ecclesię, diuinus actus est. Nõ enim homines sed deus per homines loquitur. In sacramẽtis verò minister verè baptizat, verè absoluit, &c. & ipsa sacramẽta verè conferunt continéntque gratiã. [Matth. 13.] In doctrina & voce Ecclesiæ nõ ita. [Matth. 10.] *Vnus est enim Magister Christus, qui verè docet.* Sed per ministros suos. *Vnus est Spiritus*, [Matth. 13.] qui per homines *loquitur*. *Vnus est filius hominis*, qui per seruos suos *seminat*. Homines organa tantum sunt, iuxta illud Psalmi; [Psal. 44.] *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Sic ipsius Balaam & asinæ eius vox, erat vox Dei. [Numer. 22.] [Ioan. 18.] Vox Caiphæ erat vox Dei. Vox Pharisæorum bona dicentium & mala facientium, erat vox Dei. [Matth. 23.] *Sacerdos enim* (ait Chrysost. [*Chrysostomus.*] Hom. 2. in epist. 2. ad Timoth.) *Angelus Domini est, nihil ex seipso loquitur. Si despicis, non illum despicis, sed Deum qui illum ordinauit.* Denique hoc est, quod per Ezechielem de malis Pastoribus Deus dixit. [Ezech. 34.] *Ego pascam oues meas:* vt alibi ex Augustino explicuimus; [Lib. 5. cap. 10] quia nimirum non homines sed Deus in hominibus pascit. [Marc. 1.] Sic Ioannes Baptista *vocem* se esse dixit *clamantis in deserto.* Et tamen doctrinam eius *non ex hominibus, sed ex cælo fuisse* docet Saluator. [Luc. 20.] Nempe *quia missus erat à Deo.* [Ioan. 1.] Sic iudicium Ecclesiæ vox quidem est clamantis in deserto huius seculi, ex cælo tamen & cælestis est, quia *à Deo missa in mundũ* [Matth. vlt.] Ecclesia est, *vt doceret omnes gentes.* [Ioan. 17.] Nempe hæc *est* illa *manus Domini quæ tetigit os Hieremiæ.* [Ierem. 1.] Hic est ille *calculus quem tulerat Angelus de altari & tetigit os Esaiæ.* Vt pulchrè describit Philastrius in lib. de hæresibus. [Esaiæ 6.] [Hæres. vlt.] Hoc est *volumen illud quod comedit Ezechiel, vt loqueretur ad filios Israel.* [Ezech. 2.] Denique hæ sunt illæ *linguæ igneæ descendentes in Apostolos, & in alios* [Act. 2.] *120. discipulos præsentes*, id est, in omnes Ecclesiæ Magistros; vt intelligeremus eorum vocem de cælo esse & diuinam, non de terra & humanam. [Act. 2.] *Loquebantur enim prout spiritus dabat eloqui illis.* Sic post eos Ecclesia in suis magistris loquitur, non prout ipsi volunt; [Ioan. 14.] non ex ratione & sensu humano, sed *prout Spiritus veritatis qui manet cum ea in æternum, dat eloqui illi.* [Esaiæ. 59.] Et hic *Spiritus Dei non recedit de ore Ecclesiæ. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines.* [2. Pet. 1.] Et hoc denique est, quod S. Hieronymus dicit, [*Hæretici nõ habent Dei euangelium.*] *Hæreticos non habere Dei Euangelium, quia non habent Spiritum Sanctum, sine quo humandũ est Euangelium quod docetur.* Hæc ille. [*In commentar.* Ad Gal ca. 1.] Hac enim de causa vocatur *verbum Dei gladius Spiritus*, quia nisi Spiritu S. suggerente & docente, inspirante & interpretante eductus fuerit, gladius furoris, telum venenatum, & Satanæ [Ephes. 6.] verbum fit. Quamobrem (vt rem totam concludamus) sicuti per Angelos Moysi, & per Moysen populo data; [Act. 7.] lex diuina erat non Angelica aut humana; licet *in dispositione Angelorum Moyses eam acceperat*, & Moyses eius ad populum minister, homo esset: F sicuti vaticinia Prophetarum & præcepta Apostolorum sunt diuina, licet ipsi homines essent (seruata tamen quoad Apostolos, distinctione superiùs data:) sic Ecclesiæ doctrina, iudicium, testimonium, vox in causa fidei, diuina quoque est; licet homines ipsi sint, & interdum non optimi, qui Ecclesiæ præsunt, & per quos Deus loquitur.

Ecclesiæ docentis vocem esse diuinam ex scripturis demonstratur.

CAPVT XVIII.

QVOD quidem hactenus rationibus Theologicis inuestigatum, vel explicatum potius, nunc Scripturarum authoritate breuiter demonstratur. Nam magna ex parte hoc iam antea factum est, quum de supposita necessitate vocis Ecclesiæ ex Dei ordinatione, suprà ca. 8. & de obedientia fidei, caq. 10. disputauimus. [Luc. 10.] Christus cũ Apostolis diceret, *Qui vos audit, me audit*, apertissimè docuit vocem Ecclesiæ magistrorum, esse vocem Dei. Sed inuertit hæc Christi verba, nósque propter sensum iam dictum, *asinos & stolidos*, vocat Melanchthon

A lanchthon in repetit. Confessionis Augustanæ. Ait enim. *Qui vos audit me audit : id est verbum meum non vestrum loquimini.* Intelligit autem verbum scriptum. Sed hoc commentum verba ipsa euertunt. Neque enim adhuc scriptum erat verbum istud, quod
nunc Scripturam vocamus; neque Scripturam audimus quatenus Scripturam, sed le- 1.
gimus; neque prædicatio Apostolica alia est, quàm vox audita. Hanc vocem Chri- 2.
stus esse suam dicit, qua per Apostolos loquitur. Sic Ecclesiæ vocem, Dei vocem es- 3.
se dicimus, quia Deus per Ecclesiam loquitur; & quia Ecclesia non suum sed Dei ver- 4.
bum, infallibiliter accipit, tenet, docet. Præterea, manifestè dixit Christus hæc verba in eum finem, vt Apostolorum authoritatem declararet & commendaret; ideóq; statim adiunxit. *Qui vos spernit me spernit.* Debent ergo illa verba, *Qui vos audit me audit*, similem sensum habere; neque sic intelligi quasi præscriberent Apostolis, quibus verbis, in docendo vti deberēt scripto videlicet vel scribendo potius Christi verbo; vt iste nugator intelligit, (hoc enim & alibi eos perspicuè docuit, & hîc nihil minus tractat) sed sic intelligi, vt euidenter demonstrent, quantam verbis Apostolicis, & consequenter aliis Ecclesiarum magistris ipsorum successoribus, (alioqui enim stultus iste cauillator nihil de his verbis solicitus esset) Authoritatem deferre atque tribuere debeamus. Et dicit Christus, sic illos esse audiendos, & cum tanta authoritate, ac si Christum ipsum loquentem audiremus. Hæc propter Melanchthonis cauillum paulò verbosiùs.

Cauillatio Melanchthonis diluitur.

B Ad alias nunc Scripturas pergamus. Apertissimè idem Apostolus ad Thess. docuit. *Cùm accepissetis à nobis verbū auditus Dei, accepistis illud non vt verbum hominū, sed sicuti verè est, verbū Dei.* Ex his ver-bis, Aug. verbum Apostolorū verbum Dei esse ostendit. *Non*, inquit, *propterea non est verbū Dei, quia dictum est verbū Apostolorū, sed ideo verbum Dei, quia Deus id donauit. Ideo verbum Apostolorū, quia Deus illis primitùs ac præcipuè prædicandum commēdauit.* Hæc ille. Vnde iterum Apostolus contra eos qui verba eius tanquam humana contemnerent, séque ipsos tanquam peritos & sapientes venditarent, vt hodie nostri Protestantes faciunt. *An à vobis*, inquit, *verbum Dei processit? Aut in vos solos peruenit? Si quis videtur Propheta esse, aut spiritualis; cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Nec tamen quæ Paulus tunc ad Corinthios scripsit, in Scriptura Euangelica habentur, sed doctrinam suam *Domini mandatum* vocat; quia ab illo tanquam Apostolo & Doctore Gentium verbum Dei processit, non ab illis aliis superbis Corinthiis, qui illum tunc spernebant; vt hodie Ecclesiam hæretici. Denique Christus ipse satis apertè in Euangelio ostendit, quibus ille fidei mysteria reuelauit, vt alios docerent, illos nō merè homines sed propter Authoritatem diuinam deos quodammodo fuisse. Hac enim de causa quum Apostolos suos interrogasset. *Quem dicunt homines esse filiū hominis?* postea subiunxit. *Vos autem quem me esse dicitis?* Id est, vt exponit S. Hieronymus in Commentariis suis in hunc locum: *Illis, quia homines sunt humana opinantibus, vos*
C *qui estis dij, quem me esse existimatis?* Plane inter homines humanis opinionibus ductos, & inter Apostolos diuino Spiritu afflatos, idóque diuina docentes apertè distinxit. Eandem etiam ob causam alibi dixit Christus. *Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.* Ioan. 17. Quod etiam paucis interpositis, statim repetit: manifestissimè profectò docens, propter sermonem diuinum illis datum & concreditum, non iam eos de mundo esse, id est, non mundana aut seculari aliqua, sed planè cælesti & diuina eos Authoritate pollere, potestate fungi, & doctrina donari.

1. Thess. 2.
Tract. 109. in Ioan.
Ioan. 17.
Verbum Apostolorum verbū Dei.
1. Cor. 14.
Pauli doctrina in Euāgelio non scripta, Domini tamen mandatum est.

Rursum Christus in Euangelio exprobrat sæpenumero Iudæis incredulitatem, quòd illi à patre misso, & eius voci non crederent. *Quare*, inquit, *loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis audire sermonem meum.* Et paulò post. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Hæc Christus quia cùm à patre vt homo, *ad Euangelizandum pauperibus missus & à Spiritu vnctus esset*, & Deus loqueretur in eo, (*quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*) eius tamen vocem, vt Dei audire & tanquam diuinā venerari, *eius testimonium* (vt ipsemet dixit) *accipere* noluerunt. Si solus Christus sic argumētatur, in solo Christo valebit argumentum; & in Christo tanquam in filio Dei, non tanquam homine à Deo misso, valere hoc totum putabitur. Si autem & Apostoli eodem modo argumentantur, in ipsis quoque valebit. Et si in ipsis, in eorum quoque successoribus, propter ea quæ suprà de Ecclesiæ medio & necessario &

Matth. 16.
Ioan. 8.
Luc. 4.
Ioan. 3.
Christus vt homo verba Dei loquitur.

infallibili tam multa disputauimus. Ioannes eodem plane modo, de sua doctrina argumentatur. Agens enim de falsis spiritibus & Pseudoprophetis cauendis; *Ipsi*, inquit, *de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo sumus*, id est, docendi qua fungimur Potestatem diuinitus accepimus, non ex mundo aut ab hominibus, vt Pseudoprophetæ. *Qui nouit Deum, audit nos. Qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.* Plane sua verba pro Dei verbis venditat, non secus quàm suprà Christus. Hoc autem ideo facit quia Apostolus, quia pastor Ecclesiæ Dei fuerat legitimè missus, & testis veritatis constitutus: vt de illo verum sit, quod Christus de seipso dixit. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur.* Iam verò, ne hæc illis tanquam Apostolis tantummodo, non etiam tanquam pastoribus Ecclesiæ & veritatis testibus constitutis dicta fuisse. Proindéque eorum in hac parte successoribus minimè conuenire, videantur; Apostolus Paulus de vniuersa fidei & doctrinæ ratione disserens, idem quoque quibuscunque fidei magistris tribuit. Conscendens enim ab vltimo effectu fidei, gradatim vsque ad primum principium fidei, cùm dixisset; *Omnis qui inuocauerit nomen Domini saluus erit*; qui est fidei effectus vltimus & supremus, addit. *Quomodo autem inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Aut quomodo audient sine prædicante? Quomodo verò prædicabunt nisi mittantur?* Vides in hac pulcherrima connexione, primo quidem loco tanquam basin & fundamentum esse, missionem legitimam ab ipso Deo factam, quæ est radix huius diuinitatis (vt sic loquamur) quam in Ecclesiæ voce ponimus; id est, prima & formalis causa est, quare Ecclesiæ vox diuina habeatur, non merè humana, vt reliquarum humanarum potestatũ voces & iudicia. Secundo loco esse prædicationem. Tertiò auditum prædicatorum. Quartò ex auditu fidem. Quintò ex fide inuocationem; id est, omnis generis cultum & religionem Deo debitam. Animaduerte rursum sic hæc singula inuicem esse connexa, vt alterum ab altero separari non possit. Hoc crebræ illæ Apostoli interrogationes manifestè ostendunt. Quẽadmodum ergo inuocatio non est sine fide præcedente, & radix inuocationis est fides; sic fides non est sine auditu, & causa credendi etiam formalis, & propria, & necessaria, & ordinaria, est auditus ipsius Dei. Deus autem non auditur sine prædicante. Sic enim Apostolus apertè infert. *Quomodo*, inquit, *credent ei* (haud dubiè Deo) *quem non audierũt? Aut quomodo audient* scilicet Deum *sine prædicante*? Ergo auditur Deus audito prædicante, & vox prædicatoris est vox Dei. Et hoc est quod postea ipsemet Apostolus concludit, dicens. *Ergo fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi.* Nempe auditum & resonans in ore prædicantis & docentis Ecclesiæ. Dicit enim Apostolus, *verbum Christi*, non quòd intelligat verbum scriptum, quod nec dum totum scriptum erat (vt stultissimè Caluinus vrget, cæteríque pariter omnes Protestantes) sed quòd intelligat verbum legitimi prędicatoris, esse verbum Christi; quia non quæ sua sunt, sed quæ Dei sunt loquitur. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur.* Auditus enim non fit nisi per verbum prolatum sonans, & ex ore alicuius docentis auditum. Nunquid enim audimus per verbum scriptum quatenus scriptum? An obiectum auditus est scriptura? Sed verbum auditum est verbum Christi, quando ex ore prædicatoris legitimè missi auditur. Non enim audio verbum Dei nisi prædicatũ, nec audio prædicantem nisi legitimè missum. Hac sane de causa Petrus, quum dixisset, *verbum Domini manet in æternum*, adiecit: *Hoc est autem verbum, quod Euangelizatum est in vobis.* Si ergo auditur Deus, audito prædicatore legitimè misso; si fides mea est ex auditu talis prædicatoris; si audito tali prædicatore, auditur verbum Christi (quæ omnia Apostolus dicit) inuictè probatur vocem prædicatoris, id est vocem Ecclesiastici Pastoris, eo sensu quo in Secunda Controuersia explicatum est, esse vocem Dei: proindéque Ecclesiæ docentis vocem non esse merè humanam, sed esse suo modo diuinam. Dixi suo modo diuinam: eodem sane modo quo Scriptura Sacra vocatur Scriptura diuina. Ipsa enim scriptura vt res scripta, nihil diuini in se habet. Sed quia res ipsa quam Scriptura continet, diuina prorsus est; ideo & ipsa quoque diuina censetur. Ipsum nempe Dei verbum & doctrina de Deo, non quia dicitur aut scribitur; sed ex natura sua, siue dicatur aut scribatur, siue non dicatur aut scribatur, sed tacita inspiratione in mente capiatur; diuinum est. Contrà verò Scriptura ipsa, vel vox ipsa seu Prophetarum veterum, seu ipsius Ecclesiæ, diuina est; non ex natura sua, sed quia

Marginalia: 1. Ioan. 4. — *Apostoli ex Deo loquuntur.* 1. Ioan. 4. — Ioan. 3. — *Apostolorum successores ex Deo loquuntur.* — Rom. 10. — 1. *Missio Basis & Radix.* — 2. 3. 4. 5. — *Connexio Apostolica omnium totius religionis partium.* — 1. 2. 3. — *Auditus per verbum Christi quid significet.* — Ioan. 3. — *Verbum auditus non est scriptũ verbũ sed prædicatum.* — 1. Petr. 1. — *Quare Ecclesiæ vox est suo modo diuina.*

A quia loquitur ex Deo, vel quia vox eſt ipſius loquentis Dei. Hoc ergo ſenſu non merè humana, ſed diuina eſt Eccleſiæ docentis vox; quia Eccleſia loquens non eſt Deus, ſed vox Eccleſiæ eſt conditio & modus loquentis Dei, vt ſuprà oſtenſum eſt: ideóque ex tali conditione diuina eſt, non abſolutè, nec ſeorſim nec per ſe accepta. Sed nunc diſputationis huius filum abrumpamus, & ad alia porrò pergamus. *Supra Cap. 8.*

Quod Eccleſia eſt omnium fidelium Mater, & quas ob cauſas ſic à fidelibus Catholicis paſsim nũcuparetur, accurata demonſtratio.

CAPVT XIX.

ECCLESIAE vox ſic eſt neceſſarium, infallibile & diuinum medium ad credendum, vt propterea ſicut Deus pater, ita Eccleſia omnium fidelium Mater vocetur & ſit. *Aſſertio vndecima.* „ „

Hanc Aſſertionem, ad maiorem & exactiorem Eccleſiaſticæ poteſtatis tum illuſtrationem, tum etiam demonſtrationem addere
B libuit; maximè verò, quia hanc vulgatam Catholicorum vocem de *Sancta Matre Eccleſia* irrident hodie & execrantur hæretici; ipſi hoc nomine magis execrabiles. Primùm, Eccleſia ideo mater omnium vocatur & eſt, quia parit fideles omnes & in nouã ſpiritualem lucem educit per Baptiſmum. *Ante Baptiſmũ enim, quantũcunque in Chriſtum credentes, concepti quidem ſunt* (ait Auguſtinus:) *in vtero Sanctæ Matris Eccleſiæ, per ſignum crucis*; id eſt, per benedictionem datam; ſed nondum in lucem editi, nondum filij Dei, nondum hæreditatis æternæ capaces ſunt. Vnde ibidem alibi. *Si propter hæreditatem patris hominus temporalem, naſcitur ex viſceribus matris carnalis, propter hæreditatem patris Dei ſempiternam, naſcantur ex viſceribus Eccleſiæ. Generat enim Deus de Eccleſia filios, &c.* Huius autem rei cauſa eſt, quòd baptiſmus ipſe aliáque ſacramenta omnia, ſunt Eccleſiæ propria tanquam ſponſæ & coniugis Chriſti. Quod ex eo colligitur, quòd facta fuit Eccleſia ſponſa Chriſti, & mater omniũ viuentiũ, eo demum momento, quo ſacramentis ipſis vis viuifica dari cæpit. *Quando videlicet latus crucifixi lancea perforatum eſt. Inde enim ſacramenta manarunt quibus credentes initiarentur*: ait Auguſtinus in opere de Ciuitate Dei, & in expoſitione ſuper Euangelium Ioannis. Tunc enim factæ ſunt nuptiæ, vel ſaltem tunc conſummatum fuit matrimonium, inter Chriſtum & matrem noſtram. Quod his verbis alibi docet Auguſtinus. *Viro dormiente, Eua coniux facta eſt. Moriente Chriſto, Eccleſia coniux facta eſt. Illa de latere viri, cum coſta detracta eſt, hæc*
C *de latere viri, quando latus lancea percuſſum eſt, & ſacramenta profluxerunt.* Quod autem diximus propria eſſe matri Eccleſiæ omnia ſacramenta, vel illud Axioma theologicum apertè docet; Non confici ſacramenta, niſi cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Quod quidem tantum valet, vt ſi cum Eccleſiæ intentione fiant; etiam apud hoſtes & alienos vera ſint ſacramenta. Non aliam verò ob cauſam id fit, quàm quòd apud hoſtes huius matris, id quod proprium matris eſt, adhuc retinetur: ideóque generantur filij, non ipſis Eccleſiæ hoſtibus, ſed veræ matri Eccleſiæ. Docet hoc in ſacramento Baptiſmi copioſè Auguſtinus. *Vna*, inquit, *eſt Eccleſia, quæ ſola Catholica nominatur. Et quicquid ſuum habet in communionibus diuerſorum à ſua vnitate ſeparatis, per hoc quod ſuũ in eis habet, ipſa vtique generat, non illæ. Neque enim ſeparatio eorũ generat, ſed quod ſecum tenuerunt de iſta. Quòd ſi & hoc dimittant, omnino non generat. Hæc itaque in omnibus generat, cuius ſacramenta retinentur, vnde poſsit tale aliquid vbicunque generari.* Hæc ille. Et paulò pòſt egregia ſimilitudine rem explicans: *Eccleſia*, inquit, *omnes per baptiſmum parit: ſiue apud ſe, id eſt, ex vtero ſuo, ſiue extra ſe de ſemine viri ſui: ſiue de ſe, ſiue de ancilla. Nam & Iſmael magis Saræ filius fuit, quàm Agar: quia per ipſius iura coniugalia, & in ancilla ſeminatus erat & ex ancilla ſuſceptus. Sic & apud iſtos, Eccleſiæ iure quod eſt in Baptiſmo, naſcuntur quicunque naſcũtur.* Adeo ergo parit per Baptiſmum Mater Eccleſia, vt etiam extra illam non pariantur, niſi per illam: id eſt, niſi per ipſius ſacramentum, quod iure ſuo illa ſola poſſidet, tanquam vnica vera Chriſti coniux. Quemadmodum enim, non fuiſſet Iſmael

Prima Ratio. — Auguſt. lib. 2. cap. 1. de Symbolo ad Catechumenos. — Tract. 12. in Ioan. — *Omnia Sacramenta ſunt propria Eccleſiæ tãquam Sponſæ Chriſti.* — Lib. 15. ca. 16. & tract. 15. in Ioan. — *Conſummatũ matrimonium inter Chriſtum & Eccleſiam.* — Enarrat. in pſal. 127. — *Nullum Sacramentum conficitur ſine intentione Eccleſiæ.* — Lib. 1. cap. 16. de bapt. cõt. Donatiſtas. — *Eccleſia parit filios ſiue de ſe ſiue de Ancilla.* — Lib. eodem, cap. 15.

D

legitimus filius Abrahæ, natus ex ancilla, nisi voluntas Saræ coniugis acc[illegible]sisset; sic D ab hæreticis baptisati, non censerentur Christiani, nisi cum intentione & voluntate faciendi, quod facit Ecclesia. Illic enim *Ancillæ vterus accommodatus est, & Saræ voluntas accessit*: ait Augustinus, sicut hîc hæretici ministerium accommodatum fuit, sed Ecclesiæ intentio accessit. Quemadmodum ergo in coniugio carnali, *vir non habet potestatem corporis sui, sed vxor, nec vxor habet potestatem corporis sui sed vir*, vt nulla generatio legitima fieri possit absque vtriusque consensu, sic in mystico illo coniugio inter Christum & Ecclesiam, neque Christus sine Ecclesia (ordinariè scilicet, & in voto saltem suscipientis, licet non in re semper adiuncta) neque Ecclesia sine Christo generat. Semen viri, est baptismus à Christo institutus. Vterus matris est intentio & voluntas Ecclesiæ; sine qua qui baptisantur, spurij & adulterini sunt; non filij Dei, non Christiani. Rursum dicitur Ecclesia Mater omnium fidelium, quia verè nos filios adoptionis facit per sacramenta quæ confert. Synagoga mater dicta non est, quia seruos non filios generauit: Illi enim *spiritum seruitutis in timore, nos spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus. Illi Deum vt patrem nunquam inuocabant*, vt docet August. Serm. 182. de tempore, & in quæstionibus veteris & noui testamenti, quæst. 123. ideóque nec Synagoga pro matre habebant. Nos vt *clamamus Abba pater*, sic & clamamus *Ecclesia mater*; ex virtute Dei, sed ex ministerio solius Ecclesiæ.

Tract. 12. in Ioan. — *1. Cor. 7.* — *Nec Christus sine Ecclesia, nec Ecclesia sine Christo generat.* — *Secunda Ratio. Synagoga non fuit mater suorum.* — *Ad Rom. 8.*

Prætereà, generat nos Ecclesia mater, non solum per sacramentum veræ adoptionis, quod ipsa sola iure suo possidet & dat, verumetiam per fidem, quam ipsa Ecclesia E & non habentibus fidē, vt habeant impartit; & habentibus vt magis habeant, cōmunicat. Quemadmodum enim paruuli, qui actu credere non possunt, fideles tamen cēsentur & sunt, *non solùm propter fidei sacramentum quod accipiunt*, (vt docet Aug.) sed etiam propter fidem ipsam Matris Ecclesiæ, per quā & in qua credit regeneratus filius; sic etiam & adultis, quia modica sæpe & non satis magna fide accedunt, supplet Ecclesia & communicat de suo. *Hoc verbum fidei*, ait Augustinus, *tantum valet in Ecclesia Dei, vt per illam credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem; quāuis nondum valentem corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem*. Fides ergo Ecclesiæ mundat infantem, qui non in se, sed in Matre Ecclesia credit. Quemadmodum enim pueri in maternis vteris constituti, (vt docet S. Thomas) non per seipsos nutrimentū accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis, quasi in vtero Matris Ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actū Ecclesiæ salutē suscipiunt. Vnde Aug. in libris de peccatorum meritis & remissione ait. *Mater Ecclesia cor maternum paruulis præbet, vt sacris mysteriis imbuantur: quia nondū possunt corde proprio credere ad iustitiam: &c.* Idē rursum docet Aug. copiosè. (epi. 23. ad Bonifaciū & de verbis Apostoli Serm. 14.) Cui etiam consona scripsit ante eum Optatus. *Viscera*, inquit, *Ecclesiæ proculdubio sunt in sacramentis & in nominibus Trinitatis: cui concurrit fides credentiū & professio. Sic fit hominum pater Deus, sancta sic fit mater Ecclesia.* Hæc ille. Huius autē F rei ratio est, (vt in loco iam citato ex lib. de peccat. meritis & remissione docet Aug.) operatio Spiritus sancti qui vnit Ecclesiam, & bona vnius communicat alteri. Quod quidem cū ipsi susceptores specialiter faciant, (vnde de ipsis scripsit Aug. in libris eisdem de peccatorum meritis & remis. *quòd eorū iustitiæ spiritus responsione sua, traiicit in paruulos fidem, quam voluntate propria habere nondum potuerunt*;) tamen (quia illi hypocritæ & etiā infideles esse possunt) multo & efficacius & certius, tota id facit ecclesia. Vnde alio in loco plenissimè rem totam explicat in hæc verba Aug. *Offeruntur*, inquit, *paruuli ad percipiendam spiritualē gratiam, non tam ab eis quorum gestantur manibus (quāuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quā ab vniuersa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus nāque offerri rectè intelliguntur, quibus placet quod offerūtur; & quorū charitate ad cōmunionē Sancti spiritus admittuntur. Tota hoc ergo Mater Ecclesia quæ in sanctis est, facit; quia tota omnes, tota singulos parit.* Hæc ille. Hac ergo ratione iterū Mater est omnium fidelium Ecclesia, quia per fidem suam tanquā per nutrimentū maternū, filios paruulos de nouo regenerat.

Tertia Ratio. — *Paruuli in fide Ecclesiæ sunt fideles.* — *Epist. 23.* — *Tract. 8. in Ioan.* — *Paruuli per Ecclesiam credunt.* — *3. Pag. quæst. 68. art. 9. ad 1.* — *Lib. 1. cap. 25.* — *Optatus lib. 2. ad Parmenianum.* — *Lib. 3. cap. 2.* — *Epist. 23.* — *Tota Ecclesia omnes & singulos parit.*

Iam verò, quia matris officiū est, non solum parere, sed & partū lactare: hac quoque ratione Mater fideliū Ecclesia est. Quū enim paruuli in Ecclesia sint carnales & infirmi, qui vel per fragilitatē sæpe peccant, & arctiora vitæ præcepta non seruāt, vel per infirmitatē intellectus, altiora fidei mysteria non capiūt, vtrūque hoc genus Ecclesia lactat: & illos quidem charitatis lacte tolerat, hos fidei lacte interim pascit, donec

Quarta ratio. — *Ecclesia Mater quia lactat fideles.* — *Lac Charitatis.*

A nec ſolidi cibi capaces videat. Et quidem de lacte charitatis, quo Mater Eccleſia malos tolerat, aliâs dictum eſt, quum ex bonis & malis cõſtare Eccleſiã Chriſti in prima Controuerſia oſtẽderemus: maximè cũ argumentis Muſculi reſponderetur circa Eccleſiæ perpetuitatem defendẽdam. Nunc de lacte fidei, quod huic loco proprium eſt, diligenter conſiderandum eſt, ipſa elementa fidei non niſi ab huius Matris vberibus hauriri; & infirmos ac dubios in fide, non niſi ab Eccleſia ſalubriter doceri; eius denique Eccleſiæ iudicium eſſe; quibus lac, quibus ſolidus cibus conueniat. Hoc iudicium exercuit Apoſtolus; ſic ad Corinthios ſcribens. *Ego fratres non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: tanquam paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi non eſcã. Nondum enim poteratis. Sed nec nunc quidem poteſtis. Adhuc enim carnales eſtis.* Hanc quoque infirmitatem in Hebræis deplorans, lacte illos paſcendos oſtendit. *Quum deberetis*, inquit, *Magiſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis vt doceamini, quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei; & facti eſtis, quibus lacte opus ſit non ſolido cibo.* Atqui hi infirmi in fide erant, tanquam paruuli lactandi & catechiſandi; quia exercitatos ſenſus non habebant ad ſolidum cibum capiendum: id eſt, ad ipſa fidei myſteria intelligenda, licet fidem ipſam tenerent credendo. *Huiuſmodi enim* (ait Auguſtinus, hunc locum explicans) *niſi fidei quodam lacte teneantur, & inuiſibilia quæ non vident, & intelligibilia quæ nondum intelligunt, credant; facile ad vanas & ſacrilegas fabulas, promiſſione ſcientiæ ducuntur.* Hæc ille. Alij dubij & fluctuantes, tolerandi & parturiendi erant; ſicut ad Galatas à fide

Lib.1.cap.6 & 8.& lib.3. cap.6.

1.Cor.3.

Heb.5.

Tractat.98. in Ioan.

ad Galat.4.

B accepta iam recedentes, ſcribit Apoſtolus. *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Quæ verba tractans Auguſtinus: *Expecta*, inquit, *formari; noli tibi tribuere iudicium quod forte non noſti. Carnalis es adhuc: Conceptus es, eo ipſo quo accepiſti nomen Chriſti. Sacramento quodam natus es in viſceribus Matris. Bonum eſt vt formatus exeas, ne abortiuus exeas. Generet te Mater, non abortiat: Si patiens fueris vſque quo formeris, vſque quo in te certa ſit doctrina veritatis, continere te debent materna viſcera. Si autem impatientia tua concuſſeris latera Matris tuæ, cum dolore quidem te excutit foras; ſed magis tuo malo quàm ſuo.* Hæc ille. Sic ergo mater eſt Eccleſia, vt paruulos adhuc & dubios in fide ipſa lactet, ipſa parturiat, ipſa formet; nec niſi ab ea formari quis poſſit. Vnde iterum Auguſtinus. *Si erras in aliquo, quare non redis ad lac Matris? Quia ſi non extollimini, ſi non exaltetis cor veſtrum, ſi non ingredimini in mirabilibus ſuper vos, ſed humiliter ſentitis ſicut qui ablactatus eſt ſuper matre ſua, reuelabit vobis Deus quod aliter ſapitis. Si autem hoc ipſum quod aliter ſapitis, defendere vultis & pertinaciter aſſerere contra pacem Eccleſiæ; fit vobis maledictum quod dixit Propheta: ita fiat retributio in anima mea: Quia adhuc ſuper matre cùm eſtis, id eſt paruuli portandi à matre nec dum ablactati; foris à lacte ſeparabimini, foris à viſceribus matris fame moriemini.* Hæc ille. Multa in eandem ſententiam habet in libello de quantitate animæ. Item in Epiſt.38. & contra Fauſtum, Manichæum quæ breuitatis cauſa prætermitto.

Enarrat.in Pſal.57.

Formari debemus in vtero Eccleſiæ.

Enarrat. in Pſalm.130.

Cap.33.fere in fine.

Lib.15.cap.3.

Rurſum ſic omnium fidelium Mater Eccleſia eſt, vt ipſos iam grandiores & ablactatos ſolido cibo omnique cæleſti & perfecta doctrina, hæc eadem inſtruat. Deſcri-

C bit hoc egregiè Auguſtinus in libro de Moribus Eccleſiæ Catholicæ, ſic eam compellans. *Meritò Eccleſia Catholica Mater Chriſtianorum veriſſima, non ſolùm Deum caſtiſſimè colendum prædicas; ſed etiam proximi dilectionem ita complecteris, vt morborum omnium, quibus pro peccatis ſuis animæ ægrotant, omnis apud te medicina præpolleat.* Quas ſingulas animæ medicinas quum enumeraſſet, ſubiungit, *Iam verò, cum hoc humana dilectio inhærentem vberibus tuis nutriuerit, & roborauerit animum, ſequendo Deo factum idoneum; tantus charitatis ardor innaſcitur, tantum diuini amoris conſurgit incendium; vt hoc vnum iſti hæretici intelligere ſi valerent, nuſquam profectò Deum niſi apud te, atque in tuo gremio, minimè ſuperbi & mente pacata venerarentur.* Hæc ille ibi, multóque plura. Hanc autem ſententiã adhuc apertius Enarrat. in Pſal.57. expreſſit. *In ventre*, inquit, *Eccleſiæ veritas manet. Quiſquis ab hoc ventre Eccleſiæ ſeparatus fuerit, neceſſe eſt vt falſa loquatur. Neceſſe eſt inquam vt falſa loquatur, qui aut concipi noluit, aut quem conceptum mater excuſſit.* Hæc ille. Hanc ſane ob cauſam, vniuerſa fides etſi Deum authorem habeat; tamen non niſi ab huius Matris vberibus hauritur, & ad nos deriuatur: adeo ſane, vt *ipſarum ſcripturarum duo Teſtamenta Eccleſiæ duo vbera* vocauerit Auguſt. In huius autem rei argumentum, ſolebant olim veteres Chriſtiani, cùm Symbolum in Baptiſmo profiterẽtur; addere in fine: *Per ſanctam Eccleſiam.* Cuius rei meminit Cyprianus & Aug. de Symbolo ad catechumenos, vbi & cauſam huius conſuetudinis explicans: *Propterea*, inquit, *Symboli concluſio per ſanctam Eccleſiam terminatur, quoniam ſi quis abſque ea inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum*, Hæc ille. Móxq;

Quinta ratio. Eccleſia ablactatos ſolido cibo paſcit.

Cap.30.

Deus non niſi apud Eccleſiam, & in Eccleſiæ gremio quærendus.

Duo teſtamẽta, duo Eccleſiæ vbera.

Credimus per S. Eccleſiam.

Tractat.3.in epiſt.Ioh.

Li. 1 epiſt.12.

Lib.3. cap 10 & iterum lib. 4.cap.10.

Infert. *Nec enim Deum habebit patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem.* Id est, à Deo spiritum adoptionis filiorum Dei non accipiet, qui in Ecclesiæ gremio & vnitate, qui in Ecclesiæ sacramentis & doctrina eum non accipit. Symbolum enim fidei, Sacramenta, & cætera omnia fidei nostræ vel mysteria vel monimenta, à Deo quidem procedunt; sed per vocem docentis & attestantis Ecclesiæ. In quam etiam sententiam multa præclarè scripsit Cyprianus in lib. de vnitate Ecclesiæ: ea ferè omnia complectens quæ hactenus diximus. *Vna*, inquit, *est Mater fœcunditatis successibus copiosa. Illius fœtu nascimur; illius lacte nutrimur: Spiritu eius animamur. Hæc nos Deo seruat: hæc filios regno quos generauit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus, adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habeat matrem.* Hæc ille.

Cyprianus in lib. de vnitate Ecclesiæ.

Quomodo & quare Ecclesia sit mater n...

S...ratio. ...clesia est domus & templũ Spiritus S.

Sextò, huius admirabilis copulæ de Deo patre & Ecclesia Matre illa ratio est, quòd Spiritus Dei, qui facit nos filios adoptionis Deo, omniáque alia tam in doctrina quàm in Sacramentis operatur; in sola Ecclesia tanquam in domo, in templo, in subiecto proprio habitat & residet. Vnde Augustinus Symbolum explicans ait. *Rectus ordo confessionis poscebat, vt Trinitati subiungeretur Ecclesia, tanquam habitatori domus sua, & Deo templum suum, & conditori ciuitas sua.* Hoc enim est illud. *Sacramentum magnum cõiugalis copulæ inter Christum & Ecclesiam.* Hic est ille indiuiduus & reciprocus nexus Christi Capitis, & *Corporis sui quod est Ecclesia.* De quo Irenæus. *Vbi Ecclesia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Ecclesia.* Probat autem hunc nexum Aug. hoc argumento. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctũ. Non est autem particeps diuinæ Charitatis qui est hostis vnitatis. Non habent ergo Spiritum, qui sunt extra Ecclesiam.* Hæc ille. Eodem argumento vtitur serm. 11. de verbis Domini, & de Baptis. contra Donatistas lib. 3. cap. 16. Item Tract. 33. in Euang. Ioãnis. vrgens vbiq; illud Iudę Apostoli. *Qui seipsos segregant, animales sunt, Spiritum Dei non habentes:* Capitulo vnico. Hinc enim colligit, in Ecclesia Dei animales, carnales, & paruulos, habere quidem Spiritum Dei, licet non sapiant ea quæ sunt Spiritus Dei; sicuti multi animam habent, qui tamen officia aut vires animi vel non intelligunt, vel non exequuntur: hæreticos autem & schismaticos spiritum Dei omnino non habere. Quæ sane causa est, quòd cùm alia multa extra Ecclesiam non minus verè quàm intra Ecclesiam haberi possint; sola salus animæ, quæ proprius est Spiritus sancti effectus, extra illam haberi non potest. Neque enim extra Corpus Christi, quod est Ecclesia, potest Spiritus Christi esse. Vnde Augustinus. *Nihil sic debet formidare Christianus, quàm separari à Corpore Christi. Si enim separatur à Corpore Christi, non est membrum eius: si non est membrum eius, non vegetatur spiritu eius. Quisquis autem spiritũ Christi non habet,* (Rom. 8.) *hic non est eius.* Hæc ibi ille. Quin & alio in loco præclarè idem his verbis docet Augustinus. *Extra Ecclesiam Catholicam, totum habere potest hæreticus præter salutem. Potest habere honorem secundum ecclesiasticum ordinem. Potest habere sacramentum, potest cantare Halleluia, potest respondere Amen, potest Euangelium tenere, potest in nomine patris & filij, & Spiritus Sancti, fidem & habere & prædicare, sed nusquam nisi in Ecclesia Catholica salutem poterit inuenire.* Hæc ille: in serm. super gestis Emeriti tomo 7. Idem docet in Psal. 54. super illa verba. *Inter multos erant mecum. Baptismum,* inquit, *habebamus vtrique; in eo erãt mecum. Euangelium vtrique legebamus; erant in eo mecum. Festa Martyrũ celebrabamus: erant ibi mecum. Paschæ solemnitatem frequentabamus: erant ibi mecum, sed non omnino mecum. In schismate non mecum, in hæresi non mecum. In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis, in quibus non mecum, non eis prosunt multa in quibus mecum.* Et paulò post. *In omnibus Sacramentis mecum, in vna charitate non mecum.* Hæc ibi Augustinus. Ratio autem est, quia nulla salus sine charitate, vt docet Apostolus 1. Cor. 13. & nulla charitas est extra Ecclesiam. Vnde Apostolus iubet, *seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis.* Vinculum autem pacis, est dilectio vnitatis Ecclesiæ. Ergo in vnitate Ecclesiæ, seruatur vnitas Spiritus. Huius rei signum erat olim donum linguarum. *Quemadmodum enim tunc apparebat,* (ait Augustinus) *illum accepisse Spiritum sanctum, qui loquebatur linguis omnium gentium; ita nunc ille se agnoscat accepisse Spiritum sanctum, qui tenetur vinculo pacis Ecclesiæ, quæ diffunditur in omnibus gentibus.* Hæc ille. Idem alio in loco his verbis docet. *Vnde,* inquit, *cognoscit quisque accepisse se Spiritum sanctum? Interroget cor suum. Probet seipsum. Videat si est in illo dilectio pacis, vnitatis, dilectio Ecclesiæ toto terrarũ orbe diffusæ.* Hæc ille. Est ergo his de causis inseparabilis nexus Spiritus sancti & Ecclesiæ. Et propter hunc nexum, non potest per Spiritum adoptionis habere Deum Patrem, qui per dilectionẽ non habet Ecclesiam Matrem: apud quam solam ille Spiritus adoptionis filiorum Dei inuenitur.

In Enchiridio cap. 56. ad Ephes. 4. Lib. 3. ca. 40.

Vbi Ecclesia ibi Spiritus Dei.

Epist. 50. Rom. 4.

Quare extra Ecclesiam nulla sit salus.

1. Quia Spiritus Dei non est extra Corpus Christi.

Tractat. 27. in Euangel. Ioan.

2. Quia non est vera charitas extra illam.

ad Ephes. 4.

Vinculũ pacis est dilectio vnitatis Ecclesiæ.

De verbis Domini serm. 11.

Tract. 6. in Ioan.

Septimò

A Septimò, vt intelligas, quàm propriè & significanter Ecclesia Dei Mater credentium vocetur & sit, docet te ipsa humanæ generationis ratio, vnde huius appellationis hæc Metaphora sumpta est. Quemadmodum enim in naturali hominis generatione (vt ex philosophorum sententia docet Sanctus Thomas) formatiua virtus seminis operatur formationem corporis, prout agit ex vi animæ patris, cui attribuitur generatio, sicut principali generanti; (Matris enim vterus receptiuus est tantùm, vt propterea virum formæ, fœminam materiæ Aristoteles in Physicis comparauerit) & quemadmodum ipsa virtus actiua seminis paterni, ad se trahit materiam quæ fuerit à matre, per spiritum operans, (fundatur enim huiusmodi virtus in spiritu, vt scribit S. Thomas contra gentes:) sic in spirituali hominis regeneratione, totáque vita spirituali; gratia Dei regeneratiua, sanatiua, illuminatiua, iustificatiua (vt sic loquamur) operatur formaliter regenerationem, sanitatem, sapientiam, & Iustificationem animę, prout agit ex vi diuina: (Deus enim est qui illuminat, Iustificat, sanat, regenerat:) & attribuitur tota hominis Iustificatio Deo, vt principali agenti, sed per operationem Spiritus Sancti, (cui appropriatur remissio peccatorum, lux, sanitas, & Iusticia animæ:) ita tamen vt (propter causas prædictas) in vtero Matris Ecclesiæ, in sacramentis Ecclesiæ, in vnitate Ecclesiæ, denique in ministerio & magisterio Ecclesiæ; hic fœtus Spiritualis producatur. Et hanc ob causam, quia Ecclesia non agit ipsa principaliter, nec regenerando, nec sanando, nec Iu-
B stificando, nec docendo; sed recepto in se semine Spiritus Sancti; vel potius ipsamet attracta, tãquam materia materna, per Spiritus Sancti operationem, factáque sic particeps diuini seminis & fœcunda, animat omnia membra sua; (vnde Cyprianus suprà dixit, *Spiritu eius animamur*) animata generat; generata fouet, conseruat, perficit; ideo verè & propriè iuxta rationem mystici corporis, fidelium omnium Mater vocatur, & est.

Septima ratio.

Lib.2.ca. 89. cõtra Gẽtes.

Ecclesia spiritualiter parit, sicut mater naturalis naturaliter.

Lib.4.ca. 46.

Modus quo operatur Deus salutem nostram.

Ecclesia fœcunda Spiritu S. animat sua membra.

Rursum mater naturalis ipsamet lactat, ablactat, alit, fouet, vestit, ornat filios suos; & proximè atque immediatè eorum curam habet. Pater autem labore & industria sua, media & subsidia omnia suppeditat; quibus hæc omnia & singula fiant. Sic in vita Spirituali Deus ipse gratiã dat, & media omnia Spiritu suo subministrat, in ædificationẽ corporis sui. Sed illa omnia media, è manu Matris Ecclesię accipere nos voluit; ab illa lactari nos & ablactari, id est, tum lac, tum solidum cibum accipere; ab illo nos foueri consiliis & præceptis, ornari scientia & virtute voluit: denique vt illa proximè & immediatè ageret circa *ædificationem corporis Christi, & consummationem Sanctorum.*

Ecclesia omnia Matris naturalis officia exercet.

Ad Ephes. 4.

Postremò, quia quamdiu peregrinamur hîc à Domino, filij & ouiculæ sumus, *vt semper crescamus in capite Christo, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi,* ideo semper hîc sub Matre Ecclesia sumus: *Donec absorpta fuerit mors in victoria, & euacuantes ea quæ sunt paruuli, viri facti simus.* Nondũ enim ad mensam patris in cælo, sed ad mam-
C millam Matris in terra idonei sumus. Vt ergo mater, videns filium nondum idoneum ad capiendum per se cibum; ipsos cibos ei dat, sed traiectos per carnem suam, ore & lingua sua maceratos & mollitos; sic Ecclesia Mater nostra, quia paruuli plærique sumus, omnes certè de numero ouium sumus, dat nobis cibos sanæ doctrinæ, suæ prius linguæ & oris ministerio maceratos, & ad capacitatis nostræ modum mollitos: ideóque veræ matris officium facit.

Ephes. 4.

Semper sub matre Ecclesia sumus, quia semper filij & ouiculæ sumus.

Quòd si roges, quid propriè & præcisè, Ecclesiæ nomine intelligamus, quum eam Matrem vocamus, scias vnitatis respectu, & ea ratione qua fide & charitate sua, Ecclesia nos & generare & alere suprà ostensa est, totum corpus Matrem vocari. Cuius rei typus, Centurio & Chananæa, ipsique sæpiùs Apostoli, (quorum intercessione Christus multis opem tulit,) in Euangelio fuerunt. *Quòd enim rogante Centurione* (ait Augustinus) *& Chananæa muliere filij ipsorum sanantur, intelligenda est Ecclesiæ persona, quæ sibi est & mater & filia. Nam simul omnes quibus constat Ecclesia, Mater dicitur. Singuli autem iidem ipsi filij appellantur.* Hæc ille. At verò, quatenus nos sacramentis suis, vberibus suis, doctrina & Spiritu suo; generare, alere, pascere, animare dicitur: magis propriè ipsi magistri & pastores Ecclesiæ intelligendi veniunt. Sic enim Paulus *parturiuit iterum Galatas, lactauit & genuit Corinthios* epistol. 1. cap. 3. & 4. *Aedificauit Ephesios. Suppleuit ea quæ deerant Thessalonicensibus* .1. Thess. 3. denique quot modis hac ratione Ecclesiæ pastores parentum officium præstent, lege apud Chrysostomum. Neque verò absurdum

Quid propriè & præcisè Ecclesiæ nomine intelligitur, quũ eam Matrem vocamus.

Quęst. Euangelic. lib. 1. quæst. 18.

Gal. 4.

Ephes. 4.

Lib. 3. de sacerdotio & hom. 2. in 2. ad Timoth.

Eædem personæ & filij Ecclesiæ sunt & Mater. videatur, si qui filij Ecclesiæ, illi quoque & mater sint, diuerso respectu: totius corporis filij, partium aliquarũ mater. Hinc enim August. *In carnalibus*, inquit, *nuptiis, alia vxor & alij filij. In Ecclesia quæ vxor, ipsi quoq; & filij sunt. Ad Ecclesiã enim pertinebãt Apostoli, & in membris Ecclesiæ erant. Ergo in cõiuge ipsius Christi erant, & tamen ipsa coniux erant; secundũ portionem suam quam in membris obtinebant.* Hæc ille. Portionẽ vocat, locum & ordinem quem in Ecclesia tenebant; iuxta quem magis propriè quàm cæteri fideles coniux Christi, & Mater fidelium erant: nempe officij illis commissi, & communicatæ illis à Christo dignitatis, causa: vt ipsi *pastores, & doctores, testes veritatis, lux & sal mundi dispensatores mysteriorum Dei, ministri Christi* essent: quæ illis solis non cæteris fidelibus conueniunt, & quorum respectu Matris personam & officium gerunt.

Enarrat. in psal. 127. — Ephes. 4. Actor. 1. Matth. 5. 1. Cor. 4.

Ecclesiæ vox non est tota formalis ratio & vltima resolutio fidei nostræ propter præmissas illius tantas prærogatiuas: vbi & proponuntur aliter sentientium argumenta.

CAPVT XX.

Assertio duodecima.

QVAMVIS Ecclesiæ vox sit medium ad credendum dupliciter necessarium, adeò vt obedientia fidei non alia sit quàm obedientia Ecclesiæ præstita, nec sapiẽtia fidei sit alia quàm sapientia Ecclesiæ, quamuis etiam sit medium infallibile atque diuinum, ipsáque Ecclesia his nominibus mater omnium fidelium vocetur & sit, tamen Ecclesiæ vox non est tota formalis ratio, nec vltima resolutio fidei nostræ, ita vt in eius vocem tanquam in authoritatem supremam desinat, in eáque sistat fidelis animus.

1. Adijcitur adhuc hæc Assertio in huius Controuersiæ tractatione, tùm ob maiorem totius hac in re veritatis elucidationem;
2. tùm ad hæreticorum hodie calumnias repellendas; qui propter præcedentes Assertiones catholicas, vel quod dei proprium est, Ecclesiæ nos tribuere; vel humano testimonio & authoritate fidem nostram niti
3. calumniantur: tùm denique propter Scholasticos aliquos, qui incautiùs & imperitiùs contrariam sententiam tenentes, calumniandi & erroris causas hæreticis horum temporum dederunt. Primũ itaque in Deum ipsum desinere & sistere fidem nostram; ipsúmque reuelantem, esse formalem rationem credendi; & vltimam resolutionem fidei nostræ hanc esse, quia Deus verax est; non est opus hoc loco demonstrare. Iam enim id factum est, quum sine fide infusa nullum actum fidei educi posse docuimus, Imò quum solam illam fidei actum sufficienter educere posse docuimus capite secundo. Denique cùm Deum vt primam veritatem reuelantem, esse formale medium & proponendi credibilia & inducendi ad fidem, capite quinto ostendimus. Hinc enim validissimum construitur argumentum. Fides eadem est in prophetis, Apostolis, iisque omnibus qui immediatè à Deo edocti sunt, quæ in tota reliqua Ecclesia est. Nam est vna omnium fides, & specie ac natura eadem. Debet autem vna atque eadem specie virtus, vnam atque eandem habere formalem sui actus rationem; siue idem obiectum formale. Actus enim accipit speciem ab obiecto. Apostolorum autem & prophetarum immediatè reuelata fides, in solum reuelatorem Deum vltimò resoluebatur; eum solum pro formali obiecto habuit: in eum solum tanquam supremam & vltimam credendi causam, desinebat atque sistebat: ergo & reliquæ totius Ecclesiæ fides, idem formale obiectum habet. Plura ad hanc rem argumenta vide apud Melchiorem Canum locorum Theologicorum lib. 2. Sed difficilius est ostendere, quomodo cum hac indubia veritate stet illud aliud, quod hactenus ostendimus; videlicet vocem Ecclesiæ esse medium credendi necessarium, esse Regulam infallibilem omnium credendorum, esse denique vocem & testimonium,

Deus est formalis ratio credẽdi. — Cap. 1. — Cap. 8.

A nium diuinum. Ex his enim potius consequi videtur, ipsam Ecclesiæ vocem esse formalem rationem fidei, & vltimam illam causam, propter quam & per quam aliquid credimus. Etenim, si non Ecclesiæ vox, sed ipsa prima veritas est sola formalis ratio credendi, hæretici erunt fideles; qui in his quæ credunt & cofitentur; soli primæ veritati innituntur, propter verbum Dei credunt, non recipientes Ecclesiæ sensum nec Ecclesiæ authoritatem ad ea quæ tenent credenda, expectantes. Hoc enim si facerent, æquè omnia alia crederent quæ Ecclesia docet, quàm ea quæ credere videntur: sic hæretici non essent. Rursum Augustini illa celeberrima sententia est: *Ego euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoueret Authoritas.* Constat autem quòd Ecclesiæ authoritas aliud & distinctum quid est ab ipsa prima veritate. Est enim res creata, quum illud sit increatū. Ergo si Augustino credimus, non prima veritas est obiectū fidei formale, sed Ecclesiæ vox. Hoc autem si ita est, resolutio fidei vltima & suprema causa, quare credam aliquem articulum fidei, erit hoc: quia Ecclesia sic testificata est. Hinc autem sequetur illud inconueniens quod ponit Scotus; quod fides infusa resoluetur in fidem acquisitam. Illa quoque Durandi argumentatio valebit, qua sic colligit. *Credo Deum esse trinum & vnum, quia Scriptura sic dicit. Credo dicenti Scripturæ quia Dei verbum est diuinitus inspiratum. Credo esse Dei verbum diuinitus inspiratum, quia Ecclesia hoc testatur. Credo Ecclesiæ sic attestanti, quia credo Ecclesiam regi infallibiliter à Spiritu Sancto. Ergo à primo ad vltimum, primum inter credibilia quod est ratio credendi alia* (sicut quod

B primum est in vnoquoque genere, est causa cæterorum in eodem genere) *& ad quod sit vltima resolutio credibilium, est: credere Ecclesiam regi à Spiritu Sancto.* Hæc ille. Probat autem hanc suam sententiam ex illis Augustini verbis modò citatis. Idem facit Gabriel Biel Scotum sequutus. Ex hac autem radice illa alia pullulauit sententia, quòd fides acquisita est ad credendum absolutè necessaria, imo quòd illa sola sufficiat. Quam vtramque sententiam suprà confutauimus. Hæc quoque scholasticorum quorundam, (non omnium nec probatiorum) sententia, causam dedit nostri temporis hæreticis, vt quam nos fidem Theologicam vocamus & firmum esse assensum articulorum fidei diuinitus reuelatorum dicimus, necnon informem interdum sine charitate & spe seu fiducia illa promissionum Christi ponimus, illi opinionem tantùm aut fidem historicam esse, ex humano testimonio & authoritate acquisitam dogmatisarent. Nempe, nos Articulos fidei credere, quia sic Ecclesia docuit, quia totus orbis consensit, qualis est (aiunt illi) Turcarum & Iudæorum nunc fides. Sic enim catholicorum fidem irrident Caluinus, in Institutionibus & Musculus in locis suis communibus. At verò D. Thomas, multíque alij qui eum sequuti sunt, doctissimi nostræ ætatis Scholastici, ita clarè & eruditè rem istam explicarunt, vt temerè & immeritò hanc causam arripuerint hæretici; imo sceleratè & destinata malitia, veram catholicorum sententiam dissimulauerint, & calumniati

C fuerint, sicuti partim suprà ostēdimus, partim infrà rursum magis ostendemus. Nunc autem vt de re præsenti agamus, nos D. Thomæ 2.2. quæst. 1. artic. 1. & quæst. 5. art. 3. aliarúmque nostri temporis Scholasticorum, & communem planè omnium Theologorum hac in re sententiam sequuti, veram catholicorum sententiam explicabimus. Illa nempe est, Ecclesiæ quidem docentis & attestantis vocem esse medium ad credendum planè necessarium, infallibile, & diuinum, vt iam explicatum est, & non tamen esse propterea ipsam formalem rationem, aut vltimam resolutionem fidei nostræ; quod quidem sic explicatur.

Argumenta in contrarium.
1.
2. Contra epist. fund. cap. 4.
3. 3. sent. dist. 23.
3. Sent. dist. 24. quæst. 1.
3. Sent. dis. 23. quæst. 2.
Concl. 1. & 2.
Causa quare Protestantes fidē informem reijciunt, & fidem Catholicorū historicam tantum fidē esse calumniantur.
Instit. lib. 3. cap. 6.
Tit. de fide par. 1. & 4.
Suprà cap. 1. & 2. Infrà li. 10. cap. 3.
Vide Melchiorem. Canū loc. theologorū lib. 2. cap. 8.
Catholicorum sententia de formali obiecto fidei.

Proposita sententia de formali ratione fidei nostra in Deo non in Ecclesia absolutè posita, probatio: cum quarundam difficultatum solutione: circa Articulum illum: Credo Ecclesiam Catholicam.

CAPVT XXI.

Obiectũ formale fidei quid.

OBIECTVM formale fidei illud est, neque quod, neque de quo primò & principaliter credimus (illud enim quatenus tale, materiale obiectum est) sed per quod & propter quod formaliter & principaliter credimus: sicut lux est formalis ratio videndi; non color: & medium per quod fit demonstratio, non ipsa res scita; est formalis causa sciendi. Itaque cùm ad credendum duo requirantur; (vt suprà est ostensum:) vnum, vt proponantur ea quæ sunt fidei; Alterum, vt rebus propositis assentiamus; etsi Ecclesiæ vox tùm proponat, tùm etiam ad assentiendum inducat, & in vtroque genere agat necessariò, infallibiliter, planéque diuinè: tamen, quia non ipsa est, quæ principaliter agit; sed est tantùm conditio principalis agentis Dei; non in illam, sed in principale agens resoluitur fides: & non illa sed principalis agens, est formalis ratio fidei. Nempe fidei nostræ formalis ratio (vt etiam in superioribus ostẽsum est,) est *Deus reuelans*, & vltimò resoluitur fides nostra, *in Deum reuelantem veracem*; nec vltra quæritur, quare Deus sit verax, non magis, quàm si quæras, quare homo est homo; Iam verò, quia formalis ratio fidei nostræ, non est Deus reuelans simpliciter, sed reuelans vt sic; id est, per Ecclesiam; & quia vltima resolutio fidei nostræ, non est in Deum reuelantem simpliciter, sed in Deum reuelantem vt sic; id est, per Ecclesiam, (quoad nos & ordinariè loquendo) propterea ponitur quoque in toto complexo formalis rationis & vltimæ resolutionis, ipsa Ecclesiæ vox. Nec tamen sic posita, variat propterea, aut mutat rationẽ obiecti formalis, quod est Deus reuelans; quasi alia esset formalis fidei ratio in patriarchis, prophetis & Apostolis, quàm in nobis. Quæ enim per accidens contingunt obiecto alicuius habitus, illa non variant illius obiecti formalem rationem: vt si aëri sole illustrato, propter infirmitatem videntis oculi interponeretur linteum transparens; aut obduceretur sol nube; aut denique in maxima debilitate visus, accenderetur lucerna. Nam in his omnibus, sola formalis ratio videndi, est aër illustratus; siue sic, siue aliter: non autem ipsa lucerna, linteum, aut nubes. Sic autem se res habet in fidei doctrina; in qua Ecclesiæ vox, lucernæ nobis vicem supplet, propter infirmitatem nostram: vt suprà est declaratum. Non enim ab Ecclesia ipsum fidei lumen infunditur, sed manifestatio fidei fit per Ecclesiam. Vnde significanter dixit S. Thomas, *formale obiectum fidei esse veritatem primam, secundum quòd manifestatur in Scripturis Sacris, & doctrina Ecclesiæ quæ procedit ex veritate prima.* Hæc ille. Non ergo ipsum formale obiectum, sed conditio formalis obiecti est, manifestatio per Ecclesiam facta. Nam quòd de scripturis quoque hîc dicitur, quale sit tum suprà breuiter est dictum, tum etiam in sequentibus cumulatiùs docebitur. Similiter verò eandem ob causam, vltima resolutio fidei, siue vltimum credibile, quod sit causa cæterorum; non est (vt ait Durandus) hoc complexum; *Credo Ecclesiam regi à Spiritu Sancto*; sed aliud adhuc isto superius. Quæri enim meritò potest, quare credo Ecclesiam regi à Spiritu Sancto. Cui respondetur, ideo me hoc credere, quia Deus mihi hoc complexum per Ecclesiam, siue in Scripturis, siue extrà reuelauit: Sic enim alia omnia complexa credo, quæcunque creduntur; quia illa Deus nobis reuelauit per Ecclesiam, siue in Scripturis, siue extrà. Ergo vltima resolutio est Deus reuelans, sed per Ecclesiam.

Suprà cap. 8.
Suprà cap. 8. *Formalis ratio fidei quæ.*
Quare in complexo formalis rationis fidei ponitur Ecclesiæ vox.
Ecclesiæ vox est lucerna fidei. Cap. 7.
2. 2. quæst. 5. art. 3. in corp. Suprà cap. 8. Infrà lib. 9. & 12.
Durandi sententia reprobatur.
D E F

Quæstio grauis.

Hîc tamen suboritur quęstio prima facie non leuis. Si enim credo Ecclesiam regi infallibiliter à Spiritu Sancto, quia hoc mihi Deus per Ecclesiam reuelauit; ergo vt Ecclesiæ attestanti credatur, ipsa sibi Ecclesia testimonium perhibet. Hoc enim ipsum, Deum scilicet per Ecclesiam nobis reuelasse, quòd Ecclesia non erret; ab ipsa Ecclesia didici. At dicit Christus. *Ego si testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.* Multo magis in Ecclesia hoc verum esse debet. Rursum si omnium quæ creduntur, vltima resolutio est, Deus reuelans per Ecclesiam; quid de illo Articulo fidei dicemus, *Credo sanctam Ecclesiam catholicam?* Si enim omnia resoluuntur per Ecclesiã reuelatã; ergo iterum in hoc articulo qui procedit à Deo per Ecclesiã reuelante, Ecclesia sibi testimonium perhibebit, & semetipsam nobis prædicabit. Imò quomodo in Deum per Ecclesiã reuelantẽ omnia resoluũtur; quum hoc ipsum, Deum per Ecclesiã reuelare, sit vnus & partialis & distinctus Artic. fidei? Huius enim Articuli *Credo sanctã Ecclesiã*, sensus hic est, etsi forte non grámaticus, tamẽ certè Theologicus, qualis in Artic. fidei maximè spectandus est. Credo illa omnia quæ Deus per Ecclesiam me docet.

Ioan. 5.
Sensus Articuli, Credo Sanctam Ecclesiam.

Quomodo

A Quomodo ergo vltima resolutio, & Regula infallibilis omnium quæ creduntur illud esse potest, quod ipsummet est vnum ex his, quæ per generalem Regulam credi præcipiuntur? Sane enim regula cæterorum omnium, non debet esse in eodem genere regulata: tum quia ipsa esset regula suiipsius, tum quia reuera extra communem aliorum regulam esse debebat, quod ipsummet est aliorum regula. Verbi gratia. Rex condit leges populo suo. Inter illas leges absurdum esset, vnam legem esse, quòd Rex potestatem habeat condendi leges. Hoc enim planè præsupponi, & prius certò constare debet. Alioqui peteretur principium, videreturque Rex per illam legem illud probare populo suo velle, de quo prius & ante omnia cōstare populo debebat. Sic in proposito. Si Deus per Ecclesiam reuelans, est Regula credendi omnia, hoc inter ipsas res in Symbolo seu Regula fidei ad credendum propositas, & quasi iam regulatas, referri non debebat; sed potius tanquam principium per se notum prætermitti & supponi. Quod enim est in argumentatione demonstratiua medium demonstrandi, hoc est in doctrina fidei auctoritas dicentis Dei. Sicut ergo principia ipsa demonstrationum nullo modo probantur, sed supponuntur tanquam per se nota; sic principium credēdi nulla auctoritate aut Regula demonstrari debuit, sed supponi tanquam principiū per se notissimum. Duplex ergo difficultas apparet. Vna quòd sibi ipsi Ecclesia testimonium perhibet. Altera de Articulo illo, *Credo Ecclesiam sanctam, &c.* vtrique breuiter & dilucidè satisfiet.

B Ad primam dicitur absurdum non esse, vt Ecclesia sibi testimonium perhibeat. *Ad primam Responsio.* Nam & necessarium hoc nobis erat, (vt ex se patet) nec erat ipsi inconueniēs, vt multis exemplis ostenditur. *Ecclesia sibi ipsi testimoniū perhibet nec absurde.* Sic enim Moyses historiam Exodi scribens; *Crediderūt*, inquit, *Domino & Moysi seruo eius.* Paulus postor cùm esset, scripsit tamen, *Christum dedisse Ecclesiæ suæ Pastores. Posuit*, inquit, *nos in lucem gentium.* Et Apostoli ipsi Matthæus, & Ioannes, omnia illa scripserunt, quæ pro authoritate Apostolorum ex Euangelio citantur. Exod. 14. Ephes. 4. Act. 13. Ioannes verò apertissimè, in fine Euangelij sui, suum ipsius testimonium affirmat, & verum esse asseuerat. *Hic est*, inquit, *ille discipulus qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus, quia verum est testimonium eius.* Cap. vlt. Ad verbum Christi dicitur: Christum vt hominem, sibi ipsi testimonium non præbuisse; nec solum id fecisse; sed accessisse testimonium Ioannis: Ioan. 5. *& (quod maius erat,) ipsius Patris, per opera & signa quæ dedit ei Pater vt faceret:* sicut ipsemet contra Iudæos vrget. Attamen vt filius Dei, ipse quoque testimonium perhibuit de seipso. *Christus perhibet testimoniū de seipso sed quia filius Dei, & quia non solus.* Etenim quamuis dixerat Ioan. 5. *Ego si testimonium perhibeo de meipso*, solus, videlicet & nemo alius, *testimonium meum non est verum*; tamen postea Ioan. 8. fortissimum de seipso testimonium dixit, dicens. *Ego sum lux mundi: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Quod eius dictum cùm reprehenderent Pharisæi dicentes; *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum*, nihil mutat Christus; sed respondit dicens. *Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum est verum.* Móxque rationem subdit; *quia scio vnde veni & quo vado.* Nempe quia à Patre processit, æqualis Patri, potuit de seipso testimonium perhibere.

C Quemadmodum sane Deus, *quia neminem maiorē habet, per semetipsum iurat.* ad Hebr. 6. Rursum sibi testimonium perhibet, sed non solus. Hoc enim in sequentibus fere verbis ostendit. *Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me Pater.* Ioh. 8. Sic ergo Ecclesia sibi testimonium perhibet; tùm quia maius testimonium in terris habere non potest, *Quare sibi Ecclesia testimoniū perhibet.* (ideóque in Symbolo fidei, proximo post Deū loco ponitur, vt notat Augustinus in Enchiridio:) Cap. 56. tùm quia sola hoc non facit; sed Deus in verbo suo amplissimum ei testimonium dedit: vt in præcedentibus ostensum est; 1. tùm denique quia non vt homines humano arbitrio, sed vt testes totius veritatis à Deo constituti, diuina quadam non humana ratione hoc faciunt: 2. 3. Deo videlicet per ipsam de ipsa testificante, vt in Mosaica & Euangelica Scriptura suprà citata.

Ad secundum dupliciter responderi potest. *Responsio ad 2. quæst.* Primùm, Articulum illum Symboli hoc tantum significare, credenda esse ea quæ docet Ecclesia; non autem veritatis quā docet testem esse Ecclesiam: iuxta discrimen superiùs datum, quòd alia ratione consideratur Ecclesia vt docet, alia vt id quod docet testificatur quoque. Suprà cap. 9. *Nam alioqui* (ait Vualdensis in doctrinali fidei, vbi etiam hanc distinctionem tradit) Lib. 2. cap. 20 *non esset alius Articulus de Ecclesia, quàm de cæteris complectētibus totam fidem de Christo: eo quòd credere Ecclesiam, est tantùm credere habere illam testimonium fidele à Christo & legibus eius.* Hæc ille. Nempe vt

Deũ per Ecclesiam reuelare, est quoddã trãscendens fidei axioma non distinctus Articulus.

in fide & doctrina non erret. Non ergo est hoc sensu distinctus Articulus fidei, *Deum per Ecclesiam reuelare*, sed est quoddam transcendens & generalius fidei axioma atque principium, ex quo & hic & alij omnes articuli deducuntur. Nam & sic primus Articulus, *Credo in Deum*, non significat nos credere Deo vt reuelatori omnium quæ creduntur, sed vt est auctor omnis naturæ & beatificum bonum nostrum. Et sanè quemadmodum Charitatis præceptum non numeratur in Decalogo, quia omnia Decalogi præcepta ordinantur ad charitatem: sic Deum per Ecclesiam reuelare, non est necesse inter Articulos fidei numerari; quia omnes articuli ab hoc vno dependẽt, & hoc vnum præsupponunt. Deinde etsi vtrumque in hoc Articulo intelligatur, non tamẽ propterea locum habebunt in conuenientia allata. Nam regula cæterorum omnium Articulorum fidei, potest quoque sub Articuli pręscripti forma regulari & comprehendi, quando non est ipsamet Principalis Regula, sed conditio tantùm quædam & modificatio ipsius. Hoc enim ex parte regulæ non magis absurdum est, quàm si Rex lege caueret, ducibus & præfectis, per quos Rempublicam administraret, obtemperãdum esse. Quantum ad nos verò, etiam commodum fuit, vt inter credenda, ipsa quoque omnium credendorum Regula explicaretur. Quamuis enim principium sit, tamen non est natura notum & per se; sed supernaturaliter & per reuelantem Deum: qui volens per certum aliquod medium reuelare, meritò illud ipsum medium reuelauit. Cùm enim (vt notat Augustinus) *omne lumen & alia demonstret & seipsum*; quemadmodũ Deus sic est lux mundi, vt & omnem aliam veritatem & seipsum demonstret; sic Ecclesia ita est lux mundi, vt & omnes alios articulos fidei demonstret, & seipsam quoque inter Articulos manifestet. Non secus sanè quàm si pictor aliquis, inter alia multa quæ pingit, etiam seipsum pingat. Postremò, nihil obstat, quo minus Ecclesia per vocem membrorum suorum seipsam reuelet & commendet, sicut Christus qui est Caput Ecclesiæ seipsum reuelat per vocem Ecclesiæ suæ, id est, membrorum suorum.

Non est absurdum inter Articulos fidei poni, Deum per Ecclesiam reuelare.

Tract. 35. in Iohan.

Propositæ sententiæ de ratione fidei formali amplior adhuc probatio, & per quædam Similia illustratio.

CAPVT XXII.

Obiecta fidei materialia sic se habent ad intellectum sicut principia scientiarum.

HÆc de difficultatibus occurrentibus. Nunc ad rem principalem redeamus; & formalem credendi rationem, non esse Ecclesiæ vocẽ adhuc paucis ostendamus: vt nimirum propositis initiò argumentis pleniùs satisfiat, résque ipsa magis elucescat. Quemadmodum ergo in intelligendo principia scientiarum, (huiusmodi enim quędam sunt ea quæ creduntur, quatenus non probantur argumentis, sed ex authoritate reuelantis & attestãtis innotescunt) sola formalis ratio illis assentiendi, est lumen naturale intellectus agentis, quem propterea splẽdori & luci comparat Aristoteles; tamen multa præambula, quasiq; inducentia quædam media præcedunt, vt illa principia cognoscantur: (qualia sunt, institutio, disciplina, explicatio per exempla, per effecta, terminorum quoque expositio & similia,) sic in assensu fidei, formalis ratio assentiendi alicui Articulo fidei, est lumen supernaturale à Deo reuelante infusum: quod quidem tum proponit intellectui, id quod credi debet, tùm inclinat intellectum per voluntatem noua gratia motam & excitatam, ad credendum ipsi Deo reuelanti. Credere enim aliquem Articulum fidei, est credere Deo reuelanti hunc Articulum fidei. Econuersò, credere Deo reuelanti hoc aut illud, est credere hoc aut illud: non autem credere Deo reuelanti simpliciter. Hoc enim facit infidelis (vt postea suo loco clariùs docebimus) sed solus fidelis credit Deo reuelanti hos vel illos Articulos fidei. In hoc ergo consistit tota formalis ratio credendi, & in hoc stat vltima resolutio credendorum. Verbi gratia. Credo Christũ esse Deum & hominem, non simpliciter & absolutè, quia Euangelistæ sic scripserunt, vel Apostoli docuerunt, vel Ecclesia tradidit; sed quia Deo ipsis Euangelistis & Apostolis, & Ecclesiæ hoc reuelante, illud scripserunt, docuerunt, tradiderunt. Accedit tamen Euangelistarum, Apostolorum, & reliquæ Ecclesiæ testimonium, tanquã conditio

Infrà cap. 24.

Tota formalis ratio & vltima resolutio fidei.

Vox Ecclesiæ cõditio quædam formalis rationis.

A ditio quædam Dei sic reuelantis;per quam conditionem, partim adiuuatur intellectus,vt ad fidei assensum determinetur;propter innatam infirmitatem & rerum diuinarum ignorantiam:partim medio quodam ordinario diuinitus instituto induc tur ad assentiendum,propter innatam mortalibus superbiam,& propter vnitatem seruãdam:ordine pulcherrimo hac ratione instituto,vt homines ab hominibus discamus. De quo lege August.in prologo in libros de Doctr.Chr stiana & quæst.Euangelicarum lib.2.

1. 2. Lib. 2.quæst. 40.

Neque tamen hoc Ecclesiæ magisterio suprà demonstrato quicquam derogat.Sane enim si rectè aduertimus (quod prolixè docuit Augustinus in libro de magistro versus finem)etiam in artibus & disciplinis humanis,magistri earum nihil suos auditores per verba & præcepta quæ afferunt docent; sed tantum admonent,& veluti digito aut nutu suggerunt;vt vel quod antea nouerunt,iam recognoscant meliúsque aduertant;vel saltem quod in semine & radice intelligentiæ suæ,vel naturalis vel acquisitæ,iam audiendo acceperunt,nunc enucleatiùs & pleniùs percipiant. Hinc enim sanè fit,vt non omnes auditores earundem disciplinarum & magistrorum sint capaces. Qui autem capaces sunt, ex lumine seu naturæ seu scientiæ acquisitæ, iam secum attulerunt,vnde intelligerent quod audirent.Hinc enim dici solet *Verbum sapienti sat est.*Itaque rectè Dialectici docent inter scientiæ causas,primarias quidem ipsum esse intellectum & spes rei cognitæ, administram verò esse eandémque remotam & extrinsecam causam Magistrum docentem. Nihilominus disciplinarum Magistri huiusmodi verè censentur & sunt. Multò magis in fide,ipsa Ecclesia prædicando & testificando nihil propriè docet,sed(intellectus agentis loco diuina gratia mentem illuminante)suggerit & admonet. Discunt enim & credunt illi,*non qui foris tantùm audiunt,sed qui intus à cælesti magistro docentur*(vt rectè iuxta Scripturas notauit S. Thomas.) Hoc enim est quod Christus dicit.*Vnus est magister vester.*Et iterum.*Omnis qui audiuit & didicit à patre meo venit ad me.*Et quod Apostolus dicit.*Neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid;sed qui incrementum dat,Deus.*Et quod Ioannes dicit.*Vnctio eius docet vos de omnibus,* Non quòd sola vnctio doceat,(vt volunt hæretici)sed quòd quicquid docent homines foris loquendo,hoc doceat vnctio intus inspirando;faciátque vt docentis Ecclesiæ docilis & idoneus auditor quis fiat.Vnde in hæc verba Augustinus. *Magisteria,*inquit,*forinsecus facta,adiutoria quædam sint & admonitiones. Cathedram in cælo habet qui corda docet.* Hæc ille & alia ibidem in eam sententiam multa.Idem docet libr. 2. cap. 25. de peccatorum meritis & remiss.Et de doctrina Christiana. *Ipsis,*inquit, *Ministris sanctis hominibus,vel etiam Sanctis Angelis operantibus,nemo rectè discit quæ pertinent ad viuendum rectè cum Deo,nisi fiat à Deo docilis.*Tantum ergo abest, vt in Ecclesiæ voce acquiescere se debere putent fideles.Cæterum qui credit Ecclesiæ docenti;& per Deum intus docẽtem,& propter Deum qui per Ecclesiam foris loquitur,credit.Ergo multo magis ipsi Deo credit,eíque vt supremæ causæ innititur. Vnumquodque enim propter quid,& illud magis.Denique hîc illa Samaritanorum vox locum habet. *Iam non propter tuam loquelam credimus.Ipsi enim audiuimus & scimus,quia hic est Saluator mundi.*Fideles enim omnes per vocem Ecclesiæ,inducuntur ad fidem.Inducti autem & lumine inspirationis diuinæ illustrati,non iam amplius propter loquelam Ecclesiæ, sed propter lumen illud diuinum credunt.De quo lumine dixit Ioannes. *Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se.*Hoc tamen in loco(vt bene monet Vvaldensis)*non sunt ingrati filij Matris Ecclesiæ,qui primò propter verbum testantis Ecclesiæ de Christo credunt;& quum crediderint,authoritatem qua inducti sunt,authoritati eius postponunt,cui credunt.*Hæc ille.Nempe Deus non per se sed per alios nos docet propter vnitatem & ordinem in populo suo seruandum, vt sæpe dictum est.Ipse tamen est qui docet,non homines qui loquuntur. Sic Paulus quum à Christo à quo vocatus erat,doceri etiam potuisset, *ad Ananiam tamen missus est* (ait Augustinus) *vt illo sacerdotio quod in Ecclesia constitutum est, sacramentum doctrinæ fidei perciperet,& verus eius approbaretur color.Non quia non potest per seipsum Dominus omnia facere (nam quis alius hoc facit etiam in Ecclesia?)sed vt ipsa societas congregatorum fidelium approbando inuicem atque communicando veræ fidei doctrinam,in omnibus quæ vel dicuntur verbis, vel signãtur sacramentis,tanquam vnam speciem veri coloris obducat.*Hæc ille quæst.Euág. lib.2.q. 40. Docens quod olim ad vnã speciẽ veri coloris omni lepræ varietate purgata, approbandã à sacerdotibus fiebat; id hîc ad vnam doctrinæ speciẽ exclusa omni varietate

Nihil derogat Ecclesiæ magisterio,quod non sit ipsa formalis ratio fidei. August.in li. de Magist. tom.1.

B

2.2.Quæst. 2.art.9.ad 3. Matth.23. Ioan.6. 1.Cor.3. 1.Ioh.4. *Quomodo vnctio docet de omnibus.*

Tract.30.in epist. Iohan. in fine. Lib.4.cap.16.

Qui credit Ecclesiæ multo magis credit Deo.

C

Ioan.4.

1.Ioan.2.

Lib. 2. ca.21. Doctrinalis fidei.

Medium hac in re seruandum.

conseruandam in Ecclesia fieri. Ergo hoc medium seruandum est, vt nec cum hæreticis, Ecclesiæ vocem vel in ipsius fidei initio, perniciosè abiiciamus; vel fide iam imbuti, eam ingratè despiciamus. Nec cum Durando & similibus, in ipsa Ecclesię voce acquiescamus: sed Deum quidem reuelantem veréque & formaliter inducentem piè agnoscamus; eundem quoque per Ecclesiam reuelantem, nec nisi per eam nos docentem (ordinariè loquendo) necessariò contra hæreticos teneamus. D

Docet Ecclesia militans, sicuti illuminat Ecclesia triumphans.

Postremò, vt alio simili rem clariùs explicemus, discunt homines ab hominibus, oues à pastoribus in Ecclesia militante, sicut Angeli illuminantur ab Angelis in Ecclesia triumphante; vt ordo in omnibus seruetur, de quo aliàs diximus. Angeli verò superiores illuminant inferiores, nec Deum ipsum illis manifestantes (Dei enim essentiam omnes Angeli & beati immediatè vident) sed rationes quasdam diuinorum operum: (quas sane rationes tanto vnusquisque Angelus plures in Deo cognoscit, quanto Deum perfectiùs videt,) nec etiam ipsum lumen seu naturæ, seu gratię, seu gloriæ aliis communicantes, sed tantùm aliquas veritates illis manifestantes, quæ pertinent ad statum vel naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ: vt videlicet eos illuminando, disponant eos ad vltimam formam, non quòd talem illis formam imprimant. Quod totū scitè docet S. Thomas. Ita planè Ecclesiæ pastores & magistri disponunt homines in statu gratiæ, & maximè ad fidem veram amplectendam ac retinendam; & in eo genere illuminant mundum; sed disponendo ad luminis receptionem, non quòd formaliter & effectiuè eos illuminent lumine gratiæ. De hoc enim genere illuminandi mūdum cùm Apost. dixisset. *Abundantius illis omnibus laboraui*, adiecit. *Non ego autem sed gratia Dei mecum.* Rursum de eadem re differens sic temperat sermonem; vt quum dixisset; *Neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid; sed qui incrementum dat, Deus*: ne Ecclesiæ operam prorsus excludere putaretur, adiiceret: *Dei adiutores sumus*, vel potius cooperatores. Móxque, ne efficientem, primariam, & formalem causam in adiuuante Ecclesia ponere videretur, subiungit & repetit: *Dei agricultura, Dei ædificatio estis*. Sic Propheta Dauid cùm dixisset de Apostolis & prædicatoribus Sanctæ Ecclesiæ; *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi, Ne tamen* (ait Augustinus) *auxilium ab ipsis propriè montib⁹ esset, adiecit: Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram.* Vnde iterum Deo loquitur & dicit. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. Quia videlicet* (ait August.) *per hos mōtes Sanctarum Scripturarum eminentissima authoritas constituta est; sed illuminante ab eis illo, cui dicitur, illuminans tu, &c.* Hæc ille. Ecclesia ergo ipsa quidem non illuminat; sed Deus tamen per illam. Non ipsa quidem incrementum dat; sed adiuuat tamen. Non ipsa quidem ex se auxilium adfert; sed ab illa tamen & per illam venit auxilium. Hic enim est diuinæ prouidentiæ ordo, vt mediantibus aliis ad summam tendamus. Nam & ipsi Prophetæ suas reuelationes non sine ministerio Angelorum acceperunt, vt ex Dionysio Areopagita cælestis Hierarchię cap. 4. docet S. Thom. Sic & ipse Decalogus in dispositione Angelorum datus est. Tale ergo est Ecclesiæ ministerium, vox, testimonium; non causa formalis & per se mouens ad credendum, seu talis in qua sistat fidelis animus: sed causa adiuuans, necessaria tamen, denique conditio & modus loquentis ad nos Dei.

1 P. Quæst. 106. art. 1. ad 1. & 2. & iterum. 1. 2. quæst. 112. artic. 1. ad 3. E

1. Cor. 15. 1. Cor. 3.

συνεργοί.

Psal. 120. Psal. 75. Enarrat. in Psal. 67.

Quomodo Ecclesia cum Deo concurrit in ratione docendi.

2. 2. quæst. 172. art. 2. Act. 7. F

Solutio argumentorum, quæ suprà cap. 20. proposita sunt.

CAPVT XXIII.

Ad 1. argum. Ad 2. argum.

QVIBVS ita explicatis, vno quasi verbo respondetur dubiis in capite huius Assertionis allatis. Nempe hæreticus censetur propter Ecclesiæ vocem contemptam, per quam primæ veritati reuelanti assentiri debebat. Ideóque non ex fide, quæ ex auditu Ecclesiæ est, sed ex sua quadam electione primæ veritati assentitur. Euangelio non creditur, nisi Ecclesiæ commouente auctoritate; quia nec cōditionem istam loquentis Dei contemnere cuiquam licet, quod facit hæreticus: vt propterea à formali ratione fidei eum excidere doceat S. Thomas; quia videlicet

2. 2. quæst. 5. 5. art. 1.

A delicet totam formalem rationem, sic vt oportet modificatam, non retinet:) nec hac ipsa conditione & modificatione loquẽtis Dei carere possumus; quia nobis planè necessaria est in hac infirmitate nostra, & ingenita superbia. Non tamen in Ecclesię voce vt humano testimonio, & à Deo loquente distincto, acquiescimus; sed in Deo ipso, qui per Ecclesiam loquitur. Quod cum sit, non iam à Deo distincta est Ecclesia, sed cum eo coniuncta, vt instrumentum cum suo agente: vel vt conditio ac modus cũ subiecto cuius est modus. Quibus ita positis, non in fidem acquisitam resoluitur fides infusa, vt ex hac doctrina Scotus collegit: sed contrà, acquisita fides per infusam absoluitur atque perficitur; fitq́; veri nominis fides. Denique non in hoc complexum, *Ecclesiam regi à Spiritu Sancto*, sed in illud, *Deus reuelat per Ecclesiam*, resoluitur fides nostra quoad nos. Absolutè vero in illud, *Deus est verax*, iuxta illud Ioannis Baptistæ: *Quem misit Deus, verba Dei loquitur. Et qui accipit testimonium eius, signauit, quia Deus verax est.* Ad 3. arg. Ad 4. arg. Ioan. 3.

Demonstratio (per modum Appendicis) veri discriminis inter fidelem & infidelem, Catholicum & hæreticum.

CAPVT XXIIII.

EX hac tota disputatione, per Axiomata, siue Assertiones iã 12. facta; emergit nobilissimę Appendicis loco, vera & luculenta differẽtia inter fidelẽ & infidelẽ: inter Catholicũ & hęreticũ. Primùm enim, vt fidelis quis habeatur, & sit; nõ satis est vt credat Deo, & Deũ ipsũ pro formali obiecto, siue pro ratione & regula suæ fidei agnoscat. Tantundẽ enim infideles oẽs (solos Atheos, si qui tales propriè sunt, excipio) profitẽtur. Credim⁹, inquiũt & illi, Deo si quid dixerit; multo sane magis quã cuicunq; bono viro: & parati sumus illi credere, si aliquid nobis reuelet. Quis enim est qui Deo loquẽti nõ credat? Sic cùm Moyses & Aarõ ad Pharaonẽ ingressi, dixissent; *Hæc dicit Dñs: Dimitte populũ meũ, &c.* Respondit Pharao. *Quis est Dñs vt audiã vocẽ eius, & dimittã Israel? Nescio Dñm.* In Euãgelio quoq;, quãuis animo meliore, cũ Christus cæco restituto diceret, *Tu credis in filiũ Dei?* respondit; *Quis est Domine vt credã in eũ?* Deniq; tũ perfidi Iudæi circa Prophetas veteres & Christũ ipsum, tũ infideles & Pagani oẽs circa verũ Deũ, in Thesi nõ errauerũt, sed in Hypothesi: id est, Deo loquenti credere non recusabant; sed Iudæi quidem hunc Christum esse Messiam; Pagani hos fuisse Prophetas veri Dei; & Deum hos articulos reuelasse quos credunt fideles; pernegant: & propterea perfidi & infideles censentur. Contrà verò, fideles illi sunt, qui non solum credunt Deo si aliquid dixerit, sed qui credunt Deum iam hæc & illa dixisse: Hũc Christum Messiam fuisse: hos Prophetas, hos Apostolos, hanc Ecclesiam Christi Dei fuisse & esse: hos articulos fidei Deum reuelasse.

B — *Etiam infideles habent Deũ pro obiecto formali fidei.* — Exod. 5. — Ioan. 9. — *Infideles non errant in thesi sed in hypothesi.*

Nempe sunt infidelitatis varij gradus. Vnus est negare omnino esse Deum, aut res humanas curare. Qui hoc senserunt, Athei & sine Deo propriè dicti sunt: quales Epicureos fuisse censet Augustinus. Secundus gradus fuit, negare vnum Deum, qui Græcorum & gentium Paganarum error fuit. Tertius gradus fuit, negare verum Deum, & si vnum agnoscerent; qui Philosophorum olim, nunc fere omnium gentium Paganarum est, explosa quidem illa de multitudine Deorum vanissima opinione, retento tamen falsi numinis cultu. Quartus gradus fuit, vnum quidem & verum Deũ agnoscere, sed Mediatorem humani generis, vel venturum vel iam aduenisse negare. Hic Philosophorũ quorundã, hodie Iudæorũ & Mahometistarum error est, fuitq; à nato Christo. Quintus gradus est, Deũ quidẽ & Christũ agnoscere, sed deficere in assentiẽdo illis quæ à Christo sunt reuelata & tradita: id est, sponsam eius Ecclesiam negare, per quã omnia tradidit & docuit Christus. Et hic hęreticorũ omniũ morb⁹ proprius est: vt rectè docet S. Thomas. Et ab hoc vltimo gradu, ordine retrogrado, sed facili & frequenter nimis, ad Atheismùm peruenitur. Quod enim in tota Africa, totóque fere Oriẽte iã à multis annis, factũ cernimus, vt ab hæresi, alij ad Iudaïsmũ, alij ad Mahometismũ, in vno gradu; alij ad merũ Paganismũ in alio gradu peruenerint: hoc hodie in certis personis verũ esse cognouim⁹, vt à Catholicis facti hæretici, ab hæresi ad Iudaïsmum primò transierint, ac postremò in Atheismo desierint. Tales erant Bucerus, Vergerius, Bernardinus Ochinus, & alij multi, qui in quauis hodie secta (fũdamento retento) se saluos esse posse sibi persuadent. Iuxta hos ergo infidelitatis gradus, ipsius fidei perfectio constituitur: vt omnibus illis remotis erroribus, tota veritas teneatur. Virtus enim est ex tota causa. Infidelis ergo erit siue atheos, siue πολυθεὸς, siue paganus,

Varij Infidelitatis gradus. 1. C — Contra Faustum lib. 20. cap. 10. — 2. 3. 4. 5. — *Hæreticorũ omnium propria infidelitas.* — 2. 2. quæst. 11. art. 1.

E

siue Iudæus, qui Deo quidem credit, sed non vt reuelatori Articulorum fidei. Contrà, fidelis erit qui credit Deo reuelatori Articulorum fidei, eorum quos fideles credunt. Et hoc totum discrimen est inter fidelem & infidelem.

Discrimē inter Catholicum & hæreticum. Aliud verò & exactius discrimen est, inter Catholicum fidelem & hæreticum. Hæreticus enim ille est qui credit (loquendo abusiuè de actu credendi) Deo loquenti & reuelanti: sed vel absque scripto verbo immediatè de nouo reuelanti, per reuelationē
1. aliquam nullo certo signo confirmatam, quam ipse sibi finxit, vel ab aliis confictam accepit; quales erant olim Montanistæ, Manichæi, Priscillianistæ, hodiéque sunt Svvenckfeldiani, & qui eos sequuti, aliis nūc nominib⁹ vocātur; qui nouis reuelatio-
2. nibus absque scripto nitebantur, retento Christi nomine; vel in Scriptura aliqua lo-
3. quenti Deo credit; quam tamen Scripturam ipse, vel pro verbo Dei agnoscit & reci-
4. pit, vel intelligit & exponit, ex proprio arbitrio; sine auctoritate & testimonio à Deo constituto. Sic enim veteres omnes hæretici, partim multas scripturæ partes negabāt; partim sensum à seipsis confictum illis tribuebant. *Catholicus quis.* Catholicus autem est, qui credit siue extraordinariæ interdum & immediatæ reuelationi, certo tamen aliquo signo confirmatæ; ídque rariùs; siue Scripturæ ipsi, & cuicunque alteri veritati ordinariè reuelatæ: ídque potissimum propter Deum hoc illi loquentem & reuelantem per Ecclesiam Sponsam suam, per quam loqui se velle manifestissimè demonstrauit; & cuius principes, posuit testes esse totius veritatis, quæ ad fidem pertinet. Hanc sane ob causam verè fidelis, vt nomine Christianus, ita cognomine Catholicus est. Nam vt ipso Apostolorum tempore, cœperunt fideles Christianorum vocabulo nuncupari, (vt habes Act. 11.) quo non solum à paganis, sed etiam à Iudæis non baptisatis discernerē-
Catholicus christiani cognomē. Pacianus Barcilon. Episcopus. tur; sic statim post Apostolos emergentibus hæresibus, Catholici nuncupati sūt, vt ab hæreticis & sectariis omnibus sub Christi nomine latitātibus distinguerentur. Declarat hoc eleganter Pacianus Barcilonensis Episcopus doctissimus ante annos mille & ducētos in Epist. 1. ad Sympr. Nouat. *Cùm post Apostolos,* inquit, *hæreses extitissent, diuersisq; nominibus columbam Dei atque reginam lacerare, & in partes scindere niterentur, cognomē sūū plebs Apostolica postulabat: quo incorrupti populi distingueret vnitatem.* Et paulò post. *Ne æstues frater. Christianus mihi nomen est, Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat; istud ostendit. Hoc probor, inde significor.* Hæc ille. Catholicus autem cognominatur aliquis quia non solū in Christum credit, sed etiam ita credit vt Catholica docet Ecclesia. *Primum discrimen.* Ergo inter Catholicum & hęreticum hoc primum discrimen est, quod Ecclesiam audit Catholicus, non audit hæreticus. Imò (aiunt horum temporum hæretici) Ecclesiam audimus, sed quatenus audienda est; non simpliciter & absolutè. Audimus eam si ex verbo Dei lo-
Instit. lib. 4. cap. 8. par. 13. quatur. Dicit enim Caluinus, *discrimen hoc esse inter illos & nos, quòd videlicet nos Ecclesiam sine verbo Dei tutò incedere posse ponimus quocunque pergit; non posse sentire aut loqui nisi verum; denique etiamsi extra & præter Dei verbum aliquid statuat, pro Dei verbo habendum. Illi autem verbo annexam Ecclesiam esse volunt, nec ab eo separari posse.* Hęc ille. Sed fallit lectorem fuco verbi Dei. Hoc enim verum & germanum discrimen inter nos & illos est. *Verum discrimē inter Catholicos & Protestantes hodie.* Nos Catholici vt verè Matris Ecclesiæ filij simus, Catholicam Ecclesiam (in simplicitate cordis, & fidei * toties in Scripturis laudata, & tāquam certo verè pij atque fidelis charactere, commendata) simpliciter audire vt testem legitimā, & ei simpliciter obedire volumus, postquam nobis de vera Ecclesia eiúsque magistris semel constat. Non quidem siue verbum Dei sequatur siue non; sed siue hoc nobis constet, siue non. Quia certò credimus eam vt testem legitimam & bene instructam, à verbo Dei aberrare non posse. Isti verò, vt verè hæretici sint; id est, vt liberè eligendi quam fidem volunt, potestatem habeant (hæresis enim electionem significat) Ecclesiæ docenti obedire nolunt simpliciter, sed sub hac conditione, si ex verbo Dei doceat, aut illi consentanea. In quem finem Scripturas illas varias citarūt, quas habes suprà in principio cap. 6. Hæc autem conditio etsi speciosa videatur: est tamen longè perniciosissima. Hac enim in re, non de verbo Dei certos & securos fideles faciunt, (vt videri volunt) sed prorsus incertissimos. Siquidē ipsius verbi Dei testes à Deo positos, & interpretes cōstitutos (per quos solos hæc certitudo verbi Dei, sensúsque eiusdē ad fideliū notitiā peruenire potest ac debet;) remouēt, & eorū fidē in dubiū vocant; séq; ipsos tā Ecclesiæ quā verbi Dei iudices hac ratione cōstituūt. Non secus sane quā si rebellis aliqua multitudo, cōstitutos à principe iudices & sapiētissimos & integerrimos, hoc prætextu reiiceret, quòd

** 3. Reg. 9. 1. Paral. 29. Iob. 2. Sap. 1. Act. 2. 2. Cor. 1. & 11. Ephes. 6. Coloss. 3.*

αἵρεσις.

Hæretici credūt Ecclesiæ sub conditione, eaq; fallaci & perniciosa.

Hæretici hodie rebelli populo similes.

A quòd non iuxta leges à principe constitutas iudicarent. Quum verò ob hanc dementiam boni subditi eos auersarentur, clamitarent se legum assertores esse; & in hoc ab aliis discrepare, quòd illi leges principis sartas tectas conseruari volunt, alij sine legibus iudicare constitutos iudices permittunt. Nam vt hîc manifestum est, non id agere hos rebelles vt legum integritatem tueátur, sed vt iudicum legitimam authoritatem conuellant, sic & multo magis hæretici omnes, non id agunt vt iuxta verbũ Dei sincerè doceant, sed vt Ecclesiam (cuius solius hoc officium est, & quam hac in re infallibiliter docentem, simpliciter audire debebant) eiúsque authoritatem planè pessundent. Est autem Ecclesiæ testificantis & docentis vox sic ab omnibus fidelibus audienda, vt non de ea iudicemus recténe an secus docuerit, sed satis nobis sit quòd Ecclesia hoc vel illud docuerit. Non aliter sane, imò multò magis, quàm iudicum sententiæ acquiescere bonus subditus debet, imò non aliter quàm satis nobis esse debet, quòd Deus aliquid dicat. Deus enim per Ecclesiam dicit. Quemadmodum enim credimus Deo reueláti quia ille verax est, nec fallere aut falli potest; si autem quæratur quare sit verax, non respondemus; quia rationi consonum est quod dicit Deus, vel quia nobis verum videtur quod dicit (sic enim Dei veritas à nostro vel iudicio vel arbitrio penderet) sed respondemus, quia Deus est qui mentiri non potest; nec vltrà quærendi locus est: sic omnino credimus Ecclesiæ docenti & testificanti aliquam veritatem credendam, quia ipsius veritatis certissima testis & custos est. Si auté quæ-

Quare simpliciter Ecclesiæ credimus.

B ratur quare est ipsius veritatis tam certa testis, respondemus quia Deus per illam loquitur, & eam infallibilem testem constituit, ibíque sistimus: non autem respódemus, quia nobis videtur Ecclesia sacris literis aut rationi consentanea dicere. Sic enim Ecclesiæ testimonium non ex virtute Dei, qui eam in testem assumpsit; sed ex arbitrio nostro penderet, qui eam pro teste suscipimus, quando nobis videtur quòd vera doceat; id est, quando volumus, & prout volumus, iuxta illud Augustini ad Manichæos. *Qui in Euangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius quàm Euangelio creditis.* Vt enim in Euangelio Manichæi, sic in Ecclesia hodie hæretici, id probant & improbant, quod ipsis vel probandum vel improbandum videtur. Ergo alterum discrimen est quod Catholicus obedienter, simpliciter, & absolutè Ecclesiam audit, *ne excidat à simplicitate quæ est in Christo Iesu:* Hæreticus verò *non in simplicitate cordis*, *sed in sapientia carnali* (de cuius contrario gloriatur Apostolus) cum electione propria, iudicio suo & proprio, & sub conditione audit.

Contra Faustum lib. 17. cap. 3.

Secundum discrimen.

2. Cor. 11.

2. Cor. 1.

Rursum discrimen est, quòd nos Catholici ipsum Dei verbum eiúsque sensum, nõ temerè ex arbitrio proprio sine iusta authoritate; sed per os & ministerium alterius: nec cuiusque alterius, sed solius Ecclesiæ Dei Catholicæ accipimus. Vt illud nobis verbum Dei sit, non quod quiuis se pro magistro & teste veritatis vendicans asserit; sed quod Ecclesia Dei nobis pro huiusmodi commendat & tradit: Illi autem verbũ Dei & sensum eius, non ab Ecclesia, sed à suo cerebro (sub titulo spiritualis gustus quẽ
C quisque sibi vendicat) accipiunt; vt illud sit eis verbum Dei, non quod Ecclesiæ testimonium & authoritas tradit: sed quod ipsorum dogmatibus conuenit, (vt de Manichæis meminit Augustinus, *ex Euangelio quod hæresim eorũ non impediebat illos accipere: quod autem impediebat, non accipere:*) & quod ipsis apud semetipsos sapientibus tale videtur. Vt sane Ecclesiam annexam esse verbo iuxta Caluinum, nihil aliud sit, quàm Ecclesiæ credendum esse, quando illorum sententiæ & iudicio (quibus illi tanquam Regula & canone definiunt, tùm ipsum verbum, tum verbi sensum:) consentanea dixerit. Verbũ enim ipsum & sensum eius non ex Ecclesiæ iudicio, sed ex suo metiuntur. Hoc enim est quod alibi dicit Caluinus, *ipsas conciliorum definitiones esse instar præiudicij, ita tamen vt examen non impediat*, qua de re vide quæ in prima Controuersia diximus, & quæ postea suo loco dicemus.

Tertium discrimen.

Contr. Faust. lib. 8. cap. 7.

Quid sit Ecclesiam annexam esse verbo iuxta Caluinũ.

Lib. eodem cap. 9. §. 8.

Suprà lib. 1. cap. 15.

Infrà lib. 10. cap. 5.

Prætereà, hinc aliud discrimen oritur, quòd illi qui tantopere de verbo gloriantur, non verum & viuum Dei verbum habent, sed informem & confusum tantùm huius verbi sonum. Scriptura enim ipsa est quidem verbum Dei. Cæterùm huius verbi vox, est Ecclesia. Verbum enim Dei non loquitur, sed per locutionem auditur: non dicit, sed dicitur: non testificatur, sed est testimonium. Nos ergo verbum ipsum, vnâ cũ voce loquẽtis hoc verbũ, accipimus. Illi dũ vocem loquentis & testificantis Ecclesię despiciunt, non Dei distinctum & formatum verbum habent: sed confusum & in-

Quartũ discrimen.

Protestantes non habent verbum Dei viuum sed informẽ sonum verbi.

1.Cor.2. formem ſonum verbi Dei,quem *literam occidentem* Apoſtolus vocat: vnde mille hære- D
ſum portenta fabricant. Non ſecus ſanè quàm hodie Iudæi,qui Prophetas & Pſalmos retinent;ſed ita intellectos,vt Chriſtum in illis non videant,ſed aliũ ſemper expectẽt.

Quintũ diſcrimen. Poſtremò,illud diſcrimen eſt,quòd nos Catholici Eccleſiam regi & doceri dicimus,ídque infallibiliter,à Spiritu Dei,qui eam in teſtem aſſumpſit;quíque etiam proptereà ei promiſſus & datus eſt;ſiue per verbum iam ſcriptum illam doceat, ſiue per non ſcriptum: vt ſane non eam aliquando à verbo Dei ſeiungamus,(vt cauillatur Caluinus)aut ſine eo tutò eam quauis incedere poſſe putemus; (imò vocem Eccleſiæ, eſſe vocem Dei per eam loquentis, demonſtrauimus:)ſed quòd verbum Dei & doctrinam Spiritus Sancti,latiùs patere quàm verbum Dei ſcriptum,certiſſimè credamus: quod
Lib.12.cap.1. & ſuo loco demonſtrabitur. Illi verò,verbum Dei ſolis literis vtriuſque teſtamenti iam ſcriptis includunt;nec latiùs patere poſſe,ne quidem ſi Spiritus Sanctus maximè
Infrà lib.12. velit,blaſphemè docent.Sed de vtroque hoc poſtremo diſcrimine aliàs latiùs. Sum-
Catholici plena definitio. ma ergo eſt,fidelem & Catholicum illum eſſe,qui non ſolùm credit Deo vt teſti veraci eorum quę dicit,ſi qua dixerit;ſed etiam credit Deo iam reuelatori articulorum fidei:Nec hoc ſolùm,ſed etiam credit Deo reuelanti Articulos fidei,& teſtificanti illos per Eccleſiæ vocem.Eam quoque vocem non ſub conditione, ſed ſimpliciter & abſolutè audiat:ídque ſiue ex verbo ſcripto loquatur, ſiue extra illud. Vt propterea vocem Eccleſiæ,ſeu potius Deum per Eccleſiam ſuam loquentem audire, ſit plena &
Omnium Controuerſiarũ Iudex ſupremus & Norma. formalis ratio hominis fidelis & verè Catholici. Vnde etiam euidẽter ſequitur,quòd E
iudicium,& arbitrium ſupremum,infallibile,& neceſſarium omnium Controuerſiarum de fide,ſeu Norma & Regula ſecundum quam omnes Controuerſiæ expendi,decerni, & terminari debeant, eſt penes perſonam Eccleſiæ Catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ:non in toto ſuo Corpore aut quouis Corporis membro,ſed in ſuis Paſtoribus & Epiſcopis; non quomodocunque docentibus, ſed de quæſtione fidei (præter Sacrarum Scripturarum teſtimonia)etiam ex Patrum ſuorum conſentiente ſentẽtia, ex Conciliorum decretis,ex conſenſu totius Chriſtiani orbis,ex notiſſima fidei Regula ab illa Eccleſia nobis tradita,& in illa ſemper inuiolabiliter conſeruata,pronũciantibus & iudicantibus.Potiſſimum verò atque præcipuè,in Capite totius Corporis Vicario,S.Petri ſucceſſore Romano Pontifice. Quæ ſane omnia ita ſe habere, ex his iam 4.Controuerſiis per libros octo explicatis & abſolutis, probatum ſatis & demonſtratum eſſe,pro inſtituta hac docendi breuitate,videri poteſt.

Controuerſia quarta, & libri octaui finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuersia 5.& Lib.9.

DE ECCLESIASTICÆ AVTHORITAtis obiecto Materiali. Et primùm, circa Canonem Scripturarum consignandum, & recipiendum, PRÆFATIO,

SEV

B *Introductio ad præsentem Controuersiam, vbi hæreticorum hodie, circa sacræ scripturæ Canonem vellicandum audacia exponitur.*

QVVM iam in quattuor Controuersiis principalibus, disputatum & demōstratum sit, quicquid de ipsa Ecclesia quæri potuit; In prima quidem, quæ & qualis, & penes quos sit vera Dei Ecclesia; In secunda, quod sit potestatis Ecclesiasticæ subiectum tam commune quàm primarium; de Mediis Iudicij & potestatis Ecclesiasticæ: In quarta qualis sit hæc Ecclesiæ potestas in seipsa considerata, indéque quatuor fidei principia deducta demonstrauimus, alia nunc fidei principia demonstranda sunt,quę non tam ad ipsam Ecclesiam aut eius potestatem, quàm ad res ipsas, circa quas Ecclesię iudicium versatur, pertinent, quę videlicet ad potestatis ecclesiasticę obiectum spectant.Obiectum C autem potestatis ecclesiasticæ, est quicquid in fide creditur. Attamen inter ea quę creduntur, pręcipuum locum habent, tanquam regulę quędam subalternę eorum omnium quę creduntur, & tanquam principia quædam secundaria primis principiis proxima, Scriptura ipsa, Sensus Scripturæ, Dogmata non scripta: Nam ex his tribus principiis, capitibus, & fontibus deducuntur, dependent, & promanant alia omnia quæ in particulari creduntur. Etenim vt generale principium & supremum medium ad credendum est *Deus per Ecclesiam reuelans*, Sic ipsa Ecclesia vel potius Deus per Ecclesiam hæc tria probationum principia tanquam fundamenta religionis Christianæ primo loco posuit, vt videlicet quicquid de Deo vel de rebus diuinis credimus, ideo credamus, quia Deus illa per Ecclesiam reuelauit quidem, sed vel in verbo scripto, eóque benè & sanè intellecto, vel in verbo non scripto, sed ab Apostolis ipsis viua voce tradito, & ad nos per manus deriuato. Volens ergo tum Ecclesiasticam potestatem ratione obiecti sui materialis amplissimam esse demonstrare, tum reliqua probatio-

Tria Principia fidei Catholicæ seu Regulæ subalternæ.

num principia quibus doctrina fidei nititur explicare, hæc tria mihi pertractanda proposui. Si enim hæc tria non nisi per Ecclesiæ iudicium innotescant, profectò extra Controuersiam erit, reliqua omnia de quibus hodie controuertitur, per Ecclesiæ quoque iudicium definienda & determinanda esse. Quumque ex his tribus omnia argumenta petantur in aliis quibuscunque particularibus Controuersiis, profectò si semel de scripturę Canone, de sensu eiusdem, déque dogmatibus non scriptis constabit, patebit ad omnes alias Controuersias tractandas, examinandas, & terminandas ratio expeditissima & Norma certissima. Istud nunc ergo iuxta Analysim principiorum initio disputationis factam, per tres alias distinctas & Principales Controuersias inuestigemus.

Duæ maximæ sequentiũ Controuersiarum vtilitates.

Præsentis Controuersiæ necessitas.

Enimuerò horum temporum hæresis, vt nihil fere in religione intactum reliquit, ita & ipsum Scripturarum Canonem violauit. Nam ex veteris quidem testamenti Canone, Machabæorum libros, Ecclesiasticum, Tobiam, & Iudith, omnes vno ore Protestantes eiiciunt, & inter Apocrypha recensent. Anabaptistæ verò & noui Arriani horum temporum, quos Seruetanos vel Trinitarios appellant, aliorum exemplo audaciores facti, ipsum psalterium tanquam non à Dauide, sed à recentioribus qnibusdam Iudæis post natum Christum conscriptum; Canticum quoque canticorum tanquam amatoriam cantilenam, item librum Iob, tanquam tragicomediam Hebræorum, similiter pro non sacris scripturis reijciunt: Addentes præterea etiam in reliquis veteris testamẽti libris, multa tam à Iudæis quàm à Christianis falsata fuisse. Ex noui autem testamenti Canone, omnes ferè Protestantes, Epistolam Iacobi, (quam stramineam vocare non est veritus Lutherus, planéque asserere nihil eam Apostolico Spiritu dignum habere) Petri secundam, Ioannis secundam & tertiam, item Iudæ audacissimè reijciunt, multísque argumentis docere conantur Apostolicas non esse. Quin & de Epistola ad Hebræos scribit, eam durum nodum habere, capite sexto videlicet, vbi de grauitate relapsorum post baptismum agitur, ideóque eam sibi displicere. Ipsa autem Euangelia, maximè Ioannis falsata esse Anabaptistæ asserunt. Atque hac sane illi audacia & arrogantia, ipsarum Scripturarum Censores esse, bonámque illarum partem rescindere non verentur, populo interim persuadentes & turpiter imponentes, se solos esse puros verbi Dei professores, cultores, vindices; vniuersúmque Sacrorum bibliorum corpus integrum se retinere, & sacrosanctum habere. Sic enim vulgo ab imperito populo quem illi seduxerunt, prorsus existimatur & creditur. Nunc ergo vt ipsarum Scripturarum Canon integer retineatur, quæritur qua Authoritate ille Canon consignetur, & quo iudicio definiatur. De hac enim re, non secus quàm de ipso Canone controuertitur, & prioris controuersiæ hæc altera causa est, vt hac semel sublata, illa prior concidat necesse sit. Hæretici enim tam veteres quàm noui, quia propriis argumentis & iudiciis, sicuti cætera fidei Dogmata, ita quoque & Scripturarum Canonem inquirunt, inde factum est, vt Canonis integritatem violauerint: & alij has, alij illas Scripturas vel admiserint, vel reiecerint, prout ipsorum Dogmatibus vel suffragatę vel refragatæ fuerint. Cuius rei illustre

Quot & quàm varias S. Scripturæ partes Protestantes hodie reijciant.

Populi seductio per Protestantes.

Quare hæretici aliquas S. Scripturæ partes reijcere audent.

exemplum

A exemplũ eſt liber Apocalypſeos. De quo etſi diu à veteribus dubitatũ fuerit, etiam vſque ad Hieronymi tẽpora, quod vnum illis ſatis argumenti eſt, ad alias Scripturas quaſdam reijciendas, tamen omnes Proteſtantes pro canonica Scriptura nihilominus ſuſcipiunt; quia videlicet beſtiæ & Babyloniæ meretricis, quam Romanam Eccleſiam eſſe volunt, mentio ibi fit: & quia mulier in deſertum fugiens, diabolúſque poſt mille annos ſolutus, pro defectione Eccleſię quam fingunt, facere videntur. Catholici verò, quia vna communi Regula tam circa cætera quæ creduntur, quàm circa ipſas Scripturas vtuntur, ideo ſoli Canonẽ Scripturarum integrum & germanum retinent, ſicuti & reliquam fidem. Hæc vna communis Regula, eſt Eccleſiæ tradentis, teſtificantis, & approbantis Authoritas. Enimuerò ſic ante has turbas, Catholici omnes vnanimiter docuerunt & ſenſerunt. Nunc autem quia ab aduerſa parte, in controuerſiam vocata res eſt, illam diligenter expendamus. Et quia lubrica & varia hac in re aduerſariorum ſententia eſt; ipſaque in ſe Controuerſia ſinuoſa & ampla eſt; vt ordine procedat diſputatio, eáque finibus quàm fieri poteſt breuiſſimis contineatur, primùm B explicatis breuiter aduerſariorum ſententiis, Controuerſiæ punctum inter nos & Proteſtantes aperiemus: Deinde Catholicam ſententiam, poſitis de more certis Aſſertionibus, quibus paulatim ad totam veritatem conſcendatur, trademus & ſtabiliemus: refutatis interim quæ contrâ afferuntur.

Proteſtãtes Apocalypſim admittunt quamuis olim pro apocrypha habitam, quia ipſorũ dogmati fauere videtur.

Apocal. 12. 13. & 20.

Ordo præſentis libri.

Sententiæ aduerſariorum de re propoſita, & ſtatus Controuerſiæ explicantur. D

CAPVT PRIMVM.

Lutheri ſententia. *Brentij.* *Vvirtembergenſium.*

LVTHERVS ſane in initio, ingenuè faſſus eſt ac docuit, *Eccleſiam habere poteſtatem diſcernendi verbum Dei à verbis hominum, ſed non proinde tamen eſſe iudicem verbi Dei.* Quam ſuam ſententiã aperuit, tùm in Comitiis Auguſtanis anno 30. habitis, tùm in lib. de captiuitate Babilonica, vbi de ſacramento ordinis agit. Brentius Lutherum ſequutus, in prolegomenis ſuis contra Petrum à Soto, ingenuè itidem agnoſcit, *per Eccleſiæ traditionem recipi Scripturas, & hanc traditionem eſſe vult certam, firmam, indubitatam, neceſſariam, ac omnibus modis amplectendam.* Et hactenus quidem nobiſcum ſentire videtur. At in Confeſſione Vvirtembergenſi (cuius idem Brentius præcipuus architectus fuit) reſtrictiùs hac de re loquuntur Lutherani. *Sacram ſcripturam* (inquiunt) *vocamus eos canonicos libros, veteris & noui teſtamenti, de quorum Authoritate in Eccleſia nunquam dubitatum eſt.* Hæc ille. Quibus verbis, illos omnes libros è Canone excludunt, de quibus aliquando dubitatum fuit; & Eccleſiæ, nec totius, nec ſimpliciter, ſed tantum antiquiſſimæ & conſtanter ſentientis, ſententiam & Authoritatem admittunt: ſimúlque Eccleſiæ Apoſtolos ſequutæ, & huc vſque ſuccedenti, Authoritatem hac in parte omnem adimunt. E

Magdeburgenſium.

Magdeburgenſes verò Centuriaſtæ, plus ſibi hac in re tribuunt, quàm Vvirtembergenſes auſi ſunt. Nam quamuis de illis quoque Scripturarum libris adhuc dubitandum cenſent, de quibus olim veteres dubitarunt; ideóque argumentis quibus poſſunt Iacobi & Iudæ Epiſtolam, duas quoque Ioannis poſteriores, nec non & Apoſtoli ad Hebræos conuellunt; (ne quicquam illas hodie, & à multis iam ſæculis, approbante Eccleſia,) tamen Epiſtolam Petri poſteriorem & Apocalypſim recipiunt, & argumentis contra veterum dubitationem muniunt atque defendunt; vt iam ex horum ſententia non veterum tantum dubitatio, ſed & recentiorum quoque ſcrupuli & rationes, cauſæ eſſe poſſint cur è Scripturæ Canone liber aliquis reijciatur.

Caluini. Inſtit. lib. 1. cap. 7. *Caluinus Statũ quæſtionis inuertit.*

Caluini ſententia paulò hîc operoſiùs explicanda eſt. Omnium enim accuratiſſimè &, vt ſolet, callidiſſimè rem tractat. De hac enim quæſtione ex propoſito diſputans; primùm ſtatum quæſtionis inuertit, vt Catholicam ſententiam odioſam reddat. *Inualuit* (inquit) *apud plæroſque pernicioſiſſimus error, Scripturæ tantùm ineſſe momenti, quantum illi Eccleſiæ ſuffragiis conceditur: ac ſi verò æterna inuiolabilíſque Dei veritatis, hominum arbitrio niteretur. Sic enim magno cum ludibrio Spiritus Sancti quærunt. Ec quis nobis fidem faciat hæc à Deo prodiiſſe? Ecquis ſalua & intacta ad noſtram vſque ætatem perueniſſe, certiores reddat? Ecquis perſuadeat, librum hunc reuerenter excipiendum, alterum numero expungendum; niſi certam iſtorum omnium Regulam Eccleſia præſcriberet? Pendet igitur, inquiunt ab Eccleſiæ determinatione, & quæ Scripturæ reuerentia debeatur, & qui libri in eius catalogo cenſeantur.* F Hæc Caluinus. Fatemur autem quæſtiones hîc ab eo propoſitas, totiéſque repetitas, noſtras eſſe; ſed non ex illis quæſtionibus, hoc totum conſequi quod in principio dixit, & in fine noſtro nomine concludit: ſcilicet *ab Eccleſia pendere, quæ Scripturæ reuerentia debeatur.* Longè enim hoc aliud eſt, quàm *ab Eccleſia pendere, qui libri in Scripturæ catalogo cenſeantur.* Illud enim Scripturæ ſacræ reuerentiam conſiderat, vt in ſeipſa eſt; hoc eadem conſiderat quoad nos, de qua re poſtea. Nos autem in hac Controuerſia, non quærimus quare Scriptura hæc vel illa ſit ſacra aut diuina; & vnde hoc habeat in ſeipſa: ſed quærimus, vnde hoc nobis conſtat quòd ſit diuina. Obſerua ergo diligenter quòd in principio diſputationis, ſtatum quæſtionis (vt in aliis Controuerſiis alij ſolent proteſtantes) callidè Caluinus inuertit. Deinde verò, quum aliquot argumentis Catholicam ſententiam de recipiendo Scripturæ Canone, ex Authoritate Eccleſiæ vellicaſſet; (quibus ſingulis ſuo loco reſpondebitur,) ſuam tandem ſententiam & opinionem hac in re explicat;

Ex aſſumptis Catholicorum concludit hæreticus quod vult eis dicere non quod dicunt. Status præſentis Cõtrouerſiæ.

A explicat: & dicit. *Quare cùm Scripturam Ecclesia recipit, & suffragio suo obsignat, non ex dubia aut alioqui Controuersa authenticam reddit; sed quia veritatem agnoscit esse Dei sui, pro pietatis officio nihil cunctando veneratur.* Hæc ille. Iterum veteratorē agit Caluinus. Ecclesia enim, vt Magistros & Pastores populi fidelis significat; (quo sensu in hac Controuersia semper accipitur) non solùm veneratur Scripturam, sed & commendat eam suo testimonio, tradit, consignat: respectiuè scilicet, ad subiectum sibi populum. Vt autem populum fidelem, aut ipsos Pastores tanquam membra & priuatas personas Ecclesia significat; tantummodo veneratur Scripturam: non etiam commēdat aut tradit eam. Deinde quum suo suffragio obsignat scripturam Ecclesia, non ex dubia simpliciter, sed ex dubia quoad nos, authenticam reddit; nec simpliciter authenticam, sed quoad nos. Cæterùm posito quòd nullo modo ex dubia authenticam redderet, quæritur qua authoritate, quo testimonio, quibus argumentis adducta Ecclesia; agnoscit & credit esse Dei sui veritatem, ideóque veneratur. Hoc quia necessariò quæri videbat Caluinus, subiungit. *Quod autem rogant, vnde persuadebimur à Deo fluxisse, nisi ad Ecclesiæ decretum confugiamus; Perinde est ac si quis roget, vnde discemus lumen discernere à tenebris, album à nigro, suaue ab amaro? Non enim obscuriorem veritatis suæ sensum vltrò Scriptura præ se fert, quàm coloris sui res albæ ac nigræ, &c.* Videatur hic fortasse Caluinus, cuipiam eius strophas non intelligenti, dicere ac docere; de scripturarum canone dubitari & controuerti non posse: rem esse cuius manifestissimam, &c. Quod si ita est, quî fit; vt tam multi B olim hæretici tam varias scripturę partes sustulerint, tam multi hodie denuo tollant, tam multi denique Pagani, Turcæ & Iudæi in vniuersum reiiciant? Illi vtrumque, hi nouum Testamentum. Sed lux ista scripturarum, quam Caluinus ita deprædicat, nihil est aliud, quàm priuatus superbiæ spiritus illi cum cæteris omnibus hodie hæreticis communis. Quod ex eius sequenti doctrina nunc demonstrabitur. Nempe eodem cap. §. 4. punctum quæstionis propositæ explicaturus: *Si conscientiis*, inquit, *optimè consultum volumus, ne instabili dubitatione perpetuò circumferantur, altius quàm ab humanis iudiciis petenda est hæc persuasio: nempe ab arcano Spiritus testimonio.* Et paulò post. *Non ante fidem reperiet sermo in hominum cordibus, quàm interiore Spiritus testimonio obsignetur.* Et iterū. *Maneat ergo hoc fixum, Scripturam quidem ipsam demonstrationi & rationibus subiici fas non esse: quam tamen apud nos meretur certitudinem, Spiritus testimonio consequi.* Postremò, in fine 8. cap. *Tùm demum*, inquit, *ad saluificam Dei cognitionem Scriptura satisfaciet, vbi interiori Spiritus persuasione fundata fuerit eius certitudo.* Hæc ille. Si Caluinus de dono fidei & lumine gratiæ intus nos docentis, & omnem veritatem per Ecclesiæ ministerium reuelatam nobis testificantis, (vt in superiori Controuersia docuimus:) hæc omnia diceret, quæ de spiritus testimonio dicit; esset eius doctrina magis vero similis. Nam sine dono fidei, Ecclesiæ vocem nihil efficaciter operari, suprà docuimus: Nec sic tamen esset omnino hæc eius doctrina vera. Quanuis enim sine dono fidei, Ecclesiæ vox fidem non facit; tamen nec ordinariè absque Ecclesiæ voce hoc fidei donum infunditur; C nec extraordinariè sic infunditur, vt Ecclesiæ vocem contemni liceat, vt suprà in præcedenti Controuersia dictum est. Agitur autem hîc de ordinaria, publica, & externa Canonicæ Scripturæ certitudine. Nunc verò Caluinus per Arcanum Spiritus testimonium, nihil aliud intelligit quàm priuatam quandam lucem & priuatam persuasionem, qua sibi quisque Spiritum Dei venditat; & iuxta quem Spiritum, tùm de Scriptura, tum de scripturæ sensu, tum etiam de quouis alio dogmate iudicare vnumquemque posse, dogmatisat: iuxta illud, *Spiritualis omnia diiudicat.* Quæ etiam Lutheri doctrina fuit in libro *de Seruo arbitrio*: vt in prima Controuersia ostendimus in Lutheri inuisibili Ecclesia describenda. Nam propterea Caluinus semper vtitur vocabulo *arcani testimonij*: videlicet non de quo publicè per Ecclesiam constat, sed quod sibi quisque seorsim venditat, *per interiorem persuasionem Spiritus.* Quo etiam vocabulo vtitur in verbis postremis ex eo citatis: vt plane intelligamus eum non de dono fidei loqui, quo intrinsecus operante, foris auditur Ecclesia, & fit *fides ex auditu*; sed de persuasione priuata, quam sibi quisque ex Deo se habere persuadet, absque Ecclesiæ Magisterio, iudicio, vel testimonio. Quod quidem Ecclesiæ magisterium, ne vlla instabili dubitatione perpetuò circūferamur, Christus instituit, vt ex Apostolo ad Ephes. 4. iam alio in loco non semel demonstrauimus: volens sane vt Ecclesiæ vox, non priuata cuiusque persuasio, esset illa plerophoria, & plenissima fluctuantis animæ pax &

Caluini fraus aperitur.

Distinctio notāda.

Quo sensu Ecclesia consignat Scripturam.

Fucus Caluini detergitur.

Lux Scripturarum quā ponūt hæretici est priuatus Superbia spiritus.

Lib. 8. ca. 22.

Lib. 8. cap. 4.

Arcanum spiritus testimonium quid sit Caluino.

1. Cor. 2.

Lib. 1. cap. 13.

Rom. 10.

Ecclesiæ magisterium est plerophoria nostra.

Caluini singularis sententia. resolutio. Ex hac autem persuasione priuata gignitur illa præsumpta lux, quam in scripturis esse superius dixit. Singularis ergo hæc eius sententia est, Ecclesiæ testimonium penitus excludens, & à Lutheranis multùm diuersa; qui & ex Ecclesiæ testimonio,& etiam ex argumentis probabilibus collegerunt,qui libri in Canonem scripturæ referendi essent,qui non. Punctum ergo Controuersiæ inter nos & aduersarios hac in re est, quòd illi quidem Ecclesiæ testimonium vel nullius prorsus authoritatis esse sentiunt, sed *arcanum spiritus testimonium*, ad scripturam cognoscendam sufficere docent, vt Caluinus & eius sequaces: vel authoritatem quidem illud habere volút; ita tamen vt aut veteris tantùm Ecclesiæ, idémque constans & perpetuum testimonium admittant; succedentis autem Ecclesiæ nullum in hac parte iudicium statuant, vt Brentius cum suis Vvirtembergensibus: aut etiam ipsius veteris Ecclesiæ iudicium sic admittant, vt auditis rationibus melioribus etiam ab ea recedere liceat, vt Magdeburgenses Centuriastæ; aut denique Ecclesiæ quidem potestatem simpliciter hac in re admittant, ita tamen vt sine iudicio quasi superioris potestatis id fiat: quæ Lutheri fuit, & molliorum adhuc hodie Lutheranorum sententia est. Nos autem Catholici Ecclesiam & quæ nunc est, & quæ ab initio fuit, Scripturæ Sacræ Canonem consignare, & fidelibus tradere posse, asserimus; ídque cum Authoritate, cui fideles omnes obtemperare necesse est: siue olim recepti in Canonem aliqui libri fuerint siue non. Puncto ergo præsentis Controuersiæ, & aduersariorum sententiis hactenus explicatis; nunc Catholicam sententiam studiosè confirmabimus: positis certis Assertionibus; in quibus & varij huius Controuersiæ articuli distinctè tradentur, & omnes aduersariorum opiniones & cogitationes dilucidè refutabuntur.

Punctū præsentis Controuersiæ. 1. 2. 3. 4. *Catholica Sententia.*

D E

Protestantum Argumenta, quòd non conueniat Scripturam per Ecclesiæ Iudicium determinari, recensentur: & veritas Catholica in contrarium confirmatur.

CAPVT II.

Assertio prima. NON est inconueniens, vt ipsamet Sacra Scriptura per Ecclesiæ iudicium & authoritatem consignetur, populóque fideli tradatur.

Ponitur primo loco hæc Assertio propter horum temporum aduersarios, qui vel ea maximè de causa Ecclesiæ hac in re authoritatem reiiciunt, quia absurdum illud & scripturæ Majestate indignum censent. His autem argumentis nituntur. 1. Si ab Ecclesiæ determinatione pēdet Scripturæ Canon, fiet vt quæcunque extant de vita æterna in scripturis promissiones, solo hominum iudicio fultæ consistant. Ita nulla erit conscientiis securitas aut certitudo. 2. Fides nostra ridicula videbitur: quæ cùm ferè ex Scripturis tota petatur, hominum beneficio non secus ac præcariam habebit authoritatem. 3. Testimonium spiritus omni authoritate præstantius est. Itaque idem spiritus qui in Scripturis loquitur, nobis quoque persuadebit, se in scripturis esse loquutum. Deus enim solus idoneus de se testis est 4. Apostolus testatur, Ecclesiam Apostolorum & Prophetarum fundamento sustineri (*superædificati*, inquit, *super fundamenta Apostolorum & Prophetarum*) ergo præcedere Ecclesiam Apostolica doctrina debet, eiusdémque approbatio, sine qua Ecclesia non extitisset. Hæc quatuor argumenta facit Caluinus. 5. Scripturæ in doctrina religionis Principij locum habent, per quod omnia probentur, ipsum autem per se constet; sicuti apud Philosophos communes animi conceptiones seu axiomata. Non ergo per Ecclesiam approbari eas conuenit. 6. Ecclesia, subiicitur Scripturæ; quæ videlicet *in tam sublimi sede constituta est, vt ei seruiat omnis fidelis & pius intellectus*: ait Augustinus contra Faustum. Si ergo de scriptura iudicet Ecclesia inferior de superiori iudicabit: quod est inconueniens & contra doctrinam eiusdē iterum Augustini, vbi docet *iustos & spirituales ita cum lege & Deo esse, vt quodammodo ipsi lex*

Argumētā Protestantum. 1. 2. 3. 4. Ephes. 2. 5. Inst. lib. 1. cap. 7. 6. Lib. 11. cap. 5. Lib. de vera religione cap. 31.

F

A *lex fiant; sic tamen, vt secundum legem quidem iudicent omnia, de ipsa tamen lege iudicare non possunt.* Aut ergo Scriptura inferior erit voce Ecclesiæ, quod videtur absurdissimum, aut de Scriptura iudicare Ecclesia non potest. Antequam his argumentis respondeatur, breuiter Assertionis nostræ sensum & rationes aperiemus. Primùm, cùm dicitur Scripturas Ecclesiæ iudicio consignari, intelligitur quoad acceptationem nostram, non quoad seipsam. Nam Scriptura quoad se ipsam attinet, ex Deo authore eius habet, vt sit sacra: & siue adhuc acceptetur ab Ecclesia, siue non; erit sacra. Non quòd possit aliquando Ecclesia eam Scripturam quæ verbum Dei est repudiare; sed quòd possit aliquando non acceptare. Sic enim, & multa alia fidei dogmata Ecclesia posterorum acceptauit, & in articulos fidei retulit, quæ à maioribus non erant publicè & explicatè pro talibus acceptata: Spiritu Sancto paulatim & per gradus omnem veritatem docente, sicut & suæ sapientiæ conuenire, & hominum saluti expedire videbat. Illa tamen omnia nihilominus in se, veritates erant certissimæ. Sic verbi causa; Deus semper erat Adonai, quamuis *hoc nomen* ipsi Abrahæ, Isaac, & Iacob, *non indicauerat Deus.* Sic mysterium Christi mediatoris erat ab æterno, licet *in aliis generationibus non agnitum, reuelatum est sanctus Apostolus.* Sic & in ipso statu noui Testamenti Spiritum Sanctum procedere à Patre & filio: animas de nouo & in singulis creari; Sanctorum animas statim post mortem Dei visione frui; Baptismum hæreticorum iterari non posse; & huiusmodi multa alia, erant quidem semper articuli verissimi;

Quòd non sit inconueniens Scripturas per Ecclesiam determinari.

Exod. 6.

Ephes. 3.

Dogmata quædā progressu tēporis acceptata.

B sed variis & certis temporibus sic ab Ecclesia traditi & commendati sunt; vt illos pro talibus acceptare & explicitè credere, non nisi talibus temporibus necessariò Christiani debuerint. Hoc est enim *superædificare super fundamentum, & supplere ea quæ desunt fidei.* De qua re lege Augustinum Tract. 98. in Ioan. & S. Thom. secunda secundæ quæst. 1. art. 7. Ergo iudicium quod hîc exercet Ecclesia, non respicit scripturam nisi materialiter; quia videlicet Ecclesiæ iudicio obtemperare nos debemus, & propter eius iudicium Scripturam pro Sacra acceptare. Esset sane inconueniens si ipsa rerum veritas, siue Scripturæ, siue aliorum quæ creduntur, ab Ecclesiæ iudicio sic penderet, vt non aliter vera esset, nisi Ecclesia approbaret. Nunc autem Ecclesia non facit vt vera sint; sed vt pro veris credantur.

1. Cor. 3.
1. Thess. 3.

Ecclesiæ Iudiciū nō respicit Scripturam nisi materialiter.

Deinde quòd per Ecclesiæ iudicium innotescat nobis Scriptura, non est magis inconueniens; quàm quòd Deus ipse, & Christus, aliáque omnia mysteria fidei per Ecclesiam nobis innotescant. Est enim scriptura vnum ex his quæ creduntur; nec excellentior esse potest, quàm Deus ipse. Quemadmodum ergo inconueniēs non erat, *vt Ioannes testimonium perhiberet de Christo vt omnes crederent per Ioannem*; nec vt Apostoli testes essent Christo, iuxta illud: *Eritis mihi testes, &c.* nec hoc derogat aliquid Christo; sic nec Scripturis derogat, quòd per Ecclesiæ testimonium & iudicium nobis tradantur & consignentur.

Ioan. 5.

Act. 1.

C Prætereà, non est magis inconueniens per homines commendari Scripturam, quàm per homines illam scribi. Nam & hoc mouit olim Paganos quosdam, *vt Euangelicis literis minus crederent: quia Christus ipse nihil scriberet, sed tantū discipuli eius, qui magistro suo* (aiebant illi) *amplius tribuebant quàm erat.* Contra quorum errorem scripsit Augustinus de consensu Euangelistarum librum primum, vt fatetur ipse lib. eodem. At scriptura omnis per homines, Prophetas, Apostolos, & Euangelistas scripta est. Quòd si ergo hoc nihil scripturarum dignitati derogat, sed ita eorum mentes & calamum dirigere Spiritus Sanctus potuit, & voluit, vt ne in minimo quidem errarent; nec etiam Scripturæ derogabit, quòd iam scripta hominum testimonio & iudicio approbetur; nec absurdum erit sic Ecclesiæ iudicium hac in re Spiritum Sanctum dirigere potuisse, vt non aberraret.

Sicut per homines scribi, sic per homines Commendari Scriptura potest.

Cap. 7. & retract. lib. 2. cap. 16.

Argumentis Protestantum suprà allatis respondetur.

CAPVT III.

SENSV ergo & ratione Assertionis nostræ sic breuiter explicata, argumentis respondebitur. D

Ad primum.

Ad primum respondetur. Ecclesiæ iudicium hac in re non est merè humanum, aut vllo modo dubium, vt propterea fluctuare debeat fidelis animus audiens Ecclesiam Scripturas commendantem; sed est diuinum & infallibile, vt ei propterea obedienter parere debeat & tutissimè acquiescere possit fidelis animus, sicuti suprà explicatum est in quarta Controuersia. Disertè enim dixit per Apostolum Spiritus Sanctus, dedisse Christum Apostolos, Pastores, Doctores, &c. *ne circunferamur omni vento doctrinæ*, ideóque per Ecclesiam *consultũ conscientiis voluit, ne instabili dubitatione perpetuò circunferamur*, quod soli arcano testimonio Spiritus tribuendum docuit modo Caluinus. Et hæc est illa *consummatio sanctorum* (id est confirmatio seu corroboratio, vt alibi explicuimus, *ne sem per simus paruuli fluctuantes*) ad quam operandam Christus dedit Ecclesiæ Magistros & præpositos. Neque enim quum Ecclesiæ iudicio nititur fidelis, in ipsa Ecclesiæ voce seorsim accepta & quasi humana acquiescit, sed in Deo per Ecclesiam loquente: vt in quarta modò Controuersia ostensum est. Ideóque à Deo qui per Ecclesiam loquitur, securitatem atque fiduciã, tùm ipsarum Scripturarum, tùm diuinarum, promissionum quæ in Scripturis habentur, animus fidelis petet.

Lib. 8. cap. 12. & seq.
Ephes. 4.
Ca. 19. & seq.

Ad secundum.

Similiter ad secundum respondetur. Non enim hominum beneficio, sed ex Dei testimonio per homines loquente, authoritatem suam habet Scriptura, & reliqua fides nostra: nec precariam aliquam Authoritatem, (vt cauillator Caluinus nugatur) quasi ab Ecclesia dependentem in seipsa, Scriptura ab Ecclesia accipit; sed apud nos Authoritatem habet tali conditione, loquentis scilicet per Ecclesiam Dei, nobis commendatam & illustrem factã. Vox enim Ecclesiæ est conditio loquentis Dei nobis necessaria, & propter nos ordinata, vt suprà ostensum est. Non autem est conditio aliqua, ipsi Scripturæ aut fidei in se necessaria: vt iam dictum est. E

Lib. 8. cap. 8.

Ad tertium.

Testimonium Spiritus debet esse publicum.

Ad tertium respondetur; Testimonium quidem Spiritus Dei esse omni authoritate superius, sed ne seductorij spiritus sub titulo Diuini Spiritus se ingerant, debere hoc testimonium Spiritus publicum esse, non priuatum tantum: & manifestum ac certum, non arcanum: quale obtendi facile à quocunque posset. Tale autem publicũ & illustre Spiritus sancti testimonium in Ecclesia Dei perpetuò residere suprà docuimus: ideóque Spiritum Dei per Ecclesiam loqui, & de verbo suo per os Ecclesiæ testimonium perhibere: sicuti *de salute ventura testimonium perhibuit per os Prophetarum eius.* Nec cùm Ecclesiæ testimonium aut iudicium prædicamus; Dei Spiritum, vel ab Ecclesia docente, vel à nobis audientibus excludimus, (vt vel stultissimè de nobis imaginantur, vel vafrè & sceleratè cogitare se fingunt Protestantes) sed vtrobíque disertè includimus. Hunc enim Spiritum Dei, & cum Ecclesia Dei inseparabiliter coniungi, in his quæ sunt fidei tradendis, suprà docuimus: & singulis quoque adesse, vt docenti Ecclesiæ credant, ostendimus. Cæterùm aduerte hæc tria argumenta non magis contra scripturam, quàm contra alia omnia quæ creduntur, militare; & ex eo fundamento deduci, quòd Ecclesiæ iudicium pro consensu merè humano, & spiritu Dei destituto, hæretici hodie accipiunt; existimantes vel existimare se simulantes, Ecclesiæ Authoritatem à nobis, vt merè humanam commendari; & fidem à nobis non infusam diuinitus, sed acquisitam humanitus prædicari. Et ideo contra scholasticos illos, qui fidem acquisitam nimium extulerunt, aliquo modo hæc argumenta procedunt; sed contra Catholicam sententiam à nobis in præcedente Controuersia explicatam, nihil planè faciunt. F

Lib. 8. cap. 12. & seq.
Luc. 1.
Contr. 4. li. 8. cap. 12.
Eiusdẽ cont. cap. 2. & 3.

Ad quartum.
Caluini triumphus ante victoriam.

In quarto argumento triumphat Caluinus, & *Rabulas nos* vocans, *hoc vno Apostoli verbo nos pulchrè refelli* iactitat. At sane hoc vno verbo peregregiè ipsemet refellitur. Nam dixit Apostolus fideles *superædificari super fundamenta Apostolorum & Prophetarum*, quia sane proximè post Christum *qui est lapis angularis*, Propheticæ & Apostolicæ prędicationi, testimonio, magisterio, innituntur fideles. Hæc autem prædicatio Prophetica, & Apostolica est vox Ecclesiæ. Non enim de scriptis Apostolicis (quæ nõdum scripta erant) illa Paulus dicere potuit, sed de prædicatione Apostolica de qua alibi dixit. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Et de qua Petrus quum dixisset, *verbum Domini permanet in æternum*, adiecit: *hoc est autem verbum quod Euangelisatum est vobis.* Nam quòd

Ephes. 3.
Fundamentum Apostolorũ, prędicatio Apostolica.
Rom. 10.
1. Petr. 1.

Propheta noui Testamenti. Ad Ephes. cap. 3. 1. Cor. 14.

A quod Prophetas adiungit, ideo fit, quia vel veteris testamẽti prædicationẽ fidelibus quoque necessariam docet, vel (quod magis existimo) quia noui testamenti Prophetas, id est, interpretes sermonũ intelligit; de quibus postea loquutus est, dicens illis esse *reuelatum mysterium Christi*: & cap. 4. docens Christum tales dedisse Ecclesiæ suæ, & quorum officium alibi describit. Ergo docet Apostolus; fideles vt corpus Ecclesiæ constituunt, niti fundamento Apostolicæ & Propheticæ doctrinæ: & hanc doctrinam consequenter præcedere Ecclesiam eo sensu acceptam. Non autem vt Ecclesia ipsos Apostolos & prædicatores significat (nam quatenus tales, ædificatores ipsi & architecti sunt) sed vt populum credentem notat. Itaque fallit lectorem in æquiuoco vocis Caluinus dupliciter. Nec enim doctrina Apostolica Scripturam, sed prædicationem Apostolorum hoc in loco significat; nec Ecclesiam vt Magistros & præpositos, super hanc doctrinam fundari dicit; sed ipsos fideles, vt corpus Ecclesię constituunt. Fundamentum autẽ ipsorum Ecclesiæ Magistrorum vt taliũ, est Christus & Spiritus Christi, ipsis promissus; non ipsa prædicatio quam faciunt, aut doctrina quam tradunt. Illa enim nos respicit, non illos quatenus tales sunt. *Ideo enim sunt fundamenta* (ait Augustinus.) *quia eorum authoritas portat infirmitatem nostram. Ideo etiam portæ quia per illos intramus in regnum.* Quare ad formam argumenti dicitur; nec scriptura, nec eius approbatio, præcedit Ecclesiam; id est Præpositos & Pastores Ecclesiæ, sed illam sequitur; non quidem tempore aut natura sua posterior, sed in acceptatione
B quoad nos. Non enim à nobis acceptatur, nisi approbatio Ecclesiæ præcesserit. Apostoli autem verba, nihil ad rem præsentem faciunt.

Doctrina Apostolica præcedit Ecclesiã vt fidelium corpus significant.

Enarrat. in psal. 88.

Ad quintum.

Ad quintum respondetur, principia scientiarum in se quidem non probari; sed esse indemonstrabilia in eo quod quid est. Tamen propter nostram tarditatem, nobis interdum explicari, & demonstrari quia sunt. Sic Scripturæ per Ecclesiam demonstrantur non quid sunt, sed quia sunt: vt à nobis videlicet acceptentur non vt in seipsis sacræ & diuinæ subsistant. Præterea non sic est principium Scriptura, quin prius eo sit vox Ecclesiæ. Nam Scriptura est vnum ex iis quæ creduntur; vox Ecclesiæ est regula omniũ quæ creduntur. De quo discrimine latius postea in Controuer. 7.

Ad sextum.

Lib. 12. ca. 18.

Quomodo Ecclesia iudicat de Scriptura.

Ad Sextum respondetur. Ecclesia vt corpus fidelium significat, subiicitur & seruit Scripturæ simpliciter & absolutè, nec de ea iudicium aliquod fert. Et in tali sensu loquutus est August. in loco contra Faustum. Vt autem significat Præpositos Ecclesiæ Spiritu Sancto ad docendum instructos, sic Ecclesia & de ipsa Scriptura nondum acceptata indicat vt acceptetur (non ipsi authoritatem tribuens, sed nos docens, quòd ei authoritas sit tribuenda,) & secundum eam iam semel acceptatam omnia iudicat, quæ per eam iudicari possunt. Nec aliter sensit Aug. in loco de vera religione. Loquitur enim disertè de lege iam cõstituta, cùm de ea dicit neminem iudicare posse. Subiungit enim statim. *Sicut in istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent*
C *quum eas instituunt; tamen quum fuerint institutæ atque firmatæ, nõ licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.* Hæc ille. Neque verò, quum de acceptandis Scripturis iudicat Ecclesia inferior de superiori iudicat; partim quia Deus per Ecclesiam iudicat, non Ecclesia sine Deo; partim quia iudicium hoc nos respicit formaliter non ipsam scripturam, vt iam dictum est. Secus in humanis legibus fit, vbi ex iudicio & arbitrio hominum tota vis legum pendet, vt est suprà explicatum.

Suprà lib. 8. cap. 16.

Angli Superilluminati.

Sed vt melius ac plenius aduersariorum ora obstruantur, suis ipsorum armis hanc eorum calumnia, & inuidiam quam Catholicis hoc nomine concitant, retundemus. Etenim quod Lutherani & Caluinistæ disputant contra Ecclesiam pro Scripturis, quia eius authoritatem etiam circa Scripturas commendant Catholici, idem disputat secta Svuěkfeldianorum & multorum hodie Anabaptistarum (quales etiam hodie in Anglia sunt, quos superilluminatos vocant,) pro spiritu contra Scripturas, quia Scripturarum authoritatem etiam ad diiudicandos spiritus adhibent Caluinistæ. Nam quemadmodum illi sic Scripturas extollunt, vt Ecclesiam in illis determinandis contemnant; sic isti ita spiritũ & immediatas suas reuelationes prædicant, vt scripturas circa illas diiudicandas prorsus respuãt, nec vllo modo ferant. Vtuntur enim eodẽ argumento contra Caluinistas, quo Caluinistæ contra nos. Sic enim disputant teste Caluino, qui hæc de illis refert. *Indignum esse causantur Spiritum Dei, cui subiicienda sunt omnia, Scripturæ subiacere: vt videlicet emortuam & occidentem literam cõsectari cogamur, cũ*

Caluinus suo gladio iugulatur.

Instit. lib. 1. cap. 9.

solum Spiritus magisterium ad omnia sufficiat. Hinc eorum argumento respondet Caluinus. *Quod verò hoc sit ignominiosum Spiritui Sancto sibi esse vbique parem & conformem; ac nusquam à se variare. Equidem si ad humanam vel Angelicam, vel aliam quamuis regulam exigeretur Spiritus Dei, censendus tum esset in ordinē, imò in seruitutem redigi. Sed dum sibi ipsi comparatur, quis ideo dicet ei irrogari iniuriā? Atque ita ad examen reuocatur, fateor; Sed quo suā apud nos maiestatem sanciri voluit. Nobis quidem abunde esse debuerat, simulatque se nobis insinuat. Verùm ne sub titulo suo, Satanæ spiritus obrepat; in sua imagine, quā scripturis impressit, vult à nobis recognosci.* Hæc ille contra Svuenkfeldianos. Totidem verbis nos illi de Ecclesia respondemus, arguenti indignū esse, Ecclesiæ subiici scripturas, quibus omnia subiiciūtur. Nam quia per Ecclesiā Deus loquitur, (vt iam satis probatum est,) ídque non secus ac per Scripturam; idcirco non ad regulā aliquam vel angelicam, vel humanam exigitur Scriptura; (etsi vt olim Angelorū ministerio, sic postea hominum, verbum suum Deus hominibus patefecerit,) sed sibiipsi comparatur & conformis inuenitur. Idem enim Dei spiritus qui in Scripturis loquitur, per Ecclesiam loquitur. Quod cùm fit, quis dicet, verbo Dei scripto iniuriam irrogari? Nam ad examē quidem reuocatur Scriptura, fateor; sed tale, quo suam maiestatē nobis certò innotescere & sanciri voluit Deus. Et sane verbum Dei vbicunque lectū, vel auditum, nobis abunde esse debuerat; si nulla esset in rerū diuinarū cognitione, vel ignorātia nostra vel superbia. Verùm ne sub titulo verbi Dei & Scripturæ sacræ, fabulosa & hæretica simplicioribus obtruderentur; Deus in sua imagine quā Ecclesiæ verissimæ sponsæ suæ ad viuū impressit, vult à nobis recognosci. Sic ergo, quæ ratio ostendit, non esse inconueniens, vt pro Spiritu Dei aut reuelatione diuina non recipiatur, vtcunque prætexatur, quod scripto Dei verbo cōtrariū est; quia in scripto verbo Deus loquitur, nec sibi contrarius esse potest; eadē ratio docet quoque non esse inconueniens, vt pro scripto Dei verbo non admittatur, vtcunq; Scripturæ titulum præ se ferat, quod Ecclesiæ Dei iudicio cōtrarium est, aut eius testimonio & approbatione caret; quia Deus per Ecclesiam semper loquitur quandocunque Ecclesia loquitur, nec sibi contrarius esse potest.

Scriptura non exigitur ad regulam humanā iudicante de illa Ecclesia.

Vt probātur Spiritus per scripturam, sic Scriptura per Ecclesiā.

Necessariū esse, vt Ecclesiæ authoritas scripturarū canonē cōsignet.

CAPVT IIII.

Secunda Assertio.

NECESSARIVM est, vt Ecclesiæ authoritas & iudicium Scripturarum Canonem fidelibus consignet.

Necessarium hoc loco dicimus eo sensu, quo ipsam Ecclesiæ authoritatem in aliis fidei dogmatibus necessariā esse suprà docuimus; nobis scilicet, tùm propter nostram & infirmitatem iuuandam & superbiam edomandam; tum etiā propter Dei ordinationē, qui per Ecclesiam omnia nos discere voluit. Probatur autem hæc Assertio variis argumentis. Nempe cùm scripturarū Canonem certum & indubitatum habere, maximè sit religioni & fidei necessariū; (quod ex se patet) hoc aliunde exploratum habere, quā ab Ecclesiæ authoritate non possumus. Primùm quia maior & certior authoritas, quæ omnē à conscientiis dubitationem instabilem remoueat, nulla est: Deus enim per Ecclesiam nos docet, nec sine Ecclesia docere disponit. Deo autem docente nihil certius. Rursum quæcunq; alia media tentaueris, ad Ecclesiam recurrendum est. Nam siue ex stylo & phrasi, vel Apostolica vel Prophetica iudicium sumpseris; siue ex analogia & regula fidei; siue alia aliqua ex causa, in his omnibus sola Ecclesia certissima iudex est. Illa enim sola nouit optimè vocem sponsi sui, & Phrasim loquendi eius. Illa sola de regula fidei iudicat certissimè, vt quæ illā nobis tradit. Deinde scriptura per Scripturā probari nō potest; nec in toto, nec in illis partibus quæ posterius scriptæ sunt. Nam quamuis dubitās de vna parte Scripturæ prius scripta & tradita, posset fortasse ex aliis partibus posterius scriptis quas admittit, cōuinci,) sicuti qui negaret legem & prophetas, sed nouum testamentum reciperet, conuinci posset ex nouo Testamento legem à Deo profectam esse, & Prophetas diuinos fuisse, quod facit diligenter & copiosè Augustinus in libris contra Faustum, & contra aduersarium legis & Prophetarum:) tamen nec in iis quæ posteriùs scriptæ sunt, idem præstari potest (neganti enim, verbi causa, Epistolas Pauli ex Euangeliis, vel ex toto veteri Testamento nullo modo probari posse, illas esse Canonicas) nec in tota

Contro. 4. li. 8. cap. 7. 8. & 9.

Scripturarum Canon indubitatus non erit nisi per Ecclesiā.

1.

2.

3.

Scriptura per Scripturā probari non potest.

A in tota ipsa Scriptura. Probatio enim omnis à notioribus procedit. Neganti ergo
simpliciter, aut nescienti omnino totam Scripturam, ex Scriptura nihil probatur.
Vtrobique tamen Ecclesiæ authoritas succurrit, quæ tùm dubitanti de vna parte
facile persuadet, vt qua ratione cæteras admisit (nimirum propter authoritatem
Ecclesiæ) eadem quoque ratione & illam partem admittere non dubitet; tùm etiam
totam scripturam vel neganti, vel nescienti, sua quoque authoritate persuadet, vt
qua ratione fidem Christi accepit, (nimirum ex prædicatione Ecclesiæ) eadem quoque
ratione & scripturis credat, quas commendat Ecclesia. Iam verò, sicuti nec vna
pars semper ex altera, nec tota aliquando in se, ita nulla pars Scripturæ seipsam
probare potest, quòd sit verbum Dei. Non est enim scriptus aliquis liber sacer, im- *Scriptura est verbum non vox Dei.*
mediata Dei vox, sed est verbum Dei; & vnum ex his, quæ à Deo pronunciata, cre-
duntur. Itaque authorem habet Deum, sicut reliqua omnia quæ creduntur. Tamen 1.
non ex seipso, sed aliunde, (nempe per Ecclesiæ vocem, vt cætera) constare nobis 2.
debet. Est enim fidei, vt cætera; superat captum nostrum, vt cætera: per immediatas 3.
reuelationes non debet accipi, magis quàm cætera: rationibus & argumentis inue- 4.
stigari non potest, magis quàm cætera: debet ergo per Ecclesiam cognosci, vt cætera. *Quæstio grauis.*

Cæterùm occurrit hîc dubitatio grauis, & ad magis explicandum præsentis
Controuersiæ statum, vtilis. Nam contra probationem modo factam, sic meritò
posset quispiam arguere. Si rectè sequitur, per Scripturam non posse probari scri- 5.
B pturam, quia fieri potest vt tota negetur vel ignoretur Scriptura; profectò simili
ratione sequetur, per Ecclesiam non posse probari Scripturas; quia fieri potest vt *Responsio.*
Ecclesia quoque & eius authoritas, in toto negetur vel ignoretur. Respondetur au-
tem simile hoc non esse. Nam qui Ecclesiæ authoritatem vel omnino ignorat vel
simpliciter negat, fidelis omnino aut Christianus non est. Tum quia in ipso Sym- 1.
bolo profitemur nos credere Ecclesiam, tanquam medium credendi alia omnia, *Non est Christianus qui Ecclesiam omninò ignorat aut negat.*
(non item scripturas, quarum in Symbolo nulla fit mentio,) ideóque præsupponi-
tur necessariò cognitio, obedientia, & nexus Ecclesiæ in quocunque fideli; tùm etiam
quia fides est ex auditu Ecclesiæ: & tota formalis ratio fidei, est Deo per Ecclesiam 2.
reuelanti assentiri. Dico autem omnino ignorare, & simpliciter negare. Nullus *Nullus aliquo modo fidelis Ecclesiam ignorare potest.*
enim hæreticus est, qui vel omnino ignorat vel simpliciter negat Ecclesiam (talis
enim Ethnicus & infidelis potius dicendus est quàm hæreticus) sed aut falsam pro ve-
ra credit vel audit; aut ipsi veræ Ecclesiæ minus tribuit quàm oportet. Fidelis autem
& Christianus esse potest, & sunt multi, qui in reliqua fide à prima ætate instructi, *Sine Scriptura esse fideles possunt & sunt multi.*
Scripturas nesciunt; donec vel studij vel alia aliqua ex causa eas legere vel audire, in-
cipiunt. Alij etiam qui per totam ætatem nesciunt *sed sine charactere vel atramento scriptam*
habentes in cordibus salutem, & veterem traditionem diligenter custodientes, (quales comme-
morat Irenæus in multis gentibus Barbarorum fuisse) ex sola doctrina Pastorum & Lib.3.cap.4.
C Ecclesiæ, in Christum credunt. Fidem quoque & nomen Christi profiteri potest, qui
vt cæteras hæreses tenere, ita etiam totam scripturam repudiare possit; tam in specie
istam (quod multi fecerunt) quàm in genere omnem. Quod fecerunt hodie Svvenk-
feldiani & Anabaptistæ quidam & alij quos in Anglia superilluminatos vocant. Ta-
les ergo omnes vt scripturarum canonem recipiant, non nisi ex Ecclesiæ authoritate
inducentur; illi vt fideles faciliùs, isti vt rebelles difficiliùs quidem, necessariò tamē: *De qua Authoritate Ecclesiastica in hac controuersia agitur.*
sicuti sane in alia quacunque hæresi seducti, vt hæretici esse desistāt, per solam Eccle-
siæ receptam authoritatem eiúsque obedientiam efficitur. Agitur autem in hac Con-
trouersia, de illo iudicio & authoritate circa Scripturas recipiendas, cui fideles siue
Christiani acquiescere debent; quo casu de illis controuertatur: fideles inquā largissi- *Ecclesiæ Iudicium apud solos fideles propriè valet.*
mè accepti: nō autē quo hominibus prorsus infidelibus & Paganis persuadeatur. Qui
enim tales sunt, poterunt quidem Ecclesiæ authoritate induci ad credendum scriptu- Controu.1.
ris, quatenus vident in Ecclesia Christi multarum gentium consensum, longi tempo- lib.2.cap.6.
ris præscriptionem, famámque celeberrimam, vt alio in loco obiter ostendimus. *Fideles & infideles non eodem modo Ecclesiæ Authoritate ducuntur.*
Sed hæ conditiones etsi sint notæ veræ Ecclesiæ Christi (vt in prima Controuer-
sia docuimus) tamen nec sunt notæ respectu ipsorum prorsus infidelium, vt ibidem
ostensum est, nec ad intrinsecam causam pertinent, cur voci Ecclesiæ credatur vt Lib.eodem
in quarta Controuersia satis disputatum est. Demonstrant enim illæ quidem cap.5.
notæ & conditiones Ecclesiam Christi; sed fidem & Authoritatem infallibilem Lib.8.cap.2. & 22.

Christianæ Ecclesiæ non demonstrant: quippe quæ altioribus ex causis dependent, vt in eadem quarta Controuersia explicatum est. Quas sane causas, quia infideles aut nesciunt, aut non credunt (tunc enim fideles essent saltem largo modo accepti) propterea per authoritatẽ Ecclesiæ vt talis, id est, vt illa testis est diuina, & certissima custos ac magistra totius veritatis, non inducuntur ad credendum Scripturis. De tali autem Ecclesiæ authoritate & iudicio hîc disputatur: & per consequens ad eos qui prorsus sunt infideles, hæc disputatio non pertinet; sed tantùm ad fideles seu Christianos largissimè acceptos. Quæ cùm ita sint, non sequetur quia negari vel ignorari potest in toto Ecclesia, ideo fieri posse, vt sine illius iudicio cognoscantur Scripturæ, sicut bene sequitur: negari vel nesciri in toto Scripturæ possunt, etiam à fidelibus largissimè, interdum etiam & propriè acceptis, vt ex Irenæo ostendimus; ergo absque scripturarum iudicio cognoscuntur Scripturæ, nec ipsæ ad seipsas demonstrandas vllo modo sufficiunt.

Lib. eodem cap. 11. item 20. & seq.

De varij generis apocryphis, dubiis & suppositititis S. Scripturarum libris, & duplici adhuc necessitate Ecclesiasticæ Authoritatis prædictæ.

CAPVT V.

SED potissima ratio huius necessitatis, est varietas ipsa & multitudo
1. librorum, qui vel sub Apostolorum & discipulorum eorum nominibus æditi, pro sacris à quibusdam aliquo tempore habiti, sunt; vel ab hæreticis confìcti, pro sacris & Canonicis scripturis, aut à qui-
2. busdam Catholicis ignoranter sunt habiti, aut ab aliis hæreticis im-
3. pudenter sunt obtrusi. Alia etiam hæreticorum impietas, qui verè
4. canonicos libros vel in toto resecabant; vel in parte mutilabant; vel etiam interpositis quibusdam corrumpebant; huius necessitatis in eodem genere causa est. Primi generis libri erant, Pastor siue Hermes, Pauli acta, epistola Barnabæ, doctrina Apostolorum, Apocalypsis Petri, & Euangelium secundum Hebræos apud Eusebium. Clemens Alexandrinus in libris Hypotiposeὼn meminit epistolæ Barnabæ, & Apocalypsis Petri, quæ à multis fidelibus etiã tunc pro sacris habitæ sunt, vt refert Eusebius. Meminit etiam eorundem Innocentius primus. Euangelij quoque secundum Hebræos meminit Theodoretus, & illud solum ab Ebionitis admissum fuisse scribit, in opusculo hæreticarum fabularum. Huius etiam generis erat, Euangelium secundum Petrum, quo Nazaræi vtebantur vt in eodem libro narrat Theodoretus. Quo etiam deceptus fuit ad tẽpus Serapion doctissimus Episcopus, vt videre est apud Eusebium. Item sermones Pauli, quorum meminit Augustinus contra Faustum. Nisi forte idem sint cum actis Pauli, quorum meminit suprà Eusebius. Denique & libelli cuiusdam qui *doctrina Petri* appellatur, meminit Origenes, in procemio librorum de principiis.

De 1. genere apocryphorum. Histor. Eccl. lib. 3. cap. 19. Lib. 6. cap. 11. Epist. 3. ca. 7. Lib. 2. Lib. 6. ca. 10. Lib. 19. ca. 23.

Secundi generis erant, Euangelium Iudæ Iscariotis, quod Caini hæretici sibi finxerunt, vt scribit Theodoretus in Opusculo hæreticarum fabularum. Et Apocalypsis Pauli quam hæretici etiam cõfinxerunt, vt narrat Aug. Euangelium item Thomæ, quo vsi sunt Manichæi, vt idem August. scribit contra Adimantum cap. 17. Et contra Faustum lib. 22. cap. 79. Cuius etiam meminit Concilium Nicænum 2. Actione 6. Marcionitæ quoque Anonymon quoddam Euangelium pro sacro receperunt, vt scribit Tertullianus contra Marcionem. Bardesianistæ quoque Apocrypha etiam quædam pro Canonicis legerunt, teste Epiphanio. Tatianus quoque & Cassianus Encratitæ hæretici, vsi sunt Euangelio quodam secundum Ægyptios, vt scribit Clemens Alexandrinus. De quibus etiam refert Epiphanius, quòd *Scripturis vterentur, quæ dicuntur Andreæ & Ioannis Actiones, itémque Thomæ, & quibusdam Apocryphis; & quibus volunt libris veteris Testamenti*. Innocentius primus meminit etiam Euangeliorum sub nomine Mathiæ, Petri, & Ioannis, & Andrææ à Philosophis quibusdam (quos ibi nominat,) conscriptorum. Priscillianistæ hæretici *nihil quidem scripturarum canonicarum repudiabant*

De 2. genere apocryphorum. Hæreticarũ fabul. lib. 1. Tract. 98. in Ioan. *Euangelium anonymon.* Lib. 4. Hæres. 56. Lib. 3. stromatωn. Hær. 47. Epist. 3. ca. 7.

A *repudiabant*, (ait Augustinus) *sed simul etiam Apocrypha legunt, & in authoritatem sumunt.* Multos etiam tractatus sub nomine Patriarcharum, Prophetarum & Apostolorum à seipsis confictos ædiderunt; vt commemorat Concilium Braccarense primum. Eosdem quoque hoc nomine grauiter perstringit Leo Magnus. Narrat quoque Augustinus librum sub nomine Enoch Patriarchæ ab hæreticis quibusdam confictum fuisse.

Hæref. 78. *Ad Quoduultdeum.* Cap. 17. Tom. 2. concil. Epist. 93. cap. 15. De ciuit. Dei lib. 18. ca. 38.

Tertij generis exempla penè infinita sunt; sed pauca breuiter perstringam. Manichæi totum vetus testamentum & multas etiam noui partes negabat; teste Augustino ad QuodvultDeum. Ptolomaitæ quoque libros Moysis sustulerũt, vt scribit Epiphanius. Nicolaitæ & Gnostici Psalterium è canone eradebant teste Philastrio in li. de hæresibus. Ad horum etiam hæresim accessisse videtur Paulus Samosatenus, teste Eusebio. Ebionitæ Matthæi Euangelium apertè negabant; apud Epiphanium. Et reliqua Euangelia non magni fecerunt, teste Eusebio. Marcion solum Lucæ Euangeliũ retinuit, vt Tertullianus in Præscriptionibus, & Irenæus meminerunt; sed in locis plus quàm 20. mutilatum: vt narrat Epiphanius, & ad longum confutat. Alogi quidam etiam Ioannis Euangelium atque etiam Apocalypsim negarunt apud Epiphanium. Acta Apostolorum negauerunt Seueriani teste Eusebio. Itidem Manichæi teste Augustino. Ebionitæ adhuc omnes epistolas Pauli reiecerunt, teste Irenæo, & apud Eusebium, & apud Epiphanium. Ad quorum insaniam accesserunt postea Helcheseitæ; apud Eusebium.
B Marcionitę duas epistolas ad Timotheum, vnam ad Titum, & alteram ad Hebræos reiiciebant; teste Epiphanio. Arriani Epistolam ad Hebræos Apostoli Pauli esse negauerunt, vt meminit idem Epiphanius, necnon & Theodoretus in præfatione comment. in eandem epistolam. Denique hic omnium hæreticorum mos est, (vt notat Hieronym. in proœmio comment. in epistola ad Titum.) *Quicquid contrarium suo dogmati viderant, vel eradere, vel etiam integra repudiare.* Quod etiam notat Tertullianus. *Ista*, inquit, *hæresis non recipit quasdam Scripturas; & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit: & si recipit, non recipit integras.* Hæc ille in Præscriptionibus. Postremò, disertè profitetur Faustus Manichæus hanc sibi libertatem dari. *Me*, inquit, *Manichæa fides reddidit tutum, quæ principiò mihi non cunctis quæ ex Saluatoris nomine scripta legũtur, passim credere persuasit; sed probare si sint vera, si sana, si incorrupta: esse enim permista Zizania, &c.* Hæc ille. Apud August. contra Faustum. Hæc est hodie Lutherana & omnium Protestantum fides; non credere, sed probare; id est (vt mox respondet August. cap. 7. ibidem) *quod hæresim eorum non impedit, hoc accipere: Quod autem impedit, non accipere.* Hæc ille. In hac ergo partim opinionum varietate, qua vel incerta & Apocrypha pro certis & Canonicis recipiuntur; vel adulterina pro veris ab hæreticis confinguntur; partim variorum hæreticorum multiplici impudentia; modo has, modo illas scripturas pro sui dogmatis arbitrio reiicientium: maximè necessaria est Ecclesiæ authoritas, quæ fideles certò & indubitanter doceat; quid dubium & Apocryphum censendum sit: quid ab hæreticis conflictũ fuerit: quid deniq; contra hæreticos pro canonica scriptura tenendũ sit. Quemadmodum ergo reliqui Protestantes contra Svvenkfeldianos, spiritum sibi, & immediatas reuelationes venditantes, necessitatem Scripturarum statuunt ad tales spiritus diiudicandos; quia (ait Caluinus) *nullam authoritatem habebit apud nos spiritus, nisi certissima nota discernatur; discernitur autem voce Domini in scripturis, in quibus vult à nobis recognosci:* sic omnino nos contra reliquos Protestantes, libros Scripturarum cum veteribus hæreticis pro suo arbitrio acceptantes & repudiantes, necessitatem ecclesiasticæ authoritatis, statuimus: quia apud nos (non dicimus in seipsa) nullam authoritatem vel spiritus vel scriptura habebit, nisi certissima nota discernatur à suppositiitiis spiritibus & Scripturis. Discernitur autem voce Domini in Ecclesia sua; in qua & per quã vult à nobis recognosci.

De 3. genere. Nota hæreticorum qui Scripturæ partes negarent. Hæref. 46. & contra Faust. lib. 3. & 18. Hæref. 33. Cap. 127. Lib. 7. ca. 24. Hæref. 30. Lib. 3. cap. 21. Lib. 1. cap. 29. Hæref. 42. Hæref. 51. Lib. 4. ca. 27. Lib. de vtilit. cred. cap. 2. Lib. 1. cap. 26. Lib. 3. cap. 21. Hæref. 30. Lib. 6. ca. 27. Hæref. 42. Hæref. 69. *Omnium hæreticorum consuetudo.* Hieronym. Tertullian. August. li. 18. cap. 3. contra Faustum. *Manichæorum olim & Protestantum hodie fides.* 1. 2. 3. *Refelluntur Protestantes ex ipsorum principiis.* Instit. lib. 1. cap. 9.

C

Præterea, vt hæc necessitas magis elucescat; notandum est, tùm in veteri, tùm in nouo testamento ipsos Prophetas & Apostolos aliqua scripsisse, quæ tamen in canonem scripturarum non sunt relata. In veteri sane populo, gesta Dauidis à Samuele, Nathan, & Gad Prophetis, scripta fuisse memorantur. Gesta quoque Salomonis; Nathan Propheta, Ahias Silonites, & Addo Propheta scripsisse perhibentur. Idem quoque Addo Propheta gesta Abia regis scripsisse dicitur: sicuti & gesta Iosaphat regis Iehu Propheta. Horum tamẽ omnium nihil iam in canone extat. Multa quoque alia

6. Ratio. Quædam à prophetis & Apostolis scripta non tamen in Canonicam Scripturam relata. 1. Paral. vlt. 2. Paral. 9. 2. Paral. 13. 2. Paral. 12.

ſcripſit Dauid & Salomon, quàm quæ in Canone nunc extant, vt euidenter apparet D
3.Reg.4. Et notauit Athanaſius in ſynopſi diuinæ ſcripturæ. Itaque *in magna multitudine prophetarum, perpauci ea ſcripſerunt quæ Authoritatem Canonis obtinerent*: ait Auguſtinus. Sic & Apoſtoli quædam ſcripſerunt, quæ tamen in Canone non habentur. Epiſtolam ad Laodicenſes ſcripſit Apoſtolus, & eam in Eccleſia Coloſſenſium legi iubet ad Coloſs. 4. Petri plures olim ferebantur libri, vt Actorum eius, Euangelij, Prædicationis, Apocalypſis, Iudicij, *qui tamen inter Apocryphas ſcripturas reputantur*, ait Hieronymus. Idem ſcribit ibidē de periodis Pauli & Theclæ, quæ Lucæ aſcriptæ erant. Conſtitutiones quoque Apoſtolicæ à Clemente octo libris digeſtæ ſunt, nec tamen in Canonem receptæ. Huius verò rei cauſam diligenter quærens Auguſtinus, *aliam ſe inuenire non poſſe* ſcribit, *quàm quòd exiſtimet prophetas veteres*(adde etiam Apoſtolos)*quibus ea quæ in Authoritate religionis eſſe deberent, Spiritus S. vtique reuelabat; alia ſicuti homines hiſtorica diligentia, alia ſicut prophetas inſpiratione diuina ſcribere potuiſſe: Atque hæc ita fuiſſe diſtincta, vt illa tanquam ipſis, iſta verò tanquam Deo per ipſos loquenti iudicarentur eſſe tribuenda: ac ſic illa pertinerent ad vbertatem cognitionis, hæc ad religionis Authoritatem: in qua Authoritate cuſtoditur Canon.* Hæc ille. Apparet ergò tam prophetas quàm Apoſtolos, cùm plura ſcripſerint quàm quæ in Canonem ſcripturarũ referri debuerint, eorum quædam in Canonis Authoritatem relata fuiſſe: quędam non. Hæc autem Canonis Authoritas à ſola Eccleſia peti neceſſariò debet, niſi ad illam Babylonicā ſententiarum & dogmatum confuſionem omnia redigi velimus, quam inter paganos & philoſophos obtinuiſſe E
meminit Auguſtinus, *inter quos etſi vera interdum dicebātur, eadem tamen licentia dicebantur & falſa. Nec vllus vnquam populus, ſenatus, poteſtas, aut dignitas publica impie ciuitatis innumerabiles illas philoſophorum diſſenſiones dijudicandas curauit, ſed paſſim ſine vllo iudicio omnes in gremio ſuo portauit.* Non ſic olim Iſraëlitæ. Non ſic hodie Chriſtiani. Sed fuit tunc Synagoga, nunc eſt Eccleſia quæ omnibus iſtis diſſentientibus de Scriptura ſacra ſententiis, Iudicio ſuo finem impoſuit. Quod nunc in ſequentibus demonſtrabitur.

(Margin: De ciuit. Dei lib. 17. ca. vlt. — In Catalogo illuſtrium virorum. — De ciuit. Dei lib. 18. cap. 38. — *Prophetæ nō omnia ex diuino Spiritu ſcripſerunt.* — De ciuit. Dei lib. 18. ca. 41.)

Eccleſia ſua authoritate effecit, vt qui pro dubiis aliquando habiti ſunt, poſteà pro authenticis & certò Canonicis haberentur.

CAPVT VI.

Tertia Aſſertio.

» ECCLESIÆ iudicio & Authoritate factum eſt, vt Apocryphi primi generis à certò Canonicis diſtinguerentur, & demum paulatim pro Canonicis reciperentur.

Nempe in maxima multitudine librorum, qui à ſanctis viris vel ſcripti ſunt, vel ſcribi dicebātur; aliqui erant tùm apud Iudæos F
olim tùm apud Chriſtianos pòſt, ſemper certò pro Canonicis habiti, quos meritò Protocanonicos dixeris. Alij erant Hagiographi dicti ſiue eccleſiaſtici libri, quos (ait Hieron. in præfatione in libros Salomonis) *ad ædificationem plebis vetus illa legit Eccleſia, ſed non ad Authoritatem dogmatum confirmandam.* Quos etiam Catechumenis tantùm legi ſolitos ſcribit Athanaſius in Synopſi diuinæ ſcripturæ iuxta ſane Canones Apoſtolorum, in quibus *liber Sapientiæ extrinſecus legendus & ab adoleſcentibus perdiſcendus* præſcribitur. Hos alij Apocryphos vocant, tanquam occultæ & dubię fidei libros; quos quia bona ex parte in Canonem poſtea recepti ſunt, non male Deuterocanonicos dixeris. Tales nimirum ſunt in veteri teſtamento, liber Iudith, Heſter, Tobiæ, Machabęorum primus & ſecundus, Baruch, Epiſtola Ieremiæ, Sapientia Salomonis, Eccleſiaſticus, Oratio Azariæ, Hymnus trium puerorum, Suſannæ hiſtoria, & de dracone Belis. Noui autem teſtamenti, præter Apocryphos primi generis iam antea enumeratos, epiſtola ad Hebræos, Iacobi epiſtola, Ioannis 2. & 3. Iudæ epiſtola, Apocalypſis Ioannis cum quibuſdam aliis fragmentis de ſudore Chriſti & de muliere in adulterio deprehenſa. Hæc ergo olim apud vetuſtiſſimos Chriſtianos pro Eccleſiaſticis quidem & ſanctis diu habita, ſed dubiis tamen & Apocryphis; tandem ab Eccleſia Dei magna ex parte cum certò Canonicis numerata ſunt; & per eius Authoritatem pro Canonicis habita. Huius rei argumentum certiſſimum eſt, quòd quemadmodum

(Margin: *Protocanonici. Hagiographi.* Hieronym. — Athanaſius. Apoſtolic. Can. 84. *Apocryphi.* — *Deuterocanonici. Apocryphorum primi generis Catalogus.* Suprà in principio cap. 5. Lucæ 22. Ioan. 8. & ca. Marci vlt.)

A quemadmodum ante Ecclesiæ definitionem pro dubiis & Apocryphis illa omnia habebantur; sic definiente Ecclesia aliqui eorum pro certò Canonicis sunt habiti. Sic D. Hieronym. de libro Iudith scribit: *Liber*, inquit, *Iudith inter Hagiographa ab Hæbræos legitur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctorum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, vt eum ex Hebræo in latinum transferrem.* Hæc ille in præfatione in librum Iudith. Sic Diuus Athanasius Apocalypsin Ioannis inter certò Canonicos numerat; *quia*, inquit, *à Priscis Sanctis & Spiritu Dei imbutis Patribus, veluti quæ illius sit, accepta & approbata est.* Hæc ille in Synopsi diuinæ scripturæ. Quin & ante eum Tertullianus, *Ordinem episcoporum ab Apostolis succedentium Apocalypsim Ioanni Euangelistæ tribuere, affirmat.* Concilium quoque Laodicenum prædictos omnes libros (exceptis Machabæorũ libris, Tobiæ, & Iudith, & Ioannis Apocalypsi) inter Canonicos recenset, eósque *legi, & in Authoritatem recipi oportere* decernit. Innocentius verò primus, Gelasius in Concilio 70. Episcoporum, & Concil. Carthag. 3. etiam illos quos prætermisit Laodicæna synodus, vnâ cum cæteris inter certò Canonicos numerat. Rationem quoque subijciunt Patres Carthag. *quia à patribus ista accepimus in Ecclesia legenda.* Eosdem etiã libros, (quod ad nouum testamentũ attinet,) omnes Damascenus; sed tam noui quàm veteris testamenti omnes D. Augustinus inter Canonicos recenset. Et de his de quibus olim dubitatũ erat, dicit: *quia in Authoritatẽ* (vtique ab Ecclesia) *recipi meruerunt; ideo inter propheticos numerandos esse.* D. quoq; Athan. in Synopsi enumerans quædam huius generis Apocrypha: *Ex his*, inquit, *veriora quædã, & spiritus Dei instinctum resipientia, transsumpta & vt legantur selecta sunt.* Sic de epist. Iacobi scribit Hier. Quòd *etsi ab alio quodam sub eius nomine asserebatur, tamen paulatim tempore procedente obtinuit Authoritatem.* De epist. verò Iudæ similiter dicit, quòd etsi à plærisque reijciebatur, tamen *Authoritatem vetustate & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.* Hæc ille in catalogo Scriptorum ecclesiasticorũ. Nec dissimili ratione Epistolã ad Hebræos & Apocalypsim Ioannis pro Canonicis Scripturis recipi debere docet alibi idem Hierony. *Nos*, inquit, *vtrumque recipimus; nequaquam huius tẽporis consuetudinem, sed veterum scriptorũ Authoritatem sequentes: qui plærumque vtriusque vtuntur testimoniis, non vt interdũ de Apocryphis facere solent, sed quasi Canonicis & ecclesiasticis.* Hæc ille in epist. ad Dardanũ. D. quoque August. librũ Sapientię hoc nomine diuinũ probat, *quia*, inquit, *proximi Apostolorum egregij tractatores eum testem adhibuerũt, nihil se adhibere nisi diuinũ testimoniũ credẽtes.* Hæc ille. Vides vt omnes hi patres in Apocryphis primi generis vel admittendis vel reijciendis, Ecclesiæ iudicium, testimoniũ, Authoritatẽ, & vsum, pro Regula & amussi adhibuerint; & vt ipsa cõcilia non secus de recipiendis Scrip. quã de aliis dogmatibus statuerint.

Hiero. de Libro Iudith.
Athanas. de Apocalypsi.
Lib. 4. aduersus Marcionem.
Can vltim.
Epist. 3. ca. 7.
Cap. 47.
Lib. 4. cap 18. de orthodoxa fide.
De doctrin. Christ. lib. 2. cap. 8.
Athanasius.
Hieronym.
Veterum Scriptorum Authoritas.
Tom. 3. De prædest. sanctorum, cap. 14.

B

Sed omnium apertissimè Eusebius Pamphili rerum Ecclesiasticarum diligentissimus pertractator hanc amussim & regulam in diiudicandis libris vel Canonicis vel Apocryphis explicuit. Nam de ipsis certò Canonicis Scripturis dicit, *illas secundum Ecclesiæ traditionem veras, germanas, & omnium sententijs manifestè confirmatas esse: & hac perspicua nota ab alijs omnibus discerni, quæ non sunt eiusdem authoritatis; sed sunt positæ in Controuersia, à plerisque tamen Ecclesiasticis viris euolutæ & pertractatæ.* Hæc ille. Vides vt *perspicuam notam* ipsorum certò Canonicorum ponat *Ecclesiæ traditionem*: alios verò inter dubios ponat, non prorsus adulterinos, quia ab Ecclesiasticis viris testimonium habebant. Hac sane de causa idem Eusebius quoties alicui libro siue certò Canonico, siue primi generis Apocrypho authoritatem asserere vult, non aliunde hoc facit, quàm ex Catholicorũ Patrum testimoniis, quod vnum est Ecclesiasticæ probationis Medium, vt in tertia Controuersia ostendimus. Hinc enim cap. 32. eiusdem lib. 3. Epist. ad Hebræos ex Clementis testimonio confirmat. Rursum capite sequenti Papiæ testimonium adfert pro priore epist. Ioan. ac itẽ Petri. Deinde Polycarpi testimoniũ adfert pro priore epist. Petri, & testimoniũ Theophili Antiocheni 6. Episcopi pro Apocal. Rursum in testẽ adfert Apolloniũ scriptorẽ ecclesiasticũ pro Apocalypsi. Sic etiam diligenter notat de Irenęo, quòd ex epistola ad Hebręos, & ex libro sapientiæ Salomonis, in libris suis testimonia subinde citauerit. Postremò Clementis Alexandrini testimonium adfert, pro epist. Iudæ & epistola ad Hebręos. Et hæc quidem ille. D. quoque Augustinus huius rei rationẽ ex proposito demonstrans, & ostendens ex vario Ecclesiæ iudicio totam hanc veritatem & discrimen pendere: *Tenebit*, inquit, *hunc modum fidelis in Scripturis Canonicis, vt eas quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis, præponat eis quas quædam non accipiunt.*

C

Euseb. hist. Eccl. lib. 3. cap. 19.
Ecclesiæ Traditio perspicua nota verarũ Scripturarum.
Lib. 7. cap. 11. & seq.
Lib. 4. cap. 13.
Lib. eodem cap. 23.
Lib. 8. cap. 17.
lib. eodem cap. 25.
Lib. 6. cap. 11.
De doctrina Christ. lib. 2. cap. 8.
Plurium & grauiorum Ecclesiarum Authoritas præponitur in recipiendis Scripturis.

In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures grauiorésque accipiunt, eis quas paucioris minorísque authoritatis Ecclesiæ tenent. Hæc ille, & alia multa in eam sententiam. D Vides vt omninò ab Ecclesiæ Catholicæ authoritate petere fidelem velit, librorum certò aut minus certò canonicorum discrimen. Sic etiam contra Faustum docet. *Distincta est*, inquit, *à posteriorum libris excellentia Canonicæ authoritatis veteris & noui Testamenti, quæ Apostolorum confirmata temporibus, per successiones Episcoporum, & Propagationes Ecclesiarum, tanquam in sede quadam sublimiter constituta est.* Hæc ille. Vbi iterum vides esse quidē in sublimi sede constitutam Scripturam, sed *per successiones Episcoporum & propagationes Ecclesiarum*: id est, approbantibus & in authoritatem recipientibus illam, Episcopis & Ecclesiis. Sic Origenes apud Eusebium, Epistolam ad Hebræos *propter Patrum traditionem sine dubio legendam*, docet: *ipsáque Euangelia, quia sic ex traditione didicerat, pro diuinis habenda.* Eodem etiam modo Iulio Africano respondet circa historiam Susannæ: quam dicit, sicut & alias quasdam Scripturæ partes, non propterea repudiari debere, quia fortasse Hebraicè scripta non est; quum hanc vnâ cum aliis quibusdam hoc non obstāte, *ad Ecclesiæ ædificationem susceperunt patres nostri, quorum terminos nobis constitutos minimè trāsgredi debemus.* Hæc ille in Collatione Africani & Origenis: quam vide in fine operum Origenis. Denique Dionysius Corinthiorum Episcopus doctissimus disputans prolixè de Apocalypsi, & quædam in ea notans, quæ ad Cerinthi hæresim spectare viderentur; propter styli quoque dissonantiam, eam Iohannis Euangelistæ non esse existimans: *tamen*, inquit, *librum ipsum nullo modo abrogare audeo, præsertim cùm adeo multi fratres mei* (coepiscopos suos intelligit) *eam tam magni existiment.* Hæc ille apud Eusebium. Nec E aliter Epiphanius Millenariam sectam obiter perstringens, etsi mille annorū mentio in Apocalypsi fiat, librum tamen non respuit, quia *apud plerosque* (inquit) *liber receptus est, etiam apud pios.* Hæc ille contra Hæres. 77. Sic denique ipse Eusebius, quamuis multi de Epistola Iacobi, & Iudæ dubitassent, eásque adulterinas iudicassent, opponit tamen Ecclesiæ iudicium, & dicit. *Tamen nos istas cum reliquis in quamplurimis Ecclesiis publicè receptas approbatásque cognouimus.* Hæc ille. Hæc ergo tot & tam illustria vetustissimæ Ecclesiæ testimonia, positam Assertionem satis euidenter & luculenter demonstrasse videri possunt.

Lib. 11. cap. 5. contra Faust.

Lib. 6. cap. 19. *Patrū traditio.*

Styli dissonātia cōtra Patrūconsensum non respicienda.

Lib. 7. ca. 20.

Ecclesia suo iudicio Apocryphos & confictos sub Apostolorum nomine libros, repudiauit & reiecit: suáque authoritate fecit, vt pro huiusmodi haberentur.

CAPVT VII. F

Quarta Assertio.

LIBRI secundi generis Apocryphi, videlicet vel ab hæreticis, vel à Philosophis, vel à quibuscunque aliis sub nomine Prophetarum & Apostolorum conficti, ideo pro diuinis Scripturis nunquam sunt habiti, quia illos Ecclesia Dei nūquam recipiendos iudicauit.

Hanc rationem omnes fere, quos priùs produximus Patres, in reprobandis Apocryphis adferunt. D. Athanasius rationem adferens, quare Euangelia illa Thomæ, Petri, secundū Hebræos, &c. non approbentur: *Nam*, inquit, *quatuor nobis Euangeliorum libros, sacri; Sanctæ & Catholicæ Ecclesiæ Canones sanxerunt. Præter ista non est vllum aliud.* Hæc ille in Synopsi diuinæ Scripturæ. Sic Eusebius in historia Ecclesiastica penitus Apocryphas & Nothas tales esse pronunciat; *quia*, inquit, *nemo ex scriptoribus Ecclesiasticis, qui cōtinuata temporum successione, ab Apostolis huc vsque vixerint, vsquam in suis scriptis in memoriā ea redigere dignatus est.* Hæc ille. Móxque disputationes Petri & Appionis ideo reiicit; *quia*, inquit, *apud veteres nulla omnino eius fit mentio.* Apertiùs quoque alio in loco, Petri Acta & Euangelium & libellum de prædicatione, & Apocalypsim, ideo in Scripturis Catholicis numerari negat, *quia*, inquit, *nullus scriptor Ecclesiasticus, vel ex veteribus vel hodie,*

Athanasius in Synopsi. Ecclesiæ Canones.

Eusеb. hist. Eccl lib. 3. cap. 19.

Lib. 3. cap. 32.

A *hodie, testimonijs ex illis libris depromptis vsus est.* Hæc ille. D. sane August. sæpe contra Manichæos, non ex alio fundamento Apocrypha, quibus illi vtebantur refellit. Citantibus enim illis ex Euangelio Thomæ, respondet. *Huic Scripturæ licet nobis nõ credere, quia non est in Catholico Canone.* Et iterum contra Faustum. *Has Scripturas Canon Ecclesiasticus respuit.* Causam quoque repudiationis, omnino ab Ecclesiæ Iudicio pendere, his verbis eodem in loco ostendit. *Legunt*, inquit, *Scripturas Apocryphas Manichæi, à nescio quibus sutoribus fabularum sub Apostolorum nomine scriptas; quæ suorum scriptorum temporibus in authoritatem S. Ecclesiæ recipi mererentur, si sancti & Docti homines, qui tunc in hac vita erant, & examinare talia poterant; eos vera loquutos esse cognoscerent.* Hæc ille. Vides plane propter examẽ & iudicium sanctorum hominum in Ecclesia, factum fuisse vt Apocrypha huiusmodi prorsus repudiarentur. Ideo sane tùm Innocẽtius primus, tum Leo Magnus, tùm Gelasius Papa in Concilio 70. Episcoporum, & nominatim multa, & in vniuersum omnia huius secundi generis Apocrypha Anathematisant. Sic August. de Apocalypsi Pauli scripsit, *illam fabulis plenam à vanis quibusdam confictam, Ecclesiam sanam non recipere.* Hoc fundamento vtitur Tertullianus ad euertendum Marcionis Euangelium, quod sub Lucæ nomine obtrusit. *Si*, inquit, *sub Pauli ipsius nomine Euangelium Marcion intulisset, non sufficeret ad fidem singularitas instrumenti, destituta patrocinio antecessorum.* Et iterum paulò post. *Ego meum Euangelium dico verum, Marcion suum. Quis inter nos determinabit, nisi temporis ratio, ei præscribens authoritatem, quod antiquius reperietur, & ei præiudicans vitiationem quod*

Lib 3 c.ap 3.

Augustinus. Determ. Dominiin monte lib. 1. ca. 38. Lib. 22 ca. 79 *Canon Catholicus & Ecclesiasticus.*

Innocent 1. Epist. 3. ca. 7. Leo epist. 93. cap. 15. Aug. tractat. 98. in Ioan. Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem.

B *posterius reuincetur?* Et paulò post: *Si constat id verius esse quod prius: id prius quod ab initio; id ab initio, quod ab Apostolis; pariter constabit, id esse ab Apostolis traditum, quod apud Ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum.* Hæc ille aduersus Marcionem. Vbi hæretici confictum euangelium ex antecessorum & præcedentis Ecclesiæ testimonio diiudicandum docet. Similiter & Manichæorum Apocrypha hoc nomine reiicit Augustinus. *Si alios*, inquit, *quos dicat Apostolorum nostrorum codices, protulerit; quomodo eis ipse authoritatem dabit, quam per Ecclesias Christi ab ipsis Apostolis constitutas non accepit; vt inde ad posteros firmata commendatione transcurreret? Quomodo ille cui non credo, profert mihi Scripturas, quibus de illo credam; & eis ipse conatur dare authoritatem, cui ego ipse non credam?* Hæc ille: Manifestè docens Apocryphas Scripturas ideo reijciendas, quia nulla authoritate per Ecclesiam accepta traduntur; cùm tamen ipsi Ecclesiæ de Christo credamus. Quæ Augustini ratio bene est aduertenda. D. quoque Hieronymus docens tertium & quartum libros Esdræ, inter Apocryphorum somnia habendos; causam subiiciens, dicit: *Quæ non habentur apud Hebræos, nec de 24. senibus; sunt procul abijcienda.* Hæc ille in præfatione in Esdram & Nehemiam. Erat enim 24. Seniorum & ipsius Synagogæ tunc, germanas à Nothis Scripturas discernere, sicut nunc Ecclesiæ est: ideóque non nisi in ipso templo à Scribis ipsis, quæ pro Canonicis habenda erãt, vel cõscripta erãt, vel approbata; vt Dorothæus in Synopsi docet. Quin & huius generis Apocryphos, id est, ab incertis & impiis authoribus confictos, ita definit Augustinus; vt dicat ita vocari tales libros Apocry-

Apostolorum est quod Ecclesiæ Apostolorum seruant.

Lib. 13. cap. 4. contra Faust. *Authoritas per Ecclesias Christi.*

Hieronym.

Dorotheus Tyrius in Synopsi de vita & morte Prophetarũ.

C phos, *non quòd habendi sunt in aliqua Authoritate secreta, sed quia nulla testificationis Luce declarati, de nescio quo secreto, nescio quorum præsumptione prolati sunt.* Hæc ille. *Lux illa testificationis*, qua carent isti Apocryphi, est *testimonium Ecclesiæ.* Sicuti apertius alibi docet. *Apocrypha* (inquit) *nũcupantur eo quòd earũ occulta origo non claruit patribus, à quibus vsque ad nos, Authoritas veracium Scripturarum, certissima & notissima successione, peruenit.* Quo sane etiam nomine Patres Nicenæ 2. Synodi Apocrypha reiecta semper fuisse docent. Aiunt enim. *Inter Epistolas diuini Apostoli, quædam fertur ad Laodicenses, quam Patres nostri tanquam alienam reprobarunt. Ad hæc Manichæi Euangelium secundum Thomam inuexerunt, quod Ecclesia Catholica meritò vt impium auersatur.* Hæc illi. Sic rursum August. de libro Enoch aliorúmque Prophetarum scriptis: *Ea*, inquit, *castitas Canonis non recepit.* & iterum. *Non inueniuntur in Canone quem populus Dei recepit.* Ibidem. Eiusdem Canonis iterum meminit lib. 15. cap. 23. de Ciuit. Dei, dicens; *Multa sub nominibus Prophetarum & Apostolorum ab hæreticis proferri, quæ omnia sub nomine Apocryphorum, authoritate Canonica diligenti examinatione remota sunt.* Hæc ille. Denique, *Non sine causa*, inquit, *tam saluber vigilantiæ Canon Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum libri pertineant.* Postremò, hoc ipso nomine sapienter docet Damascenus Mahometis Alcoranum pro conficta fabula habendum, quia testimonio legitimo, Dei scilicet atque Ecclesiæ suæ destituitur; vt eleganter disputat in libello de hæresibus. Ostendunt hæc omnia ex Ecclesiæ determina-

Vnde Apocryphi dicti.

Lib. 11. cap. 2. contra Faust. De Ciuit Dei lib. 15. cap. 23. Actione 6. Cõcil. tom. 3. De Ciuit. Dei lib. 18. cap. 38.

Castitas Canonis, & Authoritas Canonica. Contra Cresconiũ lib. 2. cap. 31.

tione & Iudicio, reiecta semper esse secundi generis Apocrypha, & pro diuinis Scripturis eam ob causam haberi non potuisse, quia Ecclesia reprobauit. D

Hæretici veteres negantes aliquam Scripturarum partem, Ecclesiæ iudicio ab Antiquis patribus conuicti & refutati sunt.

CAPVT VIII.

Quinta Assertio.

„ REPVDIANTIBVS hæreticis aliquam diuinæ Scripturæ partem, aut de libro aliquo Canonico Controuersiam mouentibus, ex Ecclesiæ authoritate & traditione refelluntur. Hoc sane ab antiquissimis & doctissimis patribus diligenter factitatum semper fuisse, pluribus exemplis ostendemus. Non fieret autem nisi ipsorum librorum Canonicorũ determinatio & authoritas quoad acceptationem nostram, ab Ecclesiæ iudicio vel maximè penderet. Facilis enim fuisset hæreticorum veterum exceptio, vt dicerent quod hodie nostri dicunt.

Protestantum voces.

Quid mihi cum Ecclesiæ iudicio aut authoritate? Non habet hic liber apud me arcanum spiritus testimonium. Stylus Apostolum non refert: Maiestatem diuino spiritu dignam nequaquam præ se fert. E Sed sancti Patres nihil morantes huiusmodi exceptiones, merè cauillatorias; (quandoquidẽ de testimonio illo Spiritus arcano, de stylo, de maiestate Deo digna discernere, iudicare, & determinare, ad Ecclesiam pertinet) non illa incerta & probabilia tantùm argumenta, quæque adhuc ex alijs probari debent; sed hoc vnum infallibile, necessarium, supremum, & in hoc genere proprium medium, quod est Ecclesiæ Iudicium, attulerunt; contra quod exceptio nulla superest. Negantibus Manichæis modò vetus Testamentum vniuersum, modò certas Euãgelij partes, modò etiam Actus Apostolicos, non nisi ex Ecclesię authoritate & traditione eos refellit Augustinus. Et primùm, cùm Manichæi Euangelio se credere profiterentur, sed Actus Apostolicos non reciperent; (vt apparet ex cap.2. libri de vtilitate credendi) Augustinus ex Actibus aliquid contra Manichæos citaturus, quos ab illis negari sciebat, huic eorum negationi occurrens, ait. *Cui libro necesse est me credere, si credo Euangelio; quum vtramque scripturam similiter mihi Catholica commendat Authoritas.* Hæc ille contra Epistolam fundamenti. Disertè profitetur, & Euangelio & actibus propter Ecclesiæ authoritatem, ídque necessariò se credere.

Cap.5. Catholica commendat Authoritas.

Rursum negante Fausto illud Apostoli Rom.1. *De filio Dei ex semine Dauid secundum carnem, & Pauli Epistolæ interpolatum* asserente; (sicut hodie Protestantes illud de oratione pro defunctis facta, insertum esse à quibusdã Monachis asserunt; quã- F doquidem in quibusdam vetustioribus Græcis exemplaribus (aiunt illi) non reperitur illa sententia, respondet Augustinus. *Quid si alius dicat, imò illud quod in alijs locis pro te sonat, falsum est, quod autem hìc pro me sonat, verum est? quid acturus es, nisi forte alium librum prolaturus? Hoc si feceris, non de aliqua eius particula, sed de toto audies contradicentem & clamantem: falsus est. Quid hìc ages? Quò te vertes? Quam libri à te prolati originem, quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis? Nam si hoc facere conaberis, & nihil valebis: & vides hac in re quid Ecclesiæ Catholicæ valeat authoritas; quæ ab ipsis fundatißimis sedibus Apostolorum, vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.* Hæc Augustinus.

2.Machab.12. Protestantum cauillatio Manichæo similis. Lib.11. cap.2. contra Faust.

Series successionis.

Hanc verò authoritatem pro nostris libris facere paulò post his verbis docet. *Nostrorum librorum authoritas, tot gentium consensione, per successiones Apostolorum, Episcoporum, conciliorúmque roborata, vobis aduersa est: vestrorum autẽ nulla est, quæ à tam paucis profertur, &c.* Hæc ille. Vbi nota quam authoritatem Ecclesiæ vrgeat, & in quo subiecto illam ponat, iuxta capita 5.6.& 7. Controuersiæ 2. atque item cap.3.& 8. Controuer.3.

Lib.13. cap.5. ibidem. Gentiũ cõsensio, Apostolorum, Episcoporum, & Conciliorũ consensio. Lib.5.& 7.

Quin & huius rei necessitatem in eodem opere ostendens, contra Manichæorum impudentiã quædam in scripturis falsata esse clamantium, quia ipsis ita videbatur; sic scribit. *Videtis id vos agere, vt omnis de medio Scripturarum auferatur authoritas, & suus cuique animus author sit, quid in quaque Scriptura probet quid improbet: id est, vt non authoritati scripturarum subijciatur ad fidem; sed sibi Scripturas ipse subijciat. Non vt ideo illi placeat aliquid, quia hoc in sublimi* autho-

Lib.32.ca.19. contra Faust.

A *authoritate ſcriptum legitur, ſed ideo rectè ſcriptum videatur, quia hoc illi placuit. Quò te committis anima miſera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta, quò te committis? Cur non potius Euangelicæ authoritati tam fundatæ, tam ſtabilitæ, tãta gloria diffamatæ, atque ab Apoſtolorum temporibus vſque ad noſtra tempora per ſucceſſiones certiſſimas commendatæ, non te ſubdis vt credas? &c.* Hæc ille: manifeſtiſſimè docens, & pernicioſiſſimum eſſe ſine Eccleſiæ authoritate aliquam ſcripturam admittere, ſuúmque ea in re iudicium aliquem ſequi; (quod diſertè faciendum docuit ſuprà Caluinus, in arcano Spiritus teſtimonio, quod vnuſquiſque ſibi venditat, omnem Scripturæ certitudinem ponens) & contrà, tutiſſimum eſſe circa Scripturas recipiendas Eccleſiæ authoritati, ſeſe ſubijcere. Vnde etiam hoc diſcrimen Catholici & hæretici alibi oſtendit. *Sicut*, inquit, *te Manichæus impiam docuit peruerſitatẽ, vt ex Euangelio quod hæreſim tuam non impedit, hoc accipias; quod autem impedit, hoc non accipias: ſic nos Apoſtolus docuit piam prouiſionem, vt ſi quiſquam nobis annunciauerit, præter id quod accepimus, anathema ſit.* Hæc ille. Vides vt plane in Eccleſiæ traditione, in eo videlicet quod accepimus, acquieſcere velit fidelem in recipiendis ſcripturis. Rurſum neganti Manichæo genealogiam ſcriptam Matth. 1. cap. opponit illi, *vniuerſæ Eccleſiæ ab Apoſtolicis ſedibus vſque ad præſentes Epiſcopos certa ſucceſſione perductæ teſtimonium.* Et hoc teſtimonium vocat *Confirmatiuam Authoritatem* cap. 4. ſequenti. Cuius etiam rationem firmiſſimam, alio in loco adfert. *Quis*, inquit, *tanto furore cæcatur, vt dicat hoc mereri non potuiſſe Apoſtolorum Eccleſiam tã fidam, tam numeroſam fratrũ concordiã; vt eorum ſcripta fideliter ad poſteros traÿcerent;*
B *cùm eorũ cathedras vſque ad præſentes Epiſcopos, certiſſima ſucceſſione ſeruarent; maximè cùm hoc qualiuncunque hominum Ethnicorum & Philoſophorum ſcriptis, ſiue extra Eccleſiam, ſiue in Eccleſia tanta felicitate proueniat?* Hæc ille. Poſtremò, eodem libro cap. vltimo, ſic de hac tota re concludit. *Quapropter breuiter vos admoneo, vt ſi authoritatem Scripturarum omnibus præferendam ſequi vultis; eam ſequamini, quæ ab ipſius præſentiæ Chriſti temporibus, per diſpenſationes Apoſtolorum, & cæteras ab eorum ſedibus ſucceſſiones Epiſcoporum, vſque ad hæc tempora, toto orbe terrarum, cuſtodita, commendata; clarificata peruenit.* Hæc Auguſtinus, Manifeſtiſſimè docens authoritatem Scripturarum, vel ſcripturam ipſam (quam ſequi debemus) eam ſolam eſſe, quæ per Eccleſiam cuſtodita, & commendata ad nos peruenit; & hoc Eccleſiæ meritis ac ſanctitati tribuendum eſſe.

Euangelica Authoritas per Succeſſiones certiſſimas commendatur.

Suprà cap 1.

Lib. 18. ca. 7. contra Fauſt.

Lib. 28. ca. 2. contra Fauſt.

Eccleſiæ teſtimonium eſt Authoritas confirmatiua.

Lib. 33. cap. 6. contra Fauſt.

Apoſtolicæ cathedræ certiſſima Succeſſione ſeruatæ, fidelem Scripturarũ conſeruationẽ meruerunt.

Per Succeſſiones Epiſcoporũ cuſtodita, commẽdata, clarificata Scriptura eſt.

Auguſtini de hac re ſententia defenditur, & explicatur: aduerſariorum ſubterfugÿs ſublatis.

CAPVT IX.

AD hæc omnia tam luculenta & plane manifeſtiſſima D. Auguſtini verba, ſemper ab Eccleſiæ authoritate Canonicas Scripturas contra hæreticos defendentis, reſpondet Caluinus. *Non eò ſpectat Augu-*
C *ſtinus, vt pendere doceat, quam Scripturis authoritatem deferimus, ab hominum definitione & decreto. Tantùm, quod in cauſa plurimùm valebat vniuerſale Eccleſiæ iudicium profert, in quo aduerſarÿs erat ſuperior.* Hæc ille. Priori huius reſpõſionis parti ſuprà ſatisfactum eſt cap. 3. in reſp. ad 1. & 6. argumentum. Altera pars friuola eſt euaſio. Non enim hoc argumẽto vtitur toties Auguſtinus, quia in eo ſuperior erat Manichæis, qui contra conſenſum orbis negabant aliquas Scripturas; ſed quia ipſum per ſe argumentum proprium eſt & certiſſimum medium ad cognoſcendas Scripturas. Primùm, quia alioqui tam frequens inculcatio authoritatis Eccleſiæ quam facit, mera fuiſſet euaſio, & reſponſio ad hominem tantũ; vnde ſophiſtam ageret Auguſtinus. Quod de tanto doctore, in argumento graui, & contra talem hoſtem qualis Fauſtus erat cogitare, indigniſſimum eſt. Deinde non ſimpliciter authoritatem Eccleſiæ opponit Manichæis, quia Scripturas illi negabãt, quas Eccleſia recepit, vt pro ſe ſtare Eccleſiam & contra illos facere Eccleſiam oſtẽderet, hácque inæqualitate eos confunderet; (vt imaginatur Caluinus) non inquam ſolummodò hoc facit (facit enim & hoc ſane euidenter in loco ſupra allegato ex lib. 13. cap. 5. contra Fauſtum) ſed præterea, ex certa ipſius authoritatis Eccleſiaſticæ vi & robore id facit: vt in eodẽ loco iam dicto videre eſt, ídque variis modis. Primùm, quia hæc authoritas neceſſariò eum cogit credere Scripturis, vt ex loco contra Epiſtolam

Cauillatio Caluini.

Inſtit. lib. 1. ca. 7. parag. 3.

Quot modis Auguſtinus Eccleſiæ Authoritatem vrget.

2. fundamenti præallegato patet. Secũdò, quia nisi huic authoritati subiiciamur, omnis D
ipsarum Scripturarum authoritas concidet, vt ex loco præallegato ex lib. 32. cap. 19.
3 patet. Tertiò, quia Apostolica prouisio est, vt etiam in Scripturis recipiendis non re-
Lib. 28. cap. 2 cedamus ab eo quod accepimus, id est, à traditione Ecclesiæ: in loco ex libr. 18. cap. 7.
4. prẹallegato. Quartò, quia hoc Ecclesiæ testimonium *confirmatiuam authoritatem* vocat.
5. Quintò, quia hoc meritis & sanctitati Ecclesiæ tribuendum esse docet, vt Scripturas
6. fideliter ad posteros traijciat: in loco ex lib. 33. cap. 6. præallegato. Sextò & postremò,
ex Lib. 33. ca. vltim. quia disertissimè in postremis verbis citatis docet; *si authoritatem hac in re certam sequivolumus, eam sequendam esse, quæ ab Ecclesiæ traditione & commendatione accipitur.* Præterea, si lo-
3. ca Augustini reuoluas cap. 7. & 8. à nobis producta, manifestissimè videbis Augustinum hoc argumento, non tanquam ad hominem, sed vt ad rẽ ipsam validissimo, vsum fuisse. Recole locum ex lib. 2. cap. 8. de doctr. Christ. in cap. 7. & in cap. 8. Posteriorem locum ex lib. 22. cap. 79. contra Faustum. Et paulò post ex lib. 13. cap. 4. contra eundẽ. Postremò mens Augustini hac in re euidentissimè ex celeberrima illa eius sententia
4. liquidò cognoscitur, qua scripsit. *Ego Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ cõ-*
Contr. Epist. fundamenti cap. 5. *moueret authoritas. Quibus ergo obtẽperaui dicentibus mihi, noli credere Manichæo?* Et paulò post. *Si dixeris, noli Catholicis credere, non rectè facies per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi.* Hæc ille contra Epistolam fundamenti. Hęc Augustini verba vt quosdam scholasticos fefellerunt, sicuti in 4. Controuersia lib. 8. cap. 23. ostendimus; ita plurimùm hodie Protestantes torserunt: & illi vicissim hæc E verba eludere omnibus modis conati sunt. Nam & Caluinus, & Musculus in loc. com.
Instit. lib. 1. cap. 7. longa disputatione eorum sensum alio trahere nituntur. Summa autem hæc est, quòd hæc verba Augustinus: in persona hominis adhuc infidelis loquitur, non in persona sua, vt sit sensus: Ego cùm alienus olim essem à fide, non potui adduci vt Euãgelio crederem, nisi me tunc Ecclesiæ commouisset authoritas. Quam vt Augustini mentẽ esse
Cap. 4. ostenderet Caluinus adfert alia eius verba, vt ille dicit, *paulò ante prolata*, quæ tamen re-
Caluini oscitantia turpis. uera multò post cap. 14. habentur, & nihil ad rem præsentem faciunt. Vbi obiter nota insignem huius archihæretici oscitantiam in re maximi momenti. Musculus phrasim vult esse Augustini, vt dicat *commoueret pro commouisset* videatúrque de præsenti tẽpore agere cùm de præterito intelligat. Sed putidissimas esse omnes has euasiones, & Augustinum in persona fidelis ac sua ista dixisse; aliquot argumentis ostenditur. Primùm, quia infidelis Ecclesiæ authoritate quatenus Ecclesiæ non inducitur vt credat Scripturis: sicuti antea docuimus. Deinde quia Augustinus dicit, *Ecclesiæ Catholicæ*
Suprà cap. 4. (non simpliciter Ecclesiæ) *authoritate* se commotum fuisse. Ecclesiæ enim authoritatẽ, vt Catholicæ, solus fidelis & Catholicus agnoscit. Tertiò, quia subiũgit (quasi seipsum explicans, & idem aliis verbis de more suo repetens) *se Catholicis prædicantibus obtemperasse dicentibus, crede Euangelio.* Hoc enim fidelis proprium est. Quartò, quia in eodem cap. paulò post in præsenti tempore dicit de Actibus Apostolorum. *Cui libro necesse est me* F
Confess. lib. 6. cap. 5. *credere, si credo Euangelio; quum vtramque Scripturam similiter mihi Catholica commendat authoritas.* Hæc ille euidenter de sua persona & in præsenti loquens. Quod adhuc magis elucescet, si alia eius verba alibi de se dicta his adiungantur. Ait enim. *Quum nobis opus esset Authoritate sanctarum literarum, iam credere cœperam nullo modo te fuisse tributurum tã excellentem illi Scripturæ per omnes iam terras Authoritatem; nisi & per ipsam tibi credi, & per ipsam te quæri voluisses.* Hæc ille. Vbi euidenter docet ex communi consensu orbis Christiani adductum se fuisse, vt Scripturis crederet. Quintò, quia in præcedenti cap. 4. apertissimè dicit se iam Catholicum & fidelem, adeóque Catholicæ Ecclesię tunc Episcopũ, *teneri in Ecclesiæ gremio, per ipsum Catholicæ Ecclesiæ nomen, per consensum populorum atque gentium* vtique Christianarum: vt nullo modo dubitandum, sit eum in hoc cap. 5. de seipso & in persona fidelis loqui, cùm ab Ecclesiæ authoritate ad Euangelium recipiendum commoueri se dixit, qui proximo pręcedente cap. in tota fide se retineri ex eadẽ causa docuit. Sextò & postremò, quia in omnibus locis priùs allegatis, docet authoritatem Ecclesiæ esse fidelibus necessariam, vt Scripturas Canonicas, vel à non talibus discernant; vel contra hæreticos defendant: maximè lib. 2. cap. 8. de doctr. Christ. vt habes suprà cap. 7.

Aliorum

A

Aliorum adhuc Patrum Iudicia in præsenti Controuersia afferuntur.

CAPVT X.

SED iam Auguſtino alios iungamus Patres ad præſentis Aſſertionis demonſtrationem. Negantibus Arrianis Epiſtolam ad Hebræos, reſpondet Theodoretus. *Oportebat ipſos etſi nihil aliud, temporis quidem certè diuturnitatem reuereri, quo hanc Epiſtolam in Eccleſiis perpetuo legerant veritatis alumni.* Hæc ille in argumento dictæ Epiſtolæ commẽtariis ſuis præfixo. Tertullianus tergiuerſantibus hæreticis circa repudiandas Scripturas, hoc modo præſcribendum docet. *Quid Apoſtoli prædicauerint, & præſcribam non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt; ipſi eis prædicando tam viua voce, quàm per Epiſtolas poſtea.* Hæc ille in præſcriptionibus, docens in genere, Epiſtolas Apoſtolicas ex Eccleſiarum Apoſtolicarum teſtimonio & approbatione petendas eſſe. Sed apertiùs in lib. 4. aduerſus Marcionem quia Apocalypſim reiecit Marcion, ab Eccleſiæ Authoritate illum librum defendit. Ait enim. *Habemus & Ioannis alumnas Eccleſias. Nam etſi Apocalypſim eius Marcion reſpuit, ordo tamen Epiſcoporum ad originem recenſus in Ioannem ſtabit Authorem.* Et paulò poſt, defendens in ſpecie Lucæ Euangelium, ab Eccleſiæ quoque authoritate id copioſè facit. Cùm enim enumeraſſet varias Eccleſias Apoſtolicas, infert. *Dico itaque apud illas, nec ſolas iam Apoſtolicas, ſed apud vniuerſas quæ illis de ſocietate Sacramenti,* id eſt, fidei, *confœderantur, id Euangelium Lucæ ab initio æditionis ſuæ ſtare, quod nos tuemur.* Et paulò poſt. *Eadem authoritas Apoſtolicarum Eccleſiarum cæteris quoque patrocinabitur Euangelijs, quæ proinde per illas & ſecundum illas habemus.* Et rurſum paulò poſt. *His fere compendijs vtimur, cùm de Euangelijs aduerſus hæreticos expedimur; defendentibus & temporis ordinem poſteritati falſariorum præſcribentem; & authoritatem Eccleſiarum traditioni Apoſtolorum patrocinantem.* Hæc ille. Eodem compendio vtitur Irenæus ad ſcripturarum fidem ſtabiliendam. Quum enim lib. 1. varias hæreticorum ſententias enumeraſſet, qui varias ſcripturarum Canonicarum partes pro ſuo quiſque dogmate vel ſuſtuliſſet vel deprauaſſent, vt à cap. 20. vſque ad cap. 30. dicti libri videre eſt; interpoſita lõgiſſima diſputatione in. 2. 3. & 4. libris, qua partim ipſa dogmata refellit, partim ipſas ſcripturas ab illis negatas, per alias ſcripturas quas receperunt, defendit; tandem ſicut in genere docuerat, lib. 3. cap. 3. & 4. ſic in re præſenti Eccleſiæ authoritatem, tãquam demonſtrationem firmiſſimam & compendioſam, illis opponit; & dicit. *Agnitio vera eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus Eccleſiæ ſtatus in vniuerſo mundo, ſecundum ſucceſſiones Epiſcoporum, quæ peruenit vſque ad nos, cuſtodita ſine fictione, Scripturarum tractatione pleniſſima, neque ablationem recipiens lectio, ſine ſalſatione, &c.* Hæc ille, docens ab Eccleſia conſeruatam eſſe Scripturarum & tractationem pleniſſimam ſine Apocryphorum confictis ſomniis; & lectionem integram ſine vlla corruptela aut deprauatione ſacri textus: & hanc eſſe agnitionem veram ſiue demonſtrationem certiſſimam. Hanc ſanè ob cauſam contra Priſcillianiſtas hæreticos ſic definierunt Patres Toletani. *Si quis dixerit vel crediderit alias Scripturas, præter illas quas Eccleſia Catholica recipit, in authoritate habendas; vel eſſe venerandas; Anathema ſit.* Hæc illi in Conc. Toletano 1. in aſſertione fidei poſt Canones poſita. Tom. 1. Conciliorum. Exemplum etiam huius rei habes in Serapione Antiocheno Epiſcopo doctiſſimo, qui ſic apud Euſebium loquitur. *Nos libros quoſdam Apoſtolorum nominibus falſo inſcriptos, omnino repudiamus: certò cognoſcentes huiuſmodi nos ab illis nunquam accepiſſe.* Hæc ille, traditioni ab Apoſtolis acceptæ, tanquam firmiſſimæ regulæ innitens, in diſcernendis falſis Scripturis à veris. Ex quibus omnibus poſitæ Aſſertionis veritas euidenter ſatis elucefcit.

Margin notes:
Theodoretus.
Temporis diuturnitas præſcribere debet.
Tertullianus.
B
Tertullianus lib. 4. contra Marcionem.
Eccleſiæ Authoritas probationis compendiũ.
Irenęus lib. 1.
Irenæus lib. 4. cap. 63.
C
Concil. Tolet. 1.
Serapion apud Euſebiũ lib. 6. cap. 10.

G

 D

Regula fidei in Ecclesia notissima adhiberi est solita, vt Medium discernendi Scripturas veras à falsis.

CAPVT XI.

Assertio Sexta.

ADEO penes Ecclesiæ iudicium est, Canonem Scripturarum consignare, vt ipsa Regula fidei ab Ecclesia nobis tradita, & fidelibus omnibus notissima, scripta videlicet in cordibus eorum, hac in re consulta atque adhibita, Scripturas veras à falsis discernere valeat: atque olim discreuerit.

Ponitur hæc Assertio tum ad Ecclesiæ authoritatem hac in parte egregiè demõstrandam, tùm etiam vt ad futuram disputationem de dogmatibus non scriptis, via sternatur. Hac enim Assertione demonstrata, sequetur Ecclesiam per præuiam & præexistentem fidem suam de Scripturis determinasse. Vnde etiam sequetur, non tam ipsius fidei Regulam in se esse Scripturas, quàm ipsarum Scripturarum Regulam, (quoad acceptationem nostram) esse fidem Ecclesiæ præsuppositam & præexistẽtem: esséque propterea fidem ipsam Scripturis priorem, & distinctum quid à scripta doctrina; neque conuerti cum ea, aut concludi in ea: quod hodie cum maxima animarũ pernicie sibi & alijs persuaserunt hæretici. Quid autem per Regulam fidei hîc intelligamus, & quantum in aliis dogmatibus probandis illa semper valuerit; satis copiosè explicuimus in Controuersia tertia. Nunc quòd etiam ad Scripturas demonstrandas plurimùm valeat, breuiter ostendemus. Apostolus Paulus docet haberi in toto corpore Ecclesiæ, *Donationes differentes, siue Prophetiam, &c. secundum rationem fidei*, id est, vt nulla audiatur Prophetia, nulli credatur spiritui, nihil vel scriptum vel non Scriptum admittatur, quod rationi, proportioni & Regulæ ipsius fidei repugnet. Hoc Apostoli consilium seu oraculum potius, diligenter sequuti magistri Ecclesiarum, nihil pro Scripturis verè diuinis agnoscere voluerunt, quod ab analogia & Regula fidei acceptæ, & ab Apostolis traditæ, vel latum vnguem discreparet. Sane iuxta illud Apostoli: *si quis Euangelizauerit præter id quod accepistis Anathema sit.* Sed cõtrà, iuxta acceptam fidei Regulam, Scripturas aliquas pro diuinis non rarò acceperunt. Huius rei necessitatem docens Clemens Alexandrinus, ostendit ideò hæreticos Scripturas ipsas interdum regnare, quia hanc fidei Regulam nõ tenent: Catholicos autem ex eadem Scripturas demonstrare. *Necesse est*, inquit, *labi in maximis eos, qui res maximas aggrediuntur, nisi Regulam veritatis ab ipsa veritate acceptam tenuerint. Qui autem sunt eiusmodi, meritò etiam falluntur in plurimis singularibus; eò quòd non habeant verorum & falsorum iudicium, plenè exercitatum in his quæ oportet eligere. Si enim haberent, parerent Scripturis diuinis.* Hæc ille de hæreticis. De Catholico autem mox subijcit. *Qui autem est ex seipso iam fidelis, Dominicæ Scripturæ & voci fidem habet. Ipsa autem (fide) indice vtimur ad res inueniendas.* Et paulò post, iterum de hæreticis dicit: *Quum Ecclesiasticæ cognitionis mysteria non didicerint, Scripturas valere iusserunt.* Hæc omnia ille. Sic Eusebius Pamphili diligenter notat, ideo confictos illos Apocryphos libros repudiatos fuisse, *quòd sententia & institutum eorum quæ in illis libris traduntur, à vero Orthodoxóque Scripturæ sensu & opinione, toto cælo aberrans, planè perspicuéque ostendat, ea callida solùm hæreticorum esse cõmenta.* Hæc ille. Quin & eodem libro disputationes Petri & Appionis hoc nomine reiicit, *quòd puram illam & sinceram Apostolicæ Orthodoxæq; doctrinæ notam* (quæ est Regula fidei) *minimè retinerent.* Accuratè autem & perspicuè obseruauit ac tradidit istud Augu. sic scribẽs. *Cæteri homines, qui de*

Lib. 7. cap. 1. & seq.

AdRom. 12.

Gal. 1.

Lib. 7. Stromatum. *Regula fidei est verorũ & falsorum iudiciũ.*

Apocryphi reprobati quia cũ Regula non cõueniebant. Eusebius histor. Eccl. lib. 3. cap. 19. & cap. 32.

E

F

A *qui de Domini vel de Apostolorum actibus, aliqua scribere conati vel ausi sunt; non tales etiam suis temporibus extiterunt, vt eis fidem haberet Ecclesia: atque in Authoritatem Canonicam sanctorum librorum eorum scripta reciperet. Nec solùm quia illi non tales erant, quibus narrantibus credi oporteret, sed etiam quia scriptis suis quædam fallaciter indiderunt, quæ catholica atque Apostolica Regula fidei, & sana doctrina condemnat.* Hæc ille. Huius rei exemplum illustre habes in Serapione Antiocheno Episcopo doctissimo. Is enim cùm ad tempus Euangelium quod Petri dicebatur, legendum suis permisisset; postea libro diligentiùs inspecto, & nonnullas illius Euangelij sententias à recta doctrina discrepantes animaduertens, hoc nomine repudiauit, vt videre est apud Eusebium. Ostendũt ista ex Regula fidei tanquam amussi certissima dijudicatos & deprehensos fuisse de rebus diuinis confictos libros. Sed & ipsos quoque verè diuinos ex eadem amussi approbatos, quasíque legitimos factos fuisse, ostendit Tertullianus in Euangelio Lucæ; quod contra Marcionis corruptelam defendit. Probaturus enim Lucæ Euangelium, quo catholici vsi sunt, non esse corruptum. *Si*, inquit, *Apostolica integrè decurrerunt, Lucæ autem quod est secundum nos, adeo conuenit Regulæ eorum, vt cum illis apud Ecclesias maneat, iam & Lucæ constat integrum decurrisse vsque ad sacrilegium Marcionis.* Hæc ille. Postremò, si prædicatio Apostoli Pauli facta inter gentes, non aliter orthodoxa & diuina habita fuisset, nisi collatio eius facta, cum Apostolis & cum eorum Regula conuenisse animaduersa fuisset; vt in tertia Controuersia ex D. Augustino & Tertulliano, imò ex ipso Paulo ostendimus; profe-
B cto neque ipsa scripta Pauli pro diuinis habita fuissent, nisi cùm Regula fidei à fidelibus recepta, & ab ipsis Apostolis antecessoribus eius tradita, omnino conuenissent. Neque enim inter scripta Apostolica & prædicationem apostolicam aliquid discriminis est: sed vtrumque æquè diuinum est: Quod autem de Paulinis litteris verbi gratia diximus, intelligendum venit de cæteris omnibus Scripturis. Est ergo ipsa Regula fidei ab Ecclesia tradita & accepta, vnum idémque certissimum medium, quo pastores & magistri Ecclesiarum veras Scripturas à falsis discernunt.

Auguſt. de cõsensu Euangelist. lib. 1. cap. 1.

Histo. eccles. Lib. 6. ca. 10.

Libri Canonici approbati, quia cum Regula fidei conueniunt.

Tertullianus aduersus Marcionem lib. 4.

Lib. 7. cap. 2.

Præsens quæ nunc est Ecclesia, vel quocunque tempore existens, Authoritatem habet approbandi & determinandi Sacræ Scripturæ libros.

CAPVT XII.

C NON solùm Ecclesia illa prima & propriè Apostolica, Scripturas Canonicas consignare & discernere sua Authoritate & iudicio potuit; sed etiam Ecclesia tam quæ eos subsequuta est, quàm quæ nunc est, eandem potestatem habet.

Assertio septima.

Sensus Assertionis huius est, Ecclesiam Christi præsentem, aut quæ Apostolos quocunque tempore subsequuta est, non quidem de nouo libros Canonicos scribere, qui aut ad vetus, aut ad nouum testamentum pertineant; (nam nec Apostolorum tempore aliquid de nouo scriptum est, quod veteri testamento adderetur) nec huiusmodi libros pro Canonicis approbare posse, quos Apostolorum Ecclesia aliquando reprobauit: sed tam libros Canonicos olim approbatos sua quoque authoritate comprobare, & contra negantes confirmare posse; quã libros olim in dubium vocatos, & vel nõ certò approbatos, vel non publicè pro huiusmodi acceptatos de nouo approbare, & ex dubiis authenticos facere; siue ad vetus siue ad nouum Testamentum pertineant: sicut ipsa Ecclesia Apostolorum partim veteris testamenti libros apud Iudæos pro Hagiographis tantùm habitos Canonicos fecit; partim varias scripturas noui testamenti apertè taxauit, reiectis aliis & repudiatis. Denique quod ad iudicium, determinationem, & approbationem Scripturarum Canonicarum attinet, eius rei potestatem penes præsentem Ecclesiam esse, non secus quàm olim fuit penes Apostolos.

Quo sensu præsens Ecclesia canonicas scripturas consignare potest.

Hęc Assertio propterea necessariò adijcitur, vt hęreticis hodie excipiẽdi omnis oc-

Assertionis huius demonstrandæ necessitas.

casio tollatur,& dicēdi;Hæc omnia quæ hactenus probata sunt,ad ipsos tātū Apostolos & propriè Apostolicos viros pertinere:Qui vt Euāgelia & Epist.Canonicas soli D
scribere,ita eadē tradere & cōfirmare soli potuerunt:Ad Ecclesiā verò, vel quæ nunc est, vel quę perpetua successione eos subsequuta est;hāc potestatē non pertingere;Itáq; de illis libris,de quibus aliquando sub ipsis Apostolorum temporibus dubitatum est, dubitari adhuc posse.Nos autem in hac tota disputatione non sane de Ecclesiæ propriè Apostolicæ authoritate adeo soliciti sumus,(neque enim de ea hodie controuertitur)sed Ecclesiæ Catholicæ quæ nunc est,quǽque perpetuò Apostolos subsequuta est,authoritatem inuestigamus.Prætereà ratio quærendi est,quorundá etiam Catholicorum sententia,qui huic Assertioni contrarium opinati sunt & docuerunt. Durādus apertè hoc his verbis docet.*Quod dictum est*,inquit,*de approbatione Scripturæ per Ecclesiam,intelligitur,solùm de Ecclesia quæ fuit tempore Apostolorum.*Et rationem subiungit, *quia fuerunt repleti Spiritu sancto,& viderunt miracula Christi,& audierunt eius doctrinam, & ob hoc fuerunt conuenientes testes eorum quæ Christus fecit aut docuit,vt per ipsorum testimonium scriptura continens facta & dicta Christi,approbaretur.* Pro confirmatione autem huius rationis adfert illud Ioannis.*Quod audiuimus,quod vidimus oculis nostris,& manus nostræ contrectauerūt, testamur & annunciamus vobis.*Et rursum,quod dicit Petrus.*Oportet ex his viris qui nobiscum sunt congregati,in omni tempore quo introiuit & exiuit inter nos Dominus Iesus, testē resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis.*Hæc Durandus. Ad Durandi sententiam accedit vir doctissimus Ioannes Driedo.Sic enim scribit. *Primitiua Apostolorum Ecclesia in docendis fidei mysterijs maioris erat authoritatis quàm Ecclesia quæ nunc est : idque propter Apostolos qui testimonium de his quæ viderāt perhibere poterant.*Et paulò post.*Ecclesia primitiua propter collegiū Apostolorum ad tradendam nouam fidei nostræ doctrinā maioris erat gratiæ, maiorísque authoritatis quā Ecclesia quæ nunc est.*Et in confirmationem affert,*quòd Ecclesia huius temporis innititur antiquæ fidei,& antiquis Scripturis atque Traditionibus veteris Ecclesiæ Apostolicæ, &c.* Hæc ille agens expressè de approbatione Scripturarum,& eandem rationem afferés quam attulit Durandus,quam postea pluribus verbis prosequitur: occurrens etiam obiectioni de Marco & Luca,qui ipsi non viderunt facta Christi.*Tamen*,inquit, *eorum Euangelia recipimus, approbata sub testimonio primitiuæ Ecclesiæ Apostolorum , qui Christum viderunt & audierunt.*Quin & alias Scripturas affert,vt illud;*vidimus gloriam eius, &c.* Et illud.*Speculatores facti magnitudinis illius,voce à Deo Patre delapsa,quam de cælo allatam audiuimus, &c.* Hæc Driedon : Vt doceat non Ecclesiam quæ nunc est, sed solam illam Apostolorum,idoneam esse testem factorum & dictorum Christi ; & per consequens Scripturæ quæ illa continet. Quin & ad hanc sententiam accedere videtur nobilissimus Author Thomas Vvaldensis:fatetur enim ille sane solius Ecclesiæ testimonium tantæ Authoritatis esse, vt ipsos libros diuinarum scripturarum taxare,& de eorum Authoribus fideles (vt loquitur) certificare posset. Sed hoc proprium esse vult primitiuæ Apostolorum Ecclesiæ. Et rationem hanc affert, *quia lex Christi iam attigit ad perfectum : Infantia enim fuit sub veteri lege sed iam est plenitudo temporis. Tempus autem hoc est. Christi & Apostolorum eius. Elapso Apostolico tempore , non potuit amplius crescere librorum sacrorum numerus. Itaque Ecclesia hoc olim fecit in Apostolis : & hoc pro præconio potestatis suæ modernæ ei sufficere debet , quòd olim hoc fecerit. Apostolorum enim Ecclesia & hæc nostra vna & eadem est indiuidua Ecclesia.Sicut idem & indiuiduus homo est puer & senex : Quare quod olim fecerunt Apostoli, fecit Ecclesia quæ nunc est, in illis. Sed alios pro sacris aut Canonicis approbare non potest, quam quos ille approbauit . Exempli gratia Thomæ , Euangelium recipere , ne sane* (quod obiecit Vvicleph) *videretur licere Papæ & Concilio superaddere scripturas sine fine.* Deinde Authoritate Diui Hieronymi suam sententiam probat. Is enim tractans illa verba , *Dominus narrabit in scripturis populorum , & principum horum qui fuerunt in ea,* dicit, *Principum id est , Apostolorum & Euangelistarum horum qui fuerunt, non qui sunt in ea , vt exceptis Apostolis quodcunque aliud postea dicitur , abscindatur ; nec Authoritatem habeat.* Ex quibus Hieronymi verbis colligit Vvaldensis *Apocrypha , non posse nunc habere Authoritatem per concordem definitionem Ecclesiæ.Ipsis enim patribus qui tunc præsidebant Ecclesiis, incumbebat ducere volumina scripturarum ad perfectum. Tunc enim temporis fuit plenitudo,* &c. Huc etiam affert D. Augustini verba, dicētis de libris sub Apostolorum nomine scriptis, quòd *ipsorum scriptorum suorum tēporibus in Authoritatē sanctæ Ecclesiæ recipi mererētur, si sancti & docti homines qui tunc in hac vita erant , & examinare talia poterant, eos vera loquutos esse cognoscerent.* Hæc

Durandi sententia in contrariū. In 3.sent.dist. 24.quæst.1.

1 Ioan.1. Act.2.

Lib.4. cap. 4. de ecclesiast. script. & dog. *Ioan. Driedonis sententia in contrarium.*

E

Ioan.1. 2.Petr.2.

Argumentatio Thomæ Valdēsis in contrariū.

F

Apostolorum Ecclesia & hodie nostra vna & eadem indiuidua Ecclesia.

Hieronymus in Psal.86.

A Hæc ille. Ex quibus infert Vvaldensis. *Transit hora: non potest crescere iam Canon, &c.* Denique concludit, *eos qui credunt Scripturarum Canonem posse adhuc augeri per authoritatem Ecclesiæ cum Iudæis plenitudinem temporis expectare, Iudaico forsitan sub Messia.* Hæc omnia ille.

Lib. 11. ca. 79 cōtra Faustū. Tom. 1 lib. 2. doct. fidei ca. 20. & 21.

Assertionis positæ probatio.

Probatur nihilominus posita Assertio, posteáque secus opinantium argumentis respondebitur. Primùm, cùm Ecclesia quæ nunc est, quǽque Apostolos per singulas ætates subsequuta est, eundem habeat Dei Spiritum, eiúsque assistentiā quā habuerunt Apostoli (vt suprà ostensum est) dubitari non debet, quin æquè certo & infallibiliter de sacris libris iudicare possit, atque illa Apostolorū Ecclesia. Nam (quod bene obserua) etsi successores Apostolorum in alio & diuerso gradu Spiritum Dei habeant, neque in tanta plenitudine quanta ipsi Apostoli; (vt suprà declaratum est:) tamen hæc diuersitas in illis rebus non consistit, quæ proximè & necessariò ad fidem pertinet; sed in quadam non minus circa media quàm circa cōclusiones infallibilitate: vt ibidem ostensum est. Iudicare autem de aliquo libro Sacro, proximè & necessariò ad fidem pertinet; vt per se patet. Debet ergo succedens & præsens Ecclesia iudicādi potestate & infallibilitate hac in re non secus valere. 1.

Contr. 4 li. 8. cap. 13. in solutione cauillationis 5. Contr. 4. li 8. cap. 15.

In iis quæ proximè & necessariò ad fidem spectant, eadem est certitudo præsentis Ecclesiæ, atque Apostolicæ.

Præterea, tam inter Catholicos aliquando dubitatur, quàm ab hæreticis pertinaciter sæpe contradicitur, de libris Canonicis. Debet autem in hac concertatione Iudex & arbitra esse Ecclesia præsens, quæ viua voce rem definiat, non secus quàm in alijs Controuersiis; vt suprà dictū est. Habet ergo Potestatem in tali casu definiendi. Deus enim Ecclesiæ non deficit in necessariis. 2. Cap. 5.

B Tertiò, certissimum est Ecclesiam quæ Apostolos aliquot seculis subsequuta est, de libris Canonicis iudicasse, quosdā taxasse, & inter Canonicos sua authoritate aliquas Scripturas retulisse, quæ ipsis Apostolorum temporibus pro huiusmodi non sunt habitæ, nec adhuc à fidelibus pleno consensu receptæ. 3.

Succedens Apostolis Ecclesia aliquas Scripturas pro Canonicis determinauit de quibus antea dubitatum fuit.

Sic enim librū Iudith antea Apocryphum primi generis, Concilium Nicenum sua authoritate, vt pro Scriptura Canonica haberetur, effecit; sicuti suprà ex Hieronymo ostendimus. Aut quia istud D. Hieronymus tantùm ex fama referre videtur, idémque alibi (vt in Epistola ad Furiam) de eodem libro dubitat, saltem Concilium Laodicenum, Carthaginēse 3. & Romanum illud 70. Episcoporum sub Gelasio Papa. Innocentius quoque primus libros Canonicos definierunt, qui antea pro huiusmodi habiti non sunt, vt est suprà ostensum. Cap. 5.

Denique ex Eusebio, Hieronymo, Augustino, aliísque patribus euidenter iam demonstratum est, Epistolam Iacobi, Iudæ, Petri 2. ad Hebręos, & Apocalypsim, cùm de illis diu per aliquot secula dubitatum fuisset, tamen *tempore procedente* (vt loquitur Hieron. in lib. de viris illustribus) *obtinuisse authoritatem*, & pro certò Canonicis receptos fuisse. Cap. 5.

Quartò, in locis præallegatis ex variis patribus, maximè ex D. Augustino contra Faustum, vrgetur authoritas Ecclesiæ, siue in Apocryphis primi generis recipiendis, siue in Apocryphis secundi generis reiiciendis, siue in ipsis Canonicis contra hæreticos defendendis; non solum Apostolicæ propriè dictæ, sed etiam succe-C dentis Ecclesiæ, per Episcoporum certas & perpetuas successiones, per populorū consensiones, per Conciliorum decreta. Vide potissimum loca præallegata ex lib. 11. cap. 2 ex lib. 13. cap. 5. & ex lib. 32. cap. 19. contra Faustum. Item lib. 2. cap. 8. de doct. Christiana. Quare iudicarunt illi Patres non solum Apostolos ipsos, sed & eorum per omnes ætates successores idoneos esse testes ipsarum scripturarum. 4.

Augustinus etiā succedentes Ecclesiæ Authoritatem vrget. Suprà cap. 8, & 10.

Quintò, Ecclesia successorum & præsens, idonea testis est cuiucūsque articuli fidei, siue tradēdi & sua authoritate definiendi, (casu quo in Controuersiam vocetur,) siue exponendi & declarandi; non secus quàm ipsa Apostolorū Ecclesia: sicut frequentia ab eo tempore habita contra varias hæreses Concilia, & quædam eadem Authoritate communi Symbola adiecta, manifestissimè nobis ostenderunt. Poterit ergo & illa idonea testis esse Scripturarum, suáque authoritate eam approbare. 5.

Sextò, rationes omnes quæ Ecclesiæ infallibilitatem circa ea quæ sunt fidei probant & confirmant, siue ex principio & fundamento cui nituntur in docendo; siue ex fine, propter quē data est illi hęc iudicij infallibilitas, illæ petantur; siue à promissionibus Christi Ecclesiæ factis sumantur; Illæ, inquā, oēs rationes non minus Ecclesiæ Catholicę pro quocunq; tēpore pręsenti cōueniunt, quā Apostolorū Ecclesiæ. Quod facile discurrendo per singula quę in Controuersiæ 4. cap. 12. & seq. de hac re disputauimus, vtcunque cōsideranti per se patebit. Habebit ergo præsens & cuiuscunque tēporis Ecclesia, non minorem in hac re (cùm fidei illa sit, maximéque ad fidem pertinens) potestatem, quàm habuit ipsa Aposto- 6. Lib. 8. cap. 12.

Rom.10.

Fides fidelium propriè nititur Testimonio præsentis Ecclesiæ.

lorum Ecclesia. Septimò & postremò, fides fidelium, quæ *ex auditu est*, audit propriè D
præsentem Ecclesiam, & acquiescit testimonio atque iudicio pro tempore docentis & pascentis Ecclesiæ, vt in aliis fidei dogmatibus, ita in Scripturis Canonicis recipiendis: sicuti propriè & immediatè subijciũtur fideles pastoribus pro tempore existentibus, non eorum antecessoribus: nisi per consequens, & propter eandem fidei vnitatem, quæ facit vt pro patribus quidem habeamus multis ante nos sæculis defunctos Ecclesiarum pastores & Episcopos; magis autem propriè Ecclesiæ seu Diœcesis in qua viuimus.

Catholicorum quorundam sententiis secus opinantium, eorúmque Argumentis superiùs enumeratis, respondetur.

CAPVT XIII.

Respondetur. Durando.

Firmitas testimonij Apostoli non processit ex eo quod visa & audita narrauerunt.

Marcus Petri interpres.

Lib. 4. aduersus Marcionem.

Lib. 3. cap. 1. &. 11.

In catalogo illust. virorũ.

Lib 5. cap. 8.

Matth. 5.

cõtra Faustũ lib. 7. cap. 3.

1. Ioan. 1.

HIs itaq; positis, secus opinantium sententias expẽdamus. Durando primùm respondetur, firmitatem testimonij in Apostolis, non ex visu & auditu eorum, quæ de Christo scripserunt, dependisse; sed ex vi assistentiæ Spiritus Sancti quæ eos ita infallibiliter docuit, vt ea quæ viderant & audiuerant, fideliter crederent; veraciter scriberent; & firmiter testificarentur. Multi enim increduli eadem viderunt maxima ex parte & audierunt, quæ illi; sed non perinde credere voluerunt; neque testificari potuerunt; vt pote ad illud munus nequaquam assumpti. Hæc autem assistentia Spiritus Sancti etiam Ecclesiæ quæ non vidit, aut audiuit Christum, non minus infallibiliter & certò adest. Alioqui nec ipsi Apostoli omnia viderunt quæ scripserunt (Matthæus enim licet Apostolus, multa tamen scripsit quæ ante eius vocationem facta sunt) nec omnes qui scripserunt erant Apostoli. Marcus enim quæ à Petro didicit, non quæ ipse vel vidit vel audiuit à Christo, scripsit; vt propterea passim à patribus vocetur Marcus *Petri interpres*. à Tertulliano, ab Irenæo, & à D. Hieronymo & apud Eusebium. Lucas disertè fatetur se *ab his qui viderunt, Euangelium suum didicisse*. Sane Faustus Manichæus hac exceptione vtitur contra illa Christi verba: *Non veni soluere legem*, &c. quia Matth. ipse non interfuit cùm diceretur. Dicta enim erant in monte cùm Matth. nondum vocatus esset. Cui exceptioni respondet August. *Si nemo de Christo vera dicit, nisi qui eum præsens vidit & audiuit, hodie de illo nemo vera dicit.* Hæc ille. Tantundem Durando facile respondere est. Ad confirmationem, quam adfert Durandus, respondetur: non propterea Ioannem scribere se vidisse quę scripsit; vt scripta sua hoc nomine, vel solo vel præcipuo, cõmendaret: quasique ad credendum induceret; sed vt homines iam fideles, ad quales scripsit, hoc nomine F
cõsolaretur. Subiungit enim. *Hæc scribimus vobis, vt gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.* Nec Petrus ideo vnum ex 70. discipulis in successorẽ Iudę elegit, quòd hoc solo
1. nomine idoneus esset futurus testis, quia discipulus Christi fuerat; sed quòd cæteris
2. paribus, hoc nomine magis idoneus futurus esset; quódque illa tunc fidei initia tales oculatos & auritos testes desiderarent. Alioqui Paulus qui discipulus Christi nunquam fuerat hîc in terris agentis, factus est nihilominus *vas electionis, qui portaret nomen Christi in Gentibus*: multáque ipse scripsit quæ pro diuinis scripturis indubiè habentur.

Act. 9.

Ioanni Driedoni respondetur.

Quomodo doctrina aliqua dicenda est noua.

Ioanni Driedoni viro doctissimo respondetur, non solùm eos qui viderunt, aut ab ipsis qui viderunt proximè audierunt, idoneos esse huius rei testes & iudices; sed & illos etiã, qui intermedia aliquot annorũ & hominum successione, per fidelẽ & certã traditionẽ aliquid receperunt. Alioqui quod hîc de Scripturis dicitur, idem de alio quouis dogmate dici posset: solam Apostolorũ Ecclesiam esse eius rei testẽ idoneam. Quod verò addit, ad tradendã nouam fidei doctrinã, maioris authoritatis Apostolorum Ecclesiam fuisse, quàm eam quæ nunc est; id quidẽ de doctrina simpliciter noua loquendo, libenter fatemur. Sed doctrina dicitur noua, vel quia nunquam hominibus tradita, iã primũ à Deo per Ecclesiã reuelatur; vel quia olim tradita, tamẽ apud paucos innotuit; & non in se, sed iuxta acceptationẽ & notitiam publicam noua est. Primi generis nouam doctrinam in statu gratię tradere, proprium fuit Apostolorũ Ecclesiæ

A cleſiæ, qui immediatè vel à Chriſto vel à Spiritu S. edocti, doctrinam antea gentibus inauditam, & Iudæis quoque in ſecundo genere nouā prædicarunt: facti *miniſtri noui teſtamenti*. Huiuſmodi nouas reuelationes hodie ab Eccleſia expectādas non docemus: ſicut etiam antea monuimus. Quia videlicet in vnoquoque ſtatu fidei ante legem, in lege, & in tēpore gratiæ, prima reuelatio facta Abrahæ, Moyſi, & Apoſtolis, fuit ſemper excellētior, & ſuper quam cæteræ omnes reuelationes eiuſdem ſtatus fundabant: vt egregiè docet S. Thomas. Attamen alterius generis nouam doctrinam ab Eccleſia tradi, abſurdū non eſt. Sic enim contra varios hæreticos, varias definitiones Eccleſia fecit; quæ ſuis quęque temporibus hoc ſenſu nouę erant. Sic etiam Scripturas aliquas, ab Apoſtolis ſane aut Apoſtolicis viris ſcriptas, & ab illis non ſane improbatas, immò fortaſſe approbatas, non tamen pro huiuſmodi publicè cōmendatas & receptas fuiſſe dicimus; quæ poſtea à ſuccedēte Eccleſia pro ſacris & Canonicis publicè commendatæ & traditæ fuerunt, quarum antea varia exempla produximus. Hoc non eſt nouas Scripturas cudere, ſed veteres approbare. Sic enim Articulorum fidei numerus, quantùm ad ſubſtantiam non creuit per temporum ſucceſſionem; ſed quantum ad explicationem: vt rectè diſtinguit S. Thomas. Quod verò pro confirmatione addidit (*Nam Eccleſia huius temporis innititur antiquæ fidei & antiquis ſcripturis*, &c. veriſſimū quidem illud eſt. Neque tamē hoc præſentis Eccleſiæ Authoritatē in re propoſita quicquam diminuit. Nam (vt doctè diſtinxit Melchior Canus) aliud eſt quærere, quid Eccleſia

2. Cor. 3. Lib. 8. cap 17.

2. 2. quæſt. 164. ar. 6.

2. 2. quæſt. 1. ar 7. in corp.

Locorum Theol. lib. 2. cap. 7.

B præſens definire poſſit, & quouſque habeat Cōtrouerſias decernendi Authoritatem; aliud verò, inueſtigare quánam via & ratione, ad rectam & firmam harum rerum definitionē valeat peruenire. Itaque fatemur non eſſe nunc nouas reuelationes, aut nouas Scripturas, in primo illo ſenſu quem modo aſſignauimus, ab Eccleſia expectādas; ſed quicquid de nouo (quoad nos videlicet & acceptationē noſtrā) decernit aut tradit præſens Eccleſia, illud nec contra traditam prius ab Apoſtolis fidem, nec ſine veterum Scripturarū, Traditionum, Conciliorū, Doctorum teſtimoniis (quoad eius fieri poteſt) decernere debet. Nam & hoc modo Eccleſia tempore D. Auguſtini, definiuit quaſdam Scripturas eſſe certò Canonicas, quæ antea tales non erāt; *ex teſtimonius veterum Patrum*, qui eaſdem ſcripturas approbarūt, vt disertè loquuntur patres Carthaginenſes. Ergo Eccleſia præſens poteſtatem habet definiendi hac in re, ſed non niſi conſulta Antiquitate, & adhibitis mediis illis, quæ in tertia Controuerſia tradidimus. Aliis ſcripturis quas adhuc adiecit Driedo, eodem modo reſpondendū quo ſuprà Durando reſponſum eſt. Non enim propterea Ioannis teſtimonia vera ſunt, quia vidit ea quæ ſcripſit; aut Petri prædicatio ita certa eſt, quia narrat ea quę viderat aut audiuerat; ſed quia tanquā teſtes & miniſtri à Spiritu S. ad teſtificandum & prædicandum aſſumpti, ita ſcripſerūt & prædicauerunt. Vidiſſe autē aut audiuiſſe ea quæ docebant, per accidēs fuit prædicationi; non eius ratio aliqua intrinſeca aut neceſſaria. Vrgetur

Qua via & ratione aliquid de fide quoad nos nouum Eccleſia tradere poteſt.

Concl. Carthag. 3. ca. 47.

2. Petr. 2. 1. Ioan. 1.

Quare Apoſtoli vrgēt ſe ſcribere ea quæ viderūt vel audiuerunt.

C tamen illa, partim ad maiorem cōmendationem teſtimonij ſui, propter infirmitatem audientium infidelium; partim etiam ad conſolationē ipſorum fidelium, vt ſuprà dictum eſt; partim denique quia ſcripturi ipſas Canonicas & diuinas literas, primíque Eccleſiæ magiſtri futuri, illa immediata doctrina proximè à Chriſto ſenſibiliter accepta, opus habebant: vt etiam in illis fides ex auditu eſſet.

1. 2. 3.

Reſpondetur argumentis Thomæ Vvaldenſis.

CAPVT XIIII.

NVNC ad Thomam Vvaldenſem (cuius magna laus eſt in Eccleſia) veniamus, eúmque à noſtra ſententia non adeò multum diſcrepare in quo autem diſcrepat, humano more lapſum fuiſſe oſtendamus. Non vult eſſe in poteſtate vniuerſalis Eccleſiæ *adijcere librum alium Authoritati Canonicæ: puta Euangelium Thomæ, ne* (quod obijciebat Vvicleph) *liceret Eccleſiæ ſuperaddere ſine fine*. Hæc eius ſententia, ſi intelligatur de libris olim reprobatis, quale erat Euangelium Thomæ, veriſſima eſt. Neque enim ſemel damnauit prior Eccleſia, poſterior recipere poteſt;

nec sibipsi Spiritus Dei contrarius esse. Sed verò, de libris aliquãdo in dubio positis, nunquam certò damnatis, intellecta eius sententia, à veritate aberrat. Rationi autem quam adfert, respondetur; plenitudinem temporis, nõ esse tantummodo tempus quo Christus & Apostoli docuerunt; sed etiam tempus hoc totum vsque ad alterum aduentum Christi. Totum hoc tempus est vna illa hora, de qua Ioannes dixit: *Filioli nouissima hora est.* Vnde Augustinus. *Tempus*, inquit, *ipsum quo Euangelium prædicatur, quousque Dominus reueletur, hora hæc est.* Hæc ille. Totum hoc tempus sunt *nouissimi dies, & fines seculorum*, in quos nos deuenisse Apostolus etiam suo tempore dixit. Vnde iterum Augustinus. *Mille annorum tempus, si eorum finis esset seculi finis, posset vniuersum dici nouissimum tempus.* Denique totum hoc tempus, est *tempus illud acceptabile & dies salutis*, quem Apostolus aduenisse describit: Non autem solum illud tempus Christi & Apostolorum. Rursum commemorat ipse Vvaldensis eodem in loco, inter Scripturas authoritate Ecclesiæ tunc receptas 7. Catholicas Epistolas, & 14. Pauli, & Apocalypsim. At verò certissimum est, quædam horum longè post Apostolos in Canonem recepta fuisse; vt est antea demonstratum. Itaque elapso Apostolico tempore, creuit quidem scripturarum Canon; sed confirmatis illis Scripturis, de quibus dubitatum erat, non adiectis simpliciter nouis. Creuit sane vt reliqua fides, non in se, sed in acceptatione nostra. Nam hæc est *plenitudo temporis, & vir perfectus ad mensuram ætatis plenitudinis Christi*, vt alia fides, alia Ecclesia, alia Sacramenta non sint expectanda, quàm ea quæ Christus & Apostoli docuerunt & tradiderunt. Sed quemadmodum non eadem semper lux lucet, etiam lucente sole, sed suas habet nebulas & caligines dies ipse; sic non eadem semper est, aut scripturarum aut aliorum fidei dogmatum lux & claritas in hac plenitudine temporis, & statu Euangelico. Sed vel ignorantia interdum dormitantibus ministris obrepit, vel fraudulenta & pertinax hæreticorum contradictio & disputatio caligines ac difficultates inducunt. Quo in casu occurrit lucerna Ecclesiæ, non solum Apostolicæ propriè dictæ, sed & sua quaque ætate currentis & lucentis in domo; vt vel quod antea latebat fidelibus, manifestum faciat, (quod proprium esse Conciliorum, *cùm de prioribus aliquid emendatur*, docet Augustinus) vel quod manifestum est, contra hæreticos defendat. Hac sane ratione creuit variis temporibus, tùm Scripturarum, tùm aliorum dogmatum numerus, non quoad substantiam rerum, *sed* quoad explicationem earum, & acceptationem nostram.

Plenitudo temporis quæ. — 1. Ioh. 2. — Lib. 3. cap. 36. de doctr. Christ. — 1. Cor. 10. — Epist 80. ad Hesichium. — 2. Cor. 6. — *Quomodo creuit Canõ Scripturarum.* — Ephes. 4. — *Simile.* — *Lucerna Ecclesiæ in caligine obscurarũ quæstionum.* — Lib. 2. cap. 3. de baptism. cõt. Donast.

D

E

Ad illud verò inconueniens quod ponit Vvicleph, & hodie resumunt protestantes, fore vt si talis Ecclesiæ præsenti concedatur authoritas, nullus sit finis superaddendi Scripturarum Canoni; solidiùs respondetur; Ecclesiam hac in re non suo, sed ex diuini Spiritus ductu agentem, ex eodem Spiritu sic agere; vt nec modum aut numerum excedere in superaddendo, nec vnquam errare & labi in addendo valeat. Idem enim Spiritus per cuius afflatum & assistentiam addit, sic in ea operatur, vt nunquam superaddat. Quanquam vt iam dictum est, Ecclesia approbando librum non antea approbatum, nihil Canoni aut fidei propriè loquendo addit.

Ecclesia non superaddit Canoni.

F

Ad confirmationem ex D. Hieronymo allatam (si tamen opus illud Hieronymi sit,) respondetur, eum negare alios libros in authoritatem recipiendos, quàm qui ab Apostolis aut Apostolicis viris conscripti sunt. Quod & nos sane fatemur. Neque enim damus nunc potestatem Ecclesiæ præsenti scribendi aliquam nouam scripturam Canonicam, aut etiam recipiendi eam quæ longo tempore post Apostolos scripta esset, pro diuina & Canonica. Sed libenter cum doctissimo Vvaldensi fatemur, scriptos esse omnes libros futuros Canonicos vel ab ipsis Apostolis omnem fidem, omniáque fidei dogmata vllo modo ad salutem necessaria, ab ipsis Apostolis in semine & virtute tradita ac prædicata fuisse non dubitamus. Sed hoc prætereà asserimus, Ecclesiam præsentem vel aliqua ætate succedentem Apostolis, potestatem habere recipiendi, taxandi & approbandi Scripturas olim scriptas. Neque satis esse quòd in Apostolis olim hoc fecerit, ratione indiuiduæ & homogeneæ vnitatis quam habet cum primitiua Ecclesia; sed hoc illi etiam incumbere, ipsa vt per se & sua authoritate idipsum faciat: casu quo aliqua difficultas aut dubitatio oriatur. Non secus quàm ipsius proprij muneris est, corpus fidelium pro tempore existens, pascere & regere. Itaque quod infert Vvalden. ex verbis Hieron. dicens. *Ipsis patribus incumbebat, qui tunc id est, tempore Apostolico præsidebant Ecclesiis, ducere scripturarum volumina ad perfectũ*, concedimus.

Ecclesia præsens nec scribere, nec diu post Apostolos scriptos libros in Sacrum Canonem admittere potest. — *Ecclesia præsens per se debet dubia determinare.*

A dimus hoc illis solis incubuisse quoad eas conscribendas. Sed quoad eas ad publicam omnium notitiam aperto decreto deferendas, non illis solis, sed etiam succedenti Ecclesiæ incumbere asserimus: satísque suprà comprobauimus.

Sane quod subiungit Vvaldensis, *summa præsumptio foret eos libros nunc probare, quos patres certa ratione respuerant*, verissimum est: sed pro sua confirmanda sententia, vel nostra infirmanda nihil facit. Longè enim aliud est Ecclesiam successorum probare libros, quos Ecclesia Apostolorum reprobauit; (quod asserere esset impium) aliud eam eos libros pro Canonicis probare, quos vel non satis cõstat ab Apostolis approbatos fuisse, vel Apostolorum Ecclesia nondum pro certis approbauit, nec vllum de eis iudicium tulit. Aliud inquam est reprobare, aliud non probare: aliud reiicere, aliud tolerare: denique aliud sententiam ferre; aliud suspendere & differre. Quas scripturas Ecclesia sequens approbauit, eas Apostolorum Ecclesia nunquam reprobauit: sed vel circa eas nullum iudicium tulit, relinquens eas in medio & tolerans, vel si approbauit, de approbatione certò non constabat, vt propterea opus esset sequenti Ecclesiæ suo iudicio rem incertam definire. Et hæc est sententia verborum Augustini, quæ postremo loco citauit Vvaldensis. Nempe *fabulas Apocryphas à succedente Ecclesia non recipi, quia olim cum primò scriberentur, non solùm receptæ non erant, sed etiam reprobatæ.* Agit enim disertè Augustinus eo in loco de huiusmodi; non autem de illis libris qui sub dubio relicti, aut saltem in dubium vocati erant.

Quomodo Ecclesia succedens recepit in Canonem, libros antea non Canonicos.

B Manet ergo firmum, authoritatem hanc determinandi, taxandi, & approbandi quoad nos, sacræ Scripturæ libros; ad Ecclesiam Christi præsentem, vel quocunque tempore existentem, non secus pertinere, quàm ad Apostolorum Ecclesiam, vt sane sit penes Ecclesiam Catholicam huius temporis, tùm contra hæreticos præsentes Epistolam Iacobi, Machabæorum libros, aliásque Scripturas, quas illi è sacro Canone expungunt, sua authoritate confirmare; tùm etiam præterea (si id ei spiritus S. suggereret) librum aliquem alium nondum in canonem receptum, Apostolorum tamen tempore conscriptum, & nunquam hactenus Ecclesiæ iudicio reprobatum (Exempli causa librum Hermæ discipuli Pauli, Pastoris nomine inscriptũ, à multis antiquissimis Patribus Clemente, Irenæo, Origene, Athanasio, Eusebio, Hieronymo, & citatum diligenter & egregiè commendatum; vel constitutiones Apostolicas à Clemente editas) in numerum librorum sacrorum, & certò Canonicorum referre posse. Quod vt non temere vnquam faciet Ecclesia; sic si faceret, authoritatem diuinam apud nos illi libri haberent, non secus quàm alij, siue sub ipsis Apostolis, siue post illorum tempora in Canonem relati.

Conclusio præsentis Controuersiæ.

Atque hæc hactenus de præsenti Controuersia circa ipsum Sacrarum Scripturarum Canonem consignandum & determinandum, in genere dicta sunt. Nam singulas in specie Scripturas quæ sint ostendere, aut quę ab hæreticis hodie velrepudiãtur, vel in dubium vocantur, propriis argumentis tueri ac defendere, & à nostro propo-
C sito alienum est, & planè superuacaneum est, posita Assertionum supradictarum veritate: & postremò copiosè iam & accuratè à doctissimis viris factum est. Primùm quidem à Ioanne Driedone de Ecclesiasticis scripturis & dogmatibus lib. 1. deinde à Melchiore Cano locorum Theologicorum lib. 2. Postremò verò, & quidem accuratissimè, à Sixto Senensi in Bibliotheca sancta. Nos verò in genere iam ostendimus, certissimam huius Controuersię regulam, esse Ecclesiæ authoritatem: eámque Orthodoxo solam satisfacere & posse & debere. Ex quo etiam sequitur, alterum & illustre Catholicæ fidei Principium doctrinale, Scripturas Sacras videlicet ab Ecclesia consignari; nec alias pro Sacris, & pro ipso Dei verbo habendas, nisi quas Ecclesia Catholica per præpositos suos, & adhibitis quæ demõstrata sunt, Mediis pro huiusmodi approbauerit. Huic autem disputationi commodè subnecti posset illa nobilissima & difficillima quæstio, quæ sit maior Authoritas Ecclesiæ an Scripturæ: quandoquidem Scripturam ipsam taxat, approbat, & confirmat Ecclesia. Sed ne Principiorum doctrinalium instituta demonstratio, iuxta ordinem Analyticum initiò prestitutum perturbetur; eam disputationem in finem totius operis, loco etiam commodiore, reiecimus. Nunc ergo, aliunde initio sumpto, ad sequentia pergamus.

Cap. 9. 10. & 11.
Lib. 7. & 8.

Controuersiæ quintæ & libri Noni de Canone Scripturarum per Ecclesiam consignando, finis.

 D

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuersia sexta, & Liber Decimus.

DE ECCLESIASTICÆ AVTHORITATIS altero obiecto Materiali: videlicet SS. Scripturarum interpretatione. Et primùm à qua authoritate, si ab aliqua, petenda illa sit. E

PROOEMIVM,

In quo Status Controuersiæ explicatur.

QVÆ de ipsis scripturarum libris hodie Controuersia agitata est, quo iudicio & qua authoritate determinari possit ac debeat, in superiori disputatione explicatum est. Nunc quia multò maior hodie pugna & Controuersia existit, circa Scripturarum interpretationem veram & Germanam à falsa & adulterina discernendam, eam vt huic tempori maximè necessariam diligenter explicandam suscepimus. Et F quia res ipsa etiamsi in Controuersia posita non esset, multiplicem tamen secum vtilitatem adfert, & ea non solùm vt fidelibus, sed etiam vt Theologis longè vtilissima quàm fieri à nobis potest accuratissimè tractabitur. Sunt autem in hac Controuersia duo potissimum inuestiganda. Primùm penes quos sit Authoritas interpretandi Scripturas. Alterum qua ratione, vel quibus mediis vtuntur ij, qui hanc authoritatem habent. Sed ante omnia, vt ipsius Controuersiæ status manifestè intelligatur, obseruandum est, agi hîc de interpretatione Scripturarum non quacunque, sed de ea quæ ad fidem vel ingenerandam vel conseruandam necessariò pertinet. Etenim illa Scripturarum expositio, quæ vel ad exhortationem & formandos in melius mores, vel ad subtilia inuestiganda, (de quibus salua fidei regula aliter sentire licet) adhibetur, hoc in loco in quæstionem non vocatur. Latiùs enim multò illa patet, & liberior est, quàm quæ vel ad dogmata fidei, vel ad vitæ præcepta necessaria comprobanda

De quali Scripturarum interpretatione hic agatur.
1.
2.

A banda aſſumitur. Rurſum agitur de illa interpretatione etiam eorum quæ
ſunt fidei, non qua fidem ipſam quam firmiter iam quis habet, legendo 3.
& exponendo ſibi ſoli nutriat atque cnnfirmet: (quanquam & hîc curioſi- 4.
tas & audacia cauenda eſt,) ſed qua aut fidem de nouo inquirimus: aut
etiam iam acceptam alios docere contendimus. Denique de huiuſmodi 5.
omni interpretatione Scripturarum hîc diſputatur, quæ adhibita Autho- 6.
ritatem habeat, & quæ pro certo & germano Scripturæ ſenſu neceſſariò
tenenda eſt: non de huiuſmodi, quæ probabilis aut veriſimilis Scriptu-
ræ ſenſus exiſtimanda ſit. Hoc enim ſcientia & ſtudio Theologico erui-
tur: illud fide creditur, hoc in diſputatione verſatur, illud authoritate tra-
ditur. Hoc denique ſcholaſticum eſt, illud Catholicum. His ita breuiter
præmiſsis, rem ipſam rectà aggrediemur, ídque more conſueto, vt poſitæ
certæ Aſſertiones, paulatim & per certos gradus, rem vniuerſam com-
plectantur.

Quòd hæreſes omnes ex Scripturis malè intellectis vel cœperint, vel incrementum acceperint, declaratio. D

CAPVT I.

Aſſertio prima.

HÆRESES omnes ex Scripturis malè intellectis aut ortæ ſunt, aut incrementa ſua & ſubſidia præcipua acceperunt. Adhibetur hæc Aſſertio, tùm vt Argumenti huius maxima neceſſitas intelligatur, tùm (ídque præcipuè) vt omnium ſanè ſed maximè noſtrorum hodie hæreticorum peſtilentiſſimus ſed ſpecioſiſſimus laqueus, diligenter caueatur. Nempe, cùm omnia naturaliter appetant bonum, nec in malum aliquod, quod vel intellectum vel voluntatem à recto deflectat inducatur animus, niſi ſub ſpecie veri & boni; (ideóque Diabolus ipſe vt homines fallat, *transfigurat ſe in Angelum lucis*) in ratione autem fidei; nihil magis verũ habeatur quàm ſcriptura ſacra; hæretici omnes, vel vt à fide aberrent, vel vt alios ab ea diuellant, Scripturæ Sacræ titulo & nomine falluntur & fallunt. Quod ſane tanta ambitione & ſtudio faciunt, vt etiam ſolis Scripturis ſe niti velle omnes ferè hæretici clamitent: de qua re plura ſuo loco. Iam verò quia ex veris falſa probari non E poſſunt, ideóque Scriptura Sacra rectè intellecta nullum errorem gignit aut fouet; neceſſariò fit, vt ex Scripturis male intellectis cauſam ſuam hæretici potiſſimũ tueantur. Præmonuit nos diligenter in Scripturis ipſis Spiritus ſanctus, ne facile hac fraude nos decipi pateremur. Quod enim apertè Saluator prædixit, vt *attenderemus à falſis Prophetis, qui ſub veſtimentis ouium ſunt lupi rapaces.* Hoc de iſta hæreticorum fraude intellexit; qua ſub verbis Prophetarum & Apoſtolorum gerunt veſtes ouium, intus autem in ſenſu verborum ſunt lupi rapaces & prædones animarum, vt docet eleganter Vincentius Lyrinenſis in lib. contra Prophanas hæreſum nouitates. *Quid eſt* (inquit) *veſtitus ouium, niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem Chriſti quaqua poſſunt, dilacerant? Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant, manente luporum feritate deponunt lupinam ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſententiis, velut quibuſdam velleribus obuoluunt.* Hæc ille. Quod ibidem addit ſaluator. *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, hoc de falſis dogmatibus ex ſcriptura male intellecta collectis, intelligit; vt ibidem docet Vincentius, & ante eum Theodoretus, & author opus imperfecti in Matthæũ. Rurſum quod cauere nos docuit Saluator, à Pſeudoprophetis clamantibus; *Ecce hìc eſt Chriſtus, ecce illic*, hoc per Scripturas ab hæreticis detortas fieri docet præclarè Origenes. *Dicit enim* (inquit ille) *qui ſeducere nos voluerit: Ecce hìc eſt Chriſtus, demonſtrans verbi gratia, hunc Euangelij locum.* F *Alterius autem author erroris dicet: Ecce hìc eſt Chriſtus, offerens ad exemplum alterum textum.* Hæc ille, & multa alia in hanc ſententiam. Prætereà, quod apertiſſimè Apoſtolus præmonuit de Pſeudoapoſtolis ſui temporis, dicens eos eſſe, *Operarios ſubdolos, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti*, non alia de cauſa dixit, quàm quòd Apoſtolorum verba & Scripturas prætendunt, ſempérque in ore habent; ſed in ſenſu alieniſſimo: vt præclarè docet Vincentius Lyrinenſis, & ante eum Cyprianus libro de vnitate Eccleſiæ. Quod autem Scriptura præmonuit, diligenter ab omnibus hactenus hæreticis factitatum fuiſſe, obſeruatum eſt, & ab Apoſtolis ipſis, & ab eorum ſucceſſoribus, quotquot contra hæreticos ſcribendi aut diſputandi occaſionem habuerunt. Quod enim Paulus exclamat contra Galathas, *eos in aliud Euangelium transferri, quod tamen non eſt aliud*; ideo dixit, quia (vt exponit ibidem Chryſoſtomus) *impoſtores illi fraudi prætexebant Euangelij nomen.* De huiuſmodi fraude Theſſalonicenſes monuit. *Ne deterreamini per epiſtolam tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.* Erant enim qui per verba prioris Epiſtolæ cap. 4. male intellecta, illos deciperent. Petrus verò apertiſſimè de ſuo tempore ſcribit, *indoctos & inſtabiles deprauaſſe quædam in Epiſtolis Pauli.* Et addit generalem clauſulam; *ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem.* Vbi generalem hunc omnium impoſtorum morem notat. Iam verò prolixum eſſet omnium hac de re patrũ ſententias commemorare. Satis erit loca digito demonſtraſſe. Videat ergo ſtudioſus

2. Cor. 11.
Quare hæreſes omnes Scripturis malè intellectis maximè nituntur.
Infrà lib. 12. cap. 7.
In Scripturis prædictũ eſt, fore vt hæretici per Scripturas fallerent.
Matth. 7.
Vincẽt. Lyr. cap. 36.
Hæret. fabul. lib. 3. in principio.
Hom. 19.
Matth. 23.
Origenes in Matth. hom. 29.
1. Cor. 11.
Cap. 37.
Gal. 1.
Chryſ. in cõmẽt. ibidem.
2. Theſſ. 2.
Epiſt. 2. ca. 3.

A ſus lector Irenæum lib.1.cap.1. Cyrillum Alexandrinum epiſt.28. Auguſt. tract.18. in Ioan. Lactantium lib.4. cap.30. de vera religione, Ambroſium lib.4. in Lucam. Hieronymum in Comment.ad cap.23. Eſaiæ,ad cap.13.Ezechielis,ad cap.7. Micheæ. & in epiſt.ad Domnionem Vincentium Lyrinenſem cap.35.& ſequentibus. Tertullianum in præſcript.Concilium Nicenum 2.act.6. Hilarium in lib.ad Conſtantium, Athanaſium orat.2.contra Arianos, Origenem homil.31.in Exodum. In quibus omnibus locis diligenter obſeruato arma,fraudes, & perditionem omnium hæreticorũ, quibus pugnant, fallunt,& falluntur, eſſe ſolas fere Scripturas malè intellectas. Imò nonnulli Patres ex hoc quaſi inſeparabili accidente,hæreticum & hæreſim definiũt. Ambroſius in commentariis ad Titum 3.explicans illud Apoſtoli; *hæreticum hominem deuita, &c. Hæretici* (inquit) *illi ſunt qui per verba legis, legem impugnant; & proprium ſenſum verbis aſtruunt legis, vt peruerſitatem mentis ſuæ,legis authoritate commendent.* Hæc ille. Hieronymus explicans locum Apoſtoli, ad Gal.5. vbi inter opera carnis hæreſis nominatur. *Hereſis*, inquit,*ab electione dicitur:quòd ſcilicet eam ſibi eligat vnuſquiſque diſciplinam,quam putat eſſe meliorem. Quicunque ergo Scripturam aliter intelligit,quàm ſenſus Spiritus S. flagitat, licet de Eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt, &c.* Hæc ille. Ad horum ſententiã accedit Auguſtinus qui diſertè ſcribit, *non ob aliud eſſe hæreticos, niſi quia ſcripturas non rectè intelligentes, ſuas falſas opiniones contra earum veritatem pertinaciter aſſerunt.* Hæc ille. Idem breuius Hilarius dixit. *De intelligentia hæreſis eſt,non de ſcriptura: ſenſus non ſermo fit crimen.*

Patres omnes notarunt, hæreſes ex Scripturis male intellectis naſci.

Hæreticis eſt inſeparabile accidens, Scripturis male intellectis niti.

Ambroſius.

Hieronymus in comment. ad Gal.cap.5.

Hæreſis etymologia.

Auguſtinus de Geneſi ad lit.lib.7.ca.9.

B Poſtremò ſi rectè aduertimus, hoc idem Saluator docuit, dicens Sadducęis: *Erratis neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Non enim Sadducæi textum Scripturarum non legerant, ſed ideo eos errare dixit, quia neſciebant, id eſt, non intelligebant ſcripturam: ideóque adiunxit: *Neque virtutem Dei*, id eſt, ſenſum & conſilium Dei, quod latet in Scripturis: docens profectò, cauſam erroris in hæreticis eſſe, quòd Scripturas non intelligunt etſi verba ad vnguem teneant.

Lib.2. de Trinit.

Matth.22.

Quæ cùm ita ſint, ſaltem vel ſerò ſapiant Catholici,non propterea nouis doctrinis aurem præbere, quia Scripturas nouatores producunt. Diabolus ex Scripturis Chriſtum ipſum tentauit,& ad præcipitandũ ſemetipſum,prouocauit. Iudæi ex Scripturis oſtendere conati ſunt, Chriſtum non eſſe Meſſiam. Dicebant enim, *nunquid à Galilæa venit Chriſtus? Nonne ſcriptura dicit quia ex ſemine Dauid & de Bethlehem venit?* Et iterum Phariſæi ipſi Nicodemo dicunt. *Scrutare ſcripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non ſurgit.* Nec Meſſiam tantùm illum eſſe ex Scripturis negabant; ſed præterea mortc etiam dignum illum ex Scripturis probare volebant. *Nos*, inquiunt, *legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.* Quin & in hunc vſque diem, Iudæi Scripturas veteris teſtamenti legunt & venerantur,ſed Chriſtum in eis non vident. Quin & Mahometiſtæ vtrumque teſtamentum venerantur, ſed interpretationem ſequuti quam illis in Alcorano Mahometes tradidit(vt docet Marſilius Ficinus in lib. de religione Chriſtiana)Chriſtiani non ſunt; nec illa ſtante interpretatione, eſſe aliquãdo poſſunt. Neq; verò propterea iſta cõmemorauimus, vt Scripturarũ vel Maieſtati, vel veritati aliquid detrahatur, aut vt eius authoritatẽ in quæſtione fidei vllo modo minuamus: ſed vt doceamus quã ſit neceſſarium,Scripturæ ſacræ ſenſum, certum tandem aliquem & exploratum habere: nec ſatis eſſe in cauſa fidei Scripturam allegari,ſed ſpectandũ eſſe, vt iuxta germanũ eius ſenſum allegetur. *Non putemus*(ait S. Hieron.) *in verbis ſcripturarũ eſſe Euangelium,ſed in ſenſu. Non in ſuperficie,ſed in medulla. Non in ſermonum foliis,ſed in radice rationis.* Hæc ille. Debebamus ergo (vt monet S.Chryſoſt.) *non timuiſſe hæreticos quũ videremus eos ex Scripturis loquentes*, nec Proteſtantũ hodie Proteſtationẽ vel hili feciſſe,qua proteſtanturſe propter verbum Dei ab Eccleſia Romana defeciſſe. Hanc horũ princeps Lutherus vſurpauit in colloquio Vvormatiẽſi ann. 21. ſuprà ſeſquimilleſimum,vt refert Coclæus in actis Lutheri. Proteſtabatur enim poſt omnem diſputationẽ & collationẽ fruſtrà cum eo habitam, *ſe per ſcripturas, quas in libris ſuis allegauerat conuictũ eſſe;& capta conſcientia in verbis Dei,reuocare illos nõ poſſe.* Se propterea Concilium Conſtantienſe damnare,*quia in eius decretis verbum Dei damnatũ fuerat:* Nimirum illa Aſſertio Huſſitarum,qua affirmabant, ex ſolis prædeſtinatis Eccleſiã conſiſtere. Deniq; nullum eſſe, harum de religione contentionum componendarum modum aut finem, *niſi vt verbum Dei liberum ſit & non ligatum.* Et hæc eius poſtea cùm in Germaniam rediret perpetua proteſtatio & querela fuit, *quod obtinere Vvormatiæ non*

Non debet mouere catholicos, quod ſcripturis hæretici vtũtur.

Math.4.

Iohan.7.

Iudæi ex ſcripturis conantur oſtendere Chriſtũ non eſſe meſſiam.

Ioh.19.

Cap.36.

C

In comment. ad Gal. ca. 1.

Serm. contra hæreticos. tom.3.

Proteſtantum ridicula proteſtatio.

Idem quod hic Lutherus dicit, omnes hæretici vociferari ſolẽt.

H

potuit; vt verbum Dei audiretur. Atque hæc quidem Lutherus. Sed vide quid Lutheri discipulis respondet Caluinus. *Excipiunt* (inquit) *se verbum Dei habere, quo palàm facta est Dei voluntas: Nempe si illis conceditur, donum interpretationis ex Ecclesia profligare, quod verbo lucem afferat. Fateor illos habere verbum, sed quale olim Anthropomorphitæ, quum Deum corporeum fecerunt: quale Marcion & Manichæi quum fingerent Christi corpus vel cæleste, vel phantasticum. Citabant enim testimonia. Primus Adam è terra terrestris: secundus Adam è cælo cælestis. Item, Christus seipsum exinaniuit formā serui accepta, & habitu inuentus vt homo.* Hæc ille cōtra Lutheranos quidem. Eandem tamen protestationem tum ille tum omnes vsque hodie Protestantes vsurpant: & infinita animarum millia hoc solo prætextu verbi Dei perdiderunt & perdunt. Nunquam autē tam temere & leuiter id factum fuisset, si quę iam diximus, rectè fideles aduertissent, aut illud Hieron. in dialogo aduersus Luciferianos, & Hilarij in lib. de Constantium meminissent, *Scripturas non in legendo, sed in intelligendo consistere.* Sed pergamus nunc, & huius mali remedium inuestigemus. D

Institut. libr. 4. cap. 17. par. 25.

1. Cor. 15. Philip. 2.

Quòd aliqua certa & infallibilis authoritas, est necessaria ad certā aliquā & indubitatā S. Scripturæ intelligentiā consequendā.

CAPVT II.

NECESSARIA est ad Scripturas Sacras, maximè in his quæ sunt fidei, rectè & certò intelligendas, aliqua expositio & interpretatio authentica, non minus certa & infallibilis quæ est ipsa Scriptura. E

Assertio Secūda

Hæc Assertio si cum solis Catholicis ageretur, minima aut nulla probatione indigeret. In promptu enim sunt variæ rationes. Primùm obscuritas ipsa & difficultas Sacræ Scripturæ passim & plerisq; in locis occurrens, vt copiosè docet D. Augustinus. Secundò, quia *propter altitudinem ipsius* (ait Vincētius Lyrinensis) id est, fœcunditatem & amplitudinem mysteriorum & sentētiarum in ea latentium, *non vno eam eodémq; sensu vniuersi accipiunt; sed eiusdē eloquia aliter atque aliter alius interpretatur.* Hæc ille. Tertiò, quia etsi nec obscura, nec adeo fœcunda esset; tamē natura quodammodo rei scriptæ est quatenus scriptæ, vt quantumuis clara & euidēs sit, pro varietate tamen iudiciorum atque affectuum variè sonet, variéque intelligatur: vt idem in libris eueniat, quod in cibis. Quarta ratio esse potest id totum, quod in præcedenti capite demonstrauimus. Illa enim tam longa experientia euidentissimè iam demōstrauit scripturarum interpretationem aliquam certam & authenticā, planéque infallibilem, in qua firmiter & tutò acquiescere liceat, plusquam necessariam esse. Itaque Catholico iam satis ex his paucis probata fuerit posita Assertio.

Causæ expositionis Scripturarum necessariæ.

De doctri. Christ. Li. 2. cap. 6.

Cap. 2.

Lutheranorum hodie tergiuersationes ad declinandam huiusmodi necessitatem, aperiuntur & confutantur. F

CAPVT III.

SED quia cum hæreticis hîc litigamus, & Controuersiam profitemur, necessariò adhuc aliquatenus est huic rei immorandum. Protestantes enim vt illud iudicium quod certum est in interpretandis scripturis declinarent; initio sui schismatis, non tam contra ipsam interpretandi potestatem disputabant, quàm contra rationes illas, propter quas hanc interpretationē necessariam esse iam ostēdimus. Plane sicut astuti litigatores, ne de principali respondere cogerentur contra allegationes pugnabant, & dilatoria quærebant. Nempe cùm viderent Catholicos propter difficultatem illam, profunditatem, & fœcunditatem Scripturarum, interpretandi necessitatem stabilire; illā, licet rē ex se clarissimā, omnibus tamen modis cōuellere conati sunt. Idcirco contrà asserebant, Scripturarum nullam esse difficultatem. Et Lutherus quidem vult hoc esse tanquam principium & indubitatum axioma. *Id oportet*, inquit, *apud Christianos esse in primis ratum atque firmissimum, Scripturas Sanctas esse lucem spiritualem, ipso sole longe clariorem.* Et paulò post: *Ego de tota Scriptura dico: nullam eius*

Lutheri axioma.

Nullā esse prorsus Scripturarū difficultatem.

A *eius partem volo obscuram dici.* Hæc ille in libro de Seruo arbitrio.

Iam verò quia facile Catholici multis argumentis probarunt, multa esse in Scripturis difficilia, maximè ipsius Petri testimonio de Epistolis Paulinis 2. Petr. 3. suprà citato, exemplo quoque Eunuchi qui dicebat: *Quomodo possum intelligere, si nemo ostenderit mihi*, & discipulorum Christi quibus Christus *aperuit sensum vt intelligerent Scripturas*: alij Lutherani hanc eius impudentissimam vocem mitigare voluerunt, dicentes; *Saltem circa ea quæ ad salutem necessaria sunt, vt circa decalogum, Symbolum Apostolorum, orationem dominicam & sacramenta, Scripturas nihil obscuritatis habere; vtcunque in aliis subtilioribus, miniméque necessariis, obscuræ videantur.* Hoc facit Brentius in suis Prolegomenis contra Petrum à Soto; & alij alibi. Sed & hanc eorum moderationẽ, cùm nõ minus Paradoxam esse multis argumentis Catholici ostenderent; maximè in Scripturis illis, ex quibus olim Articulos Symboli contra varios hęreticos Ecclesia propugnauit, & hodie contra præsentes hæreses doctrinam de Sacramentis tuetur; alias rationes excogitarunt, quibus sententiam suam temperarent quidem, ita tamen vt certa aliqua interpretatione Scripturam non indigere assererent. Dicunt enim obscuritatem quidem interdum esse in Scripturis; sed propter verba, non propter res: vt qui verba teneat, sítque grammaticus & schemata seu figuras dicendi calleat, omnem Scripturam intelligere possit. *Fateor*, inquit Lutherus, *esse multa loca in scripturis obscura & abstrusa; non ob maiestatem rerum, sed ob ignorantiam vocabulorum & grammaticæ; sed quæ nihil impediat scientiam rerum omnium in Scripturis.* Hæc ille in libro de Seruo arbitrio. Ex hac B sane Lutheri doctrina prodierunt tot hodie ludimagistri, rhetores, & Poëtæ: qui statim vt linguas & artem dicendi calluerunt, accepto breuíque tempore perlecto sacrorum bibliorum volumine, summi de repente Theologi, ministri verbi, & Euangelistæ euaserunt.

Cap 1. Act. 8. Luc. 24.

Prima moderatio.

Secunda moderatio.

Indocti prædicãtes vnde prodierint.

Sed cùm hæc distinctio, seu potius euasio non sufficeret; quia longe aliud est, in vnaquaque disciplina verborum significata & sententiarum constructiones tenere, (qua in re vna grammatica omnibus disciplinis artem suppeditat.) aliud rerum intelligentiam habere, quæ vnicuique disciplinæ propria est, in studio autem Theologico, (quod ex Scripturis potissimum hauritur) longè est excellentissima; & ab humanis tùm sensibus, tum rationibus sæpenumero remotissima; ideóque non solùm Iudæorum Rabbini, & Ethnicorum doctissimi, sed etiam Christiani fideles, linguarum peritissimi, & (quod maius est) ipsius religionis scientissimi, hanc in scripturis difficultatem experti sunt; vt Origenes, Hieronymus, Augustinus, alíique permulti; quorum clarissima extant de scripturæ obscuritate & multiplici difficultate luculenta testimonia, & quærelæ grauissimæ, quas recensere esset facillimum; Alteram euasionem subiiciunt; & dicunt, hoc non fieri ex Scripturæ aliqua obscuritate, quæ per se egeat interprete, sed (ait Lutherus) *ex eorum socordia vel cæcitate, qui non agunt vt clarissimam veritatem videant: sicut Paulus de Iudæis dicit, velamen manere super cor eorum. Et* C *iterum. Si Euangelium nostrum opertum est, his qui pereunt opertum est.* Hæc ille in libro iam allegato.

Non satis esse ad Scripturas intelligẽdas verba & phrases tenere.

Tertia euasio.

2. Cor. 1.

2. Cor. 4.

At verò, cùm & hæc euasio videatur ipsos patres Ecclesiæ complecti; omnémq; Antiquitatem cæcitatis & impietatis, non solùm socordiæ arguere; addit mirabilem distinctionem Lutherus, qua se euasisse existimat, sed magis constringitur. *Quicunque*, inquit, *claritatem scripturarum non vident; aut sunt impij, & declarant suo exemplo, quãta sit maiestas & potentia Satanæ in filiis hominum, vt clarissima verba Dei neque audiant, neque capiant: aut sunt pij & inter electos censendi sunt, qui in errorem ducuntur aliquando, vt declaretur virtus Dei in nobis, sine qua nihil possumus.* Hæc ille in libro præallegato: vt videlicet patrum testimonia, & querelas de scripturarum obscuritate, & consequenter de certæ alicuius interpretationis necessitate, hoc fuco deleat. Sed hac distinctione magis ille constringitur; totáque quæstio magis implicatur. Duæ enim hinc sequuntur difficultates maximæ, quas expedire nunquam Lutherus potuit, nec poterit vnquam nisi ad Ecclesiam recurrat. Tertiũ quoque sequitur quoad illum inconueniẽs, quo, velit nolit, ad certam aliquam interpretationis legem pertrahitur. Prima difficultas est, iudicare & discernere, sitne impius an pius qui Scripturas exponit, maximè in sensu Lutheri, qui Pium & impium pro electo & reprobo semper accipit. Hoc enim scire solius Dei proprium est, iuxta illud, *Nouit Dominus qui sunt eius.* Altera difficultas est 2. ad Timo. 2.

Patres socordiæ & cæcitatis arguuntur.

Quarta euasio.

Lutherus sua distinctione magis implicatur.

adhuc longe maior, etiamsi constet esse Pium qui exponit, an tamen hoc faciat vt Pius ex certo iudicio, an ex errore quem Deus in illo ad tempus permittit ad gloriam suam. Harum enim difficultatum neutra expediri potest, nisi relinquendo commentitium hunc pium & impium, ad Ecclesiam recurramus; cuius persona in iudicio fidei publico, infallibiliter & perpetuò est Pia: eo sane sensu quem in 4. Controuersia copiosè explicuimus. Etsi enim Lutherus, vt has difficultates expediat, dicat *Pium esse illum, qui Spiritum Dei habet; & tunc ex certo iudicio, non ex errore iudicare, quando ex spiritu Dei iudicat & exponit*; tamen eódem res redit. Nam quis habeat Spiritum Dei, ad hunc sane effectum, & quando habeat, nulla ratione probari potest; nisi ad Ecclesiæ personam cui Spiritus Sanctus disertè repromissus est, iterum recurratur, vt prius. Inconueniens Luthero maximum ex hac distinctione consequens, illud est: quod imprudens & incautus in illud incidit, quod hac distinctione euadere se posse putabat: nempe in certos aliquos interpretandi Scripturas Authores. Iam enim fatetur non quibusuis hoc competere, sed solis Piis; etsi non semper, tamen illis solis. Siue ergo obscura, siue non obscura sit scriptura; non est iam cuiusuis eam exponere, etiam authore Luthero, sed piorum tantùm.

Persona Ecclesiæ in Iudicio fidei semper pia.
Quinta euasio.
Secundum Lutherum certi aliqui sunt S. scripturæ interpretes.

Sic plane Brentius post Lutherum rem definit. Et postquam multis argumentis & artibus ostendere conatus esset, claram esse Scripturam; huc tamen tandem cum suo Luthero vel inuitus recidit; & ad eundem scopulum impingit. Prius tamen quàm id faceret, aliam euasionem interponit; vt non nisi dura necessitate coactus, ad hanc tandem confessionẽ naufragaret. Ait enim, *si alicubi Scriptura obscura videatur, extare tamen alia Scripturæ loca, quibus obscura illa (sola collatione inuicem facta) illustrentur sine interprete.* Multùm quidem valere ipsam Scripturarum collationem, ídque multis in locis cum Augustino fatemur. Sed nec semper hoc verum est, nec illa ipsa manifesta scripturæ loca omnibus sunt manifesta. Quod enim vni manifestum est, alteri vel tardioris ingenij vel aliter affecto obscurum est. *Hoc est corpus meum*, nobis est clarum; Berengario, Vviclepho, Lutheranis & Caluinistis obscurum. *Verbum caro factum est*, nobis est clarum; At Arrianis, Nestorianis, Eutychianis, & Apollinaristis obscurum erat. Sed hoc interpretandi genus quantum valeat, postea suo loco pleniùs disputabitur. Incurrit ergo mox Brentius in Magistri sui scopulum, & dicit. *Nos quum loquimur de perspicuitate scripturæ, non respicimus ad Ecclesiam Asotorum*, (sic per contumeliam Catholicos vocat) *sed Ecclesiam piorum, &c. Et quemadmodum olim Deus in veteri populo, cùm nondum esset rex, excitauit iudices; & postea cessantibus regibus Prophetas; sic Deus his temporibus, postquam ordinarij successores non sunt amplius Ecclesiæ amici, excitat Ecclesiasticos & politicos viros, qui dogmata illustrent & Scripturas exponant.* Hæc ille in prolegomenis. Vides ergo vtcumque scripturam perspicuam doceant, habere tamen illam suos certos tractatores & interpretes; sed pios Lutheranos, non Ecclesiæ Magistros: nec alia de causa interpretationem scripturarum illos subterfugere, quàm quia ipsi pro huiusmodi interpretibus non admittuntur. Postremò, vt hoc in loco insignem Protestantum peruicaciam inspicias, obseruandum est. Flaccum Illyricum hominem Lutheranissimum in Claue Script. parte 2. trac. 1. causas difficultatis S. Scrip. vsque ad 50. commemorasse, móxque remedia 8. substituisse: conari tamen nihilominus difficultatem negare, quo nihil potuit impudentius agi. *Ne verò* (inquit) *Papistæ calũnientur me vltrò fateri Scripturam habere complures difficultates, sciendum est plerasque harum difficultatum bonas versiones amouisse, qualis est Lutheri; deinde quamuis multa obscuriora non intelligant imperitiores, alia tamen innumera clarius dicta ab illis intelligi posse. Denique propterea largitur Deus intelligentes doctores ac ministros, &c.* Hæc ille. Sed quis non videt pertinacissimum hæreticum, non tam contra veritatem quàm contra seipsum in vanum luctari & stolidè tergiuersari? Si enim amotę sunt difficultates per versiones bonas quæ commemorantur, quare remedia adhibentur, quare clauis tua Illyrice tanto molimine constabilitur? Sed bene est quòd saltem multa non intelligi fateris: ideóque adhibendos *intelligentes Doctores*. Vbi iterum pro nobis contra te ipsum sententiam dixisti. Huius ergo rei necessitate certa, & euidenti ratione & aduersariorum vel inuita confessione constituta, (longissima illa & parum vtili disputatione de facilitate aut difficultate Scripturæ prætermissa) vbi interpretatio ista, quam tandem aduersarij nobiscum agnoscunt, quærenda & inuenienda sit, iam inuestigabimus.

Sexta euasio.
Lib. 2. cap. 6. de doctr. Christ.
Eadem scriptura non est omnibus manifesta.
Infrà lib. 11. cap. 10. & 11.
Septima & postrema moderatio.
Quare Protestantes hodie necessitatem Interpretationis subterfugiunt.
Flacci Illyrici impudentia.

Quod

A *Quòd S. Scripturæ interpretatio quæ certa indubitata & authentica esse debeat, non sit ab aliquo priuato Spiritu petenda aut præsumenda, multis argumentis demonstratur.*

CAPVT IIII.

SCRIPTVRÆ interpretatio quæ certa & infallibilis est, & quę ad dogma fidei confirmandum vel explicandum ad publicam vtilitatem adhibetur; non est ab aliquo priuato spiritu vel præsumenda vt doceat, vel quærenda vt doceatur. *Assertio tertia.*

Sensus est, nec posse aliquem priuato suo spiritu scripturarum intelligentiam sibi certò arrogare, nec debere aliquem tali intelligentiæ à priuato alicuius spiritu profectæ, vllo modo confidere aut acquiescere; quando ad aliquod dogma fidei in controuersia positum, illa intelligētia adhibetur. *Priuatus Spiritus qui sit.* Priuatum autem spiritum hîc vocamus, vel qui communem excludit, & proprio iudicio innititur neglectis aliis, quicunque ille sit qui hoc facit, siue pastor aut doctor, siue persona priuata & indocta, vel cùm priuata persona sine vlla legitima authoritate, siue ordinaria siue cum euidēti signo extraordinaria, diuinitus accepta, scripturam B interpretatur, siue hoc vnus, siue plures faciant. Neque enim ad hanc rem quicquam interest. Itaque priuatus erit spiritus, quando vel hæretici, vel schismatici, vel laici fideles scripturarum interpretationem in casu & modo iam proposito sibi assumunt; vel denique cùm is qui authoritatem & donum interpretandi habet, non tamen vtitur certa ratione illa & regula, secundum quam interpretari debet. Hæc autem assertio quantum ad Authoritatē ipsam interpretādi attinet, primùm quidem ex his quæ iam antea disputata sunt, magna ex parte elucescit. Eisdem enim argumentis probatur & confirmatur, quibus Assertio Capitis 2. in 2. Controuersia probata & confirmata est. *Lib. 5. cap. 2.* Quæ enim ibi allata sunt ad probandum penes laicos & priuatos homines non esse vllam potestatem de rebus fidei iudicandi, probant quoque non esse penes eosdem potestatem scripturas interpretandi. Hoc enim iuxta statum præsentis Controuersiæ initiò explicatum vel maximè ad fidem pertinet. Itaque tanto hîc breuiores erimus. Accedunt tamen aliqua maximi momenti argumenta, & huic hipothesi propria, & quæ aduertere est valde operæpretium propter aduersarios hodie qui Assertionis huius doctrinam remis & velis euertere contendunt. Nam ex hoc priuato spiritu, quo exponi posse scripturas fortissimè asseuerant, tota ista hæresum & nouorum dogmatum immensa colluuies in orbem hodie christianum inuecta est.

Prima Ratio, quia talis omnis interpretatio incerta & dubia est ex se. Primùm itaque; interpretatio scripturæ eo sensu & fine, quem iam exposuimus, à C priuato cuiuslibet spiritu profecta, vt minimùm incerta est & dubia. Neque enim vel ex parte eius qui interpretatur, vel ex se certitudinem habet. Non primùm, quia sine vlla interpretandi authoritate id facit. Cùm enim exponere Scripturas in sensu proposito, sit pars doctrinæ & ad Clauem scientiæ pertineat (vt suo loco ostendetur) qui ad docendum non vocatus id facit, Authoritate caret. *Infrà cap. 14.* Non secūdum, quia quod proprium est, excludendo commune, nouum est. Omne autem nouum & singulare, maximè in causa fidei, in qua nihil innouandum vnquam est, meritò in suspicionem vocatur. At temerarium est in negocio fidei dubiis & incertis sese committere.

Secunda Ratio quia ex consequenti incertitudinem totius fidei maximā adfert. Secundò, vt incertum hoc non esset ex se, adfert tamen secum ex consequēti, incertitudinem totius fidei longè maximam. Liberum enim erit hac ratione cuilibet, vel priuatum cuiuscunque velit spiritum sequi, vel ex se etiam priuatim quod velit comminisci. Sequitur hodie alius Lutheri, alius Caluini spiritū; tertius vtrumque respuit, & suum sequitur. Exempli gratia. Saxonici Lutherani in colloquio Altemburgensi anno 1568. habito, Melanchthonis iudicium respuunt; & dicunt, *se illum recipere, quatenus cum verbo Dei, & cum Luthero eius doctrina consentit*. Contra verò Electorales totum corpus doctrinæ Christianæ (veriùs Lutheranæ) à Melanchthone editum, in Authoritatem recipi non secus atque Lutheri scripta, id est non secus ac Paulum postularunt. Vnde frequenter sic in Colloquio illo loquuntur, *Paulus & Lutherus docuerunt, Christus & Lutherus tradiderunt*: sicuti sane apud Augustinum Secundinus Manichæus: *In Epistola Secundini Manichæi ad. Aug. tom. 6.*

Hoc, inquit, *Paulus, hoc ipſe teſtatur Manichæus*: non alio ſcilicet loco Manichæũ ſuũ ille, Lutherũ ſuũ iſti quàm Paulum ipſum habentes. Nimirum fit in hac libertate ſpiritus, quod apud Philoſophos & apud veteres hæreticos fieri ſolitum legimus. Socratici ab ipſo Socrate, *quod cuique placuit ſumpſerunt; & vbi cuique viſum eſt, ibi finem boni conſtituerũt*: ait Auguſt. Quod iterũ copioſè de omnibus Philoſophis demonſtrat in eodem opere. De hæreticis dicit Tertullian. *Idem licuit Valẽtinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio ſuo fidem innouare*. Hęc ille in libr. de Præſcriptionibus prope finem. Hodie Lutherus interpretatus eſt ſcripturã priuato ſuo ſpiritu, vt libuit. Fecit poſt eũ Zuinglius idem, vt libuit: fecit Oſiander. fecit Rothmannus Anabaptiſtarum pater, & ſinguli à magiſtro (Luthero) in exponẽda ſcriptura variantes, ſingulas & diſtinctas hæreſes pepererunt. Eſt hęc incertitudo, & maxima & pernicioſiſſima. Tertiò ſi etiã de priuato ſpiritu eſſet aliqua certitudo, videlicet aut ratione probabili, aut reuelatione facta; tamen nec ordinaria illa certitudo eſt, qualem in Cõtrouerſiæ Iudicio & doctrinali principio quærimus; & præterea pernicioſa eſt exẽplo. *Expedit vt hi qui ſciũt volare* (ait Auguſtinus) *ne cui ſit periculo inuitamẽtum, pauliſper cogantur incedere qua cæteris tutum eſt. Hæc eſt prouidentia veræ religionis, quam peruertere velle, aut perturbare, nihil eſt aliud, quàm ad veram religionem ſacrilegam viam quærere*. Hæc ille. Itaque ſi quis eſſet hodie Antonius, qui (vt ſcribit Auguſt. in Prologo lib. 1. de doctr. Chriſt.) *ſine vlla ſcientia literarum, Scripturas diuino munere intelligeret*, eius tamen exemplum ab aliis imitãdum non eſt, aut priuato ſpiritui confidẽdum; vt ibidem multis verbis docet Auguſtinus. Priuilegia enim paucorum non faciunt legem communem; de qua hîc quæritur. Quartò, priuatus ſpiritus in exponendis ſcripturis excludendo communem, in toto ſuo genere malus eſt, & à Deo eſſe non poteſt, ſiue in docente, ſiue in audiente. De docẽte manifeſtũ eſt, quia *Dei ſpiritus pacis eſt nõ diſſenſionis*. Omnis autem priuatus ſpiritus, vt priuatus eſt, diuiſionem parit. Nam filiorum Dei *vt vnum eſt corpus, ſic & vnus eſt ſpiritus*. Vt propterea *ſoliciti ſint ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis*: ſcientes *ſe ſtare in vno ſpiritu vnanimes, collaborantes fidei Euangelij*. Sed priuatus ſpiritus vnanimitatẽ diſſipat, diuerſitatem inducit, nec collaborat fidei cum aliis; ſed cõtendit de fide ſeorſim ab aliis. Vt meritò propterea lupos deſcribat Apoſtolus; *quòd abducant diſcipulos poſt ſe*: id eſt, poſt ſenſum & ſpiritum ſuum: & latronẽ Saluator quòd *mactet & perdat*: id eſt auellat & diſiũgat à communi doctrina. Denique *ſeipſos* qui ſunt huiuſmodi *prædicãt, veritatis Regulam* (quæ communis eſt) *deprauantes* vt docet Irenæus. Imò omnis qui ex priuato ſpiritu loquitur, *venit in nomine ſuo*, nõ Dei, & eſt præcurſor Antichriſti, de quo Saluator dixit: *Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis*. Denique ſicut diabolus *cum loquitur mẽdacium, ex propriis loquitur*, ſic & miniſtri eius cum mẽdacium loquuntur, ex proprio ſpiritu loquuntur, Et econuerſò. In cuius rei ſignum *ſpiritus veritatis qui maneret nobiſcum in æternum*, non eſt promiſſus priuatis perſonis, ſed Apoſtolis futuris Eccleſiæ magiſtris: Nec effuſus in die Penthecoſtes obſcurè in ſinum priuati alicuius, ſed *facto de cælo ſono vehementi*, fideles qui tunc erant omnes, Eccleſiam repræſentantes, perfudit. Deinde & intrinſeca quędã huius rei cauſa eſt, quòd ipſa veritas, maximè fidei, priuata non eſt ſed communis. Quod ſuis verbis explicantem Auguſtinum audiamus. Agens enim ille ex propoſito de interpretatione Scripturæ, *Veritas*, inquit, *tua Domine nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omnium, quos ad eius communionem publicè vocas; terribiliter admonens nos, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quiſquis id quod tu fruendum omnibus proponis ſibi propriè vendicat, & ſuum eſſe vult quod omnium eſt, à communi propellitur ad ſua; id eſt, à veritate ad mendacium*, &c. Hæc ille. Nullus ergo priuatus ſpiritus veritatem tenere poteſt, quæ priuata non eſt, ſed fidelibus omnibus communis. ideóque ex Deo eſſe non poteſt, qui eſt ipſa *veritas*: ſed ex diabolo qui eſt *Pater mendacij*. De audiente autem quoque & ſequẽte priuatum ſpiritum, manifeſtum eſt; quia hoc qui facit, diſcedit à communi ſpiritu & ſenſu fidelium: ideóque ſpiritum Dei in ſe non habet. Quemadmodum enim verè fidelis audiens proximum Chriſtianè loquentem, agnoſcit communem Dei Spiritum, qui etiã in ſeipſo ſeu corde ſuo idem loquitur; ex vnctione videlicet Spiritus ſancti & ex teſtimonio Dei quod in ſe habet, (ideóq; dixit Saluator: *Qui natus eſt ex ſpiritu, audit vocem ſpiritus*, & ipſe Ioannes in quo Spiritus Dei ad docendum erat, dicit: *Qui nouit Deum audit nos*, id eſt, Eccleſiam:) idem verò fidelis audiens aliquem priuato & nouo ſpiritu loquentem, fugit & abominatur, *nec ſuſtinet audire vocem alienorum*, vt Saluator monuit, imò nec *Aue ei dicere* dignatur, qui alienam doctrinam adfert; vt docuit Ioan. ſic plane

De Ciuit. dei libr. 8. cap. 3. & lib. 18. cap. 41.
In præſcriptionibus.

Tertia ratio, quia ordinariã certitudinem nullam habet.

Lib. de vtilitate credendi cap. 10.

Quarta ratio, quia Priuatus ſpiritus eſt in toto ſuo genere malus.
1. Cor. 14.
Epheſ. 4.

Philip. 2.
Act. 20.
Collaborare fidei.
Ioan. 10.
Lib. 3. cap. 2.
Priuatus Spiritus venit in nomine ſuo.
Ioan. 5.
Ioan. 8.

Spiritus veritatis non eſt datus priuatis, nec priuatè.
Ioan. 14.
Act. 2.
Veritas fidei priuata non eſt ſed communis.
Confeſſ. lib. 12. cap. 25.
Ioan. 14.
Ioan. 8.

Non eſt fidelis qui audit priuatum ſpiritum.

Ioan. 3.
1. Epiſt. cap. 4

A econuersò, qui audit priuati alicuius ſpiritus vocem, & acquieſcit ei; iam oſtendit ſe à communi Spiritu excidiſſe, ex Spiritu Dei natum non eſſe, vnctionem in ſe ipſo non habere, iuxta illud Ioann. *Qui non eſt ex Deo, non audit nos:* ſed alienos ſcilicet & priuatos doctores. Quod in Corinthiis repræhendit Apoſtol. quia *alium ſpiritum acceperāt à pſeudoapoſtolis*, quem ab illo non acceperant. Denique audire priuatum ſpiritum, eſt tentatio illa de qua Moyſes præmonuit: *Si ſurrexit in medio tui Propheta, & dixerit: eamus, ſequamur deos alienos quos ignoras, non audies illum: quia tentat vos Dominus Deus veſter, vtrum diligatis eum an non.* Prouocat autem ad deos alienos, qui priuatum & ſingularem ſpiritum ſuū nobis obtrudit, inde idola fabricans quę ſequamur. Hunc qui ſequitur, oſtendit ſe dilectionem Dei non habere, id eſt, ex Deo non eſſe. Talis tentatio fuit Neſtorius, Photinus, Apollinaris, Origenes, multíq; alij doctiſſimi archihæretici, & ad tempus magni Eccleſiarum magiſtri; donec in quibuſdam ex priuato ſpiritu loquentes, & ſcripturas interpretantes, tùm ipſi ex Deo eſſe deſierūt, facti ex paſtoribus lupi, tum alios qui ex Deo non erant. i. qui *in charitate radicati & fundati* non erāt, *qui non permanebant in fide fundati & ſtabiles*, ſeduxerūt. De hac tētatione vide multa præclarè diſſerētē Vinc. Lyren.

Ioan. 4. Epiſt. 2. 1. epiſt. ca. 4.
2. Cor. 11.
Audire priuatum ſpiritum, eſt tentatio à Deo.
Deutero. 13.
Coloſſ. 1.
Cap. 13. & 23.
Quinta Ratio quia excludit commune iudicium Eccleſiæ.

Quintò, priuatus ſpiritus in exponendis ſcripturis etiamſi in ſuo genere malus non eſſet, vt iam oſtenſum eſt, ſed ex ſua natura legitimus, & tantummodo per abuſum malus eſſet; Deo videlicet non minus priuatæ libertati cuiuſcūque fidelis (vt imaginantur hodie hæretici) aut etiam hominum voluptati indulgente, quàm communi vtili-

Proteſtantum Spiritus eſt neceſſariò ſpiritus mēdax, & erraticus.

B tati & ordini rerum proſpiciēte; tamen qualis hodie ab hæreticis defenditur & vſurpatur, ſemper eſt & neceſſariò erraticus ſpiritus: errans & in errorem mittens. Horum enim priuatus ſpiritus excludit commune iudiciū: nec (vt quidam iam demum prætendunt) per modum deliberandi & conſulendi in commune, ſed cum inſigni aliorum omnium contemptu, ſuum quiſque iudicium orbi obtrudit: ideóq; ſuperbiæ ſpiritus eſt. Contemnunt enim, reſpuunt, atque reiiciunt in intelligendis Scripturis, Patrum, Conciliorum, Epiſcoporum, totiúſque Eccleſiæ Catholicæ iudiciū. Aiunt quidem illi, ſe non contemnere ſed *grato animo labores patrum ſuſcipere*, vt Lutherus in Præfatione aſſertionum apud Roffenſem, & Martinus Chemnitius in cenſuris ſuper Cōcilium Tridentinum loquuntur; *Epiſcoporum quoque & Conciliorum iudicia magni momenti & ponderis eſſe in diſceptatione huiuſmodi* (vt loquitur Caluinus,) ſed affirmant præterea, *nec ſemper veram eſſe illorum interpretationem, nec prætereà plus illis tribuendum eſſe, quàm vt præiudicij cuiuſdam loco ſint; quod tamen examen non impediat, ſed liceat nihilominus verbo Domini examinare & ad regulam verbi Dei omnia hominum iudicia exigere.* Sic enim Caluinus ſcribit. Et hic eſt præcipuus & honeſtiſſimus fucus quo ſuam hac in re ſuperbiam tegunt. At nihil agunt. Nam Patres, Concilia & Eccleſia adhibent quoque verbū Dei in ſuis iudiciis. Sed quia clarum illud verbum ex ſeipſo non eſt, eius ſenſum & intelligentiam nobis tradunt, quam iſti ſuo iudicio & priuato ſpiritu reſpuūt. Non ergo ad regulam

Proteſtantum fucus quo contemptum patrū & conciliorū excuſant.
Inſtit. lib. 3. cap. 9.

C verbi Dei, ſed ad regulā priuati ſpiritus & iudicij ſui, interpretātem Eccleſiam reuocant; atq; de ipſius iudicio ipſimet iudicant. Aiunt enim, *vt omnes omniū ſpiritus ad regulam verbi Dei exigamus; Et verbo domini examinemus.* Non dicunt vt exigantur, & examinentur, (quod in aliquo ſenſu & caſu verum eſſe poteſt, vt in controuerſia 3. de patrib. explicatum eſt) ſed in prima perſona loquuntur, vt ipſi exigant, & ipſi examinent: id eſt, ſeipſos Patrū, Conciliorū, & totius Eccleſiæ iudices conſtituunt. Semetipſos prædicāt, vt de veteribus hæreticis notauit Irenæus. Hic verò eſt ille ſuperbiæ ſpiritus ex diametro oppoſitus ſpiritui fidei, ſecundum quam ſapere eſt ſapere ſecūdum Eccleſiá, cuius ſapientia eſt ſapientia Eccleſiæ, & cuius obediētia eſt obedire Eccleſię; ſicuti ſuprà oſtenſum eſt. Hic vero ſuperbiæ ſpiritus euidētiſſimè in Luthero excelluit, qui ipſemet de ſe ſcribit, *nactum ſe fuiſſe ſpiritum inſignem cōtemptorem tam fraudus quàm furoris papiſtici* vt alibi notauimus. Et in fine libri de ſeruo Arbitrio, ait: *Ego in hoc libro non contuli, ſed aſſerui & aſſero: & penes nullum volo eſſe iudicium, ſed omnibus ſuadeo, vt præſtent obſequiū.* Hæc ille. Rurſum in examen vocant Eccleſiæ iudicium, quia hominum (inquiunt) eſt iudiciū nō memores interim ſe quoque homines eſſe, & ſane meros homines: id eſt, ex mera humana & carnali prudentia agentes, dum priuato ſuo ſpiritu, qui à Deo eſſe nō poteſt, ſcripturas exponunt. Hoc verò non meminiſſe nec attēdere, euidēter ſuperbiæ indiciū eſt. Eccleſiæ vero iudiciū in quacūque fidei cauſa tractāda hominū aut merè humanū non eſt, ſed diuinū, vt ſuprà eſt oſtēſum. Vnde fit vt nō hominum, ſed Dei iudicium in examen arrogantiſſimè vocent, dum Eccleſiæ iudicium examinare præſu-

Proteſtātes hodie ad Regulam priuati ſui ſpiritus interpretantem Eccleſiā reuocant.
Lib. 7. cap. 15
Lib. 3. cap. 2.
Lib. 8. cap. 10 & 11.
In principio libri cōtra Regē Angliæ.
Lib. 8. contr. 4. cap. 16.
Proteſtantes meri homines in iudicio fidei.

munt. Quod profectò si intelligũt, intollerabilis superbiæ est: si non intelligunt, crassæ & miserrimæ inscitiæ est. Iam verò superbiæ spiritus scripturas in his quæ sunt fidei rimandis, intelligere nullo modo potest. Huius rei ratio in promptu est ipsa fidei natura, quæ cùm Dei donum sit, & humanæ sapientiæ vires longè excellens; quæ ad eam intelligendam pertinent, non nisi à spiritu humili capiuntur: & (vt post longam hac de re disputationem concludit sapienter Augustinus) *nisi pietas & pax quædam mentis accedat, de fide nihil prorsus intelligi potest.* Hæc ille in libro de vtilitate credendi. Vt videlicet non solùm fides ipsa, sed etiam intelligere ea quæ ad fidem vel indagãdam vel confirmandam faciunt, animum pium & pacatum necessariò postulet. In istis verò priuatis spiritibus nec pietas est, quia superbi sunt; nec pax, quia contentiosi; & cum priuatæ opinionis præiudicio accedunt. Iudæi hodie non intelligunt veteres scripturas de Christo, quia *velamen adhuc est super cor eorum*, ait Apostolus. Hoc velamen, est duritia cordis, siue superbia mentis, pertinaciter inhærens præiudicatæ opinioni contra Christum crucifixum. Sed huius rei plura habes documenta ex Apostolo & aliis scripturis in alia Cõtrouersia deprompta, quæ omnia ad hanc hypothesim trãsferre potes. His etiam adde præclaram illam Irenæi admonitionem, quam lib. 5. facit egregia similitudine à primi hominis lapsu petita. *Qui relinquunt*, inquit, *præconium Ecclesiæ, imperitiam sanctorum presbyterorum arguunt, non contemplantes quanto pluris sit idiota religiosus, quàm impudens sophista. Tales sunt autem omnes hæretici, & qui se plus aliquid præter veritatem inuenire putant.* Et paulò pòst. *Fugere ergo oportet sententias ipsorum, & intentius obseruare, ne coniungamur ipsis; confugere autem ad Ecclesiam, & eius sinu educari, & dominicis scripturis enutriri. Plantata est enim Ecclesiæ paradisus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradisi, id est ab omni scriptura dominica* (vt eam tibi Ecclesia germinat) *manducabis. Superelato autem sensu* (qui est lignum scientiæ boni & mali quam talis præsumit,) *ne manducaueritis neque tetigeritis hæreticam dissensionem. Ipsi enim confitentur semetipsos habere agnitionem boni & mali, & suprà sentiunt quàm est mensura sensationis, non sapientes ad sobrietatem*, &c. Hæc Irenæus. Huius autem rei illustre & memorabile documentum S. Augustinus de seipso nobis dedit. Adolescens enim necdum baptisatus, sapientiæ tamen amore & studio captus, sic de se scribit. *Institui animum intendere in scripturas sanctas, vt viderem quales essent. Et ecce video rem non compertam superbis, neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam, & velatam mysteriis. Et non eram ego talis, vt intrare ad eam possem.* Causam autem statim subiũgit, dicens: *Timor enim meus refugiebat modum eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Nam illa erat quæ cresceret cum paruulis. Sed ego indignabar esse paruulus, & fastu turgidus mihi grandis esse videbar.* Hæc ille. Nempe quia tum adolescens erat eloquentiæ (quam profitebatur) laude & Philosophiæ cognitione inflatus, indéque suo ingenio confisus, nihil in scripturis videre poterat. Quin & postea totus vir factus, sed Manichæi superbissima hæresi corruptus, nec tunc quoque scripturas intelligere potuit, vt de seipso testatur in libro de vtilitate credẽdi. Eadem quoque de causa; Episcopus quidam doctissimus à matre eius Monica instãtissimè rogatus, vt cum Augustino colloqui, eiusque errores refellere vellet, recusauit. *Respondit enim* (ait August. de seipso) *me adhuc esse indocilem, eo quòd inflatus essem nouitate hæresis illius.* Qua etiam in re prudentiam Episcopi laudat. Postea verò iam humilis factus, & ab hæresi Manichæa alienatus, & amator catholicæ fidei effectus, legẽs Epistolas Pauli; intelligit; *omnémque eius textum cum testimoniis legis & prophetarum congruere videt*, vt de semetipso scribit. Neque tunc tamen etiã Episcopus iam factus, securus esse, aut priuato spiritui indulgere voluit; sed in explicando principio Geneseos laborat, & clamat. *Intelligam ea pater bone, da mihi hæc subterposito*; (id est humiliter sapiẽti) *quia subterpositis solidasti ea.* Hæc ille. Huius ergo celeberrimi Patris nobilissimum exemplum documento esse debet priuatos superbiæ spiritus, neque ante fidem, neque in fide, circa intelligendas scripturas quicquam, nisi ad suam & aliorum perniciem, valere posse. Sextò, si nihil horum omnium esset, ipsa tamen scriptura euidenter docet interpretationem eius nullo modo propriam aut priuatam esse posse. Clara est hac de re Apostoli Petri doctrina. Cùm enim dixisset, *Habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui bene facitis attẽdentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Quæ verba Lutherus inuicta esse vult ad probandum scripturam per se esse clarissimam, & interpretatione alicuius authoritatis non indigere, statim Apostolus quasi occurrens huic impudentiæ Lutheranæ, subiungit. *Hoc primùm intelligentes quòd omnes Prophetiæ scripturæ*

Superbiæ Spiritus Scripturas intelligere non potest.

Cap. 18.

2. Cor. 3.
Velamẽ Iudæorum quale.

Lib. 8. cap. 11.

Irenæus.

In Ecclesiæ sinu educari oportet.

Illustre exemplũ superbi spiritus in Augustino adolescente & Manichæo.

Confess. lib. 3. cap. 5.

Scriptura crescit cũ paruulis.

Cap. 1.

Confess. lib. 3. cap. 12.

Confess. lib. 7. cap. 21.

August. humilis scripturas intelligit, quas superbia intelligere non potuit.

Confess. lib. 13. Cap. 25.

Sexta Ratio quia Scripturæ Interpretatio non est propria aut priuata.

A *ſcripturæ*(id eſt,omnis reuelata doctrina ſcripto comprehenſa)*propria interpretatione non fit.* Quaſi diceret. Scripturæ quidem Propheticæ attendendum eſt, tanquam lucernæ pedibus noſtris;ſed ita vt primùm & ante omnia caueas,ne ſic attendas vt propriam interpretationem adhibeas. Lucet enim illa quidem,ſed non quibuſuis; non infideli, non ſuperbo,non hæretico, non illi qui ex priuato ſpiritu illam contemplatur. Et notandum diligenter quòd dicit,*hoc primùm intelligentes*: quaſi rem ſcilicet ad intelligendas Scripturas maximi momẽti inſinuans,vt priuatam caueas ſeu propriam interpretationem. Per hanc enim lux illa tibi tenebræ,immo laqueus & fouea fiet. Rationẽ quoque huius rei ſubiungit. *Non enim*(ait)*voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu Sancto inſpirati loquuti ſunt homines Dei.* Vt videlicet ab eodem Spiritu interpretationem expectemus,à quo ipſam ſcripturam accepimus,de qua re poſtea. Vel hic ergo vnicus Petri locus,priuatam hanc priuati ſpiritus interpretationem prorſus iugulat. Qui eandem in patribus doctrinam videre cupit,legat Clementis Papæ Epiſtolam 5. Vbi quaſi Petri magiſtri ſui verba Paraphraſticè reddens: *diligẽter*, inquit, *obſeruandum eſt,vt lex Dei cùm legitur,non ſecundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur.* Hæc ille. Legat itidem Baſilium in Hexaemeron hom.2. & in Epiſt.75. Origenem hom.31.in Lucam. Clementem Alexandrinum lib. 1. Stromaton. Tertullianum in Præſcriptionibus. Hieronymum denique in 13.cap. Ezechielis illa verba explicãtem. *Væ Prophetis inſipientibus,qui ſequuntur ſpiritum ſuum,& nihil vident.*

Scriptura lucet ſed non quibuſuis.

Infrà Lib.11. cap.2.& 3.

B Septimò & poſtremò,quum quæ hactenus dicta ſunt,quibuſcũque ex priuato ſpiritu interpretantibus Scripturam conueniant,vnum eſt quod hæreticis vel ſchiſmaticis ab Eccleſiæ corpore præciſis, ſiue ſuo, ſiue Eccleſiæ iudicio,in hoc genere proprium eſt;idque animaduerſione digniſſimum. Huius enim ſolius rei ignoratio aut neglectus,maximas hodie in religione calamitates peperit. Nempe huiuſmodi hominibus nõ competit poſſeſſio & proprietas Scripturarum,ſicuti laicis fidelibus,etſi alioqui non idoneis hac de re iudicibus;ideóque nullum in eas ius interpretandi habent: non magis ſane,quàm agrum colendi is,qui in agrum ius nullum habet; aut ciuitatẽ gubernãdi,qui plane peregrinus & aduena eſt;aut denique imperatorias leges authoritate prætoria exponendi,qui toto Imperio,cuius illæ leges ſunt,exulat. Hic enim grauiſſimus error ab initio fuit,hodiéque eſt; quòd hoſtes Eccleſiæ Scripturas interpretantes audire,& legere,fideles ſuſtinuerunt: nec aduerterent,quis eſſet, qui ex ſcripturis aliquid aſſerebat,& an vllo iure id faceret. Nam vt peccator quidem lætaliter peccãs ius hæreditatis cæleſtis amiſit, ideóque eius regni diuitiæ nihil ad eum pertinent in peccato manentem, Sacramentorum tamen participandorum ius habet, ſi quando ad ſaniorem mentem redeat: infidelis verò non ſolùm illius regni cæleſtis, ſed etiam huius regni cælorum quod Eccleſia eſt,nullum plane ius habet;ideóque Sacramentorum eius particeps aut myſteriorum conſcius,quantuncũque maximè cu-

Septima ratio.

Hæretici Scripturas interpretandi ius nullũ habent aut facultatem.

C piat,eſſe non poteſt,niſi prius Chriſtianus fiat: ita plane hæreticus omnis ab Eccleſia præciſus,ſeu ſententia lata ſeu ſponte ſua,ius totum amiſit,non ſecus ac ſi *Ethnicus & Publicanus* eſſet,tam ad Sacramenta percipienda, quàm ad myſteria fidei vllo modo tractanda. Reipublicæ enim Chriſtianæ non iam amplius *ciuis & domeſticus*, ſed *hoſpes & aduena*,imò quod maius eſt,hoſtis & *alienus* factus eſt. Hac ſane de cauſa negat hæreticis omnem Scripturarum tractationem Tertullianus. *Diſpici debet*,inquit,*cui competat poſſeſſio Scripturarum,ne is admittatur ad eandem,cui nullo modo competit.* Et paulò poſt. *Ordo rerum hoc deſiderabat,illud prius proponi,quibus competat fides ipſa;cuius ſint Scripturæ;à quo, & per quos,& quando,& quibus ſit tradita diſciplina,qua fiunt Chriſtiani. Vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ,illic erit veritas Scripturarum,& expoſitionum,& omnium traditionum.* Et paulò poſt: *Si hæretici ſunt,Chriſtiani non ſunt. Ita non Chriſtiani nullum ius capiunt Chriſtianarum literarum.* Hæc ille in Præſcriptionibus. Sic plane Origenes. *Si quando teſtimonia de Scripturis audieris,vide ne ſtatim loquenti acquieſcas,ſed conſidera illum qui loquitur,cuius ſententiæ,cuius voluntatis ſit. Si enim ſententia hæreticus eſt,& ſub ouis pelle lupus latitat,diabolus in eo loquitur. Nihil ad eum Scripturæ pertinent,vt ex illis doceat.* Idem egregiè cõtra Arrianos docet Athanaſius. *Hæreticus*,inquit,*tametſi voces ſuas è ſacris literis mutuetur,nihilominus ſuſpectus animóq; corruptus audiet à Spiritu ſancto. Quare tu enarras Iuſtitias meas, &c. Contrà beatus Paulus etſi ex alienis literis loquatur,vt illud, Cretenſes ſemper mendaces,tamen ſanctus quum ſit, magiſter gentium eſt in fide & veritate,& quæ loquitur,cum pietate loquitur.* Hæc ille in Epiſtola de Synodis

Matth.18. Epheſ.3. Ioan.10.

Saluberrima Tertulliani doctrina.

Homil.31. in Lucam.

Arimini & Seleuciæ. Hanc plane exceptionem & paratissimam & saluberrimam, docuit nos Apostolus; superbos quosdam pseudoprophetas, qui sibi videbantur Prophetæ & spirituales hoc modo reiiciens, *An à vobis verbum Dei processit aut in vos solos peruenit?* Docens eos nec magistros esse Ecclesiarum, à quibus prædicatio verbi processit: nec etiam ad ipsum populum fidelem pertinere, ad quem illa prædicatio peruenit, ideóque omni modo à prophetandi seu verbum Dei interpretandi Potestate, esse penitus exclusos. Eodem sane iure & nostri hodie Protestantes ab omni Scripturarum tractatione excluduntur, vtcunque eam more rebellium, tanquam arma & vexilla Regia, in manus suscipiunt & vsurpant.

1.Cor.14.

Quòd in doctrina fidei, non quid dicatur, sed quis loquatur, à fideli populo attendendum est: vbi & aduersariorum contrariæ sententiæ respondetur.

CAPVT V.

IAM verò, propter hanc docentis personam, in doctrina fidei diligenter attendendam; obseruare licet, iuberi passim in Euangelio fidelem populum, de personis cauere magis quàm de doctrina. Personas enim ab Ecclesia eiectas cognoscere, in promptu fideli est; ipsa semel cognita Ecclesia. Ideo clamat Saluator: *Attendite à falsis Prophetis. Oues meæ alienum non sequuntur. Multi surgent pseudoprophetæ dicentes, hîc est Christus, &c.* Sic Apostolus Paulus *à lupis rapacibus*, *à pseudoapostolis operarijs subdolis*, Petrus *à pseudoprophetis & magistris mendacibus*, cauere fideles iubent. Et Ioannes *non omni spiritui credere, sed probare spiritus an ex Deo sint*, id est, Potestatem loquéntis, an à Deo accepta sit. Vides vt semper à personis loquentium non à doctrina quam loquuntur cauere iubemur.

De personis docentium iubentur cauere fideles. Math.18. Iohan. 20. Math.14. Act.20. 2.Cor.11. 2.epist.cap.2. 1.Epist.ca.4.

At dices hîc fortasse, Apostolos in Epistolis suis etiam à doctrina quæ affertur, vt caueatur, frequenter iubere. Quale illud est: *Si quis Euangelizauerit præterquam quod accepistis.* Rursum *præter doctrinam quam vos didicistis.* Item, *in eadem permaneamus Regula. Permanere in fide tradita. Deuitare profanas vocum nouitates. Quod audistis ab initio, in vobis permaneat*, & his similia.

Obiectio. Gal.1. Rom.16. Philip.3. Colloss.1. &.6. 1. Timoth. 6 1.Iohan. 2.

Obserua ergo non aliter hæc omnia dicta esse, quàm de doctrina generaliter accepta. Iubent enim in fide semel accepta, permanere fideles: & sic in genere, putà nouáne sit an vetus, de doctrina quam audiunt, cauere. Sed doctrinam ipsam qualis sit in seipsa, vera an falsa, probare & discutere non monentur fideles vsquam, sicuti iubentur probare spiritus, an ex Deo sint, & attendere à falsis Prophetis. Hoc enim probare & attendere, examen & discussionem quandam in particulari faciendam significat. At, inquies, vnde falsum Prophetam nisi ex falsa doctrina cognoscam? Respondeo: Cognosces sane à falsa doctrina in genere accepta: puta si noua & inaudita, & præter notissimam Regulam fidei, quam accepisti, proferat; non autem à doctrina ipsa, vt propriis suis argumentis ac fundamentis nititur. Nã hoc artis & industriæ est, quæ paucorum est: illud fidei, quæ omnium communis est. Et de hoc genere scribit Augustinus. *Non magnum est tunc discernere Spiritum, quum ad aliqua peruenerit, vel perduxerit, quæ sunt contra bonos mores, vel contra Regulam fidei. Tunc enim à multis discernitur.* Hæc ille. Nempe an scripturas, vel veras proferat, vel verè intelligat quispiam, certò cognoscere non potest homo priuatus & rudis, nisi de persona loquentis constet. Si enim vel hæreticus est, & apertè præcisus; vel adhuc in vnitate externa manens, sed intus ab vnitate diuulsus; certè in primo facile fugies & exhorresces: in secundo non diu decipieris. Cito enim vel seipsum prodet, vel ab aliis peritioribus depræhendetur. Cuius rei illustre exemplum Nestorius Constantinopolitanus Archiepiscopus fuit, vt historia Ecclesiastica demonstrat. Ergo id ante omnia expendes, quis sit qui scripturas exponit. Etsi enim non omnis (etiam magister) qui in Ecclesia est rectè semper exponit; tamen omnis

Solutio. De doctrina generaliter accepta cauere iubentur & possunt fideles, non in particulari. De Genesi ad literam li.12. Cap.14. *Falsus Magister quomodo à falsa doctrina cognoscitur.* Socrates lib. 7.cap.32.

A omnis qui extra Ecclesiam est, malè semper exponit: ea dico, quæ sunt fidei & in Cõ-
trouersia posita. Nam aut errat interpretando, aut ex interpretatione vera falsum col-
ligit & in fine seducit. Itaque ibi periclitari fortasse potes, sed non diu: ipso errante
magistro per disciplinam Catholicam, citò & facilè emendato. Hic verò non potes
non errare & grauiter seduci, aurem si præbes.

Rursum hac in re, ne omne iudicium ab ipsa doctrina & rebus in se consideratis
acceptum, prorsus excludere videamur; discrimen quoddam diligenter obseruãdum
est. Subiecto enim populo, infirmis & turbis, innotescit doctrina per Pastorem; nec
iudicandus ab illis, sed audiendus tantùm Pastor est. At verò toti Ecclesiæ seu supe- *Iudicium de doctrina cui...*
riori suo innotescit verus Pastor, & Doctor Orthodoxus, non per personam quam
gerit (nam è Pastore lupus fieri potest) sed per doctrinam quam docet; per successionẽ
videlicet & loci & doctrinæ: iuxta illud Irenæi: *Qui cum Episcopatus successione, charisma* Lib. 4. ca. ..
acceperunt veritatis. Huius rei formam saluator in sua benedicta persona tribuens, turbis
& populis innotuit per Ioannis testimonium; & postea fidelibus per Apostolos, eo-
rúmque successores. Ipsis autem Apostolis quasi Ecclesiæ principibus per vocem Pa-
tris de cælo, cùm transfiguraretur. Et iterum coram tota turba quasi tota Ecclesia, au- Math. 17.
dita illa voce: *Et clarificaui & clarificabo.* Non quia ipsis Apostolis, aut toti Ecclesiæ, Iohan. 12.
quasi superiori suo, sic innotescere quasiq; vocationis suæ rationem reddere debuit;
sed quia propter nos, & instructionem nostram, sic facere placuit. Dixit enim. *Non* Iohan. 12.
B *propter me hæc vox venit, sed propter vos.* Iuxta hanc formam, doctrina fidei innotescit fi-
deli populo per Apostolorum successores. Ipsi autem successores, per testimoniũ ve-
ræ doctrinæ, suis vel superioribus vel æqualibus innotescunt.

Huic autem rationi sane saluberrimæ vehementer hodie obsistunt Protestantes,
& contrà asserunt; *non quis dicit, sed quid sit illud quod dicitur, aduertendum esse. Nam nec propte-* Iacobus Acõtius Stratagematum Satanæ lib 6.
reà falsum esse aliquid quod Satanas dicit, si per se verum est; nec propterea verum esse quod Angelus
dicit, si per se falsum est. Deinde veritatem verum non à personis loquentium, sed à rebus ipsis suam cer-
titudinem accipere. Denique, vix vllum esse fidei Articulum, cuius assertor & defensor aliquis hære- 1.
ticus non fuerit. Hæc illi. Et hac de re monendum diligenter populum docent. *Esse enim* 2.
stratagema Satanæ, quod nos docemus, perpendendum esse quis doceat, & nõ quid doceatur. Sic enim 3.
scribit Iacobus Acontius in libro Stratagematum Satanæ. Nos contrà asserimus in-
signe esse, Satanæ Stratagema, suadere populo vt relicto Ordine à Christo instituto, Ephes. 4.
de audiendis Pastoribus & Doctoribus, per se vnusquisque sapere velit, & vt in parti- *Alia est ratio personæ loquentis in materia fidei & in materia prophanæ doctrinæ.*
culari dogmate quid dicatur singuli aduertant (aliter quàm in genere vt supra dictũ
est) non quis dicat. Nam vtcunq; sit in aliis disciplinis humanis verũ, non esse curan-
dum quis aliquid dicat, sed quid dicatur; & veritatem semper esse veritatem, siue So-
crates illam, siue Diogenes pronunciet, quia videlicet nõ Authoritas sed ratio, totius Contr 2. cap. 5. & contro 3. cap. 6.
veritatis humanæ regula & principiũ est, tamen in causa fidei quæ Authoritate nõ ra-
C tione nititur, longè se aliter res habet. Nam doctrina fidei, quia priuato iudicio, sen- *Protestantes hodie Doctrinam religionis cũ doctrina humana confundunt.*
su, ingenio, non acquiritur; ac neq; priuatis reuelationibus & afflatibus infũditur; sed
seruato Ordine à Deo & Christo eius instituto, ab aliis discenda est; nec à quibusuis
aliis, sed à solis Ecclesiæ magistris; (vt iam olim abunde explicatum est) hinc fit, vt in
quæstione fidei, necessariò ante omnia quærendum sit, de potestate docẽtis, & de per-
sona loquentis. Quam sane rationẽ & distinctionẽ veritatis sacræ à profana, quia hę-
retici vel non aduertunt vel contemnunt; propterea doctrinam religionis cũ doctri-
na humana confundunt; & ad easdem regulas vtramque reuocant. Itaque vt ipsis res- *Ad primum.*
pondeamus, dicimus verum in se semper esse verum, & falsum in se semper esse falsum,
siue illud Satanas, siue hoc Angelus dicat. Attamen Satanam propterea audiendũ non *Satanas non audiendus etiam si vera dicat.*
esse, etiamsi vera dicat; quia quod in se verum est, nobis semper verum non appareat:
ideóque in causa religionis testem idoneum & certum adhibere debemus, cuius testi-
monio certò acquiescere possimus. Talis Satanas non est; quia etiam vera dicens, vel Luc. 4.
alia falsa permiscet, & sic de facto fallit; vel malo fine illa asserens, in fine seducit. Di- Act 16.
xit Satanas Christo: *scio te quia sis sanctus Dei.* Sed increpauit eum Christus dicẽs: *obmu-*
tesce: docens nos hoc exẽplo suo, ne quidẽ in veris, diaboli testimoniũ accipere. Quod
sane documentũ & Paulus sequutus est, clamante post illũ puella, spiritũ pythonẽ ha- Act. 16.
bente, *ij sunt serui Dei altissimi.* Quum enim hoc sæpius fieret multis diebus, *dolens Paulus,*
præcepit spiritui exire ab ea. Rursum quia fides nititur testimonio docentis, vt suprà dictũ

Ad secūdum. est; testimonium autē seu Authoritas testificans, personarum est non rerum quatenus talium, non nisi à legitimo teste & persona idonea, fidei veritas accipienda est. Atque hinc fit, vt fidei veritas nobis nō sit fidei veritas, neque à nobis necessariò pro huiusmodi acceptanda, nisi ab Ecclesiæ persona docente accipiatur: tū quia nō aliter certò talis nobis apparebit, tum quia ad assentiendū aliter nō obligabit. Sane *diabolus ipse* (vt egregiè docet Chrysost.) *veritatē aliquando dicit, primū vt rerū ordinē confundat; deinde vt auferat Apostolorum dignitatem; postremò vt multitudini persuadeat sibi attendere. Quæ ne fierent, etiā vera dicentiū dæmonū ora obstruxit Christus.* Hæc ille. Idē plane in hæretico vera interdum prædicante fieri considera. Hæreticus ergo, etsi semper aliquid de fide verū asserat atque defendat, (omnia enim quæ sunt fidei si negaret, infidelis prorsus non hæreticus haberetur) tamen nec eius assertio legitimum est fidei testimoniū, non magis quàm Satanæ, cuius minister est & membrū; nec aliquid fidei ex fide, & quatenus est fidei, loquitur. Sed vel quia conuincitur intellectus eius, vt in diabolo credēte fit; vel quia eligit pro vero quod asserit; idcirco aliquid fidei tenet. In hæretico enim nulla veri nominis fides est; vt alibi ostensum est. Quæ quum ita sint, planè in causa fidei non quid, sed quo modo & à quo aliquid dicatur; fideli populo & quidem quàm diligentissimè attendendum est. Ex qua etiam conclusione, illa Caluini fraudulenta distinctio euertitur, quæ ait *Potestatē prædicationis & ministerij non ipsis hominibus Christum propriè dedisse, sed verbo suo, cuius homines ministros fecit.* Quod etiā ex illis quæ in Controuersia quinta copiosè disputauimus, clarius elucescit. His autem ita semel constitutis, priuatis istis spiritibus nullus amplius erit seducendi locus.

Veritas fidei nō nisi à legitimo teste audienda est.

Homil. 29. in 1. ad Cor.

1.

2.

3.

Ad tertium.

Controuers. 4. lib. 8. ca. 1.

Institut. lib. 4. ca. 11. par. 1.

Lib. 8. cap. 8.

Argumenta Protestantū pro priuata interpretatione tria enumerantur: & Scripturæ quibus primum tuentur, recensentur: obiter quoque quibus gradibus ad hanc priuatæ interpretationis audaciā peruenerunt, demonstratur.

CAPVT VI.

ARGVMENTA nunc aduersariorū expendamus, quibus adducti, hāc priuati sui Spiritus in interpretandis Scripturis potestatē & libertatem statuerūt, & adhuc tuentur. Pro hac enim priuata interpretandi Scripturas Potestate & libertate, tanquā pro aris & focis dimicant: vt quæ sit totius nouę doctrinæ quam adferunt, fundamentū. Lutherus ad hoc vnū probandū, longā præfationem suis assertionibus cōtra Leonē 10. præmisit, quā vnā cum breui eiusdem confutatione, vide apud Roffensem contra articulos Lutheri. Brentius eum sequutus, sua quoque Prolegomena contra Petrū à Soto de hoc vno fere argumento constituit, contra quæ lege ipsum Petrum à Soto in Defensione Catholicæ Confessionis tract. 3. & Hosiū contra Brentium. Melanchthon in locis suis cōmunibus & Musculus in suis, Magdeburgenses quoque passim Centuria prima & secunda, hoc argumentū diligenter tractāt: sane vt fundamentū totius doctrinæ ac prædicationis suæ. Sed operępretium est aduertere quibus gradibus, ad hanc tandem audaciā ventū est; vt prætermissis Patribus, neglectis Conciliis, contemptis Episcopis, tota Ecclesia reiecta, suos istos ac priuatos Spiritus commendare ausi fuerint: aut (vt ipsi loquuntur, & facere videri volūt) Scripturarū interpretationem ex solis Scripturis, & Spiritu Dei in illis latente, petendū docuerint. Perspiciemus enim huius rei causam fuisse nec Scripturarū venerationem, nec veritatis studium, sed animi pertinaciam, vt suas semel conceptas opiniones mordicus tuerentur. Primùm itaque Lutherus solos Scholasticos doctores & scriptores reiiciebat, atque vnicū Conciliū Constantiense: vt apparet tùm ex propositionibus suis ad disputandum propositis, tùm ex colloquio Vvormatiēsi anno 23. habito. Prouocauit enim ibi à scholasticis doctoribus ad Ecclesiasticos Patres, & ad Decretales Rom. Pontif. Sane vel vt totū suū venenū in primo congressu non effunderet, sed saltē aliqua religione Patrū & Pontificū tactus adhuc videretur; vel quia sperabat, non ita apertè cōtra sua dogmata Patres facere, sicut scholasticos; qui suis distinctionibus omnes

Quàm diligenter Protestantes priuatam interpretādi potestatem tueantur.

Quibus gradibus eo audaciæ ab hæreticis vētum est, vt suos priuatos spiritus venditarent.

Primū soli scholastici Doctores eyciuntur.

A omnes eius fucos & fallacias nimis clarè aperiebant. Non longe autem pòst, quum
ipsos Ecclesiasticos patres, & decretales Rom. pont. nó minus clarè & abunde quàm
scholasticos, contra se facere perspiceret; illos quoque cum decretalibus prorsus re- *Lutherus contemnit Patres.*
pudiauit. Nam in præfatione ad assertiones suas, apud Roffensem disertè protesta- *In assertion.*
tur, *se nullius S. Patris authoritate cogi velle nisi quatenus iudicio diuinæ scripturæ fuerit probatus.*
In libro quoque de seruo arbitrio, omnes Patres reiicit: dicens, *eos vel ex infirmitate car-* 1.
nis lapsos fuisse, vel alieno animo scripsisse, & aliter sensisse quàm scripserunt, vel ad finem vitæ re- 2.
sipuisse, vel denique sub illis seruasse sibi Deum Ecclesiam, licet illi vera Ecclesia non essent, sed alij 3.
essent qui non dicerentur Ecclesia Dei. Decretales verò & vniuersos canones, etiam publi- 4.
co incendio è medio sustulit: ídque vt dicit, *cum fiducia tanquam impios & Christo aduer-*
sarios. Huius exemplũ alij sequuti, non solùm Constantiense, sed & omnia alia Con-
cilia, solis primis quatuor, Niceno, Constantinopolitano, Ephesino, & Chalcedo- Lib. 4. cap. 9. parag. 8. instit.
nensi exceptis (quæ reuereri se vt sacrosancta, asserit Caluinus, quantum attinet ad
fidei dogmata:) prorsus in dogmatum iudicio repudiarunt. Neque verò in hac mo- *Concilia generalia omnia reiiciuntur.*
deratione diu substiterunt, sed paulò pòst ipsa quoque cum aliis valedicere iusse-
runt, & certos errores in Concilio Niceno primo & in Chalcedonensi taxarunt;
ideóque nullis Conciliis certam fidem adhibendam, sed solis scripturis innitendum
esse censuerunt. Quin & ipsas scripturas, quum aliquam earum partem clariorem *Certæ S. Scripturæ partes abrogantur.*
esse contra se viderent, quàm vt vllo fuco dissimulari veritas posset, potius negare &
B tollere, quàm de suo dogmate quicquam immutare voluerunt. Hinc enim epistolam
Iacobi *Stramineam esse, & nihil Apostolico Spiritu dignam habere*, pronunciauit Lutherus;
quia solius fidei inanem sine operibus iactantiam, nimis apertè asseruit. Machabæo-
rum quoque libros, quia orationes pro defunctis nimis clarè docent, expungit. Epi-
stolam quoque ad Hebræos quia pœnitentiam acrius commendat, *durum nodum ha-* Cap. 6.
bere, & Apostoli non esse pronuntiat. Neque verò hic horum hominum audacia sub- *Aliqui Lutherani omnẽ prorsus Scripturam loco mouent.*
stitit. Alia enim Lutheranorum secta tantum huic suo priuato spiritui tribuendum
putauit, vt quod Lutherus in quibusdam, id illi in omnibus scripturis facerent, eís-
que prorsus valedicerent: ex solis Enthusiasmis & afflatibus immediatis omnem re-
ligionem petentes. Tales erant & sunt adhuc Svvenckfeldiani, vel vt Lutherus eos
vocat, cælestes Prophetæ, vel denique vt in Anglia nostra hodie nuncupantur, Su-
perilluminati. Vides ergo ex hoc priuato spiritu, per eos impietatis gradus ad supre-
mam quandam Apostasiam penéque Atheismum ventum esse, vt primùm scholasti-
cos, post etiam Ecclesiasticos Doctores seu patres, mox & Decretales omnes Rom. *Protestantum pertinacia.*
Pont. deinde Concilia, primò vnum aut alterum, post omnia posteriora, (4. primis
exceptis) mox verò & ipsa 4. prima, tandem verò & scripturarum certas partes; po-
stremò vniuersam scripturam cótemnere potius & remouere in iudicio dogmatum
fidei voluerint, quàm vel latum vnguem à semel concepta opinione recedere. Hic
C priuati huius Spiritus fructus & effectus hodie fuit. Argumenta autem quibus ni-
tuntur, fere ex scripturis pessimè intellectis, vt solent, depromunt; suntq; in tripli-
ci genere, & tres causas complectuntur, propter quas hanc sententiam defendunt.
Eas omnes his verbis Magdeburgenses expresserunt. *Donum interpretandi & intelligen-*
di scripturas, non esse alligatum ad certas personas hominum; sed à Deo ad ædificationem Ecclesiæ li- Centuriæ 1. lib. 2. cap. 4.
berè donari sacram scripturam legentibus & meditantibus, & à Deo sapientiam & intellectum pe-
tentibus, docent scripturæ. Hæc illi. Tuentur ergo priuatam hanc interpretationem, pri-
mum quia donum Dei est libere datum, non potestatis alicuius aut authoritatis.
Secundò, quia datur hoc donum scripturas ipsas legentibus & meditantibus. Tertiò, 1.
quia intellectum scripturarum & sapientiam à Deo petentibus, idem donum con- 2.
ceditur. Primam autem sententiam omnes protestantes confidenter amplectuntur, 3.
& mordicus tuentur. Secundam, quæ quandam meditationem & studium postulare *Tria capita argumentorũ pro priuata interpretatione Scripturæ.*
videtur, puriores Euangelici non ita certam & solidam esse volunt. Sed tertiæ sen-
tẽtiæ libenter subscribunt illi quidem: alij verò, vt Saxonici & rigidiores Lutherani,
non ita semper necessariam esse existimant. Abutitur autem variis scripturis vna- *Primi Capitis probationes.*
quæque sententia: maximè prima, quæ cæterarum fundamentum est. Ad primæ sen-
tentiæ confirmationem, multa à Magdeburgensibus proferuntur. Imprimis quòd Centuriæ 1.
apud Apostolum, inter alia dona enumeretur *donum prophetiæ, & interpretationis ser-* lib. 2. cap. 4.

monum, vbi etiam additur, quòd hæc omnia *operatur Spiritus, diuidens singulis prout vult.* Et
Rom.12.& 1. Cor.12. rursum. *Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere, Omnia probatæ, quod bonū est tenete.*
1.Thess.5. Ex his enim colligunt, interpretari mysteria Dei, vt Scripturas & alia, esse donum fidelibus datum; siue illi in Potestate Ecclesiastica constituti sint, siue non. Ideóque & talibus qui donum acceperunt, licere interpretari; & alios ne illorum interpretationem contemnant, iuberi. Hinc etiam docent, audiendos esse omnes qui Scripturam interpretantur, etsi nouam adferant interpretationem; nec prima facie quia noua est, aut priuata, repellendam; sed diligenter expendendam, an ex dono Prophetiæ prolata fuerit. Ad cuius etiam rei probationem vehementer vrgent illud Pauli. *Prophetæ duo aut tres dicant, cæteri diiudicent. Quòd si alij fuerit reuelatum sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos Prophetare: vt omnes discant, & omnes exhortentur.* Hæc Apostolus. Hæc verba proferunt perpetuò aduersarij, vt priuatum hoc suum interpretandi donum (quam Prophetiam vocant) probent. His etiam Apostolicis verbis confisi & abusi, quibusdam in locis (vt in Anglia feruentissimè Puritani) prophetandi formam eo in loco ab Apostolo commemoratam diligenter imitantur. Conueniunt enim ex omni genere laici & Scripturam quam vult vnusquisque multis audientibus, prout Spiritus ei suggerit, exponit vel deprauat potiùs. Quem sane prophetandi morem dementissimum, quum cohibere nuper in Anglia Potestas politica vellet, (seditiosè enim multa ibi effutiebantur) eáque in re opera & ministerio pseudoepiscopi Cantuariensis vti vellet; obstitit ille omnibus modis, nec quod Dei verbum disertè probat atque permittit, sese aliquando inhibiturum respondit. Qua etiam in sententia à biennio iam & amplius vsque hodie persistens, Iurisdictione omni Ecclesiastica spoliatus manet. Tanti sane momenti, tamque certa & firma, promiscua hæc diuini verbi interpretatio, ex his verbis Apostolicis collecta, illis hominibus videtur.

(1.Cor.14.)

Respondetur Scripturis ad primam Protestantum sententiam confirmandam allatis: vbi qualis sit manifestatio Spiritus ad vtilitatem multis modis ostenditur.

CAPVT VII.

Donum interpretationis datur secundū Mensuram fidei.

Mensura fidei quæ & qualis.

NIHILOMINVS his scripturis singulis breuiter & efficaciter respondetur. Apostolus 1. Cor. 12. & ad Rom. 12. non obscurè aut breuiter, sed clarè & copiosè docet hoc donum interpretationis, sicuti & cætera dona diuidi à Deo in Ecclesia, nō promiscuè aut quocunque modo, sed *iuxta mensurā fidei, & vnicuique ad vtilitatem.* Mensura autem fidei est, *non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem,* id est, vnūquemque sapere iuxta vocationem, in qua vocatus est. Hæc enim mensura fidei, quomodo non cuiuis membro Ecclesiæ, sed iuxta vocationem & officium cuiusque membri detur, ex similitudine corporis humani, eodem in loco luculenter docet Apostolus dicens: *Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis differentes.* Hæc Apostolus. Quemadmodum ergo pessima esset & absurdissima hęc collectio, Deus corpori humano tribuit varia dona, videndi, audiendi, loquendi, & similia, prout ex ordine suæ prouidentiæ voluit, ergo vnumquodque membrum habet donum, aut habere potest videndi, loquendi, &c. non seruata cuiusque membri functione propria, quam aptum natum est habere, sic protestantum est longè vanissima ex his locis collectio. Deus dedit donum Prophetiæ in Ecclesia, & cætera dona vnicuique prout vult, ergo dedit illa vnicuique membro in Ecclesia, nulla habita ratione vo-

Protestantum collectio quàm vana.

A ne vocationis cuique membro propriæ, ad quam ex ordine à Christo constituto vocatus est. Rursum quemadmodũ optima est hæc collectio; In corpore humano sunt variæ functiones, & vnicuique membro Deus diuisit iuxta mensuram vitæ humanæ, vt inuicem se membra iuuarent, essétque ordo & pax in toto corpore, ideóque *non posset oculus manui dicere, opera tua non indigeo*, nec totum corpus est oculus, aut auris, sed donum videndi proprium est oculo, donum audiendi auri, & sic in cæteris membris, ad eundem plane modum optima hæc est & Apostolica collectio: In corpore mystico Ecclesiæ, varia sunt dona *iuxta mensuram fidei*, id est, ea ratione vt fidei vnitas, salus, & pax conseruetur. Ideóque *non omnes Prophetæ, non omnes doctores sunt*; sed qui in Ecclesia caput est, capitis donum accipit, qui oculus est, oculi gratiam accipit, & sic de reliquis. Hæc est euidentissima Apostoli sententia in vtroque loco allegato. Quam etiã clarius exponit ad Ephes. 4. Qũ enim idem dixisset quod ad Rom. 12. & 1. Cor. 12. dixerat, videlicet *vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*, statim subiungit, & qualis sit hæc mensura, exponit: dicens. *Propter quod dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam Prophetas, &c.* Non ergo ex dono, Ecclesiæ membrum, sed ex vocatione membri, donum quærere debes. Non porrigas pedẽ, vt videas: sed oculos aperi. Nec oculum aperias, vt ambules, sed pedem moue. Sic quære dona Dei in vocatis Apostolis, Pastoribus, Doctoribus, &c.

Apostolica collectio.

Sed quia hoc hæreticos hodie fefellit, quòd cùm audiunt in Ecclesia dari eiusmodi dona, putant Deum illa promiscuè & cuiuis membro dare, siue ad functiones sacras vocatus ille sit siue non, subiungam paucas sed grauissimas causas; quibus & Catholicam sententiam tueri, & hominibus hac in parte hæreticis satisfacere possis. Primùm ergo dantur à Spiritu Sancto huiusmodi dona in Ecclesia; sed seruato Ordine quem Christus in Ecclesia posuit: de quo Ordine multa in Controuersia secunda disputauimus. Hic Ordo vult, vt quia pes non debet capitis officium facere, neque donum capitis accipiat. *Vnicuique nostrum* (ait Apostolus) *data est gratia, secundum mensuram donationis Christi*; vt videlicet Spiritus Sanctꝰ quem Christus Dominus promisit & dedit, operetur iuxta Ordinem donationis à Christo factæ. Hæc autem Donatio Christi, & per consequens donorum distributio, qualis sit statim describit dicens: *dedit quosdam quidem Apostolos, &c.* In his ergo Apostolis, Pastoribus, Doctoribus, quærenda sunt dona, ne aliam tibi fingas aut præsumas donationem quàm Christus fecit. Quod isti faciunt, qui non in doctore donum quærunt: sed ex presumpto dono, doctores vel seipsos faciunt, vt Lutherus, Caluinus, & alij; vel sibi eligunt, vt Lutherani, Caluinistæ, & alii. Secundò, Christus Dominus cùm hæc dona de facto in specie dedit, (de qua donatione in genere Apostolus in his locis disseruit,) solis illis dedit, qui vocatione ipsa Pastores & Magistri Ecclesiarum futuri essent. Solis enim Apostolis, non turbis dixit: *vobis datum est nosse mysteria, &c.* Imò turbas disertè ab hoc dono excepit, dicens: *Turbis autem in parabolis.* Solis Apostolis dixit: *Spiritus veritatis manebit vobiscum in æternum*: Et huius generis alia multa quæ in Controuersia quarta copiosè tractauimus. In illis ergo quærenda hæc dona, quibus ista Christus Authoritate Suprema de facto assignauit; non in aliis quibuscunque (ad arbitrium nostrum) Ecclesiæ membris. Tertiò, *manifestatio Spiritus* (ait Apostolus) *datur ad vtilitatem*, ipsius sane totius corporis Ecclesiæ, cui non expedit vt aliis hæc dona dentur, quàm iis qui ad docendum vocati sunt; ne sit schisma in corpore: ne forte dicat, Non iam caput pedi, sed pes capiti; non es mihi necessarium: *& ego spiritum Dei habeo: in me quoque Dominus loquutus est*: aliáque his affinia, schismatis & perturbationis in religione seminaria maxima & fomenta perpetua. Quæ vna res, quia consideratione dignissima est, insistemus ei paulisper, & explicabimus magis.

B

C

Causa erroris Protestantum. Donum interpretationis datur seruato Ordine in Ecclesia posito.

Lib. 5. cap. 4. & seq.

Ephes. 4.

Quærenda sunt dona in vocatis Pastoribus & cæt.

Christus dedit sua dona solis futuris Ecclesiarũ Magistris.

Matth. 13.

Ioh. 17.

Lib. 8. ca. 12.

1. Cor. 12.

Priuati spiritus omnium schismatum seminaria.

Nempe hæc est vera & ipsissima Ecclesiæ vnitas, vt non aliis Spiritus ille interpretationis & docendi detur, quàm quibus ex officio interpretari & docere incumbit. Etenim vna quidem est Ecclesia, propter vnam fidem; quia omnes vnum & idem credunt, sperant, amant, & eadem tenent sacramenta, seu quoscunque cultus religionis necessarios. Sed hac ratione magis similis est, consentiens, vnanimis, & vniformis Ecclesia, quàm propriè loquendo vna. Iterum Ecclesia dicitur vna propter vnum caput Christũ, & eius in terris vicariũ. Sed & hac ratione, magis est sub vno, quàm vna. Alio adhuc modo Ecclesia est propriè vna, propter vnitatẽ collectionis vniuersorũ

Ecclesiæ vnitas qualis.

1.

2.

3.

membrorũ; vt scilicet vnusquisq; fidelis sit pars vnius numero populi, ciuitatis, domus, seu corporis mystici. Nã propter hanc vnitatẽ, non satis est, vt singuli fideles idẽ credant, & vni atque eidem capiti obediant in ratione credẽdi; sed etiã vt in ipsa credendi, sperandi, amandi, sanctificandi, obediendi, & pręcipiendi operatione, secundũ modum quẽdã operentur: videlicet vt partes vnius totius, & non vt seorsim singuli. Spiritus enim Sanctus *diuidẽs singulis prout vult*, sic diuidit, vt Ecclesiã totã faciat vnum numero corpus, non plura. Et propterea mouet singulos ad interius & exterius operandũ, tanquã partes vnius corporis, & propter vnum corpus, & secundũ vnum corpus: sicuti fieri videmus in corpore naturali. Anima enim mouet manũ, non sicut lignum aut lapidem extra corpus; sed tanquam partẽ totius corporis, secũdum dependẽtiam quam habet à reliquo corpore, ad ministerium vel functionem corpori vtilẽ aut necessariam. Mouet quoque ad vtilitatem reliqui corporis. Mouet denique iuxta modum, decorem, & proportionẽ totius corporis; vt nec altiùs se tollat, nec ad plura se extendat, quàm corporis ratio patitur, & vires ferunt: nec etiã ad inferiora aut viliora se dimittat, quàm corporis decor postulat. Sic in Ecclesiæ corpore, vnusquisq; fidelis sciens se esse membrũ Ecclesiæ, quicquid facit aut patitur vt fidelis, facit & patitur, nõ solùm vt Deo & proximo spirituali dilectionis vinculo particulariter vnitus, sed etiã vt membrũ totius Ecclesiæ, & huic toti in vnitate Spiritus coniunctus; siue doceat, siue discat; siue credat, siue credere recuset; siue amet, siue refugiat; siue speret, siue non sperandum putet; siue ministret sacramẽta, siue suscipiat; & sic in reliquis. Rursum, propter Ecclesiam illa omnia facit & patitur, vt pars propter totum, cuius est quicquid in eo genere est. Nam vnitas particularis aliquorum ad inuicẽ, ordinatur ad vnitatem totius. Ideoq; in Symbolo profitetur vnusquisque fidelis, non solùm Ecclesiam esse vnã, vt ille sit eius membrum; sed etiam communionem Sanctorũ; vt sciat se omnia facere & pati in commune bonũ, quoties vt fidelis aliquid facit aut patitur. Denique secundum Ecclesiæ fidẽ, sensum, iudicium, Regulam, & pro Ecclesiæ honore atque decore, omnia facit & patitur; neque plus, neque minus, quàm sibi vt parti totius, conuenit. Hæc est maxima, & intrinseca, & propriissima Ecclesiæ vnitas; quam colligere licet ex verbis Apostoli, ad Ephes. 4. & ad Coloss. 2. quæ alibi tractauimus, & ex Thoma Vualdensi. Item ex D. Thoma, maximè verò ex Caietani scholiis ibidem. Contrà verò, huic vnitati propriè opponitur schisma. Quicunq; enim renuit operari in ratione fidei, vt pars Ecclesię Catholicæ, vultq; se gerere vt quoddam totũ seorsim, quacunque ex causa hoc faciat, schismaticus hoc ipso est. Præclarum sane esset, (quod ex maxima humilitate & charitate optauit Moyses) vt *vniuersus populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum*. Sed quia hoc non expedit vnitati totius corporis, & *manifestatio Spiritus non datur nisi ad vtilitatem* totius, propterea *non omnes prophetant*, nec omnibus Deus dat Spiritum suum. Quibus autem dat; dat vt partibus vnius toti⁹, ad ministerium & cõseruationẽ totius, nõ ad priuatã vniuscuiusq; & seiunctam à toto vel voluptatẽ vel vtilitatem. Abstulit quidem Dominus de Spiritu Moysis, & dedit aliis, sed futuris Magistris populi. Ait enim: *Auferam de Spiritu tuo, tradámque eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.* Datur ergo illis Spiritus, qui ad ministerium Ecclesiæ à Deo vocantur, non aliis. Sane sententia hodie Protestantum de hac distributione donorum, non in ordinaria potestate, sed promiscuè data & extra illam, est ipsissima schismaticorum ipsorum Core, Dathan, & Abiron vox & sentẽtia. Illi enim clamabant contra Moysen & Aaron. *Sufficiat vobis, quia omnis multitudo Sanctorum est & in ipsis est Dominus. Cur eleuamini super populum Domini?* Quæ schismatica & superba vox quantum Deo displicuerit, consequuta statim horrenda pœna monstrauit. Idem hodie dicunt Protestantes. Nam *donum interpretandi non esse alligatum ad certas personas, quasi ad prætoriam quandam Potestatẽ, sed liberè dari legentibus & orantibus, quia omnes sunt docti à Deo, & vnctio docet nos omnia*, (quæ sunt verba Magdeburgensium, Melanchthonis, & aliorum Protestantum omnium) idem est plane, quod illi dixerunt: donum Spiritus non esse alligatum ad Moysen & Aaron certas illas personas, vt illi quasi in prætoria Potestate eleuarentur super populum, sed omnem multitudinem esse sanctorum, & in ipsis Dominum esse. Sit ergo hæc tertia ratio plane firmissima, Spiritum & dona dari Ecclesiæ; sed quia ad vtilitatem totius dantur, non nisi illis dari, quibus propter pacẽ & vnitatem totius corporis expedit dari.

Ad conseruãdã vnitatẽ singuli operantur vt partes vnius totius corporis.

Simile. 1. 2. 3.

Omnia operantur fideles vt mẽbra Ecclesiæ.

Omnia propter bonũ Ecclesiæ.

Omnia secundũ Ecclesiæ sensum.

Suprà libr. 5. cap. 7. & li. 8. c. 11. doctrin. fidei. Libr. 2. cap. 15. & 16.

2. 2. quæst 39. art. 1.

Schismaticus quis.

Numer. 11.

Quibus & quo modo Deus dat Spiritum suum.

Numer. 11.

Protestantes hodie veri schismatici.

Numero 16.

Quartò

A Quartò, sic *datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem*, vt etiam singulorum quoque, non solum totius vtilitati consulatur. Non est autem vtile cuiuis, vt hoc donum accipiat. Non enim omnes capaces sunt illius doni. *Dominus diuisit talenta: Alij quinque, alij duo, alij vnum, vnicuique secundum propriam virtutem*, id est, iuxta modum & capacitatem cuiusque, vt exponit ibidem Hieronymus. Deinde si priuati aliqui huius doni capaces sunt, tamen neque illis expedit hoc donum accipere. Adhuc enim cùm de numero ouium sunt, non datur eis Spiritus nisi quatenus oues sunt, scilicet vt obediant & discant, seruentq; locum quem habent in corpore. *Non enim satis est* (ait Chrysostomus) *vnitum esse corpori, sed oportet proprium locum obtinere, vtpote qui nec vnitus esse queas, nec Spiritũ accipere, si loco cesseris.* Simile est de corporum membris, & ipsis quatuor rerum omnium elementis, quæ singula locum suum egressa, operari non possunt. Itaque ne sit ei occasio ruinæ, vt accepto dono locum suum & stationem egredi quis velit, atque ad ea se extendere quæ non oportet, vtiliter & salubriter cuicunque capaci hoc donum non datur. Itaque seruant omnes locum suum *obedientes præpositis suis, qui rationem pro ipsis reddituri sunt, vt cum gaudio hoc faciant* ipsi præpositi (quale gaudiũ expressit ipse in se Apostolus. Monens enim *ne quis eos deciperet in sublimitate sermonum*, subiungit: *Spiritu vobiscum sum, gaudens & videns ordinem vestrum, & firmamentum* (seu stabilitatem) *fidei vestræ,*) *& non gementes. Hoc enim non expedit illis*, id est: ouibus ipsis non expedit sic ex aliquo dono sublime sapere, vt præpositis suis obedire recusent. Quod ne fiat, etiam capacibus sæpenu-
B mero hoc donum saluberrimè negatur.

Spiritus datur ad vtilitatem & capacitatẽ singulorum. Matth. 25.

Locus in corpore Ecclesiæ vnicuique suus seruandus est.

Homil. 11. in 4. c. ad Ephes.

Hebræ. 13. Colloss. 2.

At dices: Exempla non deesse de multis nondum ad docendum vocatis, qui tamen hoc donum reuera acceperunt. Et illustre est hac in parte Origenis exemplum, qui multis annis ante Præsbyterium Scripturas docuit & interpretatus est fœliciter. Ad hæc & huiusmodi respondetur, rara ista & extraordinaria esse, & priuilegia paucorũ non facere legem communem. 1. Præterea si quando hoc datur talibus, non tamen sic dari, vt vel Præpositis suis obedire recusent; 2. vel, (quod grauius est) docẽdi sibi authoritatem arrogent; 3. (tunc enim schisma fit in corpore, violatur ordo, dissoluitur vnitas, 4. perit obedientia fidei;) vel denique non aliter dari, quàm vt ad consolationem & instructionem vel propriam 5. (vt clarius intelligant, quæ iam crediderunt) vel aliorum per modum consilij & conferendi in commune, eo dono vti debeant: non vt propterea aliquid singulariter sapiant, nouum aliquod dogma ex scripturis colligendo: non denique vt aliquid quasi magistri doceant; siue *præter mensuram donationis Christi*, siue *præter rationem & regulam fidei*. Quibus conditionibus saluis, non negatur hoc donum etiam non vocatis ad docendi munus dari. Sed has conditiones non ferunt aduersarij, qui sic dari hæc dona volunt non vocatis, vt ipsis vocatis eadem negent; sibíque ex vi doni Potestatem arrogent, de ipsis vocatis déque eorum doctrina iudicãdi; & quodcunque fidei dogma etiam in plenarijs Conciliis discussum & definitum, de
C nouo discutiendi, & examinandi; vt fecerunt hodie superbissimi homines Ioannes Caluinus, Martinus Chemnitius & alij.

Oblectio de ijs qui dona acceperunt nõ vocati. *Responsio.*

Ephes. 4. Rom. 12. *Protestãtium intolerabilis superbia.*

Alijs Scripturis superius ab aduersariis prolatis satisfit.

CAPVT VIII.

IAM verò (vt ad alias Scripturas respondeatur) quod Apostolus iubet *Prophetias non spernere, & omnia probare, quod bonum est tenere*, toti Ecclesiæ Thessalonicẽsium scribit, vt exordium Epistolæ declarat, nõ cuiuis Ecclesiæ membro. Facit hoc autem Ecclesia per illa sua mẽbra, quibus probandi ea quæ ad fidem pertinẽt potestas data est. Sic Dionysius Alexandrinus hæc verba πρὸς τοὺς δυνατωτέρους, firmioribus & perfectioribus (quales sunt Ecclesiarum præpositi) dicta esse intelligit; apud Eusebium in historia Eccl. & Socratem. Et sane sic homo totus, in his quæ vel ad rationis vsum vel ad corporis bonum pertinent, omnia probat; quod bonum est tenet; sed non per quodlibet sui membrum hoc facit. De qua re aliàs plura diximus in Controuersia secunda.

1. Thess. 5.

Euseb. lib. 7. ca. 6. Socrat. lib. 3. cap. 14.

Lib. 5. cap. 2.

1.Cor.14. 1.Responsio. Magis vrgent & incredibili confidētia (vt suprà monuimus) inculcāt illud de Prophetis in priore ad Corinth. epist. Cui tamen loco variè & solidè respondetur. Primùm, agere ibi Apostolū expressè & disertè, de dono Prophetię extraordinario (non secus sane quàm ipsi prophetę, quorum Apostolus meminit ad Ephes. 4. extraordinarium Munus erat, vt Apostolorū & Euangelistarū) & quod per modum miraculi fiebat, sicut donum linguarum, sanitatum, & similia quæ in illis tum Ecclesiæ initiis ad fidei Christianæ commendationem fidelibus passim dabantur; vt docet in commentariis ad hunc locum Chrysostom. & adhuc clarius in comment. in epistolā ad Rom. super illa verba: *Spiritus orat pro nobis*, &c. Idem quoque docet Ambros. in Comment. ad cap. 4. ad Ephes. Non autem agit ibi Apostol. de ratione ordinaria & perpetuò duratura ipsius Prophetiæ, aut interpretationis sermonum. Vt non minus certè ridiculum sit illum prophetandi morem nunc imitari, quàm vanum & ridiculū esset donū quoque linguarum, maximè in constituta iam Ecclesia, vel superbè sibi quenquam vēditare, vel stolidè à Deo dandum expectare, vel etiam tanquam nouos orbis Apostolos vsurpare. Signa hæc omnia erant, in prima fidei plātatione. Linguæ quidem ipsis infidelibus, vt eo miraculo ad fidem inducerētur; prophetiæ verò fidelibus, vt in recenter accepta fide tam illustri signo cōfirmarētur. Sic enim rem apertè distinguit Apostolus, dicens: *Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Prophetiæ autem nō infidelibus sed fidelibus*, sc. signa sunt. Est autem gens praua & exasperans, non solùm stolida & temeraria, post tot seculorum fidem acceptam & conseruatam adhuc signa quærere.

Donum prophetiæ de quo Paulus 1. Cor. 14. non erat donum ordinarium & perpetuum. Hom. 14.

2. Respōsio. *Illa prophetia non erat interpretatio scripti verbi.* Prætereà, illa prophetia tūc in vsu, non erat interpretatio verbi scripti, ad dogmata fidei vel probāda vel explicanda, diuinitus data. Neque enim adhuc scriptum erat magna ex parte, nouum testamentū; neque de fidei dogmatibus in illa primę Ecclesię prophetia tractabatur. Sed cùm hi qui dono linguarum valebāt, non semper intelligerentur ab aliis qui eo dono carebant, ideóque sine fructu illud donum exerceretur, aliis datum erat Prophetiæ donum, vt interpretarētur id quod ex dono linguæ prolatum fuisset; non quod in canonicis libris scriptum fuisset. Cessante ergo nunc dono linguarum (quod infidelibus tantùm signū erat) cessāt quoque prophetię huius donū, quod non nisi propter linguarum donum datum fuit; ne inutile prorsus (non quidem omninò) sed ipsis fidelibus esset. Nam infidelibus, etiam nō explicatum, eatenus vtile fuit, quatenus eos in admirationē religionis Christianæ excitauit. Fidelibus verò (qui tali excitatione non indigebant) nisi explicatum inutile prorsus fuit.

3. Responsio. *Non erat doctrina sed exhortatio.* 1. Cor. 14. Deinde per donum hoc linguarum, cui accessit interpres hęc Prophetia, non proferebantur ea quæ ad fidem per modum doctrinæ, sed quæ ad pietatis studium per modum exhortationis valebāt. Ait enim Apostolus ibidem: *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem.* Et statim paulò pòst enumerat tāquam distincta *reuelationem, scientiam, Prophetiam, doctrinam*, vt diuersa hæc fuisse dubitādum non sit. Quo in loco, hoc etiam obserua, hîc iam ad scripturæ interpretationem doctrinalem Protestātes trahere, quod semper aliàs de orationibus & publico Ecclesiæ officio intelligi volunt. Ita quidlibet illi ex quolibet Scripturæ loco, libertate hac interpretandi freti, probant. Rursum hæc Prophetia erat reuelatio vel rerum futurarum, vel occultorum criminum, vel etiam rerum præclarè ab aliis gestarum. Vnde Apostolus ibidem. *Si omnes prophetant, intret autem quis infidelis, vel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus. Occulta enim cordis eius manifesta fiūt*, &c. Itaque ad interpretationem Scripturarum, eo sensu quem hodie sibi hæretici venditant, & de quo nos hoc in loco quærimus nihil prorsus ista pertinet prophetia: etiam si ordinarium aliquod & perpetuum in Ecclesia officium esset.

4. Responsio. *Erat reuelatio vel futurorum vel occultorum.* 1. Cor. 14.

5. Responsio. Deinde etiamsi talis aliqua interpretatio, qualem protestātes fingunt, hæc prophetia esset, tamē non aliter permittit Prophetis istis & interpretibus loqui, nisi *vt cæteri diiudicent*, scilicet Prophetæ cæteri & symmistæ: qui videlicet vt dono prophetiæ, sic etiam discretione Spirituum valebāt. Vult ergo ecclesiam de hoc dono iudicare; cuius hæc omnia dona sunt propria: maximè discretio spirituum, vt alibi ostendimus. *Ne videlicet* (ait Chrysost. in Comment. ibidem) *aliquis hariolus admisceretur, aut diabolicus quispiam præceptor ingrederetur.* Quod etiam post eum docet Theodoretus. Itaque eòdem res recidit. Neque enim hoc donum, si quod tale esset, aliquid valeret nisi per Ecclesię iudicium approbaretur.

Ecclesia iudicat de prophetis.

Sed

A Sed & prætereà, promiscuè & confusè aut præter ordinem, etiam in illis initiis hoc dono vti non licebat. Qui autem hodie hoc donum sibi vendicant, dicũt se hoc prophetiæ Spiritu impulsos esse, vt Romanæ Ecclesiæ errores taxent, & nouas suas interpretationes in medium proferant, semper illud in ore habentes. *Non possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui.* Et rursum; *non possumus aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate.* Apostolus verò etiam in ipso dono audaciam, præsumptionem, & cõfusionem damnat. *Spiritus*, inquit, *prophetarum, prophetis subiecti sunt. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis.* Itaque etiam si huius generis hoc donum esset, quale Protestantes fingunt, & hodie quoque daretur, (quod vtrunque falsum est) tamen iuxta Apostoli doctrinam, non ita in contemptum pastorum erumpere, sed continere & reprimere se isti spiritus debebant, vt absque dissensione & tumultibus donum suum exercerent. Quod iterum in fine huius disputationis solicitè monuit Apostolus, sic concludens. *Itaque fratres æmulamini prophetare, & linguis loqui nolite prohibere. Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant in vobis.* Hæc Apostolus. Isti contrà propterea hoc donum prophetiæ sibi arrogant; vt omnibus honestatis & Ordinis ecclesiastici perruptis repagulis, se solos homines priuatos, nec ad docendum vocatos, pro magistris & interpretibus diuinarum literarum, orbi obtrudãt. Idque ea sane confidentia, vt non solùm Catholicæ Ecclesiæ interpretes veteres, sed & alios quoscunque deinceps sequuturos verbi interpretes reiiciant. Cuius rei luculentissimum documentum est, immẽsa illa commentariorum B in vniuersam Scripturam farrago, ab istis hominibus iam passim edita, & maximè ab Augustino Marlorato in vnam Cathenam seu corpus redacta, nunc verò ab horum sectatoribus, non secus ac vnica, natiua, & germana diuini verbi interpretatio passim allegata. Sed quod ad præsentem Apostoli textum attinet, eius moderationis (quam modo dixi) in hoc dono prophetiæ seruandæ, illustre exemplum habes in Cipriano & collegis suis Africanis Episcopis; circa quæstionem de hæreticorum baptismo approbando. Nam putauit sane ille Apostolum in hoc loco, *docere & ostendere multa singulis in melius reuelari; nec debere vnumquemque pro eo quod semel imbiberat pertinaciter congredi; sed si quid melius & vtilius extiterit, libenter amplecti*: (in quo tamen vir ille sanctus eatenus errauit, quatenus contra Ecclesiæ vniuersalis consuetudinem, singulariter se sapere posse putauit) sed tamẽ non ita in errore hoc suo istud putauit Ciprianus, quin nihilominus pacem & vnitatem Ecclesiæ seruaret: nec aliter sentientes collegas & coëpiscopos suos, aut dãnaret aut grauiter ferret: quod apertissimis verbis in epistola ad Iubaianum & in Concilio illo Africano (vbi erronea illa sententia definita fuit) protestatur, sicuti etiam commemorat, eúmque hoc nomine vehemẽter laudat sanctus Augustinus, in libro de baptismo contra Donatistas. Memorabile autem est, ex eodem Apostoli loco sic vt protestantes volunt, intellecto; aberrasse à veritate tot episcopos, & doctos & graues: quamquam moderatiùs id multo factum sit, quàm à protestantibus hodie fiat.

Sexta Respõsio. In dono prophetiæ exercendo aberat confusio & præsumptio Protestantibus propria.

Act. 4.

2. Cor. 13.

1. Corint. 14.

Protestantes hodie soli volunt esse interpretes Scripturarum.

In epistol. ad Quintum fratrem.

Exemplum moderationis seruatæ circa libertatem prophetiæ etsi male præsumptam.

Lib. 2. cap. 1. & 8.

C Postremò, hoc donum prophetiæ qualecumque illud esset, non cuiuis è populo (vt Puritani illam hodie seditiosè vsurpant) sed Præpositis ipsis & magistris datum fuisse, Sanctus Chrysostomus docet. Ait enim *Spiritum ibi cuncta administrasse, cuncta Ecclesiæ capita moderando. Et propterea hodie populum sacerdoti respondere in officiis diuinis*, quæ huic prophetiæ successisse arbitratur; *Et cum Spiritu tuo: quia olim sacerdotes non nisi in spiritu isto prophetico, & mysteriorum omnium intelligente, ea loquerentur; quæ hodie nos ex præscripta forma loquimur.* Hæc ille in commentariis ad hunc locum. Ad cuius sentẽtiam accedit Theodoretus in Comment. ibidem. Ait enim. *Hic ordo* (scilicet prophetandi) *mansit in ecclesiis in præsens vsque tempus: & ex doctoribus* (non ex quibusuis de populo) *alijquidem in hac concione, alij verò in alia cum populo disserunt.* Itaque omnibus his de causis, cum hoc genere prophetarum, aut prophetãdi modo qualem hîc Apostolus descripsit, priuata ista SS. Scripturarum interpretatio quam protestantes sibi solis vsurpant, nihil affine aut coniunctum habet. Multò autem minus, insana illa & seditiosa prohetantium in Anglia Puritanorum consuetudo, ex hac Apostolica doctrina colligi potest.

Septima Resp. Donũ prophetiæ nõ erat quorumlibet sed tãtum Præpositorum Ecclesiæ.

Chrysostom.

Alia scripturarum loca ab aduersariis proferuntur, paritérque breuiter expenduntur.

CAPVT IX.

RELIQVIS Scripturis, quas adhuc ad sententiæ suæ confirmationem Protestantes afferunt, tribus quasi verbis satisfaciemus. Proferunt illud Petri: *vnusquisque sicut accepit gratiam, siue donum, in alterutrum illam administrantes*: Sed statim adiungit Petrus, quod illi omiserunt: *Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei*: apertè ostendens se non de aliis quàm de dispensatoribus mysteriorum Dei loqui, qualem se cum collegis suis Paulus fuisse docet. Proferunt & illud. *Vobis datum est nosse mysteria.* Item Ioan. 17. *Spiritus docebit vos omnia.* Et denique 2. Timoth. 1. *Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, &c.* Hæc loca citant Magdeburgenses: quæ tamen euidentissimum est, non ad alios pertinere quàm ad Apostolos & eorum successores, Ecclesiarum præpositos, vt alibi sæpius ostendimus: ipsáque locorum circũstantia clamat.

1. petri 4. 1. Cor. 4. Math. 13. *Indigna applicatio S. Scripturæ per protestantes.*

Proferunt adhuc alia, quæ ad priuatos quidem & quosuis fideles pertinent, sed nõ eo sensu quem ipsi affingunt: qualia illa sunt: *Erunt omnes docibiles à Deo. Vnctio docebit vos omnia.* Quibus addit Brentius illud Pauli. *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et rursum. *Nemo potest dicere: Dominus Iesus nisi in Spiritu S.* Breuiter respondetur. Probant sane hæc omnia verè fideles omnes à Deo doceri, & Spiritu Dei illustrari, sed vt dociles fiant Auditores Ecclesiæ, vt credant & consentiant veritati; non vt vnusquisque officio Ecclesiæ fungatur, & doceat veritatem: non vt omnes sint prophetæ & Doctores. De qua re vide plura in secunda & quarta Controuersia.

Ioan. 6. 1. Ioan. 2. Rom. 8. 1. Cor. 12. Lib. 5. cap. 1. & 4. & lib. 8. cap. 12.

Addit his Melanchthon in locis communibus; quæcunque contra impios & de impiorum cæcitate in Scripturis dicuntur. Qualia sunt illa: *Non intelligent omnes impij. Audite audientes, & non intelligite. Obscurentur oculi eorum ne videant.* Denique illud Apostoli: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Hæc testimonia* (inquit Melanchthon) *perspicuè ostendunt interpretationem Scripturarum esse donum piorum, nec alligatam potestati. Impietatis enim pæna est cæcitas mentis.* Hæc ille. Sed ad hoc Melanchthonis argumentum, primum negato consequens. Nam, etsi nulli impij intelligerent, non tamen sequeretur, quòd omnes pij intelligant: non mgis sane quam istud: nullus cæcus currit, ergo omnes qui vident possunt currere. Nam vt ad currendum requiritur præter videndi vim membrorum agilitas, sic ad donum intelligendi Scripturas non solùm requiritur pietas, sed & donatio, id est vocatio cui annectitur donum. Deinde & antecedens dupliciter falsum est. Nam licet impij ad suam quidem ipsorum salutem non semper intelligant, tamen vocati à Deo ad docendum, etiamsi impij sint, ad aliorum salutem rectè docent: de qua re vide quæ disputauimus in Controuersia secunda. Postremò, non semper & cuiusuis impietatis pæna est cæcitas, sed tantùm grauissimæ, & qualis infidelium est: de quibus Daniel loco citato loquitur, & Apostolus ad Rom. 1. multa dicit. Itaque animales, carnales, vitiosi in Ecclesia multi sunt, qui tamen non statim cæcitate mentis in his quæ sunt fidei percutiuntur; sed reseruatur hæc pæna, vel ipsis infidelibus, vel supremæ & perseueranti impietati fidelium. His ergo Scripturis perperam intellectis, & argumentis leuissimis, egerunt hodie Protestantes, vt priuatum hoc interpretationis donum stabilirent. Vt sane monstri instar sit, tam leui pugna, tantam & tam munitam Ecclesiasticæ interpretationis Arcem obtinere eos potuisse. Vicerunt tamẽ apud plurimos non virtute sua; sed ignauia, leuitate, & temeritate Auditorum. De qua re alias diximus.

Dan. 12. Esaiæ. 6. Psal. 6. & 8. Rom. 11. 1. Cor. 12. *Melanchthonis Argumentatio vanissima.* Lib. 5. Ca. 10. *In Oratione de causa grassantiũ hæresium an. 66 Antuerp. cũ aliis excusa.*

Alia duo argumenti genera ab aduersariis circa Scripturarum interpretationem produci solita refelluntur.

Caput

CAPVT X.

A

AD alia duo argumenti genera, quæ faciunt Proteſtantes, nimirum legentibus ac meditantibus Scripturas, deinde etiam ſapientiam à Deo & intelligentiam petentibus hoc donum dari, breuiter reſpõdemus: primùm, meditari Scripturas & orationes pias adhibere, media eſſe quibus Scripturarum intelligentiam conſequantur non omnes permiſcuè, ſed ij quibus hoc donum datur. Quia autem vt iam probatum eſt, donum hoc non datur quibuſuis, ſed vocatis tantùm ad docendi munus; hæc media certò & infallibiliter efficacia tantummodo in huiuſmodi ſunt. Deinde iis mediis etiam priuatos & non vocatos ad docendum conſequi interdum Scripturarum intelligentiam; ſed vel ad priuatam ipſorum tantùm ſalutem & conſolationem, vel ad aliorum etiam fortaſſe ædificationem, ſi per modum conſilij & modeſtè adhibeatur; non autem vt propterea poteſtatem alios docendi, & authoritatem de fide iudicandi, vel ſenſum Scripturæ germanum præſcribendi, vllo modo ſibi arrogare debeant. Rurſum hæc media non efficere in quocũque fideli, abſolutam & plenam omnium Scripturarum intelligentiam, quæ ad fidem neceſſaria eſt; ſed eam tantum quæ ipſius vtilitati & ſaluti priuatæ ſufficit: cui nec ſemper expedit omnia etiam abſtruſa intelligere, ne ſapiat pluſquam ad ſobrietatẽ. De quo genere dixit Sapiens. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: Non eſt enim tibi neceſſarium ea quæ abſcondita ſunt, videre oculis tuis.* Sic iubetur Moyſes *conteſtari populum, ne tranſcendat terminos ad videndum Dominum.* Hæc autem in figura ſcripta ſunt noſtri.

Meditatio & Oratio, qualia ſunt media & quatenus ad intelligendas Scripturas.

Eccleſ. 3.

B

Exod. 19.

Præterea hæc media non præſcribunt aut præiudicant Authoritati in Eccleſia poſitæ ad Scripturas interpretandas, aut aliis Mediis de quibus poſtea dicemus; ſed ſeruiunt & militant illis, ſubmittunt quoque ſe illis. Alioqui non iam erit meditatio & pietas, ſed præſumptio & impietas qualis hæreticis omnibus communis eſt. Talis eſt Caluiniſtarum hodie ex meditatione præſumptio, quam his verbis expreſſit Caluinus. *Nos, vt in tota Scriptura, ſanam huius loci* (Hoc eſt corpus meum) *intelligentiam non minore obedientia quàm cura conſequi ſtudemus: neque præpoſtero feruore temere arripimus, & ſine delectu quod primùm ſe mentibus ingerit; ſed ſedula meditatione adhibita, ſeſum amplectimur, quem Spiritus Dei ſuggerit. Quo freti, deſpicimus ex alto quicquid terrenæ ſapientiæ contrà opponitur.* Hæc ille contra Lutheranos diſputans. Sed hæc Caluini circa illa verba non ſolum ex ſe tam clara, ſed etiam totius Eccleſiæ conſenſu longè aliter intellecta, meditatio quã dicit, mera eſt præſumptio; nec quod Spiritus Dei, qui in ſola Eccleſia reſidet (à qua iſte quam longiſſimè ſe abſtraxit) ſed quod ſpiritus mendax in ore Prophetarũ (quos Dominus non miſit; & ipſi currebant) ei ſuggeſſit, amplexus eſt: ideóque ex eodem ſpiritu (qui etiam ſuperbiæ Spiritus eſt) alios omnes ex alto deſpicit.

Meditatio & Oratio nõ præiudicant aliȷs medȷs ſed ſeruiunt illis.

Inſtitut. lib. 4. c. 17. parag. 25.

C

Poſtremò, hæc Media quantumcunque adhibita, non ſemper ſunt efficacia, ne quidem in iis quæ cum vtilitate animę & ædificatione aliorum coniuncta ſunt: Deo etiã
ſtudioſiſſimis & piis fidelibus multarum Scripturarum intelligentiam ſubtrahente; 1.
vel quia ipſis expedit aliqua neſcire, vel quia aliis vtile eſt aliqua ſemper ad inueſti- 2.
gandum & eruendum relinqui, vel denique vt modum vnuſquiſque ſuum in Eccleſia 3.
tenere ſalubriter diſcat. De qua re ſic ſapienter Auguſtinus vir in Scripturis euoluẽdis ac meditandis ſolertiſſimus, ac etiam tum temporis non tam miles veteranus, quàm Dux exercitatiſſimus ſcribit. *Tanta eſt Chriſtianarum profunditas literarum, vt in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia vſque ad decrepitam ſenectutem, maximo ocio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer addiſcere. Non quòd ad ea quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta in eis perueniatur difficultate; ſed cùm quiſque ibi fidem tenuerit ſine qua piè rectéque non viuitur, tam multa támque multiplicibus myſteriorum vmbraculis opaca, intelligenda proficientibus reſtant, tantáque non ſolum in verbis quibus iſta dicta ſunt, ſed etiam in rebus quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapiẽtiæ, vt annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrantiſſimiſq; cupiditate diſcendi, hoc contingat quod eadẽ ſcriptura dicit. Cùm conſummauerit homo, tunc incipit.* Hæc ille. Quam etiam ob cauſam alio in loco *plura ſe in Scripturis neſcire quàm ſcire*, ingenuè vir tantus profitetur. Quæ ſane quum ita ſint, in lectione & meditatione, (adde etiam orationem,) plenam, certam, & infallibilem Scripurarum intelligentiam ponere, temeritatis nota & præſumptionis periculo carere non poteſt. Scripturas tamen etiam ad hanc rem probandam

Quare multa lãtent pios in Scripturis

Epiſt. 3. S. Scripturarũ profunditas.

Epiſt. 119. c. vltimo.

proferunt, quas breuiter expendemus. Intelligentiam Scripturarum ex ipsarum sedula lectione comparari, probare volunt Magdeburgenses ex verbis Petri dicentis: *Habemus Propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Et ex verbis Pauli: *Ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem:* Deinde ex facto nobilium Thessalonicensium, qui *suscipientes verbum cum omni auiditate, quotidie scrutabantur Scripturas si hæc ita se haberent.* Nam ex hoc loco, probare vult Brétius, omnium fidelium esse scrutari scripturas, an rectè doceat Ecclesia. Sed breuiter ad singula respondebis. Ad primum, *attendendum quidem esse sermoni Prophetico*; sed non adhibita *propria aliqua interpretatione*, vt Petrus statim subiunxit; id est eiusmodi, quæ vel ex proprio ingenio (neglecta regula fidei & sana doctrina) vel ex priuata authoritate (contemptis Ecclesiæ magistris) proficiscitur. Ad secundum, sacras literas hominem instruere quidem ad salutem; sed rectè & vt oportet intellectas: de qua re ibi Apostolus non agit. Nempe fructum Scripturarum, non rationem intelligendi eo loco docet. Ad tertium dicito, rectè & pie illos nobiles scrutatos esse Scripturas; non ita tamen hoc fecisse, vt de Apostolorum prædicatione ipsi iudicarent, veráne esset an falsa; sed vt inspectis veteribus Prophetiis, ad maiorem & clariorem eorum intelligentiam quæ iam firmiter crediderant, scrutarétur quo modo gesta Christi illis responderent. Qua in re studiosos se Christi & Apostolorum Discipulos præstiterunt; non iudices constituerunt. Non pudet sane Brentium dicere etiam iudices illos fuisse doctrinæ Apostolicæ, apud Hosium lib. 2. contra Prolegomena Brentij. Sed absurditatem rei indignissimam, habes antea multis in locis explicatam. Sane Christus ipse hortatur Iudæos, *vt scrutentur scripturas, quia illæ testimonium perhiberent de ipso.* Sed nunquid propterea doctrinæ suæ iudices & arbitros constituit Iudæos Christus? Sed aliud est, scrutari studio intelligendi quod iam credis; aliud, scrutari proprio studio (omni authoritate contempta,) vt sic primùm credas. Ex illo priori & quorundam facto, hoc posterius colligunt aduersarij; & in toto fidelium genere valere volunt. Hactenus ergo quæ ex Scripturis disputant aduersarij, pro priuata hac sua Scripturarum interpretatione defendenda, refutata sunt. Agunt præterea variis rationibus ad eandem sententiam confirmandam. Sed aptiùs illæ alio loco, cùm de Mediis & variis interpretandi agemus, expendentur. Nunc ad alia pergamus.

[Margin notes: 2. Petri. 1. — 2. Timoth. 3. — Act. 17. — *Quomodo Thessalonicēs. scrutabantur scripturas.* — Lib. 5. cap. 2. & lib. 8. cap. 8. & seq. — Ioan. 5. — Lib. 11. cap. 2.]

Quòd penes Ecclesiam sit sola, certa, & infallibilis Scripturarum interpretatio. Sed quo sensu id verum esse intelligatur, primùm aperitur.

CAPVT XI.

Assertio quarta.

ILLA Sacræ Scripturæ interpretatio, quam Ecclesia Catholica, vel per ministerium Episcoporum atque Pastorum, vel in Conciliis siue generalibus, siue particularibus postea approbatis, vel in decretis Romanorum Pontificum, vel denique in publico religionis vsu & praxi, aut ipsamet tradit & præscribit, aut ab aliis traditam verbo vel facto approbat, sola est certæ & infallibilis authoritatis: & huiusmodi quam in dogmate controuerso, solam amplecti & sequi, tum tutò possimus, tum necessario debemus: alia omni interpretatione exclusa atque damnata quæ illi directè aduersatur.

Huius Assertionis primò sensus diligenter aperiendus est; deinde probationes afferentur. Sensus ergo est, non quòd quicquid vnus aut alter siue Episcopus siue Pastor pro scripturæ sensu quocunque casu docet; statim tanquam certum atque germanum necessariò retinendum sit: sed quòd in scripturæ sensu dubio aut controuerso, quando de fide agitur, officium fidelis est, 1. nec Ecclesiæ hostes vllo modo in tali Controuersia audire; 2. nec à quocunque priuato, quanuis sit doctissimus & Catholicus, eius rei solutionem sic petere, vt ei certò & necessario credendum sibi esse existimet; 3. sed

[Margin note: *Officium fidelis in Scripturæ sensu quærendo.*]

A 3. ſed illis plane prætermiſſis, his ſobriè & modeſtè conſultis, ſine præiudicio deter-
minantis Eccleſiæ diligenter inquirere, quid Eccleſia in ea re ſentiat, & quem ſen-
ſum illius Scripturæ Paſtores & Epiſcopi probent. 4. Quod autem Epiſcopos ſen-
tire & docere animaduerterit, firmiter credat; quandiu ſane & illos Epiſcopos in
vnitate Catholica perſiſtere perſpexerit, & ab aliis Coepiſcopis ſuis eandem vnita-
tem tenentibus diuerſum ſenſum adferri non viderit. Horum enim alterutrum ſi cō-
tigerit, neceſſariò iudicium ſuſpendat oportet, & hac in re vel 5. Concilij vel 6. Su-
premi capitis ſententiam expectet. Qua intellecta omni dubitatione remota, firmiſ-
ſimè credat illum eſſe orthodoxum ſenſum, quem vel Concilium, vel ſummus Paſtor
aut tradidit, aut approbauit. 7. Cæterum & hîc rurſum obſerua, ſenſum aliquem
Scripturæ ſic eſſe amplectendum, & eo gradu tenendum, quo eum tradit vel appro-
bat Eccleſia. Si talem ſenſum eſſe de fide tenendum doceat Eccleſia, de fide illum te-
neas oportet. Si vt commodum quidem & probabilem commendat, non tamen de
fide aut neceſſariò tenendum præſcribat, eodem gradu nec alio à te amplectendus eſt.
Idem etiam de ſenſu repudiando iudicabis; vt ſic eum & eo modo repudies, quo repu-
diat Eccleſia. 8. Deinde hoc iudicium & determinationem vel Epiſcoporum, vel
Conciliorum, vel Romanorum Pontificum ſic deprehendes; ſi vel apertè eos defini-
re & ſub anathemate eos præſcribere talem ſenſum legeris, (ſicuti ſæpe in Conciliis 1.
occurrit) vel contra hæreticum aliquem tueri diligenter & conſtanter aſſerere per- 2.
B ſpexeris, vel denique pro ſenſu Orthodoxo tradere, cùm ex propoſito in cauſa fidei
ad ſalutem neceſſaria conſuluntur & rogantur, audiueris: (his enim in locis ex Ca- 3.
thedra loquuntur, id eſt, officium propriè Epiſcopale exercent) vel poſtremò, quan- 4.
do media illa adhibent, quæ poſtea trademus ad interpretationem rectam inuenien-
dam certiſſima. 9. Non autem tunc iudicaſſe aut determinaſſe Eccleſiam putabis,
quando vel obiter aliquem ſenſum aut Epiſcopus inter docendum affert, aut Conci- 1.
lium inter diſputandum producit; vel in quibuſlibet argumentis & mediis, quibus 2.
concluſionem Catholicam ſuadere nituntur ſtabiliendis Scripturas applicat. In hoc
enim vtroque caſu, nulla eſt allatæ interpretationis certitudo infallibilis. Nam & in
primo nihil tale intenditur, & in ſecundo abſque præiudicio fidei errari in argumē-
tis poteſt ſalua concluſione, vt eſt alibi à nobis oſtenſum. 10. Dicimus hanc ſolam
interpretationem eſſe certæ authoritatis, non quia negatur vel Doctoribus ſcholaſti-
cis, vel aliis viris doctis ad Epiſcopale aut Paſtorale munus non vocatis, omnis pror-
ſus facultas interpretandi, aut omnis plane authoritas in ſenſu afferendo; ſed quia ho-
rum hominum nec facultas tanta eſt, nec authoritas certa. Non eſt tanta facultas,
quia quantacunque ſit, ſemper humana eſt quatenus talium, humano nempe ſtudio
& induſtria comparata; ideóque tantum illis creditur, quantum ratione & argumen-
tis probare potuerunt. In hoc enim (vt antea monuimus) differt Theologus ab Epiſ-
C copo, doctor ſcholaſticus ab Eccleſiaſtico, denique ſcientia Theologica à fide Catho
lica. Eccleſiæ autem facultas in hoc genere eſt, vt mox oſtendemus, diuina. Non eſt
certa authoritas, quia non ſub pœna perfidiæ talis interpretatio ſequenda eſt, licet
bene ſub pœna craſſæ contumaciæ, vt rectè ex mente Auguſtini diſtinguit Vual-
denſis in doctrinali fidei. 11. Imo ipſi Epiſcopi quando non quatenus Epiſcopi de
cathedra docent, vt ſuprà diximus, ſed tanquam Doctores Scripturas tractant, cer-
tam hanc de qua agimus & infallibilem authoritatem non habent; donec ab Eccleſia,
Authoritate ſacra, approbati eorum tractatus, pro Catholica & certò Orthodoxa
interpretatione commendentur. Quod fecit Gelaſius primus in Decreto de libris
Apochryphis. 12. Neque etiam in approbatis ipſis ab Eccleſia Authoribus, quæli-
bet interpretatio ſtatim pro certa & infallibili habenda eſt; ſed eo gradu & eatenus,
quatenus ab Eccleſia approbati fuerint: ſeruatis quoque cautelis illis & conditioni-
bus, quas in Patrum authoritate recipienda explicuimus. 13. Itaque Doctores ſiue
ſcholaſtici, ſiue Eccleſiaſtici; ſiue ſcholarum more diſputando, & argumentis veri-
tatem inquirentes, ſiue explicantes Scripturas, aut apud populum in homiliis, aut in
ſcriptis Tractatibus; quatenus tales diſputatores & tractatores, non ſic legendi aut
audiendi ſunt, vt in eorum verba (quod quidam temere faciunt) iurandum ſit. Sed
reuerenter ſane & cum debito doctis viris honore audiendi ſunt, nec temere à recepta
Doctorum virorum ſententia recedendum, niſi vel euidenti ratione vel Eccleſiæ au-

Perſona interpretantis, Eccleſiæ.

Modus interpretandi authenticus.

Lib. 8. cap. 15.

Quo ſenſu hæc ſola interpretatio cenſetur infallibilis.

Suprà libr. 8. cap. 15.

Lib. 2. cap. 23.

Lib. 7. ca. 15.

Doctorum diſputationes, homiliæ & commentarij quantum Authoritatis habeant.

De vera Religione c. 10.

thoritate eo nos impellente. De qua re tota aperta est & elegans Augustini sententia. *Quæ vera*, inquit, *esse perspexeris, tene & Ecclesiæ Catholicæ tribue.* (vt videlicet propter Ecclesiæ vel docentis, vel approbantis, vel in officio ac potestate constituentis, non propter hominis quantumuis doctissimi atque etiam Episcopi priuatim aliquid tractantis Authoritatem, teneatur quod verũ esse perspeximus:) *quæ falsa respue, & mihi qui homo sum tribue: quæ dubia, crede: donec aut respuẽda esse, aut semper credenda esse, vel ratio doceat, vel præcipiat Authoritas.* Hæc ille. Nempe de toto hoc genere priuato studio tractandi & exponendi Scripturas, etiam in vocatis Ecclesiæ episcopis & magistris quum de eorũ

Lib. 11. cap. 5. contra Faustum.

Epist. 19. & 48. & de baptis. cont. Donat. lib. 2. c. 3.

Lib. 7. cap. 15.

numero esset S. August. dicit se suósq; similes, *non præcipiendi authoritate, sed proficiendi exercitatione scribere: & totum hoc genus literarum nõ cum credendi necessitate, sed cum iudicandi libertate legendum esse.* Quam sententiam sæpe aliis in locis repetit. Non quòd licet de patribus semel ab Ecclesia approbatis, vel de eorum consentiente interpretatione liberè cuiuis iudicare, (vt alibi docuimus in 3. Contro. cap. 15.) aut temere etiam nondum approbatos Catholicos scriptores contemnere; sed quòd Ecclesia adhuc nihil iudicante ac determinante, quatenus Doctores credendi necessitatem non imponunt, nec sub pœna perfidiæ quatenus tractatores eruditi per se obligant. Habent ergo docti

Doctorum Authoritas per se non est infallibilis.

Hieronymus tom. 2.

suam Authoritatem, sed quæ non sit per se fidei, & infallibilis, & necessaria. Adiiciã autem hac de re Hieronymi sententiam in epist. ad Pammachium & Oceanum de erroribus Origenis, vbi quo sensu & quatenus Origenis interpretationes approbauerit, commemorat. Reddens enim rationem quare Origenem laudauerit, *Simplex*, inquit, *interpretatio atque doctrina simplici voce laudata est, nihil ibi de fide, nihil de dogmatibus comprehensum est. Laudaui interpretem nõ dogmatistẽ, ingenium non fidẽ, philosophum non Apostolum.* Móxque sic à Cypriano laudatum & lectum Tertullianum scribit. Sic Apollinarim, sic Eusebium Pamphili, Apolinarium quoque Laodicenum, & Didymum à se lectos atque auditos commemorat: vt Doctores scilicet & Magistros, qui quæ iam crederet, eum magis docerent; non vt fidei Præpositos & pastores, à quibus quid credendum esset, acciperet.

Discrimen Doctorum & Ecclesiæ.

Quod sane Doctorum & Ecclesiæ discrimen, vt magis adhuc intelligatur, (res est enim obseruatione dignissima; tum propter Hæreticorũ calumnias, qui nos doctores pares cum ipsis Scripturis facere mentiuntur; tum propter imperitiores Catholicos, qui non satis dexterè aliquando ista distinguunt) aduertendum est, Doctorum virorũ labores in exponẽda Scriptura veluti arma & præsidia esse, quibus vel aduersarios fidei refutamus, vel infirmos in fide roboramus; Ecclesiæ autẽ vocẽ & Authoritatẽ esse tãquam ipsum fidei munimentum & propugnaculũ, ad quod se recipere fidelis debet; vt inde Doctorum armis vel seipsum tueri, vel hostem repellere valeat: ne forte extra propugnaculum pugnans (quod omnes qui hæreticos sequũtur faciunt) in arma & tela incidat falsorum Doctorum. Nihil est enim periculosius, quàm eruditionis

Periculosum est eruditionis armis extra vallũ fidei pugnare.

armis extra vallum fidei pugnare. Omnes Ecclesiæ hostes qui Scripturis pugnandum esse viderent, vt à vero Scripturarum sensu fideles abducant, ad eruditionis examen & rationum momenta eos prouocant; & ex Arce Ecclesiæ descendere, quasíque ęquo Marte pugnare, seposita eius Authoritate, iubent. Hoc enim non solum de Manichæis

Lib. de vtil. credendi. c. 9.

(qui in hoc seductionis genere excellebant) notat Augustinus; quorum hæc vox erat, se in tractandis Scripturis, *non credendi iugum imponere, sed docendi fontem aperire*; sed in vniuersum, omnium hæreticorum hunc morem esse præclarè docet. *Illi*, inquit, *qui*

Epist. 56.

Hæretici omnes ab Authoritate Ecclesiæ fideles auertunt.

quum in communione & vnitate Catholica non sint, Christiano tamen nomine glorientur, coguntur aduersari credentibus, & audent imperitos quasi ratione traducere. Et paulò post. *Conantur authoritatem stabilissimam fundatissimæ Ecclesiæ, quasi rationis nomine & pollicitatione superare. Omnium enim hæreticorum, quasi regularis est ista temeritas.* Hæc ille. Et sane non alia fuit Fœliciani, Arriani vox, in disputatione quadam apud eundem Augustinum. *Quæ me*, inquit, *in disputationibus vestris frequenter offendunt, nihil deterius puto quàm quòd sic præcepta fidei rudibus traditis, vt non de intelligendarum rerum ratione, sed potius de quadam testimoniorum ostentatione colloquentibus præscribatis.* Hæc Arrianus ille, vt suprà Manichæus. Causam verò

In lib contra fœlicianũ c. 2

Epist. 56

Hæretici carent omni Authoritate.

huius hæreticorum moris præclarè exponit Augustinus, paritérque (quod dicere cœperamus) Authoritatis Ecclesiæ arcem ad quam confugere oportet, eruditè describit. *Coguntur*, inquit, *hoc facere hæretici, quia iacere se abiectissimè sentiunt, si eorum Authoritas cum Authoritate Catholica conferatur. Sed ille fidei imperator clementissimus* (qui, vt alibi idem vir

A vir sanctus docet, *fide mortales ducebat*; ideóque miracula tot ac tanta faciebat, non vt ratione persuaderet, sed vt authoritate pertraheret) *& per conuentus celeberrimos populorum atque gentium, sedésque ipsas Apostolorum, Arce Authoritatis muniuit Ecclesiam, & per pauciores piè doctos & verè spirituales viros copiosissimis apparatibus etiam inuictissimæ rationis armauit. Verum illa rectissima disciplina est, in Arcem fidei quam maximè recipi infirmos, vt pro eis iam tutissimè positis fortissima ratione pugnetur.* Hæc ille. Móxque ostendens Platonicos alióśque Philosophos, *quia diuinam personam non habebant, qua imperarent fidem; suam sententiam potius legere quærendam, quàm polluendam proferre maluisse; concludit. Itaque totum culmen authoritatis & lumen rationis, in illo vno salutari Christi nomine, & in vna eius Ecclesia, reformando humano generi constitutum est.* Hæc in illa Epistola Augustin. Arx ergo & propugnaculum fidei est Ecclesię Authoritas, in quam se tumultu exorto recipere fidelis debet. In hac Arce constitutus, doctorum armis vel ipse pugnabit si fortis est, vel pugnantibus aliis defendetur, si infirmus est. Hoc est discrimen inter Doctorum sententias de sensu Scripturarum, & Ecclesiæ iudicium. Hoc fidei est, in quo acquiescere & quo te recipere debeas. Illud roboris est, quo fidem confirmes magis. De hoc doctorum officio lege pulchrè disserentē Vincentium Lyrinensem in aureo illo libello contra prophanas vocum nouitates. Quare (vt id obiter hoc loco moneam) consultius illi faciunt, qui in causa fidei Episcopum etsi non perinde doctum consulunt, quàm qui doctorem Theologum, quamlibet in re Theologica versatum; nisi

B ita consulant, vt Episcopi iudicio etiam doctoris sententiam subiiciant. Tunc enim extra periculum vterque erit. Ratio autem eius quod diximus est, quia regulam fidei certiùs Episcopus tenet, & circa eam magis diuinitus adiuuatur, quàm doctor aliquis quanuis doctissimus. Vnde sapienter monuit Vvaldensis, dicens: *Omnis doctor Catholicus fiducialiter & cum reuerẽtia audiatur, sed sacrorũ Episcoporum authoritati obtemperetur attentius.* Hæc ille. Quod & mox probat ex August. de vtilitate credendi. Postremò, si solius Ecclesię interpretatio est certa, vt omnis alia excludatur; nō quidē omnino, sed quæ ei aduersatur, & est ex diametro opposita. Nam vt eiusdē Scripturæ, quæ est bonorum sensuū fœcūdissima, varię interpretationes esse possunt; ita omnes admitti possunt, etsi nondum ab Ecclesia approbatæ: sed ita admittentur, vt probabiles tantùm, & inquantum ædificant, vel ad fidem vel ad bonos mores: non defendentur autem vt certæ, donec accedat Ecclesiæ vel tacita, (quia non condemnat) vel aperta (quia vel in praxi obseruat, vel decreto aliquo & publica doctrina confirmat) approbatio. Quod verò addidimus in ista Assertione de publico religionis vsu & praxi, seorsim postea tractabitur cùm de mediis agemus, quibus interpretatio Scripturæ fit.

Lib. de vtilit. cred. cap. 14.
Arx Authoritatis Ecclesia.
Culmen Authoritatis in Christo & in Ecclesia.
Arx fidei Ecclesiæ Authoritas.
Ca. 27. & seq.
In causa fidei magis consulendus Episcopus quàm Doctor Theologus, & si doctissimus.
Doctrinal. fidei lib. 2. cap. 24.
Cap. 10.
Infrà libr. 11. cap. 4.

Ex communibus causis breuiter ostenditur, Ecclesiæ magistros esse idoneos & certos interpretes Scripturarum.

C

CAPVT XII.

NVNC explicata quantum necesse fuit Assertione posita, ad probationes eius accedamus. Authoritatem certam interpretandi Scripturas esse penes Ecclesiam; id est, (vt Ecclesiæ nomine intelligi oportere docuimus in 2. Controuersia) penes Episcopos & Pastores Ecclesiarum, maximè Episcoporum Concilia, & ipsum supremum Pastorem Petri successorem; ídque in sensu quem iam diximus; primùm sanè ex communibus causis, sed certa & euidenti ratione breuiter ostenditur. Ecclesiarum magistri sunt iudices in omni fidei dogmate tradendo & explicando, vt in Controuersia secunda explicatum est, maximè in Synodis cōgregati, vt in 3. Controuers. dictum est, & postremò certissima ratione Christi Vicarius, Romanus Pontifex, Supremus iudex in hac causa est, vt in Controuersia 2. copiosè probatum est. Habent igitur iidem scripturas exponendi authoritatē certam & infallibilem; cùm vel hoc maximè ad fidem seu de nouo comparandam, seu deinceps retinendam proximè & necessariò pertineat, vt ex se patet. Rursum ab Ecclesiarum magistris, & eorum testimonio atque authoritate, ipsas Scripturas accepimus; & esse illas verè diuinas credidimus; vt in alia Controuersia explicatum est. Ab

Lib. 5. Cap. 5. & seq.
Lib. 7. Cap. 8.
Lib. 6. cap. 15 & seq.

Lib.9. cap.6. & seq. eisdem ergo & Scripturarum sensum accipere debemus. Neque enim minoris authoritatis est Scripturas taxare quàm exponere. Neque intelligibile est, Ecclesiam Scripturas taxare, commendare, & consignare posse, quas ipsa non intelligat, aut interpretari non valeat. Præterea, nisi exponendi Scripturas certam authoritatem haberet Ecclesia, finẽ ipsum propter quẽ scripturas vel inspirante & docente Deo scripsit ipsa, vel suggerente acceptauit & tradidit, ipsamet Ecclesia non consequeretur. Finis enim est vt illis rectè intellectis, ad salutẽ æternã (cuius consequendæ viam Scripturæ præmonstrant) filios suos perduceret: sicuti * Ioãnes in fine Euãgelij sui, & Apost. ad Rom.15. disertè scribunt. Est ergo penes illos qui eam tradiderunt, & intelligendi facultas & exponendi potestas: ne arcam clausam & librum signatum quem aperire ipsi non possent, fidelibus tradidisse videantur. Imò sane alioqui sequeretur, Ecclesiam Christi in tota hac Euangelij Luce & gratiæ plenitudine, vel deteriore loco esse sempérque fuisse, quàm Synagogam; cuius Principes non solum libros Prophetarum & legis in manibus habebant; sed etiam clauem scientiæ acceperant, qua veritatem in illis latentem intelligerent: (quod contra quosdam aliter sentientes rectè docet Origenes) vel certè non meliore loco esse, sempérque fuisse, quàm eadem Synagoga vel eo tempore fuit, quo iam sacerdotij ac legis translatione pro foribus existente, clauem quidem scientiæ in suis principibus habuerunt, sed sic (vt dicit Saluator) *vt nec ipsi intrarent, & eos qui intrare volebant, prohibuerunt*; vel etiam hodie tota Iudæorum turba est. Qui etsi hoc à maioribus suis habeant, vt *credita illis fuerint eloquia Dei*, tamen *propter velamen positum super corda eorum, vsque in hodiernũ diem non intelligunt*. Denique non meliore loco esset Ecclesia, quàm ipsi Saraceni, Mahometani, aut omnis generis hæretici. Hi enim omnes, Scripturas vel in toto vel in parte legunt & venerantur; sed nulla certa Authoritate intellectas. His adde, quòd in vnaquaque disciplina, quæ certis libris continetur, ab illis petenda librorum expositio est, qui eam disciplinam profitentur; Igitur & à fidei magistris, libri fidei exponendi sunt. *Quis mediocriter sanus* (ait Augustin.) *non facile intelligit, Scripturarum expositionem ab illis petendam esse, qui earum Doctores se profitentur?* Quam rationem pluribus verbis prosequitur *in lib.* de vtilitate credendi nósque postea suo loco prosequemur magis. Atque ex communibus quidem causis, hæc hactenus breuiter.

Hæc scripta sunt vt credatis & credentes vitam habeatis. Ioan.20.

Vel deteriore vel non meliore loco esset Ecclesia quã Synagoga, si hac Authoritate careret. Lib.4.cap.2. de Principiis.

Luc.11. Rom.13. 2.Cor.3.

Libri fidei a fidei magistris exponendi. In lib. de moribus Ecclesiæ Cathol. cap.1. Cap.6. & sequentibus. Lib.11.cap.5.

Ex causis propriis & necessariis idem copiosè demonstratur.

CAPVT XIII.

NVNC ad magis propria huius hypothesis fundamenta veniamus. Diuinæ Scripturæ hoc proprium quodammodo esse, nemo in Scripturis versatus ignorat, vt sub historica narratione & figurata locutione, quàm plurima mysteria latenter significet. Neque id solum in veteri testamento, quibus pleraque *in figura contingebant*, nec tantũ in ipsis ceremoniis, sacrificiis, totóque genere cultus diuini, sed etiã in rebus ipsis gestis, adeo vt *Prophetarum ipsorum non tantùm lingua* (ait August.) *sed & vita fuerit Prophetica, immò totum illud regnum gentis Hebræorum magnus quidam fuerit Propheta*; verum etiam in ipso nouo Testamento hoc genus loquendi non rarò occurrit, sicuti multis exemplis Origenes, (etsi ille in hoc genere modum excessit, éstque propterea cautè & prudenter in hac re legendus) demonstrat. Ante illum verò S. Dionysius Areopagita D. Pauli discipulus (vt ipsemet testatur epi.8. ad Demophilum) hanc ob causam libellum *de significatiua Theologia* scripsit, sicuti ipsemet testatur in li. *de mystica Theologia* ca.3. & in epi.9. ad Titum. vbi & causam huius mysticę scriptionis his verbis affert. *Idcirco, inquit, velata sunt, ne prophanis fierent peruia quæ sacratissima sunt: solísq; veris ac legitimis Dei amatoribus paterent, quippe qui puerilem omnem sensum deponerent, ac supereminentem signorum veritatem penetrare sufficerent.* Hæc ille. Hæc autẽ mysteria in scripturis latentia, nec in veteri lege vulgo Iudæorum, sed sacerdotibus & Prophetis ipsis (qui propterea videntes vocati sunt,) aliísque legisperitis & magistris; nec in nouo Testamento turbis fidelium, sed Apostolis reuelauit Deus: Christo in Euangelio Apostolis *& futuris magistris* (ait Hieronymus in Commentar. ad Matthæum 13.) apertissimè dicente: *vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, cæteris autem in Parabolis.*

1. Ratio.

Scriptura vtriusque testamenti mystica. 1.Cor.10.

Lib.22.c.24. contra Faust.

Lib.3.cap.4. de princip.

Luc.8.

Tales

A Tales ergo Scripturæ, quæ siue in verbis, siue in rebus huiusmodi mysteria continẽt, non nisi ab Ecclesiarum Magistris, quibus hæc iuxta ordinem à Christo positum reuelata sunt, certò & infallibiliter exponi possunt.

Rursum omnis Scriptura debet sic intelligi, vt eius intelligentia ipsis Articulis & regulæ fidei, cultui quoque diuino & religioni nullo modo aduersetur, sed ad ipsam fidem & religionem siue stabiliendam, siue illustrandam, seruiat potius. De qua propositione plura dicemus postea. Soli autem Ecclesiarum Præpositi, certò & infallibiliter iudicare possunt, quid fidei & religioni conueniat, quid non. Soli ergo & illi Scripturas interpretari certò & infallibiliter possunt. *Secunda Ratio. Scripturæ intelligentia Regulæ fidei subseruit.* Infra libr. 11. cap. 2. 3. & 4. Lib. 4. cap. 2.

Præterea, vocatur Scriptura Testamentum Dei, vel potius (sicuti vocandum esse docet Augustinus contra duas epistolas Pelagianorum, quia testamentum propriè dictum idem sonat quod pactum, sunt autem multa alia huius generis Dei testamenta, vt docet Augustinus in opere de ciuitate Dei) *diuinæ voluntatis instrumentum*, quemadmodum loquitur August. in opere de ciuitate Dei, *humano generi relictum*, vt quid Deus vel credere vel facere homines velit, in hoc scripto instrumento vel omnino & absolutè, (vt putant aduersarij) vel certè maxima ex parte, (vt nos dicimus) declarauerit. At verò quæ sit ipsissima, & certa voluntas sponsi, certò cognouit sola sponsa, cui omnia sua consilia Deus communicauit. Apostolis Christus, non turbis, dixit in cõcione in horto habita. *Omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Nempe quia illis aperuit & aperturus erat (neque enim per anticipationẽ & propter certitudinem absurdum est in præterito dici quod ex parte adhuc futurum erat) omne consilium, quod quidem ad salutem hominum cognitu necessarium erat. Illos cõstituit *Patresfamilias qui scirent dare in tempore tritici mensuram.* Illos vocat *Scribas doctos in regno cælorum, qui proferunt de thesauro suo noua & vetera.* Id est, vtrumque testamentum intelligunt, & aliis exponunt, vt hunc locum Sancti Patres explicant. Aug. in lib. 5. Euangeliorũ ca. 16. Greg. hom. 11. in Euangelia. & Hilarius can. 14. in Matt. Denique vnus ex illis cùm dixisset, *ea quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei*, statim subiecit: *Nos autem non spiritũ huius mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur in doctrina spiritus.* Nam etsi in quibusdam vel particularibus vel occultissimis rerum causis *nemo cognouit sensum Domini, nemo consiliarius eius fuit*, tamen de his quæ ad salutem fidelium attinent, non dubitauit vnus Ecclesiæ Præpositus aliis Præpositis dicere. *Omne consilium Dei annunciaui vobis.* Postremò, in huiusmodi rebus *dispensatorem se vocat mysteriorum Dei.* Ecclesiarum ergo Magistri conscij facti consiliorum Dei, & de voluntate eius instructi, Scripuras ipsas, in quibus hæc Dei voluntas tanquam in scripto instrumento continetur, optimè & certissimè intelligere aliísque exponere posse iudicandi sunt. *Tertia Ratio.* Lib. 16. ca. 27. *Scriptura diuinæ volũtatis Instrumentum.* Lib. 20. ca. 4. Ioan. 15. B Luc. 12. Matth. 13. 1. Cor. 4. Rom. 11. Act. 20. 1. Cor. 4.

Præterea, cùm interpretatio Scripturarum non nisi à Spiritu Dei, quo cõscriptæ sunt, petenda sit; vt nobiscum fatentur aduersarij, hunc autem Spiritum Dei Pastoribus Ecclesię datum esse ad vniuersi corporis Christi ædificationem, cùm in alia Controuersia probatum sit, necessariò consequitur ab eisdem Pastoribus hanc interpretationem esse petendam. 4. Ratio. C Lib. 8.

Sed expressius fortasse aliquid ad hanc Hypothesim proprium, ex Scripturis desideras. Obserua ergo quoties in Scripturis legis docendi prouinciam Apostolis vel Episcopis committi, vt Matth. vlt. *Docete omnes gentes, &c.* & ad hoc docendi munus Spiritum Dei illis promitti, vt illud Ioan. 16. *Spiritus docebit vos omnia*, & similia; toties ad interpretationem verbi illos mitti, & Spiritum Dei ad hunc finem illis promitti. Nam *docere verbum Dei*, est differere, interpretari, non legere aut referre tantùm. Hoc enim sensu dicitur toties *Saluator docuisse in Synagogis*, quia sanè (quòd expresse cómemorat Matth. cap. 5. Luc. cap. 4. & Ioan. ca. 7.) *Scripturas & veteres Prophetias interpretabatur mirantibus Iudæis, quomodo literas sciret, cùm non didicisset.* Hoc etiã sensu dicitur in Actis, Apostolos *docuisse verbum Dei*, quia ex veteribus Scripturis docuerunt Christum esse Messiã Hac sane de causa distincta sunt in Scripturis pascere & docere: non quòd distincta sint hæc officia, sed quòd eiusdẽ officij distinctæ sint functiones. Pascere enim est præcipere, monere, exhortari, & similia. Hæc enim ad regimen animarum Pastorale propriè pertinent. Docere autem est differere, tractare, & exponere. Coniunxit hæc duo Apostolus, cùm Timotheo scriberet: *Hæc doce, & exhortare.* Et iterum, *Præcipe hæc & do-* 5. Ratio. *Docere verbum Dei est interpretari.* Ioan. 18. Act. 5. & 15. & 18. *Pascere & Docere, functiones distinctæ.* 1. Timoth. 6. 1. Timoth. 4.

Hom.13.in 2. ad Timoth.

cet. Vtrobique eiuſdem eſt docere,cuius exhortari,etſi diſtincta functio; vt docet eleganter Chryſoſtomus. *Sunt quædam*,inquit,*quæ doctrina indigent,quædam imperio & exhortatione. Verbi gratia. Abſtinere à peccato docere non conuenit; ſed imperare. Subſtantiam pauperibus erogare, exhortatione agendum eſt, de fide diſſerere ſi opus ſit doctrina agendum eſt.* Hæc ille. Propterea quoque eodem loco diſtinxit hæc Apoſtolus, iubens Timotheum *attendere lectioni,exhortationi,doctrinæ,* tanquam officij ſui diſtinctis actionibus; vt aliud ſit legere ſcripturas,aliud ex eiſdem vel exhortari circa manifeſtè vera, vel docere circa dubia & difficilia. Hunc ſenſum ſequutus Apoſtolus,cùm tanquam officia diſtincta enumeraſſet,*quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas*; ſubiungit non diſiunctim ſed coniunctim: *Alios autem Paſtores & Doctores*;quia videlicet eiuſdem ſit officij paſcere & docere, licet varia functio. Quam etiam ob cauſam enumerãs iterum eadem officia,tertio loco ponit *Doctores*, tacens plane de Paſtoribus, quia iidem illi eſſent cum doctoribus. Quinetiam quia excellentior erat doctoralis illa functio, quàm paſtoralis,ideo quum dixiſſet Apoſtolus *Præsbyteros illos qui bene præſunt,duplici honore dignos eſſe*, propter videlicet duplicem illam paſcendi & docendi functionem, hanc tamen excellentiorem, adiecit: *maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Vt ergo breuiter rem colligamus,cùm docere verbum Dei,ſit ipſum verbum Dei explicare & interpretari, ſicut paſcere eſt vel præcipiendo, vel exhortando, regere, atque dirigere; hoc autem non niſi Epiſcoporum atque paſtorum eſt; & iidem vt officium ſuum faciant, à diuino ſpiritu infallibiliter docentur, ſicuti ab eodem certiſſimè mittuntur; ſequitur interpretationem Scripturarum certam atque infallibilem, non niſi ab illis petendam eſſe.

Epheſ.4. — 1.Cor.12. — 1.Timoth. 5.

Docendi facultas excellentior quàm paſcendi.

Sexta ratio.

Poſtremò, vt propius accedamus,& poſitæ Aſſertionis cauſam intrinſecam aperiamus, exponere ſcripturas, ſic vt illa expoſitio de fide credenda ſit; aut neceſſariò amplectenda, pro certa & indubitata ſcripti verbi intelligentia;non eſt aliqua facultas, ingenio aut ſtudio comparanda, ſicuti in diſciplinis humanis;ſed eſt donum ſeu poteſtas à Deo data illis, quibus ex officio incumbit docere in Eccleſia,& ad ſalutem animarum Scripturas exponere. Poteſtas enim docendi Eccleſiarum magiſtris data, non eſt ſolùm authoritas, qua legitimè & abſque vſurpatione alieni officij poſſint, ſed etiam eſt vis quædam & facultas ſpiritualis indita, qua rectè & infallibiliter valeant docere. Sicuti enim in naturalibus, non ſolum eſt inclinatio quædam naturæ a mouente Deo per commune auxilium,ſed eſt etiam à Deo indita vnicuique rei forma,quæ omnium actionũ principium eſt, vt ſic ſecũdum ſeipſum vnaquæq; res inclinetur ad ſuum actum, ſíntque huiuſmodi motus faciles & connaturales; & quemadmodum in Moralibus non ſolum ineſt animo potentia ad volendum, ſed ineſt etiam habitus vniuſcuiuſque virtutis, ad rectè in vnoquoque genere volendum; ſic in operatione iſta ſupernaturali, qua Deus per hominum miniſterium,ſalutem hominũ operatur,non ſolùm datur Authoritas diuina docendi,qua legitimè mouentur ad docẽdi munus exercendum; ſed etiam gratia & virtus diuina datur, qua inſtructi rectè & infallibiliter doceant.Proinde & vocatur in Scripturis hæc docendi in Eccleſia poteſtas,vel χάρισμα,id eſt gratia gratis data,vt 1.ad Tim.4.2.ad Tim.1.1.Petr.4.vel donũ ſeu donatio ad Epheſ.4.vel denique clauis ſcientiæ vt mox dicemus. Gratiam autem hanc de qua nunc agimus,exponendi Scripturas,diſertè deſignauit Apoſtolus,ſic ad Timotheum ſcribens. *Dum venio attende lectioni*;(haud dubiè Scripturarum, vt exponit Chryſoſt.ad eum locum *exhortationi,doctrinæ. Noli negligere gratiam,quæ data eſt tibi per prophetiam*,id eſt per doctrinam tibi à me traditam:vt Chryſoſt.illud verbũ exponit. Sed quia non tãquam diſcipulo ſed tãquam collegæ ſcribit, & quia non abſque ſacramẽto hoc factũ eſt,addit:*cum impoſitione manuum præsbyterij.* id eſt, cum Sacramento Ordinis tibi à me dato. Hoc enim alio loco repetens,apertiùs dicit. *Admoneo te vt reſuſcites gratiam dei,quæ eſt in te per Impoſitionem manuũ mearum.* Vtrobiq; videlicet ſignificat,Ordini Sacerdotali vel Epiſcopali à Timotheo ſuſcepto,annexam eſſe gratiam; non ſolum ſacramẽta conficiendi,peccata remittendi,&c.ſed etiam intelligẽdi & interpretandi Scripturas. Nam & in priori loco de lectione Scripturarum præmiſit;& in poſteriore loco de hac re ſubiecit, dicens. *Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris ſed virtutis. Noli itaq; erubeſcere teſtimonium Chriſti, ſed collabora Euangelio ſecundũ virtutem Dei.* Hoc autem nihil aliud eſt, quàm doctrinæ & prædicationi inſiſtere, ſecundum virtutem

Poteſtas Eccleſiæ datur non ſolum vt legitimè ſed etiam vt rectè doceat.

Similia.

Docendi facultas eſt gratia & donum Dei.

1.ad Tim.4.

2.Timoth.1.

Gratia intelligẽdi Scripturas annexa Ordini.

ſiue

A siue potentiam laborandi in verbo, ipsi à Deo cum Ordine sacerdotali datam. Hanc δυνάμιν.
etiam gratiam & virtutem expressit Petrus his verbis. *Vnusquisque sicut accepit* * *gratiam* 1.Petr. 4.
(siue donum) in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores mysteriorum Dei. Si quis lo- * χάρισμα.
quitur quasi sermones Dei. Si quis ministrat tanquam ex virtute quam administrat vel suppeditat
Deus. Hæc ille. Hæc virtus à Deo suppeditata ad ministerium verbi, est gratia quam
accipiunt dispensatores mysteriorum Dei, vt in his quę ad salutem necessaria sunt, fi-
deliter & infallibiliter (sensu quē iam diximus,) verbum tractent. Quam sane ob cau-
sam, quemadmodū de his qui hanc potestatem à Deo non acceperūt, dicit Propheta; *Qui carent potestate docendi, carēt & gratia.*
Ipsi currebant, ego autem non mittebam eos, ideóque à Deo derelicti *spiritum suum tales sequun-* Ierem.14.
tur, & nihil vident, vt ait Ezechiel; quod etiam Apostolus de pseudoapostolis quibus- Cap.13.
dam notans, dixit: *volentes esse legis doctores* (id est, non vocati sed sese ingerentes) *non in-*
telligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: sic econtra Apostolus de se suíque 1.Tim.1.
similibus dicit: *fecit nos idoneos ministros noui testamenti, non litera sed spiritu.* Quod perinde 2. Cor. 3.
est ac si diceret. Dedit nobis potestatem non solùm legendi, sed etiam interpretandi
verbum Dei. Nam & ideo statim subiūgit. *Litera enim occidit, Spiritus autem viuificat*, quia
scilicet litera non intellecta est ministratio mortis per occasionem. Intellecta verò,
est administratio Spiritus, id est, doctrina spiritualis & vtilis. Hunc enim sensum D. Cap.4.& 5.
Augustinus in libr. de spiritu & litera. & retract. libr. 1. capit. 14. probat & *congruentem*
vocat, licet alium illum sensum magis probet, vt *literæ occidētis* nomine, lex iubens, *Spi-*
B *ritus viuificantis* nomine, gratia adiuuans intelligatur. Sed de hac potestate quam hîc
inquirimus, mox subiunxit Apostolus. *Ideo habentes hanc administrationem non deficimus:* Cap.4. sequēti.
Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei: sed in
manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.
In quibus verbis docet Apostolus, simplicem & apertam veritatem sine mēdaciorum
fuco, propter Administrationis virtutem sibi commissam, se docere. Eandem admi-
nistrationē vocat *ministerium reconciliationis in se positum.* Móxque: *verbum reconciliationis.* Cap.5. seq.
Huius enim vi atque virtute idoneum se putat ministrum Christi, vt non literæ tan-
tùm, sed & spiritus minister sit; sensum literæ spiritualem assecutus, & vt ad Timo-
theum loquitur, *rectè tractans* siue secans *verbum veritatis.* *ὀρθοτομοῦν.

Sed euidentiùs hęc gratia (quod ad hác hypothesim attinet) clauis nomine explica-
tur. Quū enim potestas Christo promissa Esai. 22. & ei iā data Apoc. 3. Ecclesiæ quoq; 2.Timoth. 2.
collata in persona Petri, Clauiū nomine & metaphora nūcupetur; intelligendū est, si- *Septima Ratio.* Math.16.
cut in Christo ita & in Ecclesia, partē huius potestatis Clauium esse eámq; singularē, *Pars potestatis Clauium exponere Scripturas.*
exponere scripturas. Et de Christo quidē propter hanc Clauē dicitur, *dignus es Domine*
accipere librum, & aperire signacula eius, quemadmodū occisus es, &c. Nempe propter meritum Apoc. 3.
gloriosissimæ passionis *exaltatus est. Et factus est caput super omnem Ecclesiam. Omnísque pote-* Philip. 2.
stas data illi est in cælo & in terra. Et quia huius potestatis pars est, aperire signacula scri- Ephes. 1. Math. vlt.
C pturarum; hanc quidem in tota prædicatione sua exercuit Christus; sed euidentiùs, Luc.24.
cum *incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretaretur* duobus discipulis *in omnibus scri-* *Christus clauiū potestatem exercuit.*
pturis quæ de ipso erant: posteáque coram vndecim Apostolis, *aperiens illis sensum vt intelli-*
gerent scripturas. Et Christus quidem aperuit, tam exteriùs docendo, quàm interiùs in-
spirando: illud vt homo, hoc vt Deus. Eandem verò potestatem quam vt homo ha-
buit, propter eiusdem passionis meritum: Ecclesiæ daturus, (vnde dixit post passio-
nem: *Sicut misit me pater* vt hominem scilicet, *& ego mitto vos*) postquam protestatus Iohan.20.
esset, dicens. Matth. vltim. *Omnis mihi potestas data est, &c.* subinfert. *Euntes ergo docete*
omnes gentes, &c. Quasi diceret. Potestatem mihi datam vobis communico: ego do- *Christi potestas communicata Ecclesiæ magistris.*
cui hactenus, vos iam docete. Ego accepi librum, & aperui signacula eius, quia occi-
sus fui. Vos nunc accipite & aperite, quia virtute passionis meæ, mea vobis gratia non
deerit. *Ecce enim ego vobiscum sum omnibus diebus, &c.* vt homo externum ministerium
vobis trado, & vices meas committo; vt Deus interiùs cooperando semper adero.
Quod & factum fuisse Marcus expressit, dicens: *Illi autem profecti, prædicauerunt vbique*
Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Nam etsi postremum hoc de
signis, iam cessauit; prius tamen illud, *de Domino cooperante* per internam gratiam, nun- Marci vlt.
quam cessat propter verba illa prædicta. Dubitandum ergo non est, aperientibus Matth. vlt.
scripturas Ecclesiæ magistris, eas aperire Christum; & illis loquentibus, loqui Chri-
stum: iuxta illud: *dabitur vobis in illa hora, quid loquamini.* Nam (vt rectè colligit Augu-

Matth.10. De doctr.. Christ.lib. 4. cap.15. *Prædicatores verbi legitimi habent & sensum verbi.* Esa.59. Ioan.17.

stinus *si loquitur in eis Spiritus sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo, cur non in eis, qui & tradunt discentibus Christum?* Hæc ille. Istud sane vt nemini dubium esset, Propheta Esaias apertissimè docet fore, vt quibus verbum Messiæ committererur, spiritus quoque eiusdem inseparabiliter daretur. *Spiritus meus* (inquit) *qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui,* &c. Seminis enim nomine, vt alibi ostendimus, Ecclesiam, id est, Ecclesiæ magistros intelligit. Quin & Christus quasi interpres horum verborum, sic patrem suum de Apostolis suis alloquitur. *Verba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt.* Nunc vide & Spiritum adiunctum. *Pater sancte sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.* Plane sic eos mittit vt non verbum tantum sed & sensum verbi, non prædicationem tantùm postea scripto mandādam magna ex parte, sed etiam scripti verbi interpretationẽ, sanctificati à Deo circa verbum, tùm tenerent ipsi, tum alios docerent.

Matth.16. *Pars potestatis clauium exponere Scripturas.* *Epiphanius in Anchoratu* * πάντα τὰ ζητούμενα λεπτολογήματα τῆς πίστεως εὑρισκόμενα. Hieronym. Ambrosius. Serm.66.

Hac sanè de causa rectè iudicarunt scholastici, ad clauium potestatem, Ecclesiæ in persona Petri datam, pertinere etiam & istud, *Exponere scripturas*, tùm his scripturis edocti, tùm etiam ex sensu probatissimorum patrum. Nam de vi clauium Petro data, dixit Epiphanius. *Iuxta omnem modum, in Petro firmata est fides, qui accepit clauem cælorum. In hoc enim,* * *omnes de fide subtilitates inquisitæ reperiuntur:* siue omnium difficultatum solutiones inueniuntur. Hæc ille in Anchoratu iuxta græcam veritatem. De hoc officio clauium dixit Hieronymus, *Apostolos soluere homines sermone Dei, & testimoniis Scripturarum & exhortatione doctrinæ.* In comment. in Esaiæ cap.14. Denique hanc potestatem *Clauem scientiæ* vocat Ambrosius, & eam accepisse Paulum scribit, sicuti Petrus accepit *Clauem potentiæ.* Non quòd vterque vtramque clauem non habuerit; sed quòd in hac Petrus, in illa Paulus excelluerint. Est ergo pars potestatis clauiũ aperire scripturas: vt sanè, cùm priuatus doctor id facit ex priuata scientia, authoritatem illa interpretatio infallibilem, irrefragabilem, & authenticam non habeat. Quum autem Ecclesia id facit, vel per Episcopos suos seorsim ex Cathedra loquentes: vel per Concilia Episcoporum; virtute clauium aperire censenda sit: ideóque authoritatem habeat plane irrefragabilem.

Obiectionis Remotio.

Et quamuis gratia sacramenti Ordinis annexa characteri, videatur quibusdā scholasticis ad ea tantùm officia exercenda conferri, quæ ad potestatem Ordinis attinét, & non ad ea quæ ad iurisdictionem spectant (exponere autem Scripturas ad potestatem iurisdictionis, non solius ordinis refertur) tamen vel illa sententia de iurisdictione exteriori tantùm intelligenda est, vel certè vera non est. Nam ad remissionem peccatorum in foro conscientiæ, quæ est pars iurisdictionis interioris, extra controuersiam est, conferri gratiam sacramentalem dicente Christo: *Accipite spiritum Sanctum, quorum remiseritis,* &c. Rursus sicut alia quædam, vt sacramentum ordinis & Confirmationis administrare, non solùm sunt iurisdictionis, sed etiam ordinis; (Nemo enim nisi ordinatus ea exequi potest) sic & exponere Scripturas virtute clauium vtriusque erit; & propterea sine gratia non erit. Deinde vt sacerdoti in sacramenti susceptione confertur gratia remittendi peccata, licet eam exercere sine iurisdictione nequeat; sic & gratia exponendi Scripturas virtute clauium, in eodem sacramento confertur, licet eam vt sic exercere non valeat, nisi accepta iurisdictione & cura animarum. Postremò, absurdum non est in Archiepiscopo & metropolitano, quorum amplior est iurisdictio, ampliorem conferri gratiam, (vt absurdum esse aduersæ fautores sentẽtiæ putant) quia quemadmodum in Episcopo est extensior & amplior character sacerdotalis, & per consequens gratia, sic & in istis: non tamen multiplicato charactere vel gratia sacramentali ipsius Ordinis, quæ vna est, sicut vnum est sacramentum. His ergo & argumentis & scripturarum testimoniis euidentissimis, firmiter colligitur habere Ecclesiam in suis Præpositis, certam illam & irrefragabilem scripturarum interpretationem, cui omnis fidelis acquiescere debet; quicquid aduersarij hodie contra hanc potestatem, quam prætoriam & tyrannicam vocant, in vanum blaterant.

Ioan.20.

Ecclesiæ

A

Ecclesiæ praxis circa interpretationem Scripturarum, perpetuò talis fuisse multis exemplis copiosè ostenditur, qualem eam esse debere superiùs est demonstratum.

CAPVT XIIII.

IAM verò, ne vel per rationes à nobis collectas, vel per Scripturas ad hanc rem allatas, nouam quandam atque inusitatam præsentibus Episcopis aut Conciliis Authoritatem, ad reprimendos aduersarios excogitasse videamur, vt illi apud imperitum populum declamitant; ostendemus hanc fuisse semper fidelium sententiam, & antiquam Ecclesiæ Christi praxim, vt ad hanc quam diximus Authoritatem in Controuersia verbi confugeretur: ideóque protestãtes hodie, non præsentem tãtùm, sed & vniuersam Christi accusare Ecclesiam; quum hanc potestatem redarguunt: planéq; omnibus hæreticis hactenus ab Ecclesia damnatis patrocinari, qui ex hac sola authoritate conuicti & repressi fuerunt.
B
Ostendamus ergo succedentium Episcoporum iudicia & Conciliorum definitiones, perpetuam esse atque certissimam veræ Scripturarum intelligentiæ custodem. Itaque vt à summa Antiquitate exordiar, Apostolorum proximos successores interpretationis Scripturarum fidelissimos custodes fuisse, suísque successoribus per manus tradidisse, primùm Norma illa & regula Apostoli Timotheo Episcopo à se ordinato tradita demonstrat; vbi sic ad eum scribit.
Norma & Regula Apostolica. 2. ad Tim. 1.
Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti, in fide & in dilectione. Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum. Non verba tãtùm sed & formam, ὑποτύπωσιν, sanorum verborum habere iubet. Id est, ad exemplar & imaginem sanæ doctrinæ, quæ est in sana verbi interpretatione posita, ab ipso illi tradita, alios docere; & quod viua voce apud eum deposuit, hoc seruare. Hîc enim *Depositi* nomine *viuam vocem doctrinæ ecclesiasticæ Timotheo traditã* intelligit Tertullianus, & egregiè explicat Vincentius Lyrinensis in libello contra prophanas hæresum nouitates.
In Præscriptionibus.
Ca. 26. & seq
Norma Apostolica.
Sed apertiùs adhuc Apostolus cap. sequ. hanc Normam explicat. *Quæ audisti à me per multos testes*, id est, viua voce in facie Ecclesiæ, *hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Hanc Normam vult Apostolus esse in doctrina verbi; vt à succedentibus perpetua serie Episcopis illa petatur. Ille Apostolus quum esset, commendat Timotheo Episcopo, non verbum tantum sed & explanationem verbi publicè factam. Eandem explanationem, aliis futuris in Ecclesia magistris, vult à Timotheo commendari.
C
Nihil hac Norma Apostolica apertius. Hæc est enim illa *Ecclesiastici & Catholici sensus Norma*, (vt loquitur Lyrinensis) *ad quam propheticæ & Apostolicæ interpretationis linea dirigenda est.*
Cap. 2.
Hanc Normam Synagoga seruauit, & vel docuit vel præfigurauit.
Norma Synagogæ veteris.
Deut. 31.
Moyses enim legem quam scripserat, iam ipse ex hac vita decessurus, tradit Sacerdotibus filiis Leui, iubẽs vt illi legant verba legis vniuerso populo. Móxque in vltimo sermone suo ad populum, Normã quę & in Synagoga & in Ecclesia valere semper debebat, suis præscribit. *Memẽto*, inquit, *dierum antiquorum.* Nihil noui introducas.
Deut. 32.
Cogita generationes singulas. Recole quid perpetuò in doctrina successerit. Vbi autem hoc quærendum sit, docet subiungẽs. *Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi: maiores tuos & dicent tibi.* Quod Moysaicum præceptum repetens Ecclesiasticus dicit. *Non te prætereat Narratio Seniorum.* Et causam subiicit. *Ipsi enim didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum.*
Cap. 8.
Hoc Paulus Timotheo præscripsit. Hoc Galatis diligenter commẽdauit, quum diceret. *Si quis euangelisauerit vobis præterquam quod accepistis, anathema sit.*
Gal. 1.
Hoc est quod in Episcopi officio ad Titum describit: *vt obtineat & amplectatur eum qui secũdum doctrinam est, fidelem sermonem.*
Tit. 1.
Cathedra Episcopalis Normæ Apostolicæ custos.
Fidelis sermo secũdum doctrinam (διδαχὴν,) est orthodoxæ prædicationis Norma, quam à suis maioribus ipse accepit, & didicit. Istã Normã seruare & tradere, quia episcoporũ est; nec sine hac perpetua vnitate & consensu doctrinæ acceptæ & traditæ, Episcopi locus in Ecclesia Catholica teneri potest, (nã, vt sapienter notauit August. *locum superiorem sedis Ecclesiasticæ sana doctrina constituit, ideóque*
De doctrin. Christ. li. 4. cap. 27.

ipsa Cathedra cogit malos bona dicere) ideo episcopi esse, formam verborum accipere, & tradere aliis in illorum officium successuris, Apostolus ad Timotheum docuit. Iam verò, quòd hanc Normam Apostolicam diligentissimè semper fideles obseruarint, exẽplis pluribus ostendemus. Clemẽs Petri discipulus, sic ad omnes fideles hac de re scribit. *Oportet ab eo discere intelligentiam Scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruauit; vt & ipse possit ea quæ rectè accepit, competenter asserere.* Hæc ille. Vides plane eum aliis verbis idem dicere, quod Apostolum, Moysen, & Ecclesiasticum modo dixisse ostendimus. Quin & hoc ipsum ex Petri ore dictum fuisse, alibi refert. Dyonisius Areopapita Pauli discipulus, Angelorum Ordines & differẽtias ex Scripturis indagaturus, *Ad sanctissimarum*, inquit, *Scripturarum intelligẽtias, prout illas à patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamus.* Hæc ille. Non enim suam aliquam intelligentiã, sed quã ab Antecessoribus suis, Apostolis & Episcopis acceperat; eam tradere voluit. Ad hãc quoque præcedentium Episcoporum intelligentiam, cogit sui temporis hæreticos Irenæus. Nam quum illi Scripturæ quoque intelligentiam, viua voce ab Apostolis edoctam, necessariam esse faterentur; sed suam quandam & à seipsis inuentam, pro illa proferrent; propositionem concedit Irenæus, subsumptum negat: & econtrà eam intelligentiam profert, *quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in ecclesiis custoditur. Sed hanc*, inquit, *contemnunt illi, dicentes se esse non solùm presbyteris, sed etiam Apostolis sapiẽtiores.* Hæc ille. Docet nihilominus constanter, non nisi ab Ecclesiarum magistris, interpretationem Scripturarum petendam. *Vbi*, inquit, *charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem; apud quos est ea quæ est ab Apostolis Ecclesiæ successio, & id quod est sanũ & irreprobabile sermonis constat. Hi enim fidem nostram custodiũt, & scripturas sine periculo nobis exponunt.* Hæc ille. Et iterum. *In Apostolorum doctrina secundum successiones Episcoporum, & secũdũ scripturas expositio legitima, & diligens, & sine periculo, & sine blasphemia est.* Hîc ergo sola est certa & secura interpretatio verbi scripti, doctissimo & antiquissimo, paritérq; Sanctissimo Martyri Irenæo si credimus. Hanc certam & infallibilem interpretandi Scripturas Authoritatẽ, non nisi in eisdem consistere, docet constanter Tertullianus. *Ordo*, inquit, *rerum desiderat, illud prius proponi, à quo & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt Christiani. Vbi enim apparuerit esse veritatem disciplinæ, & fidei Christianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium traditionum.* Hæc ille. Plane iuxta causas anteà allatas, in illis ponit expositionum veritatẽ, qui fidei magistri & Authores essent. Illustre autem valde, & memorabile huius rei exemplum est, S. Basilij & Gregorij Nazanzeni factum; qui adolescentes & relicta iam seculari literatura, euoluendis Scripturis sic operam dabant, *vt earum intelligentiam* (ait Ruffinus) *non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & Authoritate haurirent; eorum sanè quos ex Apostolica successione, intelligendi regulam suscepisse constabat.* Hæc ille in historia sua ecclesiastica. Vbi diligẽter obserua, quam illi *intelligendi regulam* & Normam sequuti fuerint: illam sane, quæ non studio & industria comparata, sed à maioribus accepta fuit. Nec à quibuscũque maioribus, sed ab illis qui *intelligendi regulam* siue Normam *ex Apostolica successione*, id est ex conseruata & continuata pręcedentium episcoporum doctrina acceperunt. Nec dissimiliter de Pamphilo Martyre scribit Eusebius, quòd *veterum tractatus scriptorum legeret studiosissimè, & in earum meditatione iugiter versaretur*, vtique ad scripturarũ intelligentiã consequendam, vt narrat S. Hieron. in Apologia prima aduersus Ruffinum. Eandem sane Authoritatem sequutum se fuisse, S. Hieron. pluribus in locis, dum Scripturę arduum locum tractat, ostendit; sicuti videre apud illum est, in epistola ad Euagriũ de Melchisedech. In epistola ad Paulinũ de toto genere Scripturarum. In cap. 9. Danielis de abominatione desolationis. Quo in loco præsumptionem illam vulgarem damnat, quòd Scripturæ sacræ intelligentiam absque Dei gratia, & doctrina maiorum, sibi imperitissimi venditant. Eadem Authoritate premit & obruit Iulianum Pelagianum Augustinus, Episcoporum præcedentium sententias non solùm in Catholicæ fidei testimonium proferens, vt in libro 1. contra Iulianum; sed prætereà, (vt initio secundi libri præfatur) ad ipsa Pelagianorum argumenta è Scripturis petita refellenda. *Quos*, inquit, *Sanctos Episcopos, qui Scripturas Sanctas ingenti gloria tractauerunt, oportet vt populi Christiani vestris prophanis nouitatibus anteponant; eísque potius eligant adhærere quàm vobis.* Hæc ille. Móxque ex Ambrosio, Cipriano, Nazanzeno, Chrysostomo, Hilario, Hieronymo, plurimis allatis sententiis, qui illud Pauli, *Non quod volo bonum*

Margin notes: Epist. 5. — Recognit. lib. 10. — Cælest. Hierarch. lib. 1. cap. 1. — *A successione Præsbyterorum quærenda Scripturarum expositio.* — Irenæus libr. 3. Cap 2. Lib. 4. ca. 45. Lib. 4. ca. 63. — Tertullian. in præscrip. — *Illustre exemplum Basilij Nazanzeni.* Libr. 2. cap. 9. — Pamphilus Martyr. — Hieronym. — Augustinus.

D E F

A *bonum hoc facio, &c.* etiam de seipso & homine iusto intellexerunt, concludit, *Proposuimus hic Authoritatis molem Sanctorum, qui Episcopi ante nos fuerunt.* Et paulò post rationem subiungit. *Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.* Hæc ille. Hæc est illa Regula & Norma Authoritatis, quam Paulum Timotheo præscripsisse suprà docuimus. Idem facit Augustinus in explicatione parabolæ illius Euangelicæ, de homine in latrones incidente & semiuiuo relicto. Quum enim eius interpretationem ad longum tradidisset, subiũgit. *Ista interim à maioribus, Ecclesiæ Catholicæ tractatoribus, dicta vel exposita sunt. Sed tunc à nobis limes fidei sanæ defenditur, quando termini quos posuerunt sancti Patres, non transferuntur à nobis: imò obseruantur & defensantur.* Hæc ille, ostendens diligenter, quorum Authoritatẽ in illa sua interpretatione sequutus fuisset. Et quidem obseruandum est, sic contra Iulianum Pelagianum præcedentes Patres productos fuisse, tanquam Episcopos Ecclesiarum, & non tantùm tanquam viros doctos; adeo sane vt de S. Hieronymo qui Episcopus non erat, disertam excusationem adferat his verbis. *Nec S. Hieronymũ quia Presbyter fuit, contemnendum arbitreris.* Móxque eo nomine excusat, *quòd omnes vel pene omnes Ecclesiasticos Scriptores, hic vir legerat, eorúmque sententiam tenuerat.* Eodem Authoritatis põdere premit Eunomium Basilius, & ex eadem Norma Ecclesiasticæ intelligentiæ, ab Episcopis custoditæ, confutat; allatis ex Irenæo, Clemente Romano, Dionysio Alexandrino, Firmiliano Cappadocum Antistite, Meletio Alexãdrino, Gregorio Thau-
B maturgo Neocęsariensi Episcopo, multis sententiis. Nec hoc facit, quia docti viri erant, aut qualescunque etiam Episcopi; sed quia iuxta Normam Apostolicam, Ecclesiasticam intelligentiam conseruarunt. Nam idcirco Dionysij quidem Alexandrini hæc verba citat: *His congruenter & nos etiam, forma reguláque à senioribus qui ante nos vixerunt, accepta:* Eusebij autem Pamphili etiamsi doctissimi viri, atque etiam Episcopi, testimonium cum dubitatione produxit. *Si cui,* inquiens, *idoneus videtur cui fides habeatur:* quia sane & Arriana hæresi inquinatus, & erga Origenem nimium affectus, intelligentiæ normam à maioribus acceptam, non satis constanter tenuit: vt in Apologiis contra Ruffinum notat sæpius S. Hieronymus, atque in Epist. ad Pammach. & Oceanum de erroribus Origenis. Multa & alia in hanc sententiam ex veteris historię Antiquitate, & SS. Patrum scriptis, adduci in hũc locum non difficulter possent. Sed quia hoc totum obseruationis genus, Mediis illis quibus Ecclesiæ Magistri Authoritatem interpretandi quam habent exercent & exequuntur, valdè affine est; ipsáque Norma Apostolica, (videlicet succedentium semper in Ecclesia Pastorum atque Doctorum conformis sensus, Regula eadem, traditio similis, sibi constans & perpetua) ad interpretandi Media vel potissimùm spectat, propterea hoc sane in loco, disputationis huius filum abrumpere; mox verò, quum de Interpretandi Mediis via & ratione disputabitur, idem protrahere, pluráque in hanc sententiam satis copiosè proferre satius duximus. His ergo de interpretandi Scripturas Authoritate, penes solam Ecclesiam Dei, eiúsque legitimos Magistros residente, hactenus disputatis, ad alia quæ propositæ disputationis ordo postulat, exequenda pergemus.
C

Lib 2. versus finem.

Episcoporũ præ[illegible]

Hypognost. lib. 3.

Termini Patrũ nõ transferẽdi.

Lib. 1. contra Iulianũ. ca 2.

Lib. de Spiritu Sancto. cap. 29.

Controuersiæ sextæ libri decimi finis.

D

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuerſia ſexta, & Liber vndecimus.

DE MEDIIS, VIA, ET RATIONE interpretationis Scripturarum authenticæ.

Quòd Scriptura Sacra niſi præuia fide Orthodoxa rectè intelligi à nemine poteſt. E

CAPVT PRIMVM.

PRINCIPIO præſentis Controuerſiæ, duo nobis diſputanda propoſita ſunt. Vnum de Authoritate certa & infallibili interpretandi Scripturas. Alterum de Mediis, quibus vel illi penes quos hæc Authoritas eſt, vel alij qui abſque Authoritate priuato ſtudio id moliuntur, vti poſſunt ac debent. Et de Authoritate quidem hactenus. Nunc de Medijs & viis illis agemus quibus certa & infallibilis, nõ vulgaris aliqua aut probabilis Scripturarum intelligentia comparari poteſt. Mediorum autem alia quidem neceſſaria, non tamẽ ſemper efficacia ſunt, aut huiuſmodi quæ ex ſe ſola ſufficiant; alia verò non neceſſaria tantùm, ſed & efficaciſſima atque certiſſima. Quæ autem ipſius Eccleſiaſtici Iudicij in genere Media eſſe docuimus in tertia Cõtrouerſia, ea fere omnia ad hanc hypotheſim transferemus; vt huius Controuerſiæ ad finiendas de religione lites maximè neceſſariæ, quàm fieri à nobis poteſt, luculentiſſima demonſtratio exiſtat.

Scriptura eſt liber fidelium. Quod ergo de Regula fidei, primo loco in alia Controuerſia diximus, hîc etiam ante omnia circa Scripturarum interpretationem aſſerimus. Scriptura enim ſacra liber eſt fidelium Catholicorum, nec rectè intelligi poteſt, niſi præuia fide Catholica & Orthodoxa. Nam vt *in homine carnali, tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi*; F
(vt ait Auguſtinus) *Serm. 147. de tempore.* ſic in homine Ethnico, vel cuiuſcunque ſectæ hæretico, tota Regula intelligendi, eſt opinionum præſumpta conſuetudo. Idcirco ſane quemadmodũ Euangeliſtæ & Apoſtoli quæ ſcripſerunt, fidelibus ea non infidelibus ſcripſerunt (vt de Euangeliis poſtea oſtendetur in proxima Controuerſia, *Lib. 12. ca. 13.* de Epiſtolis ipſis per ſe manifeſtum eſt,) ſic vt intelligãtur, haud dubiè à fidelibus & iam Orthodoxis ea legi debent, non ab infideli aut hæretico. Ab illis enim intelligi non difficulter poſſunt, qui ſimillimi ipſis ſunt quibus hæc Apoſtoli facile intellecturis ſcripſerũt, & in quorum gratiam ſcripſerunt. An putamus ænigmata ad Romanos & Corinthios Paulũ ſcripſiſſe, & huiuſmodi quæ ab ipſis (non dico ſingulis) ſed à Magiſtris & præcipuis ipſorum (nam & ideo in Eccleſijs illas legi voluit, vt in fine Epiſtolæ ad Philippenſes ſatis declarat, vbi Magiſter & interpres præſto ſemper adfuit) non intelligerentur? *Scriptura euangelica & Apoſtolica non niſi credentibus ſcripta.* Tu ergo vt Paulum intelligas, Romanis & Corinthiis quàm ſimillimus eſſe debes. Orthodoxum & fidelem te eſſe oportet; vt aut ipſe intelligas, aut ab aliis diſcere paratus ſis. Alioqui Ariſtotelicum illud Alexandro reſponſum, à Paulo te auditurũ ne dubites. ἴσθι οὖν αὐτοὺς ἐκδεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. συνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν.

Scito

Scito ergo hos(Auſcultatorios libros) *editos eſſe & non editos. Intelligi enim ab his ſolùm poßunt qui nos audierunt.* Diſcipulis meis meáque doctrina imbutis, hæc ſcripſi. Extraneis & alienis, qui in mea ſchola enutriti non ſunt, infideli & hæretico ea nó ſcripſi. Quamobrem quod de tota religione ſacra ſcripſit Auguſtin⁹: *Niſi quis primò credat ſe ad id quod inſtituit peruenturum, mentemque ſupplicem præbeat, & quibuſdam magnis neceſſariiſque præceptis obtemperans, quadam vitæ actione perpurgetur, non eum eſſe aliter illa quæ purè vera ſunt adepturũ,* idem circa Scripturarum intelligentiam neceſſariò locum habet, quum in Scripturis ipſis hæc ſacra religio, quæque de Deo credenda ſunt compræhendantur. Eſſe autem quadam vitæ actione perpurgatum, magníſque & neceſſariis quibuſdam præceptis obtemperare, inſtructionem in fide neceſſariò præſupponit; quæ omnium bonarum actionum & præceptorum fundamentum eſt: & de qua propterea Petrus dixit, *fide purificans corda eorum.* Itaque quemadmodum(vt in eodem libro ſcribit Auguſtinus) *Catholicæ diſciplinæ maieſtate inſtitutum eſt, vt accedentibus ad Religionem, fides perſuadeatur ante omnia,* ita accedentibus ad Scripturarum lectionem,(quæ non niſi illis cócedi debet, qui iam religionem veram amplexi ſunt,) vt fides ante omnia dogmatum ſacrorum perſuadeatur, rectéque teneatur neceſſe eſt; nihil alioqui rectè & Orthodoxè in Scriptura intellecturis.

In epiſt. ad Alexãdrum. Lib. de vtilit. cred. cap. 10.

Actor 15. Cap. 13.

Neque vero Ratio ſola nos huc ducit, ſed & ipſa Scripturarum Authoritas eòdem nos compellit. *Lex enim ſpiritualis eſt* (ait S. Hieronymus) *& reuelatione opus habet, vt intelligatur; ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypſi ſeptem ſigillis ſignatus*
B *oſtenditur, quem ſi dederis homini ſcienti literas vt legat, reſpondebit tibi, Non poſſum. Signatus eſt enim. Quanti hodie putant ſe noſſe literas, & tenent ſignatum librum, nec aperire poſſunt, niſi ille reſerauerit, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit?* Mox exemplũ adfert Eunuchi, in quo non defuit aut ſtudium, & diligentia, aut ardor & deſiderium. *Et tamen quum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs perſonaret, ignorabat eum quem in libro neſciens venerabatur. Venit Philippus, oſtendit ei Ieſum qui clauſus latebat in litera. Eadem hora credit Eunuchus, baptiſatur & fidelis & ſanctus factus eſt, ac Magiſter de diſcipulo.* Hæc ille. Quare autem tam repente magiſter de diſcipulo factus eſt, niſi quia fide ſana imbutus & inſtructus, Scripturas quæ fidelibus loquuntur, facile intellexit? Iam verò & idem apertiſſimè nos docet illud Eſaiæ Prophetæ, quod de partu virginis futuro prædicens, incredulis ſuis contribulibus Dei nomine commi-natus eſt? *Niſi credideritis, non intelligetis.* Quæ ſane verba ſic ſemper Patres intellexerunt. *Nihil* (ait Cyprianus) *poſſe intelligere Iudæos de Scripturis, niſi prius crediderint in Chriſtum, Eſaias docet dicens, Niſi credideritis, &c.* Similiter Auguſtinus explicans illa Chriſti verba. *Sunt quidam in vobis qui non credunt: Non dixit,* inquit, *ſunt quidam in vobis qui non intelligunt, ſed cauſam dixit, quare non intelligunt. Sunt enim quidam in vobis qui non credunt, & ideo non intelligunt quia non credunt. Propheta enim dixit, Niſi credideritis nõ intelligetis. Per fidem copulamur, per intellectum viuificamur. Prius hæreamus per fidem, vt ſit quod viuificetur per intellectum.* Hæc
C ille. Cui ſimilia alibi ſcribit, cauſámque rei adiungit dicens. *Fides debet præcedere intellectum, vt ſit intellectus fidei præmium.* Quin & propterea Manichæos ad Scripturarum intelligentiam pertingere non potuiſſe, egregie idem celeberrimus Doctor ſcribit. *Sed vos,* inquit, *iſta non intelligitis: quia ſicut Propheta dixit, Niſi credideritis non intelligetis. Non enim eſtis eruditi in regno cælorum, id eſt, in Eccleſia Chriſti vera Catholica. Quòd ſi eſſetis, de diuitijs ſanctarum ſcripturarum, non ſolùm noua ſed etiam vetera proferretis. Ipſe quippe Dominus dicit. Omnis ſcriba doctus in regno cælorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, proferenti de theſauro ſuo noua & vetera.* Hæc ille. Vbi etiam obiter, ex alia Scriptura id quod hîc aſſeruimus, probatur. Scriba enim doctus, non quomodocunque ſed in regno cælorum, in Eccleſia fidem edoctus, proferet Scripturas nouas & veteres, vt eas tam ipſe intelligat quàm alios doceat. Quam etiam ob cauſam monet eoſdem Manichæos Auguſtinus, vt *aut ab aliquo Catholico* Scripturarum intelligentiam *audiant; nec quolibet, ſed quodam diuinarum ſcripturarum ſtudioſo, & quantum poſſet perito; aut ipſi ab errore correcti, pietate Catholica peterent vt acciperent: quærerent vt inuenirent; pulſarent vt intrarent.* Nec aliter Donatiſtas ad rectam Scripturarum intelligentiam vocat. *Si,* inquit, *turbari in intelligendis Scripturis nolunt, ad Catholicum refugiant intellectum; quia non inueniunt exitum reſponſionis, dum irretiuntur crimine ſchiſmatis.* Ergo abſque hac pietate & intellectu Catholico, abſque fide Orthodoxa præuia, in vanum circa Scripturarum intelligentiam laboratur. Profecto hoc ipſum

Ex Scripturis probatur ſine fide præuia intelligi Scripturas non poſſe.

Hi ron. in epiſt. ad Paulinum.

Eſa. 7. Lib. 1. aduerſus Iudæos. Ioan. 6. Tract. 27. in Ioan.

De verbis domini ſerm. 5. *Fides præcedit intellectum.* Cõtra Fauſtũ Manich. libr. 4. cap. 2. Matth. 13.

Cõtra Fauſtũ lib. 3. cap. 4. *Pietate Catholica petẽdus ſenſus Scripturarũ.* Contra Parmen. lib. 2. cap. 10.

1. Timo. 6.

Apostolus nos docuit; qui quum multa ad sanam fidem pertinentia Timotheum suum docuisset; *Hæc*, inquit, *doce & exhortare. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi* (id est, verbo Dei:) *& ei quæ secundum pietatem est doctrinæ* (id est, Regulæ Orthodoxæ fidei) *superbus est, nihil sciens, sed languens circa pugnas & quæstiones verborum.* Et rursum in alia Epistola. D

2. Timo. 3.

Ab infantia, inquit, *sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem:* Sed addit. *Per fidem quæ est in Christo Iesu.* Vt medium intelligendi sit fides præuia; non vt in illis nondum intellectis fides sit quærenda. Ex hac sane Apostolica doctrina edoctus Augustinus, omnem scripturarum intelligentiam ex fide pendere, & ad fidei Normam referendam esse, his verbis docet.

In lib. 83. quæst q. 59. in fine.

Nulla certa expositio Scripturæ nisi secundum fidem.

Ipsum in ænigmate & ex parte nunc in scripturis aliquid cernere, quod tamen sit secundum Catholicam fidem, ex illo pignore contingit, quod accepit virgo Ecclesia humili aduentu sponsi sui. Dedit enim nobis pignus spiritum sanctum. Et ideo ista expositio, quæ in hac vita scilicet fit, *nihil certum intuetur, nisi vt secundum fidem sit: neque alijs præiudicat qui eam nihilominus secundum fidem exponere potuerint.* Hæc ille. Fides ergo præuia, præclarum est & certum Medium, ad Scripturas salubriter intelligendas; & sine illa fide, circa illarum intelligentiam non hallucinamur tantùm, sed & grauiter periclitamur.

2. Petr. 3.

De agone Christiano. cap. 4.

Regula fidei est Mensura intelligentiæ.

Quam sane ob causã Petrus quidem Apostolus, *indoctos & instabiles deprauare scripturas* dixit *ad ipsorum perditionem*; tales videlicet qui vel nesciunt Regulam fidei, vel in ea firmiter fundati non sunt: Augustinus verò, *in Catholica fide bene instructum, & vera pietate munitum, in scripturis intelligendis decipi non posse*, scribere non est veritus. Enimuerò Regula fidei præcognita, μέτρον illud & mẽsura est, qua siue in Scripturis intelligendis, siue in alio quocunque dogmate inuestigando, ab Orthodoxis sane diligenter obseruata, ab hæreticis verò omnibus neglecta & contempta; illi quidem rectæ doctrinæ callem sequuti, & in via Regia sine errore salui deducti sunt; hij verò in mille errorum auia abducti, miserè perierunt. E

Hebræ. 5. Homil. 8. in c. 5. ad Hebr.

Quam rem describens Chrysostomus: & docens quid sit *habere sensus in scripturis exercitatos*, vt omnes hæreses & errores declinentur; *Intuere*, inquit, *quomodo ex immoderatione omnes hæretici ceciderunt: alij quidẽ modum semper excedentes, alij autem infra modum se coarctantes.* Quod quum variis exemplis Marcionis, Sabellij, Photini, Samosateni, Manichæi, Arrij docuisset; subiungit statim Medium & Mensuram illam, qua seruata, vtrumque extremum cauetur, & dicit. *Propter hoc fidem suscepimus, vt non cogamur innumeris hæresibus adhærere, negotiúmque cum illis habere: sed si quid addere aut detrahere illi quis molitus fuerit, hoc nothum esse iudicemus. Sicut enim qui regulas certas exhibent, non compellunt decem millia metra scrutari, sed illud quod traditum est custodire iubent, sic & in dogmatibus.* Hæc ille: præclarè docens, Fidem esse illam vnicam & certam Regulam, qua bene præcognita omnes hæreses caueri, & consequenter Scripturæ ipsæ, (ex quibus male intellectis omnes oriuntur hęreses,) rectè intelligi possunt. Nam & propterea ad Scripturarum lectionem mox in subsequentibus copiosè adhortatur, Fide scilicet præmissa, eiúsque Regula ad amussim præcognita.

Illustre exẽplũ de necessitate Regulæ fidei ad intelligẽdas Scripturas.

Cuius rei illustre exemplum vide apud Augustinum lib. 12. cap. 39. contra Faustum de Philone Iudæo. *Conatus est*, inquit, *aliqua interpretari ex veteri Testamento, non ad Christum intelligendũ in quem non crediderat, sed vt inde magis appareret, quantum valeat quod Apostolus ait, Cum transieris ad Dominum, auferetur velamen.* 2. Cor. 5. Móxque insigni exemplo ostendit, quo modo errauerit & defecerit idem Philo circa interpretationem Arcæ Noë. Dicit quoque paulò ante (cap. 37.) *neminem nisi Paganum vel Iudæum dicere posse, quòd ingenio humano fiat, vt quæ rerum ordine per sua tempora cucurrerunt, ad Christi significationes interpretando vertantur.* Nempe quia ex fide in Christum præuia tales interpretationes fiunt; multúmque intersit (vt cap. 39. dicit) *inter sensus eorum qui Christum ibi intelligunt, & qui quolibet mentis acumine ad alia quælibet præter Christum ea detorquent.* Sane quantum inter lucem & tenebras, inter erroris nebulas, & claram veritatis lucem interesse solet. Adeò ad rectè intelligendas sanctas Scripturas fides & fidei sanæ Regula præcognita, est necessaria. F

Lutheranæ

A *Lutheranæ diſputationi contrarium ſuadenti reſpondetur, qua aiunt non niſi ex Scripturis petendum Scripturarum ſenſum.*

CAPVT II.

SEd hîc mihi obmurmurantes & obluctantes Proteſtantes videre videor, illámque Magiſtri ſui Lutheri cantilenam occinentes audire, rem plane econtrà ſe habere; nec ex fide Scripturas intelligendas, ſed ex Scripturis fidem hauriendam eſſe; proindéque Scripturarum intelligentiam ex ipſo Scripturarum diligenti vſu & lectione, petendam eſſe. *Scripturæ enim* (ait Lutherus) *intelligendæ ſunt eo ſpiritu quo ſcriptæ ſunt. At nuſquam ille viuacius aut præſentiùs inueniri poteſt, quàm in ipſis ſacris ſuis quas ſcripſit literis. Illis ergo diligentiſsimè incumbendum erat, vt quo maius periculum eſt, ne quis proprio ſpiritu eas intelligat, eo magis aſsidua lectione & ſtudio hoc periculo ſuperato, vſus ipſe nobis certum faceret ſenſum Scripturæ, qui niſi in ſcriptura non inuenitur.* Hæc Lutherus. Eſt autem hoc Lutheri argumentum, omnium Proteſtantum conſtantiſſima vox, in ipſis ſcripturis eſſe Spiritū Dei, & in illis quærendum eſſe hunc Spiritum vt intelligantur. Quod adeò affirmāt, B vt ipſis verbis Euangelicis, vel in ſcriptura lectis, vel pro concione auditis, vim viuificam tribuant: non aliam ſane aut etiam maiorem, quàm nos ſacramentis tribuimus: abuſi videlicet illo Pauli verbo, *Euangelium virtus eſt ad ſalutem omni credenti*: & iterum. *Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, &c.* Hinc enim colligunt *Deum per verbum ſuum eſſe efficacem in Eccleſia, & mouere mentes hominum.* Sic enim docet Melanchthon in locis communibus, addens etiam illud ex Apoſtolo, quòd *nouum Teſtamentum eſt miniſtratio Spiritus.* 2. ad Cor. 3. Volunt nimirum verbo Dei audito vel lecto, ineſſe Spiritum Dei, vel vt alij moderatius loquuntur, verbum Dei ſcriptū vel auditum vel lectum, medium ſeu organum eſſe per quod Spiritus ſanctus eſt efficax, ideóque vt intelligatur verbum, qui niſi per Spiritum Dei intelligi non poteſt, verbi lectionem ſeu auditionem ſedulam adhibendam eſſe. Sed huic eorum cogitationi, & doctrinæ, quæ infinitis hominibus impoſuit; fecítque vt contemptis Patribus atque vniuerſa Eccleſia, ex ſolis Scripturis, ſcripturarum intelligentiam quærerent; breuiter reſpondetur. Plus enim fraudis quàm virium habet iſta aſſertio.

In præfat. in aſſert. cōtra Bullā Leonis apud Roffenſem.

Proteſtantum Sententia de vi verbi.

Rom. 1. Hebr. 4.

Primùm ergo Scriptura ipſa vel prædicatio, id eſt, verbum Dei quatenus ſcriptū vel prædicatum, nec Dei nec vllum alium in ſe ſpiritū habet, ſed res inanimis & mortua eſt, vt omnis alia ſcriptura vel enunciatio; ſolóque ſenſu percipitur, viſus & auditus, donec re verà intellecta ad animum vſque penetret. Quod manifeſtum eſt, ſi vel C linguam, vel res ipſas non intelligas, quas vel audis vel legis. Intellecta autem omnis ſcriptura, mente etiam non ſolo ſenſu capitur. Quia verò ſcriptura diuina ſemel intellecta & credita, ad ſalutem animæ æternam facit, nec ſolùm vana ſcientia paſcit, vt cæteræ humanæ ſcripturæ; propterea dicitur Euangeliū *virtus eſſe ad ſalutem*, & ſermo *Dei viuus eſſe & efficax.* Eſt enim Euangelium talis virtus non per ſe, ſed (vt adiecit Apoſtolus,) *omni credenti.* Non ergo quia legitur aut auditur, ſed quia creditur & intelligitur, virtus eſt ad ſalutem. Vt credatur autem vel intelligatur, ex fide fit audientis vel legentis, non ex ipſa ſcriptura. Fides autem teſtimonio nititur & authoritate, non eius quod dicitur, ſed eius qui dicit & loquitur, vt in ſuperioribus ſatis explicatū eſt. 1.

Quo ſenſu Euāgeliū eſt virtus ad ſalutem.

Rom. 1. Hebr. 4.

Deinde res ipſæ quæ in ſcriptura continentur, ſpiritu ſane Dei ſcriptæ ſunt. Sed ille Spiritus Dei fuit in mente eorum qui ſcripſerunt, non verbis ipſis quæ ſcripta reliquerunt inhærebat. Imò ſi Auguſtino credimus, neque ipſi eorum menti qui ſcripſerunt, totus Dei Spiritus ad plenam intelligentiam eorum quæ ſcriberēt adfuit. Aliud enim illi intelligere, aliud per illos ſpiritus ſanctus dicere & intendere potuit. Aliud inquam non quod eſſet ex oppoſito contrarium, ſed quod eſſet ex fœcūditate diuerſum. De qua re lege Auguſt. Confeſſ. lib. 12. cap. 18. & de Gene. ad lit. lib. 1. cap. 19. Quod ſi ergo Spiritus Dei illuminans & intellectum dans, ne ipſorum quidem menti plenè adfuit, qui ſcripturarum verba texebant, multo minus qui verba illa ab alijs iam cōtexta legunt, ex ſola lectione Spiritum ſe haurire poſſe exiſtimabunt. 2.

Spiritus Dei nō in ſcriptis verbis ſed in mente ſcribētium fuit.

Auguſtinus.

3. Præterea ex eadem Scriptura alius fidem alius hæresim, sicut ex eodem flore apis mel, aranea venenum haurit; idque maximo studio & diligentia adhibita, vt infinita doctissimorum hæreticorum exempla demonstrant. Non ergo in scripturis quærendus, sed ad Scripturas afferendus est hic Spiritus Dei.

4. Rursum in alijs disciplinis quæ ipsæmet studio acquiruntur, verum est quod dicit Lutherus, lectione & assiduitate intelligentiam comparari. Nam (verbi gratia) mens Aristotelis & doctrina, quam sane ipse studio comparauit, ex literis eius diligēter inspectis solo studio & labore eruuntur. At verò Scriptura quæ fidei mysteria cōplectitur & docet, non solo studio, sed inspiratione diuina penetrantur. Neque enim studio aut industria scriptæ sunt sed inspiratione diuina. Quāquam hoc in loco discrimen quoddam diligenter obserua. Nam sic intelligere Scripturas, vt fidem iam adeptam vel confirmes vel illustres magis, & scientiam Theologicam acquiras, studio & industria humana (sicut faciunt Professores Academici aliíque Doctores Theologi) absque nouo & speciali dono possis. At sic intelligere, vt vel fidei dogma inde elicias, vel aliis cum obligatione credendi tradas atque præscribas, quantocunque studio & exercitatione adhibita non potes; nisi in primo quidem inspiratione diuina adiutus, quæ nunquam ordinē à se positū perturbat; in secundo autem præter auxiliū speciale, etiā potestate docendi donatus vel ordinaria, vel cum euidēti signo extraordinaria.

Discrimē inter sacras literas & humanas disciplinas.

Aliud discrimē inter doctrinam fidei & doctrinā sciētiæ Theologicæ.

5. Iam verò præterea tantum abest, vt in ipsis Scripturis quærendus sit Spiritus Dei illuminans & aperiens Scripturas, vt planè vocet Apostolus Scripturā quatenus Scripturam, id est atramento & in tabulis nō in cordibus scriptā, *literam occidentem*. Nam quod Apostolus dicit, *fecit nos idoneos ministros noui Testamenti, nō litera sed spiritu, litera enim occidit, spiritus autem viuificat*, perinde est acsi diceret; dedit nobis Deus Potestatē & donum non solum legendi aut scribendi, sed etiam intelligendi atque interpretādi verbum Dei, tanquā ministris noui Testamenti: scilicet ad gratiam & spiritum non ad legem & literam pertinentibus. Nam litera ipsa sola lecta aut visa, nec sanè intellecta occidit, & *ministratio mortis est*, scilicet per occasionem; sicuti lex docetur fuisse *causa peccati*, ad Rom. 7. sed spiritus, id est intellectus spiritualis à Christo Ecclesiæ suæ per ora ministrorum datus viuificat, id est facit vt rectissimè intellecta litera ad vitā fidei perducat. *In lectione autem veteris Testamenti* (ait Apostolus) *manet velamen nondum reuelatum quoniam in Christo euacuatur.* Id est, Qui legit vetus Testamentum sine Spiritu Christi, velamen habet super cor suum & non intelligit. *Vitium enim non in litera est sed in lectione, quæ est actus legentis:* vt notauit Chrysost. ad hunc locum. Similiter virtus intelligendi non in litera, sed in lectione est, quando qui legit, Spiritum Dei habet, nec soli literæ incumbit: vnde Apostolus subiungit. *Nos omnes reuelata facie gloriam Domini speculamur*, id est, misso Spiritu sancto in corda credentium, intelligimus rectè & spiritualiter, quod Iudæi male & carnaliter intelligebant, vt exponit hęc verba iuxta mētem S. Augustini, S. Thomas in comment. Nam quamuis in lib. de spiritu & lit. cap. 4. & 5. & Retract. lib. 1. cap. 14. literæ occidentis nomine, intelligi vult Augustinus legem iubentem, & per spiritum viuificantem, Christi gratiam qua lex impletur; tamen priorem illum nostrum sensum tum alibi frequenter sequitur, vt ipsemet de seipso scribit; tum in vtroque prædicto loco probat, & *congruentem* vocat. Nec id quidem immeritò. Quum enim spiritus gratiæ officium duplex sit, vnum quidem ad legem mandatorum implendam, charitatem Dei in cordibus diffundere; & noua gratia seu virtute voluntatem accendere: alterum ad legem scriptam intelligendam, fidei dono ac lumine corda purificare, & tenebris obscuratum intellectum noua luce perfūdere; profecto in vtroque hoc genere, tam litera legis occidens, quàm Spiritus viuificans intelligi debet. Scriptura ergo vtriusque Testamenti (nam quod de veteri dixit Apostolus, de literis quoque Apostolicis, & Euangelicis non potest non intelligi, quum non minus scripta Moysis fuerint verbum Dei quàm Apostolorum, neque minus hæc quàm illa occidant impiè intellecta) non in se habet spiritum Dei quo intelligatur, sed ab ipso qui legit afferendus est, vt intelligatur.

2. Cor. 3.

Litera occidens quæ.

Ibidem.

Homil. 7.

Alius sensus Literæ occidentis.

Serm. 201. de tempore.

6. Alioqui non solùm Patrum & Ecclesiæ, sed & priuatus quoque cuiuscunque spiritus excluditur, si in scripturis ipsis hic spiritus Dei ponitur. Sed manifestum est, dū in scripturis hunc quæri spiritum volunt, suum non Dei spiritum obtrudunt; quia scripturas pro suo vnusquisque sensu, non ex Ecclesiæ & maiorum iudicio interpretabitur

A tabitur,sicuti omnes hæretici hactenus fecerunt,vt suprà ostensum est.

Postremò,si in scripturis quærendus esset spiritus Dei quo intelligi possint,in eisdem quoque quærendus esset spiritus Dei,qui infallibiliter doceret,esse illas veras & germanas diuini verbi Scripturas. Vtrumq; enim diuini spiritus æquè opus est. Ostésum est autem superiùs non posse ex scripturis ipsis probari,has vel illas esse scripturas,omninò,& semper,& infallibiliter; sed spiritum Dei quo istud probatur, aliunde quàm ex ipsis scripturis petendum esse.Similiter ergo,& spiritus Dei à quo scripturarum intelligentia peti & subministrari debet, non est in ipsis scripturis quærendus, sed aliunde habendus,vt eo munitus quis scripturas intelligat. 7.

Attamen scribit apertè S.Clemens Romanus ille ex Diametro,vt videtur, his quæ diximus,oppositè. Ait enim.*Non sensum quem extrinsecus adulteretis, alienum & extraneum debetis quærere,aut quo modo ipsum Scripturarũ Authoritate confirmetis,sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis.* Hæc ille. Apertius verò S.Hilarius:*Optimus*,inquit,*interpres hic est, qui sensum è Scriptura potius retulerit,quàm attulerit;nec cogat hoc in dictis videri quod ante intelligentiam docere præsumpserit.* Hæc Hilarius; cuius verba magna confidentia profert Lutherus,ad priorem illam suam sententiam confirmandam. Sed breuiter respondetur,in vtroque loco de proprio sensu,de priuato spiritu,quem *extraneum & alienum* Clemens, *præsumptum* Hilarius vocat,à Patribus illis agi,eúmque meritò excludi,ne ad Scripturas afferatur. Sed de fidei Regula,cuius dictamen publicus est & communis omnium B fidelium consensus,non priuatus aut proprius aliquis sensus; nec Clemens nec Hilarius eo in loco loquitur vel intelligit. Illa enim nec extranea sed domestica; nec à quoquam præsumpta,sed à legitima Authoritate sumpta & accepta est: & illam tum ad Scripturas afferre oportet,tum ex illis referre necesse est. Hoc quia hæretici non faciunt,sed proprium suum sensum & præiudicium ad Scripturas afferunt, meritò à Clemente & Hilario repræhendũtur:nec mirum si in grauissimos errores circa Scripturarum intelligentiam incidant,vt fiat illis sacra scriptura,sicuti Iudæis erat & est hodie vsque, *Mensa coram ipsis in laqueum.* Denique *vt ab vnitate Ecclesiæ diuisi, dum fieri nolunt discipuli veritatis, magistri fiant erroris*: vt non minus verè quàm eleganter scripsit D.Fulbertus Episcopus Carnotensis Epist.1. Illustre huius rei exemplum in Arrianis ostendit Augustinus.*Homines*,inquit,*minus intelligentes,quid propter quid dicatur,potentes volunt habere sententias,& scripturis non diligenter scrutatis, cùm arripiunt defensionem cuiusque opinionis,& ab ea vel nunquam vel difficile deflectuntur,dum docti atque sapientes magis putari quàm esse concupiscunt,ea quæ propter formam serui dicta sunt,volunt transferre ad formã Dei. Et rursum quæ dicta sunt vt ad se inuicem personæ referantur,volunt nomina esse naturæ atque substantiæ. Fides autem nostra est*,&c. Vbi mox præsumptis Arrianorum opinionibus,secundum quas illi scripturas intelligere voluerunt,fidem Catholicam de sancta Trinitate opponit, & secundum illam fidem præuiam atque præcognitam,Scripturas intelligendas esse C docet.Sic sane Manichæi quia præpostere omnia in veteri Testamento literaliter & nihil sub tropo dici voluerunt, vt illud tanto liberius accusarent; contrà verò in nouo Testamento multa per tropos & figuras dicta commode exponi, (vt commemorat de illis Augustinus)ne videlicet veteribus literis similia,& eorum iudicio falsa viderentur;propterea nec vetus nec nouum salubriter intelligere potuerunt. Cuius etiã rei exemplum in ipso Fausto Manichæo commemorat Augustinus. Dixit Faustus, *quòd omnem Moyseos scripturam scrutatus, nullas ibi de Christo Prophetias inuenit. Cui cito respondeo*,ait Augustinus,*quia non intelligit. Et si cur non intelligat,quispiam quæsierit, respondebo quia inimico,quia auerso animo legit:quia non ideo scrutatur vt sciat;sed quod nescit, scire se putat. Hæc præsumptio tumidæ arrogantiæ,oculum cordis vel claudit, vt omnino non videat; vel distorquet,vt peruersè videat,& aliud pro alio probet aut improbet.* Hæc August. Sic hodie nostri,sic omnes olim hæretici,quia (sanæ fidei Regula abiecta)sua ad scripturas præiudicia attulerũt, veritatem Catholicam quam impugnabant,in scripturis inuenire & videre non potuerunt. Quæ sane causa est,quòd nec hodie Protestantes Sacrificium Missę,iustitiam inhærentem, bonorum operum merita,ECCLESIAM denique ipsam eiúsque amplissimã Potestatem,euidentissimis & creberrimis scripturis commendatam,videre tamen & in scripturis inuenire non possunt. Quod prudenti Lectori diligentius perpendendum relinquentes,nunc ad alia pergamus.

Obiectio. Epist.5. Lib.1.de Trinitate. *Solutio.* *Non est afferendus ad Scripturas sensus priuatus,alienus, aut extraneus.*

Epist.174. *Illustre exemplum priuati spiritus erratici in Arrianis & Manichæis.*

Vide August. de fide cōtra Manichæos. cap.38. Contra Faustum libr. 16. cap.14.

Quòd Regula fidei est necessarium & germanum Medium ad genuinam Sanctarum Scripturarum intelligentiam consequendam, copiosior adhuc demonstratio.

CAPVT III.

DEMONSTRARE cœpimus, ad Scripturarum intelligentiam consequendam fidem præuiam esse debere, & Regulam fidei præcognitam esse oportere. Addimus nunc plura, vt luce meridiana, clariùs intelligatur, Medium hoc esse ad Scripturas intelligendas longè certissimùm, & vt ab errore caueatur sufficientissimum. Quod quidem nolo meis verbis, sed Sanctorum & doctissimorum Patrum, tũ verbis tum exemplis & factis, copiosè comprobare. Illi enim & ita faciendum esse in Scripturæ sensu indagando diligenter docuerunt, & quum occasio se offerebat, idem quàm diligentissimè præstiterunt. Augustinus imprimis, quo nullum Latina Ecclesia habet in Scripturis rimandis & indagandis perspicacem magis, quàm plurimis in locis hoc facit. Illustre est quòd librum Genesis explicaturus, cuius initium quantis difficultatibus inuoluatur, nemo ignorat, hanc viam & rationem sibi tenendam esse, diligentissimè lectorem monet. *Quoniam*, inquit, *multi ad suam sententiam, quæ præter fidem est Catholicæ disciplinæ, expositionem scripturarum diuinarum trahere consueuerunt, ante tractationem huius libri Catholica fides explicanda est. Est autem hæc.* Móxque, non solùm ea quæ in Symbolo ponuntur, sed & alia multa quæ contra Manichæos & Pelagianos recenter Ecclesia definiuerat, in Catholicæ fidei regula complectens, postquam omnia enumerasset, subiungit. *Secũdum hanc fidem, quæ possunt in hoc libro quæri & disputari, considerandum est.* Hæc ille. Vides hîc quam ille sibi metam & Regulam exponendi Scripturas præscripserit. Explicatius autem & alio loco id facit. *Quum*, inquit, *diuinos libros legimus, in tanta multitudine verorum intellectuum, qui de paucis verbis eruuntur, &* SANITATE CATHOLICÆ FIDEI MVNIVNTVR, *id potissimum eligamus, quod certum apparuerit eum sensisse quem legimus. Si autem hoc latet, id certè quod circunstantia Scripturæ non impedit,* ET CVM SANA FIDE CONCORDAT. *Si autem & Scripturæ circunstantia pertractari & discuti non potest, saltem id solum* QVOD FIDES SANA PRÆSCRIBIT. *Aliud est enim, quid potissimum scriptor senserit non dignoscere; aliud autem à* REGVLA PIETATIS *errare. Si vtrumque videtur, perfectè se habet fructus legentis. Si verò vtrumque vitari non potest, etiam si voluntas scriptoris incerta sit,* SANÆ FIDEI CONGRVAM *non inutile est tenuisse sententiam.* Hæc ille, ex proposito concludens, quo fructu & modo, legendæ & exponendæ Scripturæ sunt. Tutissimam & infallibilem viã esse ostendit, nec à fidei Regula in exponendo discedere, & ad eius Normam in intelligendo diligenter accedere.

In principio lib. de Genes. ad lit. imperfecti.

De Genes. ad lit. lib. 1. ca. 21

In varietate sensuũ S. Scripturæ id sequendum quod fides sana præscribit.

Iam verò, si quod sibi præscribit quàm diligenter obseruet, videre libet; pluribus sane exemplis id tibi ob oculos ponam. Ac primùm in eodem opere de Gen. ad literam. Quum enim circa illa Scripturæ verba exponenda laboraret, vbi dicitur Deus *spirasse in faciem hominis spiraculum vitæ, factúmque esse hominem in animam viuentem*, eáque sententia varios sensus haberet; primùm illam opinionem quæ per spiraculum vitæ, aliquid de diuina substantia intelligit, non tam ratione & argumentis conuincit, quàm quia Regulæ fidei contraria erat, repellit. *Cùm quidam*, inquit, *ex hoc verbo crediderint, aliquid esse animam de ipsa substantia Dei,* &c. *hinc potius admonendi sumus, hanc inimicam fidei Catholicæ reprobare sententiam. Nos enim credimus Dei naturàm esse incommutabilem,* &c. Et mox paulò post. *Credendum itaque est & intelligendum, neque vllo modo dubitandum quod recta fides habet,* &c. Deinde eodem modo eorum opinionem, qui præexistentem in aliqua materia animam, tunc à Deo inspiratam fuisse autumabant, ex Regula fidei refellit. *Deinde*, inquit, *cauendum est, ne quædam translatio animæ fieri à pecore in hominem posse credatur, quod veritati fideíque Catholicæ omnino contrarium est, si concesserimus irrationalem animam veluti materiam subiacere, vnde rationalis anima fiat.* Móxque paulò post eam rem concludens, ait. *Sed quoquo modo se habeat, vel non habeat opinio Philosophorum de reuolutionibus*

Gen. 2.

De Gen. ad literam lib. 7. cap. 2.

Intelligentia fidei cõtraria nullo modo admittenda.

Libr. eodem cap. 9.

bus

A *bus animarum, Catholicæ tamen fidei non conuenit, credere animas pecorum in homines, aut hominum in pecora transmigrare.* Vides vt ad amussim Regulæ fidei suam expositionem reuocans, duos hosce falsos illius Scripturæ sensus repulerit. Nec aliter in ambiguitate Scripturæ quæ ex varia verborum vel distinctione vel pronunciatione oriri potest, faciendum esse docet, exemplísque demonstrat. *Cùm,* inquit, *adhibita intentio incertum esse prouiderit, quo modo distinguendum aut quo modo pronunciandum sit, consulat Regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis & Ecclesiæ authoritate percepit.* Vbi obiter obserua, vnde Regulam fidei petendam esse hic Sanctus Doctor doceat. Non sane ex solis Scripturis, sed præterea ex Ecclesiæ Authoritate. Exemplis verò quod docet, illustrat. *Ista,* inquit, *hæretica distinctio,* IN PRINCIPIO ERAT VERBVM, ET VERBVM ERAT APVD DEVM, ET DEVS ERAT: *vt alius sensus sit,* VERBVM HOC ERAT IN PRINCIPIO APVD DEVM, *non vult verbum Deum confiteri. Sed hæc Regula fidei refellēdū est qua nobis de Trinitatis æqualitate præscribitur, vt dicamus.* ET DEVS ERAT VERBVM: *Deinde subiungamus:* HOC ERAT IN PRINCIPIO APVD DEVM. Hæc ille. Móxque in sequenti capite, de pronunciatione varia & ambigua, vnde sensus ambiguus & varius elici posset, ex Regula fidei iudicandum quoque esse exemplis demonstrat. Denique quum proprium id quodammodo sit sacrarum literarum fœcunditati, vt eadem sententia quàm plures gignat sensus; semper tamen hanc sensuum pluralitatem, intrà fidei Regulam & metas cohibendam & restringendam, diligentissimè idem Doctor celeberrimus docet. *Vt volet,* inquit, *vnusquisque legentium accipiat,* (*quòd terra dicitur inuisibilis & tenebræ fuisse super abyssum.* Genes. I.)
B *quod ita profundum est, vt ad excitationem legentium, à fidei regula non aberrantes plures possit generare sententias.* Et rursum paulò post. *Etsi voluntatem authoris libri huius indagare nequiuimus, à regula tamē fidei non aberrauimus.* Rursum in alio eiusdem operis libro. *Illud quod ad Cain dictum est, Nónne si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti: quia non elucet cur vel vnde sit dictum, multos sensus peperit eius obscuritas; quum diuinarum scripturarum quisque tractator, secundum fidei regulam id conatur exponere.* Sic in opere de Genesi ad literam, *scripta diuina* ait *posse salua fide qua imbuimur, alijs atque alijs parere sententijs.* Quibus omnibus in locis, diligēter docet, fœcunditatem sanctæ Scripturæ magnam sane interpretandi copiam & libertatem afferre; eam tamen quæ Regula fidei contineri & restringi debeat: ne pro salute perniciem adferat. Quod sane alijs adhuc in locis, dum ipsemet Scripturas ex proposito tractat & exponit, facit quàm diligentissimè. Sic enim scribit. *Euangelica Sacramenta in Domini nostri Iesu Christi dictis factísque signata, non omnibus patent, & ea nonnulli minus diligenter minúsque sobriè interpretando, afferunt plærumque pro salute perniciem, & pro cognitione veritatis errorem. Inter quæ est illud quod dicitur, Dominum venisse hora sexta ad puteum Iacob, &c. De qua re id primò tenendum est, quod in omnibus Scripturis summa vigilantia custodiri oportet, vt secundum fidem sit sacramenti expositio.* Hæc ille. Sic sane (vt breuiter multa complectamur) Manichæorum commenta ex Scripturis certis pessimè explicatis collecta, ipse *ex Catholicæ Ecclesiæ recta fide impugnat.* Sic contra Pelagianos quæ contraria in
C Scripturis videntur, circa vocationem & voluntatem Dei, omnia docet esse *ad pietatis regulam dirigenda.* Sic Sacrosanctę Trinitatis mysteria intelligi quodammodo per mētis nostræ similitudinem posse docet, sed, *regente* (inquit) *duntaxat Regula fidei.* Sic deniq; quæ sit illa bestia de qua tam multa in Apocalypsi Ioannes scribit, ex fide recta coniecturam facit, non ex suo cerebro: vt hodie Protestantes in odium Romanæ Ecclesię sceleratissimè & ineptissimè faciunt. *Quæ sit ista bestia,* inquit, *quamuis sit diligentius inquirendum, non abhorret tamen à fide recta, vt ipsa impia Ciuitas intelligatur & populus infidelium, cōtrarius populo fideli & Ciuitati Dei.* Hæc ille.

Sed omniū copiosissimè & elegantissimè, explicans difficilem illum locum Ioannis; *Non potest filius à se facere quicquam,* hoc quod dicimus de fidei Regula, necessariò ad Scripturarum intelligentiam consequendam adhibenda, tum docet faciendum, tum facit ipse. Quo vno loco in medium producto, ab Augustino ad alios patres transibimus. Illa enim verba diligenter explicaturus, sic præfatur. *Non aliunde natæ sunt hæreses, & quædam dogmata peruersitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene; & quod in eis non bene intelligitur, etiam temere & audacter asseritur. Itaque charissimi, valde cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda paruuli sumus; & corde pio & cum tremore, sicut scriptum est, hanc tenentes Regulam sanitatis; vt quod secundum fidem qua imbuti sumus, intelligere valuerimus, tanquam de cibo gaudeamus: quod autem secundum sanam*

De doctrin. Christiana lib. 3. cap 2.

In dubia distinctione textus distinguendū iuxta Regulā fidei.

Cap. 3.

Fœcunditas S. Scripturæ ad fidei metas restringenda.

De Ciuit. dei lib. 11. cap. 32.

Cap. 33.

Lib. 15. ca. 7

Lib. 1. cap. 18.

In lib. 83. quæst. q. 64.

Secūdum fidem debet esse Sacramenti expositio.

Tract. 34. in Ioan.

In lib. de præ dest. & gratia cap. 1.

De Trinit. li. 15. cap. 27.

Protestantū scelerata temeritas

De Ciui. Dei lib. 19 cap. 9.

Ioan. 5.

Tract. 18. in Ioan.

Fōs omnium hæresum

Ex Regula fidei intelligimus quæ capere possumus, credimus quæ non possumus.

fidei regulam intelligere non poterimus; dubitationem auferamus, intelligentiam differamus: hoc est, vt etiam si quid nescimus, bonum tamen & verum esse minimè dubitemus. Et ego, fratres, qui suscepi loqui vobis, cogitandus sum à vobis qui susceperim, & quæ susceperim. Suscepi enim tractanda diuina homo, spiritalia carnalis, & æterna mortalis. Etiam à me charissimi, lōgè sit vana præsumptio,
2. Tim.3.
si volo sanus in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis: pro modulo meo capio quod vobis appono. Vbi aperitur, pascor vobiscum: vbi clauditur, pulso vobiscum. Hæc ille: Móxque diligenter explicata fide Catholica de Christi cum Deo patre æqualitate, in eo quod Deus erat; & minoritate in eo quod homo erat subiungit. *Ad hanc Regulam sanam Catholicam, quam præcipuè nosse debetis; quam tenete qui nostis; à qua prorsus fides vestra labi non debet; quæ nullis hominum argumentis extorquenda est cordi vestro: di-*
Ad regulam catholicam omnis interpretatio dirigenda.
rigamus ea quæ intelligimus; & quæ forte non intelligimus diriganda ad hanc Regulam, quandoque differamus cùm idonei fuerimus. Nouimus ergo æqualem patri filium Dei, &c. Hac itaque præmissa cautela prudentissima, quasíque protestatione Catholica (qua sane multo salubriùs in lectione Scripturarum vti hodie protestantes possent, quàm illa Lutherana
Supra libr 4. cap.8. & libr. 10. c. 2.
Tract.20.in Ioan.
protestatione de qua alibi diximus,) ad explicationem textus accedit. Quum enim Arrianus, vt filium minorem patre probaret, literam vrgeret, *Non potest filius à seipso facere quicquam, nisi quod viderit patrē facientem*; opponit ei August. alium textum. *Christus ambulauit super aquas*, quod pater nunquam fecit, iuxta sensum Arriani. *Sed redi* (inquit) *mecum ad id quod dicebam, ne forte sic intelligendum sit, vt ambo de quæstione exeamus. Nam ego secundum fidem Catholicam video quomodo exeam: sine offensione, sine scandalo. Tu autem circunclusus, quæris qua exeas.* Nempe (vt priùs dixerat Augustinus eodem in loco) *Catholica fides habet, quòd patris & filij opera inseparabilia sunt.* Quod quidem est verissimum, quāquam in Scriptura nusquam id reperiatur. Ex hac ergo Regula fidei Catholicæ, sic facile vtrumque locum exponit. *Ecce*, inquit, *fides Catholica, quemadmodum exit de ista propositione. Ambulauit filius super mare. Caro ambulabat, diuinitas gubernabat: ideóque pater absens non erat. qui manens in filio facit opera.* (Ioan.14.) *Ergo illa ambulatio opus erat patris & filij inseparabile.* Et paulo post. *Ergo, Non potest filius à se quicquam facere,* &c. *idem est ac si diceret, filius non est à se, sed à patre,* &c. Hæc itaque tot & tanta tanti doctoris tum documenta tum exempla, non nisi ex præcognita Regula fidei Scripturam exponentis, & ad illam Regulam tāquam ad amussim longè certissimam maximéq; necessariam suam expositionem dirigentis, vel sola sufficere poterant moderatis ingeniis, animísque non refractariis, ad id quod instituimus plane persuadendum.

Ne tamen vnius Augustini vel religio vel superstitio hæc esse videatur, alios etiam longè doctissimos & antiquissimos Sacrarum Scripturarum tractatores, ad eandem sententiam confirmandam adhibebimus. Irenæus disputaturus contrà hęreses, ostendit hæreticos omnes ex Scripturis malè contextis, monstrosa dogmata conficere, & opinionū portenta fabricare: ac si quis Regalem statuam ex gemmis confectam dis-
Hæreticorum monstra ex Scripturis malè contextis fabricata
Libr.1.cap.1.
soluēs, vulpes & leones ex eisdem gemmis transpositis & in nouā formā transmutatis conficeret, proptérq; materiam eandem, verā Regis statuam & formam illā esse simpliciorib. persuaderet. *Sed*, inquit, *qui Regulā veritatis immobilē apud se habet, quā per baptismū accepit, ea quæ sunt ex Scripturis nomina, & dictiones, & parabolas cognoscet: blasphemū autē illorū argumētū, ita portentosè conflatum, non cognoscet.* Móxq; Regulā fidei ab Apostolis acceptā
Lib.4.cap. 2.
commemorās, ad illam omnes Scripturas quadrat. Idem facit Origenes in libris περὶ ἀρχῶν siue de Principiis, docens ex proposito quæ sit recta ratio intelligendi Scripturas. Dicit enim in ratione exponendi Scripturas, *demonstraturum se illam Regulam & disciplinam, quam à Christo traditam sibi, Apostoli per successionem, posteris quoque suis Sanctam Ecclesiam docētibus, tradiderunt*: quod sane nihil est aliud, quàm Regula fidei de qua agimus.
In compēdio de Spiritu sancto
Orat. 2.cōtr. Arrianos.
In epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ.
Lib.7.cap. 3.
Nec aliter doctissimus ille Athanasius diligenter docet, in legendis Scripturis, *dogma fidei & stilum Christianismi, atque phrasin Apostolorum* (his enim verbis vtitur) *à patribus acceptam*, sedulo esse obseruandam. Idem iterum docet contra Arrianos. Eorum enim expositioni opponit, dicens: *Atqui non est talis Christianorum fides.* Ostendit denique Niceni Cōcilij patres, Arrianam cęterásque hæreses per sanam fidem condemnasse. Quod qualiter factum sit, apertiùs narrat in suo Philotheo Theodoretus, nósque alibi citauimus. Ad hos patres accedit Cyrillus ille Alexandrinus, qui difficilem locum in
Lib.11.ca.25. in Ioan.
Euangelio IoEnis exponens, *Age*, inquit, *dogmatibus Ecclesiæ inhærentes, ac rectam fidei Regulam non prætereuntes, speculemur; quantum in nobis situm est.* Rursum postquam explicasset

ſet quomodo pater Agricola,Chriſtus vitis eſſet;quia contra illam expoſitionem orthodoxam;Neſtorij hæreſis aliter rem exponens inſurgebat;ſe defendens,ſuæque expoſitionis rationem firmiſſimam afferens,ait. *Hæc quidem ille*,(Neſtorium dicit) *aſtute ſimul atque impiè. Nos autem patrum & Eccleſiæ fidem ſequentes,(quantum in nobis ſitum fuit) loci huius ſenſum rimati ſumus.* Denique vt commemorandi finem faciam,omnium Catholicorum tractatorum veréque piorum hoc ſtudiũ eſſe debere,vt non aliter Scripturas interpretentur,quàm patiatur ſana doctrina,& fidei Regula ferat,illuſtris Author & teſtis eſt Vincent.ille Lyrinenſis antiquiſſimus & elegãtiſſimus ſcriptor. Cùm enim in vno aut altero capite,diligenter & eleganter,nec minus verè demonſtraſſet,hæreticorum omnium morem illum eſſe,vt Scripturas ſemper quidem in ore habeant, ex eiſdem autem peſſimè explicatis,errorum ſuorũ munimẽta petant, ſubiungit tãquam Antidoti loco,contra tam graue & peſtilens malum,hoc conſiliũ. *Sed dicit aliquis. Si diuinis eloquiis,ſententiis,promiſſionibus,& diabolus & diſcipuli eius vtũtur,& omnes ex toto hæretici; quid facient Catholici homines & matris Eccleſiæ filij? quonam modo in Scripturis ſanctis veritatem à falſitate diſcernent? Hoc ſcilicet facere magnopere curabunt,quod in principio Cõmonitorij huius ſanctos & doctos viros nobis tradidiſſe ſcripſimus: vt diuinum Canonem,ſecundum vniuerſalis Eccleſiæ traditiones,& iuxta Catholici dogmatis Regulas,interpretentur.* Hęc ille. Sic enim in principio eiuſdem libelli dixerat, *quia Scripturam ſacram pro ipſa ſua altitudine,non vno eodémque ſenſu vniuerſi accipiunt*,&c. idcirco *multum neceſſe eſſe,propter tãtos tam varij erroris anfractus, vt propheticæ & Apoſtolicæ interpretationis linea,ſecũdum eccleſiaſtici & Catholici ſenſus Normam,dirigatur.* Hæc ibi ille: quod iterum diligenter repetit & inculcat circa finem libelli. Sic ſane S. Auguſtinum perpetuò & conſtanter feciſſe multis exemplis demonſtrauimus. Sic Irenæũ,ſic Origenem,ſic Athanaſium,ſic Cyrillum,omnes diuinæ Scripturę tractatores celeberrimos, diligenter etiam factitaſſe oſtendimus: vt horum exemplo ac doctrina inſtructus orthodoxus tractator, quid potiſſimum in Scripturis exponẽdis ſequi,quam viam & rationẽ inire debeat,ſi piè & ſobrie ſapere velit,facile intelligat. Atque hîc ſane poſtremo loco obſeruatione dignum eſt,ipſos etiam proteſtantes hoc Medium,propter euidentem & ſummam eius tum neceſſitatem tum vtilitatem,agnoſcere: adeò ſane vt Flaccus Illyricus,inter remedia intelligẽdę S.Scripturæ,poſt Dei ſpiritum(de quo nemo dubitat,eſtque generale Medium:) primo loco ponat catechiſticam aliquam aut etiam vberiorem ipſarum rerum quæ in SS.literis tractantur, cognitionem;quod nihil eſt aliud,quàm præuia fide inſtructum eſſe debere,qui ad Scripturas legendas accedit,vt eas rectè intelligat.

Lib.10. c.13. in Ioan.

In libello cõtra Hæreſes.

Interpretandi modus à SS.Patribus traditus.

Cap. 2.

Interpretationis linea ſecundum Catholici ſenſus Normam dirigenda.

Cap.41.

Illyricus in Claue Scripturæ par.2. tract.1.

Praxis Eccleſiæ vniuerſalis,ſiue Traditio aliqua Generalis, eſt certa interpres Scripturarum.

CAPVT IIII.

C

QVIN & illa via ac Ratio,in Scripturis ſalubriter intelligendis, certa & infallibilis eſt;ſi quãdo in loco difficili & ambiguo, quid Eccleſia generaliter obſeruet circa materiam in illius loci verbis compræhenſam, diligenter attendatur;eáque loci interpretatio adhibeatur, quam praxis & obſeruatio Eccleſiæ generalis approbat aut adiuuat. Dico autem praxin & obſeruationem generalem,quia in huiuſmodi errare Eccleſia non poteſt,vt in alia iam Controuerſia oſtenſum eſt, vtcunque particularis alicuius Eccleſiæ praxis, cõſuetudo,obſeruatio,errori affinis interdum eſſe poſſit. Praxin quoq; hic ſiue obſeruationem,aut etiam Traditionem Eccleſię generalẽ appello,ritum aliquem in vſu religionis receptum,publicè & generaliter,cultũ quoq; aut ceremoniã vbiq; in Eccleſia obſeruatã,vt ſic à dogmate & ſana doctrina quã Regula fidei complectitur,id de quo nunc agimus diſtinguatur. Ex huius ergo praxis obſeruatione,multa in ſcripturis rectiſſimè intelligi poſſe dicimus;neq; cõtra hãc praxin, vllũ ſacræ ſcripturæ ſanum & orthodoxũ intellectũ aſſignari poſſe aſſerimus. Quod nunc exemplis variis,è ſumma Antiquitate celeberrimorũ ſacræ paginę tractatorũ & interpretũ petitis,demõſtrabitur. Quæ Apoſtol. de peccato primi hominis tractat ad Rom.5. non potuiſſe aliter q̃ de peccato originali,nõ per imitationẽ noſtro,ſed originaliter à nobis cõtracto,ab epiſcopis Pilliſaleſtinis cõtra Pelagiũ in Synodo cõgregatis exponi docet S. Auguſt.

Quid hic Praxis nomine, intelligatur.

Contra Iulianum, lib. 1.

propter Catholicam fidem, quæ vbique paruulos exorcisando & exufflando, de potestate eruit tenebrarum. Nempe propter illam praxim exorcisandi & exufflandi paruulos ante baptismum: (quæ vtique ceremonia, nisi paruuli in peccato essent, non fieret;) peccatum autem nisi originis habere non potuerunt, necessariò illud Pauli, quòd *in vno homine peccauimus omnes*, de peccato per originem contracto, non de peccato per imitationem cuiusque proprio, intelligi oportuisse docet. Ex eadem praxi alibi sæpe Pelagianos confutat. *Non audent*, inquit, *dicere hæc in Ecclesia mendaciter geri.* Et apertiùs alio in loco. *Ipsa*, inquit, *Ecclesiæ sacramenta quæ tam priscæ traditionis authoritate concelebrat, vt ea isti non audeant aperta improbatione respuere, satis indicant paruulos per gratiam Christi de Diaboli seruitute liberari.* Hæc ille. Idem aliis verbis docet lib. 1. cap. 20. de nuptiis & concupiscentia. Sic diuersas illas Scripturas apud Apostolum, *Cum eiusmodi nec cibum sumere*, quod de fidelibus dicitur, & alibi, *quicquid apponitur manducate*, quod de infidelium conuiuiis dicitur, ex praxi Ecclesiæ concordat, dicens. *In hac velut angustia quæstionis, non aliquid nouum aut insolitum dicam, sed quod sanitas obseruat Ecclesiæ.* Móxque morem Ecclesiæ in publicis peccatoribus interdum tolerandis, vbi periculum schismatis est; interdum castigandis vbi tale periculum non est; multis verbis exponens; ex tali praxi præcedentes Scripturas enarrat: docens eas nihil pro Donatistarum schismate facere, sed Orthodoxam illam malorum tolerationem, corporalémque societatem animis non consentientibus, approbare & adiuuare. Sic etiam illud Apostoli, *Alioqui filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*, quod de paruulis in dispari coniugio natis dicitur, de qua tandem sanctitate intelligendum sit, ex quadam Ecclesiæ praxi circa catechumenorum sanctificationem quandam tunc in vsu receptam, coniecturam facit. Idem facit S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum. Sic illud Apostoli ad Timotheum de *obseruationibus, orationibus, postulationibus & gratiarum Actionibus faciendis pro regibus, &c.* quem sensum habeat, & quid singula illa verba velint, diligenter & egregiè ex celeberrima illa & notissima Ecclesiæ praxi in Sacrosanctæ Missæ officio obseruata, demonstrat: *Multa*, inquit, *hinc dici possent, quæ improbanda non sunt, sed eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel pene omnis per orbem frequentat Ecclesia.* Móxque omnes illas partes, in officio Missæ distinctum & proprium suum locum habere, ostendit; ídque voluisse tunc dicere Apostolum, & Timotheo suo commendare, sapienter exponit. Nec dissimiliter probat paruulos baptisatos verè esse fideles, etsi actum fidei non habeant, propter Ecclesiæ morem & praxim, quæ eos fidelium loco, non autem catechumenorum habet. Sed illustre valde est, quòd dum contra Pelagianos, & non secus prædestinationis quam gratiæ hostes acriter disputat; & non solum gratiam ac prædestinantis Dei misericordiam, sed etiam piorum fidelium preces tanquam prædestinationis media, vel ad conuersionem infidelium, vel ad perseuerantiam fidelium obtinendam commendat & probat; quòd inquam post longam de hac re disputationem, variásque Scripturas super hac re in medium productas, tandem pro ipsarum Scripturarum quas adduxerat sensu & intelligentia asserenda, ad Ecclesiæ Praxim, tam publicam omnium quàm priuatam singulorum, confugit; ex eáque re Controuersiæ & Scripturarum hinc inde allatarum decisionem quærit. Sic enim scribit. *Atque vtinam tardi corde, & infirmi qui non possunt, vel nondum possunt Scripturas vel earum expositiones intelligere, sic audirent vel non audirent in hac quæstione disputationes nostras, vt magis intuerentur orationes suas, quas semper habuit & habebit* Ecclesia, *ab exordiis suis donec finiatur hoc seculum. De hac enim re, quam nunc aduersus nouos hæreticos, non commemorare tantùm sed planè tueri & defensare compellimur, nunquam tacuit in precibus suis; etsi aliquando in sermonibus exercendam, nullo vrgente aduersario putauit.* Vbi obiter nota quædam dogmaticè & publicè ab Ecclesia non doceri, quia de illis non controuertitur; in praxi tamen & vsu religionis publico obseruari: vt propterea in quibusdam, Ecclesiæ praxis argumenti loco sit, vbi fidei regula aut dogma publicum tacet. Sed nunc cum Augustino pergamus. *Quando enim*, inquit, *non oratum est in Ecclesia pro infidelibus atque inimicis eius, vt crederent? Quando fidelis quisquam amicum, proximum, coniugem habuit infidelem, & non ei petiuit à Domino mentem obedientem in Christianam fidem? Quis autem sibi vnquam non orauit, vt in Domino permaneret? Aut quis sacerdotem super fideles Dominum inuocantem, si quando dixit, da illis Domine in te perseuerare vsque in finẽ, non solùm voce ausus est, sed saltem cogitatione reprehendere; ac non potius super eius talem benedictionem, & corde credente & ore confitente respondit, Amen?* Sicut

Marginal notes:

Epist. 105. De pecc. mer. & remiss. libr. 3. cap. 13.

De peccato origin. lib. 2. cap. 40.

1. Cor. 5.

1. Cor. 10.

Libr. 3. cap. 2. cõtra Parmenianum.

1. Cor. 7.

De peccat merit. & remiss. lib. 2. cap. 26.

1. Timo. 2.

Epistol. 59. ad Paulinũ quæst. 5.

Sermo. 14. de verbis Apostoli.

Controuersiæ decisio ex praxi Ecclesiæ.

De bono perseuerãtiæ li. 2. ca. 22. & 23.

Quædã praxis docet, quæ dogma publicũ non docet.

D

E

F

Sicut ergo in his orationibus, ita & in hac fide nata est, & crescit & creuit Ecclesia; qua fide creditur, gratiam Dei non secundum merita accipientium dari. Quandoquidem non oraret Ecclesia, &c. quæ multis adhuc verbis prosequitur: diligenter inculcans orationes Ecclesiæ, vsum & praxim Ecclesię, ad dogma cõtrouersum liquidandum, & ad Scripturas quas produxerat rectè intelligendas. Ex eadem quoque praxi Ecclesiastica, publicis in quã Ecclesiæ precibus, Vitalem Pelagianum prolixa epistola confutat. Iulianum quoque ex eadem praxi conuincit. Illustre etiam est quod commemorat de Origene Basilius, eum videlicet etsi de Spiritu Sancto non satis Orthodoxè sentiret; tamen propter glorificandi modum in Ecclesia vsurpatum, vbi simul cum patre & filio glorificatur, etiam rectè & Orthodoxè interdum de Spiritu Sancto scripsisse. *Iam vero,* inquit, *& Origenem multis in locis expositionum quos in Psalmos ædidit, deprehendimus cum Sancto Spiritu gratias agentem Deo: virum qui non omnino sanas habet in omnibus de Spiritu Sancto opiniones. Nihilominus & hic reueritus consuetudinis robur, pias voces emisit de Spiritu.* Móxque quum eius verba produxisset, iterum repetit. *Ad hunc modum opinor, Traditionis vis sæpe compulit homines, etiam suis ipsorum dogmatibus contradicere.* Hæc ille. Nec absimile est quod de Arrianis commemorat Theodoretus. Quum enim Arrius filij diuinitatem negaret, ideóque doceret suos cantare, *Gloria patri per filium in Spiritu sancto*; tamen Baptismi formam qua baptisantur fideles, in Nomine Patris & filij & Spiritus Sancti, *propter nimis apertam transgreßionem* (ait Theodoretus) *mutare non est ausus.* Publicæ videlicet Ecclesiæ praxi & generali, contradicere non est ausus. Sed vt ad Augustinum redeam, perillustre est illud, nec vllo modo prætermittendum; quod in grauissima illa & ardua quæstione, de Hæreticorum Baptismo vel repetendo vel approbando, decidenda & finienda; & in variis Scripturis, quas falsioris sententiæ assertores afferebant, bene intelligendis; potissimum ipsam Ecclesiæ consuetudinem & praxim, circa recipiendos eos qui ab hæreticis baptisati essent, tum ipse perurget, tum ex se solam sufficere potuisse atque debuisse docet. Quamuis enim excuset Cyprianum, in hac quæstione cum multis suis coëpiscopis deficientem, & *à saluberrima consuetudine quam tenebat Ecclesia, in ipsis schismaticis & hæreticis corrigere quod prauum est, non iterare quod datum est,* resilientem; quia videlicet *nondum erat diligenter illa baptismi quæstio pertractata*; & quia *de remißione peccatorum, & de spiritali hominis regeneratione, difficile ratio reddebatur*; sed (vt paulò post addit) *consuetudo quidem opponebatur, defensiones autem ipsius consuetudinis non tales afferebantur, quibus illa talis anima moueretur*; tamen nec primum illum resiliisse, sed aliorum exemplo protractum id fecisse, quod facere alioqui nec debuisset, nec ausus fuisset; nec 1.
etiam hanc consuetudinem rectè ab illo, sed malo exemplo desertam fuisse, diligenter 2.
ibidem docet. Ait enim. *Quam tamen consuetudinem, nisi prior ante Agrippinus, & nonnulli per Africam coëpiscopi eius, etiam per Concilij sententias differere tentauissent; non auderet Cyprianus saltem ratiocinari aduersus eam: sed in tam obscura quæstione turbatus, & vbique intuens vniuersalem robustámque consuetudinem, coarctaret se potius, & prece & intentione mentis ad Deum, vt verum id esse perspiceret.* Vides quid Cyprianum facturum fuisse, aut saltem facere debuisse, in tanta Praxis Ecclesiasticæ Authoritate præcedente, censet Augustinus; nisi prædecessoris sui & Concilij cuiusdam prouincialis Authoritate, nonnihil abductus fuisset. Qua tamen in re peccasse nihilominus Cyprianum, idem agnoscit Augustinus: paulo pòst dicens. *Si Authoritas Cypriani sequenda est, magis eam sequendam esse in vnitate seruanda* (non enim sic consuetudinem hanc deseruit, vt vel aliter sentientes ipse damnaret, vel ab aliter sentientibus ipse se segregaret:) *quàm in Ecclesiæ consuetudine commutanda.* Et iterum alio in loco. *Non accipio quod de baptisandis hæreticis & scismaticis, beatus Cyprianus sensit; quia hoc Ecclesia non accipit, pro qua B. Cyprianus sanguinem fudit.* Alioqui antequam de ista quæstione Concilium generale aliquid definiisset, *Consuetudinis robore* (ait Augustinus) *tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponebatur inducere volentibus nouitatem.* Debet ergo Controuersia Augustini iudicio, solo consuetudinis robore defendi: donec aliquid in Concilio generali ad clariorem rerum intelligentiam definiatur. Consequenter quoque, Scripturæ circa rei Controuersæ materiam, iuxta eandem consuetudinem intelligi debent & exponi: sicut facit vbique diligentissimè Augustinus in hac quæstione contra Donatistas pertractanda. Maximè lib. 6. & 7. de Baptismo cõtra Donatistas. Nec aliter Epiphanius contra Nouatianos, probat Scripturas sonare secundam pœnitentiam, *propter canonem seu regulam veritatis, qui talem characterem &*

Epist. 107. lib. 4. cap. 3. contra Iulianum

In lib. de Spiritu Sancto cap. 29.

Consuetudinis robur.

Hæreti. fabular. lib. 4.

De baptis. cõtra Donat. li. 2. cap. 7.

Cap. 8.

Ibidẽ cap. 8.

Contra vniuersalem consuetudinem pius non audebit ratiocinari.

C

Ibidẽ cap. 9.

Conta Cresconium libr. 2. cap. 32.

Ibidem de baptis. vbi supra.

Consuetudinis robur.

Hæres. 59.

formam habet, vt neminem rebaptiset, sed ad pœnitentiam admittat. Canonis autem nomine intelligit, ritum & ceremoniam Impositionis manuum Episcopalium, per quam Ecclesiæ reconciliabantur: de qua apud veteres frequens satis fit mentio. His ergo exemplis, paucis quidem sed illustribus, (plura enim animaduertere potuerunt qui oculatiùs & diligentiùs in lectione Antiquitatis versati sunt) satis demonstratum arbitror, ad scripturas rectè & salubriter intelligendas, ipsam aliquando praxim & consuetudinem aliquam Ecclesiasticam, plurimùm momenti adferre. Sane D. Hieronymus qui Scripturarum tractator erat longè diligentissimus, disertè fatetur, semper se Ecclesiæ praxim & consuetudinem diligenter sequutum fuisse. *Multi*, inquit, *anni sunt, quòd ab adolescentia vsque ad hanc ætatem, diuersa scripsi opuscula: sempérq; habui studio, audientibus loqui, quod publicè in Ecclesia didiceram.* Idem faciendum esse in tractatione Scripturararum, monuit diligenter Origenes, & ante eum Clemēs Alexandrinus Doctores vterque, grauissimíque Scripturarum tractatores & magistri. Quorum omnium documenta & exempla sectari satius esse, quàm exemplo hæreticorum omnium, qui cerebri commenta propria in Scripturarum sensu indagando sequi, nemo certè non solum sanæ & Orthodoxæ fidei, sed nec sani cerebri ac iudicij dubitare potest. D

Vide Consti. Apost libr. 2. ca. 45. Basiliū epist. 74. August. cont. Donat. lib. 3. cap. 16. & lib. 5. c. 23. concil. Mileuit. c. 12.

In epistol. ad Ctesiphontē tom. 2.

Tract. 29. in Matth. lib. 7. Stromatum.

Patrum consentiens interpretatio pro certa tenenda est, etsi non semper pro sola & vnica. E

CAPVT V.

Quatenus S. Patrum interpretationes adhibendæ.

QVIN & illustris illa Ratio est, tritáque admodum maiorum nostrorum vestigiis via, circa sacras Scripturas intelligendas, vt Sanctorum Patrum & celebrium Ecclesiæ Sanctæ Doctorum, vel commentarios doctissimos consulamus, vel alia occasione relictas interpretationes adhibeamus. Quanquam hac in re, is modus & ea cautio adhibenda est, non quidem vt cuiuscunque doctoris quamcunque interpretationem pro authentica recipiamus, sed vt (quemadmodum in tertia Controuersia, iam à nobis circa iudicij Ecclesiastici Media, hac etiam ex parte statuenda, dictum est,) consentientem & receptā, vel omnium, vel plurimorum Sanctorum Patrum atque Doctorum interpretationem; ídque eorū, quos pro Doctoribus & Patribus suscipit, & veneratur Catholica Ecclesia, ita vel certam atque authenticam, vel admodum profecto probabilem esse non dubitemus, vt aduersam planéque contrariam illis interpretationem omnem, prorsus adulterinam ac notham indubitatè habeamus; diuersam verò & aliam, non autem contrariā, non ita. Cuius sane rei causa est, quod plures sensus diuersos S. Scripturæ fœcunditas patitur. Et Medium quidem istud, eisdem rationibus & argumentis in præsenti Hypothesi confirmatur & stabilitur, quibus idem olim in thesi & generaliter confirmauimus in prædicta 3. Controuersia, ad quem locum lectorem remittimus. Illud tamē in præsenti causa singulare est, vt quum in omnibus disciplinis locum habeat axioma illud non politicum sed naturale, vt vnicuique in sua arte credatur; nec vlla sit adeò obscuri nominis scientia, quæ non habeat præter artis suæ principia notissima, etiam Magistros ac professores ad ipsa principia explicanda, & ad varias inde conclusiones ac veritates eliciendas ac deducendas; necessarium quoque sit in schola fidei certos habere magistros ac præceptores, qui fidei nostræ librum, quasíque principia, Sacras videlicet Scripturas, maximè quum sint obscuræ & intellectu pérquā difficiles, nobis elucident atque exponant, fidéique dogmata ac sensus, in re dubia, ex illis deducant. Hanc sane rationem sapienter Augustinus Honorato amico suo, sed Manichæo, quíque dicebat de Scripturis, vt hodie nostri Protestantes passim dicūt, *Cùm legerē, per me ipse cognoui*, his verbis inculcauit. *Itáne est? Nulla imbutus poëtica disciplina, Terentianum Maurum sine magistro attingere non auderes, Asper, Cornutus, Donatus & alij innumerabiles requiruntur, vt quilibet poëta posset intelligi. Tu in libros sanctos, diuinarúmque rerum plenos, sine duce irruis; & de his sine præceptore audes ferre sententiā?* Móxq; consilium dat, vt Medium quod hic ponimus, adhibeat. *Quæreres*, inquit, *aliquem pium simul & doctum, vel qui talis esse multis consentientibus diceretur, cuius & præceptis melior, & doctrina peritior fieres.* F

Cap. 11. 12. & 13. & in fine cap. 15.

Omnis disciplina suos habet magistros.

Protestātū vox Manichæa vox

De vtilitate credendi c. 7.

Hæc

Hæc ille. Tales autem pij & docti ſunt, quos multitudinis Catholicæ conſenſus, pro Patribus & SS. literarũ interpretibus piis ac doctis, iam multis retrò ſeculis agnouit, hodiéque agnoſcit. In quam ſententiam ſic alibi ſcribit. *Quis mediocriter ſanus non facile intelligat, Scripturarum expoſitionem ab iis petendam eſſe, qui earum ſe Doctores eſſe profitentur?* (In lib. de vera religione cap. 1.) Hæc ille. Ne verò, politica hæc & humana ratiocinatio videatur, en tibi ex Sacris Scripturis, ſolidam eiuſdem confirmationem. Nempe quum in corpore Eccleſiæ, tam in ſcripturarum quàm in myſteriorum fidei intelligentia, ſint *Paruuli lacte nutriẽdi*, & grãdiores *ſolidi cibi capaces*; ſint carnales ſiue *animales non percipientes ea quæ ſunt Spiritus Dei*, & *ſpirituales atque perfecti, ſpiritualia ſpiritualibus comparantes*; ſint denique qui *ſobrij ſint*, *& qui mente excedant*, vt Apoſtolus diſtinguit; alij videlicet quos *calix Domini inebriauit* omni ſapientia & intellectu, adeò vt (quod Iacob Patriarcha prædixit) ſint *oculi eorum fulgentes à vino*, alij verò eſurientes & ſitiẽtes magis ad fontes aquarum cæleſtis doctrinæ; poſtremò alij paſcendi vt oues, & filij familias, alij verò Paſtores & *Prudentes patresfamilias, ſcientes dare in tempore tritici menſuram*; profecto iuxta hoc diſcrimen ipſas Scripturas audituris fidelibus dictauit Spiritus Sanctus, vt paruuli à grandioribus, animales à ſpiritualibus, ſobrij ab iis qui mente excedunt, ſitientes ab inebriatis vino ſapientiæ, oues denique & filij familias à Paſtoribus & doctoribus, à prudentibus patribus familias & ſcribis doctis in regno cælorum, veram & germanam Scripturarum intelligentiam haurirent & acciperent. (*S. Patrum Authoritas in Scripturis exponendis ex Scripturis oſtenditur.* Hebr. 5. 1. Cor. 2. 2. Cor. 5. Pſal. 22. Gen. 49. Luc. 12. *Diſcrimen Auditorum S. Scripturæ.*) Proptereà ſanè Apoſtolus Paulus, quum de ſacerdotio Melchiſedech diſſerere vellet, *de quo*, inquit, *nobis grandis ſermo & ininterpretabilis ad dicendum*, cauſam ſubiungens: *quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum*: Et iterum, *facti eſtis quibus lacte opus eſt non ſolido cibo*. (Hebr. 5.) Vbi per ſolidum cibum, intelligit exactum Scripturarum intelligentiam, & myſteriorum fidei cognitionem. Quales autẽ ſint talis cibi capaces, ſubiungens docet. *Perfectorũ enim eſt ſolidus cibus, eorũ qui pro ipſâ conſuetudine, exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali.* Tales perfecti & tales exercitati in ſenſibus Scripturarum, ſunt iſti Sancti Patres & Doctores, quorum hîc conſentientem interpretationem circa Scripturas ſtabilire volumus. Rurſum ſpirituales atque perfecti ab Apoſtolo vocantur, qui ſacrarum Scripturarum rectam intelligentiam aſſequuntur. *Sapientiam*, inquit, *loquimur inter perfectos*: (1. Cor. 2.) Móxque exponit eam eſſe *Dei ſapientiam in myſterio*. Deinde ſubiungit, *animalem non poſſe intelligere, quia ſpiritualiter examinatur, ſpiritualem autem iudicare omnia*. Spiritualem autem hoc loco exponit Auguſtinus eſſe *bonum intellectorem librorum ſacrorum*. (De Duabus animabus cap. 7.) Quin & ſeipſum ſatis exponit Apoſtolus. Quum enim in primordio Eccleſiæ, donum interpretationis ſiue Prophetiæ haberent illi qui Prophetæ tum vocabantur, (de quibus alio loco diſſeruimus) Apoſtolus prophetam & ſpiritualem pro eodem habet. *Si quis*, inquit, *inter vos videtur Propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis.* (1. Cor. 14.) Tales autem prophetas, ſeu ſpirituales, ſiue interpretes verborum Dei, non niſi Epiſcopos & Præsbyteros in Eccleſia Catholica eſſe in ſuperiori Controuerſia oſtendimus: vnde iterum ſequitur à Sanctis patribus, qui tales fuerunt, SS. Scripturarum intelligentiam neceſſariò petendam. (*S. Patres ſunt Perfecti, Spirituales, Scribæ docti, Prophetæ & Doctores Eccleſiæ.*) Deinde qui ſunt illi *Scribæ docti in regno cælorum*, id eſt, (vt exponit Auguſtinus) *in Eccleſia Chriſti vera Catholica, qui proferunt de theſauro ſuo noua & vetera*, id eſt, vtrumque nobis teſtamentum recludunt; (Matth. 13. Lib. 4. cap. 2. cont Fauſtũ.) qui ſunt illi *Doctores* quos reliquiſſe Chriſtum Eccleſiæ ſuæ Apoſtolus ſcribit; (Ephef. 4.) qui ſunt illi *prudentes patresfamilias* quos Chriſtus præpoſuit familiæ ſuæ; (Luc. 12.) qui denique illi quorum *oculi fulgent à vino* ſapientiæ cæleſtis; (Gen. 49.) niſi celeberrimi iſti & maximè toto Chriſtano orbe illuſtres Sancti Patres? Et quis ergo non videt, non ſolùm rationi congruum, ſed etiam diuinæ prouidentiæ in ſcripturis nobis patefactæ conſonum eſſe, vt in S. Scripturis intelligendis, Sanctorum Patrum conſentientibus ſententiis acquieſcamus? quodque Auguſtinus Manichæis conſuluit, *audiamus ſcripturæ ſenſum ab aliquo catholico, nec quolibet ſed quodam diuinarum ſcripturarum ſtudioſo, & quantum poſſet perito?* (Lib. 3. cap. 4. contra Fauſtum.)

Iam verò quod faciendum eſſe oſtendimus, de facto ſemper in Eccleſia prꝫſtitum eſſe, ſuprà ad finem præcedentis libri pluribus exemplis commonſtrauimus, (Cap. 14.) quæ vt hîc repetere non eſt opus, ita illis adhuc pauca adiicere operæprecium duximus. Quod enim illic ex Clemente Petri diſcipulo, ex Dionyſio Areopagita, ex Irenæo, Tertulliano, Hieronymo, Auguſtino, & Baſilio Magno, dum Apoſtolicæ interpretationis Normã in tota antiquitate obſeruatam demõſtrare voluimus, in medium pro-

lata sunt, ea huic quoque instituto optimè inseruire, qui eò recurret, facile animaduertet. Accedit verò ad eorum Patrum doctrinam, & scripturas exponendi morem D
Hebr.1. & 3. sanctus Ambrosius. Quum enim *substantiæ* verbum aliquoties in scripturis vsurpatum, aliter Arriani aliter Catholici interpretarentur, Catholicorum interpretationem
Lib.3.cap. 7. de fide ad Gratianum. ex authoritate præcedentium patrum tuetur Ambrosius, *Non*, inquit, *verbum sed vim verbi fugiunt, quia nolunt esse verum Dei filium.* Sed propterea *hoc verbum* (consubstantialem) *posuerunt patres in tractatu fidei, quia viderunt aduersariis id esse formidini.* Et paulò pòst.
Præcepta maiorũ hæreditaria signacula. *Seruemus igitur præcepta maiorum, nec hæreditaria signacula ausi rudi temeritate violemus. Librum sacerdotalem quis nostrum resignare audeat, signatum à confessoribus & multorum iam martyrio consecratum?* Hæc ille. Vocat hæreditaria signacula & librum sacerdotalem, verbi diuini interpretationem in voce *consubstantiali* factam, vt postea apertiùs enucleabimus. Sane Cassiodorus & antiquus & eruditus Author, quique nobilissimam optimorum Authorum Bibliothecam in gratiam studiosorum, Romæ ante annos mille instruxit, vsum & fructum huius laboris sui lectori demonstrans, *ad diuinam* (inquit) *scripturam ascendamus per expositiones probabiles patrum, velut per quandam scalam visionis Iacob: vt eorum sensibus prouecti, ad cognitionem Domini efficaciter peruenire mereamur.* Ne verò, hoc vnius viri docti qualecunque iudicium cuiquam videatur, en tibi totius Synodi eadem de re eandem sententiam. Patres enim Synodi Trullanæ sic diligenter cauerunt. *Si* (inquit) *ad scripturam pertinens Controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur Ecclesiæ præsides, quam quomodo Ecclesiæ luminaria & doctores suis scriptis exposuerunt.* Nec aliter in Synodo Generali sexta, Origenistę in epistola Synodica Sophronij Patriarchæ, (quæ etiam in eadem Synodo approbata fuit) ideo damnati sunt, quia *extra Apostolicam atque paternam traditionem*, nouos Scripturæ sensus affinxerunt. Paternæ autem traditionis nomine, sensum intelligit à patribus acceptum & traditum. Quo etiam modo Petrus apud Clementem, *Traditionem clauem esse verbi Dei* asseruit. Qua etiam *Traditione*, ad Scripturarum intelligentiam *opus esse*, contra Apostolicos docuit Epiphanius. Quamobrem quod in Synodo Trullana patres cauerant, id in aliis Cõciliis, tum ante illa tempora tum etiam pòst, diligentissimè obseruatum fuisse non est difficile ostendere. Sane de Concilio Niceno illo primo, apertissimè testatur Athanasius, quòd *Episcopi non sibimet ipsis adinuenientes verba, sed habentes ea à patribus, testimonia conscripserunt.* In Concilio Ephesino generali 3. sic loquuntur patres. *In tali sensu sanctos patres fuisse comperimus, ideóque, &c.* Sed & ipsam fidei definitionem atque conclusionem ex SS. scripturis diligentissimè collectam, aggressura eadem Synodus, sic loquitur. *Sequentes itaque omnium SS. Patrum confessiones, & intẽtioni eorum æquis vestigiis insistentes, profitemur, &c.* Nec aliter in Synodo Chalcedonensi Act. 4. *Sequentes igitur* (inquiunt) *Sanctos Patres, docemus, &c.* Et iterum acclamatur. *Hæc est fides patrum.* Denique clarè dicitur. *Pia & Catholica fides, à S. Synodo secundum Patrum expositionem declaratur.* Porro in Synodo Generali 6. tum in epistola illa eruditissima Agathonis Papæ, cui vniuersa Synodus subscripsit, tum ab ipsa quoq; Synodo in variis disputationibus ibi de fide habitis, Sanctorũ Patrum testimonia circa veram scripturarum intelligentiam, diligenter & grauiter in medium producuntur. Nec secus in septima Generali Synodo Nicena 2. dicta, in literis Adriani Roman. Pont. idem præstatur. Quos Clemens Pontifex in Synodo Viennensi sequutus, *Nos*, inquit, *ad Sanctorum Patrum & Doctorum communem sententiam, Apostolicæ considerationis aciem conuertentes, declaramus: &c.* Nempe hoc medium omnis semper Antiquitas, siue in priuatis contra hæreticos disputationibus, siue in publicis Synodis atque decretis, quàm diligentissimè ad SS. literarum germanos sensus assequendos, adhibuerunt. Postremò, illustre est quod D. Augustinus, vir si quis alius sacrarum scripturarum indagator sagacissimus, ingenuè tamen fatetur, se à sensu verborum Pauli in illa querela de humanæ naturæ relicta corruptione ad Rom. 7. quem olim diúque docuerat, tandem recessisse propter Authoritatem multorum Patrum, Ambrosij, Hilarij, Gregorij, & aliorum quos in 2. lib. contra Iulianum producit, aliter interpretantium. *Postea* (inquit) *melioribus & intelligentioribus cessi, vel potius ipsi (quod fatẽdum est) veritati.* Et paulò pòst. *Hinc factum est vt sic ista intelligerem, quemadmodum intellexit Hilarius, Gregorius, Ambrosius, & cæteri Ecclesiæ sancti notique Doctores.* Quibus autem & quantis verbis, horum aliorúmque (quorum testimoniis vtitur) Sanctorum Patrũ atque Doctorum Authoritatem commendet, alio in loco, hoc in opere, commemorauimus

Marginal notes: Cap. seq. In prooemio lib. diuinarũ Institut. — Can. 19. — E — Sess. 11. Act. 13. — *Sensus Patrum Paterna traditio.* — Lib. 10. recognit. — *Traditio clauis Scripturæ.* — Hær. 61. — *Concilia Generalia Patrũ expositiones sequi solita.* — In episto. ad Afros. — In epist. Alex Sinodi ad Nestorium. — Act. 5. — Act. 6. — Act. 4. — Act. 10. — F — Vide Act. 2. — Clemen. 1. de Sum. Trinit — Lib. 6. cap. 1 contra Iulianum. — Lib. 7. cap. 13.

A rauimus:Hoc ſane eſt *aquas furtiuas & panes abſconditos non contingere*;nec lucem *quam odit* Prouerb.9.
qui male agit fugiendo, latebras quas veritas reſpuit quærere; nec à *verbi dei cauponibus &* Ioan.3. 2.Cor.12.
adulteratoribus,eius guſtum ſenſúmq; accipere;ſed(quod faciendũ pręcipit Saluator) Matth.5.
à *luce mundi* ab illo conſtitutá, & *ſuper montem poſita* lumen capere; in publico Eccleſiæ Matth.13.
epulo recumbere;ab iis quos *familiæ ſuæ Dominus præpoſuit*,cibum ſumere;denique ab il-
lis quibus dedit *rectè ſecare verbum veritatis*, ſenſum veritatis accipere. 2.Tim.2.

Conciliorum præſcripta & decreta Interpretatio eſt via certiſſima ad intelligendas Scripturas,paritérque exponendas.

CAPVT VI.

ET quidem præclarum hoc eſt,valdéque illuſtre & vſitatum in Eccleſia Dei, ad rectè intelligendas Scripturas Medium ; quod à Sanctorum Patrum conſentiente Interpretatione peti ſolet. Cæterum certior adhuc, planéque certiſſima, omninóque infallibilis via & ratio,quam poſteri ſequi debent, in exponenda vel intelligenda Sacra Scriptura; eſt Conciliorum præſcripta & decreta interpretatio. Dico autem præſcriptam & decretam aliquam in Conciliis ,vel generalibus vel prouincialibus huiuſmodi quæ ab aliquo Generali &
B Oecumenico approbata fuerint;non autem omnem talem interpretationẽ,quæ quocunque modo,(vt obiter dicta;vel in probatione, non in concluſione allata;)in Conciliis traditur;iuxta illam ſane diſtinctionem,quam tum in Controuerſia quarta,tum Lib.8. ca.14. & 15.
etiam in hac præſenti,ſed libro ſuperiore, tradidimus : & ad quam ſtudioſum lectorẽ
remittimus. Hoc autẽ Medium,eiſdẽ ſane fundamẽtis nititur , & argumẽtis probatur; Lib.9.ca.12.
quibus in Controuerſia tertia Epiſcoporũ & Conciliorum Authoritatẽ in genere ſtabiliuimus:illa videlicet Theſi ad hanc hypotheſim deducta.Iudiciũ enim de fide quod
ibi in Epiſcopis,ſed in Conciliis vel maximè ſubſiſtere oſtendimus , circa exponen- Lib.5. cap. 6. & 7.& lib.7. cap.8.
das Scripturas potiſſimum verſatur.Attamen exemplis ex ſumma antiquitate petitis,
præſentem Hypotheſim illuſtrabimus magis, paritérque confirmabimus.

Ac primùm (vt rectà rem aggrediar) huius rei ac praxis Eccleſiaſticæ exemplum maximè illuſtre & memorabile, in Arriana hæreſi comprimenda conſpicitur. Nam *ſcripturis illis quæ Chriſti diuinitatem docebant, diligenter collectis*, (ait Athanaſius in Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ verſus finem) *& liquidius explicatis*, *Filium Patri conſubſtantialem, Epiſcopi in Nicena Synodo declararunt*. Quin & *ſupereſſe* dicit *Acta Patrum,qui Niceæ conuenerunt , de hac Scripturarũ diligentiſſima tractatione*: In eadem epiſtola , non longè à principio.Eſt autem animaduerſione digniſſimum, quæ fuerit hæc Scripturarum liquida explicatio,& diligens tractatio,ab Epiſcopis in Niceno Cõcilio facta;& quã-
C tam illa vim habuerit.Eſt enim inſigne documentũ,pro certa hac & infallibili quam
hîc quærimus interpretatione.*Congregatis Niceæ Epiſcopis*, (ait Athanaſius) *volentibúſque*
voces impietatis ab Arrianis inuentas,è medio tollere;(illud ſcilicet,quod aiunt ex non entibus;item fa-
cturam & creaturam eſſe filium,& erat quando non erat:&c.)literarum ſacrarũ voces certas & hac In epiſtol. ad Africanos
de re apertas,ſcripto complexi ſunt.Nimirũ illud,ex Deo eſſe filium,quia à patre exiuit; Item Dei vir- Epiſcopos.
*tutem & Dei ſapientiam:ſplendorem quoque & figuram ſubſtantiæ Patris.*Hîc verò Arriani,*aſ-*
ſentimur,inquiunt,*& nos in hanc ſententiã veſtrã.Nam & nos quoq; ex Deo ſumus,dicente Apo-* Ioan.16. 1. Cor.1.
*ſtolo.Ex ipſo vos eſtis in Chriſto Ieſu.*Et iterum.*Mulier de viro,vir per mulierẽ:omnia autẽ ex Deo.*
Epiſcopi verò,intellecta eorũ vafricie,clariùs expreſſerunt hanc ſententiam;ex Deo eſſe: & ſcripſerunt Hebr.1.
pro illis verbis,ex ſubſtantia Dei eſſe filium. Creaturas enim dici ex Deo eſſe,ne viderẽtur ſi- 1. Cor.1
ne authore eſſe conditæ; ſed ex ſubſtantia Dei illas non eſſe. Rurſum quia Arriani ſe
quoq; imaginem Dei eſſe dicerent,dicẽte Apoſtolo, *vir imago & gloria Dei eſt*,alia quo- 1. Cor.11.
que vocari *virtutem magnã & potentiam Dei*; vt erucã atq; locuſtá in plagis Ægypti, ho- *Ex Deo id eſt, ex ſubſtantia Dei.*
mines quoque in Scripturis deos dici:*Epiſcopi*(ait Athanaſius)*intellecta eorum fraude,colle-*
gerunt in vnum has voces ex ſacris literis:ſplendorem, fontem,& fluuium , & figuram , cum ſubſtã- 1.Cor.11.
tia:item illud. *In lumine tuo videbimus lumen*, & illud.*Ego & pater vnũ ſumus: & pro maio-* Exod.10.
ri elucidatione ſcripſerunt:Filium Patri eſſe conſubſtantialem. Superiora enim omnia hunc intellectũ pſal.81.
afferre. Hæc de illo Concilio Athanaſius:in epiſt.ad Africanos Epiſcopos.Illud ergo Pſal.35.
in Niceno Cócilio decretũ,& in Symbolũ fidei redactũ,*ex ſubſtantia Patris, genitum non* Ioan. 10.
factum,conſubſtantialem Patri,fuit variarũ Scripturarum interpretatio, cõtra Arrianos

Interpretatio Scripturæ de fide non secusquã ipsa Scriptura.

facta. Hæc interpretatio iam de fide est: nec minus certa & irrefragabilis, quã est ipsa I
scriptura. Contra hanc interpretationem, siue cõtra hoc verbum, *Consubstantiale*, mul-
tis annis summa vi ac potentia, infinitis etiã dolis & machinis, pugnauerũt Arriani.
Sed, vt scribit Athanas. in epist. iam allegata, *quum plus quàm decem Synodos de hac re insti-
tuissent* (quas omnes alibi in epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ habitis, diligenter
cõmemorat) *in singulis semper aliquid innouantes, nihil sua vi hactenus dum & scribunt, & delẽt,
profecerunt: Ignari interim, omnẽ plantationem quam non plãtauerit Pater cælestis, eradicandam esse.
Verbum autẽ illud Domini per Oecumenicã Nicenam Synodum, in æternũ manere.* Hæc ille. Vbi
diligenter obserua, vocare Athanasiũ interpretationẽ à Concilio factam, *verbũ domini*:
mutationes verò & nouas expositiones ab hæreticis inductas, *plantationẽ quam non plan-
tauit Pater cælestis*. Et hîc obiter, sed diligenter etiam nota; non Catholicæ Ecclesię vel
traditiones siue scripto, vel interpretationes non scriptas, esse *plantationes quas non plã-
tauit Pater cælestis* (vt hodie cum maximo imperitorum applausu clamitant Protestan-
tes, hoc vno Saluatoris verbo omnes Ecclesiæ Catholicæ traditiones traducere &
eludere conãtes:) sed esse ipsum Dei verbũ, & illud quod in æternũ manet: quod tamẽ
pro solo scripto verbo Protestantes & ineptè & impiè accipiunt. Contrà verò, hære-
ticorũ priuatas interpretationes, contra Ecclesię decretũ & interpretationẽ inuectas,
esse plantationẽ illam quam non plantat Pater cælestis: (quod etiã B. Ignatius de hæ-
resibus sui tẽporis notat:) ideóq; eradicari, & tanquam *spuria vitulamina altas radices non
posse habere*; sicuti reuerà, non in Arriana tantùm hæresi (vt hîc sapienter docuit Atha- E
nasius) sed in omni prorsus hæresi id accidisse vidimus; & in hac hodie nostra suo tẽ-
pore accidere debere nihil dubitamus. Sed hîc operæprecium est aduertere quãta re-
ligione Orthodoxi postea, tumultuantibus diutissimè Arrianis, huic interpretationi
ab Ecclesia factæ adhæreserint. Conati sunt variis modis Arriani illam vocẽ, *Consub-
stantialem*, id est, illã interpretationem è medio tollere, & quiduis aliud eius loco sub-
stituere. Primũ in Synodo Hierosolymitana sub specie pacis Arrianos depositos re-
stituerunt. Deinde in Synodo Antiochena nouã fidei formulã ediderunt, omisso *illo
Consubstantiali*, aliis tamen verbis positis pene æquiualẽtibus. Paucis pòst mẽsibus, mis-
sis in Gallias legatis, aliã formulã scripserunt; anathematisantes eos qui dicerent filiũ
ex alia subsistentia, & nõ ex Deo esse. Vbi pro *Substantia, subsistentiã* reponũt, & ex Deo
esse, sed sicut alias res creatas callidè docent. Triennio pòst in Italiã legatos mittunt
1. cũ alia fidei formula multis appendicibus instructa, sed Nicena formula prætermissa.
2. In Sirmio rursum aliã fidem cõposuerunt; vbi insigni fraude eos anathematisant, qui
3. *ex virgine Maria cœpisse Christũ aiunt, & non ante omnia secula fuisse fatentur, aut qui creaturã illũ
4. vocant sicut cæteras creaturas.* Nihilominus enim æternũ Patri negarũt; factúmq; non ge-
5. nitum docuerunt; & creaturã esse, licet præstantissimã, voluerunt. Quin & postea ean-
dem formulã latinè scribentes, mutarunt: prohibẽtes iam *omnino hypostasim siue subsistẽ-
6. tiam dicere de Deo*; quã formã ad Ariminense tãdem Conciliũ miserunt. Hanc enim sane F
7. ob causam, quũ tandem plurimis Episcopis in Arimino & Seleucia congregatis, qui
Arriani erant, voces illas, *Consubstantialem, & substãtia similem*, item *genitum non factum* &
illud, *ex substantia patris*, vocem quoque *Hypostasim* tanquam materiam litium & con-
tentionum reiiciendas prorsus esse multis Episcopis persuasissent, *solásque Scripturarum
apertas voces retinẽdas, quas vtraq; pars agnosceret*, hoc fuco & hac impostura, multos etiã or-
thodoxos in eam sentẽtiam pertraxerũt, vt imprudentes & nescientes, à Nicena fide,
modo quodam indirecto, abduci sese paterẽtur. Sed illa fraude tandẽ intellecta, sicuti
semper antea Catholici fecerant, sic hoc in loco maximo numero episcopi, ad Niceni
Concilij apertam interpretationem, tanquam ad sacram anchoram, & infallibile me-
diũ Scripturas illas quæ de Christi persona loquebantur, intelligendi, confugerunt:
in eáque sibi acquiescendũ esse, sine vlla mutatione, apertissimè pronunciarunt. Aiunt
enim in Synodo illa maxima Ariminensi. *Nos non quia fide indigeremus, huc conuenimus;
sed vt eos qui noua molirẽtur, confunderemus. Si igitur vos, quasi nunc incipientes credere, ista scripsi-
stis: nondũ clerici haberi potestis. Quòd si eo animo quo nos huc venistis, sit omniũ concordia: & hære-
ses anathemate execremur, & quæ patrũ sunt teneamus: ne posthac captatæ Conciliorũ occasiones ob-
uersentur: quũ semel illi qui Niceæ conuenerunt, omnia præoccuparint, & nihil non egerint pro Catho-
lica fide.* Hæc ille. Quod & idẽ disertissimè, in Synodali epist. ad Imperatorem missa,
profitẽtur. Dicebant enim (vt alio in loco refert Athana.) *sufficere Niceni Concilij dogma-
ta, nec plus, nec minus aut quærendũ aut credendũ esse.* Quam Episcoporũ prudentiã collaudãs
ibidem

Interpretatio Scripturæ à Concilio tradita, verbũ Domini.

Math. 15.

Protestantũ impostura magna detegitur.

In epistol. ad Tralianos.

Sap. 4.

Arrianorum studium ad conuellẽdam interpretationem Conc. Niceni.

Athanasius in epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ.

Arrianorũ fraus qualis hodie protestantium: & nominatim Melanchthonis in iudicio de Cœna Domini ad comitẽ Palatinũ.

Niceni Cõc. interpretatio sacra fidei anchora.

In epist. ad Africanos prope initium.

A ibidem Athanasius rationem hanc grauissimam subiungit. *Quisque enim eorum sibi persuadebat: si solueret aliquid ex decretis maiorũ occasionem se daturum posteris, vt quod ipsi egissent, rescinderetur.* Móxque illos repræhendit, qui de Nicenis decretis aliquid rescindere voluerunt. *Quomodo*, inquit, *eos quibus successere, patres suos appellabunt, quorum sententias ipsi culpant? aut quomodo ipsi veraces apud suos discipulos habebuntur, quibus persuadent præceptoribus credendum non esse?* Hæc ille, multáque alia in eam sententiam; Normam illam Apostolicam, de qua superiori libro egimus, paritérque interpretationem verbi Dei in illo Concilio à patribus factam, diligenter inculcans, vrgens, atque commendans.

Causæ propter quas præualuit interpretatio cõcilij Niceni.

Præualuit ergo interpretatio ab Ecclesia per Concilij Medium præscripta. Sed causæ quare præualuerit, diligenter sunt obseruandæ. Primùm ideo præualuit, quia illi patres Niceni, primi hanc sententiam in plenaria Synodo collecti tulerunt, alióśque præuenerunt; vt Episcopi Ariminenses dixerunt. Nam in Controuersa & dubia interpretatione nondum antea definita, quam semel consulta & collecta præscribit Ecclesia, semper à posteris retinenda est. Et hanc ob causam præualere non potuerũt, quæ postea in frequentibus Synodis Arriani decernere voluerunt. Tale ergo præiudiciũ est Concilij Generalis sententia & decreta interpretatio, non quod examen adhuc posterorum patiatur, (vt sceleratè & impiè scribit Caluinus) sed quod toti posteritati iure & merito præscribat. Rursum præualuit, quia illi Nicæni patres veri erant Episcopi, & in legitima Authoritate positi. Contrà vero Arriani Episcopi, depositi

1. Concilij generalis præiudicium quale.

2. In epist. ad Africanos.

B & exauthorati erant. Hanc causam disertè notans Athanasius ait. *Qui Niceæ conuenere, eorum nemo depositus exauthoratúsq; fuit, iíque simul confessi sunt ex Patris substãtia esse filium. Isti contrà semel atque iterum, imò iam tertiò depositi in ipso Ariminensi conuentu, ea audacia fuere, vt affirmauerint illicitum dictum esse, essentiam aut hypostasim habere Deum.* Hæc ille. Tertiò præualuit, quia iuxta fidei regulam & Normam Apostolicam supradictam, quam à maioribus interpretationem acceperunt, eam præscripserunt. Hanc etiam causam ibidẽ expressit Athanasius. *Episcopi* (inquit) *non has voces ipsi excogitarunt, sed eas à patribus contestatas acceperunt, & scriptis suis inseruerunt. Siquidem prisci Episcopi iam ab hinc annis prope 130. tum qui Romæ, tum qui in nostra ciuitate Pontificatum gessere, accusauerunt eos qui filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem Patri.* Hæc Athanasius. Atque hac sane de causa (vt idem alibi notauit sapienter Athanasius) quum in Niceno Concilio duplex tractaretur Controuersia, de celebratione Paschæ, & de Arriana hæresi; *In negotio Paschatis* (ait Augustinus) *dicebant patres, visum est nobis. De fide verò non scripserunt, visum est; sed: Sic credit Catholica Ecclesia; & statim confessio ipsa credendi adiuncta est: vt ostenderent eam non nouã esse sententiam, sed Apostolicam: & quæ ipsi scripsissent, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta.* Hæc ille. Hîc ergo merito huius Concilii interpretatio præualuit. Cæterorũ autem conciliorum vel conciliabulorũ potius, quæ Arriani maximo numero maximóque studio, & brachii humani adiutorio collegerunt, interpretationes seu potius

3. Norma Apostolica obseruata in concilio Niceno.

In epist. de Synodis Arimini & Sententiæ.

Lib. 3. cã. 7. de fide ad Grat. In lib. contra Constantium Epist. 60.

C deprauationes, in fumos abierũt. Iccirco huius Concilii traditam interpretationem, *hæreditaria signacula nullius ausi temeritate violanda*, vocauit Ambr. *In hac fide à patribus Niceæ scripta, fundatũ se manere*; scribit Hilarius. *Huic se fidei adhærescere*, scribit Basilius. *Fidem*, inquit, *nos neque recentiorem ab aliis conscriptam acceptamus, neque ipsi mentis nostræ fœtus alius obtrudere audemus: ne humana putentur verba* (vbi nota quid humanum, quid diuinũ iudicet Basilius) *sed quæ à Sanctis Patribus edocti sumus, ea rogantibus annunciamus* (hoc nempe diuinũ censet:) *Est itaq; Ecclesiæ nostræ à Patribus administratæ conscripta fides, &c.* Vbi mox Symbolo Niceno recitato, *secundum hæc*, inquit, *ecclesiasticæ fidei adhærescimus.*

Propria & priuata iudicia sũt humana.

Quod verò de Niceno Concilio paulo prolixiùs commemorauimus, idem de plerisq; aliis maximis Conciliis demonstrari posset. Quicquid enim in illis, contra hæreticorum nouitates decretũ fuit, interpretationes Scripturarum erant, à fidelibus necessariò & infallibiliter credẽdæ. Sic perfecta Christi humanitas contra Manichæos & Apollinariũ, sic personæ & Hypostaseon vocabula cõtra Sabelliũ, sic Spiritus Sanctus verus Deus cõtra Macedonianos & Eunomianos, (hi enim hæretici, eò quòd Sacræ scripturæ interpretatio, non ipsa apertè Scriptura hoc euincebat, Spiritũ sanctũ ξένον καὶ ἄγραφον θεὸν *peregrinum Deum & non scriptum* vocabãt:) sic B. virgo deipara cõtra Nestoriũ, sic duæ naturæ & voluntates atq; operationes in Christo, atq; illa Idiomatum cõmunicatio, contra Eutychetas & Monothelitas; sic contra Berengariũ Transsubstantiatio, sic cõtra Græcos *processio Spiritus Sancti à filióque*, aliáque permulta cõtra alios hæreticos, ab Ecclesia Dei in Conciliis tanquã certissimæ variarum Scriptura-

Interpretationes Scripturarũ in aliis conciliis definitæ.

Apud Nazanzenum lib. 5. de Theolog.

rum interpretationes, declaratæ & definitæ fuerũt, adeóq; ipsi Symbolo fidei interdũ D
adiunctę. Quã sane ob causam in concilio Chalcedonensi, vbi repetuntur omnia quę in Concilio Niceno, Ephesino Generali, & Constantinopolitano prouinciali sub S. Flauiano, cõtra hæreticos de fide definita & tractata sunt; sæpissimè repetitur, & à singulis Episcopis, vel subscribitur vel acclamatur, sub hac forma. *Secundum expositionem Patrũ, qui in Nicæa & Ephesi conuenerũt, credidimus & credimus.* Idem in aliis omnibus Cõciliis factũ fuisse, diligens Lector obseruabit: nósq; ex parte paulò ante cõmemorauimus.

Quorundã Scripturarum textuũ præscriptus sensus.

Sane scripturarum interpretationẽ sic ad se pertinere, Episcopi ecclesiarum antiquissimi, maximè in Synodo collecti, semper iudicarunt; vt pro potestate illis diuinitus data, quorundã textuum quosdam sensus sub pœna Anathematis pręscripserint. In Mileuitana Synodo cui interfuit Aug. Anathema illis episcopi dicunt, qui illud Ioannis, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est:* sic accipiunt, & intelligunt, vt propter humilitatem ita dicant, non quia verè ita est. Similiter eos qui illud, *Dimitte nobis debita nostra, volunt humiliter non veraciter dici, anathemati subiiciunt.* Illud quoque. *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ*, non aliter intelligendum esse quàm de peccato originali, præscribũt. Nec aliter in epistola Synodica Concilij Ephesini definitum est, eas voces quas Saluator in Euangelio protulit, quum de se loqueretur, in duabus subsistentiis aut personis non esse partiendas, quod voluit Nestorius: posteàque inter Anathematismos relatum est apud Cyrillũ. Et quãuis Theodoretus vir ea ætate doctissimus in Reprehẽsionibus quas scripsit cõtra Cyrillum, aliiq; nonnulli Episcopi Orientales, huic interpretationi diu resisterent; pręualuit tamen Synodi Authoritas. Imò coactus est Nestorius (si resipiscere vellet) *iureiurando fateri se ea sentire & docere, quæ* (aiunt Episcopi in Synodo collecti) *nós vniuersi per Orientem seu Occidentem Episcopi, & Magistri præsulésque populorum, credimus & docemus.* His ergo exemplis, paucis quidem, sed Authoritatis longè maximæ, satis explicatum atque confirmatum hoc interpretationis Medium, quod in Cõciliis vel potius à Conciliis traditur atque decernitur, videri potest.

Can. 6. Can. 8. Can. 2. Anathematis. 4. E In Epist. Synodica Cõc. Ephesini.

Omnia Media hactenus præmonstrata, vno illustri veteris cuiusdam Controuersiæ exemplo, simul confirmantur & explicantur magis.

CAPVT VII.

SED vt Authoritatis huius Ecclesiasticæ, per varia Media hactenus traditæ & explicatæ, totus ordo & progressus vno aliquo illustri exemplo manifestetur, adeóque confirmetur magis; (quibus enim viis & Mediis ad veteres hæreses reprimendas, controuersiásque sopiendas, Maiores nostri fœliciter vsi sunt; & nos quoque eisdem insistere posse ac debere nemo Orthodoxus dubitare potest:) age, inspiciamus breuiter maximam illam Controuersiam, de hæreticorum vel schismaticorum Baptismo; quæ multis annis Ecclesiam Dei exercuit, multísque tum sanctissimis viris tum etiam doctissimis, minus rectè intellecta grauis erroris, pertinaciter autem defensa grauissimi schismatis, causam & occasionẽ dedit. *Huius enim quæstionis obscuritas* (ait Augustinus) *etiam ante schisma Donati, magnos viros & magna charitate præditos, patres, Episcopos, diu inter se compulit salua pace disceptare atque fluctuare.* Africani enim Episcopi primùm sub Agrippino Carthaginensi Archiepiscopo, S. Cypriani prædecessore, tum ipsius Cypriani tempore, in tribus aut 4. hac de re habitis Conciliis, multi quoque in Cappadocia, Galatia, & Iconia, in Concilio etiam collecti Episcopi, vt commemorat Eusebius Pamphili, docuerunt definierúntque hæreticorum Baptismum esse repetendum, & iterandum tanquam nullum. Inter hos etiam erat Dionysius ille Alexandrinus Patriarcha, vir longè doctissimus, qui (vt commemorat Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiastic.) *in Cypriani & Africanæ Synodi decreta consentiens, de hæreticis rebaptisandis ad diuersos plurimas misit Epistolas.* Hos autem sequuti

F *Quæstionis de baptismo hæreticorũ discussio diu facta.*

De baptis. cont. Donat. lib. 1. cap. 7.

Histor. eccle siast. lib. 7. cap. 6.

A quuti Donatistæ, non solum schisma ingens, sed & pestilentem hæresim pepererunt, quæ magnum Ecclesiæ multúmque negotij dedit. Nitebãtur autem variis Scripturis, sed male intellectis. Allegabant scilicet illud Psalmistæ. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* (Psal. 140.) Item illud. *Qui baptisatur à mortuo quid proficit lauatio eius?* (Eccles. 34.) Rursum illud. *Ab aqua aliena abstine te.* (Prouerb. 5.) Necnon & illud. *Deus peccatores non exaudit.* (Ioan. 9.) Denique & illud. *Qui non est mecum aduersum me est*: (Luc. 11.) aliáque similia, quæ quomodo vsurparint Donatistæ, vide apud Augustinum contra Parmenianum. Sed in his Scripturis intelligendis, rectéque exponendis; sicuti & in tota Controuersia; propterea turpiter (Lib. 2.) à tam magnis viris atque tam multis erratum est, primùm quia Regulam fidei, notissimámque in Ecclesia praxim, traditionem, & cõsuetudinem deseruerunt. (*1. Præualuit Regula fidei Ecclesiæ consuetudo & praxis.*) Fuit enim antiquissima Ecclesiæ consuetudo ante illam controuersiam exortam, eos qui ab hæreticis vel schismaticis baptisati fuissent, non quidem denuò baptisare, quum ad Ecclesiç vnitatem venirent; sed per manuum impositionem recipere. Cuius rei locupletissimi testes sunt, primùm ipse Eusebius Pãphili, qui hoc, traditionem ex Apostolorũ temporibus deriuatam, vocat. (Hist. eccl. li. 7. cap. 2. & 3.) Tum S. Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos, ac eodem fere tempore Vincentius Lyrinensis, in aureo illo libello contra prophanas hæreticorum nouitates. (Cap. 9.) Omnium autem maximè & copiosissimè Augustin. qui sæpe quidem hanc consuetudinem vrget & demõstrat, maximè autẽ contra Donatistas: vbi eam esse Apostolicam non dubitat, quamquam hoc ignorasse Ciprianũ (Vide de bap. contra Don. lib. 2. capit. 8. & 9. lib. 3. ca. 6. & lib. 5. ca. 23. & 26.)

B arbitretur. Præualuit ergo illa Scripturarum interpretatio, quæ huic Consuetudini, à maioribus per manus Episcoporum & pastorum acceptæ & traditæ cõsentanea fuerat. (*2. Præualuit Ro. Pont. decretum.*) Rursum præualuit Stephani Rom. Pontificis rescriptum ad Africanos Episcopos, quo *sanxit*, vt commemorat Vincentius Lyrinensis, (Cap. 9.) & *præcepit* (ait August.) quod in Epistola Cipriani ad Pompeium apud ipsum Ciprianum videre licet, *Nihil innouandum esse, nihil faciendum nisi quod traditum est.* Nec solum hoc sanxit, & præcepit, verùm etiam *contrarium facientes vel vt fieret decernentes, excommunicandos esse censebat*: vt scribit Augustinus. Narrat quoque apud Eusebium Dyonisius Alexãdrinus, quod quum idem Stephanus omnes etiam Ciliciæ, Cappadociæ, & Galatiæ Episcopos, eadem de causa excommunicasset, scripserit ille ad eundem Stephanum, pro his omnibus Episcopis deprecatorias literas, sicuti & postea ad eiusdem successorem Xystum eadem in causa scripsit. (De bapt. cõt. Don. lib. 5. c. 23.) Cui sane rescripto, præcepto, & Decreto sedis Romanæ, etsi tũ Africani tum Asiatici illi Episcopi, (quorũ regiones & loca suprà memorauimus,) statim non obtemperabant, tandem tamen morem gesserunt. (De vnico bapt. cap. 14. Euseb. lib. 7. cap. 4.) *Illi enim ipsi Episcopi* (ait S. Hieronymus) *qui rebaptisandos hæreticos cum Cipriano statuerant, ad antiquam consuetudinem reuoluti, nouum emisere decretum.* (In dial. aduersus Luciferi.) Et causam egregiè subiungit. *Quid facimus? Ita & nobis Maiores nostri, & illis sui tradidere Maiores.* Hæc ille: quasi dicens: Frustrà reluctamur. Seruanda est Regula, traditio, & Norma Ecclesiæ; (*Traditio & Norma Ecclesiæ*) vt sicut Episcopi Ecclesiarũ ista acceperunt,

C sic & nos accipiamus. Eadem quoque de causa à Cipriani & Firmiliani prędecessoris sui sententia, S. Basilius recessisse se, & hæreticorum baptisma suscepisse, in Epistola ad Amphilochium scripsit. Certè S. Augustinus quædã scripturæ loca ad hanc fere controuersiam pertinẽtia tractans, dicit. *Attendite facta sanctorum, ne forte nostra videatur interpretatio. Quomodo hæc verba intellexerunt sancti, sic vtique intelligenda sunt.* (De verbis Dom. Ser. 18.) Hæc ille. Postremò, præualuit plenarium illud totius orbis Conciliũ, quod toties citat hac in re Augustinus in libris de baptismo cõtra Donatistas, (*3. Præualuit Generale conciliũ.*) & omnibus Episcoporum aliorúmque Conciliorum prouincialium disputationibus semper opponit. (Lib. 6. cap. 7.) Nisi forte in variis Conciliis, per totum orbem hoc definitum fuerit. Sic enim interdum loquitur in opere prædicto. Sed siue per vnum Cõcilium generale (quod quale tamen fuerit, non satis constat,) siue per plura Concilia, sed toto orbe passim congregata; per Episcopos Ecclesiarum in Synodo collectos, definita res fuit; & eo sensu scripturæ explicatæ, vt hæreticorum baptismus pro vero & non iterando, licet non semper salutari & efficaci censeretur. Ideóque respondens Augustinus Concilio illi Africano, cui Ciprianus interfuit, singulísque Episcoporum sententiis; quum vnus inter cæteros diceret: (Lib. 6. cap. 13. de bapt. cõtr. Donat.) *Secundum sanctarum Scripturarum Authoritatem decerno, omnes hæreticos baptisandos, & sic in sanctam Ecclesiam admittendos*; respondet Augustinus. *Secundum Scripturarum sanctarũ Authoritatem, decreuit Concilium Catholicum orbis terrarum, etiam in hæreticis inuentum Christi baptisma; non esse improbandum.* Hæc ille, interpretationi priuatæ vnius episcopi, opponit

Concilij generalis interpretationem. Sed luculentiùs hoc facit, ipsis B. Cipriani verbis respondens. Quum enim vir ille sanctus, in illa sua sententia defendenda, id quidem modestissimè diceret, se nemini præiudicare velle; *Neminem* (inquiens) *iudicantes aut à iure communionis aliquem si diuersum senserit, amouentes*; adderet tamen sententiam generalem satis periculosam, imò & perniciosam, nisi rectè & sanè intelligatur, dicens: *Neque enim quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit, quum habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis suæ, arbitrium proprium tanquam iudicari ab alio non possit; quin nec ipse potest alterum iudicare, sed expectemus vniuersi iudicium Domini*: (in quibus verbis Ciprianus, ad erroris sui defensionem, errãtium verbis vtitur; & hæreticis tam hodie nostris, quàm planè omnibus mirè patrocinari videtur, quasíque tam vnius summi Pontificis, (hic enim Episcopus Episcoporum vocari iam anteà solebat, vt ex libro Tertulliani de Pudicitia, quem Authorem tam diligenter legere Ciprianus est solitus, vt eum *Magistrum* vocaret, satis cõstat,) quàm etiam Concilij generalis Authoritatem excludere, plenámque potestatem de fide iudicandi, vnicuique Episcopo seorsim dare: S. Augustinus optimus horum omnium verborum interpres, & totius huius causæ diligentissimus indagator singulis his verbis suum Antidotum præbet. Ac primum illud, quod *de Episcopo Episcoporum* dicit, ad modestiam Cipriani refert, quòd ipse quum Carthaginensis Metropolita esset, aliis tamen Episcopis, vel prouinciæ suæ vel alterius, præiudicare nollet. Ait enim. *Quid mansuetius, quid humilius?* Illud verò *de libertate Episcoporum in iudicando*, exponit sapienter; in illis quæstionibus & dubiis verum esse, quæ nondum ab Ecclesia in plenario Concilio definita sunt. Ad illa enim verba respõdens dicit. *Opinor vtique in his quæstionibus, quæ nondum eliquatissima perspectione discussæ sunt. Nouerat enim quantam sacramenti profunditatem, tunc omnis Ecclesia varia disputatione versabat; liberúmque faciebat quærendi arbitrium, vt examinata veritas panderetur.* Hæc ille. Eliquatissimam autem perspectionem, antequam libertas Episcopis conceditur abundandi in sensu suo, plenarij Concilij definitionem intelligit: Ait enim paulò antè in eodem opere. *Nos ipsi non auderemus hoc contra Ciprianum asserere, nisi vniuersæ Ecclesiæ concordissima Authoritate firmati, cui & ipse sine dubio cederet, si iam illo tempore quæstionis huius veritas eliquata & declarata per plenarium Concilium solidaretur.* Hæc ille. Obseruatione ergo dignum est, quòd libertatem iudicij Episcopalis agnoscit Augustinus in veritatibus nondum eliquatis. Eliquatam autem veritatem ponit, non in quibusuis sed in plenariis Conciliis seu generalibus. Nam *in regionali* (vt loquitur) *concilio inchoari tantum rerum eliquationem, terminari autem in plenario* alibi in eodem opere docuit. Hac sane de causa, non solum Cipriani vt vnius Episcopi sententiam, consuetudini Ecclesiæ, sed etiam totius Concilij Carthaginẽsis multorum Episcoporum Decretum, plenario Concilio postponit. *Illud, vnum* (inquit) *isti Donatistæ considerent, quod omnibus patet*, id est, quod omnibus Christianis per se manifestum est. *Si authoritas Cipriani sequenda est, magis eam sequendam esse in vnitate seruanda, quàm in Ecclesiæ consuetudine mutanda. Si autem Concilium eius attenditur, huic est vniuersæ Ecclesiæ posterius Concilium præponendum. Nam & concilia posteriora, prioribus apud posteros præponuntur; & vniuersum partibus iure optimo semper præponitur.* Hæc ille. Vbi tamen caue, ne putes Augustini sententiam esse, sic prioribus conciliis præponi posteriora, vt quod semel generaliter definitum est de fide in Ecclesia, à posteriori aliquo generali postea reuocari possit; simúsque de numero eorum, quos Apostolus vocat *semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes*; aut sicut *paruuli fluctuantes, vt circunferamur omni vento doctrinæ*; aut denique sicut stulti *architecti, destruentes semper ea quæ semel ædificauimus*, & mutantes quadrata rotundis; meliora semper & saniora expectaremus, nihílque in fide certum, stabile, ac solidum haberemus: (quod quidem vt hæreticis omnibus est proprium, ita ab orthodoxa fide est longè alienissimum: & quod ad Augustinum attinet, esset disertè contrarium illi frequentissimæ allegationi Concilij plenarij contra Donatistas, quod plusquam centies in hoc opere toties iam citato facit; verbis quoque illis Ariminensium Episcoporum, ita ab Athanasio collaudatis, clamantium *Nicenum Concilium omnia semel præoccupasse* ex diametro aduersaretur) sed intelligit Augustinus, vel priora regionalia seu prouincialia posterioribus plenariis in causa fidei postponi (sicuti ipse seipsum hoc loco in posterioribus verbis explicat) vel in quæstione rerum gerendarum & praxi, ipsa quoque generalia mutatis temporum, locorum,

Margin notes:

I (right margin, beside line 1)

Apud Aug. de bapt cõtr. Donat. lib. 3. cap. 3.

Hieronym. in Catalogo.

Quomodo Ciprianus episcopum episcoporũ se aut suos collegas negauit esse.

Vbi suprà.

Libertas episcoporũ quatenus sit licita.

Ibidem.

Lib. 2 cap. 4.

Eliquata veritas in plenariis Conciliis.

Lib 7 cap. 53.

Ibidem libr. 2. cap. 9.

F (right margin, beside "manifestum est. Si authoritas Cipriani…")

2. Tim. 3.
Ephes. 4.
1. Cor. 3.

Quo sensu concilia posteriora prioribus præponuntur.

rum,& perſonarum circunſtantiis,à ſequentibus generalibus emendari: *Quum videlicet experimento rerum aperitur, quod clauſum erat; & cognoſcitur quod latebat* :ſicuti idem alibi docet, hoc eodem in opere. Præterea, etiam quum plura eſſent hac de re in Africa Concilia,illis omnibus vnum plenarium præponit Auguſtinus. *Dicit ſane* (ait de Cipriano Auguſtinus) *de hac re non vnum,ſed duo,vel amplius facta eſſe Concilia,ſed tamen Africana. Quorum omnium Authoritati,vniuerſæ Eccleſiæ cum longè pluribus Epiſcopis toto orbe diffuſæ Authoritatem,non dubitamus cum ipſius Cipriani pace præponere.* Hæc ille. Idem facit pluribus in locis, circa hanc contra Ciprianum eiúſque Concilia, variáſque hac de re Epiſtolas, diſputationem; vt lib.1.cap.7.lib.5.cap.17.& cap.22.item lib.6.cap.7. Vbi iterum illam libertatem Epiſcopalem in iudicando à Cipriano aſſertam, ad illud tempus ab ipſo Cipriano referri docet,*in quo quæ ab illis tractabantur,nondum declarata ſine ambagine hauriebantur,ſed adhuc clauſa magno molimine quærebantur.* Denique in fine totius illius operis de Baptiſmo contra Donatiſtas, vbi tota hæc Controuerſia, operoſiſſimè ab illo tractata & pertractata eſt,concludit,dicens: *Ciprianum & qui cum eo ſenſerunt,Catholicæ Eccleſiæ quam noluerunt præcidere,non potuiſſe præſcribere.* Sic ergo Ciprianus, ſic omnes illi Epiſcopi, non ſolùm totius fere Africæ, ſed etiam Galatiæ, Cappadociæ, Iconiæ, qui cum Cipriano ſenſerunt, in hac quæſtione verſati ſunt; vt Eccleſiæ plenario Concilio nullo modo præſcriberent, imò vt ex S. Hieronymo iam audiuimus, vt *iidem ipſi Epiſcopi huic Concilio ceſſerint, nouúmque Decretum emiſerint.* Auguſtinus

B verò vult hoc plenarium Concilium præiudicare, atque præſcribere ſiue Epiſcopis, ſiue etiam Cōciliis in parte aliqua Chriſtiani orbis antegreſſis. Ait enim diſerte, *Magnos viros, patres & Epiſcopos ſic in hac quæſtione fluctuaſſe, vt etiam diu Conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diuerſa ſtatuta nutauerint, donec plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrimè ſentiebatur,etiam remotis dubitationibus firmaretur.* Denique (quod eſt memorabile exemplum ad ſimiles de Scripturæ intelligentia Controuerſias ſopiendas) in fine totius huius diſputationis de Baptiſmo hæreticorum, quemadmodum propter Authoritatem plenarij Concilij (vt iam oſtendimus) hæreticorum baptiſmum non eſſe iterandum docuit; ſic baptiſmum ab aliquo infideli datum, (quia de ea re nihil adhuc in Eccleſia definitum tùm erat) nec probare nec improbare audet: nobiliſſimam hanc ſubiiciens,de toto genere quæſtionum circa fidem,Concluſionem. *Nobis* (inquit) *tutum eſt, in ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta,nullo plenario Concilio terminata ſunt. Id autem ſit cura ſecuræ vocis aſſerere,quod in gubernatione Domini Dei noſtri,vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt.* Hæc ille. Móxque de ea quæſtione ſuam ſententiam ſubiiciens,non aliter eam proponit,quàm(vt ait)*ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis, vel maioris Authoritatis.* Hîc ſane D. Auguſtinus, vt Catholicum, doctum ac pium virum decebat, vt Eccleſiæ filium ac ſobriè ſapientem facere oportebat, vt Epiſcopo ac doctori ſeorſim diſputanti & per ſe rem nondum definitam tractanti conueniebat,in rebus quidem nódum ab Eccleſia definitis,ſuam

C ſententiam præcipitare; aut doctioribus vel ſuperioribus ſuis præiudicare non vult: in huiuſmodi magis ſemper paratus diſcere quàm docere:id quod ſanctiſſimo illi patri paritérque doctiſſimo, nec minus humilitate quàm eruditione profundo, perpetuum & ſolemne eſt. Quæ autem in plenariis Conciliis ſemel eliquata & terminata ſunt,omnibus aliorum ſeu Epiſcoporum ſeu Conciliorum particularium ſententiis, omnibus humanis ingeniis, argumentis, iudiciis vtcunque Scripturas ipſas prætexentibus & proferentibus,præiudicare, præſcribere, & præponderare debere cenſet & docet. Hæc ſane Sanctorum patrum,hæc Catholicorum veterum,adeóque in Antiquiſſimis Eccleſiæ temporibus,fides, Religio & pietas erat. Sic illi in rebus de fide controuerſis verſari,ſic veritatem inquirere,ſic inuentam tueri ſolebant.

Lib. 2. cap. 3. — Lib. 3. cap. 10. — De baptiſmo contra Donat. — Lib. 7. cap. vltimo. — In dial. aduer. Luciferianos. — De baptiſ. cōtra Donatiſt. libr. 1. cap. 7. — De bapt. con. Donat. lib. 7. cap. 53. — *Inſignis Auguſtini determinatio de quæſtionibus fidei.* — Vide epiſt. 89. Aug.

Veterum omnium & noſtrorum hodie hæreticorum praxis circa Scripturarum interpretationem prorſus Contraria ſemper fuiſſe oſtenditur.

CAPVT VIII.

VIDE nunc cōtrà, quæ hæreticorum vel olim veterum, vel hodie nostrorum, hac in re sententia, praxis, consuetudo fuerit. Dicit Caluinus nostræ ætatis Catilina, vel Arius potius, *Priscas illas Synodos, vt Nicenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, & consimiles quæ confutandis erroribus habitæ sunt, libenter amplectimur, reueremúrque vt sacrosanctas, quātum attinet ad fidei dogmata. Nihil enim cōtinent quàm puram & natiuam Scripturæ interpretationem, quam sancti patres spirituali prudentia, ad frangendos religionis hostes accommodarunt.* Hæc ille. Et hactenus quidem Catholicum piúmque Ecclesiæ filium te audire existimes. Agnoscit enim in illis Conciliis veram traditam fuisse SS. Scripturarū interpretationem. Sed vide parumper, quā ob causam, & quo modo hoc agnoscit. Explicat ipse paragrapho sequēti. *Hos*, inquit, *sic in iudicando sequimur, vt Dei verbum quod illis præluxit, nobis quoque præluceat.* Hæc ille. Nō ergo propter Authoritatem & certitudinem infallibilem interpretandi Scripturas, finémque dubitationi imponendum, qua pollebant patres illorum Conciliorum; sed quia ille verbum Dei intelligit & clarè videt circa controuersias in illis definitas, quemadmodum illi patres intelligebant & videbant; eorum sententiæ & interpretationi acquiescit. Hoc est: quia Arianus nō est, vel Macedonianus, vel Nestorianus, vel deniq; Eutychetes: sed in his sane quæstionibus & dogmatibus orthodoxus. Alioqui iste, qui suum iudicium & suam sibi apparentem lucem sequitur; si aliter affectus esset, ne hili quidem Conciliorum illa decreta faceret: quod in nouis hodie Arianis, Eutychetis seu Vbiquitariis & Trinitariis ad oculum videmus. Eutychetis enim hæresim Brētio obiicit Caluinus, & *magni stuporis esse dicit spernere idiomatum κοινωνίαν quæ nō frustra olim à Sanctis patribus inuenta est.* Hæc ille. Quin & in proximo paragrapho seipsum satis hic vulpes aperit, coniecturis vt agere non sit opus. *Quanquam*, inquit, *etiam in antiquis illis & purioribus Conciliis, est quod iure desideres, vel quòd eruditi alioqui & prudentes viri qui tum aderant (exigua dabit & multa improperabit) præsentibus negotiis districti, multa alia non prospiciebāt, vel quòd grauioribus & magis seriis occupatos* (quasi aliquid ipsa causa fidei quam tractabant magis serium occurrere tum illis potuit) *nonnulla leuioris momenti subterfugiebant: vel quòd simpliciter vt homines imperitia falli poterant* (& vbi tum erat spiritus S. Ecclesię datus, qui ducat eos in omnem veritatem? aut vbi Christus, qui in medio huiusmodi conuentuum se fore promittebat?) *vel quòd nimio affectu* (hoc iam apertum conuiciū & maledictum est) *nonnunquam præcipites ferebantur.* Iam certè detracta larua est, & quid quātúmue superbus hic hæreticus Conciliis tribuat, satis ipsemet apertè & clarè indicauit. Nempe (vt eodem in loco tradit) quod ad Authoritatem ipsorum Conciliorum attinet, nihil aliud censet, quàm *vt sint instar præiudicij, quod tamen examen non impediat: quo sane* ipsis, imò cuiuis *liceat ad Scripturæ amussim omnium Conciliorum & pontificum decreta examinare.* Quod quàm indignum sit, quantáque cum impietate coniunctum alibi disseruimus. Hoc loco istud vnum obseruo, quàm sit hic Caluinus veteribus patribus dissimilis. Veteres enim patres & Episcopi, (vt in præcedēti disputatione ostēsum est) tantisper sibi liberum examen sumpserunt, donec in plenario Concilio aliquid definitum esset. Eo facto, omne examen & disputationem cessare: quæ sane ad veritatem ipsam comprobandam faceret; non quæ vel ad veritatem elucidādam; vel ad falsitatem aduersæ sententiæ confutandam iuuaret. Sic enim post plenarium Cōcilium disputauit contra Africanorum Episcoporum sententias, Augustinus. Denique plenarium Concilium omnibus aliis Episcoporum iudiciis præiudicare. Quod autem verbis generalibus de Conciliorum etiā vetustissimorum possibili errore mussitauit tacitè Caluinus, id alij apertiùs asserunt. Et nominatim Nicenū illud primùm & longè celeberrimum Concilium erroris accusant, quòd videlicet *de militibus statuerit Canonem Ioan. Baptistæ sententiæ contrarium: tum etiam fecisse de pœnitentia Canones plane superstitiosos.* Deinde etiam de Chalcedonensi Concilio longè amplissimo aiunt, *tetro errore monachis & monialibus virginibus coniugij vsum interdixisse.* Sed hæc Caluini & omnium hodie Protestatum incredibilis superbia, qua ipsa Antiquissima Concilia taxant, quia scilicet ipsorum placitis aduersantur, & qua examen sibi relinqui volunt, post Episcoporum & Synodorum, maximè Concilij plenarij interpretationem (vnde prodiit hodie sacri Concilij Tridentini superbissimus & audacissimus Censor Martinus Kemnitius, qui decretorum eius Concilij examen facere, scribere, & in lucem edere non est veritus, sed mendaciis innumeris, cauillationibus, paralogismis, fraudibus

Marginalia (left): Institut. lib. 4. ca. 9. par. 8. Par. 9. — *Caluinus suum non conciliorū iudicium sequitur.* — Instit. libr. 4. ca. 17. par. 30. Caluinus reprehēdit prima Concilia Par. 10. — 1. Eccli. 20. 2. 3. 4. — Par. 8. & 12. — Suprà lib. 10. cap. 5. *Caluinus veteribus patribus dissimilis.* 1. 2. 3. — In scripto aduersus Synodum Tridentinam an. 65. — *Martini Kemnitij superbia singularis.*

Marginalia (right): D — E — F

A fraudibus & imperitiis pene infinitis vndique scatens atque refertum;) est omnium veterum hæreticorũ ipsissima cantilena, & adeò omniũ hæresum (quod ad ipsos sane seductores attinet) origo & causa. Omnes enim contempta intelligentia Scripturarum, quã Ecclesiarũ Magistri tradiderunt, sic hæretici facti sunt, & in hæresi perstiterunt. Sic Arrius & Achilles Præsbyteri, contẽpto suo Episcopo Alexandro, illáque Scripturæ interpretatione quam de Christo filio Dei docuit, aliis suis coëpiscopis conformem, hæresim illam infandam contra Christi diuinitatem in orbem sparserunt. Qua de re, lege insignem ipsius Alexandri Epistolam apud Theodoretum. *Neminem volunt* (ait Alexander) *ex antiquis Patribus sibi comparari, neque illis quibus nos ab ineunte ætate vsi sumus præceptoribus, se pares existimari sinunt. Imò verò ne vnum quidem collegarum nostrorum, vel ad mediocrem sapientiam peruenisse censent; sed se solos sapientes, & sibi solis ea doctrinæ patefacta esse mysteria, quæ in nullius vnquã sub sole cogitationem ac mentẽ venerunt, arbitrãtur.* Hæc ille. Idẽ de sui temporis hæreticis Irenæus. *Dicunt*, inquit, *se non solùm Præsbyteris, sed & Apostolis existentes sapientiores, sinceram adinuenisse veritatem.* Nec dissimiliter de Elcesæis commemorat Theodoretus, quòd librum quendam composuissent, quem dicerent descendisse de cælo. Hæreticarum fabul. lib. 2. planè vt Lutherus sua dogmata dixit se habere de cælo, ídque ea de re se certum esse. In lib. contra Regem Angliæ.

Histor. eccle. lib. 1. cap. 4. *Arianorum superbia, qualis hodie Protestantum.*

Irenæus libr. 3. cap. 2.

Rursum alio in loco Irenæus de sui temporis hæreticis scribit. *Qui relinquunt præconium Ecclesiæ, imperitiam sanctorum Præsbyterorum arguunt.* Idem quoque de Nestorio cõmemorat historia Ecclesiastica. *Veterum interpretum scripta* (ait Socrates) *perdiscere dedignatus est. Linguæ enim volubilitate & elegantia insolenter se efferens, cùm veteres prope neglexit, tũ seipsum omnibus antecellere existimauit.* Tales hodie superbos adolescentes quamplurimos produxit Anglia. Quin & Patres quoque Ephesini hanc Nestorij intolerabilem arrogantiam apertè perstrinxerunt, vt videre est apud Vincentium Lyrinensem. *Inuecti sumus* (aiunt illi) *in Nestorij sceleratam præsumptionem, quòd Sacram Scripturam se solum & primum intelligere; & omnes eos ignorasse iactaret, quicunque ante se Magisterij munere prædití diuina eloquia tractauissent:* vniuersos scilicet Episcopos. Eadem autem est Ioannis Vvigandi arrogantia de suis germanis theologis: vt habes suprà. Idem de Seuerianis hæreticis commemorat Eusebius Pamphili. *Sacrorum*, inquit, *Scripturarum sensus ac sententias pro suo arbitratu interpretantur.* Illustre quoque huius mali exemplum in Origene fuit: qui (ait Vincentius Lyrinensis) *dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quædam Scripturarum capitula, nouo more interpretatur, meruit vt de se que diceretur; Si surrexerit in medio tui Propheta, &c.* Deuter. 13. Denique de Priscillianistis scribit Augustinus, quòd *nihil sane scripturarum Canonicarum repudiant, sed in suos sensus allegorizando vertunt, quicquid in sanctis libris est, quod eorum euertat errorem.* Idem plane in nostris hodie hæreticis accidit & vsu venit. De Caluino iam diximus quod satis ad hanc rem est. Matthias Flacius Illyricus sibi & suis, tam certam scripturarum cognitionem arrogat, Ecclesiæ autem Magistris ita prorsus derogat, vt dicat: *Vetusti quidem scriptores obscurarunt sacras literas, ob inscitiam tùm linguæ, tum etiam rerum ipsarum. Recentiores verò sophistæ ob inscitiam simul & malitiam.* Hęc ille. Lutheri verò superbia quanta in hoc genere fuerit, quantúmque lucem & clarissimam Scripturarum omnium cognitionem sibi vendicauerit, est à nobis in hoc opere aliquot iam locis obiter ostẽsum. Quare cum veteribus sane hæreticis nostri hodie hac in parte ad amussim quadrant atque conueniunt; à Sanctorum autem Patrum veterúmque omnium more & praxi, longè latéque dissident; nõ secus quàm à luce tenebræ, à cælo terra, ab Orthodoxia denique & sana doctrina, dissidere solet hæresis, & oppositio falsi nominis scientiæ.

Lib 5. Lib. 7. ca. 32. 4.

Cap. 42.

Lib. 4. cap. 7. Hist. eccl. lib. 4. cap. 27. Cap. 23.

Ad quoduult deũ hær. 70.

Suprà lib. 5. cap. 8.

Flaccij Illirici Fastus. In claue Scrip. tom. 2. tract. 1. nu. 2. Suprà Lib. 5. cap. 8. & libr. 10. cap. 3. & 4.

B

C

Alia Media quibus docti viri in exponenda Scriptura vtuntur, nulla esse certa & infallibilia: sed probabilia tantum si vera, sæpe autem dubia, fallacia & noxia interdum.

CAPVT IX.

ATQVE hæc quidem quæ hactenus commemorauimus Media, illa sunt, quæ sola certa & authentica iudicamus: Hæ viæ & Rationes sunt, quas solas firmas & infallibiles esse arbitramur, sanctas Scripturas rectè intelligendi, paritérque exponendi. Sunt quidem alia Media, quibus docti & pij viri ad sanctarum Scripturarum intelligentiam consequendam, vti solent; rectéque & laudabiliter vtũtur: vt imprimis, lectione frequenti, iugi Meditatione, ac demum Oratione feruenti: quæ tamen omnia disponunt potius ac præparant animum generali quadam ratione, quàm certa & propria huius rei Media sunt. Ac de istis in superiori libro, qualiter adhiberi debeant, & quatenus adhibita valeant, diximus. Sed sunt adhuc alia magis (vt videtur) propria, eadémque certa huiusce rei Media. Qualia sunt, antecedentium & consequentium consideratio, fontium inspectio, locorũ collatio, obseruatio Phrasium, vsus linguarum & variorum exemplarium, & si qua his sunt similia. Nam in his singulis, maximéque omnibus coniunctis, non solùm præsidij multum poni, sed & viam certissimam parari, ad rectè imò optimè intelligendas Scripturas, multorum opinio est. Et quidem ea plurimùm conducere, negari nec potest nec debet. Veruntamen nec ita firma esse & certa, vt illa alia à nobis hactenus posita & demonstrata; nec etiam semper expedire; sed aliquando interpretari secundum ea volẽtem, decipi totóque cælo errare; breuiter nunc ostendemus. D

Suprà lib. 10. cap. 10.

1\. *Aliorum mediorum insufficientia demonstratur.*

Ac primùm illud notandum est, hæc omnia Mediis à nobis positis, putà Regulæ fidei, Praxi Ecclesiæ, sanctorum Patrum consentienti sententiæ, ac demum Conciliorum definitæ interpretationi prorsus subiici; ita vt nec contra illa vnquam valere possint, nec nisi illis adhibitis quicquam valeant. Siue enim ex antecedentibus & consequentibus coniecturam facias, siue alia loca conferas, siue fontes inspicias, siue similes loquendi phrases obserues; quia verum vero contrarium esse non potest, si prædictis Mediis, quæ semper vera & infallibilia sunt, quodcunque horum aduersetur, profecto vera esse non possunt; sed erratum fuisse necesse est. Quod ergo exempli causa, *in loco obscuro, quo modo sit distinguendum, quo modo pronunciandum*, (siquidem ex varia vel distinctione vel pronunciatione varios planéque aduersos sensus exoriri interdũ dubium non est) *consulendam esse Regulam fidei*, docet Augustinus, *quæ de Scripturarum planioribus locis & Ecclesiæ Authoritate percipitur*: quòd etiam *Codicum varietatem ad Regulam veritatis congruere* facit; idem de aliis illis omnibus Mediis censendum est: vt nisi Regulæ fidei, aliisque à nobis demonstratis Mediis congruant atque conueniant; iusta & salutaria interpretandi Media minimè censeantur. E

De doctrin. Christia. libr. 3. capi. 2. & 3. Sermo. 15. de verbis Apostoli.

2\. Præterea & illud quoque notandum est, hæc Media cum omnibus hæreticis, imò etiam Iudæis & Paganis, nobis esse communia. Illi enim omnes conferunt loca, considerant antecedentia & consequentia, inspiciunt fontes, obseruãt phrases, & similia; à vera tamen intelligentia Scripturarum quàm longissimè absunt. Media verò à nobis hactenus demonstrata, solis Catholicis & Orthodoxis sunt propria; nec ab alienis à fide vel prætexi, nisi impudentissimè & mendacissimè possunt. F

3\. Rursum hæc Media, studio & industria humana comparantur, ideóque merè humana, & probabilia tantùm, vel etiam interdum fallacia sunt. Nostra verò illa, Authoritate diuina, & promissionibus à Deo factis nituntur. Quia enim nec in fide, nec in praxi publica & vniuersali damnabiliter errare Ecclesia potest; quia pro patribus venerari qui non sunt, vel in Conciliis à veritate decernenda latum vnguem discedere non potest; propterea infallibilia & diuina illa Media esse dubitandum non est.

Sed satius esset fortasse, exemplis & in particulari, de singulis hoc ostendere; quod huc vsque in genere, contra horum Mediorum sufficientiam & certitudinem diximus. Est sane hoc paulò operosius & factu difficilius; nec de particulari est scientia; sed quum ad singula venitur, subsistere nos docet disserendi ars. Conabor tamen etiã hac in parte, lectori vel infirmiori vel rudiori consulere. Primùm ergo consideratio antecedentium & consequentium, solet sane permagnam verę sanctarum literarum intelligentiæ lucem adferre. Quàm tamen sit hæc consideratio incerta, quoties & quàm multis modis seorsim per se sumpta lectorem fallat, vide obsecro. Hæc enim sane consideratio seu obseruatio, in illo demum scripti genere locum habet; & lectorẽ sine errore iuuat; vbi perpetua & ordinata, continua & sibi cohærẽs, denique vniformis

Consideratio Antecedentium & consequentium, Medium interpretãdi incertum.

mis & sibi semper similis, de eisdem rebus instituitur oratio: qualis sane vel historica narratio est, quæ seriem temporis & rerum gestarum obseruat; vel doctrinalis aliqua demonstratio, quæ ratione & Methodo rem aliquam persequitur. Hîc enim propter ordinis obseruationem, rerúmque inuicem quasi connexarum atque pendentium, seriem & consequentiam, plurimum iuuat antecedentia & consequentia considerare, ad Authoris mentem inuestigandam. At verò, in Sacrarum literarum contextu, aliter se res habet. Primùm enim historicas mystica, & mysteriis historica, vtrisq; etiam tropologica, etiam in vno & eodem vnius sæpe periodi contextu permiscentur. *Scientias omnes atque doctrinas* (ait S. Gregorius) *ipso etiam locutionis suæ more sancta Scriptura transcendit: quia vno eodémque sermone, dum narrat textum, prodit mysterium: & sic scit præterita dicere, vt eo ipso nouerit futura prædicare: & non immutato dicendi ordine, eisdem ipsis sermonibus, nouit & antea*cta describere, & agenda nunciare: sicut hæc beati Iob verba sunt; qui dum sua dicit, nostra prædicit: dúmque lamenta propria per sermonem indicat, SanctæEcclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim. Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti, tacebant ad consilium meum.* Hæc ille. Dum sic ergo historicæ narrationi mystica innectuntur; nec perpetuo verborum cursu eadem, sed modò hæc, modò illa, modò etiam nulla; (neque enim omnia vel huius Sancti Iob, vel cuiuscunque Authoris sacri verba mysterium sonant) quæ certitudo mysterij ex antecedẽtium vel consequentiũ verborũ consideratione, peti potest.

S. Scripturæ contextus varius & miscellaneus.

Moraliũ in Iob. lib. 20. cap. 1.

B Imò verò, vt mysterium lateat, nec nisi difficulter & cum sudore extundatur, ídque non nisi à perito tractatore, qui sensus habet exercitatos; ipse ordo dicendi in scripturis sæpissimè est interruptus, aliquando etiam plane præposterus. *Sacræ scripturæ consuetudo est* (ait S. Gregorius) *vt cùm aliquid narrat, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat.* Exempla ibidem ponit valdè illustria. Dixerat Iob de reprobis: *nullus est qui intelligat, in æternum peribunt*: Deinde subiungit de electis. *Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.* Satímque adiungit, quod non iam electis sed reprobis conuenit. *Morientur & non in sapientia.* Si autẽ antecedentium consideratio certa & infallibilis esset ad electos hæc verba sicut proximè præcedentia, non ad reprobos pertinerẽt: quod tamen nullo modo verum esse potest. Aliud exemplum ex Epistolis Paulinis accipe. Dixit Apostolus Timotheo suo. *Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.* Móxque ad infirmitatem corporis verba conuertens, ait. *Noli adhuc aquam bibere: sed modico vino vtere, propter stomachum, & frequentes infirmitates tuas.* Statímque subiungit, dicens. *Quorundam peccata manifesta sunt, præcedentia ad Iudicium, quorũdam autem & subsequuntur.* Quid verò ad illud pertinet, quòd ab infirmo aquam bibi prohibuit, hoc quod de peccatis quorundam hominum subiunxit? nisi quòd interposita de eius infirmitate sententia, & interrupto dicendi ordine, ad hoc in extremo rediit, quod superius dixerat, *Nemini cito manus imposueris*? Et sane Apostolo Paulo solemne est, ita sensim ac veluti furtim, ex alia materia in aliam serpere; tam frequentia sunt apud eum hyperbata & anantapodota; vt difficillimũ sit animaduertere, quæ quibus

Ordo dicendi in Scripturis interruptus.

Moralium in Iob. lib. 5. ca. 29.

Cap. 5.

1. Tim. 4.

1. Timoth. 5.

Ab vna materia in aliam subito transit Scriptura.

C cohæreant, vel quando aliam materiam inchoet, vel priorem finiat. Sæpe in eodem membro, paruáque sentẽtia, fini præcedentis materiæ, sequentis & nouæ materiæ initium ex abrupto annectit. Exempli causa. *Non enim misit me Dominus baptisare, sed Euangelisare.* His verbis præcedentem materiam finientibus, sequentium propositio etiam necdum finito membro annectitur. *Non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis, &c.* Sic ad Galat. 2. non est facile diuinare, quousque se extendat sermo Pauli ad Petrum habitus. Quin & Prophetarum quoque eundem fuisse morem, notauit S. Gregorius. *Consuetudo,* inquit, *prophetiæ est, nunc ista, nunc illa cõspicere; & ab alijs in aliud, subitò verba deriuare.* Exemplum ex Psalmis Dauid cùm de Domino loqueretur, dixit: *Deus iudex iustus, fortis & patiens, &c.* vsque ad illud, *sagittas suas ardentibus effecit*: repente subiungit. *Cepit dolorem & peperit iniquitatem, lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit.* Ecce cùm Domini narrat iustitiam, quasi non mutata voce, peccatoris intulit culpam. Sic Ezechiel Propheta cùm de rotis loqueretur, adiungit: *Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor.* Qui enim non ipsarum sed ipsorum dixit, profecto indicat quia repente sermo eius à rotis ad animalia rediit. In hoc ergo tam frequenti & repentino transitu sermonis, ídque ad res interdum longè diuersissimas, quę tandem certitudo aut infallibilis Regula intelligendi textum colligi potest?

1. Cor. 1.

Homil. 7. in Ezechielem.

Psal. 7.

Ezech. 1.

Sed ad has adhuc difficultates accedit, quòd in vna & eadẽ narratione, aliqua pro-

In eadē sentētia aliqua propriè aliqua impropriè dicuntur. priè, aliqua figuratè dicuntur; imò in eadem sententia alia & alia loquentis persona induitur; denique (quod adhuc magis est) vnum & idem vocabulum in eodem membro, diuersam habet significationem. Exemplum primi est, quòd dicitur Adam & Euā *vidisse oculus fructum ligni, pulchrum visu, &c.* Móxque post comestionem, *apertos fuisse oculos eorum.* Nam primo loco propriè, secundo loco figuratè & per metaphoram oculi accipiuntur. Quòd si verò ex antecedentium & consequentium consideratione, firma, & certa & infallibilis intelligendi regula accipi posset; cogeremur hoc loco, vel totam illam narrationē de Paradiso, allegoricè & figuratè dictam accipere, propter quædam ibi allegoricè dicta, vt fecerunt Origenistæ, Manichæi & alii; vel etiam totum propriè, & nihil allegoricè; propter tot intermixta, quæ non nisi propriè dicta accipi possunt. Sed adeò hæc antecedentium & consequentium cohærentia dubia & incerta est, vt disertè notauerit atque docuerit S. August. *Non propter vnius verbi translationem, totum figuratè accipiendum esse.* Exemplum secundi, ex iis quæ modo diximus, est in Psalmo illo; *Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Longè à salute mea verba delictorum meorum*: quæ in persona corporis totiúsque Ecclesię dicuntur: sicut alia ibidem multa. Sed quæ ibidem subsequuntur, *foderunt manus meas & pedes meos, diuiserūt sibi vestimenta mea, &c.* quis Christianus ex Regula fidei nescit, de Christo Capite dici? Sic iterum in Psalmo 40. quum multa de membris & corpore Christi dicerentur, vt: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem*: vsque ad illud: *sana animā meam, quia peccaui tibi*; mox de ipso Christo & Capite nostro Propheta subiicit. *Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius?* & alia quæ sequuntur apertissimè, de condemnatione Christi per Pharisæos, appræhensione per eorum ministros, proditione Iudæ, & denique resurrectione eius prædicta. Quibus sane in locis & aliis similibus, si ab antecedentibus consequentium, vel à consequentibus antecedentium, sensus indubitatè rimandus & certò colligendus esset; quid nisi certus error sequeretur, & apertū Iudæis patrocinium institueretur, qui non de Christo illa posteriora, sed de eodem de quo præcedentia Propheta dixit, dici quoque volunt? Nec mirum sane, si in eodem contextu, sententiæ sententiis non consequantur nec cohęreant, quum nec in eadem sententia verba verbis respondeant; sed (quod 3. loco diximus) vnum atque idem verbum, in vna atque eadem sententia, aliud atque aliud significet? Cuius rei exemplū in Euāgelio Ioannis occurrit: vbi dicit Christus. *Nonne vos dicitis, quia adhuc 4. menses sunt, vt veniat messis? Eleuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt ad messem.* Hîc enim messis primo loco corporalem, secundo spiritualem messem significat. Sic iterū alio in loco. *Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua quam ego do ei, non sitiet in æternum.* Hîc enim rursum bibere & sitire in vna & eadem sententia, propriè & figurate, corporaliter & mystice accipiuntur. Quare vt hunc locum concludam, firma, certa, perpetua & infallibilis via aut Ratio intelligendi scripturas (qualem hîc solam quærimus ad certam, infallibilem & authenticam sanctarū Scripturarum intelligentiam consequendam in Controuersia de fide) ab Antecedentium & consequentium consideratione peti, nullo modo potest. Probabilem tamen illam esse, & sæpenumero valde vtilem, nullo etiam modo negamus. Nam ideo sane illam adhibendam esse docet Augustinus, in ambigua aliqua vel distinctione, vel pronunciatione textus, tollēda. Adiungit tamen tanquam certiorem Regulam fidei: vt suprà dictum est. Et alio in loco. *In diuinis libris intelligendis, si id latet quod Author libri senserit; id potißimum eligamus, quod circunstantia sanctæ Scripturæ non impedit; & cum sana fide concordat. Si autem & Scripturæ circunstantia pertractari ac discuti non potest, saltem id solùm teneatur, quod fides sana præscribit.* Hæc ille. Hoc ergo postremum, certum & necessarium est Medium. Illud prius non ita.

Marginalia: I. Genes. 3. — De Genes. ad lit. libr. 11. cap. 31. — Psal. 21. — *Eadem dictio in eadem sententiā diuersa significat.* — Ioan. 4. — De doctrin. Christ. lib. 3. cap. 2. — De Genesi ad lit. lib. 1. cap. vltimo.

Ad aliud medium veniamus, quod est obseruatio phrasis seu styli, qui Sacræ Scripturæ proprius esse videatur. Hoc enim ad intelligendas rectè Scripturas præclarum esse Mediū, adeóque certum & minimè fallax, multi hodie sibi persuadent. Et quidē præclarum illud & perutile Mediū esse, & sæpiusculè non sine fructu adhibendū, nec ego vllo modo negauerim. Sed illud contendo, dubiū nihilominus, ambiguum & fallax esse per se & solitariè sumptū, ad authenticam scripturarū intelligentiam consequendam Mediū: non certum & infallibile, qualia sunt à nobis iam posita & demonstratata media. Ac primùm de phrasibus sanctæ Scripturæ, nihil certū cōstitui, nulla generalis Regula ferri potest, multis de causis. Sane quia non vnum, sed diuersos Authores

Obseruatio phrasis seu styli S. Scripturæ Medium interpretandi incertum. Vide iudicium Dyonisij circa Apocalypsim. Suprà lib. 9. cap. 6.

A thores Scriptura habet,tam veteris quàm noui inſtrumenti ; qui ſinguli ſuum habent loquendi modum,ab aliis diuerſum. Aliter enim Eſaias in aula Regia enutritus,aliter Amos paſtor loquitur. Aliter Paulus,ad Gamalielis pedes enutritus & doctus in lege, aliter Petrus & Iacobus piſcatores ſcribunt. Deinde interpretum vel etiam origi- 2.
nalium varietas,eandem circa phraſes & loquendi morem incertitudinem parit. Eſt quidem Spiritus ſanctus totius Scripturæ vnus & idem Author,quantum ad res ipſas attinet.Sed quia non res verbis,verùm verba rebus ſubiiciuntur, aliis atque aliis verbis rem eandem,per alios atque alios Amanuenſes,loqui Spiritus ſanctus voluit.Itaq; nihil certū aut ſtabile,de ſermonis vſu conſtitui poteſt. Aliquæ ſane Regulæ ex fre- 3.
quenti & diligenti obſeruatione,de more loquendi ac phraſibus ſcripturæ,tum à ſanctis Patribus,tum ab aliis doctis Theologis conſcriptæ & traditæ ſunt. Sed illæ vel non ſunt generales,quin exceptiones aliquas patiantur,vel certè quia ab illis iā collectæ ſunt,qui præuia fide Orthodoxa imbuti,& Authoritate diuina præditi,illas ſalubriter colligere & tradere potuerunt,certitudo omnis ad ſanctarū literarum intelligentiam ab illis Regulis & obſeruationibus petita,non tam illis, quàm earum Authoribus & collectoribus,tribuenda eſt. Sed abſque aut præuia fide Orthodoxa, aut Authoritate diuinitus accepta, qui ex phraſibus à ſeipſo aut ab aliis,ſtudio merè humano collectis,Scripturam interpretatur; vt aliquando ſane veritatis ſcopum attingere eum poſſe non negauerim,ita quàm ſæpiſſimè à ſcopo eum aberrare, dubitādum

Regulæ de phraſibus S. Scripturæ vnde ſunt veræ & firmæ.

B non eſt. Itaque vt omni periculo careat ſtudium hoc laudabile,adhibeatur Regula fidei,vt ſæpius monet S.Auguſtinus in lib. de doct.Chriſt.hoc ipſum fere argumentum tractans. Adhibeantur & alia Media quū poſſunt,de quibus iā multa diximus. Huius verò phraſium incertitudinis quā diximus exempla,mox in ſequentibus afferentur.

Lib. 3. cap. 2. & 3. & lib. 3. cap. 27.

Collatio locorum in qua gloriantur tantopere hodie Proteſtantes, fallax eſt interpretandi Medium,non adhibitis aliis Medijs prædictis.

CAPVT X.

SED vnum eſt adhuc medium,ſeu via & ratio ſcripturas intelligendi, in qua mirum quàm ſibi hodie placeant Proteſtantes, eámque omnibus & ſanctorum Patrum iudiciis,& Conciliorum decretis,& cuicunque Eccleſiæ vel praxi vel doctrinæ traditæ, indubitanter præponunt. Ea eſt locorum ſanctę ſcripturæ diligēs & dextera collatio. Hanc enim, *Ingens remedium,& fœliciſſimam expoſitionem ſanctæ ſcripturæ*, vocat Illyricus in claue. At verò & hanc quoque viam non ſecus ac cæteras, per ſe & ſolitariè ſumptam, tum fallacem tum etiam pernicioſam maximè (quanto ſane ma- Par. 2. trac. 1.
C iorem probabilitatis ſpeciem ſecum adfert, nec vnquam minus quàm duo ſcripturæ loca peſtilenter corrumpit,infœliciter adhibita,) iam eſſe oſtendemus. Primum ergo fatemur ſane, & cum D. Auguſtino libenter agnoſcimus, ex vno loco alium ſæpe illuſtrari, & quæ alibi obſcuriùs dicta ſunt,alio in loco clariùs enunciari. Sciendum tamen eſt,diligentérque obſeruandum, (quod obſeruare hæretici nolunt, quia Catholici & boni Eccleſiæ filij eſſe nolunt) primum in ipſa collatione ſcripturarum,aliquid ſimiliter vel diſſimiliter dictum videri,non tam ex rerum ipſarum ſimilitudine ac diſſimilitudine, quàm ex affectu & præiudicata ſententia ipſorum conferentium. Ideóque niſi præuia fides ad conferendum adferatur, non ex fide, ſed ex errore & hæreſi quam is qui confert ad collationem adfert, collatio fiet. Cuius rei exempla mox ſubiiciam. Nempe (vt ſapienter ſcripſit Hilarius) *quamuis omne dictum veri ratione perfectum ſit,tamen dum aliis aliud aut videtur aut complacet,patet veritatis ſermo aduerſantium reſponſioni, quia contra veritatẽ aut non intellectam aut offendentem,vel ſtultæ vel vitioſæ voluntatis error obnititur.* Hæc ille. Deinde quia nec eadem dictio nec eadem phraſis, vbiq; idē ſonat atque ſignificat in ſcripturis,ſed vel diuerſa vel etiam interdum contraria. Exempla & huius rei mox afferemus.

Collatio locorū quare Medium ſit interpretandi incertum.

Tertiò quia multa loca ſunt,quæ ſemel tantum in ſcripturis dicta, cùm aliis ſimilibus conferri non poſſunt : quod etiam exemplis, vt mox dicetur,non caret. Quartò & poſtremò, quia omnes hæretici non huius tantùm ſed & omnium ætatum, confe-

N

rendo scripturas diligentissimè, errauerunt tamen in scripturarum sensu turpissimè, D
in errorem quoque miserunt perniciosissimè. Hæc 4. si expendissent hodie Aduersarij, non sic relictis illis propriis Catholicorum mediis quæ iam explicuimus, ad hãc vnam, tanquam ad sacram quandam Anchoram & certissimum interpretandi medium, confugissent. Sed exemplis video esse illustrandum, quod breuiter astruximus.

Collationis exẽplum ex affectu conferentium. Quod ad primum igitur attinet, familiare nostrorum hodie hominum exemplum afferemus. Magna hodie, si qua alia, controuersia extitit de vero & germano illorum verborum sensu, *hoc est corpus meum.* Contulerunt illa hodie singulæ huius ætatis sectę, sed pro affectu vnaquqæue suo. Lutherus & sectatores eius rigidi, quia volunt manere cũ substantia panis, verũ & reale Christi corpus, contulerunt cum illis verbis Ioannis, *Verbum caro factum est*, vt quemadmodum Deus verbum manens verbum assumpsit hominem, sic panis manens in substantia panis assumat corpus Christi, quamuis non in personalem & hypostaticam vnionem, tamen in naturarum coniunctionem. Alij Lutherani significatiui, quorum princeps Carolostadius, cõtulerunt illa, & similia esse voluerunt illis Apostoli verbis. *Petra erat Christus.* Item illis. *Hoc est pactum meũ*, quod de Circuncisione dictum, signum tantũ pacti, non ipsum pactum erat. vt quẽadmodum petra Christum & Circuncisio pactum, ita panis corpus Christi significaret, & figuratiuè repræsentaret. At verò energici Lutherani, seu potius Sacramentarij qui virtutem tantum & valorem corporis Christi adesse in hoc sacramento volunt, contulerũt illa Christi verba, cum aliis eiusdem Saluatoris nostri verbis, quibus dixit, *Ego sum vitis vera.* Iam verò Zuinglius cum suis comparat & cõfert eadem verba cum illis apud Ioannem. *Caro non prodest quicquam.* Quod quia (vt illi accipiunt) de sua carne saluator dixit, propterea necessario intelligenda illa verba esse non de ipso realiter corpore Christi, sed de spirituali aliqua virtute & efficacia ipsius corporis Christi. Denique Petrus Martyr in conuentu Poyssiaco, sic à Zvvinglio edoctus contulit illa verba cum illo Exodi loco, vbi de Agno Paschali dicitur, *Est enim phase, id est transitus Domini*, quum signum tantum illius transitus ac figura esset. Postremo Caluinus vt suum canalem constitueret, & aliquid singulare præter hos omnes antecessores suos de hoc mysterio doceret, etiam nouo & singulari modo conferri illa verba voluit, similiáque esse illi quod apud euangelistam legimus, *Spiritũ S. tanquam Columbam descendisse super Dominum. Corporis*, inquit, *appellatio pani tribuitur, ea ratione qua Spiritum sanctum Ioannes columbam vocat.* Hæc Caluinus in commentariis in Matthæi capit. 26. & in 1. Cor. 11. Singuli ergo contulerunt. Sed nunquid ita vt veritatem, quæ vnica est, inuenirent? nihil minus. Sed quia pro palato vnusquisq; suo & affectu priuato, non ex fide publica contulit, ideo proprias singuli hæreses, non publicam & Catholicam fidem ex tali collatione stabiliuerunt. Idem aliis hæreticis (vt mox exemplis ostendetur) vsu venit. Quod ad secũdam incertitudinis causam attinet, exempla passim in sanctis literis occurrunt. Siue enim verba siue phrases consideres, non eadem semper vbíque vel significant vel docent. Quis nescit quàm multis modis in euangelio & literis Apostolicis eadem dictio sumatur? vt in verbo carnis, quæ aliquando totum hominem, vt, *omnis caro corrupit viam suam*, aliquando vitium corrupti hominis, vt *caro concupiscit aduersus Spiritum*: aliquando eiusdem vitij regnum & dominationem, *vt vos non estis in carne, sed in Spiritu*, aliquando etiam partem naturæ humanæ, vt, *non omnis caro eadem caro*, aliquando denique carnalem sensum & intelligentiam, vt: *Caro non prodest quicquam*; Idem de verbo, mundi, qui interdum homines mundanos, interdum Ecclesiam totam, interdum vniuersos homines, interdum hanc visibilem machinam significat: de verbo fidei, legis, peccati, iustitiæ, aliísque infinitis exemplis demonstrari posset. Nec solum diuersa sed planè contraria, vna & eadem dictio significat. vt de fermento, quod in bonam partem accepit saluator, quum ei in *tribus mensuris farinæ condito, regnum cælorum comparauit*, in malam verò quũ dixit, *cauete à fermẽto Pharisæorum.* Sic leo, & Christum significat, quum vocatur *Leo de tribu Iuda*, & diabolum quum vocatur *Leo rugiens.* Ita serpens in bono est. *Estote prudentes sicut serpentes*, In malo verò, *Serpens Euam seduxit astutia sua.* Et quidem infinita talia in scripturis occurrunt, vt sane difficilius sit verbum adferre, cuius quidem frequens sit vsus, quod non multipliciter & variè in scripturis accipiatur, quàm in exemplis multiplicium verborum notandis laborare. In hoc ergo tam vario & multiplici verborum sensu,

Ioan. 1. 1. Cor. 10. Genes. 17. Ioan. 15. Ioan. 6. Exod. 12. Matth. & Luc. 3. & Ioan. 1. E

Phrases & verba S. Scripturæ non idem vbique significant. Gen. 6. Gal. 5. Rom. 8. 1. Cor. 11. Ioan. 6. F

Luc. 13. Matth. 16. Apocal. 5. 1. Petr. 5. Matth. 10. 2. Cor. 11.

A sensu, quomodo tandem certa aliqua & generaliter vera collationis Norma aut Regula institui potest, quæ non identidem ac sæpe lectorem fallat? maximè quum in eodem etiam membro seu sententia, eadē dictio variè accipiatur, vt suprà ostēsum est? Phrasium verò non minor est diuersitas. *Aliquando enim* (vt notauit Gregorius) *totum pro parte, aliquando pars pro toto ponitur. Tulerunt Dominum meum*: est totum pro parte. *Iacob intrauit Aegyptum cum animabus* 70. est pars pro toto. Rursum aliquando numerus singularis ponitur pro plurali, vt *fons ascendebat de terra*: quod tamen de pluribus fontibus intelligendum docet Augustinus. Aliquando vice versa pluralis pro singulari effertur; vt illud: *vende mihi primogenita tua*. Aliquando Numeri sic exactè sumendi sunt, vt etiam grande mysterium notent, adeò nihil vel detrahi vel addi debet. Vt *semen tuum erit peregrinum an.* 400. *& Moyses, Elias ac Christus ieiunarunt* 40. *diebus*. Aliquando ita neglecta habetur numeri ratio, vt finitus pro infinito ponatur: quale illud est. *Septies in die cadit iustus*, & esse *ignoscēdum fratri septuagies septies*. In hac ergo, non tam diuersa quàm contraria phrasium & locutionum varietate, multísque aliis similibus; quid certum aut stabile ex collatione variarum phrasium colligi potest? Ad omnem enim partem se vertere potest collator, quum in omnem partem exemplo aut simili phrasi non careat. Da mihi aliquem qui in doctrina prædestinationis tam præposterè sentiret, vt electionem illam Dei æternam per nostrum liberum arbitrium frustrari posse assereret, idque ex Scriptura confirmaret, vbi Christus dicit Apostolis suis. *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* Hic enim si electionem illam temporalem, qua in Apostolatum electi sunt, non æternam fuisse respondeas, replicabit tamen ille fretus Collationis Medio, electionem in Euangelio non nisi æternam Dei prædilectionem significare. Sic enim alibi illam vocem accipit. Vt ibi. *Multi vocati, pauci electi*. Et rursum. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*. Huic ergo collationi si pertinaciam ille adiungat, quid eum ab hac interpretatione, nisi sola Ecclesiæ Authoritas aliter interpretantis, remouebit? Sed illustre magis exemplum adferamus. Dicente Dauide, *Oculi Domini super iustos, &c. Vultus autem Domini super facientes mala*, visum est multis quasi Regulam inde constitui posse, ad alios etiam textus intelligendos; quòd oculi Domini, misericordiam & clementiam eius, vultus autem Domini, iustitiam & iram eius, in scripturis significet. Nam & aliis in locis vultus eodem modo accipitur. Vt illud. *Pones eos in clibanum ignis in tēpore vultus tui*. Rursum illud. *Diuisi sunt ab ira vultus eius*. & apud Prophetam. *Quis est iste Pastor qui resistat vultui meo?* Sed & de oculis Domini aliæ Scripturæ idem indicant quòd misericordiam significent & gratiam. Vt illud. *Oculi eius in pauperem respiciunt*. Item illud. *Oculi tui videant æquitatem*. & Psal. seq. *secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius*. Denique illud Esaiæ. *Auertam oculos meos à vobis, quum extenderitis manus vestras*. Sed vtcunque probabilis hæc facta collatio videatur, nihil tamen ea incertius & fallacius; si quis ei soli pertinaciter inniti vellet; contempta Regula fidei, aliísque mediis antea à nobis demonstratis, sicuti hodie hæretici faciunt. Ecce enim tibi iam alia loca, in quibus hæc duo vocabula sensu plane contrario accipiuntur, Vultus Dei pro misericordia & gratia, Oculi autem pro iustitia & ira. Illud enim, *de vultu tuo iudicium meum prodeat*, & iterum: *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*, & rursum: *Illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri*, nonne apertissimè sic accipiuntur, vt vultus nomine, Dei gratia, fauor, & misericordia intelligantur? Rursum in illis locis: *Non permanebunt iniusti ante oculos tuos*, & iterum: *Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi eius in gentes respiciunt*. & rursus: *Oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis*, nonne oculorum Dei nomine, Dei iustitia & vindicta necessario intelligi debent, nisi falsas de Deo cogitationes & à sana fide alienas induere velimus? Quid verò, quòd in eodem Psalmo eadem dictio in sensu contrario accipitur? Nam illud, *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*; & item illud. *pones eos in clibanum ignis in tempore vultus tui*, in eodem Psalmo habentur; quum tamen priori loco misericordiam, posteriori iustitiam vultus Dei significet: éstque in fonte Hebraico, vtrobique eadem dictio פנ. Quare quum in hac obseruatione nihil sit certum, perpetuū, & stabile, nec (vt prudenter monet Augustinus) *putare debemus esse præscriptum, vt quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit, hoc etiam semper significare credamus*; profectò certum, perpetuum, & infallibile Medium intelligendi scripturas, ab hoc genere peti non potest.

Marginalia: Moral.3.c.9. Ioan.20. Genes.46. Genes.2. De Genes ad lit.lib.5.cap.10. Gen.25. Gen.15. Prouer.24. Matth.18. Ioan.6. — B — Matt.22. Ioan.15. Psal.33. Psal.20. Psal.54. Ierem.49. Psal.10. Psal.16. Esai.1. — C — Psal.10. Psal.20. Psal.66. Psal.5. Psal.65. Psal.90. Psal.20. De Doctrin. christ. libr.3.

Iam verò quod tertio loco diximus, multa esse loca semel dicta, quæ cum aliis conferri non possunt; id vel ex eo liquet, quòd quidam Sacri Authores quædã habent verba & phrases proprias, quibus alij nusquam vtuntur: vt hîc necessariò in huiusmodi collationis Medium deficiat. D

Phrases D. Paulo propriæ. Exempli causa, apud Paulum legimus, *consepeliri Christo, crucifigi cum Christo, conniuere, conregnare, conglorificari, baptisari in eius mortem, crucifigere corpus peccati, resurgere in nouam vitam, veterem hominem corrumpi, eundem exuere, nouum induere, mortificare & viuificare, lex membrorum, lex Spiritus, lex peccati, corpus mortis, & corpus peccati, peccatũ regnare, condelectari legi Dei*, aliáque his similia quamplurima, quæ in aliis literis sacris, siue Propheticis siue Euangelicis siue Apostolicis, nisi apud solum Paulum non legũtur. Habent & alij scriptores sua propria vocabula & loquendi schemata, quamuis fortasse non tã multa quàm vnus Paulus; qui plus omnibus laborauit.

Arriana collatio. Ioan. 10. Ioan. 17. Quartæ causæ quam attulimus, exẽpla breuiter subiiciam. Video enim in longum abire disputationem. Arriani illud Christi, *Pater & ego vnum sumus* (quibus verbis Orthodoxi sæpissimè Arrianos refellebant) contulerunt cũ aliis Christi verbis. *Rogo pater vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me & ego in te.* Hac tamen collatione non obstante (ex qua etiã valde probabiliter, voluntatis tantùm non substantiæ vnitas, in prioribus Christi verbis consequebatur) vicit & obtinuit illa interpretatio, quam Regula fidei docuit; quã sancti Patres & sacri verbi Dei interpretes amplexi sunt; quam Episcopi Orthodoxi docuerunt; quam denique Concilij Niceni sententia confirmauit.

Pelagiana collatio. Apud Aug. lib. 6. cap. 12. contra Iulianum. Similiter Iulianus Pelagianus, vt nos in Adam non originaliter contrahere, sed per imitationem committere peccatum doceret; illud Apostoli de peccato Adæ, *in quo omnes peccauerunt*, exposuit sic, vt illud *in quo*, significaret, *propter quod*: idque ex aliorum locorum collatione. E

Psal. 118. Actor. 7. Sic enim dixit Psalmista. *In quo corrigit iunior viam suam?* id est, propter quod? certè *in custodiendo vias tuas.* id est, quia custodit vias Domini. & de Moyse dicitur. *fugit Moyses in verbo hoc*, id est propter verbum hoc illius Ægyptij. Sic in Adã, id est propter peccatum Adæ quod omnes imitantur, omnes peccauerunt. Hæc Iulianus Pelagianus.

Conc. Milleuit. can. 2. Sed hac collatione non obstante, vicit alia interpretatio Catholica & Orthodoxa, quam fidei Regula, Patrum expositio, & Conciliorum tandem decreta confirmarunt. Idem de omnibus fere aliis hęreticis demonstrari posset. Sed hæc duo exempla (quod ad veteres hæreticos attinet) instar multorum sint.

Quòd collationis Medium ad Scripturæ interpretationem contra Media priùs præscripta, perniciosè afferatur, vno illustri exemplo ostenditur.

CAPVT XI.

VNVM recentius adiiciam, idémque illustre collationis Chemnitianæ exemplũ; in quo contra omniũ sanctorũ Patrũ consentientem interpretationem, contra Regulã fidei, contra perpetuam & euidẽtem totius Ecclesię praxim, denique contra Conciliorum hac de re frequentia decreta, solo hoc collationis Scripturarum medio nixus & fretus Martinus Chemnitius, insignẽ Apostoli locũ pro cælibatus voto non violando peruertit, & ad hæreticum sensum obtorto collo trahit. F

1. Timo. 5. Nempe dixit Apostolus. *Adolescentiores viduas deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: habentes damnationem quia primam fidem irritam fecerunt.* Hoc in loco per *primam fidem*, propter quã violatã, damnationem incurri Apostolus dicit, viduitatis & cælibatus votũ intelligit Ecclesia; interpretati sunt veteres Patres; Analogiæ & Regulæ fidei, (quæ votum cælibatus non approbat tantum, sed & vehementer cõmendat,) & praxi Ecclesiæ (quæ in huius voti violatores semper seuerè animaduertit) consentaneũ est; in Conciliis etiã (quæ à tali voto & proposito sancto resilientibus Anathema dicunt) pro tali voto exponitur. Et Patrum quidem veterum consentientes sententias in medium breuiter proferemus, móxque & Conciliorum iudiciũ. Cætera enim per se patent, nec ab vllo hodie vel impudentissimo hæretico negari possunt.

Vetustissi-

A Vetustissimus ergo pater Epiphanius cõtra Montanistas sic nuptias defendens, vt cælibatum tamen in Ecclesia receptum diligenter doceat,& tractans hæc verba, *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, ait. *Quæ enim promiserunt* (vidualem continentiam) *& reprobauerunt, damnationem habent: quæ verò non promiserunt, sed coniunctæ sunt* (in secundis nuptiis) *propter debilitatem, damnationem non habent*. Hæc ille, damnationem apertè tribuens reprobationi factæ promissionis, id est emissi voti violationi, nõ aliis sceleribus quæ fingit & exaggerat Chemnitius, vt mox videbimus. Apertissimè quoque Augustinus. *Habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, id est, in eo quod primò vouerant, non steterunt*. Sed & alibi apertiùs, voti vinculum & obligationẽ voti ex hoc ipso loco astruit & confirmat. *Quæ*, inquit, *rectè vouentur, quum homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine vlla conditione vouerunt. Quia & hoc dominũ præcepisse intelligendum est, vbi legitur. Vouete & reddite. Vnde Apostolus de quibusdam quæ continentiam vouent, & postea nubere volunt, quod eis antequàm vouissent, vtique licebat: habentes*, inquit, *damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt*. Hęc ille. In eandem sententiam,& ad idem confirmandum, hæc Apostoli verba tractat S. Basilius. Quum enim ostendisset, virgines quæ post professionem & votum emissum *ad coniugij vmbram* (sic enim loquitur) se recipiunt, in impio & scelerato atque abominãdo adulterio vitam agere, ad id probandum hunc textum adfert, dicens: *Nec sane incongruè his quæ sunt eiusmodi, illud Apostolicum aptari potest. Quoniam quum fornicatæ à Christo fuerint, nubere volunt, habentes damna-*
B *tionem, quia primam fidem irritam fecerunt: non coniugium, sed adulterium male consummãtes*. Hęc ille, manifestè docens per primam fidem irritã, viduitatis professionem violatam intelligi. Eodem modo hęc verba exponit, in epistola illa doctissima ad Amphilochiũ, in qua Canones pœnitẽtiales descripsit. Nec dissimiliter optimus ille D. Pauli interpres S. Chrysostomus, hæc verba exponens: *Postquam*, inquit, *deuouerint se Christo, nubere volunt. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Fidem autem pactum dicit. Cõtra veritatem mentitæ sunt: Christum irritauerunt, & pacta inita violauerunt*. Hanc autem tanti patris interpretationem, qui in Paulinis literis exponendis *inhærentem semper literæ sensum studiosissimè sequutus est* (vt grauissimi Authores de eo memoriæ prodiderunt) omnes fere postea Græci interpretes sequuti sunt; Theodoretus, Oecumenius, Theophilact. vt in singulis eorum commentariis ad hunc Pauli locum videre licet. D. quoque Ambrosius, Græcorum interpretum, maximè S. Basilij & Nazanzeni, sectator diligens, eodem planè modo hunc Pauli locum exponit: qui per fidem irritam, professionem continentiæ & promissionem violatam intelligit. Accedit ad horum patrum sentẽtiam S. quoque Hieron. eodem modo Apostolum intelligens lib. I. cõtra Iouinianum & in epist. ad Gerontiam. Itaque ad patrum consentientem sententiam & interpretationem ostendendam, hæc opinor prolata testimonia sufficient. Ex vtraque enim & Gręca & Latina Ecclesia tum antiquissimos tùm celeberrimos patres produximus. Ex Græca quidem, Basilium Magnum, Epiphanium, Chrysostomum, Theodoretum,
C Oecumenium & Theophilactum: ex Latina verò præcipuas illas columnas, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum.

Nunc Conciliorum hac de re placita & Decreta inspiciamus. Et primo loco, ipsæ Constitutiones Apostolicæ à Clemente conscriptæ occurrunt; quæ meritò, quia ab ipsis Apostolis latæ sunt, Concilij robur & pondus obtinent. Itaque Paulinam hanc de viduis vel admittẽdis vel repellendis constitutionem repetentes, hæc Pauli verba quasi paraphrasticè exponunt. *Si iuniorem in viduali statu constitueritis, & illa non ferẽs in iuuentute viduitatem, nupserit; dedecorabit gloriam vidualis gradus, & rationem Deo reddet: non quoniam secundas nuptias secuta est, sed quoniam suam professionem non seruauit, luxuriata Christo. Quare oportet non temerè facere professionem, sed cum consilio & consideratione. Præstat enim eã non vouere, quàm vouere & non reddere*. Et paulò pòst. *Bigamia post professionem iniqua habẽda est, non propter coniunctionem, sed propter mendacium*. Et hanc sane constitutionem Apostolicam, à diuo etiam Paulo conscriptam, rectè intelligentes patres Carthaginenses, inter quos erat Augustin. sic definitum reliquerunt. *Si quæ viduæ quantumlibet adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate à viro relictæ, se deuouerunt Domino; & veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint; postea verò ad nuptias seculares transierunt, secundum Apostolum damnationem habebunt: quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt*. Hęc illi patres & multa ibi in hanc sententiam plura. Idem de vi-

Patrum interpretatio Hæres. 48.

In lib. de sancta virginitate cap. 33.

De adulterinis cõiugiis lib. I. cap. 24.

In lib. de vera virginitate.

Can. 18.

In commẽt. ad I. Timo. 5. homil. 15.

In comment. ad I. Timo. 5.

Conciliorum interpretatio.

Constitut. Apostol. lib. 3. cap. I.

Cap. I.

Cõcil. Carth. 4. can. 104.

Can.27. Cap.4. duis castitatem professam violantibus, pronunciat Concilium Arausicanum primum ante annos plus mille. Patres verò Concilij Toletani decimi, propter hoc Apostolicum Decretum de viduali professione non violanda, decreuerunt; *vt vidua quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit, scriptus professionem faciat; à se aut signo, aut subscriptione notatam, continentem; se & religionis propositum velle, & hoc perenniter inuiolatè seruare.* Atque hæc ex Antiquioribus tantùm Conciliis, breuiter collegisse ad rem præsentem satis erit. Accedet postremo loco, etiam Supremi pastoris & primarij potestatis Ecclesiasticæ Subiecti testimonium, seu Decretum potius. Innocentius primus Rom. Pontifex in Epistola quam vocat Didascalicam, siue Regularem ad Rothomagensem Episcopum, in hæc verba scribit. *Si Apostolus Paulus, quæ à proposito viduitatis discesserant, dixit eas habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto magis virgines quæ pactionis suæ fidem minimè seruauerunt?* Sic ergo patres, sic Concilia, sic Supremus Ecclesiæ pastor, imò sic Apostoli ipsi, si Clementi credimus, hæc verba Pauli legerunt, intellexerunt, exposuerunt. Epist.2.ca.13.

Hac tamen tota Authoritate penitus neglecta atque contempta, horum temporum hæretici, vt hæresim suã contra cælibatus propositũ ac votum tueantur; priuatũ & à seipsis inuentum atque excogitatum sensum sequuntur. Quorum vnus Martinus Chemnitius, solo (vt dixi) collationis Scripturarum medio confisus, magna confidentia astruit; *primam fidem*, hoc loco, vel primam illam in baptismo fidem datam & acceptam; vel fidem ipsam iustificantem significare; nullo autem modo cęlibatus aut viduitatis votum. *Magnis*, inquit, *contentionibus disputatur, quam fidem hoc loco Paulus intelligat. Sed si ipsius Pauli disputationem quærimus, res non est obscura.* Móxque collationem Scripturę aggreditur, vt hoc certissimo Medio, germanum verborum sensum eliciat. *Non est opus*, inquit, *ex aliis Scripturæ locis exempla adducere. Sed in eadem illa Epistola priori ad Timotheum extant exempla huius phraseos, aliquoties repetita.* Vt cap. 1. *Non habentes conscientiam, naufragauerunt circa fidem.* Cap. 2. *Si permanserit in fide.* Cap. 4. *Quidam deficient à fide.* Et cap. 5. *Qui domesticorum suorum curam non habet, fidem negauit & infideli deterior est.* Cap. 6. *Quam quidam appetentes* (auaritiam scilicet) *errauerunt à fide.* Et 2. ad Timoth. 2. *Subuerterunt quorundam fidem.* Et cap. 3. *Reprobari circa fidem. Quæ sententiæ omnes loquuntur, de vera, viua, & iustificante fide. Quam docent excuti, abiici, & amitti, duobus modis. Vel per peccata contra conscientiam, vel admisso errore in fundamento, aut fundamento religionis subuerso. Iam verò in loco illo de viduis, de quo disputatio est, eadem extat phrasis, de abiecta fide; & res etiam congruunt. Officia enim ministerij sui fraudulenter facere, & contra Christum petulanter lasciuire, sicut Paulus viduis illis tribuit, peccata sunt excutientia fidem. Et deserta via Domini, Sathanam sectari, subuersio est fundamenti fidei & religionis, sicuti ostensum est.* Nempe paulo ante hoc ostendere conatus est; quum in immensum exaggerans illa verba, *Cùm luxuriatæ fuerint in Christo*, contra omnium veterum sententiam (qui illud exponunt, de Ecclesiastico subsidio accepto male ab ipsis & turpiter collocato; dum ea occasione, non ministerio & vsibus sanctorum, id est fidelium, deseruiunt: non orationi & pietati incumbunt; sed in summo otio viuunt, & (vt Apostolus statim subiicit) *otiosæ* quum sint *discunt circuire domos; non solùm autem otiosæ sed & verbosæ, & curiosæ* (muliercularum vulgarium more) *loquentes quæ non oportet:*) affirmet illud *luxuriari*, tantam lasciuiam & petulantiam contra Christum fuisse, vt plane à via Domini recesserint, *conuersæ retro post Satanam* (quæ tamen verba non de hac luxuria, sed de secundis post votum nuptiis interpretantur etiam patres) & omnimodam tandem apostasiam seu defectionem à fide & religione Christi incurrerint; vt vnâ cum ministerio viduarum, etiam Christianismi professionem abiecerint, & fidem abnegarint.

Examinis par.3. cap. 9. diuis.4. Chemnitij collatio.

Chrysostomus, Theodoretus. Ambrosius, Theophilactus S. Thomas in Cõment. ad hũc locum.

Hæc Chemnitij interpretatio & Collatio est. Sed videamus nunc quàm illa vana & fallax sit. Sane non obseruauit Chemnitius, quod ipsemet paulò ante obseruandum esse monuit. *Diligenter*, inquit, *considerandum est, non quid hic vel ille interpretatur, sed quam sententiam fidei analogam verba & circunstantiæ textus præbeant. Non enim vllus certior, quàm Scriptura sui ipsius interpres est.* Verba ergo & circunstantiæ textus consideranda, loca conferenda sunt, sed ad sententiam eruendam fidei analogam, id est, quæ respondeat & consentiat analogiæ, rationi, seu Regulæ fidei, vt suprà diligenter docuimus. Nunc autem Chemnitius, quia sententiam quærit, non fidei analogam, sed à vera fide prorsus alienam; non quæ Regulæ fidei respondeat, sed quæ nouam suam hære-sem

Rom.12.

Suprà libr. 7. cap.1. & seq.

A ſem adiuuet; propterea in tota iſta verborum & circunſtantiarum conſideratione, maximéque in locorum, quæ tot citauit, collatione, toto cælo errauit. Hæretica enim ſententia quam hoc loco ſtabilire vult,& ſupponit,hæc eſt. Votum cælibatus non obligare, contra manifeſtam Scripturam, *vouete & reddite:* contra manifeſtam Eccleſiæ Catholicæ doctrinam, vt tota praxis in contrarium oſtendit: contra Conciliorum & Sanctorum Patrum ſententiam vnanimem,vt iam explicatum eſt. Quia Pſal. 75.
ergo huic hæreſi analogam ſententiam quærit, non autem fidei Catholicæ analo- Eccleſ. 5.
gam,idcirco errat.Id autem quo modo factum ſit,nunc explicemus.Vult Apoſtolum Ionæ. 2.
per primam fidem à viduis illis volentibus nubere irritam factam, fidem iuſtificantem intelligi, hanc ob cauſam, quia in eadem Epiſtola tot ſententiæ vocabulum fidei,pro tali fide expreſſerunt. At verò quis neſcit, vocabulum fidei in Scripturis multa ſignificare, ideóque, vt quidem ſæpiſſimè pro viua & iuſtificante fide accipi, ita aliis in locis alios quoque frequenter ſenſus habere? Exempli gratia. Fides aliquando ſignificat ipſam doctrinam fidei, & ſimplicem aſſenſum ſiue etiam materiam credendorum,quatenus opponitur ipſi infidelitati,ſeu ignorantiæ credendorum. Qualia illa ſunt. *Fides ex Auditu. Vt ſani ſint in fide. Enutritus verbis fidei. Infirmum in fide aſſumite. Vna fides. Secundum rationem ſeu analogiam fidei.* Et alia multa his ſimilia: imò loca illa omnia à Chemnitio citata,vt mox oſtendemus. Quæ tamen ille fidem iuſtificantem omnia ſignificare ignoranter affirmat. Aliquando effertur pro gratia quæ eſt

Fidei ſignificationes variæ. 1. Rom.10. Tit.1. 1.Tim.4. Rom.14. Epheſ.4. Rom.12.

B principium fidei,& quatenus opponitur legi ſiue naturæ viribus. Vt his in locis. *Deus diuiſit menſuram fidei. Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſsio. Gentes apprehenderunt iuſtitiam quæ ex fide eſt. Iſrael verò in legem iuſtitiæ non peruenit. Quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus. Vt inueniar in illo non habens meam iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt Chriſti Ieſu, quæ ex Deo eſt iuſtitia in fide.* Aliquando etiam prout diſtincta virtus eſt ab ipſa charitate, cæteríſque virtutibus; quo ſenſu vera quidem eſt ſed non viua fides. Vt in iſtis locis aperté. *Manent hæc tria. Fides, ſpes, charitas. Fides ſine operibus mortua eſt. Quæ à me audiſti in fide & in dilectione Ieſu Chriſti. Noui opera tua, & fidem & charitatem, & miniſterium,& patientiam tuam,* &c. Aliquando etiam pro Conſcientia accipitur,quæ propter ligamen & vinculum dictantis rationis aſſimilatur fidei. *Qui diſcernit,ſi manducauerit, damnatus eſt quia non ex fide. Omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Interdum quoque pro fiducia & confidentia ipſa alicuius beneficij accipiendi accipitur, quatenus diffidentiæ opponitur. Vt illud. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti,&c. Habete fidem Dei.* Denique & illud. *Fiat vobis ſecundum fidem veſtram.* Et rurſum. *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* Denique de hoc genere fidei manifeſtiſſimè, non ſemel monuit eos Chriſtus apud quos miracula fecit: vt tam ſine ea nihil ſe operari poſſe, quàm per eam & propter eam quiduis operari velle oſtenderet. Nam & in patria ſua, *non fecit virtutes multas propter incredulitatem illorum*, & diſcipulos non valentes Lunaticum ſanare, hoc nomine reprehendit, quòd non ſatis firma fide rem aggreſſi eſ- Marc. 9.

2. Rom.12. Rom.4. Rom 9. Philip.3. 3. 1.Cor.14. Iacob.2. 2.Tim.1. Apocal.2. 4. Rom.14. 5. Matth.17. Marc.11. Matt.9. & 8. 6. Matth.13.

C ſent, dicens. *O generatio incredula, quàm diu apud vos ero? quàm diu vos patiar?* & econ- Matth. 8.
tra patrem Lunatici ad fidem hortatur, dicens: *Si potes credere, omnia ſunt poſsibilia credenti.* Atque hoc in ſenſu, aliquãdo dicitur. *Fides tua te ſaluam fecit.* Poſtremò aliquando pro fide iuſtificante, id eſt, pro principio & fundamẽto iuſtificationis (neque enim aliter fides iuſtificat,) accipitur. Vt illud. *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes. Iuſtificati ergo ex fide,*&c. Quid ergo? Quum tot modis fides accipiatur, ſi quis in aliquo vno horum ſenſuum, vocabulum fidei interpretari velit, recténe refutabitur, quia aliis in locis aliud ſignificat illa dictio? Et quæ tunc ergo ipſius fidei interpretatio, ſolida vnquam aut certa erit? Itaque non ſatis eſt probare, fidem apud Apoſtolum pro fide iuſtificante interdum accipi, vt illorum interpretatio reprobetur, qui aliquando fidei vocabulum aliter exponunt, ne eadem ratione & alij omnes huius vocabuli ſenſus explodantur. Sed ipſius loci circunſtantia, ſecundum fidei analogiam & Regulam inſpicienda & conſideranda eſt, vt quo ſenſu accipienda ſit, intelligatur. Alia quoque media ſupradicta diligenter conſulenda ſunt. Vt videlicet, quid Sanctorum patrum conſentiens interpretatio doceat; quid vniuerſæ Eccleſiæ Generalis aliqua praxis ea in re obſeruet; denique quid Sacra Concilia, vel etiam ſupremus Eccleſiæ paſtor aliquando decreuerit; inſpiciatur.

At, inquies, & ſi tot ac tanta fidei vocabulum in Scripturis ſignificet, præter fidẽ iu-

ſtificantem,tamen pro voto nuſquam accipitur. Sic enim ait Chemnitius. *Vocabulum fidei pro voto in Scriptura nullibi vſurpatur.* Sit ſane ita,hoc ſenſu in ſcriptura fidem nuſquã accipi. Quid tamen obſtabit hoc nihilominus loco,vtcunque ſemel id fiat,eo ſenſu accipi? Multa enim huiuſmodi tum vocabula,tum phraſes eſſe ſuprà oſtendimus. Deinde fac me illud oſtendere non poſſe, vt qui illud in Scripturis hactenus non obſeruauerim: An propterea tantam Authoritatem Supremi Paſtoris mei,Sacrorum Conciliorum,Sanctorum & doctiſſimorum patrum, aliter illa verba (vt iam oſtẽſum eſt) interpretantium,propter alium alibi horum verborum ſenſum,reiiciã? Nõne potius exiſtimare debeo,ipſos Sanctiſſimos patres, Cõcilia,& Supremũ illud Eccleſiæ Cap. Rom. Pont. hos alios ſenſus verbi,fidei, minimè ignoraſſe; grauiſſimis tamen de cauſis adductos,hoc vno in loco aliter expoſuiſſe? Certè hoc fidelis officiũ eſt,tantæ Authoritati ſimpliciter acquieſcere: ne ſane, ſi non Authoritate ſed eruditione & argumentis (ſepoſita Eccleſiæ Authoritate) rem totam explorare & inuenire volumus; vel in Magiſtros aut fallaces & operarios ſubdolos, & mẽdaces,aut imperitos & ignorãtes,ſemper diſcentes & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes incidamus,qui etiam docti & ſcioli videmur; vel etiam vniuerſum fideliũ vulgus,qui de doctis & indoctis Magiſtris,de argumẽtis firmis vel infirmis,de collatione locorum dextera & ſana vel ſiniſtra & praua,iudicare neſciunt; ſed ſola fide paſcũtur, & in religionis tutiſſima Arce continentur; ab omni Scripturarum aut rerum controuerſarum intelligentia penitus excludamus. Sed Authoritas (vt ſuprà explicatum eſt) tutos facit in fide infirmos: vt intra Arcem & propugnaculum Authoritatis Eccleſiaſticæ recepti quum fuerint,ita demum fortiſſima ratione pro ipſis pugnetur. Itaque etſi oſtẽdi non poſſet, fidem vllo alio in loco pro voto accipi, tamen nihil hoc tantæ Authoritatis iudicium & interpretationem infirmare debet.

Et ſi fides in Scripturis alibi pro voto non accipiatur, Authoritati tamen Eccleſiæ ſic eam hoc loco interpretantis non eſſe reſiſtendum.

Suprà lib. 10. cap. 11.

D

E

Sed & hac quoque in parte infirmitati paruulorum in fide ſuccurſum eſt. Votum enim nihil aliud eſt quàm promiſſio aliqua firma & pactio obligans vouentẽ ad præſtãdum promiſſum. Vnde ſic apud Eccleſiaſtẽ legimus. *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio: ſed quodcunque voueris redde. Multóque melius eſt non vouere; quàm poſt votum promiſſa nõ reddere.* Vbi bis in eodem loco, votum promiſſionis ſeu pactionis factæ ſpecies quædam eſſe oſtenditur. Fides autem in Scripturis etiã talem promiſſionem ſeu pactionem non raro ſignificat. Sic in Geneſi loquitur ad Ioſeph Iudas. *In meam hunc recepi fidem, & ſpopondi, dicens,* &c. Rurſum dicit in Actis Apoſtolus. *Iudicaturus eſt orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitãs eum à mortuis.* Vbi per *fidem præſtitam omnibus* (ſic enim legit interpres Chryſoſtomi hũc locum) intelligitur certa Dei promiſſio ſeu Decretum de futura Generali omnium reſurrectione & iudicio. Clarius autem alibi. *Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit?* Id eſt, promiſſionem ſemini Abrahę factam, & pactum initum. Atque hoc ſenſu, à tali ſcilicet fide, vocatur Deus in Scripturis fidelis, id eſt, verax, & eius verba fidelia, vnde ſtatim ſequitur apud Apoſtolũ. *Abſit. Eſt enim Deus verax.* Et alibi. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis,* &c. *Fidelis Deus qui vocauit vos, qui etiam faciet:* ſcilicet quod promiſit & propoſuit. Sic in Apocalypſi vocatur *fidelis & verax. Verba* quoque eius *fideliſsima & vera.* In tali omnino & ſimili ſenſu dicuntur in hoc loco (de quo nunc eſt diſputatio) viduæ *habere damnationem volẽtes nubere, quia primam fidem,* id eſt, primam promiſſionem & pactionem Deo factam, primum propoſitum firmum & ſtabile de non nubendo (de quo genere Apoſtolus alibi dixit: *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, nõ habens neceſsitatem, poteſtatem autem habens ſuæ volũtatis, & hoc iudicauit in corde ſuo, ſeruare virginem ſuam, bene facit) irritam fecerunt.* Prima enim ſeu prior (hunc enim eſſe Scripturæ loquendi morem etiam ipſe Chemnitius obſeruauit, ſed contra ſeipſum vt mox oſtendemus) fides facta, fuit hoc firmum propoſitum, in corde vt minimùm factum, ſeruãdi viduitatem ſuam. Et hoc prius propoſitum, ſeu votum firmum & ſtabile, quia poſtea violauerunt; volentes ſcilicet nubere, & habentes contrarium propoſitum, quo directè & propriè irrita facta eſt prima fides data, ideo damnationem habuerũt. Et notandum eſt, quòd non ipſi luxuriationi in Chriſto, vtcũque illam Chemnitius præter omnem modum & veritatem exaggeret, ſed huic peruerſæ voluntati, quòd poſt promiſſum & votum volunt nubere, tribuit Apoſtolus damnationis cauſam. Clara enim & manifeſta ſunt verba.

Quòd fides in Scripturis votũ ſignificet.

Eccleſ. 5.

Gen. 44.

Act. 17.

πίστιν παρασχὼν πᾶσιν.

Rom. 3.

1. Cor. 10.

1. Theſſ. 5.

Apocal. 19. 21. & 22.

1. Cor. 7.

F

Quæ fuit damnationis cauſa in illis viduis.

Quum

A *Quum* (inquit) *luxuriatæ fuerint in Christo, volunt nubere. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* In eo ſane quòd volunt nubere. Præceſſit enim hanc voluntatem prauam ipſa luxuriatio. Ait enim. *Quum luxuriatæ fuerint*, id eſt. Poſtquam abutentes Eccleſiaſtico ſubſidio, otio ſe dare (quod libidinis eſt mater & nutrix) cæperunt, paulatim etiam ab ipſo propoſito ſtatus ſui exciderunt, volentes nubere, & à propoſito viduitatis reſilire prioré fidem irritam fecerunt, id eſt, prorſus abruperunt. Non enim ipſa luxuria votum ipſum & pactum conſeruandę viduitatis, quatenus tale, violat, ſed ſolùm voluntas aliqua praua, huic voto directè contraria, qualis eſt velle nubere, & ſtatum ipſum atque propoſitum mutare. Quemadmodum ſane fidem & obedientiæ vinculum Principi datum aut debitum, non quæuis legum eius principis tranſgreſſio ſed ſola rebellionis intentio vel actus, voiolatæ fidei & læſæ Maieſtatis reum facit. Rurſum loca illa de fidei vocabulo & ſenſu à Chemnitio ex Apoſtolo citata, ſi de fide iuſtificante (vt aſſerit Chemnitius) omnia loquañtur, profecto non omnem prorſus fidei rationem ac vim ſublatam ſignificant. Vult autem Chemnitius, dum illam luxuriationem contra Chriſtum exaggerat, viduas iſtas *penitus apoſtataſſe, Chriſtianiſmi profeſſionem abieciſſe, & ita fidem abnegaſſe.* Hæc enim eius ſunt verba, etiam antea citata. Quibus etiam addit, *talem hanc tandem defectionem à Chriſto & aſſectationem Satanæ fuiſſe, vt vel Iudaiſmum, vel Paganiſmum, vel Pſeudoapoſtolos, id eſt, hæreticos ſectari cæperint.* Quo ſane in loco, vt nouum plane ſenſum & à nemine veterum interpretum traditum affert (*Vana Chemnitij exaggeratio & nouus ſenſus.*) (Inſtit. libr. 4. cap. 13. parag. 18.)

B vtcunque eum ſibi perplacere Caluinus ſcribat:) ſic & ſibi ipſi contrarius eſt. Poſtea enim explicans hác primam fidem quænam illa ſit, quam iſtæ viduæ volentes nubere irritam fecerũt; affirmat *non ideo primam dici, quòd ea ſit fides, quæ fundamentũ eſt omnium virtutum & totius pietatis principium, quæque in Baptiſmo ſuſcipitur, ſed quòd ſit illa viua & iuſtificans fides qua prius Deo placuerunt & quam luxuriando abiecerunt.* Sic enim vocari poſteriora hominis ad vomitum redeuntis *priora prioribus*; τῶν πρώτων: & in Apocalypſi accuſari miniſtrum Eccleſiæ Epheſinæ, quòd *primam charitatem reliquerit*, itémque moneri, *vt prima opera faciat*; id eſt, priora & præcedentia, non ſimpliciter prima. Hæc autem interpretatio, qua per primam fidem, profeſſionem ipſam Chriſtianiſmi in Baptiſmo acceptam intelligit, & noua eſt à nullo veterum tradita, & præterea aduerſa eſt priori illi, qua per primá fidem, fidem iuſtificanté, tot allatis Scripturis, intelligi oportere docuit. Neque enim fides illa quæ principium tantùm totius pietatis eſt (vt Chemnitius loquitur) & fundamentum omnium virtutum, eſt illa fides viua & iuſtificans, de qua Chemnitius loquitur, quæ (vt Apoſtolus ait) per *dilectionem operatur*, quæ ipſas virtutes, charitatem maximè, ſuo ambitu actu complectitur; quæ denique perfectio eſt iuſtitiæ noſtræ in hac vita: ſed eſt tantùm principium & fundamentum talis viuæ & operantis fidei. Quanquam enim fides infuſa, per ſe accepta vocatur fides iuſtificans, vt diſtinguatur à fide catechumenorum aut alia quacunque ad iuſtitiam in adultis diſponente, non quidem quod ſola per ſe totius iuſtificationis cauſa formalis ſit, ſed quòd ipſius iuſtificationis noſtræ quatenus in nobis à Deo eſt, principiũ denotat; (neq; enim alio ſenſu fides ab Apoſtolo iuſtificare dicitur:) tamen à Chemnitio hoc loco à fide iuſtificãte diſtinguitur, & ea vocatur fides quę adiũcta ſanctificatione hominẽ Deo gratũ reddit. Nihil ergo iuuãt illa tot loca per modũ collationis tam diligenter producta, ſi tamen verũ eſſet, quòd propter luxuriationẽ contra Chriſtũ quæ coniunctam Apoſtaſiam habebat, primam fidem viduæ illæ irritam fecerint & damnationem habuerint. Sic enim breuiter cum Chemnitio concludimus. Fides illa prima propter quam irritam factam, viduas illas damnatione habere Apoſtolus pronunciat, aut primam illam in Baptiſmo ſuſceptam & profeſſione Chriſtianiſmi conteſtatam ſignificat, quæ fundamentum omnium virtutum & principium totius pietatis eſt; aut non illam abſolutè primam, ſed priorem illam, qua Deo placuerunt in viduitate ſancta viuentes, ſignificat. Sic enim vtraſque ipſemet diſtinguit. Si primam, illam quorſum ergo collatio illa tot ſententiarum ex epiſt. Pauli ad Timotheum producta, quum illæ omnes (te quidem interprete) de fide viua & iuſtificante loquantur, quæ multo excellentior virtus eſt quàm fides per ſe ſolitariè ſumpta; imò quæ ſola propriè loquendo, vera virtus eſt, quia charitate omnium virtutum forma & radice formatur? Si alteram hanc ſignificat, quare ita luxuriationem illam exaggeras, vt ad Apoſtaſiam plane illas viduas recidiſſe, & ipſam Chriſtianiſmi pro-

Luc. 11.
Apocal. 2.
Chemnitius ſibi contrarius.
Gal. 5.

C

fessionem abiecisse, non solùm à iustificante fide excidisse, tot verbis doceas? Imo D
quare etiam postea quosdam patres, Athanasium, Hieronymum, Vincentium Lyrinensem citas, qui per primam fidẽ, fidem quã in Baptismo amplexi, & professi sumus, & quam per doctrinas hæreticas irritam reddimus (quod vos infeliciter fecistis) producis? Nec tamen hoc illi patres docent. Athanasius enim ait quidem hæreticis; *Væ vobis qui primam fidem Baptismi cælitus institutam irritam facitis.* Vbi alludit quidem obiter ad Apostoli phrasim (si tamẽ hoc facit) nõ autem vel locũ Apostoli citat, vel tractat, vel vllo modo in hunc sensum exponit. Similiter facit Hieronymus, dicens, *non esse eos dignos fide qui primam fidem irritam fecerunt, Marcionem, Basilidem & omnes hæreticos.* Et meritò quidem ad hæc verba in illo sensu alludunt Patres. Sunt enim & omnes hæretici fœdifragi, & magni illius voti in Baptismo nuncupati, quo inter cætera, professi sunt se credere Ecclesiam Sanctam Catholicam, & Communionem Sanctorũ, prophani & pestilentes violatores, habentes propterea damnationem grauissimam: imò etiam *proprio iudicio condemnati*, ideóque *post vnam aut alteram correptionem*, tanquam incorrigibiles & traditi in reprobum sensum, *deuitandi.* Quæ te verba Chemniti, si quis in te pietatis sensus est, & plurimum commouere, & ad saniorem mentem reuocare possunt: nisi quòd de numero eorum fortasse es, qui (vt ait Tertullianus de hæreticis) *conuinci possunt, persuaderi non possunt.* Sed vide obsecro. Tu qui Patrum tot & tãtorum, quorum verba produximus, clara & manifesta testimonia, ex proposito & diligenter hæc Apostoli verba tractantium & exponentium singulari imprudentia prorsus contemnis, & ne hili quidem facis; vnius tamen aut alterius patris verba obiter dicta, & tantummodo ad modum loquendi alludentia, (si tamen hoc faciunt) auidè rapis, & studiosè producis. Quo in loco, quàm tuæ causæ miseriam, & nuditatem ipsemet prodiderit, satis mecum vides & intelligis. Vides etiam ex his quę dicta sunt, quàm te parum tua Collatio Phrasium Apostolicarum iuuerit, & quàm inanis prorsus totus ille labor fuerit. E

Lib 6. de Trinitate. — *In præfat. epist. ad Tit.* — *Hæretici fœdifragi & Apostatæ.* — *Tit. 3.* — *In præscript.* — *Chemnitij impudentia.*

In hoc etiam monendus & docendus es (si tamen doceri te amicè pateris) loca illa ex Apostolo à te collecta, nulla prorsus de fide iustificante esse intelligenda, (vt tu asseris) sed de ipsa fide vt distincta est à Charitate, & professionem seu doctrinam fidei agnitam significat; omnia ad vnum loqui: nec tamen eo sensu illa omnia loca exponenda, vt plane Apostasiam à fide ex præcedentibus peccatis contra conscientiam commissis, (vt tu tuorum more loqueris, quasi alia peccata vel ex ignorantia vincibili, vel ex passione, vel ex cupiditate commissa, nulla essent lætifera, & fidem iustificantem excutientia) directè factum fuisse doceant. Nam primum, in illis verbis quòd *quidam non habentes conscientiam naufragauerunt circa fidem*, intelligitur fides ipsa propriè dicta, vt professionem & agnitionem veræ doctrinæ significat. Sequitur enim apud Apostolum. *Ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt discant non blasphemare.* Naufragium ergo illud circa fidem, erat Apostasia à vera fide ad hæresim & blasphemias, non solùm iustificantis fidei iactura. Et quidem ad talem Apostasiam per modum occasionis induxit, quòd conscientiam non haberent. Non tamen directè & immediatè eius causa fuit: Aut si in illis fortasse erat, non tamen ex se talem Apostasiam semper producit. Rursum in proximis à te citatis verbis. *Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.* Vides apertè fidem nominari vt distinctam à dilectione virtutem, & à qua propriè fideles nuncupamur, non qua sola iusti & sancti sumus. Quod verò tertio loco sequitur, *discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, &c.* Nonne apertissimè fidem pro Orthodoxa & sana fidei doctrina ponit? Ab illa enim discedit, qui ad hæreses transit, non à iustificante fide tantùm. Nec alia etiam in proximè sequentibus verbis fides intelligitur, quæ tu tamen verba tuæ causæ mirum in modum patrocinari (sed falsò) arbitraris. *Qui suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit & est infideli deterior.* Fidem enim negauit, nõ propter nouas aliquas de Deo opiniones, sed propter praua opera. Quæ sane fidem eatenus negant, quatenus iam de rebus fidei intellectum & iudicium habet qui talia facit, nõ practicum, sed speculatiuum tantũ: de quo genere idem Apostolus dixit. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Et alius Apostolus. *Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est.* Non quòd quolibet peccato mortali desinamus cognoscere per fidem Deum, ac si euerso domus tecto, consequatur F

Ex locis à Chemnitio citatis ne vnus quidem illum sensum habet quẽ affingit. — *1. Timo. 1.* — *1. Tim. 2.* — *1. Timo. 4.* — *1. Timo. 5.* — *Quo sensu mali fidem negant.* — *Tit. 1.* — *1 Ioan. 2.*

A quatur quoque & fundamẽtum necessariò eadem opera subuerti; sed quia, non sic nouit Deum vt oportet, ac debet cognosci. Nam & in moralibus idem occurrit, vt qui dicat se cognoscere virtutes, & turpiter viuit, mendax sit: quia verbo confitetur, factis negat: & cognoscit quidem speculatiuè, sed nescit practicè: quo sane modo sciri eas oportebat. Finis enim earum est, non cognitio sed actio. Rursum dicitur *infideli deterior*, nõ quòd status vitæ huiusmodi ἀφόργε sit deterior ipsius infidelis statu, sed quòd grauius hoc sit in eo peccatũ quàm in infideli. *Qui enim nouit voluntatẽ domini & non facit, vapulabit plagis multis.* Nec ergo sic iste fidem negauit, vt Apostata factus sit, nec viduæ volentes nubere aut luxuriantes in Christo sic irritã fidem fecerunt, vt propterea apostatarint à fide. Hactenus ergo nullus ex his locis de fide iustificante loquitur. Sed nec sequentia vlla hoc faciunt. Quod enim sequitur, *Quam quidam appetentes* (auaritiã scilicet) *errauerunt à fide*: Et rursum. *Quidam promittentes falsi nominis scientiam circa fidem exciderunt*, apertissimè in postremis verbis, de fide quam hæresis sustulit, in prioribus verò de eadem etiam loquitur: quia auaritia inducit per occasionem ad ipsius fidei abnegationem: dum videlicet fidem potius abiurare malunt, quàm tempore persecutionis fortunarũ iacturam subire. De quo genere hominum & suo tempore grauiter cõqueritur Cyprianus, & hodie nostra Anglia quàmplurima suppeditat exempla. Proximo verò loco quid apertius? Disertè loquitur Apostolus de hæreticis. *Ex quibus* (inquit) *est Hymenæus & Philetus: qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam,*
B *& subuerterunt quorundam fidem.* non sane iustificantem tantùm illam, sed & ipsam sanã doctrinam de fide. Nec postremus locus de alia fide loquitur. *Mente corrupti, reprobi circa fidem.* Manifestissimè enim de illis loquitur qui in nouissimis diebus, instantibus temporibus periculosis, quæ hodie à Lutheri prima Apostasia his totis 60. annis, maxima cum religionis Catholicæ & Christianæ iactura sensimus; futuri erant, *qui resistent veritati, corrupti mente, & reprobi circa fidem*; quos etiam Iamni & Mambre comparat Apostolus: quia sic resistunt isti Cathedræ Petri, sicut illi Moysi. Quanta ergo Martine Chemniti tua vel impudentia, qui omnes has sententias de viua & iustificante fide loqui affirmas, quum ne vna quidem illarum de illa loquatur, vel crassa inscitia, qui ipsam doctrinam sanam de fide, vel eius professionem, (quam ipsemet pro fundamento tantum virtutum & pro principio pietatis accipere te ostendis,) cum iustificante fide confundis? Maior autem illa tua fraus est, quòd quum malis per primam fidem hoc loco iustificantem fidem intelligi qua prius hæ viduæ Deo placuerunt, quàm fidem in Baptismo susceptam aut professionem fidei, illa tamen loca ad verborum Apostolicorum sensum explicandum produxisti, quæ de sola illa altera, non de hac loquuntur.

Luc. 12.
1. Timo. 6.
In serm. 5. de lapsis.
2. Timo. 2.
2. Timo. 3.
Chemnitij singularis impudẽtia vel inscitia.

Sed his te tenebris inuoluis, & difficultatum nodis irretitus teneris, quòd in Sacras Scripturas *sine duce irruis, & de illis sine præceptore audes ferre sententiam.* Quod in suo Honorato, de secta Manichæorum, grauiter reprehendit Augustinus. Nec enim Ec-
C clesiæ patres præceptores habere dignaris. Magis te tua lux, quam in Scripturis tuo te Marte deprehendere posse valdè arroganter præsumis, in examine & intelligentia SS. Scripturarũ instituere, iuuare, & veritatem latentẽ aperire posse tibi videtur, quàm illi Christianorũ Magistri & Patres, de quibus Christus dixit: *Vos estis lux mũdi.* Quod quàm præposterè & temerè à te fiat; ipsemet, si paululum attendas, facilè perspicies. Certè hic vnus locus tam à te infeliciter tractatus, & tibi & aliis documento esse potest, quàm non solum imprudenter & temere, sed perniciosè etiam & impiè fiat, in exponenda Sacra Scriptura, regulam fidei, praxin Ecclesiæ Catholicæ vniuersalem, SS. Patrum consentientes sentẽtias, Conciliorum iudicia, Supremi Pastoris sensum & doctrinam deserere, atque pro his omnibus, Collationem locorum Scripturæ proprio studio & Marte sectari, ex eáque verum & germanum S. Scripturę sensum haurire se posse, sibi persuadere. Postremò quàm à te falsò temerè, & imprudenter sit dictũ (quamuis magna confidentia id dixeris) *ex hac tua disputatione perspici posse, quanto certiùs, rectiùs, firmiùs, & iucundiùs interpretatio Scripturæ ex ipsis fontibus, quàm ex cisternis humanarũ commentationum petatur.* Nam vt taceam iam planè contrarium perspectum fuisse, qua fronte tu homo superbus, tot SS. Patrum & Conciliorum, totiúsque Ecclesiæ Catholicæ sententiam & iudicium, *cisternas humanarum commentationum* vocas? Itáne verò Chemniti, omnia illorum Patrum iudicia, & Ecclesiæ diuino Spiritu animatæ vox,

De vtilit. credendi cap. 7.
Causa erroris Protestãtum in exponendo Scripturas.
Matth. 5.
Chemnitij procax arrogantia.

Quàm superbè & præposterè SS. Patrũ interpretationem cisternas humanarum commentationum Protestantes vocant.

humana tibi commentatio videtur, nec humana tantum, sed & putida cisterna? Sed vide quæso Manticæ quod in tergo est. Statue teipsum contra faciem tuam. Tu quis D es? Nónne etiam homo? Tuæ ergo commentationes, quid nisi humanæ sunt? Vis etiã vt cisternas illas vocemus? Tu Scripturas tractasti, contulisti, expendisti. Tractarũt, contulerunt, expenderunt easdẽ & illi Patres. Nõ insipienter dico, plus illi. Tu ne Ecclesiæ quidem membrum es, seclusus per schisma & hæresim à toto eius corpore. Illi Ecclesiæ capita fuerunt. Tu nec ouicula es Græcis dominici; Illi Ouilis dominici Pastores extiterunt. Tu nec discipulus es docentis Ecclesiæ. Illam enim non audis, sed corrigis superbus Censor, & vniuersæ Ecclesiæ Aristarchus arrogantissimus. Illi Ecclesiæ Doctores fuerunt longè celeberrimi & doctissimi. Tu ne filius quidem es Catholicæ Matris, qui & hanc ipsam nuncupationem, si tuorum more facis, affatim irrides & egregiè subsannas. Illi Sanctissimi Ecclesiæ Patres & sunt, & toto Christiano orbe pro huiusmodi celebrantur. Illi deniq; sic Spiritũ Dei habuerunt, vt amplissima eius dona tum in eorum vita clarissimè præluxerint, tum in doctina luculentissimè floruerint. Tu verò non solùm sic animalis es homo, vt non sapias ea quæ Spiritus Dei sunt, sed ita præterea animalis es, vt nec Spiritum Dei habeas, quia te segregasti, vt Iudas Apostolus nos docuit de te tuíque similibus pronunciare. Tu postremò ita homo es, & humana tantùm commentatio est quicquid commentaris, vt nulla prorsus Authoritate docendi præditus, non vocatus vt Aaron, non missus legitimè ad prædicandum, non datus Ecclesiæ vt Pastor aut Doctor, sed *apud conuenas tuos temerarios* (vt Cypriani verbis vtar) *sine diuina dispositione* ministerio *præfectus*, fueris. Illi verò Ecclesiarum Episcopi, & præpositi legitimè vocati, missi & instituti, diuina plane Authoritate polluerunt, vt est à nobis in hoc opere antea demonstratum. Et audes tamen homo vel insigniter superbus, vel crassè ignarus, audes inquam, nec ouicula, nec discipulus, nec filius, nec denique membrum Ecclesiæ, nec Spiritus Dei omnino particeps, nec vlla Authoritate donatus; ipsos Ecclesiarum vigilantissimos Pastores, celeberrimos Doctores, Sanctissimos Patres, præcipua Capita, nobilissima Spiritus Sancti organa, Episcopos & Præpositos in Ecclesia Dei, leuiter præterire, negligere, spernere; superbè taxare, reprehendere, damnare; denique eorum Iudicia, *humanarum commentationum cisternas* proclamare? Sed meminerimus hæreticorum frontem meretriciam esse, vel potius nullam. Itaque hoc in te non miramur, sed seriò dolemus. Lectorem verò Orthodoxum eius rei diligenter admonitum volui. Quam solam ob causam hoc exemplum Collationis tuæ, ad id quod in genere antea diximus, luculentius demonstrandum, in medium producere operæprecium duxi.

Qui se segregauerunt, animales, Spiritũ non habentes.

In li. de vnit. Eccles.

Quòd inspectio fontium, textus scilicet Hebraici vel Græci, incertum est & parum sufficiens Medium ad SS. Scripturarum intelligentiam certam consequendam.

F

CAPVT XII.

Verus vsus inspectionis fontium.

ADHVC vnum superest ad intelligendas & exponendas Scripturas Medium, quod tantam vim habere Protestantes hodie existimarunt, vt eo solo freti, vniuersæ Scripturæ germanũ sensum nullo se negotio rimari & inuenire posse existimauerint; magno supercilio & ex alto despicientes, reliquos doctos omnes qui in hoc exponendi Medio versati non sunt. Hæc est inspectio fontium, & originis ipsius Hebraicæ vel Græcæ cum Latina aut alia aliqua versione diligens collatio. Equidem eam magnam vim habere ad illustrandum id quod obscurius & minus clarè interpres vertit, non assecutus semper genuinam linguæ Phrasim, idioma, & gustũ, facile concedo, & nemo doctus negauerit. Sed is modus tenendus est, vt nec rusticè sacros illos fontes conculcemus, vel barbarè explodamus, nec etiam id illis tribuamus, quod nullo modo tribuendum recta ratio docet. Itaque primùm aio inspectionis fon-

A nis fontium non tantam esse nunc necessitatem quanta olim fuit, quia vna nunc est certa & authentica vtriusque instrumenti versio, non solùm longo vsu recepta, & magna ex parte à doctissimo interprete S. Hieronymo translata, sed etiam disertè ab Ecclesia in Concilio Generali approbata. Olim enim *propter diuersitates interpretum* (dicebat Augustinus) *illarum linguarum cognitio fuit necessaria, quum Latinorum interpretum nullus esset numerus.* Quum ergo olim ad tantam interpretum varietatem corrigendam, ipsius fontis inspectio esset necessaria, illa nunc cessante varietate (neque enim hæreticorum hodie versiones, interpretum numero censeo habendas, sed interpretes voco qui in Ecclesia, & in fide Ecclesiæ interpretati sunt) cessat quoque & tanta necessitas. Deinde vtcunque esset etiam hodie necessaria, (nam laudabilem & perutilem esse ad illustrandum, vt dixi, obscuriùs versa non abnuo) nihilominus contra regulam fidei, sonare mihi fons aut sapere nec potest nec debet. Sed quod de varia pronunciatione & distinctione textuũ docuit Augustinus, vt regulæ fidei illa subseruiant, & iuxta Regulam fidei vel emendẽtur vel approbẽtur, idẽ de Hebraici aut Græci textus origine censendum est. Non quòd verus primæuę linguæ textus falsus esse potest; sed quia minus mihi certus est, magisque peruerti & corrumpi potest, quàm regula fidei Christianis omnibus notissima, quæ *irreformabilis & immobilis est*, vt rectè scripsit Tertullianus. Idem quoque de alijs Medijs certis illis & authenticis à nobis antea constitutis censendum est, nullam quantuncunque diligentem fontium inspectionem cõtra illa aut B illorum aliquod valere posse. Non quòd fontium inspectio sit prorsus inualida aut inutilis, sed quòd certius sit inspectorẽ ipsum aut falli posse ex imperitia, aut etiã fallere ex astutia, (quorum vtrumque hæreticis accidit, sed posterius hoc magis) quàm Ecclesiæ tantam authoritatem diuino Spiritu infallibiliter instructam vel falli posse vel fallere.

Non est nunc tã necessaria fontium inspectio.

De doctrin. Christ. lib. 2. cap. 11.

2. *Inspectio fontiũ non debet sonare contra Regulam fidei.*

De doctrina Christ. lib. 3. cap. 2. & 3.

In lib. de velandis virginibus.

Deinde quòd S. Hieron. S. August. aliíque patres inspectionem fontium diligenter suadent, consulunt, laudant; tunc quidem sane eo magis locum habuit, quo origines ipsas magis tunc integras & certas illos Patres habuisse, certum est. Neque enim vel veteris instrumenti Græcum exemplar quod nũc circumfertur, ipsorum esse 72. interpretum versionem, multi docti grauissimis rationibus adducti iudicarum, neque Hebraicum textum (mximè punctis adhibitis quibus nũc legitur,) ab omni vel corruptione vel ertè varietate liberum esse, certissimis argumẽtis depræhensum est. Qua de re legi potest Gul. Lindanus in lib. de optimo genere interpretãdi: Melchior Canus lib. 2. cap. 13. locorum Theologicorum qui de hac re tota doctissimè & copiosissimè disputauit. Necnon & Sixtus Senensis Bibliothecæ Sanctæ lib. 8. in confutatione hæresis 13. & vltimæ. Nos enim Actum hîc agere nolumus. Tantùm semina argumentorum ponimus.

Fontes olim magis puri quàm nunc.

Rursum, & si nunc vterque textus integer, totúsq; fons incorruptus haberetur; nihilominus, pro vario etiã ipsorum doctissimorũ interpretum iudicio circa textus in- C telligentiã, nihil certum, stabile & firmum sine prædicta Authoritate haberi potest. De qua quidem interpretum varietate, qui fontes ipsos diligẽtissimè inspexisse, & cõsuluisse meritò existimari debent, pauca nunc exempla subiiciam, vt in reliquis hactenus Mediis feci. Hinc enim sane liquidum & perspicuum fiet, in quę nos incerta & deuia viarum coniicimus; qui relicta certa & approbata diuinæ Scripturæ lectione, eiúsque interpretatione per Ecclesiæ Authoritatem nobis tradita, ad fontes & origines tanquam ad aliquid certius recurrimus. Primum, illud מקדם Genes. 2. quod nostra versio vulgata legit, *à principio*, Hebraicæ linguæ peritiores interpretantur ab Oriente, vel contra Orientem, *plantauit Deus paradisum voluptatis*; quasi locũ non tempus plantati paradisi illa dictio notaret. Nihilominus Aquila vertit, ἀπὸ ἀρχῆς. Symmachus verò, ἐκ πρώτης: Theodotio, ἐν πρώτοις. Interpretes 70. vt Aquila. Quid hîc ergo certi & indubitati, inspectio fontis suppeditabit? Certè homini contentioso, nihil aliud nisi rixæ & reprehensionis materiam dabit. Rursum nostra editio habet Psal. 2. *Apprehendite disciplinam*, iuxta 70. interpretes, qui sic legũt. δράξασθε παιδείας. At Hieron. vertit. *Adorate purè.* Campensis verò & alij iuxta Hebraicos codices modernos. *Osculamini filiũ.* Quáuis sane illa dictio, *Bar*, quam hodie Hebraicus textus tenet, Chaldaica potius vox sit quã Hebraica; nec vllo modo verisimile sit, imò plane incredibile Dauidem qui tanto ante Captiuitatem Babylonicam, vbi Hebræi Chaldaicè loqui cœperunt,

Variæ interpretationes eiusdẽ fontis.

Exempla locorum quæ variã habent ex fontibus lectionem.

ſcripſit; voce Chaldaica vſum fuiſſe. Certè vulgatam editionem apertè confirmat, D
paraphraſtes ille Chaldaicus, Ionathas Targhum, maximæ Authoritatis, dum hunc locum ſic interpretatur. *Recipite doctrinam.* Rurſum pſal.4. quod noſtra vulgata editio habet, *vſquequo graui corde*, habent quoque & 70. interpretes. ἕως πότε βαρυκάρδιοι. Hebræi autem codices, vt nunc ſunt, ea verba habent, vt ſenſus ſit. *vſquequo gloria mea ad ignominiam.* Qui quàm diuerſus ab altero ſenſus ſit, nemo non videt. Verùm enimuerò (vt aliquam huius varietatis ſeu erroris potius in ipſo fonte coniecturã faciamus) ſi vox illa poſterior, לכלמה, in duas diuidatur, vt olim ſane in veteri lectione diuidebatur, & Caphin Beth, כ in ב, denuo commutetur (à qua litera ad alteram facillimus lapſus eſt) punctorum quoque (quæ non niſi aliquot poſt Chriſtum centenariis appoſita fuiſſe, omnibus conſtat) duabus prioribus ſyllabis ſubſtratorum fiat mutatio; manifeſtè demonſtrabitur vulgatæ editionis lectio, (quæ etiam, vt diximus, cum 70. conuenit,) vetuſtiſſimæ Iudæorũ lectioni conſentanea eſſe. Rurſum quod Pſalm. 67. legimus. *Qui habitare facit vnius moris in domo*: pro *vnius moris*, Symmachus habet, μοναχοὺς: id eſt, *ſolitarios*: Hebræi moderni, *vnicos*: at 70. conformiter noſtro textui, μονοτρόπους. Eandem lectionem amplectitur non modo Euthymius, ſed antiquiſſimus etiam Ignatius, epiſt.4. ad Tarſenſes. In eodem verò pſalmo pro voce illa geminata, *Dilecti, Dilecti*, id eſt, dilectiſſimi, vbi 70. habent ſimpliciter ſine repetitione, τοῦ ἀγαπητοῦ; quidam hodie noui interpretes vertunt: *Fugerunt, Fugerunt*: Alij; *Iaculati ſunt*: Munſterus verò, *Fugientes elabebantur.* Chaldæus, *Migrauerunt.* Sunt & qui in E
futuro efferunt. Fœlix enim & Campenſis vertunt *Fugient.* Hieronymus quoque: *Fœderabuntur.* In hac ergo tanta & tam multiplici varietate, quid certum, firmum, & indubitatum habebit lector, niſi ad illam Authoritatem recurrat quam Chriſtus in terris poſuit, à qua diſcat tam germanæ Scripturæ authenticum textum, quàm ipſam Scripturam? Denique quum in verſu illo, *viduam eius benedicens benedicam*, alij pro *viduam*, legant *victum*; alij *Eſcam* iuxta Hebraicum fontem, interpretes tamen 70. legunt τὴν θήραν αὐτῆς: id eſt, venationem eius: quibus etiam aſtipulãtur S. Hieronymus & Ionatas Targhum. Et quamuis dictio vidua, hoc loco nihil habet affinitatis cum
Pſal.131. Hebræo, non eſt hoc tamẽ vel interpreti latino vel ſcribæ cuipiam aſcribẽdum, iuxta frigida & ridicula quorundam proteſtantum commenta. Non ſolùm enim Auguſtinus, Hilarius aliíque latini ſcriptores ita ante annos plus mille legerunt, ſed etiam Apollinarius, antiquiſſimus ſcriptor, eodem modo interpretatus eſt. Sic enim habet in carmine ſuo huius loci paraphraſtico.

Δώματα μὲν πλήσαιμ' ἀγαθῶν ἐπιδεύεα χήρα.

Vnde ſane lectionẽ hanc ante annos 1200. in Eccleſia Antiochena receptam fuiſſe apparet. Vocum autem græcarum ſimilitudinem huic mutationi occaſionem dediſſe certum eſt. θήρα enim venationem, χήρα viduam ſignificat. Iam verò manifeſtiſſimus ille eſt Hebraicorum hodie codicum error, quòd pſal. 21. pro eo quod no- F
Manifeſtus hebraicorũ hodie codicum error. ſtra lectio habet, *foderunt manus meas & pedes meos*, quod & 70. retinent ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου. quod & Hieronymus ſequitur, vertens, *fixerunt manus meas, &c.* Hebræi legunt *Caari*, id eſt, *quaſi Leo*: quum vera lectio ſit Caaru; vti etiam habet liber vetuſtiſſimus diui Auguſtini Cantuarienſis in Anglia Archiepiſcopi & Apoſtoli gentis noſtrę, quem etiam librum in manibus Ioannis Clementis Medici ante aliquot annos vidi, locúmque inſpexi. Quòd ſi hic ergo Hebraico fonti, vt nunc eſt, mordicus adhærere volumus, clariſſima & euidentiſſima de ipſo Paſſionis Saluatoris noſtri modo & forma prophetia, è manibus noſtris Iudæorum perfidia eripietur. Atque hæc manifeſta eſt ipſius fontis corruptela & culpa. Redeamus nunc ad alia variæ & incertæ ex fontibus verſionis exempla. Geneſ.6. legit editio noſtra ſeu potius S. Hieronymi verſio: *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum.* Ex Hebræo autem ſic efferunt. *Non litigabit, &c.* Rabbi Salomon & Lyranus interpretatur; *Non diſceptabit.* Chaldaica expoſitio ſic habet. *Non erigetur generatio putrida contendere coram me in æternum.* Rabbi Iuda, Burgenſis & Georgius Venetus vertunt. *Non inuaginabitur ſpiritus meus in homine in æternum.* Dicat ergo hic amâbo Proteſtantum quilibet, quæ tandem ex tam multis verſio fontana erit, & puta pura. Imò probet hos omnes Interpretes ipſum fontem purum & limpidum inſpexiſſe, aut nunc demum purum atque limpidum nobis hunc fontem eſſe. Certè non male fortaſſe coniicimus, ſi vniuerſam hanc varietatem

A tatem ex vnius literæ radicalis permutatione, ל videlicet in ר, sublato prioris vertice, obortam fuisse dicamus. Vnum aut alterum adhuc ex veteri testamento locum vbi adiecero, ad noui Testamenti pauca etiam exempla proferenda veniam. Legimus nos Psal. 118. *Inclinaui cor meum ad custodiendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.* Hæc postrema verba, quia bonorum operum merita, eáque in benè operando rectè expectanda, manifestè asserunt; protestantes hodie inspecto fonte, aliter verti debere, & alium sensum habere affirmant. Itaque substituunt illi pro retributione, *vsque in finem*, Munsteri versionem sequuti. Sed quia cæcus cæcum duxit, ambo in foueam ceciderunt. Quanuis enim vox illa עקב aliquando quidem calcaneum significet, atque ita metaphoricè finem; tamen cũ punctis illis insignita quæ hoc loco habet, nihil aliud quã retributionem significat, vt Sanctes Pagninus notauit. Quo etiã sensu in Psal. 18. accipitur. *In custodiendis illis retributio multa* עקב רב. Itaque nostram versionem retinent 70. Interpretes. εἰς τὸν αἰῶνα δι' ἀνταμειψιν. D. quoq; Hieronymus sic vertit. *propter æternam retributionem.* Vides ergo vt hoc hæresim iuuat, sua aliqua Authoritate fontem inspicere & ex eo haurire, non quod Antiquitas Ecclesiæ obseruat, & veteres maximæ authoritatis Interpretes tradiderunt, sed quod ipsis placet & libet, aliqua vocularũ ambiguitate fretis. Sed aliud exemplum non minus illustre accipe. Dicit Ecclesiastes. *Sunt iusti atque sapiẽtes, & opera eorum in manu Dei. Et tamen non scit homo vtrum amore an odio dignus sit.* Hæc verba sic vertunt, vel peruertunt potius Protestantes, Munsterum sequuti, vt pro eo quod nos legimus, *Opera eorum in manu Dei*, legant illi, *serui eorum in manu Dei*, admirabili quadam non tam nouitate quam peruersitate. Dictio enim illa, עבדיהם insignita puncto camets sub ב nullo modo seruos sed opera significat, vt à doctissimo quondam viro Ioanne Mercero præceptore nostro, Hebraicraum literarum Luteti ę professore regio obseruatũ meminimus. Notauit pręterea Pagninus ex Rabbi Abraham in comment. & ex Rabbi Dauid in lib. Radicum, huius dictionis radicem עבד, quoties seruilis illa ב eam sequitur (sicuti hoc loco facit ביד in manu Dei) nunquam *seruire*, sed *operari* semper significare. Itaque non solum 70. eum sensum sequuti sunt verentes, ἐργασίαι, verùm etiam Hieronymus, Symmachus, Pagninus, eodem modo verterunt. Placet tamen magis Protestantibus Munsteri versio, vt sit illis verbum Dei, quod ipsis magis placet; & vt sapiat illis fons, prout illorum palato videbitur. Rursum in posteriori parte sententiæ, quia illa directè contra Protestantum nouũ & inauditum antea in Ecclesia Dei paradoxũ, de speciali fide & certitudine gratiæ, pugnat; adhuc impudentius versati sunt, freti scilicet primæua fontis puritate. Legunt enim, *Nemo nouit vel amorem vel odium rei quam habet coram se.* Sed hæc versio ab Hebraica, Græca, Latina differt. Legit enim ex Hebraico ad verbum Hieron. *Et quidem charitatem & quidem odium non est cognoscens homo: omnia in facie eorum.* Hæc etiã est Symmachi interpretatio, authore Hieron. Sic & 70. legunt. καί γε ἀγάπην, καί γε μῖσος: οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος εἰδὼς τὰ πάντα πρὸ προσώπου αὐτῶν. Quæ sane lectio in sensu, etsi non in verbis cum versione nostra satis concordat. Sic enim Hieronymus ipse locum hunc exponit. *Hic* inquit, *sensus est. Etiam in hoc dedi cor meum & scire volui, quos Deus diligeret quos Deus odisset; & inueni iustorum quidem opera in manu Dei esse, & tamen vtrum amentur à Deo an non, nunc eos scire non posse.* Hæc ille. Regulam scilicet fidei bene edoctus, & in sensu Ecclesiæ (quæ sola sanam habet doctrinam) rectè instructus, verum & plenum sensum facile elicuit, vtcunque minus plenè textus Hebraicus illum traderet.

Manifesta Protestantum corruptela ex inspectione fontium non recta.

Sua Authoritate fontes inspicere, hæreses iuuat.

Ecclesi. 9.

Alia manifesta Protestantũ corruptio.

B

C

Sed profecto non alia de causa ad fontes recurrendum esse, indéque certitudinem veræ intelligentiæ hauriendam Protestantes docent, sempérque clamitant, quàm vt in tanta vel interpretum, vel etiam textuum Hebraici & Græci varietate, habeant laxa perfugia, & licenter vagari queant minimè astricti vel textui Canonico, vt Authentico Latino vulgato, vel etiam interpretantis Ecclesiæ iudicio saluberrimo. Itaque aliquando deserta Latina & Græca lectione, Hebraicam mordicus tenent; vt in locis fere omnibus iam citatis faciunt. Aliquando neglecta ipsa Hebraici fontis puritate, à vocis Græcæ ambiguitate, innouandi & peruertendi occasionem rapiunt. Cuius nunc illustre exemplum subiiciam. Habet vulgata lectio Prouerb. 9. *Immolauit victimas suas, miscuit vinum suum*: pro quibus postremis verbis in Hebræo legitur מסכה יינה: in Græco verò habetur ἐκέρασεν εἰς κρατῆρα τὸν ἑαυτῆς οἶνον. Hoc ergo in loco quia in Hebræo nulla fuit ambiguitas dictionis, quæ nouam versionem iuua-

Protestantũ dolus malus circa inspectionem fontium.

ret, vulgata verò & Latina lectio displiceret, quia ad mixturam aquæ cum vino in mysterio Cœnæ Dominicæ hæc Prophetia à Catholicis scriptoribus applicatur; contempta de more vulgata, & relicta præter morem Hebraica, ambiguitatem vocis Græcæ (ἐκέρασεν) rapuerunt. Quum enim aoristus ille vel miscere, vel etiam effundere significare possit, vertunt illi (freti hac ambiguitate) *effudit vinum suum.* Similiter quod Actor. 13. legimus, *ministrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, &c.* vertit Erasmus vocis Græcæ proprietatem secutus, *Sacrificantibus autem illis*: λειτουργούντων δ' αὐτῶν. Legunt tamen hoc loco Protestantes, vt habet vulgata lectio, non vt Erasmus emendauit; quia scilicet illorum hæresibus Sacrificium Ecclesiasticum repudiantibus, magis vulgatæ lectionis vetustas, quàm emendatæ versionis nouitas fauebat. Videt hoc exemplo lector, non alia de causa ad fontes tanquam ad Medium interpretantis Ecclesiæ Authoritate certius, Protestantes hodie recurrere; quàm vt quoties illis displicet, & illorum hæresibus nouisque dogmatibus parum commoda est Latina versio vulgata, varietatem aliquam aut ambiguitatem vocularum captent in Hebraico textu; vel si non respondet illorum votis Hebraica lectio, idem captent & sectentur in Græco, si oportunitas datur relicto Hebraico: Si verò placet vulgata versio, & displicent cæteri fontes, retineatur vulgata. Qua tota in re, quid isti pestilentes orbis seductores aliud faciunt, quàm seipsos homines nouos, nulla diuina Authoritate ad tractandas Scripturas vocatos, electos, vnctos, tum totius Ecclesiæ, tum etiam ipsorum fontium quos vocant, Iudices constituunt? Itaque non iam ex fontibus veritatem sinceré quærunt, sed fontium nomen ad falsitatis perfugium simulatè rapiunt. Nec in fontibus ipsis, sed in suo cerebro (quod Spiritum Dei blasphemè vocant) hoc Medium tam illustre & certum collocant.

Protestãtes etiã de fontibus sua Authoritate iudicant.

Ecclesiæ Authoritas ambiguitatem ex fontibus natam tollit.

Quia ergo nec in ipsis fontibus est tam certa & explorata veritas, quin magnam secum tum in exponendo varietatem tum in intelligendo ambiguitatem trahant; illis quidem vt aliis Mediis moderatè vtetur Christianus & eruditus lector, ipsorum tamen hanc varietatem & ambiguitatem Ecclesiæ Catholicæ iudicio (vt cætera fidei) expendendam & decidendam relinquet, eum interea sensum sequutus quem Ecclesia Catholica docet, qui regulæ fidei respondet, quem Praxis Ecclesiæ generalis confirmat, qui à Patribus consentientibus animis & sententiis traditur, quem Concilia generalia forte decreuerunt, aut ipsi postremò Romani Pontifices decernendo posteris reliquerunt, vtcunque nouum aliquid, diuersum ac dissonum sonare illi aut sonare & significare posse Hebraica vel Græca lectio videatur. Quod totum vt paulo adhuc euidentius confirmetur, pauca iam ex nouo Testamento, sicuti hactenus ex veteri fecimus, huius varietatis & ambiguitatis exempla proferemus. Pro eo quod nos legimus Matth. 5. versu 47. Si salutaueritis fratres vestros, vt quædam etiam Græca exemplaria legunt (ἀδελφοὺς) pleraque tamen legunt φίλους: *amicos.* Vnde nouæ versiones variandi occasionem acceperunt: quum tamen etiam nostræ vulgatæ editioni suffragetur codex Syriacus. Sic eodem versu, *Nonne & Ethnici hoc faciunt?* quod nobiscum legunt tres Græci codices: Reliqui tamen omnes passim dicuntur habere τελῶναι: id, *publicani.* quod amplectuntur Protestantes vt in quàm plurimis vulgatam correxisse videantur. Matthæi sextum caput sic incipit. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* Eodem modo legunt hodie codices Hebraici & Syriaci. At Græci pro voce, *iustitiam,* τὴν ἐλεημοσύνην substituunt, quod multo est restrictius. Nihilominus tamen Vaticanus codex & alius quidam Italicus manuscriptus, Græci pro nobis faciunt. Sed illustrius est, quod apud Apostolum legit sane vulgata lectio. *Secundus homo de cælo cælestis*: sicuti etiam legunt Hieronymus & Ambrosius. At omnes hodie Græci codices aliter habent, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Secundus homo Dominus de cælo. Hunc locum à Marcione hæretico sic corruptum esse tradit antiquissimus author Tertullianus: quãuis eodem modo legant Chrysostomus & Theophilactus, retenta illa corruptela. Quam ob causam hoc loco Erasmus omnibus Græcis codicibus (præter morem suum) fidem derogat, & cum Ecclesia Latina legẽdum censet. Sane quia Regulæ fidei magis hæc vulgata lectio concordat: eodẽ quoque in loco legimus nos, *Portemus & imaginem cælestis.* Et sic legendum esse, præceptiuè videlicet de portando imaginem Christi imitando in hac vita, non promissiuè quasi in altera tantùm vita (vt Protestantes volunt) hæc imago portetur, confirmat

Exempla variæ lectionis & interpretationis ex nouo testamẽto.

1. Cor. 15. ver. 47.

Lib. 5. aduersus Marcionem.

contra

A contra Marcionem Tertullianus: paritérque oſtendit ſic eum hunc locum corrupiſſe, vt pro φορέσωμεν, portemus; ſubſtituerit φορέσομεν: portabimus. Quam tamen corruptionem plerique etiam hodie Græci codices ſequuntur, vt non ſit illorum fides tam certa habenda, quam iſti hodie Nouatores volunt, & contra Eccleſiam Latinam atque Catholicam inuidioſè clamitant. Nec diſſimilis eſt corruptela, quam omnes hodie græci codices conformiter ſequuntur, quam in priori ad Corinthios legimus. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δ' ἀλλαγησόμεθα. *Non omnes dormiemus, ſed omnes immutabimur*, pro eo quod vulgata Latina lectio habet. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.* Hoc enim ſane myſterium eſt gentibus antea abſconditum, factis autem Chriſtianis iam reuelatum, generalem fore omnium mortuorum reſurrectionem, etſi immutatio illa in melius & glorificatio non omnium, ſed electorum tantùm futura eſt. Altera verò illa lectio etiam generalem reſurrectionem, quam in Symbolo profitemur, infirmare videtur. Multa de hoc loco diſputauit ex propoſito S. Hieronymus, aſſerens ſuo tempore vtramque lectionem in quibuſdam Græcis reperiri. Quantum tamen ex Origene, Didymo & Acacio Cæſareæ Epiſcopo (quos ibi profert Hieronymus) colligere licet; in plurimis codicibus etiam Græcis noſtra lectio recepta fuit: quam & illi Græci patres defendunt, & eos ſequitur Hieronymus. Hodie tamen nihilominus omnes Græci reclamant & alteram lectionem corruptiorem retinent. Adeo non eſt illis tam certa & indubitata fides habenda, vt illorum inſpe-
B ctio pro certo aliquo & infallibili medio explorandæ veræ SS. Scripturarum intelligentiæ habeatur, ídque contra Eccleſiæ vel interpretantis vel textum veterem approbantis Authoritatem atque iudicium, aut etiam contra illuſtria illa, certa & indubitata Media ante explicata, quibus Eccleſia Dei hactenus fœliciter eſt vſa. Atque hæc hactenus pro inſtitutæ breuitatis ratione, tam de hoc poſtremo, quàm de aliis omnibus interpretandi Mediis, in quibus temerè præſumunt & ſtolidè confidunt Proteſtantes, à nobis dicta ſunto. Nunc ad ſeptimam & poſtremam totius huius diſputationis Controuerſiam, aliunde exordio ſumpto, veniamus.

Vbi ſuprà.

1. Cor. 15. verſ. 51.

In epiſto. ad Minerium & Alexandrum tom. 3.

Controuerſiæ ſextæ libri vndecimi finis.

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuersia septima, & Liber duodecimus.

DE AVTHORITATE ECCLESIAE circa dogmata non scripta: seu de ipsarum SS. scripturarum ad omnem de fide doctrinam comprobandam insufficientia.

PROOEMIVM.

MAXIMA hodie Controuersia est, imò omnium fere hodie Controuersarium de religione, & irreconciliabilis huius dissensionis fons & caput est; an aliquid in Scriptura non expressum, sed ex sola Ecclesię Authoritate traditum, pro verbo Dei habendum & necessariò credēdum sit. Huius enim quæstionis negātem partem, summis viribus hodie omnes ad vnū protestantes tuentur, fortissimè asserentes, totius nostræ fidei solam esse Normam, Regulā & Canonem, Sacram Scripturam: ita quòd nihil in fidem recipiendum sit, aut in vsu religionis necessariò admittendum, quod Scripturæ testimoniis probari & demonstrari non possit. Contrà, Catholici omnes affirmantem partem tuētur: sic Scriptutas venerantes, vt tamen non omnia in illis ad salutem & fidem necessaria contineri iudicent. Huius autem quæstionis grauissimæ explicatio, ad institutum à nobis totius orthodoxæ fidei propugnaculum cōstruendum, & ad eiusdem principia doctrinalia demonstranda, est imprimis necessaria. Etsi enim ea omnia pro certis & firmis concedantur, quæ hactenus de Ecclesiæ potestate & Authoritate in iudicio fidei disseruimus: habere scilicet Ecclesiam in suis Magistris ac principibus (vt in secunda controuersia explicatum est) iudicium fidei, idémque necessarium, certum atque diuinum, vt in quarta Controuersia demonstratum est, ídque tum in Scripturis ipsis consignandis, tum in earum sensu & expositione tradenda: (vt in quinta & sexta Cōtrouersiis probatū est) tamen quia non pauca sunt, etiam hodie controuersa, quæ absque euidenti aliquo & expresso Scripturæ testimonio, Ecclesiastica sola traditione & Authoritate in fidem recepta sunt: nisi hoc ipsum nobis constet, certáque ratione ostendatur, posse sane Ecclesiam sua Authoritate, absque Scripturæ euidenti testimonio, huiusmodi

Præsentis disputationis necessitas.

A modi tradere & docere, quæ necessariò à fideli populo credenda sunt: profecto controuersiarum adhuc finis non erit, nec omnium fidei principiorum doctrinalium plena erit demonstratio, nec denique plenè cõstructum erit totius orthodoxæ fidei propugnaculum. Vt ex hac ergo etiam parte Ecclesiæ Catholicæ potestatem tueamur, & orthodoxiæ vires stabiliamus; hanc controuersiam diligenter tractabimus, quasíque Colophonis vice cęteris adiiciemus. Verùm illud prius pium ac attentum Lectorem moneo, diligenter vt obseruet, & veteres olim hæreticos & hodie nostros, hanc solius scripturæ sufficientiam, non propter ipsius scripturæ reuerentiam (vt videri volunt, primaque facie viris parum nasutis videntur) sed propter nouarum doctrinarũ licentiam tãtopere prædicare, extollere, atque perurgere. Vt videlicet aut veritatem quãcunque non scriptam, quamuis ab Ecclesia traditam religioséque retentam, tutò & liberè quum volent contemnant & respuant: sicuti Arriani filium Homousion seu Consubstantialem patri, Sabelliani innascibilem patrem, Eunomiani Deum spiritum sanctũ, Nestoriani B. virginem deiparam, Eutychiani duas in Christo post vnionem personæ naturas, aliíque hæretici alia fidei dogmata non scripta, ab

Quare Protestantes hanc solius Scripturæ sufficientiam tã diligenter docẽt.

B Ecclesia tamen tanquàm de fide definita, hoc solo nomine negarunt, contempserunt, reiecerunt: aut ipsimet nouas quas velint hæreses, quas scriptura expresse non condemnat, licẽter introducant: quia sane iuxta illos, contra fidem non est, quod vel contra scripturã non est, vel ex scripturis apertè euinci & confutari non potest. Hęc duo pestilentissima falsorum dogmatum seminaria, ab vno hoc capite suo paradoxo producunt illi, & germinare quum volunt, faciunt. Nam quòd pietatem illi hac in re prętexunt, & dicunt, tutos nos non esse & securos de veritate, nisi Deus ipse in verbo scripto & iam cõsignato nobis loquatur: sed si extra illud veritatem quærimus, iam omnibus humanis commẽtis & somniis fenestram aperiri, vt pro verbo Dei obtrudatur, quicquid homines aliqua Authoritate præditi comminiscuntur: denique ponere aliquam extra scripturas Traditionem, quę necessariò credenda sit, fraudem esse Satanicam quę à scripturarum lectione & existimatione homines auellat; respõdebis nihil in hac re tota huiusmo-

Protestantiũ prætextus circa solas Scripturas audiendas, quã vanus & fallax.

C di periculi esse, neque fidem hic aut veritatem, aut denique ipsius verbi scripti Maiestatem vllo modo periclitari. Nam quemadmodum de ipso verbo scripto securi non sumus nisi per Ecclesiam (vt in alia Controuersia iam ostensum est) sic & de verbo Dei non scripto, per eandem Ecclesiam prorsus securi & tuti reddimur. Nos enim non sic extra scripturas veritatem interdum quęrimus, vel vt scripturas ipsas propterea negligamus, aut ab eius lectione tanquam minus vtili vel parum necessaria fideles auertamus (qua impietate nihil esset magis impium) sed primum semper ordinem & locũ sacratissimis scripturis tribuentes, traditionem tamen non scriptam pariter amplectimur: tanquam alterum orthodoxæ fidei pręsidiũ longè etiam certissimum & necessarium: vel vt cuiuscũque hominis doctrinam aut quamcunque traditionem extra scripturas ad fidem pertinere dicamus: sed illam solam doctrinam & Traditionem quam Ecclesia Catholica vel ab Apostolis accepit, & communi cõsensu pro huiusmodi obseruauit & approbauit;

Supra lib. 9. Quo sensu Catholici traditiones extra Scripturas ponunt & agnoscunt.

vel in patribus ſuis, Epiſcopis, Conciliis, certo & legitimo Iudicio ſuo, Spiritus ſancti perpetua & infallibi aſſiſtentia ſubnixo, pro veritate Catholica definiuit; aut in Religionis vſum publicè & vniuerſaliter aſſumpſit: eo ſane iudicio & modo, quo Eccleſiam de rebus fidei iudicare atque diſcernere, in ſecunda & tertia Controuerſiis particulatim à nobis explicatum eſt. Traditio ergo illa vel dogma non ſcriptum, quod ſic ab Eccleſiæ ſolius Authoritate accipimus, non minus nobis certò conſtat ipſum eſſe Dei verbum, & ab omni humano commento aut figmento alienum, quàm ipſamet Scriptura: nec plus eſt in illo quàm in hoc veritatis genere ſuſcipiendo, ac in fidē admittendo, periculi. Quibus ita præſtitutis, rem ipſam nunc rectà aggrediemur. D

Adhibebimus autem in hac Controuerſia explicanda, ſolitam aut etiam maiorem, ſi fieri poteſt, breuitatem. Sane quia in multo maiorem molem hæc diſputatio excreuit, quàm initio putabamus, aut etiā fortaſſe quàm lectores æquanimiter ferant. Eſt autem hoc argumenti genus, quantum ad Traditiones ipſas, & dogmata non ſcripta diligenter recenſenda, & ex tota Antiquitate colligenda, à quamplurimis hodie doctiſsimis viris diligenter antea pertractatū, vt à Melchiore Cano, locor. Theolog. lib. 3. ca. 3. à Iudoco Tiletano contra Martinū Kemnitium in Apologia contra Cenſuras eius in Concilium Tridentinum, denique omnium copioſiſsimè à Martino Pereſio in libro eius de Traditionibus Apoſtolicis. Sed iſtud noſtri nunc inſtituti non eſt. Tantum illud rationibus theologicis diligenter inueſtigabimus, ſitne vel ipſa ſcriptura ad omnia fidei dogmata ſola & ſufficiens Regula; vel Eccleſiæ poteſtas talis, vt extra ſcripturam aliquid docere valeat, quod ad fidem neceſſariò pertineat. Itaque ex illis omnibus prænominatis, ipſiſque antiquiſs. patribus quos legere & videre de hac re potuimus, nos hoc loco quaſi in faſciculum & compēdium adeóque in Methodum præcipua omnia colligemus, quibus vel Catholica hac in parte ſententia liquidò conſtare & validè propugnari; vel aduerſariorum fundamenta & rationes omnes ſeu fraudes potius & impoſturæ, quibus aduerſum dogma ſtabilire conantur, penitus euerti & clarè conuelli poſsint. E F

A *Catholicorum primum fundamentum proponitur, quo demonstratur latius patere fidem & verbum Dei, quàm Scripturam Sacram.*

CAPVT PRIMVM.

VT ergo primo loco Catholicæ sententiæ fundamenta in Medium afferamus, illud primum erit, quòd verbum Dei seu quod idem est, materia credendorum, (quicquid enim credimus, tanquam à Deo reuelatum & dictum, ideoq; vt verbum Dei credimus) latius pateat quàm Scriptura, sitq; à scripto verbo distinctum. Hoc enim si ita est, absque manifesta fidei iniuria dici non potest, omnia quæ sunt fidei in Scriptura contineri. Hoc autem propterea primo loco ponimus, vt ex hoc vnóque & altero fundamento, Scripturæ sufficiétia quæ prætenditur, confutata; postea ex aliis fundamentis, Authoritatem Ecclesiæ quæ fidei ex hac parte succurreret, datam esse demonstremus. Ostenditur autem hoc primum fundamentum quod iam dixi, variis modis.

1. *Verbum Dei ante omnem Scripturam.*

B Primùm fides ipsa seu materia credendorum, siue verbum Dei, antiquius est & tẽpore prius omni Scriptura. Nam ante vllam Scripturam vel veteris vel noui Testamenti, erant fideles veríque Dei cultores, vt toto illo Patriarcharũ tempore, bis mille plus minus annis, ab Adam vsque ad Moysen. Sane vt non sine fide recta, sic non sine verbo Dei, quod fidei semen est, in corde conceptum; siue immediatè à Deo infusum reuelatione de cælo data; siue per Angelorum aut hominum ministerium seminatúm; siue denique in scripto codice exaratum & lectum.

Semen fidei verbum Dei.

2. *Scriptura secundum substantiã suam creuit, nõ sic fides.*

Secundò creuit per varias ætates Scripturarum volumen, non solùm ex parte cognitionis aut acceptationis nostræ, sed etiam secundum substantiam suam. Nempe omnino scripta non erant ab initio omnia, vel simul & pariter omnia. At verò fides ipsa eiúsque substantia, nunquam creuit ab Abele vsque ad hodiernum diem. Sed cõpleta, vera & perfecta erat fides eius, omniúmq; Patriarcharum vsque ad Moysem, & à Moyse vsque ad nos (sicuti & iustitia ipsorum) non secus quàm nostra nunc completa est. Vnde de veteribus ait Apostolus, *Habentes eundem Spiritum fidei.* Quia videlicet *eos saluos non fecit nisi fides Mediatoris,* vt contra Pelagianos docet Augustinus; qui sic distribuebant tempora, vt ante legem per Naturam, deinde per legem, postremò per Christum salui homines fierent. Vna enim perpetuò in substantia fides erat, licet aliis atque aliis sacramentis annunciata, tanquam vna & eadem res aliis atque aliis verbis
C prolata, (vt contra Manichæos qui hoc videre noluerunt, docet Augustinus.) licet etiam clarior & explicatior progressu temporum facta fuerit, vt egregiè ex Scripturis ostendit S. Thomas in 2.2.q.174.art.6. Nam & in vno atque eodem fideli homine maior & explicatior esse fides vno tempore potest quàm alio, tam ratione obiecti materialis, plura explicitè credendo; quàm ratione subiecti; videlicet vel certiùs & firmiùs ex parte intellectus, vel prõptiùs & confidentiùs ex parte voluntatis credendo. Vna tamen est omnium fides: quia qui fidem habet, ipsósque articulos fidei tanquam principia & semina omnium credendorum tenet, is sane in sua fide omnia implicitè contenta habet. Sic enim in fide Patriarcharum omnia continebantur quæcunque posteriores crediderunt, nosq; hodie credimus. At verò Scripturarum volumen non solùm creuit in sua substantia, vt multæ partes nunquam antea in scripto existentes, non solùm laterent homines, sed ne essent quidem omnino; verum etiam quæ primò scripta sunt, sic diuersa erant ab iis quæ posterius scripta sunt, vt nullo modo posteriora volumina in prioribus continerentur: sed haberent vtraque distinctas suas reuelationes & narrationes. Imò quia in hoc genere perfectiora erunt Prophetica Scripta quàm legalia, & Euangelica quàm vtraque, (nempe quæ & plura & clariùs de rebus diuinis complecterentur,) deberent potius hæc posteriora in se continere priora illa, tanquam perfecta quædam ea quæ sunt in eo genere imperfectiora, quàm à prioribus hæc posteriora Scripta contineri; sicuti in fide Maiorum & Patriarcharum,

2.Cor.4.
Lib.1.cap. 21. cõtra.2.epist. Pelagian.
Vna omnium fides in substãtia sua, licet maior ratione subiecti & explicatior ratione obiecti esse possit.
Lib.19.ca.16. cont. Faustũ.
2.2.q.5. ar 4.
2.2.q.1.art.7.
Primæ Scripturæ non sunt semina posteriorũ sicuti Patriarcharum fides.

omnis poſteriorum fidelium fides continebatur. Hoc ergo alterum eſt euidénſque discrimen, inter verbum Dei ſeu fidem, & inter verbum Scriptum ſeu Scripturas, vt non pro eodem accipi poſſint & conuerti, (ſicuti volunt hodie proteſtantes) ſed alterũ ab altero verè diſtinguatur. D

Apoſtolica prædicatio abſque Scriptura.

Tertiò; Multi Apoſtoli prædicauerunt Euangelium abſque Scriptura noui Teſtamenti; quia neque ipſi ſcripſerunt, neque aliorum ſcriptis vſi ſunt; vel quia antequã aliquid aut totum ſcriberetur prædicauerunt; vel quia ſcripta ad eorum manus non peruenerunt. Fuit tamen talis Apoſtolica prædicatio non ſecus verbum Dei, Euangelium, & ipſiſſima veritas, quàm ea quæ poſtea Euangeliſtæ & Apoſtoli literis mandarunt. Imò Petrus, qui perpauca ſcripſit, poſtquam dixiſſet, *verbum Domini permanet in æternum*, ſubiungit. *Hoc eſt autem verbum quod Euangeliſatum eſt in vobis.* Vbi ſuam ſociorúmque prædicationem non ſcriptam, pro ipſo verbo Domini in æternum permanente, commendare non dubitat.

1. Petr. 1.

Fides multarũ gentium abſque Scriptura.

Quartò, etiam poſt Euangelia & literas Apoſtolicas iam ſcriptas, multæ gentes abſque illis Scripturis viſis vel lectis, & Chriſto crediderunt, & fidem conſeruarunt. Cuius rei illuſtris teſtis, & omni exceptione maior eſt Irenæus. Oſtendens enim ex propoſito, etiam ſine Scripturarum monumentis, ſaluam & integram fidem Chriſtianorum poſſe conſiſtere, ait. *Quid ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis? Nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Chriſtum credũt, ſine charactere vel atramento, ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes.* Hæc ille, quibus nihil ad rem præſentem accommodatius, nihil verius dici potuit. Etenim ex hac Irenæi tam manifeſta atteſtatione liquidò conſtat, (quod aliàs coniicere facile eſſet) quamuis Euangelia & literæ Apoſtolicæ non longè poſt initiũ prædicationis Euangelicæ ſcripta fuerint, non tamen eueſtigiò ad omnium manus huiuſmodi ſcripta perueniſſe; nec etiam ſi peruenerunt, Canonicæ Authoritatis pondus mox ab initio apud omnes Chriſtianos obtinuiſſe; quum ſane plæraque non niſi procedente tempore & paulatim pro Canonica Scriptura recepta fuerint, vt in alia Controuerſia de quibuſdam nominatim ex Diuo Hieronymo oſtendimus. Huius etiam rei argumentum eſt, quòd non ſtatim ex Græco ſermone in Latinum vtriuſque Teſtamenti libri verſi ſunt, ſed paulatim & per partes modo hi, modo illi; vt vix ante Diui Hieronymi tempora aliqua totius ſacri voluminis vnita tranſlatio in Latina Eccleſia haberetur. Quin & ſic ab initio verſæ ſunt ſacræ Scripturæ, vt nulla eſſet authentica verſio aut certa. Quia videlicet (vt notauit Auguſt.) *in ipſis primis fidei temporibus, vt cuique in manus venit codex Græcus & aliquantulum facultatis ſibimet vtriuſque linguæ habere videbatur, auſus eſt interpretari.* Quum ergo in primis illis fidei tẽporibus nec omnes Scripturæ partes in Latinam linguam verſæ fuerint; nec ſi verſæ, vlla tamen fuerit certa & authentica interpretatio; nec rurſum ad omnium manus talis interpretatio peruenerit; (vnde aliquot poſt Chriſtum ſeculis tam rara fuit ſacrorum librorum maximè in Latina Eccleſia copia, vt hac de cauſa qui ſacros codices perſecutionis tempore hoſtibus fidei tradidiſſet, non ſecus audiret quàm ſi fidem abnegaſſet; cuius rei teſtis, eſt immanis illa Donatiſtarum contra Cæcilianum Carthaginenſem Epiſcopum quaſi ſacrorum librorum traditorem accuſatio:) nec denique ſtatim fidelibus omnibus paſſim innotuerit, qui libri pro ſacris & certò canonicis, qui pro dubiis, qui pro noxiis & adulterinis haberentur; liquidò conſtat etiam poſt Euangelia & literas Apoſtolicas ſcriptas, tamen ſine Scripturarum vſu multas gentes (vt Irenæus atteſtatur) in Chriſtum credidiſſe: fidémque integrè per ſolam traditionem Eccleſiaſticam, conſeruaſſe. Tales etiã multos ſuo tempore fuiſſe, qui ſine Scripturis ſanctiſſimè viuerent, Auguſtinus his verbis commemorat. *Homo fide, ſpe & charitate ſubnixus eáque inconcuſſè retinens, non indiget Scripturis, niſi ad alios inſtruendos. Itaque multi per hæc tria etiam in ſolitudine ſine codicibus viuunt.* Hæc ille. E F

Lib. 3. cap. 4.

Controuerſ. 5. lib. 10. ca. 5. *Scripturæ non fuerunt fidelibus cõmunes, facta niſi lõgo poſt ſcriptionem tempore.*

De Doctrina Chriſtia. lib. 2 cap. 11.

1. 2. 3. 4.

De Doctrina Chriſtiana lib. 1. cap. 39.

Ex Scripturis fides non addiſcitur.

Quintò, Ne hodie quidem poſt Scripturarum interpretationem authenticam, canonem certum, propagationem ampliſſimam, tamen ex Scripturis ipſis, aut earum lectione fides addiſcitur. Sed maxima ex parte homines iam ex prædicatione Eccleſię Chriſtiani facti, ſic demum ſcripturas legunt & eis credunt atque obtemperant: nec lecturi ſane, nec credituri, aut obtẽperaturi, niſi Chriſtiani iam eſſent. Scripturæ enim

fidem

A fidem præſupponunt; ſiue vt illis credatur, ſiue vt creditæ rectè intelligantur. Non ipſæ gignũt fidem apud quemcunque legentem. Quod quia per ſe clarum eſt, & in alia iam Controuerſia declaratum eſt, nihil hîc repeto. (Lib. 11. cap. 2) Si verò hoc vnum rectè hodie Proteſtantes obſeruaſſent, non ſic in ſolis Scripturis vniuerſam fidem collocarent, aut ex ſola Scripturarum lectione omnia fidei argumenta peti poſſe ac debere, aſſeuerarent. Atque hæ ſane primi fundamenti pro ſententia Catholica probationes ſufficientes eſſe poſſunt; vt oſtendatur latius patere fidem & verbum Dei quàm ſcripturas: alterúmque ab altero tum diſtinctum eſſe in rei natura, tum in ipſo vſu religionis ſeiungi poſſe, atque de facto ſeiunctum diu fuiſſe; ideóque ad omnem fidei doctrinam, ſolas Scripturas ex natura rei non ſufficere.

Secundum & tertium Catholicorum fundamenta à comparatione prædicantis Eccleſiæ & ſcripti verbi deſumpta, explicantur.

CAPVT II.

SECVNDVM Catholicæ ſententiæ fundamẽtum contra ſolius Scri- 1.
B pturæ prætenſam ſufficientiam, inde peti poteſt; quòd quum omnis 2.
Scriptura per Eccleſiam, id eſt per homines in Eccleſia Spiritu ſan- 3.
cto inſpiratos conſcripta fuerit; poſteáque per Eccleſiam ſemper approbata; eadémque Eccleſia, ſiue homines in Eccleſia, eodem Spiritu inſpirati, viua voce prædicauerint abſque ſcripto, ſiue eadem quę vel illi vel alij ſcripſerunt, ſiue ea quæ nemo ſcriptis commendauit; nulla ratio eſt, cur illud prius genus pro verbo Dei amplectentes, iſtud poſterius repudiemus; aut pro nõ verbo Dei, loco inferiore aut nullo ponamus. Vtrumque enim ab eodem Spiritu ſancto Authore, & ab eiſdem in Eccleſia miniſtris ac teſtibus veritatis proficiſcitur. Quę ratio tam euidens & clara D. Baſilio viſa eſt, vt quum dixiſſet, *Vtraque, tam ex doctrina ſcripto prodita quàm ex Apoſtolorum traditione in occulto tradita accepta, parem vim ad pietatem habere*; ſubiunxerit ſtatim: *Nec his quiſquam cõtradicit: quiſquis ſane vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica.* Nẽpe quia non ambigitur, æquè illa à Deo proficiſci quæ Eccleſia colit atque obſeruat, quàm quæ Sacris Scripturis continentur. Quod etiam ſuprà ſatis oſtenſum eſt, quum Eccleſiæ vocem & Authoritatem diuinam eſſe oſtendimus.

Quod Eeclesia prædicat non minus ad fidẽ pertinet, quã quod Scriptura complectitur.

In lib. de Spiritu Sancto. cap. 27.

Suprà libr. 8. cap. 16. & ſequent.

Additur autem huic fundamento maior vis, quòd prædicandi & officium & præceptum à Chriſto Apoſtoli eorúmque ſucceſſores manifeſtum acceperunt: vt illud. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium.* Scribendi autem nec officium vllum
C perpetuò duraturum, nec præceptum aliquod temporarium, vel Apoſtolis vel eorum ſucceſſoribus datum, legimus aut accepimus. Quanquam ſane quòd poſtea Apoſtoli aliíque Apoſtolici viri ſcripſerint, à Spiritu ſancto profectum non negemus: ſed Euãgelium quod prius prædicauerũt Apoſtoli, poſtea *per Dei voluntatem* (vt dicit Irenæus) *in ſcripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum.* Non tamen vel ſolum fundamẽtum & ſolam columnam, ſcripturas vocat Irenæus; (in quem ſenſum hæc verba rapiunt proteſtantes) ne ſane Apoſtolo contradiceret, vocanti *Eccleſiam columnam & firmamentum veritatis*; vel de alia ſcriptura quàm euangelica ibi loquitur Irenæus, quod non eſt tota & vniuerſa Scriptura. Quin & magis vrgebit hæc ratio, ſi meminerimus prædicationem viuæ vocis, non ſolum ex officio & ordinariam, ſed etiam ex vnctione eſſe; vnde Petrus, *per eos*, inquit, *qui euangeliſauerunt vobis, Spiritu S. miſſo de cælo.* Ideóque Chriſtus prius dixit, *accipietis virtutem Spiritus Sancti ſuperuenientis in vos*, deinde adiecit, *& eritis mihi teſtes*: &c. Act. 1. Deinde ſic ex vnctione eſſe, vt non ſine certo Sacramento ſuſcipi poſſit, vt iam alio in loco ex Scripturis oſtendimus. Rurſum ſcripſiſſe multos multa de rebus ſacris ſine vnctione, ideóque multorum ſcripta in Canonem non recepta, nec pro diuinis habita fuiſſe, Eccleſiæ prædicantis iudicio. Qui autem ex vnctione ſcripſerũt, dono extraordinario id feciſſe. Et quamuis eadem fortaſſe in ſe & in re ipſa, facultas ac vis ſit doni extraordinarij quæ eſt ordinarij, ta-

Marc. vlt.

Prædicandi officium & præceptum, ſcribendi nullum.

Lib. 3. cap. 1.

Quo ſenſu Scriptura vocatur ab Irenæo colũna fidei.

1. Tim. 3.

1. Petr. 1.

Prædicatio viuæ vocis eſt ex vnctione Spiritus Sancti.

men ordinarij doni maior eſt quoad nos certitudo & firmitas. D

Tertium fundamentum.
Sedes Spiritus S. eſt in corde Eccleſiæ, non in Scriptura.

Tertium fundamentum eſſe poteſt, quòd Spiritus ſanctus qui eſt reuelator verbi & Author fidei, datus à Chriſto Eccleſiæ; ſic datus eſt, vt ſedē ſuam haberet non in ſcriptis libris, ſed in cordibus hominum: iuxta Prophetiam Ieremię de nouo teſtamento, non iam amplius in tabulis lapideis ſcribendo, non in ſono literæ quærendo, non in volumine legis ſcripto compræhendendo, ſed in cordibus fidelium exarando. Vnde & fideles ipſos, templum Spiritus ſancti Apoſtolus vocat. Scriptura verò quatenus res ſcripta, ſpiritus ſancti templum aut tabernaculum dici nullo modo poteſt. Neq; enim Deus in charta & atramento habitat, magis quàm in templis manufactis. Vtcunque quaſi per aliquod Medium, in illis cognoſci, in his coli ſoleat; ſed multis aliis in vtroque circunſtantiis adhibitis; vt verè Deus vel in ſcripto libro cognoſcatur, vel in templo colatur. Fides ergo & verbum Dei nō minus, imò veriùs & magis propriè erit, quod in corde Eccleſiæ reſidet & conſeruatur, quàm quod in ſcriptis libris vt talibus, id eſt, vt ſcriptis, nec dum ab Eccleſia approbatis, & explanatis vel alioqui Orthodoxè intellectis, legitur. Non dicimus naturam fidei non pati, vt in ſcripturis

Cauillationis remotio.
Fides cordibus nō literis inſcripta, eſt propria gratiæ noui Teſtamenti.
2. Cor. 3.

contineatur (quod nos dicere mentitur ſuo more Chemnitius) ſed proprium fidei eſſe atque verbi Dei, vt in corde credentium ſcribatur, non in tabulis: & hoc legis ac veteris Teſtamenti eſſe, id eſt ad pædagogiam & elementarem quaſi adhuc rudium in fide inſtructionem pertinere; illud gratiæ ac noui Teſtamenti eſſe, id eſt, ad ſtatum reuelatæ paſſim veritatis Euangelicæ, in quo nunc ſumus, propriè ſpectare. Huc enim nos ducit Apoſtolica illa diſtinctio, qua dicit fideles Corinthios *Epiſtolam Chriſti eſſe, miniſtratam ab ipſo, & ſcriptam non atramento ſed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis ſed in tabulis cordis carnalibus.* Hoc eſt, non audiuiſſe tantùm illos aut legiſſe Euangelicam doctrinam, ſed & corde credidiſſe, & hac ratione ipſos potius Epiſtolam Chriſti eſſe, ſedémque fidei ac verbi Dei, quàm eſt litera legis ſcripta, vel Epiſtola Apoſtolica ad eos conſcripta. Propterea quoque & pauló poſt *miniſtrum* ſe eſſe dicit *noui Teſtamenti, non litera ſed ſpiritu*; hoc eſt, non eſſe literalem magiſtrum ſed ſpiritualem; intelligētem ſane & in corde retinentem, quam ſonat litera, doctrinam. Hoc ipſum verò corde retinere, intelligere, credere eſſe noui Teſtamenti, eſſe excellentius & eminentius donū. Etenim ſane ſic ad primam humani generis excellētiam & ſublimitatem quaſi poſtliminio redimus, quum non in literis veritatem quærimus, ſed intus in corde Spiritu ſancto per Eccleſiam nunc, vt olim per Angelos, reuelante, eam retinemus. Ante enim legem Scriptam, ſanctis illis Patriarchis, *Noë, Abrahæ, eiúſque poſteris, Iob & Moyſi* (ait Chryſoſtomus) *non per literas, ſed per ſemetipſum loquutus eſt Deus*: (Angelorum ſane miniſterio:) *quia ſcilicet mūda eorum corda repererat. Apoſtolis quoque nihil ſcriptum tradidit Chriſtus, ſed pro literis Sancti ſpiritus gratiam repromiſit. Et vt ſcias hoc eſſe excellentius, per Prophetam dicit. Diſponam vobis Teſtamentum nouum. Dabo leges meas in mente eorum, &c. Paulus quoque hāc eminentiam deſignans, dicebat ſe accepiſſe legem non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Quia verò progrediente tempore, alij propter dogmata, alij propter vitam & mores grauiter impegerunt, literali rurſum admonitione opus fuit.* Hæc Chryſoſtomus. Adeo ergo verbum Dei literis incluſum non eſt, aut in ſola ſcripta litera quærendum, vt non niſi in ſubſidium aliquod atque remedium (quamuis nec vnicum nec ſufficientiſſimum) infirmitatis ac corruptionis humanæ, tradita fuerit Scriptura; prior autem & maior fœlicitas, nouóque Teſtamento propria fuerit, abſque literis in corde ſcriptum Dei verbum habere. Ex quibus ſane ſequitur, quòd etſi & nunc in hoc ſtatu noui Teſtamenti, Scripturas habemus & legimus & veneramur, tamen hoc fieri propter infirmos ipſos, veteríſque adhuc Teſtamenti filios, etiam in hoc ſtatu agentes: ipſos autem perfectos & verè ſpirituales viros, vt in ratione morum ſub lege non ſunt, quia *iuſto lex non eſt poſita ſed ipſemet ſibi lex eſt*, ideóque *non ſub lege ſed cum lege eſt & ſub gratia*; ſic in ratione fidei ſub litera non viuunt ſed ſub Spiritu, habentes in cordibus ſcriptam vniuerſam fidem, per miniſterium Spiritus à Deo conſtitutum, quod eſt miniſterium Eccleſiæ, vt Paulus ſuprà oſtendit. Et hoc ſane ſenſu, ſapienter dixit Vualdenſis; *fidem vniuerſalis Eccleſiæ non habere proprios libros quibus inſcribitur, ſed tantùm in cordibus Chriſtianorum fidelium, vel in ſanctorum codicibus particulis* (id eſt quoad partes aliquas) *exaratum.* Ex hoc ergo diſcrimine, quòd Spiritus ſanctus promiſſus & datus Eccleſiæ, cordibus fidelium (non literis) inſcribendus, datus & promiſſus eſt, manifeſtè ſequitur tantùm abeſſe, vt ſola

Miniſter noui teſtamenti non eſt literalis Magiſter.

Homil. 1. in Matth.

Hierem. 31.
2. Cor. 3.
Literalis admonitio rudibus propria.

Simile.
1. Timo. 1.
Rom. 6.

Doctrinalis fidei libr. 2. cap. 21.

A ſola Scriptura ſit verbum Dei aut ſedes eius, multo vt magis in corde Eccleſiæ (non huius aut illius hominis, ſed) in vnam fidem vniuerſaliter conſentientis, verbum Dei reſideat: & cum illo conuertatur, ſítque ab illo inſeparabile. Et hæc eſt cauſa quòd contra hæreticos, non ex ſola Scriptura, ſed etiam ex Eccleſiæ conſuetudine & more paſſim & communiter ſancti Patres diſputant. Exempli cauſa, Auguſtinus quum Cypriani Authoritatem pro Baptiſmo paruulorum adduxiſſet, quia vnius patris teſtimonium non ſatis apud hæreticum aduerſarium efficax eſſe videbat, addit. *Sed contra Cypriani opinionem ſentiat quiſque quod libet. Tantum contra Apoſtolicam maniſeſtiſſimam fidem nemo ſentiat.* (verba Pauli intelligit ad Rom. 5.) Deinde adiungit. *Contra Eccleſiæ fundatiſſimum morem nemo ſentiat; quæ ſcilicet paruulos baptiſat.* Hæc ille Epiſt. 28. non contentus Scripturæ Authoritate dogma confirmaſſe, niſi etiam & Eccleſiæ authoritatem adiunxiſſet.

Quartum Catholicorum fundamentum à fine ipſo cur datæ ſint Scripturæ.

CAPVT III.

B

EST verò illud illuſtre, planéque firmiſſimum Catholicæ ſententiæ fundamentum, quòd non ob talem finem datæ ſunt Scripturæ, vt eſſent totius fidei ſufficientiſſima Regula; vel vt omnem veritatem complecterentur, aut expreſſam aut ex proximis & propriis principiis deducendam, quod tamen conſtitutiſſimum habent hodie Proteſtantes & pro ipſiſſima ac indubitata prorſus veritate. Oſtendi autem poteſt quod dixi multis argumentis, breuiter tamen vt iam præſtituimus.

Primùm quia hoc ipſum quòd totius fidei omniúmque credendorum vnica & ſufficientiſſima Regula ac Norma ſit Sola ſacra Scriptura, in vniuerſa Scriptura à principio Geneſis ad finem vſque Apocalypſis nuſquam legitur. Si enim omne verũ ad fidem neceſſarium in Scripturis compræhenditur, certè hæc ipſa Regula & Norma credendi, (qua nihil eſt ad fidem magis neceſſarium,) vtique & in ſcripturis compræhendi debebat. 1.

Secundò, ſi totius fidei ſufficientiſſima Regula ſola ſcriptura eſt; vel debuiſſet vno momento tota ſcriptura ſimul ſcribi, vel defuiſſet in Eccleſia aliquando aliquid fidei & ad ſalutem neceſſarium; eo ſcilicet tempore quo necdum omnia ſcripta C eſſent. Data autem fuit Scriptura per partes, vt dictum eſt, fide ſemper manente integra. 2.

Tertiò, non apparet vel ex mandato aliquo Chriſti, vel ex conſilio aliquo communi inter Apoſtolos inito, ad talem finem ſcripturas ſcriptas fuiſſe. Imò diſertè notat Euſebius Apoſtolos *ſcribendi minimam habuiſſe rationem, nec tam edendis libris quàm erudiendis populis operam dediſſe.* Idem quoque manifeſtè obſeruat Chryſoſtomus, rationem reddens quare Acta Apoſtolorum à Luca conſcripta, nec omnium Apoſtolorum ſed Pauli præcipuè cuius diſcipulus erat, res geſtas compræhendebant; nec ipſius Pauli facta omnia ad finem vſque complectebantur. Reſpondet enim *Euangeliſtas ſemper incubuiſſe in ea quæ magis vrgebant; nec curæ illis fuiſſe hiſtorias conſcribere. Siquidem non parum multa & abſque ſcripto tradiderunt.* Hæc ille. Non ergo finis aut intentio ſcribentium ſacra volumina ea erat, vt omnia ad fidem & ſalutem neceſſaria complecterentur. 3. Hiſt. Eccleſ. lib. 5. cap. 18. & 24. Homil. 1. in Acta.

Quartò, prorſus contrarium apparet. Nempe ex occaſione varia, (non ex tali aliqua aut ſingulari intentione) tum Euangelia tum literas Apoſtolicas cõſcriptas fuiſſe. Matthæus enim poſtquam aliquot annis viua voce prædicaſſet, *quia à Iudæis ad alias gentes abiturus eſſet, ſcripſit in eorum gratiam Euangelium*: vt notat Euſebius. Marcus in gratiam Romanorum fidelium, nihil ſciens de Matthæi Euangelio, ſuum ſcripſit Euangelium vt idem commemorat Euſebius. Lucas ex occaſione aliorum qui multa non 4. *Ex occaſione ſcripta ſũt Euãgelia & Literæ Apoſtolicæ, non ex intentione certa omnia docendi.* Vbi ſuprà. Lib. 2. ca. 14.

recte de Chriſto ſcripſerunt,ſuum texuit Euangelium,vt ipſemet præfando oſtendit. D
Adiecit poſtremò Ioãnes ſuum multis poſt Chriſtum paſſum annis, & cõſpectis aliis

Lib.3.cap.18. & 24.

Euangeliis; vt quædam adderet ab illis prætermiſſa,maximè quę pro Chriſti diuinitate demonſtranda facerent contra Cerinthum eam impugnantem, vt idem narrat Euſebius in hiſtoria. Epiſtolarum Apoſtolicarum occaſiones ob quas ſcriptæ ſunt, ſingularum argumenta legentibus demonſtrant.

Obiectionis remotio.

At dices, quacunque tandem ex occaſione aut etiam intentione Euangeliſtæ & Apoſtoli ſcripſerint, Deum tamen ſic eorum mentes & calamos direxiſſe, vt etſi non hiſtorias rerum omnium geſtarum, tamen omnia ad fidem & ſalutem neceſſaria ſcripto mandauerint. Ne hoc quidem. Nam Ioannes ipſe qui poſtremus ſcripſit, disertè teſtatur ſe omnia non ſcripſiſſe,nec ſolum ex factis & miraculis Chriſti (vt quidam illa Ioannis verba exponunt,quamquam & Chriſti facta ad noſtram doctrinam pertinere nemo Chriſtianus inficiari poteſt)ſed ne quidem ex doctrina, eáque ad fidem cognitu neceſſaria. Hinc enim ſane merito obſeruauit Chryſoſtomus,Apoſtolos *quũ tam multa de Chriſto diſſeruerint,tamen de diuina eius natura* (quam tamen ex propoſito deſcripſit Ioannes)*pauca dixiſſe.* Huc etiam pertinet, quòd de doctrina fidei tam parum ſcripſerit Ioannes, vt ne quidem vocabulum fidei vel ſemel in eius Euangelio legatur. Paulus verò qui inter cæteros,plurimas Epiſtolas ſcripſit, disertè tamen teſtatur, ſe omnia non ſcribere:ſed quædam olim tradidiſſe,vt illud *Sicut diſpoſui tibi:* & ad Theſſalonicenſes.*Tenete traditiones quas accepiſtis:*quædam etiam traditurum præſentem,ideóq; non ſcribere:quale illud eſt.*Cætera quum venero diſponam.*Et iterum.*Deſidero videre vos vt aliquid impartiar vobis gratiæ ſpiritualis.*Et rurſum.*Vt ſuppleam ea quæ deſunt fidei veſtræ:* apertè oſtendens non ſolum de regimine aut cerimoniis & ritibus religionis, (vt priora loca ſonare quibuſdam videntur) ſed etiam de ipſa fide aliquid ſe viua voce eos docturũ,quod illis deeſſet: vt etiam rectiſſimè ſuper hæc verba notat S. Auguſtinus.Quũ enim lactati eſſent elemẽtis fidei & catechiſati,adhuc illis deerat vt quod in Symbolo de Chriſto hominecredebãt, idem quoq; de Deo Chriſto credendum eſſe intelligerent.Chriſti enim humanitas in Symbolo expreſſa,lac erat.Chriſti diuinitas poſtea docenda,ſolidus cibus erat.Hanc præſens docere,quam de illa abſens ſcribere Apoſtolus maluit.Nam & hac ſpirituali prudentia,tũ Petrus vſus eſt in prima ad Iudæos concione,quum de Chriſto tanquam *de viro approbato à Deo*,non tanquam de ipſo vero Deo concionatur;tum qui primi Euangelium ſcripſerunt, Matthæus, Marcus & Lucas vſi ſunt,qui Chriſti potius humanitatem deſcripſerunt quàm diuinitatẽ quæ erat ſolidus cibus,à ſancto Ioanne Euangeliſta poſt confirmatas iam aliquantum Eccleſias, poſtremo loco tradendus. Quæ etiam cauſa eſt, quod de Chriſti aut etiam Spiritus ſancti diuinitate, nihil in Symbolo, quod omnibus indifferenter fidelibus in principio credendum proponebatur,clarum & expreſſum habetur: licet verba Symboli ſic concepta fuerint, vt fideli & intelligenti facile illud etiam ex Symbolo,conſtare queat. Adeo omnia de Chriſto credenda, nec in Scriptura nec in Symbolo,primi Magiſtri Eccleſiarum & ſtatim ab initio exprimere voluerunt. F

Cap. vltimo. Homil.1.in Acta. 1. Tit.1. 2.Theſſ.2. 1.Cor.11. Rom.1. 1.Theſſ.3. 2. Tract. 98. in Ioan. Act. 2.

Euangelicæ & Apoſtolicæ literæ cõmonitoria tantum prædicationis factæ fuerunt.

Iam verò euidens eſt,ſcripta Euangelica atque Apoſtolica commonitoria tantùm breuia fuiſſe prædicationis prius factæ, non totius doctrinæ Chriſtianæ expreſſam aliquam formam aut inſtitutionem. Sic de Euangelio Marci ſcribit Euſebius,ideo ſcriptum illud fuiſſe,vt *monimentum eſſet prædicationis à Petro apud Romanos factæ*, apud ipſos Romanos deponendum rogantibus illis (vel vt Chryſoſtomus arbitratur rogantibus Ægyptiis fratribus)atque à Marco illud efflagitantibus, vt ſane hoc nomine à [a]Tertulliano,[b]Irenæo,S.[c]Hieronymo & aliis patribus, *Interpres Petri*, id eſt prædicationis per Petrum factæ enarrator ſeu commentarius Marcus vocetur.Idem de omnibus Euangeliis pronunciat Chryſoſtomus,nempe *admonitionis cauſa* ſcripta illa fuiſſe. S.quoque Hieronymus idem notat,aſſerens ea ſcripta fuiſſe *in memoriam poſterorum*.Sane D.Lucas de ſuo Euangelio,apertè dicit:*Vt cognoſcas eorum verborum de quibus eruditus es,veritatem*.In prooemio,*id eſt*, ait Chryſoſtomus, vt ſæpe commonitus *certus ſis,ac in certitudine permaneas.*Hæc ille hom.1.in Matth.Apoſtolus verò Paulus euidẽtiſſimè hoc ipſemet oſtendit,remittens ſubinde lectorem ſuum ad prædicationem viua voce factam, tanquam pleniorem & latius patentem.

Lib.2.cap.14. Homil.1 in Matth. *Euangeliũ Marci,commẽtarius prædicationis D.Petri.* a cõtra Marcionẽ libr.4. b lib.3.ca.11. c in catalogo virorum ill. Homil. 1. in Matth.in cõment. 2. Cor.3.

Huius

A Huius rei exempla nonnulla subiiciam. Ad Romanos scribēs, monénsque vt à falsis doctoribus cauerent, non ipsam orthodoxam doctrinam speciatim designat; sed ad eam iam olim viua voce acceptam eos referens, dicit. *Præter doctrinam quā vos didicistis.* Rom.16.
Idem verò Corinthiis quàm sæpissimè facit. *Sicut*, inquit, *in Ecclesiis omnibus doceo.* Et 1.Cor.7. 1.Cor.11.
iterū: *Sicut tradidi vobis.* Et rursum; *sicut in omnibus Ecclesiis doceo.* Tale & istud est. *Sic prædicauimus & sic credidistis.* Imò verò tantùm abest, vt literis suis Apostolus maiorem à fidelibus aut excellentiorem aliquam fidem & authoritatem dari vellet, quàm prædicationi suæ collegarúmque eius viua voce factæ, vt disertè hoc ab eorum mentibus & ex proposito amoueat, dicens. *Non alia scribimus vobis quàm quæ cognouistis.* Quasi diceret: Iam fidelibus & doctis scribimus. Nō fidem ipsam aut doctrinā fidei rudes docemus. Hoc enim si fieret, nihil sane ad fidem necessarium prætermittendum fuit. Contrà, vbi doctis non rudibus scribit, vt videlicet recognoscant, non discāt; nec omnia opus est scribere, sed quædam è re nata; nec apertè & disertè singula explicare, sed breuiter & obiter (vt apud Auditorem sapientē fieri solet) pauca perstringere necesse fuit. Quid verò? An in singulis Epistolis idem non facit? Sanè ad Galatas scribens, *Si quis*, inquit, *vobis Euangelisauerit præterquam quod accepistis*: non dicit, præter hæc & illa Capita doctrinæ, quasi in illa Epistola volens fidem eos vniuersam docere. Ad Philippenses eodem prorsus modo scribit. *Quæ & didicistis & accepistis, & audistis & vidistis in me, hæc agite.* Vides quàm manifestè ad acceptam iam doctrinam eos refert, quantúmque absit, vt
B Normam fidei suas literas esse voluerit; solam dico, vnicam atque plenissimā, vt semper aduersarij clamitant. Quin & ad Colossenses ad eundem plane modum. *Sicut*, inquit, *accepistis, sicut didicistis.* Nec aliter ad Thessalonicenses. *Scitis*, inquit, *quæ præcepta derim vobis.* Et rursum in altera Epistola. *Tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem siue per Epistolam.* Denique & ad Timotheum suum, non semel ad eundem modum scribit. *Quæ à me audisti.* Et rursum. *Quæ à me audisti per multos testes*, (non dicit quæ tibi scripsi aut ea solùm quæ scripsi) *hæc commenda fidelibus.* Ex his omnibus liquidum fit, Epistolas Paulinas, sicuti & Euangelia, commonitoria tantùm fuisse traditæ prius doctrinæ, & exhortationes ad eam retinēdam, non formam aliquam aut Regulam totius doctrinæ; ideoq; ex fine ipso propter quem datæ sunt Scripturæ, hanc sufficientiam quam in ea imaginantur Protestantes, colligi non posse, sed potius contrarium. Quo etiam in loco valet illa plurimum D. Augustini Annotatio de Actis Apostolicis, Lucam *in eo quòd dixit, Baptisauit Eunuchum Philippus, intelligi voluisse impleta omnia, quæ licet taceantur in Scripturis gratia breuitatis, tamen serie Traditionis scimus esse implenda.* Notat enim breuitatis causa multa tacere Scripturam, quæ tamen docet Traditio. Quæ contrà Protestantes afferunt, vt ex fine ipso, solius scripturæ Sufficientiam demonstrent, postea suo loco refellentur.

1.Cor.11. 1.Cor.14. 1.Cor.15. 2.Cor 1. *Paulus ad acceptam doctrinā suos refert, non omnem doctrinam scripto tradit.* Gal.1. Philip.4. Coloss.2. 1.Thess.4. 2.Thes.2. 2.Tim.1. 2.ad Ti.2. August. libr. de fide & operibus cap. 9. Infra cap. 12.

C *Quintum fundamentum Catholicæ sententiæ, quòd Ecclesia non est alligata ad Scripturas.*

CAPVT IIII.

ALIVD Catholicæ sententiæ hac in parte fundamentum esse potest, quòd Ecclesia non est alligata ad Scripturam ipsam vel in docendo, vel in regimine externo: vt videlicet propterea nihil docere vel præscribere posset nisi quod scriptum sit. Alligata sane est ad verbum Dei, quod illi perpetuò dictat Spiritus Sanctus; Sed siue id verbum in scripto porrigat, siue extra scriptum. Nam vtrumque facere Spiritum sanctum, ipsúmque Dei verbum latius patere quàm Scripturam, suprà ostensum est: vnde etiam hoc quod nunc statuimus fundamentum satis confirmatum esse videri potest. Sed ne vel idem repetere, vel principium petere videamur, ex aliis Mediis ostendemus non esse alligatam ad Scripturas Ecclesiam, quod pro re compertissima sumunt Protestantes, indéque ostendere conantur esse totius fidei sufficientissimam Regulam solam Scripturam.

Et ſane ſi alligata ad Scripturas eſſet Eccleſia, conſequeretur neceſſariò quod infe- D
runt. Nos ergo ex contrario medio contrarium rectè inferimus, & pro altero fundamento hoc Medium rectè ponimus. Non eſſe igitur ad Scripturas alligatam Eccleſiá
1. euidenti ratione oſtenditur. Primùm quia Eccleſia ſine præuia Scriptura tanquam
Eccleſia multa de fide concludit ſine Scriptura. demonſtrationis medio, ſed ſolo inſtinctu Spiritus ſancti edocta, ipſaſmet Scripturas, modo has modo illas, taxauit, conſignauit, ſuáque authoritate approbauit; vt eſt antea oſtenſum: atque ita rem ad fidem maximè neceſſariam ſine Scriptura conclu-
2. dit. Deinde ſine alia ſcriptura, ipſas Scripturas ſæpenumero interpretatur; ipſúmque
Suprà lib. 10. cap. 11. & ſeq. ſenſum quem expreſſit, neceſſariò credendum tradit; ſolo etiam Spiritu Dei ad illud infallibiliter concludendum inſtructa, quod & antea demonſtratum eſt. Præterea
3. plurima docuit Eccleſiam Spiritus ſanctus, etiam poſt datas Scripturas, abſque ſcriptu-
Spiritus S. multa docet Eccleſiam ſine Scripturis. ra: id eſt abſque expreſſo in Scripturis mandato: plurima inquam, tum ad cultum & religionem, tum ad fidem ipſam pertinentia. Huius rei exempla pauca de multis breuiter perſtringam. Docuit nempe Spiritus ſanctus Iudæos, ex certa religione neruum non comedere. Docuit Moyſem ex conſilio Iethro cognati ſui, inſtituere ſeniores ſuper populum: & confringere tabulas illi à Deo datas. Docuit Eliam facere altare de duodecim lapidibus & immolare ibidem. Docuit Rechabitas ex voto non bibere vinum. Docuit Ezechiam Regem confringere & demoliri æneum ſerpentem, Dei tamen mandato in Scripturas relato erectum: docuit etiam Paſcha celebrare tempore non ſuo. Hæc & alia permulta, in veteri populo docuit fideles Spiritus ſanctus, abſque vllo Dei mandato in ſcripturis expreſſo, quibus & Deum rite colerent, & religionis actu Deo placerent. Quin & Chriſto veniente, docuit idem Spiritus ſanctus abſque vllo in ſcripturis mandato, tres Magos offerre dona Chriſto; Magdalená nardo vnguenti optimi Chriſti caput inungere; Nicodemum aromatibus condire corpus Chriſti; Iudæos ferre ramos palmarum ante Chriſtum; multáque ſimilia priuata pietatis opera quæ in Euangelio narrãtur. Idem quoque Spiritus ſanctus etiam in publica doctrina & regimine publico, docuit Apoſtolos inſtituere Diaconos, cõuocare Concilium, & ibidem præcipere fidelibus abſtinere à ſanguine & ſuffocato. Docuit Paulum præſcribere fœminis velamen capitis, facere collectas, ordinare viduas in miniſterium Eccleſiæ, decernere de comedendis immolatitiis, approbare diſpar coniugium fidelis & infidelis, de virginibus conſilium dare (de qua re diſertè dicit, *Dico ego non Dominus.*) Circunductionem ſororum mulierum pro re licita venditare prophetandi in Eccleſia rationem præſcribere, multáque ſimilia aliis in locis.

Gen. 32. Exod. 18. Exod. 32. 3. Reg. 18. Ierem. 35. 4. Re4, 18. 2. Paralip. 30. E
Matth. 2. Luc. 7. Ioan. 19. Marc. 11.
Act. 6. & 15. 1. Cor. 11. 1. Cor. 16. 1. Timo. 5. 1. Cor. 8. 1. Cor, 7. 1. Cor. 9. & 14.

4. Deinde ſæpe vel propter ſanctæ Scripturæ obſcuritatem apertius, vel propter breuitatem plenius aliquid & ſignificantius neceſſariò dicendum eſt, quod tamen qui in Eccleſia repræhenderet, merum ſe vitilitigatorem & vanum oſtenderet. Quo in genere Dionyſius ille Areopagita, quum Deum eſſe diceret, *Amorem entium*, τῶν ὄντων ἔρωτα:
De diuinis nominibus cap. 4. *Nemo*, inquit, *nos arbitretur præter ſanctæ Scripturæ authoritatem amoris cognomen introducere. Eſt enim perquàm irrationabile atque peruerſum, non vim inſpicere ac ſenſum, ſed affigi dictionibus: ídque fuerit hominum non planè diuina intelligere cupientium, ſed ſimplices captantium ſonos, eóſque aure tenus ita continentium, vt ad intima nequaquam intrare permittantur; nec ſcire volentium quidnam iſtiuſmodi ſignificet verbum, & quomodo oporteat illud per alia æquiualentia & planiora verba declarari. Affiguntur enim elementis & literis haud intelligentiæ peruijs, & ſyllabus ac verbis ignotis, neque animæ ſuæ intelligentiam penetrantibus, ſed extra circum labia & aures perſtrepẽtibus.* Hęc ille, noſtrorũ hodie Proteſtãtũ λεπτολογίας & verborũ aucupationes curioſas graphicè depingẽs. Quemadmodũ ergo in iſtis omnibus, abſq; vllo verbo ſcripto multa docuit veteres iuſtos atque Apoſtolos Spiritus ſanctus, multa docet docentẽ ſemper Eccleſiá, neque illi in his omnibus ad ſolam ſcripturam alligari, ſed ex Spiritus ſancti inſtinctu omnia ſe facerè poſſe quæ ille dictaret, non dubitabant; ad eundem plane modum, vt idem Spiritus ſanctus abſque ſcripto verbo multa Eccleſiam olim docuerit quæ hodie vſque per Traditionem Eccleſiaſticam retinentur, inconueniens non eſt, nec cum ipſius ſcripti verbi iniuria aut nota coniunctum. Nec enim certè vel minor fuit, aut ſufficientia aut maieſtas ſcripti verbi veteris inſtrumenti, reſpectu veteris populi, quàm eſt noui inſtrumenti reſpectu noſtro; vel minus efficax eſt Spiritus ſanctus in Eccleſia nũc, quàm olim fuit: quũ ſit in æternũ datus: imò verò quũ multo efficacior ſit, magiſq; abunde diffuſus in hoc ſtatu noui Teſtamenti quàm antea fuerit. F

Sextum

A *Sextum fundamentum sententiæ Catholicæ, quòd de facto permulta sunt fidei, & necessariò credenda, in Scripturis tamen non comprahensa.*

CAPVT V.

SED quid coniecturis agimus, aut inconueniens non esse disserimus, vt absque scripto verbo aliquid Ecclesia doceat, quasi probabile hoc tantum ac possibile fortasse, nō item certum & de facto ita præstitum fuerit? Enimuerò (quod aliud fundamentum erit, idèmque maximùm) de facto quamplurima & fuerunt apud Iudæos, & sunt apud nos, non solùm piè & religiosè in cultu diuino gesta, sed etiam ad salutem necessaria & necessariò credenda: in Scripturis tamen non comprahensa, sed sola Ecclesiæ authoritate commendata vel approbata. Quoad Iudæos sane, nec expiatio vlla peccati originalis vel in fœminis omnino, vel in masculis ante octauū diem morientibus exprimitur, nec fides mediatoris Christi, & omnium sacrificiorū B ad futurum eius in cruce sacrificium relatio, non solùm typica & vmbratica, sed etiam intenta & mente sacrificantium concepta, vsquam scribitur in toto veteri Testamento: quum tamen hæc omnia semper fuerint, tum ad salutem, tum ad veræ religionis cultum, necessariò credenda. Quoad nos verò, Baptismus paruulorum sine expressa Scriptura ab Ecclesia eiúsque sola Authoritate receptus est. Quod his verbis apertè docuit Augustinus. *Quamuis*, inquit, *huius rei certè de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, quum hoc facimus quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat Authoritas.* Eandem hac in re Ecclesiæ Authoritatem tanquam sine scripturis ad hoc sufficientem, aliis in locis vrget. *Consuetudo* (inquit) *Matris Ecclesiæ in baptisandis paruulis, nequaquā spernenda est, nec vllo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, si Apostolica non esset.* Et alibi de eadem re dicit. *Contra Ecclesiæ fundatißimum morem nemo sentiat: vbi ad Baptismum si propter sola paruulorum corpora curreretur, baptizandi offerrentur & mortui.* Baptismum ab hæretico administratum, & susceptum verum esse sacramentum, & non repetendum ex sola Ecclesiæ traditione firmiter se tenere scribit Augustinus, non dubitans illam consuetudinem ex Apostolica traditione venisse, ideóque nullo modo spernendam. Sic enim hac de re scribit multis in locis. Et quidem contra Petilianum Donatistam hoc vehementer vrgens, *Hoc*, inquit, *facimus, hoc à maioribus traditum accepimus, hoc in Ca-* C *tholica Ecclesia quæ per totū orbem diffunditur, contra omnes falsitatis nebulas custodimus.* Móxq; hanc Ecclesiæ traditionem vocat, *Verißimam & inuiolabilem veritatis regulam*: quum tamen in scripturis hoc nusquam habeatur, sed solius Ecclesiæ primum traditione obseruatum, deinde in Concilio plenario definitione decretum fuerit.

Quædam ad fidem maximè necessaria sine Scripturis tenuerunt Iudæi.

Multas conclusiones de fide tenent Christiani absque Scripturis.

Contra Cresconium lib. 1. cap. 33.

De Gen. ad lit. lib. 10. ca. 23.

Epist 28.

De bapt. cōt. Don. lib. 2. c. 4. & 7. lib. 4. ca. 6. lib. 5. ca. 23.

In libro de vnico baptis. cap. 9.

Infantes quoque Baptisatos in numero credentium haberi, ex Ecclesiæ doctrina non scripta, idem doctissimus pater probat. Eisdem quoque fidem susceptorum prodesse ad salutem *piè ait, rectéque credi propter Ecclesiæ saluberrimam Authoritatem quæ hoc commendat.* In lib. 3. cap. 23. de lib. arbit. Cyprianus habet mixtum calicem pro verbo Dei, de quo tamen nihil habet scriptura. Beatæ virginis perpetua virginitas, quam contra Heluidium defendit Hieronymus & contra Antidicomarianitas Epiphanius, ex Scripturis (vt hodie scripturas intelligunt Protestantes) probari non potest, sicuti etiam nec Sabbati in diem Dominicum facta commutatio. Aduentus Enoch & Heliæ ante extremum Iudicium, ex nulla scriptura habetur; sed ex fide Ecclesiæ: vt notauit Augustinus. Quid verò, quòd nec ipsa Sacramentorum doctrina, res ad fidem maximè necessaria, clarè & expressè in Scripturis habetur? Quæ enim scriptura dicit Baptismum vel Eucharistiam, esse Sacramenta? Quæ tamen duo pro Sacramentis à Christo institutis omnes adhuc Protestantes nobiscum fatentur. Deinde forma & administrandi modus vtriusque huius Sacramenti in scripturis prorsus tacetur.

Sermo. 14. de verbis Apostoli & depec. mer. & rem. libr. 3. cap. 2. lib. 2. epist. 3. De Ciuit. dei lib. 10. ca. 29.

Sacramētorum doctrina nō habetur clarè in Scripturis.

De fide & oper. cap. 9.

Nihil enim de Catechiſmo, nihil de exorciſmo, nihil de illo ſolemni voto & Abrenunciatione quæ omnia baptiſmum pręcedunt ſcriptum eſt. *Sed hæc omnia, licet taceantur in Scripturis breuitatis gratia* (ait Auguſtin.) *tamen ſerie traditionis ſcimus implenda.* Rurſum de forma adminiſtrādæ Cœnæ Dominicæ quum pauca quædam ſcripſiſſet Apoſtolus, 1. Cor. 11. *Cætera*, inquit, *quum venero diſponam.* Quia ſane *multum erat* (ait Auguſt.) *vt in Epiſtola totum illum agendi Ordinem inſinuaret, quem vniuerſa per orbem ſeruat Eccleſia.* Hæc ille epiſt. 119. cap. 6. Et tamen quis negabit hæc eſſe cognitu neceſſaria, quum ſcribat Apoſtolus, *Omnia ſecundum Ordinem fiant?* 1. Cor. 14. agens tamen de ordine tantum prophetandi; qui vt extraordinarius tantum fuit, non perpetuus (quod alibi in hoc Opere demonſtrauimus, ita Ordine adminiſtrandi tanti Sacramenti multo erat inferior. Iam verò in qua Scriptura ipſum Sacramenti vocabulum legis, eo ſenſu vt nouæ legis ſacramentum ſignificet, niſi forte tãtum de matrimonio apud Paulum, quod tamen Proteſtantes non agnoſcunt? Peccatum originale in vniuerſa Scriptura ne nominatur quidem. Sed quid ſit Sacramentũ, aut peccatum originale, quæ natura & definitio vtriuſque, quibus ex rebus vel in rebus vtrumque conſiſtat, nihil expreſſè Scriptura nos docet. D

Sed quid moramur in illis recenſendis quæ ſine Scriptura creduntur, ſúntque ad credendum maximè neceſſaria? Has eſſe Scripturas quas vocamus Canonicas, nonne mera eſt traditio Eccleſiaſtica? Alioqui quæ Scriptura illas nobis omnes & ſingulas commendat? Et quid tamen eſt inter omnia alia quæ creduntur, magis ad credendum, & indubitatè ac firmiſſimè tenendum neceſſarium, quàm certum & exploratum habere, qui tandem libri pro Canonica Scriptura cenſendi ſunt, qui non? E

> *Multa in Conciliis cõtra hæreticos de fide definita quæ in Scripturis expreſſa non habentur.*
>
> In epiſtol. ad Africanos.
>
> Li. 5. de Theologia.

Iam verò, tot & tanta contra tot hæreticos, in ſacris Conciliis de fide Decreta & tradita, & ad ſalutē imprimis neceſſaria, quid aliud ſunt quàm dogmata Eccleſię non ſcripta, ſed vel ipſarum Scripturarum interpretationes, vel abſque Scripturæ auxilio traditæ fidei definitiones? Vbi enim vel in qua Scriptura legimus patrem ingenitum, quod omnis tamen Eccleſia profitetur? Credere filium patri conſubſtantialem, in Concilio Niceno definitum (*quod verbum Domini permanens in æternum* vocat Athanaſius) Credere ſpiritum S. eſſe verum Deum (quem Eunomiani vocabant ξενὸν καὶ ἄγραφον θεὸν peregrinum & non ſcriptum Deum, vt commemorat Gregorius Nazanzenus) Credere Chriſtum habere duas naturas, operationes quoque & voluntates duas in vna perſona, etſi propter idiomatum κοινωνίαν, multa attribuantur in Scripturis vni naturæ quæ alteri conueniunt, eſſe item tres perſonas ſiue ſubſiſtentias in diuinis, ſpiritum S. à patre filióque procedere, in ſcripturis expreſſa non habentur, ſed interpretationes ſcripturarum ſunt, de fide tamen credendæ: niſi velimus quia ſingula in ſcripturis clarè non exprimuntur, ad Arrianorum, Macedonianorum, Sabellianorum, Neſtorianorum, Eutychianorum, Monothelitarum, Græcorum hæreſes reuolui. Sane Caluinus ipſe contra Vbiquitarios diſputans, manifeſtam ſcripturam & expreſſum Dei verbum pro ſua ſententia producentibus, illud videlicet. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo*, per has non ſcriptas voces de communicatione idiomatum prædicta reſpondet. *Eiuſdem* (inquit) *eſt ſtuporis ſpernere idiomatum κοινωνίαν, quæ non fruſtra olim à Sanctis patribus inuenta eſt.* Hæc ille. Vides iam vt contra Brentianos ſcripturam allegantes, per doctrinam non ſcriptam ſed à SS. Patribus inuētam, & ab Eccleſia traditam, orthodoxam veritatem neceſſariò tueatur Caluinus. Et profecto (quod vtinam Proteſtantes aduertere dignarentur) ſi ſolum verbum Dei eſſet ſcriptum verbum, nullæ vnquam aut olim extitiſſent aut nunc extarent hæreſes, vel controuerſiæ, niſi circa ſcripturarum canonem. Si enim extra hunc Canonem nullum eſt Dei verbum, nihil neceſſariò credendum; profecto negari tutò poteſt abſque vlla hæreſis nota, quicquid in aliqua particula ſcripti Canonis non habetur. At verò tam graues & tam variæ hæreſes quæ vel olim fuerunt vel hodie ſunt, de verbo quidem Dei, de fide ſunt omnes: ſed multo maxima eorum pars (pauciſſimi enim vt Manichæi, Marcionitę, & alij quidam vel libros vel ſententias ex ſcripturarum Canone tollentes, de ipſo ſcripto verbo litigabant) de verbo non ſcripto eſt: id eſt, vel de intelligentia & applicatione verbi ſcripti, vel de quæſtionibus circa fidem & religionem in ſcriptura non expreſſis. Tales autem con-

> Inſtitut. li. 4. cap. 17. Par. 30.
>
> *Omnes fere veteres hæreſes erant de verbo non ſcripto.*

F

trouerſiæ

A trouersiæ tanti momenti; vel olim vel hodie profectò non essent, vt qui in huiusmodi rebus falsum assererent & tuerentur pro hæreticis haberentur, ex Ecclesiæ communione eiicerentur, tanto studio ab orthodoxis refellerentur, nisi ad verbum Dei & ad fidei necessitatem huiusmodi rerum veritas omnium fidelium iudicio pertineret. Quare non alio certè tendit hoc paradoxum, in solo scripto verbo omnem fidem & veritatem contineri, quàm vel omnem plane de fide disputationem & explicationem è medio tollere, quæ extra scripturæ verba fit; ideóque, ipsarum scripturarum tractationem, enarrationem, applicationem, cessare etiam oportere (siquidem non nisi verbis non scriptis illa fieri potest) vel eam totam pro adiaphora doctrina habendam esse, nihil certum aut stabile in eo genere posse constitui; vel denique plærasque veteres hæreses sine detrimento fidei resumi posse, quia propositiones orthodoxæ quibus illæ iugulantur, in scripto verbo non leguntur. Quæ omnia si absurdissima sunt, & cum totius fidei ac doctrinæ orthodoxæ manifesta pernicie coniuncta, agnoscendum est non in solo scripto verbo omnem fidem contineri, sed extra eius limites ac cancellos, in fidem aliqua recipi posse, permulta recepta esse. Quod vt clarius elucescat, vnum adhuc & aliud fundamentum subiiciemus.

Quo tendit Protestantum paradoxon ex solis Scripturis doctrinam fidei accipiendā esse.

1.

2.

3.

B *Septimum fundamentum quod Apostoli ipsi multa tradiderunt sine scripto.*

CAPVT VI.

NEMPE si vlla fides maioribus nostris habenda sit, patribus, historicis, & in vniuersum scriptoribus rerum Christianarum omnibus; ipsimet Apostoli non casu & fortuitò, sed studio & industria, multa nobis posteris ac filiis suis, ad fidem & religionem vel imprimis necessaria, vel egregiè conducentia, absque scripto reliquerunt; sola viua voce tradidisse contenti. Huiusmodi sane multa commemorat vetustissimus scriptor Tertullianus in libro de corona militis. S. quoque Basilius in libro de spiritu sancto, & vtroque antiquior Origenes in homiliis super Numeros, varia eius generis commemorant sola traditione accepta, nullis in scripturis commendata. Nempe disertè attestatur Dionysius Areopagita, *quædam quidem in sanctis ac theologicis commendata esse libris*, sed præterea alia etiam excellentiora, *sacratiore*, inquit, & *purgatiore & propinqua quodammodo cælesti hierarchiæ doctrina, sanctos duces ac præceptores nostros didicisse, & ex animo in animum, medio intercurrente verbo*, prædicationis scilicet, *sine literis transfudisse*. Vt videlicet magis sublimia fidei mysteria Apostoli scripto non commiserint, vt de Christi diuinitate pauca (vt supra ex Chrysostomo notauimus) de sacratissimæ Trinitatis mysterio pene nulla; de sacramentorum materia & forma, vsu, effectu, ritibus pene tantundem. Accedit ad Areopagitam Eusebius Pamphili, paulo etiam apertius Apostolorum hoc studium describens. *Quæcunque*, inquit, *à Christo quasi sapientioribus & magis spiritualibus præcepta fuerant, illa iis tantum quos capaces esse eorum intellexerant sine scripto tradiderunt: quæ vero infirmioribus & vulgo fidelium conuenire existimabant, eorum quædam quidem in scripto reliquerunt, quædam verò per sanctiones & ritus non scriptos obseruanda tradiderunt*. Hæc Eusebius. Vbi vides Apostolos, & magis sublimia fidei mysteria sine scripto fere omnia tradidisse; & ipsa vulgaria, non omnia, sed quædam scripsisse. Idem accuratè docet Origenes libr. 2. contra Celsum, à quo hanc suam sententiam, vt alia multa, sumpsisse videtur Eusebius. Verba Origenis huc pertinentia infrà proferentur commodiùs. Idem clare attestatur Basilius ille magnus, causámque reddit, quare studio & industria id Apostoli fecerint. Dogmata, inquit, *quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus*. *Qualia* quum nonnulla commemorasset, *Hæc*, inquit, *ex qua Scriptura habemus? Nonne ex priuata hac & arcana traditione? Nonne*

Apostoli certo consilio multa tradiderunt sine scripto.

Cap. 27.
Homil. 5.

Ecclesiast. hierarch. cap. 1.

C

Demonstrationis euangel. lib. 1. ca. 6.

Infrà cap. 9.

De Spiritu S. cap. 27.

Causa consilij Apostolici de traditione non scripta.

ex doctrina quā patres nostri in silentio quod curiosos & otiosos submouet, seruarunt? Pulchrè quidem D
illi: nimirum docti arcanorum venerationem silentio conseruari. Nam quæ nec intueri fas est non initiatis, horum doctrinam quo modo par erat in literis velut in triumpho ostentare? Hæc ille. Comparatione deinde facta cum Sanctuario veteri, eiúsque arcanis mysteriis, à quorum conspectu non populus tantum, sed & leuitæ ipsi ac sacerdotes, vel semper vel ad certa tempora arcebantur; *Ad eundem,* inquit, *modum, etiam ij qui ab initio res Ecclesiasticas sanciuerunt, Apostoli & patres, in occulto ac silentio mysteriis Authoritatem conseruarunt. Neque enim omnino mysterium est, quod ad populares ac vulgares aures effertur. Hæc est ratio, cur quædā citra scriptum tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem vulgo veniret in contemptum. Aliud autem est dogma, aliud edictū. Nam dogmata silentur: edicta verò publicātur. Est autē silentij species etiam obscuritas qua vtitur Scriptura, mentem ad cōtemplationem dogmatum inhabilem exercens, idque ad vtilitatem in Scripturis versantium.* Hæc Basilius disertè, copiosè & grauiter. Tantum sane abest, vt omnia Apostoli scripserint, plæraq; vt eáque diuinissima grauissimis de causis in silentio & in occulo tradere voluerint ac debuerint. Annon verò Apostolus Paulus qui inter cæteros quàm plurima scripsit, multa tamen etiam studio prætermisit? Sane disertè scribit Thessalonicensibus, vt *traditiones tenerent quas acceperant, siue per sermonem siue per epistolam.* Vnde pronunciat Basilius *Apostolicum esse, etiam non scriptis traditionibus inhærere.* Sed aliorum nunc Patrum hac de re testimonia conquiramus. S. Augustinus variis in locis hunc Apostolorum morem diligenter obseruauit. *Multa,* inquit, *non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in conciliis posteriorum, & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab Apostolis tradita & commendata creduntur.* Hæc ille. Idem aliis verbis repetit lib. 5. cap. 23. eiusdem operis, & de Genesi ad literam lib. 10. cap. 23. In eam sententiam scribit Chrysostomus *Apostolos non parum multa etiam absque scripto tradidisse.* Idem notat in commentariis ad 2. ad Thess. cap. 2. & Homil. 26. in 1. ad Cor. 11. Ad Chrysostomum accedit Epiphanius qui etiam disertè scribit. *Non omnia à diuina scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt;* idque mox ex Pauli verbis euidenter probat suprà citatis. Eandem sane ob causam idem doctissimus pater fundamenta fidei Christianæ commemorans, scripturis adiungit traditiones. *Termini,* inquit, *nobis positi sunt, & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & Scripturæ sanctæ, & successiones doctrinæ; & vndequaque veritas Dei munita est.* Hæc ille. Quod totidem verbis ante eum scripsit potentissimus ille Arrianorum Antagonista Athanasius. *Proponamus,* inquit, *diuini placiti voluntatem, & verissimæ œconomiæ consummationem, & absolutissimi beneficij gratiam; vicissim percunctantes istorum intellectus, an Propheticis annunciationibus coastipulentur, an Apostolicas doctrinas sequantur, an in Patrum mandatis incedant, an irrefutabiles Domini voces non reiiciant, vt ex Propheticis iudiciis, & Apostolicis doctrinis, & ab operibus à Domino designatis, concilietur veritatis confessio & erroris explicatio.* Hæc ille in libello de Incarnatione Christi, manifestè Scripturis adnumerans Patrum mandata, vt ex illis quoque controuersia de fide diiudicetur. Ac satis sane luculenti testes ij tot ac tanti Patres esse possunt, Apostolos re vera non omnia ad fidem & salutem necessaria scripsisse, sed satis multa eáque præcipua & diuinissima certo consilio & ratione per manus absque scripto tradidisse.

2. Thess. 2. Libr. de Spiritu S. cap. 29

De bapt. cōt. Donat. lib. 2. cap. 7.

Homil. 1. in Acta.

Hær. 61 contra Apostolicos.

Fundamenta fidei sunt Scripturæ & traditiones.

Hær. 55. contra Melchisedecianos.

E

F

Quanta verò huiusmodi sine scripto traditis dogmatibus Authoritas tribuenda sit, iidem patres manifestè iuxta Apostolum docent. Sane eandem prorsus quàm Scripturis ipsis, tribuendam docent. Basilius enim quum vtrumque genus dogmatum, scriptum & non scriptum in Ecclesia esse ostenderet, *quorum,* inquit, *vtraque parem vim habent ad pietatem; nec his quisquam contradicit quisquis sane vel tenuiter expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti conemur reiicere, imprudentes & ea damnabimus quæ in Euangelio necessaria ad salutem habentur, imò potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus.* Hæc ille. In quibus sane postremis verbis illud maximum inconueniens notat, quod sub finem superioris capitis ex hoc Protestantum paradoxo consequi diximus. Soli enim scripto verbo omnem fidem tribuere, est omnem fidei prædicationem, è medio tollere; & ad nudū nomen contrahere; quia hac ratione non prædicandi, docēdi, tractandi, explicādi & applicādi potestatē habebit Ecclesia: sed solum scriptum verbum à quocunq; lectū & inspectum omnem fidem docebit, neglecto Ecclesię docentis & interpretantis

Par Authoritas Traditionū & Scripturæ. De Spiritu S. cap. 27.

A tis ministerio, & prædicatione illi à Christo Saluatore concredita. Conformiter Basilio scribit Chrysostomus. Quum enim dixisset multa sine literis Apostolos tradidisse, subiungit. *Eadem vero fide digna sunt tam illa quàm ista. Itaque traditionem quoque Ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est. Nihil quæras amplius.* Hæc ille. Neque verò de hac re dubium esse amplius potest & debet, quum Apostolus verbis clarissimis vtrunque genus dogmatum, *siue per sermonem* viuæ prædicationis, *siue per epistolam* scripto consignatam & traditam, iubeat Thessalonicenses suos *tenere*, hoc est, custodire & seruare.

Homil. 4. in 2. ad Thess. 2.

2. Thess. 2.

Cauillationes Protestantiũ contra locum Apostoli 2. Thessal. 2. diluuntur.

Nam quod Protestantes ad hęc clarissima Apostoli verba respondent, modo eandẽ fuisse doctrinam quam per sermonem & quam per epistolam tradiderat; modo propterea sic tunc scripsisse Apostolum, quia nondum omnia scripta fuerant; mera est cauillatio, & hominum ad manifestam lucem oculos claudentium pertinax tergiuersatio. Etenim si primum verum esset, frustra & ridiculè Apostolus vtrumque genus doctrinæ commendasset: & præterea quàm est absurdum, in epistolis illis duabus ad Thessalonicenses scriptis, vniuersam doctrinam comprehendi dicere, quam Paulus viua voce prædicauerat, siue illis siue aliis? Quod ad secundum attinet, ostendere non possunt Protestantes, Paulum etsi post has epistolas alia scripserit, in eo tamen scripto omnia comprehendisse, aut comprehendere voluisse, quæ ad fidem & salutem essent necessaria. Denique disertè patres modo citati, Basilius, Chrysostomus, Epiphanius, hæc eadem Pauli verba, non ad illud tantùm tempus quo Paulus ea scripsit referunt; sed etiam ad omnem Christianæ Ecclesiæ posteriorem ætatem; B manifestè asserentes & Paulum & Apostolos alios *multa sine literis tradidisse*; quæ etiam disertè commemorant ad suam vsque ætatem ex sola non scripta traditione obseruata fuisse, sicut & hodie vsque eadem in Catholica Ecclesia obseruantur. Manet ergo firmum multa Apostolos sine literis tradidisse, eadémque in Ecclesia non secus quàm Scriptas earum literas, piè & religiosè custodiri.

Octauum fundamentum quòd Protestantum hac in re sententia, est veterum omnium hæreticorum vox & sententia, ab eisdem tamen ipsis minimè obseruata.

CAPVT VII.

IAM verò Orthodoxæ sententiæ etiam alia demonstratio & fundamentum esse potest, quòd nostrorum hodie pestilentissima hæc vox, in solis Scripturis doctrinã fidei quærendãesse, perpetua fuit C veterum hæreticorum cantilena, & flagitatio; ab ipsis tamen sicut & à nostris hodie, omnium minimè obseruata. Clamabant enim sane omnes, solas Scripturas, vt Ecclesiæ vocem excluderent: & ad illas solas admissi, iam sua afferebant præter Scripturas. Non secus sane ac si versipellis hostis quispiam ad certamẽ prouocás, aduersario persuaderet arma deponere, ac ipse eum postea bene armatus aggrederetur. Sic sane Arrius & Arriani consubstantialem patri filium, quia illa vox in Scripturis non legeretur, itémque in vniuersam substãtiæ ac subsistentię vocabula, tanquam non scripta, remouenda esse prorsus clamitabant. Sic enim de illis commemorat Athanasius. *Atqui*, inquiunt, *ista in Scripturis non reperiuntur: ac proinde voces alienas à sacris literis reiicimus.* Quibus eorum verbis respondens Athanasius, ostendit eos quàm plurima extra Scripturam asserere. *Si enim*, inquit, *eiicienda putant verba in sacris literis non obuia, cur Arrio tantum aceruum dictionum quas nusquam in Scripturis reperias accumulante, quales sunt, ex non entibus, & non erat filius priusquam gigneretur, & erat quando non erat, & conuertibilis est, & ineffabilis est, & inuisibilis pater filio suo, & filius non nouit ne suam quidem substantiam, & quæcunque istiusmodi ab illo euomuntur, non contradicunt; sed potius pro iis pugnant, & ob ea cum patribus suis belligerantur? Aut vbi denique in ipsis sacris literis, repererunt vocem ingenitũ, aut* ὄντως *nomen, & illud, tres esse hypostases, & non est verus Deus Christus, & vnus est ex centum ouibus, & sapientia illa*

Arriani voces non scriptas reijciebãt, & vocibus tamen nõ scriptis permultis vtebantur.

In Epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ.

Dei ingenita est & inoriginata, & multæ sunt conditæ potestates, quarum vna est Christus? Aut qua tandem ratione in Encenijs, verbis à Scriptura non receptis Acacius & Eusebius vsi dixerunt substantiæ, potentiæ, concilij, gloriæ nulla dissimilitudine variante imaginẽ, primogenitum creaturæ esse, & obmurmurant patribus, quòd vocabulorum quæ in vsu sacrarum literarum non sunt, mentionem faciant, & substantiæ meminerint? Oportuit eos aut sibi ipsis obmurmurare, aut nihil patres incusare. Hæc hactenus Athanasius, quæ quidem ex illo paulo prolixius transcripsi, quòd hæc Arrianorum reprehensio iustissima, nostris quoque hodie Protestantibus ad amussim conueniat. Quemadmodum enim Arriani solas Scripturas crepabant, & idcirco decretas à patribus voces, & in Symbolum relatas damnauerunt; quum tamen ipsimet tot ac tanta & vocum & sententiarum portenta, extra Scripturas afferrent ac defenderent; sic plane nostri hodie Protestantes faciunt. Nihil enim absque scriptura recipi volũt, ideóq; & transubstãtiationis, & Missæ, & sacerdotũ ac sacrificij vocabula, quia in noui testamenti literis (vt illi aiunt) non leguntur, prorsus reiicienda statuunt, & præterea multa dogmata de quibus (vt illi existimant) parum aut nihil in eisdem Scripturis expressum reperitur, vt inuocationem Sanctorum, orationem pro defunctis, propitiationem quotidiani sacrificij, merita operum, satisfactiones & supererogationes, aliáque consimilia eodem nomine penitus reiiciunt. Quid vero? Iidem illi nihil nisi scriptum adferunt? Et in qua obsecro Scriptura legitur Imputatiua Iustitia, sola fides, specialis fiducia & apprehensio meritorum Christi, & his similia? Vbi legitur canalis Caluini circa existentiam Corporis Christi in Eucharistia, vbi energia Zvuinglij, vbi metonymia Melãchthonis, vbi signum & figura Carolostadij, vbi pignus & Arrhabo Oecolampadij: vbi Vbiquitas Brẽtij, vbi illud Lutheranorũ, in pane, vel cum pane vel sub pane esse corpus Christi. Quę Scriptura dicit Ecclesiã ex solis prædestinatis vel bonis constare semper in mũdo tam intra Ecclesiã quàm extra maiorem partem veritati resistere, & Satanam potentem esse; imo ipsum Antichristum in suprema Ecclesiæ cathedra multis seculis sessurum? Quæ scriptura dicit fidem efficere, vt quæ re vera quàm longissimè absunt, sint tamen præsentia, liberum arbitrium esse titulum sine re, mandatorum obseruationem esse impossibilẽ, docere Apostolum ne quidem à perfectioribus hominibus impleri legem, discrimen legis & Euangelij esse quòd illa iustitiam operum, hæc iustitiam fidei sine bonis operibus requirit, sola peccata contra conscientiam esse mortalia, omnia etiam huiusmodi peccata fidem excutere, in omni bono opere peccare iustum, vel (vt alij commodius se loqui arbitrantur) nullum esse hominis opus iustum, nihilominus certitudine fidei certos nos esse quòd sumus in gratia: Baptismum in omne vitæ tempus valere, & peccata post Baptismum abolere, multáque iis affinia. Hæc vocabula, has sententias, has propositiones, quas illi pro verbo Dei obtrudunt, pro quibus illi contra Ecclesiam belligerantur, quæ Scriptura habet, aut vbi in sacro Canone scriptas ostendunt? Nusquam sane ostendere possunt. Et tamen flagitant illi à nobis cum veteribus Arrianis, nihil nisi quod Scriptura habet, in fidei dogmate proferri. Contra Sabellium, impassibilem, innascibilem, & ingenitum patrem esse; contra Photinum, Deum esse ex Deo & lumen de lumine Christum Dominum; contra Eunomium, similẽ non dissimilem patri esse Ecclesia pronunciauit. Sed hæc Arrianorũ (vt egregiè disputat Athanasius) & hodie Protestantum præscriptio omnes has voces & definitiones Ecclesiæ, quia in Scriptura non continentur, penitus profligabit; singulósque hæreticos præclarè iuuabit. Maximini Arriani apud Augustinum, eadem hac de re vox & idem est argumentum, cuius hodie Protestantum in ore vsus est perpetuus. *Si quid*, inquit, *de diuinis scripturis protuleris, quod commune est cum omnibus, necesse est vt audiamus. Hæ verò voces quæ extra scripturam sunt, nullo casu à nobis suscipiuntur. Cùm Dominus moneat ac dicat. Sine causa me colunt, docentes mandata & præcepta hominum.* Hæc ibi Arrianus ille. Putes te Protestantem audire. Neque enim ouum ouo similius quàm iste Arrianus Protestantibus nostris. Eodem modo & Pascentius Comes Arrianus contra Homousion quia scriptum non esset excepit, apud Augustinum; cui statim Augustinus de voce Ingeniti replicauit, quia nec illud scriptum est. Quam altercationem vide apud Augustinum, indéque protestantibus hodie veterum Arrianorum more disputantibus, quid respondendum sit, perspicies. Eadem vox Eunomianorum apud Gregorium Nazanzenum. *Vnde*, inquiunt, *nobis peregrinum hunc Deum & Scripturæ verbis*

Protestãtes multa Catholicæ Ecclesiæ dogmata reijciunt quia nõ scripta, quam plura tamen ipsi doceãt etiam non scripta.

In disputatione coram Probo iudice.

Veterum hæreticorum mos non scriptas voces ab Ecclesia receptas reijcere.

Lib. 1. contra Maximinum in principio.

August. epist. 174.

Lib. 5. de Theologia.

D

E

F

A *bis nusquam expressum introducis?* Quibus paulò pòst respondet, *literæ studium impietatis ipsis pallium esse.* Eadem Eutychetis in Concilio Constantinopolitano sub Flauiano vox erat. *In qua*, inquit, *Scriptura iacent duæ naturæ?* Cui respondit Mamas Præsbyter, *& quæ scriptura dicit Homousion?* Neq; potuit Eutyches ab hac vna voce deduci, quin semper repeteret, *se solas scripturas sectari; tanquam firmiores sanctorũ patrum expositionibus.* Et iterum. *Quia à sanctis Scripturis non didici de duabus naturis, nec ego id dico*; replicantibus itidem Catholicis neque in sanctis Scripturis legi Homousion, sed à sanctis patribus traditũ firmiter credi. Quin & Pelagianorum apud Augustinum eadem vox est. *Credamus*, inquiunt, *quod legimus; & quod non legimus, nefas credamus astruere: quod de cunctis etiam dicere sufficiat.* Quibus mox respondet Augustinus. *Contra ego dico, nec omne quod legimus credere nos debere, propter illud quod Apostolus ait, omnia probate quæ bona sunt tenete* (nam & ideo quid legendum pro sacra Scriptura esset, Ecclesia probando tenuit) *& astruere etiam aliquid quod non legimus, nefas non esse.* Sed ne multis lectorem morer, eadem plane fuit, Albigensium apud D. Bernardum, Iconomachorum in Concilio Niceno 2. & omnium ad vnum hæreticorum veterum vox. Recentior quoque Vvicleph, cuius vomitum resumpsit Lutherus, sic apud Vvaldensem nostrum loquitur. *Nulli fratres vel prælati quicquam debent in materia fidei definire, nisi ad hoc habuerint scripturæ authoritatem vel reuelationem à Spiritu Sancto specialem.* Cui mox respondet sapienter Vvaldensis. *Quomodo tibi definienti sub prætensa scripturarum Authoritate fidem venditas, & pristinis hæreticis fidem ne-*
B *gas?* Illi siquidem ad vnum omnes, Scripturas pro suo dogmate proferebant: vt diligenter ibi de Arrianis Sabellianis, Manichæis commemorat Vvaldensis. Replicante autem Vviclepho ac dicente, aliorum hæreticorum scripturas fuisse extortas; respondet Vvaldensis: *Sed qualiter hoc probabis, aut quomodo fidelem induces, vt tibi credat potius sic dicenti quàm alteri deneganti?* Omnes quippe hæretici, aliorum præter se hæreticorum omnium Scripturas extortas asserunt. Postremò verò, quũ (quod maius est) etiã Catholici omnes maximéque magistri Ecclesiarum, singulorum hæreticorum Scripturas quas proferunt, à vero sensu longissimè aberrare pronunciant; iterum fortissimè contra Vviclephum colligit Vvaldensis. *Cur tu definis errorem circa fidem* (ex Scripturis videlicet erranter intellectis) *& prælatis denegas authoritatem definiendi pro fide?* Nulla videlicet iniquior conditio dari potest, quàm vt hæreticus sibi soli aut paucis sectatoribus suis recenter exortis, circa Scripturarum expositionem, aut etiam circa reuelationes non scriptas, credi à fidelibus postulet; ipsi autem Ecclesiæ Dei, id est, fidelis populi constitutis Magistris, ordinéque perpetuo in Ecclesiæ regimine succedentibus, vel scripturas exponentibus, vel præter scripturæ textum acceptas ab Apostolis traditiones (non sua vlla inuenta) commendantibus, minimè credatur. & tamen talis est in hac causa Protestantum hodie à nobis postulatio: & his legibus ad solos scripti verbi limites, doctrinam fidei astringunt.

Chalced. cōc. Act. 1.

Act. 3.

Constantin. Conc. act. 6.

De Natura & gratia cap. 39.

Homil. 66. in Cant. Anathematismo 7.

Valdens. de Doctrinal. fidei libr. 2. cap. 19.

Iniquissima conditio quam Protestantes ab Ecclesia Catholica obseruari volunt.

C

Primi generis Scripturæ quibus Protestantes hodie contrarium suadere contendunt proponuntur & expenduntur.

CAPVT VIII.

NVNC aduersariorum argumenta, quibus hoc suum cum veteribus hæreticis Paradoxum stabilire conantur, excutere & subuertere oportet: ne sola veritate demonstrata, falsitatis autem nebulis minimè depulsis; aut imperito lectori fucum illa faciant, aut parum stabilem in alteram partem vel ambiguum trahant vel perplexum teneant. Ea sane vel ex Scripturarum verbis, vel ex SS. Patrum
certis testimoniis ab illis deprimuntur, vel etiam ex origine, vsu, 1.
& dignitate ipsarum Scripturarum petuntur. Singula verò ordine præstituto pro- 2.
feremus: paritérque Deo dante refellemus. 3.

Et quidem quod ad Scripturas attinet, ad tres argumentorum ordines referri omnia posse videtur; quæ triplici vel fraude vel ignorantia proferunt. Primo loco ea omnia scripturarum loca producunt, quæcunque in commendationem vel totius

Ex ijs quæ commendant Scripturam, sufficientiam solius Scripturæ concludũt Protestantes.

Scripturæ, vel singularum partium dicuntur, vt inde solius Scripturæ sufficientiam D
concludant. Quale illud est. *Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Item illud Saluatoris. *Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere.* Item illud. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Denique illud. *Habent Moysen & Prophetas. Si Moysi & Prophetis non crediderint, neque si quis è mortuis resurrexerit, credent.* Postremò, quòd ipse Cristus voluit doctrinæ suæ testimonia è Scriptura petere, idémque postea Apostoli diligentissime præstiterunt.

2. ad Timo. 3. Ioan. 5. Marc. 13. Luc. 16.

Responsio.

Sed hæc omnia, Scripturæ quidem maiestatem & dignitatem commendant; vt tum aduersus eam nihil, tum ex ea quoad eius fieri potest, omnia doceantur. Non autem ex his omnibus inferri potest, omnia ad fidem & salutem necessaria in Scripturis haberi, vel ex illis solis illa petenda esse. Paulus sane in verbis ad Timotheum non de tota sed de omni Scriptura: id est, de omni parte scripturæ loquitur, quòd sit vtilis ad docendum, ad arguendum, &c. Quòd si verò exinde sequitur, etiam ad omnia illam sufficere; sequetur quoque quamlibet Scripturæ partem ad quælibet sufficere. Eadem quoque ratione illa alia Saluatoris dicta, quæ vel de veteris tantùm instrumenti scriptura dicta sunt, vt primus ac tertius locus; vel de sua tantum prædicatione viua voce hic in terris facta, vt secundus locus; si ad omnia sufficere ostenduntur, profectò aut nouum Testamentum totum excludent tanquam superfluum, aut certè literas Apostolicas omnes, quæ post illa Saluatoris verba scriptæ & canoni Scripturarum E
adiectæ sunt. Sed aliud est scripturas scrutari oportere, quod Saluator dicit; nósque quàm studiosissimè amplectimur, & pro virili præstamus. Aliud, solas illas perscrutandas esse, quod nulla Scriptura dicit, sed hæretici de suo cerebro comminiscuntur. Aliud verba Domini non ttansire; aliud scriptum verbum non præterire, aut nõ exire: aliud, denique Moysen & Prophetas audire; aliud, illos solos audire; ne hac ratione Apostolorum verba tam scripta quàm non scripta, ex hac Protestantum doctrica penitus negligere, & respuere discamus. Quanquam sane & scripturas ipsas sequimur, quoties Ecclesię doctrinam etiam non scriptam sequimur, iuxta illam Augustini consequentiam sane validissimam, qua dicit. *Quamuis huius rei de scripturis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam hac in re à nobis tenetur veritas; cùm hoc facimus quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat Authoritas. Vt quoniam Sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit in hac obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate Sancta Scriptura demonstrat.* Hæc Augustinus.

Aliud Scripturas scrutari, aliud solas.

Lib. 1. cap. 33. contra Cresconium.

Secundum argumenti seu potius imposturæ genus, ex verbis scripturarum haustum refellitur. F

CAPVT IX.

ALIVD argumentorum seu potius Imposturæ genus est, vt quicquid de verbo Dei, de Euangelio, de veritate in Scripturis legitur aut dicitur; ea omnia ad scriptum verbum trahant, & de scripto verbo exponant. Tale est illud. *Verbum Domini permanet in æternum.* Et illud. *Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur.* Et iterum. *Vnus est Magister vester Christus:* Et rursum. *Qui vos audit, me audit,* vt non nisi Christi verbum audiatur: iuxta illud, *Ipsum audite;* quia in illo solo *omnis scientiæ & sapientiæ thesaurus absconditus est.* Vnde & Apostolus, *Fides ex auditu, auditus autem per verbũ Christi.* Et illud Petri. *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Ac postremò illud Prophetæ. *Audies ex ore meo verbum, & annũciabis illis ex me;* & rursum, *Qui habet verbum meum, loquatur verbum meum verè.* Quæ omnia loca adeo vrget Caluinus, vt scribat *nihil aliud permissum fuisse Apostolis, quàm vt scripturam veterem exponerent, vt olim Prophetæ; nec id ipsum aliter facerent, quàm vt ex Christi ore acceperant. Quin & ipsi Spiritui Sancto easdem partes assignatas fuisse, vt suggereret tantum quæcunque Christus antea ore docuerat, & hanc restrictionem attentè esse notandam.* Hæc ille. Sed blasphemus hæreticus tam in

Aliud verbum Dei, aliud scriptum verbum.

1. Petr. 1. Matth. 15. Luc. 10. Matth. 17. Colos. 2. Rom. 10. 1. Pet. 4. Ezech. 3. Ierem. 23.

Institut. libr. 4. ca. 8. par. 8.

Caluini blasphemia in Spiritum Sãctum.

A Apostolos quàm in Spiritum Sanctum, vbicunque audit verbum Dei, scriptum verbum necessariò intelligendum putat; quum tamen, vt iam ostensum est, multo latius verbum Dei pateat quàm Scriptura; in locis quoq; citatis de scripto verbo, nec Christus nec Apostoli quicquam locuti fuerint. Præterea non omnia Christus viua voce & ore docuit, sed Spiritui sancto multa docenda reliquit; apertissimè dicēs paulo ante passionem suam, quum iam finē prædicandi faceret, *Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo. Quum autem venerit ille Spiritus veritatis* (venit autem post Christi Ascensionem, quum ex ore Christi iam amplius non audirent Apostoli verbum) *docebit vos omnē veritatē.* Nihil potuit apertius dici. Dicit enim *adhuc*, id est præter & vltra ea quæ iam his aliquot annis viua voce prædicaui, & ore vos docui; *Multa*, nō pauca aliqua. Deniq; huiusmodi, *quæ non potestis portare modo*: id est, excellentissima & perfectissima fidei mysteria, quę non poterant tunc portare Apostoli, id est, nondū accepto Spiritu S. penetrare & intelligere non poterant, quia nondum perfecti & spirituales erant, de quibus Apostolus dicit. *Sapientiam loquimur inter perfectos.* & iterum paulò post. *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, quasi paruulis in Christo, &c.* Tales adhuc Apostoli erant, qui ad verbum crucis scādalisabantur, qui quomodo Christus esset in patre & pater in illo nondum credebant, qui in ipsa Cœna illa mystica sic carnales erant vt *fieret contentio inter eos quis eorum videretur esse maior*, qui etiam sic paruuli erant, vt diceret illis Christus; *non potestis me sequi modo*, qui omnes à Christo capto diffugerunt, quorum etiam Princeps Christum abiurauit. Itaque etsi portare, id est æquo animo ferre omnia Apostoli fortasse potuissent, (quanquam & ad crucis mentionem sic offensus est Petrus, vt audiret à Christo, *Vade à me Satana, non sapis ea quæ Dei sunt*; & in ipsa apprehensione Christi, gladium educens ita restitit, vt diceret ei Christus, *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* Ipséque cum Iacobo & Ioāne ipsa illa nocte ita somno grauati ac tardi erant, vt nequicquam monente Christo, vt vigilarent & orarent, dormirent tamen:) etsi inquam fortasse excellentissima & sublimissima mysteria æquo animo ferre tunc potuissent, (vt putat Augustinus hunc locum exponens) tamen sic portare, vt capere, ac intelligere suauitérque memoria recondere possent; certè tunc non potuerunt, iuxta Christi verbum manifestissimum, tum hîc tum antea vbi dixit, *Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos*, id est, *non potestis capere Spiritum*, & spiritualiter intelligere Christum, *quamdiu secundum carnem persistitis nosse Christum*, vt idem exponit August. tract. 94. in Ioan. Talia autem fuerunt quæ postea Apostolos Spiritus S. docuit, ipsíque Apostoli Ecclesiam, absq; scripto, vt disertè notauerunt Dionysius Areopagita, Eusebius Pamphili, & S. Basilius in locis suprà citatis. *Imo*, ait Caluinus, *etsi rudes ac prope indociles discipuli erant, quum ista à domino audirent; tamen postea à Spiritu S. in omnem veritatem ducti, quid obstet quo minus perfectam Euangelicæ doctrinæ cognitionem in scriptis suis complexi sint?* Cui respondemus, iam quidem ostensum esse C quòd non omnia in scriptis suis complexi fuerint Apostoli, sed multa sine literis tradiderint. Verum siue id ab illis factū sit siue non, ex his Christi verbis euidens est, non omnia Christum ore docuisse, quę Apostoli & sciebant & alios docebant; sed illos per Spiritū S. edoctos, *Multa adhuc, quæ prius portare non poterant*, excellentissima videlicet & maximè sublimia fidei mysteria tum didicisse, tum alios docuisse; vt & multò magis Spiritus S. ipse multa alia docuerit quàm Christus prædicauerat. Vt proptereà restrictio illa quam tam attentè notari Caluinus vult, sit in Spiritum S. blasphema, & de Apostolis falsissima. Sane Spiritui S. id officium assignauit Christus, nō solum vt suggereret ea quæ Christus dixerat, (quod solum vrget Caluinus) sed etiam vt doceret omnia. *Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia*, ait Saluator. Et iterum postea. *Docebit vos omnem veritatem.* Docendi ergo partes etiam Spiritui sancto assignantur, non secus quàm Christo, non solùm suggerendi. Alioqui Spiritum sanctum Doctorem Ecclesiæ esse negare, præterquam in suggerendo huiusmodi quæ Christus viua voce docuerat; eúmque ad hoc munus ita astringere, vt alia ipsemet à Christo prætermissa dicere ac docere non valeat aut non debeat; nihil certè est aliud, quā cum Eunomianis & Macedonianis, dicere ac docere Spiritū S. ministrum esse & discipulum ac seruum tum Dei Patris, tum Christi: quod illi ex illis verbis hoc eadem loco dictis, collegerunt. *Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet loquetur.* Et paulò pòst. *Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Sic enim ex his verbis illos collegisse commemorat Ambro-

Q

Ioan. 16.
Christus Spiritui S. multa docenda reliquit.
Apostoli præsente adhuc Christo infirmi & carnales.
1. Cor. 2.
1. Cor. 3.
Matth. 16.
Ioan. 14.
Luc. 22.
Ioan. 13.
Matth. 16.
Ioan. 18.
Tract. 96. in Ioan.
Ioan. 16.
Caluini replica sed nihil ad propositum.
Caluini blasphemia contra Spiritum Sanctum.
Ioan. 14.
Ioan. 16.
Spiritus S. Ecclesiæ Doctor nō secus quā Christus.
Ioan. 16.

Lib.2.cap.12. de Spiritu S. Chrysost.homil.1.in acta.

sius, paritérque docet *Propter vnitatem substantiæ & proprietatem scientiæ Spiritum Sanctum de filio accipere, & non ex se loqui, quia non sine Patris & Filij communione loquitur, tamẽ quicquid pater aut filius vel loquitur vel scit, ipsum Spiritum S. & loqui & scire.* Hanc etiã ob causam disertis verbis dixit Chrysost. *Ideo Spiritui seruata est maior doctrinæ portio, ne putarent illum minorem.* Hæc ille, adeo docens Spiritui S. docendi partem relictam esse, vt etiam maiorem doctrinæ portionem ab eo Ecclesiæ datam esse, affirmare non dubitet: ídque ex certa Dei prouidẽtia, vt æqualis patri ac filio crederetur. Non sine blasphemia ergo manifesta in Spiritum S. dici potest, ad ea restringi doctrinam eius quæ Christus ore docuerat, quum manifestè Christus asserat se non omnia dixisse, sed *adhuc multa habere quæ diceret, quæ non poterant Apostoli portare modo*; futurum autem vt illo abeunte Spiritus S. eos *omnem veritatem doceret. Qui omnem dicit*, ait Ambrosius, *nihil præterit, non diem, non horam, non præterita, non futura.* Ergo & præterita, id est olim dicta vel facta suggesturus, & futura quæ antea non fuissent gesta vel dicta docturus erat Spiritus S. Ecclesiam. Ná & ideo apertè Christus ibidẽ dixit, *Quæ ventura sunt annunciabit vobis.* Et in eodem capite, ex parte ea commemorat. *Ille, inquit, cùm venerit, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio.* Quæro à Caluino redargutionem istam, tam variam & amplam vbi viua voce docuit Christus, vt eam non nisi ex ore eius Spiritus S. postmodum in mundo faceret. Rursum vbi docuit Christus Apostolos suos à literali lege ad spiritualem ascendere, & legalium obseruationem abiicere? Certè hoc Petrus non nisi post Ascensionem Christi per visionem submissam didicerat, vt in Actis Apostolicis habemus, & notat Origenes. Vbi multa quæ Apostoli tunc capere & ferre non poterant, Christum studio prætermisisse, posteáque misso demum Spiritu S. eos docuisse idem recenset.

D

Ioan.16. Vbi supra. *Spiritus S. doctrina quã latè pateat.* Ioan.16. Actor. 10. li.2.cõtra Celsum.

E

Sed quid contra vnius hominis manifestam & pestilẽtem blasphemiam plura disputo? Apostolos sane instinctu Spiritus sancti multa docuisse & ordinasse, quæ Christus viua voce non mandauit, nec in Euangelio ab illo ordinata fuisse leguntur, compertissimum est. Dicit disertè Apostolus *Dominum ordinasse iis qui Euangelium annuntiant de Euangelio viuere.* Hæc ordinatio in Euangelio non habetur. Citat dictum Domini, *Beatius est dare quàm accipere*: quod in nullo quatuor Euangelistarum legitur. Dicit *Dominum præcipere, vt vxor à viro discedens, aut maneat innupta, aut viro suo reconcilietur.* Hoc alternatiuum præceptum non legitur in Euangelio. Et in qua parte Euangelij legitur vel de prædestinatione illa æterna, vel de Iustitia fidei, vel de legalium cessatione, vel denique de lege carnis atque membrorum, de liberante gratia, de peccato originali, aliáque permulta quæ diuinissimè & copiosè Paulus ad Romanos & ad Galatas scribit? Sane ipse Paulus apertissimè docens non solum non scriptas Domini ordinationes, ab Apostolis tamen traditas prædicari & doceri; verumetiam ea interdum doceri, quæ nec scripta nec mandata à Domino essent: eodem in loco suum aliquid, à Spiritu tamen Sancto profectum in medium afferens, ait. *Cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, &c.* Vbi coniugium illud dispar fidelium & infidelium Authoritate Apostolica ratum facit. Móxque viduitatem consulens, & dicens, *Beatior erit* (vidua) *si sic permanserit, secundum meum consilium*, subiungit statim. *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.* Vbi disertè contra Caluinum Spiritum Dei Authorem affirmat consilij cuiusdam sui; id est, non ex Christi ore edocti, sed quod illi à Spiritu Sancto suggestum erat. Eat nunc Caluinus, & tam Spiritum S. quã Apostolum ore blasphemo incuset, quòd fines mandati egressi fuerint, aliud docentes quã quod Christus viua voce ante docuerat. *Hanc enim restrictionem attentè notandam* docet, & addit procacissimus rabula. *Nempe si Apostoli sunt, ne garriãt quicquid collibitum fuerit: sed mãdata eius à quo missi sunt, bona fide perferãt.* Sane eò superbissimũ hæreticum hæresis prouexit, vt postquam Patres, Concilia, & vniuersæ Ecclesiæ consensum contemnere sine rubore ausus fuerit, etiam ipsos Apostolos ac denique Spiritum S. in ordinem redigere, sceleratus rabula non pertimescat; doctrinámque Apostolicã quæ in Euangelio scripta, vel Christi viua voce mandata non sit, *garritus ad libitum* vocare non exhorrescat. Quanto sanctius & sapientius S. Augustinus, hanc Apostolorum Potestatem etiam ea docendi quæ Dominus viua voce non mandauerat, ad supererogationem illam à stabulario in parabola Euangelica factam refert? Ait enim, parabolam illam prolixè & studiosè enarrans, ad illa verba: *Quodcunque supererogaueris, dum*

F

Apostoli multa ordinarunt & docuerunt sine expresso Christi mandato. 1.Cor.9. Act.20. 1.Cor.7. 1.Cor.7. *Scelerata Caluini in Apostolos vox.* Institut. libr. 4.ca.8.par.4. Luc.10. Hypognost. lib.3.

A *dum rediero reddam tibi.* Hunc esse sensum. *Si quid super Euangelium meum, tanquam misericordiam meam consecutus, vt esses fidelis, ad eius vtilitatem sapueris, dum rediero iudicaturus mundum, &c. reddam tibi. Quid est autem quod super legem & Euangelium plus Paulus erogauit? Illud puto quod ipse ad Corinthios ait. De virginibus præceptum Domini non habeo. Consilium autem do. &c.* Hæc ille. Idem etiam repetit in quæstionibus super Euangelia. Supererogatio euangelica qualis.

Postremò, in qua parte Euangelij, illud Apostolorum non iam consilium sed præceptum est, *De non comedendis immolatis sacrificiorum, suffocatis, & sanguine?* Nonne disertè docent à Spiritu Sancto non ex Christi viua voce, hoc se accepisse? *Visum est*, inquiūt, *Spiritui sancto, & nobis, &c.* Deinde quarum cælestium rerum vmbris & signis constaret cultus Iudaicus, quorum bonorum futurorum vmbras contineret lex de cibis & potibus, de festis, nouiluniis, Sabbatis, quæ denique vera lex quod verum sacerdotium esset veteri successurum, in Euangelio parum aut nihil Apostolos Christus docuit, *quia difficile esse videbat* (ait Origenes) *ex animis reuellere pene connata & vsque ad grandem ætatem coalita dogmata, adeóque pro diuinis habita, vt amouere illa videretur impium.* Sed hoc totū aliáque eius generis multa per Spiritum Sanctum Apostolos & Ecclesiam postea Christus docuit, vt eodem in loco (lib. 2. contra Celsum) docet Origenes. Postremò docet apertè Augustinus *quo Ordine sumeretur diuina Eucharistia, nihil Christum præcepisse, vt Apostolis per quos dispositurus erat Ecclesias, seruaret hunc locum.* Multa huius generis exempla ex literis Apostolicis adferri possent. Sed hæc pauca cordatis sane & piis suffecerint. Refractariis & impiis nulla satis esse possunt. Lib. 2. ca. 19. Act. 15. Epist. 119. cap. 6.

B Itaque vt huic rei finem imponam, quod ad Scripturas commemoratas attinet, verissima quidem sunt quæ de verbo Dei ibi dicuntur, sed verbo Spiritus Sancti in ore Apostolorum & successorum ipsorum est verbum Dei, non secus ac verbum Christi: multáque Christus docuit quæ non sunt scripta: & denique de verbo Dei, non de verbo scripto, vel verbo Christi, illæ scripturæ loquuntur. Nam vt singula loca breuiter percurram, *Verbum Domini quod permanet in æternum*, est, vt Petrus mox addit, séque ipsum exponit *verbum quod Euangelisatum est in vobis.* Videlicet verbum viua voce ab Ecclesia, primum in Apostolis, postea in eorum successoribus, perpetuò prædicatum non tantummodo scriptum Dei verbum. Sic Athanasius (quod est memorabile) *definitionem Patrum* in Concilio Niceno, *de filio Patri consubstantiali* (quod quidem in scriptura scriptum non est) vocat *verbum Domini permanens in æternū*: frequentia autem Arrianorum in contrarium decreta, *plantationem quam non plantauit Pater cælestis.* Quia videlicet in Episcopis non in hæreticis, in Concilio legitimo non in conuenticulis, in Ecclesia non extra eam, loquitur Spiritus S. verbum Domini & patris cælestis. Et *vnus quidem est Magister*, hoc est, primus & princeps Magister καθηγητής. Multi tamen sunt Doctores & Magistri διδάσκαλοι, ab hoc primo Magistro missi & ordinati. Christus auditur & verbum eius, quando Ecclesiæ Magistri loquūtur quos ille misit, iuxta illud, *Qui vos audit, me audit.* Denique *fides est ex Auditu* vtique Verbum Spiritus. S. in ore Ecclesiæ est verbū Dei. Verbum Domini est verbum euangelisatum. In episto. ad Africanos. Verbum Domini vbi audiatur. Matth. 23. Ephesſ. 4. Luc. 10. Rom. 10.

C Ecclesiæ. Neque enim Christum nunc viua voce loquentem audimus. Et Ecclesia accepit verbum Dei, & *loquitur verbum Dei verè*, non suum, à Spiritu Dei infallibiliter edocta & perpetuò instructa, vt iam antea copiosè est demonstratum. Non sic hæretici qui nemine mittente currunt, à semetipsis loquuntur, & *sequuntur spiritum suum.* Sed *de scripto verbo* nullum plane hic verbum sonat. Non vnum scripturæ locum proferre Protestantes possunt, qui *Scriptum Dei verbum solum & vnicum*, nobis commendet aut præscribat. Hoc proferant & præscriptioni quàm libentissimè locum dabimus. Sed verò multa scripturæ loca vt in superioribus ostendimus, Ecclesiæ vocem nobis cōmendant atque audiendā præscribunt, nulla facta mētione de scripto verbo cui eam loquentem alligare Deus voluerit. Rursum in Symbolo Ecclesiam nos credere profitemur) tanquam Normam scilicet & Regulam cæterorum quæ creduntur. Scripturas nos credere non profitemur, quia Regula & Norma fidei nec sola aut sufficiēs est, nec nisi per accidens est, quatenus scilicet à Spiritu S. per Ecclesiam pro verbo Dei approbata, & in sensu verbi Dei explicata est. Est ergo mera fraus & impostura qua simplicioribus imponunt Protestantes, quasíque fascino eos quodam illudunt, quū multa de verbo Dei ex scripturis accumulant vt quū verbū Dei homines audiunt, statim nō nisi scriptū verbū animo concipiāt: & quidē in Euāgelio scriptū vel lege, vt vult Caluinus; qui Prophetas & Apostolos nihil nisi Interpretes verbi scripti in lege Ierem. 23. Ierem. 13. Ezech. 13. Nulla Scriptura solum scriptū Dei verbum cōmendat. Insignis Protestantium fraus.

& Euangelio fuisse docet: quod sane longiore disputatione esset refutandũ, nisi quòd D
Infrà cap. 13. hæc quæ iam tam multa diximus sufficere posse arbitramur: & in hac postrema parte, vt diximus, breuitati studemus, quasíque ad exitum longi certaminis iam lassi properamus. Quanquam postea etiam hac de re dabitur iterum dicendi locus.

Tertium fraudis genus, etiam ex Scripturis depromptũ, excutitur.

CAPVT X.

Tertivm fraudis ac imposturæ genus est, eas afferre scripturas quę contra earũ corruptores dicuntur, indéq; inferre nihil præter scripturam esse recipiendum; perinde ac si extra scripturas aliquid docere, esset scripturas corrumpere; nihílque interesset aliud ne & amplius aliquid eo quod scriptum est doceat Ecclesia, quàm si aduersa & cõtraria scripturæ doceret. Tales scripturæ huiusmodi sunt. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquã nec minuas.* Et rursum. *Non addetis ad verbũ quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* Cui simile est quod in Apocalypsi legitur. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas: Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ.* His etiam addunt quod ad Galatas Apostolus scribit. *Si quis Euangelisauerit præterquam quod accepistis, anathema sit.* Sed his locis omnibus breuiter & solidè respondetur; in prioribus illis verbis, id solum prohiberi ne aliquid proferatur tanquam lex Moysis aut tanquam Ioanni reuelatum, quod in Deuteronomio & Apocalypsi scriptum non sit. Hoc est enim illis libris & Prophetiæ aliquid addere. Rursum vt nihil illis contrarium doceatur, aut de verbis ipsis dolo aliquo resecetur. Hoc est enim illa diminuere. Alioqui si nihil sic addendum erat, vt nihil præterea doceri aut præscribi oporteret, quæcũque post Deuteronomium scripta atque præscripta sunt, male & contra hoc Dei mandatum scripta & præscripta fuerunt. Sed non solùm in scripto multa postea à Prophetis, & aliis sacrorum voluminum scriptoribus, addita & superaddita sunt; verumetiam absque scripto multa à fideli populo piè ac religiosè suscepta & præstita sunt, vt suprà pluribus exemplis ostẽdimus. Quibus etiam addi potest, quòd festum Encæniorum ad Dei cultum à Machabæis institutum, non à Moyse in lege præscriptum Christus ipse sua præsentia honorauerit, nunquam sane id facturus, si is esset verborum Deuteronomij sensus, quem Protestantes illis affingũt. Paulus quoque in verbis illis ad Galatas, non omnino alia ab iis quæ docuerat; sed aliena & contraria excludit. Nec etiam de scripta doctrina, sed de tradita illis doctrina agit, siue illa scripta siue viua voce prædicata fuerat. Ait enim *præterquam quod accepistis*, non ait, prẹterquam quod scripsi, aut præterquam quod in scriptis vel meis vel aliorum Apostolorum aut Euangelistarum legistis. Sane accipere, est potius ex traditione habere, quàm in scripto legere. *Ego*, inquit Paulus, *quod accepi à Domino, hoc tradidi vobis.* Accepit autem ex reuelatione, vt cætera omnia, non ab homine neque per hominem. & iterum. *Notum vobis facio Euangelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, &c.* Vbi manifestè acceptũ illud esse ostendit, quod viua voce prædicauerat. Qua fronte igitur pro solius Scripturæ sufficientia affertur, quod de Scriptura prorsus dictum non est, aut saltẽ æquè de non scripta doctrina intelligi potest ac de scripta? Sed siue scriptã siue non scriptam doctrinam, sed à se traditã, ibi Apostolus intellexerit, solã illam & vnicã non eo loco præscribit, sed diuersam, alienã, contrariam meritò excludit. Quam rem egregiè suis verbis explicantem August. audiamus. *Admonitio*, inquit, *Beatissimi Pauli de vestris cordibus nõ recedat. Si quis vobis Euangelisauerit præterquã quod accepistis, anathema sit. Non ait, plusquã accepistis, sed, præterquam quod accepistis. Nã si illud diceret, sibi præiudicaret; qui cupiebat venire ad Thessalonicẽses vt suppleret quæ illorũ fidei defuerunt. Sed qui supplet, quòd minus erat addit; non quod inerat, tollit. Qui autẽ prætergreditur Regulã fidei, non accedit in via, sed recedit de via. Quod itaque ait Dominus. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò, adiicienda illis fuerant quæ nesciebant, non quæ didicerant euertenda.* Hęc ille. Ille ergo iudicio Augustini Euangelisat præter id quod accepimus, qui regulam fidei prætergreditur; id est, euertit, contraria fidei docendo: non ille qui seruata fidei regula, adhuc alia docet, vel magis explicatè illustrãdo quæ obscura

Marginal notes: *Aliud est corrũpere Scripturam aliud præter Scripturas aliquid docere.* — Deuterõ. 12. — Deut. 4. — Apocal. vlt. — Gal. 1. — 1. — 2. — Ioan 10. — *Paulus non alia sed aliena & cõtraria excludit.* — Gal. 1. — 1. Cor. 11. — 1. Cor. 15. — *Protestantiũ impudentia.* — Tract. 98. in Ioannem. — E — F

A obſcura fuerāt, vel etiam addēdo quod prius ignoratū erat: Quanquā Eccleſia docēs quædā abſq; ſcripto verbo, nihil nouū præter Regulam fidei inducit; ſed alia interdū præter ſcripta monimēta, ad Regulā fidei pertinere oſtendit: nec traditā fidē euertēs, nec etiam traditæ fidei quicquam quo ad ſubſtantiam eius (quæ ſemper vna & eadem eſt, vt ſupra explicuimus) ſuperaddens; ſed ſcriptæ doctrinæ etiam non ſcriptā adiungens: quia non omnia vel Euāgeliſtæ vel Apoſtoli ſcripſerunt, ſed *multa ſine literis tradiderunt*, vt ait Chryſoſtomus. Sed vt ad Apoſtolum redeamus, euangeliſat præterquā quod accepimus, *qui in aliud Euangelium nos transfert*, vt eodem in loco ſeipſum exponit Apoſtolus; & vt contra Manichæos hunc locū accommodat Auguſtinus; docēs hoc hæreticis proprium eſſe, de quo nos ibi cauere prouidentiſſimè Apoſtolus monet, vt idem docet Auguſtinus tum alibi ſæpe, tum in Pſal. 103. conc. 2. Tractans enim illud Pſal. *Inter medium montium pertranſibunt aquæ*, id eſt, inter medium Apoſtolorum, ſiue in communi Apoſtolorum doctrina, pertranſibunt prædicatores verbi, vt ſit pacifica prædicatio & communis, non turbulenta, non priuata; ſubiungit poſtea. *Vide*, inquit, *quemadmodū Apoſtolus noluerit de monte præſumi, ne ſorte mons diſcedat ab aquis per medium currentibus, & aliquid proprium velit influere. Licet ſi nos*, inquit: *Et quantus mons dixit hoc? Quàm vberrimæ aquæ fluebant de conualle eius? Tamen volebat vt medius inter montes curreret, & ibi eſſet fides recta populorum, quod inter ſe medium atque commune Apoſtoli retinebāt. Sed audi quod ſequitur. Licet ſi nos aut Angelus de cælo annūciauerit vobis, præterquàm quod accepiſtis, anathema ſit. Si*
B *veniat mons aliud euangelizans, anathematiſetur. Si veniat Angelus aliud eugelizans, anathematiſetur. Vnde hoc? Quia de priuato vult fluere, non de medio.* Hæc ille. Damnat ergo in illis verbis Apoſtolus priuatos ſpiritus & nouos magiſtros, aliud & diuerſum à doctrina ſemel tradita afferentes. Non damnat Eccleſiam alia & plura quàm quæ ſcripta ſunt, prædicantem, & ex traditione publica docentem. *Non enim ait, plus quàm accepiſtis* (vt idem alibi docet Auguſtinus) *ſed præter quàm quod accepiſtis.* Quod quale ſit, ſuprà explicuimus.

Eccleſia docens abſque Scriptura præter Regulam fidei nō docet.

Cōtra Fauſtū lib. 32. cap. 17

Fides recta de medio Eccleſiæ fluit.

Tract. 98. in Ioan.

Quæ ex Patribus pro ſolius Scripturæ ſufficientia atque vnica Norma multiplici fraude Proteſtantes proferre ſolent, ſingula excutiuntur & refelluntur.

CAPVT II.

IAM verò ex Patrum monimentis proferant hodie nonnulla Proteſtantes, ad iſtam quam imaginantur ſolius ſcripturæ ſufficientiam demonſtrandam. Ea verò omnia ad 4. genera referri poſſe videntur. Primum genus ea loca complectitur, in quibus patres ſibi
C & ſuis ſcriptis aliter fidem dari nolunt, niſi quatenus è ſcripturis ſua probauerint. Qualia multa in Auguſtino occurrunt in epiſt. ad Hieronymum & ad Fortunatianum. Ait enim, *alios omnes libros præter ſcripturas ſic ſe legere, vt non ideo verum putet, quia ita eorum Authores ſenſerunt; ſed quia illi vel per libros canonicos, vel probabili ratione perſuadere potuerūt.* Sed hæc & ſimilia loca quem ſenſum habeant, quia in alia cōtrouerſia plenius diximus, nihil hic repetimus. Et certè non ſolius ſcripturæ ſufficientiam, cui etiam probabilem vel certam rationem adiungit, ſed eius eminentiſſimam Authoritatem illa loca commendant, de qua re aliàs diximus.

Epiſt. 19. & 111.

Contro. 3. li. 7. ca. 15. & 16.

Alterum genus huiuſmodi patrum ſententias complectitur, in quibus videntur patres manifeſtè docere, omnia in ſcripturis contineri: vt quando aſſerunt ex multis ea ſcripta & ſelecta fuiſſe, vel quæ ad ſalutem ſufficere Euangeliſtis & Apoſtolis videbantur; vel quæ legere nos Chriſtus voluit; vel certè quæ ad fidem & mores perti- 1.
nent, inueniri illic omnia adeóque apertè contineri. Nam pro primo ex his tribus, 2.
luculentiſſimas vt ipſis videtur, adferunt Irenæi, Cyrilli, & D. Auguſtini ſententias. 3.
Irenæi verba ſunt, *Apoſtolos Euangelium primùm quidem præconiauiſſe, poſtea verò per Dei voluntatem in ſcripturis nobis tradidiſſe, fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum.* Auguſtini verba ſunt. *Euangeliſta teſtatur multa Dominum Chriſtum & dixiſſe & feciſſe, quæ ſcripta*

Lib. 3. cap. 1. Tract. 49. in Ioan.

non ſunt: electa ſunt autem quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere videbantur. Denique D
Cyrilli verba non abſimilia ſunt. Ait enim. *Non omnia quæ Dominus fecit cōſcripta ſunt, ſed*
Libr 12. cap. vlt. in Ioan. *quæ ſcribentes tam ad mores quàm ad dogmata putarunt ſufficere*. Hæc tria loca inuicta putat Martinus Cemnitius ad hanc ſolius ſcripturæ ſufficientiam euincendam. Sed factionis Lutheranæ præiudicio excæcatus, manifeſtam rei veritatem videre non vult. Irenæus enim *Euangelium quod Apoſtoli prædicauerunt*, id eſt, quæ in publica prædicatione
1. & doctrina docuerunt, in ſcripturas relata affirmat: de iis autem quę non publicè, ſed ſeorſim ſapientioribus, de grauioribus fidei myſteriis & de ipſo religionis vſu ac ritibus tradiderunt (qualia multa abſque ſcripto eos tradidiſſe, grauiſſimi Authores Dionyſius Areopagita, Origenes, Euſebius Pāphili, & S. Baſilius atteſtati ſunt in locis ſuperiùs allegatis) nihil ibi Irenæus loquitur. Qua in re diſpiciat Lector an tantæ Antiquitatis & Authoritatis virorum teſtimonio Proteſtātum hodie vaniſſimis in contrarium, aſſeuerationibus præponderare non debeant. Deinde non dicit Irenæus, Omne Euangelium quod prædicauerūt ſcriptum ab Apoſtolis fuiſſe, ſed indefinitè loquitur, quod æque in parte, præſertim maiori, ac in toto verum eſt. Poſtremò, quod dicit fundamentum & columnam fidei noſtræ eſſe ſcripturam, libētiſſimè agnoſcimus. Sed nec ſolum & vnicum eſſe fundamentum dicit; nec dicere ſic Irenęus potuit, dicente Apoſtolo de Eccleſia, quòd & illa quoque *Columna & firmamentum veritatis eſt*. Hæc breuiter notata ſi diligenter perpendantur, facile oſtendunt Irenæi verbis Proteſtantum paradoxum nihil prorſus iuuari. Auguſtinus autem & Cyrillus E euidēter de factis & miraculis Chriſti, non de tota doctrina eius, Apoſtolis eius ſeorſim à turbis tradita, loquuntur. Nam de huiuſmodi Chriſti factis, Euangeliſta (cuius illi verba ibi exponunt) loquutus eſt. Aiunt ergo ex multis Chriſti factis mirabilibus
1. pauca ſcripta eſſe, quæ ſufficere videbantur; non de tota Chriſti doctrina loquuntur, quam ſine miraculis tradidit. Rurſum non abſolutè dicunt; *quæ ſaluti ſufficiebant, ſed*
2. *quæ ſufficere videbantur & quæ putarunt ſufficere*, ſcilicet ad eum finem propter quem Euāgeliſtæ, maximè Ioannes, Euangelia ſua conſcripſerunt. Qui ſane finis non is erat, vt omnem omnino doctrinam fidei ſcripto continerent, ſed vt ex varia occaſione Chriſti veram humanitatem, œconomiam, diuinitatem in gratiam fidelium qui tūc
3. erant complecterentur, vt eſt ſupra in ſingulis oſtēſum. Prætereà quum præter ea quę Chriſtus docuit & fecit, *multa adhuc* docuit ſpiritus S. quæ Apoſtoli prius *portare non potuerunt*, etſi ex iis quæ Chriſtus fecit, omnia ad ſalutem neceſſaria ſcripta in Euangeliis fuiſſent; non tamen ſequitur, omnem omnino fidei doctrinam ſcripto propterea compræhenſam fuiſſe. Non enim inde demonſtratur, omnem etiam ſpiritus S. doctrinam poſt Chriſti Aſcenſionem Apoſtolis inſpiratam & reuelatam ſcripto commiſſam eſſe. Huc accedit quod teſtatur Lucas, Chriſtum Dominum *per* 40. *dies conuerſatum cum Apoſtolis poſt reſurrectionem, multa de regno Dei docuiſſe*. Horum omnium ne verbum quidem Euangeliſtæ ſcripſerunt. Quis tamen niſi impudentiſſimus negabit ad F
fidei doctrinam illa pertinuiſſe quæ Chriſtus Dominus per tot dies docuit? *Quæ illa fuerint ex Apoſtolorum ſcriptis* (ait Chemnitius) *certò colligere poſſumus*. At verò hanc certam collectionem quæ illum ſcriptura, quæ ratio, quæ Authoritas docuit? dicit tantum Audacter. Probat nihil.

Margin notes: *Quo ſenſu Apoſtoli prædicationem ſuam in Scripturas retulerunt.* — Suprà cap. 6. — 1. Tim. 3. — *Ex factis Chriſti ſcripta ſunt quæ ſufficere vi debātur non ex doctrina Chriſti.* — *Scopus Euangeliſtarum.* — Ioan. 16. — Act. 1. — *Chemnitij cauillatio diluitur.*

Iam verò, quod pro ſecundo affertur, Auguſtinum ſcribere, *quicquid Chriſtus de ſuis factis & dictis nos legere voluit, hoc ſcribendum diſcipulis tanquam ſuis manibus imperaſſe*, nihil pro hac ſolius ſcripturę ſufficientia facit. Loquitur enim Auguſtinus de legēdo Chriſti facta & dicta, non de credēdo aut cognoſcendo. Multa autem & credimus ex auditu fidei, & cognoſcimus ex lumine fidei, quæ nunquam legimus. Itaque quęcunque nos in conſignatis libris legere de ſuis dictis & factis Chriſtus voluit (non quæcunque nos credere aut ſcire voluit) ea non niſi diſcipulorum ſuorum manibus ſcribi voluit. Cuius rei cauſam ex iis quę ſuperius in quinta controuerſia obiter diximus, facile intelligere licet.

Margin notes: De conſenſu Euangeliſt. libr. 1. cap. 35. — *Aliud legere, aliud credere.* — Cap. 12.

Poſtremo, quod pro tertio puncto ex Auguſtino affertur, cuius hæc ſunt verba, *In iis quæ aperte in ſcriptura poſita ſunt, inueniuntur illa omnia quæ continent fidem moréſque viuendi, ſpem ſcilicet atque charitatem*: cui ſimilia ſcribit Chryſoſtomus, dicens: *quæcunque neceſſaria ſunt, manifeſta eſſe ex diuinis Scripturis*, nihil pro ſolius ſcripturæ ad omnem fidei doctrinam ſufficientia faciunt. Aiunt enim aperta quidem eſſe illa quæ ſunt neceſſaria, quia

Margin notes: De doctrina Chriſt lib. 2. cap. 9. — Homil. 3. in 2. ad Theſſ.

non

A non ſemper obſcurè dicuntur,ſicut multa alia quę ad fidem & mores non adeo neceſſariò pertinent. At verò non dicunt omnia ad ſalutem neceſſaria,vel apertè vel obſcurè in ſolis ſcripturis contineri. Differt enim multum iſta propoſitio:Omnia quæ ſunt ad fidem neceſſaria quoties habentur,apertè habentur in ſcripturis : ab hac altera propoſitione:Omnia ad fidē neceſſaria omnino in ſcripturis habentur,ídque apertè ſemper,obſcurè nunquam. Et hunc eſſe horum patrum ſenſum,alia ipſorum verba manifeſtiſſima oſtendunt, in quibus diſertè docent, *multa ſine literis Apoſtolos tradidiſſe* (quæ verba ſunt Chryſoſtomi) & *Scripturarum veritatem etiam in iis teneri quæ ſine ſcripturæ exemplo tradit Eccleſia,quia ipſam Eccleſiam commendat Scriptura*, quæ verba ſunt Auguſtini vt ſuprà citatum eſt.Rurſum omnia ad ſalutem neceſſaria,in genere ſcilicet& implicitè, non omnia & ſingula in particulari explicitè & expreſſè manifeſta in ſcripturis habentur.

Proteſtantum ſophiſtica ratiocinatio aperitur.
Homil.1 in Acta.
Contra Creſconium lib.1. cap.33.

In tertio genere illa Patrū loca poni poſſunt,in quibus vrgent vehementer vt ſcripturas ſacras attendamus:indéque probationum documenta ſumamus. Sed illa omnia ad triplicem ſenſum reduci poſſunt. Primùm quòd in claris & manifeſtis ſacræ ſcripturæ aliqua de re teſtimoniis,non eſt opus alia quærere documenta. Hac enim de cauſa, in quæſtione de vera Eccleſia inuenienda de qua apertiſſima & creberrima ſunt ſcripturę teſtimonia,ſæpius monet Auguſtinus vt ad ſtateram dominicam & ad ſcripturæ voces eius quæſtionis examen exigatur, quod & nos in prima Cōtrouerſia B ſtudioſè egimus.Sic in libro de vnitate Eccleſię quàm ſępiſſimè loquitur.Vbi tādem de ſcripturis dicit.*Hæc ſunt cauſæ noſtræ documenta,hæc fundamenta,hæc firmamenta.*Similia verba habet in li.de bono viduitatis,quia de re etiā in ſcripturis clariſſima diſſerebat.

In triplici ſenſu ad Scripturas attendere monēt Patres.
1.
Cap.6. 10. & 16.
Cap.1.

Alius ſenſus eſt in illa ſcripturarum commendatione,quòd nihil recipiendum docent contra ſcripturarum manifeſtam aſſertionem & veritatem. Huc pertinet locus ille Auguſtini,quem toties Proteſtantes proferūt : *Si Angelus de cælo vobis annunciauerit præterquā quod in Scripturis legalibus & Euāgelicis accepiſtis, anathema ſit.*Non enim dicit Auguſtinus plus quàm in ſcripturis accepimus, quo ſenſu ſimilia Apoſtoli verba dū ipſum explicantem modò audiuimus.Alioqui ſibi præiudicaret,qui multa ſine ſcripturis, ex ſola Eccleſiæ Authoritate contra hoſtes fidei hæreticos ſui temporis ſtrenuè defendit,vt ſuprà ex eo citauimus. Huc etiam pertinet alius eiuſdem locus,vbi dicit, *contra inſidioſos errores Deum voluiſſe ponere firmamentum in Scripturis.* Subdit enim. *Contra quas nullus audet loqui.*Ad hunc ſenſum multa ſimilia loca reduci poſſunt.

2.
Contra Petilianum lib.3. cap.6.
Tractat.2. in epiſt.Ioan.

Tertius ſenſus eſt,quòd omnibus aliis documentis, ſiue quæ ab Authoritate, ſiue quæ à ratione petuntur, Scripturarum teſtimonia præferenda ſunt.Ad quem ſenſum referenda ſunt,quæ ſuprà ex Auguſtini epiſt.19. ad Hieronymum & lib. 11.cap. 5. contra Fauſtum protulimus, vbi ſolis Canonicis Scripturis ſupremam & infallibilem Authoritatem tribuendam docet:facta ſcilicet comparatione(quod aduerte diligenter) C cum quorumcunque hominum etiam Epiſcoporum atq; doctorum priuatis & propriis tractatibus,ſententiis,expoſitionibus(vt etiam ſuprà explicatum eſt)non autem facta comparatione ſcripturarum cum Eccleſia, vt Eccleſiæ perſonā interdum Epiſcopi gerunt,de qua comparatione mox plura.Præterea in hac ſublimiſſima ſcripturarum Authoritate diligenter caue, vt ſcripturæ ſacræ interpretationem ſanam adiungas,de qua in alia controuerſia ſatis multa diximus.

Controuerſ. 3.cap.16.
Ibidem.
Infrà cap. 15. & ſeq.

In quarto & poſtremo ordine, illa patrum loca collocari poſſunt,in quibus vidētur patres ea prorſus reiicienda cenſere,quæ ſcripturarum carent teſtimonio. Quale illud Hieronymi eſt,& in ore Proteſtātum frequens, *Quod ſine Scripturarum teſtimonio adſertur,eadem facilitate contemnitur,qua adducitur.* Similia habet in Aggæū. *Sermo*,inquit, *Dei percutit ea quæ abſque authoritate & teſtimoniis Scripturarum adducuntur.* Nec abſimile eſt quod ſcribit Auguſtinus.*Non adiuuantibus diuinarum Scripturarum certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio,nihil faciens in alteram partem declinando.* Cui etiam affinia ſcribit Chryſoſtomus. *Quomodo*, inquit, *abſurdum non eſt propter pecunias aliis non credere,ſed ipſas numerare & ſupputare,pro rebus autem amplioribus aliorum ſententiam ſequi ſimpliciter?præſertim quum habeamus omnium exactiſſimam trutinam,& gnomonem,ac regulam,diuinarum legum aſſertionem.* Et paulò poſt,*Itaque de Scripturis hæc omnia inquirite.* Hæc ille. Ad horum etiam patrum ſententiam aduocari poteſt Baſilius, dicens:*fidelis miniſtri hoc eſſe propriū,vt quæ à Domino in conſeruos ſuos diſtribuēda accepit, hæc ipſis integra & nullius rei alte-*

Commēt. in Matth.ca. 23.
Commēt. in cap 1.
De peccat. mer. & rem. lib.2.cap. 36.
Homil 13. in comment. in 2.ad Cor.
In lib. de vera ac pia fide.

rius admiſtione adulterata cuſtodiat; vbi *videtur ea omnia reiicere quæ præter ſcript[illegible] proferuntur?* D
Reg.80.c.21. Quod etiam apertiùs repetit in Moralibus. Ait enim *fidelis proprium eſſe nihil eorum quæ ſcripta ſunt reiicere, aut nouum ſtatuere audere. Etenim ſi omne quod ex fide non eſt, peccatum eſt, vt ait Apoſtolus; fides autem ex auditu; auditus autem per verbum Dei; ſine dubio quum quicquid extra diuinam ſcripturam eſt, ex fide non ſit, id peccatum eſt.* Hæc Baſilius, aliíque patres egregiè, vt videtur, Proteſtantum cauſam agentes. Sed ad hæc omnia loca & ſi qua his ſimilia ſunt, ſolida & firma reſponſio eſt; ea omnia tunc locum habere & vera eſſe, vel quãdo ex priuato ſpiritu & iudicio aliquid in Eccleſiam afferimus, deſtituti omni Antiquitatis & traditionis Eccleſiaſticæ teſtimonio; vel quando de re obſcura agitur, de qua nihil vel tradidit vel definiuit Eccleſia. In primo genere manifeſtè intelligẽda ſunt Hieronymi, Auguſtini & Chryſoſtomi verba, id quod in Auguſtini verbis per ſe clarum eſt. Abſque enim ſcriptura quod humana præſumptio adfert, quod priuatim aliquis docet vel aſſerit, meritò in cauſa fidei contemnitur. Non item quod Eccleſia ſpiritu S. inſtructa, etiam extra ſcripturas docet. Damnauit enim ſane Apoſtolus *prophanas vocum nouitates*, ſed non omnem prorſus vocum nouitatem, vel in ſcripturis non compræhenſam: quod egregiè his verbis idem deſcribit Auguſtinus. *Non ait Apoſtolus, deuitans verborum nouitates, ſed addit prophanas. Sunt enim & doctrinæ religionis congruentes verborum nouitates.* Móxq; exempla adfert de vocabulis & nominibus Chriſtianorum, Xenodochiorum, monaſteriorum, & ipſius denique homouſion. *Sed prophanæ*, inquit, *ſunt verborum nouitates, vbi dicit mulier inſipiens & audax. Panes occultos libenter attingite, & aquæ furtiuæ dulciores.* Tales autem ſunt hæreticorum prophanæ voces, non ſolùm extra Scripturam, ſed etiam extra omnem Eccleſiaſticam traditionem & Authoritatem, priuato iudicio prolatæ. Nam Eccleſiaſticas voces etiam extra ſcripturas, iidem illi ſancti patres ſtudioſiſſimè receperunt, maximè Baſilius (cuius tamen verba maximè proteſtantibus patrocinari videntur) tum in locis ſuprà ex ipſo allegatis, tum etiam eodem in loco quo prius citata verba habentur. Ait enim ibidem eiuſmodi *verbis ſe aduerſus hæreticos vti ſæpenumero, quæ licet in ſacroſancta ſcriptura nuſquam reperirentur, à pio tamen & ſanctis literis conſentaneo ſenſu neutiquam abhorrent.* Ergo extra ſcripturam quod adfertur priuato ſenſu & iudicio, vel in cauſa ſeu quæſtione nondum ab Eccleſia in fidem recepta ideóq; prophanum, id merito *eadem facilitate contemnitur qua adducitur*, id *verbo Dei percutitur*, id *ex humana præſumptione proficiſcitur*, id denique *ex fide non eſt.* Sed quæ Eccleſia ab Apoſtolorum vſque temporibus firma & certa traditione accepit, vel contra hæreſes in cauſa fidei maturo iudicio definiuit, vel pro loco & tempore in moribus definiendum cenſuit; etiamſi nullo ſcripturarum aut euidenti aut probabili teſtimonio confirmetur, ſolidum tamen, firmum & indubitatum cuiuis fideli & vero Eccleſiæ filio eſſe debet. Nec addo hanc conditionem, modò ſcripturis conſentanea vel non aduerſantia doceat Eccleſia; quia (vt in ſuperioribus demonſtratum eſt) prorſus infallibile eſt Eccleſiæ iudicium, quod falli aut fallere non poteſt; propter cauſas grauiſſimas ſuperiùs memoratas: & quia etiam noſtrum non eſt, hoc eſt, nullius priuati hominis, ac neque omnium pariter priuatorum multitudinis, de Eccleſiæ iudicio & ſententia iudicare, conſentiátne ſcripturarum doctrina an non. Quæ omnia in ſuperioribus demonſtrata ſunt.

[Margin notes: *Quo ſenſu Patres reiiciunt ea quæ Scripturarum teſtimonio carent.* — 1. — 2. — 2.Tim.2. — Tract. 97. in Ioan. — Prouerb.9. — E — *Hæreticorũ voces ſunt prophanæ nouitates.* — In lib. de vera ac pia fide — 1. — 2. — 3. — Controuerſ. 5. lib. 8. — F — Controuerſ. 2. lib. 5.]

Quæ ex origine, & fine ſcripturarum, ad earum ſufficientiam demonſtandam, diſputat Martinus Chemnitius, refelluntur.

CAPVT XII.

ATQVE

A ATQVE hic ſane huic diſputationi, adeóq; toti operi vltimam ma-
num imponere viſum erat, niſi quòd quum huc vſque progreſſi eſ-
ſemus, in mentem mihi venit Martini Chemnitij examen (vt vocat
homo ſuperbus) Decretorum Concilij Tridentini; in cuius ſtatim
initio, prolixam & accuratam pro ſanctæ Scripturæ ſufficiẽtia diſ-
putationem inſtituit, quam propterea diſſimulare aut intactã præ-
terire non volui. Eius igitur argumenta, huiuſmodi exceptis quibus
iam antea reſponſum & ſatisfactum eſt, prętermiſſis quoque cauillationibus & verbis
otioſis (quibus abundat) diligenter proponam; eiſdẽq; donante Deo ſolidè reſponde-
bo. Primùm conatur oſtendere propter incertam cuſtodiam verbi Dei, & frequentes *Origo Scriptu-*
eius corruptelas, ſub prima Adami Poſteritate, & ætate tota ſequenti, ſub Noë, ſub *ræ ex ſententiã*
Abraham, eiúſque poſteris vſque ad Moyſem, Deum tandem per ipſum Moyſem ver- *Proteſtantum.*
bum ſuum literis ſcriptis mandaſſe, vt ceſſantibus traditionis à Patriarchis acceptæ,
& nouarum reuelationum Mediis, in ſola Scriptura Deus loqueretur: & hanc Scrip-
turæ ſacræ originem eſſe, vt contra traditionum corruptelas remedium eſſet. Huiuſ-
modi autem corruptelas verbi Dei nondum ſcripti colligit, ex corruptione illa hu-
mani generis, de qua legimus quòd *omnis caro corruperat viam ſuam*: propter quam cor- Gen. 6.
ruptionem dixiſſe Deum; *Non diſceptabit, vel* (vt nos legimus) *non permanebit ſpiritus meus*
in homine in æternũ. Cauſam enim addidit, *quia caro ſunt, & figmentum cordis humani malũ eſt.*
B Rurſum quòd Thare pater Abraham, & Nachor, admixto fermento idololatriæ, cor-
ruperunt puritatem doctrinæ; ſicut hiſtoria Laban poſtea oſtendit. Poſtremò, eaſdem
corruptelas in filiis Iacob vſque ad exitum eorum ex Ægypto fuiſſe, notat ex verbis
Ezechielis, vbi Deus inquit. *Dixi ad eos. Vnuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum abijciat: &* Cap. 20.
irritauerunt me. Vnuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum non proiecit, nec idola Aegypti relique-
runt, &c. Ex his ergo corruptelis oſtẽdere vult, quàm incerta fuerit cuſtodia verbi Dei
nondum ſcripti, per ſolas traditiones: ideóq; Deum tãdem, & ſcripſiſſe ipſum primò
& ante omnia ſuo digito Decalogi tabulas, & reliquum verbi ſui per Moyſen ſcribi
voluiſſe; ne amplius in Controuerſiis de veteri Patriarcharum doctrina, nouas reue-
lationes quæreret. Sed hæc collectio ab origine ſcripturæ petita, nihil horum pro-
bat, quæ Chemnitius inde inſigniter probari adeóque demonſtrari exiſtimat. Primũ
enim corruptela humani generis Gen. 6. commemorata, vitæ & morum corruptela
fuit non doctrinæ, vt apertè Scriptura explicat. Dicit enim *multam malitiam hominum* Gen. 6.
in terra fuiſſe, & repletam eſſe terram iniquitate à facie eorum: & in particulari hanc iniquita-
tem deſcribit; quòd filij Dei, id eſt illa poſteritas Seth qui fideles erant, commiſcue-
runt ſe filiabus Cain, quas filias hominum vocat Scriptura, contra mandatum patris
eorum Seth. Nec in ipſa domo Thare patris Abrahã (*in qua vna domo*, ait Auguſtinus, De Ciuit. dei lib. 16. cap. 12.
per vniuerſum mundum cuſtodita eſt plantatio ciuitatis Dei;) erat fermentum idololatriæ, ſed
inter Chaldæos quibus cohabitabat, illud fermentum vigebat. Nec etiam tale ac tan-
C tum hoc fermentum fuit, quin & inter ipſos idololatras permulti eſſent etiam illo tũ
tempore, qui verum Deum colerent. Quod his verbis agnoſcit Auguſtinus. *Ab initio*
generis humani aliàs occultiùs, aliàs euidentiùs, ſicut congruere tẽporibus diuinitus viſum eſt, nec Pro-
phetari deſtitit, nec qui in eum crederent defuerunt: & ab Adam vſque ad Moyſem, & in ipſo populo
Iſrael, & in alijs gentibus. Cùm enim nonnulli commemorentur, in ſanctis Hebraicis libris iam ex tẽ-
pore Abrahæ nec de ſtirpe carnis eius, nec ex populo Iſrael, nec aduentitia ſocietate in populo Iſrael, qui
tamen crediderunt; cur non credamus etiam in cæteris hac atque illac gentibus, alios atque alios fuiſſe,
quamuis eos commemoratos in eiſdem Authoritatibus non legamus? Hæc ille de prædeſt. ſan-
ctorum lib. 1. cap. 9.

Deinde etſi hæ omnes corruptelæ puræ doctrinæ, illa tum ætate ante Scrip-
turam datam vbique gentium viguiſſent, non propterea iſtud Traditioni non
ſcriptæ tribuendum eſt. Nam & poſt verbum ſcriptum, poſt legem per *Corruptelæ pu-*
Moyſem datam, poſt vniuerſa illa Dei præcepta, ceremonias, iudicia, in ſcripto *ræ Doctrinæ nõ*
compræhenſa, nonne etiam tunc populus Dei puram Dei doctrinam peſſimo fermẽ- *minus poſt Scri-*
to ſuo corrupit? Nonne idololatriæ tam frequentes poſt legem erant, quàm ante legẽ? *pturam datam quàm ante.*
Nonne hanc ipſam ob cauſam frequenter Prophetas extra ordinem miſit, qui popu-
lum illum idola ſequentem, ad puram doctrinam reuocaret? Quid quòd Ezechiel ip-
ſe à Chemnitio citatus, quemadmodum populi offenſiones dum adhuc in Ægypto

eſſent, ante legem ſcriptam, commemorat; ſimiliter etiam eiuſdem populi, etiam poſt D legem datam, eaſdem aut grauiores etiam corruptelas enarrat? Ait enim de lege ſcripta. *Eieci ergo eos de terra Aegypti; & eduxi eos in deſertum. Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea oſtendi eis, quæ faciẽs homo viuet in eis: Inſuper & ſabbata mea dedi eis, vt eſſent ſignum inter me & eos, & ſcirent quia ego Dominus ſanctificans eos.* Ecce legem illis, & ſcriptum iam Dei verbũ per Moyſen datum vt Leuit. 18. Exodi 30. & 31. ac Deuteron. 5. patet. Sed quid? Abſque corruptelis & fermento falſæ doctrinæ propterea perdurarunt? Audiamus quid Ezechiel porrò dicat. *Et irritauerunt me domus Iſrael in deſerto: in præceptis meis non ambulauerũt: & ſabbata mea violauerunt vehementer: poſt idola enim cor eorum gradiebatur.* Vbi multis verbis corruptelas quas in deſerto ipſo, quamquam data lege, patrauerant; deſcribit. Móxque eaſdem etiam quum in terram promiſſionis veniſſent, quantumcunque iam in ſcripto conſignatum haberent Dei verbum, declarat. *Hæc dicit Dominus Deus. Adhuc & in hoc blaſphemauerunt me patres veſtri, quum ſpreuiſſent me contemnentes, & induxiſſem eos in terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt darem eis. Viderunt omnem collem excelſum, & omne lignum nemoroſum, & immolauerunt ibi victimas ſuas.* Multiſq; aliis verbis copioſè enumerat, & vehementer exaggerat Propheta, frequentiſſimas corruptelas illius populi, etiã poſt ſcripturas datas. Vt quid ergo hoc fuco, ſtolidus Chemnitius imperito lectori nebulas offundit, de neſcio quibus corruptelis ex ſola Traditione inuectis; vt inde vel Traditionibus non ſcriptis, quaſi Medio cuidam noxio & peſtilenti detrahere, vel Scripturæ confictum eius mali remedium tribuere, poſſit; quod non ſecus poſt ſcripturas datas quàm ante, graſſatum & dominatum eſt? Nonne enim tota hiſtoria veteris inſtrumenti plena eſt huiuſmodi corruptelis diuinorum mandatorum, quas ille populus Iudaicus ſtatim poſt Moyſi deceſſum, & reliquis perpetuò ætatibus, non obſtãte ſcripti verbi remedio perpetrauit? Nonne ſtatim poſt obitum Ioſue, qui Moyſi ſucceſſit, populum illum frequentiſſimè à Dei verbo deceſſiſſe liber Iudicum commemorat? Nonne propterea Rex Meſopotamiæ 8. annis illis dominatus eſt? Quúmque per Othonielem liberati, annis vix 40. quieuiſſent; nonne iterum Eglon Rex Moab totis 18. annis eos oppreſſit? Nonne quum iterum 80. poſt annis ad idola relapſi eſſent, Iabin Rex Chanaan eos an. 20. occupauit? Nonne rurſum poſt annos 4. denuo peccãtes Madianitæ vaſtabant? Nonne denique à Philiſtæis & filiis Ammon, propter eaſdẽ corruptelas multis annis afflicti ſunt? Ac poſtremò, nonne & à Chaldæis & ab Aſſyriis in longam captiuitatem, propter eaſdem frequentiſſimas corruptelas abductus ille populus eſt? Sed quid? Nonne poſt legem, pſalmos, & Prophetas datos; poſt ipſas quoq; Euangelicas & Apoſtolicas literas conſcriptas; infinitæ tamen hæreſes & corruptelæ verbi Dei Eccleſiã Dei vexarunt, quemadmodum idola (quibus iſtæ ſucceſſerunt,) veterem olim populum perdiderunt? Vt quid ergo in tanta hiſtoriæ luce, tenebras nobis offundere conatur Chemnitius, quaſi corruptelarũ quæ in populo veteri extiterunt, Traditiones non ſcriptæ in cauſa eſſent; aut quaſi contra huiuſmodi corruptelas, tanquam ſolum & ſufficientiſſimum remedium Scripturæ datæ eſſent? F Sed alia eſt cauſa traditæ nobis diuinæ ſcripturæ, & aliæ fuerunt corruptelarum verbi Dei occaſiones. Harum enim non Traditiones ſiue ſcripto, ſed tum in veteri tum in Chriſtiano populo, ipſorum hominum malitia cauſa fuit; qui à Dei verbo, à puritate doctrinæ cæleſtis, à diuinæ voluntatis regula, non ſecus data Scriptura quã abſq; ſcriptura, ex propria quadam peruerſitate per omnes ætates receſſerunt. Et quemadmodum *data lege ad cognitionem peccati*, tamen *peccatum* humanæ iam corruptæ voluntatis, vt *appareret peccatum, per bonum operatum eſt mortem, vt accepta occaſione per mandatum, fieret ſupra modum peccans peccatum per mandatum*, vt docuit nos Apoſtolus; ita data Scriptura ad verbi & voluntatis diuinæ notitiam magis expreſſam, tamen excæcati & deprauati humani intellectus vitium, vt appareret quàm profunda cęcitate laboraret, per bonum operatum eſt mortem; vt accepta occaſione per ipſas Scripturas male intellectas, & in proprium ſuorum ſenſum iam corruptum deprauatas, fieret ſuprà modum errans error per ſcripturam. Non quòd ſacratiſſima Scriptura ſit in culpa, (nec enim *Mandatum quod bonum & ſanctum eſt*, in culpa etiã fuit, quamuis eo iam dato maior eſſet præuaricatio) ſed quòd altitudine & profunditate diuinæ Scripturæ ſuperbi homines ad perniciem ſuam vtantur. Quamquam ſane ob alias cauſas ſic Deus profundam & myſticam tradidit, *ad edomandam videlicet labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio*

Cap. 20. Idololatria in deſerto.

Idololatriæ frequentes in terra promiſſionis.

Iud. cap. 3.

Cap. 4. Cap. 6. Cap. 13.

Poſt propheticas Apoſtolicas & euangelicas Scripturas datas, frequentes corruptelæ.

Vera cauſa corruptelarum puræ doctrinæ.

Simile. Rom. 7.

De Doctrin. Chriſt. lib. 2. cap. 6.

A *ſtidio reuocandum, cui facile inueſtigata plærumque vileſcunt:* (vt docuit Auguſtinus) & ad ordinem præterea in Eccleſia ſeruandum, ne vnuſquiſque ſeipſum paſceret, aut ſuo iudicio verbũ veritatis tractaret; ſed à Paſtoribus, doctoribus & patribus familias, quos Dominus conſtituerat, cibum ſalutis acciperent. Qua de re non minus grauis, quàm vera eſt Tertulliani ſententia. *Non periclitor dicere, ipſas quoque Scripturas ſic eſſe ex Dei voluntate diſpoſitas, vt hæreticis materiam ſubminiſtrarent; quum legam, oportere hæreſes eſſe, quæ ſine Scripturis eſſe non poſſent.* Hæc ille. Quas ſane ob cauſas, altitudinis videlicet profunditatis & difficultatis Scripturarum, neceſſaria etiam fuit Traditio Eccleſiaſtica non ſcripta, & ipſa fidei Regula cordibus fidelium ſine literis inſcripta, quæ vel ipſam Scripturam interpretaretur (vt in præcedentibus duobus libris oſtendimus) vel in ſcripturis non expreſſa doceret. Neque hoc quicquam, vt iam diximus, ſacræ Scripturæ Maieſtati, ſanctitati, aut veritati derogat; ſed eam illuſtrat magis, veriſq; fidelibus longè vtiliorem & iucundiorem facit. Quemadmodum enim *lex non deſtruitur per fidem, ſed ſtatuitur*, vt ait Apoſtolus, quia videlicet (vt doctè explicat Auguſtinus) *fides impetrat gratiam, qua lex impleatur*; quemadmodum etiam *liberum arbitrium*, vt ibidem Auguſtinus docet, *non euacuatur per gratiam, ſed ſtatuitur; quia gratia ſanat voluntatem, qua iuſtitia liberè diligatur*: ſic ſacra Scriptura non euacuatur per Traditionem, ſed ſtatuitur; quia Traditio ſubminiſtrat ſenſum, iuxta quem Scriptura intelligatur: docet etiam ea quæ in Scriptura non exprimuntur. Superſtitioſi quidẽ Iudæi, quos Apoſtolus in Epiſt. ad Rom. B confutat, exiſtimabant legem deſtrui per fidem; nec bonum & ſanctum Mandatum illud eſſe potuiſſe, quod eſſet peccati occaſio, & præuaricationem augeret. Stulti quoque Pelagiani putabant, nullum eſſe hominis liberum arbitrium, ſi ſuis ſolius viribus ſecundum virtutem operari non poſſet; aut ſine gratia neceſſariò peccaret: itaque dicebant, vt commemorat Auguſtinus, & ante eum S. Hieronymus, *non eſſe liberum arbitrium, ſi indiget Dei auxilio.* Non abſimili modo, Proteſtantes hodie ſuperſtitioſè pariter & ineptè non eſſe ſacram Scripturam hoc nomine dignam, aut rem ſatis diuinam clamitant, ſi Traditione Eccleſiaſtica vel interprete egeat, vel ſuperaddita gaudeat: ſolã enim illam per ſe ſatis claram, ſolam totius Sacræ doctrinæ Normam ſufficientiſſimã illam habendam eſſe. Sed Spiritus ſanctus ſic legem mandatorum propoſuit, vt non niſi per fidem Mediatoris impleretur: ſic homini corrupto arbitrij libertatem reliquit, vt non ſine ſpeciali diuinæ gratiæ auxilio, aliquid ſecundum Deum vel intellectu capere, vel voluntate perſequi, poſſet: ſic denique diuinas Scripturas dedit, vt tamẽ in Eccleſia ſua, & ſpiritualem gratiam eas rectè intelligendi, & præterea multa ſine ſcripto ſolis cordibus inſcripta, & viua voce de manu in manum tradita, relinqueret.

Cur obſcura & profunda Scriptura.

In lib. de præſcript. hæret.

Rom. 3. De Spiritu & lit. cap. 30.

Traditio non derogat Scripturæ.

Epiſt. 106. in epiſt. ad Cteſiphontem.

Itaque Scripturæ veteris poſt tot ſecula datæ primam originem, ſi quis non ex propria coniectura, (vt facit Chemnitius) ſed ex verbo Dei & Eccleſiæ ſenſu quærere & inueſtigare velit; inueniet non Traditionum vitium hoc fuiſſe; ſed primùm quidem, C quod ad ipſum Decalogum & præcepta vitę agendæ attinet, extinctam quodammodo & obliteratam iam in mentibus hominum naturæ legem (vt diſertè docet S. Auguſtinus) in cauſa fuiſſe, quòd per legis ſcriptæ promulgationem reſtauraretur. Quod & Apoſtolus ſatis clarè docuit, dicens quòd per *legẽ cognitio peccati* eſſet: & *concupiſcentiã neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces.* Deinde quod ad iudicia & ceremonias attinet, per Moyſem primum ſcripto conſignata, in cauſa id fuiſſe, quòd populus Dei tũ multus eſſe cœpiſſet, verámque externæ Eccleſiæ formam in conſpectu & notitia hominũ habere inciperet; ideóque Sacramentis, ſacrificiis, iudiciis, legibus, ceremoniis ac ritibus variis; erudiendus, formandus, retinendus, ac in cæleſti quadam religione religandus eſſet. Rurſum œconomia venturi ab initio mundi ipſius Mundi Mediatoris hoc habebat, vt tota Dei Ciuitas ſiue Eccleſia, nõ ſecus quàm vnus homo, certis quaſi gradibus ac ætatibus creſceret; pariterque primò rudiùs & imperfectiùs, poſtea pleniùs & exactiùs ad Dei cognitionem manuduceretur; donec tandem eò perueniat, vt non iam amplius in ænigmate, ſed facie ad faciem contempletur. Sic placuit (vt ait Apoſtolus) *multipharie multiſque modis Deum loqui*, primum *patribus olim*, vel per ſe vel angelorum miniſterio, deinde *in Prophetis* quorum primus Moyſes, *nouiſſimè autem in filio.* Denique diſertè Chryſoſtomus meliori (vt arbitror) iudicio quàm Chemnitius hanc datæ Scripturæ occaſionem refert. *Quia*, inquit, *progrediente iam tempore, alij quidem propter dogmata, alij verò propter vitam & mores grauiter impegerunt, ea rurſus quæ conſtat literis, admo-*

Scripturæ Datæ origo & cauſæ.

1. Quæſt. in vet. teſtam. q. 4.

Rom. 7.

2.

3.

Hebr. 1.

4.

nitione opus fuit. Hæc ille homil. 1. in Matthæum. Ac de origine quidem Scripturarum D
hactenus sic dictum est, vt non ex ea consequi posse ostenderimus, sic datam illam fuisse, vt omnem amplius sine scripto Traditioné excluderet; quod sibi finxit Chemnitius. Nűc de vsu quæ adfert consideremus, vbi sane & idem adhuc magis elucescet.

Quæ de vsu, dignitate, & Authoritate, Scripturarum Chemnitius adfert, vt earum inde Sufficientiam concludat, refelluntur.

CAPVT XIII.

A Mosayca Scriptura primum argumentum ducit. Ait enim in primo libro, Geneseos videlicet, complexum esse Moysem capita doctrinæ & fidei Patriarcharum, quam ab initio mundi ad sua ferme tempora ex Dei reuelatione traditam acceperant; & professi fuerant. Deinde & simili consilio cætera scripsisse. Vsum autem eorum fuisse, vt *legantur coram toto Israel tã viris quàm mulieribus paruulis & aduenis, vt audientes discant*, &c. Rursum vt esset illis hæc Scriptura *cõtra eos testimonium*, si quando declinassent à mandatis Dei. Denique ideo iussisse Moysem *describi exemplar legis*, vt esset Canon, Norma & Regula, *ne declinaretur vel in dexteram vel in sinistram partem*. Postremò triumphabundus concludit, reliquam quidem posteritatem Noë per vniuersas terras dispersam, quæ hac Scriptura careret, sine dubio ex relatione maiorum per successionem multa ex traditionibus patrum licet fermentata retinuisse; causam tamen eorum per nos Pontificios egregiè defendi posse, si diceremus Patriarchas, & ante & post diluuium, intra bis mille & trecentos annos, vsque ad mortem Ioseph, multo plura verba fecisse de doctrina diuinitus reuelata, quá quæ paucis illis & angustis primi libri Moysis paginis compræhensa sunt, ideóque ad Traditionem Patriarchalem non scriptam ferméta illa posteritatis Noe referri posse. Hæc ille. Sed breuiter & solidè huic sycophantæ respondetur. Catholici enim, nő quidem vt reliquarum gentium superstitiones, ad diuini cultus ac religionis imitationem Satanæ arte inuentas, defendant; sed vt dolosum hoc & perniciosum hæreticorum omnium dogma, quo solam Scripturarum sufficientiam, fraude etiam Satanica (vt ante est ostensum) persuadere conantur, euertant; verè & quod res est respondent, librum illum Geneseos capita quidem doctrinæ & fidei Patriarcharum complecti, sed non omnia & vniuersa: quod tam certum sibi persuadet Chemnitius, vt nec nos etiam id negaturos arbitrari se dicat. Quæro enim à Chemnitio, an doctrina de peccati originalis per vnum hominem in vniuersum mundum propagatione, & de F
huius peccati remedio seu regenerationis Sacramento, ad capita fidei & doctrinæ cælestis etiam necessariò non pertineat? Non arbitror eum hoc negaturum, quum hæc sane capita S. Augustinus *Catholicæ fidei munimenta, ipsósque neruos religionis Christianæ, veræque pietatis* esse meritò affirmet. Quæro iterum in qua pagina totius Geneseos ante Abraham de his vlla prorsus mentio aut expressa aut etiam tacita fiat? An putat fortasse originalis maculæ propagationem, primis illis patribus & Patriarchis ante Abraham fuisse incognitam, aut nullum eis regenerationis Sacramentum diuinitus reuelatum fuisse? Sane S. Augustinus, quem sibi præferri Chemnitius indignari non debet, longe aliter censet. Sic enim scribit. *Non est credendum, & ante datam Circuncisionem, famulos Dei (quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi) nullo Sacramento eius opitulatos fuisse paruulis suis; quamuis quid illud esset, aliqua necessaria causa, Scriptura latere voluerit.* Hæc ille. Deinde quæ Scriptura vel Geneseos vel totius pentateuchi Mosaicæ, relationem illam sacrificiorum veterum ad venturi Messiæ Passionem, & supremum sacrificium, mente intentum, & animo sacrificantium conceptum, vsquam exprimit aut docet? sine qua tamen relatione & fideli intétione, nullum illa sacrificia fructum adferre poterant. Denique quid putat Chemnitius? Quæ postea Prophetæ tam multa & varia scripserunt, quæ etiã Euangelicis & Apostolicis literis postremò accesserűt, nihil ad Capita fidei & doctrinæ à Patriarchis & primis illis patribus creditæ pertinere,

Deuter. 31.

Deuter. 17.

Vanus Chemnitij triumphus.

Liber Geneseos omnem Patriarcharum fidẽ nő complectitur.

Lib. 6. cap. vltimo contra Iulianum.

Lib. 5. cap. 9. contra Iulianum.

E

A nere, aut eorum nihil Patriarchas credidisse aut didicisse? Certè quamuis neque tam explicitè de ipsa deitate instructi fuerunt quàm postea fuit Moyses (nam *nomen suum Adonai Deus non indicauerat illis*) neque tam clarè incarnationem Christi reuelatam habebant, quàm Moysi reuelata fuerat; qui tot sacrificiis, Sacramentis, & ceremoniis à Deo sibi traditis, futuram Christi mortem totámque fere œconomiam præfigurauit; tamen de rebus agendis, déque doctrina ad vitæ mores necessaria plenissimè instructi erant, non secus quàm per Moysem & Prophetas eorum posteri postea fuerant: vt sapienter docet S. Thomas: ideóque *eorum iustitiam nec intemperantem*, vt abstinere non possent ab iis à quibus astinendum esse didicerant; *nec etiam imperitam rerum ad suum officium pertinentium fuisse*; docet contra Manichæos Augustinus ostendens etiam ea quæ Christus in Euangelio, tanquam imperfectæ veterum patrum legi & doctrinæ adiecisse videtur, primos illos & antiquos iustos nequaquam ignorasse; vtcunque earum rerum nihil in toto illo primo Moysis libro, in quo omnia fidei & doctrinæ capita contineri vult Chemnitius, exprimatur.

Exod. 5.

Patriarcharum iustitia perfecta.

2. 2 q. 174. Ar. 6.

Lib. 19. ca. 20. & seq. contr. Faustum.

Lex scripta est Norm[illegible]tis sed non vnica.

Iam verò quod ad vsum attinet legis scriptæ, quem dicit fuisse vt legeretur toti populo, vt esset contra illos testimonium; vt esset illis Canon, Norma, & Regula, ne declinarent à lege Dei, hoc totum sane quam libentissimè fatemur (quamquam Canonis, Normæ aut Regulæ voces in Scriptura illa non legantur) sed ex hoc toto non sequitur, nec ipsemet concludit, (concludere tamen intendit
B si ad propositum loquitur) quòd sit sola Norma & sufficientissima Regula: quasi nihil extra aut præter scriptam illam in lege doctrinam, ad fidem & Dei cultum pertineret. Quare nihil hęc pars ad probandum quod instituerat, facit. Sed notandum est, quod ad nostri instituti confirmationem maiorem attinet, in ipsa hac Mosaica lege datos esse sacerdotes, qui non solùm hanc scriptam legem populo legerent atque exponerent; sed qui præterea, si quid ambiguum aut difficile oriretur, quod ex lege scripta satis diiudicari non posset, iudicium ipsi ac sententiam ferrent. *Si difficile & ambiguum* (ait Scriptura) *apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & Iudicum intra portas tuas videris verba variari, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem qui fuerit illo tempore, quærésque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco quē elegerit Dominus, & docuerit te iuxta legem eius: sequerísque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, morietur homo ex Decreto Iudicis.* En tibi Chemniti præter scriptæ legis Canonem & Normam, etiā Sacerdotis Iudicium pro altero Canone & altera Regula, non quidem legi aduersa (absit) sed iuxta legem Domini & conformiter illi; quæ alia tamen quàm quæ expresse in lege habentur, & in remedium insufficientiæ scriptæ legis, quædam non scripta doceat, iudicet, determinet. Alioqui vanum fuisset, in re difficili sacerdotes consulere,
C si vel de eorum sententia iterum disputandum, vel ad legem denuo recurrēdum esset. Nam propter difficultates quas lex ipsa soluere non potuit, ad sacerdotale Iudicium, ídque supremum & postremum, sunt missi.

Deuter. 17.

Præter legem scriptam Sacerdotis iudiciū pro Norma erat.

Veniamus nunc ad alias Scripturæ partes. Dicit Chemnitius Prophetarum scripta, & alia illa quæ post Moysem scripta sunt, non fuisse diuersa aut contraria iis quæ in libris Moysis consignata erant, sed interpretationes fuisse illustriores. Illos quoq; ea solum scripsisse, quæ Deus posteritati necessaria fore iudicabat. Sed dicit hæc tantùm, non probat: quod est arrogantissimum hodie scribendi genus. Contraria sane nulla ab iis scripta fuisse, neminem arbitror tam dementem vt neget. Sed alia & diuersa valdè illa fuisse, quæ Prophetę scripserunt, longéque aliud quàm interpretationes, neminem quoque arbitror nisi contentiosum & proteruum hæreticum negaturum. Quæro enim à Chemnitio, quem Mosaicæ Scripturæ locum vel Psalmi Dauidici plæríque vel cæteri Prophetæ interpretantur? Nam quamuis quædam in Psalmis, ac item Prophetis quædam, à Moyse conscripta quasi repetendo illustrent; tamē nec interpretandi causa illa scripta sunt; nec de toto genere, propterea Propheticæ Scripturæ dici potest, quòd meræ interpretationes sint Mosaicæ doctrinæ. Quid enim? Nonne de incarnatione Messiæ, de partu virginis, de mysterio Trinitatis, de Sacramentis nouæ legis futuris, vt de Baptismo, & pane Eucharistico, multa prædicūt psalmi & Prophetæ de quibus nihil prædixit Moyses? Quòd quidem Esaias tam clarè &

Prophetarum scripta non erāt solæ interpretationes legis Scriptæ.

Sed eſto, ponamus ſucceſſionem quidem perſonarum veram fuiſſe, idque ſacerdotum D
3. ſibi legitimè & ordine ſuccedentium, (cuius tamen nec apparens eſt veritas; miſcētur enim Reges, Prophetæ extraordinarij, & ſacerdotes qui in Cathedra Moyſis ordine ſucceſſerunt, vt nihil ſit hac fabula fabuloſius:) verùm (vt dixi) ponamus veram fuiſſe ſucceſſionē, & in hac ſucceſſione has falſas & vanas traditiones vel irrepſiſſe, vel quòd irrepſerint, confictum à nebulonibus fuiſſe. An propterea ex hac ſimilitudine, etiam vtrarumq; ſimilem fuiſſe vanitatem, rectè te concludere poſſe exiſtimas? Age ergo. Finxerunt Ethnici & Elyſios campos, & loca tartarea. An propterea fabulam eſſe dices quæ de cæli gaudiis, & gehennæ pœnis, vel Scriptura expreſſit, vel Eccleſia tradidit? Ethnici & dæmones habent ſua templa, ſuos ſacerdotes, ſua ſacrificia, ſua miracula, ſuas veſtales, ſuos etiam Decios ac Scęuolas qui pro Reip. ſuę ſalute & religionis tutela, non ſecus ac noſtri Martyres extrema paſſi ſunt, vt nobis hiſtoriæ prodiderunt. An propterea omnia Chriſtianorum templa, ſacerdotia, ſacrificia ſubuertes? & ſicut virgines ſacras, ſic etiam Martyres Chriſtianorum, ad ſuperſtitionem Ethnicam pertinere docebis?

Comparationis Chemnitianæ execranda impietas.

In ſuperſtitione Ethnicorū multa religioni Chriſtianæ ſimilia.

Sed quia tu Chemniti non in hac materia tantùm, verùm & in multis aliis religionis Catholicæ capitibus, vt in Purgatorio, in Sanctorum cultu & inuocatione, in ieiuniis, in reliquiis & feriis, noxias ſuperſtitiones omnia eſſe exiſtimas, quorum ſimilia vana gentilitas affectauit, ideóque magna induſtria de his ſingulis, veterum ſuperſtitionum hiſtorias ſtultiſſimè texis, vt religionem Catholicam cuius ſimia ſuperſtitio eſt, hac arte apud imperitos traducas, oſtendam tibi non meis ſed doctiſſimorum patrum verbis, quàm vana planéque Ethnica hæc tua tuorúmque collectio, ratiocinatio, totáque induſtria fuerit; & quàm nihil noſtræ religioni præiudicet, quicquid extra Eccleſiam Dei, vel vana gentilitas, vel ſuperba hæreſis, ſimile affectauit. Ac primū, tibi Auguſtinum Doctorem minimè ſuperſtitioſum profero, qui tuam in doctrina Chriſtiana magnam inſcitiā, his tibi verbis digito demonſtrat. *Qui Chriſtianas* (inquit) *literas vtriuſque teſtamenti ſciunt, non hoc culpant in ſacrilegis ritibus paganorum, quòd conſtruant templa, & inſtituant ſacerdotia, & faciant ſacrificia, ſed quòd hæc idolis & dæmonibus exhibent.* Et paulò ante. *Cùm hæc exhibentur Deo ſecundum eius inſpirationem atque doctrinam, vera religio eſt; quum autem dæmonibus ſecundum eorum impiam ſuperbiam noxia ſuperſtitio.* Hæc ille. Plane eodem modo Chemniti, ſi Chriſtianas literas rectè & orthodoxè didiciſti, clarè intelligis, Traditiones extra vel præter Scripturam, quum vel à Phariſæis & Rabbinis, vel ab hæreticis (habuerunt enim & illi ſuas ſecretas & Apocryphas traditiones, vt narrat Irenæus) inducuntur; ſimiliter Purgatorium, Diuorum cultum, Reliquiarum venerationem, ieiuniorum & feriarum obſeruationem, quum à gentilibus dæmonibus exhibenda aſſumuntur, *Noxias ſuperſtitiones*; quum autem hæc omnia ab Apoſtolis accepta, vel per Eccleſiæ Chriſti ſucceſſionem (cui ſane ipſius verbi ſcripti cuſtodiam commiſit Deus) deriuata & tradita ſunt; *veram religionem eſſe*, vt loquitur Auguſtinus. Nempe veritatis ſimia ſemper eſt falſitas, ſuáque ſæpe affinitate & ſimilitudine fucum plæriſque facit. Quam rem copioſè & eleganter te docet, Chemniti, celeberrimus Eccleſiæ doctor S. Hieronymus. Poſtquam enim commemoraſſet multas pietatis laruas & ſpecies, quæ gētilium ritibus inhærerēt; vt quid de aureo ſeculo Dicæarchus, quid de Perſis Xenophon in Cyri Pædagogia, quid de Lacedæmoniis idem & Theophraſtus, quid de Ægyptiis ſacerdotibus Cheræmon Stoicus, quid de Eſſenis Ioſephus, quid de Oriētalibus Euanthes Cyzicenus, quid de Indis, Gymnoſophiſtis, ac Brachmannis Bardeſanes Babylonius, quid de Iouis Prophetis Eurypides, quid de Triptolemi legibus Xenocrates Philoſophus, quid Orpheus, quid Pythagoras & cæteri, de ciborum abſtinentia, de cælibatu, aliíſque virtutum operibus ſcripſiſſent; hūc in modum concludit. *Sicut ergo virginitati veræ non præiudicat imitatio virginum diabolicarum*; (Veſtalium ſcilicet,) *nec veris ieiunijs Coſſorum Iſidis & Cybeles; & ſicut ſigna quæ faciebat Moyſes imitabantur ſigna Aegyptiorum, ſed non erant in veritate; ita per omnia quæ in æmulationem Dei facit diabolus, non religionis noſtræ ſuperſtitio* (vt tu Chemniti ſapienter te colligere exiſtimas) *ſed noſtra arguitur negligentia: id facere nolentium, quod bonum eſſe etiam ſeculi homines non ignorant.* Hæc ille. Quæ huius doctiſſimi Patris collectio, ne tibi Chemniti vana & ſuperſtitioſa videatur, (non ignoramus enim quantuli hunc excellentem Doctorem facere,

Chemnitij ſceleratus dolus. E

Quòd nihil religioni Catholicæ præiudicet ritus & cultus gentiliſmo ſimiles.

Epiſt. 49.

Lib. 3. cap. 2.

Veritatis ſimia falſitas. F

Lib. 2. cōt. Iouinianum.

Diabolus habet ſuos cultores.

A facere, imò quantis eum conuitiis & maledictis proſcindere veſtri homines ſolent, Caluinus maximè) en tibi Saluatoris noſtri in Euangelio ſapientiam, qui non diſſimiliter à quibuſdam ſecularium hominum rectè factis, noſtram ignauiam redarguit. Quale illud erat de ſeueri iudicis remiſſa ſeueritate; ad importunitatem petentis fœminæ: item illud. *Si vos quum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis,* &c. Rurſum illud. *Si ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis, nonne & Ethnici hoc faciunt?* Denique & parabola illa vbi laudatur villicus iniquitatis, móxque concluditur, *prudentiores eſſe filios huius ſeculi in generatione ſua quàm filios lucis.* At verò ſi Chemnitij ſapientiam audire volumus; nec purgatorium credere, quia ſimile Plato cõfinxit; nec ſanctos colere, quia & ſuos deos falſos gentes coluerunt; nec ieiuniorum & feſtorum ſtatos dies habere, quia & ſimilia tota gentilitas obſeruauit; nec denique Traditiones vllas agnoſcere, quia ſuas Talmudici habent; nec poſtremò pietatis & virtutum vlla opera ſectari, quia ſic gentes fecerunt; debemus. An non legiſti Chemniti apud Tertullianum in libro de præſcriptionibus, libro ſane tibi tuíſque perneceſſario, quid ille de hac gentilitia imitatione, etiam circa diuiniſſima fidei noſtræ myſteria ſcribit? *Diabolus,* inquit, *res ſacramentorum in idolorum myſteriis æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtique credentes & fideles ſuos. Signat in frontibus milites ſuos. Celebrat panis oblationẽ. Habet & virgines, habet & continentes. Denique in Romanis illis ſacerdotalibus officiis, inſignibus, & priuilegiis, moroſitatem illam Iudææ imitatus eſt.* Hæc ille, An verò propterea Chemniti, vel Iudæorum

In minores prophetas paſſim. Luc. 18. Matth. 7. Matth. 5. Luc. 16. *Tertullianus in Præſcription.* *Diabolus habet ſua ſacramẽta.*

B rum ſacra ſuperſtitionis Sathanicæ argues, vel etiam nunc baptiſmi vſum & panem Euchariſticum ab Eccleſia Chriſtianorum exturbabis? Nonne vides te tuis argumẽtationibus ad impietatis abruptum præcipitem ferri; & ad vniuerſæ religionis Chriſtianæ contemptum, te feneſtram aperire? Nos verò cum S. Auguſtino & S. Hieronymo vt ſuperius annotauimus, & poſtremò cum Tertulliano tutiùs & ſolidiùs argumentabimur, cuius hæc ſunt alibi verba. *Quantum Deo ſanctitas placet, cùm illam inimicus* (Diabolus ſcilicet) *adfectet? Non vtique vt alicuius boni adfinis, ſed vt Dei Domini placita cum contumelia adfectans.* Hæc ille. Nempe perpetua eſt hæc Sathanæ ars, vt fucis veriſimilibus ipſam veritatem eludat, quod in hæreticis (Chemniti) maximè eſt perſpicuũ. Eſt quoque hæc eius ingenita ſuperbia, vt quæ Deo ſunt propria, ipſe imitetur, ſibíque auidiſſimè arroget. *Non ob aliud* (inquit Auguſtinus) *fallaces illi dæmones ſacrificium ſibi ſuperbè exigunt, niſi quia vero Deo deberi hæc ſciunt. Non enim cadauerinis nidoribus ſed diuinis honoribus gaudent.* Hæc ille. Vide Chemniti quàm tuum à S. Auguſtino differt ingeniũ. Ille ex eo ſacrificium eſſe proprium Dei cultum, ideóque & in nouo Teſtamento externo ſacrificio Deum perpetuo colendum probat; quia dæmonum cultores ſacrificia fecerunt. Tu contrà, quicquid dæmonum cultores aliquando in vſum religionis admiſerũt, vt ieiunia, ferias, cultum diuorum, ſacrificia, & ſimilia, ab omni Chriſtiana religione prorſus eliminanda cenſes; & hoc ipſo nomine ſatis confutata arbitraris.

Lib. 1. ad vxorem. *Diaboli aſtutia & affectatio.* De Ciuit. Dei lib. 10. ca. 19. *Diabolus æmulus Dei.*

C Sed lege præter ea quæ diximus; quæ narrat Iuſtinus Martyr in Apologia 2. in quibus & quantis Dei ſimium malus dæmon ante Chriſti aduentum ſe geſſerit, ea callidè & ſuperbè imitatus, quæ vero Deo in ſcripturis Moſaycis propria eſſe intellexerat. Poſt Chriſti autem aduentum & Euangelij propagationem, per hæreſes (quæ idolis ſucceſſerunt) idem præſtitit, quod olim per idola. Diabolus enim per hæreticos (Chemniti) quos *Miniſtros Sathanæ* appoſitè Apoſtolus vocat, adeò Deum imitari voluit, vt etiam ipſius Eccleſiæ (non ſolùm Sacramentorum & reliquæ pietatis, ſicuti iam oſtendimus) titulum ac formam ſuperbè ſibi vẽditaret. Vnde de vetuſtiſſimo hæretico Marcione ſic eleganter ſcripſit Tertullianus. *Habet Marcionis Euangelium Eccleſias, ſed ſuas, tam poſteras quàm adulteras. Faciunt fauos & Veſpæ, faciunt Eccleſias & Marcionitæ.* Hæc ille lib. 4. aduerſus Marcionem. Hanc ſane ob cauſam, quæ veræ Sapiẽtiæ in vera Eccleſia vox eſt, *Si quis eſt paruulus, veniat ad me*; eandem ſuperba illa meretrix veſtra (Chemniti) vſurpat. *Quis eſt paruulus? declinet ad me.* Vide vtrunque Prouerb. 9. An verò propterea negabis Chemniti vllam eſſe veram Eccleſiam, quam iuxta Apoſtolum ad Epheſ. 4. *paruuli* audire debẽt, *ne circunferantur omni vento doctrinæ?* Nihil ergo (vt ad rem propoſitam redeamus) Talmudicarum traditionum ſimilitudo (ſi qua eſſet) à noſtris & verè Eccleſiaſticis Traditionibus, animos verè pios & ſecundum Deum ſapientes deterrebit. Nam (vt in quo demum tanquàm in tutiſſimo portu, inter tot ſimulatarum religionum ſcopulos acquieſcere animus & fides hominis Chriſtiani debeat,

Chriſtiani hominis fides in quo acquieſcere debet.

lectorem moneam) quicquid extra Ecclesiam Dei, quæ vna est, Catholica, & Apostolica, æmulatur diabolus vt Deo similis videatur, nostra tamē interea in tuto est fides; quę sic Christum caput agnoscit, vt à corpore suo quod est Ecclesia, nec latum vnguē discedat: sed quemadmodum Christum veritatem ipsam esse credimus omnia nobis reuelantem, non Mahometem, non veteres vates philosophos, sapientes, aut quoscunque tandem prophanæ doctrinæ magistros; sic *veritatis* ab eo reuelatę *columnam & firmamentum Ecclesiam* Christi indubitāter credimus, non vllam vllorum hominum, extra hāc societatem & vnitatem, doctrinam: & *hæc est victoria quæ vincit mundum*, id est, omnem mundanam falsi nominis sapientiam, *Fides nostra*. Quia (vt sapienter scripsit Augustinus) *neque in purgamentis hæreticorum, neque in lāguore schismaticorum, neque in cæcitate Iudæorum, neque in confusione paganorum quærenda est Religio, sed apud eos solos, qui Christiani, Catholici, vel orthodoxi nominantur.* Itaque quicquid in illis omnibus ad veritatis æmulationem, siue in Religionis vsu, siue in doctrina, aut agitur aut docetur, pro fraude Sathanica cauendum est; non ipsi veritati propterea inde præiudicandum. Postremò, quod de hæreticis dicit Augustinus, *non quicquid hæretici peruersè fuerint imitati, propterea faciendum à Catholicis non est, quia illi similiter faciunt*, idem de Iudæis Talmudicis eorúmque traditionibus peruersis dicendum est, non ideo à Catholicis veras Traditiones non esse retinendas, quia illi similiter suas retinent. Alioqui Chemniti, si quia in his omnibus Sathanas se transfigurat in Angelum lucis, nec vero Angelo lucis diuinitus misso credendum est; consequetur quoque quod tu vis: vt quia suas Traditiones instinctu dæmonis Pharisæi Talmudici, & hæretici habent; idcirco nec veris Ecclesiæ Traditionibus credatur. Simili quoque consequentia valebit, vt quia Alcoranus à Mahumete conscriptus, diuinitus illi & ad cælum rapto ipsius Dei manibus datus atque consignatus fuisse fingitur, propterea & tabulas Moysi datas, confictas arbitremur. Aut denique quia multi sub Apostolorum & prophetarum nomine (vt alibi in hoc opere ostendimus) apocrypha quædam de rebus sacris, de Christi & Apostolorum rebus gestis orbi obtruserunt, ideo nec veris prophetarum & Apostolorum libris credendum erit. At verò, si exrecandæ & anathemate dignæ huiusmodi omnes sunt consequentiæ; non minus est execranda & Anathemate digna hæc Chemnitij comparatio. Nam vt germanos S. scripturæ libros à confictis & apocryphis, sic & falsas vanásque traditiones à veris & Apostolicis, Ecclesia spiritu S. edocta semper discreuit. Huc accedit quòd Traditiones Ecclesiasticæ non ex sola Rom. Pont. successione petuntur (vt imperito lectori fucum facit Chemnitius) sed ex totius Antiquitatis testimonio, & aliorum per orbem Christianum Episcoporum, patrum atque doctorum consensu corroborantur; vt nos antea satis copiosè ostendimus. Quare & hîc magna dissimilitudo & luculentum discrimen est, inter Talmudicas & Apostolicas, inter Pharisaicas & Ecclesiasticas Traditiones. Deinde Ecclesia Christi longè aliam & certiorem habet fidei & eorum quę sunt ad fidem infallibilitatem, quàm habuit Synagoga: maximè illa quæ Synagogæ casum proximè antecessit; & multo magis quàm illa quæ sequuta est, & nomen tātum synagogæ retinuit. Quod sane perinde est, ac si Turcarū & Mahometanæ sectæ successionem, veræ etiā Christi Ecclesiæ cōtinuationi & cōsensui quis opponeret. Quod quidem Protestātes crassiores interdum etiam facere non ignoramus, propter axioma illud, vel idolum potius Lutherani cerebri, *quòd tam intra Ecclesiam quàm extra, magna semper sit multitudo prauis opinionibus fascinata, & maior pars superstitionibus dedita, & quòd diabolus in ea regnet non secus quàm extra.* Sed hoc impium commentum, & aliam illam similitudinem (vnde hanc suam Chemnitius traxisse videtur) videlicet quòd nihil sit similius, quàm Sadducæis & Pharisaicæ turbæ Pontificum Rom. sacerdotum, & monachorum agmina; in hoc opere dilucidè, & solidè (ni fallor) confutauimus.

Quare hoc in loco quæstioni illi Chemnitij, quam Iudęorum nomine (quorum hic causam egregiè agit, & patrociniū suscepit) proponit; & cui quid nos respondere possimus, miratur valdè; facile profecto nūc respōdebitur. Facit enim hypotyposin quādam, quam vocat argumentū Pighij, sed est profecto ipsius Augustini magna ex parte, in libris contra Faustum, vbi sibi catechisandum gētilem proponit. Fingit nempe Chemnitius, Iudæum adhuc Talmudicis traditionibus inhærentem, cum alio Iudęo, qui illis relictis solis scripturis tanquàm vnico Dei verbo inhærere vult, hūc in modum

Marginal notes: 1. Tim. 3. 1. Ioan. 5. — In lib. de vera religione cap. 5. — De baptis. cont. Donat. lib. 3. cap. 11. — *Consequentiæ Chēmitianæ absurditas.* 1. 2. 3. — *Anathemate digna Chemnitij comparatio.* — *Traditiones ecclesiasticæ nō ex sola Rom. Pont. successione petuntur.* — *Lutherani cerebri idolum.* Lib. 2. ca. 10. & 15. & lib. 5. cap. 16. — Lib. 13. cap. 7. vsque ad c. 15.

A dum expoſtulare. *Vnde, inquit, certus es libros illos S. ſcripturæ non eſſe ſuppoſititios?* &c. *Certè non aliunde hoc conſtabit, quàm ex teſtificatione illorum quorum ſuprà facta eſt mentio, qui continua ſucceßionis ſerie illos libros conſeruarunt. Qua fronte ergo reliquas traditiones, quæ per illos ipſos certa ſucceßionis ſerie propagatæ feruntur, repudiabis? Aut ſi de his dubitas, de illis quoque alius quidni dubitabis? Hæc obiectio* (ait Chemnitius) *ſi vana eſt, agnoſcant etiam Papiſtæ vanum eſſe illud eorum argumentum. Si libros ſacros ex traditione Eccleſiæ recipimus, eodem modo etiã reliquas traditiones omnes debemus recipere.* Sed facile tibi reſpõdemus Chemniti, Catholicorũ argumentum ideo eſſe firmũ quia re vera (quod nec tu negas) ſuo teſtimonio Eccleſia ſacros libros commendauit & hactenus fideliter conſeruauit; vt nos autem dicimus & in cõtrouerſia quinta ſuperius demõſtrauimus, ſua authoritate & teſtificatione nos de illis certos reddidit: ideóque quas eadem Eccleſia pro veris, & ſalutaribus, & Apoſtolicis traditionibus agnoſcit, ſuáque authoritate confirmat; nos quoque pari fide ſuſcipere debemus: ne forte (vt diſputat Auguſtinus) *infirmata Catholicorum & maximè Eccleſiæ Authoritate, iam nec Euangelio credere potero, quia per eos illi credideram.* At verò Talmudici illius Iudæi collectio proptereà non eſt vera, nec noſtræ ſimilis, quia bis falſum ſupponit. Primum quòd libri S. ſcripturæ non ex teſtificatione illius ſucceſſionis ementitæ & commentitiæ, ſed ex vera ſacerdotum ſucceſſione perpetua, in Cathedra Moyſis vſq; ad Apoſtolorum tempora, conſeruati & cõmendati ſunt. Deinde quòd poſt Apoſtolos, non iã amplius Iudæorũ reliquiæ vel Talmudica ſucceſſio illis libris teſtimoniũ

Chemnitij hypotyp[o]ſis quæ ipſi videtur inuicta.

Reſponſio facilis & firma.

Lib. 9.

Cont. Epiſt. fund. cap. 5.

Talmudicæ collectionis vitia.

1.

2.

B cum Authoritate coniunctum perhibent; ſed quamuis *baiuli & portitores etiam adhuc illorum librorum ſint, ſeu capſarij noſtri,* vt Auguſtin. loquitur; tamẽ nũc quis liber veteris inſtrumẽti ſit Canonicus quis apocryphus, non Iudæorũ aut Rabbinorũ conſenſus, ſed Eccleſiæ Canon iudicat & præſcribit; vt de libris Machabæorum qui in Canone Iudęorũ nõ eſt, ſed in Eccleſiæ, expreſſè notauit. S. Hieron. Tertiò, falſo ſupponit traditiones quas prætexũt, à Moyſe ad ipſos vſq; fuiſſe propagatas: ne quidẽ in illa emẽtita ſucceſſione. Qua in re carẽt antiquitatis & aliorũ in ſynagoga ſua illuſtriũ virorũ teſtimonio, quale nos in S. Patribus noſtris, aliorúmq; per orbẽ Eccleſiarũ Epiſcopis, nõ in ſola Petri Cathedra, teſtimoniũ habemus, vt ſup. oſtẽſum eſt. Quartò, etiã ſi verũ eſſet tales traditiones irrepſiſſe in ſynagogã veterẽ, etiã ante Chriſtũ aliquot ſeculis, (quod tamẽ demõſtrari nõ poteſt) nihil hoc Eccleſiæ Chriſti præiudicaret; cuiꝰ promiſſiones & ampliores & certiores ſunt: vt in hoc opere ſæpius eſt explicatũ. Quintò, magnũ diſcrimẽ in noſtra collectione eſt ab illa Talmudica, quòd nõ ſolũ ſynagoga ſpiritu ſancto caruit, qui eã etiã extra verbũ ſcriptũ in ęternũ doceret, qui Eccleſię promiſſus eſt; ſed etiã ipſæ literæ Euãgelicæ & Apoſtolicę, traditiones aliquas pręter ſcripta Apoſtolica, & ipſa Chriſti verba viua voce ad Apoſtolos dicta, poſteáque cõſcripta, nobis relinquendas, & etiã obſeruãdas eſſe, diligẽter meminerũt: vt eſt ante à nobis oſtenſum. Sed hoc totũ (dicit Chẽnitius) nũquã cõcedet Iudęus ille Talmudi-

Enarrat. in Pſal. 40. & 56.

In præfat. in lib. Machabæorum.

3.

Lib. 9.

4.

5.

Ioan. 16. & vlt.
2. Theſ. 2.

Replica Chemnitij.

C cus, nec vnquã ei perſuadebitur, vt minus ſuæ Talmudicæ ſucceſſioni tribuat quàm nos Apoſtolicæ Sedis, ſeu Rom. Pontificũ ſucceſſioni; totiúſq; reliquæ Eccleſię Chriſti cõſenſui & antiquitati tribuimus. Facile ſane crediderim, Chemniti, obſtinato & pertinaci Iudęo nũquã hoc perſuaſum iri. Sed nũquid proptereà verũ non erit? Tã de Iudæis pertinacibus, quàm de hæreticis verũ eſt illud Tertulliani. *Conuinci poſſunt, perſuaderi non poſſunt.* Nam profectò vt falſitati neſcit cedere inuicta veritas, ſic nec veritati vnquã volet cedere inuicta pertinacia. Mahometiſtę quoq; pertinaci perſuaderi aliter non poteſt, quin paris ſit, imò maioris authoritatis Alcoranus ſuus, quẽ Gabriel Angelus (vt fingitur) ſuo Mahometi dictauit; quàm ſit nobis ſcriptura noſtra diuina vtriúſque Teſtamẽti. An verò proptereà Chemniti, parem vtriúſque veritatem audebis dicere? Nonne vides quò tuæ te argumentationes præcipitem agunt?

Reſponſio.

In præſcrip.

Iam verò quòd Sathanæ quẽdam prętextum ſpecioſum Chemnitius eſſe dicat, fingere præter ſcripturas neceſſarias eſſe Traditiones ſine ſcripto, vt ſic quia ſcripturã abolere non poteſt, ab ea tamen hoc prætextu homines auellat, quàm putida ſit calũnia & mendacium ſpecioſum; videat diligens lector, tum eo loco vbi quo prætextu ſolas ſcripturas hodie hæretici flagitent explicuimus, tum etiã quàm Sathanica fraude & olim veteres hæretici nihil extra ſcripturam, admittere quoque voluerint, aliquot exemplis ſuprà oſtendimus. Nunc enim vela tandem contrahere & huic diſputationi finem imponere, vel ipſa prolixitas, cui modus adhibendus eſt, me monet. Ca-

Supra in Præfatione libri præſentis, & cap. 7.

uillationibus autem Chemnitij quæ aliquam ſaltem probabilitatem habent, quãtum ad rem præſentem neceſſarium fuit, plenè ſatisfactum arbitror. Nunc ergo ad totius huius diſputationis appendicem veniamus: & quum de Eccleſia atq; ſcripturis, multũ diúque hactenus diſſeruerimus, vtraſque iã inter ſe diligenter comparemus; vt vtra alteri & quo ſenſu præferẽda ſit, intelligatur. Nam & hoc quoque ad fidei Normam, & principia firmiùs tenenda, multum conducere nemo, opinor, dubitabit. D

Comparatio S. Scripturæ & Eccleſiæ (per modum appendicis) vtrius Authoritas ſit maior & excellentior, inſtituitur: & primum quot modis illa Comparatio inſtitui poteſt, oſtenditur.

CAPVT XV.

Tribus modis cõparatur Scriptura cum Eccleſia.

CIRCA Comparationem S. ſcripturæ cum Eccleſia, odioſam ſane illam & hæreticorum hodie occaſione inuectam, & à quibuſdam Catholicis ſcriptoribus non ſatis dexterè tractatam, proponi quęſtio & fieri comparatio poteſt tribus modis. Primùm an latiùs pa- E
1. teat Eccleſiæ Authoritas quàm ſcripturæ, vt etiam Eccleſiæ dicenti credendum ſit, licet ſcriptura taceat. Quæ ſane quęſtio ad amplitudinem potius quàm ad maioritatẽ (vt ſic loquamur) aut præeminentiam Authoritatis Eccleſiaſticæ pertinet. Eam in ſeptima hac & poſtrema con-
2. trouerſia tractauimus. Alia quæſtio eſt, an quum idem aliquid & ſcriptura & Eccleſia doceat, puta Chriſtum eſſe filium Dei patri æqualem, certius tamen aut firmius hoc dogma ab Eccleſia accipiamus an à ſcriptura: id eſt, certiùs ne Eccleſiæ voci quàm ſcripturæ verbis circa hunc articulum acquieſcamus: vel (quod eodem redit) an Eccleſiæ aliquod Decretum aut iudicium de fide, in ſeipſo conſideratum, id eſt, ab Eccleſia ſola profectum (ſiue ſcriptum ſit, ſiue non) maiorem Authoritatem apud animos fidelium habeat, aut habere debeat quàm ſententia aliqua S. Scripturæ in ſeipſa quoque conſiderata, id eſt, non adiuncta Eccleſiæ voce eam ſcripturam vel approbãtis vel exponentis. In quem fere modum hæretici hodie hanc quæſtionem proponunt. Illi enim ſic ſcripturas pręponunt Eccleſiæ, vt abſque eius teſtimonio, ſolas per ſe ſuáque vi & commendatione ſubſiſtere, atque ad omnia dogmata probanda ſuffi-

Quo ſenſu hæretici præponunt Scripturas Eccleſiæ.

3. cere aſſeuerẽt. Tertia quæſtio & comparatio eſt, de Eccleſia & ſcriptura inter ſe inuicem collatis & collateraliter diuiſis, ſine reſpectu ad illa quæ vel Eccleſia docet, vel ſcriptura; vtra illarum alteram pręcellat: Quia ſane & Eccleſia ſcripturas taxat, ſuáq; F
Authoritate commendat, & viciſſim per ſcripturas Eccleſia cõmendatur. Hanc quęſtionem in prima controuerſia obiter tractauimus, exactiorem rei definitionem huic loco reſeruãtes. Nam hunc ſane in modum Catholici qui SS. ſcripturis Eccleſiã præponendam eſſe non audent dicere, quæſtionem intelligunt: Sicuti alij Catholici qui nimium audacter de Eccleſiæ præcellentia ſcribunt, comparationem primo modo factam accipiunt. Neque enim ſic ſcripturæ Eccleſia ſubiicitur, vt præter & extra illam nihil docere valeat: quod cauſam dedit Alberto Pighio dicendi, *Scripturas fidei noſtræ non præeſſe ſed ſubeſſe*. Quæ eius verba inuidioſè ab hæreticis hodie paſſim agitata, ſi
2. de cõparatione primo modo facta intelligãtur, à vero abſona non ſunt. Verum enimuerò, ita planè ſubiicitur S. ſcripturæ ipſa Eccleſia, vt nihil prorſus contra aliquam S. ſcripturæ veritatem, docere, tradere, aut definire poſſit, ſed *vt omnis fidelis & pius intellectus ſcripturæ ſenſibus ſeruire debeat*, vt veriſſimè ſcripſit Auguſtinus. Quæ rurſum conſideratio alios Catholicos (quorum mox argumenta & rationes expendemus) ita permouit, vt ſcripturis Eccleſiam prorſus ſubiicerent. Nos ergo circa duas has poſteriores comparationes primum contra hæreticos hodie certò & de fide tenemus parem eſſe S. ſcripturæ & Eccleſiæ Authoritatem, ſiue ipſas in ſe, ſiue ea quæ ab ipſis docentur, reſpicimus: quia ſane vtraque ex Deo eſt, & ex Deo loquitur quæcunque loquitur, vt de Eccleſia in 4. Controuerſia à nobis oſtenſum eſt.

Lib. 1. cap. vltimo.

Hierarch. li. 1. cap. 2.

Contra Fauſtum libr. 11. cap. 5.

Quòd vtraque ſit paris authoritatis de fide tenendum.

Deinde

A Deinde tam contra hęreticos quàm contra quoſdam aliter ſentientes Catholicos; ſed ſuam ſententiam minimè pertinaciter defendentes, ideóque Catholicos, certò quoque etſi non de fide aſſerimus, in vtraque iam dicta comparatione maiorem eſſe Eccleſiæ quàm Scripturæ Authoritatem, ſiue videlicet res ſpectes quę ab vtraque docentur, ſiue ipſas per ſe, non habito ad alia reſpectu, conſideres: ſiue etiam alteram cum altera ſeorſim conferas, ſiue earum vim & Authoritatem quo ad nos expendas. Quod quidem vt euidenter demonſtretur, ante omnia termini factæ comparationis bene intelligendi ſunt. Duplici enim vel errore falluntur, vel fraude fallunt hodie hæretici, in hac Scripturæ & Eccleſiæ comparatione. Nam quum ſcriptura & Eccleſia complexum quid & compoſitum vtraque ſignificet, (*Scriptura* enim ſignificat *Verbum Dei ſcriptum*, Eccleſia verò, *homines à Deo ad docendum inſtitutos*, vt hoc in loco Eccleſiæ vox accipitur) illi dum quæſtionem hanc proponunt, vt ſimplicia illa non vt complexa conſiderant, ídque inſigni etiam fraude & impoſtura. Nam Scripturam ſemper conſiderant vt verbum Dei, Eccleſiam verò vt homines. Itaque quum Scriptura dignitatem ſuam habeat ex ſubiecto, quia verbum Dei eſt; accidens autem ei ſit quòd ſit ſcriptum Dei verbum; & quidem accidens re ſubiecta inferius & ignobilius; contrà verò Eccleſia dignitatem ſuam habeat non ex re ſubiecta, vt homines ſunt, ſed ex adiuncto miniſterio, vt miniſtri Dei ſunt, & teſtes veritatis à Deo conſtituti; hæretici hodie vt ſcripturam Eccleſiæ omnibus modis præponant; Scripturam in eo
B quod dignius & excellentius in ea eſt, Eccleſiam in eo quod vilius & inferius ipſius eſt, conſiderant. Quæ prima vel fraus vel ignorantia eſt. Altera fraus & iniquitas eſt, quòd quum in omni diſputatione, ac multo ſane magis in comparatione rerum diuerſarum, termini propriè & vt ſimpliciter atque abſolutè ſignificant, non vt ſecundum quid ſignificare poſſunt, accipiendi ſint; illi contrà in præſenti collatione, vtrumque terminum ſeu comparationis membrum impropriè, & ſecũdum quid accipiunt. Abſolutè enim & ſimpliciter nec ſcriptura, vt ſcriptura, verbum Dei, ſed verbum Dei ſcriptum ſonat, atque ſignificat: nec Eccleſia vt Eccleſia, homines abſolutè acceptos, ſed homines Dei & diuina Authoritate diuinitus præditos, denotat. Hac ergo larua primum amota, & terminis ipſis rite intellectis & propriè acceptis, nunc demum rectè Comparatio inſtituetur.

Duplex Proteſtantum fraus circa Scripturæ & Eccleſiæ comparationem.

Scriptura & Eccleſia quid ſimpliciter ſignificent.

Iuxta Comparationem prædictam, maiorem eſſe quo ad nos Eccleſiæ quàm Scripturæ Authoritatem oſtenditur.

CAPVT XVI.

C SACRA Scriptura & Eccleſia, eo ſenſu quo iam dictum eſt acceptæ, in ſe quidem vel in iis quæ ab vtraque docentur, conſideratæ, nullum plane diſcrimen habent, ſed paris & eiuſdem ſunt Authoritatis. Quia ſane verbum Dei & vox Dei, ſiue ea quæ vel in verbo ſcribuntur, vel à voce proferuntur, differre non poſſunt. Eſt enim Deus non ſolùm verax vera dicendo, ſed etiam verus verè ſemper & non ſimulatè loquendo. Eſt autem Scriptura verbum Dei ſcriptum, & Eccleſia vox loquentis Dei. Par ergo erit Eccleſiæ & ſcripturæ ſiue inuicem collatarum, ſiue reſpectu eorum quæ docent, in ſeipſis authoritas. At verò quoad nos facta comparatione, maior eſt certitudo authoritas, & infallibilitas Sanctæ Eccleſiæ quàm Sacræ Scripturæ. Iſtud ſane hæc vna ratio euidenter conuincit, quia ſcriptura quoad nos omnem ſuam certitudinem & infallibilitatem ab Eccleſia accipit, vt in quinta Controuerſia oſtenſum eſt. Nam etſi quod de altero iudicium fert, non quidem ipſo de quo iudicat, abſolutè ſemper excellentius aut ſuperius eſt, (ideóque Eccleſia non eſt ipſo verbo Dei ſuperior) tamen Iudicis authoritas quatenus iudicis, maior ſit neceſſe eſt re iudicata, quatenus iudicata, manifeſtata & approbata: ideóque ſcriptum verbum quatenus ſcriptum, quatenus Canonicum, quatenus pro diuino acceptatum, inferioris authoritatis eſt quàm Eccleſiæ vox quæ illud ratificat. Rurſum reſpectu eorũ qui iudicio acquieſcere debent, iudex re iudicata excellentior ſit opor-

Comparatione facta quoad nos maior eſt certitudo & Authoritas Eccleſiæ quã Scripturæ.

Simile.

3. Reg. 3.

tet. Exempli causa, Salomon per iudicium *reddens infantem matri suæ*, excellentius cõcurrebat per Iudicium illud regale quàm mater; non quidem ad esse filij, sed ad tale esse: id est, ad publicam, & certam notitiam matris & filij. Sic Ecclesia pronuncians scripturam esse fœtum germanum Spiritus sancti, & hoc suo Iudicio fideles omnes obligans, vt hanc Scripturam pro verbo Dei acceptent venerentúrque, excellentiùs concurrit ad hoc verbum Dei scriptum, quàm ipsa primæua scriptio; non quidem vt sit diuinum, sed vt pro diuino habeatur hoc quod scriptum est, respectu nostri. D

Scriptura vt res reuelata à Deo per Ecclesiam testimonio Ecclesiæ subijcitur.

Præterea scriptura est vnum quid ex reuelatis à Deo per Ecclesiam, quemadmodum omnia quæ credimus. Sicuti ergo alia credibilia reuelata subiicimus testimonio Ecclesiæ, quoad acceptationem nostram, sine ipsorum iniuria; id est, per Ecclesiæ authoritatem vt eminentioreẽ & certiorem in fidem admittimus; sic & Scripturã ipsam eidem testimonio sine iniuria verbi Dei subiicimus. Non enim verbum Dei, sed scriptum verbum; sicuti non Christum incarnatum, sed prædicationem de Christo incarnato, ab Ecclesia accipimus, & Ecclesiæ testimonio subiicimus. Pluribus autem consimilibus vel illustrari vel confirmari hæc facta comparatio posset.

In defensione Cathol. Cõfess. tract. 2. cap. 47. Gal. 1.

Sed quia has allatas rationes aliter sentientes vellicant, & alias pro contraria sentẽtia adferunt, eas primùm expendemus. Scribit vir doctissimus Petrus à Soto, *Scripturam S. à Spiritu Sancto scriptam fuisse, ideóque Ecclesiam illi subiectam esse, sicuti Paulus suæ prædicationi, quia à Spiritu Sancto reuelatæ, subditum se fuisse scribit. Licet nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Cui respondemus, verissimum quidem hoc totum esse; sed non minus verùm de quouis articulo fidei, cui etiam Ecclesia ita subdita est, vt ab illo vel latum vnguem recedere non possit. Cæterùm Ecclesia, vt est Corpus totum ipsorum fidelium, singulósque complectitur; subdita est scripturis & cuiuis articulo fidei: tum eo modo quo dictum est, tum omnimodo atque simpliciter. Ipsi verò Ecclesiarum Magistri, quatenus Magistri, (non quatenus personæ credentes) non subiiciuntur vel scripturis vel aliis credendis, simpliciter & omni modo: (eo nempe tantum quo dictum est:) sed aliquo modo præsunt ipsi fidei, non quidem simpliciter & in se quoad fidem ipsam, sed docendæ atque administrandæ quoad alios. Doctores videlicet sunt & Pastores, non discipuli, non oues: quatenus inquam tali officio funguntur, in quo sensu semper hîc de Ecclesia loquimur. Quatenus autem Magistri & Pastores, docent fidem non discunt, iudicantes quę sit scriptura, & quid sit de fide credendum, Spiritui Sancto hoc in officio prorsus subiecti: ex cuius suggestione, non ex spiritu suo loquuntur. Ipsis autem fidei articulis aut scripturis non aliter subiiciuntur, quàm in aliis disciplinis omnibus, ipsius artis principiis & axiomatibus vtcunque à seipsis vel positis vel demonstratis, Doctores & Magistri omnes subiiciuntur: vt videlicet illis contraria docere non possint: qui non est talis subiectionis modus, vt in ratione discendi plus ipsis principiis aut axiomatibus quàm Magistris credatur: aut discipulus bonus censendus sit, qui relictis & contemptis Magistris, ipsa per se disciplinarum monimenta legere & intelligere se posse præsumat. Quanquam etiam in doctrina fidei, quæ non ratione sed Authoritate nititur, multo sit maior hæc discendi & Magistros audiendi necessitas: vt ex iis quæ libro 8. disseruimus facile constare potest. Iam verò quòd venerab. vir Petrus à Soto addit, *Spiritum Sanctum dedisse scripturas, ideóque non posse non illis subditam esse Ecclesiam*, præterquam quòd in dicto sensu manendum est, etiam illud adiicio; similiter *Christum dedisse Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum, &c.* Ideóque non posse non omnes fideles illis esse subiectos, in iis quæ sunt fidei; quorum vnum est, credere scripturis. Vt nihil hîc dicam excellentiori quodam modo, à Spiritu Sancto Pastores & Doctores, aliósque Ecclesiarum Magistros datos fuisse, quàm scripturas ipsas; quod superius à nobis in hac postrema Controuersia explicatum est.

E (right margin) · F (right margin)

Ecclesia subijcitur aliquo modo fidei. & aliquo modo non subijcitur.

Cap. 16. & 17.

Ephes. 4.

Fideles subiiciuntur Ecclesiarum Magistris excellentiori modo quam Scripturis.

Suprà cap. 1.

Thomæ valdensis argumenta.

Lib. 2. cap. 21. Doctri. fidei.

Lib. 1. cap. 8. de magistro.

Sed variis rationibus contra hanc nostram sententiam, nobilissimus Author Thomas Vualdensis noster pugnat. Arguit enim, *ideo scripturis subiiciendam Ecclesiam, quia ordinata est ad testificandum de scripturis, sicut finis est præstantior mediis & opus actione: maximè dicente Augustino. Quicquid propter aliud est, vilius sit necesse est quàm id propter quod est.* Quin & nostram sententiam, *talem esse* dicit, *ac si quis asserat Philippum aut mulierem Samaritanam fuisse maiorem Christo, quando ille quidem Nathanaëlem, hæc verò suos Samaritanos ad credendum Christo induxit: aut denique parentes nostros carnales vel pædagogos esse eminentiores*

Christo

A *Christo, quia eorum authoritate ab infantia didicimus, quid sit de Christo credendum.* Hæc ille: vt sane vnde nos Ecclesiæ præcellentiam demonstrare voluimus, inde Vualdensis eiusdem subiectionem conetur ostendere.

At verò respondetur breuiter, regulã illam Augustini, in fine vltimo seu gratia cuius, verã quidem esse, non autẽ in finibus Mediis. Alioqui Angeli essent inferiores hominibus, *missi in ministerium propter eos*: Pastores quoque ouibus, dicente Paulo. *Siue Paulus siue Apollo, &c. omnia vestra sunt*: Denique & ipse Spiritus Dei nobis, quia *manifestatio Spiritus datur ad vtilitatem*, vtique nostram. Testificatio autem Scripturarum nõ est vltimus Ecclesiæ finis, sed cultus & honor Dei. Quod autem de Nathanaële, & de patribus ac pædagogis adducitur, aut etiam de Muliere Samaritana, nihil simile habet cum proposito. Illa enim media erant ad finem inducentia plane accidentaria, & probabilia tantùm, meréque humana: non autem necessaria, non infallibilia, non diuina: quale Medium esse Ecclesiæ vocem in Controuersia 4. docuimus. Sed vrget adhuc Vvaldensis, quòd *quemadmodum propter verbum Ecclesiæ credimus Christo, & postea, authoritatem qua inducti sumus authoritati eius postponimus cui credimus; sic & in scripturis se rem habere. Imò & hoc ab Ecclesia decretum esse, vt omnes omnium hominum & Ecclesiarum sententiæ scripturis subiiciatur, dicente Augustino, Scripturas in sede quadã sublimiter constitutas esse, quibus seruiat omnis pius & fidelis intellectus.* Verùm ad hæc respondendo dicimus, aliud esse credere Christo propter vocem Ecclesiæ, aliud credere scripturis propter eandem. Nam

B Christo sic credimus ex auditu Ecclesiæ, vt pariter quoque (si verè credimus) Spiritu Christi cor illuminante, non tam propter vocem Ecclesiæ, quàm propter loquelam internam Spiritus eius in nobis loquentis, credamus Christo: Ipsomet videlicet per Spiritum gratiæ loquente nobis, & non per solam Samaritanã illã sponsam suã. Scripturæ verò quatenus scripturæ sunt, id est, verbum scriptum, nunquam sic internè loquuntur nobis, vt potius propter scripturam quàm propter Ecclesiam credamus. Sed semper opus est testimonio Ecclesiæ vel aliqua reuelatione immediata extra scripturas, vt scripturis quatenus verbo scripto credamus. Quatenus enim scriptum est, ab Ecclesia prædicatur & annunciatur vel forte diuinitus alicui reuelatur, sicuti cætera obiecta fidei materialia. Itaque etsi non sequitur in Christo, vt illo sit excellentior Ecclesia, licet per vocem Ecclesiæ Christo credidimus, (nisi forte materialiter, siue pro obiecto fidei materiali Christum accipiendo) tamen bene hoc sequitur in scripturis, quia illæ in hac comparatione non possunt nisi materialiter accipi: nempe pro scripto verbo à nobis credendo propter testimonium Ecclesiæ. Ad id quod subinfert Vvaldensis ex Augustino, *omnium Ecclesiarum & hominum libros ac sensus seruire debere Scripturæ*, respondeo vt antea, verum hoc esse primùm, ne quid Scripturæ aduersum tota definiat Ecclesia; quia sane sibi aduersari, aut ea quæ ædificauit destruere non potest: Secundò de singulis Ecclesiis (quanquam Ecclesiarum Augustinus eo loco mentionem non fecit:) & hominibus hoc verum esse, & sic Augustinum

C loquutum esse. Non autem hoc verum esse de voce & authoritate, aut de fide totius Ecclesiæ, aut Principum Ecclesiæ quatenus talium, vt modò dictum est. Tertiò, ipsas quoque Scripturas eatenus seruire fidei totius Ecclesiæ, vt illi aduersari non debeant. Quod adeo verum est, vt & ipse Scripturarum Canon, eiúsque interpretatio certa & firma, ex Regula fidei iudicetur, & Regulæ fidei conformis esse necessariò cogatur, vt antea est demonstratum in Controuersia quinta & sexta. Quæ sane ratio diligenter perpensa, euidenter iterum ostendit, vel Ecclesiæ Authoritatem Scripturis esse maiorem, iuxta comparationem tertio modo factam; vel certè parẽ hoc nomine vtriusque authoritatem esse, quum non secus hæ illi quàm illa his seruiat.

[Margin notes: Responsio. — Hebr.1. — 1.Cor.3. — 1.Cor.12. — *Vox Ecclesiæ longe excellentior quam mulieris Samaritanæ.* — Lib.8. per totum. — lib.11.cap.5. contra Faustum. — *Aliter credimus Christo per Ecclesiã aliter Scripturis.* — *Scripturæ quatenus creduntur non possunt nisi materialiter accipi.* — 1. — 2. — 3. — *Scriptura seruit fidei Ecclesiæ.* — Lib.9. & 10.]

Similibus nonnullis facta comparationis veritas ostenditur.

CAPVT XVII.

1. SED vt facta comparatio clariùs intelligatur, noſtræq́; ſententiæ ratio illuſtretur magis, ſimilibus nonnullis rem explicabimus. Primùm ergo, ſic ſe habet Eccleſia ad Scripturas, ſicut teſtis ad ſuum teſtimonium. Teſtis autem ad teſtificandum legitimè vocatus, & neceſſariò ad fidem faciendam concurrens, eſt ea re quam teſtatur excellentior, quatenus ſub teſtimonium cadit, aut in notitiam venit; ſicut cauſa agens eſt ſuo effectu potior quatenus tali. Neque verò obſtat, quòd Eccleſia miniſterialis tantùm quaſíque inſtrumentalis (non formalis) cauſa eſt huius effectus, credẽdi ſcilicet ſcripturis, quod antea contra quoſdam aliter ſentientes, etiam nos aſtruimus. Non enim tale eſt inſtrumentum, quod agat ex forma propria, licet motum ab artifice, ſicuti artificialia inſtrumenta; quæ propterea viliora ſunt effectibus ſuis: ſed eſt inſtrumentum agens ex forma principalis agentis Dei, ideóque teſtis eſt diuina & infallibilis, non humana; aut vel probabilis vel coniecturalis tantùm. Præterea ſic teſtificatur Eccleſia de Scriptura, vt habeat ad hoc munus inhabitantem in ſe Spiritum Dei; quo ſane non ſolum mouetur inſtantaneè ad huiuſmodi actum, ſicuti alia inſtrumenta & ipſa ſacramenta; ſed etiam formaliter imbuitur Spiritu Dei, vt ſic imbuta & Spiritu veritatis edocta, teſtificetur de Scripturis: ſicut de quouis alio obiecto fidei. Obiecta autem fidei materialiter ſumpta, non habent in ſe Spiritum Dei inhabitantem & agentem, ne Scriptura quidem ipſa, quod contra Proteſtantes alibi demonſtrauimus. Eccleſia ergo cum Scriptura inuicem collata, in hoc eſt illa excellentior; quòd hæc teſtis eſt, illa teſtimonium. Similiter ea quæ Eccleſia docet abſque Scriptura, certiora ſunt iis quæ ſcriptura docet abſque Eccleſia; quia hîc teſtimonium quidem auditur, ſed fortaſſe ab impoſtore aliquo prolatum (vt dæmone vel hæretico) aut ab ignorante verborum ſonum male explicatum. Ibi verò teſtis ipſe loquitur, qui à Spiritu veritatis in omnem veritatem inductus, nec falli poteſt nec fallere; qui etiam viua voce docens, mentem ſuam clariùs explicat, & certiùs.

Eccleſia eſt teſtis, Scriptura teſtimonium.

Lib. 8. cap. 20 & ſeq.

Eccleſia eſt inſtrumentũ agẽs ex virtute principalis agentis excellẽtius quã ſacramenta.

Lib. 11. ca. 2.

Certior eſt vox teſtificantis Eccleſiæ quàm teſtimonij quod eſt Scriptura.

2. Rurſum Eccleſia ſe habet ad Scripturam, vt legiſlator ad legem. Scriptura enim quaſi lex quædam, relicta eſt nobis per modum Regulæ & Menſuræ, (licet non vnicæ aut ſufficientiſſimæ, vt modò oſtenſum eſt) eorum quæ credenda & facienda ſunt. Regula autem ſeu menſura non aliter obligat aut imponitur, quàm ex eo quod applicatur his quæ regulantur & menſurantur. Applicatur verò, quum per promulgationem legitimam in certam notitiam deducitur. Hanc promulgationem Eccleſia facit, quoad nos, vt in quinta Controuerſia oſtenſum eſt. Quanuis ergo Eccleſia non ſit propriè author Scripturæ, ſed ipſe Spiritus Dei author eſt, & Eccleſia teſtis; tamen, ſicut Moyſes legiſlator dicitur, licet promulgator tantùm fuerit non Author, ſic & Eccleſia Chriſti præco nouæ legis eſt, *eiúſque præconium* (vt ipſemet Thomas Vvaldenſis ſcripſit) *legiſlatio eſt Scripturæ Canonicæ*. Legiſlatoris enim eſt, non ſolùm leges ferre, ſed etiam à ſenatu vel populo latas edicere & promulgare. Eſt autem legiſlator ſua lege excellentior, & quatenus fertur (licet non ſemper quatenus in ſe eſt) & reſpectu eorum quibus fertur.

Eccleſia ſe habet ad Scripturam vt legiſlator ad legem.

Lib. 2. cap. 21. Doctri. fidei.

3. Deinde Eccleſia ſe habet ad Scripturas, ſicut artifex ad Regulam quam & ipſe ex arte ſua fecit, & iam factam in omnibus ſequitur. Et quemadmodum non eſt propterea inferior ſua regula artifex, quia iuxta regulam in ſingulis operatur, eò quòd & ipſam Regulam ipſe efformauerit, ita non eſt propterea ipſis ſcripturis inferior Eccleſia, quia iuxta Scripturas in ſingulis docet; eò quòd & ipſas ſcripturas Eccleſia tum ſcripſerit, tum ſcriptas approbauerit. Neque enim in hac comparatione obſtat, quòd artifex ſua propria vi & arte Regulam formarit, Eccleſia autem non ſuo vel ingenio vel arbitrio, ſed ductu Spiritus Sancti ipſas Scripturas vel ſcripſerit vel approbauerit; quia Eccleſia cõſiderata vt ſic, non homines ſimpliciter, ſed homines diuina & authoritate præditos, & aſſiſtentia fultos ſignificat. vt propterea quẽadmodum in ſcripturis, vt in Regula efformata, ſic in Eccleſia vt in artifice efformãte, idẽ Spiritus loquatur. Eſt autem agens artifex excellentior ſuo opere, vt exemplar exemplo, & architectus ædificio, & pictor ſua tabula, quatenus ſane hæc ſingula opera cum ſuis Authoribus comparantur.

Eccleſia ſe habet ad Scripturas ſicut artifex ad Regulam.

Obiectionis Remotio.

Poſtremò Scriptura eſt ſanctuarium ipſum & Arca diuinæ veritatis: Eccleſia eſt huius

Scriptura eſt ſanctuariũ, & arca: Eccleſia eſt cuſtos & diſpenſatrix.

A huius ſanctuarij conſeruatrix,& arcæ cuſtos atque diſpenſatrix fideliſſima. Scriptura
ergo quum ſit regula quidem verorum, teſtimonium veritatis, lex ipſa lata, illuſtris
diuinarum rerum tabula,arca & penuarium diues rerum ſacrarum; Eccleſia verò ſit
huius Regulæ & aliorum omnium verorum artifex & diſpenſatrix, huius teſtimonij
teſtis, huius legis promulgatrix, huius tabulæ pictor & delineatrix, huius arcæ & pe-
nuarij cuſtos & conſeruatrix; quicquid ſane alterutra de fide docet,diuinũ erit & pa-
ris authoritatis. Ipſæ tamen inter ſe collatæ, eam differentiam præ ſe ferunt, vt tam
in ſe quàm maximè quoad nos & acceptationem noſtram, Eccleſia Dei Spiritu San-
cto formaliter imbuta & animata, ſit ipſis Scripturis quatenus verbum ſcriptum
connotant, excellentior, maioríſque & certioris Authoritatis. Hac ſane de cauſa, Ioan.5.
monemur quidẽ *ſcrutari* Scripturas,ſed iubemur *audire Eccleſiam*.(vt dicit Chriſtus Scri-
pturas veteres *teſtimonium perhibere de ipſo*, ſed multo frequentius, clarius, & euidentius, Matth.18. Ioan.5.
poſuit Eccleſiam *teſtes veritatis per omnem terram*. Et de verbo quidem Dei magnificè Act.1.
multa legimus, ſed verbum illud non quatenus ſcriptum,ſed quatenus euangeliſatum
à Chriſto,& prædicatum ab Apoſtolis fuit,tantopere commendabatur. Sed Eccleſiæ Gal.1. 1.Petr.1.
Paſtores ſic commendauit Chriſtus, vt *tanquam ſeipſum audiendos moneat*, vt *Spiritum San-* Luc.10.
ctum in illis perpetuò reſidentem promittat, vt ſe cum illis *omnibus diebus futurum* affirmet. Ioan.17. Matth.28.
Rurſum de Scripturis in Symbolo fidei nulla fit mentio. Sed Eccleſiam Sanctã Ca-
tholicam diſertè in illo profitemur. Denique *fides ex auditu per verbum Chriſti prædicatum*, Rom.10.
B ab Apoſtolo eſſe aſſeritur. Per lectionem Scripturarum nuſquã eſſe affirmatur. Eccle- Epheſ.1.
ſia *Corpus & plenitudo Chriſti*, quia quicquid Chriſti eſt,& nobis communicabile in Ec- 1.Timo.3.
cleſia pleniſſimè continetur, item *columna & firmamentum veritatis* ab Apoſtolo voca-
tur. Hoc Scripturis nuſquam tribuitur. Non quòd aliud ſit Scriptura quàm totius
veritatis arca pleniſſima & Sanctuarium ſacratiſſimum; ſed quòd nobis viua docen-
tis Eccleſiæ vox,& literam Scriptam interpretantis magiſterium, quanto magis res
eſt neceſſaria,tanto clariùs & manifeſtiùs commendatur; vt illam potius quæ nec fal-
li poteſt nec fallere, reſpiciamus & diligenter conſulamus,quàm Scripturam,per quã
nos fallunt hæretici, omnéſque hactenus falſi & ſeducti fuerunt. Hac ſane de cauſa In lib.ad Se-
in Eccleſia nos fundari ſcripſit Athanaſius. Eccleſiæ *morem fundatiſſimum*, & *fidem fundatiſ-* rapionem de Spiritu S.
ſimam vocat Auguſtinus. Denique de Pelagianis ſic ſcribit. *Hoc ſolum de paruulis dicam,* Epiſt.28.&
quod ipſi quoque Authoritate Euangelica territi, vel potius Chriſtianorum populorum concordiſſima 89.
fidei conſpiratione perfracti, ſine vlla excuſatione concedũt,quòd nullus paruulus,niſi renatus ex aqua Epiſt.105.
& Spiritu Sancto, intrat in regnum cælorum. Hæc ille. In cuius verbis illud ſane animad-
uerto, hæreticos ſcriptura quidem Euangelica territos, ſed praxi & Traditione Ec-
cleſiaſtica perfractos, ídque potius & magis, Auguſtini iudicio, fuiſſe. Ita enim ſane
ſe res habet,vt quia immediatè Eccleſiam ipſam audire nos voluit Deus; quia per Ec-
cleſiæ miniſterium Chriſti nomen accipere fidem addiſcere, ſacramenta percipere
C ordinauit; quia viua vox & iudicis loquentis Authoritas magis afficit, mouet, perur-
get, quàm quicquid illud eſt per quod loquitur,docet, diſcernit; ea propter Eccleſiæ
Authoritate & Matris voce,filij Eccleſiæ magis moueantur, quàm vel Scripturarum
ipſarum teſtimoniis,vel Traditionum veterum pręſcriptis,vel conciliorum decretis,
vel quocunque tandem medio & teſtimonio, quo ipſa Eccleſia inter docendum
vtitur. Quare nec abſurdum nec diuinis Scripturis contumelioſum videri debet, ſi
propter cauſas prædictas, maioris ſane,quoad nos & acceptationem noſtram Eccle-
ſiæ loquentis,docentis & atteſtantis vox ſit, quàm eſt ipſum verbum, doctrina, & te-
ſtimonium ſcriptum. Quibus ita conſtitutis & confirmatis huic Controuerſiæ adeò-
que toti huic operi vltimam nunc tandem manum imponemus,ſi pauca prius Lecto-
rem Chriſtianum admonere, & de huiuſce diſputationis vſu fructúque quædam ſug-
gerere potuero.

Principiorum fidei doctrinalium Controuerſiæ ſeptimæ,
& Libri duodecimi finis.

S

Conclusio totius Operis & Admonitio ad Lectorem, de vsu, fructúque eiusdem amplissimo atque vberrimo. D

HACTENVS (Christiane Lector) quãta potui breuitate propositam disputationẽ confeci; & institutã de Principiis fidei doctrinalibus demonstrationẽ methodicam, qua potui via & ratione digessi, atque ad vmbilicum tandem fauente Deo perduxi. Nunc autem quia inter disceptandũ multa animo occurrebant, de huius disputationis vsu amplissimo fructúque vberrimo, de quibus admoneri Lector potuit, prætermitti tamen propter docendi atque dictãdi institutã breuitatẽ necessariò oportebant, ea hoc loco quantũ recolere valeo, breuiter colligam, tuóque lector Christiane, iu dicio seriò & diligenter expendenda relinquam. Equidẽ neminẽ arbitror hodie Christianũ esse, qui aliqua saltem vel honoris diuini vel salutis suæ cura tãgatur, qui tot istis & tam variis, tantis & tam grauibus de Religione Controuersiis, finẽ tandẽ aliquem imponi, suámque Ecclesiæ E Dei pacem ac serenitatem restitui, qua ante has turbas exortas, christianus orbis gaudebat, toto animo non exoptet. Aut si illud certè obtineri non potest propter incredibilem planéque inuictam animorũ iam quàm maximè exulceratorum pertinaciam, propter veræ Ecclesiæ odium obstinatissimũ propter noua opinionũ placita altissimè animis impressa: tamen, vt habeat saltem vnusquisque fidelis, qui se tutum ab hæresi in hac tanta tempestate conseruare expetit, quo seipsum ab hæreticorum hodie nequitia & astutia, quibus circumneniunt in errorem, facili aliquo & breui compendio asserat atque defendat, quo etiã Orthodoxæ suę fidei quã tenet, firmũ aliquod & solidũ munimentũ quasíque propugnaculũ occupet atque possideat, vnde illũ nulla aduersarij fraus, vis nulla exturbare queat. Quod etiã huiusmodi sit, vt non contra vnã aliquã aut alteram controuersiã, sed contra omnes plane hodie quotquot sunt controuersias & altercationes de fide eum sufficienter muniat, fortissimè armet, strenuéque defendat. Tale sane hoc Opus talem hunc laborem nostrum esse voluimus: hunc ipsum eius vsum & fructum esse desiderauimus, animóque ab initio proposuimus. F

Ad lites componendas Norma aliqua quærenda.

Etenim sane (quod ad prius attinet) vt finis tandẽ controuertendi & altercãdi de religione inueniatur, id opinor nobis necessariò faciendũ est, quod in omnibus aliis litibus & controuersiis cõponendis vsus ipse & rerũ necessitas nos docuit. Nempe vbi magna vtrinque argumẽta, probabiles cõiecturę ab vtraque partiũ afferuntur, ídque tanta probabilitate, vt difficillimum sit collatis hinc inde rationibus, aut librato argumentorũ põdere, vel ipsam veritatẽ dilucidè inuenire, vel certè ea inuenta, partes tamen litigãtes ad cõsensum & cõcordiã pertrahere, docet nos ipsa ratio & vsus rerũ necesse esse, vt Norma aliqua & regula certa exquirantur, iuxta quã lis ipsa formetur, & formata cõponatur: & cui Normæ atq; regulę vtraq; pars stare & aquiescere cogatur. Ea enim semel inuenta, profecto quã litis partem hęc Norma & regula cõfirmabit, illa haud dubiè pręualebit; cadet autẽ causa quę huic Normę & regulę cõtraria est. Et in humanis quidẽ litibus cõponẽdis, sunt leges scriptę seu ciuiles seu municipales, sunt locorum & regionũ consuetudines,

A priuilegia, pacta, sunt denique illis deficientibus, etiã Arbitri voluntarij ab vtraque partium electi, vt omnes fere Controuersiæ altero tandem horum tanquam Norma & regula seu ordinaria seu extraordinaria componantur. Quid verò? An putamus in sola causa Religionis & fidei nullam esse Normã, nullam certam regulam, ad quam omnis de fide Controuersia collata componatur? An in Ecclesia Christi, in Ciuitate Dei, non aliter se rem habere existimamus, quàm in scholis Philosophorũ, in Ciuitate Babylonica olim se res habuit? Philosophorum quidem certè & omnium gentium sapientũ sectæ, opiniones, dissensiones toto orbe notissimæ extiterunt, nec vnquã ad vnam aliquam doctrinæ formam reduci potuerunt: sed illis tandem vnâ cũ idolis penitus toto orbe vastatis atque destructis, sola Christi religio vnitatem tenuit, & ad vnum Deum per vnam fidem atque doctrinã simplicem perduxit. Itaque S. August. quum varias Philosophorum sectas, & opiniones commemorasset, confusionem sententiarum quæ inter eos componi nunquam potuit, his verbis cõmemorat. *Has*, inquit, *& alias pene innumerabiles dissensiones Philosophorũ, quis vnquã populus, quis Senatus, quæ potestas vel dignitas publica impiæ Ciuitatis diiudicãdas, & alias probandas ac recipiendas, alias improbandas repudiandásque curauit? ac non paßim sine vllo iudicio confuséque habuit in gremio suo tot Controuersias hominum dissidentium, non de agris & domibus vel quacũque pecuniaria ratione, sed de his rebus, quibus aut miserè viuitur aut beatè? Vbi etsi aliqua vera dicebantur, eadem licentia dicebantur & falsa prorsus, vt non frustra talis Ciuitas, mysticum vocabulum Babylonis acceperit. Babylon interpretatur, Confusio. Nec interest Diaboli regis eius, quàm contrariis inter se rixentur erroribus, quos merito multæ variæq; impietatis pariter possidet. At verò gens illa, ille populus, illa Ciuitas, illa Respublica, illi Israelitæ quibus credita sunt eloquia Dei, nullo modo Pseudoprophetas cum veris Prophetis pari licentia confuderunt: sed concordes inter se atque in nullo dissentientes, sacrarum literarum veraces ab eis agnoscebantur & tenebantur Authores.* Hæc ille, luculentum hoc discrimen Ciuitatis Dei in veteri populo olim constitutæ, & Ciuitatis Diaboli egregiè describens, quòd isthic quidem nulla obseruata Norma, nulla diiudicãdi Regula, tam falsa quã vera licẽter assererentur, docerentur, defenderentur: illic verò contrà sola sana doctrina & vera obtineret. In Ecclesia verò noui populi adhuc perfectius hæc vnitas veræ doctrinæ conseruata est: vt in libro de vera Religione accuratè docet Augustinus. *Hæreses*, inquit, *innumerabiles à Regula Christianitatis auersæ testes sunt, non admitti ad communicanda sacramenta eos qui de Patre Deo, & sapientia eius, & Munere diuino aliter sentiunt quàm veritas postulat. Sic enim creditur, & docetur, quod est humanæ salutis caput, non aliam esse Philosophiam & aliam religionem, cùm ij quorum doctrinã non approbamus, nec sacramenta nobiscũ cõmunicant.* Hæc ille. Non ergo illa in religione christiana, qualis in gentiũ sapientia, opinionum & sententiarum confusio tolerari aut persistere posse, vllo modo existimari debet. Vnde sequitur vt vel maximè in causa Religionis quæ vna esse debet, vna etiam aliqua certa Norma & Regula necessariò teneatur, per quã dissidia cõtrouersiarum cõponi, & vnitas fidei retineri, firmissimè valeat. Hanc Normam & Regulam nos in hoc opere omnibus modis tradere, explicare, confirmare ac denique

Mundana sapientia nullam habet certam doctrinæ Normam.

De Ciui. Dei lib. 18. ca. 41.

B

In Ecclesia Dei est certa Regula veritatis.

C

Cap. 5.

Proteſtantum Norma.

demonſtrare conati ſumus. Proteſtantes enim ſane ad vnum omnes hanc D vnicam ſolam & ſufficientiſsimam Normam & Regulã volunt eſſe Sacras Scripturas: vt omnis Controuerſia & quæſtio ſecundum eius manifeſtam doctrinã componatur: Quæ autem aſſertio vel doctrina ex Scripturis manifeſtari non poteſt, prorſus reiiciatur, tanquam palea ſcilicet, tanquam mandata & commenta hominum, tanquam plantatio quam non plantauit Pater cæleſtis, imò ſi Lutherum audimus more ſuo debachantẽ, tanquam quæ ex Diabolo ſit. *Quicquid enim* (inquit) *ex Scripturis Authoritatem non habet, manifeſtiſsimum eſt ex Diabolo eſſe.* Quo ille egregio enthymemate, mox concludit Papam Antichriſtum eſſe, hunc in modum. Quicquid per Scripturas Authoritatem non habet, ex Diabolo eſt, Papa per Scripturas Authoritatem non habet: ex Diabolo ergo eſt, non ex Deo. Quòd ſi non ex Deo, Antichriſtus eſt. At verò hæc & ſimiles conſequentiæ quàm ſint ipſæ diabolicæ, vanæ & ridiculæ, in duodecimo huius operis libro ſatis demonſtratum dedimus. Aut ſi parum id Proteſtantibus demonſtratum videatur, euertant quæ nos conſtruximus Orthodoxæ ſententiæ fundamenta, ſuáque E reſtaurent denuò quæ nos euertimus. Alioqui certè hæc conficta vnica & ſola Norma, quæ ſub prætextu & fuco laudatæ Scripturæ Sanctæ, derogat Eccleſiæ quæ eſt *plenitudo Chriſti*, coarguit Apoſtolos Miſſos à Chriſto, blaſphemat Spiritum ſanctum datum à Chriſto, (vt ante explicuimus) vana eſſe & falſa manifeſtiſſimè deprehẽdetur. Sed intelligendum prætereà eſt, ipſos Proteſtantes vtcunque hanc vnicam Normam verbi ſcripti prætendant, tamen quoties vel contra nos diſputant, vel inter ſe concertant, pręter ſcriptũ verbum ad Normę quoque & Regulæ partes accedere velle ſuorum recẽtia ſcripta, tractatus & commentarios: Alij enim ad Normam veritatis hodie Controuerſę pertinere volunt Lutheri opera omnia, eáque ſola (vt Saxonici Lutherani) alij nec omnia Lutheri, niſi de quibus certò conſtat eius eſſe, miniméque corrupta, nec ſola, ſed pręterea Melanchthonis corpus doctrinę adiungi volunt: vt Electorales Lutherani: Qua de re nuper maximis animis concertatũ fuit in Altẽburgenſi colloquio inter hęc duo Miniſtrorum genera. Alij denique reiectis his omnibus, Ioannis Caluini Inſtitutio- F nes huc referri volunt: quas propterea in linguam Anglicam verſas, Pſeudoepiſcopi Caluiniſtę in Anglia, in omnibus omnium parochiarum Eccleſiis affixas & alligatas ad manum pręſto eſſe curarunt; & Miniſtris omnibus vt ſinguli eas habeant diligentérque lectitent, mandarunt. Non ergo ſolùm magna impietas & nequitia fuit, ſub prętextu verbi ſcripti Spiritum Sanctum, Eccleſiam vniuerſam, traditionéſque Apoſtolicas à Norma veritatis excludere, ſed maior etiam fraus & aſtutia fuit, excluſa voce Eccleſię, veteribus Conciliis & Patribus reiectis, ſuas peſtilẽtes ſcriptiones, & venenata immuneríſque mendaciis, blaſphemiis, paralogiſmis, hæreſibus referta Opuſcula, orbi Chriſtiano ſupponere & obtrudere. Oſtenſum eſt igitur in hoc opere nec ſolas quidem Scripturas vnicam & ſufficientiſsimam totius veritatis Orthodoxæ Normam eſſe, nec tamen quorumcunque hominum priuata ſcripta aut propria aliqua iudicia ad hanc Normam pertinere; ſed Normam quoque & Regulam veritatis eſſe, Eccleſiæ Catholicæ Spiritu San-

In lib. de Abroganda miſſa.

Epheſ. 1

Lib. 12. cap. 9.

Fraus Proteſtãtum in Norma conſtituenda.

Norma & Regula veritatis plena quæ ſit.

A tu Sancto ad hunc finem imbutæ, edoctę, animatę vocem, teſtimonium, iu-
dicium; in ſuis videlicet Præpoſitis, Paſtoribus & Doctoribus Authoritate
diuina vocatis, & ad hoc opus miniſterij conſtitutis, in ſuis Conciliis, in pa-
tribus, in Petro denique ſuo Capitéque Apoſtolico.

Quid ergo aliud reſtat, niſi vt in ſingulis Controuerſiis hanc Normam
conſulamus, hanc Regulam rei quæſitę applicemus, hanc vocem, hoc iudi-
cium audiamus? Quid per multa imus, quid ambages quęrimus, quid *in
tantas ingeniorum contẽtiones in hac cauſa quam populus tenet noſtram diſputationẽ* De vnitat. Ec
cõmittimus? Scio propriis argumentis vnamquãque Controuerſiã & expen- cleſ. cap. 5.
dendam eſſe, & expendi non difficulter poſſe. Non abnuo *rem cum re, cau-*
ſam cum cauſa, rationem cum ratione conferre, vt Auguſtinus rectè poſtulat. Sed De vtilit. cre. cap. 1.
hæc ipſa collatio cauſarum, rationum, argumentorum, hęc diſputatio ex
propriis, nec proprio iudicio, nec propriis argumentis aut coniecturis fieri
debet. Collatio debet Catholica eſſe & diſputatio Orthodoxa, denique ad
aliquam certam diſputandi & conferendi Normam reduci. Argumenta
B debent ex Scripturis peti, vel certè ex doctrina non ſcripta, ſed Eccleſiaſtica
tamen Authoritate, certa & infallibili, tradita. Quòd ſi vel hanc reiicias, vel
illam non rectè tractes & exponas, vides tuam collationem idcirco cadere,
quòd conferendi Normã non tenuiſti. Accedat ergo ad conferendi modũ
ac mediũ, tum ipſa doctrina non ſcripta, tum ipſius Scripturæ legitima, cer-
ta, & genuina interpretatio. Hæc vnde ſit petenda, in hoc Opere duobus li-
bris oſtendimus. Rurſum ne in ipſa doctrina tradita non ſcripta, vagetur
collatio, aut erret diſputatio, ipſius Normæ fines ac limites egreſſa; diligẽ- *Normæ fines ac limites.*
ter explicatum habes, quatenus & quomodo Patrũ conſentientes ſentẽtias,
adhibere fideliter debeas ac tutò poſsis: quę etiã ſint reliqua Eccleſiaſticę Lib. 7. cap. 15. & lib. 8. c. 15.
doctrinę Media, quouſque denique infallibilis & quomodo Eccleſię do-
cẽtis vox & teſtimonium diuinum ſit. Cum hac ergo Moderatione, adhi-
bita diligenter Norma, nec in hæreſum laqueos, ab illa penitus aberran-
do: nec in ſuperſtitionum voragines, illam incautè amplexando: aliquando
incides.

C Vaga autẽ illa & laxa, imò confuſa & Babylonica Proteſtãtũ hodie col- *Vaga & laxa Proteſtantũ diſputatio & Norma.*
latio ac diſputatio, quã ſit verè Satanica & omniũ hęreſum peregregiũ ſemi
nariũ, pauliſper aduerte. Primùm ſolas Scripturas tractare ſe dicunt, & ad
rem controuerſam explorandam adhibere. Sed vide quid prius fiat. Acce-
dunt ad ſcripturarũ tractationem cum altiſſimo quodam & maximo totius *Quomodo inſtructi ad Scripturas accedũt Proteſtantes.*
eccleſiaſticę interpretationis contẽptu atque deſpectu. Accedunt cum ar-
rogantiſsimo priuati ſui Spiritus pręiudicio. Accedunt (etiã qui inter eos
doctiores & primi ſunt) humanis tantùm accincti armis, & ornati pręſidiis:
cum linguarum videlicet & humanarũ literarum, atque eloquẽtiæ vel opi-
nione vel laude, vel præſumpta vel vera cognitione. Accedunt denique no-
uis imbuti hæreſibus & opinionibus. Accedunt poſtremò odio quodã fla-
grãtiſsimo & plus quàm Vatiniano erga vniuerſę religionis Catholicæ do-
ctrinam, ritus, ceremonias, maximéque contra ipſos Eccleſiæ Paſtores, accẽſi
quaſiquę æſtro quodã & furore peniti. Sic acceſsit ad hoc negotiũ primò In libro de abrog. miſſæ.
Lutherus. *Omnes*, inquit, *Chriſtiani ius habent & officiũ docendi, vt rumpatur Be-*

hemoth cũ omnibus ſquamis ſuis. Sic videlicet homo pia charitate plenus & in D ſimplicitate cordis Chriſtũ quærens, de Supremo Eccleſię Paſtore, aliiſque Epiſcopis & præſbyteris loquitur. De quibus iterum in eodẽ libro dicit: (illud enim Argumentum de abroganda Miſſa, homo ille Dei, ſingulari quadã pietate & in Spiritu humilitatis tractauit) *Epiſcopi moderni ſunt laruæ oleatæ, nullo iure diuino inſtituti.* Ac rurſum in lib. de captiuit. Babylonica. *Præſtat publicum lenonem aut latronem eſſe quàm ſacerdotem Papiſticum.* Ita hic homo (vt rectiſſimè notauit Eraſmus in purgatione quam ſcripſit aduerſus Epiſtolam Lutheri) *nihil crepat niſi Satanas, Diabolos, laruas, lamias, me gæras, aliáſque voces pluſquam tragicas.* Denique ne multa referam, inſigniter gloriatur nouus hic noſtræ ætatis (vt ſui eũ vocant) Elias aut Moyſes qui ex captiuite Ægyptiaca fratres ſuos liberaret, *homo mitiſſimus omnium ſuper terram* (vt Scriptura de Moyſe teſtatur) gloriatur inquam non de manſuetudine ſua, ſed quòd *Spiritum nactus eſſet inſignem contemptorem tam fraudis quàm furoris papiſtici.* Hæc enim eius verba ſunt in principio libri contra Henricum 8. Angliæ Regem. Denique in eodem libro dicit, *magna ſe pœnitentia duci, quod Imperatori Carolo in Comitiis Vvormatienſibus tantopere ſe ſubmiſerit; quòd mortalẽ aliquem de ſua doctrina iudicare permiſerit: aut denique audire paſſus fuerit, ſi quis eum erroris conuincere potuerit. Stultam enim illam omnem humilitatem fuiſſe, quũ certo certiùs haberet, ſe ſua dogmata acccepiſſe de cælo.* Hæc ille. Sic videlicet Epiſcoporum omnium & Conciliorum doctrina, etiam à quouis examinanda eſt: vnius Lutheri doctrinam nemini mortalium examinare licet. Sic ad has Controuerſias tractandas, ſic ad Scripturas acceſſit Lutherus: ſic poſt eum alij acceſſerũt, eius aſſeclæ & ſectatores, eodem ſane ſpiritu, eodem cõtemptu, aut etiam fortaſſe maiori. Solent enim hæretici ſeipſis ſemper deteriores fieri, & in peius proficere. At verò nos in hoc opere diligenter oſtẽdimus qui tanta cum ſuperbia, qui talibus præiudiciis, qui non aliis adiumentis muniti ad Scripturarum tractationem accedunt, nihil eos in Scripturis ſanum & rectum videre, nihil certum & firmum ex Scripturis colligere poſſe. Deinde quàm laxum quàm vagum eſt hoc de religione diſputandi genus, nullos in religione Patres agnoſcere, nullos Magiſtros conſulere, nullis Conciliorum decretis aſtringi velle, nulla Antiquitatis & conſentientis orbis Chriſtiani Authoritate teneri, ſeipſos duces in omnibus ſequi? Nos verò hæc ſingula ab iſtis repudiata ad Normam & Regulam diſputationum noſtrarum, ad principia fidei noſtræ doctrinalia pertinere, oſtendimus. Huc reuocari aduerſarij ſi poſſunt, erit tandem altercandi finis. Horum enim Patrum, horum Conciliorum, huius Antiquitatis & conſenſus, non ſunt obſcura teſtimonia, manifeſta ſunt decreta, apertum & clarum eſt de rebus hodie Controuerſis iudicium. Huc autem reuocari ſi nolint, nullus altercandi & rixandi finis ſperari poteſt.

Lutheri pietas.

Lutherus alter Moyſes ſed non manſuetudine.

E

Lib.16.ca. 4.

F

Vnum caput ad Controuerſias componendas. Ephef. 4. Luc. 22.

Rurſum poſuit Chriſtus in Eccleſia ſua, præter ſingulraum Eccleſiarum Paſtores & Epiſcopos ſingulares, quorum vox in ſuo etiã genere pro Norma fidei audienda eſt, etiam vnum ſupremum Paſtorem Petrum eiúſque ſucceſſones, qui *fluctuantes* non ſolùm *paruulos* (quod paſtoribus omnibus æquè datum eſſe Apoſtolus oſtendit) ſed etiam *fratres ipſos ſuos*, conſacerdotes

A tes & coepiscopos *confirmaret*, stabiliret, perficeret. Qui, *vt schismatis tolleretur occasio, Caput cæterorum omnium esset*. Cui, ne hæreses vel orirētur vel crescerent, *tanquam vni ad tempus Iudici, & vicem Christi gerenti vniuersa fraternitas obediret*. Hunc ergo audire, huic obedire, ab hoc confirmari, in hac tanta schismatum & hæresum procella ac tempestate, in hac tam turbulenta tot vndique obstrepentiū magistrorum vociferatione, debemus. Itaque in hoc opere, diuino plane iure huiusmodi Supremum Pastorem audiendū esse, ex Scripturis Euangelicis, luculenter ostendimus. Hoc semel si fiat, quàm breui compendio lis hæc tota acerbissima componetur? Sed quia filij dissensionis pacē nolunt: quia schismatici vnitatem nullo modo ferunt, quia lupi rapaces quum sint, *abducere post se discipulos*, segregare & spargere semper volunt, quia *latrones sunt, nec nisi vt mactent ac perdant venerunt*, postremò quia hæretici sunt, ideóque vt eligendi semper quod volunt liberrimā potestatem habeant, laxa & vaga perfugia appetunt, nunquam se in ordinem cogi, nunquā ad compendiū veritatis rem adduci patientur: & propterea B ab hoc supremo Capite & Pastore, hominū animos quā longissimè auertere, abducere, abstrahere & alienare volentes, hunc hominem, ipsissimū esse Antichristum, mortalium & hæreticorum omnium qui vnquam extiterūt, impudentissimi, vanissimi, & pestilentissimi suis omnibus, omnibus modis persuadere contendunt, quamplurimis quoque vehementissimè persuaserunt. Euertant ergo quę ex Scripturis sacris fortissima argumenta construximus huius vnius supremi Capitis. Respondeant, sed meliùs quā hactenus, (nam cauillationibus iam factis replicatum & satisfactum est) illustribus illis dictis & factis Christi Domini nostri, quibus Petri primatū per tot gradus, tam distinctè, tam luculenter, in Euangelio promisso nouo Nomine prædixit, imposito nouo Nomine significauit, explicata vi nominis repromisit, stabilimento dato roborauit, de facto tandem constituit, contulit, confirmauit.

Hieronym. lib. 1. cōtra Iouinianum. Cyprianus li. 1. epist. 3.

Lib. 6. per totum.

Protestantiū malus genius. Actor. 20. Ioan. 10.

Quare tanto odio Rom. Pont. insectentur Protestantes. Ioan. 1. Marc. 3. Matth. 16. Luc. 22. Ioan. 21.

Postremò vt de Norma fidei & veritatis Regula infallibili, nullus amplius relinqueretur ambigendi locus, longa & accurata disputatione, quæ, C & qualis, vbi & penes quos hodie sit vera Dei Ecclesia, ostendimus. Et quidem in hac recenti, vaga, confusa, turbulenta & seditiosa Protestantum turba, nullo modo, eam esse posse multis argumentis demonstrauimus. Vnde sequitur hęreticos illos vel schismaticos, seductores vel seductos, erraticas oues vel hœdos potius, quasique *Ethnicos & Publicanos* esse, quotquot hodie Protestantum conuenticulis sese iunxerunt, doctrinam amplexi sunt, nomen retinent. Hinc etiam consequens fit, vt quia ad gregem Dominicū, ad Ouile Christi, ad domum Dei, ad corpus Christi non pertinent, quia *non ciues & domestici sed hospites & aduenæ*, non filij sed adulteri, non amici spōsi sed hostes sunt, quia denique *suo iudicio condemnati, seipsos segregauerunt, Spiritum Dei non habentes*, propterea quemadmodum sacramenta Catholicæ Matris participandi ius totum, & communionis Catholicę vnitatem amiserunt, ita nec Scripturas tractandi, nec ex Scripturis de dogmate vllo disputandi, multo minus de causa religionis ac fidei vllo modo definiendi ius, Potestatem, Authoritatem, donum, gratiam, facultatem vllam eos am-

Lib. 4. a cap. 7. vsque ad 17.

Vera Protestantum descriptio & conditio.

Matth. 18.

Ephes. 3. Tit. 3. Iudæ cap. vnico.

Protestantes per Spiritum S. à Scripturarũ tractatione repelluntur.

plius retinere, sed ab hoc toto genere, non secus quàm manifestè Iudęos, D Turcas, Paganos, iure optimo repellendos esse, & de facto à spiritu sancto, qui non nisi in Corpore Christi, in Ecclesia operatur, suáque munera subministrat, repelli. Denique ex hoc etiam consequitur, quòd quia Spiritu sancto prorsus carent, & subministratione Spiritus, (quæ non fit nisi *à Capite Christo in totum Corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis*,) plane vacui sunt, ideóque Christiani non sunt (vtcunque hoc nomen, vt cum maiori astutia circumueniant in errorem, retinent) *qui enim Spiritum Christi non habet, hic non est eius*, consequitur inquam non solùm in doctrina tota eos nihil de Christo scire, quemadmodum scire oportet, sed *languere circa pugnas verborum*, & *habere oppositionem falsi nominis scientiæ, & semper quidem discentes, nunquam autem ad scientiam veritatis peruenientes*, verùm etiam in tota reliqua vita, quicquid zelo quocunqe vel docent vel faciunt, quicquid verbo vel opere laborant, quicquid vel in veteris hominis mortificatione vel in externa operum sanctificatione, vt Deo placeant, contendunt, vana esse omnia & inania, sterilésque virtutes, si tamẽ virtutes, quales olim Philosophorum aut quoruncunque Ethnicorum opera laudabilia fuerunt, quæ quidem gloriam & cõmendationem apud homines fortasse habeant, laudem & gloriam apud Deum non habent, sed *formam quidem pietatis retineant, virtutem autem eius abnegent*, quia fide destituta, quę non nisi in Ecclesia vna & vera addiscitur, fouetur, conseruatur, perficitur, *Deo placere non possunt*: vtcunque speciali sua fide & fiducia, per meritorum & promissionum Christi appræhensionem, salutem sibi ipsis, etiam certitudine fidei, promittant atque persuadeant. Hæc enim eorum sane vera conditio est, qui hodiè soli, sibi solis singuli, Spiritum Dei venditant, Spiritum Christi inhabitantem sibi ipsis præsumunt, quo freti de toto mundo, vt loquuntur, de Papa, de Ecclesia, de Scripturis, de quocunque dogmate infallibiliter diiudicant. Quòd si verò hæc tot & tanta consequentia, tam tristia, tã horrenda, falsa illis esse videntur, & vana terriculamenta, refellant & euertant ea argumenta quibus eos extra Ecclesiam esse demonstrauimus. Respondeant illis omnibus scripturis, patrum consentientibus sententiis, rationibus Theologicis, talem nobis Ecclesiam describentibus, ad qualem sane (si illa vera sunt) isti pertinere nullo modo possunt.

Ephes. 4.
Rom 4.
Protestantiũ scientia de Christo nulla.
1. Timoth. 6.
2. Timoth. 3.
Protestantiũ virtutes nullæ nisi steriles. E
2. Tim. 3.
Hebr. 5.
F

Iam verò & in eadem disputatione non minus copiosè & accuratè ostendimus, solam Romanam & Catholicam vulgo dictã Ecclesiam, verã esse & vnicam in terris militantem Christi Ecclesiam: qualem sane futuram lex, Psalmi, Prophetæ prædixerunt, qualem Christus in Euangelio descripsit, qualis post Christum in orbe terrarum hactenus fuit. Istud verò quantum arbitraris ad Normæ & Regulæ totiúsque veritatis inueniẽdæ compendiũ, momenti & ponderis afferre? Si enim Ecclesia *sponsa Christi* est arctissimo illi fœdere coniuncta, si *Corpus Christi*, si *plenitudo Christi*, si *domus Dei*, si *columna & firmamentum veritatis*, si hanc suis omnibus bonis dotauit, si *in huius membra Spiritum suum aßiduè subministrat*, si in hac plenissimè contulit, *quæcunque audiuit à Patre*, si in hac inhabitat, coli, credi, amari vult: si hanc illã esse vult per cuius ministerium *consũmentur sancti, ædificentur paruuli*, si hanc audien-

Lib. 4. ca. 18. vsque ad finẽ libri.
Ecclesiæ encomia.
Ephes. 5. & 1.
1. Timo. 3.
Ephes. 4.
Ioan. 15.
Ephes. 4.

A audiendam, *vt qui eam audit, Christum audiat, qui non audit, pro Ethnico & Publicano habendus sit*, si hanc denique *sanguine suo in lauacro aquæ verbo vitæ mūdauit*, imò vt cum Chrysostomo loquar, *si propter Ecclesiam extensum est cælū, diffusum est mare, extensus aer, terra fundata est, Paradisus plantatus est, mirabilia multa facta sunt, si propter Ecclesiam Prophetæ, propter Ecclesiam Apostoli, propter Ecclesiam vnigenitus Dei filius homo factus est, &c.* Denique si hæc illa sola est, (vt pulchrè describit S. Pacianus Barcilonensis Episcopus ante ann. 1200.) *Virgo sancta castissimis sensibus, sponsa Christi ex ossibus eius, integra Euangeliorū iura conseruans, Regina in veste deaurata & circumamicta in varietatibus, fœcunda vitis in lateribus domus Domini, Mater adulescentularum quarum non est numerus, vna speciosa columba matris suæ atque perfecta, denique omnium fideliū mater ædificata in fundamentis Prophetarum & Apostolorum, domus magna vasorum omnium diuersitatē locuples, populus acquisitionis, &c.* si hæc inquā omnia, multáque alia diuini amoris testimonia, veritatis priuilegia, sanctitatis encomia veræ Ecclesiæ Dei, eíque soli tribuuntur, vides Christiane Lector, quātum tuę salutis intersit, quantum ad fidem rectam tenendam referat, quàm

Lucæ 10. Matth. 18. Ephes. 5. In serm. de pentecoste tom. 3. Epist. 1. ad Symproniānum. Ephes. 5. Psal. 44. Psal. 127. Cant. 6. Ephes. 2.

B illustris Norma & inuicta Regula ad omnes de Religione cōtrouersias cōponendas finiendásque sit, compertum semel, cognitum, & exploratū habere, ad veram Ecclesiam te pertinere, *non ad insolentem aliquam portiunculam, tubérque collectum, & à reliquo corpore separatum*, quales omnes hęreticorum greges sunt, vt verè de Nouatianis scripsit S. Pacianus. Hoc ergo quatuor libris quanta potuimus diligentia & breuitate, explicatū tibi hoc in Opere dedimus.

Epist. 1. ad Sympron.

Quibus ita constitutis & explicatis, vides nunc in quacunque Controuersia proposita, diligenter aduertendū esse, quibus argumentis & testimoniis vtatur, qui de fide disputat, scriptis ne ex S. Bibliorum volumine, an nō scriptis. Si scriptis, quo modo illa scripta testimonia & loca interpretatur, & quis ille sit, qui illa sibi interpretanda præsumit. Si enim vel Authoritate legitima præditus non sit, vel Mediis legitimis & firmis non vtatur, vel cauendus vel fugiendus est, quisquis ille est. Quòd si verò vel vocatione talis vel eruditione tantus es, ipse vt hoc pręstare atque aggredi legitimè possis, habes explicatum quibus Mediis indubitanter, confidenter & absolutè vti possis, quæ etiam alia Media vel cauenda vel moderatè adhibenda sint. Ipsam quoque scripturam si forte vel Canonicam respuat, vel Apocryphā proferat, habes quo iudicio qua Authoritate, impostoris fraudem detegas, repellas, euertas. Quòd si ex doctrina in sacro Bibliorū volumine nō comprehensa, vel alius tibi persuadet, vel alij ipse persuadere de rebus fidei cōtendis, habes demonstratum quibus finibus hæc doctrina non scripta contineatur, ne alius tibi imponat, quàm latè etiam pateat, ne tibi iusta disputādi materia desit. Hac certè Norma semel obseruata, nec facile nos seductor capiet, nec ipsi à veritate aberrare poterimus.

Vsus præsentis Operis.

C

Lib. 11. per totum. Lib. 9. per totum. Lib. 7. & 12.

Hac etiam horum omnium (quæ iam diximus) demonstratione facta, cessabunt illa aduersum nos Protestantum improperia, ludibria, conuicia: Vanam esse in nobis iactantiam de vera apud nos Ecclesia, frustra nos & inaniter clamare, Ecclesiam, Ecclesiā, vt olim contra veros Prophetas impij

Protestātum ludibria & conuicia abstersa.

1. ſacerdotes clamabant,Templum Domini, Templum Domini. Ceſſabunt D
2. illæ voces,prætoriā eſſe exceptionem & Authoritatem, quam præpoſitis,
3. Epiſcopis & paſtoribus Eccleſiarum iudicandi de fide tribuimus. Non amplius locum habebit, quod in ore ſemper habent, quoties ex conſenſu orbis Chriſtiani vel Regula fidei,ex patribus,ex Conciliis aliíſque Mediis Eccleſiaſticis argumentum ducimus:mandata hominum,& humana commenta eſſe quæ afferimus.Denique non erit amplius frigida reſponſio,
4. Eccleſiam errare non poſſe,Eccleſiæ vocem eſſe infallibilem Regulam,neceſſarium Medium,vocem diuinam,ac poſtremò matrem ſacroſanctam omnium fidelium.
5. Nec videre amplius poteſt ſuperba præſumptio,quòd Scripturam ſuo teſtimonio commendat,taxat,obſignat Eccleſia.
6. Illa verò vaniſſima longèque arrogantiſſima Proteſtantum præſumptio penitus euaneſcit, cuiuis Lectori iam manifeſtata & patefacta, qua Spiritum Dei vnuſquiſque ſibi vēditat,quo ſcripturas interpretetur: nec amplius pro oraculo
7. habebitur,donum piorum eſſe, interpretationem ſcripturarum. Poſtremò non erit amplius Phariſaicū Traditiones non ſcriptas vētilare,ſed erit Apo E ſtolicum,erit Orthodoxum.Hæc enim omnia & ſingula in hoc Opere,diſtinctis Controuerſiis & libris,via & ratione qua potuimus commodiſſima, ex ſcripturis ipſis,& ex vniuerſæ Antiquitatis teſtimonio ac praxi,explicata & confirmata dedimus. Aut ſi minus commodè explicata, minúſue ſolidè & verè confirmata cuiquam Proteſtanti videbuntur, euertat ſi poteſt ea omnia quæ conſtruximus,totius huius veritatis firmamenta. Hęc enim noſtra certè demonſtratio ſi vera eſt,nihil illi veræ religionis habent,à fundamentis & principiis ipſis totius orthodoxię exciderunt, & Chriſtianitatis nudum tantùm atque inane nomen retinent. Contrà verò noſtra Religio principiis iſtis iam demonſtratis robuſtiſſimis nititur, fundamenta hæc ſuę cauſę habet firmiſſima,& firmamenta fundatiſſima.Huiuſmodi ſane,vt iſta ſola demonſtrata,cognita,retenta,nec vllum errorem admittant: & omnes errorum nebulas, impoſturas, ac fraudes omnes nullo negotio excutiant, repellant,proſternant.

Catholicorum fundamenta validiſſima.

Vos autem ô Proteſtantum confuſa turba & turbulenta confuſio,(vos F enim tantiſper nō niſi propter ſalutem veſtram,ſi qua in re mederi poſſum, mihi hoc loco conueniendi eſtis) quæ obſecro cauſæ veſtræ fundamenta, quæ firmamenta ſunt?Scripturas,inquiunt,& ipſum Dei verbum audimus, veneramur,ſequimur.Sed has ſcripturas,hoc Dei verbum vnde,à quo vel quibus,qua Authoritate,qua certitudine,qua plerophoria accepiſtis? Arcanum (aiunt)Spiritus teſtimonium, eas nobis conſignauit,& indubitatam fidem animis noſtris ingenerauit. Sed de hoc arcano teſtimonio vnde vobis conſtat?An ex reuelatione aliqua de cælo?Et quis vobis credet,ſingulos veſtrum reuelationes de cęlo accepiſſe? Nonne hoc in Anabaptiſtis hodie damnatis ipſi vel maximè? Videte ergo & memineritis, nulla Authoritate niſi priuata quadam perſuaſione ductos(quam arcanum teſtimonium vocatis)Scripturas ipſas vos admittere. Niſi forte (quod & quidam veſtrum reſpondent)dicere velitis ideo ſcripturas vos recipere,quia iam totus orbis Chriſtianus eas recepit. Tunc enim interrogo,an Chriſtianum orbem qui nunc

Proteſtantū fundamenta quæ & qualia.

1. Scripturas recipiunt quia placent.

Fundamentum Proteſtantū priuata perſuaſio.

A nunc eſt, an eum, qui olim ſempérque à Chriſto nato fuerit, intelligatis. Vtrumlibet reſpondetis, non niſi Eccleſiæ Catholicæ conſenſum dicitis. *Vos enim tam pauci, tam noui, tam turbulenti nihil ad hanc rem Authoritate dignum profertis.* Hoc fundamentum ſi agnoſcitis, nobiſcum & rectè facitis. Sed tunc iterum quærimus, quare non ex eodem fundamento & ex eadem Eccleſia earundem Scripturarũ ſenſum, & interpretationem, dogmata etiã non ſcripta, cęteráque omnia eius Eccleſiæ conſenſu & Authoritate recepta atque approbata dogmata, pari veneratione non ſuſcipitis, creditis, tenetis? An verò in ſcripturis veris recipiendis errare non potuit Eccleſia, in cæteris dogmatibus omnibus errauit? Et quomodo tam multipliciter errantis, & mentientis Eccleſiæ Authoritas vlla in re apud me fidem habebit, maximè verò in Sacrarum Scripturarum Canone fideliter conſeruando? Aut quæ tandẽ cauſa eſſe poteſt, vt Scripturas quoq; ipſas nõ vel aboleuerit vel corruperit, quibus aboletis vel corruptis & deprauatis, ſuas illas omnes (quarum eam coarguitis) ſuperſtitiones & errores validiſſimè ſtabilire & confirmare potuiſſet, æquè ac cætera omnia dogmata (ſi vos vera dicitis) peruerterit, corruperit, extinxerit? Ac poſtremò quomodo fieri poteſt vt *Spiritus ſanctus qui ei promiſſus eſt vt omnem veritatem doceret*, vel hanc vnam ſolã veritatem doceret, præterea nullam, vel ex parte ei adeſſet, ex aliis multis partibus diabolum ei dominari & Antichriſtum præualere ſineret? An eodem in ſubiecto ſimul & ſemel & ſecundũ idẽ, in eodem eiuſdem Eccleſiæ intellectu & mente Spiritus ſanctus & diabolus, Chriſtus & Antichriſtus, lux & tenebrę habitare ſedémque tot ſeculis habere fixam & manentẽ potuerunt? O hominum genus lõgè abſurdiſſimum & obſtinatiſſimum, quos nullę quantuncunque abſurditates à concepta ſemel ſententia dimouere poſſunt? Aut ſi prior placet reſponſio (quam in hoc Opere confutauimus) vel eam à facta confutatione aſſerite & defendite, vel agnoſcite (quod res eſt) priuata pręſumptione, perſuaſione, & affectione ductos, Scripturas vos admittere.

Auguſtin. de vtilitate cre. cap. 9.

Vt Scriptura ſic cætera omnia ſidei dogmata ab Eccleſia.

B

Ioan. 14.

Abſurda grauiſſima Proteſtantum doctrinam conſequentia.

Lib. 9. cap. 11

Pergamus porrò. Scripturas ipſas interpretari quis vos docuit, quis permiſit, quis facultatem, quis Authoritatem tribuit? Reſpondetis. Spiritũ Dei habemus, ille nos interpretari & intelligere omnem ſcripturam docet. Sed vnde hoc vobis conſtat Spiritum Dei vos habere? Chriſtiani ſumus, dicitis: & *qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Itáne verò omnis qui ſpiritum Chriſti habet, omnia quoque dona eiuſdẽ ſpiritus conſequutus eſt? *Nonne diuiſiones gratiarum ſunt?* Nunquid quia omnes Chriſtiani ſpiritum Chriſti habent, idcirco *omnes Chriſtiani, Prophetæ ſunt, omnes Doctores, omnes Apoſtoli, omnes Euangeliſtæ?* Nonne datur ſpiritus æquè ad credendum, &, vt docilis quis ſit auditor verbi: atque ad docendum & vt peritus ſit Magiſter verbi? Itaque iterum interrogo, vnde vobis conſtat ad intelligendas & exponendas ſcripturas vos ſpiritum Dei accepiſſe? Ecce vnuſquiſque hoc ſibi venditat. Lutheranus, Caluiniſta, Puritanus, Anabaptiſta, vnuſquiſque hęreticus pari pertinacia, pari fiducia, pari etiam veritate aſſerit ſe ad hoc ſpiritũ Dei habere. Imò & nos quoque Catholici (quos Papiſtas vocatis) Chriſtiani ſumus, & Spiritum Dei accepimus: interpretamur quoque & nos. Nobis

C

Scripturas interpretantur Proteſtantes prout ipſis libet & placet.

Rom. 4.

1. Cor. 12.

quoque si insanire vobiscum libeat, pariter vobiscum spiritum interpretandi nobis venditabimus. Sed quis tunc rixandi, altercandi, & contendendi finis, quis modus, quis exitus erit? At, dicitis, meditamur studiosè, oramus assiduè, legimus attentè, consideramus antecedentia & consequentia, locū loco, textum textui, phrasem phrasi conferimus, fontes inspicimus. Esto. Tantundem & vnusquisque hæreticus se præstitisse affirmat. Affirmamus idem & nos. Vos nobis affirmantibus nō creditis. Et qua quæso ratione vobis idem affirmantibus nos credamus? Nonne ergo iterum clarè aduertitis, priuatam vniuscuiusque de se & suo spiritu præsumptionem, persuasionē, opinionem, totius huius rei Regulam & Normam esse? D

Priuata præsumptio regula Protestantum.

Cōcilia, Patres Traditiones, Ecclesiam reijciunt Protestantes ex priuata præsumptione.

Sed pergamus vlterius. Concilia, Patres, Regulam fidei notissimam, Traditiones Apostolicas, pro huiusmodi per totum orbem Christianum communi consensu agnitas & approbatas, quare non admittitis, quare aspernamini, contemnitis, reiicitiis? Respondetis errasse Concilia, Patres, orbem Christianum vniuersum. Sed quo Iudice, qua Authoritate hanc tantam & talem sententiam pronunciatis? Deprehendimus (dicitis) eos errasse ex verbo Dei. Ergo eodem recidimus. Ex verbo Dei quomodo hæc depræhendistis, nisi quòd verbum Dei vestro modo pro vestro affectu & cerebro legitis, intelligitis, exponitis? Sed ô incredibilem arrogantiam. Errarunt quotquot hactenus tot seculis de fide scripserunt, tractarunt, decreuerunt? *Vos solos liberanda veritas expectabat*? Vos soli absque vllo errore fidem & veritatem omnem tenetis? Et quales homines? In quibus superbia, maledicentia, libido, auaritia dominātur. Qui sacrilegiis, incestu, rapinis nobiles estis. Qui odio Ecclesiæ excæcati, & maiores vestros omnes superbissimè contemnentes, sub libertatis Christianæ titulo, solutis Ecclesiasticæ disciplinę repagulis, & viam sceleribus latissimam aperuistis, & sceleribus ipsi diffluitis. De plærisque & præcipuis vestrum, maximè de ipso Luthero, Caluino, Beza, & Anglis Caluinistis loquor: quorum pseudoepiscoporum & Ministrorum sceleratissima vita toti nunc populo patet, sordet, ac fœtet. Vos ergo solos hodie in religione sapere? Ecce negamus illa Concilia & Patres errasse: Asserimus verò vos errare, & in errorem nefariè ducere. Et hoc ipsū ex verbo Dei nos deprehendimus, in quo manifestissimè didicimus Ecclesiam errare non posse, in suis scilicet Magistris: vt in 2. & 4. huius operis Controuersia à nobis est luculenter ostensum. Quis ergo altercationis huius finis erit? Nonne certè iterum perspicitis vos ipsos à vobis ipsis Iudices in hac causa constitutos esse, vestróque proprio iudicio, priuata præsumptione, persuasione & affectione ductos, de re tanta iudicasse, & vniuersam Ecclesiam condemnasse? Nam (vt in vna re exempli gratia vos moneam) Patres nullo scrupulo, nulla conscientia, nulla religione tacti, si vestris dogmatibus contradicunt, repellitis tanquam homines, qui & errare facile potuerint, & vestro iudicio errauerint, imò qui etiam seipsos suáque scripta Lectoris iudicio submittunt. In quo vos mirum quàm confidenter, statim virgula arrepta censoria, de cuiuscunque Patris quocūque dogmate, imò de omnium Patrum consentiente sententia, iudicatis. Sed non aduertitis, homines superbia excæcati, vel (vt Apostoli magis verbis vtar,) homines *volentes*

E

F

Sic de Marcionitis Tertul. in libr. de Præscript.

Lib. 5. & 8.

A *volentes esse legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquimini neq; de quibus affirmatis*,nec tales suorum operum Lectores quales vos estis, Patres intellexisse,nec simpliciter etiã fidelis & pij Lectoris iudicio sua submisisse,sed ita vt tum vera sit Lectoris & integra fides,tũ omnis absit priuata præsumptio, corrupta affectio,præiudicata opinio,temeraria assertio: quæ omnia hæreticis inseparabiliter adsunt.De qua re legite quæso & perpendite hæc S. & doctissimi Patris Augustini verba:quo vno patre nemo magis frequentius, humilius,sua scripta Lectoris arbitrio submittit.Sic enim scribit. *In omnibus literis meis non solùm pium Lectorem,sed etiam liberum correctorẽ desidero. Veruntamen sicut Lectorem meum nolo mihi esse deditum,ita correctorem nolo sibi. Ille me non amet amplius quàm Catholicam fidem:Iste se non amet amplius quàm Catholicam veritatem.Sicut illi dico: Noli meis literis quasi Scripturis Canonicis inseruire, sed in illis & quod non credebas,quum inueneris incunctanter crede,in istis autem quod certum non habebas,nisi certum intellexeris,noli firmiter retinere, ita isti dico: Noli meas literas ex tua opinione vel contentione, sed ex diuina lectione vel inconcussa ratione corrigere*.Hæc ille. Vtramque ergo sententiæ partẽ Protestantes aduertite,& si liberi Lectores esse vultis,ne sitis tamen contentiosi & priuati (hoc enim est, *ex tua opinione,*) correctores. Si Augustino deditis esse non vultis,nec vobis ipsis deditis sitis. Catholicam fidem & veritatem,plusquam illum,plusquam vos ipsos amate.Nos verò Augustino iam deditis sumus,& illum amamus,non magis quàm Catholicam fidem,sed propter ipsam Catholicam fidem:quia non vt vnum hominem doctum aut doctorem,sed vt ab Ecclesia Catholica pro Catholico tractatore agnitum & approbatũ, vt communiter cum alijs patribus docentem & sentientem,denique vt Ecclesiæ Pastorem ex Regula fidei loquentem,amamus, veneramur, fide dignum ducimus:ideóque iam,nõ solùm correctores tanti patris esse nolumus, sed nec etiã liberi prorsus lectores:idq; propter causas in hoc opere explicatas.

1 Tim. 1.

In prœmio lib. 3. de Trinitate.

B

Ergo,vt ad vos redeam,in singulis istis controuersiis, fundamentũ aliud non habetis,nisi vestrum ipsorũ iudicium, vestrã priuatam vniuscuiusque electã & præsumptam persuasionem:*Videtis denique*(vt cum Augustini verbis concludã)*id vos agere,vt omnis Scripturarũ*,Interpretationis earundẽ,Cõciliorũ,Patrum,Ecclesiæ vniuersæ,*de medio auferatur authoritas, & suus cuiq; animus Author sit,quid in quaque scriptura*,in Interpretatione & sensu eiusdẽ, in Conciliorũ decretis,in Patrum doctrina, in Ecclesiæ vniuersæ consensu *probet,quid improbet:id est,vt non Authoritate scripturarũ* sensus eiusdẽ, Conciliorum,Patrum,Ecclesiæ Dei, *subiiciatur ad fidem,sed sibi scripturas ipse*, reliquáque omnia prædicta,*subiiciat:non vt ideo illi placeat aliquid,quia hoc in sublimi authoritate scriptũ legitur*,auditũ creditur, definitũ docetur,approbatum recipitur,*sed ideò rectè scriptũ*,auditũ,definitũ,approbatũ *videatur,quia hoc illi placuit.Quò te cõmittis anima misera, infirma,carnalibus nebulis inuoluta,quò te cõmittis?* Hæc ille. Quibus adiicimus. Nulla te vel cõnata tibi rerũ diuinarum ignorãtia,vel quę accessit postea superbia,nulla tot errãtiũ vbiq; hęreticorũ exẽpla,nulla tã clarè in Scripturis cõmendata Authoritas Ecclesiastica, vel tuæ te infirmitatis admonere,vel fragilitatis cõmonefacere, vel cautiorẽ & prudẽtiorẽ reddere,vel deniq; officij te tui memorẽ efficere possunt, ne *tuæ scilicet innitaris prudẽtiæ*,ne de teipso præsumas,ne aliorũ exẽplo in horrẽdas

C

Contra Faustum lib. 32. cap. 19.

Apud Protestãtes suus cuique animus Author est cuiuscũque doctrinæ.

Matth.18. Luc.10. hęreses abducaris, ne denique grauissimi sceleris apud Deũ reus tenearis, nõ audita tantũ, sed & contẽpta, irrisa, proculcata Ecclesia, totaque eius Authoritate planè diuina? Itáne verò tua tibi lux placet, vt te omnia videre, alios nihil cernere, tibi persuadeas? An ab alio istud quàm à Satanico & Luciferi spiritu proficisci potest? Sed ostendã tibi, si libet attendere, tuã in Scripturis imperitiã, ignorantiã, cæcitatẽ. Quid enim tandẽ in Scripturis vides, qui Ecclesiã ibi nõ vides? Ecclesiã inquã, tã clarè, tã copiosè, tã euidenter, tã frequẽter, in lege, in Psalmis, in Prophetis prædictã, in Euãgelio descriptã, in orbe terrarũ exhibitã? Nõne pari cũ Iudæis, Mahometistis, paganis cæcitate laboratis? Illi Christũ vos Corpus Christi in Scripturis nõ videtis. Et tamẽ *obscurius de Christo quàm de Ecclesia loquuti sunt Prophetæ*, ait August. Imò testimonia de Ecclesia tã crebra sunt, tã manifesta, tã illustria, de Ecclesia (inquã) toto terrarũ orbe visibiliter diffundẽda, & ad finẽ vsq; seculi duratura, *vt illa nullo prorsus egeant interprete*, ait idẽ, subindéque inculcat August. Et tamen palpatis miseri in media luce, & in occultis electis, in deserto Ecclesiã quæritis. Vos ne igitur in Scripturis aliquid videre existimabim', qui Ecclesiã in illis non videtis, qua nihil clarius, manifestius, illustrius nihil, in Scripturis describitur? Rursum. Authoritatẽ & Potestatẽ Ecclesiæ datam, atque in literis Euangelicis & Apostolicis, verbis manifestissimis sæpissimè repetitã, nõ videtis, non cernitis, inuenire miseri non potestis. Vnius Petri prærogatiuas tot & tantas, tot verbis, tot factis Christi illustribus expressas, cõmendatas, illustratas, qui omnia in Scripturis videtis, videre tamen hactenus nõ potuistis. Sacrificiũ noui Testamenti tot figuris præsignatũ, tot Prophetijs prædictũ, tam diligenter ab omnibus Euangelistis cõmemoratũ, vos homines in Scripturis oculatissimi non videtis. Omitto alia. Et vbi ille spiritus vester, qui omnia vos docet, & omnem vobis Scripturam aperit, exponit, manifestat? An in his solis, ad fidem tamen cognitu vel maximè necessarijs, dormitat, cæcutit, palpitat? Agnoscite, agnoscite non in vobis, non in nobis, vt homines vterque priuati sumus, vel si forte de numero Pastorũ sumus, nec in nobis, vt à cæteris collegis seorsim seiũcti sumus: sed in Ecclesia Dei & magistris eius, eo sensu quẽ in lib.5. & 10. explicuimus, hãc lucẽ, hũc spiritũ Dei esse, qui scripturas intelligit & omnia in scripturis videt. *Nũquid enim à vobis verbũ Dei processit, aut in vos solos peruenit?* Nõne *à Sion exiuit lex, & verbũ Dei de Hierusalẽ?* Nõne *per oẽs gentes prædicatũ est, incipiẽtibus à Hierusalẽ?* ídque ita vt per vniuersũ orbẽ prædicatũ hoc verbũ quũ fuerit, *tũc demũ veniat cõsummatio?* Quid ergo nũc in ipsa demũ cõsummatione seculi, à vobis primũ Euãgelij lucẽ in orbẽ adferri, & verbi veritatẽ à vobis solis nũc primũ teneri cœpisse, mortaliũ omniũ impudẽtissimi, imò portẽta hominum in vltimas terras deportãda, asserere audetis? Sed frons meretricis facta est vobis. Nihil non tentandũ, nihil non audendũ vobis est, vt susceptam vestram omnibus modis per fas nefásque, quóue iure quáue iniuria defendatis. Fundamentũ eligionis vestrę suus cuique animus est, qui vinci non potest. Æquè enim inuicta est obstinati animi pertinacia, ac est inuicta optimæ causæ veritas.

Sed hanc semel pertinaciam deponere, & animo humili, tremente sermones Dei, (super huiusmodi enim *requiescit verus spiritus Domini, & humilibus*

Hebr.13.

Protestantiũ cæcitas in Scripturis.

Enarrat. in Psal.30. conc. 2.

De vnitate Eccles. ca. 16.

Libr.5. cap.5. & seq. Lib.10. ca. 6. 1. Cor.14. Esai.2. Luc.24. Matth.24.

Admonitio Protestantum necessaria.

D E F

A *milibus dat gratiam, humilibus consentientes & sobrie sapientes* suo Spiritu adiuuat) animo inquam pauido, & potius audire quàm docere parato, ad has Controuersias accedere si velletis, illúdque vestrum fundamentum plane cariosum, & minus quàm ficulneum, imò execrandum planéque Luciferianum deserere, abiicere, conculcare semel, in animum inducere si possetis: econtrà verò fundamenta Apostolorum & Prophetarum tenere, quæ traditam doctrinam *siue per sermonem siue per Epistolam* complectuntur, *Ecclesiæ columnam & firmamentum* amplecti & recognoscere, denique *Præpositis obedire, Pastores & Doctores quos Christus Ecclesiæ dedit, & Prædicatores legitimè missos audire* si velletis, mutata statim hęc tota rerum facies & conditio esset: quęque nunc absurda, superstitiosa, incredibilia vobis videntur, facti semel filij Ecclesię & dociles discipuli veritatis, vera esse, religiosa, & fidei Orthodoxæ maximè consentanea perspiceretis, agnosceretis, crederetis. Cuius etiam rei exemplum illustre in ipso Sancto Augustino, ex Manicheo Catholico facto in hoc opere descriptum habetis. Hanc vobis mentem saniorem ex huius Operis lectione exopto, & si quidem attentè legeritis, futuram confido: & vt Sanctissimi Patris Augustini verbis te compellam, vel potius vt te ac meipsum, omnésque fratres nostros Catholicos tanti Patris sermone admoneam. *Vos sancta germina vnicæ Matris Catholicæ, quantalibet doctrinæ ac famæ luce præfulgeat, lapidémque se iactet esse preciosum, quisquis vos trahere voluerit post seipsum,* (sic autem omnes Protestantes faciunt, quibus suus cuíque animus Author est: quid in quaque re credant, neminem Authorem & Ducem, sed spiritum suum tantummodo sequentes) *Mementote quòd illa mulier fortis, & vna vni amabilis viro suo, quam in vltimo Prouerbiorum Scriptura describit, preciosior est lapidibus preciosis. Nemo dicat, Illum sequar aut illum*: Lutherum, Caluinum, aut alium quemcunque semetipsum venditantem & prædicantem, alijs contemptis omnibus. *Nullus prædicans nomen Christi, & gestans ac ministrans sacramentum Christi, sequendus est contra vnitatem Christi.* Hæc ille.

Esai 66. Iacob. 4. Rom. 12.

2. Theff. 2. 1. Timo. 3. Heàr. 13. Ephes. 4. Rom. 10.

Lib. 10. ca. 4.

B

Contra Petitian. libro. 3. cap. 5.

At verò contrà vnitatem Christi, id est contra Ecclesiam Christi, in qua C sola est vnitas Christi, sequuntur hodie omnes Protestantes, vnusquisque ducem suum, alius Lutherum, alius Caluinum, alius alium, eo sane prætextu quia prædicant nomen Christi, & baptisati gestant sacramentum Christi. Quod absit à veris Catholicis & Matris Ecclesiæ filijs: Illa enim non vnum hominem aliquem singulariter sapientem, sed communionem, vnitatem, societatem omnium fidelium vnanimiter sapientium & sentientium significat. Potissimum verò, quum de Authoritate & Iudicio huius Matris agitur, cui acquiescere & quam sequi fideles debent, præpositos, Pastores, Doctores datos Ecclesiæ corpori significat, communiter etiam & vnanimiter sentientes, sapientes, docentes. Hæc vnitas Christi audienda omnibus est, non superba cuiuscunque singularitas. In hac enim vnitate est fides, non specialis aliqua temerè in singulis præsumpta, sed Catholica & vniuersaliter nota, quæ non solùm est à Deo, sicut etiam quæcunque modica & inchoata fides, sed etiam talis est, vt constet eam esse à Deo: quia scilicet per Ecclesiæ ministerium re-

uelata est: de qua omnibus fidelibus constat, quòd Deus per eam reuelat, & eam totius veritatis reuelandæ testem posuit: vt nos in hoc Opere demonstrauimus. Hæc autem fides Catholica, est contra omnes hæreses plerophoria nostra, firmissima & indubitata persuasio nostra: non cuiuscunque hominis qualiscunque affirmatio, persuasio, Authoritas. De hac fide Catholica quæ diuina est, non solum ab effectu quia omnem dubitationem abstergit, (qualis etiam esse potest fides humana, ex humanis argumentis & coniecturis generata) nec solùm ex causa & principio, quia est à Spiritu sancto (qualis est cuiuscunque quantulumcunque credentis fides) sed etiam ab obiecto, quia circa ea est quæ ab Ecclesia & per Ecclesiam didicit atque accepit, de hac inquam fide dixit Chrysostomus. *Vbi fides est, nulla quæstionis necessitas est. Vbi nihil oportet curiosius perquirere, quid opus est quæstione? Quæstio nempe fidem tollit. Qui enim quærit, nõdum inuenit. Sed inquies: Quomodo igitur Christus? Quærite & inuenietis. Scrutamini Scripturas, &c. Nempe illic quod ait, Quærite; postulationes intelligi vult veheménsque desiderium. Porro quod ait. Scrutamini Scripturas, non quærendi labores inferre voluit, sed potius arcere. Ait enim. Scrutamini, vt illarum per omnia diligentiam exactissimam discerent. Scrutari nanque iussit, non vt semper quæramus: sed vt inquirere desinamus.* Et paulò post. *In gentilium disciplina neque discipulus neque Magister est. Verùm omnes quæstionibus certant, siue discipulus ille, siue Magister sit. A quo igitur isti discere possunt? Nempe enim qui addiscere cupit, obtemperare debet non corrixari: credere, non ratiocinari. Per fidem enim veteres omnes Deo placuerunt. Absque illa cuncta soluuntur in nihilum. Hanc igitur arripiamus omnes. Huic studeamus. Ita enim omnia perniciosa dogmata ex anima nostra procul eliminabimus.* Hæc ille. Hæc igitur fides Catholica, vniuersaliter obligans & vniuersis necessaria, ab vna Ecclesia Matre accepta & hausta, non specialis aliqua seorsim sapientis fides, non priuatus aliquis spiritus, Regula & Norma eorum quæ in fide controuertuntur, fidelibus esse debet longè certissima & omni exceptione maior. Atque hæc hactenus obiter contra illud Protestantum imò hæreticorum omnium execrabile fundamentum (quod est SVVS CVÍQVE ANIMVS) admonere te, & meipsum, amice Lector volui.

Catholica fides quare diuina. 1. 2. 3.

Homil. 1. in 1. ad Timo.

Nunc vt ad Operis Conclusionem reuertamur, de Norma quidem & Regula totius Orthodoxæ veritatis, qua semel admissa, finis controuersiis omnibus imponatur, qua non admissa nullus controuertendi finis expectatur, ex hoc Opere & disputatione præsenti tibi demonstrata, tradita, & explicata satis dictum est. Vt verò eadem facta demõstratio, facilis tibi & breuis compẽdij loco sit, quasíque propugnaculi cuiusdam inuicti instar, quo tibi ipsi saltem (quicquid de vniuersa hac contentione, ipsorúmque Protestantum ad meliorem mentem reuocatione fiat) contra omnes has de religione altercationes prospicias, firmúmque pręsidium nactus, tutus ab omni non solum hæresi, sed & hæreticorum fraude atque imposturis agas, id nũc tibi breuiter exponam: vt huius operę ac laboris nostri quàm vberrimus ad te fructus accedat. Enimuerò controuersiæ hodie omnes quæ de religione tractantur

Controuersiarum huius temporis partitio.

A tractantur,vel de doctrina fidei,vel de religionis vsu & praxi aliqua,cultúque externo,vel certe de mixto quodam dogmatum genere(quales potissimum controuersiæ de Sacramentis sunt)tractant,disputant, atque contendunt.Rursum de doctrina fidei Controuersiæ,vel generales & communes ipsius doctrinæ locos occupant,quales hæ sunt Controuersiæ quas in hoc Opere tractauimus,excussimus,absoluimus, vel argumenta tractant particularia,vt de peccato originali eiúsque effectibus,de Concupiscentia in renatis,de gratia & libero arbitrio,de lege & Euangelio, de iustitia fidei,de merito operũ,de obseruatione mandatorũ, de certitudine gratiæ, aliísque similibus.Quę circa vsum religionis & externum cultum versantur, multas etiam controuersias complectuntur, quarum aliquæ etiam generales sunt,an videlicet cultus aliquos præscribere,leges obseruationum & præcepta ferre,ceremonias instituere Ecclesia possit:aliæ verò particulares, vt certis temporibus certa etiam lege ieiunare, festa celebrare, templa construere,altaria erigere,consecrare, eáque alia quæ ad altarium ornamenta
B spectant instituere,sanctos publico cultu inuocare, pro defunctis officio etiam publico orare,multáque his affinia, quę fere omnia ad superstitiones gentilitias pertinere,aut superuacaneos cultus esse, aut denique neminem obligare Protestantum sententia est.Mixtæ verò Controuersiæ circa Sacramenta,vt dixi,potissimum,ipsúmque Sacrificium externum, quod Missæ vocabulo nuncupamus,consistunt.Nam quot sunt nouæ legis Sacramenta, quæ vniuscuiusque certa materia,&pręscripta forma,quis legitimus Minister,quis effectus,item sitne aliquod nouę legis Sacrificium externum, sitne idem propitiatorium pro viuis & defunctis, ad doctrinæ Controuersias pertinet.Quis verò sit administrandi vel suscipiendi Sacramenta, modus, quę forma legitima,qui ritus,quę ceremoniæ,quis debitus vsus singulorũ, quę item ad sacrificij Christianorum cultum & executionem pertinent, Controuersię sunt ad religionis praxim & vsum referendæ. Dico ergo ad has omnes hodie Controuersias,aliásque quascunque,quas hoc loco recolere non potui,facili quodam & breui compendio cõponendas,& Ortho-
C doxam in singulis sententiam inuictè retinendam,atque ab omnibus hęreticorum imposturis defendendam,hanc huius Operis disputationem,hanc Principiorum fidei Doctrinalium quam construximus,demonstrationem: plurimum momenti ac ponderis adferre:esséque Normę & Regulę sufficientissimæ loco, ad quam illę vniuersę & si quę alię componantur. Etenim Controuersiæ illæ quæ ad doctrinam pertinent,hoc nomine statim componuntur & finiuntur,quòd quid de singulis illis vera Ecclesia, Romana scilicet cum aliis sibi adhærentibus sentiat, quid Episcopi Ecclesiarum, Pastores & Doctores iudicent, nemini iam est obscurum, maximè post celebratum & conclusum nostra ætate circa præsentes Controuersias, Oecumenicum & Generale Concilium Tridentinum, in quo singularum fere de doctrina Controuersiarum Capita definita sunt, & Anathema hæreticis, hoc est, ex Protestantum sententia docentibus & sentientibus, dictum. Notissima quoque est circa easdem Controuersias Regula

fidei, consensus scilicet & recepta sententia populi Christiani. Quare hoc D
Sufficiens Catholici Responsio ad omnes hodie Controuersias. solum sufficit dicere & respondere ad omnia, Ecclesia Catholica aliter sentit ac docet, quam in Symbolo profitemur, cuius mẽbra & filij nos sumus, cuius fidem tenemus. Sic nos ad omnia respondere, ídque circa Capita fidei non minus necessaria & excellentia quàm de quibus hodie controuertitur, multi antiqui Patres & veteres Ecclesiarum Magistri docuerunt, vt in huius Operis lib. 7. multis exemplis & Patrum testimoniis ostendimus. (Lib. 7. cap. 3.) Hanc responsionem euertere aut contemnere Protestantes si volunt, ostendant prius se veram esse Christi Ecclesiam. Ostendant non esse Magistrorũ Ecclesiæ iudicare de fide. Ostendant Regulam fidei notissimam non debere præscribere, & nihil in hoc genere virium habere. Denique ostendant vocem Ecclesiæ non esse & necessariam & infallibilem & diuinam. Postremò euertant omnia quæ in 8. libris huius operis studiosè comprobauimus. Id ni prius fecerint, nihil apud te eorum vel superba irrisio, vel maledicæ contumeliæ, vel blasphemus Dei Spiritus per Ecclesiam loquẽtis contemptus, prorsus valere debent: Sed ea omnia alto & securo animo contemnere licet, ídque propter causas grauissimas in hoc Opere explicatas. Sed & præterea non solum præsentis Ecclesiæ clara & manifesta de singulis sententia est, (quæ tamen sola sufficiebat ad hanc contentionem dirimendam, nam de præsenti Ecclesia loquitur Christus quum eam *audiri iubet* Matth. 18. & de præsentibus Pastoribus ac Doctoribus loquitur Paulus, quum eos *datos esse* scribit *ad cõsummationem sanctorum*, &c. ad Ephes. 4. denique præsentes prępositos idem Apostolus intelligit, quum eis *obedire & subiacere* iubet ad Hebr. 13.) verumetiam totius Ecclesiæ Catholicæ ab Apostolorum ætate ad nostra vsque tempora, eadem de re clara est & manifesta sententia. Nec id solùm quia ita se rem habere, ex manifestissimis totius Antiquitatis testimoniis, & nominatim ex permultis veteribus hæresibus hodie renouatis, Catholici scriptores in singulis hodie Controuersiis ostenderunt: sed præterea quia idem ipsimet Protestantes agnoscunt & fatentur. Hac enim de causa statim post Apostolorum ætatem irrepsisse in Ecclesiam errores de doctrina affirmant. Errores enim dicunt, quæ nunc Orthodoxæ sententiæ dogmata sunt. Hac de causa omnium ætatum Patres arbitros in hac causa repudiant, errorum coarguunt, Authoritate spoliant, à testimonio veritati ferendo repellunt. Hac denique de causa nullis Conciliorum ne quidem antiquissimorum decretis stare simpliciter volunt, sed contra omnia excipiunt, in omnibus multa desiderant, denique omnia suo ipsorum examini superbissimi homines subiiciunt. Clarum est ergo & liquidum, etiam veterem omnem Ecclesiam, Patres, Concilia, Episcopos totius orbis ex quibus illa Concilia conflata fuerant, Orthodoxam quam hodie tenemus in singulis de doctrina controuersiis, nobiscum tenuisse, & amplexos fuisse sententiam. Quare hæc sola responsio, Ecclesiam Dei de originali peccato, de gratiæ & liberi arbitrij concurrentia, de meritis operum, de tota hominis iustificatione, aliísque dogmatibus commemoratis contra Protestantes & nobiscum sensisse, per se sufficientissima est, & haberi debet.

Præsentis Ecclesiæ vox sufficit.

Omnium ætatũ Ecclesia præsentes hæreses condemnauit. Vide huius operis libr. 5. cap. 4.

E F

Nec

A Nec dissimiliter de altero genere Controuersiarum, quod circa vsum & praxim religionis versatur, sentiendum est. Clara est enim in singulis illis, in Sacramentorum ritu, vsu, & forma, in Sacrificij Christianorum celeberrimo cultu, in templis, in altaribus, in aliis rebus omnibus eó pertinentibus in Sanctorum inuocatione, in oratione pro defunctis, in purgatorij loco, in ieiuniorum & festorum obseruatione, Ecclesiæ Catholicæ tam veteris quā præsentis, propter causas supradictas, praxis, sententia, consuetudo. Hanc solam omnibus hæreticorum argumētis (qui cōpendio rem expedire vult) opponere debebit. Nec habebit aduersarius vnde hāc responsionem excutiat, aut euadat, nisi prius confutatis (vt dixi) quæ in totis octo huius Operis libris, de Ecclesia, eiúsque potestate disputauimus. Obiter quoque monendus aduersarius est, hanc Oppositionem Apostorum Paulum Catholicos docuisse, quum diceret. *Si quis contentiosus est, nos talem consuetudinem nō habemus, neque Ecclesia Dei.* Redarguet ergo Apostolum cui hæc compendiosa, sed validissima respondendi ratio displicet. 1.Cor.11.

B Quòd si verò etiam de rebus hodie Controuersis, quędam teneantur vel in doctrina vel in religionis vsu & praxi quarum nec testimonium nec exēplum aliquod in Scripto Dei verbo facile ostendi potest, aut forte ne ostendi quidem: qualia esse quæ de inuocatione Sanctorum, de purgatorij loco, de oratione pro defunctis, de templorum & altarium consecratione, de festorum & ieiuniorum stata obseruatione, aliáque nonnulla, Ecclesia docet & facit, Protestantes volunt: habes nihilominus quod validissimè respondeas, habere ecclesiam Dei traditiones Apostolicas non scriptas, quas etiam disertè seruari Apostolus iubet: nec ad fidei firmitatem multum interesse, scriptum ne sit vel non scriptum quod Ecclesia docet, tradit, commendat: modo constet ab Ecclesia vel dogma vel cultum quem aduersarius reprehendit, commendari: ídque propter Ecclesiæ amplissimam potestatem, quæ tum ipsas scripturas sua Authoritate taxat atque consignat, tum easdem interpretandi infallibilem potestatem sola habet, sola rationem & viam tenet, tum denique dogmata etiam non scripta, fidelibus tradere & consignare potest. Quæ responsio si frigida, si inualida, si falsa Protestantibus videatur, euertere illos & confutare oportet, quæ in 4. postremis huius Operis libris studiosè confirmata dedimus. Nisi prius id fecerint, quicquid in contrarium vel mussitant vel garriunt, nihil te prorsus commouere, vel ab hac immobili Petra, ab hac Columna & firmamento veritatis diuellere, aut vel latum etiam vnguem dimouere debet. 2.Thess.2. *Ecclesiæ amplissima Potestas.* C

Præterea quę responsionis Orthodoxę, vel etiam confutationis Catholicę arma consueta, media fortissima, probationes paratissimę sunt, & adhiberi solent; scilicet non ex solis Scripturis quomodocunq; intellectis, sed ex Scripturis sic intellectis, quomodo eas hactenus Ecclesia intellexit; quomodo eas Catholicarum Ecclesiarum Episcopi, Pastores, Doctores, hodie intelligunt; quomodo ipsa Ecclesiæ praxis, consuetudo, traditio eas esse intelligendas ostendit, docet, manifestat: quomodo Regulę fidei iam receptę & fidelibus notissimę, earum intelligentia conuenit: denique quomodo Patres, eas hactenus interpretati sunt: quomodo Concilia earum sensum

decernendo per occasionem tradiderunt: quomodo supremus Ecclesiæ Pastor & caput, suis etiam decretis eas fortè exposuerit, vel nunc consultus exponat: porro ex viis & mediis non scriptis: puta ex Traditionibus ecclesiasticis, ex praxi manifesta & Generali ipsius Ecclesiæ, ex Antiquitatis vnanimi consensu & testimoniis: vel Orthodoxam quam tenes sententiam contra aduersarium tueri, explicare, confirmare: vel aduersarij obiecta, argumenta, fundamenta repellere, confutare, euertere: hæc inquam omnia ex hoc præsenti opere confirmata & stabilita habes: Probatum nempe & demonstratum tibi est, esse hæc Media probationis Orthodoxę firmissima, validissima, maximéque propria & accommodata. Ea itaque si vel reiiciat vel contemnat, vel negligat posthac aduersarius, habes ex hoc opere vnde eius vel arrogantiam contemnas, vel audaciam reprimas, vel etiam inscitiam & stultitiam ea in re eius ostendas, arguas, refellas. Iuuabit denique hic labor noster, ne frustrà in conquirendis Antiquitatis testimoniis: in Patrum, in Conciliorum in totius Ecclesiæ sententia peruestiganda: in Scripturis ex Ecclesiæ, ex Patrum, ex Conciliorum iudicio exponendis & tractandis labores, aut incassum desudes: aduersario semper contra illa omnia tanquam humana & erratica more suo excipiente: sibíque non secus quàm illis omnibus, imò magis & certius quàm illis omnibus Spiritum Dei venditante: quo fretus de Patribus, de Conciliis, de Scripturarum intelligentia solus examinet, inquirat, diiudicet. Hanc enim arrogantissimam Protestantum exceptionem docebit te hæc disputatio, clarè animaduertere, prorsus contemnere, eámque, si opus fuerit, validè confutare. Hic est huius Operis nostri vsus amplissimus fructúsque vberrimus. Hic si tibi, Christiane Lector, aliqua in re prodesse potuit, si vel abductum à vero Orthodoxiæ tramite in viam regiam Catholicæ disciplinæ reuocare, vel vacillantem atque fluctuantem animum in vera religionis professione confirmare atque stabilire, vel denique satis iam confirmatum & stabilem oblectare: & vt quod semper credidisti, nũc delectabilius credas, efficere potuit: da soli Deo omnem laudem & gloriam, qui mihi peccatori hoc dedit velle, dedítque perficere. Cui quidem soli Deo, Patri, filio, & Spiritui Sancto, sit in omnem æternitatem, omnis honor & gloria. Amen.

Oratio

A Oratio in harum Controuersiarum auspicatione ad Auditores habita.

De hæresis in genere grauitate, & horum temporum hæresis multiplici enormitate.

FVIT semper in Ecclesia Dei (Auditores) doctrina fidei maximè necessaria: Nec vlla magis aut vtilis disciplina, aut laudabilis industria, aut illustris ingenij & studiorum exercitatio habita est, quàm quæ in fidei veritate, integritate, & maiestate explicanda, asserenda & illustranda versata est. Optimè illi de Ecclesia meriti semper visi sunt; summam illi laudem perpetuò consecuti sunt; proximè illi ad Apostolicam, imò ad Christi Saluatoris functionem accedere semper existimati sunt; qui in fide Christiana, Catholica, Orthodoxa, ita labores suos *Studij Theologici partes.* ac studia collocarunt, vt vel eam docendæ traderent, & explicarent; vel difficiliora indagando aperirent; vel denique oratione & viuæ vocis ministerio illustrarent. Quum enim varia sint fidei & veritatis illius æternæ, vel simpliciter priuatim docẽdæ, vel accuratius in scholis inuestigandæ, vel acriùs de superiori loco exornandæ, *Doctrinæ Theologicæ excellentia.* munera atque officia; in singulis profectò ingens est vtilitatis fructus & laudis cumulus. Etenim hi omnes illud Saluatoris proprium quasi atque præcipuum munus exercent, de quo ipse dixit. Ioan.19. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc in mundum veni, vt testimonium perhibeam veritati.* Quod quidem ab eo quàm diligentissimè factum fuisse, & ipse ad Iu- Ioan.18. dæos commemorat, dicens; *Ego semper docui in Synagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt:* Matth.9. & Euangelista refert, narrans, quòd *circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni*: Hoc denique præcipuum illud Matth.28. *Doctrinæ Theologicæ vtilitas.* munus est, quod eius in terris vicem ac locum gerentibus mandauit, dicens. *Euntes docete omnes gentes; docẽtes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Neque verò minus fuit hoc munus vtile, quàm est illustre. 1.Timo.4. Admonens enim Apostolus Timotheum suum, vt attenderet sibi atque doctrinæ; addit: *Hoc enim faciens, & teipsum saluum facies; & eos qui te audiunt.* Quo quidem vno quis fructus vberior cogitari, aut expectari potest?

At enim, quum in omni hac doctrina Sacra, quam Theologiam dicimus, sit semper istud verissimum; vt & nobilitate operis, & amplitudine fructus, nulli aut arti aut scientiæ aut labori cedat, omnes superet: tùm verò in ea Sacræ doctrinæ parte, *Hæresum profligatio potissima S.Theologicæ pars.* quæ circa hæreses profligandas, & fidem Orthodoxam asserendam versatur, vel maxime ac potissimùm istud locum habet. C Etenim quũ veritas tam res diuina sit, vt Sal- Ioan.14. uator ipse se veritatem esse pronunciauerit, dicens; *Ego sum via, veritas, & vita:* veritatem autem non omnem aut quamlibet, vt nec viam quamuis aut vitam qualemcunque; sed *viam, veritatem, ac vitam* illam intellexerit, quæ ad Deum ducit; quæ Deus est; quæ in Deo est; conficitur sane, hæresis profligationem & Orthodoxiæ assertionem, rem esse maximè diuinam; vtpote quæ veritatem docet, falsitatem repellit; illam quæ Deo & rebus diuinis aduersatur. Hebr.11. Rursus, quum fidei integritas tam sit vtilis & necessaria, vt sine ea, *impossibile sit placere Deo*; ideóque *fundamentũ & basis* ab Apostolo vocetur earum rerum omnium quæ speramus & expectamus; tam euidens est, vt dici non sit opus, de integritate fidei & Orthodoxia doctrinam longè esse vtilissimam.

Maior fidei quã morum cura in Ecclesia. Huc accedit, quòd in Sacra de moribus & vitæ præceptis doctrina, multa etiam prudenter & laudabiliter, non solùm necessariò, tolerantur & dissimulantur interdum ab Ecclesia. De fide & operibus ca.5. *Nam ad sanam doctrinam pertinet*, ait Augustinus, *vt canes in Ecclesia propter pacem Ecclesiæ tolerentur*: Et rursum alibi. Contra Faustum lib.20. cap.21. *Aliud*, inquit, *est quod præcipere iubemur, aliud quod emendare præcipimur; & donec emendemus, tolerare compellimur.* At verò, in fidei doctrina, nihil vnquam tolerandum, nihil dissimulandum iudicauit Ecclesia; nihil

1.Timoth. 6. vel minimum admittendum; quo eius illa integritas, puritas, & perfectissima vnitas D
2.Timo. 1. vlla ex parte violaretur: memor profecto grauissimi & Apostolici illius verbi. *O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ.* Et rursum. *Formam habe sanorum verborum quæ à me audisti in fide.* Quo sane factum est (quemadmodum scribit Basilius) *vt qui sunt in sacris literis educati, ne vnam quidem syllabam diuinorum dogmatum prodi sinant, sed pro illorum defensione, si opus sit, nullum non mortis genus amplecti parati sint.* Idcirco etiam (vt meminit contra Ruffinum Sanctus Hieronymus) *etiam propter vnum verbum aut duo quæ contraria fidei sunt, multæ hæreses abiectæ sunt ab Ecclesia.* Imò, *nihil periculosius his hæreticis esse* scripsit Gregorius Nazanzenus, *qui quum integrè per omnia decurrant, vno tamen verbo ac si veneni gutta, vnam illam ac simplicem fidem dominicæ & exinde Apostolicæ Traditionis inficiunt.* Tanta videlicet debet esse in fidei integritate Religio, vt ne verbo quidem eam violare fas sit. Nam quum in cæteris disciplinis, *liberis verbis loquantur Philosophi; nec in rebus ad intelligendum difficillimis, offensionem aliquam religiosarum aurium pertimescant; nobis tamen ad certam regulam loqui fas est; ne verborum licentia etiam de rebus quæ his significantur impiam gignat opinionem.* Hæc Augustinus. Itaque quum in morum quidem & vitæ agendæ ratione, etiam enormia crimina interdum tolerentur; exiguæ certe peccatorum labes & maculæ nunquam desiderentur; (*si enim dixerimus quia peccatum non habemus*, (dixit vir ipse sanctissimus) *nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est;*) longè aliter in fidei ratione, ne verbo quidem ab eius Regula aberrare fas est; sed & leuissimus quisque error sollicitè exploditur. Sic sane in Euangelio, *sinuntur zizania crescere vsque ad messem in agro dominico*; & *rete Apostolicum ex omni genere piscium trahit*; quin de ipsam vnitatis Cathedram occupantibus dicitur; *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, nolite facere.* Contrà verò, de hæresi & fidei violata integritate; *Auferte malum* (ait Apostolus) *ex vobismetipsis*: & *vtinam abscindantur qui vos conturbant*: denique *hæreticum hominem post vnam aut alteram correptionem deuitari*, præcipit. Ioannes autem Apostolus *ne Aue quidem ei dicendum* monet. *Quicunque enim* (ait) *ei Aue dicit, communicat operibus eius malignis.* Adeò latum magnúmque discrimen est in morum vitio, & fidei corruptela; vt quum vtrumque perniciem adferat, & animam perdat; alterum tamen etiam in Ecclesiæ columnis toleretur; nec in minimo quopiam feratur alterum: patiatur Apostolus *prædicari Christum siue per occasionem, siue ex voluntate*; prohibeat Christus *alienorum vocem vel audire tantùm*: imò iubeat diligenter *attendere à falsis Prophetis*: clamétque, *nolite credere, nolite exire.* Quæ quidem omnia demonstrant, detestandum quoddam & perniciosum imprimis malum hæresim esse; fidei verò illibatam quandam & verè sacrosanctam esse oportere integritatem & puritatem: quam quidem vel ex minima parte violare, summum sit nefas, enorme penitus flagitium, execrandum sacrilegium.

Theodoret. histor.eccles. lib.4. cap.17.
Analogia 3. fere in medio.
In tractatu de fide.
De ciuit. dei lib.10.ca. 23.
1.Ioan.1.
E
Matth.13.
Matth.23.
1.Cor.5.
Gal.5.
Tit.3.
Epist.2.
Philipp.1.
Ioan.10.
Matth.18.
Matth.23.

Iam verò, si semper ista vera sunt; & semper extremum quoddam malum hæresis est; quid de hac infœlicissima ætate nostra cogitandū vobis, dicendum mihi est; F
in qua non verbo vno aut altero fidei integritas violatur, non aliqua fidei pars, eáve in rebus aut minus necessariis aut illustribus, vellicatur; (quod tamen ipsum nullo modo ferendum erat, sed totis etiam Christianis pectoribus detestandum & anathematisandum) verùm incredibili quadam & plus quàm proiecta sceleratissimorum hominum audacia, totis mendaciorum & putidissimarum hæresum rapsodiis, fides pene vniuersa pessundatur; vndique & ex omni parte audacissimè impugnatur; in rebus plane summis & diuinissimis singulari impietate euertitur? vt non tam hæresis, quàm Apostasia quædam, aut Atheismus potius eorum animos occupasse videatur, qui hodie fidei integritatem violare sunt ausi. Sed ne impetu magis quàm ordine feratur Oratio; quum hodiernus is dies (Auditores, quod quidem vobis omnibus, mihi, huic Scholæ nostræ, huic celeberrimæ Academiæ faustum fœlíxque sit) ad Controuersiarum huius temporis Professionem me vocet; & de modernis hæresibus disserendi atque docendi prouinciam auspicari iubet: operæprecium me facturum putaui, si ante certamen ipsum, & tantæ disputationis ingressum, de huius Instituti nostri ratione, de huiusce professionis nostræ vtilitate, dignitate, atque in hoc etiam rerum motu necessitate, pauca hodie prælibarem. Illud verò aptiùs aut efficaciùs

A ciùs me facere non posse existimaui, quàm si primo quidem loco, de ipso hæresis malo in genere pauca dixero; deinde verò de horum temporum hæresibus copiosiùs disseruero. Docebunt enim illa duo; quàm sit labor vtilis, quàm opera illustris, quàm necessarium studium, Controuersias horum temporum nos quidem publicè profiteri, vos autem sedulò & attentè excipere. Hoc igitur dum facio, diligenter quæso, quod facitis, attendite.

Partitio.

Prima Orationis pars de Hæresi in genere.

Hæresis omniũ malorum compendium.

Quàm tetrum sit, perniciosum, & enorme malum hæresis, multis quidem Argumentis ostendi potest; sed vt id quod (vt ego quidem censeo) præcipuum in hoc genere est, breuiter perstringam, videtur certè omnis hæresis, omne in se malum complecti, & completa quædam esse Malitia, vel potius malorum quoddam Compendium. Quum enim duæ sint præcipuæ virtutes, deóque gratissimæ, adeóque cæterarum omnium virtutum radices & fundamenta, *Fides & Charitas*; sic vtrique aduersatur hęresis, vt Fidem penitus tollat; malitia autem & maleuolentia perpetuò flagret. Est enim hæresis, si rectè rem perpendas, quædam infidelitas, & vera totius fidei abnegatio. Est præterea semper cum superbia, inuidia, odio, contemptu, & incredibili quadam philautia coniuncta. Ex his igitur duobus, hæresis enormitatem expẽdemus.

Quòd hæresis quædam est infidelitas vel etiã Atheismus.

Ac primùm sane hæresem omnem infidelitatem quandam esse, adeóque Atheismum, non difficulter ostendi potest. Nempe sic ἄθεον & absque Deo esse, vt Deum penitus non agnoscas; tam rarum est & inauditum scelus, vt qui eò amentiæ prolapsi
B fuerint, tanquam monstra & portenta hominum habiti sint: paucissimíque inuenti fuerint, Diagoras nescio quis, Hippias, Nicanor, & vnus aut alter alius, quos propter portentosam varietatem nominatim nobis historiæ prodiderunt, & inter nostros; Clemens in Stromatibus. Alioqui sane semper ab orbe condito Deum in Thesi omnes gentes coluerunt: Alij certis & præscriptis ritibus; siue cruentis & rudioribus, vt apud Scythas & incultas alias gentes; siue mollioribus & magis politicis, vt Græci ex Philosophorum placitis, Romani ex Sybillinis libris & Numæ legibus, Galli ex Druidum institutis, Ægyptij ex Sacerdotum suorum doctrina, Persæ ex Magorum præceptis, Indi ex Brachmanorum & Gymnosophistarum decretis. Alij denique etsi promiscuo cultu, coluerunt tamen, & Barbari vocantur. Nulla enim tam fera, tam immanis vnquam fuit (ait Tullius) quam non imbuerit religio deorum. Ideóque vniuersum hominum genus in quatuor quasi sectas (quod ad Dei cultum attinet) distribuit Epiphanius, & post eum Damascenus: in Barbarismum, quo illi laborabant qui promiscuè Deum vel deos colebant, fecerúntque (quod Israelitis disertè in Deuteronomio prohibetur,) singuli quod sibi rectum videbatur; in Scythismum, qui cruenta & crudelia habuit sacrificia; in Græcismum, qui plures Deos colebant: & in Iudaismum, qui solus erat ante Christi aduentum verus Dei cultus. Aduenĩete autem Christo, iam non est amplius (vt Paulus scripsit) *Gentilis & Iudæus, Barbarus & Scytha, sed omnia in omnibus Christus.* Itaque, vt cœpi dicere, omnes ab orbe condito gentes Deum in
C Thesi colendum putarunt, & aliquo demum modo coluerunt. Semper fuit Atheismus execrabilis. Quo nomine adeò male audiebant Christiani propter nouam Euangelij prædicationẽ ab omnibus illis quatuor sectis diuersam, vt S. ille Martyr Polycarpus exclamare coactus fuerit in pleno tribunali. *Deus tollat atheos*: vt meminit Iustinus Martyr, & post eum Tertullianus. Sed omnium gentium, Græcorũ, Scytharum, Barbarorum illud vnum crimen erat, quòd errarunt in Hypothesi: *quòd Deum non vt Deum glorificauerunt aut coluerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis, & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Quod quidem tantum crimen fuit, vt Apostolus Ephesios ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ, *homines sine Deo in hoc mundo* vocaret. Non quia nullum Deum colerẽt: sed quia nec verum Deum colebant, nec rectè. Alioqui sane & ex ipsis Ephesiis & ex reliquis gentibus (quas ibi omnes alloquitur Apostolus) plurimi etiam vnum Deum agnoscebant: sicuti ex multorum & Poetarum & Philosophorum veterum testimoniis demonstrat Iustinus Martyr, in libro περὶ θεοῦ μοναρχίας. Celebre quoque illud Sophoclis hominis Atheniensis dictum est: εἷς ὡς ἀληθῶς, εἷς ἐστὶ Θεὸς, ὃς τὸν οὐρανὸν ἐποίει, τήν τε γῆν. De quo sane vno Deo quia præclarè Plato Philosophabatur, vocat illum Iustinus Martyr *Philosophum Christianum*, Clemens Alexandrinus, & post eũ Theodoretus ex Numenio, *Moysen Atticum.* Eundem tamen, quia in hypothesi errauit, & multũ à solida & tota veritate

2. Tuscul.
In principio Panarij.
Quatuor totius orbis sectæ ante Christi aduẽtũ.
Coloss. 3.
Iustinus in Apologia 1. Tertullianus in Apologetico.
Rom. 1.
Ephes. 2.
In Stromat.
Lib. 2. de curat. græc. affect.

In præſcript. *Hæretici vocantur à Patribus.* ἄθεοι.

deflexit, *condimentarium hæreticorum*, ſicuti & alios omnes Philoſophos, *Patriarchas hæreticorum* appellat Tertullianus:& eum cum cęteris gentibus ἄθεον ἐν τῷ κόσμῳ pronunciat Apoſtolus. Eſt ergo Atheiſmus non ſolùm nullus, aut plurium Deorum cultus, ſed etiam ipſius veri atque vnius Dei,non verus,non legitimus cultus. Et hac ſane de cauſa hæretici ipſi ἄθεοι à Patribus vocantur. Sic enim Eunomium ἄθεον appellauit S. Hieronymus in epiſtola ad Pammachium & Oceanum contra errores Ioannis Hieroſolymitani. Sic Arrius vocatur ἄθεος apud Athanaſium: & Aëtius in hiſtoria Eccleſiaſtica, hoc quaſi cognomine inſignitus fuiſſe perhibetur. Eſt enim profectò idem in hæreticis qui in Barbaris, Græcis, & Scythis Atheiſmus. Maximè tamen Barbariſmum ſapiunt omnes hæretici. Hæreticorum enim proprium eſt id agere, id credere, id docere: non quod præcipitur, nec quod oportet,ſed quod ipſis videtur, quod ipſi volunt, quod ipſimet elegerunt. Hoc enim ſonat vox hæreſis, quæ electionem notat. Hic ille fuit Donatiſtarum morbus,vt ſodalis ipſorum Ticonius refert. *Quod volumus, ſanctum eſt.* Hinc etiam Manichæis eodem morbo laborantibus,(communis enim omnium hæreticorum eſt) rectiſſimè dixit Auguſtinus. *Apertè dicite vos non credere Chriſti Euangelio. Nam qui in Euangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius quàm Euangelio creditis.* Quod ſane vnum, vt omnium inter gentes errorum, ita omnium in Eccleſia hæreſum fons eſt. Idcirco enim, *nihil vel Græciæ ſcholæ vel Romana eloquentia* (vt notauit Proſper) *circa inueniendum ſummum bonum & dignoſcendam veritatem efficere potuerunt, quia ſemetipſis ducibus vtebantur.* Idcirco etiam (vt ſcripſit Auguſtinus) *inter Socraticos & à Magiſtro diſcipuli & inter ſe condiſcipuli diſſenſerunt, quia vbi cuique viſum eſt, ibi finem boni poſuerunt.* Hæc eſt illa execrabilis in religione ἐπιεικία & moderatio, ita Deum colere vt ipſe velis, & vt tu colendum arbitraberis, quæ certa eſt totius religionis peſtis & ruina. Quanto rectius ipſe Ethnicus Socrates? cuius ſentẽtia erat, (vt meminit Auguſtinus) *ſic Deum coli oportere, quo modo ſe ipſe colendum eſſe præcepit.* Non quidem νόμῳ πόλεως & pro cuiuſque regionis ac ciuitatis lege (vt illud Socratis narrat Xenophon) ſed ex ipſius Dei lege, imperio, ac voluntate. Alioqui (vt ex Socratis dicto infert Auguſtinus) *qui alio modo Deum colere vult, quàm ſe colendum ipſe dixerit: non vtique Deum colit, ſed quod ipſe finxit*: idolum mentis & phantaſmatis ſui. Qui autem idolum colit, *quum idolum nihil ſit in hoc mundo*, profectò nihil colit, éſtque ſine Deo in hoc mundo: Ex quo iterum ſequitur eſſe hæreſim, atheiſmum.

D

Serm. 2. contra Arrianos. Socrat. lib. 2. Cap. 8. Hiſt. tripart. lib. 5. cap. 39.

αἵρεσις.

Contra Fauſtum libr. 17. cap. 3.

Contra Collatorem cap. 26.

E

De ciuit. Dei lib. 8. cap. 3. De conſenſu Euangeliſt. lib 1. cap. 18.

Lib. 4. ἀπομνημονευμάτων.

Iam verò adeo omnis hæreſis idololatria eſt, proindéque Apoſtoli iudicio (ad Epheſ. 2.) atheiſmus, vt propterea idolis gentium hæreſes recta linea ſucceſſiſſe, paſſim Sancti Patres tradiderint: neque etiam Sacra Scriptura tacuerit. Quicquid enim de euertendis idolis prædixerunt, quicquid de fugiendo idolorum cultu præceperunt; id totum non de illis manufactis tantùm, ſaxeis & ligneis, aureis & argenteis, ſed & de hæreſibus in Eccleſia Chriſti exponit ſæpius B. Hieronymus, in commentariis ad Ezechielis cap. 8. ad Oſeæ cap. 11. ad Zachariæ cap. 13. ad Danielis cap. 5. Ad cuius ſententiam accedit Sanctus Auguſtinus ſuper illa Pſalmiſtæ verba, *Non erit in te Deus recens.* atque item in Ioſue cap. 27. vt taceam Vincentium Lyrinenſem, qui vtrumque in hac parte copioſè ſequitur. Sane inſigni dæmonis fraude, & certo dolo, in Eccleſiam Chriſti deſtructis idolis, hæreſes irrepſiſſe, & tota temporum ſeries docet, & diligenter præterea notarunt Sancti patres, Auguſt. de Ciuitate Dei, lib. 18. cap. 51. Cyprianus in lib. de vnitate Eccleſiæ, & Author operis imperfecti in Matthæũ Homil. 48. Nec alia de cauſa hæreticos *Satanæ miniſtros* Apoſtolus vocat, & *Magiſtros mendaces* Petrus nuncupat. *Diabolus autem eſt mendax & pater eius; & quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur.* Omnis enim hæreſis de ſuo loquitur. Sola veritas Catholica, communis & omnium eſt: *Nec mea nec tua* (ait Auguſtinus) *nec huius nec illius; ſed omnium noſtrum quos ad eius communionem publicè vocat Deus.* Figmentum proprij cerebri, commentum & idolũ vnaquæque hæreſis eſt. Alius Marcionis, alius Manichæi, alius Arrij Deus eſt qualem ſibi quiſque animo finxit, non qualem diuinitus reuelatum Eccleſia tradidit. Hæc ſunt idola & dij alieni, poſt quos abire vetat mandatum. Iſti ſunt de quibus Moyſes præcauens prædixit. *Noui recentéſque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.* Omnis enim hæreſis noua eſt, quia & antiquior ſemper ac prior eſt; veritas (vt docet ſæpe Tertullianus) & antiquitate ſemper caret ipſa falſitas, vtpote quæ diu

Enarrat. in Pſalm. 80. q. 29. ſuper librum Ioſue.

F

Hæreſes idolis ſucceſſerunt.

2. Cor. 11. 2. Petr. 2. Ioan. 8.

Confeſſ lib. 12. cap. 25.

Hieron. in Ezech. cap. 8. Deuterõ. 32. In lib. de præſcript. & libr. 4. aduerſus Marcionem.

A diu nunquam in Ecclesia permanet, vt literæ Apostolicæ docent.

Quin & propterea omnis hæresis idolum est, quia se pro Deo venditat omnis hæreticus; sibi credi flagitat; etiam vniuersa repugnante totius orbis Ecclesia: dicente videlicet vno hæretico, *Ecce hîc est Christus*: Et, *Scio me mea dogmata habere de cælo*, quæ dixit & scripsit Lutherus; clamante altero hæretico: *Ecce illic est Christus, magnæque temeritatis esse, pronunciare, vltimum iam Eliam in persona Lutheri venisse, ac si præcisa esset manus Deo, ne quem præstantiorem parémue postea emittat*: quæ scripsit post Lutherum Caluinus, ægerrimè ferens vltimum Eliam Lutherum à suis dici, quia & ipse alius vult Elias esse. Adeò denique idolum est hæresis, & verè idololatra est omnis hæreticus, ac sine Deo in hoc mundo, vt D. quidem Hieronymus, *hominem hæreticum eodem plane loco quo gentilem se habere* scribat: iuxta illud sane Saluatoris; *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus*: D. verò Augustinus *longè infideli deteriorem hæreticum esse* asserat: iuxta illud profectò B. Petri dictum, *Melius erat illis non cognoscere veritatem, quàm post agnitionem retrorsum recedere*. Quanquam tamen non ea tātùm de causa quòd retrocedat, & fidem datam frangat, peior idololatra hæreticus est, sed & inde quoque quòd grauius scelus est *Ecclesiam scindere, quàm idolis sacrificare*, vt Nouatum admonuit Doctissimus ille Dionysius Alexandrinus Episcopus. Quod etiam pœna schismatis grauior, quàm idololatriæ in Scriptura veteri declarat. *Idololatria enim gladio punita est, schisma hiatu terræ, sepultis Authoribus viuis, & cæteris cælesti igne consumptis: vbi non dubitatur sceleratius*

B *fuisse commissum, quod grauius erat vindicatum*: vt sapienter scribit Augustinus. Nempe quum totius religionis in Deum fundamentum sit obedientia, & illud quod Apostolus dicit, *captiuare intellectum in obsequium Christi*, vnde sequitur *veram Religionem* (vt scribit Tertullianus) *dubitabilem non esse*, ac propterea nec disputabilem, sola hæresis omnem obedientiam tollit; & *quicquid animo errante cum superbia vel tumore cogitando imaginata fuerit, religionis nomine obseruat*; atque ita non Deum sed *sua phantasmata colit: qui sane* (ait merito Augustinus) *deterior quidam & inferior est simulachrorum cultus*. Si quid enim in fide Catholica agnoscit hæreticus, id non ex fide à Deo reuelata per Ecclesiæ ministerium, sed ex suo arbitrio tanquam probabile & sibi non aduersum agnoscit: & opinatur, non credit. Quæ quidem omnia satis demonstrant (nam in singulis prolixos esse non licet) ita fidei aduersari hæresim, vt omnem plane fidem tollat: nec id tantum efficiat, vt minus se rectè fides habeat, sed vt nulla plane fides supersit: sitque propterea omnis hæresis quidam Atheismus.

Iam verò sic Charitati, alteri illi præcipue atque primariæ virtuti, ex Diametro repugnat hæresis, vt ne vestigium quidem charitatis vllum in homine hæretico persistere valeat. *Non enim habet Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligit vnitatem*: ait grauissimè Augustinus. Ac ne quidem habere potest. Quum enim Charitas sit proprium & præcipuum donum Spiritus Sancti (*diffunditur enim illa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*) profectò quia extra Ecclesiam, extra vnitatem,

C extra Corpus Christi Spiritus S. non est, in hæretico qui Ecclesiæ non diligit vnitatem, Charitas Dei esse non potest. Ideo constanter alibi asseuerat Augustinus. *Credamus fratres; Quantum quisque amat Ecclesiam Christi, tantum habet & spiritum Sanctum*. Proinde aptissimè vocauit Apostolus Iudas hæreticos *qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes*. Sunt quidem & in Ecclesia animales & carnales homines, *qui non percipiunt ea quæ sunt Spiritus Dei*: habent tamen ipsum spiritum Dei; vt multi animam humanam habent, qui eius tamen vsum legitimum nesciunt. At verò hæretici ita animales sunt, vt ne habeant quidem Spiritum Dei. Est enim huius Spiritus vnitas in vinculo pacis quod omnes hæretici violant ac disrumpunt. Adeò denique ab omni charitate, ideóque & virtute (radix enim omnium virtutum est Charitas, vt vitiorum cupiditas) alieni sunt hæretici, vt è solis sceleratis & improbis hominibus hæretici fiant. Sic enim post beatum Cyprianum in libro de vnitate Ecclesiæ, grauiter & (vt ego quidem arbitror,) verissimè scripsit vir ille doctissimus diuus Augustinus: *Ex his hominibus hæreticos fieri, qui etiam si essent in Ecclesia, nihilominus perirent*. A quo non est diuersum quod scripsit beatus Apostolus Ioannes. *Si fuissent ex nobis*, vtique boni & veri filij Dei, *mansissent nobiscum*. Neque enim, *qui super Petram &*

V

Lutherus in lib. cōtra Regem Angliæ. Surius in cō. ad an. 39.

In principio dialogi cōtra Lucifer.

Matth. 18.

De ciuit. Dei lib. 21. ca. 25.

2. Petr. 2.

Euseb. hist. Eccles. lib. 6. cap. 37.

Exod. 32.

Numer 16.

De baptis. contra Don. lib. 2. cap. 6.

2. Cor. 10.

In præscript.

August. de vera Religione cap. 38.

De bapt. contra Donat. li. 3. cap. 16.

Rom. 4.

Tractat. 33. Ioan.

Cap. vnico.

1. Cor. 2.

August. Ser. 11. de verbis Domini.

Non fiunt hæretici nisi improbi.

Lib. de vera Relig. cap. 8.

1. Ioan. 2.

Matth.7.

Christi amorem, sed *qui super arenam* & rerum caducarum voluptatem *domum suam ædificauit*, irruente procella damnum sustinuit. Nec solida grana, sed leues paleas, omnis doctrinæ ventus circumfert. Videtis ergo vt vna ac sola hæresis omnem fidem euertat, charitatem expellat; vel certè deperditæ prorsus & eliminatæ iam anteà charitatis argumentum sit; ideóque vniuersi mali complementum quoddam & compendium, quasíque altera per Antiphrasim pandora, censenda sit. Possent quidem ista pluribus demõstrari. Sed vereor ne præstitutæ breuitatis modum etiam hæc pauca excesserint. D

Altera Orationis pars de horum temporum Hæresibus.

Venio nunc itaque (Auditores) ad alteram illam Orationis meæ partem, quæ vt magis est necessaria, ita vtì spero nec iniucunda erit: si tamen præsentium malorum, quibus nec adhuc emersimus, iucunda esse potest recordatio. Nempe de præsenti hæresi & de horum temporum insania paulo copiosiùs agemus; non quidem vt eam Oratione illustremus, sed vt variam eius atque multiplicem turpitudinem ante oculos vestros ponamus, indéque huius nostri instituti ac Professionis siue necessitatem, siue vtilitatem, seu vultis etiam dignitatem demonstremus. Quæ enim hodie vniuersum pene Christianum orbem occupauit, non tam hæresis quàm Apostasia, & quasi alterum fidei diluuium, tot & tam variis nominibus est detestanda, tantas & tam graues habet execrationis causas, vt nec vnde ordiri hanc telam debeas, nec vbi Oratio exitum inueniat, facile scias: siquidem omnia quæ hîc dici poterant, & pro iustæ sanè indignationis dolore, dici meritò debebãt, non dico exornare & illustrare, sed vel percensere & commemorare quis vellet? Quid enim est, quod aliquando hæresem illustrem fecit, hoc est, insigniter nequã, nobiliter flagitiosam, egregiè perniciosam, cuius etiam nomine horum temporum hæreses illustres non sint; imò verò palmàm & coronam impietatis ferant? Solet hæresis mendax & procax esse; meretricia fronte, si tamen fronte, Scripturas deprauare, addere, tollere: Patrum scripta corrumpere: Catholicam calumniis, conuitiis atque mendaciis traducere, proterere, obruere. At quæ vnquam hæresis huic nostræ par fuit, aut quidem esse potuit? E

Hæreticorum mores.

Scripturarum per modernos hæreticos deprauatio.

Quantam Scripturarũ farraginem in omni dogmate Catholico, isti belli homines & quàm variè corrũpũt? Primùm totos libros è Sacro Canone eradunt. Machabæorũ volumina, D. Iacobi, Petri & Ioannis posteriores Epistolas pro Apocryphis censeri volunt: & totius orbis Censores è Sacrorum Scriptorum Senatu mouent. Patrum sane hac in re suorum, veterum hæreticorum, mensuram implentes; Marcionis & Manichæi: quorum hic totum vetus Testamentum, & ex Euangelio Matthæi Caput primum, aliásque particulas, codices esse & scripta diuina negauit: ille & Lucę Euangelium sustulit, suo quodam supposito, & ex 14. Paulinis Epistolis 9. tantùm retinuit. Vt taceam Arrianos qui idem in Epistolam ad Hebræos attentarunt, & Aëtium qui tantundem fere in veteri Testamento ausus est; vt de his quidem *a* Theodoretus & *b* Epiphanius; de illis *c* Augustinus & *d* Tertullianus scribunt atque commemorant. Nunc verò Scripturas quas retinent, quot & quàm indignis modis deprauant? Modò nouis suis, eisdémque hodie permultis versionibus, peruersionibus dicerem, inaudito scelere sic loqui Spiritum Sanctum faciunt, sicut ipsi volunt: suúmque nobis pro Dei verbo obtrudunt. Neque enim sic Tigurina vt Vvittembergensis, non ita Geneuana vt Franchofordiensis versio habet. Aliter vertit Lutherus, aliter post eum Zvvinglius: differenter ab vtroque Caluinus: vt taceam quòd sæpius ac subinde suas iidem versiones cudunt atque recudunt; fingunt atque refingunt. Vt idem plane his accidat, quod de Marcionitis scribit Tertullianus. *Quotidie reformant Euangelium suum, prout à nobis quotidie reuincuntur, aut erubescunt ipsi de magistro suo vbique traducto.* Quæ quidem ita se habere, partim copiosè describit Fridericus Staphylus Apologiæ prioris part.2. partim domestica nos nostrarum calamitatum exempla docuerunt. Iam verò ipsos textus quos integros relinquunt, quàm graui scelere contaminant, dum nouum illis sensum affingunt, & in Ecclesia Dei inauditum? Deficeret me tempus, si harum rerum infinita exempla (quæ quidem facile proferre possem) hoc iam loco ac tempore producerem. Sed fiet istud commodissimè atque plenissimè in tota hac futura nostra Professione: maximè verò in harum quas iam auspicamur, Controuersiarum, tractatione. F

a In præfat. comment. in epist. ad Heb. *b* Hær.76. *c* ad Quodvult Deum hær.46. *d* lib. 4. cõtra Marcionem.

Lib.4.aduersus Marcionem.

Vide huius Operis lib.1. cap.5. 8. & 9. 21. 22. & 23. lib. 2. cap. 9. & 13. lib.5. ca. 4. & 23. lib.10. cap. seq. lib. 12. ca.8.9.10.

SS. Patrum deprauatio per modernos hæreticos.

Adeò

A Adeò verò res hæc certa & explorata eſt, vt quidam etiam Catholici ſcriptores, de locis ſcripturarum ab hæreticis hodie turpiter deprauatis, volumina expreſſa conſcripſerint, eadémque loca in natiuum ſuum ac germanum ſenſum magno & laudabili ſtudio reſtituerint. Quod quidem inter cæteros præclarè præſtitit Renatus Benedictus in ſua Panoplia.

Quod ad Conciliorum, Pontificum & ſanctorum Patrum ſcripta attinet, quid illa dicam ab iſtis hominibus corrumpi, deprauari, & in ſenſus alieniſſimos obtorto collo trahi? Fecerunt id quidem initiò copioſiſſimè, & more veterum hæreticorum; quem perpetuum fuiſſe Patres S. Synodi proclamant. Quàm diu ſcilicet vel pro ſe ſtare patres adhuc exiſtimarent; vel horum nominibus ac prætenſa Authoritate abuti, adhuc ſuis rebus & alliciendo in ſuam maſſam paulatim populo, commodum exiſtimabant. Quo in genere inſignis eſt illa ſancti Auguſtini deprauatio, quam Authore Luthero, Auguſtana Confeſſio coram Germaniæ principibus magna confidentia citauit, eandémque poſteà maiori impudentia non ſolùm typis excuſit, ſed in certis etiam Colloquiis tueri ſemper voluit, quia ſic videlicet ſemel dixerat Lutherus. Pro eo enim quod ſcripſit Auguſtinus, *Dimitti Concupiſcentiam in baptiſmo, non vt non ſit, ſed vt in peccatum non imputetur*: quæ eſt Catholica & orthodoxa ſententia, aiunt illi dicere Auguſtinum, *Dimitti peccatum in baptiſmo, non vt non ſit ſed vt non imputetur*: quæ eſt horum hominum hæretica ſententia de imputatiua non vera per baptiſmum peccatorum remiſſione, ex qua mox conficiunt *imputatiuam* ſuam iuſtificationem. Tanti momenti fuerat, pro *Concupiſcentiæ* vocabulo, *Peccatum* nefariè ſuppoſuiſſe.

De nuptiis & Cõcupiſcentia lib 1. cap. 25.

B Excelluerunt in hoc genere duo in noſtra Anglia peſtilentes ſeductores, & pſeudo-epiſcopi, Iuellus Sariſburienſis, & Hornus Vintonienſis. Quorum vterque (ſed Iuellus magis) editis vernacula lingua opuſculis, aliquot mendaciorum centenaria in ſola Sripturarum & Patrum maximè corruptione, breui tempore conflarunt; ab orthodoxis & Catholicis Anglis Lovanij tunc agentibus, eorum mendacia etiam editis libris propalantibus adeò manifeſtè deprehenſi & euidenter conuicti, vt poſt aliquot reſponſiones fruſtrà tentatas (replicantibus ſtrenuè Catholicis) à Magiſtratu tandem, pro pleniſſima & abſoluta reſponſione, crudele edictum obtinuerint, de huiuſmodi Catholicorum libris nullo modo ſub grauiſſima pœna vel in regnum importandis, vel à quopiam illic retinendis. Et ſic quidem tum omnes fere Proteſtantes in ipſo huius certaminis initio, tum etiam noſtri iſti Domeſtici vſque ad dicti certaminis exitum admirabilem, in patrum corruptelis ſtudioſè verſati ſunt. Adeò ſane vt hoc ipſo nomine vir doctiſſimus, nobilis & prudentiſſimus Fridericus Staphylus poſtquam toto & amplius decennio Lutherum audiuiſſet, & ad amplos ab ipſis Lutheranis principibus honores capeſſendos inuitaretur, à tota tandem Lutheranorum & Proteſtantum factione, ſeſe abripuerit; & ad Catholicæ matris gremium piè ſe receperit. C Verùm enimuerò quum huiuſmodi fraudes, mendacia & corruptelæ diu valere non poterant (veritas enim temporis filia) maius aliquid auſi ſunt. Vniuerſos enim Patres & Concilia ad vnum omnia (ô facinus incredibile) prorſus repudiare, & ab omni Authoritatis pondere ac loco deiicere non ſunt veriti. Quod quidem qua audacia ab illis factum fuerit, in primis hiſce (quas tractare inſtituimus) Controuerſiis declarabitur.

Superintẽdentes Angli Magiſtri mendaces.

Catholicorum libris edicto reſpondetur.

Ioã. Lyreſius Cleuenſis in vita Staphyli.

Controuerſ. 1. lib. 3. cap. 4.

Sed prætereo Scripturas & Patres, in quibus licet maiori ſcelere, non ita tamen aperto & paſſim cognito verſantur. Ad notiora venio. Nempe quæ notiſſima ſunt Catholicæ fidei dogmata, quæ vulgo fidelium compertiſſima, quæ ad ipſam fidei Regulam puſillis magníſque communem pertinentia; mendaciis tamen & calumniis impudentiſſimis, alia eſſe quàm ſunt, mentiuntur. Et quia veritatem ipſam orthodoxam ſolidè impugnare non poſſunt, falſos & erraticos ſenſus quos impugnent, ſceleratè confingũt. Profectò enim qui vniuerſum illud graſſantiũ hodie hæreſum chaos, & vaſtum quaſi Oceanum penitius introſpiciet, videbit multo maximã illarum partem, ex putidis & meris calumniis, ex luculentis & ſplendidis mendaciis eſſe conflatam. Quarum rerum, ſi pauca de multis exempla audire libeat, quis neſcit eas & Pelagianorum ſuperbiam, circa naturæ vires relictas, cõcurſum liberi arbitrij cum gratia, & bonorum operum meritum; Manichęorũ ac Tatianorũ ſordes, circa Cælibatus

Hodierna hæreſis ex mendaciis conflatur.

Veteres hæreſes Catholicæ doctrinæ falsò impoſitæ.

defensionem; Donatistarum furorem, quia infamem concubinarium à sacris altaribus arcemus, Catholicæ doctrinæ impingere? Nam quòd in quæstione ipsa de gratia & libero arbitrio, de iustificationis nostræ causa formali, de possibilitate obseruationis mandatorum, de consignandis per Ecclesiam scripturis, aliísque quæstionibus grauissimis, statum Controuersiæ & ipsum τὸ κρινόμενον (*in astutia ad circumuentionem erroris*) prorsus immutant, inuertunt, atque peruertunt; soli doctiores, nec illi semper omnes, fortasse animaduertunt. Quoties verò (notioribus enim insistam) & de Iudaica pædagogia, & de Pharisaica superstitione, & de cultu denique gentilitio Catholicam accusant; dum ritus Apostolicos & Ecclesiæ instituta, pro mandatis hominum & egenis huius mundi elementis traducunt? Huc enim pertinere stata ieiunia, feriarum obseruationes, diuorum inuocationes, imaginum venerationem, stolidissimè iudicant & clamosissimè vociferantur. Quid grauiora illa referam, quòd fidei dono diuinitus infuso nihil nos prorsus tribuere, quòd Christi passioni ac meritis nos omnia derogare, quòd plus vni sancto Antonio aut sancto Christophoro, quàm ipsi Christo deferre, quòd Roman. Pontificem in terris pro Deo colere, quòd sacras vtriusque Testamenti scripturas nullo in precio nos habere, inuidiosè clamitent, & scelerate mentiantur? Nam quòd in imaginum cultu & sanctorum inuocatione de idololatriæ nos grauissimo scelere arcessunt, asserentes nos saxa & homines mortuos pro diis colere, vsitatissimum apud ipsos est & tamẽ sceleratissimum, planéque ethnicus quidam seu furor seu error, qui idem olim circa Martyrum memorias & cultum Christianis obiecerunt; vt videre est circa Polycarpi reliquias apud Eusebium, & in Iuliani Apostatæ obiectis apud Cyrillum. Quam verò in sacratissimorum mysteriorum cultu, ἀρτολατρείαν nobis impingunt, etiam ethnicum furorem superat. Illi enim infanticidia & magias (vt refert Tertullianus) Cereris quoque & Bacchi cultum, (vt commemorat Augustinus) Christianis propter hoc Mysterium inscienter obiiciebant: isti verò non pari inscitia, sed maiori blasphemia, panis pistorij cultum & Deum impanatum clamitant. Piget profectò in eorum commemorandis mendaciis pergere. Illud confidẽter dixerim, nullam esse doctrinæ Catholicæ partem quam vellicent (vellicant autem partes omnes, vt mox dicemus) in qua pro erroris fundamento, nobile mendacium non struant. Et, vt pauca adiiciam, quot & quanta sunt quæ in vna pœnitentiæ doctrina de nobis mentiuntur? Nos videlicet dicere ac docere, Contritionem oportere sufficientem esse, & quæ sceleribus commissis prorsus respondeat, vt huius sacramenti pars esse possit. Nos docere, in Confessione, singulorum & omnium peccatorum plenam semper enumerationem esse necessariam, siue ea meminisse possumus, siue non. Nos in satisfactione docere, per iniunctas pœnas compensari pœnas æternas. Denique in tota pœnitentia altum esse apud nos de fide silentium, & spem veniæ nos omnem excludere. Hæc illi de Catholica doctrina asserunt; sic illi de nobis splendidè mentiuntur: tot illi in vnius sacramenti doctrina egregia mendacia simplici plebeculæ persuaserunt. Sed mihi credite Auditores, tot & tanta sunt horum hominum mendacia, circa Religionis orthodoxæ doctrinam, aliter ab ipsis quàm verè à nobis asseritur, singulari fraude reprehensam; vt non quidem Orationis tantùm modum excedant; sed & nullo etiam immenso volumine, commodè illa comprehendi valeant. Itaque huic rei inuitus, vt de cęteris aliquid dicam, hunc finem impono.

Status Controuersiarũ à Protestantibus inuersi.

Mendacia manifesta.

Lib. 4. cap. 14. lib. 10. contra Iulianum.

In Apologetico, & lib. 4. contra Marcionem. Lib. 20. cap. 13. cõtra Faustum.

Mendacia Proteſtãtum circa doctrinam Pœnitentiæ.

Ad alia venio, quibus hodiernæ hæreses, quàm sint pestilentes, breuiter demonstrabo. Hæresis omnis etiam in re leui & minoris momenti, tamen semper perniciosa & detestabilis est habita, ideóque (vt modò ex D. Hieronymo diximus) etiam propter vnum aut alterum verbum hæreses ab Ecclesia eiectæ sunt. Quæ autẽ hodie grassantur hæreses, tãquam febris quædam Ethica totum religionis corpus occupãt, omnes sanæ doctrinæ partes corrumpunt, sacratissimas etiam & maximè vitales partes sua peste corripiunt, ídque adeò infestè, vt quæ Catholica summè veneratur, & summo habet in precio, illæ maximè suggillent, damnent, abominentur. Quod paucis nunc rerum grauissimarum exemplis ostendo. Quid in cultu diuino & vniuerso religionis obsequio, Sacro Missæ officio, venerabilis Eucharistiæ mysterio, habet Ecclesia, habuítue vnquam excelsius, sacrosanctius, diuinius?

Hæresis hodierna vniuersum religionis corpus occupauit.

I. *Totus externus Christianorum cultus abolitus.*

Nonne

A Nonne huc & huius vnius in cultum, omnis ille templorũ magnificus ſplendor, altarium vniuerſus decor, cæterarum rerum quæ huc pertinent multiplex apparatus, totúſque Chriſtianorum externus cultus, ſacerdotum venerãda inſtitutio, ſacramentorum omnium varius vſus vel omnino deſtinatur, vel in eo vno cõſummatur atque perficitur? Quas verò in hoc vnum Myſterium blaſphemiarum moles, quæ conuitiorum & maledictorum plauſtra inuexerunt? Quid apud ipſos deſpicabilius, quid execrantur & abominantur magis? Rurſum quid in doctrina fidei magis neceſſarium, & ſalutare, quàm rectus Sacramentorum vſus? Hunc autem vniuerſum non tam illi peruerterunt, quàm penitus euerterunt. Ex ſeptem enim duobus tantùm retentis, illa ſic deformarunt, vt alterum quidem illorum ad Cœnæ Dominicæ inane nomen redegerint (vt taceam quòd variis ſacrilegiis profanarint) alteri (baptiſmo ſcilicet) fructum & vim omnem ademerint.

2. *Sacramentorũ doctrina tota conuulſa.*

Sacrum Eccleſiæ Ordinem, quem ſummo in honore eſſe voluit Chriſtus, ſic illi in ordinem redegerunt, vel potius omni Ordinis dignitate ſpoliarunt: nihil vt iam ſit apud eos vilius & execrabilius homine initiato. Nec ad contemptum tantùm; ſed etiam ad necem & immanes cruciatus, hoc vnum ſatis ſit, ſacerdotem eſſe; vel, vt illi loquuntur, ſacrificulum raſum.

3. *Ordo Eccleſiæ perturbatus.*

Iam verò, de eo quod in vniuerſo hoc Ordine ac hierarchia ſupremum eſt, & quem nos pro Chriſti vicario, pro ſummo in terris iudice, pro Apoſtolico capite agnoſcimus, quid putatis illis animi eſſe? An eos mediocriter illum ſpernere, an leuiter contemnere? Imò verò
B totis inuidentiæ atque malitiæ faucibus, inflatis ſuperbiæ buccis, dilatantes ſicut infernus os ſuum, hunc virum Apoſtolicum, ſolum iam Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem; ipſiſſimum eſſe Antichriſtum audaciſſimè dicunt, procaciſſimè defendunt, pertinaciſſimè etiam ſcriptis libris paritérque impudentiſſimè atque ſtultiſſimè contendunt.

4. *Hierarchiæ Eccleſiaſticæ Caput indigniſſimè violatum.*

Omitto alia, quòd fidem iuſtificantem ad vanam & pernicioſam fiduciam, & ad ſolas Dei promiſſiones apprehendendas, contraxerint; bona opera omni merito & retributionis æternæ præmio ſpoliauerint; mandatorum Dei obſeruationem impoſſibilem eſſe dogmatiſauerint; relicta ad agonem carnis vitia verè eſſe in renatis peccata, omnes eorum actus iuſtos cõtaminare, denique verè peccatores in iuſto Dei iudicio ex ſua natura baptiſatos omnes cõſtituere, aſſeruerint; imò præclara multa pietatis exercitia, ſtata ieiunia, præſcriptas orationes, peregrinationes ad loca ſancta, pro impia ſuperſtitione condemnauerint.

5. *Præcipiorum fidei dogmatum corruptela.*

Parum eſt, quòd in rebus ad ſalutem maximè neceſſariis pernicioſi & peſtilentes, in fidei ſacroſanctis myſteriis prophani, in Eccleſiæ Miniſtris ſacrilegi ſunt. Etiam in Angelos & beatos illos ſpiritus violentas manus iniiciunt. Nam & cognitionem illis rerum noſtrarũ demunt; & curam atque amorem noſtri negant; & quicquid illis cultus exhibetur, id in Dei cõtumeliam verti, præpoſterè docent.

6. *Angelorum dignitati detractum.*

Pene prætermiſeram, quòd & defunctis fratribus luculentas iniurias faciunt, dum Orationes, eleemoſynas, ſacrificia quę pro illis fiunt, iuxta per-
C petuum Eccleſiæ Catholicæ morum & Apoſtolorum inſtituta, ſceleratè damnant.

7. *Mortuis Fratribus irrogata iniuria.*

Sed caput totius blaſphemię & abominationis eſt, quòd nec ipſius Dei Optimi Maximi Supremam Maieſtatem intactam reliquerint. Nam & illum cum impuriſſimis Manichæis, Authorem & effectorem (non ordinatorem tantùm) mali atque peccati eſſe docuerunt. Eius autem omnipotentiæ, arrogantiſſimo furore, limites poſuerunt; cum aſſerentes ab ordine rerum iam poſito & conſtituto recedere non poſſe, nec aliquid facere quod ei repugnet: imò nec amplius quicquam poſſe efficere, quàm quod in ſacris Scripturis apertè ſe facturum prędixit.

8. *Ipſa Dei Maieſtas violata.*

Caluinus Inſtit. lib. 4. ca. 17. Par. 24.

Quid quòd nec à ſacratiſſima Trinitate ſibi temperarint, ſed illi quidem, quos hoc nomine Trinitarios nuncupant, horrendas nec hoc loco nominandas blaſphemias in ſacratiſſimũ Numen ore plus quàm Sathanico euomuerint, ipſe verò Caluinus noua etiam & nefanda hac in parte dogmata orbi propinauerit, quorum vnum illud eſt de filij Dei αὐτουσίᾳ.

9. *Sacroſancta Trinitas blaſphemata.*

Quicquam ne his malis adiici poteſt? Aut ſi vlla hæreſis Atheiſmus cenſenda eſt (vt modò demonſtrauimus) erit ne aliquando aut fuit vnquam grauior, verior, & execrabilior Atheiſmus, quàm qui hodie per has hæreſes regnat? Videor fortaſſe multa enumeraſſe. Sed plura profecto prætermiſi quàm dixi. Nihil enim de liberante gratia in fatalem neceſſitatem permutata, de libero arbitrio in ſeruum redacto, de cælibatus & virginitatis virtute heroica vel Angelica potius in promiſcuam pene fornicationem,

10. *Alia adhuc fidei & pietatis dogmata adulterata.*

certè in illicita post diuortium coniugia (altero adhuc coniugum superstitè) & alicubi etiam quibus Bernardini Ochini arridet doctrina, in polygamias conuersa: nihil de Ecclesiæ ipsius docentis, attestantis, aut aliquid fidei determinantis voce neglecta, iudicio contempto, Authoritate penitus conculcata; nihil de ipsa tota Ecclesia tam pastorum quàm populorum prorsus Antichristianismi damnata, nec à paucis seculis, sed ab ipsa vsque Apostolorum ætate, nihil de innumeris aliis dico, quæ nec singula oratione complecti, nec memoria retinere valeo. D

II. *Veteres hæreses renouatæ.* Pene ausim dicere nullam olim hæresim extitisse, quæ quidem circa Ecclesiæ corpus, & extra Christi personam versatur, quam noui isti hodie cacangelici non renouarint, & Herculeo sane labore, tanquam Cerberũ ex inferno non resuscitarint. Quis nescit eos cum Pelagianis infantibus Christianorum parentum absque baptismi sacramento promittere vitam ęternam; cum Manichæis docere aquam baptismi nihil ad salutem facere, liberum arbitrium tollere, & concupiscentiæ naturalis malo nimium exaggerato peccati perpetuum & ineuitablem fomitem seu *fornacem potius* (vt Caluinus loquitur) *incensam quæ scintillam & flammas efflat, vel scaturiginem quæ aquas sine fine egerit*, tribuere, Deum denique Authorẽ mali ponere? cùm Donatistis propter vitia cleri & Ecclesiæ siue vera siue falsa, à clero & Ecclesia nefario schismate sese separasse; in solis actu bonis & sanctis Ecclesiam ponere; Ecclesiam toto orbe periisse; ac in paucis remansisse, Catholicam non ex totius orbis communione, sed ex omnium mandatorum & sacramẽtorum obseruatione vocari, aliáque permulta dicere ac docere; cum Eunomio, & (vt refert Theodoretus) cum Simone Mago solius fidei sufficientiam (operum iustitia contempta) docere; cum Vigilantio relliquias sanctorum contemnere; cum Iouiniano virginitatis meritum & voti obligationem damnare; cum Aërio orationes pro defunctis & stata ieiunia negare; cum Anomæis & eodem Aërio legibus Ecclesiæ teneri nolle; cum Nouatianis soluendi peccata plenam & veram potestatem ab Ecclesia tollere, cum Iconomachis & Manichęis sanctorum imagines ferre non posse; cum Iuliano Apostata cultum Martyrum idololatriam censere; cum Pepuzianis & Marcionitis Ordinem in Ecclesia confundere? Denique cum Berengario, Albigensibus, Vvaldensibus, Vvicleffitis & Hussitis, cum Abailhardo, Almarico, aliísque olim damnatissimis hæreticis omnia fere ab illis asserta dogmata iam renouasse? Sunt hæc omnia notissima. Nam secretiora illa quæ alunt monstra, quæque sibi inuicem Cadmæi isti fratres impingunt, vt sibi ipsis inuicem notissimi, rerúmque suarum mutuò conscij, hoc iam loco studiò prætermittimus, alias ipsa inter profitendum (Deo dante) in lucem producturi. E

Institut. lib. 2. cap. 1. Par. 8.

Fabul. hæret. lib. 1.

Hæc est illa nostri temporis Babylon, quæ sub omni ligno frondoso diuaricata est pedes suos, & fornicata est cum amatoribus multis, quæque derelicto fonte aquæ viuæ effodit sibi cisternas has veteres non valentes tenere aquas. Hæc est illa procax meretrix, quæ infantem vult diuidi. Sic illa hodie Christi inconsutilem tunicam, furore plus quàm barbarico in partes innumeras fœdissimè discerpsit. Sic & nouas hæreses in dies cudere, & obsoletas iam multísque seculis sepultas ab orco reuocare non desinunt. Quòd si verò quanta rerum inscitia, quàm insulsis & stolidis argumentis (maximè in primis illis huius Apostasiæ annis) quàm lubrica inconstantia, quanta opinionum ac sententiarum varietate, dissonantia, planéque pugna irreconciliabili, quibus fraudibus & technis vsi fuerint, quanta etiam impudẽtia, quo progressu non iam ad vnam reformatam, sed ad quamplurimas deformatissimas religiones ac sectas peruentum sit, vt hanc suam *Susceptam* tandem aliquando stabilirent, & idolum tam multiceps orbi commendarent, copiosè hic & explicatè dissererem, me quidem dicentem tempus deficeret, vos autem hanc fœdam religionis faciem non tam hæresim quàm Atheismum, Sathanismum, & merum esse Antichristianismum meritò iudicaretis. Sed hæc in Professionis huius nostræ progressu, Deo dante, præstabuntur. F

Vide huius operis lib. 4. cap. 13.

Quis ex hæresi fructus capiendus. Quæ sane ita quum sint; imò longè grauiora, tetriora, & abominanda magis sint, quàm ego aut dixi, aut dicere valeam; quid nobis animi, quid nostri officij esse oportere existimatis? Sane eum fructum, quem proprium hæreses secum afferre solent, sedulò capere nos conuenit. Sapientissimus enim rerum Moderator Deus, quemadmodum, *Sapientiæ suæ magis congruere vidit, ex malis bona facere, quàm nulla mala esse permittere*, sic magnum hoc hæresis malum non aliter permittit, quàm vt inde bonum faciat. Vide-

August. Enchirid. cap.

te autem

A te autem quale & quãtum bonum. Sicut enim animi vis ſeu facultas duplex eſt, intellectus & voluntas; ita vtrique facultati ex vno hæreſis malo, ingens bonum acceſſit. Nam quum intelligentiæ auctum lumen prudẽtiores, voluntatis ad virtutem capeſſendam incitatio maior, meliores nos faciat; ipſius hęreſis fructus hic eſt, vt illa & diligenter inſpecta cautiorem & fortiter ſuperata illuſtrem Orthodoxum reddat. Mirabili ſane Dei conſilio, vt quum hæreſis omnis, inſigni Sathanæ fraude ad fidẽ euertendam, & Charitatem radicitus extirpandam, adinuenta & inuęcta ſit (ſicuti modo demonſtrauimus) contrà, & ad illam magis ſtabiliendam, & ad hanc illuſtrius commendandam, hæreſis valeat. Ac de poſteriori quidem iſto, apertè per Apoſtolum ſpiritus ſanctus dixit. *Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt inter vos, manifeſti fiant. Nemo enim æſtimet bonos poſſe de Eccleſia decedere* (ait B. Ciprianus) *Triticum non rapit ventus, nec arborem ſolida radice fundatam procella ſubuertit. Inanes paleæ tempeſtate iactantur, Inualidæ arbores turbinis incurſione euertuntur.* Vt in fornace aurum, ſic in hæreſi Catholicus probatur. Turbata aqua ſordes deſpumat, & purior poſt agitationem efficitur. Hic itaque vnus hæreſis fructus eſt; vt quanto hæretici ſceleratius religionem omnem diſſipant & conuellunt, tanto nos mordicus magis & conſtantius auitam fidem complectamur; nec ab ea nos diuelli aut minis aut blãditiis, aut vi aut dolo ſinamus. Nulla enim maior laus quàm in media hęreſum procella, immunem te ab hæreſi ſeruare. Gloriatur in Domino S. Hieronymus, *quòd ab ipſis incunabulis Catholico eſſet lacte nutritus.* Et addit. *Nemo ma-* B *gis Eccleſiaſticus eſt, quàm qui nunquam hæreticus fuit.* Similiter & ſanctiſſimus Baſilius. *Licet reliqua*, inquit, *vita noſtra digna ſit cuius gratia ingemiſcamus, tamen de hoc vno in Domino gloriari auſim, quòd nunquam falſas opiniones habuerim de Deo, neque aliter ſentiendo, animi iudicium in fide mutauerim.* Præclara ſane laus, illa maximè ætate, in qua præter Eunomianorum, Macedonianorum, Nouatianorum ſectas & ſchiſmata, *totus pene orbis* (vt ſcribit Hieronymus) *ſe ingemuit Arrianum.*

Pietas per hæreſes magis claceſcit.
1. Cor. 11.
In lib. de vnitate Eccleſiæ.
In epiſt. ad Pãmachium & Oceanum de erroribus orig.
Epiſt. 79.
In dialogo aduerſus Luciferianos.

Alter eſt idémque ampliſſimus, & huic magis loco proprius fructus, vt quanto ſe falſitas obtrudit magis, tanto clarior & illuſtrior eluceſcat veritas. Nempe faciunt omnes hæreſes, vt in Controuerſiam vocata dogmata, accuratius examinentur, examinata fortiùs confirmentur; confirmat illuſtrius commendentur; ſic denique commẽdata firmiùs retineantur. *Hæreticorum quippe inquietudine* (ait S. Auguſtinus, vir vnus vel maximè illam expertus, & in ea compeſcenda exercitatiſſimus) *vt ſcripturas vigilantius perſcrutemur, vnde ne ouili Chriſti noceant, illis poſſit occurri, tanquam de ſomno ignauiæ noſtra excitatur induſtria. Ita per multiplicem gratiam ſaluatoris etiam quod inimicus in perniciem machinatur, Deus conuertit in adiutorium.* Hæc ille. *Vtamur ergo hoc diuinæ prouidentiæ beneficio* (vt monet alibi idem celeberrimus doctor) *vtamur hæreticis, non vt eorum approbemus errores: ſed vt Catholicam diſciplinam aduerſus eorum inſidias aſſerentes, vigilantiores & cautiores ſimus, etiam ſi eos ad ſalutem reuocare non poſſumus. In hoc enim proſunt, quòd ad verum quærendum, carnales Catholicos; ad verum aperiendum Spirituales excitent.* Quod quidem ita ſe habere, quis C hodie non videt? Quàm multa nunc intelligimus, cernimus, palpamus, quæ quidem ante Controuerſias has natas, ne per ſomnium quidem cogitabamus? *Nunquid perfectè de Trinitate tractatum eſt* (ait Auguſtinus) *antequam oblatrarent Arriani? Nunquid perfectè de pœnitentia tractatum eſt, antequam obſiſterent Nouatiani? Nunquid perfectè de baptiſmate tractatum eſt, antequam contradicerent foris poſiti rebaptiſatores?* Sic, & multo ſane magis, de dogmatibus illis omnibus, quæ ab hæreticis hodie impugnata modò commemoraui, perfectè vnquam diſputatum & tractatum fuit; antequam illa dogmata in Controuerſiã iſti foris poſiti Proteſtantes vocaſſent. Et hoc ſane ſenſu verum eſt, quod veritati Euãgelicæ lucem magnam præſentes Controuerſiæ attulerunt: non quòd hoc nomine hæreticis ipſis aliquid debeat Eccleſia (vt vaniſſimè Confeſſionis Auguſtanæ architecti aliíque Proteſtantes gloriantur, multum ſcilicet ipſis debere Eccleſiam Dei, de illuſtratis multis doctrinæ Euangelicæ articulis, &c. ſed quòd ipſius veritatis natura illa eſt, deíque pariter ſic eam ordinantis prouidentia, vt ex contradicentiũ hæreticorum inquietudine mutuóque conflictu magis illuſtretur veritas: ipſius videlicet veritatis Magiſtris magis euigilantibus, & tum indagandæ tum explicandæ veritati ſollicitiùs incumbentibus. Itaque vt olim Donatiſtis Auguſtinus, ſic nos Proteſtantibus hanc vanam laudem & gratiam aucupantibus reſpondemus. *Non ipſis ſed Deo hinc potius agimus gratias, Vt enim hæc omnia* hæretici *vel loquendo vel legendo* vel diſſerẽ-

Orthodoxa fides per hæreſes magis illuſtratur.
Epiſt. 105.
In lib. de vera Religione cap. 8.
Enarrat. in Pſal. 54.
Proteſtantum vana iactatio.
In lib. contra Donat. poſt Collat. c. 34.

do vel ſcribendo, *pro cauſa noſtra* magis illuſtranda *promerent atque propalarent, veritas eos* D
torſit, non charitas inuitauit. Eſt ergo iſtud orthodoxæ doctrinæ (licet ex mala cauſa) præclarum adiumentum, & totius literaturæ ſacræ ampliſſimum ornamentum.

Controuerſiarũ Doctrina quàm vtilis. Nulla verò eſt diſciplinæ Theologicæ pars, quæ ex præſentium Controuerſiarum diligenti tractatione vehementer non illuſtretur, & exornetur. Etenim ſi Scripturas
1. ſpectes, quum illa *Scripturarum loca diligentiſsimè memoriæ mandanda ſunt* (vt ſalubriter
Tract. 2. in epiſt. Ioan. monuit Auguſtinus) *quæ contra præſentes hæreſes valent plurimùm*, quantam ediſcendis optiméque intelligendis ſcripturis occaſionem hæc Controuerſiarum tractatio ſuppeditabit, quum nulla non ſcripturæ loca hæreſes hodiernæ aliqua ex parte conta-
2. minarint? Quòd ſi dogmata & ſcholaſticam palæſtram conſideres, quàm varia, quámque erudita & vtiliſſima exercitatio ex his tibi Controuerſiis, quum de peccato originali, totáque hominis Chriſtiani iuſtificatione agetur, depromi poteſt? Ad
3. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ accuratam cognitionem ſic præſentes Controuerſiæ inuitãt, vocant, impellunt; vt qui in iſtis ſtudioſè verſatus fuerit, illius peritiſſimus euadat neceſſe ſit. Nec enim ſine maxima & locupletiſſima rerum hiſtoricarum ſupellectile
4. conquiſita perluſtrari & diſcuti præſentes Controuerſiæ poſſunt. Ad linguarum ſtudium ſic te excitat Controuerſiarum examen, vt nunquam te hodie theologum & Orthodoxiæ Aſſertorem ac vindicem profiteri ſatius ſit, quàm abſque trium linguarum ſaltem mediocri cognitione, ad eius vel tractationem publicam, vel diſciplinam accuratam accedere. E

Quæ ſane eo loco quum ſint; optimè illi ac præclariſſimè de Republ. hac Belgica, ac de iſta præſertim celeberrima Academia Duacenſi meriti ſunt; qui nouo quidem ſed neceſſariò & ſaluberrimo inſtituto, Controuerſiarum Profeſſionem in ſchola
Profeſsionis Cõtrouerſiarum Neceſsitas. hac theologica erexerunt. Neque enim omnibus vel integrum vel tutum eſt, imò ſaluberrimis decretis interdictum eſt, ipſarum hæreſum fontes & origines, ipſáque pernicioſiſſimorum librorum Authentica inſpicere; vel etiam dogmata Controuerſa per ſe priuato vnumquemque ſtudio expendere, tractare, conuincere. Nec tamen tanta peſtis curari non debuit, quæ in intimis Reipubl. viſceribus graſſatur, & ſerpit tanquam cancer, clanculum ſe inſinuans, inſidioſè blandiens, à leuioribus incipiens, ad ſupremam impietatem propellens. Itaque vt olim contra philoſophos Chriſtianam fidem miro ſtudio exagitantes, & variis ſtrophis ac ſophiſmatibus orthodoxæ
In lib. de præſcript. fidei ſimplicitatem ac puritatem contaminantes (*vnde omnium hæreticorum Patriarchas,* philoſophos appellauit Tertullianus) nobilis ſchola Alexandriæ erecta eſt, cui diutiſſimè præfuerunt nobiliſſima Eccleſiæ lumina Pantænus, Clemens, Origenes, Dionyſius, & alij; ita hodie contra hæreticos omnem fere religionis orthodoxæ partem vellicantes, vndique oggannientes, ſapienti conſilio hæc Controuerſiarum profeſſio
Profeſsionis Cõtrouerſiarum multiplex vtilitas. inſtituta eſt; quæ illorum fraudes omnes in ſingulis Controuerſiis aperiret; Orthodoxiæ partes omnes ſolidè defenderet; paſtores animarum ſaluberrimè contra ouium F
certiſſimam peſtem inſtrueret; ipſas oues egregiè contra hæreſes muniret, Sacræ paginæ ſententias ab illorum deprauationibus vindicaret; ſuúmque verbo Dei verum atque germanum ſenſum reſtitueret; Hiſtorias, Patres, Concilia, & vniuerſam purioris (vt loquuntur) Eccleſiæ Antiquitatem, pro Orthodoxia ſtare demonſtraret.

Ad quam ego his diebus, vtriuſque Senatus Academici & Ciuici iudicio, aſſumptus; quid operæ ac ſtudij præſtare, quem fructum afferre valeam; equidem incertum habeo. Illud tamen vnum conſtanter aſſeuerare non vereor: ſi quid in re theologica valeo, poſſum, intelligo; id me in hoc diſciplinæ genere potiſſimùm ſcire & intelligere. In quo quidem genere vt aliquid ſcirem, S. Theologiæ ſtudium ab ineunte ætate ſponte amplexus ſum; vt haberem ſane, quo orthodoxam fidem in qua puer natus ſum, aduerſus circunlatrantes hæreticos in medio quorum educatus ſum, ſtrenuè defenderem. Neque verò minor mihi nunc voluntas adeſt, eam alios docendi, atque aduerſus Eccleſiæ hoſtes propugnandi ſtudium, quàm olim aderat eam priuatim diſcendi. Imò certe (vt quod res eſt, dicam) libentiſſimè id doceo, quod olim auidiſſimè didici. Hæc eſt enim profecto illa ſcientia quam ſemper ſine ſimulatione didici & ſine inuidia communicaui. Quapropter ſi in hac obeunda prouincia, voluntatis propenſio alacris quicquam valet (quæ in rebus arduis præſtandis vel maximè valere ſolet) eam certè in me maximam & vehementiſſimam hîc adeſſe exiſtimetis velim.

Quum

Quum enim in hac professione, duo potissimum spectare (ni fallor) Professor debeat, primùm hæreticos quàm maximè traducere; eorum fraudes, mendacia, & imperitiam, blasphemias, & errores, & id genus alia aperire, ostendere, & demonstrare; arguere & refutare: deinde Auditorum & præsentis temporis necessitati atque vtilitati in toto docendi genere hęc omnia accommodare; illud profecto semper libētissimè feci, istud eò nunc libentiùs faciā, quanto me huiusmodi Auditores habere certius intelligo, qui nihil prius nihil antiquius habent, quàm in orthodoxa & Catholica fide (nequicquam vndique circumlatrantibus hæreticis) sanos & integros persistere: alios etiam vt idem præstent, docere & mouere posse. Itaque omnia de nobis optima sperare licet. Faciet profecto vestra in audiendo sedulitas & assiduitas, vt ego in docendo minimè futurus sim piger aut perfunctorius. Dixi.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ QVI in hoc Opere vel contra hæreticos orthodoxè explicantur, vel alioqui per occasionem tractantur & elucidantur.

INDEX RERVM HOC IN OPERE CONTENTARVM, QVÆ ANNOTAtione dignæ videbantur. Numerus paginam, litera lineæ locum denotat.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

Iosias

Priuatos

R.

S.

T.

V.

FINIS.

PRIVILEGII SVMMA.

CAROLVS IX. Francorum Rex, ſuo diplomate ſanxit, ne quis Principiorum Fidei Doctrinalium, demonſtrationem Methodicam, per Controuerſias ſeptem, in libris duodecim traditam, Opus ſaluberrimum, Thoma Stapletano Anglo authore, ante ſexennium à die primæ editionis numerandum, præter Michaëlem Sonnium bibliopolam, imprimat, néue alibi impreſſa diuendat in Gallijs. Secus qui faxit, mulcta fiſco applicanda, aliíſque pœnis indictis damnabitur, vt latius patet in literis Priuilegij indultis Lutetiæ quinto Nouembris, 1570.

5

123

THOME
Stapletoni
Demõstratio
principiorũ
Fidei

9

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm